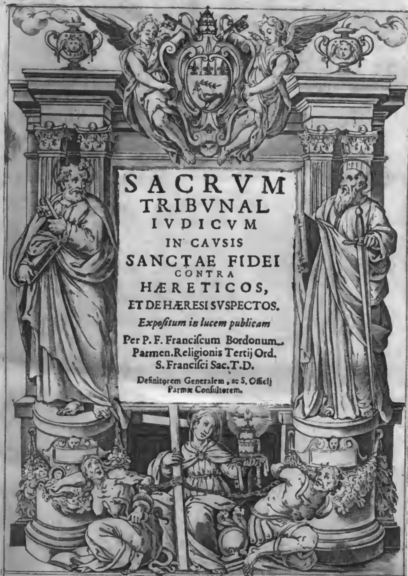
SACRVM
TRIBVNAL
IVDICVM
IN CAVSIS
SANCTAE FIDEI
CONTRA
HÆRETICOS,
ET DE HÆRESI SVSPECTOS.
Expositum in lucem publicam
Per P. F. Franciscum Bordonum
Parmen. Religionis Tertij Ord.
S. Francisci Sac. T.D.
Definitorem Generalem, ac S. Officij
Parmæ Consultorem.
INPETRA EXALTAVIT ME. ET NVNC EXALTAVIT CAPVT MEVM SVPER INIMICOS MEOS

SACRVM
TRIBVNAL IVDICVM
IN CAVSIS
SANCTAE FIDEI
CONTRA HAERETICOS,
ET DE HAERESI SVSPECTOS.

Omnibus Epiſcopis, Inquiſitoribus, Conſultoribus, Iudicibus, Confeſſarijs, Procuratoribus, & Aduocatis valdè neceſſarium.

Cum explicatione omnium Bullarum, & Decretorum Spectantium ad S. Inquiſitionis Officium hactenus publicatorum.

Expoſitum in lucem publicam

PER P. F. FRANCISCVM BORDONVM PARMENSEM

Religionis Tertij Ordinis S.Franciſci Sac. Theol. Doct.

Definitorem Generalem, ac Sancti Officij Parmæ Conſultorem.

ROMAE, Typis Hæredum Corbelletti. MDCXLVIII.

SVPERIORVM PERMISSV.

INNOCENTIO X.
PONT. MAX.

FR. M. ANTONIVS BOTTONVS S.T.D. GENERALIS
De Pœnitentia Tertij Ordinis S. Francisci.

NON habui, quem huic Sanctæ Fidei Iudiciali asciscerem foro expetendum magis Patronum, quam te, BEATISSIME PATER, cui non solum Terrarum, sed etiam Cœli, fideique incumbit Orbis. Futurum Speraui, vt in publica luce fortius, ac felicius iugulum Causæ petat, hoc Iudicum Tribunal, quod P. Bordonus è Sodalitio Tertij Ordinis nostri aperuit, si auspicia præsint tanti Pontificis, qui humanæ dignitatis apicem occupauit commendatione præsertim forensium virtutum, vnde clarus odio perduellium Hæreticorum, neque tàm splendoribus, quàm fulminibus coronatus ad terrorem Impiorum, ad Solatium Innocentiæ, Cœli caussam propugnare dicitur in Terris. Qui iure fretus hoc opus defero Sanctitati Vestræ, supplex pedibus aduolutus tuis oro, obtestorque, vt causas consilij mei, si non aliud, spectare velis, & quod iam tuum est, foueas. Vale ad felicitatem Ecclesiæ, ad solandos gemitus Columbæ.

EMINENTISSIMIS
ET REVERENDISSIMIS DOMINIS

DD.

Iulio Romæ Episcopo Portuensi. Alphonso dela Cueua Episcopo Prænestino. Francisco Barberino Episcopo Sabinensi, Vicecancellario, & summistæ, Archipresbytero Basilicæ S. Petri. Bernardino Spadæ Episcopo Albanensi. Martio Ginnetto Tituli S. Mariæ Angelorum, ac S.D.N.Papæ Vicario. Cæsari Montio Tituli S Syluestri, Archiepiscopo Mediolani. Hieronymo Verospio Tituli S.Agnetis in Agone, Episcopo Auximano. Fratri Vincentio Maculano Ord. Prædicator Tituli S.Clementis. Ioanni Iacobo Panzirolo Tituli S. Stephani in Monte Cœlio. Lelio Falconerio Tituli S.Mariæ de Populo. Ioanni è Societate Iesu de Lugo Tituli S.Balbinæ. Dominico Cecchino Tituli S. Sixti. Horatio Iustiniano Tituli S. Honuphrij, Maiori Pœnitentiario. Fratri Michaeli Mazzarino Ord. Præd.cat. Tituli S. Cæciliæ Archiepiscopo Aquensi. Hieronymo Columnæ Tituli S.Eustachij, Archipresb. Basilicæ Lateranensis, Et Rainaldo Estensi Tituli S. Nicolai in Carcere. Miseratione Diuina S R E. Cardinalibus in Vniuersa Republica Christiana aduersus Hæreticam prauitatem Generalibus Inquisitoribus, à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

FR. MARCVS ANTONIVS BOTTONVS S.T.D. GENERALIS
De Pænitentia Tertij Ordinis S.Francisci.

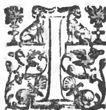

STI Sacrosancti Officij Areopago sistitur in præsentia Tribunal hoc Iudicum Sanctæ Fidei, Eminentissimi Principes, *& implorat opem, ac Patrocinium vestrum, quo non indignus videtur tàm operosus conatus Auctoris, qui omnes omninò neruos contendit, vt perduellis Impietas vires sibi eneruatas videat, & elisas; neque causam suam tueri possit, nisi insania furoris. Si non stylus fortasse probabitur, solatij loco erit, probari argumentum, dignum scilicet vestra Sapientia, & Pietate argumentum. Ingenuè profitetur Auctor, satis amplum operæ pretium sibi fore, si placeat operis structura; satis pænarum, & doloris, si non placeat.*

APPROBATIONES.

HOC opus cui inscriptio, *Sacrum Tribunal Iudicum in Causis Sanctæ Fidei contra Hæreticos, & de Hæresi suspectos*, à R. P. M. Francisco Bordono Definitore Generali, ac Sancti Officij Parmæ Consultore compositum ex commissione Reuerendissimi P. M. Marci Antonij Bottoni Fratrum Tertij Ordinis S. Francisci Generalis perlegi, & nihil in eo inueni, quod Fidei Catholicæ aduersetur, imò breuiter, dilucidè, ac perdoctè opus concinnatum. Dignum proinde censeo, quod in communem vtilitatem quamprimum typis mandetur. Bononiæ die 1. Decembris 1647.

Fr. Dominicus Valla eiusdem Ord. S. T. Regens, ac in almo Collegio Bononiæ Doct. Aggreg.

DE Mandato Reuerendissimi P. M. Marci Antonij Bottoni Fratrum de Pœnitentia Tertij Ordinis S. Francisci Generalis legi, vidi, & attentè consideraui hoc opus inscriptum *Sacrum Tribunal Iudicum in Causis Sanctæ Fidei, contra Hæreticos, & de Hæresi suspectos* compositum à R. P. M. Francisco Bordono eiusdem Ordinis Definitore Generali, ac S. Officij Parmæ Consultore; & pro veritate fateor nihil in eo inueni quod Fidei Catholicæ nec bonis moribus aduersetur, imò potius omnia, quæ in hoc opere ventilantur, solida eruditione sunt plena, & censeo dignum esse quod in lucem prodeat. In quorum fidem, &c. Romæ die 1. Ianuarij 1648.

Fr. Michael Angelus Quartararus à Sacca S. T. D. Tertij Ordinis S. Francisci, & in Conuentu S. Pauli de Arenula Prior, &c.

FR. MARCVS ANTONIVS BOTTONVS S. T. D. GENERALIS

HOC opus inscriptum *Sacrum Tribunal Iudicum in Causis Sanctæ Fidei, contra Hæreticos, & de Hæresi suspectos*, compositum à R. P. M. Francisco Bordono Definitore Generali, ac S. Officij Parmæ Consultore, & eiusdem Ordinis duorum Patrum Theologorum iudicio approbatum; vt typis mandetur quoad nos spectat facultatem concedimus. In quorum fidem præsentes literas manu propria subscripsimus, & solito nostro sigillo firmauimus. Romæ die 1. Ianuarij 1648.

Fr. M. A. B. Gener. de Pænit. Ter. Ord. S. Francisci.

Loco ✠ Sigilli

Imprimatur, Si videbitur Reuerendiss. P. Mag. Sac. Palatij Apostolici.

A. Sacratus Episc. Comacl. Vicesg.

Imprimatur, Fr. Hyacinthus Pandulphus, Mag. & Reuerendiss. Patris Fr. Vincentij Candidi, Sac. & Apost. Palatij Mag. Ord. Præd.

INDEX CAPITVM.

CAPVT

INDEX QVAESTIONVM.

CAPVT I.

De Fide, & Fidelibus.

†† dem

CAPVT II.

De Articulis, & Propositionibus de fide.

CAPVT III.

De Sacra Scriptura, & traditionibus.

CAPVT IV.

De Ecclesia Catholica.

CAPVT V.

De Romano Pontifice cum suis quæstionibus.

CAPVT VI.

De Sacris Concilijs.

13 *Quid*

CAPVT VII.

De Schismate, & Schismaticis.

CAPVT VIII.

De Apostasia, & Apostatis.

CAPVT IX.

De Hæresi, & Hæreticis.

21 An

CAPVT X.

De suspectis de Hæresi.

CAPVT XI.

De Abiuratione Hæresis.

CA-

CAPVT XII.

De Pœnis hæreticorum, & aliorum.

CAPVT XIII.

De negantibus Vnitatem, Trinitatem, Incarnationem Dei, Maternitatem, & Virginitatem Beatæ Mariæ.

CAPVT XIV.

De Libris prohibitis.

††† de

CAPVT XV.

De Impressione librorum.

CA-

CAPVT XVI.

De Poteſtate Dœmonis.

CAPVT XVII.

De Superſtitioſa inuocatione Dęmonis.

CAPVT XVIII.

De Sortilegijs ex vana obſeruantia.

CAPVT XIX.

De sortilegijs ex maleficio.

CAPVT XX.

De Diuinatione, & Astrologia.

CAPVT XXI.
De pœnis contra Sortilegos, Maleficos, & Astrologos.

CAPVT XXII.
De Abusu Sacramentorũ.

12 *Quo-*

CAPVT XXIII.

De Solicitatione in Confessione.

11 An

CAPVT XXIV.

De Conuersatione cum Hæreticis.

CA-

CAPVT XXV.
De Iudæis, & Paganis.

CAPVT XXVI.
De Blasphæmis Hæreticantibus.

CAPVT XXVII.
De Religiosis Inquisitoribus subiectis.

CAPVT XXVIII.
De Decreto Bullarum Sãctæ Inquisitionis.

CAPVT XXIX.
De Offendentibus Sanctũ Officium.

CAPVT XXX.

De Edictis Inquisitorum.

CAPVT XXXI.

De Denūtiandis hæreticis.

CAPVT XXXII.

De Captura,& Carceratis.

CAPVT XXXIII.

De testibus in causis fidei.

CAPVT XXXIV.

De Confessione Reorum.

CAPVT XXXV.
De Indicijs, & Tortura.

CAPVT XXXVI.

De Defensione Reorum.

CAPVT XXXVII.

De Sententijs Ferendis.

CAPVT XXXVIII.

De Consultoribus Inquisitorum.

CAPVT XXXIX.

De Vicarijs Sancti Officij.

CA-

CAPVT XXXX.

De Iudicibus contra Hæreticos.

CAPVT

CAPVT PRIMVM
DE FIDE, ET FIDELIBVS.

SVMMARIVM.

1 *Fidei nomen multipliciter sumitur.*
Definitur Fides.
3 *Fides sine caritate virtus est.*
4 *Virtus definitur.*
5 *Fides prima ex virtutibus Theologicis.*
6 *Virtus est supernaturalis.*
7 *Fides habitus est habilitans, & facilitans.*
8 *Habitus Fidei duplex, infusus & acquisitus.*
9 *Vterque necessarius ad eliciẽdos actus Fidei.*
10 *Habitus Fidei distinguitur in intellectu, & voluntate.*
11 *Differt ab alijs virtutibus.*
12 *Spei obiectum, & actus.*
13 *Caritatis actus, & obiectum.*
14 *Religionis actus, & obiectum.*
15 *Obedientiæ actus, & obiectum.*
16 *Fides quare dicatur obedientia.*
17 *Habitus Fidei infunditur in Baptismo.*
18 *Baptisma vocatur Sacramentũ Fidei.*
19 *Martyri, & primo contriti infunditur Fides.*
20 *Baptizatus cũ obice non recipit Fidem.*
21 *Suarez opinio refellitur.*
22 *Cathecumenus caret Fide.*
23 *Fides perditur per heresim.*
24 *Etiam vnicam, & quare.*
25 *Offendens in vno, factus est omnium reus, applicatur hereticis.*
26 *Obscuritas est de ratione Fidei.*
27 *Euidentia scientiæ quid importet.*
28 *Scientia sumitur tripliciter.*
29 *Fides & Theologia sunt sicut principia, & conclusiones.*
30 *Fidei cognitio est scientia.*
31 *Scientiæ definitio ostenditur.*
32 *Personæ definitio corrigitur.*
33 *Propositiones aliquæ fidei sunt claræ.*
34 *Creditum ab vno videtur ab aliò.*
35 *Idem cr di, & vid ri potest diuersis medijs.*
36 *Fides intensior in vno, quàm in aliò.*
37 *Certitudo Fid i triplex.*
38 *Fides in eodem aug tur.*
39 *Fidem se habere nullus scit.*
40 *Vtique expetitur actus eius.*
41 *Hebræi habuerunt Fidem.*
42 *Fides sumitur pro dono Spiritus sancti.*
43 *Tripliciter sumitur.*
44 *Christus non habuit fidem Theologicam.*
45 *Cur voluit baptizari?*
46 *Maria fidem habuit.*
47 *Baptizata fuit ad augmentum gratiæ.*
48 *Perfectionem alijs omnibus fidem habuit.*
49 *Beati in Cælo carent fide.*
50 *Damnati non purgantes carent fide.*
51 *Angeli omnes habuerunt fidem.*
52 *Creati omnes in gratia.*
53 *Adam habuit fidem.*
54 *In gratia creatus.*
55 *Fides habitualis, & actualis.*
56 *Fides explicata, & implicata.*
57 *Necessarium necessitate medij, & præcepti,*
58 *Fides necessaria ad salutem:*
59 *Fides explicata necessaria adultis.*

CAPVT PRIMVM.

DE FIDE ET FIDELIBVS.

NITIVM à Fide Catholica, fauente Deo, sumere duxi, cũ eius cognitio necessaria sit ad ea, quæ in sequentibus dicenda sunt, maximè de Hæresi, quæ est principale argumentum huius operis, & ex diametro opponitur ipsi Fidei, quæ inclinat hominem ad credenda reuelata à Deo, cum è contra Hæresis, vitium illi oppositum, ad discredendam mysteria Christianæ Fidei inclinet. Procedemus autem per quæstiones.

Queres 1. Quot modis sumatur nomen Fidei?

1 *Resp.* Quatuor modis. *Primò* pro fidelitate, & constantia in seruandis promissis. Cicero primo offic. *Ad supplicium redire maluit, quàm fidem hosti datam fallere*. Vnde Theologi quærunt, an hostibus fides data seruanda sit, & pariter Hæreticis. Becan. *de fide cap.* 16. *Secundò* fides sumitur pro conscientia. *Rom.* 14. *num.* 15 dicitur: *Omne, quod non est ex fide peccatum est*, ideſt, quicquid facit homo, putans se facere contra rationem, est peccatum, vnde dicitur possessor bonæ fidei, qui quod possidet, rationabiliter putat esse suum, sicut possessor malæ fidei, qui alienum scienter habet. *Tertiò* pro fide humana, qua credimus esse vera, quæ narrantur ab homine, vnde dicimus: *Habeo tibi fidem*, ideſt, credo. *Quartò* pro fide diuina, qua creduntur esse vera, quæ à Deo reuelata sunt, & de hac dicitur Hebr. *Cap.* 11. *Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* Et in hoc postremo sensu de fide agendum est. De his acceptionibus, & alijs Glossa r1. *Neque, Cap. Mouet.* 16. 22. *quæst.* 1. Layman. *lib.* 2. *cap.* 1.

Quæres 2. Quid sit fides?

Resp. Fides secundùm Apostlum est 2
substãtia rerum sperandarum argumentum non apparentinm. Fides est *substantia*, ideſt, id quod substat Spirituali ædificio, quod sine illa nequit esse: vnde bene S. Bernardinus Senen. *serm.* 2. *de fide* dicit: *Apertè fidem esse substantiam dicit, quasi subtus stantem, quia per eam totum spirituale ædificium sustentatur.* Est ergo fides fundamentum, super quo ædificatur spirituale ædificium nostræ iustifica-

ficationis, secundùm Trid. *sess.6. cap.8.* impossibile enim est hominem iustificari, & placere Deo sine fide, *Hebr. cap.11.* Fides igitur est stabile, & certum, ac firmum fundamentum nostræ salutis, hoc enim importat vox *substantia*. Est etiam argumentum rerum non apparentium, idest, medium efficax, quo probantur mysteria non apparentia, idest, quæ non sciuntur medijs humanis, sed tantùm diuina auctoritate, dicēte S. Petro Chrysologo *initio serm. 58. Qui fidem quærit, rationem non quærit, qui diuinam postulat, se ponit humanam*, & Aug. *tract. 40. in Ioannem: Quid est fides? nisi credere, quod non vides?* Fides ergo est substantia, cum sit certissimus assensus eorum, quæ sunt à Deo reuelata, & est argumentum, hoc est fidelissima probatio, mysteriorum non apparentium, quæ sunt necessaria ad salutem.

Quæres 3. An Fides sit virtus supernaturalis, aut naturalis, inclinans hominem ad credendum reuelata à Deo? Magister sent. *lib.3. dist.23. lit.B.* dicit, quod est virtus, qua creduntur, quæ non videntur, & *lit.* E. quærit an illa informis qualitas mentis, idest, Fides, quæ est in malo Christiano, fiat virtus, cum homo incipit esse bonus? an vero destruatur, & alia succedat, quæ sit virtus quando est in caritate constitutis? tibi respondet, probabilius dici illam remanere, & fieri virtutem per adiunctam caritatem; ex quo D. Thom. 2.2. *q.4. art.5.* negat rationem virtutis Fidei in homine malo cum ipso magistro, quia non est debitè perfecta ex parte voluntatis, cum careat caritate, siue quia informis dicitur. Vnde vt Fides sit virtus duo requirit, vnum ex parte intellectus, nimirum vt pendeat à diuina reuelatione, alterum ex parte voluntatis, quod scilicet ordinetur per caritatem ad vltimum finem, ac proinde sit meritorius actus illius, caret autem hoc posteriori, ergo virtus non est.

3 *Resp.* Fides siuè formata caritate, siuè non, semper virtus est, & quidem supernaturalis hominem disponens, & inclinans ad credendos articulos fidei.

Primùm, quod absolutè sit virtus, probatur ex definitione virtutis, quæ secundùm Philosophum est dispositio perfecti ad optimam operationem, hoc est, virtus ita disponit, & perficit subiectum, in quo est, vt per illam operando, non possit errare in producendo suam operationem ad præscriptum virtutis; sed Fides informis, & in homine malo ita se habet, quòd illum disponit, & perficit ad optimam operationem, nempè ad credēdum reuelata à Deo; tam enim benè credit homo peccator, quam iustus regulando suum assensum per fidē: ergo Fides in vtroque virtus est. Confirmatur, Tum quia communiter ab omnibus Theologis assignatur tres virtutes Theologicæ inter se distinctæ, Fides, Spes, & Caritas, ergo singulæ in seipsis virtutes sunt, ergo vna ab alia non recipit rationem virtutis, licet priores duæ recipiant rationem meriti à Caritate, quæ earum dicitur forma in ordine ad meritum. Tum quia virtutes aliæ omnes Cardinales, & his subiectæ independenter à caritate sunt propriæ virtutes: ergo & Fides, quæ omniū virtutum fundamentum est. Quare ad rationem D. Thomæ respondendum est, ad virtutem sufficere quod subiectum illam habens disponat ad optimam operationē, siuè deinde meritoriam, siuè non, parum refert; quia meritum non est de ratione virtutis vt sic. Igitur Fides sine caritate adhuc est virtus, sed informis, idest, sine forma caritatis, ex cuius defectu actus fidei meritorij non sunt. 4

Secundum, quòd Fides sit virtus supernaturalis, & prima ex Theologis, suadetur quo ad hoc, non solum ordine enumerationis secundùm Apostolum 1. *Corinth. cap.13. num.13.* vbi eam primo loco enumerat; sed etiam ordine originis, ipsa enim initium, fundamentū, & radix est omnis iustificationis ex Trid. *Sess.6. cap.8.* parum enim refert, sperare, & diligere sine fide, quia sine hac *impossibile est placere Deo, Hebr. cap.11. num.6.* Fides igitur anteponitur Spei, quia huius est substantia, & fundamentum, & proponitur Caritati, quia *iustus ex fide viuit, Roman. cap.1. num.17.* Demum Fides est initium, quo primùm homo de non Christiano fit Christianus, dicente Apostolo 5

stolo, *Accedentem ad Deum oportet credere.*
6 Suadetur quo ad illud, nimirum eam esse virtutem supernaturalem, tum quia excedit vires naturæ, & ideo per solum Dei auxilium homo potest credere diuina mysteria. Tum quia naturæ humanæ ex se debita non est, sed supra illius condirionem, ideo gratis, & non ex iustitia à Deo homini confertur. Tum quia per hoc differt à fide humana, cuius principiũ, medium, & finis est à caussis humanis, catholica vero, & supernaturalis secundùm totum suum esse pendet à Deo reuelante, quatenus est prima veritas infallibilis; ideo hæc est certissima, & infallibilis, humana incerta, vt plurimũ, & fallibilis. Est igitur Fides donũ supernaturale à Deo homini infusũ, per quod fit habilis ad eliciẽdos supernaturales actus mysteriorũ à Deo reuelatorũ.

Quæres 4. An fides sit habitus? Ratio dubitandi est, quia secundùm Aristotelem, & veritatem, habitus fit ex frequentatis actibus; sed fides non fit ex frequentatis actibus, cum sine actu aliquo infundatur in paruulis incapacibus actuum: ergò Fides habitus non est.

7 *Resp.* Fides est habitus, & secundùm quod habetur, & secundùm quod habilitat fidelem illam habentem. Suadetur, Tum quia de ratione habitus est perficere eam potentiam, cuius est, vt errare non possit in suis operationibus; sed per fidem diuinam homo errare nõ potest in eliciendo assensus de rebus fidei: ergò fides habitus est. Tum quia potẽtia naturalis de se nullum supernaturalem actum elicere potest; cum sint actus supernarurales altioris ordinis: ergò necesse est quod eleuetur, & fiat proportionata illis, hoc autem contingit per habitum fidei inhærentis, & informantis fideles: ergò est habitus. Ad rationem dubitandi dico, Habitum accipi dupliciter, primo quo qualitate dicente promptitudinem, & facilitatem ad operandum, & in hoc sensu Fides à Deo homini infusa non est habitus, cum non sit aquisitus ex frequentatis actibus; & sic currit argumentum; secundò pro habilitare, ratione cuius potentia eleuatur, & fit proportionata ad eliciendos actus supernaturales credendi, & in hoc sensu est habitus, quia sic fides habetur, vt habilitet potentiam ad operationem.

Quær. 5. Quotuplex sit habitus Fidei?

Resp. Duplex est: vnus dicitur infusus 8 à Deo, alter aquisitus ex frequentatis actibus, De infuso loquitur Apostolus *Hebr. c.* 11. dum dicit, *sine fide impossibile esse placere Deo*; paruuli enim baptizati placent Deo, & nõ habent fidem acquisitam, quia nondum audiunt: ergò infusam. De acquisita intelligitur illud *Rom. cap.* 10. *Fides sit ex auditu, auditus autem per Verbum Dei.* Vtriusque necessitas colligitur ex eorum differentia, vt infra. Ambo conueniunt in eo, quòd sunt qualitates inhærentes, & permanentes in potentia, & non introducuntur in subiectum, nisi prius dispositum, nullum enim sine præuia dispositione etiam in moralibus informatur. respectu paruulorum dispositio attenditur penes Ecclesiam, quæ pro ipsis supplet actus credendi. Cap. *Illud 6. dist. 4. de consecr.* vnde dicuntur baptizari in fide parentũ; nam Patrinus pro infante recitat articulos fidei, & nomine ipsius fidem profitetur, vnde per susceptionẽ baptismi habitus fidei infunditur in illis; adulti vero accedentes ad Deum, se ipsis disponuntur, credendo antequã baptismum suscipiant. Patet ergò in vtrisque dispositio ad habitum fidei secundùm quod à Deo baptizatis infunditur. Ad habirum vero acquisitũ solus adultus disponitur per suos actus credendi, supposito habitu fidei infuso, is enim à talis fidelibus acquiri potest. Differunt primò, quia naturalis habitus, idest, acquisitus, supponit in potentia virtutem adæquatam ad actum, non sic supernaturalis & infusus, qui complet virtutem actiuam potentiæ, illamque constituit proximè potentem ad actus supernaturales: vnde acquisitus non dat posse, sed supponit, infusus dat simpliciter posse. Secundò, infusus ideo dicitur, quia per actum eius, cui infunditur, non producitur, sicut acquisitus. Tertiò supernaturalis, & infusus habilitat, & constituit potentiam in esse potẽtiæ, cũ talis non sit de se ad actus supernatu-

naturales,vnde dixit illa apud D.Marcũ
cap.9. n.23. Adiuua incredulitatem meam.
Acquisitus vero illam suppositam facili-
tat ad operandum.

Quæres 6. An fides infusa sufficiat ad
eliciẽdos actus fidei sine fide acquisita?

9 *Resp.* Requiritur etiam fides acquisi-
ta, quod colligitur ex epistola ad Rom.
*cap.10.num.14. Quomodo credent ei, quem
non audierunt*, & paulò post subditur,
quod *fides* fit *ex auditu,auditus autem per
Verbum Dei*; Fides autem infusa non est
ex auditu,sed à Deo immediatè sine au-
ditu infunditur in anima. Ratio est, quia
si nõ esset necessaria etiam fides acqui-
sita, sequeretur, quod paruulus bapti-
zatus factus adultus, sine ministerio pa-
rentum, & auditu magistri, assentiretur
articulis fidei, & dissentiretur illis, quæ
opponuntur articulis fidei; sed falsum
est adultum sola fide infusa posse assen-
tiri articulis fidei, nisi prius instruatur:
ergò illi necessaria est fides acquisita per
instructionem, & auditum. Minor patet
ex eo, quia per fidem infusam nõ assen-
titur magis vni, quam alteri proposi-
tioni de fide, cum ad omnes sit indiffe-
rens: ergò per eam nulla cognosci po-
test. Confirmatur, quia fides infusa in
exercitium prodire non potest, nisi per
notitiam acquisitam de rebus fidei, vn-
de dicitur *Ioan. cap.15. num.22. Si non
venissem, & locutus non fuissem eis, pec-
catum non haberent*. intellige incredeli-
tatis: ergò credulitas fidei non habetur
sine fide acquisita per auditum. Vide
D.Tho. 2. 2. *quæst.6. art.1.* & Durand.
in 3. dist.25. quæst.3.

Quæres 7. An habitus fidei sit in
vtraque potentia intellectus, & volunta-
tis distinctus.

10 *Resp.* Duplex est habitus fidei,vnus in
intellectu, alter in voluntate, ratio est,
quia vnaquaque potẽtia debet esse per-
fecta, & proportionata ad actus super-
naturales; sed ad voluntatem, & intel-
lectum spectat producere actus fidei su-
pernaturales: ergò vnaquaque habilita-
ri, & perfici debet per proprium habi-
tũ fidei, vt possit producere actus fidei.
Distinguuntur igitur duo habitus fidei,
in voluntate, & intellectu: nam primò
voluntas imperat actum credendi intel-
lectui, intellectus verò dicitur elicere
actum fidei per præstitum assensum. Se-
cundò, voluntas immediatè versatur
circa assensum, & actum credendi, in-
tellectus vero immediatè circa res à Deo
reuelatas. Tertiò voluntas per habitum
fidei mouet, & determinat intellectum
ad eliciendos actus fidei, cum enim sit
indifferens propter obscuritatem, quam
habent articuli fidei, ideo indiget mo-
ueri, & determinari à voluntate infor-
mata ab habitu fidei, qui in ea dicit piã
affectionem erga credenda. Vide D.Th.
2. 2. *quæst.4. art.2.*

Quæres 8. An habitus fidei in volun-
tate sit virtus distincta ab obedientia,
caritate, & religione?

Resp. Affirmatiuè, quia habet propriã 11
rationem formalem, qua constituitur in
suo esse, & distinguitur ab alijs virtuti-
bus voluntatis,siquidem habitus fidei in
voluntate est ad imperandum assensum
fidei eliciẽdum per intellectum ob suam
peculiarem bonitatem, & honestatem
credendi ea, quæ à prima veritate reue-
lata sunt; aliæ vero virtutes non ita se
habent; nam Spes pro obiecto habet vi- 12
tam æternam, Deum, seu visionem
beatam, cuius actus sunt amor, deside-
rium,& delectatio. Caritas versetur cir- 13
ca Deum quatenus infinitè bonum, &
creaturas intellectuales quatenus diligi-
biles propter Deum summum bonum,
cuius actus interni sunt amor beneuo-
lentiæ, dilectio, gaudium, pax &c. ex-
terni beneficientia, correctio, fraterna,
eleemosyna, &c. de quibus D.Thomas
2. 2. *quæst.23.* Religio versatur circa 14
Deum propter eius excellentiam, tam-
quam primùm principium, à quo om-
nia habent esse, conseruantur,& guber-
nantur: cuius actus sunt, honor, cultus,
& reuerentia, ex eodem D.Thoma, 2.2.
quæst.81. Obedientia demum versatur 15
circa materiam præceptam,prout habet
debitum passiuum obligationis ex parte
subditorum erga legislatorem: cuius
actus sunt, bonum amplecti, & malum
fugere. Fides autem circa nullum ex
prædictis obiectis formaliter spectatis
versatur, neque prænominati actus sunt

pro-

proprij fidei: ergò habitus fidei diuersus est à prædictis virtutibus. Nec obstat, quod in pluribus locis Sacræ Scripturæ
16 *Rom.* 15. 2. *Corinth. cap.* 9. Fides vocetur obedientia; nam ex illis locis tantùm colligitur, virtutem obedientiæ regulare, & præcipere fidelibus, vt credant reuelata à Deo, non verò quod ambæ sint vnica virtus; nam per virtutẽ obedientię homo audit res à Deo reuelatas, quatenus præceptas, credit vero quatenus reuelatas, & sicut subditus obedit ex auctoritate legislatoris, ita & credit ex auctoritate reuelantis: ex quo obedientia, & fides magnam habent similitudinem inter se. Non negamus, aliquem moueri ad credẽdum mysteria fidei per alias virtutes, ex amore Dei, ex reuerentia illi debita, &c. nõ ideo tamen tollitur quin voluntas per propriũ actũ imperij possit præcipere intellectui, vt proprium actum eliciat circa res à Deo reuelatas.

Quæres 9. Quando nam habitus fidei infundatur homini?

17 *Resp.* In paruulis sẽper infunditur fides cũ reliquis virtutibus; similiter in adultis nõ ponẽtibus obicẽ, in susceptione baptismatis; siue sit fluminis, siue flaminis, siue sanguinis in ponentibus obicẽ, fides infunditur remoto impedimento.

Prima pars, quòd infantibus, & adultis in susceptione Baptismatis acquæ infundatur fides cum cæteris, probatur per Trident. *Sess.* 6. *cap.* 7. *Vnde in ipsa iustificatione cũ remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christum, cui inseritur, Fidem, Spem, &*
18 *Caritatem*. Ex quo Sacramentum Baptismi bene vocatur Sacramentum fidei à Sanctis Patribus, cap. *Nihil* 74. *dist.* 4. *de consecr*, quia Baptismus omnibus confertur in fide Christi, & Ecclesiæ, Quare si aliquando Deus confert donum fidei, maximè tempore Baptismi, ad quod per actum alienum, idest, Ecclesiæ, & patrini; infans, & per proprium disponitur adultus, dicente Apostolo *Hebr.* 11. *n.* 6. *Accedentem ad Deum oportet credere*, & *Marci* 16. *num.* 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit*. Ita docent omnes Canon. in cap. *Maiores* 3. *de Baptis.* & *cap.* 1. *de sacra Vnct*, Theologici *in* 4. *dist.* 4. ibi Scotus *quæst.* 2. apud Fabrum *disp.* 14. *num.* 3. D. Tho. *par.* 3. *quæst.* 69. *art.* 4. de adultis, *art.* 6. de infantibus.

19 Secunda pars, quod in baptismo flaminis, & sanguinis infundatur fides, suadetur; quia hæc duo ideo vocantur baptismata, quia præstant eosdem effectus, quos producit baptismus aquæ, quando hoc recipi non potest, consequenter ad gratiam iustificationis, sequuntur virtutes fidei, &c. quæ sequuntur iustificationẽ in baptismo fluminis, vnde de Martyrio, quod est baptisma sanguinis, dicit D. Aug. *lib.* 13. *de ciuit. cap.* 7. *Quicumq; etiam non suscepto generationis lauacro, pro Christi confessione moriuntur, tantum eis valet ad remittenda peccata, quantum si abluerentur fonte baptismatis*, cap. *Cathecumenum* 35. *dist.* 4. *de consecrat*. De baptismo flaminis, seu contritionis intelligitur illud Luc. 3. *Prædicans baptismum Pœnitentiæ in remissionẽ peccatorum*. Quare, cum ista duo baptismata hominem iustificent, consequens est dicere, ad illa, consequi virtutes, ac proinde fidem. Confirmatur, quia martyrium est propter confessionem fidei tam in adultis, quàm in pueris: ergò si nondum sunt fideles per naptismum aquæ, tales fiunt per martyrium, in quo illis infunditur Fides, ad quam se disposuerunt per illius propriam confessionem, si adulti sunt, per alienam infantes, nimirum, Ecclesiæ, aut matris cum qua in odium Catholicæ Fidei à persecutoribus interficiuntur; vnde de innocentibus dicitur: *Deus, cuius hodierna die præconium Innocentes martyres non loquendo, sed moriendo confessi sunt*.

Tertia pars, quod ponẽtibus obicem 20 non infundatur Fides cum reliquis, probatur; quia baptizatus, licèt recipiat Sacramentum cum suo carattere, non tamen rem Sacramenti, nimirum, gratiam, cum hæc stare non possit cum obice peccati mortalis, vt docent omnes cum D. Thom. *par.* 3. *quæst.* 68. *art.* 8. & *quæst.* 69. *art.* 9. Scoto *in* 4. *dist.* 4. *quæst.* 5. ergò nec illi infunduntur virtutes Theologales. Hæc consequentia probatur. Primò, quia virtutes Theologales ex citatis

tatis doctoribus, sunt secundatis effectus consequentes gratiam iustificationis, plures enim sunt effectus baptismi, & hunc ordinem seruant inter se, primò siquidem imprimitur character, deinde à Deo producitur gratia inhærens baptizato, postea infunduntur virtutes, & alia dona; quod character primum obtineat locum constat ex eo, quòd baptismus cum fictione susceptus hominem non iustificat, & tamen verus est baptismus imprimens characterem in omnium sententia, neque enim post fictionem reiteratur, præcedit igitur charactergratiam, quam consequuntur virtutes, quæ cum illa semper coniunguntur, clarè colligitur ex *Sess.6. cap.7.* Trident. in illis verbis. ***Vnde in ipsa iustificatione cum remissione peccatorũ hæc omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christum, cui inseritur, Fidem, Spem, & Caritatem.*** D.Thom. *par.3. quæst.69. art.4.* Probatur secundò; quia Deus nihil imperfectam facit, omnia enim *Dei perfecta sunt opera, & valde bona, Gen. cap.1. Deuter. cap.32.* oppositum autem sequeretur, si virtutes Theologicas Fidei, & Spei infunderet in baptismo homini obicẽ ponenti, tunc enim illæ essent imperfectæ, & diminutæ, atque infirmes gratia iustificationis. Probatur tertiò, quia *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens à Patre luminum Iacobi, cap.1. num.17.* Sed fides à Deo homini infusa est datum optimum, & donum perfectum à Deo proueniens: ergò fides ponentibus obicem non infunditur, quia non descenderet, vt optimum, & perfectum. Probatur quartò, quia formæ naturales non recipiuntur in subiectum nisi dispositum: ergò neque supernaturales, inter quas sunt virtutes Theologicæ. Dæmum id clarum est in infideli, & desperato, vtrisque perseuerantibus in infidelitate, & desperatione, dum recipiunt baptismum; certum enim est in his duobus casibus baptizato non conferti, neque infundi Fidem, neque Spem, cũ illa duo vitia directè pugnent contra has duas virtutes, quas formaliter destruunt.

21 Franiscus Suar. *ad par.3. D.Tho. q.69. disp.28. sect.3. §. Vna superest*, affirmat, ponentem gratiæ obicem interdum posse recipere aliquem habitum infusum saltem Fidei, & Spei, non tamen Caritatis. Probat *primò*, quam Fides, & Spes in conseruatione non pendent à gratia, & caritate, cum remaneant in peccatore: ergò neque in infusione. *Secundò* sicut semel iustificatus, amissa gratia, adhuc supernaturaliter credere, & sperare potest, ad quod conuenienter præstandum retinet Fidem, & Spem; ita peccatori, qui incipit conuerti ad Christum, antequam perfectè amet, & efficaciter detestetur omnia peccata, cum possit verè supernaturaliter credere, & sperare, infundetur illi Fides, & Spes, nam ad illas est sufficienter dispositus, & per illas paulatim ad gratiam obtinendam melius disponi potest; neque in hoc reperiri poterit maius inconueniens inter habitus, quam inter actus, si ergo actus possunt antecedere, cur non etiam habitus? quare cum accidere possit, vt in baptismo homo ponat obicẽ gratiæ, & caritatis, non autem Fidei, & Spei, quia potest credere, & sperare, non tamen de peccatis dolere, tum Sacramentum habebit suum effectum quoad Fidem, & Spem, non quo ad reliqua, respectu quorum non est bene dispositus. *Tertiò* probat, respondendo auctoritati Tridentini superius pro nobis adductæ, nam censet, non fuisse mentem Tridentini definire, Fidem, & Spem non posse intedum antecedere gratiam, & caritatem, sed velle, in instanti iustificationis infundi illa tria cum gratia simul vti inseparabilia à iustificatione; quod autem ante instans iustificationis non possint infundi Fides, & Spes, sine Caritate, non posse hoc probari dicta ratione Cõcilij, quia homo ante iustificationem potest esse vnitus cum Christo imperfectè, & vt membrum mortuum. Deinde explicat illa duo verba. *Accipit, simul*, vt illud signet, *habere, & possidere*, non autem quod dicat initium essendi; hoc autem quatenus significat simultatem; & connexionem illarum trium virtutum ad plenam hominis iustificationẽ, non verò durationem, & initium essen-

di; &

di; & concludit, per iustificationem non intelligi solum infusionem gratiæ, sed totam susceptionem, & spiritualem mutationem à prima vocatione vsque ad infusionem gratiæ.

Sed contra primum licèt, concedatur, Fidem, & Spem conseruati posse sine gratia, & caritate in homine peccatore, non tamen concedunt sine illis infundi posse: non enim valet inferre, possunt conseruati sine caritate: ergò & infundi; quia sunt diuersæ actiones, & modus vnius nō infert modum alterius. Præterea alia est ratio productionis Fidei, & Spei, alia ratio, quod non conseruentur cum gratia, & caritate illud enim tantùm pendet à Deo, hoc vero ab homine, ideo ne Deus dicatur facere opus imperfectum, nunquam homini infundit eas virtutes, nisi formatas per antecedentem gratiam, & caritatem, sine quibus dicuntur imperfectæ, & informes? eædem verò desinunt conseruati dependenter à gratia defectu ipsius hominis ponentis obicem peccati mortalis, quo gratia destruitur, à quo proinde non amplius dicuntur dependere, sed sine illa conseruari; & ideo mirum non est, quòd sine gratia non infundantur, sicut postea sine illa conseruati possunt. Denrum res in produci à pluribus dependet, quàm in conseruari: ergò non valet inferre; in conseruari non necessario pendent à gratia, ergò nec in produci.

Contra secundum est, quia non est necesse infundere homini peccatori habitus Fidei, & Spei ad conuenienter, & connaturaliter credendum, sperandum, & detestandū peccata ante Baptismum, quia per illos simplices actus Deo adiuuante sine habitu, homo præparatur & disponitur ad suscipiendum dignè, & cum fructu gratiam in baptismo, ad quam sequuntur virtutes, per quas efficacirer operari possit actus supernaturales Fidei, &c. Actus igitur Fidei, & Spei ex sua natura vti dispositiones ad gratiam baptismi præponuntur, non verò habitus, qui non habent disponere, sed potentiam iam dispositam per actus antecedentes, & gratia informatam habilitare ad proprios actus iuxta dicta *sub q.* 5. Præterea actus illi, Deo excitante, & coadiuuante, producuntur ab homine se disponente ad dignam Sacramenti receptionem, habitus verò Fidei, & Spei illorum actuum à solo Deo infunduntur, ergò perfectissimè infundi debent sine vlla deformitate, ac proinde non nisi iustificato in iustificato.

Contra tertium est, quia ex illa Tridentini sententia aperte colligitur, ante iustificationem non infundi virtutes Theologales, sed illas subsequi gratiam iustificationis; & confirmatur ex sequētibus ibidem. *Hanc Fidem ante Baptismi Sacramentum ex Apostolorum traditione Catecumi petunt ab Ecclesia, cum petunt Fidem vitam æternam præstantem, quam sine Spe, & Caritate Fides præstare non potest.* Igitur si Cathecumeni Fidem petunt ab ecclesia, dum volunt baptizari, signum est, quod illis infunditur in baptismate mediante gratia. Nec obstat quod *Rom.* 5. dicitur, hominem iustificari per fidem, quasi hæc antecedat iustificationem in ratione habitus; quia ibi sermo est de fide actuali, qua homo disponitur ad iustificationem, iuxta illud: *qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.* Itaque fides in ratione actus in Cathecumenis est initiū iustificationis, in baptizatis verò lapsis postmodum etiam in ratione habitus est fundamentum, & radix iustificationis peccatoris. Præterea falsum est hominem ante iustificationē vniri Deo per aliquem actum credendi, aut sperandi, solum enim præparatur, & disponitur ad vnionem per gratiam, & caritatem sine quibus nemo vniri potest Deo, implicat namque quod homo adhuc peccator dicatur vnitus Deo, cum sit illi inimicus. Demum, si illa verba, *Accipit simul*, important habere, & possidere, significant etiam initium essendi, neque enim aliquid posideri potest, nisi habeat initium essendi in eo, à quo posidetur, ergo si homo iustificatus posidet virtutes Theologicas, in eius iustificatione habent initiū essendi.

Quæres. 10. An Cathecumeno ante baptismum infundatur Fides?

22 *Resp*. Cathecumenus instructus in fide nondum habet habitum fidei infusum nisi habeat Baptismum flaminis, aut sanguinis, sed illud recipit in digna susceptione Baptismi fluminis. Id totum colligitur ex probatis in superiori quæstione, quia Fides nulli infunditur à Deo, nisi per Baptismum, quod ideo à Sanctis Patribus vocatur Sacramentũ fidei non solum ex actuali fide, in qua antecedenter Cathecumenus instruitur sed etiam ex habituali à Deo infusa in susceptione baptismatis cum gratia iustificationis. Cathecumenus igitur habitum fidei nondum habet, sed fidei primum rudimentum accipit, inquit Rabanus relatus Cap. *Ante 52. dist. 4. de consecr.* & infra sub Cap. *Deinde* 68. *Deinde à Sacerdote inunguntur, vt sacrum baptisma cum fide acceptum custodiatur*. Ergo fides Cathecumeno non infunditur ante baptismum. Confirmatur, quia nondum sunt in ecclesia, neque dicuntur membra Christi, vt probabo *Cap. 4. num.* 61. demum, quamuis credant in Deum, Deus tamen se illis non credit, ergo non habent Fidem, quod est signum mutuæ credulitatis inter Deum & hominem.

Quæres 11. An Fides etiam habitualis aliquando perdatur?

23 *Resp*. Perditur per infidelitatem, & hæresim superuenientem. Probatur auctoritate sacræ Scripturæ. 1. *ad Tim. cap.* 1. *num.* 19. *Habens Fidem, & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa Fidem naufragauerunt*. Ille autem naufragium facit, qui in mari seipsum, aut saltem merces proijcit; sic hæreticus seipsum perdit cum fide. Quod confirmatur extremis verbis eiusdem Epistolæ: *Depositum custodi, deuitans profanas vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt*. Trident. *sess.* 6. *cap.* 15. *Asserendum est, non modo infidelitate per quam ipsa Fides amittitur, sed etiam quocunque alio mortali peccato, quamuis non amittatur Fides, acceptam iustificationis gratiam amitti*. Ratio, quia Fides, & infidelitas, seu hæresis ex diametro pugnant ad inuicẽ, in eodem subiecto, ergo adueniente hæresi necesse est, quod Fides destruatur. Ita D. Thomas 2. 2. *q.* 5. *art.* 3. Dices: hæresis licèt sit error contrarius Fidei, non tamen totaliter ei opponitur, sed ex parte, nam si quis nichil fidei crederet, dicendus esset potius apostata quam hæreticus. Deinde sicut habitus ex frequentatis actibus generatur, ita ex pluribus contrarijs destruitur. Insuper, hæreticus credit aliquos fidei articulos tam facilè, & firmiter, quam quilibet fidelis: ergò in vtrisque fides est.

Resp. Ad primum, in habitu Fidei duo spectari possunt, obiectum materiale, quod sunt res à Deo reuelatæ, in quo sensu hæresis dicitur error ex parte contrarius fidei; & obiectum formale, quod est prima veritas reuelans, in quo sensu, qui negat vnum articulum, & alios credit, nichilominus respectu omnium dicitur hæreticus, primam veritatem cum sit vnica, & indiuisibilis, reddit inconstantem, mendacem, & fallacem, non enim est maior ratio credendi vnum articulum, quam reliquos omnes, cum omnium veritas ab vnica formali veritate Dei reuelantis pendeat absque discrimine, ergo si vnus est verus, & omnes sunt veri. Ad hoc propositum facit illud *Iacobi cap.* 2. *num.* 10. 24

Qui in vno offendit factus est omnium reus. Reatus siquidem omnium desumitur ex incredulitate primæ veritatis reuelantis illum articulum; qui negatur ab hęretico ex ratione formali, quod non credit, illum esse à Deo reuelatum. Ad secundum, obiectionem locum habere in habitibus aquisitis, non in infusis à Deo, qui per primum actum perduntur. Ad tertium, illa facilitas ad credendum reliquos articulos, quos hæreticus tenet cum fidelibus, non est ab habitu infuso, sed ab illo naturali propria industria, & labore aquisito, vnde hæreticus sola fide humana non Theologica credit reliquos, vt facit Catolicus, qui fide infusa proprie dici- 25

tur

tut credere, & operari secundùm fidem, mediante acquisita vti instrumento moto per habitum fidei infusæ.

Quæres 12. An de ratione Fidei sit obscuritas? Notandum est, quod obiectum fidei duplex est materiale, qui sunt articuli fidei, seu res à Deo reuelatæ, & formale, nimirum Deus reuelans, seu prima veritas reuelans eiusdem fidei articulos. Obscuritas autem attendi potest tam ex parte materialis obiecti, quam formalis, & cum in formali duo spectentur Deus ipse prima veritas, & actio reuelationis, quæstio de his omnibus procedit.

26 *Resp*. Obscuritas est de ratione Fidei ex parte vtriusque obiecti, probatur per Apostolum *Hebr. cap.* 11. *Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium*, idest rerum obscuratum, quæ creduntur, & non videntur, vnde dicit D. Thomas: *Quod non capis quod non vides, animosa firmat fides*. *Epist.* 1. *ad Corinth. cap.* 13. *num.* 12. *Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem*. Prima visio secundum fidem obscura est in via, secunda in patria clara erit. Ratio est, quia illa cognitio est obscura, quæ caret euidentia; sed cognitio per fidem habita est huiusmodi, ergo est obscura. Maior per se patet; Minor probatur respectu obiecti tam materialis, quam formalis, siquidē illa propositio est euidens, quæ determi-
27 nat intellectum ad sui assensum ex notitia connexionis terminatum inter se, vel ex medio intrinseco per se clarè cognito, & connexo cum propositione illata ex ipso; sed cognitio Fidei ex neutro illorum habetur, nam propositiones fidei notæ nō sunt ex terminotum connexione, cum sæpius extrema videantur pugnare ad inuicem secundum lumen naturale; vt patet in mysterio Trinitatis, & Incarnationis; neque mediū seu motiuum est intrinsecum ad inferendum condutionem, sed extrinsecum, consistens in diuina reuelatione, quæ ex natura rei connexionem non habet cū rebus reuelatis, ergò ex nullo capite Fides est cognitio euidens, sed obscura.

Quare, cum quæ videntur, non dicantur cognosci per fidem, sed per agnitionem, D. Thomas Apostolus vnū agnouit, idest humanitatem Christi vulneratam, & alterum credidit, hoc est, diuinitatem sub humanitate coopertam: ita D. Thomas 2 2. *quæst.* 1. *art.* 4. Scotus *in* 3. *d. st.* 24.

Quæres 13. An cognitio fidei sit scientia? Pro cuius intelligentia notandum primo, nomen scientiæ accipi posse tribus modis. Primò pro quauis cognitione intellectuali siue certa, siue incerta, & probabili, euidentes, aut obscura, qua ratione opinio, fides humana, & diuina possunt vocari scientia, quia sunt cognitiones intellectus. Secundò pro cognitione certa, & euidenti, in quo sensu Fides, & opinio non sunt scientia, quia opinio, & fides humana sunt incertæ; Fides autem diuina licet certissima sit cognitio, non est tamen euidens, ex probatis prætedēti quæstione. In hac secunda acceptione intellectus principiorum, seu propositiones per se notæ, & principia conclusionum inductiua, & ipsæ conclusiones deductæ vocātur sciētia. Tertiò sumitur tantum pro scientia discursiua acquisita per demonstrationem, siue à priori, & per causam, siue à posteriori, & per effectum. Notandum secundò, Fidem, & Theologiam nostram versari circa Deum, & eius mysteria, cuius obiectum materiale sunt omnes res reuelatæ à Deo, formale vero est prima veritas reuelans, quę est ipsemet Deus reuelans; se autem habent ad inuicem sicut principia, & conclusiones, vt dicit D. Tho. *quæst.* 14. *de veritate, art.* 8. *ad* 16. vbi ait, quod testimonium primæ veritatis reuelantis se habet in fide, sicuti se habent principia in scientijs demonstratiuis, quare propositiones de fide sunt principia certissima, ex quibus tamquam præmissis, & medijs deducuntur conclusiones, quę vocantur Theologicæ, iuxta dicenda initio sequentis capitis. Notandum tertiò communiter à Doctoribus nomen scientiæ propriè acceptæ reijci à Fide, & Theologia Viatorum ea ratione, quod

ſcientia eſt cognitio intellectualis certa, & euidens de obiecto neceſſario; conſtat autem ex dictis, cognitionẽ Theologiæ non eſſe ſcientiam; quia, licèt ſit cognitio intellectualis certa de obiecto neceſſario, tamen cum careat euidentia ex dictis præcedenti quæſtione, nullatenus vocari poteſt ſcientia. Præterea Deus, quod eſt obiectum vtriuſque, licèt ſit obiectum neceſſarijſſimum, non eſt ideo vniuerſale, ſed ens ſingulariſſimũ, de ſingularibus autem ſcientia non eſt, ſecundum Philoſophos. Demum ſcientia procedit ex proprijs, & intrinſecis, Fides ex cauſis extrinſecis, nimirum ex diuina auctoritate, ideo obiectum fidei non dicitur ſciti, ſed credi tantum; Vnde ſi aſſentior huic propoſitioni. *Homo eſt animal rationale*. Quia ea mihi narrata fuit, & perſuaſa ab amico vel veræ, & certæ, fidem de illa habeo, non ſcientiam, quam dicor habere, quando illi aſſentior, quia cognoſco illos terminos habere inter ſe neceſſariam connexionem, & eoſdem eſſe mihi ex ſe notos. His notatis.

50 *Reſp*. Theologiam tam ex parte principiorum, quam concluſionum habere rationem ſcientiæ propriæ dictæ, & Fidem rectè dici poſſe intellectum principiorum, & Theologiam ſcientiam diſcurſiuam, collectam ex principijs fidei tamquam medijs, & præmiſſis. Id totum probatur oſtendendo allatam definitionem ſcientiæ, qua dicitur cognitio certa, & euidens de obiecto vniuerſali neceſſario, non conuenire ſcientiæ, vt ſcientia eſt proprie accepta in tota ſua latitudine, ſed eam eſſe definitionem ſcientiæ naturalis, & in ſpecie ſubalterna, nam ea ab antiquis tradita fuit, lumine naturali intellectus tantummodo eductis, iuxta exigentiam, & conditiones rerum; quæ cũ ad ſenſum paterent, ideo earum cognitionem vocauerunt euidentem, cum innoteſcerent ex euidentia terminorum; quod ſi notitiam habuiſſent fidei, & Theologiæ, abſque dubio alia ratione latiori, & ampliori definiuiſſent ſcientiam communem naturalibus, & ſupernaturalibus dicendo, quod *Scientia eſt cognitio intellectiua, & certa de obiecto neceſſario*; quæ definitio ſine dubio conuenit naturali, & ſupernaturali ſcientiæ æque primo, cum vtraque ſit cognitio certa de obiecto neceſſario, ita quod ſcientia proprie dicta tamquam genus diuiditur in naturalẽ, & ſupernaturalem, vt in ſuas ſpecies, ad quas contrahitur per euidentiam, & ineuidentiam, quæ ſunt differentiæ diuiſiuæ dicti generis, & conſtitutiuæ dictarum ſpecierum. Ex quo patet, euidentiam non competere ſcientiæ, vt ſic & in genere, nulla enim diuiſiua generis prædicatur de illo, ſed tantùm de illa ſpecie, quam conſtituit, vt patet exemplo rationalitatis, quæ eſt differentia conſtitutiua hominis, de quo ideo tantùm prædicatur, non autem de genere, quod diuidit: hæc enim propoſitio: *Animal eſt rationale*: falſa eſt, ſi animal ſumatur genericè, ideò vt indefinita ęquiualens contingenti, cum prædicatum illud non ſit neceſſarium, nec eſſentiale ſubiecto, reſoluitur in prædicationem differentiæ de ſpecie, & contentis ſub ſpecie, hoc modo; *Aliquod animal*, ideſt, aliqua ſpecies animalis, ideſt homo, *eſt rationale*, ſeu *hoc animal eſt rationale*. Quare male dicunt definientes ſcientiã proprie dictam eam, quæ eſt cognitio certa, & euidens ponentes in definitione generis differentiam illius diuiſiuam contra regulas bonæ definitionis. In confirmationem prædictorum ſimilem definitionem de Perſona refero ex Boætio, qui definit Perſonam indiuiduam rationalis naturæ ſubſtantiam. In hac definitione Perſonæ per illam particulam, *Rationalis natura*, excluditur ratio Perſonæ à diuinis; & nihilominus ratio Perſonæ etiam proprie dictæ reperitur in diuinis, & tamen natura diuina non eſt rationalis, quia ſine diſcurſu, qui imperfectionem dicit, omnia intelligit: dicendum ergo eſt, aut per Boetium non fuiſſe definitam niſi perſonam hominis, aut etiam Angelorum in ſententia illorum, qui volunt Angelos intelligere per diſcurſum, aut erraſſe ponendo in ſua definitione rationem alicuius perſonæ inſe-

31

32

inferioris, quæ non poteſt prædicari de alia ratione ſuperiori, & quaſi generica ad ipſam. Quare vt ratio perſonæ conueniat formaliter, & propriè omnibus ſubſtantijs, quæ hoc nomine vocari poſſunt, ac proinde diuinis, angelicis, & humanis aliter definiēda eſt hoc modo. *Perſona eſt ſubſtantia indiuidua incommunicabilis naturæ intellectualis*. hoc enim modo ratio Perſonæ conuenit Deo, Angelis, & hominibus. Sicut ergò corrigitur definitio Boetij illam ampliando, ex quo ratio perſonæ dicitur propriæ tā de increatis, quam creatis, neque ex definitione Boetij, qua ratio perſonæ excluditur à diuinis, inferri poteſt, nec debet, Perſonam propriè non reperiri in diuinis, ſi Boetius aut maneus fuit, aut nō curauit definire Perſonam in tota ſua latitudine. Ita corrigenda eſt definitio ſcientiæ, illam ampliando, vt ſupra, conſequenter vtrique cognitioni Fidei, & ſcientiæ naturali propriè conueniet; quod ſi quis velit definitionem ſcientiæ à Philoſophis traditam reſtringi tantū ad naturalem, vt vere reſtringitur, non ideo inde inferendum eſt, cognitionem, quam habemus de Fide, & Theologia, carere ratione ſciētiæ propriè dictæ iuxta traditam, & emendatam à nobis definitionem illius.

Inferendum igitur eſt, Fidē, & Theologiam eſſe ſcientiam propriè dictam, quæ ſe habent ad inuicem ſicut principia, & concluſiones, nā Fides continet propoſitiones à prima veritate reuelatas, quæ ſunt articuli fidei, qui cum ſint certiſſimi probatione non indigent, ſed ſunt motiuum, & medium, quo tamquam præmiſſis conceſſis deducuntur concluſiones, ex quibus conſtat Theologia: igitur Fides ſcientia eſt, habens rationem intellectus principiorum, Teologia vero eſt ſcientia diſcurſiua ex principijs de fide deducta.

Ex his patet ad tria argumenta in Notabili 3. poſita. Ad primum, rationem euidentiæ eſſe differentiam ſcientię naturalis. Ad ſecundum, obiectum ſcientiæ ideo debere eſſe vniuerſale, quia de corruptibilibus non datur ſcientia, Deus autem eſt incorruptibile, & neceſſariſſimum conſequenter verè, & propriè eſt obiectum ſcientiæ. Vel dic, illam rationem vniuerſalitatis in obiecto non ſpectare ad ſcientiam vt ſic, ſed eſſe quid proprium ſcientiæ naturalis ſecundum lumen Philoſophorum. Ad tertium dic pariter, illam rationem, quod ſcientia procedat ex proprijs, & intrinſecis, non competere ſcientiæ vt ſic, ſed ſcientiæ naturali, prout condiſtinguitur à ſupernaturali, quæ procedit per medium extrinſecum, & commune omnibus articulis Fidei.

Nonnulli reſpondent, Fidē, & Theologiam non eſſe propriè ſcientias, ſed tantum impropriè, prout nomen ſcientiæ latè ſumitur, pro notitia cum firma adhæſione, quomodo dicimus nos certo ſciri, reperiri Mediolanum, Romam, Mare Oceanum, &c. Fides enim, & Theologia determinatè dicunt verum, & habent certitudinem infallibilem, ſuarum propoſitionum, & ex hoc capite participant rationem ſcientiæ, quia tamen carent euidentia, non poſſunt dici propriè, & adæquatè ſcientia, ſed tantum impropriè. Sed non placent, quia in præcedentibus dictum fuit, euidentiam non eſſe de ratione ſcientiæ propriè dictæ, cui ſufficit in genere, quod ſit cognitio, intellectualis certa. Deinde vocare Theologiam ſcientiam impropriè, arguit imperfectionem, quod illi videtur detrahere, cum vterque habitus fidei, & Theologiæ in ſuo genere ſit perfectus etiam ſecundum rationem cognitionis certæ, & infallibilis.

Alij dicunt, Theologiam eſſe quidem ſcientiam propriè acceptam, ſed analogicè tantum, non vniuocè, cum non participet omnes conditiones ſcientiæ, caret enim euidentia, & non procedit ex medio intrinſeco. Neque hæc reſponſio admittenda eſt, quia ſequeretur Theologiam eſſe minus ſcientiam ſcientijs naturalibus, eo quod minus de conditionibus, & perfectionibus ſcientiæ participet, quam faciant aliæ ſcientiæ. Deinde Theologia eſſet minus principale analogatum, quod abſurdum eſt dicere,

cete, ob eius excellentiam, & eminentiam, cum illa nulla certior, & immutabilior scientia inueniatur, & infinitè distet à falsitate. Demum ratio scientiæ, vt sic, qua dicitur cognitio intellectualis certa, æqualiter communicatur omnibus cognitionibus certis, nec ratio euidentiæ conueniens vni, & non alteri tribuit eisdem analogiam, cum nullatenus Theologia illam participet, neque vt principale, neque vt secundarium analogatum.

Quidam volunt, Theologiam esse propriè sciuntiam, quia, & si non habet euidentiam ex parte obiecti, habet tamen ex parte formæ syllogisticæ, quod sufficit. Sed contra, quia euidentia desumitur ex conditione, & natura ipsorum obiectorum clarè, & distinctè repræsentatorū, potentiæ intellectiuæ, & non ex forma syllogistica, quæ est quid extrinsecum, & supponit notitiam terminorum in se ipsis euidenter cognitorū, ex naturali connexione illorum inter se.

Quæres 14. An inter propositiones de fide aliquæ sint claræ, & euidentes?

33 *Resp.* Affirmatiuè, cuiusmodi sunt istæ: *Deus est. Deus est vnus, Deus est causa omnium rerum.* Nam istas concesserunt fere omnes Philosophi, & sapientes, quia exterminis de se patent. Aliæ vero ex terminis de se obscuræ, & ineuidentes sunt: *Deus est Trinus & vnus. Verbum sumpsit carnem humanam. Christus Sacramentaliter continetur sub speciebus panis, et vini.* Hi articuli ex terminis ignoti sunt, & obscuri, sola fide cogniti, & crediti. Si nihilominus articuli spectantur in ratione Fidei, omnes dicuntur obscuri, & ineuidentes, iuxtà illud D. Pauli. *Fides est argumentū nō apparētiū.*

Quæres 15. An quod ab vno creditur, ab alio videri possit?

34 *Resp.* Sic; nam ego credo duodecim Apostolos, qui ad inuicem se viderunt: Beati vidēt, quæ nos viatores credimus.

Quæres 16. An idem mysterium fidei per eumdem actum simul videri, & credi possit?

35 *Resp.* Negatiuè, quia ille actus esset simul clarus, & obscurus; euidens, & ineuidens; perfectus, & imperfectus; distinctus, & confusus. Distinctis verò actibus conceditur; quia eidem conclusioni quis assentiri potest duobus medijs diuersis, vt si quis eodem tempore videndo ecclipsim, illam cognoscat, & credat sibi ab aliò narratam. Ab alijs negatur, quia eodem tempore quis non potest videre solem clarum, & obscurū. Respondeas, eodem actu visionis, non autem visionis, & auditus. Vide Becan. *Cap. 1. de Fide, q. 3. num. 3.*

Quæres 17. An vnus fidelis alio maiorem habeat fidem, tam intensiuè, quā extensiuè.

Resp. Sic. Illud de intensione probatur apertè ex sacra Scriptura, Matth. *cap. 15. num. 28. O mulier magna est fides tua.* Centurioni dictum fuit à Christo: *Non inueni tantam fidem in Israel. Matthæi, cap. 14. num. 31.* dicitur. *Modicæ fidei quare dubitasti?* Est igitur de fide, quod vnus alio maiorem habet fidem. Hæc autem intensio prouenit ex certitudine subiecti, idest, habentis fidem, qui per actum reflexum sui intellectus iudicando, certissimum esse ex pio affectu bonæ voluntatis, quod credit, firmissime adhæret ei, quod credit. Nota autem triplicem certitudinem Fidei; vna dicitur ex parte subiecti, & fidelis, de qua dictū est; secunda se tenet ex parte obiecti ex infallibili reuelatione Dei, & dicitur obiectiua; tertia ex parte cognitionis circa obiectum, & vocatur formalis. Maior, & minor intentio se tenet ex parte subiecti, non autem ex parte certitudinis obiectiuæ, seu formalis, quia hæc æqualiter reperitur in omnibus, siquidem specificatur ab eodem formali obiecto, nam omnes fideles credunt articulos fidei ex eodem formali motiuo diuinæ reuelationis. De extensione, nimirum quòd vnus alio plura fidei mysteria credat, manifestum est; quia doctus sit, & credit plures articulos, quàm indoctus; plures Parochus, quā Parochianus; plures Theologus, quā Philosophus. Vide D. Th. 2. 2. *q. 5. art. 4.*

36 (beside "Resp. Sic. Illud de intensione")
37 (beside "Fidei; vna dicitur ex parte subiecti")

Quæres 18. An Fides augeatur, & intendatur in fideli?

Resp.

38 *Resp.* Affirmatiuè, probatur ex sacra Scriptura *Lucę cap. 17. num. 5.* vbi Apostoli à Christo petierunt augmentum fidei illis verbis: *Adauge nobis fidem.* Et ecclesia in quadam oratione petit hoc augmentum. *Da nobis augmentum fidei, Spei, & Caritatis.* Si autem Fides non augeretur in homine Christiano, frustra id petitũ fuisset à Christo per Apostolos, & quotidie ab ecclesia. Verum quidem est, quòd fides in solis augetur iustis, quia est donum Dei, cuius non sunt capaces peccatores, & sicut fides nunquã homini infunditur, nisi iustificato, ex probatis sub *q. 9.* ita neque augetur, nisi in solis iustis.

Quęres 19. An quis certò agnoscere possit, se habere Fidem? Procedit quęstio tam de actu, quam de habitu. Est autem certitudo triplex Euidentiæ, experimentalis, & Reuelationis.

39 *Resp.* Nulla ex dictis certitudinibus quis certo scire potest, se habere habitum fidei infusam, quia loquendo de scientia euidentiæ, & experientiæ, non habemus euidentiam, neque experientiam de habitibus supernaturalibus, neque ex obiecto, cum id obscurum sit, neque ex aliquo actu, cum is potius dicatur esse ex habitu aquisito; neque ex facilitate credendi, quia hæc prouenire potest ab eodem habitu aquisito, qui apparet etiam in hæreticis. De certitudine supernaturali constat, quia à Deo reuelatum non est dari habitum fidei supernaturalem infusum, & multo minus hunc reperiri in hoc, vel illo homine. Ita Becan. *cap. 11. de Fide q. 5.*

40 Potest verò dari certitudo euidentiæ, seu experientiæ de actibus fidei, immo & de ipso habitu aquisito, quia fidelis in rebus fidei instructus certè experitur, se non solum credere, quia firmiter adhæret misterijs fidei, sed etiam facilè, & promptè discurrit de rebus fidei, vt id notum est apud Theologos; ergò qui ità promptus est ad huiusmodi intellectionem, euidenter cognoscit se habere fidem aquisitam, non secus ac scit se habere cognitionem rerum naturalium Philosophus. Ita D. Bonau. *in 3. dist. 23. dub. 4.* Scotus *ibidem*, vbi §. *sed quid dicis*, asserit, illum eumdem actum esse supernaturalem, neminem scire; quia sub obiecto fidei pendet à diuina reuelatione.

Quæres 20. An in Hebræis sit vera Fides?

Resp. Fides vera fuit in Hebræis sanctis Patribus, Patriarchis, & Prophetis, 41 vnde de Abraham dicitur *Genes. 15. n. 6. credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam* Iob *cap. 2. num. 18.* de fide scribit: *Quoniam filij sanctorum sumus, & vitam illorum expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab eo.* Hanc autem Fidem, quam sancti Patres veteris testamenti, etiam Adam iuxta Scorellum *in 3. dist. 23. q. 2. §. Ad vltimum* infusam habebant, multum commendat S. Paulus ad Hebræos scribens *cap. 11. per totum*, subdens *cap. 12.* illius auctorem esse Deum; consumatorem verò Christum, qui per mortem suam fidem sanctorum Patrum in vmbra, & figura transtulit in lucem & veritatem, vt non amplius esset in nube, sed in luce Iesu Christi, qui lux est mundi, in quem venit ad illuminandum omnẽ hominem in veritate fidei. Sancti ergo Patres in Christi venturi fidem credebant, nunc vero omnes credere tenentur Christum iam venisse, ità quòd Hebræi obstinati, post Christi aduentum fidem habere non dicuntur, vnde eorum peccatum contra Christi fidem iam incarnati dicitur Iudaismus, & infidelitatis vitium, ex quo vera fides ab eis recessit, quam sancta Catholica Ecclesia profitetur, & docet cunctos fideles.

Quęres 21. An in Christo Fides fuerit? Non est sermo de fide sumpta pro fidelitate, hæc enim fuit in Christo, qui stat promissis. *Ad Thessalon. 1. c. 5. n. 24.* Item *1. Ioan. cap. 1. num. 9.* vbi dicitur. *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra.* Neque de fide sumpta pro dono Spiritusancti, dicitur enim Christus plenus gratiæ, & veritatis: quod verum est non solum de gratia habituali, sed etiam de gratia

gratia gratis data in vtilitatem aliorum,
42 inter quas numeratur Fides 1. *Corinth. cap.12.* nouem autem dona ſunt ſeu gratiæ gratis datæ, ſermo Sapientiæ, & Scientiæ, fides, gratia ſanitatum, operatio virtutum, prophetia, diſcretio ſpirituum, genera linguarum, & interpretatio ſermonum. Tertia ex illis vocatur donum Fidei, quod tripliciter accipitur. Primò,
43 pro fide miraculorum, & certa fiducia faciẽdi miracula, de qua loquitur D.Paulus. 1.*Corinth.c.13. Et ſi habuero omnem fidem, itaut montes transferam*. Item *Matthęi 21. num.21. Amen dico vobis, ſi habueritis fidem, & non hęſitaueritis, non ſolum de ficulnea facietis, ſed & ſi monti huic dixeritis, tolle, & iacta te in mare, fiet*. Nulli dubium eſt hanc fidem fuiſſe in Chriſto, quia faciebat miracula. Secundo, pro certa intelligentia clara terum fidei ad inſtruendum alios, quæ conſtat fuiſſe in Chriſto. Tertio pro facilitate explicandi myſteria fidei etiam à rudibus intelligibilia: & hæc quoque fuit in Chriſto, qui nonnulla miſteria clarè declarabat, & cum facilitate Hebræis, & ſuis diſcipulis. Remanet ergo difficultas de fide virtute Theologica.

Reſp. Fides numquam fuit in Chriſto,
44 ſiue ſecundum habitum, ſiue ſecundum actum, quia fides eſt de rebus obſcure reuelatis à Deo; Chriſtus autem ac inſtanti ſuæ conceptionis habuit claram, & intuitiuam cognitionem, & viſionem eorum, quæ ſunt Dei: ergò in Chriſto nullus actus, nullus habitus fidei extitit. Confirmatur, quia Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum non apparentium; Chriſtus autem initio ſuæ conceptionis comprehenſiuam habuit cognitionem omnium: ergo nihil illi ſuperſuit per fidem ſperandum. Dicitur enim *ibi Pſalmo 64. Beatus quem elegiſti, & aſſumpſiſti*: Conſtat ergo ex his Chriſtum caruiſſe fide, cum claram viſionem habuerit ab inſtanti ſuæ conceptionis. Ita D.Thomas *p.3.q.7.art.3.*

Dices: Chriſtus voluit baptizari à Io-
45 anne *Matth.3.num.16. Marci 1.num.10.* ergò illi infuſus fuit habitus fidei, & aliarum virtutum, ſicut infunditur alijs baptizatis *ex probatis ſub q.9.* Reſpondetur Chriſtum voluiſſe baptizari, nō quia teneretur lege, & ad delegendum peccatum originale, aut actuale, quia nondum erat lex baptiſmi, neque eo indigebat, quia omni prorſus peccato caruit, ſed hoc fecit de facto, vt aquas ſanctificaret, tribuens eis virtutem ſpiritualem regenerandi homines à peccatis, vt benè explicat D.Ambr. *lib.2. in Lucam cap. fin.* illis verbis. *Baptizatus eſt Dominus, non mundari valens, ſed mundare aquas, vt ablutę per carnem Chriſti, quę peccatum non cognouit, baptiſmatis ius haberent.* Fides autem cum cæteris virtutibus infunditur viatoribus ſubiectis legi de baptiſmo ab ipſomet Chriſto inſtituto. Chriſtus verò eo tempore nondum hoc Sacramentum inſtiruerat, nec ſimplex viator, ſed perſectiſsimus comprehenſor fuit ab initio ſuæ conceptionis, ideo Fides in eo non quam fuit, vt ſubſtantia rerum ſperandarū, & non apparentium.

Quæres 22. An B.V.M. fidē habuerit?

Reſp. Affirmatiue tam ſecundum habitum, quam ſecundum actum, & per- 46
fectiori modo, quam quælibet alia creatura rationalis: probatur ex proloquio D. Eliſabeth. *Beata, quę credidiſti, quoniam perficientur in te quę dicta ſunt tibi à Domino*. Sed difficultas eſt, an fidem tam habitualem, quam actualem habuerit initio ſuæ conceptionis; an ſolum eo tempore, quo annuntiata fuit ab Angelo; an vero cum baptiſmum recepit? Nam S.Bernardinus Sen. *ſerm.51.* Caiet. *p.3.q.27. art.3.* & ex illis Suar. *tom.2. de Incarn.diſp.4.ſect.7.* dicūt, habuiſſe vſum rationis ab initio ſuæ conceptionis, ergo tūc habuit fidē tam habitualē, quā actualē ex ſingulari priuilegio; ita enim dicit S. Bernardus *Homil.4. ſuper Miſſus eſt*. quòd à principio de miſterijs omnibus plene, & cęlitus fuit inſtructa. Tēpore ſuę Annūtiationis nō eſt dubitandū, cū Angelus illā ſalutauerit plenā gratiæ, ergo & fide, hæc enim cū ceteris virtutibus illā conſequitur, ex Trid. *ſeſſ.6. c.7.* quod docent S.Patres: vnde D.Auguſt. lib. *de S.Virg.cap.3.* dicit *Beatior fuit Virgo perci-*
piendo fidem Chriſti, quam concipiendo 47
carnem

carnẽ Christi. Baptizata autẽ fuit B.V.M. secundũ communem doctorũ opinionẽ cum D.Thoma, *par.3. quæst. 38. art.6.* Scoto *in 4. dist.4. quæst.6. in resp. ad primum*, quos citat Faber *disp.13.* non improbabiliter aliqui docent exemptam fuisse à lege baptismi speciali priuilegio, quia cum nullum haberet peccatũ originale, nec actuale, non indigebat baptismo ad illorum remissionem, præterquam quod erat plena gratiæ, vt testatur Angelus, dum eam salutauit. Sed dici potest, recepisse baptismum, non quidem pro remissione, neque pro iustificatione, sed in augmentum gratiæ, vt imitaretur Christum, qui illo non indigebat, & Apostolis præberet exemplum, obediendum esse omnibus diuinis præceptis. Puto igitur ex speciali priuilegio Fidem tam actualem, quam habitualẽ habuisse ab initio suæ conceptionis, vt ex illo tunc inciperet perfectè disponi ad mysterium Incarnationis, cuius fidem incæpit habere ex tunc, quando edocta fuit ab Angelo, nam ante ignorabat hoc mysterium ibi: *Quomodo fiet istud; quoniam virum non cognosco?* Demum in

48 Maria fuit Fides perfectiori modo quàm in qualibet alia creatura, vt testantur Sancti Patres, nam D.Ambros. *lib.3. de virgin.* dicit, quod Deus fecit illam magistram fidei, à qua Apostoli, & alij multa didicerunt mysteria fidei. S.Anselmus *de excellentia Virg. cap.7. Licet ipsi Apostoli per reuelationem Spiritus sancti edocti in omnem fuerint veritatem, incomparabiliter tamen eminentius, et manifestius ipsa per eum Spiritum veritatis illius veritatis profunditatem intelligebat, et per hoc multa eis p r hanc reuelabantur.*

Quæres 23. An Beati in Cœlo retineãt Fidem, quam in hoc mundo habebant?

49 *Resp.* Negatiuè, vt colligitur ex *1. Corinth. cap.13. num.9.* illis verbis, *Ex parte enim cognoscimus, et ex parte prophetamus. Cum autem venerit, quod perfectum est, euacuabitur, quod ex parte est.* Intellige, cessabit fides, cùm homo perfectus erit per claram Dei visionem, & subiungitur. *Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem.* In obscuritate enigmatis res fidei percipiuntur, visio autem Dei per ipsius faciem. Ità omnes cum D.Thoma, *lib.2. q.67. art.3.4. et 5.* quia habitus fidei est incompossibilis cum lumine gloriæ illi succedente, siquidem fidei cognitio est imperfecta; visionis verò beatificæ perfecta: impossibile autem est, de eodem obiecto habere cognitionem imperfectã, & perfectam. Sed melius Scotus *in 3. dist.31. q.1.* respondet, fidem secundùm habitum, & secundùm actum, non remanere in patria; quia inanis, vana, & inutilis ibi esset, cum ad nihil deseruiret. Falsum autem est, habitum fidei, & visionem beatificam pugnare ad inuicẽ, quia S.Paulus raptus ad tertium cælum vidit arcana Dei, & habitus fidei in eo perseuerauit, deinde cognitio perfecta, & imperfecta opponuntur in ratione actus, non habitus, cum quo stare potest actus visionis. Sed de hac re vide Fabrum *lib.6. Metaph. disp.14.* vbi rem hanc acutè more solito disputat, respondendo aduersarijs.

Quæres 24. An in Damnatis, & Purgantibus maneat Fides, quam habuerunt in via?

Resp. In damnatis neque habitualis 50
infusa, neque actualis manet, sed tantum in Purgantibus. De illis probatur, quia fides est substantia rerum sperandarum, quæ sunt visio Dei, & mysteriorum eius; sed damnatus nihil illorum sperare potest, cum sit desperatus, & in inferno nulla sit redemptio, ergò neque fides esset enim in illis inanis, & superflua. De istis probatur, quia credunt liberari à pœnis, & consequi vitam æternam, cum adhuc sint in via, consequenter supernaturaliter credũt fidei mysteria, ergò in illis adhuc est habitus fidei infusus, per quam habiles fiat ad credendum. Nec obstat pro Dæmonibus illud *Iacobi 2. num.19. Dæmones credunt, et contremiscunt*; quia ibi sermo est de credulitate naturali, & acquisita, quam retinent etiam damnati in eorum confusionem, non autem de supernaturali, quæ in solis baptizatis Catholicis est, dũ sunt in via, D.Thoma *2.2.q.5. art.2.*

Quæres 25. An in Angelis sit Fides?

51 *Resp.* Angeli omnes tam boni, quam mali fuerunt in via, ex quo aliqui peccauerunt, alij permanserunt in gratia, in qua creati fuerunt: consequenter fidem habuerunt; quia hæc consequitur gratiam, secundùm omnes Theologos: vnde dicitur *in Epist.* 1. *Petri cap.* 1. *num.* 12. *In quem desiderant Angeli prospicere*. ibi enim sumuntur Angeli, prout ab initio fuerunt viatores cum Fide, & Spe consequendi beatitudinem Dei, in ordine ad quod creati fuerunt. Quare illud *Matth. cap.* 18. *num.* 10. *Angeli eorum semper vident faciem Patris*, intelligitur de Angelis bonis in termino constitutis, qui semper, idest indeficienter, & sine intermissione, atque perenniter vident Deum. Quid autem cognouerint per fidem, non est huius loci: sufficit enim scire, quòd fidem habuerint infusam, & etiam actualem de aliquibus mysterijs, secundùm Theologos cum D. Thoma 2.2. *quæst.* 5. *art.* 1. Vide Suar. *tom.* 1. *de Incarnat. disp.* 42. *sect.* 1. vbi, an cognouerint mysterium Incarnationis. Nostra

52 responsio probabilius supponit, Angelos in gratia creatos fuisse, non in puris naturalibus, de qua quæstione partem priorem sustinet D. Thoma. *par.* 1. *q.* 62. *art.* 3. vide doctores relatos à Fabro *in* 2. *disp.* 31. *à num.* 18. vbi refert Scotum problematicum in hac re.

Quæres 26. An Adam creatus fuerit à Deo cum Fide infusa?

53 *Resp.* Affirmatiuè, quia creatus fuit cum gratia, ergò & cum fide, quæ gratiam consequitur. Confirmatur, quia ab initio fuit amicus Dei, & illi placuit, ergò habuit fidem, siquidem impossibile est placere Deo sine fide. Nec dicas fidem ex auditu, Adam à nullo audiuit fidem; Quia fides infusa est à solo Deo, à quo fuit etiam actualis per internam locutionem Dei, sicut & in Angelis, in quo differunt reliqui homines, qui actualem habent ex auditu, & instru-

54 ctione humana. Responsio hæc supponit Adam, sicut diximus de Angelis, creatum fuisse in gratia, & non in puris naturalibus. D. Thom. *art.* 1. *quæst.* 95. *art.* 1. quia ab initio placuit Deo, & mens eius fuit subiecta Deo; atque illi data fuit respectu naturæ, non personæ, ergò in creatione. Magister *in* 2. *dist.* 29. vbi D. Bonauentura, & Scotus volunt, creatum esse in puris naturalibus, sed eidem ante peccatum collatam fuisse gratiam, alij post peccatum, sed hoc postremum falsum est, cum ex Tridentino *sess.* 5. sit definitum, Adam per peccatum statim perdidisse, sanctitatem, & iustitiam, in qua constitutus fuerit. Dicit Tridentinum, *Constitutus*, vt saluet opiniones Magistri cum suis, & D. Thomæ cum suis, quia illud participium communem habet sensum cum productione primi hominis, & infusione gratiæ, siuè initio, siuè paulò post ante peccatum originale.

Quæres 27. An Fides sit necessaria ad salutem omni homini? Pro resolutione notandum primò, quod fides duplex est; Habitualis, & actualis. Habitualis 55 est quædam spiritualis qualitas permanens, & animæ inhærens, sub diuisa in infusam, & Acquisitam, illa à Deo infunditur omnibus baptizatis *iuxta dicta quæst.* 9. in quibus perseuerat, licèt de iustis fiant peccatores, exceptis hæreticis, in quibus destruitur, *ex probatis quæst.* 11. & reuersis ad fidem, iterum subsequitur gratiam iustificationis. Reperitur ergo infusa in omnibus baptizatis, tam infantibus, quam adultis ratione vtentibus, vel illius vsu carentibus. Acquisita verò comparatur actibus proprijs ab habentibus vsum rationis. Et cum hæc à Deo non infundatur, reperiri potest etiam in non baptizatis, vt Catecuminis instructis in fide, & in hæreticis iam acquisita perseuerat, in quibus potius humana, & naturalis dicitur insufficiens ad salutem. Actualis verò fides est ille actus credendi, qui transit, cognito aliquo fidei articulo, quem Theologi vocant assensum circa articulos, & propositiones de fide. Hæc autem cum sit actus intellectus moti à pio voluntatis affectu, reperitur solum in adultis ratione vtentibus. Subdiuiditur autem fides actualis in fidem implicitam, & expli-

56 explicatam. Explicitus fidei actus est illæ, quo creditur aliquis fidei articulus in se ipso expressè, & distinctè, ac formaliter; vt ego credendo Deum esse trinum, habeo fidem actualem explicitã huius articuli. Implicita vero fides est actus ille, quod confuse, & in communi credo multos, immo omnes fidei articulos, quod exprimitur per huiusmodi verba. *Credo quicquid credit Sancta Mater Ecclesia*. Hoc enim modo dicor implicitè credere Deum esse, Deum vnum, trinum, incarnatum, &c.

57 Notandum secundò, aliquid dici necessarium duobus modis. Primò necessitate medij, quale est illud, quo omisso, etiam inculpabiliter, salus non acquiritur. Hac ratione Baptismus necessarius est omnibus, & Pœnitentia prout virtus lapsis post baptismum. Secundò aliquid dicitur necessarium necessitate præcepti, quo rationabiliter omisso, adhuc salus acquiritur; vt, omissa Sacramentali cõfessione defectu confessarij, peccator cõtritus non destituitur salute. Rationabilis causa est multiplex, ignorantia inuincibilis, dispensatio, necessitas, metus, & huiusmodi causæ, excusãtes à trãsgressione legis, & ab incursione peccati: vnde hoc genus necessitatis præcipuè respicit Dei mandata, à quorum obseruatione homo ex rationabili causa excusatus, nõ ideo desperat suam salutem. Differunt inter se, primò; quia necessarium necessitate medij est in nostra potestate; ego enim possum conteri de peccatis, si volo; non sic possum confiteri, si volo, quia aliquando deest confessarius nunquam vero voluntas dolendi de peccatis. Secundo ea omnia, quæ sunt necessaria necessitate medij, sunt etiam necessaria necessitate præcepti, cum lege diuina præcipiãtur in ordine ad salutem, non è contra, vt patet in allato exemplo de confessione tantum necessaria necessitate præcepti, nequaquam necessitate medij. Demum, quamuis obseruatio diuinorum præceptorum sit necessaria in communi, & generatim ad salutem, *Matth. cap.19. num.17. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*, tamen hoc, vel illud præceptum ex causa rationabili omissum non dicitur necessarium ad salutem. His notatis.

Resp. Fides habitualis infusa necessaria est necessitate medij ad salutem omnibus hominibus tam infantibus, quam adultis. Actualis verò explicita necessaria est necessitate medij solis adultis ratione vtentibus. Vtraque autem fides semper necessaria fuit in omni statu ab Adam vsque ad finem mundi. Demum actualis fides necessaria quoq. est necessitate præcepti omnibus ratione vtentibus: 57

Prima pars de fide habituali probatur. Tum quia *sine fide impossibile est placere Deo, Hebr. cap.11. num.6.* sed qui non placet Deo non potest saluari: ergò neque sine fide. Tum quia nullus potest saluari nisi sit iustus; sed *Iustus ex fide viuit, Roman. cap.1. num.17.* ergò ex fide saluatur. Tum quia homo non potest viribus proprijs consequi æternam salutem, & beatitudinem, nisi habilitetur, & eleuetur per aliquid supernaturale, quo cognoscat Deum auctorem, & largitorem æternæ vitæ, quam in hoc mundo sperat; sed ad id eleuatur per fidem, cum hæc sit cognitio rerum sperandarum secundum Apostolum, ergò ea est medium necessarium ad salptem. Id totum clarè colligitur ex Tridentino *Sess. 6. cap.7. & 8.* & docent omnes cum Magistro *in 3. dist.25.* Scotus *dist.23.* D.Th. 2. 2. *q.2. art.3.*

Secunda pars de necessitate fidei actualis explicitè adultis, suadetur tum Auctoritate Sacræ Scripturæ. *Ad Hebr. cap.11. num.6. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & quia inquirentibus se remunerator est. Marci cap.16. num.16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui vero non crediderit condemnabitur*. vnde dicit Athanasius in suo symbolo, quod canit Ecclesia. *Quicumque vult saluus esse, oportet, vt teneat Catolicam Fidem*. Tum ratione; quia nemo tendit in finem, nisi eius, & mediorum necessariorum ad illius consequutionem habeat cognitionem: ergò homini necessaria est cognitio fidei 59

vnius Dei, si vult tendere in ipsum vti salutis eius auctorem, & datorem. Hanc fidei actualis necessitatem fatentur omnes Catolici, tamquam de fide omnino credendam, cum D. Thoma *in 3. dist, 25. quæst. 2. ibi* Scotus, Durand. & alij: Becan, *cap. 12. de fide quæst. 1*, Sanchez *lib. 2. cap. 2.* & alij apud ipsos.

Nonnulli ex Catolicis conueniunt cum hæreticis, sustinentibus cognitionem fidei de aliquo obiecto supernaturali non esse necessariam, sed hominem adultum posse saluari sine fide, modo naturaliter cognoscat, & amet Deum, si inuincibiliter ignoret fidem catolicã, & probant ex illo *Roman. cap. 2. num. 13. Non auditores legis, sed factores iustificabuntur apud Deum. Matth. 19. num. 16. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Igitur ad salutem sufficit obseruatio legis sine vlla fide. Secundò, in statu legis naturæ ab Adam vsque ad Moysen, & in statu legis scriptæ ab illo vsque ad Euangelium, à quo incæpit status gratiæ sola cognitione naturali Dei, & obseruatione mãdatorum saluabantur homines. Tertiò Deus non deficit homini in necessarijs: ergò facienti quod in se est per obseruationem legis naturæ, Deus non denegar suam gratiam. Quartò, adultus sine fidei instructione baptizatus, inuincibiliter fidem ignorans, si statim moriatur antequam peccet, saluabitur; quia innocens est: ergò fides illi necessaria non est.

Resp. Ad primum, ex illis verbis vtriusque loci Sacræ scripturæ colligi, per solam fidem sine operibus hominem nõ iustificari, nec saluari posse; quia *fides sine operibus mortua est. Iacobi cap. 2. num. 26. & prius sub cap. 1. num. 22.* nullus igitur iustificari potest sola fide sine operibus, vt Tridentinum *sess. 6. can. 9.* declarauit esse de fide. Ad secundum, fides omni tempore necessaria fuit ad salutem, vt probatur sequenti parte. Ad
60 terrium, seruanti præcepta naturæ, & bene viuenti Deus nunquam deerit, sed procurabit illi ministrum, qui eum instruet in fide; facienti enim, quod in se, est Deus non denegat media necessaria ad salutem, neque hominem deserit bonæ voluntatis, nisi prius ipse deserat Deũ: quare Dominus singulis hominibus suis temporibus offert media necessaria ad salutem, quæ cum habeant ad inuicem subordinationem, & vnum offerarur in ordine ad aliud, si homo vnum acceptat, paulatim reliqua offerentur, & edocebitur de rebus fidei, quibus iustificari, & saluari poterit. Confirmatur, ex illo *Ioan. cap. 1. num. 9. Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Item: *Deus vult omnes homines saluos fieri.* Præbet enim illis media necessaria, vnde Cornelius Centurio illuminatus fuit per Angelum, quia erat vir timens Deum, & Eunuchus, per Philippum instructus, fuit baptizatus, vt legitur *Act. 8. & 10.* & educatum in Siluis, fore illuminandum, si bene viueret, docent Magister *in 3. dist. 25.* Becan. *cap 12. de fide, q. 1, num. 18.* Tabien. *v. credere num. 5.* Faber. *de Pœnit. disp. 6. num. 36. & 41.* Corduba *lib. 2. quæst. 4.* Ad quartum, in eo sufficit fides habitualis infusa, tum quia æquiparatur infanti, cui illa tantum sufficit, Tum quia æquiparatur amenti adulto, qui eadem habituali fide saluatur. Tum quia Isidorus *lib. 2. de officijs* relatus *cap. Paruuli 72. dist. 4. de consecr.* ita habet, *Paruuli alio profitente baptizantur, quia adhuc loqui nesciunt, sicut etiam ægri, muti, & surdi, quorum vice alius profitetur, vt pro eis responderet, dum baptizantur.* Sic in casu præsenti adultus nõ instructus æquiparatur puero, quasi nesciens loqui respectu mysteriorum fidei, ideo saluatur in fide Ecclesiæ, quæ pro ipso loquitur.

Tertia pars, quod omni tempore fi- 61
des actualis adultis necessaria fuerit, probatur. Tum auctoritate Sacræ scripturæ *Paralipom. capit. 20. numer. 20.* ibi. *Credite in Domino Deo vestro, & securi eritis. credite prophetis eius, & cuncta euenient prospera. Iudith. cap. 14. n. 6. Tunc Achias videns virtutem, quam fecit Deus Israel, relicto gentilitatis ritu, credidit Deo, & circumcidit carnem præputij sui. Eccl. cap. 2. num. 6. Crede Deo, & recuperabit te.* Paulus *ad Hebreos c. 11. num. 6.*

n.6. Credere oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit. Tum ratione, quia Deus licet velit omnes homines saluos fieri, tamen id non vult sine præparatione eiusdem hominis, qui debet se disponere ad salutem per media necessaria, inter quæ potissimum ast fides actualis: & sicut omni tempore voluit homines saluare, ita quoque omni tempore necessaria fuit actualis fides. Confirmatur, quia non sufficit Deum cognoscere naturaliter, & vt est causa prima, & auctor naturæ, sed requiritur cognitio supernaturalis, vt inter eam, & obiectum supernaturale, quod est Deus vt auctor etiam bonorum supernaturalium gratiæ, & gloriæ sit debita proportio; hæc autem cognitio consistit in actualibus fidei actibus: ergò hæc necessaria semper est adultis, paruulis verò sufficit habitualis infusa per Baptismum aquæ, vel sanguinis. Ita colligitur ex Tridentino *sess.6. cap.7.* & tradunt D. Thomas *in 3. dist.25.* Scotus *q.1.* D. Bonau. *q.2. art.1.* S. August. *serm.38. de tempore*.

Quarta pars, quòd fides actualis necessaria sit adultis ex præcepto, colligitur ex citatis auctoritatibus in præcedenti parte, maximè ex illo D. Pauli. *Oportet accedentem ad Deum credere*. Ratio est, quia necessaria necessitate medij, sunt etiam necessaria necessitate præcepti, *ex dictis initio quæstionis*, & in hoc nulla difficultas. Quandonam adultus teneatur elicere actum fidei, dicetur infra.

Quæres 28. Quænam explicite credenda sint ab adultis necessitate medij, itaut illorum ignoratio, etiam inculpabilis, non excuset à consecutione salutis? Cognitionem fidei esse necessariam ad salutem necessitate medij probatum est præcedenti quæstione; sed quoniam duplicem ex ibi dictis habere possumus fidem actualem; implicitam, & explicitam, ideo remanet alia difficultas, an fides explicita necessaria sit nessitate medij, & de quibus habēda sit per adul-
61 tos ratione vtentes? Multi tenent fidem explicitam de Trinitate, & Incarnatione Verbi esse medium necessarium necessitate medij ad salutem, & isti sunt Gabriel *in 3. dist.25. q. vn. art.2. concl. 2.* Valent. *2.2. q.2. part.4. & 5.* Molina *p.1. q.1. art.1. disput.2.* Malderus *2.2. quæst.2. art.8.* Becan. *cap. 12. de fide q.2.* Bonac. *p.2. de fide num.5. & 6.* ita quòd putant, quatuor de necessitate medij explicitè credenda esse, nempe quòd Deus sit, & remunerator, & trinus, & incarnatus: quòd colligunt ex sacra Scriptura; primum, & secundum ex *cap. 11. ad Hebræos; Accedentem ad Deum oportet credere, quod est, & quia requirentibus se remunerator sit*. De Trinitate habetur *Matth. 18. num. 19. Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*. De Incarnatione *Ioan. cap.1. num.12. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius* Item *cap.3. num.15. Vt omnis, qui credit in ipsum, habeat vitam æternam. Ibidem num.18. Qui credit in eum, non iudicatur, qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine Vnigeniti Filij Dei. Act. cap.8. num.37. Si credis ex toto corde, licet: & respondens ait, credo, Filium Dei esse Iesum Christum*. Philippus non aliter baptizasset Eunuchum reginæ Aethiopum, si non credidisset explicitè illa quatuor contenta in sua fidei professione, expressa supradictis verbis. *Ad Galatas cap. 3. num. 22.* dicitur *Conclusit omnia sub peccato, vt promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus*. Et id clarè exprimitur in symbolo D. Athanasij ab ecclesia authenticato. *Necessarium est ad æternam salutem, vt Incarnationem quoque Domini Nostri Iesu Christi fideliter credat*. Ratio est, quia Christus est fundamentum nostræ salutis, ibi. *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis*. Ergo sine explicita cognitione eius nullus saluari potest. Demum in lege veteri fides implicita de Trinitate, & Incarnatione necessaria erat ad salutem necessitate medij: ergo in lege noua post sufficientem Euangelij promulgationem fides vtriusque mysterij est ex-

plicite

plicitè necessaria; & ratio differentiæ est, quia antea illa duo erant sub nube, & in figura, nunc autem in luce, & in reali manifestatione omnibus promulgata. Quibus tamen non obstantibus.

63 *Resp.* Fides actualis explicita est medium necessariū solummodo vnius Dei remuneratoris, ex illo *Hebr. cap.* 11. *Credere oportet accedentem ad Deum, quia est, & quia inquirentibus se remunerator sit.* Ratio est, quia licet initium nostræ salutis à Deo sit, tamen non saluat nos, nisi ad eum accedamus per fidem, cognoscentes illum vti supremum Dominum omnium bonorum, non solum naturalium, sed etiam supernaturalium largitorem. Reliqua verò mysteria Trinitatis, & Incarnationis explicitè credenda non sunt necessitate medij, sed tantùm implicitè cum cœteris articulis. Ratio est, quia huiusmodi præcisa obligatio nullibi reperitur expressa in sacris literis, neque in Concilijs à Sanctis Patribus definita. Prætere iugum Christi non esset suaue, & onus leue, sed rigidum, & graue, atque ideo multi innocentes adulti perirent. quare concludendum est, hanc opinionem vti fauorabiliorem amplectendam esse, quam docuerunt plerique cōmētatores Magistri *in* 3, *dist.* 25. vbi Scotus post recensitos articulos, Tromb §. *De nobis*, Ricard. *art.* 4. *quæst.* 1. Scotus *in* 4. *dist.* 5. *quæst.* 1. *lib.* 2. *de natura cap.* 12. Bartol. Medina *lib.* 1. *Instruct. cap.* 14. §. 2. Michael Medina *lib.* 4. *de recta in Deum fide cap.* 10. Vega *lib.* 6. *super Trident. cap.* 17. & 20. Sà *v. Fides, num.* 3. Turrian. 2. 2. *disp.* 27. *dub.* 4. & 8. quos sequitur Layman *de fide cap.* 7. §. *Contraria*.

Nec obstant in contrarium adducta, quibus vnico verbo responderi potest, in locis Sacræ scripturæ sermonem esse de necessitate præcepti, non medij. Et supponunt accedentem ad Deum instruendum esse in fide Christi, qui iam edoctus, si nolit credere mysteria Trinitatis, & Incarnationis, iam iudicatus, & cōdemnatus est; quia caret fide, quæ est fundamentum salutis; non vero indicant, huiusmodi mysteria ita esse necessaria scitu, vt ex inuincibiliter ignorantes saluari non possint, cum per huiusmodi ignoranriam non dicantur accedere ad Deum, vt Trinum, & Incarnatum.

Quæres 29. An sola fides adultis sufficiat ad salutem? Affirmant nonnulli hæretici cum Caluinistis, & probant. Primò, *ex Roman.* 1. *num.* 17. *Iustus ex fide viuit*, Secundò, *Lucæ cap.* 8. *num.* 50. *Crede tantùm, & salua erit.* Tertiò, 1. *ad Timoth. cap.* 1. *num.* 9. *Iusto non est lex posita*. Quartò, *Roman.* 3. *num.* 28. *Arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus*. Quintò, *Ad Ephes. cap.* 2. *num.* 5. *Saluati estis per fidem, non ex operibus*. Sextò, *Lucæ* 7. *num.* 50. *Fides tua te saluam fecit*. Septimò, *Ioan.* 1. *num.* 12. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius*. *Idem cap.* 3. *n.* 36. *Qui credit in filium, habet vitam æternam.* Demum vt soli fidei iustificationem tribuant, dicunt Dei præcepta esse obseruatu impossibilia, & Sacramenta non esse necessaria ad salutem, sed tantùm vtilia, consequenter solam fidem esse necessariam ad salutem. Sed istis erroribus non obstantibus.

Resp. Sola fides non sufficit ad iustificationem, & salutem hominis, sed præterea bene operari debet, diligere, ac sperare, atque alia facere, quæ à Christo Domino præcipiuntur. 64

Primùm, quod sola fides non iustificet hominem, probatur ex diuersis Sacræ scripturæ locis; *in Psalmo* 14. Dauid quærit quænam necessaria sunt ad habitandum in tabernaculo Dei, & sibi ipsi respondet, illum requiem esse habiturum in monte Sancto, qui faciet in eodem Psalmo expressa; ibi, *Qui facit hæc non mouebitur in æternum*; ergò non sola fides, sed præterea opera, de quibus ibi, necessaria sunt ad salutem. Prophæta enim dicit: *Qui facit hæc*: Non vero dicit: *Qui credit hæc.* Deinde *Matth. cap.* 19. *num.* 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*. Paulus *ad Rom.* 2. *Non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur*. Item 1. *Corinth. cap.* 16. *num.* 13. *Vigilate, state in fide, viril-*

viriliter agite & confortamini. Iacobus *in sua epistola cap.2.* satis apertè, & egregiè probat, solam fidem hominem non iustificare, nisi habeat adiuncta bona opera, sine quibus mortua est, sic autem discurrit, *à num.14. Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? nunquid poterit fides saluare eum*. Infra. *Sic & fides si non habeat opera, mortua est in semetipsa: sed dicet quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo: ostende mihi fidem tuam sine operibus, & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam*, &c. Patet igitur ex his, solam fidem sine operibus inanem esse, mortuam, & inutilem, consequenter non posse hominem saluare. Quare contra huiusmodi hæresim Tridentinum *sess.6. can.9.* definiuit, solam fidem neminem iustificare posse illis verbis: *Si quis dixerit, sola fide impium iustificari, itaut intelligat nihil aliud requiri, quod ad iustificationis gratiam consequendam cooperetur, & nulla ex parte necesse esse, eum suæ voluntatis motu præparari, atque disponi, Anathema sit*.

Secundùm, quòd ad salutem, & iustificationem hominis prætereà requirantur opera, constat ex allatis auctoritatibus, pro cuius confirmatione in noua lege Euangelij tria dantur genera
65 præceptorum, vnum de præceptis decalogi, quorum obseruatio est de necessitate salutis, iuxta illud: *Si vis ad vitam ingredi serua mandata*. Alterum de receptione Sacramentorum, quæ ad salutem non tantùm vtilia, sed omnino necessaria sunt, vnde de Baptismò *Ioan.3. num.5.* dicitur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua* &c. De Sacramētō Euchar. apud eumdem *cap.6. num.53. Nisi manducaueritis*, &c. Et hoc de fide definitur *Sess.6. can.4.* his verbis: *Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis, non esse ad salutem necessaria, sed superflua, & sine eis, aut eorum voto per solam fidem homines à Deo gratiam iustificationis adipisci, licet omnia singulis necessaria non sint; anathema sit*.

Tertiùm spectat ad præceptum fidei, de quo *Marci cap.16. num.16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui verò non crediderit condemnabitur. Ioa. cap.3. num.18. Qui credit in eum non iudicatur, qui autem non credit, iam iudicatus est; quia non credit in Nomine Vnigeniti Filij Dei*. Supradicta igitur tria de obseruatione præceptorum, de receptione Sacramentorum, & de credendo mysterijs fidei ad salutem omnibus sunt necessaria, itaut ad hominis iustificationem non sufficiat sola fides.

Modò respondendum est ad auctoritates Sacræ scripturæ, quibus Hæretici conantur probare, per solam fidem hominem iustificari, & saluari, cum Sacro Concilio Tridentino *sess.6. cap.8.* vbi docet, quomodo impius per fidem iustificatur, ex eo nimirum, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis iustificationis, siue qua impossibile est placere Deo, fides igitur præparat, & disponit hominem ad gratiam, & iustificationem, quam homo fide, & alijs requisitis dispositus, gratis, & ex mera liberalitate recipit, & non ex operibus, & dispositione præcedente, ex Dei decreto iustificationem, quam Deus conferre non vult, nisi homo se disponat ad illam per actus credendi, sperandi, & diligendi. 66

Ad primùm, verùm est, quod iustus ex fide viuit; est enim fides radix vitæ spiritualis, sed hoc tantùm non sufficit, sed homo cum fide operari debet, ne fides mortua remaneat, quia fides sine operibus mortua est.

Ad secundùm, *crede tantum, & salua eris*, dico hoc intelligi in ordine ad resurrectionem puellæ, Christus enim, & videre est *Lucæ cap.8. num.50.* dixit patri illius, quod illi redderet puellam mortuam viuam, si vnicum quid faceret, nimirum si crederet, Christum id facere posse, nam præter alia ad facienda miracula requiritur fides *Matth. cap.17. num.19. Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc illuc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis*. Hoc idem reperitur *Lucæ cap.17. num.6.*

Ad tertium, *Lex iusto non est posita*, dico in lege duo spectari, directionem, & poe-

67 & pœnam, ratione primi lex non solum iniustis & transgressoribus, sed etiam iustis posita fuit; ratione secundi ponitur solum transgressoribus, & in hoc sensu lex iusto non ponitur, neque enim pœna locum habet, vbi transgressio, & culpa non præcessit, quia pœna supponit culpam, *l. Sancimus, ff. de pœn.* est enim pœna medicina culpæ ex D. August. *lib. 1. Retract. cap. 9.*

Ad quartum, & quintum dico: Apostolus excludendo à iustificatione opera, & non fidem, in eo loco solum intendit

68 probare, opera nihil prodesse, nisi in fide fundata tamquam in radice iustificationis. Alij assignant duplicem considerationem in operibus, alia præcedunt fidem, & homo sine his iustificatur per fidem; alia sequuntur fidem, in qua radicantur, & cum his iustificatur homo simul cum fide.

Ad sextum, & reliqua, vbi iustificatio, & vita æterna tribuitur fidei, respondeo non ideo excludi alia; quandocumque enim ad aliquid obtinendum requiruntur plures actus, parum refert, illos simul, aut diuisim exprimere, neque enim expressio vnius est alterius exclusio, quando subest eaden ratio, seu in eumdem tendunt effectum, ex Thomas. *regul. 148. apud Barbosan lit. I. n. 17.* clatum enim est in sacris litteris, actus plures, qui præcedunt iustificationem, ad quam per illos peccator præparatur, & disponitur, diuisim exprimi, nam *Eccl. 1, num. 28.* dicitur. *Qui sine timore est, non poterit iustificari*. Item *ibidem num. 27.* dicitur. *Timor Domini expellit peccatum.* Item *Ioan. 3. num. 14. Qui non diligit, manet in morte.* Item *Lucæ 7. n. 47. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Item *Prouerb. 28. num. 25. Qui sperat in Domino, sanabitur.* Et alia sexcenta loca inueniuntur in Scripturis, in quibus iustificatio tribuitur diuersis actibus: ergò malè hæretici inferunt ex eo, quòd fides iustificat, illi soli hoc munus esse tribuendum, cum id Dominus nullibi neq. apertè, neq. implicitè dixerit.

Quæres 30. An quilibet homo in sua fide bene viuens saluari possit, siuè ille sit Iudæus, siuè Paganus, siuè Lutheranus, aut alia ratione diuisus à fide, quam tenet Romana Ecclesia? Suadetur pars affirmatiua ex quadruplici statu hominis, primus dicitur innocentiæ, in quo homo primus conditus fuit in gratia, sanctitate, & iustitia, vt colligitur ex 69 Tridentino *Sess. 5. can. 1. Si quis non confitetur primum hominem Adam cum mandatum Domini in Paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem, & iustitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse, &c.* Hęc autem gratia illi data fuit vt donum naturæ, nō personæ tantum, ac proinde data illi fuit simul cum natura, neq. illi fuit necesse se disponere ad illam, quia dispositio prærequiritur tantum in peccatore ad recuperandam gratiam iam amissam. Iste autem Innocentiæ status parum durauit, Adamo cadente ab illo ex comestione pomi vetiti. Secundus status dicitur naturæ corruptæ ad distinctionem præcedentis, in quo natura erat integra ante peccatum, & per hoc corrupta, & sic à peccato Adami incœpit naturę corruptę status, qui dicitur naturæ ad distinctionē status legis scriptę, qui dicitur tertius status à Moyse, cui Deus per Angelū tradidit legē scriptā populo Iudæorum promulgandam, qui durauit vsque ad mortem Christi, à quo incœpit. Quartus status dictus legis Euangelicæ. In his omnibus statibus post peccatum Adæ reperiuntur saluati ex hominibus vnusquisque in fide sua bene viuendo; nam in statu naturæ Melchisedech Sacerdos, & Abraham patriarcha salutem consequuti sunt, & fidem Christi non habebant, quia illis ignotus erat; Moises cum alijs Sanctis Patribus iustificati fuerunt in fide Iudæorum erga Deum, qui *apparet eis, qui fidem habent in illum. Sap. cap. 1. num. 2.* Inter Gentiles Cornelius, de quo *Act. 10.* & Eunuchus, de quo *ibidem cap. 8.* quia bene vixerunt, iustificati fuerunt. De hæreticis Caluinistis, Luteranis, & similibus probatur, quia eorum infantes baptizati, si ante vsum rationis decedant, saluantur; quod idem dicendum est de adultis bene viuentibus, quia cum peccatis

catis careant, censentur iustificati, sicut & infantes, eo quod à gratia per peccatum, nunquam exciderunt: concludirur ergo quod vnusquisque benè viuendo saluari potest in sua fide. Confirmatur, quia vnusquisque cuiuscumque nationis sit, ad salutem prærer bene viuere indiget fide; sed quisque eam habere potest, parum autem refert, quod denominerur extrinsecè ab hac vel illa secta, nam in genere accepta vnica est ab vno solò Deo, qui omnium Dominus, & creator est. His non obstantibus tamquam falsis.

70 *Resp.* Extra fidem Catholicam Christi, quam vnicam & solam veram tenet Ecclesia Romana ad salutem necessariam, nullus saluari potest, quod probaui *supra q. 22. à num.67.*& confirmatur ex illo *Act. cap.4. num.12. Et non est in alio aliquo salus, nec enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri*. Deinde S. Paulus *cap.11. ad Hebræos per totum* probat, sanctos Patres Veteris legis saluos factos fuisse per fidem Christi. Innoc.111. *in Concil.Later.relatus cap.1. de summa Trin.* definiuit, in hæc verba: *Vna vero est fidelium vniuersalis ecclesia, extra quam nullus omnino saluatur*. Nota, quòd vnica est ecclesia fidelium, & illa est vniuersalis, in qua omnes conuenire debent in mysterijs fidei Catholicæ; ex hoc enim dicitur vniuersalis, quia vnius omnium debet esse versio & intelligentia sacræ Scripturæ; si vnica est ecclesia fidelium, ergò & vnica omnium fideliũ fides, sic enim argumentatur D.Paulus ad Ephes.*cap.4.num.5.vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma*. Aduerte, quod Concilium clare dicit *Nullus saluatur*: est enim dictio vniuersalis, neminem excipiens, cum non sit maior ratio de vno, quam de alijs; additur aduer-

71 bium, *omnino*, quod habet præcisam naturam, restrictionem aliquam non patiens, vnde importat præcisam exectionem, Menoch. *consil. 2. num.256.* Tinq. *in l.si vmquam v.Reuertatur, num.18.* vbi subiungit, quod præcise cogit ad factum, præcisamque denotat necessitatem, Grammat. *Voto 31.nu.4.* Cenedo *singul.24. num.2.* Concludendũ igitur, fidem Catholicam, quam Romana tenet ecclesia, ita esse necessariã, vt sine illa nullus penitus saluari possit:

Ad rationes dubirandi dicendum, quoscumque homines, qui coram Deo inuenti fuerunt iusti, consequuros fuisse gratiam, in veteri quidem testamento, in fide Christi venturi, in nouo autem 72
in fide Christi præsentis, vt benè colligitur ex citato *cap.11. ad Hebræos*; consequenter pro omnibus illis statibus adfuit fides Christi Domini vti fundamentum, & radix omnis iustificationis. Vide, quæ dixi *supra sub num.68.* vbi de fide necessaria pro omni tempore, & statu, & citaui etiam doctores. Neque demum verum est dicere, fides, quas peculiares habent Iudæi nunc, Pagani, & Hæretici, esse sub genere fidei diuinæ, nam nihil commune habent cum fide diuina, & catholica, quæ vna est in omnibus rectè sentientibus, & non multiplex: aliæ igitur fides æquiuoce fides dicuntur: humanæ sunt, non diuinæ: naturales & chimericæ, non supernaturales, & veræ, vti est fides Ecclesiæ Romanæ à Domino Deo reuelata hominibus ad salutem.

Quæres 31. An infantibus Hæreticorum ab eisdem beptizatis, infundatur fides cum reliquis virtutibus, & si decedant ante vsum rationis & sine peccatis actualibus salutem consequantur. Videtur, quod non infundatur illis fides neque proinde saluentur *Primo*, quia Lutherani nullã virtutem tribuunt Baptismo secuti Psallianistas, hoc idem docent Caluinistæ, Baptismum non delere peccatum originale: ergo si infans decedat, non poterit saluari cum adhuc sit reus peccati originalis. *Secundò*, ad Baptismum prærequiritur actus credendi, & fides explicita in subiecto recepturo hoc Sacramentum; sed illius infans est incapax: ergo illi non infunditur, ergo neque saluatur, cum illa careat. *Tertiò* Baptismum ab Hæreticis collatus inualidus est ex determinatione Cypriani in Concilio Prouinciali

Cartagin. celebrato circa annum Domini 256. cui subscripserunt plusquam octuaginta Episcopi, & refertur cap. *Si quis* 69.1. *quaest.* 1. Quibus non obstantibus,

73 *Resp.* Infans natus ex hæreticis, vel quicumque alius ab eisdem baptizatus cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, recipit verum baptisma, quod in eo operatur omne id, quod consequitur baptizatus à ministro catholico, consequenter infanti deletur peccatum originale, & infunditur gratia iustificationis, & Sacramentalis cum fide, & alijs virtutibus, & donis spiritualibus, & si decedat sine peccato actuali, vt accidit præsertim ante vsum rationis, saluatur.

Primum, quod baptizatus ab hæretico in forma Ecclesiæ sit verè baptizatus, probatur; quia est idem Baptismus, ac si conferretur à Catolico, ac bono ministro, non enim suam virtutem accipit à ministro baptizante, sed eam habet à Christo Domino, & ex vi operis operati, dicente D August. relato *Cap. Cum tantum* 45. *dist.* 4. *de consecr. Cum tantum valeat baptismus per hominem contemptibilem, quantum per Apostolum datus, ita nec istius, nec illius, sed Christi esse cognoscitur.* Ergò siuè conferatur à bono, siuè à malo, siuè à Catholico, siuè ab hæretico, semper suum operatur effectum in infantibus, & etiam adultis non ponentibus obicem. Et hoc est de fide definitum in Trident. *Sess.* 7. *can.* 4. his verbis. *Si quis dixerit; baptismum, qui etiam datur ab Hæreticis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, non esse verum baptisma, anathema sit.* Docuit hanc sententiam Catholicam D. August. *lib.* 5. *de Baptismo, cap.* 20. *& lib.* 6. *contra Donatistas, cap.* 23. & refertur cap. *Quomodo* 39. *dist.* 4. *de consecrat.* & ante ipsum D. Hieron. *in Dialogo contra Lueiferianus* sequuntur Schol. *in* 4. *dist.* 5. *ibi* Scotus *quaest.* 1. Vide Campanilem *in diuers. iuris canon. Rubr.* 1. *à num.* 103. ex quo Barbosa *ad dictum canonem*, Becan. *cap.* 5. *de Sacram. q.* 5.

Secundùm, quòd infanti infundatur fides cum cœteris, probatùr quia ex *cap.* 7. *sess.* 6. habetur, quod *in ipsa iustificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christum, cui inseritur, Fidem, Spem, & Caritatem.* sed verus baptismus iustificat hominem non ponentem obicem, qualem non potest ponere infans, *ex definitis sess.* 5. *can.* 3. ergò per receptionem baptismi prædicta omnia infunduntur infanti, ergò dicitur esse in statu salutis, ita vt si decedat antequam peccet, consequatur vitam æternam. Confirmatur id totum ex *can.* 13. *sess.* 7. quia ibi de fide definitur, infantes computandos esse inter fideles suscepto baptismo.

Ad rationes dubitandi respondetur 74
ad primam, errorem hæretici, vel alterius baptizantis cum intentione faciendi Sacramentum, non impedire effectũ baptismi, cum Sacramenta efficaciter producant suos effectus *ex can.* 6. *sess.* 7. in non ponentibus obicem, non obstante etiam contraria voluntate; quia hoc ipso, quòd intendit facere Sacramentũ, effectus eiusdem pendet ab intentione essentiali illud conficiendi, non autem ab intentione accidentali directa ad effectum, quem proinde contraria accidentalis impedire non potest, & hoc pluribus probat Suar. *de Sacram. disp.* 13. *sess.* 2. §. *superest*, cum alijs Bonac. *de Sacram. quaest.* 3. *par.* 2. §. 4. *num.* 7. Recipit igitur infans effectum baptismi, nõ obstante errore ministri hæretici putantis baptismum nõ delere peccatum originale.

Ad secundum, fides actualis explicita in adultis necessaria est, iuxtà probata superius *sub quaest.* 28. non autem infantibus, quibus sufficit habitualis, & implicita Ecclesiæ Catholicæ, vt colligitur ex *sess.* 7. *cap.* 13, D. Thoma *par.* 3. *q.* 69. *art.* 9. *ad* 2.

Ad tertium patet ex probatione responsionis, Baptismum ab hæreticis collatum intendentibus conferre verum baptismum, esse verum, validum, & fructuosum infantibus.

Dices ex S. Aug. relato cap. *Quamuis* 27. *dist.* 4. *de consecr.* illis verbis. *Qui foris Eccle-*

Ecclesiam baptizantur, non sumunt baptismum ad salutem, sed ad perniciem, habentes nimirum formam Sacramenti, virtutem eius abnegantes. Idem relatus cap. *Ecclesia 43. eodem dist. 4. Ecclesia Paradiso comparata, indicat nobis, posse quidem baptismum eius homines etiam foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam Ecclesiam neminem vel percipere, vel tenere*. Baptizati igitur ab hæreticis licet recipiant verum Sacramentum, non tamen illius effectum in ordine ad salutem: ergò illis nihil prodest ad salutem.

Resp. Illas auctoritates, & similes apud Sanctos Patres intelligendas esse de adultis, qui si possunt Sacramentum à fidelibus recipere, ab his baptizaudi sunt, non ab hæreticis; consequenrer cum adulti in receptione Sacramenti peccent mortaliter, non possunt recipere fructum Sacramenti, quod est gratia iustificationis, cui ponunt obicem, vt colligitur ex glosa priori loco. Id autem accidere non potest in pueris peccari incapacibus, & ideo illis obicem nō ponentibus confertur gratia etiam si ab hæreticis baptizentur.

Quæres 32. Quando nam fides catolica dicatur sufficienter proposita infidelibus, vt teneantur propriam relinquere, & catolicam amplecti?

75 *Resp.* Quælibet instructio sufficit respectu hæreticorum, Iudæorum, & aliorum conuersantium, & habitantium cum catholicis, quia ex signis miraculorum, persecutionibus martyrum, & alijs operibus sanctis, infidelibus istis dicitur sufficienter proposita cognitio fidei. Respectū vero aliorum requiritur formalis prædicatio Euangelij, pro vt fuse probabo *cap. 9. q. 10.*

Quæres 33. An infidelis putans, suam sectam esse minus bonam nostra fide, peccet non amplectendo veram fidem?

76 *Resp.* Iste peccat mortaliter fidem catolicam non amplectendo, vt probabo *sub cap. 9. q. 11.* vide ibi.

Quæres 34. An rudibus sufficiat credere quicquid credit Ecclesia, nihil procurando scire in particulari, & explicitè circa mysteria fidei? & an hæc propositio: *Sufficit ad salutem, credere in communi quicquid credit Ecclesia*, sit hæretica? Multi canonistæ, quos refert Sanch. *lib. 2. cap. 3. num. 3.* & Farinac. *q. 179. de hæresi num. 71.* quos sequitur Rosella *v. Fides num. 1.* asserunt, rudibus sufficere ad salutem, quod sciant implicitè quicquid credit Ecclesia. Reliqui omnes tenent necessarium esse ad salutem credere nonnullos articulos explicitè, de quibus Sanch. *loco citato*, Layman *cap. 9. de fide num. 2.*

Resp. Omnibus siuè doctis, siuè rudibus fides explicita de existētia vnius Dei remuneratoris necessaria est ad salutem necessitate medij, vt probaui *superius q. 28.* Necessitate vero præcepti non solum fides explicita de prædictis est necessaria ad salutem, quia quicquid est necessarium necessitate medij est etiam necessarium necessitate præcepti, vt ibidem dictum fuit, sed etiam de articulis fidei expressis in Symbolo Apostolorū, vt sequenti quæstione probabitur. 77

Alterum quæstionis dubium, an dicta propositio sit hæretica, vel erronea tantum? Vocant erroneam nonnulli cum Sanchez *lib. 2. cap. 3. num. 3.* quos sequitur Layman *cap. 8. de fide num. 2.* Vide etiam Farinac. *q. 179. n. 70. & 71.* Ego puto, illam propositionem esse hæreticam tam respectu medij, quam præcepti, quod probatur ex allatis auctoritatibus Sacræ Scripturæ *supra sub q. 28.* nam ea, quæ dicit, *opportet accedentem ad Deum credere*, refertur ad necessitatē medij; reliquæ ad necessitatem præcepti; & ibidem nomine actus credendi venit fides actualis, & explicita; ergò. Tū, quia in hoc sensu fere nihil est credere, sed tantum scire hoc generale obiectū, nihil in particulari cognito, ac proinde nulla speciali habita cognitione de aliquo fidei mysterio. sed hæreticum est dicere, quod aliquis adultus saluari possit sine vlla cognitione alicuius articuli de fide, maxime cum illi proponitur: ergò hæreticum quoque est dicere, quem saluari posse cum hac sola credulitate, *Credo quicquid credit Ecclesia*, si vlterius non procuret, quid in particulari credat 78

Ecclesia. Confirmatur, quia sic credere est habere fidem tantum in actu signato, ad salutem autem hæc non sufficit in adultis, sed requiritur exercita, & in actu exercito per notitiam prædictorum articulorum. Et ita tenent Bannes *2.2.q.22. art.2.concl.3.* & Eimerycus *par.2.Direct. q.10. hæresi 8.* Erroneum id dicunt Valent. *2.2. disp. 1. par.4.* Ledesm. *tom.2. tract.1.cap.2.* quos pro se citat Sanchez *lib.2. cap.3. num.3.* Sed si dicamus, hanc propositionem esse hæreticam, videtur fieri iniuria quāplurimis doctoribus asserentibus sufficere rudibus ad salutem, quòd credant implicite articulos fidei, credendo nimirum quicquid credit Ecclesia, quos refert Farin. *q.179.num. 71. de hæresi,* sed ita non est; quia omnes fere doctores, qui dicunt ad salutem sufficere credere quicquid credit Ecclesia, asserunt aliquos articulos explicitè esse credēdos, de quibus articulis explicitè credēdis dixi supra. Demum conclusio nostra intelligitur de actu credendi præcisè in actu signato, quod reuera non est credere, sed tantum habere illum vniuersalissimum conceptum credendi, quod credit Ecclesia.

Quæres 35. Quæ nam scire teneantur fideles de necessitate præcepti spectantia ad fidem?

79 *Resp.* Certum est, fideles debere scire illa, quæ omnibus necessaria sunt necessitate medij, & quia credi non possunt, nisi sciantur, & quia necessaria necessitate medij sunt etiam necessitate præcepti, ex dictis *initio q.27.* Deinde tenentur scire articulos fidei, qui continentur in Symbolo Apostolorum vnusquisque iuxta capacitatē suam, & hoc sub mortali ex præcepto fidei. Item Sacramenta, Orationem Dominicam, & Angelicam Salutationem ex obligatione virtutis religionis.

Prima pars de Symbolo Apostolorum patet ex communi doctorum consensu; illud enim est fundamētum, & basis nostræ salutis, & vniuersale principium, in quo omnes fideles conueniunt: ergò illud necessario est addiscendum à fidelibus adultis, ne dicantur ignorare principium, & fundamentum suæ salutis. Ità omnes Theologi *in 3. dist. 25.* vbi articulos fidei enumerant duodecim secundum compositionem Apostolorum, & quatuordecim secundum obiecta credēda, vt distinguit Scotus *ibidē q.1.* Trombeta, immo & D.Thomas *2.2.q.1.art.8.* Becan. *cap. 12. conclus.2. num.8. & 10.* Bonac. *par. 2. de fide num.13.* Casistæ *v. Credere et v. Fides.* Vnde in Concilio Agatensi iussum fuit prædicari in Ecclesijs, vt omnes illud addiscerent, cap. *Symbolum 54. dist.4. de consecr.* & adulti antequam baptizentur, debent illud addiscere, ex cap. *Baptizandos 56.* cap. *Non liceat 57. ead.* quod indicat necessitatem addiscendi illud: quomodo enim quis credere potest illud, quod ignorat?

Secunda pars, quod obligatio addiscendi Symbolū intelligatur iuxta captū vniuscuiusque; patet, quia Deus non obligat ad impossibilia, neque ad ea, ad quæ quis peruenire non potest per suam capacitatem. Quare rudes quidam excusantur, si illos omnes distinctè non sciunt, sed tantùm in confuso, modo sciant principalia illa quatuor de existentia, Prouidentia, Trinitate, & Incarnatione, quod Christus natus sit de Maria Virgine, passus, mortuus, & quod resurrexit propter nostram salutem. Vnde excusantur ignorantes mysteria Circumcisionis, Epiphaniæ, & Pentecostes, quia non exprimuntur in Symbolo: ex doctoribus citatis à Diana *par.3. tract.5. resolut.48.* item articulos descensus ad inferos, Communionis Sanctorum ex eodem, & Sanchez *lib.2. cap.3. num.7.*

Tertia pars, quod debeant scire sacramenta saltem illa, quæ recipere debent, constat ex eo, quòd illa sunt de necessitate salutis *sess.7. can.4.* ac proinde, cum sint à fidelibus sumenda, prius ab illis addiscenda sunt, vt sciant diiudicare spiritualia à temporalibus, & illa dignè recipere, ne dicatur de illis, *nolite proijcere margaritas ante porcos*; hæc autem Sacramenta præcipue sunt Baptismus pro adultis, Pęnitentia, & Eucharistia, etiam confirmatio, quæ omnibus fideli- 80

fidelibus communia ſunt, & ſufficit ſunt addiſcere, quando ſumenda ſunt. Ita omnes cum Suar. *diſp.* 13. *de fide ſect.* 4. *num.* 12. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 9. Bonac. *p.* 2. *de fide num.* 13. Becan. *cap.* 12. *de fide num.* 11. Diana alios citans *par.* 3. *tract.* 5. *reſol.* 48.

81 Quarta pars, *tenetur ſcire orationem Dominicã, & ſalutationem Angelicam*, docetur à Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 9. *n.* 4. Diana *par.* 3. *tract.* 5. *reſol.* 48. Sanchez *lib.* 2. *cap.* 3. Bonac. *p.* 2. *de fide num.* 13. §. *item*. Vide Becan. *par.* 4. *caſu* 1. vbi de hac re multa.

82 Quinta demum, quòd illa ignorare, ſaltem in ſubſtantia, ſit peccatum mortale, traditur ab omnibus *locis ſupra citatis*, quia agitur de re grauiſsima, & ad ſalutem valde neceſſaria: ergo illorum ignorantia, maxime ſymboli, erit peccatum mortale, attentis dignitate articulorum, eorundem neceſsitate, conditione perſonæ, & negligentia Parochorum, quibus ſtantibus minuitur valde peccatum reſpectu ſimplicium, & rudium perſonarum, Sà 11. *Fidei num.* 1.

Quæres 36. An qui credit prædictos articulos, qui continentur in Symbolo Apoſtolorum, ſed quoſdam alios ab Eccleſia Catholica ad credendum propoſitos diſcredit, ſaluari poſsit? Videtur affirmatiue reſpondendum, quia illi, tãtum ſunt neceſſarij ad ſalutem: ergo de alijs non eſt curandum.

83 *Reſp.* Certiſsimum eſt, & de fide tenendum, neceſſarium eſſe ad ſalutem credere quicquid eccleſia de fide proponit credendum, propter ſymbolum Apoſtulorum, in quo continentur illa quatuor. Ratio eſt, quia qui negat pertinaciter non ſolum plures articulos, immo etiam vnicum quicumque ille ſit, ſtatim fit hæreticus formalis, carẽs omni fide *ex dictis ſupra num.* 58. ergò nullatenus ſaluari poteſt, niſi ſuam hæreſim abſciret: Siquidem iſte caret fide, & eſt extra eccleſiam Dei, extra quam nullus poteſt. Et in hoc nulla eſt difficultas, quamuis alias eſſet vir bonus, & totam Dei legem ſeruaret, quia id illi nihil ad ſalutem prodeſſet, & de illo verificaretur illud *Iacobi cap.* 2. *nu.* 10. *Quicumque totam legem ſeruauerit, offendit autem in vno, factus eſt omnium reus*, ideſt, quo ad ſalutem animæ.

Quæres 37. An poſsit dari ignorantia inuincibilis fidei, tam in genere, quã in ſpecie, reſpectu cuiuſcumque generis perſonarum? Vide Cordubam *lib.* 2. *q.* 4. vbi multa de hac re.

Reſp. Poteſt dari ignorantia inuinci- 84
bilis fidei in genere reſpectu quorumdã Gẽtilium, in partibus remotiſsimis, quo non peruenit Euangelij prædicatio. reſpectu vero Catholicorum, hæreticorũ, & hæbreorum non poteſt dari ignorantia inuincibilis fidei in genere, vtique vero circa aliquos articulos. Ignorantia autem reſpectu eorum, qui ſunt neceſſarij neceſſitate medij, eſto ſit inuincibilis, nihil prodeſt, ſed tantum reſpectu aliorum, qui non ſunt neceſſarij neceſſitate medij.

Prima pars, quod detur ignorantia inuincibilis reſpectu Gentilium, ſuadetur ex illo Pauli *ad Rom. cap.* 10. *nu.* 14. *Quomodo credent ei, quem non audierunt, quomodo autem audient ſine prædicante*. Ratio eſt, quia in multis eorum locis non habent, qui illis aliquid de fide explicet, ac proinde nec viam, nec modũ, aut aliquem habent, per quem ſuam ignorantiam vincere poſſint. Nec obſtat, quod *in omnem terram exiuit ſonus eorum*, quia aut id intelligitur reſpectu illorum, ad quis peruenit ſonus fidei; neque enim dicitur, quod peruenerit ad aures omnium, ſed in omnem terrã; vel illud verbum ſumitur pro omni tẽporis differentia, ac proinde quod Euãgelium prædicabitur vſque ad finem mundi; Faber *diſp.* 7. *de Pœnit. num.* 45. Sair. *lib.* 2. *cap.* 9. *in Claui num.* 15. Bonac. *q.* 8. *de peccatis p.* 3. *num.* 9. Sanch. *lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 32. Et eſt communis doctrina Theologorum deſumpta a D. Thoma, 2. 2. *q.* 10. *ar.* 1. vbi diſtinguit du- 85
plicem infidelitatem; negatiuam eius qui nunquam aliquid audiuit de fide, & contrariam eius, qui aduerſatur fidei, cuius notitiam habuit. hæc eſt grauiſsimum hæreſis peccatum, illa nõ eſt pec-

ca-

catum, quod deducitur ex illo *Ioan. cap.* 15 *num. 22. Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de peccato suo*, idest, infidelitatis ex D. August. *tr.* 89. *in Ioannem*, licet autem infidelitas negatiua non sit formaliter peccatum, est tamen pęna peccati ex eodem D. Aug. *Epist.* 109. *ad Sixtum*.

86 Secunda pars, quòd respectu fideliũ non detur ignorantia inuincibilis fidei in genere, neque principalium misteriorum ad salutem necessariorum necessitate medij, probatur, Tum quia nullus reperitur Christianus, qui aliquando aliquid non audierit de fide, cum in illa omnes fideles enunciantur, & educentur. Tum quia turpe est ignorare ea, quæ omnes sciunt, Arist. 2. *Rethor.* sed ad omnes Christianos pertinet scire fidẽ esse, quia *accedentem ad Deum oportet credere, cap.* 11. *Hebr. num.* 6. Tum quia culpabilis est ignorãtia, qua quis ignorat ea, quæ ad suum statum pertinent, pręsertim principalia Panor. *in cap. Cũ in cunctis, cap. Qualiter. de elect.* D. Thomas 1. 2. *q.* 76. *art* 2. Silu. *ver. ignorantia num.* 6. in terminis de mysterijs fidei. Tum quia non licet ignorare ex, quę publicè fiunt, cap. quod *dicitis dist.* 16. *cap. Qui & diuinis* 24. 12. *q.* 2. sed fides, & Euangelium publice, & vbique prædicatur inter Catholicos, ergo quis non potest iustè ignorare saltem principaliora fidei mysteria, cuiusmodi sunt, Deum esse vnum, trinum, incarnatum, mortuum pro nobis. Quod verò detur ignorantia inculpabilis respectu multorum articulorum fidei, omnes concedunt cũ Nau. *cap.* 11. *num.* 22. §. 8. Sair. *lib.* 2. *Clauis cap.* 9. *num.* 15. Sanch. *lib.* 2. *c.* 3. *n.* 20. & alij communiter.

87 Tertia pars, quòd in Hæreticis, & Hebræis locum non habeat ignorantia, sicut & in Christianis, suadetur Tum quia nostram fidem quotidie impugnãt ergò illius cognitionem habent. Tum quia commiscentur, & communiter conuersantur cum fidelibus, vbi notissima est fides Christi; ergo excusationẽ ignorantiæ non habent, siquidem conuersans dicitur bene scire mores eorum, cum quibus conuersatur, cap. *Postquam* 3. *de elect.* cap. *quosdam* 7. cap. *quanto* 8. *de præsumpt.* Quare Hæretico asserenti, se nihil scire eorum, quæ spectant ad fidem, & ideo non peccasse, neque proinde esse excommunicatum, credendo articulos suæ sectæ contra veram fidem, credendum non est. De istis Gratian. loquens *caus.* 1. *q.* 4. *in fine* dicit, quod ignorantia Iudæorũ, & reliquorum infidelium illos non excusat ignorantes illa, quæ à Prophetis de Christo fuerunt pronuntiata. Prædicta confirmantur, quia errores illorum sũt còntrarij, & aduersantur, immo contradictoriè opponuntur, nostris articulis: ergò hos non possunt ignorare, quia cognita vno contrariorum cognoscitur & alterum, l. *Ex duobus ff. de vulgar. substit*.

Deducitur hinc, quemdam confessarium non potuisse se tueri ab illicita, & inualida absolutione Hæretici, quem asseruit inuenisse tantum materialiter Hæreticum; quia interrogatus respondit, se nihil scire de spectantibus ad nostram fidem, nam id est incredibile, & quia Caluinista æducatus fuerat in loco, vbi etiam degebant Catholici, & quia è patria discedẽs militauit plures annos in diuersis exercitibus Catholicorum, etiam Sanctitatis suæ, ex quo reiecta fuit excusatio confessarij tamquam falsa, & vana.

Demum aduerte, quòd in Hispania ab Hæreticis non potest allegari ignorantia, quæ eos excusare valeat ab incursu excommunicationis ob diligentiam, quam adhibent in prædicanda fide Catholica, vt docet Mendoza 2. 2. *disp.* 89. *sect.* 2. §. 9. quam pro se citat Diana *part.* 5. *tract.* 13. *resolut.* 18.

Quæres 38. Quando nam obliget pręceptum fidei internæ? Quod est quærere, quando nam homo teneatur elicere actum fidei? Pro resolutione nota, quod 88 circa obseruationem fidei sunt tria pręcepta; vnum credendi mysteria fidei, seu articulos fidei; secundum sciendi illa, de quo actum fuit *q.* 26. tertium confitendi

fitendi fidem exterius, de quo sequenti quæstione; de primo præcepto hic agendum est, quando nam obliget. Est autẽ certum, non obligare pro semper, sed pro determinato tempore, more aliorum, quæ sunt affirmatiua, in quo sensu.

89 *Resp.* Præceptum credendi, seu eliciendi actum fidei, obligat præcisè, & formaliter ratiõne sui in duobus casibus. Primò, quando alicui proponitur primò fides credenda, vt baptizatis, cùm primum habent vsũ rationis; item infidelibus sufficienter illis propositã; item hæreticis reuersis ad fidem. Secundò, cùm quis patitur tentationes contra fidem, tenetur elicere actum fidei contra illas tentationes. Ita docent omnes cum Azor. *lib.8. cap.27. quæst.8.* Valent. 2.2. *quæst. 2. par. 5.* ex illis Sanchez *lib. 2. cap. 1. num. 3.* Bonac. *part. 2. de fide num.8.*

Prima pars, de illis, quibus primò proponitur, probatur, quia isti omnes dicuntur accedere ad Deum; *sed accedentem ad Deum oportet credere, ad Hebr.cap. 11. num. 6.* ergo isti tunc tenentur elicere actum fidei. Ratio est, quia aliud tempus magis opportunum non est assignabile, quàm illud, quo fides illis sufficienter proponitur: ergò illud obligat tunc ad credendum positiuè per actum elicitum. Ita omnes cum præcitatis. Tria autem personarũ genera expressi in responsione, pueros baptizatos, Infideles, & Hæreticos.

90 Pueri igitur, cùm ad vsum rationis peruenerunt, & edocentur mysteria fidei, & eius rudimenta per doctrinam (vt aiunt) Christianam, debent elicere actum fidei, illa credendo, sed quoniam vt plurimùm ad id formaliter non aduertunt, neque instruuntur in terminis huius præcepti, ideo videntur excusari à peccato ex inaduertentia, vel ignorantia inuincibili, vt dicit Sanchez *lib.2. c.1. num.3.* illis ergo sufficit non contradicere articulis fidei, vnde qui processu temporis venit in cognitionem huius obligationis, tunc primò hunc formalem actum credendi mysterijs fidei eliciat, aliter non excusatur à mortali.

Infideles, cùm primum edocẽtur mysteria fidei; tenentur sub mortali hunc credendi actum elicere, siuè velent conuerti, quia *accedentem ad Deum oportet credere*, siuè nolint, quia vnusquisque pro salute sua debet esse solicitus, fides autem salutis nostræ est fundamentum, initium, & radix omnis iustificationis, *Sess.6. cap. 8.* ergò debet elicere actum fidei. Sed nunquid ad primùm, ac fidẽ audiuit, tenetur credere, & elicere hunc actum? Si Infidelis, vti Hæbreus, nutritus sit inter fideles, sine dubio debet statim credere, quia ex conuersatione cũ Christianis videtur sufficienter informatus de vera fide, quæ talis est sola Catolica Romanæ Ecclesiæ. Illi vero infideles, qui nunquam cum fidelibus sunt conuersati, prima vice credere non tenẽtur, quia, *qui cito credit, leuis est corde, Eccl.cap.19.n.4.* non enim facile credendum, cap. *Si quid 23. dist. 86.* & facilitas credendi imputatur, *gloss. verb. credulus, cap.1. 16. quæst. 2.* Sed tunc, cùm fides illis sufficienter est proposita: quod accidit, quãdo illis proponitur sufficientibus rationibus, miraculis, signis aut coniecturis, ex quibus cognoscere possint, fidem Christi esse veram, & realem, propriam verò eorum sectam esse falsam, & causam illorum damnationis. Ita docent Vasquez *1-2.q.76. art.2.disp. 120. cap.5.* Sanchez *l.b.2.cap.1. num.4.* Bonac. *par.2. num.8.* Vnde dicitur *Ioan. 15. num. 22. Sinon venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent.* Et *infra num.24. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Ex quibus locis colligitur, infidelem non teneri credere cito, sed tunc quando fides proponitur sanis locutionibus, signis, & operibus. 91

92

Hæretici demum, cum redeunt ad fidem, tenentur elicere actum fidei, quod præstant per abiurationem omnium heresum, quas asseruerunt contra fidem Dei, & in hoc nulla difficultas. 93

Hoc præceptum fidei plerique doctores apud citatos, & alios quos vocat Diana *par.5. tract.13. resol.19.* dicunt obligare in alijs casibus, cùm est confitẽdum,

dum, in articulo mortis, etiam vltimi supplicij, semel in anno, cùm est confitendum, cùm est contenendum, & in similibus casibus. Quibus bene respondet Sanchez *lib.2. cap. 1. num. 3.* non extat hanc obligationem sub huiusmodi formali præcepto, sed implicitè, & virtualiter illi satisfieri per solam exequutionem aliorum præceptorum sub illis casibus, ideo de illis nihil occurrit in specie agendum.

94 An baptizati, sed inter infideles enutriti, teneantur statim credere mysterijs fidei sibi primo propositis, sicut pueri inter fideles educati?

Resp. Negatiuè, sed cum primum sufficienter edocti sunt, vt infideles tenentur, quia in vtrisque militat eadem ratio: ergò eadem iuris obligatio. Ita Sanchez alijs citatis *lib. 2. cap.1. num.8.*

Quæres 39. An aliquando necessariũ sit ad salutem, confiteri exterius coram alijs fidem? Nota, quòd fides continet tria præcepta credendi, & sciendi, de quibus in præcedentibus dictum fuit, atque confitendi illam exterius, de quo in præsenti. Est autem fidei præceptum confessionis duplex, vnum affirmatiuum, quo tenemur eam confiteri; alterum negatiuum, quo tenemur illam non negare, quocumque imminente periculo; semper enim tenemur abstinere à dictis, aut factis, quibus fides negatur, vt dicam sequenti quæstione.

95 *Resp.* Confessio externa fidei necessaria est ad salutem necessitate præcepti; non semper, cùm sit præceptum affirmatiuum, sed ad solùm tunc, quando necessaria est ad honorem Dei, aut ad vtilitatem proximi. in his duobus casibus illam subterfugere seu occultare, est peccatum mortale contra virtutem fidei.

Prima pars, quòd sit necessaria ad salutem, expressè docetur *ad Rom. cap. 10. num.9. Si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, saluus eris.* Et *num.10. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutẽ.* Et in hoc nullus dubitat fidelis cum sit de fide, cum D.Thom. 2.2.q.3.

Secunda pars, quod obligat in illis duobus casibus honoris Dei, & vtilitatis proximi, ostenditur; quia cum fides periclitatur, vel in se, vel in proximo, tunc adest obligatio illam confitendi, & docendi, vt debitus honor Deo tribuatur, & proximus subleuetur à miseria, & cæcitate infidelitatis; fides autem ponitur in discrimine, cùm quis interrogatus an habeat fidem, an Fides Christi sit vera fides, tacet, cum tunc fidem confiteri teneatur, & hoc se tenet ex parte honoris Dei; ex parte vero vtilitatis proximi ponitur fides in discrimine, quando quis creditur dubitare de fide, aut eam esse negaturum, tunc confessione fidei tenemur illum edocere, & dirigere in viã salutis. Ita omnes cum D.Thoma 2.2. q.3. art.2. qui *ad 3.* dicit, non esse præceptum confitendi fidem, quando nulla speratur vtilitas ex confessione fidei, sed potius dubitatur de perturbatione in populo.

Tertia pars, quod non confiteri fidem sit peccatum mortale in illis casibus, exprimitur in diuersis locis Sacræ Scripturæ, *Luce cap.9. num.26. Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet. Matthæi cap.10. num.33. Qui negauerit me coram hominibus, negabo, & ego eum coram Patre meo.*

Quæres 40. An interrogatus de sua fide teneatur apertè respondere, se esse Christianum.

Resp. Si interrogetur à publica potestate tenetur, etiam cum periculo vitæ, directè respondere, se esse Christianũ; si à priuato homine, eludere potest responsionem, nisi tunc vtilitas proximi aliud suaderet. 96

Prima pars de respondendo publicæ potestati probatur; quia certum est, extare præceptum de fide confitenda: ergò maximè in hoc casu; quia interrogato tacente, vel dissimulante coram infideli, Turcha, aut hæretico, vel Tyranno fides Dei ponitur in magnũ discrimen: ergò tunc maximè hoc præceptum obligat, & facit illud *Lucæ* supra adductũ *ad finem quæst. 39. Qui me erubuerit, &c.* Ita Sanchez *lib.2. cap.4. num.6.* Malder. Valen.

Valent. Azor, apud Bonac. *quæst.* 3. *de fide num.* 7. Becan. *cap.* 9. *de fide q.* 4. etiam cum periculo vitæ, vt dicam *q.* 33. quia non obstante periculo vitæ, fides negari non poteſt, neque diſſimulari, quando vrget præceptum.

Secunda pars, de eludenda reſponſione reſpectu priuati, probatur; quia persona priuata nullum habet ius, neq. præſumptum interrogandi alium de ijs, quæ ad eum non pertinent, ſicut habet perſona publica, cui eſt reſpondendum à quouis alienigena pertranſeunte, cum dicatur eſſe de foro illius, dum ibi reperitur: ergò ad hunc, non ad illum, directè reſpondendum eſt, ac proinde priuati hominis interrogationem eludere poteſt reſpondendo ſimilia verba. *Tuum non eſt me interrogare. Attende tibi &c.* Ita præcitati omnes. Quod ſi interrogans dicat, ſe velle ſequi eius fidem, vel edoceri eam, aut non eſſe bonam, in eo caſu tenetur fidem confiteri; quia vrget præceptum in honorem Dei, & vtilitatē proximi.

Quæres 41. An tempore perſecutionis licita ſit fuga Chriſtianis, aut occultatio, vt hoc modo mortem effugiant?

97 *Reſp.* Fuga eſt licita priuatis, non autem Paſtoribus, ad quos incumbit animare ſubditos ad conſtantiam fidei.

Prima pars, de fuga licita priuatis cōſtat à fortiori *ex Matth. cap.* 10. *num.* 23. *Cum autem perſequentur vos in vna ciuitate, fugite in aliam.* Ratio eſt, quia ſic fugere non eſt negare, neque diſſimulare, ſe eſſe Chriſtianum; ſed potius vitare periculum negandi fidem. Ita Becan. *cap.* 9. *de fide q.* 4. *concl.* 2.

98 Secunda pars, non licere Paſtoribus, probatur; quia in hoc caſu viget præceptum fidei confitendæ, etenim per fugam Paſtoris fidei exiſtimatio minuitur, & à ſubditis facilè deſeritur. Confirmatur, quia maximè in eo caſu tenentur conſulere ſuis ouibus in fide, quæ eſt fundamentum ſalutis earum, ad quod facit illud *Ioan. cap.* 10. *num.* 11. *Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis*: ergò qui non dat illam pro ſuis ouibus, à contrario ſenſu malus eſt, ac proinde peccat mortaliter. Ita D. Thoma, 2. 2. *q.* 3. *art.* 2. *ad* 2. Becan. *cap.* 9. *de fide quæſt.* 4. *num.* 11. alios citat Bonac. *par.* 3. *de fide num.* 9.

Dices: authoritas Sancti Matthæi adducta in probatione primæ partis, facit licitam fugam potius Paſtoribus, quam priuatis, quia in eo capite Chriſtus loquebatur cum diſcipulis ſuis, qui erant Epiſcopi, & Paſtores omnium: ergò tam licet fuga Paſtoribus, quàm priuatis, immo à fortiori. Reſpondetur, illam auctoritatem referri ad Apoſtolos, & alios Paſtores, quibus licita eſt fuga, quando apud perſequutores nondum fides acceptata eſt, nec volunt illam acceptare; tunc enim fruſtra Prædicatores laborās, ac proinde licita eſt fuga, vt alibi valeant inducere fidem; Apoſtoli autem totius mundi erant Paſtores, iuxta illud Marci *cap.* 16. *num.* 15. *Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ*, ad quod Sanctus Ioan. Chryſoſt. *homil.* 15. *in Matth. ſub med.* inquit. *Non ad duas quippè vrbes aut decem, aut viginti, neque ad vnam gentem vos mitto, ſicut mittebam prophetas, ſed ad omnem terram prorſus, ac mare, totumque mundum, & hunc varijs criminibus oppreſſum*; & ideo illis fuga erat ne dum licita, ſed etiam neceſſaria, vt ſonus eorum prædicationis in omnem exiret terram; præſentibus autem paſtoribus deſignatur locus, in quo ſuas oues Euangelio fidei paſcere debent, ſibi ſpecialiter deputatas, & ideo illis fuga non licet, ſed oues ſibi commiſſas verbo, & exemplo in fide confirmare debent. Limitant doctores cum Bonac. *par.* 3. *de fide num.* 9. niſi alium idoneum ſubſtituant, aut fuga tendat ad maius bonum commune: hoc poſterius ſpeculatiuum eſt, non morale.

Quæres 42. An interdum quis fidem negare poſſit ad euitandam mortem?

Præceptum fidei non ſolum eſt affirmatiuum eliciendi, & confitendi fidem; ſed etiam negatiuum abſtinendi ſe à dictis, vel factis, quibus fides labefactari poteſt, ac proinde ſemper, & pro ſēper obligat more aliorū præceptorum negatiuorū.

99 *Resp.* Ad euitandam mortem numquam licet negare fidem, sed pro euitenda mors, & mille mala toleranda sunt, quod intelligitur non solum corde, verum etiam voce externa. Ratio est; quia negans fidem, seu se esse Christianum, mentitur in sua fide, & grauissimam infert iniuriam Deo, subtrahendo debitum honorem Sanctæ fidei, ac proinde cum id sit intrinsecè malum, fidem negans ad euitandum mortem, non excusatur à peccato mortali, licèt solo ore illam neget, quod solum minuit peccatum. Confirmatur exemplo S. Petri, qui fidem negauit, cum asseruit, se non esse ex discipulis Christi. Ita Becan. *c.9.q.3. de fide*.

Quæres 43. An negans se esse fidelem, seu Christianum, peccet mortaliter?

100 *Resp.* Vtique, quia hoc modo negat fidem, quam professus est, & mendaciū dicit, Ita Becan, *cap.9. de fide q.*3. Bonac. *par.*3. *num.*17. Sanchez *lib.*2. *cap.*4. *n.*8. Distinguunt de nomine Chistiano, nam duo significat; primò & simpliciter religionem Christi, & in hoc sensu numquā licet negare, se esse Christianum; secundò significat nationem, seu factionem aliquam hominum, vnde in hoc sensu licèt Christianis militantibus cōtra Turchas fingere se nō esse Christianos. Galli dicunt se Christianos, Hispani verò catholicos, vtrique tamen fideles sunt; distinguūtur verò illis nominibus secundū factiones, & illis nominibus gloriantur in fide Christiana, & Catholica.

Quæres 44. An vocans se Iudeum, Turcham, Caluinum, aut de alia secta, quæ falsa est, & contraria veræ fidei, dicatur fidem negare, & peccet mortaliter?

101 *Resp.* Affirmatiuè; quia nulla secta cum fide Christi stare potest, ac proinde fingens se de illis, negat propriè fidem Christi, ac proinde peccat mortaliter, grauem inferendo iniuriam Fidei Christi, quam confiteri deberet, Ita Reginal. *lib.* 17. *num.*23. Arrag. 2.2. *q.* 3. *art.* 2. *dub. fin.* Bonac. *par.* 3. *de fide num.* 18. Sanchez *lib.*2. *cap.*4. *num.*9. Becan. *c.*9. *de fide quæst.*3. *num.*3.

Quæres 45. An negans se esse religiosum, aut Sacerdotem peccet contra fidem?

Resp. Non; quia fides stat sine prædictis statibus, ac proinde negans se esse religiosum, aut Sacerdotem negat hos status, non fidem, quæ ab illis non dependet; non enim omnes fideles sunt religiosi, aut Sacerdotes. Ita Sanch. *lib.*2. *cap.*4. *num.*10. Caiet. *v. Habitus*, Becan. *cap.*9. *de fide q.*3. *num.*4. 102

Quæres 46. An negans se esse Papistam, peccet contra fidem?

Resp. Affirmatiuè, quando interrogatur coram hæreticis, qui negant potestatem Romani Pontificis; nam in hoc sensu dicere, se non esse Papistam, est negare religionem Christianam ab vno Romano Pontifice, qui est verus, & legitimus Christi Vicarius. & hæc veritas includitur in eo articulo. *Et vnam Sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam*. Si verò alibi interrogetur, vt contingit in bello, quandoque inter Ecclesiasticos, & Laicos: tunc huiusmodi mendacium non est contra fidem; sed veracitatem, cum nomen Papistæ tunc sumatur pro factione, non pro vera religione sub Romano Pontifice. Vide Azorium citatum à Sanchez *lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 10. 103

Quæres 47. An transeuntes per terras infidelium, si deponant vestes clericales, seu religiosas, aut alia signa, per quæ fideles ab infidelibus cognoscuntur, dicantur negare fidem factis, & peccent mortaliter?

Resp. Depositio vestium, & etiam signi distinctiui, licita est, quando depositio, aut occultatio fit ex legitima causa euitandi mortem, aut aliam incursionem, & molestiam, ita quod neque peccant peccato mendacij, neque contra legem Ecclesiasticam, præcipientem illis gestationem sui habitus clericalis. 104

Prima pars, quod licita sit depositio, aut occultatio habitus quatenus non dicitur esse contra fidem, probatur; quia illæ vestes non sunt signum per se indicatiuum fidei, sed status clericalis, ac proindè

proinde per illarum depositionem, aut occultationem non negatur facto fides, neque illi subtrahitur debitus honor, vt suppono; quia non vrget præceptum confitendi fidem. Ita Sanch. *lib.2.cap.4 num.11.* Becan. *cap.9. de fide q.5. nu.39.* Bonac. *p.3. de fide num.10.*

Secunda pars de signo distinctiuo, quod Principes infideles pro lege imponunt Christianis, probatur; quia lex humana maxime talis principis, non obligat cum tanto rigore. Ita præcitati Becanus, & Sanch. *num.29.*

Tertia pars, quod non peccent vitio
105 mendacij, patet; quia licet mendacium non tantum in verbis, sed etiam in factis consistat, quandocumque per factũ significatur aliquid contrarium veritati, vt dicit D. Thomas. 2.2.q.111. *in corpore articuli primi*, requiritur tamen intentio fingendi se talem, qualis non est, vnde à D. August. relatus cap. *Is autem 4. 22.q.2.* mentiri ille dicitur, qui contra id, quod animo sentit, loquitur voluntate fallendi, & seq. cap. *Beatus*, dicit, quod mendacium est falsa significatio vocis cùm voluntate fallendi; ac proinde cum Iesus finxit se longius ire, mendacium non dixit discipulis, cum quibus loquebatur; quia non habebat intentionem fallendi illos, sed volui significare, illos discipulos esse longius ab eius cognitione, ignorabant enim esse Iesum suum præceptorem, qui iam à morte resurrexerat: Modò fideles pertranseuntes per terras infidelium sine vestibus clericalibus, aut signo, neminẽ intendunt fallere, neque decipere; sed solum per illarum depositionẽ, aut occultationem euitare periculum mortis aut alterius molestiæ sibi inferendæ ab infidelibus. Ita Sanch. *lib.2.cap.4.n.11.* sustinet non esse mendacium, explicando dictum D. Thomæ ex ipso *ad 4.* intelligi, quãdo simulans intendit fallere, nõ vero quando bonis medijs intendit solũ tacere, aut occultare suum statum.

Quarta pars, quòd non violent legẽ de deferẽdis vestibus clericalibus, communis est apud prædictos; quia leges humanæ non obligant cum tanto rigore. Quare religiosus pertransiens sine habitu regulari, excusatur à peccato, & consequenter ab excommunicatione, vt alijs citatis docui *resolut.35.num.7.*

Quæres 38. An qui thus adolet, aut genuaflectit, vel quid simile facit coram idolo, simulando se illi offerre actum adorationis, peccet mortaliter contra fidem?

Resp. Est peccatum grauissimum 106
idololatriæ contra fidem, quod non excusat neque mors imminens. Probatur, quia præceptum de nunquam neganda fide non solum obligat, vt non negetur verbis, sed neque factis indicantibus falsam religionem, cuiusmodi est adoratio idoli per incensum, genuflexionem, &c. qui enim talia agit, licet fingendo, quia aliud in corde gerit, adhuc tamen facto abominabili negat fidem, cum simulet credere alium Deum qui reuera non existit: fides autem vnicum verum Deum, fatetur, & non plures, ergo exhibendo quis honorem soli Deo vero debitum, alteri ab ipso; exterius fatetur esse alium Deum, præter verum Deum, quod omnino falsissimum est; ac proinde cum indicet rem intrinsece malam, non excusatur a grauissimo peccato prætextu vitãdæ mortis, idolis honorem exhibendo; in ijs enim, quæ sunt intrinsece mala, metus mortis non excusat, vt omnes docent. Confirmatur, quia hic interuenit mendacium consistens in illa simulatione, eo quod semper adiunctam habet falsitatem, ita quod rem significat, quæ nunquam potest esse vera. Ita Sanch. *lib.2. cap.4. num.14.* Becan. *cap.9. de fide q.5. num.11.* Bonac. *p.3. de fide num.20.*

Quæres 39. An licitum sit Christiano, transeunti per terras hæreticorum, 107
seu infidelium, gestare illorum signa propria illius sectæ e. g. deferre pileum Hebræorum, aut Turcharum?

Resp. Licitum est ad mortis euasionem, vel alterius grauis periculi vti illis signis, Probatur Tum quia illud signum magis institutum fuit ad distinguendũ nationem, & gentem illam, quę eo vtitur, quam ad protestandum eius sectã,

vnde & vocatur signum politicum, & distinctiuum nationis à natione, & non religionis falsæ à vera, nisi in consequẽtiam nationis, ergo illo vtens simulat illam nationem, non falsam religionem Tum quia vsus pilei Iudaici, aut Turcici est non tantum ad distinguendum sectam à secta, sed etiam ad tegendum caput, ergo illo vtens potest habere hanc solam intentionem se tegendi, ac proinde eodem medio euitandi mortẽ; quoties enim aliquid potest habere multiplicem vsum, quis eo vti potest ad vnum vsum, & non alium. Tum quia quis licitè assumit habitum religiosum, quando alium non habet ad se tegendum, donec inueniat proprium; similiter ad euitandam mortem; & tamen per hoc non profitetur statum religiosum. Tum quia sequeretur, Papam præcipiẽtem vsum pilei pallidi Hæbreis, peccare grauiter, si per illum protestaretur falsa religio. Ita Sanch. *lib.2. c.4. num.19.* Gordonus *tom.2. lib.6. q.12. c.9 §.3. num.21.* Duuallius, Tannerus, Palaus, Coninch. Hurtad. Vuigers, quos approbat Diana *par.5. tract.7. resol.33.* subdens ex Duuallio, Sacerdotem Gentilem ad fidem conuersum non statim teneri deponere antiquas vestes, & se prodere cum euidenti periculo suæ vitę. Hanc quæstionem Becan. *cap.9. quæst.5 dub.6.* fusè tractat, & tendem *num.37.* pro negatiua concludit per hoc argumentum. Omne signum, vel ceremonia externa, quæ instituta est ad protestandam aliquam fidem, vel religionem ex natura suæ institutionis ordinatur ad cultum illius fidei, & religionis; at quædam vestes infidelium institutæ sunt ad protestandum falsam religionem, ergò ex natura suæ institutionis ordinantur ad cultum falsæ religionis; ergò nullo modo licet illis vti. Ad argumentum dico, maiorem esse veram, quando illud signum, seu res alium vsum habere non potest, tunc illud adhibens, dicitur proprie protestari illam religionem falsam; quòd si res illa alium vsum habere possit, locum non habet protestatio, & cultus ille perniciosus, sed ille vsus, ad quem res illa assumitur, ac proinde cum gestatio vestis, seu pilei habeat proprium, & naturalem vsum tegendi personam hominis, & consequẽter ex humana institutione distinguendi nationem à natione, deferens illam non dicitur illam sectam profiteri, sed tantum se tegere, & propriam nationẽ, seu professionem, & fidem celare, quã tunc, vt suppono, non tenetur exterius confiteri. Confirmatur exemplo hostiæ non consecratæ, & calicis, quæ duo ex primæua sui institutione inuenta sũt ad sacrificandum, & nihilominus, qui illis vteretur ad aliud, nimirum ad claudendum literas missiuas, & bibendum vinum, non diceretur protestari cultũ Dei, neque honorem exhibere Deo, sed potius irreuerentiam, extra casum necessitatis, irrogare sacris; ita pari ratione vtens vestibus infidelium etiam ordinatis ad protestandam eorum falsam sectam, alio fine ex rationabili causa, non dicitur illorum falsam religionem profiteri; neque illi exibere cultum. Ita præcitati cum Sanch. *lib.2. cap.4. num.20.* citante pro se Azor. contra plures alios licet vestis illa esset sacerdotalis, quia quis illa vti potest non solum ad se tegendum, sed etiam ad ornatum &c. ac proinde nullus intenditur cultus. Ita Duuallius, Vuigers, & Hurtadus cum Diana *par.5. tract.7. resol.34.*

Quæres 40. An in repræsentationibus liceat falsam religionem simulare sine præiudicio veræ fidei,

Resp. Affirmatiue, si fiat ad illudendum, & detestandam illam, quia id nõ est negare nostram, sed potius illam cõfiteri, & confirmare illusione falsæ religionis. Ita omnes cum Valent. *2. 2. disp.2. q.3. p.2. dub.4.* Sanch. *lib.2. cap.4. num.15.* Becan. *cap.9. de fide q.5. nu.34.* Reginal. *lib.7. num.23.* ex illis Bonac. *p.3. de fide num.24.* 108

Quæres 51. An audiens conciones infidelium, seu interueniens in eorum officijs dicatur negare fidem?

Resp. Si intersit, vt approbet eorum concionem, & titus, sine dubio negat fidem, cum non possit contingere ap- 109

pro-

probatio illorum rituum sine contemptu & reprobatione sanctæ fidei; quia approbatio vnius contrarij est alterius reprobatio, & destructio. Si verò intersit, vt illis aduersetur, & refutet, vt faceret doctus, vel vt illos notaret, & illuderet, aut ex curiositate & ioco, iam non diceretur fidem negare, sed potius fouere, hoc ipso, quod falsos ritus infidelium confutat, reprobat, & illudit. Et in hoc, nō est difficultas. Ita Sanch. *lib.2. cap.4. num.26.* Becan. *cap.9.q.5. num.16.* Bonac. *p.3. de fide num.21.*

Quæres 52. An dicitur negare facto fidem ille, qui à Principe infideli cogitur interesse concionibus, & ceremonijs eorum, ad euitandum mortem, seu proscriptionem suorum bonorum, publico super hac re edicto promulgato? Azor. *tom.1. Instit. moral. lib.8. cap.21. q.5.* Asserit hoc licere, quia per hoc fidelis nihil aliud intendit, si sit timoratæ conscientiæ, quam obedientiam principi debitam præstare, secluso scandolo, & periculo peruersionis; hoc enim modo licet iniquam redimere vexationem; neque enim ingredi templum infidelium & hæreticorum, est de se malum, sed indifferens, & ingressus sumit suam malitiam ab intentione ingredientis aliter in nullo casu liceret ingressus contra responsionem præcedētis quæstionis.

Resp. Grauissimum id esse peccatum
110 contra confessionem fidei, quam tunc potissimum fideles confiteri, & defendere tenentur etiam vsque ad mortem Probatur, Tum quia in huiusmodi casibus multum fides periclitatur, & iniquus princeps alium finem non dicitur, nec præsumitur habere, qnam velle fidem catholicam destruere, & fideles peruertere ad sectam falsam, neque per hoc dicitur intendere distinctionem fidelium ab infidelibus præcise in ratione politica, quia alijs medijs induci potest huiusmodi distinctio, immo maxime apparet separatio vnius sectæ ab alia, si fideles prohibeantur ab ingressu in templa infidelium, hac enim ratione præsumitur princeps velle sibi obedientiā præstari in ordine ad regimē politicū, non autem ad labefactandā, & destruendā fidem. Tum quia notabiliter Deo subtrahitur debitus honor, accedendo ad templa hæreticorum, & infidelium. Præferenda igitur est fidei propagatio, conseruatio, & honor tamquam bonum commune, & fundamentum nostris salutis cuilibet bono vitæ, & facultatum. Ita Sanch. *lib.2. c.4. n.27.* Bonac. *p.3. de fide num.22.* cū alijs omnibus. Et sic patet ad rationem dubitandi, non enim est obediendum edicto principis, cum sit iniquum, & fidei Christianæ destructiuū. Afferunt exēplum Naaman, quem Eliseus permisit comitari suum dominum euntem ad templum idolorum, & cum & genuflectare. Cui respondent Sanch. *lib.2.c.4. num.27.* Becan. *cap.9. de fide q.5, nn.14.* non fuisse genuflexionem per modum cultus, sed per modum debiti seruitij, & obsequij politici, tunc enim serui sustinebant suis humeris dominum adorātem idola, & stallorum officium subeuntes.

Quæres 53. An transeunti per loca infidelium liceat comedere carnes, & alios cibos vetitos ad euitandum periculum mortis, vel aliud damnum? Non esse licitum videtur probari exemplo Eleazari, qui noluit comedere carnes porcinas lege mosaica iudæis prohibitas, vt legitur *Machab. lib.2. cap.6. n.18.*

Resp. Fidelis debet primò se excusa-
re dicendo, se non egere carnibus, aut 111
esse pauperem, & pecuniam non habere ad illas emendas. si huiusmodi excusationibus non potest se tueri, & sit periculum mortis, aut alterius grauis dāni, potest comedere, quia lex ecclesiastica non obligat cum tanto rigore; neque comedens dicitur negare, aut violare fidem, & falsam protestari, quia abstinentia a carnibus, & alijs cibis non est signum protestatiuum, neque distinctiuum fidelium ab infidelibus, cum etiam apud hos abstinentia huiusmodi sit in vsu. Quod si ab aliquo infideli, vel alio homine impio quis cogatur comedere in contemptum religionis, eo

in

in casu debet potius subire mortem, vel aliud etiam maius malum, quam comedere; quia contemptus, & dedecus religionis est. ita intrinsecè malum, vt nulla ex causa valeat fidelis excusari, sed propriam vitam postponere debet Sanctæ Fdei, & religioni Christianæ; & ad hoc facit exemplum Eleazari, qui cogebatur in contemptum suæ religionis comedere carnes porcinas, & ideo Dei honorem prætulit propriæ vitæ, eligens potius mori, quam animam perdere. Ita Sanchez *lib.2. cap.4. num.25.* Azor. Coninch. Hurtadus, Castrus Palaus, quos pro se citat Diana *par.5. resol.35. de Scandalo*, Bonac. *par. 3. de fide num.23.* Becan. *cap.9. de fide q.5. num.23.* vbi dicit, non licere comedere apud Lutheranos, vbi non est periculum vitæ, sed tantùm irrisionis, quæ non est tanti momenti, vt quis excusetur à peccato, intellige violationis præcepti ex virtute temperantiæ, & abstinentiæ, non fidei; vtique vero excusatur, si comedat, vbi viget persecutio, vt in Anglia. Intellige semper, nisi compelleretur ad manducandum in contemptum religionis, & Fidei Christianæ, tūc enim nullatenus licet comestio carnium.

Quæres 54. An liceat sine violatione fidei fabricare idolum vestem Sacerdotalem, aut templum; aut illa ædificata donare; aut vendere idololatris?

112 *Resp.* Neutrum licet, etiam prætextu vitandæ mortis. Probatur; Tum quia istæ actiones & ratione sui, & ratione cooperationis sunt malæ, quia de se diriguntur ad idololatriam, cum idolum, & templum alium vsum non habeant, aut saltem sine idololatria non contingant esse apud infideles. Tum quia sunt ex se quædam protestatio idololatriæ, & cædunt ex primaria sui institutione in perniciosum cultum falsi dei. Tum quia fabricatio, seu prædictorum venditio habent coniunctum, fidei, & Religionis Christianæ cōtemptum: ergò non possunt iustificari ex intentione dantis, cum in eius potestate non sit auferre, quod idolum in se continet, vnde sicut idololatra non potest præscindere reuera indebitum cultum, hoc ipso, quod illum intendit, immo neque si illum intenderet fauore fidelis, ita neque Christianus potest non vendere, aut fabricare idolum sine illa obiectiua intentione idololatriæ, quam aptitudine includit illud templum, seu idolum. Tum quia fabricatio idoli petiti originem suā trahit ab idololatra petente, ergo ipsamet fabricatio in se includit malitiam indebito cultus, hoc ipso quod primum esse habetur ab idololatra, ac proinde non solùm famulatur in actione operis, hoc est, idoli, sed etiam in mala actione idololatriæ: consequenter vtraque actio de se peccaminosa est, taliter, quod nulla circumstantia etiam metus mortis excusari potest. Confirmatur, quia in Sacta Scriptura pluribus in locis abominatur Deus non solum idola, & templa deorum, sed etiam illorum ædificia, & mandantur pœnitus euerti, & funditus destrui. Nec est simile argumentum, quod nonnulli afferunt de dante instrumentum furi, aut gladium furioso, qui aliter mortem euadere non potest; quia licet is excusetur ob metum mortis, quia non dicitur cooperari furto, aut homicidio, sed propriè vitæ consulere datione illorum instrumentorum, quatenus tenetur vitam alterius conseruare cum destructione propriæ; nam fidelis tenetur conseruare existimationem fidei cū proprio vitæ periculo, ità quod permittere non potest, nec aliqua ratione cooperari alicui in eius contemptum, & dedecus. De fabricatione idoli, & vestis Sacerdotalis, ità docet Duuallius 2.2. *q.7. de fide art. 9. concl. 1.* Iacobus Granado *ibidem controu. 1. tract. 15. disp. 12. num.6.* Coninch. *ibidem disp. 18. dub. 13. n. 213*, quos citat, & sequitur Diana *p.5. tract.7. resol. 6.* contra Palaum. De venditione illicita, Doctores refert Diana *ibidem resol.36.* contra Valent. *tom. 3. disput. 1. quæst. 10. par. 6.* cum Silu.

Quæres 54. An sine violatione fidei liceat fabricare synagogam Hæbreis, & & eisdem vendere agnum ad immolandum? Videtur, quod sic; Tum quia laudatur centurio *Lucæ cap. 7. num. 4.*

Di-

Dignus est, vt illi hoc præstes, idest vt sanes seruum eis, *diligit enim gentem nostram, & Synagogam ipse ædificauit nobis*. restituit autem illum sanitati: ergò ædificare Synagogam etiam nunc non erit ex se malum, sed quia modo est prohibitum: ergò vrgente periculo mortis, poterit ædificari Synagoga Hæbreis sine peccato, quia conseruatio vitæ, est de lege naturæ, prohibitio constructionis Synagogæ de iure positiuo, illud autem huic præfertur. Tum quia Apostoli post extinctionem legis Mosaicæ adhuc Iudaizauerunt, nam Paulus cum Iudæis purificatus fuit, *Act. cap. 21. num* 26. & Timotheum circumcidit, *Act. cap. 16. num.* 3. ergò ritus Hæbreorum de se non sunt intrinsecè mali, sed solùm quatenus per mortem Christi incæperunt esse mali, promulgata lege Euangelij: ergò si tunc licuit Apostolo illis vti, cur & nō fideli, vrgente casu mortis?

113 *Resp.* Neutrum licere, etiam cum periculo mortis, vt probant argumenta in præcedenti responsione adducta, & docent Granado *2. 2. contr. 1. tract. 15. disp. 12. n. 6.* Petrus Horca *ibidem q. 10. art. 9. num. 3* contra Tannerum *tom. 3. disp. 1. quæst. 9. art. 5. num.* 144. esserentem fidelem magna paupertate infectū, posse operas suas locare in constructione Synagogæ; & Hurtadum *2. 2. disp. 76. sect. 5.* §. 179. docentem, in simili casu posse vendi agnum immolandum per Iudæum. Sed hi casus habere multum speculationis, nihil moralitatis, consequenter id fieri nequit sine iniqua cooperatione, & peccato contra fidē; nā illis in casibus protestatur factis fides Christi venturi, quod est maximum Sacrilegium, & mendacium; neque enim fidelis sua intētione præscindere potest physicè, & reuera illud non esse Sacrificium Mosaicum, cum reuera tale sit de se, & ex mente Iudæorum, qui aliter non sacrificanti: & per quod illorum Sacrificium post Christi mortem iniquitas est, quæ non potest stare cum sacrificio Euangelico, iuxta illud *2. ad Corinth. c. 6. num. 14. Nolite iugum ducere cum infidelibus, quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras?* Illorum enim sacrificia erant figura, vmbra & tenebræ, nostra autem legis Euangelicæ sunt figurata in Christo, qui est lux illuminans omnem hominē venientem in hunc mundum, ac proindè omnis vmbra iam recessit, & tenebræ nullæ sunt.

Ad rationes dubitandi respondetur, ante Christi mortem ædificationem Synagogæ, & agni immolationem fuisse rem licitam, & honestam, quia Synagoga figurabat futuram Ecclesiam Christianorum, immolatio agni futuram Christi Passionem; modò his adimpletis, Passione Christi, & Ecclesijs Euangelicis constructis, in quibus sacrificatur, & immolatur Christus non venturus, sed qui iam venit, ideo Synagoga, & imolatio agni more Hæbreorum non potest non esse maximum sacrilegium contra Fidem Christi, quæ profitetur Christum venisse, contra errorem, & obstinationem Iudæorum, consequenter cooperans in prædictis eorum actionibus, Fidē Christi violat. Ad secundum de Purificatione, & Circumcisione Pauli dicitur, legalia fuisse quidem mortua post Passionem Christi, hoc est, omnem suam virtutem perdidisse; nondum tamen fuisse mortifera, idest, mortem afferentia illis vtentibus, ante sufficientem Euangelij promulgationem secundùm D. Augustinum apud Sanctum Thomā *l. 3. q 103. art. 4.*

Quæres 46. An in graui necessitate positus possit sine violatione fidei comedere carnes, & cibos immolatos idolis?

Resp. Licet; quia proprius vsus ciborum est comestio ad alēdum hominem, & eius vitam propagandam, & conseruandam in esse; ergò per hoc propriæ vitæ consulens non dicitur profiteri falsam religionem; neque enim sacrificium iniquitatis illorum consistit in manducatione, sed in mactatione, & oblatione facta idolo. Ita Vasquez *l. 2. quæst. 162. cap. 5.* Bonac. *q. 8. de peccatis par. 2. n. 18.* Sed similes casus magis speculatiui sunt, quam practici, ita quod in praxi vix accidere possunt, ideo in foro externo pro- 114

banda

banda foret summa egestas.

Quæres 57. An confessio fidei exterius à prædictis *sub q.*39. nimirum præter honorem Dei, & proximi vtilitatẽ, quando periclitaretur honor Dei, vel salus proximi?

115 *Resp.* Affirmatiuè ex Tridentino *sess.* 24. *cap.* 12. vbi mandatur omnibus prouisis de Cathedralibus, & alijs quibuscumq; beneficijs curã animarũ habentibus, vt professionẽ fidei faciant à die adeptæ possessionis ad minus intra duos menses, in manibus Episcopi, vel eius Vicarij Generalis. Idẽ præstare tenẽtur prouisi de Canonicatibus, & dignitatibus in Ecclesijs Cathedralibus, non solùm coram vno prædictis, sed etiã in capitulo; alioquin prædicti omnes non faciunt fructus suos, nec illis possessio suffragari potest. Quam fidei confessionem Pius IV. in sua incip. *Iniunctum nobis*, exdendit ad omnes regulares cuiuscumque Ordinis prouisas de suis cõuentibus, & monasterijs, hoc est, ad promotos ad gradum superioritatis. Et in dicta Bulla exprimitur forma, ad cuius præscriptum fauenda est professio fidei. Idem Pontifex in alia incip. *In sacrosancta*, præcipit emissionem professionis fidei sub eadem forma perquoscumque promouendos ad gradum doctoratus, aliosque cuiuscumque artis, & facultatis professores, aliter quecumque promotio ad doctoratum irrita, & nulla sit. Sed hoc non est in vsu apud quosdã religiosos, vt dixit *Resol.* 146. *num.* 44.

Quæres 58. Quibus licitum sit, vel prohibitum disputare de fide.

116 *Resp.* Licitum est viris doctis de fide disputare contra hæreticos, & infideles; non solum scriptis, sed etiam viua voce, defendendo fidem Catholicam, quando opus est, in casu, quo fidem lacetarent aut peterent edoceri in aliquo, & tunc disputatio defensiua est necessaria. Extra hoc casus prohibitum est omnibus disputare de fide tam priuatim, quã publicè, siue cum hæreticis, siue cum infidelibus & laicis id proibetur sub pœna excommunicationis comminatoriæ.

Prima pars, de disputatione defensiuà siue scriptis, siue vocalibus rationibus, patet ex dictis de obligatione confitendi fidem exterius supra *sub q.*30. Potest autem esse peccatum disputare cum hæreticis Primo, si disputans dubitaret de fide, quia tunc parum differret ab hæretico. Secundò, si disputatur cum hæretico pertinaci, à quo nulla speratur vtilitas, potius desistendum est, quam iacere margaritas ante porcos. Tertiò si dubitatur de aliqua peruersione vel sinistra opinione Catholicorum ignorantium disputationi præsentiũ. Quartò, indoctus, immo etiam doctus diffidens de sua sufficientia, non debet se exponere periculo, vt ab hæretico illudatur. Vide de hac re Sanch. *lib.*2.*c.*6. Becan. *cap.*15. *de fide q.* 7. Eimer. *par.*1. *direct.q.* 10. Pegna *comment.*25. Sanctar. *de hæresi cap.*8. Farinac. *q.*178. *de hæresi* §.5. Verbum autem *disputare* sumitur propriè, pro discurrere in vtramque partem ad colligendum, vna earum sit vera, vel magis appropinquet veritati, est enim disputatio vibrum veritatis, Costa *in tract. de facti scient disput.*64. *cent.*2.*num.*14. *apud Lazar.* [illegible] *blasph. in quæst. de opinione eliq*[illegible]*da num.*35. & dicitur disputati[illegible] esse de re dubia, secundum Nau[illegible] *tom.*3. *de lege pænali nu.*28. §. *Tur quia*, per l. *Ancillæ C. de furt.* Hin[illegible] est, quod prohibetur disputatio de fide. quia cum hæc certissima sit, & indubitata, incapax est disputationis; Docenda igitur est fides omnibus, & illis persuadenda, & nullatenus contra illã rationes aliquæ adducendæ sunt, cum sint fallaces, & plenæ falsitatis, neque facit illud commune axioma: *opposita iuxta se posita magis elucescunt*: quia mysteria fidei satis per se elucescũt, hoc est, certa, & infallibilia sunt, quia pro se Dei primam veritatem habent, quæ fallere, aut falli non potest. 117

Secunda pars, quòd clericis, & laicis sit prohibita disputatio de rebus fidei, habetur, ex l. *Nemo C. de Summa Trinitate. Nemo clericus, vel militaris, vel alterius cuiuslibet conditionis de fide Christiana publicè turbis coadunatis, & audien-* 118

dientibus tractare conetur. Non igitur prohibet colloquia priuata. Iure Canonico cap. *Cum quibus* 36. 24. *q*.3. ibi *Canonum Magistris, atque custodibus nobis nullum fas est inire certamen cũ hominibus cõmunionis alienæ*. Prohibetur autem idem laicis sæcularibus sub pæna excommunicationis cõminatoriæ cap. *Quicumque* 2. *de haret. Inhibemus quoque ne cuiquam laicæ personæ liceat publicè, vel priuatim de fid. Catholica disputare*. Conuerti regularium, & nouitij qui solent vocari laici ad distinctionem aliorum, qui crelicali tonsura sunt signati, excluduntur ab hac pæna, cum non sint pure laici, vt sunt seculares personæ De ea centum præcitati doctores, quos citat Farin. *ea q*.178. *nu*.111.

119 An si quis contra prohitionem disputaret de fide puniri posset ab Inquisitoribus? Vtique; quia illorum proprium est, punire violantes interdicta, & alias prohibitiones, quæ concernunt mysteria fidei, & fidem ipsam.

120 Dubitari etiam potest, an prohibitio sit tantum contra disputationes cum hæreticis, & infidelibus, an etiam cum fidelibus? Prohibetur disputatio indistinctè, vt videre est in citatis lege, & cap.2.*hæret*.

Quæres 59. An fides actualis necessaria adultis ex probatis sub *q*.27. talis sit non solum respectu salutis, hoc est, gloriæ, sed etiam iustificationis, & gratiæ? Ratio dubitandi est, quia Cornelius centurio gentilis, ac proinde nihil sciens de fide, vocatur iustus, & timens Deum *Act*.10. *nu*.22. ergo iustificatur homo fidem ignorans.

121 *Resp*. Fides actualis in adultis necessaria est ad iustificationem, vt apertè colligitur ex sacris Scripturis *Act*. 10. *num*.43. *Remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes, qui credunt in eum*, ex quo patet ad rationem dubitãdi. nam Cornelius credebat in Deum Christum, & habebat Baptismum flaminis, ideo missus fuit ad Petrum, vt reciperet Baptismum fluminis. *Ad Rom. cap*.3. *num*.22. *Iustitia Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum*. *Ad Galatas cap*.2. *nu*.16. *Non iustificatur homo ex operibus iustitiæ nisi per fidem Iesu Christi*. Vide Tridentinum *sess*.6.*cap*.6.7.& 9. *Canon*.3.& 9. Non sufficit credere pro consequenda iustificatione, & gratia, atque postea desistere, sed homo in fide perseuerare debet, si vult consequi vitam æternam: ex pluribus locis sacræ Scripturæ *Ioan*.3 *num*.14. *Vt omnis, qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam*. Idem *cap*.17. *num*.3. *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti, Iesum Christum*. Vtrumque de fide tenendum est, vt constat, ex dictis.

Quæres 60. Quomodo probatur à Catholicis suam fidem esse illam, quam docuit Christus & esse tenendã; ita vt omnes aliæ sectæ sint vanæ, & falsæ? Ratio dubitandi est inter Catholicos, & Hæreticos, nam vtrique agnoscunt, & reuerentur vnicam fidem à Deo, & Christo reuelatam hominibus pro illorum salute, sed controuertunt; nam Catholici tenent suam fidem sub Romano Pontifice esse veram, & illam met, & rectè sentiunt, quam Deus tradidit, & reuelauit; è contra hæretici dicunt, fidem, quam nos tenemus, esse vanam falsam, & alienam ab ea, quam Deus reuelauit, affirmantes, sed reuera falsò, suam, esse veram, & propriam, quã Deus dedit hominibus. Cõfirmatur ratio dubitandi, quia non videtur esse credendum magis vni sectæ, quam alteri in præiudicium alterius.

Resp. Probari, & demonstrari potest, 122
fidem, quam tenent Christiani sub Romano Pontifice, esse veram, & omnes alias falsas, multis modis, vt videri potest apud Theologos, qui de hac tetractant. Interim probo sequentibus arguméntis. *Primo*, in illis est vera fides, apud quos conseruatur illius vnitas sine diuisione, in sententia omnium non solum Catholicorum, sed etiam Hæreticorum, qui omnes in eo conueniũt, quod vna tantum sit vera fides, *ad Ephes. c*.4. *num*.5. *Vnus Dominus, vna Fides, vnum* 123
Baptisma. Sed hæc vnitas Fidei apud

Catholicos tantum conferuatur, vt cõstat, fiquidem Catholici omnes conueniunt in credendo omnia, quæ funt de fide, ergò conueniunt in vnitate fidei quam inter fe conferuant fine altetatione. quod Hæretici inter fe non confentiant in vnitate fidei, conftat ex diuifione Hæreticorum, qui non omnes conueniunt in credendo ea, quæ pertinent ad eorum fidem, nã alia fuit fecta Arianorũ, alia Caluiniftarũ, alia Lutheranorum, &c. ergò cum ifti careant vnitate fidei in fuis dogmatibus, veram fidem non poffunt habere, fed vanam; & falfam, in qua decipiuntur. *Secundò*, vera
124 fides eft illa, quæ in hoc feculo nunquã deficit, eft enim fundamentum æternæ falutis, & medium, quo peruenitur ad vitam æternam, ex fanctis Patribus, & Tridentino *feff.6. cap.7.* 8. & 15. Sed fides Catholicorum nondum defecit, neque deficiet, vt colligitur ex *Matth. cap.16. num.18. Super hanc Petram ædificabo Ecclefiam meam, & portę inferi non præualebunt aduerfus eam. Cap. fin. extremis verbis. Ecce vobifcum fum vfque ad confumationem feculi.* Ecclefia nihil valet fine fide, quæ illius vita eft, quam deftruere nequeunt portæ inferi, hoc eft Hęreticorum, quorum domicilium eft
125 infernus. Chriftus, qui huius Ecclefiæ viuificæ fundator, & rector, cum ea manebit vfque ad confumationem feculi; non poteft autem manere cum Ecclefia mortua, ergo cum viua per fidem illam viuificantem. Hæreticorum autẽ fides in die deficit, & deftruitur, nam oftende mihi fidem Arij, & horum fequacium, ne veftigium quidem apparet, & nihilominus fuit tam celebris, & per vniuerfum habuit impios fectatores. qui celebrarunt decem Concilia, vt ex Athanafio *in Epift. ad Aphios* refert Carranza *in fumma Concil.* poft Concil. Later. euanuit, non alia ratione, nifi quia fides vana, & falfa erat. Vbi Nouatiani? Eutichiani? Anabatiftæ? & fimiles Hærefiarchæ? omnes defecerunt cum fuis fectatoribus, & peruerfis dogmatibus. Ab illis nõ longe funt Lutherani, & Caluiniftæ, qui in die præcipitio collidũtur ergo fignum eft, quod fides Catholica eft vera cum non deficit, aliæ vero falfæ, quia paulatim euanefcunt. *Tertiò*, illa eft vera fides, quam Deus reuelauit, & Chriftus per Euangelium docuit, & mandauit per Apoftolos prædicari in vniuerfum mundum; fed hanc foli Catholici profitentur, & fequuntur, ergo illorum fides tantummodo vera eft, & aliorum, qui hanc non fequuntur, falfa. Minor fuadetur, quia de hac fide fit mẽ-
tio. *Lucę 22. num.32. Ego autem rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua*, 126
quæ poft Petrum amplexata fuit ab omnibus eius fucceffonbus, qui eam propofuerunt, & docuerunt omnibus fuis fubditis, qui quafi membra fub vno capite conferuantur in vnitate fidei. & quod à Chrifto communicatum fuit Petro fpectans ad fidem, intelligitur indultum eius fucceffonbus, & militantibus fub ipfo, vt auctoritatibus, & rationibns infra patet *fub cap.5.q.2. Quartò* Fides vera eft in Ecclefia, quam Chriftus fanguine fuo fundauit; fed hæc Ecclefia, eft Romana, exprobatis *cap.5. q.12.* Ergò in ea eft vera fides, & non in alijs. *Quintò* apud illos non eft vera fides, qui admittunt libertatem confciẽtiæ, nam ifti veram fidem diuidunt, quod eft fignum defolationis, iuxta illud Chrifti: *Omne regnum in fe ipfum diuifum defolabitur*, præterquam quod libertas confcientiæ in fe intrinfece mala eft, & illicita contra Dei Euangelium, quod docet vnam effe fidem vnius Dei, *Ad Ephef.4. Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptifma*. Deinde à Chrifto prohibentur doctrinæ variæ, & peregrinæ, *ad Hebr. 13. num.9. Doctrinis varijs, & peregrinis nolite abduci*. Et *epift. 1. ad Corinth, cap.14. num.33.* dicitur: *Non enim eft diffenfionis Deus, fed pacis*. Prædictis autẽ omnibus aduerfatur libertas confcientiæ, quam Hæretici admittunt, hæc enim continet diuerfitatem, fidei, variam eius doctrinam, & diffenfionẽ in rebus à Deo reuelatis: ergò eorum fides falfa, vana, & impia eft. Præterea libertas confcientiæ arguit vtramque fidem bonam effe nimirũ Catholicam,

cam, & hæreticā, in sententia admittentiū huiusmodi libertatē, qui sūt hæreticis est autem id falsissimum, & impossibile, cum propositiones hæreticæ ex diametro pugnent, & aduersentur Catholicis: ergò signum est illorum fidem esse peruersam, & falsam. *Sexto,* Lutherus, & Caluinus, cæterique hæresiarchæ prius fuerunt Catholici, ac proinde crediderunt nostræ fidei; & postea ab ea recesserant, & sibi propriam fidem confixerunt ex certis articulis; quæro ab istis, à quo auctoritatē habuerunt instituendi, & formandi proprios articulos? non à seipsis, quia fuerunt personæ priuatæ, ex quo non habebant aliquos ius definiendi controuersias fidei, neque nouos condendi articulos, cum isti à solo Deo reuelentur, & si qua propositio controuertitur sit ne de fide, an contineatur in Sacra Scriptura, ius decisionis publicum est, spectans ad Summum Pontificem, vt infra dicetur; neque ipsa Scriptura, per se ipsam huius rei iudex esse potest, cū sit inanimata, solùm materia ex qua articuli deducuntur, & declarantur ab agente, quod est Summus Pontifex, assistente sibi Spiritu Sancto, vt dicetur infra, ergò illorum doctrina, seu potius ignorantia, nullam speciem fidei habere potest. *Septimo* illa secta habetur pro falsa, iniqua, & scandalosa, quæ permittit libertatem luxuriandi; talis est secta recentiorum Hæreticorum, qui Ecclesiasticis, & religiosis habentibus votum castitatis concedunt matrimonia. *Octauo,* illa religio censetur vana, ridicula, & temeraria, quæ fundatur in certis propositionibus introductis à personis temerarijs, & infamibus, quæ ab omnibus antea negabantur; talis est religio Caluinistarum, & Lutheranorum, qui suam sectam fundarunt in similibus propositionibus, quæ antea falsæ tenebantur ab omnibus, vnde bene dixit contra Hæreticos D. Aug. *Epist.* 118. quod aduersari communi Ecclesiæ consuetudini, insolentissima insania est.

CAPVT SECVNDVM.

DE ARTICVLIS, ET PROPOSITIONIBVS DE FIDE.

SVMMARIVM.

1 *Articulus est pars vnius totius sub reuelatione.*
2 *Materiale, & formale spectantur in articulis fidei.*
3 *Deus auctor articulorum fidei vt sapiens, & bonus.*
4 *Articuli continentur in Symbolo Apostolorum.*
5 *Symbolus, & Symbolum diuersa.*
6 *Symbola sunt tria.*
7 *Articulis falsum subesse non potest.*
8 *Eijdem Articuli, Noui, & Veteris testamenti.*
9 *Eorum differentia.*
10 *Obscuritas duplex: alia reuelationis, alia terminorum.*
11 *Articuli multis modis spectantur.*
12 *Articulus fidei, & propositio de fide idem.*
13 *Theologia continet tria genera propositionum.*
14 *Propositio de fide definitur, & declaratur.*
15 *Reuelatur aliquid tribus modis.*
16 *Papa quomodo reuelat propositionem de fide.*
17 *Theologica propositio quid. 20. 21.*
18 *Theologica cur magis dicatur deducta.*
19 *Conclusio sequitur debiliorem partem explicatur.*
20 *Quænam propositiones sint Theologicæ.*
21 *Propositio de fide, & Theologica probatur hæc distinctio.*
22 *Principia, & conclusiones diuersi habitus.*
23 *Propositiones de fide sunt principia conclusionum Theologicarum.*
24 *Christus est risibilis, non est de fide.*
25 *Conclusio deducta ex fideli, & naturali non est de fide.*
26 *Vniuersales propositiones non semper verificantur in singularibus.*
27 *Propositiones singulares non omnes, de fide ex vniuersalibus.*
28 *Pars, & effectus sunt in toto, & in causa suis.*
29 *Propositiones vniuersales de fide supponunt simpliciter.*
30 *Articuli præter reuelationem postulant sui promulgationem.*
31 *Nulli, nec Angelo credendum in proponendis rebus fidei.*
32 *Concilium distinguitur in tria capita, doctrinæ, morum, & fidei.*
33 *Solum tertij generis sunt propositiones de fide.*
34 *Articuli fidei ab omnibus recipiendi, quibus derogari non potest.*
35 *Articuli fidei sunt æternæ veritatis.*
36 *Lex vetus abrogata quo ad obseruantiam, non quo ad veritatem.*
37 *Opinio locũ habet in articulis fidei quo ad intellectum.*
38 *Theologia est argumentatiua.*
39 *Idest de fide.*

40 *Theo-*

CAPVT.

CAPVT SECVNDVM.

DE ARTICVLIS.

ET PROPOSITIONIBVS DE FIDE.

1 RTICVLVS idẽ est, quod pars vna ab alia distincta sub ratione vnius totius; vnde Articuli fidei dicũtur plures partes, & portiones vna ab alia distincta, & diuersa, ad inuicem tamen coordinatæ sub vna ratione formali diuinæ reuelationis ordinatæ ad salutem hominis; id quod Ricardus de S. Victore paucis expressis his verbis. *Articulus est indiuisibilis veritas de Deo arctans nos ad credendum ex suppositione salutis*. Dicitur indiuisibilis respectu rationis formalis, quæ est vnica Dei veritas infallibilis.

2 Notandum autem est, quod in quolibet articulo fidei spectantur duo obiecta, vnum materiale, quod sunt res à Deo reuelatæ, & simpliciter vocantur articuli fidei; alterum formale, quod est Deus prima veritas reuelans eosdem fidei articulos, Deus igitur quatenus dicitur prima veritas reuelans est obiectũ formale, sub quo omnes articuli conueniunt in ea ratione reuelationis, & à qua
ita specificantur, vt defectu illius nulla- 3
tenus dici possint articuli fidei. Deus autem sub ratione obiecti formalis fidei duas includit perfectiones, nimirum Sapientiam ex parte intellectus, & Bonitatem ex parte voluntatis, qui enim intendit facere alicui credere aliquid firmiter, & sine vlla hæsitatione, debet esse verax, & fidelis, quæ duæ perfectiones censentur esse in eo, qui sapiens, & bonus est, nam per sapientiam cognoscit esse verum, quod alijs manifestat, & narrat, & per bonitatem intendit non decipere, neque fallere aliquem per suam narrationem, & manifestationem. Quare cum Deus per suam infinitam sapientiam cognoscat verè omnia cognosci-

gnosci-

gnoscibilia, ac proinde in eius cognitione, & reuelatione non possit subesse falsum, aliàs non esset infinitè sapiens; & pariter per suam infinitam bonitatem non possit fallere, neq. decipere quempiam, aliter non esset summæ bonus, sequitur, ea, quæ nobis credenda proponuntur à Deo esse vera, firma, bona, & infallibilia.

Quæres. Autem, primo. In quo conti-
4 nentur Articuli sic communiter ab omnibus vocati?

Resp. Continentur in Symbolo Apostolorum, & sunt duodecim iuxta numerum Apostolorum, qui illud composuerunt post electionem S. Matthiæ in locum Iudæ proditoris. Vnde bene vocatur Symbolum, nam hæc vox græca componitur ex Σὺν, atque Βολος, quod significat latinè plures sentẽtias & portiones à diuersis in vnum compositas,
5 secundum quod habet Glosa *in capit. 1. dist. 15. ver. Apostolos*. Differant autem Symbolus, & Symbolum, nam sub genere masculino singulæ portiones, & sententiæ veniunt, sub neutro autem significatur ex illis compositio sub vnica forma, quod est compendium eorum, quæ quilibet Christianus scire debet, vnde & signum dicitur distinctiuum fideliũ,
6 & credentium, ab infidelibus, & non credentibus.

Tria autem sunt Symbola ab Ecclesia canonizata, quorum primum dicitur Apostolorum, qui illius fuerunt auctores Deo inspirante, reuelante, & docente, dicitur etiam paruum ad distinctionem secundi huius declaratiui, & de illo Scotus *in 3. dist. 25.* vbi vniusciusq. Apostoli sententiam recenset propriam, & hoc ab initio recitatum fuit in Missa vsque ad tempora Benedicti VII. aliàs VIII. electi anno 1013. qui metu diuisionis, & Schismatis precibus Henrici II. Imperatoris, iussit deinceps recitari in Ecclesijs Symbolum maius, quod dicebatur in Ecclesijs Galliæ, & Hispaniæ compositum in Concilio Constantinopolitano, de quo Barbosa *ad sess. 3.* Tridentini. Secundum igitur Symbolum est illud, quod Sancti Patres in diuersis Cõcilijs composuerunt, seu potius per ipsum primum Sanctorum Apostolorum explicauerunt cõtra Hæreticos pro tempore insurgentes, & hoc Gratianus *cap. 1. dist. 15.* vocat secundum Symbolum illum Apostolorum primum. Tertium deniq. est illud D. Athanasij, quod recitatur singulis Dominicis ad Primã, quod receptum fuit à S. Ecclesia continens integram fidei Doctrinam, & pro regula fidei habetur, vt dicit D. Thomas *2.2. q. 1. art. fin.* extremis verbis.

Quæres 2. An articulis fidei possit subesse falsum?

Resp. Articuli fidei sunt certissimi, & 7
infallibiles, ita vt illis nullatenus possit subesse falsum, aut deceptionem. Hoc deducitur ex multis sacræ Scripturæ locis. *Eccl. cap. 19. num. 23. Et est qui emittit verbum certum enarrans veritatem. Psal. 118. num. 43. De ore meo verbum veritatis. item num. 86. Omnia mandata tua veritas. item 142. Lex tua veritas. Ioan. cap. 17. num. 17. Sermo tuus veritas est*. Paulus ad Galatas *cap. 2. num. 5. Vt veritas Euangelij permaneat apud vos*. Ratio est, quia Articuli fidei solum Deũ pro authore habent. qui cum sit summa sapientia, veritas infallibilis, & bonitas indeceptibilis neminem fallere, aut decipere potest, neque vult cum nõ possit.

Nonnulli dupliciter considerant articulos fidei, primo sub ratione formali reuelationis, in quo sensu dicunt omnes articulos fidei esse æqualiter certos, & infallibiles, quia hanc certitudinem, & infallibilitatem habent ex formali obiecto, quod sicut est vnica prima veritas reuelans, ita æquali certitudine, & infallibilitate eiusdẽ indiuisæ veritatis specificantur, & hoc verissimum est; secundo cõsiderant articulos fidei secundum se, & secundum suam materialem rationem, & in hoc sensu dicunt aliquos fidei articulos esse certos, & infallibiles ex parte rei, vt, quod Deus sit vnus, trinus, alios vero esse contingentes, & fallibiles, idest, non esse necessariam connexionem, sed tantum contingentem inter subiectum, & prædicatum, vt, quod Antichristus sit nasciturus. Hoc posterius

rius displicet, cum articuli fidei tales nō sint præscindēdo à reuelatione, quæ omnino illos specificat, & constituit in suo esse articuli, quare inæpta est consideratio ratione secundi, cum non amplius sint articuli fidei, de quibus vt talibus quæritur, an illis subesse possit falsum.

Quæres 3. An plures sint articuli Noui, quam Veteris Testamenti? Idest, an creauerint successione temporum, ex
8 D. Thoma 2. 2. q. 1. art. 7.

Resp. Articuli fidei quo ad entitatē, & substantiam semper ijdem fuerunt, & nunquam creuerunt, quo vero ad explicationem, declarationem, expressionem, & notificationem illorum creuerunt, & plures sunt in nouo Testamento, quatenus multi articuli in Veteri ignoti, & occulti declarati, & notificati fuerunt in Nouo, & subsequenter à summis Pontificibus. Exemplum ponamus in articulo Trinitatis, qui obscure significabatur in Veteri sub plurali locutione: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*. denotante tres Personas in diuinis, quæ explicatæ fuerunt in Nouo, illis verbis: *Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi Tres vnum sunt*. Tres in Personis, Vnum in essentia.

Differunt articuli Veteris, & noui Te-
9 stamenti sicut implicitum ab explicito; sicut vmbra ab imagine; sicut inchoatum à perfecto; sicut semen ab arbore, sicut spica à frumento; sicut figura à figurato; sicut occultum à manifesto.

10 Sed dices, quomodo per nouum Testamentum Articuli fidei, qui erant obscuri, impliciti, & occulti in Veteri, fiūt clari, & manifesti, cum de ratione Articulorum fidei sit obscuritas ex probatis *c.1.q.12.* cui opponitur claritas? Obscuritas duplex est, alia se tenet ex parte reuelationis, & rei reuelatæ, & hęc spectat ad fidē; alia se tenet ex parte terminorū qui in veteri lege erāt obscuri, notificati, & declarati per alios notos in noua lege, Itaque claritas terminorum non tollit obscuritatem fidei ex reuelatione.

Quæres 4. An Articuli fidei ratione materiæ, & rerū credēdarū differāt inter se,

Resp. Affirmatiuè. *Primò* quidē duo sūt primarij articuli, ad quos cæteri referuntur, & in quibus virtualiter, & implicite omnes alij continentur. Vnus 11
est, quod Deus est, in quo cæteri articuli spectantes ad essentiam, perfectiones, & diuinas personas implicite continentur, nam si Deus est, consequenter est vnus, trinus, omnipotens, iustus, &c. Alter est, quod Deus habet prouidentiā Angelorum, & hominum, ad quem referuntur cæteri de creatione vtriusque naturæ intellectualis, de gratia, & de gloria illorum, de præmijs, de pænij, de lege, secundum quam viuere debent, de redemptione hominis per incarnationē Filij sui, &c. Ambo exprimuntur à D. Paulo ad Hebræos *cap.11.n.6. Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & inquirentibus, se remunerator sit*. Ita D. Thomas 2.2 q.1. art. 7. *Secundò* Articuli fidei distinguuntur in duodecim peculiares, pro vt continetur in Symbolo Apostolorum. *Tertiò* alij pertinent ad diuinitatem, qui nimirum exprimunt eius existentiam vnitatem, & Trinitatem, & perfectiones. Alij spectant ad Incarnationem Verbi exprimentes eius conceptionem, natiuitatē, actiones, miracula, passionem, &c. atque alia spectantia ad Beatam Virginē Mariam Alij spectant ad hominem redemptum. qui sunt de peccato originali, actuali, iustificatione, gratia, gloria visione, Sacramentis, &c. *Quartò* demum omnes articuli spectari possunt dupliciter, primo principaliter, & in ordine ad salutem, cuiusmodi sunt superius enumerati, & alij passim occurrentes, isti enim sunt de rebus necessarijs ad salutem; secundo minus principaliter, & de rebus non necessarijs, huius generis sunt quidam articuli incidentes, vt quod Tobias habuerit canem, quod eius filius in custodem, & ductorem habuerit Angelum sub specie humana, quod dæmon vastauerit omnem substantiam Iob, &c. Hi enim, & similes articuli historici nihil conducunt ad salutē in quantum non sunt media proficua saluti hominum, nihilominus quilibet homo

homo tenetur istis articulis assentiri cũ proponuntur vti exprimuntur in sacris literis, & credere illos esse veros, prout narrantur euenisse.

Quares 5, Quid sit Articulus fidei? Neque enim ex hactenus dictis colligi potest certa regula, qua possimus cognoscere articulos fidei, & illos distinguere ab alijs qui non sunt articuli fidei; hæc autem cognitio multum necessaria est omnibus doctis præsertim Inquisitoribus, Episcopis, Consultoribus, & alijs viris doctis, pro cuius resolutione.

12 Notandum primo idem esse quærere quid sit Articulus fidei, ac petere quid sit Propositio de fide secundum vsitatũ loquendi modum Theologorum, in nullo enim differunt, cum omnes propositio de fide sit articulus fidei, & omnis articulus fidei sit propositio de fide, vnde vtemur nomine Propositionis de fide.

13 Notandum secundum Theologiam nostram, de hac enim, sola nobis sermo est, constare triplici genere propositionum; sub primo genere continentur propositiones vocatæ de fide; vt, quod Deus est vnus, est trinus omnipotens, Verbum est incarnatũ &c. Sub secundo continentur propositiones vocatæ conclusiones deductæ ex præmissis vna de fide & altera naturali, vel morali, quæ si ab omnibus doctis concedantur dicuntur scientificæ, si vero ab aliquibus viris doctis prudenter negentur, ab alijs vero concedantur non sunt scientificæ, sed opinatæ, & probabiles; vnde sub tertio genere comprehenduntur propositiones secundum opinionem, quæ nũcupantur probabiles, hæc autem deducuntur semper ex aliqua præmissarum probabili, & non certa apud omnes. Differunt autem inter se, quod propositiones primi generis vocantur principia, quibus probantur propositiones secundi generis, & ex his Theologia vt est certa cognitio, seu scientia componitur tamquam ex principijs, & conclusionibus vt docent omnes cũ D.Thom. *part.1. q.1. art.2. & 8.*

Notandum tertio, illam dici propositionem de fide, quæ à Deo immediate 14
reuelata est, & reperitur in libris Canonicis, hoc est, sacra Biblia, vel habetur ex traditione Apostolica, quam Ecclesia proponit omnibus credendam. Duo igitur sunt de essentia propositionis de fide, vnum, quod ea sit immediate reuelata, alterum, quod ab Ecclesia omnibus proponatur credenda, de hoc secundo agam infra sub *q.8.* Explicandum modo est, qua ratione propositio de fide, dicatur illa, quæ est immediate reuelata à Deo, in eo enim termino, *Immediate*, tota consistit difficultas. Illa autem propositio dicitur immediatè reuelata, quæ in suis terminis siuè formalibus, siuè æquiualentibus à Deo prima veritate est prolata in vsum generis humani, siuè deinde illa sit deducibilis ex alia, mediante discursu, siuè non, siuè eamdem reuelauerit per Angelum, hominem, vel aliud medium tamquam instrumentum ad manifestandum, quod reuelat, sufficit enim, quod in ratione reuelationis non deducatur ex alia in se reuelata, quasi reuelationem aliam circa se non habeat, nisi ex formali deductione ex necessitate, nõ obstante, quod deduci possit secundum formam Syllogisticam; id quod factum fuisse pluries reperitur ab Apostolis in sacris Scripturis, vnde S.Paulus magnus prædicator, & egregius doctor *epist. 1. ad Corinth. cap. 15.* negantibus Resurrectionem probat multis, & adducit hoc argumẽtum. Si mortui non resurgunt, nec Christus resurrexit; sed Christus resurrexit, ergò & mortui resurgunt; Sic Scotus *in 3. dist. 24. §. Ad propositum*, ad prædictũ argumentum, & aliud subdit ex D.Ioan. *epist. 1. cap. 4.* de dilectione illis verbis. *Diligamus nos inuicem, quoniam ipse prior dilexit nos.* A dilectione Dei erga nos probatur amor erga proximum; Scotus autẽ ibi intendit probare fidem nõ esse scientiam discursiuam, quia non assentimur conclusioni propter euidentiam, & certitudinem præmissarum, sed vtrique nimirum præmissis, & conclusioni propter idem motiuum fidei, nempè, quia

Deus vtrumque reuelauit, & Resurrectionem Christi, & mortuorum; pariter dilectionem Dei,& proximi, itaque Cōclusio non cognoscitur reuelata, quia deducitur ex præmissis reuelatis, sed talis cognoscitur, quia eam Deus reuelauit in se, & non ex præmissis, neque in præmissis, Quare sequela Syllogistica sicut non ponit conclusionem in ratione reuelati, ita neque destruit reuelationem propositionis, deductæ, sed stare potest, quod propositio dicatur immediatè reuelata, & deducta ab alia reuelata, vel per modum exercitij, vel contra proteruum illam negantem, vt arguebant Apostoli contra negantes articulos fidei, & quotidie argumentantur Catholici contra Hæreticos.

Propositio de fide adhuc dicitur immediatè reuelata à Deo, quamuis illam reuelauerit per Angelum, aut hominē, vel aliud quod vis signum, aut instrumentum, quia hoc esse immediatè tale non opponitur reuelari per medium, sed ideo dicitur propositio immediata, quia per aliam propositionem, seu medium Syllogisticum non recipit denominationem reuelationis, cum in se sit reuelata antequam deducatur, vnde neque in hac formali ratione dependet ab alia reuelata, neque dependere potest, hoc ipso, quod quæuis singillatim sit immediatus terminus reuelationis. Concludendum igitur est sequelam Syllogisticam, & internuntium, seu signum non tollere rationem immediationis respectu reuelationis à propositione de fide, sed cum ea stare, quia immediata reuelatio solum dicit vnum reuelatum non reuelari per aliud reuelatum, non excludit vero modum & medium, quo potest reuelari, vel ostendi reuelatum.

Notandum quarto, propositionem reuelatam, & de fide dici illam non solam, quæ in terminis formalibus reperitur expressa in sacra Scriptura, aut Traditionibus Apostolicis, verum etiam illam, quæ primo infertur ex terminis secundum vocem diuersa, sed secundum sensum eadem, iuxta datam explicationem Sanctorum Patrum in Concilijs generalibus dependentibus à Summo Pontifice, ex D.Thuma *par. 1. quæst. 36. art. 2. ad. 1.* Exemplum pono in sequenti propositione à Deo immediatè reuelata *Ioan. cap. 16. num. 14. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.* Quæ intelligitur de acceptione, & processione Spiritus Sancti à Filio, in diuinis enim vnam personam accipere ab alia est ab illa procedere. *Item num. 15.* ibidem dicitur: *Omnia, quæ habet Pater, mea sunt.* In hac propositione immediatè reuelatur spiratio actiua Filij erga Spiritum Sanctum, quod ostenditur, quia in Patre est spiratiua actio; ergò & in Filio, quia omnia, quæ habet Pater, sunt in Filio. Similes propositiones dicuntur explicatæ, nō deductæ, vt tradunt Theologi cum Scoto occasione processionis Spiritus Sancti ab vtroque *dist. 11.* eius Commentator Melchior Flauius ibidē, *& in 4. dist. 21. quæst. 1.* Item de fide est, quod *Christus est animal rationale*, hæc enim exprimit essentiam huius alterius, *Christus est homo*, quid enim est homo? nisi animal rationale. *Item hæc Filius distinguitur realiter à Patre:* explicatur per sequentes. *Vt glorificetur Pater in Filio. Ioan. 14. num. 13.* Item: *A Christo Iesu Filio Patris, Epist. 2. Ioann. num. 3.* iterum: & melius de Filio dicitur *Ioan. cap. 16. num. 28. Exiui à Patre, & veni in mundum.* Illa enim prior propositio in terminis formalibus non reperitur in Sacra Scriptura, sed tantum æquiualenter in sequentibus exprimitur. Pro clariori adhuc intelligentia.

Notandum quinto, aliquid reuelari 15
de nouo intelligi tribus modis. Primò nouitate actionis tantum, & non obiecti, qua ratione id quod primo reuelatum fuerat vni Euangelistæ, postea reuelatum fuit alteri, actio quidem reuelationis dicitur noua, non autem obiectum, quia alteri supponitur prius reuelatum, sic D.Paulo Christus, quem ante Ascensionem non viderat, reuelauit Sacramentum Eucharistiæ, vt ipse testatur primo, *ad Corinth. cap. 11. Ego enim accepi à Domino &c.* fuit ergo reuelatio noua nouitate actionis, non obiecti, quia Dominus

minus in Cœna hoc mysterium suis discipulis reuelauerat. Secundo aliquid de nouo reuelatur nouitate actionis, & obiecti, quando nempè aliquid manifestatur primo, & simpliciter, quod antea nulli reuelatum fuerat, hoc modo Deus propriè reuelauit mysteria fidei, & propter ipsum nemo dicitur reuelare credenda per fidem. Tertio aliquid dicitur de nouo reuelari medio modo, nouitate scilicet mixta ex actione, & obiecto, cum nimirum aliquid paucis verbis, & sub obscuris ab vno dictum, declaratur pluribus verbis, & clarioribus ab alio. Relatio propriè dicta constituens propositionem de fide in se accipitur secundo modo, siquidem ex eo quod Christus Apostolo reuelauerit mysterium Eucharistiæ, tunc iste articulus non incepit esse propositio de fide, cum antea esset talis nimirum in die Cœnæ Domini, quo reuelatum fuit hoc mysterium. Reuelatio autem tertio modo facta aliquando accidit Spiritu Sancto dictante, vt, cum dixit. *Tres sunt qui testimonium dant in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, hi tres vnum sunt*. In his apertè sub verbis clarissimis à Spiritu Sancto reuelata fuit Trinitas Personarum in diuinis, quod mysterium multum obscurè prænuntiatum, & reuelatũ fuerat in Veteri lege illis verbis. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*. Similitudo hominis ad Deum attenditur ex tribus animæ potentiæ. Ecce quam obscura, & abscondita est Trinitatis reuelatio.

16 Iste tertius reuelandi modus potissimum spectat ad Ecclesiam sub Romano Pontifice congregatam; cuius est tantummodo definire causas fidei dubias, vt dicam *cap. 5. q. 18*. Papa igitur in huiusmodi controuersijs adhibitis Patribus Theologis in Concilijs Generalibus, vt fieri solet, & hinc inde dubitationibus per ipsos explicatis, & vanis hæreticorũ erroribus reiectis, cum assistentia Spiritus Sancti definit, & declarat propositionem cõtrouersam in medium deductam, esse, vel non esse de fide, sed tantum Theologicam. Summus autem Pontifex in hoc casu se habet vt Minister Spiritus Sancti, cuius voluntatem, eodẽ inspirante, reuelat, explicat, & declarat in ordine ad propositam difficultatem, definiendo talem propositionem antea dubiam, esse ne de fide, esse reuera de fide, & fuisse à Deo immediatè reuelatam. Hoc igitur tertio modo Papa, seu Concilium ex eius auctoritate reuelat propositionem de fide, hoc est, declarat eam antea cõtrouersam quo ad hoc deinceps tenendam, & habendam esse de fide, prout talis in se erat.

Notandum sexto, propositionem 17
Theologicam dici illam, quæ non est reuelata, sed vel deducitur in bona consequentia ex vna reuelata, & altera naturali; vel tenetur ex auctoritate Ecclesiæ, & communi consensu Patrum. Exẽplũ primi sit in hac propositione *Petrus in Adam peccauit*, quæ est Theologica, non de fide, vt magis patebit *seq. q. 6.* deducta ex præmissis istis: *Omnes homines in Adam peccauerunt*, quæ est de fide expressa, primo *ad Corinth. cap. 15. n. 22. ad Roman. 5.* de qua Trident. *sess. 5.* de peccato originali; *sed Petrus est homo*. Hæc naturalis est, ex qua, & præcedenti de fide deducitur hæc Theologica; *ergò Petrus est homo*. Scholastici adducunt hoc exemplum. Omnis homo est risibilis, Christus est homo; ergò Christus est risibilis, hæc conclusio est Theologica non de fide deducta ex maiori naturali, & minori de Fide. Vides ad huiusmodi discursus concurrere tres actus intellectus, vnus est ab habitu naturali scientiæ, quo assentitur minori propositioni in primo exemplo, & maiori in secundo; secundus actus prouenit ab habitu fidei, quo assentitur maiori in primo, & minori in secundo argumento; tertius actus habetur ab habitu Logicæ, per quem approbatur recta dispositio terminorum secundum formam Syllogisticam, & inde ex veritate præmissarum deducitur veritas conclusionis. Ad conclusionem igitur Theologicam semper concurrit habitus fidei, qui est ordinis superioris, & supernaturalis, ac proindè illi ex eius excellentia

subordinantur alij duo habitus scientiæ naturalis Philosophiæ, & Logicæ, quæ dicuntur esse inferioris ordinis. Ex quo etiam habet, cur conclusio dicatur
18 potius Theologica, & supernaturalis, quam Philosophica, & naturalis nimirum quia à potiori habitu, qui est supernaturalis, fit denominatio, & quia naturalis illi subordinatur, igitur simpliciter, & quo ad veritatem dicitur Theologica, quia firmior, & infallibilior est, vt ita dicam, veritas propositionis de fide, quæ communicatur conclusioni Theologicæ, quam veritas propositionis naturalis, & formæ sillogisticæ, respectu cuius participat ratione propositionis naturalis secundum quid, cum non ita perfectior sit veritas huius, sicut illius. Nec
19 obstat axioma Logicum. *Conclusio sequitur debiliorem partem.* quia intelligitur quo ad conditionem modi, quod est dispositio propositionum secũdũ quantitatem, & qualitatem, vt si vna præmissarum est affirmatiua, altera negatiua, vna vniuersalis, altera particularis, conclusio est negatiua, seu particularis, quia hæ duæ debiliores sunt alijs.

Secundi exemplum sit in sequentibus propositionibus. *Nulla est absolutio data absenti super peccatis*, de qua *cap.22. num.38. Maria virgo concepta fuit sine peccato originali*. De qua Trident. *sess.5. in fine. Illicita est comestio carnium, & lacticiniorum in tota Quadragesima*. De qua cap. *Denique dist.4.* Huiusmodi & similes propositiones vti Theologicas veras, & scientificas amplectitur tota Ecclesia, & communis Patrum, & fidelium sensus, à quibus aberrare valde periculosum est, dicente S.Aug. *Epist.118. quod aduersari communi Ecclesiæ consuetudini insolentissima insania est*. Scotus *in 1. dist.11. quæst.1.* ad finem inquit. *Periculosum est errare circa illa, quę non tantum ab Apostolis descendunt pręscripta, sed etiam quę per consuetudinem vniuersalis Ecclesię tenenda sunt.*

20 Huius generis sunt omnes propositiones dubiæ sint ne de fide, an solummodo Theologicæ, antequam declarentur de fide, post enim simpliciter sunt de fide, quæ tales antea erant in se, sed respectu nostri erant solum Theologicæ, ex diuersis motiuis, nã propositio Theologica antequam definiretur de fide, dicebatur sciri tantum ex motiuo connexionis cum reuelata, & altera naturali, vel ex motiuo auctoritatis Ecclesiæ, & communi consensu fidelium; facta vero declaratione dicitur sciri, seu potius credi ex solo motiuo reuelationis, ita quod antea communis Ecclesiæ consensus, seu discursus erat medium necessarium ad illam inferendam vti Theologicam, post vero ille discursus, seu auctoritatis, qui, seu quæ inseruiuit ad indagandam veritatem, vt conditio sine qua non, non amplius est medium ad illam credendam, vt propositionem de fide, sed tota ratio credendi, & assentiendi illi consistit in reuelatione diuina. Propositio igitur Theologica dicitur scita, & de fide credita, illa à Theologica transit ad articulum fidei respectu nostri intellectus, quamuis in se semper fuerit de fide, quia primo à Deo reuelata fuit, sed à nobis reuelatio ignorabatur, ideo Theologica tantum dicebatur.

An autem Theologica non solum pendeat à commmuni sensu Ecclesiæ seu deducatur ex præmissis mixtis ex vna de fide, & altera naturali, verum etiam deduci possit ex duabus tantum de fide? Puto esse respondendum negatiuè, quia medium inferens est totum supernaturale etiam ex parte reuelationis, cum vtraque præmissa sit reuelata, ergo conclusio deducta erit semper de fide. Confirmatur in sequentibus exẽplis. Omne Sacramentum confert gratiam; sed Baptisma est Sacramentum, ergo confert gratiam. Omne Sacramẽtum imprimens caracterẽ est irreiterabile; sed confirmatio imprimit caracterem ergo irreiterabile. Immo ex altera naturali infertur conclusio de fide sic: Omne productum distinguitur realiter à producente; hæc est naturalis, sequens de fide, sed Filius est à Patre producente, ergò Filius realiter distinguitur à Patre. Ex his igitur patet ex præmissis de fide non posse colligi propositionem Theo-

Theologicam, sed tantum de fide. Sed cur ex duabus de fide, & non ex vna naturali, & altera de fide, semper colligitur conclusio, quæ est de fide? Ratio est, quia discursus fundatur solum in principio de fide, ergo, & conclusionem de fide habet producere. Neque ex dictis sequitur dari propositionem de fide mediate reuelatam genitam ex principijs de fide, siquidem in præmissis duo spectantur veritas singularum præmissarum, & reuelatio illarum facta à Deo, ratione primi infertur conclusio sub ratione veri, non vero sub ratione reuelati, quia reuelatio nihil infert, cum tot sint articuli fidei, quot reuelationes, à quibus singillatim acceptis vnusquisque articulus specificatur in ratione propositionis de fide, itaque propositio de fide deducitur vt conclusio vera, non vero, vt conclusio reuelata, quia in ratione reuelationis perdet à solo Deo. His notatis.

21 *Resp.* Articulus Fidei, seu propositio de fide est illa, quæ à Deo in se ipsa reuelata est, & reperitur registrata in Biblia Sacra, aut traditionibus Apostolicis ab Ecclesia publicata, & proposita omnibus ad credendum. Propositio vero Theologica scientifica est illa, quæ non est à Deo in se reuelata, nihilominus tamquam vera, & certa vel deducitur ex vna de fide, & altera naturali, vel talis habetur ab vniuersa Ecclesia, & communi consensu Patrum. Ex præmissis ambabus de fide collecta conclusio est quidem propositio de fide, & non Theologica, non ideo tamen ex illa inductione dicitur reuelari, & fieri propositio de fide, cum illatio solam veritatem præmissarum communicet conclusioni, nō reuelationem, quia hæc non habet pro causa illationem, sed Deum primam veritatem reuelantem. Prædicta patent in Notabilibus supradictis. Confirmatur autem prædicta distinctio. Propositionis de fide à propositione Theologica, Tum quia principia & conclusiones sunt diuersi habitus, nā secundum Ari-

22 stotelem habitus quinque numerantur Intellectus principiorum, Sapiētia, Sciētia, Prudentia, & Ars, sub habitu principiorum comprehenduntur propositiones de fide secundum Theologos, & ex dictis notabili secundo; sub habitu vero scientiæ continentur conclusiones; sed illi duo habitus distinguuntur inter se, ergo & isti. Tum quia propositiones de fide se habent vt causæ probatiuæ conclusionum Theologarum, quæ earum 23 sunt effectus; causæ autem distinguuntur à suis effectibus, ergo & hic. Demum quam plurimæ propositiones in mysterijs supernaturalibus non sunt de fide, & tamen pertinent ad Theologiam; vt dicā *seq. q.*7. ergo sunt puræ Theologicæ condistinctæ ab articulis fidei.

Quæres 6. An conclusio deducta ex vna de fide, & altera naturali, vel ex ambabus de fide, sit aut fiat de fide, & vt talis credenda sit? Vide Canum *lib.*6 *de locis cap.*10. §. *Sed in postremo*, Vegā *lib.*9. *super Concil. cap.* 39. quos citat Vasq. *part.* 1. *disp.* 5. *cap.*7. §. *Deinde*, Layman. *lib.*2. *tract.*1. *cap.*3. §. *Cæterum* qui contra præcitatos dicit hanc propositionem. *Christus est risibilis*, deductā ex hac naturali: *Omnis homo est risibilis*; & hac, *Christus est homo*, supernaturali, & de fide, esse Theologicam, non de fide. Illi vero volunt esse de fide, quia ad illius assensum nos inclinamur ex lumine supernaturali fidei, non minus, quam ad illas propositiones, quæ sunt de fide ex definitione facta ab Ecclesia. 24

25 *Resp.* Ex dictis in præcedentibus cōstāt propositionem deductam, si in se non est de fide, neque fieri ex eo, quod deducitur ex præmissis, quia formalis ratio propositionis de fide consistit in reuelatione facta à Deo, & propositæ ab Ecclesia vt talis; sed deductio, & illatio præmissarum non est causa reuelationis, nec propositionis, quia illa à solo Deo, hæc vero à sola Ecclesia causatur, ergo per illationem non fit de fide, neque vt deducta creditur, cum non habeat vt sit formalem rationem fidei, qua concludens inducatur illam credere ex motiuo, seu præcepto fidei illi assentiri, nisi accessorie in quantum prouenit ex me-

medio partim supernaturali. Neque verum est, nos assentiri propositionibus istis per lumen supernaturale fidei, cum assensus huiusmodi pendeat ab habitu Theologico, quod est quid minus habitu fidei, cui subordinatur, vti conclusio suis principijs.

Quæres 7. An Propositiones particulares, & singulares deductæ ex vniuersalibus de fide, sint articuli fidei, an tantum propositiones Theologicæ?

Notandum pro resolutione, quod
26 quando Deus reuelat aliquam propositionem vniuersalem, non idcirco inferiora, quæ sub ipsa continentur, dicuntur omnia esse de fide, & reuelari à Deo quia in inferioribus, & singularibus sub eo toto comprehensis quandoque reperitur specialis ratio nobis naturaliter ignota, propter quam prædicta totius superioris immediate reuelati non conueniunt inferioribus, & singularibus, de quibus illud prædicatur ratione subiecti, licet non semper ratione prædicati sui. Exemplum sit in pletisque propositionibus vniuersalibus, à quarum prædicato excipiuntur nonnulla singularia, nam in Psalmo 115. dicitur: *Omnis homo mendax*. Sed B. V. ex communi consensu totius Ecclesiæ, & Ioannes Præcursor, & Hieremias secundũ aliquorum opinionẽ nunquam peccauerint, nec venialiter: & tamen fuerunt omnes homo. Vnde bene D. Aug. *lib. 6. cap. 12.* contra Iulianum dicit. *Omnes pro multis, & multi pro omnibus frequenter in sacris literis ponuntur*. Igitur vniuersali non bene infertur ad particulares, probando prædicatum conuenire subiecto conclusionis.

Resp. Propositiones singulares, quæ non inueniuntur in sacris Scripturis in
27 terminis expressæ, sed ex vna de fide, & altera naturali deducuntur non sunt de fide, sed tantum Theologicæ, immo aliquando falsæ. Probatur tum quia propositio de fide in se reuelata est à Deo, cuius auctoritate tantum talis fit, & est, ergo talis fieri non potest logica inductione. Tum quia vt patet ex notabili in doctrina Theologica ex vera forma syllogistica præmissis existentibus veris, quandoque inducitur falsa conclusio, vt patet in exemplis allatis, ergo deduci; nec cognosci potest in his propositio de Fide. Tũ quia non omnes propositiones singulares spectãt ad materiam fidei, cũ illæ sint infinitæ, ac proinde generarent cõfusionẽ, quod est absurdũ, ac proinde id, ex quo illud deducitur. Doctrina hæc colligitur ex D. Thoma 2. 2. *q. 1. art. 3. ad 4.* illis verbis. *Fides credentis non refertur ad has species panis, vel illas, sed ad hoc quod verum corpus Christi sit sub speciebus panis sensibilis, quando recte fuerit consecratum*. In quem sensum illũ pro se citat Corduba *lib. 1. q. 17. initio* §. *Terium dictum*, vbi ait: *Non est de fide, quod hæc hostia non est consecrata, aut quod adoranda est, nec oppositum est hæreticum*.

Prædictis obstare videntur nonnulla 28
principia ab omnibus concessa in Philosophia, nam aliqua propositio contineri potest in alia dupliciter, primo vt puræ in suo toto, secundo vt effectus in sua causa, primo modo hæc singularis propositio *Paulus est à Christo redemptus*, vti pars continetur in hac alia vniuersali, quod dicitur totum. *Omnis homo est redemptus à Christo*. Item hæc. *Aliquis habens caput est Deus*. continetur in hac *Christus est Deus*, nam illa prior est pars ex parte subiecti huius posterioris ex parte sim iliter subiecti, siquidem caput est pars Christi, qui est totum illius. Secũdo modo, hæc singularis propositio: *Christus est risibilis* vti effectus ex parte prædicati dicitur contineri in hac: *Christus est homo*, ex parte prædicati, nam homo est causa essendi, & cognoscendi risibilitatem de Christo. Demum ex dicto de omni videntur confirmari prædicta, nam hoc principium logicum habet hunc sensum. Omnia prædicata, quæ dicuntur de subiecto maioris propositionis, prædicantur etiam in conclusione de subiecto, quod in minori subijcitur prædicato, quod in maiori est subiectum, ex quo cum omnis homo, e. g. sit risibilis, necessario concludendum est, Christum, qui est homo, esse risi-

risi-

risibilem; pariter cum omnis homo peccauerit in Adam, & Petrus sit homo, necessario, & iste peccauit in Adam; quod etiam patet ex dictis quia Petrus, & Christus sunt partes, & inferiora hominis, quod habet rationem totius, in quo prædictæ partes sunt; ergò si propositio vniuersalis est de fide, etiam particularis, seu singularis quælibet sub vniuersali contenta.

Resp. Primo ex dictis solum inferri propositiones singulares deductas ex illis vniuersalibus, tamquam suis totis, seu causis, in quibus illæ, vt partes, seu vt effectus continetur, esse veras, non vero ex illis inferri, easdem deductas esse de fide, quia non ex illatione, neque ex continentia naturali, sed ex sola reuelatione primæ veritatis constituitur, & cognoscitur propositio de fide ab Ecclesia proposita, vt talis cognoscenda. Secūdo, sicut predicatū cōueniens homini in
29 specie, & suppositione simplici non necessario transit ad singularia, de quibus debeet prædicari suppositione personali vt: *Homo est species*: vera quidem propositio, cuius tamen prædicatum cum supponat suppositione simplici tantum, non potest conuenire singularibus hominbus, non enim, *Petrus est species*. Ita pari ratione huiusmodi prædicatū, esse propositionem de fide, esse reuelatam Deo, quæ conueniunt prædictis propositionibus de fide suppositione simpici, conuenire non potest propositionius singularibus. Quare hæc proposita. *Omnes in Adam peccauerunt est reuelata à Deo*, & Petrus, & hic, vel ille homo peccauit in Adam, non tamen sequitur, quod hæ propositiones singulares sint reuelatæ à Deo, quia suppositio simplex non excedit suam speciem, sub qua continentur singularia tantum in ratione veritatis, non reuelationis.

Quæres 8. An vt articuli fidei à nobis credantur, necessarium sit, quod ab Ecclesia Dei proponantur, & promulgentur instar legum?

30 *Resp.* Affirmatiuè, quia more aliarum legum promulgandi sunt à legislatore, Deus autem, qui huius legis de fide auctor, & conditor est, promulgauit per Ecclesiam suam in Apostolis, dum illis præcepit Marci *cap.* 16. *num.* 15. *Euntes in Mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ*. Quod factum fuisse testatur S. Paulus *ad Rom. c.* 19. *num.* 18. *In omnem terram exiuit sonus eorum*. Ita autem necessaria fuit hæc promulgatio, vt si facta non fuisset ab Ecclesia per Apostolos, per Summos Pōtifices, per Cōcilia, nulla esset obligatio credendi, vt apertè testatur D. August. illis verbis. *Non crederem Euangelio nisi Ecclesia diceret*, quem citat Scotus *in* 3. *dist.* 23. *q. vn.* §. *De primo*. Hactenus omnem articuli credendi ab omnibus propositi, & promulgati sunt ab Ecclesia, dum in diuersis Concilijs Summus Pontifex Canonizauit libros Sacræ Bibliæ decernendo, qui nam pro Canonicis sint recipiendi, & qui non, decisis omnibus controuersijs circa fidem, vt videre potissimum est in Concilio Tridentino, in quo stabiliti fuerunt, diuersi Canones circa mysteria fidei, quæ Hæretici in malam partem accipiebant.

Quæres 9. An Episcopo, vel cuius alijs, etiam Angelo, præter Papam, seu Concilium Generale cum isto, proponenti aliquid de fide, quod antea ignorabatur, vel controuersum erat, credendum sit, & propositum tamquam de fide habendum sit?

Resp. In hoc nulli ex prædictis credē- 31
dum est ex habitu, & præcepto fidei, quia id munus promulgandi Articulos fidei spectat solum ad Summum Pontificem, & Concilium Generale dependenter ab ipso, vt probabitur infra. Et de Angelo Euangelizante aperte dicitur, *cap.* 1. *ad Galat. num.* 8. & 9. *Sed licet nos, aut Angelus de Cœlo Euāgelizet vobis, præterquam quod Euāgelizauimus vobis, anathema sit. sicut prædiximus, & nunc iterum dico, si quis vobis Euangelizauerit preter id, quod accepistis, anathema sit.* Vnde D. Ioan. Chrysostomus super dictā Epistolam dicit: *Diuinis literis potius est credendum, quam Angelis de Cœlo descendentibus, aut mortuis resurgentibus*.

Quæres 10. An determinata in Concilijs

cilijs Generalibus omnia sint de fide? An ea tantum, quæ sub anathemate decernuntur? Pro qua re nota, quod in pluribus Concilijs tria distinguuntur:
32 Primo aliqua capita continent doctrinā in ordine ad id, quod de fide proponendum est, & declarandum. Secundo alia pertinent ad reformationem morum. Tertio demum nonnulla alia referuntur ad canones, in quibus stabiliuntur articuli de fide ab omnibus credendi sub pœna excommunicationis ipso iure. Hæc tria quisque videre poterit in Concilio Tridentino. primi, & secundi generis continentur sub capitibus, materia tertij generis, quæ est propositionum de fide comprehenditur sub Canonibus.
33 *Resp.* Propositiones, quæ continentur in Capitibus Conciliorum, extra Canones, non sunt de fide, nisi aliunde constet de illis, sed tantum sunt Theologicę ab omnibus amplectendæ, aliter contradicentes, aut simpliciter eas negantes temerarij sunt, in ipsis vero canonibus contentæ omnes sunt de fide; hoc posterius patet, quia in Canonibus mysteria fidei proponuntur credenda, & aliter sentientes excommunicantur; Prius vero constat ex opposito, quia in capitibus nihil præcipitur credendum sub anathemate; ergò non sunt propositiones de fide. Deinde omnes fideles Concilia quo ad Canones tenentur recipere, in cœteris locum habere potest non acceptatio; ergò in his propositiones sunt tantum Theologicæ. Confirmatur id per Bizozerum *cap.* 3. de Baptismo, vbi in fine dicit, hanc esse differentiam inter Sacram Scripturam, & Concilia, seu Canones Pōtificum, quod in Sacra Scriptura omnia sunt de fide, in Concilijs vero, & decretis Pontificum non omnia sunt de fide, sed tantū determinationes ipsorum. Conciliorum, & Pontificum. Dixi demum, negantes contenta in illis capitibus esse temerarios, quia quod prudenter, maturè, & discretè à Summis Pontificibus, & Patribus in Concilijs decernitur reprehendendum, neque negandum est, ex quo Nauar. *tom.2. de incompat. benef.* illos vocat temerarios, qui propositiones Patrū erroneas dicunt. Confirmatur ex duabus sententijs *sub q.5. Notab.6. num.19.* allatis,

Quæres 11. An non acceptatio locū habeat in articulis fidei propositis ab Ecclesia in Concilijs? Item, an eisdem lege, aut consuetudine derogari possit?

Resp. Negatiuè ad singula, quia arti- 34
culi fidei in ratione veritatis, reuelationis, & determinationis, seu explicationis, & propositionis Ecclesiæ omnino sunt à Deo, quoad veritatem, & reuelationem clarum est ex dictis in præcedētibus, quo ad propositionē etiamà Deo sunt, cum non proponantur, neque definiantur ab Ecclesia nisi per assistentiā Spiritus Sancti, qui per eos Ecclesiæ tāquam per ministrum, & præconem veritatis proponit, declarat, & definit articulos fidei ab omnibus credendos; sed circa ea, quæ à Deo pendent tamquam ab Auctore, & Legislatore, nulla potentia, nulla actio humana potest, vt notum est, ergò contra articulos fidei nulla acceptatio negatiua, nulla lex humana, nulla consuetudo habet vim, & illis derogari potest. Confirmatur, quia arti- 35
culi fidei sunt propositiones æternæ veritatis fundatæ in Deo prima veritate, qui immutabilis, & infallibilis est, vnde Barach dicitur *cap. 4. num. 1. Hic liber mandatorum Dei, & lex; quę in ęternum manet*. Lucæ *cap. 2. num. 33. Cælum, & Terra transibunt, verba autem mea non pręteribunt.* Petrus *epist. 1. cap. 1. num. 25. Verbum Domini manet in ęternum.* Nec
obstat, quod lex verus abrogata fuerit 36
quo ad eius obseruationem in Ceremonialibus, & iudicialibus, in ratione figuræ, præterquam quod id factum fuit à Christo, non vero quo ad veritatem, & figuratum, quatenus credere debemus quæcumque in ea scripta sunt, esse verissima, & infallibilia.

Quæres 12. An opinio locum habere possit in articulis fidei? Duplicem sensum potest habere quæstio, vnus est, an propositio de fide possit habere circa se assensum opinionis cum formidine oppositi, & hoc falsum est, quia per lumen fidei

fidei intellectus firmiter, & certissime assentitur omnibus Articulis sine vlla formidine, quod propositioni possit sub esse falsum ex dictis supra *q.2.* Alter est; an eadem propositio ab aliquibus probabiliter vocetur de fide, ab alijs vero negetur item probabiliter de fide, ad hoc.

37 *Resp.* Affirmatiuè, nam apud doctores controuersum est, & in opinione an aliqua propositio sit de fide, v. g. quod Christus sit risibilis, de qua supra *q.6.& 7.& infra cap.9.q.23.* Facit pariter quæstio, an ex vna de fide, & altera naturali, sequatur conclusio de fide, alijs affirmantibus, alijs negantibus, cum quibus sumus supra *q.6.* Affirmãtes autem dicunt, illaram conclusionem, non quatenus illatam, & deductam, esse articulum fidei, sed vt explicatam per alias propositiones de fide; ad omnes autem non spectat explicare, sed solum ad Papam, ideo Austra est dicta consideratio.

Quæres 13. An dentur aliqua loca Theologica ad probandum non solum conclusiones Theologicas, verum etiã Articulos fidei, si negentur ab hæreticis, & infidelibus.

38 *Resp.* Theologia est argumentatiua, & habet propria loca, & argumenta ad probandas suas conclusiones, & aliqua principia, & arguendum aduersantes suis principijs, & conclusionibus.

Prima pars, quod sit argumentatiua, colligitur ex D. Paulo *cap. 1. ad Titum*, vbi loquens de requisitis ad Episcopum *num.9.* ait. *Amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt arguere.* Item *2. ad Timotheum cap. 3. num.16. Omnis scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum, arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia.* Hoc idem testatur D.Petrus *epist.1. cap.3. num. 15.* illis verbis. *Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est, & spe.* Certum ergò est de fide

39 sacram Scripturam esse argumentatiuã, & contradicentes arguere. Theologus ergo conficit argumenta non quidem ad probanda principia Sacræ Scripturæ, & Theologiæ, qui sunt Atticuli Fidei, eo 40
quod Theologia conuenit in hoc cum alijs scientijs, quæ sua principia non probant, sed illa supponunt vt certa, & vera, & sicut per hæc supposita scientiæ naturales procedunt ad probanda alia, quæ ex ipsis deducuntur, ita Theologia per sua principia, quæ sunt articuli fidei, procedit ad probanda alia, quæ ex illis deducuntur. Si autem in Theo- 41
logia negatur vnum principium, illud poterit probari per aliud concessum in eadem Theologia; si enim id præstatur in Metaphysica, quæ non solum probat principia aliarum scientiarum, si negantur (scientiæ enim inferiores non disputant contra negantes sua principia, sed id munus relinquunt Metaphysicæ) sed etiam probat propria, quando ab aliquo negantur, ad aliud enim, quod non datur, recurrere non valet; à fortiori fieri potest per Theologiam, quæ est suprema inter omnes disciplinas. Quare Theologus per vnum, & alterum fidei articulum ab hæretico concessum poterit argumentari, probandum alium articulum negatum. Hac ratione D.Paulus *1.Corinth. cap.15.* ex Resurrectione Christi probat Resurrectionem omniũ mortuorum. Non solum autem probat vnum principium negatum ex alio concesso, verum etiam per eadem principia, & articulos fidei probat conclusiones Theologicas, vt ex rationalitate in Christo probat in eodem risibilitatem. Demum, si omnia negentur principia Theologiæ, nihil illi, cui negata fuerunt, superest ad disputandum positiuè, sed tunc alio vritur medio, soluendo nimirum argumenta aduersariorum; hoc eodem modo procedit Metaphysica contra illos, qui omnia eius negant principia, soluendo argumenta obiecta.

Secunda pars de locis Theologicis, quæ diuersimodè numerantur, ostenditur recensione infra subiectorum. 42

Primus locus est ex auctoritate Sacræ Scripturæ, propositiones enim in ea ex expressæ sunt æternæ veritatis, adeo

quod illæ in præmissis acceptæ ad probandum aliquam conclusionem à Catholico, immo neque à quouis alio nullatenus negandæ sunt; quod si vna negetur probetur per aliam, iuxta superius dicta sacra enim Scriptura omnibus respondet, vt dicit D. Gregor. 23. *Moral. cap.* 18. *&* 19.

43 Secundus locus est ex Traditione Apostolica, quæ parem habet auctoritatem cum Sacra Scriptura, ex probandis *seq. cap. q.* 13.

44 Tertius est ex definitione alicuius dogmatis de fide per Romanum Pontificem per se, vel per Concilium Generale eius auctoritate legitime congregatum.

45 Quartus est ex consensu totius Ecclesiæ, is enim consensus æquiualet definitionibus Summi Pontificis, & arguit sententiam aliquam à tota Ecclesia amplexatam esse veram infallibilem, & indubitatam. Quod si nondum sit definita de fide tenenda, eidem aduersans non probatur formaliter Hæreticus, nihilominus vehementissime suspectus.

46 Quintus est consensus Patrum. Sextus consensus Scholasticorum, & peritorum iuris Pontificij. Semptimus Historia Ecclesiastica. Octauus ratio naturalis; qua aliqua veritas euidenter demõstratur. Nonus demum auctoritas Philosophorum, Legistarum, & Historicorum profanorum. Hic autem locus licet propriè non sit Theologicus, est tamen talis ministerialiter, quatenus iuuat ad inferendam conclusionem Theologicam, nam ex vna naturali, & altera de fide infertur conclusio Theologica ex dictis hic *q.* 6. *num.* 25. Auctoritas laica à sacris Scripturis quandoque citatur, vt videre est *Act. cap.* 7. ad Titum *cap.* 1. *epist.* 1. ad Corinth. *cap.* 15. in quibus locis citantur dicta antiquorum ad quod facit *cap.* Turbat 7. *cap. Qui de mensa* 10. *cap.* 51. *quid* 12. *cap. Relatum* 13. *dist.* 37.

Quæres 14. Quotuplex sit propositio Catholica, & ad Thologiam spectans.

47 *Resp.* Triplex est. Prima dicitur Fidelis, seu de fide. Secunda vocatur Sapiens fidem. Tertia Authorizatà; quæ omnes in hoc conueniunt, quod sunt veræ, & certæ, quibus correspondent contrarie aliæ tres falsæ circa idẽ obiectum, & materiam, quæ sunt Hęretica contraria illi de fide, sapiens hęresim, aduersa secundæ, & Temeraria opposita auctoritatiuæ.

Propositio Fidelis, seu de fide, quæ & articulus fidei n uncupatur, est illa, quæ in se ipsa à Deo est reuelata ab Ecclesia omnibus credenda proposita vt talis. De qua fuse actum est superius sub *q.* 5. illi op posita vocatur. 48

Hære tica, quæ contrariatur articulis fidei; vt Deus est Trinus. De us non est Trinus, illa fidelis, hæc hære tica, de hac autem agendum est infra fuse sub *cap.* 9.

Sapiens fidem est illa, quæ deducitur ex pręmissis, quarum vna est de fide, altera naturalis; vt, *Petrus est à Christo redemptu s*, illata ex his præmissis. *Omnis homo à Deo est redemptus* est de fide. *Sed Petrus est homo*. Hæc naturalis. Idem dic de similibus, de quibus actum est sub *q.* 6. Huic opponitur propositio. 49

Sapiẽs hæresim, qu æ aduersatur propositioni deductæ ex vna de fide, & altera naturali; vt in dicto exemplo *Petrus non est redemptus à Christo*. Item propositio sapiens hæræsim est illa, ex cuius terminis inferri potest hæresis, vt in hoc exemplo. *Omnes homines Parmæ existentes sunt in peccato mortali*. Sed hic plures sunt infantes homines, ergo sunt in peccato mortali, quod dicere hæreticum est, quia Baptismum illis nõ deleuisset peccatum originale, actualiũ autem fuet incapaces in ea ætate. Item illa dicitur sapere hæresim quæ ex terminis talis apparet, sed secundum explicationem tollitur apparentia; vt *Biblia est falsa, seu continet errores*, intellige ex parte impressoris, non ex parte materiæ, quam continet. Vide doctores, quos citat Carena *par.* 2. *tit.* 16. *num.* 7.

Auctorizata dicitur illa, quæ ex communi consensu Ecclesiæ, & Patrum amplectitur vt vera; vt *Beata Virgo Maria assum-* 50

assumpta est in cælum in anima, & corpore. Illicita est comestio carnium & laticinorum in tota quadragesima. ad hanc reducuntur omnes propositiones consentæ in Breuiatio Missali, & Martirologio Romanis, item in quibus Conciliorum generalium extra articulos fidei de quibus dixi *sub q.5. num.19.* Huic opponitur.

Temeraria, quæ negat, & impugnat propositionem Auctrizatam à communi consensu fidelium, vt si quis negaret mox allatis in exemplum cũ alijs similibus. Vocatur autem temeraria, quia sine ratione, & sine auctoritate atque insipienter negatur, quod ab vniuersa Ecclesia conceditur, & approbatur. Doctores citati à Carena superius adducunt hoc exemplum illius, qui assereret, infra decem annos mundum finiturum Ego dicerē hanc potius sapere hæresim, quia ex illa infertur, iudicij ab aliquo certo sciri, quod est hæreticum, nam *Matth.cap.24. num.36.* dicitur *De die illo, & hora nemo scit, neque Angeli cælorum, nisi solus Pater.* Item sequentes temerariæ sunt contra communem sensũ Ecclesiæ; & bene setientium. *Non est orandum pro aliquo particulari in missa. Mendicitas religiosis est illicita. Peccatũ est relinquere aliquid Ecclesiasticis. Nescio quomodo in hac sede positus saluari possit.* dixit Laurent. Beiner de Summo Pontifice apud Homo. *de statibus vitæ humanæ fol.67. Sanctus Ioseph habuit aliam vxorem ante Virginem Mariam.* De qua Portellus *part.2. casu 62.* casu sequenti de tribus meritis B. Annæ. De propositionibus qualificatis doctores agentes propter Carenam recenset Diana *par.4. tract. 8. resolut.94.*

Scio Doctores alio modo diuidere gradus propositionum in plura capita, nimirum in Hæreticas, Erroneas, sapiētes hæresim, in Temerarias, Rigorosas, malesonantes, offensiuas piarum aurium Blasphemas, Infideles, Perfidas, Stultas, Crudeles, Schismaticas, Scandalosas, Contumeliosas, Irrisorias, Arrogantes, Superstitiosas, Vanas, Scrupulosas, de quibus supracitati, & præsertim Corduba *lib.1.q.17. à §.12.* Nihilominus diuisio à nobis allata bona est, & ad illius membra, & capita supradictæ omnes reduci possunt, nam vel opponuntur directe articulis fidei, & continentur sub prima specie Hæreticarum; vel opponuntur deductis ex vna de fide, & altera naturali, & reducuntur ad secundam speciem, quæ dicitur Sapiens hæresim; vel demum opponuntur illis, quæ ab Ecclesia solemnizantur, aut tenentur per communem consensum fideliũ, & comprehenduntur sub genere temerariarum. Id patebit infra, vbi de singulis à *num.59.*

Notandnm est, quod supradictæ omnes Propositionum species, nimirum Hæreticalis, Sapiens hæresim, & Temeraria possunt vocari erroneæ, quia cum sint falsæ sine dubio singulæ continent suum errorem, ex quo prudenter dici possunt erroneæ, consequenter propositio erronea nihil dicit propter illas. Caiet. *2.2. q. 11. art.1.* dicit hanc propositionem. *Spiritus sanctus procedit à Filio,* semper in se fuisse de fide, post Ecclesiæ definitionem etiam respectu nostri, vnde erroneum fuit negare illam antea, post vero hæreticum, dic tu sapere hæresim, quia erat contra deductam & sapientem fidem.

51 Sed dubitari potest, an quælibet ex dictis propositionibus vitiosa, & falsa, reddat hominem illas proferentem formaliter hæreticum, vel ad minus suspectum de hæresi? Difficultas non est de propositione hæreticali, quia in sententia omnium constat illam constituere hominem illam proferentem formaliter hæreticum iuxta dicenda infra *sub cap.9* Remanet dubitatio super reliquis duabus.

Cui respondetur, propositionem sapientem hæresim, & temerariam reddere illas pronũtiantes suspectos de hæresi, nam referuntur ad illam, siquidem negans propositionem sapientem fidē, qualis est ea, quæ deducitur ex vna de fide, & altera naturali, præsumitur illam negare in ordine ad propositionem de fide, vt patet in hoc exemplo. *Omnis ho-*

mo est risibilis; sed Christus est homo, ergo Christus est risibilis. negans hanc conclusionem præsumitur negare saltem indirectè Christum hominem esse, nam bene tenet hæc sequela, non est risibile, ergo non est homo. Idem dic de sequentibus. Erroneum est, & sapiens hæresim negare, Hanc Hostiam rite consecratam continere Sacramentaliter Christum, quia oppositum, nempe asserere. Hanc Hostiam rite consecratam continere Christum Sacramentaliter deducitur ex vniuersali de fide, quæ est de existentia Sacramentali Christi sub speciebus panis, & vini in Hostia, & Calice consecratis. Item sapit hæresim, & erroneum est negare, quod Deus optet saluari Petrum, quod affirmare verum est, & sapit fidem, quia deducitur ex hac: *Deus vult omnes homines saluos fieri*, de fide ad omnibus credita. Negantes ergo huiusmodi propositiones, quæ deducuntur ex alijs de fide, sunt suspecti de fide, & vt plurimum vehementer, quia præsumuntur male sentire de præmissis secundum fidem, in tantum enim negatur conclusio aliqua, quando non est defectus ex parte formæ syllogisticæ, in quantum falsitas est in præmissis. Similiter negans propositiones ab vniuersa Ecclesia authenticatas, & communi fidelium consensu habitas pro veris, & realibus de hæresi suspectus est, quia secundum D. August. valdè periculosum est aberrare à communi sensu Ecclesiæ, & insolentissima est insania, idem tradit Scotus *in* 1. *dist*. 11. *q*. 1. cuius verba, & D. Aug. retuli superius *q*. 5. *sub num*. 19. Nauar. *tom*. 2. *de incompatib. benef*. illos, qui negant propositiones Patrum, & eas vocans erroneas, nuncupat temerarios, imprudentis enim, & ignari est negare ea, quæ ab vniuersis Patribus pro veritate habentur.

Sed quid obseruandum est in interpretandis, & explicandis propositionibus vitiosis?

52 Notandum est, quod quælibet propositio tali est explicanda sensu, qualem verba, quibus fuit prolata, postulant, habent enim suas proprias significationes, à quibus non est recedendum, *l. Non aliter* 69. *ff. de legat*. 3. Propria autem verborum significatio est illa, quæ illis naturaliter, & non per accidens, neque impropriè, & ficte eisdem conuenit, qualis est ea, quæ est conformis iuribus, legibus, & sacris Canonib. *cap. Cum dilectus, de consuetud. l*. 1. *C. de fruct. & lit. expen*. Item quæ est secundum communem sensum virorum prudentum, vt nō possit reprehendi, *l. Saluus, ff. de legat. præstand*. Socin. *lib*. 1. *consil*. 86. Item, quæ nullam admittit repugnantiam in ipsis verbis, *cap. Inter dilectos, de fide instr*. Item, quæ fit secundum communem loquendi modum, *cap. Ex literis* 7. *de sponsf*. iuxta vsum patriæ, Nauar. *consil. fin. de haret*. Inspicitur ergo clarus sensus verborum, consequenter propositio absolutè declaratur, & intelligitur per ordinem ad rem, quam significat, non vero per ordinem, & iuxta mentem proferentis, quando ambigua non est, vt etiam in materia hæresis exponunt doctores cum Simanch. *cap*. 54. *à num*. 8. Albert. *quæst*. 6. Couar. *lib*. 3. *Var. cap*. 1. Souta *lib*. 1. *cap*. 7. *num*. 5.

Quando propositio est ambigua, & plures sensus habere potest, vnum bonum, & alterum malum, verum vnum, & alterum falsum, eo casu, qui verba protulit, declarare potest in bonum sensum, in quo etiam à iudice accipienda sunt, nisi aliud abstet, *l. In ambiguis, de reg. iur*. ibi: *Si quis intentione, vel oratione ambigua vsus sit, id quod ei vtilius fuerit accipiendum est*. Et venerabilis Beda relatus *cap*. 2. *de reg. iur*. inquit. *Hoc loco nihil aliud nobis precipi existimo, nisi vt ea facta, quæ dubium est, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur*. Locus autem, quem ibi Beda sanctus explicat, est Lucæ 6. *Estote misericordes &c*. Ita in materia etiam hæresis Nauar. *consil*. 6. *num*. 6. 7. & 8. & *consil*. 8. *num*. 3. ait dubium per figuratam significationem interpretari ad excludendam hæresim, quando id fieri rationabiliter potest, de hæret. Albert. de Agnosc. *q*. 7. *num*. 8. Ricciull. *lib*. 5. *cap*. 6. *num*. 7. Lazar. *q*. 3. *de Blasphem*. *n*. 38. Corduba *lib*. 1. *q*. 17. 53

§. 15.

§.15. *notab.* 5. Pegna ad Lucernam Inquis. *verb. Præsumptio in Annotat.* Exemplum sit in hac propositione. *Filius est minor Patre*, hæreticalis est, si filius sumatur vt Deus, quia in diuinis omnes tres Personæ sũt æquales. Si vero sumatur Filius vt homo, in hoc sensu est veris-
54 sima. Interdum propositio de se spectata secundum proprium eius sensum falsitatem importat, si tamen consideretur in ordine ad modum exagerationis, affectus cuiusdam, & hyperbolicè ad aliquid augendum heretica non est, neque falsa, cum sit explicanda eo sensu hyperbolico, quo prolata fuit, vt dixit Nauar. *consil.* 15. *de haret.*

55 Interdum propositiones intelligendæ sunt in alio sensu, quam proprio, nimirum in figurato, & metaphorico, in quo Sacra Scriptura sæpe intelligitur vt vide-
56 re est apud D. August. *tom.* 4. *cap.* 10. cõtra mendacium, vbi definit Metaphorã esse vsurpatam translationem alicuius verbi de re propria ad rem non propriã, exemplificãdo in Historia Isaac de duobus eius filijs, quorum Iacob se dixit esse Esau, quod licet in propria verborum significatione sit mendacium, tamen secundum sensum Metaphoricum, & improprium nullum est mendacium, sed importat mysterium, de quo ibi Sanctus Augustinus. Et Sacra Scriptura diuersis vtitur propositionibus in sensu Metaphorico, & similitudinario, vocando Christum Leonem, lapidem, vitem, non quia verè sit illæ res, sed ex quadam similitudinem perfectionis illis rebus, & Christo communis, vt per illarũ cognitionem homo erudiatur, & Deus in illis quoque honoretur, qui non dedignatur assimilari suis creaturis. Vide eumdem D. Aug. *tract.* 80. *in Ioann.*

57 Aduertendum etiam, quod graue est peccatũ miscere profana sacris, vt aiunt, aliquando mortale, interdum veniale, pro qualitate mixtionis, quia denotant irreuerentiam, & iniuriam, quæ fiunt sacris, quæ ab omnibus in honorem sunt habenda, & non in scurilla, neque in vanos sensus, & iocosos conuertenda, quod à Sacris Canonibus serio prohibetur, & in specie in Tridentino *Sess.* 4. *ad finem*, Lessius *lib.* 4. *cap.* 4. *dub.* 13. *num.* 96. Nauar. *consil.* 8. *de haret.* Et ita scuriliter loquentes applicando profana sacris suspecti sunt de hæresi, cum præsumantur Sacrã contemnere scripturam, ac proindè parum illi credere; ad quod propositum facit illud D. Hieronymi. *Ex verbis inordinatè prolatis oritur hæresis.* Ita Sanct. 58
tract. 3. *de hæresi cap.* 8. *de Blasphem. n.* 3. Pegna *part.* 3. *comment.* 17. Salcedo ad Diaz. *cap.* 113. Carena *par.* 2. *tit.* 17. *n.* 62. vbi refert, quemdam religiosum fuisse fustigatum, & per decennium priuatum voce actiua, & passiua, atque per triennium eidem impositum fuisse ieiunium feriæ sextæ.

Restat videndum, quomodo omnes propositiones, quas doctores enumerãt falsas, & contra Catholicas, de quibus Corduba *lib.* 1. *q.* 17. *incip. à* §. 12. reducantur ad vnum ex illis tribus capitibus nimirum, vel ad Hæreticam, vel ad Sapientem hæresim, vel ad Temerariam. Sunt autem sequentes Pia, quæ se tenet ex parte Catholicarum, cui opponitur Impia, aut non Pia, Erronea. Rigorosa, Malesonans, Blasphema, Infidelis, Perfida, Stulta, Crudelis, Periculosa, Scandalosa, Seditiosa, Schismatica, Iniuriosa, Præsumptuosa, Fantastica, Superstitiosa. 59

Pia propositio est illa, quæ auget decorem religionis Catholicæ, & fouet deuotionem fidelium; vt, quod B. V. Deum clarè viderit in hac vita. Quod Angelus Custos maiorem diligentiam adhibeat in hora mortis. 60

Impia illi opposita est prædicta negare, nimirum maiorem diligẽtiam adhibere Angelum Custodem in hora mortis. Priorem negare non est impium, sed non pium. Impia igitur est illa, quæ minuit deuotionem fidelium, & Christianam religionem; vt, quod non sit credendum Sacerdotibus extra missam. Item, quod ieiunium affert multa incommoda corpori. Item, quod ex actibus venereis cõsequuntur vtilitates corporis. Prima de Custodia reducitur ad Temerariam, quia fine ratione, & au- 61

ctoritate

ctoritate asserit contra communem sensum fidelium. Reliquę duæ interpretantur veræ quo ad corpus, & sensualitatem, falsæ vero quo ad salutem animę, quia ieiunium valde vtile animæ saluti, cui vtilitates venereæ multum perniciosæ, in quo sensu reducuntur ad hæreticam, vel sapientem hæresim.

62 Erronea est illa, quæ est cōtra veritatē aliquam ab Ecclesia nondum definitā, vel omnibus nō manifestam, ac proindè minus continet quam Hæreticalis. Ita Simanch. *de Cathol. instit. tit.* 54. *num.* 8. Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 8. *num.* 10. Carena alios citans *part.* 2. *tit.* 16. *num.* 5. Bariola *in fine par.* 3. *Comment. De varijs proposit. gradibus*, definit propositionem Erroneā quæ continet errorem contra veritatem aliquam obscuram nondum ab Ecclesia definitam, ex Molfesio *tom.* 1. *tract.* 11. *cap.* 2. *num.* 57. Suar. *disp.* 19. *de fide sect.* 2. *num.* 13. adducit exemplum hoc. *Beata Virgo peccauit venialiter*. Erat erronea, modo hæretica ex definitione Tridentini *Sess.* 6. *cap.* 23. Videtur reduci, vel ad hæreticam, aut ad Sapientē hæresim, vel ad Temerariam, iuxta tenorem exemplorum, quæ afferri possunt, siquidem cum omnes supradictæ tres sint falsæ, dicendæ etiam sunt erroneæ, quia errorem falsitatis continent.

63 Rigorosa, seu Dura est illa, quæ ad nimis difficile asserit nos obligari sine aliquo sufficienti motiuo, aut nō satis probabiliter; vt, Pueri decedentes sine baptismo torquentur supra sensus. Motus primo primi sunt peccata. Diebus festis homo debet esse in gratia. Prima est contra communem sensum Patrum asserentium non pati pœnam sensus, Bonac. de peccato orig. *par.* 4. *n.* 7. ideo est Temeraria. Secunda dicitur erronea à Becano *cap.* 4. *de subiecto peccat. q.* 3. ab alijs Hæretica. Tertia nulli contrariatur ex Catholicis, ad quas reducitur vti propositio probabilis in materia Theologica, & vocari potest Pia, quia auget religionem, & fideles in officio timoris Dei continet, & persuadet abstinentiam à peccatis.

64 Male sonans, seu piarum aurium offensiua dicitur illa, quę cum bonum, & malum sensum habere possit, accipitur in malo; vt Deus facit malum. Pater est maior Filio. Christus est creatura. Christus orat pro nobis. Christus quotidie peccat. Priores tres secundum malum sensum sunt formaliter hæreticæ, secundum vero bonum sensum sunt de fide credendæ, nam Deus concurrit positiuè ad malum pœnæ, castigat enim, & punit impios. Item, Pater est maior Filio spectato secundum quod homo est, non vt Deus, in quo pares sunt. Christus secundum quod homo est creatura, non
quatenus est Deus. *Christus orat pro nobis*, hęc propositio nullius offendit aures, sed ędificat fideles, dum credunt, & audiunt Christum pro nobis orare *Rom.* 8. 34. *Qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis*; siuè ergo propriè oret, petendo aliquid à Deo pro nobis, siuè interpretatiuè repręsentando suam passionem, & merita, bene facit, & ea propositio nullo modo male sonat, neque fidelium aures offendit, sed de fide est. Vide Becan. *de Incarnat. cap.* 17. *q.* 4. *Christus quotidie peccat*, interpretatur misticè de corpore Ecclesię, cuius aliquod membrum peccat in dies. Tamen quia nulla est necessitas, eam propositionem proferendi, & sic explicandi, sine dubio male sonat, & inter hęreticales connumeranda, & facit hominem suspectum de hęresi non obstante ea interpretatione, quę multū aliena est à signo vocis, & captiosa explicatio ab inquisitoribus non admittenda respectu personę malę famę, & ignarę quę videtur edocta ad vitandum pœnas. 65

66 Blasphema est illa, per quam Deo, & sanctis eius irrogatur iniuria, auferendo illis quod eis conuenit, vel tribuendo, quod non conuenit. Et hæc est propositio hæretica, vt de se patet. Quæ vero proferuntur de pudendis Christi licet hæreticæ non sint formaliter, reddunt tamen illas proferentes suspectas de hæresi, & vocari possunt propositiones Impiæ & Sapientes hæresim iuxta superius dicta sub *n.* 85. Vide Cord. *l.* 1. *q.* 17. §. 15.

67 Infidelis propositio est illa, quæ profertur

fertur à Paganis, vt quod sũt plures Dij, quod Deus non habet prouidentiam. Similes sunt hæreticę. Vel dic, quod infidelis propositio est genus ad propositiones hæreticas, & alias de hæresi suspectas.

68 *Perfida* propositio negat ea quę spectant ad Christum in nouo Testamento, ex quo Iudei negãtes Christum iam venisse perfidi dicuntur. Hæc item spectat ad genus propositionis hæreticæ. Vide Cordubam *lib.1.q.17.* §.17. Caiet. 2.2.*q.11.art.1.*

69 Stulta, seu insana propositio, quæ irrationabilis est contra communem rectam rationem; vt, quod non est opus imagine B.M. ad illius recordationem, sed sufficit videre aliquam mulierem. Itẽ quod petere aliquid in specie a Deo est vitium proprietatis. Item quod in die Veneris Sancti non est ploranda passio Christi. Item quod opus bonum ex infusa caritate factum non sit propter Deum, sed ex proprio interesse. Istæ propositiones reducuntur ad tertium genus propositionum temerariarum; quia eius oppositę sunt autorizate prę terquamquod diminuunt deuotionem erga B. V. & Passionem Iesu Christi, atque in ordine ad orationem, quę facienda est nõ tantum pro communibus necessitatibus, sed etiam pro proprijs. Demum bonum primò quidem fauendum est propter amorẽ Dei, secundario propter retributionem iuxta illud Prophetæ. *Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes suas propter retributionem.*

70 Crudelis propositio illa dicitur, quæ horrorem, & cruciatum infert; vt, quod Imago sacra, seu Crux sit comburenda, sicut ligna. Item quod Hostia consecrata potest exponi comedenda muribus. Corduba *q.17.* §.19. Vtraque propositio sapit hæresim & inducit violentam suspicionem hæresis, quia qui illas profert præsumitur negare cultum Imaginibus, Cruci, & Eucharistię, contra id, quod S.Patres de fide docent cum S. Thoma *par.3. q.25. art.4.* de cruce adoranda cultu latriæ, de Imaginibus Trident. *sess.25. de Inuocat. & venerat. sanct.* Sebastianus Medices *v. Imago, de Sacram. Euchar. Trident. sess.13.cap.5.*

Periculosa est illa, quę dictat aliquid esse licitum, quod tamen vix, aut nullatenus fieri potest sine peccato; vt quod solus cum sola sine periculo peccati potest manere in eodem lecto. Item quod sine abstinentia, & ieiunijs potest homo fieri perfectus. Item, quod non est curandum pugnare contra tentationes, neque expellendę, ex quo si non consentitur eis, nullum est peccatum. Itẽ, quod actus externi cęremoniarum non sunt necessarij, neque expedientes ad perfectionem, sed potius sunt actus imperfectorum. Circa primam propositionem de muliere, Ecclesiastici *cap.9.* per totum prohibetur conuersatio cum illa, propter euidens periculũ peccandi, immo certissimũ, 3.*Regum* 1.12. *Certissime enim auertent corda vestra* ergo asserẽs aliquãdiu posse cõuersare cũ muliere sine periculo peccati, profert propositionem hæresim sapientem; vnde dicitur Corinth. *epist.1. cap.7.* quod bonum est non tangere mulierẽ, ex quo D.Hieron. relatus à Palea ad calcem *cap.16. dist.32.* infert, malum est ergo tangere fœminam. Vide *dist.81.* per totam. Secunda propositio de ieiunijs, & abstinentijs pariter est erronea, & sapit hęresim quia ex sacris literis, & Concilijs habemus per abstinentias, & ieiunia hominem perfici, vide Sebast: Medices *v. Ieiuniũ*, dici etiam potest impiam, quia minuit affectum erga ieiunium. S. Leo Papa *Serm. 2. de Ieiun.* decimi mensis inquit. *Quid enim potest esse efficacius ieiunio? cuius obseruantia appropinquamus Deo, & resistentes Diabolo, vitia blanda superamus.* Maiorem autem perfectionem habere non possumus, nisi quando appropinquamus Deo. Propositio quod non est curandum de tentationibus hęretica est; quia dicitur Lucę 22. *num.*40. quod debemus orare ad euitandum tentationes, & *epist.* 1. ad Corinth.10. *num.* 13. admonet Apostolis, vt caueamus à tentationibus, ergo spernendę non sunt, sed omnino contra illis strenuè pugnandum. Contra eam propositionem

75 positionem de ritibus Ecclesiasticis definiuit Tridentinum *Sess.7. Can.12.* illos esse hæreticos, qui dicunt esse contemnendos aut à Ministris pro libito omitti posse, aut in nouos alios à quocumque Prælato conuerti posse & similiter, *Sess. 22. can.7.* sunt hæretici, qui dicunt, ritus, vestes, & signa externa in celebratione Missæ esse magis irritabula impietatis, quam officia pietatis.

76 Scădalosa propositio est illa, quæ præbet occasionem peccandi audientibus illam proferre. e. g. 1. Pœnitentiæ Sacramentum est multum incommodū. 2. Decimæ non sunt de iure diuino. Malus prælatus est fur, & latro, 3. Clerus per censuras ecclesiasticas suppeditat populum. 4. Sacerdotes mali polluunt suam potestatem, 5. Stulti Clerici Studentes Canonibus. 6. Fatui sunt dantes eleemosynam religiosis. 7. Prælati maiores, vt Papa, Episcopus, Generales sibi quædam reseruant ex ambitione, seu cupi-
77 ditate, & auaritia. *Prima* propositio sapit hæresim deducta ex *cap.5. & can. 8. Sess.14.* vbi definitur hæreticum esse dicentem confessionem omnium peccatorum esse impossibilem, cum ergo sit possibilis nullum importat incommodū, sed maximam peccatoribus vtilitatem.
78 *Secunda* de decimis est hæretica, quia reuera à Deo institutæ sunt, Exodi 22. Leuitici 17. *Numer.28.* Tobiæ 5. Malach. 2. *cap. Parochianus* 14. *cap. Tua* 25. *cap. Tua nobis* 26. *de decim.* Trident. *cap.12. sess.25.* *Tertia* de censuris est propositio temeraria, quia non nisi temerè quis dicere potest prælatos ferre censuras ad suppeditandos laicos, cum solum fulminentur, vt obediant, & sint illis in medicinam *ex cap. de sent. excom. in 6.* & reduci potest ad genus propositionis impiæ, sic enim malè loquentes diminuunt de iurisdictione spirituali Ecclesiæ.
79 *Quarta* de malis Sacerdotibus interpretari potest de malo, & peccaminoso vsu, dum in peccato mortali sua potestate abutuntur, nō tamen ea priuātur, quod hæreticum esset dicere Trident. *cap.1. & 6. & can.10. sess.14.* *Quinta* de studētibus est Temeraria, & impia propositio dissuadens à studio Sacrorum Canonum in præiudicium Ecclesiastici ordi-
nis. *Sexta* de dantibus stipem religiosis 80
sapit hæresim, siquidem eleemosyna à morte liberat Tob.12. *num.9.* resistit peccatis, Eccl.3. 33. peccata per illam redimuntur Daniel.4. 24. munda sunt omnia per eleemosynam Luc.11. 41. Vide Sebast. Medices *verb. Mendicitas*, de mendicitate S. Francisci *cap. Exiit*, *de verb. significat*, Clem. *Exiui eod.* *Septima* propositio, quod prælati quædam, sibi reseruant ex cupiditate, est Temeraria, & impia opprimens eorum prælationem respectu inferiorum. Quandoque potest esse hæretica, vnde *can.11. sess.14.* sunt hæretici dicentes Episcopum non habere ius reseruandi sibi casus, nisi quo ad externam politiam, atque ideo casuum reseruationem non prohibere, quo minus Sacerdos à reseruatis verè absoluat.

Seditiosa, quæ viam parat seditioni- 81
bus, & factionibus in populis, & rebellionibus subditorum, e. g. Tirannus licitè occidi potest per quemlibet suum subditum. 2. Subditi non debent ferre iniurias, & angarias suorum superiorum, sed rebellandum contra ipsos. 3. Subditi suos superiores publicè peccantes possunt occidere. Istæ tres propositiones sunt hæreticę, quia est pręceptum naturę, & diuinum, quod nulli priuato licet propria authoritate quemquam occidere, & de Tiranno definitum fuit in Concil. Const. *Sess.8. & 15.* ex Corduba *q.17. §.22.* Sebast. Medices *verb. Tyrannus*.

Schismatica propositio est illa, quę as- 82
serit separationem ab vnione Ecclesię, Schisma enim dicit voluntariam separationem, & discessionem ab vnione Ecclesię, quam efficit caritas, ista autem diuisio contingere potest inter membra Ecclesię, vel eorumdem membrorum à capite, qui est Romanus Pontifex, à quo spectato vt Christi Vicario se separans nolēs illi obedire Schismaticus est. Schis-
ma igitur opponitur Caritati, in quo dif- 83
fert ab hęresi opposita Fidei, omnis tamen hęreticus est etiam Schismaticus, quia discedit ab vnitate Ecclesię per hęresim,

resim, non è contra, quia potest quis nolle obedire Papæ, de cuius tamen potestate non dubitat. Vide D.Tho. 2.2.q. 39. Megal. *lib.3.de censur. cap.1.quæst.4.* Asserentes igitur non esse obediendum Papæ, vel licitum esse cuique discedere à reliquis fidelibus hæreticus est, quia Papæ negat authoritatem à Deo ipsi datam, & vnionem Ecclesiæ in caritate dissipat, quæ duo hæreticalia sunt, qui vero ea facit Schismaticus est. De Schismate, & Schismaticis infra, *cap.7.*

84 Iniuriosa propositio, quæ asserit iniuriam, contumeliam, aut irrisionem de rebus sacris, aut de personis Ecclesiasticis. Multa exempla refert Corduba *q.17. S.24.* & sunt. 1. Vnus monachus, & alter Clericus sufficeret in mundo. 2. Papa est Antichristus. 3. Ecclesiastici sunt in malo statu, adulteri, fures &c. 4. Constitutiones Ecclesiæ onera pharisæorum. 5. Confessio frequens sordidat animam. 6. Papa dat indulgentias indiscretas, aut Simoniacè, vel sine causa. *Prima* propositio non solum est impia, quæ minuit deuotionem fidelium, sed etiam hæretica contra illud quod dicitur ad Ephes.4. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas* &c. *Secunda* de Papa Antichristo etiam lumine naturali videtur falsissima; & sine dubio est hæretica, vide Becan. *de Incarnat. cap.27. à num. 27.* Tertia de malo statu Ecclesiasticorum est hæretica contra quod definitur. 1. *Corinth.14. Sicut & in omni Ecclesia Sanctorum.* Ad Colos.1. *Qui dignos nos fecit in partem Sortis Sanctorum.* Iacob. *cap.1.27. Religio munda & immaculata.* De religione, quæ est status perfectionis D.Thoma, 2.2.q.186. *Quarta* sapit hæresim, seu temeraria est, quia Ecclesiasticæ constitutiones à tota Ecclesia approbantur, & obseruantur tamquam Sanctæ, iuxtæ, & suaues. Sebast. Medices *verb. Ecclesia, hæresi 3. Quinta* est hæretica damnata *can.5.6.7.& 8.sess.14.* Iacobi 5. 16. *Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini. Sexta* est hæretica, quia Papa errare non potest in ijs, quæ spectant ad fidem, & bonos mores, Cano *lib.4. Theolog. cap.4.* Vide *cap. Ex eo, de pœnit.* Trident. *sess.25. tit. de Indulg.*

Præsumptuosa, seu arrogans asserit id posse fieri, quod est supra vires naturæ. 85 *Primo*, quod quis in actu coniugali potest habere tantam contemplationem, & puritatem, quantam habet in oratione. *Secundo*, quod vxoratus potest esse liber ab occasionibus peccatorū, ac si esset in religione. *Tertio*, quod aliquis homo videt clarè cor alterius sicut videt manum. *Quarto*, quod habet multas reuelationes; quod videt animas Purgatorij. *Prima* potest dici impia, quia minuit de perfectione debita orationi, dum hanc vult comparari cum copula coniugali, quæ licet sit licita, & meritoria ex communi doctorum, Sanch. *lib.9. disp. 1.* tamen aliquam immunditiam secum referre potest, & semper quandā naturalem spurcitiam adiunctam habet. *Secunda* est hæretica contra *can.10.sess. 24.* vbi definitur, statum virginitatis, aut cælibatus esse meliorem, & beatiorem statu matrimonij. *Tertia* est hæretica, quia solus Deus intuetur cor hominum, homo autem, quæ exterius apparent. 2. Paralip. *cap.6.* 1. Reg. *17. 7.* homo videt ea, quæ patent. *Quarta* propositio importat potius ambitionem, & hypocrisim, quam suspicionem hæresis, homo enim est illarum capax cum Dei auxilio speciali.

Fantastica propositio, quę aliam veritatem non habet nisi in imaginatione dicentis; vt quod animę Purgatorij apparent suis benefactoribus, quando liberantur: quod dies iudicij erit in termino tot annorum, quod diuinari possunt futura contingentia ab arbitrio. Media propositio est hęretica ex *cap.13.* Marci *num.32. De die autem illo, vel hora nemo scit.* Prior vera est, quatenus id fieri potest Dei auxilio speciali. Tertia sapit hęresim *ex cap.41.* Isaię *num.23. Annuntiate, quę ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dij estis vos.* volent inferre, quod solius Dei est cognoscere futura, quę à libero hominum arbitrio pendent. 86

Superstitiosa demum propositio, quæ
87 spectat ad species superstitionis, & iuxta earum qualitates est vel hæretica, vel de hæresi suspecta.

Ex his omnibus habes quamlibet ex supradictis speciebus propositionum reduci ad vnum ex illis capitibus, ad hæreticam quidem, quando contrariatur alteri definitæ de fide. Ad Sapientem hæresim quando aduersatur alteri deductæ ex vna de fide. Ad Temerariã quando opponitur alteri ab vniuersali Ecclesia approbata, & solemnizata, quæ tamen non est de fide hactenus definita, neque deducitur ex definita, sed tenetur ac si esset definita. Asserunt tamen doctores quod eadem propositio vocari potest illis pluribus nominibus iuxta qualitates quas importare potest Corduba *q. 17. ad finem*.

Quæres 15. Qualis propositio sit hæc.
88 *Sanctus Franciscus nũ fuit stigmatizatus à Christo, neque insignitus illis sacris caracteribus, quibus depingitur?* Nota, quod sanctus Franciscus trium ordinum Minorum, cuius ego indignus filius sum; & magnus peccator, An. Domini 1224. quodam mane, inquit S. Bonauentura in sua Legenda ab Ecclesia Romana approbata, circa festũ Exaltationis S. Crucis in latere mõtis Aluerniæ orans à Christo Domino in forma vnius Seraphim eius sacra Stigmata in corpore realiter, & apparenter recepit; ille autẽ dies circa festum S. Crucis, fuit Vigilia eiusdẽ festi ex Cronic. *part. 1. lib. 2. cap. 55.* nimirum dies decimus tertius mẽsis Septembris supradicti anni 1224. hebdomadæ dies veneris, vt colligitur ex litera dominicali illius anni, quæ fuit F. præposita diei 15. Septembris superius numerando dat diem Veneris die decimatertia, quę est Vigilia Exaltationis S. Crucis; neque obstat quod in sexta lectione Breuiarij Romani die 4. Octobris, dicatur. *Propter honorẽ S. Michaelis Archangeli ieiunia inchoato, festo die Exaltationis Sanctæ Crucis, &c.* dicatur recepisse vestigia Clauorum Iesu Christi, quia pro eodem sumitur Vigilia, & Festum, cum illa huius sit dispositio, quod verisimilius est, ne vtraq; historia tam diei mortis, quam Stigmatum ad inuicem contrarientur, quod absurdum esset, quia ab eadem vniuersali Ecclesia approbata fuit vtraque lectio; & biennio post, vt vtraque lectio habet grauiter ægrotans in Ecclesia S. Mariæ Angelorum propè 89
Assisium ad Christum migrauit anno 1226. die quarta Octobris in sero Sabbati, & die Dominico sepultus fuit, vt habet sexta lectio eius Translationis officij die 25. Maij, decessit ergo ex hac vita die tertia Octobris, quod eo anno erat Sabbatum, & die quarta Octobris, quæ erat Dominica sepultus fuit, hoc enim modo concordat litera dominicalis D. quæ anno 1226. fuit in vsu. Nec explicationi nostræ de morte eius die tertia in sero obstat, quia adhuc stat, quod eius mors inciderit die quarta secundum vsum Ecclesiæ, quæ diem sequentem incipit à primis vesperis die præcedentis, *cap. 1. & 2.* de ferijs, quod confirmatur ex responsione S. Congr. orta enim controuersia, in qua die celebrandum esset festũ S. Caroli, die ne 90
tertia, an quarta mẽsis Nouembris, quia hora tertia noctis antecedentis diem quartum decessit, decreuit S. Congr. celebrandum esse die quarta, quia is dies incipit à vesperis præcedentis diei, ita refert decisum Gratarola *part. 1. c. 10. §. Neque*, libro inscripto Successi meraueglioli della Veneratione di S. Carlo. Pari ratione S. Franciscus decessit die quarta secundum Ecclesiæ vsum, quia obijt in sero præcedentis diei, ex quo dicitur etiam ex hac vita migrasse die tertia, quia secundum negotia Ciuilia erat dies tertia.

Gregorius IX. qui S. Francisci stigma- 91
ta vidit proprijs oculis, & suis manibus tetigit, in duobus suis Breuibus relatis *part. 1. Cron. lib. 2. cap. 59.* vnum directũ ad Episcopũ Colon. alterũ ad Prælatos ordinis Prædicatorũ, contra Concionatorem, qui populis prædicabat, esse fabulosum, S. Franciscum sacris Clauibus Iesu Christi impressum fuisse, in illis mandans, vt ille temerarius Concionator nomine Euerardus ad Sedem Aposto-

stolicam puniendus mitteretur, quibus etiã Breuibus apertè approbauit Stigmata S. Francisci, & tanquã vera, & certissima ab omnibus mandauit teneri. Easdem approbauit Alex. IV. & Benedictus XI. præcipiendo, vt ab omnibus Fratribus earum festum celebraretur, vt dicitur in sexta Lectione, quo collapsũ postea Paulus V. vt corda fidelium in Christi Crucifixi amorem accenderentur, ab vniuersam Ecclesiam ad libitum celebrandũ extendit. Vide Compend. Rodr. resol. 123. vbi citat octo Bullas confirmantes sacra Stigmata receptas in corpore S. Francisci.

92 *Resp.* Negans stigmata S. Francisci sine dubio est suspectus de hæresi, quia hęc negatiua propositio est de genere earum, quæ dicuntur temerariæ, & si enim id formaliter de fide definitum non sit, neque ex vna de fide deducatur, tamen quia ab vniuersa Ecclesia approbata fuerũt huiusmodi sacra Stigmata in corpore beati Francisci impressa, & ab omnibus Christi fidelibus solẽnizantur die 17. Septembris per officiũ semiduplex, duplex verò secundæ Classis apud Minores, ideo necessario inferendum est negatiuam esse Temerariã iuxta doctrinam superius allatam *sub num.* 50. Confirmatur, tum quia illa mandantur prædicari, & credi sub grauibus censuris; tum quia illa negare ingerere potest Scrupulũ super stigmatibus Domini Iesu Christi; ergo omnino credenda sunt quasi de fide essent definita. Et puto illa negantem esse suspectum de hæresi, quia aliquo modo videtur asserere, quod Ecclesia possit errare in ijs, quæ spectant ad venerationem Sanctorum.

Quęres 16. An negans Mariam Virginem Conceptam fuisse sine peccato originali sit hæreticus, vel saltem suspectus de hæresi his temporibus? Pro responsione.

93 Notandum, quod hoc festum die 8. Decembris cæpit celebrari in particularibus Ecclesijs ab anno 800. à Christo nato, ab vniuersa Ecclesia Romana ab anno 1483. author Sixto IV. antea etiã à Cõcilio Constat. approbatũ *sess.* 36. an. 1438. sub ritu duplicis maioris ex Clemẽte VIII. apud Gauantũ ad 8. diem Decembris. Vide Compend. Rodr. *resol.* 30. Portellum v. *Conceptio Deiparæ*, & in Responsis *part.* 3. *casu* 28. Tambur. *tom.* 2. *disp.* 13. *q.* 13. *num.* 77. Becan. *de Incarnat. cap.* 28. Lucerna Regular. *v. Conceptio.* Præfatus Sixtus IV. in sua Bulla incip. *Cum pręcelsa*. apud Confect. *pag.* 98. concedit celebrantibus, aut interessentibus officio, & Missæ etiã per totam octauam eas omnes indulgentias, quas lucrantur celebrantes officiũ de Corpore Christi. Et in alia Bulla incip. *Graue nimis*, apud eumdẽ *pag.* 99. registrata in Extrau. *tit. de Reliquijs, & vener.* sub pęna excõmunicationis reseruatę, prohibet nequis audeat dicere illos peccare mortaliter, vel esse hęreticos, qui opinionem affirmatiuam, aut negatiuam tenent, aut peccare qui festum Conceptionis colunt. Pius V. Bulla incip. *Super specula*, apud Confect. *pag.* 232. prohibuit, ne quis de vtraq; opinione disputaret in popularibus concionibus reprobando alteram partem sub pęna suspensionis à diuinis, & priuationis à quocumque gradu, dignitate, vel administratione, cum perpetua inhabilitate ad eadem, & similia munera obeunda, omnibus reseruatis. Pænas inflictas à Sixto IV. confirmat Tridentinum *sess.* 5. in fine Canonum, & cum loquatur de pluribus constitutionibus eiusdem, consequenter cõfirmat etiam supradictam eiusdem de Indulgentijs. Paulus V. in Generali Congregatione Sanctæ Inquisitionis die 31. Augusti 1617. in suo Decreto, quod extendit *Compend. resol.* 30. prohibuit, vt nllus auderet in publicis concionibus, lectionibus conclusionibus, & alijs actibus publicis asserere, quod Beata Virgo concepta fuerit in peccato originali. Anno præcedenti 1616. edidit aliam Bullam incipientem, *Regis pacifici*. extensam apud Dianam *part* 4. in qua ampliat pænas, & transgressores subdit Episcopis, & Inquisitoribus puniendos. Prædicta omnia confirmauit Greg. XV. in sua Bulla incip.

Sanctissimus, extendit supradictam prohibitionem etiam ad actus priuatos cum eisdem pænis, & Censuris, cum ea clausula, quod Papa in nullo intendit præiudicare parti affirmatiuæ, sed relinquere eam in statu suo, in quo erat ante. His notatis.

Resp. Opinio negatiua, quæ scilicet
94 tenet Beatam Virginem Mariam non fuisse conceptam in peccato originali vbique affirmari, probari, & prædicari potest, vt declarauit Gregorius XV. loco supra citato, qui ibidem prohibuit, ne quis auderet non solum in publicis cõcionibus, lectionibus, conclusionibus, & alijs quibuscumque publicis actibus asserere opinionem affirmatiuam, quod nimirũ fuerit concepta in peccato originali, sed neque etiam in priuatis colloquijs, sermonibus præterquam inter Dominicanos vi alterius declarationis ab eodem Greg. Emanatæ, & priuatis scriptis de eadem opinione affirmatiua ageretur sub eisdem pænis inflictis à suis prædecessoribus. Quoniam autem præfati Summi Pontifices semper protestãtur nolle præiudicare opinioni affirmatiuę sed relinquere eam in statu suo, in
95 quo est, & erat, ideo non est dicenda suspecta de hæresi, neque erronea, neq; hæretica, vt expresse dixerunt Pius V. & Sixtus IV. & sub eisdem pænis prohibetur ne quis deinceps opinionẽ affirmatiuam licet suppressam impugnare, aut de ea aliquo modo tractare audeat.

96 Sed quæres, qua ratione Ecclesia tamdiu differt resolutionem huius magnæ difficultatis? Ea potest esse, quia nondum edocta est à Spiritu sancto, Virginem Mariam verè conceptam fuisse sine originali peccato, & si enim quamplurimę afferantur rationes, congruentiæ, auctoritates Patrum indicantes beatam semper Virginem gaudere hoc speciali priuilegio, tamen hactenus de prædictis plene certificata non fuit, ideo negotium differtur, vt maturius in re tam magni momenti procedatur.

Pænæ igitur cõtra transgressores Six-
97 ti IV. est excommunicatio reseruata contra asserentes peccare mortaliter, vel esse hæreticos, qui tenent Conceptionem, aut eius celebrant officium. Pij V. pæna suspensionis à diuinis, & cuiuscũque gradus, seu dignitatis, aut administrationis cum perpetua inhabilitate, ad ea, vel alia similia munera obeunda, inflicta contra disputantes de alterutra parte propriam asserendo, & oppositam impugnando, & contra scribentes, vel dictantes de eisdem opinionibus vulgari idiomate. Itaque nihil prohibetur respectu publicarum conclusionum apud viros doctos, modò neutra pars taxetur vt erronea, vel hæretica. Paulus V. in citata eius Bulla incip. *Regis pacifici*, prędictas Bullas Sixti, & Pij cum suis pænis, & reseruationibus earum Confirmauit addendo alias pænas nimirum priuationis à facultate concionandi, publice legendi, docendi, & interpretandi, atque vocis vtriusque in electionibus, cum earũ perpetua inhabilitate, omnibus prædictis pænis reseruatis. Idem Paulus V. apud Compend. *resol.* 30. in generali Cõgregatione Inquisitionis sub die 31. Augusti 1617. & pariter Greg. XV. in alia Congregatione simili sub die 24. Maij 1622. apud Diana *part.* 4. per suam Bullam incip. *Sanctissimus. Dat.* 2. *Iunij* 1622 (sunt ergo tres Bullæ seu decreta eiusdẽ tenoris, & verborum) ampliauit supradictorum Pontificum prohibitionem, ne quis deinceps auderet non solum in publicis concionibus, sed neque etiam in publicis conclusionibus, aut alijs actibus asserere, quod B. V. concepta sit in peccato originali, & demum neque etiam in priuatis colloquijs, aut sermonibus, vel priuatis scriptis de ea aliquid diceretur, ita quod deinceps de opinione affir- 98
matiua non amplius disputaretur, adiectis supradictis pænis contra transgressores, sub quibus mandauit vniuersis Ecclesiasticis, vt celebrent eius missam, & officium sub nominæ Conceptionis. Dominicani tamẽ in priuatis colloquijs seu conferentijs, inter se tantum de conceptione discurrere possint ex priuilegio eiusdem Gregor. XV. incip. *Eximij*. Datum 28. Iulij 1622.

An superiores regularium possint ab- 99
soluere

soluere suos subditos à prędictis pęnis,& habilitare? Potest dici affirmatiue, ex ijs, quæ habeo *tom.1. Resol.3. ad Calcem q.11.* vbi retuli Gregorium XV. Anno 1621. Theatinis confirmasse priuilegia ex certa scientia cum plenitudine potestatis, absque vlla restrictione, ergo possunt modò absoluere à dictis pænis; & si enim Paulus V. easdem pænas cum suis reseruationibus confirmauit, & innouauit, non tamen derogauit priuilegijs regularium, & si aliqua ratione ea reuocasset, quatenus obstare potuissent suæ constitutioni, reuixerunt per prędictam confirmationem factam fauore Theatinorum à Gregorio XV. Video tamen id pati difficultatem, quia ipsemet Gregorius,& subsequenter Vrbanus nũc fęliciter regnans licet in turbulentijs bellorum, quando confirmarunt priuilegia regularium apposuerunt eam clausulam. *Dummodo non sint reuocata, seu sub aliquibus reuocationibus comprehensa*; Tamen dictum priuilegium Theatinis concessum eo anno 1621. talis fuit efficaciæ, vt priuilegia ante illius emanationem reuocata, postmodum vires receperint, & non possint dici reuocata, neque sub aliquibus reuocationibus cõprehensa,per ea quæ dixi *tom.2.Resol.52 à num.126. ad 142.* præsertim *num.308. & 320.* Neque idem Gregorius in sua Bulla dũm subiecit transgressores prędictis pęnis à suis prędecessoribus inflictis, dixit, se illas confirmare cum suis reseruationibus, vt fecit Paulus V. reliquit ergo illas pænas quo ad reseruationem vt ante erant, nimirum non reseruatas.

Quæres 17. Qualis sit hæc propositio. *Defunctus in Purgatorio non manet vltra decennium*? Et an Inquisiror procedat contra eam asserentem? Sotus in 4. *dist. 19. q.3. art.2.* ad finem dicit hęc: *Quapropter crediderim, nunquam aliquẽ in Purgatorio viginti annis extitisse, immo, vt mea fert opinio, nec decem. Nam cum nemo illic sit, nisi Dei amicus, contritio eius, & post Christum passum Sacramenta, suffragia, & bona, quæ egit, opera ad cumulum ei satisfactionis accedunt.* Eum sequuntur Ioannes Cruz, Conradus, & Viualdus, apud Dianam *part.4. tract.8. resol.101.* Recole triplex genus propositionis oppositum propositionibus Theologicis explicatum supra *q.14.* quę sunt Hęretica directè contraria alteri de fide in terminis. Sapiens heresim, quę aduersatur alteri deductæ ex vna de fide ad minus. Temeraria, quę negat, & impugnat propositionem auctorizatam à communi sensu fidelium.

Resp. Illa propositio est temeraria, & 100
scandalosa, atque impia. Inquisitor autem procedere potest cõtra asserentem illam. Illud probatur, quia ea propositio est temeraria, quæ aduersatur communi sensui fidelium ex dictis,&S. Augustinus in *Epist.* 118. dicit, aduersari communi Ecclesiæ consuetudini esse insolentissimam insaniam; Scotus *in 1. dist. 11. q. 1. ad finem*, dicit, esse valde periculosum dissentire ab ijs, quæ per consuetudinem vniuersalis Ecclesiæ tenentur; constat autem apud omnes fideles, & apud quos in vsu est,offerre pro mortuis suffragia, missas, & officia,non solũ ad tempus, sed etiam perpetuo, ex quo missæ, & anniuersaria perpetua ex vsu antiquissimo Ecclesiæ sunt instituta pro animabus defunctorum existentium in Purgatorio, & huiusmodi approbata sunt ex diuersis Bullis Pontificijs, & nouissime in Decretis de celebr. Miss. vbi distinguuntur onera perpetua, & ad tẽpus; quod vanum esset, si animæ vltra viginti annos non detinerentur in Purgatorio. Est igitur propositio hæc scandalosa, & impia, quia fideles retrahit à suffragijs,& orationibus pro mortuis cõtra officium pietatis debitum illis. Nec facit pro Soto, quod anima in Purgatorio existens sit amica Dei, & releuetur à pœnis propter bona opera, quæ in vita fecit, & ex Sacramentis, atque thesauro Ecclesiæ, quæ omnia sunt illi in satisfactionem. Quia sola amicitia non tollit pœnas debitas, sed satisfactio, quæ per alios impenditur, illas paulatim extinguit, & sicut pro vno mortali non remisso anima perpetuo cruciatur, ita consentaneum est, vt pro vno mortali ani-

ma-

ma purgetur ad tempus iuxta Dei præfinitionem, & exigentiam culpæ.

Quibus sic stantibus Inquisitor poterit redarguere dictam propositionem asserentem, vel prædicantem præcipiendo, vt se retractet, impositis etiam pœnitentijs salutaribus. De hac propositione vide Henriq. *lib.7. cap.16.num.4.* Naldũ *ver. Animæ num.2.* ex illis alios citans Diana *par.4. tract. 8. resolut.101.* Fabrũ *de Pœnit. disp. 36. à num.98.* vbi rem præclare more suo tractat contra Sotum præsertim *sub num. 99.*

Quæres 18. An asserens, repetendas esse confessiones factas coram regularibus Sacerdotibus vti hæreticus sit puniendus? Seu an ea propositio sit hæretica?

101 *Resp.* Propositio non est hæretica, sed tantum temeraria, & erronea, ac scandalosa. Quod probatur per extrau. Ioannis XXII. Confirmatam per Sixtum IV. in Bulla nuncupata Mare magnum, extensa apud Confectium, quæ apud ipsũ est prima huius Pontificis illis verbis. *Contra talia asserentes tamquam de hæresi suspectos per locorum ordinarios inquiri, & procedi mandauerit*. Supple Ioann. XXII. cuius literas præfatus Sixtus extendit ad Inquisitores, qui procedant contra huiusmodi assertores eadem auctoritate, qua possunt inquirere Episcopi. Consequenter alter iudex sine altero videtur posse procedere in hac causa. Ita docet alijs allegatis Diana *par.4. tract. 102.* nõ tamen exprimit huiusmodi iudicum diuisionem. Ea assertio temeraria est. Tum quia est contra communem Ecclesiæ sensum. Tum quia inducit maximam perturbationem inter fideles. Tũ quia derogat potestati pontificiæ. Tum quia nõ ita frequentarentur Sacramenta, vt fit. Tum quia fideles paterentur grauissima incommoda in receptione Sacramentorum, pauci enim sunt Parochi respectiuè ad religiosos. An id asserens sit vehementer de hæresi suspectus? sic, tum quia videtur dubitare de potestate Pontificia in re tam clara. Tum quia videtur ponere in discrimen potestatem ordinis ad remittenda peccata.

Quæres 19. An dicens non esse peccatum id, quod verè constat esse peccatum sit hæreticus? vel saltem punibilis ab Inquisitore?

Resp. Est propositio hæretica dicere, id, quod est peccatum, non esse peccatum, quia aduersatur Sacræ Scripturæ vbi agitur de multis peccatis. Ita docet Farinac. *q.178. num.82.* Ex his deducitur illum esse hæreticum, qui negat fornicationem esse peccatum, contra plures auctoritates Sacræ Scripturæ Tobiæ *cap.4. epist.1.* ad Corinth. 6. Glosa *ver. Non est*, Clem. 3. *de hæret.* Farin. *cit. num.83.* itẽ negans periurium esse peccatum, contra Psal. *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium*: periurium autem non est sine mendacio, cum sit falsum iurare, doctores ad hoc citat Farin. *cit. num.84.* Similiter hæreticus est negans vsuras esse peccatum, seu illas exercere, definitum fuit Clem. de Vsuris §. Sanè contra illud. *Mutuum date, nihil inde sperantes*. Farin. *num.85.* Item *num.88.* hæreticus est asserens copulam matrimonialem esse peccatum, contra illud: *Crescite, & multiplicamini*. Non enim Deus præcipit illicita, sed tantum licita. Obserua quo ad vsuram, & matrimoniũ assertionem procedere in genere, & simpliciter, nam in casibus particularibus, aliquando copula matrimonialis indebitè facta est peccatum, & casus reputatus vsurarius aliquando teuera talis non est ob circumstantias excusantes, vitium igitur hæresis in similibus contingit in genere. 102

Quæres 20. An Inquisitor procedat contra proferentes non solum propositiones hæreticas, sed etiam sapientes hæresim, & temerarias?

Resp. Sic ex Bulla incip. *In Apostolici culminis specula*, apud Director. ratio est, 103
quia proferens illas reddit se suspectum de hæresi, cum similes propositiones tendant in destructionem dogmatorum Catholicæ Fidei. Vide Dianam *par.4. tract.8. Resol.94.* referentem doctores.

CAPVT

CAPVT TERTIVM.

DE SACRA SCRIPTVRA, ET TRADITIONIBVS.

CAPVT

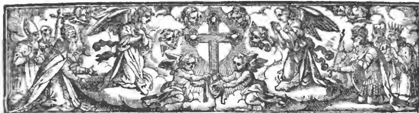

CAPVT TERTIVM.

DE SACRA SCRIPTVRA, ET TRADITIONIBVS.

VONIAM Seminarium, & locus, in quo cõſeruãtur Articuli fidei, eſt Sacra Scriptura, quæ continetur in libro Bibliæ Sacræ ſic dictæ, quia eſt liber librorum per antonomaſiam, & excellentiam, cuius author eſt ſolus, & vnus Deus, cuius cognitio eſt neceſſaria ad ſalutem, cuius doctrina eſt norma, & regula, qua dirigimur in cognitionem Dei, & conſequutionem vitæ æternæ, & ideo libri in ea contenti vocantur legitimi, & Canonici ab Eccleſia recogniti, & approbati vt tales. Sed accedamus ad quæſtiones.

Quæres 1. Quinam ſunt iſti libri Sacræ Bibliç, quos Eccleſia pro legitimis,& canonicis acceptauit, approbauit, & veneratur.

1 *Reſp.* Sunt infraſcripti Teſtamenti veteris, quinque Moyſi, ideſt, Geneſis, Exodus, Leuiticus,Numeri, Deuteronomium, Ioſue, Iudicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomeon, Eſdrç primus, & ſecundus, qui dicitur Nehemias, Tobias, Iudith, Heſter, Iob, Pſalterium Dauidicũ centum quinquaginta Pſalmorum, Parabolç, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus, Iſaias, Ieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel; Duodecim Prophetç minores, ideſt, Oſea, Ioel, Amos, Abdias, Ionas Micheas, Nahum, Habacuch, Sophonias, Aggçus, Zacharias, Malachias; duo Machabçorum primus, & ſecundus. Teſtamenti noui quatuor Euangelia, ſecundum Matthçum, Marcum, Lucam, & Ioannem; Actus Apoſtolorum à Luca Euangeliſta conſcripti; quatuordecim Epiſtolç Pauli Apoſtoli, ſcilicet ad Romanos, duç ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Colloſſenſes, duç ad Theſſalonicenſes, duç ad Timotheum, ad Titum, ad Phylemonẽ, ad Hebrços; Petri Apo-

ſtoli duæ, Ioannis Apoſtoli tres Iacobi Apoſtoli vna, Iudæ Apoſtoli vna, & Apocalypſis Ioannis Apoſtoli.

Sacrum Tridentinum Concilium prædictos libros, qui dictante Spiritu sãcto ad nos peruenerunt de manu Dei, tanquam legitimos, & Canonicos mandauit *Seſſ.* 4. obſeruari, & venerari ab omnibus, anathemate feriens quoſcumque, qui illos pro Canonicis non ſuſceperint, aut contempſerint.

Iſti autem libri continentur in Biblia Sacra, quæ vocatur vulgatæ editionis iuſſu Sixti V. recognita, & edita, cui in Calce opponuntur libri duo nempè tertius, & quartus Eſdræ, & oratio Manaſſæ, qui nondum ab Eccleſia inter canonicos recepti ſunt, quia illi nondum conſtat eos eſſe à Deo dictatos fidelibus, ideo eoſdem reijciens, aut illis non credens hæreticus non eſt cenſendus, ſed tantum temerarius, cum à Sanctis Patribus interdum citentur tamquam continentes veritatem. De his libris canonicis tractantem vide Couar. *lib.* 4. *Variar. cap.* 14.

Quæres 2. Quid de fide credendum eſt circa hos libros Sacræ Scripturæ.

2 *Reſp.* Tria de fide credenda ſunt de his libris. *Primum*, quod Deus ſolus ſit illorum auctor, qui eos per manus ſuorum ſeruorum conſcripſit. *Secundum*, quod illi ad manus Eccleſię peruenerint intacti, & incorrupti, prout illos dictauit Spiritus Sanctus. *Tertium*, quod Eccleſia Catholica Romana habet, & conſeruat illorum verum ſenſum. Hæc tria ſunt præcipuum fundamentum, & baſis Sacræ Scripturæ, quo ablato tota Scriptura in libris Canonicis contenta ruit.

Primum dicitur neceſſarium ex eo,
3 quod ſi ab alio præter Deum Scriptura eſſet dictatã, dubitari poſset de eius veritate, nam cum omnis homo ſit mendax, & ignorantia in multis laboret, ex eo quod mendax eſt fallere poteſt, & decipere quatenus ignorans decipi poteſt, & alios in diuerſos errores inducere; de quibus reſpectu Dei nequaquam dubitandum eſt, cum ſit prima veritas, & ſumma veritas, per quam errare non poteſt, & infinita bonitas, per quam neminem decipere valet.

Secundum ſuam oſtendit neceſſitatem, ſi enim Sacra Scriptura non eſset illa met, & ipſiſſima in omnibus, & per omnia, quam dictauit Spiritus ſanctus, intacta, & integra, ſequeretur eſse alienam ab ea, quã Deus tradidit, ac proinde eius veritas in dubium verti poteſt, nec amplius diceretur Scriptura ſacra, ſi alterius eſset, manet igitur inuiolata, teſte D. Paulo *cap.* 2. *ad Galatas num.* 5. *vt veritas Euangelij permaneat apud vos*. 4

Tertium, quod Eccleſia habeat verum ſenſum intelligendi Sacrã ſcripturam, & illud apud ſe conſeruet, conſtat ex eo, quod ſi non haberet verum ſenſum, neque intactam Scripturam, quæ deprauatur per falſum ſenſum. Probatur autem Eccleſiam Romanam habere verum, & germanũ ſenſum Sacræ ſcripturę, quia illi aſsiſtit Spiritus ſanctus in omnibus interpretationibus, Matth. *cap.* 18. *num.* 20. *Vbi duo ſunt, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorũ*. 5

De qua re latius infra, vbi de aſſiſtentia Spiritus ſancti in definitionibus fidei.

Supradicta igitur tria axiomata de fide credenda ſunt ab omnibus, etenim ſunt articuli fidei non quidem expreſſi in Biblia ſacra, ſed per traditionem Apoſtolicam vniuerſali Eccleſię relicta, vt docet Becan. *cap.* 4. *de fide num.* 14.

Quæres 3. Quid, eſt quotuplex ſit ſenſus Sacrę ſcripturę?

Reſp. Senſus Sacræ ſcripturę eſt ille, 6
qui ſignificatur per voces ſeu verba, aut per res ipſas eiſdem verbis expreſsas; vnde duplex eſt ſenſus Literalis, & Spiritualis.

Literalis eſt ille, qui immediatè ſignificatur per voces, & verba. Spiritualis vero, qui ſignificatur per res ipſas mediantibus vocibus, alias res ſignificantes.

Literalis vocatur etiam Hiſtoricus, ſed non ſimpliciter id dicendum eſt, ſiquidem ſe habent ad inuicem ſicut genus, & ſpecies, nam omnis Hiſtoricus eſt literalis, non vero omnis Literalis eſt

Hiſto-

Historicus. Spiritualis sensus sic dicitur, quia latet sub rebus, quasi Spiritus sub corpore, vocatur etiam Misticus, idest arcanus, & recōditus, quia sub rebus manet absconditus quasi sub figura, & vmbra. Differūt inter se, quia Spiritualis supponit literalem, sicut significatio rerū supponit significationem verborum, & ideo spiritualis fundatur in literali, atq; immediata significatio, & proxima spectat ad sensum literalem, mediata, & remota refertur ad spiritualem: obiectum sēsus literalis est res expressa per voces; spiritualis vero est res expressa per aliam rem intermediantibus vocibus. Demum verba, & voces significant rem secundum literam, vna vero res aliam significat mediantibus vocibus, secundum misterium.

Pluralitas autē sensuum Sacræ Scripturæ sub eadem litera probatur ex summa auctoritate, quam habet eius Auctor, qui est Deus, in cuius est potestate non solum res per verba significare, vt fit communiter, sed etiam vnam rē per aliam indicare. Confirmatur id, quia homo non solum per voces significat res, sed etiam per vnam rem significat aliam, vt patet ex definitione signi, quod propter sui cognitionem, inducit nos in cognitionem alterius rei, nam circulus, seu ramus ad tabernam, & se ipsum significat & Cauponam indicat, ergo à fortiori Deus id præstare potest, vt sub eadem litera plures contineantur sensus.

Triplex est sensus Spiritualis, & Misticus, nimirum Allegoricus, & Tropologicus, qui & moralis dicitur, & Anagogicus.

Allegoricus est ille, quam res significata per verba exprimit spectantem ad fidem, & Ecclesiam militantem, vnde hic sensus refertur ad fidem, quæ est fundamentum Ecclesiæ militantis.

Tropologicus est ille, quem res significata per verba exprimit spectantē ad mores, consequenter is sensus respondet virtuti Theologicæ Caritatis, quæ inclinat ad mores, & dilectionem Dei, & proximi.

Anagogicus est ille, quem res significata per verba exprimit spectantem ad spem, & Ecclesiam triumphantem, in qua est vita æterna, quam speramus, & ideo sensus pertinet ad virtutem spei, quæ versatur circa futuram vitam, quā sperantes inquirimus.

D. Hieronymus *in cap. 16. Ezechiel*, prædictos quatuor sensus explicat in hac, voce *Hierusalem*, nam literaliter significat ciuitatem Palestinæ, allegorice Ecclesiam militantem, Tropologice animam nostram, Anagogice demum Ecclesiam triumphantem, & vitam æternam.

Exemplificemus nos in hoc Euangelio secūdæ Dominicæ Aduentus *Matth. cap. 11. num. 3. Cum audisset Ioannes in Vinculis opera Christi, mittens duos ex discipulis suis, ait illi: Tu es qui venturus es, in alium expectamus?* Literalis sensus est ille, quem immediate verba exprimunt, de se clarus. Allegoricus est, per dictā Historiam significari legem Mosaicam, quæ Christum futurum promiserat, quæ in vinculis obscuritatis alligatus misit duos discipulos, vt informarentur de lege Euangelica, qui sunt populus Iudæorum, & Gentilium. Tropologicus est, per vincula intelligi peccatorem, qui à vinculis peccati liberari non potest, nisi ad Christum reuertat per pænitentiam. Anagogicus sensus erit considerando hominem liberatum à peccatorū vinculis cum duobus discipulis post diē iudicij, hoc est cum anima, & corpore ingressurum esse Paradisum ad videndum Deum inamissibiliter.

Liranus hos quatuor sensus Sacræ Scripturæ comprehensus fuit hisce versibus.

Litera gesta docet: quid credas Allegoria:
Moralis quid agas: quid speres Anagogia.

Quæres 4. Qualis ex prædictis sensibus adhibeatur à Sanctis Patribus in explicandis mysterijs, & articulis fidei?

Resp. Patres potissimum vsi sunt sensu literali, quia is ita est manifestus, vt ex eo efficacissima deducantur argumenta ad confirmanda fidei dogmata, 7

& is est communis sensus Theologorũ, vt docet Vasq. *hic disp.16. cap.15.* Vnde D. Basilius *in Examer. Congreß.9.* dicit, quod sensus literalis maximè commendatur, vbi commodè fieri potest. Non ideo excluduntur alij sensus vt inutiles, sed quia cum vt plurimum de illis non constet, sicut de literali, non potest duci efficax argumentum in probandis rebus fidei, quod si de sensu mistico constet, multum ille valebit ad comprobãdas res fidei, Magist. *in 3. in fine dist.11.* dicit quod ex tropicis locutionibus non est recta argumentationis processio.

Dices, videtur potius amplectendus sensus spiritualis, quam literalis, Tum quia litera occidit, spiritus autem viuificat 2. *Corinth. cap.3. num.6.* vbi etiam dicitur, quod Deus Apostolos fecit mi-
8 nistros noui Testamenti non litera, sed spiritu ob dictam ibidem rationem. Tũ quia sensus literalis valde difficilis, & obscurus est, vt videri potest in locis quampluribus Sacræ Scripturæ Matth. *cap.13 num.36. cap.16. num.11.* Lucæ *18. n.34. c.24.* de discipulis euntibus in Emmaus, Act. *cap.8, num.31.* de Eunucho non intelligente Scripturam Isaiæ sibi declaratam à S.Philippo. Petrus Apostolus hoc idem apertè testatur in suis Apostolis 2. *cap.3. num.16.* dum dicit. *Frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam Scripsit vobis, sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quędam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perditionem.* Ratio est, quia obscuritas est de requisitis ad fidem ex dictis *cap.1. q.7. num.16.* ergo & scriptura fidei misteria continẽs obscura, consequenter sensus literalis non videtur esse aptus ad comprobandas res fidei. Loca difficilia intellectu
9 quamplura refert Becan. *cap.3. de fide q.7.* Tum quia idem verbum, & eadem vox in sacra Scriptura plures potest habere sensus literales præcipuè quando agitur de his quatuor, nempe de Deo, de Christo, de eiusdem aduentu, & de Ecclesia, nam in illis duplex sensus literalis assignari potest, qui causat obscuritatem, nam idem verbum de Deo aliquando sumitur in ordine ad essentiam, aliquãdo, in ordine ad Trinitatẽ personarum. Pariter de Christo secundum naturam diuinam, vel secundum naturam humanam. Item de eius aduentu secundum carnem, vel secundum iudicium. Item de Ecclesia militante, aut triumphante. Pono vnum, vel alterũ exemplum, in oratione Dominica dicitur, *Pater noster qui es in cęlis*. Matthęi *cap.6. num.9.* dubitatur an vox, *Pater*, sumatur essentialiter, an relatiuè. Item Ioan. *20. num.17.* dicitur. *Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum.* In primo
exemplo nomen, *Pater*, sumitur essen- 10
tialiter prout est commune tribus personis, sicut & in secunda parte alterius exempli, in cuius prima vice accipitur relatiuè, & personaliter, igitur cum sensus literalis sit multum difficilis, & obscurus varijs significationibus obnoxius non videtur aptus ad explicanda fidei misteria. His tamen non obstantibus.

Respondeo, sensum literalem bene intellectum iuxta verum sensum, quem sancta mater Ecclesia cum sanctis Patribus habet, esse aptissimum ad intelligenda misteria fidei, & eiusdem dirimendas quæstiones subortas, id restante D. Paulo ad Titũ *cap.1 n.9.* *Amplectentem eum, qui secundũ doctrinã est, fidelem sermonẽ, vt potens sit Exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.*

Ad primum de litera occidente re- 11
spondet D. August. *Serm. 70. de tempore* literam acceptam secundum externum sonum, non vero secundum verum sensum, qui eius est spiritus, occidere illam interpretantem in sensum extortum, & ab Ecclesia non intentum, vnde ad hoc propositum S. Hieron. relatus *Cap. Marcion 63. 1. q. 1.* dicit. *Nec putemus in verbis Scripturarum esse Euangelium, sed in sensu; non in superficie, sed in medulla; non in sermonum folijs, sed in radice rationis.* Similiter *cap. Humanæ aures 11. 22. q.5.* *Non debet aliquis verba considerare, sed voluntatem, & intentionem, quia non debet intentio verbis deseruire, sed verba intentioni.* Nam potior

tior est mens dicentis, quam vox lo-
quentis, *l. Labeo, ff. de supell. leg. plerumq;
enim dū proprietas verborū attenditur, sen
sus veritatis amittitur*, vt refertur *Cap.
Propterea 8. de verbor. signif.* Itaq; litera
bene intellecta nō occidit, sed viuificat

Ad secundum, & tertium dico non
obstare difficultatem, neque obscurita-
tem, aut pluralitatem sensuum eiusdem
etiam dictionis, nam loquendo de diffi-
cultate, & obscuritate, quæ ad hoc vi-
dentur in idem recidere, ea videtur
potius prodesse, dicente D. Augusti-
no *lib. 11. de ciuit. Dei cap. 19.* quod Sa-
12 cræ Scripturæ obscuritas vtilis est, quia
diuersas parit sententias, quę sensum
literalem dilucidant, nā vt dicit D. Hie-
ron. in Isaiam *c. 19. lib. 5. Comment.* mo-
ris est scripturarum obscuris manifesta
subnectere, & quod prius sub enigma-
te dixerūt, aperta voce proferre, obscu-
ra igitur, & ambigua, vt docet D. Aug.
*lib. 2. de Trinit. cap. 1. & de doct. Christ.
cap. 2.* in sacris literis si explicari non
possunt, in vtramque partem intelligi
possunt, si fidei regula non obstet. Lo-
quendo vero de pluralitate sensuum
eiusdem verbi, & dictionis facile ex di-
stinctione variæ acceptionis terminorum
& temporum colligitur verus sensus li-
teralis à Spiritu sancto intentus, & à
13 Sanctis Patribus explicatus, nam distin-
ctio tria efficit bona, nam per ipsam di-
stinguens dicitur fieri proximus verita-
ti secundum Surdum *decis. 58. num. 5.*
nam posita distinctione sensuum, verus
amplectitur, falso reiecto; deinde distin-
ctio dat rem melius intelligere, vt ait
Glosa initio *Clem. 1. de verbi signif.* ex In-
stit. *de legat. S. Sed non.* demum distin-
ctione concordantur Scripturæ, dicente
D. Aug. relato *Cap. Si. peccauerit 19. 2.
q. 1. Distingue tempora, & concordabit
scriptura.* Quando igitur, vna dictio, aut
clausula Sacrę Scripturæ potest habere
plures sensus, posita distinctione, ille
accipiendus est, qui magis veritati ap-
propinquatur, & quem Sancti Patres
communiter amplectuntur, à quorum
doctrina, & sententijs recedendum
non est, ex sacris enim literis, teste
S. Hilario de Synodis aduersus Arrianos
& August. *in Psal. 54.* perperam intelle-
ctis ortæ sunt hæreses, nulla tamen est 14
sed male intelligentium culpa, ex hoc
tamen Deus bonum elicuit, nam mul-
ta, quæ latebant in Scripturis, aperta
sunt, & manifestata hæreticis Ecclesiam
exagitantibus; ad quod facit etiam il-
lud Apostoli *Epist. prima ad Corinth. c. 11
num. 19. Nam oportet, & hæreses esse, vt
qui probati sunt, manifesti fiant in vo-
bis.*

Quæres 5. An vnus locus Scripturæ
bene declaretur per alium?

Resp. Sic per alium notiorem, & cla-
riorem ex D. Aug. *lib. 3. de doctr. Christ.* 15
cap. 26. dicente, quod locum vnum sa-
cræ Scripturæ exponere per alium eius-
dem Scripturæ clariorem, optima est in-
terpretatio; vnde idem ibidem *cap. 2.*
& super Genesi *lib. 1. cap. fin.* & alibi do-
cuit, quod ambiguitas, & repugnan-
tia, quæ videtur in Sacris literis, ex ip-
sius textus consequentibus, & adiun-
ctis tollenda est; si autem Scripturæ re-
pugnantia pertractari, ac discuti non
potest, saltem id intelligatur, quod sa-
na fides pręscribit. Affero exemplum.
*Psal. 34. Apprehende arma, & scutum,
& exurge in adiutorium mihi:* quid sunt
hæc arma, & scutum? nisi bona volun-
tas Dei, qua protegit, & coronat seruos
suos, vt explicatur per alium Psal. 5.
*Domine vt scuto bonæ voluntatis tuæ coro-
nasti nos:* Confirmantur prædicta, quia
etiam in legibus humanis vnus locus
alium declarat, *l. Qui filiabus ff. de le-
gat. 1. Glos. in verbis Cap. Quid crudele
23. q. 4. Glos. v. Patet cap. 2. 33. q. 1.* &
lex noua declarat veterem, l. Non est
dubium *ff. de legib.* ergo idem dicen-
dum est de lege diuina contenta in Sa-
cra Scriptura ex supra relatis.

Quæres 6. An sensus Metaphoricus,
& similitudinarius spectet ad literalem,
an ad Spiritualē? Est autem Metaphora
translatio alicuius verbi à propria signi-
ficatione ad impropriam; vt si vocem 16
Christum Leonem, agnum, &c. & fere
semper fundatur in aliqua similitudine,
quæ communis est rei significanti, & rei
signi-

significatæ, quod ostenditur in illo Ioan. *cap.15. ego sum vitis vera, & pater meus Agricola est*. Sicut enim in humanis homo dicitur Agricola, qui plantat, & dat esse viti, ex cuius racemis in torculari suppositis excutitur, & exprimitur vinũ, ita in diuinis Pater producendo, & dando esse Filio, per similitudinem dicitur Agricola, & Filius vitis; & sicut ex vite vinum exprimitur ita ex Christo expressa fuit passio, & mors in torculari crucis.

17 *Resp.* Sensus Metaphoricus pertinet ad spiritualem, probatur. Tum quia sensus Literalis à spirituali per hoc differt quod in Literali voces immediatè significant res, in spirituali vero vna res aliam significat D.Th. *par.1. q.1. art.10.* cum Caiet. & alijs ibidem, addo aliud exemplum ex illo Psalmi: *Oculi Domini super iustos*. Posteriores voces à prima sensum habent Literalem, vt notum est, quia significant immediatè Dominum super homines iustos; prima vero vox, *Oculi*, propriè non sumitur vt significat organum sensibile potentiæ visiuæ, quia certissimum de fide est Deum non habere oculos materiales, vnde illud verbum *Oculi* sumitur impropriè, & Metaphoricè pro virtute intellectiua, quæ in Deo efficit, quidquid boni in homine præstant oculi. Pari ratione, ea verba: *Vicit Leo de tribu Iuda*, quæ ex immediata significatione, & propria referuntur ad animal rugibile, transferuntur ad significatum Metaphoricum per quem exprimunt Christum, qui in fortitudine sustinendæ passionis, & liberandi homines à captiuitate Diaboli comparatur Leoni, qui omnia animalia fortitudine superat. Tum quia D.Aug. *in Psalm.8.* verba, quæ per similitudinem transferuntur ad significandas res, quæ propriè non significantur per voces illas, accipiuntur allegoricè; & S.Chrisost. *in c.3. Matth. homil.13.* dicit, quod parabolæ non sunt ad verbum exponendæ, ne multa sequantur absurda, ergo earum sensus Literalis non est, sed spiritualis; & S.Hieron. in Osee *cap.10.* dicit, *hanc habet consuetudinem sermo diuinus, vt per Tropologiam, & Metaphoram historiæ exprimat veritatem*. Demum idem Aug. 3. *de doctr. Christ. cap.5.10. & 11.* dicit, quod cauendum est, ne figuratam locutionem ad literam accipiamus, neque locutionem propriam, vt figuratam intelligamus. Sensus ergò Metaphoricus, Parabolicus, & figuratus alius est à Literali, proindè se tenet ex parte Spiritualis.

Quæres 7. An quilibet locus Sacræ Scripturæ habeat sensum Literalem? Affirmat Becan. *cap.3. de fide q.4. num.3.* pro qua re tria dicit. *Primo*, sensum literalem esse illum, qui verbis ipsis proximè significatur, siuè propriè, siuè metaphoricè accipiantur. Sed in præcedenti quæstione probatũ est Metaphoricum, & improprium sensum non spectare ad literalem, cum is tantum per immediatam, & propriam vocis significationem accipiatur, & non per res, quæ prout supponunt pro alijs rebus dicuntur habere sensum spiritualem. *Secundo*, quando verba non sumuntur propriè, sed Metaphoricè, seu figuratè, & translatitie, illum dici sensum literalem, qui proximè significatur per verba metaphoricè sumpta, vt si dicamus: *Lupus habitabit cum agno*. Lupus, & Agnus non sumuntur propriè, sed impropriè pro feroci, & mansueto. Sed id etiam falsum est, nam significatio impropria ad sensum spiritualem refertur, nam res pro re supponit attenta similitudine inter vnam, & alteram. *Tertio* demum notat in parabolis duas esse partes, vna continet rem allatam in similitudinem, altera applicationem, & subdit vtramq. habere sensum literalem; exemplificat in illo Matth. 13. *num.33. Simile est regnum Cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum*. Prima pars cõtinet factum mulieris expressum per propriam significationem verborum, ac proindè literalem sensum. Secunda pars cõtinens applicationem facit hunc sensum literalem. Sicut modicum fermentum habet tantam vim, vt immissum in magnam farinæ massam, eam totam pene-

penetret, & maiorem reddat, ita Euangelium significatum per Regnum Cœlorum, habet eam efficaciam, vt prædicatum in Palæstina, mox totum orbem terrarum peruaserit, & Ecclesiam multo ampliorem, quam erat, effecerit. dicit ergo quod sensus est literalis, si referatur ad verba secundum propriam significationem; si vero ad rem significatam, sensus est misticus, nam fermentum mistice significat Euangelium, massa Ecclesiam, seu orbem terrarum, cui prædicatur Euangelium. Hoc tertium nihil aliud probat, quam applicationem constare ex sensu literali, & mistico, sed quoniam misticus fundatur in literali, ideo spiritualis sine literali concipi non potest, hunc tamen non sequitur Metaphoricum sensum ratione sui esse literalem.

18 *Resp.* Non quilibet locus Sacræ scripturæ admittit sensum literalem, est sententia antiquorum Patrum Augustini, Hieronymi, Gregorij, Origenis, & Lirani apud Becan. *cit. cap.3. de fide quæst.4.* Probatur per Sanctos Patres, nã S.Chrysostom. in Matth. *cap.3. homil.13.* dicit; quod parabolæ non sunt ad verbum exponendæ, ne multa sequantur absurda. Item S.August. *cap.2.* super Genesi ad literam, dicit: *si secundum literam, idest, vt litera sonat aliqua intelligi pie, & digne non possunt, nisi figurate, atque ænigmatibus, ista credamus, auctoritatem habemus Apostolicam, à quibus tam multa veteris testamenti soluuntur ænigmata.* Item S.Basilius Hexamer. Congress.9. inquit: *Literalis expositio maximè commendatur, vbi commodè haberi potest.* Ex his deducitur dari aliqua loca Sacræ scripturæ, quæ id patiuntur sensum literalem, eo enim posito sequeretur aliquod absurdum; ad quod facit illud diuinum axioma. *Litera occidit, Spiritus viuificat.* Ponamus aliqua exempla, ex quibus appareat in illis sensum literalem non posse locum habere. Iudic. *cap.9. num.8. Ierunt ligna, vt vngerent super se regem.* Matth.5. *num.30. Si dextera manus tua scandalizat te, abscinde eam, & proijce abs te.* Item illud Psalmi. *Oculi Domini super iustos.* Secundum sensum literalem prædicta falsa sunt, nam ligna sunt incapacia vnctionis regis super se. Peccatum graue præscindere sibi manum. Demum falsum est, Deum habere oculos.

Quæres 8. An idem locus Scripturæ admittat plures sensus literales?

Resp. Affirmatiuè, affero duo exempla, vnum ex Psalmo 2. ibi: *Ego hodie genui te.* Intelligitur de generatione æterna, ad Hebr. *cap. 1. num.5.* & de resurrectione Act.13. *num.33.* Alterum Isaiæ *cap. 53. num. 8. Generationem eius quis enarrabit?* intelligitur de vtraque Generatione æterna, & temporali, nam vtraque est ineffabilis, de vtroque sensu Sanctus Leo *Ser.3. in Natiuitate Domini cap. 1.* 19

Quæres 9. An Testamentum vetus in nouo citetur secundum sensum literalem, & spiritualem?

Resp. Modo in vno sensu, modo in 20
alio citatur, exemplum sit de sensu literali apud D.Matthæum *cap.19.num.4.* citatur locus Genesis *cap.1.num.17. Masculum, & Fœminam fecit eos.* De sensu spirituali, Ioan.19. *num.36.* citat in sensu spirituali locum Exodi *cap.12. n.46. Os illius non confringetis*, de Christo præfigurato per Agnum Paschalem cui non frangebant crura in sacrificio, in quo literali sensu accipitur in veteri Testamento loco citato, & Numer. *capit.9. num.12.*

Quæres 10. Quotuplex sit Sacra scriptura? à quo auctore fuerit scripta? & an sit bona? 21

Resp. Duplex est Sacra Scriptura Veteris, & Noui Testamenti, illam vocant Mosaicam, quia à Deo Moysi data fuit vt publicaret eam populo, hanc nuncupant Euangelicam à Christo publicatã mediantibus Apostolis per vniuersum Orbem. Vtraque Auctorem habet Deũ, Ad Roman. *cap.1.* initio. *Paulus Apostolus segregatus in Euangelium Dei, quod antea promiserat per Prophetas suos in Scripturis Sanctis de Filio suo.* Ad Hebr. *cap.1. num.1. Multifariam multisque modis olim Deus loquens in Prophetis, nouissime*

me diebus istis locutus est nobis in Filio. Cur autem vtriusque Testamenti Deus sit Author, ea est ratio ex S.Thoma. 1.2. *q.* 98. *art.* 2. quia ad eumdē spectat proponere finem, & ordinare media ad finem, lex autem Euangelica est finis veteris legis, per hanc enim homines deducebantur ad Christum tamquam ad finem legis iuxta illud Roman. *cap.* 10. *num.* 4. *Finis legis est Christus*. Deus autem neutrum Testamentum per se immediatè promulgauit, sed vetus ministetio Angelorum pronuntiauit Moysi, & per hunc populo Iudæorum. Nouum vero per Christum publicauit Apostolis, & per hos toti mundo. Ista promulgatio mediata apertè colligitur ex Apostolo ad Hebr. *cap.* 2. *num.* 2. ad Galat. *cap.* 3. *num.* 19. ex D.Aug. 3. *de Trinit. cap. fin.* D.Thoma 1.2. *q.* 98. *art.* 3. Est autem vtraque lex bona, de veteri habentur multæ auctoritates Psal. 18. *num.* 8, *Lex Domini immaculata conuertens animas*. Paulus ad Rom. 7. *num.* 16. *Consentio legi, quoniam bona est*. Idem ibidem *num.* 22. *Lex quidem sancta, & mandatum sanctū & iustum, & bonum*. Noui vero Ioann. 15. *num.* 10. *Si præcepta mea seruaueritis manebitis in dilectione mea*. Marci *cap.* 16. *num.* 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit*. Et in Tridentino *Sess.* 4. *Euangelium dicitur fons omnis, & salutaris veritatis*.

Est itaq. de fide credendum, vtrumque Testamentum Deum habere auctorem, esse sanctum, bonum, & immaculatum, promulgatum Vetus quidem ministerio Angelorum, nouum vero per Christum Apostolis, & per hos toti terrarum orbi.

Hæretici contendunt legem veterem fuisse malam, quod probant. Primo eiusdem auctoritate, nam Ezechiel. 20. *n.* 25. dicitur. *Ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in quibus non viuent*. Roman. *cap.* 4. *num.* 15. *Lex iram operatur*. Idem ibidem *cap.* 5. *num.* 20. *Lex subintrauit, vt abundaret delictum*. Ad Hebr. *cap.* 8. *num.* 7. *Si prius testamentum culpa vacasset, non vtique secundi locus inquireretur*.

Secundo, lex vetus erat dura, inhumana, & impossibilis, Exodi *cap.* 21. *n.* 24. *Oculum pro oculo, dentem pro dente*, & ideo illud Christus sustulit, vt apparet in Matth. *cap.* 5. *num.* 38. *Audistis, quia dictum est, oculum pro oculo, & dentem pro dente, ego autem dico vobis non resistere malo*.

Tertio, lex noua est contraria veteri, ergò si noua est bona, vetus est mala, & iniqua, nam Sap. 11. *n.* 25. dicitur quod Deus diliget omnia. *Diligis omnia, quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti*. Contrarium habetur Rom. 9. *num.* 13. *Iacob dilexi, Esau autem odio habui*. Item Vetus in Gen. *cap.* 2. *num.* 2. dicit, Deum ab omni opere quieuisse die septimo; nouum vero in Ioan. *cap.* 5. *num.* 17. dicit, Deum vsque modo operari. Quāplures vtriusque Testamenti contradictiones refert Becan. *cap.* 3. *de fide q.* 8. *à num.* 7.

Resp. Legem non solum fuisse bonā, 22 sed etiam valde vtilem, non tamen erat perfecta, & sufficiens ad salutem; eius bonitas superius probata fuit. Vtilitas colligitur ex illo Psalmi 18. *Lex Domini immaculata conuertens animas*. Roman. 3. *num.* 20. *Per legem cognitio peccati*. Idem *cap.* 7. *num.* 7. *Peccatum non cognoui nisi per legem*. Imperfectio eius deducitur ex *cap.* 7. *Hebr. num.* 19. *Nihil ad perfectum adduxit lex*. Idem ad Galat. *cap.* 4. *num.* 9. vocat legem elementa infirma, & egena. Insufficiens demum dicitur ad salutem, ad Galat. *cap.* 2. *n.* 16. *Scientes autem, quod non iustificatur, homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi, & nos in Christo Iesu credimus, vt iustificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis, propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro*. Ex his patet responsio ad obiecta.

Ad primum dico, illas auctoritates solum probare legem veterem fuisse imperfectam, & insufficientem ad salutē, ex quo ibi dicitur non bona, & culpabilis, idest, insufficiens ad salutem propter suam imperfectionem.

Ad secundum dico, legem veterem fuisse quidem multum difficilem, asperam,

ram, & duram respectiuè ad Euangelicam, quæ facilis, & suauis est, iuxta illud Matth. 11. *num.*30. *Iugum meum suaue est, & onus meum leue*; non ideo tamen dicenda est inhumana, & impossibilis ex sua difficultate, lex enim licet dura, & difficilis, non desinit esse lex, sed seruanda est, *l. Prospexit, ff. qui, & à quibus*, Nauar. *consil.*24. *de hæret.* Tusch. *verb. lex conclus.* 262.

23 Ad tertium dico, legem veterem non aduersari nouæ, sed inter se esse concordes, si bene intelligentur loca, quæ ad inuicem videntur pugnare, iuxta quod dictum fuit superius de diuersis sensibus Sacræ scripturæ. Nam Deus diligit omnia, & nihil odio habet, dilectione naturali vnumquodque creans iuxta suā naturam, ita quod nihil eorum odit, idest, nihil deest, quod illis debitum sit iuræ naturæ, omnia enim Dei opera perfecta sunt, Esau vero odio habuit ratione suæ malitiæ, non ratione naturæ, cum illum creauit perfectum secundum requisita suæ naturæ. Deus quieuit septima die quo ad creationem mundi, modò autem adhuc operatur quo ad creationem singularium, atque quo ad gubernationem, & conseruationem creaturarum, quæ ab eius influxu conseruatiuo perenniter dependent.

Quæres 11. An lex vetus modò obliget omnes homines?

24 *Resp.* Lex vetus solum Iudæos obligauit, nequaquam Gentiles, qui si volebant se aggregare Hebræis, recepti inter Iudæos tenebantur ad obseruationē legis. Nos Christianos obligat non quo ad obseruantiàm, sed quo ad fidem, in quantum credere debemus quicquid in illa reperitur scriptum, quatenus erat figura omnium eorum, quæ in Christo completa sunt. Abrogata autem fuit quo ad obseruationem respectu præceptorum cerimonialium, & iudicialium; respectu vero præceptorum moralium non fuit abrogata, neque abrogari potest, vnde quo ad hoc manet, & obligat omnes homines Iudæos, Gentiles, & Christianos. Abrogata autem fuit lex vetus à Christo Domino, & cessauit in morte Christi quo ad sui obligationem non tamen quod ad suam vtilitatem, neque subito mortifera fuit vtentibus illa.

Prima pars, quod lex vetus solos Iudæos obligauerit, colligitur ex Exodo *cap.*19. & sequentibus, vbi Deus legem dedit Moysi promulgādam soli populo Iudæorum, ergo is solus tenebatur illis legibus, illi enim tantum obligantur ad legem obseruandam, quibus promulgatur, ratione cuius fiunt subditi. Confirmatur *ex cap.*4. *Deuter. num.* 8. *Quæ est alia gens sic inclita, vt habeat ceremonias, iustaque iudicia, & vniuersam legē.* Item Psal. 147. *num.*20. *Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis.* Ita omnes cum S. Thoma 1. 2. *q.*98. *art.*4. Hoc priuilegium solis Hebræis Deus concessit ex mera gratia, iuxta promissionem Abrahæ, in cuius semine benedicendæ erant omnes gētes per Christum, qui ex semine Abrahæ natus fuit.

Secunda pars, quod Gentiles non tenerentur illis legibus, probatur, quia lex non obligat nisi illos, quibus promulgatur, *l. Leges C. de legib. Cap.* 1. *de postul. prælat.* sed lex mosaica non fuit promulgata Gentilibus, ergo illos non affecit. Intellige quo ad pręcepta ceremonialia, & iudicialia, nam quo ad pręcepta moralia, & iuris naturæ omnes tenētur, vt cum cōmuni docet D. Thomas 1. 2. *q.*98. *art.*5. Becanus. de lege Mosaica *q.*3. *concl.*2. Inter Iudæos recepti Gentiles tenebantur illorum lege, vt colligitur *ex cap.* 12. *Exodi num.*48. *Si quis Peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere Phase Domini, circumcidetur prius omne masculinum eius & tunc rite celebrabit, eritque sicut indigena terræ.* Licet autem ex ea auctoritate nullū exprimatur obligationis verbum, nihilominus hoc ipso, quod circumcidebantur, Iudeorum legi subijciebantur, vt docet D. Paulus *cap.*5. *ad Galat. num.*3. *Testificor omni homini circūcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ.* Sicut qui baptizatur obli-

gatur legi Euangelicæ.

Tertia pars, quod legi veteri Christianus non teneatur, patet, quia illi publicata non fuit, & quia ab initio status Euangelici cessauit, vt mox probabitur. Pertinet vero ad nos, quo ad duo, nempe quo ad præcepta moralia, quia sunt legis naturæ omnes homines obligantia; & quo ad fidem, quatenus credere debemus, verum esse quicquid habetur, & exprimitur in lege veteri.

Quarta pars, quod lex vetus abrogata fuerit quo ad præcepta cerimonialia, & iudicialia, de fide colligitur ex diuersis Sacræ Scripturæ locis, Lucæ *cap.16. num.16. Lex, & prophetæ vsque ad Ioannem* Paulus ad Galat. *cap.3. n.24. Lex pedagogus noster fuit in Christo; at vbi venit fides, iam non sumus sub pedagogo.* Manet vero quo ad moralia, & veritatem fidei, iuxta illud Baruch. *c.4. num.1. Hic liber mandatorum Dei, & lex quæ est in æternum.* Lex igitur manet in æternum quo ad moralia, & quo ad rē significatam, abrogata vero fuit quo ad reliqua præcepta, & significationem. Ita D. Thom. *1.2. q.103. art.3.*

Quærunt Theologi, an moralia abrogata fuerint saltem quatenus à Myose conscripta sunt in testamento veteri? Sotus, Medina, & Valentia negāt. Bellarminus cum aliis affirmat apud Becan. *cap.4.* de lege mosaica *q.8. num.5.* Videtur quæstio parui momenti, ideo omitto; hoc certū est, quod præcepra moralia quatenus naturalia sūt ab omnibus obseruāda sūt quatenus Mosaica à solis Hebræis, quatenus Euangelizata ab omnibus, lex enim Euāgelij omnibus mortalibus necessaria est ad salutem.

Sexta pars, quod legem veterem abrogauerit Christus in sua morte, probatur ex illis verbis: *Consumatum est.* quę protulit in Cruce pendens. Confirmatur, Tum quia Matth. 27. *num.51.* velum templi tunc scissum fuit, quod indicat expirationem legis. Tum quia Christus per suam mortem redemit eos, qui erant sub lege subdendo illos legi Euangelicæ ex D. Paulo ad Galat. *cap.4. num.5.* Ita D. Thom. 1.2. *q.103. art.3.*

Nonnulli hæretici volunt legem abrogatam fuisse à Ioanne Baptista, non autem per mortem Christi, primo quidem quia *Lex, & propheta vsque ad Ioannem*, Lucæ *cap.16. num.16.* sed id intelligitur, quod lex, & prophetę prædixerūt Christum venturum, & hæc predictio durauit vsque ad Ioannem, qui Christum non prędixit, sed pręsentem iam prædicauit, & digito demonstrauit, vnde canit Ecclesia. *Te quidem mundi scelus auferentem indice prodis.* Secundo; lex fuit vmbra, & Christus lux, sed adueniente luce cessat vmbra, ergo per aduentum Christi cessauit lex antequam moreretur. Lex quidē fuit vmbra Christi venturi præcisè in quantum redempturus erat mundum per suam mortem, consequenter lex adumbrata mansit vsque ad mortem Christi, per quam tunc fuit vera lux mundi, & ideo tunc solum euanuit vmbra legis.

An autem præcisè in puncto mortis cessauerit lex, an in resurrectione? Dico, perfectam fuisse abrogationem legis per Resurrectionem in morte inchoatam, vt Sotus *lib. 2. de iustitia q.5. art.4.* probat *ex cap. 4. Roman. num. 25. Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.* Ratio est, quia etiam Resurrectio in lege præfigurata fuit. Oppositū docet Valent. quē sequitur Becan. *q.9. de lege Mosaic. n.11.* vbi *n.12.* respōdet supradictis Soti argumentis; ad primum quidem, Christum resurrexisse propter iustificationem nostram, idest ad confirmandam fidem nostram, qua iustificamur, tametsi enim Christus per mortem suam sufficienter pro nobis meritus fuit iustificationem, & remissionem peccatorum, hoc tamē beneficium nō applicatur nobis nisi per fidem in Christum, quæ vehementer fuit confirmata in nobis per Resurrectionem secundum Apostolum *1. Corinth. cap.15.* Id totum verum, nihilominus verum quoque est resurrexisse etiam propter nostram iustificationem, vt aperte dicit Apostolus loco citato, & à sensu literali, qui inter alios potior est, recedendum non est, ex supradictis *q.4.* &

adhi-

adhibetur, potissimum in explicandis mysterijs fidei. Confirmatur illud,quia in sacris litteris fere semper cum passione coniungitur resurrectio, Matth.16. *num.*21. Lucæ 9. *nu.*22. Marci 9.*nu.*30. Paulus 2. *Corint.*5. *nu.* 15. primo, ad Thessal. 4. *num.* 13. Quod resurrexerit propter nostram iustificationem habetur etiam Act.13. *num.*33. *Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad patres nostros repromissio facta est, quoniam hanc Deus adimpleuit filijs nostris resuscitans Iesum.* Hoc idem docet D.Thom. *part.*3.*q.*53. *art.*1. dum dicit resurrexisse ad complementum nostræ salutis. Ex his etiam patet ad eius responsionem, nam ex eo, quod redemptio per mortem fuerit principale misterium nostræ salutis,non ideo negandum est, mysterium resurrectionis fuisse figuratum in lege veteri, & propterea legem adhuc ex parte adumbratam per resurrectionem euanuisse.

Septima pars,quod lex abrogata quo ad obligationem pro aliquo tempore inter mortem, & Pentecosten vtilis fuerit, probatur; Tum quia lex noua nondum erat sufficienter promulgata, ergò vetus suam vim adhuc obtinebat.Tum quia si lex vetus pænitus quo ad omnia fuisset sublata, runc homines fuissent sine lege, ac proinde caruissent remedjis ad salutem necessarijs, nec refert dicere, in eo casu adfuisse legē naturæ, quia etiam illa aderat tempore legis mosaicæ. ergò signum est, quod illa sola non sufficiebat;neque reuelat difficultatem, si dicamus, statim incæpisse legem Euāgelicam, & Baptismum, quibus poterāt homines iustificari, quia eo tempore multi legem Euangelicam ignorabant, & alij spernebant, immo nondum erat publicata: Ita docent Scotus,& Gabriel apud Becan. *q.*9.*de lege Mosaica*,vbi pro hac sententia adducit D.Bernard.*epist.*7 his verbis. *Tamdiù credendum est antiqua valuisse Sacramenta, quamdiu palam interdicta non fuisse constiteris.*

Octaua pars, quod lex vetus non fuerit statim mortifera, licet esset mortua, probatur ex facto D. Pauli, qui circumcidit Timotheum Act.16.*num.*3.& cum Hebræls se purificauit, vt ibidem legitur *cap.*21.*nu.*26. Et ita docet D. August. *Epist.*19, *ad Hieron.* contra Sanctum Hieron. apud D.Thomam 1.2. *q.*103. *art.*4.Diuus ergò Augustinus dicit,non fuisse peccatum mortale vti illis ceremonijs ad colendum Deum, non autem prout prænuntiabant Christum venturum, quod fuisset graue peccatū, cum iam Christus venerit, & Apostolus Paulus illis vsus fuit ad protestandum illas fuisse bonas, & à Deo institutas pro tempore legis obseruandas, & vt hac via Iudæos facilius traheret ad legem Euangelicam.

Queres 12. An lex noua, quæ dicitur Euangelica, seu nouum Testamentū à Christo Domino instituta fuerit obligās omnes homines ad sui obseruationem?

Resp. Nouum Testamentum à Christo Domino institutum fuit, & obligat homines cuiuscumque nationis ad sui obseruationem. 25

Prima pars, quod legem nouam Christus instituerit, probatur Ioan. *cap.*14. *num.* 15. *Mandata mea seruate.* Idem *cap.*15. *num.*10. *Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea.*Marth. *cap.* 28. extremis verbis. *Docete eos seruare omnia, quæcumque mandaui vobis.* Sed non est est immorandum in probatione huius, quia luce clarius est.

Notandum autem; quod sicut in lege veteri tria dabantur præceptorū genera,nā erant alia ceremonialia, alia iudicialia, alia moralia, de quibus D.Thomas 1.2.*q.*99. *art.* 5.& in sequentibus quæstionibus; ita & noua continēt alia tria, moralia, Sacramentalia,& fidei; de moralibus agitur præcipuè *cap.*19. Matthæi, de Sacramentalibus, de baptismo quidem: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non potest introire in regnum Dei* apud Ioan. *cap.*3.*num.*5. qui *cap.*6. *num.*53. agit de Sacramento Euchàristiæ: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c.*de præcepto fidei habetur Marci *cap.*16. *num.* 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit, qui vero non crediderit condemnabitur.* Item Ioan.8. *num.*24. *Si non credideritis, quia* 26

ego sum, moriemini in peccato vestro. Vide D.Thom.1. 2.q.106. vbi multa de lege noua.

27 Est autem de fide, quod Christus nõ solum sit Redemptor noster, sed etiam Legislator noui Testamenti, definitum in Tridentino *sess.6.Canon.21*. his verbis. *Si quis dixerit, Christum Iesum à Deo hominibus datum fuisse vt Redemptorem, cui fidant, nõ etiã vt Legislatorem, cui obediant: Anathema sit*. Hoc decretum fuit cõtra errorem Caluinistatum, & aliorum hæreticorum, qui asserebant Christum esse tantum Redemptorem, non autem Legislatorem.

28 De fide quoq; est, Euangelium Christi continere præcepta obligantia, præter præceptum fidei, contra Caluanistas definitũ in eadem *sess.6. can.19*. his verbis. *Si quis dixerit nihil præceptum esse in Euangelio, præter fidem; anathema sit.*

Secũda pars, quod lex Euangelij omnes obliget, probatur authoritatibus adductis in præcedenti Notando. Confirmatur, quia dicitur Matth. *cap*. 19. *num*.17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*.

29 Hæretici docent, præcepta decalogi esse impossibilia obseruatu, ac proinde neminem obligare, impossibilium enim nulla est obligatio, ex Reg. 6. *in* 6. probant ex eo, quod opera quę fiunt etiã à iustis, sũt immũda, & maculata propter cõragionem peccati originalis, quod in homine manet dũ in hoc mundo viuit. Sed hæc omnia sunt falsa, nam luce clarius est, hominem Dei gratia posse seruare præcepta, & in multis Sacræ Scripturæ locis docetur, Ezechiel. 36. *nu*.27. *Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam, vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis*. Ioan. 5. *num*.3. *Hæc est caritas Dei, vt mandata eius custodiamus, & mandata eius grauia non sunt. lib*.3. Regum *cap*. 14. *num*.8. *Non fuisti sicut seruus meus Dauid, qui custodiuit mandata mea*. De sanctis Zacharia, & Elisabeth Lucę. 1. *num*.6. dicitur. *Incedentes in omnibus mandatis, & iustificationibus Domini sine querela*. De quodam iuuene dicitur Matth. 19. *num*.20. *Omnia hæc custodiui à iuuentute mea*.

30 Est autem de fide definitum in eodẽ Trident. *sess.6. can.18*. præcepta Dei nõ esse obseruatu impossibilia illis verbis *Si quis dixerit, Dei præcepta homini etiã iustificato, & sub gratia constituto esse ad obseruandum impossibilia. Anathema sit*. Præterea error est in fide asserere peccatum originale hominem comitari in hac vita, nam de fide definitum est *sess.5.can.3*. illud tolli per Sacramentum Baptismi.

Quæres 13. Quid, & quotuplex sit Traditio, ex qua articuli fidei constituuntur? Supposito duplici genere traditionum. Aliæ enim dicuntur Apostolicæ, de quibus in præsenti, Alię Ecclesiasticę, de quibus in sequenti quæstione.

31 *Resp*. Traditio Apostolica est Catholicum dogma à Deo Oretenus reuelatum Apotolis, & per Apostolos continua successione toti Ecclesiæ, cui proponitur credẽdum vti mysterium fidei, aut bonorum morum, ita quod continet articulos fidei, & paris est auctoritatis cum libris Canonicis. Colligitur id totum ex Sanctis Patribus, & Concilio Tridentino, atque ex Sacra Scriptura.

Ex Sacra Scriptura ad Thessal. *cap*.2. *num*.14. *epist*.2. *Itaque fratres state, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per Epistolam*. Hebræi quoque suas habebant traditiones, de quibus fit mentio à Christo pluribus in locis, Matth. *cap*.15. *num*. 2. Marci *cap*.7 pluribus vicibus, & Act. *cap*.6. *num*.14. *Audiuimus eum dicentem, quoniam Iesus Nazarenus hic destruet locum istum, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses*.

Ex Tridentino *sess*.4. hęc habentur de Traditionibus. *Perspiciensque hanc veritatem, & disciplinam contineri in libris scriptis, & sine scripto Traditionibus quæ ab ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis, Spiritu sancto dictãte quasi per manus traditæ ad nos vsque peruenerunt*. Et paulo infra. *Nec non traditiones ipsas tum ad fidem, tum*

ad

ad mores pertinentes, tamquam vel oretenus à Christo, vel à Spiritu Sancto dictatas, & continua successione in Ecclesia Catholica conseruatas pari pietatis affectu, ac reuerentia suscipit, ac veneratur. In calce eiusdem sessionis. *Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus prout in Ecclesia Catholica legi consueuerunt, & in Veteri vulgata latina editione habentur, pro sacris, & Canonicis non susceperit, et Traditiones prædictas sciens, et prudens contempserit, anathema sit*.

32 Ex sanctis Patribus, August. *lib.4. de Baptismo cap.4. Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilijs institutum, sed semper tentum est, nonnisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur*. Alia loca sanctorum Patrum habes apud Gratianum *dist.* 11. *&* 12.

Colligitur ex dictis ad traditionem Apostolicam tria spectare, *Primum*, quod illa procedit de ore Dei, Christi, seu Spiritus Sancti, & ad totam Ecclesiam continua successione peruenit per Apostolos. *Secundum*, quod illa parem habet auctoritatem cum libris Canonicis, ac proinde facit articulos fidei, sicut & libri Canonici. *Tertium*, quod traditionibus discredens est hereticus excommunicatus in dicto Concilio, & in Bulla Cœnæ. Id totum colligitur ex allatis decretis Tridentini. De illis latè Azor. *par.* 1. *lib.*8. *cap.*4. Turrian. *lib.*2. *cap.*16. *lib.*5. *cap.* 4. Corduba *lib.*4. *quæst.*1. *propos.*5. Becan. *de fide cap.*4.

33 Quod Traditiones sint paris auctoritatis cũ libris Canonicis, hoc de fide tenendum est ex allegatis locis Tridentini. Confirmatur id; Tum quia in vtrisque continentur articuli fidei. Tum quia vtriusque auctor est Deus. Tum quia sicut humanum ius, quod duplex est, Scriptum, quod vocatur lex, & non scriptum, quod dicitur consuetudo, ex doctoribus cum Gratiano *dist.* 1. *cap.*3.
34 *&* 5. parem inducit obligationem, siuè sit scriptum, siue non, vt omnes testantur in materia legum, & consuetudinis, hæc enim altera lex elicitur, *cap. consuetudo* 5. *dist.*11. & instituta maiorum pro lege habentur, *cap. In his* 7. *dist.*11. ita ius diuinum, quod duplex est, vnum scriptum, quod sunt libri Canonici, de quibus hactenus sub nomine sacræ scripturæ, alterum non scriptum, quod est traditio à Christo tradita oretenus sine scripto Apostolis, & per illos toti Ecclesiæ, parem inducere habent obligationem cum libris Canonicis.

Subijciam in exemplum nonnullas Traditiones pro intelligentia dictorum, præter tria exempla superius sub *q.* 2. adducta de libris Canonicis, quorum solus Deus author; quique intacti, & integri peruenerunt ad Ecclesiam, quæq. illorum verũ sensum ad mentem diuinę veritatis habet, & conseruat. Hæc tria de fide credenda sunt, & cum non habeantur in iure scripto, proueniunt ex traditione, & iure non scripto.

Habemus etiam per Traditionẽ Symbolum Apostolorum esse verè Canonicum continens regulam fidei nostræ. 35
Reliqua duo Symbola Patrum nimirũ dictum, *Credo maior*, extensione sententiarum, & explicatione, & illud S. Athanasij non dicuntur Apostolica, sed tantũ Ecclesiastica, illud in diuersis Concilijs compositum ad declarandam fidem, & impugnandos errores hæreticorum, hoc explicatiuum mysteriorũ vnitatis, & Trinitatis Diuinæ, & Incarnationis Verbi; ambo vocantur quasi regula fidei, & declaratio symboli Apostolorum, quod Sancti Patres in diuersis Concilijs authoritate Apostolica Congregatis explicarunt per posterius, contra insurgentes hæres. Vide D.Thom. *2.2.q.1.ar.fin.* Durand. *in* 3. *dist.* 25. *q.*2.

Negans symbolum Apostolicum esse ab Apostolis compositum hæreticus est, 36
idem dic de reliquis duobus secundum quid minus, nimirum esse suspectum, quia ab Ecclesia acceptantur, & solemnizantur vt à Sanctis Patribus composita.

Est Apostolica traditio, quod B.V.M. semper fuerit Virgo, ante partum, in partu, & post partum; contrarium asserere est dogma hæreticum à Sanctis Patribus impugnatum, à S.Hieronymo 37
contra

contra Heluidium, & à S.Augustino *lib. de hæresib. cap.84.*

38 Septennarium numerum Sacramentorum non est expressum in Biblia, ex qua tamen deducitur per traditionem Apostolicam communi consensu Patrū in Concilijs Florentino, & Tridentino *Seß.7. can.1.* vbi anathematizantur asserentes esse plura, vel pauciora, vide Catechismum Roman. de hac Traditione de Sacram. in genere *Sect.19.*

39 Infantes sunt baptizandi, est Apostolica traditio, August. in Genesi ad literam *cap.23.* Catechismus de Sacramen. Baptismi *Sect.32.* Trident. *Seß.5. can.4.* anathematizat negantes paruulos esse baptizandos, *& seß.7. can.13.* excommunicantur asserentes paruulos baptizatos non esse connumerandos inter fideles; aut esse rebaptizandos factos adultos, atq. dicens, melius esse omitti eorum baptisma, quam baptizari sola fide, sine aliquo actu proprio credendi; *& can.14.* similiter excommunicantur asserentes, paruulos cum adoleuerint, interrogandos esse, an ratum velint habere susceptum baptisma, si nolint, suo esse arbitrio relinquendos, neque cogendos ad vitam Christianam.

40 Traditione Apostolica habetur, baptismum ab hæreticis collatum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, esse validum, & verum, D.Aug. *lib.2. de Bapt. cap.7. & lib.5. cap.23.* Vide *cap. Ad hoc vero 6. dist.32. cap. Romanus 22. & seq. dist.4. de consecr.* vnde Tridentinum *Seß.7. can.4.* anathematizauit contrarium asserentes. Vide quæ dixi *cap.1. q.50. num.157.*

41 Notandum autem est, quod Traditiones sunt in duplici differentia, vt colligitur ex Trident. ibi: *Nec non traditiones ipsas tum ad fidem, tum ad mores;* nam aliæ spectant ad fidem præcisè, quibus honor præstatur sine obsequio seruitutis, cum solo assensu, & actu credendi; huius generis sunt priora exempla allata de libris Canonicis, de symbolo Apostolorum, de septem Sacramentis, & de perpetua virginitate B.M. Hæc enim fidei mysteria solo assensu intellectus, & pio voluntatis affectu venerantur; & per actum credendi consumantur. Aliæ vero spectant ad mores, ritus, & ceremonias Ecclesiæ, quæ venerandæ sunt non solum per assensum intellectus, & affectum voluntatis, sed etiam quandoque exequendæ ex præcepto obseruationis, cuiusmodi sunt traditiones de baptizādis infantibus, de formis adhibendis in administratione Sacramentorum, &c. Et in his verificatur illud dictum Catholicum. *Fides sine operibus mortua est.* Nō enim sufficit credere, quod paruuli sint baptizandi, sed præterea quod creditur exequutioni demandandum est, cum opus est. Non sufficit credere obseruationem præceptorum Dei ducere in vitam æternam, sed assensui adijciendum est operis exercitium.

Quæres 14. An de ratione Traditionis Apostolicæ sit, quod illa continua successione, sine vlla interruptione, ab ore Christi per Apostolos proueniens obseruata fuerit ab Ecclesia Catholica? Ratio dubitandi, quia multæ traditiones Apostolicæ reiectæ fuerunt, & non obseruatæ, aut mutatæ fuerunt etiam per sanctos Patres, nam S. Cyprianus negauit, esse verum baptismum traditū ab hæreticis contra alios Sanctos Patres, prout dixi supra; est traditio Apostolica, quod trina mersio fiat in Baptismo secundum D. Basilium in lib. de Spiritu Sancto *cap.27.* & refertur *cap. Multi sunt 80. dist.4. de consecr.* & nihilominus in Concilio Toletano 4. *cap. 5. relato Cap. Propter 83. dist.4. de consecr.* præcipitur 42 vnica mersio ad significandam vnitatem Deitatis in tribus personis, tunc id necessarium contra hæreticos negantes vnitatem essentiæ in diuinis personis, in Rituali Pauli V. approbatur vsus trinæ infusionis, atque etiam immersionis, vbi est consuetudo, de his modis baptizandi vide *Cap. Postquam 76. Cap. Si quis 77. Cap. De trina 78. Cap. Eodem modo 79. dist.4. de consecr.*

Resp. Duo sunt de essentia Traditionis; vnum quod procedat de ore Christi, alterum quod huiusmodi processio conseruata fuerit sine interruptione in 43

Eccle-

Ecclesia Dei, ita vt semper constiterit, illius auctorem fuisse Christum, vt colligitur ex dictis initio præcedentis quæstionis; vnde in Traditione duo spectantur; Institutio Ritus, & præceptum obseruationis, vt traditio sit, sufficit primũ, quod nimirum institutio credatur emanata à Christo, siuè deinde sit præcepto, & obseruetur hoc vel illo modo, quando non fuit expressum à Christo, spectat ad Ecclesiam, quæ à Spiritu Sancto recta pro opportunitate temporum disponit quæ agenda sunt. Neque vniuersaliter
44 verum est, quod omnis institutio sit etiã in præcepto, seu de præcepto diuino, nã Institutio Eucharistiæ fuit in Cœna Domini, & tamen nullus debet celebrare, aut sumere post cœnam, immò neque potest, cum esse id graue peccatum omnibus constet. Sic in casu nostro, de fide est, traditionem esse Apostolicam, baptismum confici trina mersione, & infantes esse baptizandos, atque valere baptismum ab hæreticis collatũ; an vero hoc sit de præcepto diuino obseruandum, itaut aliter collatum sit inualidũ, non fuit definitum, sed id relictum fuit prudenti arbitrio Ecclesiæ, quę ex necessitate temporum modò cum vna mensione, modò cum pluribus, interdum infusione, vt nunc seruatur, Sacramentum baptismi confert pro extirpandis hæresibus. Et ex his patet ad rationẽ dubitãdi. Præterquamquod factũ huius, vel illius non destruit naturam Traditionis, quæ non definit esse Apostolica ex facto cõtrario, sicut & alij articuli fidei, quibus quotidie Hæretici verbis & factis aduersantur, & tamen nõ definũt esse articuli fidei, sed magis illorum veritas elucescit, sicut examinatur, & probatur aurum per ignem.

Quæres. 15. Quid sit Traditio Ecclesiastica? & quæ ad ipsam spectent?

45 *Resp.* Est illa, quæ ab ore Sanctorum Apostolorum, summorum Pontificum, & Patrum nostrorum ad nos peruenit; non facit articulum fidei, vnde minoris est auctoritatis, illi tamen aduersans temerarius est, & de hæresi suspectus.

Prima pars, quod Ecclesiastica Traditio proueniat à Sanctis Patribus, probatur ex distinctione inter ipsã, & Apostolicam, quod hæc vocatur Apostolica, quia originem habet ab ore Christi, qui per Apostolos illam communicauit toti Ecclesiæ; illa vero dicitur Ecclesiastica, quia ab Ecclesia, non ex ore Christi processit; De his traditionibus D. Aug. relatus *cap. Ecclesiasticarum 5. dist. 11. Ecclesiasticarum institutionum quasdam in scriptis quasdam vero Apostolica traditione per successores in ministerio cõfirmatas accepimus; quosdam vero consuetudine roboratas, approbauit vsus.* Ecce tria institutionum genera; primum refertur ad Sacram Scripturam contentam in libris canonicis; secundum spectat ad Traditiones Apostolicas, quę processerunt de ore Christi, de quibus actum est in duabus præcedentibus quæstionibus; tertiũ est de Traditiouibus Ecclesiasticis sub nomine consuetudinis, de quibus sub præsenti quæstione, & propriè dicuntur consuetudines, quia sunt ius non scriptum; nomen consuetudinis commune habent cum consuetudinibus mundanis, ad quarum differentiam vocantur Traditiones.

Secunda pars, quod traditio Ecclesiastica non faciat articulum fidei, patet, 46 quia ipsum Deum, seu Christũ pro Authore non habet, qui Ecclesiæ reuelauerit quicquid per illam traditur, sed ab ore hominum immediatè suum recepit esse. Confirmatur id *ex cap. Illud 4. dist. 12.* vbi traditiones Ecclesiasticę cum distinguuntur ab articulis fidei, illis verbis: *Illud breuiter te admonendum puto, traditiones Ecclesiasticas, præsertim, quæ fidei non officiunt, ita obseruandas, vt à maioribus traditæ sunt, nec aliquorum consuetudinem aliorum contrario more subuerti.*

Tertia pars, quod minoris sit auctoritatis, probatur ex D. Aug. super Genesi 47 *cap. 23.* illis verbis. *De traditione Ecclesiastica, prěter Apostolicam, consuetudo matris Ecclesiæ in baptizãdis paruulis, nequaquã sperãda est, nec vllo modo superflua deputãda, nec omnino credẽda, nisi Apostolica esset traditio.* Minor ergo fides adhibẽda est Ecclesiasticis trationibus, quam tribua-

tribuatur Traditionibus Apostolicis, quę cũ Sacra Scriptura parẽ habent auctoritatẽ, ex probatis in præcedentibus quæstionibus, & meritò, quia ambæ ex ore Dei procedũt, Ecclesiasticæ verò ex ore hominum, qui in auctoritate comparandi non sunt cum Deo.

48 Quarta pars, quod illis aduersans temerarius, & de hæresi sit suspectus, probatur ex diuersis capitibus relatis à Gratiano *dist.* 11. *&* 12. præsertim *cap. Ridiculum* 5. vbi dicitur. *Ridiculum est, & satis abominabile dedecus, vt Traditiones, quas antiquitas à patribus suscepimus infringi patiamur*. D. August. relatus *cap. illa* 11. *dist.* 12. inquit: *Illa autem, quę non scripta, sed tradita sunt, custodimus, quæ autem toto orbe terrarum obseruantur, dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel ex plenarijs Concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata, atque statuta retineri, sicut id, quod Domini Passio, Resurrectio, & Ascensio ad Cœlum, & Aduentus Spiritus sancti anniuersaria solemnitate celebrantur*. Et Paulo infra subiungit, quod illis contradicere manifesta est insania. Scotus *in primo dist.* 11. *q.* 1. prope finẽ ait: *Periculosum esset errare circa ea, quæ non tantum ab Apostolis descendunt præscripta, sed etiam, quæ per consuetudinem vniuersalis Ecclesiæ tenenda sunt*. Ex his auctoritatibus clarè deducitur negantes, aut non obseruantes, vel non complectentes vniuersales Ecclesiæ traditiones, & consuetudines, quæ ab omnibus tenentur, & reuerentur, esse temerarios, & de hæresi valde suspectos.

Pro intelligentia prædictorum adducam duo exempla. Vnum de quadragesimali ieiunio, alterum de abstinentia à lacticinijs tempore quadragesimæ, vtrumque enim præceptum habetur per consuetudinem, traditionem vniuersalis Ecclesiæ.

49 Ieiunium igitur Quadragesimale originem trahit ab Ecclesiæ consuetudine, & traditione, qua fideles ab ineunte Ecclesia cæperunt ieiunare in honorem Christi, qui quadraginta diebus, & noctibus ieiunauit; de hoc ieiunio in vsu tempore Apostolorum fit mentio in eorum *can.* 68. vbi clericis transgressores deponebantur, Laici communione priuabãtur; & de hoc antiquissimo ieiunij Quadragesimalis more testatur D. Ambrosius in suo Hymno. *Ex more docti mistico, Seruemus hoc ieiunium; Deno dierum circulo, Ducto quater notissimo*. De hac traditione. Martinus Ayalo Episcopus Gaudixiensis *part.* 3. *de tradit. Eccles. Concil. Colon.* celebratum Anno 1526. *de constitut. Eccles. cap.* 6.

Abstinentia pariter ab esu carnium diebus Veneris, & Sabbati, est traditio Ecclesiæ, ex Leone Papa relato *cap. De esu* 10. *dist.* 3. *de consecr.* 50

Abstinentia à lacticinijs tempore Quadragesimali est antiquissima Ecclesiæ consuetudo sub mortali obseruata, vt colligitur *ex cap. Denique dist.* 4. vbi comparatur abstinentia lacticiniorum tempore Quadragesimæ cum abstinentia carnium, ibi: *Par est, vt nos, qui bis diebus abstinemus à carnibus animalium, ab omnibus quoque, quæ sementinam trahunt originem carnis ieiunemus, à lacte videlicet, caseo, & ouis*. Illud enim verbum, *Par est*, importat paritatem, & æqualitatem obligationis, vt sicut sub mortali in diebus Quadragesimæ abstinemus à carnibus, ita à lacticinijs eodem vinculo obligationis ieiunare debemus. Facit illa regula 42. in 6. Accessorium naturam sequi congruit sui principalis, vnde & accessorio dicitur inesse, quod in principali repetitur *cap. Prudentiam, de off. de leg. glos. ver. Iuramentum, cap. si diligenti* 12. *de foro compet.* Idem enim iuris, quod est in principali inest accessorio, sed vis est præsse obligatorium in principali, ergo & in accessorio. Et ista obligatio sub culpa mortali vti antiquissima colligitur ex *Concil.* 6. *Constant. cap.* 56. illis verbis. *Accepimus in Armeniorũ regione, & in alijs locis in sabbatis, & Dominicis sãctæ Quadragesimæ, quosdam oua, & caseum comedere, visum est ergo, vt omnis Dei Ecclesia, quæ est in vniuerso terrarum orbe vnum ordinem sequens, ieiunium, perficiat, & abstineant sicut ab omni mactabili, sic* 51

ab

ab ouis, & caseo, quę quidem sunt fructus, & fetus eorum à quibus abstinemus, si hoc autem non seruauerit, si sint clerici deponantur, si Laici segregentur. Ecce obligatio vtriusque sub peccato mortali, quod arguitur ex illis pęnis, quæ non infliguntur nisi peccantibus mortaliter. Nec obstat, quod illud Concilium non fuerit legitimum, quia non dixi abstinentiam à lacticinijs in Quadragesima prohiberi in eo concilio, quasi antea non fuisset interdicta, sed contendo ex Decreto dicti Concilij allato colligi antea extitisse talem consuetudinem sub mortali obligantem. Ea consuetudo videtur etiam colligi ex Laodicēsi Concil. celebrato Anno 364. *cap.* 50. relato *in cap. Non oportet 7. dist. 3. de consecr.* illis verbis. *Non oportet in Quadragesima quinta feria vltima hebdomada ieiunium dissolui, & totam Quadragesimam inhonorari, sed per totos hos dies ieiunare, & escis abstinentiæ conuenientibus, idest, aridioribus vti*. Nota illud verbum, *Aridioribus*, quod refertur ad pisces, nō ad lacticinia quæ arida, & sica non sunt, vt notum est, consequenter etiam tunc erat in vsu abstinentia à lacticinijs.

Concluditur ex his contra Facundez, quem sequitur Pasqualig. *decis.* 51. *de ieiunio*, non esse simplicem deuotionis, consuetudinem in Quadragesima abstinere à lacticinijs, sed ex obligatione id fuisse inductum, vt tenent omnes Catholici cum D. Thoma 2. 2. *q.* 147. *art.* 8. & id colligitur etiam ex praxi Episcoporum, Inquisitorum, qui transgressores puniunt etiam tamquam de hæresi suspectos, vt videre est apud Carenam de officio sanctæ Inquisitionis *tit.* 15. *de edentibus carnes num.* 2. Vbi ad hoc quamplures citat doctores. Demum, audiui à Patribus Emin. Supremi Tribunalis hanc opinionem admittentem posse in Quadragesima, fideles vti lacticinijs, præterito mense Aprilis huius anni 1645. reprobatam fuisse tamquam erroneam, periculosam, & perniciosam Catholicæ Ecclesiæ. Quare ex his bene confirmatur quod dixi in Responsione quæstionis, nimirum aduersantes Traditionibus Ecclesiasticis, cuius generis est abstinentia à lacticinijs in Quadragesima, esse temerarios, & suspectos de hæresi. Non ideo tamen quis audeat inferre, id dictum fuisse contra præcitatos, quia non sunt in casu contrarietatis, cum Pasqualigus apertè protestetur, non esse recedendum à priori opinione, quam sequuntur fideles.

CAPVT QVARTVM.

DE ECCLESIA CATHOLICA.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia alia materialis, alia formalis.*
2 *Ecclesia materialis quid?*
3 *Non potest fundari sine Episcopo.*
4 *Ecclesiæ nomine quid veniat?*
5 *Romana non venit nisi exprimatur.*
6 *Monasterium eo nomine venit.*
7 *Regularis non conuertitur in Secularem.*
8 *Consecrata, & non consecrata idem fauor.*
9 *Minori, & fisco comparatur Ecclesia.*
10 *Ciuitas, & Ecclesia æquiparantur.*
11 *Consecrata ab hæreticis in forma non reconsecratur.*
12 *Non struitur in præiudicium tertij.*
13 *Viduata Ecclesia habens pastorem inutilem.*
14 *Regularis non dicitur collegiata.*
15 *Omnes Ecclesiæ iure Episcopo subsunt.*
16 *Intitulatur successiuè diuersis sanctis.*
17 *Regularis remanet licet gubernata à seculari.*
18 *Viduatur regularis morte prælati sui.*
19 *Territorium laicale dicitur in, & de territorio Ecclesiæ.*
20 *Parochialis quid?*
21 *Ecclesia formalis, seu personalis.*
22 *Militans, & Triumphans.*
23 *Datur, de fide credendum.*
24 *Petra cur dicatur?*
25 *Ecclesia personalis sumitur multis modis.*
26 *Ecclesia personalis definitur.*
27 *Congregatio, & collectio fidelium.*
28 *Christiana dicitur.*
29 *Apostolica, &.*
30 *Catholica.*
31 *Vna vocatur.*
32 *Petrus caput Ecclesiæ,*
33 *Cephas interpretatur caput.*
34 *Corpus viuum dicitur Ecclesia.*
35 *Vna est vnitate plurium.*
36 *Sancta est.*
37 *Visibilis;*
38 *Infallibilis:*
39 *Petrus errare non potest.*
40 *Manet Ecclesia vsque ad diem iudicij.*
41 *Ecclesia lunę assimilatur in tribus.*
42 *Salus in ea solum, & non extra.*
43 *Membra solum vnita sunt viua.*
44 *Romana Ecclesia primatum habet.*
45 *Constantinop. Concilium sextum illegitimum.*
46 *Tria requirũtur vt quis dicatur fidelis.*
47 *Baptismum, quod est triplex.*
48 *Fides infusa, & acquisita in adultis.*
49 *Subiectio Romano Pontifici.*
50 *Boni, & mali sunt in Ecclesia.*
51 *Sacramenta mortuorum Baptismum, & Pœnitentia.*

52 *Decem*

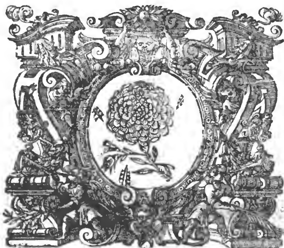

CAPVT QVARTVM.

DE ECCLESIA CATHOLICA.

1 ECCLESIAE nomen sumitur duobus modis, primo materialiter, seu localiter, nimirum pro eo sacro loco, in quem conueniunt fideles ad orandum, & audiendum diuina officia, & dicitur Domus orationis in pluribus locis præsertim Deuteron. *cap.* 14. *num.* 25. *lib.* 1. Macab. *cap.* 7. *num.* 37. Matth. *cap.* 21. *num.* 13. *Domus mea domus orationis vocabitur*. vocatur etiam Templum, & Sinagoga, sed respectu Iudęorum, nam respectu Christianorum dicitur simpliciter Ecclesia, de qua sæpius in Nouo Testamento, apud D. Paulum 1. *Corinth. cap.* 14. *n.* 34. *Mulieres in Ecclesijs taceant.* De hac materiali Ecclesia nonnulla tetigi *tom.* 1. *Resol.* 1. dum agerem de immunitate Ecclesiæ quo ad reos ad illam confugientes. Vide *dist.* 1. *de consecr. à cap.* 1. *vsque ad* 40. & in Decretalib. *Tit. de consecrat. Eccles. tit. de immunit. Eccles. tit. de Eccl. ædif.*

Ecclesia autem describi potest ædifi-
cium auctoritate Episcopi fundatũ im- 2
positione primi lapidis destinatum ad
celebrandum in eo diuina officia, & ibi-
dem fidelibus ministranda Sacramenta.
Nulla igitur Ecclesia fundari potest sine
auctoritate Papę, aut Episcopi, vt colli-
gitur ex titulis citatis pręsertim *cap. Ne-
mo* 8. *dist.* 1. *de consecrat.* licet Regulares,
& quicumque alij exempti vellent illam 3
ædificare, id enim solius Episcopi munus
est, *cap. Auctoritate* 4. *de priuileg. in* 6.
Graff. *tom.* 1. *consil. vn. de iure patron.* Nõ-
nullas subijcias propositiones spectan-
tes ad Ecclesiam materialem, antequã
veniam ad tractatum de Ecclesia for-
mali.

Prima, Ecclesię nomine veniunt om- 4
nes in materia fauorabili, siuè sit Cathe-
dralis, siuè Parochialis, siuè conuentua-
lis,

lis, aut collegiata, *ex cap. Generali* 13. *cap. Sciant* 12. *cap. Cupientes* 16. *de elect. in* 6. Cathedralis in odiosis non venit, & in materia beneficiorum, *cap.* 4. *de praebend. in* 6. neque in alijs, quando de illo non fuit facta mentio, *cap. Dilectus de concess. praebend. cap. Quamuis eod. in* 6. Oldrad. *consil.* 259. *num.* 2. & 3. Menoch. *consil.* 210. *num.* 20. Tuschus *lit. E. concl.* 18. licet essemus in dispositio-
5 ne generali Mandos. *Reg.* 32. *q.* 15. *num.* 2 Stephani Gratian. *cap.* 817. *num.* 5. & 6. Nomine Ecclesiæ nunquam venit Romana, nisi exprimatur, Calderin. *consil.* 1. *de haeret. seu consil.* 492. *in nouis*, Tuschus *lit. E. consil.* 18. *num.* 3. Ecclesiarũ appellatione non veniunt capellę, Ioan. *de Anan. consil.* 24. Tuschus *cit. num.* 5. Eius nomine venit omnis locus pius in fauorabilibus, *cap. Requisisti*, ibi: *Aut alijs pijs locis*, de testam. Gironda de priuileg. *num.* 571. consequenter illis cõpetit remedium restitutionis in integrũ cõcessum Ecclesijs, *ex cap.* 1. *ex cap. Auditis, de in integr. restitut.* Parochialium nomine non veniunt. Parochiales collegiatę in materia odiosa, & stricta, Ioan. Andr. *in cap. Statutum, de elect. in* 6. Silu. *ver. Clericus* 1. *nu.* 1. ex illis Barbosa *Appellat.* 85. *num.* 13. alia vide apud
6 ipsum.

Secunda, nomine Ecclesiæ in fauorabilibus venit Monasterium, & Conuentus, Verall. *decis.* 289. *part.* 1. Camillus Borella in summa *decis. part.* 1. *tit.* 2. *n.* 13 & ideo dicuntur æquiparari ad inuicẽ, *cap. Quia* 4. *de off. ordin.* ibi glos.

7 Tertia, Ecclesia secularis potest conuerti in Monasterium, de consensu Capituli per Episcopum, *Cap. Si Episcopus* 71. 12. *q.* 2. *cap. Ad audientiam* 5. *de Eccles. aedificat.* non è contra Regularis Ecclesia potest conuerti in secularem, *cap. Quae semel.* 4. 19. *q.* 3. *cap. Inter quatuor, de relig. domibus.* quia fieret transitus à maiori ad minus, quod arguit imperfectionem.

8 Quarta, Ecclesia consecrata, & non consecrata eodem gaudent priuilegio immunitatis, & alterius fauoris, *cap. Fin. de consecrat. Eccles.*

Quinta, Ecclesia, fiscus, & minor comparantur, glos. *ver. Rebus cap. Peruenit.* 2. *de iure iur. per l.* vt inter diuinũ, *C. de Sacros. Eccles.* ideo singulis eorum conceditur beneficium restitutionis in integrum, vt dicitur *in tit. eod.* vbi *cap.* 1 & *cap. Auditis* 3. *ad finem*, Ecclesia æquiparatur minori, Thomaset. *regul.* 182. ait procedere in casibus à iure expressis. 9

Sexta, Ecclesia, & ciuitas æquiparantur, *l. fin. C. de Sacro S. Eccles.* Megal. 2. 2. *lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 125. & *consil.* 23. *num.* 8. 10

Septima, Ecclesia ab hæreticis consecrata, reconsecrãda est, quando ab illis non fuit consecrata, in forma Ecclesiæ, *cap. Ecclesias* 20. *cap. Atrianorum* 21. *cap. Agapisus* 22: *dist.* 1. *de consecr.* 11

Octaua, Ecclesia non est construenda in præiudicium tertij, *cap.* 1. *de noui oper. nunt.* 12

Nona, Ecclesia viduata dicitur illa, quæ etiam Episcopum habet, sed inutilem, *cap.* 2. *de translat. Episcop.* §. *Sed nequit.* 13

Decima Ecclesia regularis non dicitur collegiata *ex Clem.* 1. *de celebr. miss.* vbi Cathedralis, Regularis, & collegiata vti diuersæ exprimuntur. Non venit in odiosis Rodr. *tom.* 1. *q.* 43. *art.* 2. *Compend. eius resolut.* 25. *num.* 10. Regularis vocatur collegiata vbi est superior cum suis subditis, Clem. 2. *de aetate*, Trident. *sess.* 22. *cap.* 4. ibi *In Cathedralibus, vel collegiatis secularibus, vel regularibus Ecclesijs.* 14

Vndecima, omnes Ecclesię, & oratoria in diœcesi sitæ de iure cõmuni subsunt Episcopo, *Cap. omnes* 7. 16. *q.* 7. Glosa ibi alia citat iura, etiam regulares, *Cap. fin.* 16. *q.* 1. sed id procedit de iure communi, nam iure priuilegij nũc omnes sunt exemptæ, & ab exemptione monasterij arguitur exemptio Ecclesiæ, glos. *ver. Exempto cap.* 1. *de priuileg. in* 6 ibi Archid. Mar. Socin. *in cap. recepimus, de priuileg. num.* 97. Rota Rom. *vol.* 2. *decis.* 54. *num.* 11. Quare omnes præsumuntur esse de diœcesi, & in diœcesi, nisi probetur oppositum, ex allegatis 15

per

per Tambur. *tom.1. disput.15. quæst.9. num.5.*

16 Duodecima, eadem Ecclesia successiuè diuersis temporibus pluribus intitulatur sanctis, cap. Frigentius *24. i 6. q.7.* Mediolani collegiata sub titulo S. Nazarij ad portam Romanam, in qua illius requiescit Corpus, alias dicebatur Basilica Apostolorum, ad 10. Maij apud Martirologium. Hoc autem accidit vel ex auctoritate Ecclesiastica, vel ex deuotione populi erga aliquem sanctum, vel ex translatione, vt hic Patmæ Parochialis S. Geruasij, vbi degunt Minores de obseruantia, vocatur S. Mariæ Annuntiatæ, quæ cum eo titulo, quo eorum antiqua Ecclesia, vbi nunc est castrum nouum, nuncupabatur, ad nouam translati fuerunt.

17 Decima tertia, Ecclesia regularis esse non desinit, & si monachi per aliquot annos eam incolere desierint, cum adhuc regularis habitus dicatur, quod sufficit, secundum Iason. *consil.75. nu.15. & 22. lib.1.* Neque mutatur ex eo, quod Prioratus clerico seculari sit traditus decursu annorum septuaginta Franc. *in cap. Cũ de beneficio ff. de præbend. in 6. n.9* Aegid. *decis.* 107. *&* 112. Rota Rom. *vol.4. decis.588.*

18 Decima quarta, Ecclesia regularis, mortuo eius prælato, dicitur viduata, *cap. Ne pro defectu, cap. Capientes, de elect.* Abbas *in cap. Quia, eod. num.8.* Lauor. *tit.4. de elect. cap.18. num.15.*

19 Decimaquinta, Ecclesia non dicitur esse de territorio principis laici, licet sit in eius territorio Aymon. *lib.5. consil. 908. num.6.* Diana *part.6. tract. 2. resolut. 21. S. Ad doctrinam*, immo dicitur esse extra territorium principis, Castrus Palaus *tom.2. tract. 11. disp. 11. num. 6.* Verior locutio ea dicitur, qua territoriũ principis dicitur esse in territorio, & de territorio Ecclesiæ, quia Princeps subditur Ecclesiæ, & non Ecclesia principi.

20 Decimasexta, Ecclesiam Curatam, & Parochialem constituit Sacerdos habẽs potestatem ligandi nomine proprio populum sibi subiectum, ex Rota Rom. *vol.2. decis.52. à nu.1. ad 18.* Sed hæc sufficiant, cum non ita faciant ad præsens institutum, sicut dicenda in sequentibus.

Secundo igitur modo. Ecclesia sumitur formaliter, seu personaliter, pro personis nimirum, quæ in Ecclesiam materialem, de qua in supradictis conueniunt ad diuina celebranda, & vocatur congregatio fideliũ in vnitate fidei, de qua agendum est in sequentibus. Dicitur etiam Ecclesia militans, quia in ea fideles militare debent contra mũdum, hoc est, hæreticos, & infideles, carnem, & diabolum, vt ijs deuictis peruenire possint ad Ecclesiam triumphantem, quæ in cælis est. 21

22

Certum autem est, hanc Ecclesiam militantem dari, quod de fide tenendũ est ex Articulo fidei 9. Apostolorum. *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam*, explicato per sanctos Patres in hæc verba. *Et vnam sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam.* Vide, quæ dixi *cap.2. num.22.* super dicto Articulo. De eiusdem existentia sæpius in Sacta Scriptura referam nonnulla loca Matth. *cap. 16. num.18. Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Nomine hoc *Petram*, venit stabilis, firma, & dura fides Apostoli Petri, in quo, & in eius successoribus Canonicè intrantibus nunquam deficit fides firmamentum Ecclesiæ; fides Petri; & eius successorum assimilatur Petræ, quę sicut per suam duritiem cuique resistit, & nulli cedit, sed inconcussa remanet, ita fides Catholica omnium hæreticorum impetibus illibata resistens, tamquam solidum fundamentum Ecclesiam facit perseuerare in vnitate omnium fidelium secundum veram doctrinam, quam incorruptam reliquit suæ Ecclesiæ Christus Dominus. D. Paulus 1. *Corinth. cap.1. nu.9.* extollit nostram Ecclesiam illis verbis. *Fidelis Deus, per quem vocati estis in societatem filij eius Iesu Christi Domini nostri.* Act. *cap.20. num.28. Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam aquisiuit sanguine suo.* Hanc igitur Ecclesiam 23

24

clesiam viuentem fidelium, & societatem in vnitate fidei, alias ex peccato Adami deperditā, sub iugo diabolicæ seruitutis oppressam, liberauit, & acquisiuit Deus sanguine vnigeniti filij sui Domini Nostri Iesu Christi. Sed pro clariori intelligentia eorum, quæ spectant ad Ecclesiam militantem subijciendæ sunt de more quæstiones.

Quæres 1. Quot modis in iure sumatur nomen Ecclesiæ?

25 *Resp.* Multis modis, de quibus *gloss. in cap. Scire 7. 7. q. 1. Cap. Relatum 12. de testam. cap. cum clerici 19. de verb. sign.* ibi Glosa *verb. Ecclesię.* Potissimum autem accipitur his modis.

Primo pro Canonicis tantum Cathedralis Ecclesiæ, *cap. Sacrorum*, §. *Ex his 32. dist. 63. cap. videntes 16. 12. q. 1.*

Secundo pro electoribus, seu eorum maiori parte, *capit. Apostolica 11. distinct. 56.*

Tertio pro prælatis tantum Ecclesiæ, nimirum Episcopis, *cap. Scire 7. 7. q. 1.* vbi dicitur. *Scire debes, Episcopum in Ecclesia esse, & Ecclesiam in Episcopo. In cap. Relatum 12. de testam.* Episcopus excluditur à nomine Ecclesiæ.

Quarto pro solis Ecclesiasticis tantū, ex cap. Adrianus 2. *ad finem dist. 63.* per ordinem, & respectum ad Ecclesiam materialem, cui ex officio inseruire habent pro salute propria, & aliorū fideliū.

Quinto pro vna natione, seu prouincia, aut Episcopatu fidelium, *cap. Palliū 5. dist. 100.* D. Paulus ad Galat. *cap. 1. num. 2. Fratres Ecclesijs Galatię. 1.* ad Thessal. *1. num. 1. Ecclesię Thessalon. in Deo.* Sæpius D. Ioannes in Apocal.

Sexto demum pro vniuersali Cōgregatione omnium fidelium in vnitate fidei, de qua intelliguntur auctoritates allatæ ante præsentem quæstionem, & de qua præterea loquitur Apostolus *ad Ephes. cap. 5. num. 23. Christus est caput Ecclesiæ ipse saluator corporis eius* subdit *n. 24. Ecclesia subiecta est Christo.* Itē *n. 25. Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret mundans lauacro aquæ in verbo vitę, vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta, & immaculata.* De ea igitur in hoc postremo sensu debet esse deinceps sermo noster.

Quęres 2. Quid sit Ecclesia?

Resp. Est congregatio fidelium in vnitate fidei, & cummunione Sacramento- 26
rum, quam Christus Dominus sanguine suo fundauit super Petrū, & successores eius canonicè intrantes, quos voluit esse suos Vicarios, & caput huiusmodi Ecclesiæ, cuius fideles essent membra cum ipso in vnitate fidei vnius corporis viui omnes colligati. Vide Ricciull. *lib. 1. de iure personar. cap. 3.*

Ecclesia vocatur congregatio in pluri- 27
bus locis Sacræ Scripturæ, Exodi *cap. 16. num. 9. Dic vniuersæ Congregationi filiorum Israel.* Psal. 61. *num. 9. Sperate in eo omnis Congregatio populi.* Item 73. *n. 3. Memor esto Congregationis tuæ, quam possedisti ab initio.* In Nouo Testamento semel S. Paulus 2. *ad Thessalon. cap. 2.* initio Ecclesiam vocauit Cōgregationem. Papa Nicolaus relatus *cap. Eccl. 7. dist. 1. de consecrat.* nuncupauit collectionem Catholicorum. Et Ioan. 22. *in extr. com. de celebr. miss.* vocauit Congregationem fidelium. Congregauerunt ergò, & collegerunt Apostoli homines, & ex eis per Euangelij prædicationem Ecclesiam à Christo Domino institutam propagarūt in vnitate fidei, & Sacramentorum. Di-
citur autem Ecclesia Christiana in quā- 28
tum à Christo fuit instituta; Apostolica,
quia ab Apostolis aucta, & propagata
fuit, Act. *cap. 5. num. 14. Magis autem* 29
augebatur credentium in Domino multitudo virorum, ac mulierum. cap. 14. num. 1. & loquerentur, itaut crederet Iudæorum,
Et Græcorum copiosa multitudo. Catholi- 30
ca, quia recipit omnes ad eam recurrentes, tamquam mater omnium hominū fidem Christi amplecti cupientium, quos per fidem, & baptismum regenerat, *cap. Qui 6. 12. q. 2.* Ecclesia enim nulli gremium claudit, *l. fin. C. de Summa Trinit.* Vnde D. Paulus. *ad Rom. cap. 1. num. 14.* in prædicatione Euangelij se constituit debitorem Græcis, Barbaris, Sapientibus, & Insipientibus, vt omnes Christo

Christo lucrifaceret. Reliqua exactè explicabuntur in responsione sequentium quæstionum.

Quæres 3. An, & quomodo Ecclesia sit vna?

31 *Resp.* Certum est de fide, Ecclesiam esse vnam, prout dicitur in articulo 9. Apostolorum, ex illo Canticorum *cap.6. num.3. Vna est columba mea, vna est speciosa mea.* Hæc autem Vnitas attenditur ex quatuor ex fide, Sacramentis, sensu, & capite, desumitur igitur eius vnitas ex fide, secundum illud Ephes. *cap.4. num.5. Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma* Act. *cap.4. num.32. Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna.* Dicitur ergo Ecclesia vna in vnione fidei, secundum quam omnes fideles debent credere quidquid illa proponit ad credendum, ex quo si non conueniunt in credendo vnitatem Ecclesiæ lacerant, & diuidunt, consequenter qui sic recedunt ab vnitate Ecclesiæ nolentes credere, quod ipsa docet, propriè hæretici vocantur. Secundo Ecclesia denominatur vna ab vnitate Sacramentorum; omnes enim qui se tenent, & confitentur membra huius Ecclesiæ Catholicæ conuenire debent in participatione Sacramentorum, & suffragiorum, quæ in ea fiunt, credentes illa esse septem, non plura, nec pauciora à Christo Domino instituta pro remissione peccatorum. Tertio dicitur vna in vnitate sensus, iuxta illud Apostoli 1. *ad Corinth. cap.1. num.10. Obsecro autem vos fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia.* Præcipit Apostolus, vt fideles omnes in intelligendis fidei, & Sacramentorum mysterijs habeant eumdem sensum, & eiusdem sint sententiæ, ne inter ipsos detur occasio diuidendi vnitatem Ecclesiæ, quod peruersi faciunt hæretici, & schismatici. Quarto demum vnitas Ecclesiæ desumitur ex vnitate Capitis, qui in tota Ecclesia vnus est Dominus, & Christus Iesus, Ephes. *cap.5. num.23.*

32 *Christus est caput Ecclesiæ*, quam capitis dignitatem communicauit Petro, & eius successoribus, Matth. 16. *num.18. Et super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meã.* Vnde Anacletus Papa relatus *Cap. Sacrosanct. 2. dist.22.* dicit *Inter beatos Apostolos quædam fuit discretio potestatis, & licet omnes essent Apostoli, Petro tamen à Domino concessum est, & ipsi inter se voluerunt idipsum, vt reliquis omnibus præesset Apostolis, & Cephas, idest caput, &* 33 *principium teneret Apostolatus, quin etiam eamdem formam suis successoribus, & reliquis Episcopis tenendam tradiderũt.* Vnitas igitur Ecclesiæ saluatur in vnitate capitis Romani Pontificis, Glos. Placet *cap. Ad nostrum 3. Clem. de hæret.* Sed de hoc capite latius agendum est sequenti capite.

Confirmantur prædicta, quia Ecclesia 34 cum sit quoddam corpus viuum, illa enim semper viuit, *cap. Liberti 63. 12.q. 2. &* corpus est Christi Dei viui, *cap.1.* Ephes. *num.23. cap. In Ecclesia 67.1.q.1. cap. Sed & illud 9. 26. q. 2.* comparari potest cum alijs corporibus viuis, in quibus sicut tria spectãtur, caput, membra, & anima, quæ illis duobus inter se vnitis dat vitam, per quam operari potest corpus in suis membris, ita in corpore viuo Ecclesiæ illa tria inspiciuntur, caput, quod est Christus, & eius Vicarius Pontifex Romanus, cuius membra sunt fideles, quibus inter se vnitis, fides tamquam anima dat vitam spiritualem, per quam possint bene operari in participatione Sacramentorum. Hanc comparationem Paulus Apostolus ad Ephes. *cap. 5.* proposuit, & egregiè explicauit.

Quamuis Ecclesia sit vna ex dictis, 35 eius tamen vnitas ita præsse accipienda non est, vt excludat diuisionem, & multiplicationem, quia non est vna vnitate numerica, sed quasi generica sub vna formali ratione capitis, fidei, Sacramentorum, & sensu intelligentiæ, continens sub se plures species eamdem genericã rationem participantes, vt si dicamus Ecclesiam aliam esse Mediolanensem, aliam Venetam, aliam Bononiensem, &c.

Colligitur hinc, illas non esse verè Ecclesias

clesias sub Catholica, quæ non conueniunt in vnitate fidei, & Sacramentorũ discrepantes in mysterijs, & articulis fidei, quæ credenda omnibus proponit, quia cum Catholicę non seruent vnitatem, quæ est de ratione veræ Ecclesiæ, vtique ab ea se separant, & Christi vestem partiuntur. Vera siquidem Ecclesia comparatur, immo significantur per vestem Christi inconsutilem, quam milites inter se non diuiserunt, sed super eã Sortem miserunt, Ioan. 19. *num.* 24. Vide *Gloss. verb.* Nec *est, extr. com.* 1. *de maior.*

Quæres 4. An Ecclesia sit sancta?

36 *Resp.* De fide est hoc definitum ex articulo 9. Salom. in Cant. *cap.* 4. *num.* 7. *Tota pulcra es amica mea, & macula non est in te.* Paulus ad Ephes. 5. *num.* 26. *Et seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans lauacro aquę in verbo vitę, vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta, et immaculata.* Ratio est, quia quidquid in ea statuitur, ordinatur ad sanctificationem fidelium, ergò necesse est, quod ipsa sit sancta, & immaculata, si alios sanctificare, & immaculatos reddere intendit.

Dices. in Ecclesia Dei sunt multi fideles peccatores, & isti Sancti non sunt; ergò Ecclesia, quæ præter fideles nihil est, sancta non est.

Resp. Ad eius sanctitatẽ sufficit, quod in ea semper sunt aliqui homines, & plures iusti Glos. *1. cap. Saluator* 8. 1. *q.* 3. deinde sancta dicitur, quia habet auctorem Iesum Christum, qui est Sanctus Sãctorum, iuxta illud. *Sancti eritis, quoniã ego sanctus sum*, & propagatores Apostolos, qui sancti fuerunt & sunt; præterea sancta est effectiuè, quia suos fideles sanctificat per Sacramenta.

Quæres 5. An Ecclesia Catholica sit visibilis?

Resp. Affirmatiuè, quia cõstat ex cor-
37 pore de se visibili in suo capite, quod est Romanus Pontifex, & in membris, qui sunt homines baptizati; vnde D. Aug. explicans illa verba. *In sole posuit tabernaculum suum.* Psal. 18. dicit, quod Deus Ecclesiam suam posuit in manifestatione, non in occulto. Facit illud Matth. 5. *num.* 15. *Non potest ciuitas abscondi supra montem posita: Neque accendunt lucernã, et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt.* nomine ciuitatis, & montis intelligitur Ecclesia Dei, vt docent S. Patres cum D. Chrysost. in eo loco, & D. Petrus Chrysolog. *serm.* 169. *num.* 11. per lucernam illuminantem intelligit Catholicã Ecclesiam; ciuitas autem, mons, & lucerna ita manifesta sunt, & apparent cõspectibus omnium, vt ridiculum sit vocare ea inuisibilia; ergò pari ratione Ecclesia visibilis est. Constat igitur, Ecclesiam Dei esse visibilem. Componitur enim ex prælatis, & subditis corporalibus, illorum autem officium est hos gubernare, & instruere in mysterijs fidei, & Sacramentorum, quod præstari non potest sine visione illorum inter se.

Quæres 6. An Ecclesia sit infallibilis, ita vt errare non possit, neq. fideles suos decipere?

Resp. Infallibilis est, nec errare potest, 38
aut aliquem decipere, de fide tenendũ; Probatur Tum auctoritate Sacræ Scripturę Math. 16. *num.* 18. *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi nõ prævalebunt aduersus eam.* Epist. 1. ad Timoth. *cap.* 3. *num.* 15. *Vt scias, quomodo oporteat te in domo Dei cõuersari, quæ est in Ecclesia Dei viui, columna, & firmamentum veritatis.* Tum auctoritate Sanctorum Patrum, Lucius Papa relatus *cap. Arcta* 9. 24. *q.* 1. *Hæc sancta, & Apostolica mater omnium Ecclesiarum Christi Ecclesia, quæ per Dei Omnipotentis gratiam à tramite Apostolicæ traditiones numquam errasse probatur, nec hæreticis nouitatibus deprauanda succubuit, sed vt in exordio normam fidei Christianæ percepit ab auctoribus suis Apostolorum Christi Principibus, illibata fide remanet.* Eusebius Papa relatus *cap. in sede* 11. 24. *q.* 1. dicit. *In Sede Apostolica extra maculam semper est Catholica seruata religio.* Cyprianus ad Papinianum relatus *cap. Scire* 7. 7. *q.* 1. *Ecclesia, quæ Catholica vna*

est scissa non sit, neque diuisa. Tum ratione, quia illi immediatè assistit Spiritus sanctus, ex illo Matth. 18. *num.* 20. *Vbi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*, qui est fons, & origo veritatis, ergo errare non potest. Et hoc est de fide tenendum ex citatis Scripturis, nam Christus pro Petro, & tota Ecclesia in ipso fundata
39 rogauit ex *cap.* 22. Lucæ *num.* 32. vt eius fides non deficeret, Glosa. *ver. Nec portæ cap. Ita Dominus* 7. *dist.* 19.

Fuit error cuiusdam Ioannis Vuessalta, prout refert Sebast. Medices in summa omnium heresum asserentis Ecclesiam posse errare, contra quem scripserunt Echius *tit.* 1. *de Eccles.* Hosius *de Eccles. cap.* 20. Canus *lib.* 4. *Theolog. cap.* 4. Luterani etiam, & Caluinistæ apud Becan. *cap.* 5. *de fide num.* 24. asserunt, Ecclesiam in primis quingentis annis veram, & infallibilem fuisse, sed postea errasse, & in diuersos errores incidisse. Sed hęc constat esse mendacia, & ideo non est immorandum.

Nota autem simpliciter dici Ecclesiā non posse errare, hoc intelligendum esse de toto corpore Ecclesia in ratione vnius fidei, siquidem hęc, vel illa pars Ecclesiæ errare potest, vt experientia notum est in hereticis, qui vti membra putrida, & recisa ab Ecclesia, in varios ceciderunt errores.

Quæres 7. An Ecclesia sit perpetuo mansura vsque ad finem mundi, an vero possit desinere esse?

40 *Resp.* Non potest desinere esse, de fide credendum, Matth. extremis verbis. *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consumationem seculi.* Nobiscum autem esse non posset Christus Dominus, si desineret ante diem iudicij, ergo semper durabit. Liberius Papa relatus *cap. Pudenda* 33. 24. *q.* 1. dicit ex B. August. quod Ecclesia nulla esse non potest, quia nunquam moritur, sed semper viuit, *cap. Liberti* 63. 12. *q* 2.

Dices, 1. Ecclesia comparatur lunę, quę quandoque deficit, ergo & Ecclesia. 2. Tempore Antichristi deficiet Ecclesia, secundum Apostolum 2. ad Thessal. 2. *num.* 3. Ne quis vos seducat vllo modo, quoniam nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur, &c. nomine discessionis venit defectio fidei, quod accidet in aduētu Antichristi, qui iam venit, inquiunt Hæretici, ergo Ecclesia iam defecit in fide 3. ex illo Daniel. *cap.* 9. *num.* 27. Deficiet hostia, & sacrificium, exponunt de Ecclesia 4. Synagoga defecit, ergo & Ecclesia in eius locum supposita, subrogatum enim sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, ex vulgatis iuribus.

Resp. Ad singula, *ad Primum*. Ecclesiam assimilari lunę in tribus, primo in 41
eo, quod sicut luna lumen accipit à sole, ità Ecclesia illuminatur in fide, & sanctitate à Christo Iesu, qui in Sacris literis dicitur sol iustitię, ex D. August. *in Psal.* 10. Secundò sicut luna initio est modica paulatim crescendo donec rotunda, & perfecta est, ita Ecclesia ab initio exigua erat, deinde per vniuersum orbem propagata fuit, ex eodē super *Psal.* 103. Tertiò. mutatio lunę arguit imperfectionem nunquā tamen deficit, ità Ecclesia subiecta est persequutionibus hæreticorum, tamen nunquam deficit, sed magis perficitur resistendo illorum calumnijs.

Ad secundum, illum locum D. Hieron. *Epist.* 151. *ad Algasiam q.* 11. per discessionem intelligit destructionem Romani imperij, idem Tertull. *lib. de Resurrect. carnis cap.* 24. Esto loqueretur de defectione fidei, exponitur de discessione aliquorum, iuxta dicta in Notabili precedentis quæstionis.

Ad tertium, in eo loco sermo est de defectione sacrificiorum sinagogæ per institutionem noui sacrificij Christi in cruce immolati pro redemptione humani generis.

Ad quartum, sicut per nouam Ecclesiam militātem desijt esse, & deficit antiqua Hebræorum sinagoga, ita in fine mundi fideles desinent militare in hac Ecclesia per transitum ad Ecclesiam celestem, & sic illa cessabit, & fiet vnum ouile, & vnus pastor.

Quæ-

Quæres 8. An in sola Ecclesia sit salus hominis gratiæ, & gloriæ.

42 *Resp.* Hoc de fide tenendum est, & patet *ex cap.* 1. *q.* 49. *num.* 123. Adde *extrau. com. de maior.* ibi. *Extra quem, nec salus est, nec remissio peccatorum*. Ratio est, Tum quia salus aquiritur per gratiam, & gloriam; sed hæc duo haberi non possunt nisi per remissionem peccatorum mediantibus Sacramentis, quę à sola Ecclesia conferuntur, ergo in ea tantum est salus.

43 Tum quia membra non nisi suo corpori coniuncta remanẽt viua, & ab eo seiuncta operari non possunt cum careant principio vitali ad exercendum suas operationes, ergo nullus homo à corpore Ecclesiæ seiunctus dicitur viuere spiritualiter, nec quidquam operari potest in ordine ad salutem, cum careat principio vitali fidei cũ reliquis virtutibus, & medijs necessarijs ad salutem, ergo extra Ecclesiam salus esse non potest.

Quæres 9. An Romana Ecclesia sit membrum, vel potius caput totius Ecclesiæ?

44 *Resp.* Romana Ecclesia in persona Romani Pontificis est caput, mater, & magistra omnium fidelium, super quos primatum obtinuit, Est caput omnium Ecclesiarum, *cap* 2. *dist.* 12, *cap. In primis* 7. *post med.* 2. *q.* 1. *cap. Rogamus* 15. 24. *q.* 1. non ab homine aut Apostolis constituta, sed à Christo Domino primatum obtinuit *cap. Sacrosancta* 2. *dist.* 22 vbi vocatur cardo earum; *& cap. ad Romanam* 5. 2. *q.* 6. vocatur caput omnium Episcoporum. Est mater omniũ fidelium, & Ecclesiarũ, *c.* 1. *dist.* 12. *c. In primis* 7. *post med.* 2. *q.* 1. *c. ad Romanã* 72. *q.* 6. *c. Arctã* 9. 24. *q.* 1. *c. Licet* 20. *de foro compet.* Est magistra omnium Ecclesiarũ & fidelium, *cap. Deniq;* 6. *dist.* 21. *c. Licet* 20. *de foro compet. cap. Antiqua* 23. *de priuileg.* Super omnes Ecclesias, & fideles primatum habet *cap. Sacrosancta* 2. *dist.* 22. *cap. Dudum* 8. 3. *q.* 6. *cap. Antiqua* 23. *de priuileg. cap.* 3. *Extrau. comm. de elect.* Vigilius Papa in sua Epistola *cap.* 7 Concilium Nicænum *sub S. Silu. Concil. Later. sub Innoc. III. can.* 5. Per illam omnes aliæ Ecclesiæ reguntur, & gubernantur, *cap. Quamuis* 3. *dist.* 21. *cap. Sacrosancta* 2. *d.* 22. *cap. Cuncta* 17. *&* 18. 9. *q.* 3. Quia ab illa principium sumpserunt, *cap. Quis nesciat fin. dist.* 11. Demum habet plenitudinem potestatis in omnibus alijs Ecclesijs, quæ vocantur in partem solicitudinis, non in plenitudine potestatis, *cap. Decreto* 10. 2. *q.* 6. Ex allatis deducitur, Ecclesiam Romanam non esse membrum Ecclesiæ, cum non dependeat ab aliqua alia Ecclesia, sed omnes à Romana tamquam membra à suo capite dependere, gubernari, viuere, & regulari.

Ex his deducitur error Sextæ Synodi Constinop. celebratæ in Trullo, in cuius 45
Canone 36. Ecclesia Constantinopolitana ęquatur Romanæ, quod quam falsum sit constat ex dictis, neque enim pars, aut membrum æquari potest suo capiti, & ideo illa Synodus ab Ecclesia nũquam pro legitima fuit recepta, quia sine Romani Pontificis auctoritate celebrata fuit, nam in eadem, quæ legitimè congregata fuit, nulli Canones editi fuerunt, sed tantum Actiones decem octo conclusæ fuerunt, & approbatæ per Leonem Papam ex eius epistola ad Constantinum Imperatorem.

Quæres 10. Quænam sint membra huius corporis Ecclesię sub illo capite Romanæ Ecclesiæ vnite viuentia? Quoniam autem sunt diuersa hominum genera, dubitari potest. Primo, An soli iusti, & prædestinati, an vero etiam peccatores, & reprobi sint membra Ecclesiæ? Secundò, an excommunicati? Tertiò, an Hæretici? Quartò, an Schismatici? Quintò, an Catecumeni? Sextò, an Iudæi? Septimò, an alij Infideles Gentiles, & huiusmodi sint membra Ecclesiæ? Octauò, an defuncti tam iusti, quam iniqui, & condemnati? Nonò, an Beati in cœlo tam homines, quam Angeli sint membra Ecclesiæ?

Notandum pro resolutione quæstio- 46
nis ad hoc vt aliquis sit membrum Ecclesiæ tria requiri, Primum, quod habeat Baptismum, nam per hoc homo dicitur ingredi in Ecclesiam Dei, & fieri

membrum eius corporis sub capite, vn-
de quisque per susceptionem Baptismi
computatur inter fideles, *ex can.* 13.
*sess.*7. Concilij Tridentini. Hinc erra-
uit Erasmus, qui tenuit paruulos bapti-
zatos iuuenes effectos interrogandos
esse, an ratum habere velint, quod eo-
rum nomine Patrini spoponderant in
susceptione baptismi, quod vti hæreti-
cum Tridentinum reiecit sequenti ca-
none, siquidem cum per baptismum
infantes efficiantur vera Ecclesiæ mem-
bra, in dubium non est reuocanda eo-
rum subiectio ad Ecclesiam, aut repo-
nenda in eorum arbitrio cum adoleue-
47 rint. Cum triplex sit Baptismus sangui-
nis per martyrium, flaminis per contri-
tionem, quando non potest suscipi bap-
tismum fluminis, quod est tertium, vnũ
quod eorum hominem baptizatum fa-
cit membrum Ecclesiæ, vt colligitur ex
sanctis Patribus, *cap. Baptismi vices* 32.
dist.4. *de consecr*. Debet autem esse ve-
rum baptismũ characterem imprimens,
& in adultis debet esse coniunctum cũ
fide, aliter baptizatus non fit verum
membrum Ecclesiæ defectu fidei. Qui
vero fictè baptizatur & nulliter, cum
non recipiat characterem non connume-
ratur inter membra Christi, cum careat
signo alijs membris collato, nihilomi-
nus subditur Ecclesiæ, quæ præsumit il-
lum esse suum verum membrum, præ-
terquamquod etiam membra præcisa
subduntur à fortiori putatiua, & ficta.

48 Secundum requisitum est fides tam
in paruulis infusa per baptismum, quã
aquisita in adultis, per hanc enim ho-
mines tamquam membra vniuntur in-
ter se in corpore Ecclesiæ sub eius capi-
te Christi Vicario; hominem enim fieri
mẽbrum Ecclesiæ est accedere ad Deũ;
sed accedentem ad Deum oportet cre-
dere, ad Hæbr. *cap*.11. *num*.6. quod est
assensus fidei, & eiusdem actus, ergo fi-
des constituit hominem membrum
Ecclesiæ. Consequenter non solum
adulti, qui actualem habent fidem, sed
etiam infantes tam Catholicorum, quã
Hæreticorum, & aliorum infidelium
baptizati, quamdiu manent in habitua-
li fide infusa in Baptismo sunt membra
Ecclesiæ, à cuius corpore se diuidunt
cum primum incipiunt habere errorem
in intellectu contrarium alicui articulo
fidei, tunc enim fides baptismalis in
illis desinit esse.

Tertium requisitum est, vt per bap- 49
tismum subiectus Romano Pontifici, re-
maneat sub obedientia huius capitis,
alioquin desinit esse mẽbrum Ecclesiæ,
neq; enim verũ, & viuũ mẽbrũ dicitur
illud, quod se separat à capite, sine quo
viuere non potest, cum ab eo secundũ
vitam essentialiter dependeat. Is ergo
dicitur verum Ecclesiæ membrum, qui
fidem per Baptismum receptam con-
seruat sub obedientia Romani Pontifi-
cis. Ex his notatis respondendum est
ad singula quæsita.

Primò, non solum prædestinati, & iu- 50
sti, de quibus nulla est difficultas, cum
de illis intelligatur illud 1. Petri *cap*.2.
num.9. *Vos genus electum, regale sacer-
dotium, gens sancta, populus aquisitionis*.
verum etiam præsciti, & peccatores sunt
membra Ecclesiæ, quod probatur, Tum
quia licet sint mortui quo ad caritatem,
& gratiam in ordine ad merendũ, sunt
tamen viui peccatores quo ad fidem,
per quam possunt promoueri ad gratiã
& iustificationem, defectus enim carita-
tis non impedit operationẽ fidei, & ideo
in quantum homo per eam operari
potest, dicitur viuum Ecclesiæ membrũ, 51
licet non meritorium, quia meritũ prin-
cipium habet à caritate, quæ respectu fi-
dei dicitur forma extrinseca. Tum quia
peccatum, nisi sit hæresis, non facit per-
dere fidem veram, licet reddat mortuã
in ordine ad meritum, adhuc tamen ve-
ra fides est, ex Trident. *Sess*.6: *cap*.15. *&
can*.28. sufficiens, vt homo peccator re-
maneat viuum membrum Ecclesiæ. Tũ
quia aliter frustatoria essent Sacramen-
ta mortuorum, idest, peccatorum, quæ
sunt Baptismum, & Pœnitentia, per hæc
enim duo peccator transit à morte ad
vitam spiritualem. Tum quia Ecclesiam
Catholicam esse mixtam ex bonis, &
malis hominibus, deducitur ex pluribus
locis Sacræ Scripturæ, in quibus Ecclesia
affi-

52 assimilatur modo decẽ virginibus, quarum quinque erant prudentes oleum bonorum operum habentes in suis vasibus, aliæ quinque fatuæ sine oleo, ideo hæ habebant lampadem extinctam fidei, illarum vero lampades fidei erant accensæ, & ardentes; ad quod bene D. Gregor. *Homil.* 12. *in Euang.* relatus in communi Virginum illis verbis: *Sancta Ecclesia decem virginibus similis esse denuntiatur, in qua quia mali cum bonis, & reprobi cum electis admixti sunt, rectè similis virginibus prudentibus, & fatuis esse perhibetur.* Modo assimilatur conuiuio, quod Rex fecit filio suo, ad quod conuenerunt boni, & mali; Matthæi 22. Modo magnæ cœnæ apud Lucã *cap.* 14. in quam introducti fuerunt pauperes, debiles, cœci, & claudi. A S. Paulo *epist.* 2. *cap.* 2. *num.* 20. Ecclesia assimilatur magnę domui, in qua sunt vasa aurea, quæ sunt Apostoli, & alij præcipui sancti, vt institutores religionum, pariter argentea, qui sunt reliqui viri iusti; item & lignea, & fictilia, quæ significant homines peccatores, qui si emendauerint se, euadent vasa in honorem cum vasis aureis, & argenteis, licet alias essent vasa in contumeliam propter peccatum. Nulli ergò dubium esse debet, in Ecclesia Dei peccatores, & reprobos esse tamquam illius membra, qui de contumelia fieri possunt vasa honoris per gratiam; & hoc de fide credendum est, aliter peccatores non possent saluari si essent extra Ecclesiam Dei.

Hinc colligitur errasse Lutherum, & alios hæreticos asserentes Ecclesiam cõstitui ex solis hominibus electis, & prædestinatis ad salutem.

53 Secundo, excommunicati sunt membra Ecclesiæ, quia excommunicatio nõ priuat fide excommunicatum, si illam habet, proinde ex hoc capite adhuc est membrum viuum per fidem coniunctũ corpori Ecclesiæ, sed solum priuat illum participatione bonorum spiritualium externorum, quæ sunt Sacramenta, Missæ sacrificium, & aliæ orationes, & suffragia, quæ in Ecclesia fiunt; dixi, *Externorum*, quia excommunicatio nõ priuat bonis internis caritatis, ratione 54 cuius opera dicuntur meritoria vitæ æternæ, quia per peccatum, quod supponitur commissum ante excommunicationem, caritas, & communio sanctorum ex illa perditur, bene Sair. *lib.* 2. *initio de censur.*

Sed contra hanc responsionem sunt Canonistæ asserentes excommunicatũ esse extra Ecclesiam, esse ab illa membrũ præcisum, & separatum; ergò non potest esse membrum illius nisi æquiuocè, & id apertè colligitur ex diuersis textib. cap. *Engeltrudam vxorem Posonis noueris non solum excommunicatione, quæ à fraterna societate separet, sed etiam anathemate, quod ab ipso Christi Corpore, quod est Ecclesia recidit crebro percussam esse. fin.* 3. *q.* 4. *cap. omnis* 32. 11. *q.* 3. Excommunicatus comparatur Diabolo, qui est extra Ecclesiam, *cap. Canonica* 105. *cap. cum aliquis* 106. 11. *q.* 3. *cap. per tuas* 40. *de sent. excom.* ibi; *vt potè ab Ecclesia separatus.* Demum hoc idem colligitur ex illo Matth. *cap.* 18. de non emendato ex correctione. *Si Ecclesiam non audierit sit sibi tamquam ethnicus*, Sed hi sunt extra Ecclesiam, ergò & excommunicati. Vide Ricciull. de iure personarum *lib.* 4. *cap.* 1. probantem pluribus excommunicatum esse extra Ecclesiam, citantem alios doctores.

Facilis est responsio ex probatione conclusionis, nimirum excommunicatum non esse simpliciter extra Ecclesiã, cum baptizatus retineat fidem sub vno capite, à quibus non separat excommunicatio, sed tantum à participatione bonorum spiritualium, hoc est suffragiorũ, & Sacramentorum, in quo sensu dicitur esse extra Ecclesiam, in qua tamen est secundum vnitatem fidei, & capitis, cõsequenter illius verũ membrum est aliqualiter mortificatum, & castigatum. Illud Euangelij intelligitur, quod excõmunicatus nolens Ecclesiæ obedire habendus est tamquam Paganus, & Gentilis, non quod verè talis sit præcisus ab Ecclesia, & ab ea eradicatus *cap. Notandum* 37. 24. *q.* 3. sed ex eo, quod similis est in obstinatione paganis, & priuatus Eccle-

Ecclesiæ bonis spiritualibus sicut Gentilis, qui illorũ incapax est; verbum enim illud *Tamquam*, eam importat simili-
55 tudinem, & diminutionem eius, cui adijcitur, *ex cap. Quoniam* 5. §. *quod si*, *vt lite non cont.* & denotat improprietatem, & fictionem, ex iurib. & doctoribus citatis à Barbosa *dist.* 402.

56 Tertio, Hæretici sunt membra ab Ecclesia Dei recisa, quia carent secunda, & tertia conditione, secunda quidem, quia ab eis fides recessit, per quam vniebantur corpori Ecclesiæ; hæreticus enim etiam per vnicum actum infidelitatis statim fidem amittit, vt probaui *cap.* 1. *num.* 58. tertia vero, quia communiter
57 omnes ferè Hæretici nolunt agnoscere Romanum Pontificem pro capite huius Ecclesiæ, hæresis enim cõiungitur Schismati, *cap.* 26. 24. *q.* 3. consequenter nõ possunt dici membra illius, quia membra vera dependentiam habent ad suũ caput in eodem corpore, cum quo viuunt, & exercent opera iuxta intentionem capitis, à quo mouentur ad operationem capiti conuenientem. Confir-
58 matur, quia nullum membrum verum, & viuum impugnat, neque offendit suũ corpus, nemo enim vnquam odio habuit carnem suam, ad *Ephes. cap.* 5. *n.* 29. vt faciunt hæretici, qui suis falsis doctrinis dicuntur lacerare Corpus Christi, quod est Ecclesia, *cap. Vbi sana* 29. 24. *quæst.* 1. ergò non sunt membra Ecclesiæ. Est communis, *cap. Si quis* 69. 1. *q.* 1. *cap. Non in vobis* 41. *dist.* 4. *de consecrat. cap. Aduocauit* 23. 24. *q.* 1. Bellarm. *lib.* 3. *de Eccles. milit. cap.* 4. Canus *lib.* 4. *de locis Theolog. c.* 2. cum illis Ricciull. *lib.* 5. *de iure person. cap.* 12. Procedunt dicta, licet hæreticus sit occultissimus, quia ex hoc excusatur solum ab excommunicatione, & apud Deum iam iudicatus est, & separatus ab Ecclesia, dicente Domino, ad Titum *cap.* 3. *num.* 10. *Hæreticum hominem post vnam, & secundam correptionem deuita, sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus.*

Dices primo, hæretici sunt baptizati, & habent caracterem, per quem Christiani cognoscuntur, consequenter sunt membra Ecclesiæ, nam Baptismum est ianua per quam patet aditus in Ecclesiã hominibus, qui baptizantur 2. Hæretici comparantur zizanijs, qui cum tritico, cui fideles assimilantur, & ambo sunt in eodem agro Ecclesiæ, & non sunt eradicanda nisi tempore messis, Matth. 13. *à num.* 24. 59

Resp. Ad primum, non sufficere Baptismum sine fide, & obedientia, vt patet ex Notabili *sub num.* 46. Ad secundum, per zizaniam intelligi peccatores, & per agrum vniuersum mundum compositum ex fidelibus, & infidelibus, vt ipsemet Christus ibidem *à num.* 36. seipsum explicat declarando parabolam; zizania autem non est eradicãda, vt habeat spatium pœnitentiæ ad conuersionem, quod si tempore messis, hoc est, in fine mundi peccatores non fuerint emendati eradicabuntur, & in fasciculum colligati tradentur ad comburendum igni.

Quarto, Schismatici non sunt membra Ecclesiæ, sed extra illam sunt positi, 60
cum in eis deficiat fides, & obedientia ad Romanum Põtificem, Schisma enim est voluntaria separatio hominis baptizati ab obedientia Ecclesiæ, & Romani Pontificis, vt illius caput est, vt omnes docent cum D. Thoma 2. 2. *q.* 39. *art.* 1. D. Hieron. relatus *cap. Inter* 26. 24. *q.* 3. dicente, non dari Schisma sine hæresi; ergò Schismatico desunt secunda, & tertia conditiones, quæ hominem constituunt membrum Catholicæ Ecclesiæ. Quod Schisma sit causa hæresis, & cum ea coniungatur bene S. Cyprianus *lib.* 1. *epist.* 3. *Neque enim aliundè hæreses ortæ sunt, aut nata sunt schismata, quam inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur.* nomine Sacerdotis intelligendus est Romanus Pontifex, qui Dei Sacerdos summus vocatur. Schismaticos esse extra Ecclesiam docent Sancti Patres, *cap. Nouatianus* 6. 7. *q.* 1. *cap. Non vos* 41. 23. *q.* 5. *cap. Alienus* 19. 24. *q.* 1. Bellarm. *lib.* 3. *de Eccles. milit. cap.* 5. Farin. *q.* 184. *de hæresi num.* 45. Ricciull. *lib.* 9. *cap.* 2.

Quinto, Cathecumini nondum sunt mem- 61

membra Christi, & Ecclesiæ, quia carent Baptismo, quod est principale requisitum, & ianua, per quam homo ingreditur in Ecclesiam; neque fidem dicitur habere infusam, vnde *in cap. Catecumenum* 35. *& cap, Non dubito* 147. *dist.4.de consecr.* dicitur, quod bono Catecumeno deest Baptismus ad regnum cœlorum capessendum, & Catecumenum in bonis operibus defunctum non habere vitam æternam, si ergo Catecumenus quamuis bonus caret salute, signum est illum esse extra Ecclesiam, extra quam non est salus, ex dictis *q.* 8. boni enim in Ecclesia salutem habent. Ità Canus *lib.2. cap.2.* Bellarm. *lib.3. de Eccles. milit. cap.3.* quos, & alios citat Ricciull. *lib.3. cap.4.* Si Catecumenus ante susceptum Baptismum aquæ per martyrium decederet, aut non valens illud recipere defectu ministri, cum solo flaminis Baptismate, hoc est contritione, fieret tunc membrum Ecclesiæ; & saluaretur, vt colligitur *ex cap.Catecumenum* 35. *citatum dist.4. de consecrat.* & docui supra sub Notab li *num.*47. non enim caret debitis requisitis cũ habeat fidem, obedientiam, & Baptismum cõtritionis, aut martyrij, quod in eo casu sufficit.

62 Sexto, & Septimo, certum est, Iudæos & alios infideles nullatenus esse membra Ecclesiæ, cũ careant illis tribus cõditionibus, & si quandoque habitant in Romana Ecclesia, & obediant Papæ, hæc subiectio cum sit mere temporalis, & coacta non facit ad rem, cum ab illis recognoscatur vt princeps laicus. Confirmatur ex D. Paulo *ad Corinth. cap.5. num.*12. ex prima Epistola, *Quid mihi de ijs, qui foris sunt iudicare? Nam eos, qui foris sunt, Deus iudicabit.* Intelligitur iste locus de Iudæis, & alijs infidelib. *cap. Multi* 18. 2. *q.* 1. *cap. Gaudemus* 8. *de diuort.* Ità alijs citatis Ricciull. *lib.2. cap.1.* doctoribus citatis,

63 Octauo, Christi fideles defuncti non amplius dicuntur esse membra Ecclesiæ, quia licet sint baptizati retinentes caracterem in anima impressum indelebiliter, & in Purgatorio existentes fidem habeant, & spem ad futuram gloriam, ex dictis *cap.1.q.17.* damnati vero omni spe, & fide euacuati sint, tamen tam illi, quam isti carent tertiò requisito, quia non amplius subduntur Romano Põtifici, qui dicitur caput solummodo viuentium super terram, iuxta illud Matth. *cap.16. num.19. Et tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis.* Defuncti autem non sunt super terram, consequenter Papę non subduntur,

Dices 1. Defuncti excommunicãtur, vt constat ex multis antiquorum Patrum exemplis, de quibus *cap. Sane* 6. 24.*q.*2. & excommunicati absoluuntur post mortem, ex doctoribus apud Sair. *lib.1.cap.8. à num* 8. *ad* 11. Dices 2. Papæ pro defunctis concedit indulgentias; & pro illis Ecclesia offert sacrificia, & alia suffragia, vt huius rei auctoritates recensentur *à cap. Qui oblectiones* 9. *vsque ad finem* 13. *q.*2. ergo sunt membra Ecclesię sicuti talia erant, quando viuebant. Confirmatur, quia inter viuos, & mortuos perseuerat communio fidelium in fide, & caritate, *cap.3.* 24.*q.*2. *cap. Sacris de sepulcr.*

Rep. Defectu tertię conditionis defunctos non connumerari membra Ecclesię. Ad primum argumentu negatur 64
Papam posse propriè excommunicare mortuos, aut excommunicatos absoluere, id enim quod tradunt nonnulli, & sancti Patres locis citatis intelligendi sunt de declaratione excommunicationis incursæ ante mortem, vel de inflictione alicuius pęnæ, & effectus, quem excõmunicatio producere potest. Quod idem dicendum est de absolatione, nimirum superiorem propriè non absoluere defunctum, sed tantum declarare illum esse capacem bonorum spiritualium, sicut alij, qui decesserunt sine tali censura; vel sic absoluere est declarare, seu dare licentiam fidelibus viuis, vt possint pro illis sacrificia & suffragia offerre, & declarare defunctos esse capaces bonorum spiritualium Ecclesiæ. Vide Sair. *lib.1.cap.8.* loco citato. Ad se-

secundum argumentum dico, illud probare mortuum non carere primo, & secundo requisito, nam baptizatus est, & habet fidem, spem, & caritatem defunctus in gratia decedens, vnde habet vnionem caritatis secundum suffragia, & orationes, iuxta illud Psalmi. *Particeps ego sum omnium timentium te*. Indulgētias autem Papa concedit non auctoritate absoluta, sed per modum suffragij, iuxta quod dixi *Resolut.*81. *initio*.

65 Nono demum, Beati in cœlo tam Angeli, quam Homines huius nostræ Ecclesię non sunt, quia non amplius militant, neque subijciuntur Papę, & cum sint in patria, fides, & spes in illis non habet locum, quia, quod, dum erant in hoc mundo, credebant, & sperabant, nunc clare vident, & habent, atque possident inamissibilitet.

Quæres 11. Quo genere Regiminis regatur Ecclesia? nam triplex est regimen Monarchicum, Aristocraticum, & Democraticum. De quibus egi *Resolut.*87. *num.*41. Peirin. *de Relig. Prælat. q.*1. initio secundi tomi.

66 *Resp.* Ecclesia gubernatur regimine Monarchico, quia illud regimen dicitur Monarchicum, in quo vnus tantum imperat dirigendo suas actiones in bonum commune subditorum, non habens superiorem supra se, neque sibi æqualem in eo genere imperandi, vt colligitur locis citatis; sed Ecclesia habet huiusmodi imperandi, & gubernandi modum, nam ab vno capite tantum regitur, qui est Romanus Pontifex, vt manifestum est, ergo gubernatur ordine Monarchico. Confirmatur *ex cap.*16. Matth. *num.*18. *Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo claues regni cœlorum*. Nota, quod Christus nō semel, non iterū, sed pluries nominat Petrum per quandam singularitatem denotando hoc genus regiminis Monarchiæ per vnitatem singularis personæ, quam vocat caput vnius Ecclesiæ, quam sanguine suo fundauit supra firmam Petram.

Quæres 12. Vnde habeatur, quod Ecclesia Romana sit illa vera Ecclesia, quam Christus suo sanguine fundauit supra firmam Petram principis Apostolorum iuxta quod ipse Dominus dixit Matth. *cap.*16. *num.*18. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam*. Et non aliæ, quę dicuntur Arrianorum, Manicheorum, Lutheranorum, Caluinistarum, & aliorum Hæreticorum à Romana discedentium.

Resp. Ecclesia Romana semper, & nunc viuens sub vno capite, quod est Innocentius X. Pontifices Maximus est illamet Ecclesia, quam Christus sanguine suo fundauit, & eidem in caput præposuit Sanctum Petrum, & successiuè alios Summos Pontifices Canonicè intrantes ad eius gubernationem. Id est de fide tenendum. Alia autem ratione id non demonstratur contra Hæreticos; nisi probando soli Ecclesiæ Romanæ conuenire illa attributa, & proprietates superius relatas, quæ veram constituunt Ecclesiam, & sunt, quod sit sancta, Apostolica, Catholica, infallibilis, & vna in vnitate fidei & Sacramentorum sub vno capite à Christo Domino dependente sicut & Petrus. Sed hæc omnia conueniunt, & reperiuntur in Ecclesia Romana, vt probabo, ergo illa est vera Christi Ecclesia, & omnes aliæ, quæ ab hac dissentiunt in religione, & professione fidei falsæ sunt, deceptorię, & latibulum iniquitatis. Voco Ecclesiam Romanam homines omnes qui in professione fidei sentiūt cum Romano Pontifice, cuique obdientiam pręstant, tamquam huius Ecclesiæ capitis membra. 67

Sancta est Romana Ecclesia, & quia illa habet, & profitetur vsum Sacramētorum, præter quæ fideles sanctificantur, & quia ad solam Romanam Ecclesiam spectat sanctificare suos fideles, *tit. de reliquijs, & vener. Sanct.* & docui *Resolut.*113: & quia in sola Ecclesia Romana sunt Sancti, inter quos successiuè recensentur quamplures fideles ab eius ortu, & subsequenter in dies propaga-

pagatur Ecclesia illorum sanctitate. Demum apud S.Patres Ecclesia Romana vocatur sancta, habes testimonia nonnulla apud Gratianum *dist.12.*

Apostolica intitulatur, & pro tali ab omnibus habetur, quia ab Apostolis propagata conseruatur apud Romanū Pontificem, qui ideo vocatur Apostolicus, vnde Anacletus Papa, qui anno 100. electus fuit, & sanctus decessit anno Christi 110. relatus *cap. 2. dist. 22.* inquit *Sacrosancta Romana, & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino, & Saluatore nostro primatum obtinuit.* Ecce quod Romana Ecclesia vocatur Apostolica, & illa, quam Christus instituit.

Catholica est Romana Ecclesia, quia ad eam omnes concurrunt fideles, & infideles, vt veritatem fidei agnoscant, & salutem illius agregatione cōsequantur, id enim importat esse Catholicum, quod vniuersale, vnde & Ecclesia Romana vocatur vniuersalis, & ab omnibus obseruari debet, quod ipsa seruat in professione fidei, *cap. Quis nesciat* 11. *dist.*11.

Romana Ecclesia in professione fidei sēper fuit infallibilis, & numquā errauit, sed semper in fide permansit, ita Lucius Papa I. circa annum 255. electus, *in epist.*1. *ad Episcopos Galliæ, & Hispaniæ, in summa Concil.* apud Caranza. Item Felix Papa I. de anno 272. electus, respondens ad Benignum Episcopum, à quo fuerat cōsultus in rebus fidei, dixit: *Hæc sancta, & Apostolica mater omnium Ecclesiarum Christi Ecclesia, quæ per Dei Omnipotentis gratiam à tramite Apostolicæ traditionis numquam errasse probatur, nec ab hæreticis prauitatibus succubuit, sed vt in exordio normam fidei Christianæ percepit ab Authoribus suis Apostolorum Christi principibus illibata manet, iuxta illud Lucæ 22. Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.* Refertur *in cap. Recta 9. 24. quæst.*1. Vide, quæ dixi *q.6.* & dicam infra sequenti capite de Romano Pontifice. Gregor. Nazian. in Carmine de vita sua hæc habet. *Vetus Roma ab antiquis temporibus habet fidem rectam, & semper eam retinet, sicut decet Vrbem, quæ toti orbi residet.*

Ecclesia Romana vna semper fuit, quia semper eamdem fidem, & vsum eorumdem Sacramentorum continuo professa fuit, & retinuit, vt videre est ex diuersis Decretis Romanorum Pontificum, & Sacrorum Conciliorum Generalium, quæ semper vnanimi consensu in eamdem descenderunt sententiam in materia fidei, & Sacramentorum, ita quod nullum extat indicium, ex quo colligi possit, Ecclesiam Romanam variasse fidem, mutasse Sacramenta, sed manifestum est illam per Beatissimos Pontifices, & Sanctos Patres totis viribus, & omni conatu semper se opposuisse nouitatibus hæreticorum introductis contra vnitatem fidei, & Sacramentorum, vt videre est in operibus Sanctorum Basilij, Gregorij, Hilarij, Ambrosij, Leonis, Prosperi, Hieronymi, Augustini, qui cum alijs sexcentis Patribus successiuè exemplo vitæ, & doctrina sana semper tutati fuerunt vnitatem fidei, & Sacramentorum in Ecclesia Romana sub Romano Pontifice, condemnatis hęreticorum falsis dogmatibus in diuersis Concilijs, Confirmatur, quod Romana Ecclesia sit illa vera, & legitima, quam instituit Christus, & nulla alia, quæ huic aduersatur, neq. Arriana, neq. Nestoriana, neque Lutherana, vel Caluina Romanæ aduersantes, ex Schismate, & dissensione huiusmodi Ecclesiarum Inter se, quę tot capita habent suorum dogmatum, quot sunt illarum sectæ; ex aduerso Romana, & omnes aliæ cum ea sentientes in nullo discrepant, sed vnitatem fidei, & Sacramentorum tenent; ergò signum est, quod Romana est vera, & legitima Ecclesia, aliæ vero latibula iniquorum hominū, ex earum diuersitate, & nouitate, quę nonnisi discordiam generare valent, *cap. cum consuetudinis 9. de consuet.* è contra vnitas valde cōmendatur in omnibus, *cap. In apibus 41. 7. q. 1.* & fides Christi vna est ex probatis supra *quæst.3.* vnitatem autem in fide sola Ecclesia Romana seruat; ergò hęc sola erit vera

Ecclesia sub vno capite, quod vocatur Romanus Pontifex, de quo in sequenti capite latius agendum est.

Signa demonstrantia Romanam Ecclesiam esse legitimam Christi Sponsam plurima refert Becan. *cap.6. de fide*, vide apud ipsum; solum recenseo illa duo de miraculis, & constantia martyrum, quę admirantur solum in fidelibus, qui profitentur fidem Romanę Ecclesiæ. Hæc non leguntur in extraneis Ecclesijs hæreticorum, ergò signum est apud illos non esse veram fidem, ergò sola Ecclesia Romana est illa, quam Christus fundauit in Petro, & eius successoribus.

CAPVT

CAPVT QVINTVM.

DE ROMANO PONTIFICE.

SVMMARIVM.

CAPVT

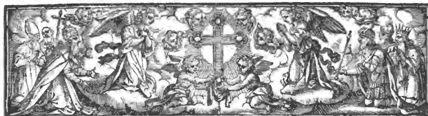

CAPVT QVINTVM.

DE ROMANO PONTIFICE.

DICTVM fuit in præcedenti capite, Christum Ecclesiæ, quam sãguine suo fũdauit, promisisse in Vicarium Sanctum Petrũ Apostolũ, cùm dixit *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, & contulisse ei dignitatem Papatus, cum dixit *Pasce oues meas, Pasce agnos meos*. Id enim necessarium fuit, vt sub vno capite Ecclesia, quæ est collectio, & congregatio fidelium, propagaretur, & custodiretur Christo in Cœlum ascendente, ne illius corpus sine capite remaneret visibili; & si enim Christus eius non obstante abscessu, promiserit suæ assistere Ecclesiæ vsque ad consumationem seculi, tamen, quia hæc illius assistentia non est visibilis, sed inuisibilis, & præsentia inspirario-
1 nis, & protectionis, necesse fuit relinquere caput visibile in sui vicarium, qui toti Ecclesiæ per vniuersum orbem dispersæ præesset illam congregando in vnitatem fidei, & Sacramentorũ. Opere prætium est sub hoc capite agere de Romano Pontifice à Christo Capite constituto Ecclesiæ Militantis, pro cuius intelligentia supponam quæstiones more solito.

Quæres 1. An idem sit Episcopus Romæ, & Papatus, seu Pontificatus Romanus? Et vtrum Sanctus Petrus ibi fuerit Episcopus, & Papa?

Resp. Eadem est dignitas Episcopatus, & Papatus in Romano Pontifice, 2
& vtramque habuit S. Petrus in vrbe Roma, vbi resedit, vt Episcopus, & vt Papa.

Primum, quod vtriusq. eadem sit dignitas, probatur, quia Romanus Pontifex se vocat Episcopum Episcoporum initio suatum literarum, quandoque Episcopum Vrbis, seu Romæ, interdum Summum Pontificem, vnde S. Cyprianus

nus relatus *in cap. Nouatianus 6. 7. q. 1.* dicit; *Et cum sit à Christo vna Ecclesia per totum mundum in multa membra diuisa. Item Episcopatus vnus multorum Episcoporum concordi numerositate diffusus, &c.* adhuc clarius idem relatus *cap. Loquitur 18. 24. q. 1.* Nomine vnius Episcopatus multorum Episcoporum sine dubio venit papatus, ergò coincidunt in Pontifice Romano Episcopatus, & Papatus. Confirmatur, quia si non coinciderent sequeretur absurdũ, quod Papatus dependeret ab Episcopatu, nã tunc superior, & maior dignitas dependeret à minori. Demum Vrbs ante S. Petrum nullum habuit prælatũ præter illum, sed illuc accessit vt Papa, & sedem Papalem ibi fixit, ergo eius Episcopatus idem est, quod Papatus. Id ostenditur hoc exemplo, si enim aliqua ciuitas, quæ nunquam habuit prælatũ erigeretur in Archiepiscopatum, vel Patriarchatum vtique huiusmodi dignitas non posset dici Episcopatus gradus condistinctus ab erecto, sed idem esset, quod Archiepiscopatus primò institutus; ita pari ratione philosophandum est in Vrbe Roma, quæ prçter S. Petrũ primò nullum habuit Episcopum, qui Summus Pontifex erat, ac proinde si vocatur Episcopus, id non arguit dignitatem distinctam à Papatu, quç prima dignitas eminenter continet alias, ac proinde illis nuncupari potest, nimirum Patriarcha, Primas, Archiepiscopus, Episcopus, Presbiter, Prior, &c. cum has omnes virtualiter, & eminenter continet in eo, quod se solo præstare potest quidquid alij facere possunt, talis enim est potestatis, & iurisdictionis, vt omnes alias in sua, à qua dependent, absorbeat.

Secundum, quod Sanctus Petrus fuerit Papa, & Episcopus Romæ, certissimum est, à Christo Domino destinatus, vt testatur S. Leo Papa *Serm. 1. de sanctis Apost. in lect. 2. noct.* Cathedræ Romanæ 18. Ianuarij. *Beatissimus Petrus Princeps Apostolici ordinis ad arcem Romani destinatur imperij.*

3 Petrus autem Apostolus electus fuit à Christo in Papam, & summum Pontificem, dum post prandium ex piscatione habita in mari Tiberiadis in tertia apparitione post octauã Resurrectionis illi dictum fuit: *Pasce Agnos meos; Pasce oues meas.* Ioan. *cap. 21.* Caiet. *de Romani Pontif. instit. tract. 3. c. 10. & 11.* Secundum aliquos id accidit die dominico, quæ fuit dies decima Aprilis Anni Christi 34. numerando vero à die Resurrectionis inclusa, quæ fuit die dominico 27. Martij, accidit die 15. post Resurrectionem, consequenter computando tempus interiectum inclusiuè à die decima Aprilis Anni 34. vsque ad Annum 69. eiusdem Christi, quo S. Petrus crucifixus fuit die iouis 29. Iunij, infertur, D. Petrum in Pontificatu vixisse annos 36. menses duos, dies decemnouẽ; Romæ autem sedit Annos 24. menses tres, & dies duodecim, reliquum tempus partim Hierosolymis, partim Antiochiæ, & alibi.

Dices, S. Petrus non fuit electus Papa per supradicta verba, sed tunc quando Christus dixit: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Et hoc colligitur ex diuersis Sanctis Patribus, dum enim loquuntur de auctoritate Põtificia S. Petro attributa à Christo, referunt præcitatum locum, vt videre est apud Gratianum, *cap. Ita Dominus 7. dist. 19. cap. In nouo 2. dist. 21. cap. Rogamus 15. 24. q. 1. cap. Legatur 2. 24. q. 2.* & alibi sçpius.

Resp. Ex illa sententia non apparet actualis collatio Papatus, sed tantum colligitur promissio tempore conueniẽti exequutioni mandanda; Illa autem promissio facta fuit à Christo ante suam mortem, post resurrectionem verò stetit promissis, antequam Cœlum conscenderet, discessurus enim ab oculis eorum visibilem voluit sibi substituere Pastorẽ, qualis antea ipse fuit, vt vices suas in omnibus subiret, & cæteros confortaret in fide, iuxta illud Lucæ 22. *num 32. Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Supradictum colligitur ex *cap. Considerandũ 47. cap. Fidelior 48 dist.* 4

dist. 50. ibidem gloss. Præposuit: *cap. significasti* 4. *de elect.* Pascalis Papa dicit, Petrum in Papam electum illis verbis. *Pasce oues meas*, ibidem glosa.

Quæres 2. An duo priuilegia concessa Petro fauore Ecclesiæ à Christo, simul, & semel communicata fuerint omnibus eius successoribus? Vnum est, quod illum constituit caput vniuersalis Ecclesiæ promissam potestatem ligandi, & soluendi Matth. 16. *num.* 19. tradendo Ioan. 21. Alterum est, quod illum ita in fide confirmauit, quod ab ea deficere non poterat, vt patet Lucæ 22. *num.* 32. ex sententia superius allata. Quod est etiam quærere an dicta de Petro Christus intellexerit de omnibus eius successoribus?

5 *Resp.* Illa duo priuilegia Papatus Christus omnibus summis Pontificibus Canonicè intrantibus concessit in persona Petri, quod comprobatur Sanctorum Patrum testimonijs. *cap. Sacrosancta* 2. *dist.* 22. ibi. *Petro tamen à Domino concessum est, & ipsi inter se voluerunt idipsum, vt reliquis omnibus præesset Apostolis, & cephas ideit caput, & principium teneret Apostolatus, qui etiam eamdem formā suis successoribus, & reliquis Episcopis tenendam tradiderunt. cap. Ad Apostolicæ* 2. *de sent. & re iud.* ibi: *Nobisque in beatam Petri personam sit dictum: Quodcumque ligaueris super terram, &c.* Cap. Solitæ 6. de maior. Innoc. III. inquit. *Nobis enim in Beato Petro sunt oues Christi commissæ dicente Domino: Pasce oues meas, non distinguens inter has oues, & alias, vt alienum à suo demonstraret ouili, qui Petrum, & successores ipsius Magistros non recognosceret, & Pastores, vt illud tamquam notissimum omittamus, quod Dominus dixit ad Petrum, & in Petro dixit ad successores ipsius, &c.* Bonifacium VIII. *in extra. com. de maior. Igitur Ecclesiæ vnius, & vnicę vnum corpus, vnum caput, non duo capita, quasi monstrum, Christus videlicet, & Christi vicarius Petrus, Petrique successor* &c. Vide Azor. *lib.* 4. *cap.* 11. de hac re agentem. Catechismū Roman. de symbolo 9. *sect.* 13 Caiet. *tract.* 3. *de Rom. Pontif. cap.* 13. & 14. Dicta ergo de Petro à Christo locum habēt in eius successoribus, quia si Ecclesia post Assentionem indiguit ab initio capite visibili, qui fuit Petrus, etiam simili indiguit post mortem Petri, quia inconueniens est, Ecclesiam visibilem regi solo capite inuisibili, sed illi necessarium est caput visibile, sicut ab initio, aliter nulla proportio est inter caput, & membrum. Deinde Papatus est dignitas non ad tempus, sed perpetua, cum sit pascere oues, quæ continuo egent pabulo, ego & pastore. Præterea pastor non eligitur propter proprium cōmodum, sed in vtilitate ouium, quæ sicut vsque ad finem mundi duraturæ sunt, ità & perpetuum postulant Pastorem; non potuit autem S. Petrus perpetuò manere, quia mortalis sicut cæteri homines erat, ergò necesse fuit, quod illi succederent alij in officio cum eadem potestate. Insuper, sedes nunquam moritur, *cap. Si gratiosè* 5. *de rescript. in* 6 ergò semper adesse debet, qui supersedeat illam. Demum priores Pontifices, qui successerunt Petro vsque ad Sanctū Siluestrū fuerunt Sancti, & alij post, ex quo efficax deducitur argumentum, illos fuisse legitimos successores, & non vsurpatores, aut tantum bonæ fidei possessores, quia Deus non patitur tam longo tempore vsurpatores, aut bonę fidei possessores sine vero titulo, maxime in hac dignitate Pontificia, quæ omniū suprema est. Cum hæc ità sint.

Colligitur hinc primò, Papam non ab hominibus, sed à Deo, & Iesu Christo potestatem Pontificiam immediatè habere, *cap. Nouit* 13. *de iudic.* D. Thom. 1. 2. *q.* 97. *art.* 3. non obstat eius electio facta per Cardinales, quia electores non dicuntur conferre potestatem electo cū ex electione nullum ius aquirat electus nisi publicato scrutinio, quod electores non possunt variare, *cap. Publicato* 58. *de elect.* sed à iure, vel à superiore electus potestatem recipiat, Papa autem supra ius est, & ideo à Deo immediatè confirmatur; electionem hanc Diana *par.* 1 *tract.* 2. *resolut.* 125. vocat conditionem sine qua non Deus Potestatem Pontificiam 6

ficiam, ttansferet in hominem electum, non autem est ratio, seu medium quo electores hanc potestatem electo tribuant. Electio igitur est à Cardinalibus, & potestas à Deo speciali modo, & non tantum iuxta illud ad Rom. *cap. 13. num. 1. Non est enim potestas nisi à*
7 *Deo*. Secundò, Christi Vicarium vnum cum Deo facere tribunal, cum eius vices in terris gerat, *cap. 2. & 4. de transl. episc.* & ibidem *in 3. capite* hæc habentur. *Non enim homo, sed Deus separat quos Romanus Pontifex, qui non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris, Ecclesiarum necessitate vel vtilitate pensata non humana, sed diuina potius auctoritate dissoluit*. Vnicum ergo tribunal, vnum consistorium Papa cum Deo habet, qui illi dixit Matth. 16. *n. 16. Quodcumq; ligaueris super terrã, erit ligatũ & in cœlis. & quodcunq; solueris super terrã erit solutũ, & in cęlis.* Host. super dictum *c. 3.* Abbas *in c. Licet de elect. n. 9.* Paulus
8 de Castro *consil. 414.* Paris. *consil. 5. n. 26. & consil. 68. num. 162. lib. 1.* Gomez *in c. 1 de constit. in 6.* Tertiò, Papa non vtitur baculo, quia non ab homine vt cæteri, sed à Deo recipit suam potestatem, Glos. *fin cap. Vn. de Sacra vnct.* Quartò, nullum Põtificem errare posse in misterijs fidei, quia Deus in persona Petri singulis contulit priuilegium illud tertium, vt non deficiant in fide; Quomodo id intelligatur, dicam infra *q. 14.*

Quæres 3. An sit de fide tenendum S. Petrum fuisse caput Ecclesiæ & primatum sedis fixisse Romæ?

9 *Resp.* Affirmatiuè. Primùm, quod Petrus fuerit caput totius Ecclesiæ expressum est locis supra citatis, Matt. *cap. 16. num. 19. Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Ioannis 21. *Pasce oues meas*. Auctoritates de hoc capite adduxi præced. *cap. q. 9. num. 44.* & præcedenti quæstione Bellarm. Valentia, & alijs omnes, quos citat Carena *par. 1. de officio Inquis. tit. 1.*
10 *de Summo* Pontif. *num.* 37.

Secundum, quod sedem, & primatũ fixerit Romæ, habetur *cap. Mutationes 34. 7. q. 1. Petrus sanctus magister noster, & Princeps Apostolorum de Antiochena ciuitate vtilitatis causa est translatus Romam, vt ibidem potius proficere posset.* Probant manifestè hanc fidem auctoritates aliæ adductæ ex diuersis Concilijs pręcedenti capite *q. 9.* Hic *q. prima §. secundum*, habes auctoritatem Papę Leonis, I. ab Ecclesia canonizatam.

Quæres 4. Quo iure, diuino nè, an Ecclesiastico Papatus sit coniunctus cũ Ecclesia Romana? Seu, quo iure proueniat, quod Episcopus Romanus sit successor Petri in primatu totius Ecclesiæ, ita quod Papatus non possit separari ab Episcopatu Romano, & transferri ad alium Episcopatum, & cũ eo coniungi?

Resp. Episcopatus Romanus, & Põ- 11
tificatus ità coniuncti sunt iure diuino, vt per nullam potestatem humanam disiungi possint, & separari. Probatur, Tum quia sunt eadem dignitas ex *q. 1.* Tum quia ita imperauit Christus Petro, & eius successoribus in persona illius, teste Marcello Papa relato *cap. Rogamus 15. 24. q. 1.* de S. Petro scribente ad Episcopos Antiochenos. *Eius enim sedes primitus apud vos fuit, quæ postea iubente Domino Romam translata est.* De qua translatione loquitur Anterius Papa relatus *cap. Mutationes 34. 7. q. 1.* Et confirmat Innoc. III. relatus *cap. Per venerabilem 13.* Qui filij sint legit. illis verbis. *Locus enim, quem elegit Dominus Apostolica sedes esse cognoscitur, cum enim Petrus vrbe fugiens exiuisset, volens eum Dominus ad locum, quem elegerat, reuocare, interrogatus ab eo, Domine quo vadis? Respondit: Venio Romam iterum; quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinus est reuersus.* Testatur hoc idem Anacletus Papa multo tempore ante, quippe qui electus fuit anno 103. relatus *cap. Sacrosancta Romana, & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino, & Saluatore nostro primatum obtinuit. 2. dist. 22.* In prima synodo Nicęna dicitur, quod Ecclesia Romana nullis synodicis decretis est prælata cæteris Ecclesijs, sed euangelica voce Domini primatum obtinuit. Certissimum igitur est, solam Ecclesiam Romanam habe

habere hoc priuilegium, & præceptum, vt adiunctam habeat dignitatem Papatus, ita vt graue sit sacrilegium hæresis, et schismatis credere, aut attẽtare; hanc dignitatem coniugi posse cum alia quauis Ecclesia. Ita communiter doctores cum Turrecr. *2. de Ecclesʃ. cap.* 40. Cano. *lib.* 6. *de locis Theol. cap.* 4. Driedo. 4. *de varijs dogmat. cap.* 4. Carena *part.* 1. *de Summo Pontif. num.* 51. Addo rationem, quia si mutabilis esset prima sedes, aut arbitrio Cardinalium eligentium, aut institutione aliqua humana, ita vt Pontificatus iure aliquo humano posset coniugi modò cum Ecclesia Hispana, modò cum Gallicana, aut cum Hierosolimitana, dubitari posset de eius vnitate, & stabilitate, ac proinde Ecclesia non fuisset fundata supra firmã Petram, & vnicam, sed super plures, consequenter careret vnitate sui fundamenti, ac proindè perfectione sibi debita. Confirmatur, quia ex translatione Curiæ Romanæ in Galliam à Clemente V. facta anno 1305. initio sui Pontificatus electo Perusij die quinta Iunij, qui à Perusio absens, cum esset Burdigallæ, dum fuit electus Lugduni quo Cardinales conuocauerat, coronatus fuit die 12. Nouembris eiusdem anni, Ecclesia Romana non amisit primatum, & Papatum, quamuis per septuaginta quatuor annos Pontifices residentiam fecerint in Gallia, quorum vltimus, qui fuit Gregorius XI. votum Romam petendi nuncupauit, curiam transtulit in Vrbem cum summa exultatione, & maxima vtilitate totius Italiæ anno 1376. & tempore intermedio semper Ecclesia Romana recognita fuit in omnibus Pontificibus ab omnibus Catholicis etiam Gallis, ita quod dignitas Pontificatus semper remansit in Pontificibus coniuncta Ecclesiæ Romanæ, vt videre est in Bullis Pontificijs, præsertim in Concilio Vienensi per ipsum celebrato; adducam initium Clem. de iureiur. quæ ita habet. *Romani Principes ortodoxæ fidei professores Sacrosanctam Romanam Ecclesiam, cuius caput est Christus Redemptor noster, ac Romanum Pontificem eiusdem Redemptoris Vicarium feruore fidei, & claræ deuotionis venerantes.* Trãslatio igitur fuit Curiæ, & personarum, non dignitatis principatus.

Quæres 5. An Papa teneatur residere in Vrbe, sicut Episcopi, & Parochi residere debent in suis parochijs? Alia est hæc quæstio à præcedenti, in qua quærebatur an Papatus necessario sit connexus cum Episcopatu Romano? nunc vero quæstio est de residentia, quæ est quid consequens ad illa duo, ideo enim hic homo tenetur residere, quia habet talem dignitatem, tale officium, ad cuius exercitium requiritur præsentia personæ. Videtur quod, non exemplo septem Pontificum Clementis V. Ioannis XXI. seu XXII. Benedicti X. Clementis VI. Innocentij VI. Vrbani V. & Gregorij X. qui residentiam restituit Vrbano 1376. & omnes fuerunt Galli natione, & Residentia, ergò Summi Pontifices, non tenentur ad residentiam; Ratio est, quia ideo alij Prælati tenentur ad residentiam non tantum vt suas oues personaliter pascant, sed etiam, quia si non haberent hanc obligationem, possent recedere, & manere extra proprium territorium, sed Papa pro territorio habet totum mundum, *cap. Cuncta per mundum* 17. *&* 18. 9. *q.* 3. ergo vbicumque habitat, ibi dicitur residere, & pet- 13
sonaliter pascere oues suas. Demum residentia est de iure Pontificio, Ambus Catarin. *in opusc. de resid.* ad quod Papa non tenetur, cum iuri non subijciatur, sed supra ius sit, & illius conditor; ergò nullam habet obligationem residendi. His non obstantibus.

Resp. Summus Pontifex de iure diuino tenetur residere Romæ probatur ea 14
auctoritate, quam adduxi præcedenti quæstione *ex cap. Rogamus* 15. 24. *q.* 1. ibi: *Eius enim sedes primitus apud vos fuit, quæ postea iubente Domino, Romam translata est.* Et clarius *ex cap. Per venerabilem*, ibidem extenso. Quæ auctoritates non magis de primatu, quam de residentia coniunctis cum Episcopatu Romano intelligendæ sunt. Deinde accessorium sequitur naturam sui principalis ex vulgatis iuribus, sed principale, quod

P est

eſt Papatus, inſeparabile eſt ab Epiſcopatu Vrbis, immo vtrumque eſt idem; ergo & reſidentia indiuiſibilis eſt ab Vrbe. Confirmatur, quia ſi Papa poſſet circumire Vrbes, & modò hic, modò illic reſidere, facile deſtrueretur hæc veritas de fide tenenda, quod Papatus inſeparabilis ſit à Romano Epiſcopatu, ſiquidem reſidentia ſemper iuncta eſt cũ prælatura, & loco, per quem denominarur; præterquamquod proceſſu, & diuturnitate temporis & hominum memoria decideret iſte fidei articulus, quod Eccleſia Romana ſit aliarum caput, ſi in ea caput reſidere non teneretur.

Ad obiectiones reſpondetur; non obſtare exemplum illorum Pontificum, qui iuſtis de cauſis tãto tempore abfuerunt ſeipſos diſpenſantes ab hoc onere, quod facere potuerunt erga ſe, hoc ipſo, quod alios diſpenſare valent ex Tridentino
15 loco citato *c.1. ſeſſ.23.* Nec vrget, qnod Papa totum mundum babet pro territorio, & ſic reſidere vbi ipſe melius iudicauerit expedire pro paſcendis ouibus ſuis, quia reſponderi poteſt, Summum Pontificem totum mũdum habere pro territorio quo ad auctoritatẽ, & gubernationem totius mundi, non quo ad præſentiam perſonalem, reſpectu cuius ordinariè reſidere debet in loco commodiori, & vtiliori pro grege paſcendo, quem Cbriſtus putauit eſſe Romam, tum ex connexione capitis cum dignitate ſuprema, tum ex ſupremo capite Romani Imperij, vt oſtenderetur, Chriſtum Summum Ponrificem conſtituiſſe torius mundi Sacerdotem, & Imperatorem, tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus.

Quæres 6. An de fide credendum ſit, Innocentium X. eſſe verum Pontificem Romanum? quod idem de ſingulis quęritur?

Reſp. De fide tenendum, quemlibet
16 electum canonicè in Summum Pontificem, de quo conſtet, eſſe verum Papã, ac proinde talem nunc eſſe Innocentiũ decimum in Papã electum die 15. Septembris 1644. coronatum vero die quarta Octobris eiuſdem anni.

Probatur primo, quia illud eſt de fide credendum quod reperitur à Deo reuelatum in Sacris Scripturis, aut per traditionem, vt patet ex dictis *cap.2. & 3.* ſed Ioan. 21. *num.*17. Deus reuelauit Petrũ, & eius ſucceſſores, eſſe Papam, hoc ipſo, quod legitimè eligitur à Cardinalibus, & illum talem conſtituit illis verbis: *Paſce oues meas*: prout illi promiſerat alijs verbis: *Tu es Petrus, & ſuper banc Petrã ædificabo Eccleſiam meam.* De Petro non eſt difficultas, quia id omnes rectè ſentientes concedunt etiam hæretici, & cõſtat ex dictis hic *q.3.* Vide Valent. *in 2.2. diſp.1. q.1. par.7.* §.27. Suar. *lib.3. contra errores ſectæ Angl. cap.*10. Caiet. *tract.3. de Rom. Pontif. cap.8. & ſeq.* De ſucceſſoribus ibidem expreſſis in perſona Petri probatur tum auctoritate Sanctorum Patrum, tum ratione. Sancti Patres paſſim explicantes prędicta loca, non ſolum in perſona Petri, ſed etiam eius ſucceſſorum loca adduxi tria ſub *q.2.* adde Cyrillum Alexandrinum ex Caiet. *cit. cap.*14. illis verbis: *Sicut Chriſtus accepit à Patre Sceptrum Eccleſiæ gẽtium dux ex Iſrael egrediens ſuper omnem principatum, & poteſtatem, ſuper omne quodcumque eſt, vt ei cuncta curuentur, ſic & Petro, & eius ſucceſſoribus pleniſſimè commiſit, vt nulli alij quam Petro, quod ſuum eſt plenum, ſed ipſi ſoli dedit.* Cyrillus alter Hieroſolimitanus in perſona Chriſti loquens inquit: *Tu cum fine, & ego ſine fine, cum omnibus, quos loco tui ponam plenè, & perfectè Sacramento, & auctoritate ero ſicut ſum, & tecum.* In Concilio Florentino ſub initio hæc veritas definitur illis verbis. *Definimus, Sanctam Apoſtolicam Sedem, & Romanum Pontificem in vniuerſum orbem tenere primatum, & ipſum Pontificem Romanum ſucceſſorem eſſe Beati Petri Principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium, totiuſque Eccleſiæ caput, & omni Chriſtianorum patrem, ac doctorem exiſtere, et ipſi in Beato Petro paſcendi regẽdi, et gubernãdi vniuerſalem Eccleſiã à Domino noſtro Ieſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe.* Ratio eſt, quia præſentia, & præſidentia vnius capitis poſt Chriſti abſceſſum,

& Aſcen-

& Ascensionem in Cœlum non minus
necessaria est, nunc, & in futurum vsq;
ad consumationem seculi, quam fuit ab
initio Ecclesiæ, cum membra vnius cor-
poris semper æque indigeant influxu sui
capitis à quo seiuncta mortua sunt, ergò
cum dixit Petro: Tu es Petrus, & super
hanc Petram ædificabo Ecclesiam meã;
& portæ inferi non præualebunt aduer-
sus eam; & tibi dabo claues regni Cœ-
lorum, & non deficiet fides tua; & de-
mum, Pasce oues meas, sine dubio vo-
luit esse dictum de omnibus illis legiti-
mè succedentibus, vt insinuaret æqua-
lem capitis necessitatem, & virtutem
parem eiusdem in omni tempore, quo
Ecclesia militans duratura est, sicut ore
proprio ipsemet Christus Matth. extre-
mis verbis promisit adfuturus vsque ad
consumationem seculi.

Probatur secundò, ex Bulla incip. *In-
ter curas*: Martini V. continente condẽ-
nationem vtriusque Ioannis Vrigleph
de Anglia, & Vss de Boemia, in qua prę
cipitur, vt hæretici ad Ecclesiæ sinum
reuertentes abiurent diuersos errores,
inter quos interrogantur, vtrum credãt,
quod Papa Canonicè electus sit succes-
sor beati Petri habens supremam pote-
statem in Ecclesia, & tenentes opposi-
tum abiurant si Ecclesiæ volunt recon-
ciliari, ergo signum est, de fide creden-
dum, hunc, & hunc Pontificem esse
Papã, & Petri successorem, siquidem ab-
iuratio habet pro obiecto destruẽdo hæ-
17 resim, cuius est detestatio, vt colligitur
ex cap. Ego Berengarius *de consecr. dist.* 2
Royas *sing.* 1. *n.* 2. Farin. *q.* 194 *de hæresi.*

Tertiò probatur, quia quod à tota
Ecclesia creditur, tenetur, & solemniza-
tur, dicitur esse de fide; omnes autem
fideles credunt in Summum Põtificem
fatentes nunc Innocentium X. esse verũ
Papam, Ecclesia enim illum coronauit
per Cardinales deputatos, & vt talem
recognouit recipiendo eius Iubileum,
& indulgentias; & solemnizatur in ora-
tione Missæ, & alijs ritibus, & illum om-
nes vocant Papam, ergò id est de fide
credendũ, ea enim cognoscũtur esse de
fide, quæ in tota Ecclesia amplectuntur.

Quartò, Papæ aliquid de fide defi-
nienti credimus, non vt est talis homo,
neque fide humana, quia vt homo pri- 18
uatus cum alijs comparatur, & sicut alij
vti sic potestatem non habent definien-
di, neque illes; fide autem humana non
credimus articulos fidei, quia non ve-
ritati humanæ, cui subesse potest falsum,
sed diuinæ, à qua procul est, falsitas, in-
nitũtur consequenter dicendũ est, fidẽ,
quã erga Pontificem habemus, quod sit
Papa, esse diuinam, ac proinde fundare
articulum fidei in persona electa in Pa-
pam, inconueniens siquidem est dicere,
nos credere fide humana existentiam
Pontificis, diuina vero articulum ab eo
propositum, vt credatur, cum non mi-
nus credendum sit esse Pontificem eũ,
qui definit res fidei, quam esse articulũ
fidei, quod ipse definit; fundamẽtũ enim
credẽdi quod Papa propositionẽ antea
incertam de fide, certam de fide defi-
niat, non errando in illius veritate, &
determinatione, in eo consistit, quod
persona definiens illam de fide, credi-
tur esse verus Petri successor, & realis
Papa, sed hæc credulitas non potest ha-
beri fide humana, quæ incerta, & incõ-
stans est, ergo fide diuina; ergo de fide
est hunc esse verum Pontificem, quod
enim creditur fide diuina connumera-
tur inter articulos fidei.

Quintò, in tantum credimus, Papã
veritatem dixisse in definiendo aliquẽ
articulum fidei, qui antea nobis igno-
tus erat, in quantum habet assistentiam
Spiritus sancti spiranti in illum huius-
modi veritatem, sed nemo potest habe-
re assistentiam Spiritus sancti ad effe-
ctum definiendi res fidei præter Papam
& Concilium generale legitimè per ip-
sum congregatum, & ab eo dependen-
ter, ergo si credimus, Papam definien-
tem verum dixisse, consequenter credi-
mus illi adstitisse Spiritum sanctum in-
sufflantem in eius intellectum veritatẽ,
ac proinde non possumus non credere
eadem formali ratione fidei diuinæ hãc
personam deffinientem esse verum Põ-
tificem, cum his tres actus credendi spe-
cificati debeant per eamdem diuinam

reuelationem, tendant enim in idem.

Hanc sententiam docent ferè omnes recentiores cum Suar. *de fide disp.* 10. *sect.* 5. Azor. *par.* 2. *lib.* 5. *cap* 5. *q.* 4. ex illis Bonac. *de censf. Bulla disp.* 1. *q.* 2. *par.* 1. *num.* 9.

Ad veritatem autem huius sententiæ supponitur, quod constet de electione vnius in Pontificem, si enim in quęstione versetur valor electionis, aut plures sint electi in Pontificem, non est obligatio credendi, sed tunc cum determinatur per aliquod Concilium hunc, & non illum esse verum Papam, schismata enim tolluntur per Concilium, vt probabo sequenti capite.

Solẽt nonnulli peruersi homines initio electionis alicuius in Papam, ducti passione suæ factionis, inualiditatem electionis disseminare, & spargere per orbem, vt quia interuenit simonia, aut quia texatũ suffragiorũ numerũ electus in Papam non habuit. Dubitari potest, an hac volante fama credendum sit de fide electum esse verũ Papam, durante illa suspicione, & murmure? Puto peracta coronatione Summi Pontificis, ab
19 omnibus tenendum esse de fide coronatum esse verum Papam; fama enim, suspiciones, & hominum obloquentium mendacia attendenda non sunt, solent enim Schismatici in singulis quoque electionibus noui Pontificis dissensiones, & diuisiones excitare, quia tale est conuenticulum impiorum hominum.

Dices 1. Propositiones singulares nõ spectant ad fidem, cum ad eam nihil vtilitatis conferant, parum enim refert, quod hæc hostia sit consecrata, quod hic homo saluabitur, quod hic homo contraxerit peccatum originale, sed sufficit crede in communi, quod in Ecclesia Dei est Sacramentũ Eucharistiæ, falluntur homines decedentes sine peccato; quod contrahatur peccatum originale; & quod propositiones singulares ex vniuersalibus de fide deductæ non sint de fide probaui *cap.* 2. *q.* 3. ergo neque de fide credendum est, hunc particularem hominẽ esse Papam, sed sufficit indistinctè credere, quod adsit verus Christi Vicarius; Secundo, si est de fide Innocentium esse Papam, est etiam de fide illum habere requisita ad Papatum nimirum esse Baptizatum, fidelem, &c & fuisse legitimè electum; sed hæc de fide non sunt, ergò neque illud. Tertiò, illa dicitur propositio de fide, quæ in terminis est reuelata ex dictis *c.* 1. *n.* 25. Sed hæc non est reuelata, ergò neque est de fide. Quartò, negans Summum Pontificem eum, qui ab omnibus tenetur vt talis, non punitur vt hæreticus, sed tantum vt Schismaticus, ergò non est de fide existentia huius Pontificis.

Respondeo ad singulas obiectiones; *ad primam*, latam esse differentiam, nam illa singularia non credere nullum inducit inconueniens, maximum autẽ absurdum est ignorare caput Ecclesiæ, aut illud certo non posse digito demonstrare sine vlla controuersia, vnde si hoc non esset de fide, non esset maior ratio credendi hunc, vel illum Episcopum esse Papam, si in credendo Papam niteremur fide humana, & non diuina. *Ad secundam*, dico illas alias propositiones concomitanter esse credendas de fide, seu potius esse dicendas propositiones Theologicas ex illa principalia deductas. *Ad tertiam*, censetur esse in terminis reuelata, cum in illa Petri: *Pasce oues meas* contineatur expressa, vt patet ex prima probatione. *Ad quartum* dico, ex eo quod Schismaticus non punitur pœnis hæreticorum, non sequitur non esse aliquando hæreticum, sed hoc solum indicat pro vtrisque esse speciales pœnas. imo dico Schismaticũ 20
esse hæreticum in hoc sensu discredendi vnitatem capitis.

Quæres 7. An dignitas Pontificatus communis fuerit omnibus Apostolis cũ Petro illis à Christo immediatè communicata?

Resp. Dignitas Papatus à Christo soli 21
Petro, & in eius persona omnibus successoribus, vt supra probatum fuit, non autem alijs Apostolis promissa, & tradita fuit, quia Christus loquendo de hac dignitate semper verba direxit tantum

ad

ad Petrum siuè in promissione, siuè in collatione eiusdem; de promissione loquens dixit Matth. 16. num. 17. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cælorum, & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatū, & in cœlis, et quodcumque solueris super terram, erit solutum et in cœlis.* Lucæ cap. 22. num. 32. loquendo ad Petrum confirmando illi promissionem, & magis habilitando illum ad Pontificiam dignitatem, inquit. *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Hanc gratiam fidei à Deo Christus petijt pro Petro, & eius successoribus paulò antequam moreretur, nempè feria quinta in Cœna, hanc tamen fidei stabilitatem tunc Petrus non obtinuit, quia sequenti nocte Christum negauit, vt illi in faciem Christus prædixerat, sed in fide indeficien-
22 ter confirmatus fuit, quando post Resurrectionem antequam Christus ascenderet in cœlum promissam dignitatem Papatus cum traditione clauium recepit per illa verba. *Pasce oues meas.* Vt vides, in prædictis auctoritatibus ex quibus colligitur promissio, & collatio dignitatis Pontificiæ, sermo semper à Christo dirigitur solummodo ad Petrum, & nunquam ad alios Apostolos; ergò nulla ratione inferendum est, hanc dignitatem contulisse alijs Apostolis. Confirmatur, quia pronomen illud non semel replicatum restringit sermonem personæ loquentis ad secundam personam, cum qua loquens discurrit; ergò non extenditur sermo ad alios. Clemens in cap. 2. dist. 80. *Neque inter ipsos Apostolos par fuit institutio, sed vnus præfuit omnibus.*

Differt autem dignitas Papatus à gradu Apostolatus, quem omnes Apostoli parem habuerunt cum potestate ligandi, atque soluendi, quam illis omnibus indifferenter contulit Christus, cum dixit Matthæi 18. num. 18. *Quæcumque alligaueritis super terram, erunt ligata, et in cœlo, et quæcumque solueritis super terram erunt soluta, et in cœlo.* Hæc potestas illis promissa ante passionem collata fuit post resurrectionem ex illis verbis Ioan. 20. num. 22. *Insufflauit: et dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittantur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt.* Loquitur in his ad omnes, quia eos indifferenter elegit Apostolos, quos & misit in vniuersum mundum prædicare Euangelium.

Quæres 8. An dignitas Papatus includat vtramque potestatem tam spiritualem, quam temporalem respectu omnium hominum? quod est etiam quærere, an Papa habeat vtramque potestatem, seu vtrumque gladium? Est opinio, seu potius error, & hæresis quorumdam admittentium in Papa solam potestatē spiritualem, nullam temporalem directè neque indirectè. Catholici vero in Summo Pontifice concedunt alij potestatem temporalem directam nimirum ad ipsamet temporalia, & non tantum indirectam, quæ ordinatur ad spiritualia, quā sententiam tenent Marta *de iurisd. par.* 1. *cap.* 19. Paramus *lib.* 3. *de orig. S. Inquisit. q.* 1. & alij relati à Carena *par.* 1. *de offic. S. Inquisit. tit.* 1. *num.* 53. vbi asserit esse communem Canonistarum & Legistarum. Item Lauorius *tit.* 4. *de elect. cap.* 4. *num.* 51. Sylu. v. Papa *num.* 10. alios etiā refert Diana *par.* 1. *tr.* 1. *resol.* 121. Vide etiā Nauar. *tom.* 4. *not.* 3. *de iudic.* Alij admittunt potestatem temporalem solum indirectam in ordinem ad spiritualem, vt hanc in exercitium inducat contra potentem, vt à vijs pessimis per gladiū corpus ferientem peccatores reducantur in viam salutis, & hanc docent quāplures citati à Carena, *vt supra num.* 67, vbi *num.* 68. præcedentē vocat probabilem, & piam, hanc vero, quam sequitur, dicit esse probabiliorem, veriorem, & magis sobriam. Tenent etiam, Bellarm. Azorius Suarez & alij, quos citat, & sequitur Diana *libro citato*. Pro priori sententia de dominio directo faciat. Primo, quia Christus delegauit illi omnem potestatem, quam habet vt homo, nam & illum constituit suum Vicarium, & fecit locum tenentem sui ipsius 23

in

in terris, cum hic ipse moraturus non esset, vnde Papa dicitur Iesu Christi Vicarius *cap.2.* & 4. & vices Dei, non puri hominis gerere in terris *cap.3. de trasl. Episcop.* & locum tenens Dei in terris *cap.1. Vt Eccles. benef.* neque aliquid sibi reseruauit potestatis; sed Christus vtram-
24 que potestatem habet tam spiritualem, quam temporalem, dicens Matth.28. *num.*18. de seipso. *Data est mihi omnis potestas in Cælo, & in Terra.* Et cum textus dicat: *Omnis potestas:* nullam excludit, *ang. cap.1. dist.19.* ibi: *Dicendo vero omnia decretalia constituta, nullum de decretalibus constitutis prætermisit.* Hanc vtramque potestatem etiam temporalem Christum habuisse, & habere docent omnes, & deducunt ex alijs locis Sacræ Scripturæ Psal.31. *Dominabitur à mari vsque ad mare.* Psal.2. *Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ.* Apocal. *cap.1. num.5. Princeps Regum terræ; habet in vestimento, et fæmore suo scriptum Rex regum, et Dominus dominantium* ibidem *cap.19. num.16.* Quæ auctoritates verificantur tam de regno temporali, quam spirituali; immò primum attendendus est sensus literalis proprius, & immediatus, quando ex illo nullum sequitur absurdum; vnde Gregorius *in Exam. congress.9.* inquit. *Literalis expositio maximè commendatur, vbi commodè haberi potest.* Et verba Sacræ Scripturæ in sensu proprio esse accipienda, secluso inconuenienti, docent communiter Theologi cum Sanctis Patribus, vt videre est apud Pagninum *lib.1.* Isagoge ad Sacras literas *cap.19. & 20.* Vasq. *part.1. q.1. art.9.* doctores huius sententiæ de regno temporali Christi refert Carena *tit.1. de Summo Pontifice num.22.* contra Bellarminũ *lib.5. cap.4. de Romano Pontifice*, Valentiam *part.3. disp.1. q.22. par.6.* asserentes Christi regnum fuisse mere Spirituale, ita quod temporale regnum non habuerit neque titulo hæreditariæ successionis, neque electionis, neque donationis, aut iure belli, asserentes Christum id de seipso asseruisse, cum Ioannis dixit *cap.18. num.36. Regnum meum non est de hoc modo. si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis, nunc autem regnum meum non est hinc.* Sed hæc auctoritas ita interprętatur, quod Christus non est rex sicuti sunt mundani reges, qui vel fiunt à populis, vel per electionem, vel per iniquam vsurpationem, Christus vero rex est ex successione hęreditaria, iuxta illud Apostoli: *Quem constituit hæredem vniuersorum*, Christus enim secundũ quod homo non est Dei filius adoptiuus, sed 25
naturalis, vt docent omnes Theologi cum D.Thoma *par.3. q.23. art.4.* Scoto *in 3. dist.10. q.1.* ibi Faber *disp.23.* Quã- 26
doque Christus vsus fuit hoc imperiali dominio, nimirum, cum dæmonia eiecit in gregem porcorum, Matth. *cap.8. n.32.* cum ficulneam arefecit, ex eodem *c.21. num.19.* Nonnulli asserunt, Christum id fecisse potestate indirecta temporali in ordine ad potestatem spiritualem; sed id subsistere non potest, quia potestas temporalis accessoria ad spiritualem immediatè tendit in bonum, & non in malũ, quod fuisset tale, si Christus non fuisset directus dominus illorum porcorum, & ficulneæ; circumstantia autem mali tollitur, si res destruatur à suo vero domino, & absoluto, non vero si damnificetur ab extraneo, qui verum non habet in re dominium. Neque placet, quod Bonac. *de Incarnat. q. 21. par.2.* in responsione ad secundam obiectionem dicit, prædicta Christum destruisse, vt Deum, quia quoties nullũ sequitur absurdum, facta Christi explicanda sunt etiam secundum quod homo est concluditur ergo ex præmissis, Summum Pontificem habere dominium temporalẽ directum super omnes homines, quia Christus illi contulit omnem potestatẽ quam habet, ac proinde temporalem, qua non caret.

Secundo, id deducitur ex illo loco. *Quodcumque ligaueris super terram erit ligatum, et in cœlis; et quodcumque solueris super terram erit solutum, et in cœlis.* Quia non tantum ligat, aut soluit superior spiritualis, quam temporalis, ligare enim 27
respicit condemnationem, & pœnam

tam

tam tempotalem, quam spiritualem ; soluere vero dicit liberationem à pęna, & respicit præmium, & beneficium à principe collatum, siuè illud sit spirituale, siue temporale. Deinde, quod ibi sermo sit de re quacumque non solum spirituali, sed etiam temporali, constat
28 ex modo loquendi sine vlla exceptione,
& generaliter, nam illa vox. *Quodcumque* terminus vniuersalis omnia includit, & nihil excludit, *l. A procuratore C. Mandati*, Craueta *vol. 2. consil. 294. §. Ad idem adduco*, Ruin. *vol. 2. consil. 98. num. 11.* Roland. *vol. 4. consil. 12. nu. 40.* cum alijs Barbosa *dict. hac 317. num. 1. & 2.* qui *num. 15.* ex Tiraq. *de Retractu lign. tit. 1. §. 2.* Glosa *1. num. 26.* dicit terminos *Quodcumque* & *Omne* in hoc differre, quod ille latius patet isto; & in terminis nostris *cap. Solitæ 6. de maior* prope finem dicit Innoc. III. *Quodcum-*
29 *que ligaueris &c. nihil excipiens, qui di-*
xit Quodcumque Demum, quoties sensus literalis non infert absurdum in sacris literis amplectendus est ex doctrina sanctorum Patrum, cum ille potissimum in eis attendatur; sed explicare ea verba tam ad spiritualia, quam ad temporalia, nullum infert absurdum, immò maximè commendat, & extollit Pontificiam dignitatem, ergò supradictus sensus locum habet in prædicto loco Sacræ scripturæ;

Tertiò, Ecclesia id expresse docet in officio sanctorum Apostolorum die 29. Iunij in Responsorio sextæ lectionis illis verbis. *Tu es Pastor ouium, Princeps Apostolorum, tibi tradidit Deus omnia regna mundi, & ideo tibi traditæ sunt claues regni cælorum.* Hic fit mentio de traditione duplicis regni mundi, & cœli, ergò de duplici potestate, tēporali ad gubernandum regnum mundi, & spirituali clauium regni cælorum, vt illuc introducat homines, quos in regno huius mundi gubernat introducat homines, quos in regno huius mundi gubernat Summus Pontifex per vtramque potestatem. Et si enim illa sententia non reperitur expressè in Sacra scriptura, tamen tantæ est auctoritatis, vt negari nequeat sine magna temeritate, cum ab Ecclesia sit solemnizata pro veritate. Illa autem dictio, *Ideo*, quæ est causalis,
& illatiua, vt docet Nauar. *tom. 3. in cap.* 30
Falsas num. 22. per Bartol. *in l. Demonstratio §. quod autem ff. de condit. & demon.* denotat necessariam connexionē vtriusque potestatis in Summo Pontifice, spiritualia enim connectuntur cum temporalibus, sicut anima rationalis cū corpore in ea paritate, quod sicut anima perficit, & viuificat corpus, ita potestas spiritualis perfectionem addit temporali potestati, quæ sine religione est sicut corpus sine anima; potestas autē temporalis inutilis non est coniuncta spirituali, quia Summus Pontifex vniuersi dominus constitutus à Christo fuit, vt illa adiutus proficiat in spiritualibus, *cap. Fundamenta 17. §. Isti, de elect. in 6.*

Quartò, quia inter tria regimina mo-
narchiæ, atistocratiæ, & democratiæ, 31
perfectior est monarchia, & melior reliquis duabus optima, & perfectissima quando omnis potestas & dominium ab vno tantum descendit, vt Plato lib. de Regno post medium dixit his verbis. *Vnius dominatio bonis instructa legibus illarum omnium optima est;* de qua re doctores, quos allegat Peyrinus de Prælato initio, ergò Papæ concedenda est etiam potestas temporalis directa, vt cum spirituali iuncta, constituatur perfectissimum regimen monatchicum, à quo tamquam ab vno, & solo capite procedant, & dependeant omnes potestates, imperia, regna, & dominia totius mundi. Id quod confirmatur ex illo Ezechiel. *cap. 37. num. 22. Et faciam eos in gentem vnam in terra montibus Israel & rex vnus erit omnibus imperans, & non erunt vltra duæ gentes, nec diuidentur amplius in duo regna.* Intellige quo ad caput super illa dominans, in quo vtraq; potestas vnita est; & licet ille locus intelligatur, quod post diē iudicij nō amplius duo regna erunt Ecclesiæ militantis, & triumphantis in vnum coacta, iuxta illud. *Fiet vnū ouile, & vnus pastor;* adhuc tamen saluari potest sine vllo absurdo sēsus à nobis allatus de sū-

mo

mo Pastore in Ecclesia militãte vniente
sibi duas potestates regni spiritualis, &
temporalis in vnum regimen monar-
chicum. Facit illud Ieremiæ *cap.1.n.10.*
Constitui te hodie super gentes, & super
regna, vt euellas, & destruas, & disper-
das, & dissipes ædifices, & plantes. Per
gẽtes intelligit subditos, per regna, Impe.
ratorem, Reges, & alios principes, om-
nes indistinctè tam in tẽporalibus, quã
in spiritualibus subiectos Summo Sacer-
doti, hæc enim suprema, & omnimoda
potestas infertur ex illis pluribus actis,
quibus cõtra omnes præcedere potest.
Eam sententiam applicari SummoPon-
32 tificii asseruit Bonifacius VIII. *in extrau.*
com.1. de maior.

Quintò, antiquitus idem erat simul
Põtifex, & Rex vt exempla habemus de
Moyse, Melchisedec, & Samuele, vnde
imperatores Romani vocabantur Pon-
tifices, *cap.1. dist.21.* consequenter idem
dicendum est de nostro Pontifice, quod
directè habeat vtramq; potestatem ei-
dem sacerdotio vnitam, vnde à D. Pe-
tro *epist.1. cap. 2. num.9.* vocatur *Rega-*
le sacerdotium. Ex quo Papa dicitur ali-
33 quid imperiali auctoritate constituere
cap. 1. de iuram. calum. Et in Præcib.
ferialibus ad Laudes, & Vesperas nomi-
ne Regis in eo versiculo. *Domine saluũ*
fac regem. venit Papa, vt docet Gauan-
tus in Rubr. de Precibus *lect.5. cap.17.*
nu.6. Legitur 1. Regum *cap.15.* Samue-
lem materiali gladio occidisse regem
Agag. Item Eliam 3. *Regum cap. 18.* in-
terfecisse quatercentum profetas Baal.
Isti erant summi sacerdotes & habebant
vtrumq gladium, & occasione accep-
ta non tantum spirituale, verum etiam
temporale adhibebant, ergò idem di-
cendum est de Summo Pontifice Ro-
mano, cuius illi erant figura. Facit Glo-
34 sa *ver. Ad Regem c.Causam 7. qui fil.sint*
legit.

Sexto, probatur potestas directa gla-
dij materialis Papæ, quo sæpius vsus fuit
etiam cõtra Imperatores, & Reges, nam
imperium ex Grecis ad Germanos trã-
stulit, apud Baron. ad annum 800. cap.
Venerabilem, de elect. Clem. de iure
iuran. Bellarm. *de translat. imper. lib. 1.*
cap.4. Innocentius I. Federicum Impe-
ratorem deposuit, Zacharias Pipinum
subrogauit Childerico Regi Francorum
deposito *cap. Apostolicæ 2. de sent. & re*
iudic. cap. Alius 3.15. q. 6. Gregorius V.
tradidit formam eligendi Imperatorem
de qua re bene Albertus Crant. *lib.1.c.4*
lib.4. cap.25. illis verbis. *Eam fecit Im-*
peratoris electione sanctionem, quatenus
huc vsque per annos quinque centum ser- 35
uatam videmus, solum licere Germanis,
qui inde electores sunt dicti, Principem
delegare, suntque hi electores Maguntinus,
Treuirensis, Coloniensis Archiepiscopi, Pa-
latinus Rheni Comes, Dux Saxoniæ, Mar-
chio Brandeburgensis, Rex Boemiæ, qui in
votis paribus absoluit electionẽ. Adria-
nus VI. Regnum Indiarum ab infideli-
bus ablatum tradidit Regibus Lusita-
niæ, Solorzan. *lib.2. de iure Indiar. c.24.*
Prædicta exempla & alia clare demon-
strant Summos Pontifices supradictas
despositiones, translationes, concessio-
nes, & electiones egisse non gladio spi-
rituali, sed temporali, cum ad sui exe-
quutionem non necessario postulent
potestatem spiritualem, sed sufficiat tẽ-
poralis, quæ non potest dici formaliter
ordinata ad spiritualem in dictis factis,
cum ad illa præstanda Summus Ponti-
fex non semper motus fuerit ex salute
animarum, sed quandoque ex aliquo
fine temporali, honesto tamen. & con-
uenienti statui rerum.

Septimò, de hac re extant diuersæ li-
teræ Apostolicæ, nam Clem. VI. Ca-
rolum Regem Romanorum scribẽs hæc
habet. *Romanus Pontifex, cui Rex ęter-*
nus, et summus in personam B. Petri Apo-
stoli Clauigeri cœlestis simul, et terreni
iura imperij, et plenitudinẽ potestatis con-
cessit supra cũctos fideles suæ curæ cõmissos,
inuigilans & intendẽs circa ea, quæ fideli-
bus ipsis ampliora pacis, et iustitię cõmoda
afferre existimat, post multã, etc. colligi-
tur *ex c.1. dist.22.* Bonifacius VIII. apud
Aufrerium in repetitione Clem. 1. *de*
off. ordin. Longum in suo Breuiario in
vita eiusdem, Lauorium *tit. 4. de elect.*
cap.4. num.51. Scripsit Philippo Pulcro
Regi

Regi Francorum in hæc verba. *Deum time, et mandata eius serua. Scire te volumus, quod in Spiritualibus, & temporalibus nobis subes; beneficiorum, & prabendarum ad te collatio nulla spectat; & si aliquorum vacantium custodiam habes, fructus eorum successoribus reserues, & si quæ contulisti, collationes tales irritas decernimus, et quantum de facto processerunt, reuocamus. Datum Laterani nonis Decembris Pontificatus nostri Anno primo.* De hoc vtroque gladio in Ecclesia existente habes ex eodem Bonifacio in extr. commun. de maior. Hunc autem gladium materialem raro Papa adhibet, sed Imperatoribus, & Regibus illum delegat, & committit, dum Imperator antè incoronationem præstat iuramentum fidelitatis, accipit in ea à Summo Pontifice gladium potestatis, in duobus enim instrumentis Henrici IV. & Caroli IV. in Vaticano conseruatis, dum Imperator præstat iuramentum fidelitatis, inter alia profert hęc verba. *Gladij po-*
36 *testatem ab Ecclesia Romana accipimus* Glosa *ver. Diuinitas cap. si imperator* 11. *dist.* 96.

De vtroque gladio in manu Pontificis vide iura citata à Glosis *ver. Discreuit cap. Quoniam* 8. *dist.* 10. item *ver. cælestis cap. omnes* 1. *dist.* 22. Item *ver. Iurisditionem cap. Nouit.* 13. *de iudic.* Item *ver. Ad regem cap. Causam* 7. *qui filij sint legit. cap. Nouit.* 13. *de iudic. cap. Venerabilem, de elect. cap. Per venerabilem, qui filij sint legit.* Clem. *de iureiur. extrau. com. de maior* & alibi sæpius.

Hanc sententiam, quod Papa habent potestatem directam gladj meterialis docent Marta *part.* 1. *de iurisd. cap.* 19. Paramus *lib.* 3. *de orig. Inquisit. q.* 1. Bouadilla *tom.* 1. *in Politica lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 3. Valasquez contra Venetos *par.* 5 *num.* 100. Solorzanus de iure Indiarum *lib.* 2. *cap.* 22. *et* 23. quos citat Carena de offic. S. Inquisit. *par.* 1. *tit.* 1. *de Summo Pontifice num.* 53. asserens esse communem legistarum, & canonistarum, vnde miror quosdam Ecclesiasticos, quorum debet esse munus tuendi iura suæ matris, ex Modernis subtiliter tractantes, & metaphisicè huic sententiæ detraxisse sub quadam specie potestatis indirectæ, de qua mox dicam. Nostrã sequuntur Lauor. *tit.* 4. *de elect. cap.* 4. *num.* 51. Silu. *ver. Papa num.* 10. respondens obiectis ex iure, alios refert in hanc sententiam Dianam *part.* 1. *tract.* 1. *resolut.* 121. sed non sequitur.

Tertiam, de potestate temporali in- 37
directa Snmmi Pontificis, tenent Iesuitę cum Bellarmino, Maldero, Azor. Suár.

Pro secunda sententia de dominio temporali solum indirecta facit primò, quia cui cõmittitur aliquid, intelligũtur eidem concessa ea omnia media, per quæ peruenitur ad consequutionem illius, quod habet rationem finis, quia habens ius ad aliquem finem, potestatem etiam habet disponendi media ad illũ finẽ; & iurisperiti aiunt, quod quando alicui conceditur aliqua iurisdictio, & potestas, subintelliguntur ea omnia concessa, sine quibus iurisditio exerceri non potest, *l.* 2. *ff. de iurisd. om. iud. cap. Præterea* 5. in fine, *cap. Prudentiam* 21. in fine §. *sexta, de off. deleg.* Sed Papæ est concessa à Deo potestas spiritualis in ordine ad finem supernaturalem, super omnes etiã Imperatorem, & Reges, ergo & eidem subintelligitur concessa potestas temporalis quatenus est medium ad cõsequutionem finis supernaturalis. Hoc argumentum supponit potestatem temporalem esse medium 38
ad consequutionem finis, quem Summus Pontifex nõ potest obtinere per solam potestatem spiritualem, quod tamen absolute acceptum, Auctores primæ sententiæ dicerent falsum esse, quia gladius temporalis cõparari potest, vel ad gladium spiritualem, cui dicitur subordinari, & ab eo dependere, vti corporale à spirituali, hoc enim illo perfectius est, in quo sensu, gladius materialis habet rationem medij, & adminiculatur gladio spirituali, temporali enim Papa adiutus proficit in spiritualibus, *cap. Fundamenta* 17. *de elect. in* 6. in ordine ad consequurionem finis, in quantum subditus, qui glaudium spiritualem non timuit, temporali per terrafacrus redit

Q ad

ad obedientiam matris Ecclesiæ;vel cō- parari potest ad finem naturalem, quod est bonum pacis, & concordia hominū inter se in beneficium corporis politici, in quo sensu Papa vtitur gladio temporali, sine illo respectu ad gladium spiritualem, cuius non dicitur esse medium, sed est principale instrumentum in suo
39 ordine specificatum ab obiecto materiali; & id corroboratur ex diuerso fine legis Canonicæ, & ciuilis, nam illius finis est hominem dirigere non solum in bonum & commodum corporis, verum etiam & præcipuè in bonum animæ, & ad salutem, vt valeat consequi suum vltimum finem, qui est Deus, atque vt ad hunc finem dirigat hominem Summus Pontifex vtitur gladio spirituali contra inobedientes, & proteruos, quandoque illo non proficiente ahibet temporale gladium, non tamen hinc sequitur, huius vsum habere solummodo in ordine ad hunc supernaturalem finem, sed interdum etiam eo vtitur in commune bonum corporis, vt faciunt Domini tēporales per exequutionem suarum legum, per quas intendunt communem quietem, & pacem inter suos subditos. Deinde quando iudex habet duas
40 potestates per quas potest procedere contra subditum modò cum vna, modò cum altera, nō ita subordinantur ad inuicem, vt vna dicatur per se, & directa, altera, per accidens, & indirecta, sed ambæ ex æquo, & proprijs rationibus in eodem dignoscuntur esse, ex eo, quod iudex in vna parte processus potest procedere per vnam ex illis, & in alia parte per alteram, vt docet Innoc. *in cap. cum ex officij, de præscript. num.*3. Host. Ioan. Andr. Cardin. & Abbas ibidem, nisi se astet iudex ad vnam, Rota *vol. 21. resol. 2. decis.* 108. *num.* 2. quia voluntas agētis colligitur ex forma, & modo procedendi, Roman. *consil.* 369. *num.* 7. Alex. *lib.* 5. *consil.* 55. *num.* 8. ex eadem Rota; immò in dubio præsumitur vti efficaciore, vt actus valeat, ex Panor. & Felino tradit Nauar. *tom.* 2. *q.* 3 *de Reddit Eccles.* Monit. 3. *num.* 3. Si ergo duæ potestates e.g. in Episcopo Spirituales repetiri possunt, ordinaria ratione Episcopatus, & delegata à Sede Apostolica, & inter se distinctæ ex proprijs rationibus, & ex modo operandi earum, non obstante, quod tendant ad eumdem finem salutis animæ, & sint sub eodē genere spiritualitatis; cut & in eodem Pontifice non debent concedi duæ potestates, quæ ambę ex æquo dicantur per se, & directæ, & à fortiori, cum inter se non conueniant in proximo genere, ac proinde magis differant inter se, quam illæ duæ in Episcopo coniunctæ, cum ambæ sint spirituales? Igitur gladius temporalis non est medium gladij spiritualis, sed in se, & ex 41 propria ratione præsefert propriam potestatem, iuxta ostensionem Lucæ *c.* 22. *num.* 38. *Ecce duo gladij hic, at ille dixit eis: satis est.* Duo sunt, quia vnus non dicitur esse pet alium, sed ambo tales sūt ex proprijs rationibus: *Hic* sub dignitate Pontificatus, quibus Papa exercere habet suum mynisterium; vniuntur autem sub vnitate vnius Pontificatus, & euadunt vnus ex vtraq. parte acutus, quia ab eodem non separatur illa duplex potestas spiritualis, & temporalis.

Secundo, probant, quia secundū Surd. *consil.* 349. obseruantia subsequuta declarat, quid in concessione veniat, & omnem tollit dubietatem, ex Carena *cit. num.* 72. Perpetuus autem vsus Ecclesiæ semper fuit, quod Papa in ordine ad finem spiritualem semper vsus fuit potestatem in temporalibus, vt colligitur exēplis superius allatis in sexta ratione. Respondetur non tam ad finem supernaturalem, quam etiam naturalem, Summus Pontifex vtitur potestate temporali ex allatis exemplis in Ratione quinta, & sexta; atque id ostenditur, nimirum sua potestate tendere etiam in finem naturalem, nam Papa legitimando, & personam non capacem successionis in bonis temporalibus reddit capacem, & habilem, non intendit aliquid spirituale, sed merum temporale, commodum personæ cui facit gratiam, id autem facere posse in toto orbe terrarum, habetur ex cap. *per venerabilem*, qui filij sint legit, & rem hanc bene tractat Sanch. *lib.* 8. *disp.* 7.

disp.7. de matrim. Deinde finis spiritualis nihil habet distinguere inter gladium spiritualem, & temporalem in eo, quod gladius temporalis sit in cōsequentiam tantum gladij spiritualis, ita vt etiam per se non spectetur, quia etiam Principes seculares in vsu suæ potestatis, quæ sine dubio temporalis est, pro fine habent salutem animarum, & honorem Dei, & non tantū aliquid temporale, & tamen ex hoc fine gladius non exuitur sua temporalitate, cum Princeps laicus spiritualis potestatis incapax sit; lege *cap.13.* ad Romanos, vbi habes potestatem etiam laicalem ordinari ad bonum conscientiæ. Siue ergò gladius ordinetur ad finem spiritualem, siue ad temporale commodum retinet propriam rationem gladij, & potestatis.

Tertio, probant ex cap. Per venerabilem 13. Qui filij sint legit. ibi: *Verum etiam in alijs regionibus certis casibus inspectis temporalem iurisdictionem casualiter exercemus.* Illud verbum *Casualiter* denotat Papā habere potestatem temporalem per accidens, & indirectè, quādo ius dicit extra Patrimonium S. Petri, ex Anguiano, & Barbosa apud Carenā loco citato. Sed non est facienda ius in
42 dictione, *causaliter*, quæ non specificat gladium temporalem, quasi veniat in consequentiam, cum supponatur in esse connexus gladio spirituali, sed tantum indicet vsum illius in eo casu sibi contigisse ex reditione vsus gladij in re graui alijs delegati, vt colligitur ex sequētibus verbis eiusdem textus. Præterea licet illa dictio inijceret aliquam ansam afferendi Papam habere gladium temporalem tantum In consequentiam, tamen ea tollitur per alium textū in extrau. com. de maior. illis verbis. *In hac eiusdemque potestate, duos esse gladios, spiritualem videlicet, & temporalem Euangelicis dictis instruimur; nam dicentibus Apostolis. Ecce duo gladij hic, in Ecclesia scilicet, cum Apostoli loquerentur, non respondit Dominus, nimis esse, sed satis. Certè qui in potestate Petri temporalem gladium esse negat, male attendit verbum Domini proferentis: Conuerte gladium tuum in vaginam.* Ex quibus manifestum est, reperiri in Ecclesia duos gladios formaliter, & illos sufficere, non superfluere, eorum distinctio cognoscitur, quia Christus Petro præcepit, vt temporalem conuerteret in vaginam, ergò propriam gladij rationem habet, nullā mentione facta alterius gladij, vno igitur quandoque vtitur sine altero.

Quarto, rationes probantes Christo competere Regium in temporalibus, nō competunt Papę, quia Regnum hoc cōpetit Christo ratione vnionis hypostaticæ vti filio Dei, vnde in Sacra Scriptura dicitur Rex terræ, & heres vniuersorū; Papa autem nec Dei filius, neque Rex, aut hæres in Scripturis, sed tantū pastor, Sacerdos, pater &c. ergò ex potestate Christi non bene infertur ad potestatem eius Vicarij. Hoc argumentum destruit primum ex nostris in opinionem aduersariorum, quod tamen verum non est, quia esto Christus secundum communicationem idiomatum sit in esse naturæ etiam humanę filius Dei Lucæ *cap.1. num.35. Quod nascetur ex te sanctum vocabitur filius Dei.* Item Roman. 8. *n.32. Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum;* quæ loca sine dubio intelliguntur de Christo, vt homo est; atque etiam hæres vniuersorum, ac proinde Rex, & hæc non competant Summo Pontifici, non tamen hinc sequitur, Christum non communicasse illi Regiam potestatem gladij materialis, sed solum inferri potest, prędictam potestatem in ratione naturæ à Christo non habuisse, sicut à Deo naturaliter communicata fuit Christo secundum naturam per communicationem idiomatū. 44
Ex quo dupliciter intelligitur communicari alicui potestam, vno modo secundum esse naturæ ex eo quod filius succedit in omnia iura paterna, sic potestas diuina Christo communicata fuit per vnionē hypostaticā; habes simile in primogenitis Regū, Ducū, &c. qui secundū naturam succedunt patribus suis; in hoc sensu Christus nihil cōmunicauit Sum-

43

mis Pontificibus, & ideo argumentum de potestate Regia in hoc sensu loquens non facit contra nos. Altero modo secundum esse moris per successiuam electionem, & traditionem potestatis, hao ratione potest intelligi illud Matth. *cap. fin. num.* 18. *Data est mihi omnis potestas*
45 *in Cælo, & in Terra*, non per rationem in esse naturæ, quia per generationem eam accepit, sed per traditionem in esse moris, vt eam posset communicare vt homo suis successoribus in terra, prout dixi in primo argumento pro nostra responsione.

Quinto inquiunt, non esse necesse,
46 omnia, quæ dicuntur de Christo, prædicari etiam de suo Vicario, nam Christus habet potestatem faciendi miracula, creandi gratiam, instituẽdi noua Sacramenta; hæc autem non competunt Sũmo Pontifici, ergò non successit in omnem potestatem, quam Christus habet. Dico prædicta non fuisse necessaria ad gubernationẽ Ecclesiæ, & ideo Christus vtrumque solummodo gladium conferre suis Vicarijs; non instituere Sacramẽta, quia iam sufficienter instituta erant necessaria ad salutem; non creare gratiam, nisi virtute Sacramentorum eam conferre ministerialiter, & hoc commune omnibus Sacerdotibus, qui vt Christi ministri in virtute Dei operantur cum Sacramentis remissionem peccatorum; virturem miraculorum illis non communicauit habitualiter, cùm Ecclesia
47 potius indigeat instructione in fide, & vsu Sacramentorum, quam miraculis, nihilominus data occasione eisdem cõfertur virtus faciendi miracula, & Petro, alijs Apostolis, & Sanctis Pontificibus multis ex temporum oportunitate datur potestas faciendi miracula. Pro gubernatione igitur Ecclesiæ ex parte capitis prædicta in specie non sunt necessaria nisi ex occasione, sicut vterque gladius, & ideo hos duos confert gladios omnibus Summis Pontificibus, & non potestatem faciendi miracula.

Sexto, dicunt Monarchiam Papæ esse perfectam cum vnico gladio spirituali, cui omnes subduntur in ordine ad finẽ spiritualem. Non placet id, Tum quia, sic dicentes excludunt penitus gladium temporalem, & spiritualem extendunt ad finem temporalem, quod est dicere nullum gladium temporalem neque directè, neque indirectè reperiri in Ecclesia, nisi virtualiter, in quantum per iurisdictionem spiritualem Papa se extendit casualiter ad temporalia in ordine ad spiritualia. Tum quia, Papatus est 48
prima dignitas, ergò omnes alias excedere habet, & sibi subijcere, atque continere, vt Monarchia sit perfectissima in Pontificatu. Tum quia, Imperatoria eo quod inter mundanas habet primatum reliquas omnes sub se habet; papalis vero super omnes mundanas primatum tenet, ergò quæcumque mundana ab illa deriuat, & dependet.

Septimò, ad Sextum dicunt, vsum gladij temporalis in casibus ibi expressis & in alijs similibus intelligi respectu potestatis indirectè, quia Papa in illis semper motiuum habebat in ordine ad finẽ spiritualem, vt ad extirpandum hæreses, ne succrescerent, vel vt conseruaretur pax religionis Christianæ, vel vt aliquis remoueretur à peccatis. Sed superius probaui finem supernaturalem nõ tollere rationem temporalitatis gladio, ac proinde summos Pontifices illo vsos fuisse vt temporali. Hæc sunt argumẽta & rationes pro vtraque sententia, vna verò ex illis sit veriorum prudentis lectoris esto iudicium. Tenentes autem hanc posteriorem sententiam.

Quærunt, an gladius iste ratione suæ indirectitudinis importet potestatẽ Spiritualem, an temporalem? Carena *tit. 1* 49
de Romano Pontif. num. 92. bene vocat temporalem, id enim expresè dicitur *cap. Per Venerabilem*, qui filij sint legit. & in extrau. com. de maior. Anguianus vocat mediam, temporolem, ratione materiæ, spiritualem, ratione finis. Suar. *part.* 3. *disputat.* 48. *tract.* 2. dicit simpliciter spiritualem, quod nullatelatenus subsistere potest, cũ Papa multis in locis suptacitatis distinguat gladiũ

in

in spiritualem, & temporalem, prout repetiuntur distincti in Sacra Scriptura per numeri discretionem. *Ecce duo gladij hic*. Non essent duo si temporalis esset idem quod spiritualis.

50 Quartò, quod Papa raro vtatur gladio temporali patet experientia, & ab effectu supradictorum exemplorum, ratio est, quia illum delegauit principibus temporalibus, quibus mediantibus Papa totum mundum gubernare dicitur tam in spiritualibus, quam in temporalibus, per quamdam excellentiam suæ potestatis, quæ immensa dicitur ex ijs, quæ allegat Rota Romana apud Tambur. *decis.* 82. *num.*3. vnde & Papa dicitur omnia posse, *cap. Cuncta per mundum* 9. *q.* 3. Doctoribus citatis Marius Anton. *lib.*1. *resolut.*86. *num.*1.

Quæres 9. An negans potestatē temporalem in Ecclesia sit hæreticus.

51 *Resp.* Affirmatiuè, ita Bartol. *in l.*1. §. *Præsides ff. de requirreis* apud Nauar. *tom.*4. *Notab.*3. *de iud'c. num.* 19. §. *Hæc sunt*, Farinac. *q.*178. *de hæresi num.* 55. Et colligitur ex illo Scripturæ loco. *Ecce duo gladij sunt hic*. idest in Ecclesia, vt exponunt Sancti Patres, & eos approbauit Christus illis verbis. *Satis est*. Vide *extrauang. comm. de Maiorit.*

Quæres 10. An Papa sit maior Imperatore, & quocumque alio Principe?

52 *Resp.* Papa est maior Imperatore, Regibus, & alijs, atque proinde illos iudicare, excommunicare, & priuare eorum dominijs potest.

Primùm de maiorirate probatur, Tū quia pater tam secundum carnem, quā secundum spiritum maior est quolibet suo filio, *ex cap. Quis* 9. *dist.*96. vbi dicitur, quod impium est, filium sibi subiugare patrem, & ibi sermo est in vtroque sensu; *& cap. cum inferior* 16. *de maior.* dicitur, satis absonum videri, vt filius potestatem habeat in parentem; sed

53 Imperatores, & reges sunt filij Papæ secundum spiritum, & Summus Pontifex illorum, & cæterorum omnium est pater, Reges enim & Imperatores dicūtur filij Ecclesiæ, *cap. Si Imperator* 11. *dist.* 96. *cap. Conuenior* 20, 23. *q.*8. vnde quādocunque Papa illis scribit vocat filios suos, ac proinde illorum est pater, consequenter illis maior est. Tum quia Imperatores, & Reges comparantur luminari minori, quod est luna, Papa vero luminari maiori, quod est sol. *cap. Solitæ* 6. *de maior.* §. *Præter. a*; sed luminare maius præest luminari minori, & illi lumen suæ virtutis, & operationis impertit, & communicat; ergò idem præstat proportionaliter Papa respectu principum, & sicut sol est maior simpliciter luna, ita Papa principibus. Tum quia electus Imperator vltra alias ceremonias in Sacristia induitur paramentis diaconalibus, vt sciat se esse inferiorem dignitati Sacerdotali. Tum quia potestas Ecclesiastica est maior laicali, *cap.* 55 *Suscipitis nè* 6. *dist.* 10. *cap. Duo sunt* 10. *dist.*96. *cap. Solitæ* 6. *de maior. extrau. com. de maior.* sicut spiritus præest corpori, cui vitam tribuit, ac proinde maior, & prætiosior illo est, ita potestas spiritualis præeminet laicali, qua maior, & prætiosior est; sed Papa habet potestatem spiritualem, & principes laicalem, ergò istis Papa simpliciter maior est, & à fortiori, cum principes ex probatis in præcedentibus, gladium temporalem recipiant ex Pontificia auctoritate. Tum 56 quia, confirmatio est actus eius, qui habet superioritatem, & maioritatem supra personam confirmandam, *Bald. in l. fin.* §. *voto vlterius C. de legib. Host.* & Abbas *in cap.*1. *&* 2. de locato, Berous *in Rubr. de confirmat.* sed Papa cōfirmat 57 Imperatores, & Reges, ex *cap. Venerabilem* 34. *de elect. Clem. Vn. de iureiur.* ibi Doctores, Albert. Granticius *lib.* 1. *cap.*14. ibi: *Non habetur Imperator, nisi quem Romanus Pontifex confirmauit, & consecrauit* Ioannes Papa VIII. Carolum Romanorum Imperatorem coronauit hac formula. *Carolum hunc magni Caroli nepotem approbauimus vna cum consensu, & voto omnium fratrum, & Episcoporum nostrorum, secundum priscam consuetudinem, solemniter ad imperij Romani sceptra prouex imus, & augusto nomine decorauimus vngentes eum oleo extrinsecus, vt interioris quoque Spiritus sancti vnctionem

nem monstraremus, constituentes administrationem scilicet veri Regis Christi Domini nostri, itaut quod ipse possidet per naturam, iste, consequatur per gratiam. Ecce argumentum probans, quod superius diximus, Papam habere directam potestatem gladij temporalis, quam exercendam delegat, & communicat Imperatori. Hæc sententia est communis omnium bene sentientium, quam in terminis habet Glosa *ver. Iurisditionem cap. Nouit. de iud.* & alibi sæpius, Verallus *part. 1. decis.* 219. fusè Nauar. *tom.* 4. *notab.* 3. *de iudic. à num.* 55. impugnando Baldum, qui in hoc errauit asserentẽ Imperatorem esse simpliciter maiorem Papa, Summum verò Pōtificem secundum quid tantum esse maiorem. Esto Papa nullam haberet potestatem laicalem, sed solam Spiritualem, adhuc esset maior simpliciter Imperatore, nam cõparatio fit inter personas quo ad iurisditiones, & potestates, non de personis, constat autem apud omnes spiritualem longe maiorem, & excellentiorem esse laicali, ergo Papa, qui spiritualem habet, dicendus est simpliciter maior Imperatori, qui illa simpliciter caret.

58 Secundum, quod Papa omnes iudicet etiam Imperatores, & Reges, patet, quia superior omnium est, ille enim solus iudicat, qui alijs præest, maior enim iudicat minorem, & non minor maiorẽ, *cap.* 42. *q.* 7. sed Papa est maior omnibus, ergò omnes iudicat, & à nemine iudicatur, *cap. Si Papa* 6. *dist.* 40. *cap. Satis* 7. *cap. In scripturis* 8. *cap. Duo sunt* 10. *dist.* 40. in quibus locis de Imperatore, qui iudicatur à Papa, *cap. Patet profectò* 10. *& seq.* 9. *q.* 3 illius sententiam nemo retractare potest *cap. Nemini* 23. 17. *q.* 4. vnde eius tribunal maius est imperatorio, Glos. *cap. Quo* 25. 23. *q.* 8. & Papæ nullus legem imponere potest. *cap. Pro illorum* 22. *de prabend.* & omnibus principibus imperat, *cap. Quanto* 18. *de vsur.* in terris igitur superiorem supra se non habet, Pontificis *de resignat. benef. lib.* 5. *q.* 5. Confirmarur, quia olim Ecclesiastici iudicabant omnes laicos, *Glos. in c. Si quis* 4. 2. *q.* 4.

Tertium, quod Papa censuret, excommunicet, & interdicat Imperatores, Reges, & alios, constat, quia illorum est superior, & iudex ex probatis; quod & ab effectu confirmatur, quia Summi Pontifices plures Imperatores, & Reges excommunicarunt, nam Innoc. I. excommunicauit Arcadium Imperatorem, quia relegauerat S. Ioannem Chrisostomum; Gelasius Imperatorẽ, Anastasium, quia male senserat de Ecclesia Gregorius III. eiecit Isauricum, quia ex templo proiecerat imagines sanctorum alios similes casus etiam plures habes in vitis Pontificum. 59

Notandum autem est, quod Imperatores, & Reges non intelliguntur subiecti Ecclesiasticis censuris ex priuilegio & ex dignitatis excellentia, nisi exprimanrur per illorum dignitates, & præminentias, vt colligitur ex ijs, quę habent Rodriq. *tom.* 1. *q.* 48. *art.* 1. ex illo Sanch. *lib.* 6. *cap.* 17. *num.* 5. Bonac. *q.* 5. *de Clausur. par.* 2. *num.* 5. 60

Quartum de depositione, Imperatorum, & Regum à suis dominijs habes, *cap. Alius* 3. 15. *q.* 16. *cap. Ad Apostolicæ sedis* 2. *de sent. & re iud.* A fortiori priuare potest electores indignum eligentes, vt videre est in literis Clem. IV. ad Archiep. Colon. & alijs electoribus, ibi: *Quod si qui fuerint, qui ad ipsius electionem processerint, si principes fuerint, eos, & heredes eorum perpetuò priuamus omnibus feudis, & honoribus, tam eos, quam posteritatem eorum vsque ad quartam generationem iure eligendi Romanorum regẽ Apostolica auctoritate priuamus, & insuper eorum filios clericos vsque ad quartam generationem reddimus prorsus inhabiles ad dignitates, & beneficia Ecclesiastica obtinenda. Si vero electores huiusmodi prelati fuerint, ipsofacto depositi, & nudati remaneant omni dignitate.* 61

Contra postremam rationem probantem maioritatem Papæ supra Imperarorem ex eo quod à Papa confirmatur, arguunt nonnulli eodem argumenro, quia etiam Papa confirmatur ab Imperatore, ergo ex hoc capite Imperator est maior Papa, ex quo non est maior ratio, est

quod Papa sit simpliciter maior Impera-
tore. Quod Papa confirmetur ab Impe-
ratore clarè expressum *cap. Adrianus* 22.
62 *cap. In synodo* 23. *cap. Quia* 28. *dist.* 63.
Respondetur, Imperatores illis tem-
poribus, in quibus Ecclesia erat pusilli
gregis, & à laicis potestatibus opprime-
63 batur, dupliciter habuisse ius super crea-
tionem Romani Pontificis, primo vsur-
patum, per quod Imperatores, & Reges
procurabant electionem, & confirma-
tionem illarum personarum in Summos
Pontifices, quę sibi videbantur iuxta eo-
rum arbitrium; & interesse, quod ius
animaduertens Constantinus Pogona-
tus Christianę religionis studiosus esse
iniquum & vsurparum abiecit, vnde
primus Papa subsequenter electus inde-
penter à populo, & Imperatore, fuit Be-
nedictus II. anno 684. Secundo, Impe-
ratores habuerunt ius concessum ab ip-
sis Summis Pontificibus confirmandi
successores in Sede Beati Petri, vt patet
ex allegatis textibus, in signum gratitu-
dinis ob diuersa beneficia ab Imperato-
ribus collata in Ecclesiam. Vide Platinā,
& Panuinum de Vitis Pontif. de hoc du-
plici iure vsurpato, & concesso habes
apud Lauor. *tit.* 4. *de elect. cap.* 4. *à n.* 15.
Imperator igitur Constantinus Pogona-
tus huic iuri ex necessitate renuntiauit,
quia iniquum erat. Concessum verò
reuocatum fuit & bene, quia indecens
est laicos se ingerere in causis spirituali-
bus, & validè, quia res, per quas causas
nascitur, per easdem dissoluitur ex vul-
gatis iuribus; immò ipsi Imperatores
huic iuri renuntiarunt, quorum primus
fuit Ludouicus, qui illud ius renuntiauit
in manibus Paschalis Papæ, *cap. Ego Lu-
douicus Francorum Rex* 30. *dist.* 63.

Ex quibus deducitur argumentum
contra nos nō vrgere, nam ex iure vsur-
pato Imperatoris maioritas colligi non
64 potest, quia ius vsurpatum de se nihil
est, *cap. Ex literis* 2. *de cler. non ordin. cap.
In quibusdam* 12. de pænis, *cap. Imperiū*
5. *dist.* 10. ergò ex eo inferri non potest
maioritas in Imperatore supra Papam,
si verum ius non habet illum confirmā-
di, quamuis per multos annos illum de
facto confirmasset, quia vsurpatio quā-
tumuis longa, non facit ius, Glos. *ver.
Præsumpta cap. Quia* 6. 10. *q.* 3. Ius ve- 65
rò concessum non facit maiorem dele-
gatum ipso delegante, cum delegatus
vices gerat delegātis, & illi inseruiat, vn-
de *ex l.* 1. *C. qui pro sua iurisd.* ille cui dele
gatur aliquid debet esse de iurisditione
delegantis. Igitut stat argumentum
nostrum, quod Papa est maior Impeta-
tore, quia ipse iute suo proprio illum cō-
firmat, Imperator vero non iute, sed fa-
cto, aut iure concesso non proprio, sed
alieno olim confirmabat Sūmos Ponti-
fices, ex quo iure alieno non bene infet-
tur maioritas in delegato Imperatore,
sed ea excellentia magis probatur in
Summo Pontifice delegante supra Im-
peratorem.

Quæres 11. An negans hanc maiori-
tatem dignitatis Pontificiæ in Papa sit
hæreticus. 66

Resp. Affirmatiuè, quod colligitur ex
diuersis Concilijs, dum dicunt, tenendū
esse Papam habere ptimatum, & eius
sedem esse primam. *cap. Nunc* 7. *dist.* 21.
Pro qua re vide Epist. Nicolai I. ad Mi-
chaelē Imperatorem; & Martinus V. in
Bulla *incip. Inter curas*, præcipit abiura-
tionem eorum, qui negant in successo-
ribus hanc supremam potestatē, & ma-
ioritatem, & hunc errorem vti hęreticū
damnat; & in Concilio Florentino in
publica sessione sub Anno 1339. defini-
tum fuit Papam habere primatū, & su-
premam dignitatem in vniuersū orbē.

Quæres 12. An Papa sit maior omni
Ecclesia?

Resp. Affirmatiuè, quatuor autem
modis Ecclesia accipi potest. Primò di- 67
stributiuè pro hoc, vel illo fideli, & in
hoc sensu nulli dubium est, Papam om- 68
nes excedere, quia ipse est persona pu-
blica, caput, pater, & pastor omnium;
fideles vero eius subditi, filij, & oues;
certum autem est personam publicam
esse, maiorem priuata, publicum enim
præfertur priuato *cap.* 3. *de postulat præ-
latos*, & caput præeminere cuilibet mē-
brorum, quæ ideo illi subesse debent in
obsequium seruitutis, & obedientiæ *cap.*

Non

Non decet 1. *dist.* 12. & patrem esse ma-
iorem singulis filijs *cap. Si quis* 9. *dist*, 96.
& pastorem esse omnium & singulariũ
ouium maiorem, quia oues illum se-
quuntur Ioan. *cap.* 10. *num.* 4. Secundò,
collectiuè in vnione fidei, *cap. Ecclesia*
dist. 1. *de consecr.* in quo sensu Ecclesia
non crescit sed tantum spectatur in vni-
tate fidei sub vno capite, qui illius curam
& regimen habet, & ideo etiam in hoc
sensu illi subditur. Tertiò, Ecclesia su-
mitur pro prælatis in cura pastorali, & sic
Papa illis præest, quia cum illo vocati
sunt, non in plenitudinem potestatis,
quam ipse solus habet, sed in partem so-
licitudinis, *cap. Multum* 7.3. *q.* 6. *cap. Ad*
honorem 4. *de Authar. et vsu pallij.* Apo-
stolicus enim præest omnibus Patriar-
chis, Primatibus, Archiepiscopis, Episco-
pis, & alijs pastoribus *cap. Cleros* 1. *dist.*
21. *cap.* 1. & 2. *de translat. Episc.* & ideo
vocatur Episcopus Episcoporum, & præ-
latus omnium prælatorum. Demum 4.
Ecclesia sumitur auctoritatiuè, & pro
Concilio generali, in quo sensu certum
est Papam esse maiorẽ dignitate, & po-
testate, vt patebit sequenti capite.

Quæres 13. An Papa potestatem &
dominiũ habeat super infideles? Quæ-
stio nõ procedit quo ad potestatem spi-
ritualem, quia per hanc non potest illos
absoluere, neque ligare, quia incapaces
sunt, & non pertinent ad pastorem ani-
marum, secundum D. Paulum. 1. *Co-*
rinth. c. 5. in fine. *Quid enim mihi de ijs,*
qui foris sunt iudicare? nonnè de ijs, qui intus
sunt, vos iudicatis? nam eos, qui foris sunt,
Deus iudicabit. Silu. *ver. Papa n.* 7. 8. & 9

Resp. Papa habet potestatem tempo-
69 ralem super omnes infideles Iudæos, Gẽ-
tiles, & Paganos, quod explico, & pro-
bo simul, nam quis in præsenti negotio
70 potest intelligi subiectus potestati, & do-
minio alterius multipliciter. *Primò*, ra-
tione delicti, e.g. Regiensis delinquens
in territorio seu ducatu Parmensi subdi-
tur iudici Parmensi, quamuis alias non
sit Parmensis, neque habeat domiciliũ
in hoc territorio, in quo casu dicitur fie-
ri subditus ratione delicti, *cap. fin. de foro*
compet. ibi Glosa v. *Ratione delicti*, quod
iurisdictionem dat non hebenti, & hoc
procedit quo ad actuale iudicium, vt si
quis aduena perpetret delictum in alie-
no territorio, ibi etiam capi, iudicari,
& puniri potest *cap.* 1. *de raptor. Secundò*,
quis dicitur subditus ratione rei, de qua
contra possessorem causa mouetur, nã
res decidenda est coram illo iudice, in
cuius territorio res est, per *cap. Sane* 3.
cap. Ex parte 15. *de foro compet. l.* 1. *C. vbi*
in rem act. Et procedit licet sit res mobi-
lis mensura in loco secundum Panor.
in *cap. fin. de foro compet. Tertiò*, quis di-
citur subditus ratione contractus excit.
cap. fin. Glos. *ver. seu contractus*, exten-
dit ad omnes contractus, vnde contra-
hentes tenentur seruare leges loci, vbi
celebratus contractus, Brunor. à sole
ver. Forensis per l. Quod si nolit, §. *qui assi-*
dua ff. de ædil. edict. Quartò, quis dicitur
ratione domicilij, quod quis habet in-
tra fines iurisdictionis eius in cuius ter-
ritorio habitat, *cap. Vbicumque* §. *Quia*
ergo, 13. *q.* 2. *cap. fin. de foro comp. l. fin.*
ff. de iurisd. om. iud. Domicilium autem
aquiritur per actualem habitationem 71
cum animo perpetuò manendi, Glosa
ver. larem, l. Ciues C. de incolis, Ioan. An-
dr: *in cap.* 15. *qui, de sepult. in* 6. *Nau.*
consil. 4. *de constit. num.* 4. Subditus autẽ
ratione domicilij spectari potest dupli-
citer, vno modo prout est perfectè subdi-
tus, nempè habitu, & actu simul, qua-
tenus scilicet habitat personaliter in suo
domicilio; altero prout est talis tantum
habitu, non autem actu, eo quod secũ-
dum personam reperitur extra territo-
rium, vbi habes domicilium, in qua se-
cunda inspectione, non punitur delin-
quens extra, impune enim alicui non
paretur extra territorium *cap.* 2. *de con-*
stit. in 6. *Quintò*, aliquis dicitur subditus 72
ratione originis, vbi quis natus est, Glos.
in cap. 1. *de vsur. in* 6. *ver. Alienigenas, l.*
Qu. ex vico ff. ad municip. ex parentibus
ibidem domicilium habentibus, Doct.
in cap. Rodulphus, de rescr. Rota Rom.
vol. 1. *decis.* 327. *num.* 3. M. Anton. *lib.* 1.
resol. fin. casu 33. §. & *facit* eicitur etiam
vbi quis baptizatus est, Bald. *consil.* 183.
Rebuff. de pacif. possess. notab. 217. Gon-
zal.

zal. *Super Regal*.8, Cancell. Glosa.9.§.1 *num*.105. ex illis *Piasec. tit. de subdit. ordin. num*.9. Huic renuntiari non potest *l. origine C. de municip. & orig. lib*. 10. Alex. *vol*.5. *consil*. 34. Roman. *vol*. 1, *consil*.34. quia est naturale Glos. *v. oriundus cap. Nullus, de temp. ordin. & immutabile l. Assumptio ff. ad municip*. Bursat. *vol*.1. *consil*.74. *num*.113. vbi dicitur domicilium inamissibile, & principalius M. Anton. *lib*.2. *resol*. 50. *casu* 10. §. *Et domicilio* vnde non tollitur per domicilium habitationis, Nau. *consil*. 6. *de testam. num*. 4. ac proinde huic præfertur, *l. Cum quædam puella ff. de iur. om. iud.* ista autem prælatio attenditur in quantum est immutabile quo ad honores, & munera, non quo ad iurisdictionem, quę perditur aquisitione noui domicilij, Menoch. *lib* 6. *præsumpt*.42. *num*.5. in dubio venit domicilium habitationis, quod attenditur magis quam illud originis, Glos. *ver. Unam dietam, cap. Statutum de rescr. in* 6. Franc. Domin. ibidem.

Ista multiplex diuersitas subijciendi alicuius iurisdictioni oritur ex limitata potestate secundum locum, & personas, nam hæc (loquor de contentiosa) cohęret loco, & personis in loco, *l. fin.* vbi Bartol. *C. vbi*, & apud quos. Ita quod Superior extra proprium territorium illam exercere non potest, non solum in extraneos, vt hoc certum est, verum neque etiam in subditos existentes in alieno territorio, si ibi delinquant, immò neque in proprio delinquentes, corporaliter puniri possunt aufugientes, *cap*.2 *de constitut. in* 6. *cap. Statutum* 11. §. *Cū vero, de rescr. in* 6. Tres priores modi nō faciunt propriè quem subditum, sed occasione rei, contractus, aut delicti non subditus, & extraneus dicitur sortiri forum illius iudicis, in cuius territorio delictum, res, aut contractus actum fuit. Quartus verò, & quintus modi propriè quem constituunt subditum ex conditione domicilij originis, aut habitationis, qui extra vagantes habitu tantum, & non actu subditi dicuntur, nam ad plenam rationem subiectionis requiritur præsentia personalis & in actu in proprio domicilio territorij sui iudicis.

Deducitur hinc superiorum potestatē ampliari, & restringi ex latitudine, & restrictione territorij super quod dominatur; ex quo patet Deum habere amplissimam, infinitam, & immensam potestatem, quia eius territorium non cōtinetur certis limitibus, cum sit totus
mundus, cęlum, & terra, Ierem. *c*.23. 73
num:24. *Cælum, & terram ego impleo*. Consequēter Papa, qui est Dei Vicarius in terris amplissimam habet potestatē, & iurisdictionem nullis terminis, & limitibus restrictam, cū pro territorio suo totum habeat mundum, *cap. Cuncta per mundum* 17. & 18. 9. *quæst*.3. & ideo
eius potestas dicitur immensa, *c. Adho-* 74
norem de auctor. & vsu pallij, quod procedit nō solum respectu dominij in spiritualibus quod nemo negat, sed etiā in tēporalibus ex supra probatis, licet hoc posterius per seipsum non exerceat, sed solum per laicos principes suos delegatos, & coadiutores.

Colligitur ex dictis, non esse necesse, quod quis dicatur fieri subditus Summo Pontifici illis modis de quibus supra
quia sunt proprij illorum dominorum, 75
qui territorium habent limitatum, quo enim plures sunt in populis dominantes eo minus, & restrictius habent territorium; Papa vero quia in dominando vnus est ex intrinseca ratione dignitatis suæ non compatiens parem, neque superiorem in terris, totam dominatur terram, vnde eidem omnes de mundo subditi sunt ratione domicilij originis, & habitationis tantum. Quare aduena Hispanus, Gallus, Indianus Romæ delinquens punitur tamquam subditus proprius, & non tantum vt subditus ratione delicti.

Ad rem nostram redeuntes, conclu- 76
dimus Summum Pontificem in Iudæos, Gentiles, & alios infideles habere potestatem in temporalibus, ita quod illos in terris actu sibi subiectis, & in alijs per totum orbem per delegatos principes punire, & subdit legibus quo ad ea, quæ concernunt eorū statū & conditionem

communem cum fidelibus, & Christianæ fidei insultantes punire potest pænis corporalibus, suorum bonorum etiam mortis. Colligitur ex diuersis viribus in titulo de Iudæis. Constitutiones verò, quæ concernunt directè, ea quæ spectat ad Christianam religionem in ordine ad fidem, Sacramenta & alios Christianorum ritus, infideles non ligant non baptizatos, vt colligitur ex diuersis iuribus, expressè *c. p. Gaudemus 8. de diuort.* ex illa auctoritate D. Pauli, quam initio huius quæstionis adduxi. Quare non subdūtur legibus de matrimonio ab Ecclesia ordinatis, vt doctoribus allegatis docet, Ricciull, in suo Tract. de iure personarum extra Ecclesiæ gremiū *l. 2. c. 3*

Quæres 14. An Papa errare possit in materia fidei, & euadere hæreticus? Pro resolutione, notandum est, Papam spectari posse duobus modis. Primò, in ratione personæ priuatæ, quando nimirū
77 aliquid dicit, & facit tamquam homo priuatus non vtens Pontificia auctoritate, vt si librum interpretur, vel componat, aut suam sententiam proferat, etiam circa rem aliquam spectātem ad fidem, dicendo se ita probabilius sentire, in quibus dicitur procedere vt priuatus doctor. Secundò, quatenus procedit vt Papa, & auctoritate Pontificia condendo legem, constitutionem, aut quid simile cum quadam solemnitate, per quā significat se vti Papam procedere: alij dicunt Papam aliquandò respondere vt doctorem, aliquandò vt Papam, & legislatorem, *extrau.* Quia quorumdam Ioann. XXII. *de verb. signif.* Nau. *consil. 31. de præbend. num. 7.* Fabet. *in 4. Scoti disp. 8. num. 21.* alios citat Diana *part. 1. tract. 15. resolut. 5.* Bonac. *disp. 1. in Bullam q. 2. p. 1. num. 12.*

Resp. Papa quatenus Papa errare nō
78 potest in rebus fidei, & morum, quod de fide tenendum est, quatenus verò est priuatus homo errare potest, quamuis multum probabile sit etiam sub ratione priuati hominis non posse errare.

Primum, quod errare non possit vt Papa, probatur ex diuersis locis Sacræ Scripturæ, Matthæi *cap. 16. num. 18. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. & portæ inferi non prævalebunt aduersus eam.* Lucæ *c. 22. n. 32. Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquādo conuersus confirma fratres tuos.* Matthæi *cap. fin.* extremis verbis, *Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi.* Ioann. 14. *num. 16. Et aliū Paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum Spiritum veritatis.* Priora duo testimonia in persona Petri dixit Christus omnibus eius successoribus, vt probaui hic *sub q. 2. & q. 6.* in primo argumento. Posteriora duo loquuntur de tota Ecclesia, ac proinde de eius capite, qui est Summus Pontifex. Igitur omnes Pontifices legitimi successores Petri, sicut cum eo habent parem potestatem, ita etiam par priuilegium non errandi, neque deficiendi in fide, in qua omnes, hoc ipso, quod sunt veri Pontifices, confirmantur, vt valeant alijs vera de fide, nūtiare; nā si Papa posset errare in rebus fidei, sequeretur absurdū, quādoque fideles licitè dubitare posse super definitis de fide, & moribus, ac proindè ponere in discrimen misteria fidei, quæ ab Ecclesia proponuntur credenda, si Papa posset errare in illis, nam licet nō sit dubitandum de veritate articulorum fidei, possit tamen dubitari de veritate definitionis articuli fidei, an veritatem dixerit in definiendo, si concederetur posse errare, adeu tandū igitur hoc absurdum, inferendum est, Papam nullatenus errare posse in illis. Ita Corduba *lib. 4. propos. 10. quæstionis primæ & q. 3.* Couar. *l. b. 1. Variar. cap. 10. num. 12. & lib. 4. cap. 16. num. 6. S. Item decretales.* Silu. *ver. Fides num. 2.* Caiet. *2. 2. q. 11. art. 2. fine* Nauar. *tom. 4. de iudic. notab. 3. num. 46.*

Sed quid est Papa vt Papa? meo iudicio tunc Papa quatenus Papa, & in 79
ratione Papæ tractat aliquid ad fidem & mores, quando sapientum consilio præmisso ad formā recti consilij habiti definit illud, quod maturo consilio resolutum fuit, vt videntur insinuare præcitati doctores.

Secundum, quod sit de fide Papam 80
erra-

errare non posse in reb. fidei, & morũ, docent omnes præcitati de communi doctorum, & satis colligitur ex allatis Sacræ Scripturæ locis.

81 Tertium, quod spectatus vt homo priuatus possit errare, probatur, quia non posse errare habet ex promissione diuina: *Rogaui pro te, vt non deficiat fides tua*. Quod cũ dictum sit omnibus successoribus in persona Petri, intelligitur prolatum in personas ratione dignitatis & Papatus, successio enim habetur ex Papatu, qui more aliarum dignitatum nunquam moritur. Quod confirmatur ex sequentibus verbis *Confirma fratres tuos* id enim arguit actum superioritatis, & potestatis in Summo Pontifice, ergò illi dicta fuerunt in ratione personæ publicæ. Ita docent præcitati, hoc ipso, quod Papam asserunt non posse errare vt Papam, ergò posse vti priuatũ hominem, & ita tenent multi ex Canonistis per *cap. Si Papa 6. dist.40.* vbi Glosa hoc affirmat, Glos. *cap. Anastasius 9. dist. 19.* Glos. *cap. A recta 9. 24. quæst.1.* vnde sola hæresis illi opponi potest, Glosa *cap. Licet 6. de elect.* ibi Hostien.

82 Quartum, quod multum probabile sit errare non posse vt priuatum, docẽt Suar. *disp. 10. de fide sect.6. dub.4;* Siman. Bannes, Bellarm. cum alijs quos pro se citat Bonacina in Bullam *disp.1; q.2.p.1 num.12.* quia putant illa verba. *Vt non deficiat fides tua.* dicta fuisse simpliciter, ac proinde sine vlla distinctione personæ publicæ, aut priuatæ; quod valde pium, & vtile est reipublicæ Christianæ, hac enim opinione tolluntur seditiones, & bella inter Catholicos, & magis augetur fides in capite, & membris.

83 Quomodo autem deponatur Papa hęreticus? respondebit Bonacina cum supracitatis, vanam esse hanc quęstionem, cum falsum supponat, Papam, qui nullatenus errare potest, incidere in errorem hæresis. Qui oppositum sentiunt diuersimodè loquuntur. Ecclesia habet exemplum Marcellini Papæ, qui idolis nonnulla incensi grana obtulit super prunas, facti pœnitentia ductus Cõcilio congregato suum cofessus fuit peccatum, & nemo ausus fuit in eum proferrè sententiam damnationis, sed vno ore omnes clamauerunt. *Prima sedes à nemine iudicatur. Tu iudex, tu reus*, De hac re fusè. Vide *cap. Nun autem 7. dist. 21. cap.6. q.11.* & decretum eiusdem in Summa Conciliorum apud Caranzam.

Contra prodicta probatur Papam errare posse in rebus fidei, & morum, per 84
hæreticos Christiani nominis inimicos multa obijcientes. *Primò*, Anastasius II. errauit cõmunicando cum Fotino hęretico, & procurando reuocare Achatiũ, *cap. Anastasius 6. dist. 19.* *Secundò* Nicolaus III. *in cap. Exijt, de verb. signif.* definiuit Christum, & Apostolos in communi nihil habuisse; è contra Ioannes XXII. in extrau. Cum inter nonnullos, eod. tit. oppositum docuit, ergo vnus illorum errauit. *Tertiò*, Pelagius Papa interdixit Diaconis Siciliæ vsum vxorũ, qui duxerant in minoribus ordinibus, aut si nollent abstinere, ab officio sui ordinis abstinerẽt, quod iuterdictũ tãquã impium reuocauit Gregorius, & contra Euangelium ex Glosa *in cap. Ante triduũ dist. 31.* *Quartò*, Innocentius III. & Celestinus contraria statuerunt circa eam propositionem, vno coniugũ transeunte ad hæresim, alter potest transire ad secundas nuptias, ex *cap. Quanto de diuortijs*. *Quintò*, si non posset Papa errare, sequitur non sit homo, auteidem aufertur liberum arbitrium, nam omnis homo mendax. & secundum naturam filius iræ est quilibet homo; per assumptionem autem ad Papatum non desinit esse homo, sed retinet eas omnes im perfectiones, & capacitates ad peccandũ quibus ante infectus erat, ergo peccare in fide potest, sicut quilibet alius homo, cum non desinat esse homo viator.

Notandum pro resolutione, potestatem Petri infallibilem, per quam nullatenus errare potest nõ extendi ad quodcumque quod pertractare, & definire potest, sed restringi ad duo capita, nimi-

rum ad res fidei,& morum, vt supra dictum fuit, igitur in proponendis fidei articulis fidelibus errare non potest, quia illi semper assistit Spiritus Sanctus; neque in errorem incidere potest, quando aliquid statuit pertinens ad bonos mo-
86 res. Tunc autem Papa disponit circa bonos mores, quando aliquid præscribit toti Ecclesiæ necessarium ad salutē, in quo casu errare non potest, in quantum Deus non permittet illum statuere aliquid contrarium, & perniciosum iuri
87 naturæ, & præceptis decalogi, In alijs vero, quæ sunt facti, vt administrare huic, vel illi iustitiam, potest errare, sicut & in contrarijs, quod hic, vel ille inciderit in censuram, in irregularitatem, quia male informari potest, & ex alijs cunctis, quas Pontifex vt homo communes habere potest in errorem inducentes.

88 Primæ obiectioni respōdetur Anastasium vti priuatum hominem errasse. Vel dic communicasse cum illis, vt converteret ad fidem, nam non videtur illorum errores approbasse, cum *ex cap. Secundum* 8. *dist.* 19. constet, Anastasium reprobasse facta Achatij.

89 Secundæ, respondetur falsum esse Nicolaum III. definisse, de fide credendū, Christum, & Apostolos nihil proprij habuisse in particulari, & in communi, cū ex eius decretali id non repetiatur expressum, quod tamen esset necessarium, neque enim tam facili negotio, & verbis subobscuris fertur sententia in re tā graui; & id apertè docetur *in extr.* Ioannis XXII. non ergo vnus alteri contrarius est, Ioannes autem in alia extr. incip. *Cum inter.* opinionem asserentem Christum, & discipulos eius nihil habuisse proprij tam in speciali, quam in communi, damnat vt erroneam, & hæreticam, cum ex sacris literis constet Christum, & Apostolos habuisse aliquid proprium, cum iure vtendi, donandi, vendendi, & aquirendi. Loca Sacræ Scripturæ refert ibidem Glosa. Nicolaus ergo nihil de fide definiuit, ita Caiet. *cap.* 13. Apologiæ Corduba *lib.* 4. *de Armis fidei, q.* 3. diuersas huius rei responsiones affert; eius responsio est, quod Christus cū Apostolis nihil habuit proprium quatenus erant personæ priuatæ tam in communi, quam in particulari; vtique vero proprium habuisse, vt personæ publicæ ad subleuādum indigentiam propriam, & aliorum pauperum.

Tertiæ, respondetur interdictum Pelagij non fuisse impium, sed bonum supererogationis, & durū obseruatu, & nihil contra bonos mores, aut fidem, secundum Caiet. Apolog, *cap.* 13. Glosa autem male carpit Pelagium dum eius constitutionem vocat iniquam, & contra Euangelium, in quo dimittitur vxor ex sola causa fornacationis; siquidem non solum fornicatio, sed aliæ multæ causæ faciunt ad dimissionem vxoris, vt hoc de fide definitur in Tridentino *sess.* 24. *cap.* 8. de qua re vide Sanch. *lib.* 10. *disp.* 15. 90

Quartæ, Cœlestinus nihil certi definiuit, sed illius tantum erat opinionis, vt expressè Innocentius *cap. Quanto* 7. *de diuort.* 91

Sed quid definiuit Innocentius super ea quæstione in dicto *cap.* 7. *de diuortijs*? 92
Vinculū coniugale non dissolui, si vnus coniugum fidelium incidat in hæresim. Si vero vnus infidelium coniugum conuertatur ad fidem, & alter nolit sibi cohabitare nisi cum peccato, & iniuria Saluatoris, dissoluitur matrimonium; assignat Papa discrimen, quia matrimoniū per infideles contractum non est ratum, atque ita firmum, sicut inter fideles initum. Ambo sunt articuli fidei, primus *in sess* 24. *can.* 5. definitus, posterior in *Epist.* 1. *ad Corinth. cap.* 7. *n.* 15. soluitur ergo matrimonium, quādo infidelis discedit ex odio Christianæ fidei D. Ambr. relatus *cap.* 2. 27. *q.* 2. Sanch. *lib.* 7. *disp.* 74. dicit hoc de fide tenendum. Ista dissolutio non prouenit ex *cap. Quanto* 7. *cap. Gaudemus* 8. *de diuort.* sed ex priuilegio Christi in præcitato capite ad Corinth. fauore fidei, ne ad fidem conuersus per cohabitationem cum infideli peruertatur, & à fide recedat.

Quintæ obiectioni dico, Papam, qui non potest errare, adhuc esse hominem, & habere liberū arbitrium, quia vt priuatus

uitus homo induci potest in errores cũ alijs; neque dicitur infallibilis in omnibus, sed tantum in illis duobus, neque per hoc deterioratur eius liberum arbitrium, sed suauiter disponitur.

Quæres 15. An Papa putatus, qui verè nõ est talis gaudeat hoc priuilegio non errandi in definiendis rebus fidei, & morum? Videtur, quod non, quia ad definiendum res fidei requiritur potestas Pontificia, neque enim aliquid ritè, & validè fieri potest sine requisita potestate, quæ ad valorem actus necessaria
93 est, *cap. Cum super* 23. *de offic. deleg. Bald. in l. omne verbum C. com. de legat.* sed ex suppositione in quæstione facta, creditus Papa verè Papa non est, ac proinde caret potestate, consequenter nihil boni agere potest, & sic ab ipso definita nullius sunt momenti. Confirmatur, quia Papa à nullo homine confirmatur, sed à solo Deo, à quo suam potestatem immediatè habere dicitur, *cap.* 2. *&* 3. *de translat. prælator.* quia confirmatio est actus superioritatis, Bald. *in l. fin* §. *Noto vlterius C. de legib.* Abbas post Hostien. *in cap.* 1. *&* 2. de locato, & supra se Papa nullum habet superiorem prætet Deum, consequenter à solo Deo approbatur; Deus autem malas electiones per vim, pecuniam &c. non confirmat, se potius reprobat, & odio habet, ergo non intelligitur, neque creditur approbare, & acceptare electionem Pontificis inualidè, & nulliter peractam. Quare cum Papa putatiuus careat potestate, frustratoriũ est quærere vtrum errare possit in definiendis rebus fidei.

94 *Resp.* Papa putatiuus veraciter, & validè definit ea, quæ spectant ad fidem, ac proindè in illis errare non potest. Ratio est, quia in eo casu nihil differt à vero Papa, nisi in ea præsumptione, & putatione, respectu cuius non caret vera, & reali potestate Pontificia ad tractanda, & expedienda ea, quæ spectant ad eius officium, Deus enim pro vniuersali beneficio totius Ecclesiæ, & pro salute fidelium non denegat illi hanc potestatem, sed communicat, licet alias defectus se teneret etiam ex parte electi ratione illius culpæ, quia æquum non est; ac proinde nec Deus patitur, vt vniuersalis Ecclesia pro malitia vnius, aut plurium, detrimentum irreparabile patiatur; & ad hoc facit illud commune 95
axioma, quod titulus coloratus, & error communis dant ius non habenti illud, ex ijs, quæ tradunt doctores *in l. Barbarius, ff. de off. prætoris.* ex qua dicta regula deducitur, & *ex cap. infamis l.* 3. *q.* 7 quod ex professo explicat Sanchez, *lib.* 3 *disp.* 22. Habet locum in Summo Pontifice, & potissimum, quia illud inductũ fuit ob publicum bonum, ne quis patiatur siuè in corpore, siuè in rebus, siuè in anima, sine sua culpa propter aliorum defectu. Confirmatur, quia illi assistit Spiritus sanctus non secus, ac alijs veris, & non putatis, assistentia enim Dei Sũmis Pontificibus in definiendis rebus fidei competit non ratione personæ, sed dignitatis in ordine ad spirituale bonum totius Ecclesiæ, ergò putato definienti res fidei, & morum Spiritus Sanctus assistit, sicut verò pariter definienti. Ita Corduba *lib.* 4. *de armis fidei, quæst.* 3. initio, nullum tamen huius affert rationem.

Ex his patet ad rationem dubitandi, Papam putatum non carere Pontificia auctoritate, quam illi tribuit Deus, qui vt pius omnium pater non patitur, filios suos adduci in discrimen salutis æternæ, sed prouidet Ecclesiæ suæ de remedijs necessarijs; odio quidem habet, & reprobat defectus, qui in electione acciderunt cum illis, qui in culpa fuerũt, confert verò iurisdictionem electo in fauorẽ Ecclesiæ, quod optimum, & valdè necessarium est.

Quæres 16. An peccatum, & malitia Summi Pontificis, & in Patribus Concilij possit esse causa erroris in illis, ita vt errare possint in definiendis rebus fidei? Aut per peccatum perdant potestatem? Videtur affirmatiua sic probari: *Primò*, quia Christus fundauit Pontificatum super bonitate Petri, nam dum illi promisit Papatum, vocauit illum beatum. *Beatus es Simeon Bar-iona.* Matth. *cap.* 16. *num.* 17. ergò mali homines assump-

assumpti ad Pontificatum nō recipiunt potestatem. *Secundo*, Deus non exaudit
96 peccatores *ex cap. 9. num. 31.* Ioannis D.August. relatus *in cap. 2.* & D.Gregor. *cap. Scriptum 9.14.q.5.* dicit, quod peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit, ergò si vnum peccatum ad aliud trahit peccatorem, facilè erit errare. *Tertio*, Summus Pontifex in tantum non errat, in quantum illi assistit Spiritus sanctus, dum definit res fidei, & morum; sed malo Pontifici non potest assistere Spiritus sanctus, qui in homine tanto iusto habitat, ex *Epist. 1. ad Corinth. cap. 16. n. 19.* Consequenter neque assistit patribus in Concilio Congregatis si sunt mali, & peccatores, nam peccatores non dicuntur congregari in nomine Domini, cum illos Deus odio habeat. His non obstantibus.

97 *Resp.* Papa, & Patres in Concilio, vel consilio, non obstante eorum malitia suam retinent potestatem, & errare non possunt in definiendis rebus fidei. Probatur, Tum quia peccatum, & malitia inficit tantum illos, qui peccant, iuxta illud Ezechiel. *cap. 18. num. 20. Anima, quæ peccauerit, morietur, & filius non portabit iniquitatem patris.* Ergo cum peccatum Papæ non nocere possit fidelibus, qui eius sunt filij, neque proinde Papa malus errare potest, aut perdere potestatem, per cuius errorem, & potestatis amissionem nocere posset. Tum quia Papa, & Patres in definiendis rebus fidei, & morum spectantur, vt repræsentant totam Ecclesiam, in qua non est macula, neque ruga, sed sancta est, & immaculata, ad Ephes. *cap. 4.* & dixi *cap. 4. q. 4.* consequenter in eius peccatum, quod ad hoc nō habet locum, sed tantū prout sunt tales personæ priuatæ, sunt peccatores, in hoc autem sensu non tractant negotia fidei, sed vt sunt personæ publicæ totius Ecclesiæ. Tum quia non ipsi per se ipsos, sed per assistentiam Spiritus sancti loquuntur, & definiunt res fidei, non in persona propria singulorum, sed in persona, & nomine totius Ecclesiæ, quæ sancta, & immaculata est. Tum, quia de fide definitum est *sess. 14. can. 10.* Sacerdotes in peccato mortali existentes non perdere potestatem ligandi, aut soluendi, quam in ordinatione sua receperunt, ergò neque Papa suam perdere potest, par ratio, quia vtraque à Deo immediatè confertur. Vide Cordubam *lib. 4. q. 3. dub. 2.*

Ad rationes dubitandi, ad primam Christum non dixit, Petrum esse beatū in ordine ad Papatum, quasi illa præsupponatur Pōtificatui, sed quia Petrus cōfessus fuerat, Christum esse filium Dei viui, vt patet legenti textum illius capitis. Ad secundam, Deum non exaudire peccatores in ordine ad seipsos, vtiq. in vtilitatem aliorum, vnde Nicolaus Papa relatus *cap. Non quales 85. 1. q. 1.* inquit. *Non quales Sacerdotes Domini sint, sed quid de Domino loquantur, est vobis magnopere præuidendum, nec in Vicarijs Beati Petri Apostoli vobis est attendendum, quid sint, sed quid pro correctione Ecclesiarum, quid pro salute vestra satagant. Neque enim illos inferiores dicetis Scribis, & Pharisæis sedentibus super Cathedram Moysi, de quibus Dominus præcepit dicens: Quæcumque dixerint vobis facite, secundum opera eorum nolite facere.* Malis ergo ministris quidquid dicūt boni in ædificationem Ecclesiæ, credendū est, & faciendum, illorum verò peccatis consentiendum non est. Ad tertiam, Spiritum sanctum in ratione doni gratis dati ministris Ecclesiæ in vtilitatem fi- 98
delium non recedere ab illis quamuis peccatoribus, & peccantibus, in quo sensu dicitur assistere Sūmo Pōtifici quāuis malo, dū aliquid definit de fide, & moribus, ad quod facit illud *1. Corinth. cap. 12. num. 7.* ibi: *Vnicuique datur manifestatio Spiritus ad vtilitatem.* Si vero sumatur in ratione gratiæ sanctificantis per peccatum recidit ab homine, quia gratia, & peccatum simul in homine esse non possunt. Igitur cum in definiendis rebus bus fidei Papa indigeat assistentia Spiritus Sancti in ratione doni gratis dati in vtilitatem aliorum, quod stare potest cum homine peccatore, & non Spiritu sancto in ratione doni gratum facientis, quod

quod cum iniusto stare non potest, sequitur Papam etiam prauum, & malum errare non posse in definiendis rebus fidei.

Queres 17. An Papæ, & Concilio, seu Patribus assistat Spiritus sanctus in definiendis rebus fidei, & morum?

99 *Resp.* Affirmatiuè, & est de fide; probatur ex diuersis locis Sacræ scripturæ, Matth. *cap.* 18, *num.* 20. *Vbi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Idem *cap. fin.* extremis verbis. *Ecce ego vobiscumque sum vsque ad consumationem seculi* Ioan. *cap.* 14. *n.* 16. *Et alium Paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum Spiritum veritatis.* Confirmatur ex primo Concilio, quod Apostoli Hierosolimis egerunt, Act. *cap.* 15. *num.* 28. *Visum est Spiritui sancto, & nobis nihil vltra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria.*

Queres 18. An ad solum Pontificem spectet definire controuersias fidei, & morum?

100 *Resp.* Affirmatiuè, quia ad eum solum pertinet, qui in fide errare non potest; sed is est solus Pontifex, dicente Christo. *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua*, ergo solus Petrus definit res fidei, vt dicitur *cap. Quoties* 12. 24. *q.* 1. ibi: *Quoties ratio fidei ventilatur arbitror omnes fratres, & Coepiscopos nostros non nisi ad Petrum, id est, sui nominis, & honoris authoritatem referre debere.* Confirmatur, quia maiores causæ, inter quas maxima est causa fidei, ad maiorem, qui est Petrus, referendæ sunt, *cap.* 2. *dist.* 12. *cap. Multis* 5. *dist.* 17. *c.* 3. *de bapt. cap. Vt debitus* 59. *de appellat.* Ita docent omnes cum D. Thoma 2. 2. *q.* 11. *art.* 2. ibi Caiet. Corduba, *lib.* 4. *de Armis fidei propos.* 10. Nauar. *tom.* 4. *notab.* 3. *de iudic. num.* 46. Hanc potestatẽ, vt plurimum delegat Concilijs, Generalibus, in quibus Patres negotium discutiunt fidei, & ipse approbat. Ipse solus definit quo ad auctoritatem, in qua consortium, neque collegam habet, nõ est vero solus quo ad discussionem, & deliberationem controuersiarum fidei, quia aut in Concilijs per Patres, aut in Congregatione per Theologos, difficultates fidei eorum consilio, & consensu dirimit, & sua auctoritate definitas fidelibus proponit credendas.

Hinc deducitur, nullum Summo Põtifice inferiorem definire posse res fidei, non Imperatorem, neque alium Principem, quia id spectat ad potestatem spiritualem, qua laici carent, & ideo circa spiritualia, ac proinde res fidei nihil disponere possunt, *cap.* 2. *de iudic.* Neque Primates, Archiepiscopos, aut Episcopos, quia non habent supremam potestatem, neque plenitudinem potestatis; nec obstat *cap.* 2. *dist.* 80. ibi: *Episcoporum Primates, vel Patriarchas Beatus Petrus poni præcepit, qui reliquorum causas Episcoporum, & maiora negotia in fide agitarent.* nam illa particula, *in fide*, non sumitur pro fide, sed aduerbialiter, & significat fideliter ab illis negotia maiora esse pertractanda.

Queres 19. An Papa in Canonizatione Sanctorum errare possit? 101

Resp. Negatiuè, quia cum hæc actio spectet ad mores, illi assistit Spiritus sanctus suggerens, quæ facere debet pro recta Canonizatione sanctorum, ita quod non permittit illum decipi in hac actione. Probaui *Resolut.* 113. *q.* 3. id esse de fide tenendum.

Queres 20. An Papa, seu Concilium cum eo possit nouum introducere articulum fidei, & veterem abolere?

Resp. Nouus articulus, qui ex Sacra Scriptura, vel ex traditionibus Apostolicis non habeatur; introduci non potest à Summo Pontifice; neque antiquus aboleri potest. 102

Prima pars de nouo non addendo probatur, quia Papæ potestas cõsistit in definiendis articulis fidei, hoc est, potest super aliquã propositionẽ, de qua dubitatur, an sit articulus fidei, nec ne, ferre sententiam eam esse, vel non esse de fide, iuxta quod dictat debita consultatio præmittenda per Patres in Concilio, aut per Theologos in Congregatione, ad eum enim spectat quæstiones motas de fide terminare, nõ verò quod non est de fide ex carentia reuelationis

diuinæ

diuinæ facere de fide. Definire igitur articulos fidei non est illis dare esse, quasi antea non essent in se tales, sed quæstionem motam super illis sint nec ne tales terminare, & fidelibus promulgare credendos. Colligitur ex Glosa super *cap. Quoties* 12. 24. *q.* 1. Confirmatur, quia Apostoli ab initio habuerunt plenam cognitionem omnium articulorum fidei ad salutem necessariorum, vt colligitur Ioannis *cap.* 15. *num.* 15. *Omnia quæcumque audiui à Patre meo, nota feci vobis*. Item sequenti cap. *num.* 13. *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*. Quod præstitum fuit in die Pentecostes, (quod festũ Deo fauente hac die 4. Iunij 1645. qua hæc scribimus celebratur) ergo aliorum propositio non est necessaria, neque de nouo fieri possunt à Papa, aut Concilio, nisi à Deo reuelarentur.

103 Secunda pars, probata fuit *capit.* 2. *quæst.* 11. Confirmatur, quia nullus inferior cuiuscumque potestatis, & iurisdictionis sit, potest abrogare, aut abolere legem sui superioris *cap. Inferior* 4. *dist.* 21. *cap. Cum inferior* 16. *de maior.* sed lex de articulis fidei ex Sacra scriptura, & traditionibus Apostolorum est lex Dei, & Christi, qui sine dubio est superior Papæ, & Concilij, supra quos est tamquam supremus legislator; ergò articuli fidei, quorum ipse est auctor, à nullo aboleri possunt. Nec vrget, quod Papa in dubijs definiat articulos fidei, quia ex hoc non sequitur, ipsum esse auctorem, & legislatorem, sed tantum declaratorem, & præconem à Deo delegatum ad decidendas controuersias fidei; delegatus autem non potest excedere limites causæ sibi commissæ, quia delegatio est stricti iuris, Vantius *de Nullit. Rubr. final. num.* 78. M. Anton. *lib.* 1. *resol.* 83. *num.* 3. & delegatus habet ius solum circa ea, quæ illi expressa fuerunt in commissione, *cap. cum olim* 33. *de offic. deleg.* sed commissio circa res fidei à Deo facta Petro, consistit tantum in dirimendis controuersijs circa articulos fidei, & illos fidelibus credendos proponere, ergò hæc commissio, & facultas non se extendit in illorum abrogationem.

Quæres 21. An aliquis Papa aliquando errauerit? Quæstio est quid facti, ac proinde valdè difficilis, quia in his non datur responsio iuris, l. Idem erit *ff. de statu homin.* Glos. *v. Ambigitur cap. Pastoralis* 14. *de rescript.* sed per historias veritas facti est expiscanda, quando factum est antiquissimum, & non adsunt testes viuæ vocis; præterquamquod, ea, quæ sunt facti, sæpissimè prudentes fallunt, *l.* 2. *ff. de facti, & iur. ign.* Intelligitur quæstio de Papa vt persona priuata, non vt Summus Pontifex, quia, in hoc sensu non potest errare, vt probatum fuit supra *q.* 14. 104

Resp. Tria habemus exempla, quæ sunt, Marcellini electi Papæ Anno 296. Anastasij II. de Anno 496. Et Honorij I. de Anno 622. Nam isti secundum historias dicuntur errasse in fide, Marcellinũ quidem in quantum thus idolis adhibẽdo, vt mortem fugeret, habitus fuit suspectus de hæresi, à qua tamen vti formali excusatur apud omnes, quia hunc errorem in intellectu non habuit, sed corde credidit, idola esse opera manuum hominum, & incapacia externi cultus latriç incensationis, quam idolis adhibuit præcisè vt mortem fugeret, quam postmodũ gloriosam incurrit per martyrium dum reprehendit Imperatorem, qui in hunc errorem illum induxerat. Vide Baron. ad Annum 302. *à num.* 90. De Anastasio supra dixi *num.* 89. Honorius videtur incidisse, vt apertè colligitur ex *act.* 12. *&* 13. *Consil.* 3. Constantinop. & *act.* 18. 6. Concilij Constantinop. in quibus Honorius Papa cum Sergio, Pirrho, Sicco, & Theodoro Archiepiscopis Constantinopolitanis condemnatus fuit hæreticus, quia docebat vnã voluntatem, & vnam operationem in Christo. Vide Bellarm. *lib.* 4. *de Romano Pontif. cap.* 11. Ex cathedra tamen non errauit, quia suum dogma vt de fide credendam nunquam fidelibus proposuit. Maneat igitur inconcussa Petri Cathedra, quæ nunquam suæ Ecclesiæ falsa dogmata proposuit credenda pro veris 105

tis fidei articulis.

Quæres 22. An mulier, quæ de iure eligi non potest in Papam, quia incapax est potestatis Ecclesiasticæ ex Apostolo 1. *Corinth. cap.* 14. *num.* 34. *cap. Mulierem* 17. 35. *q.* 5. quandoque aliqua electa fuerit in Summū Pontificē.

106 *Resp.* Nulla fœmina eligi potest in Papam, neque aliqua vnquam electa fuit. Primum, constat ex adducta ratione, & confirmatur, quia illi non possunt applicari illa verba, *Pasce oues meas*, cum reliquis siquidem solis masculis in persona Petri dicta fuerunt. Secundum accidere non potest, quia Spiritus Sanctus, qui in tam graui negotio specialiter assistit, non permittet Ecclesiam suam decipi, & habere pro sponso, & capite eam personam, quę tantum potest habere rationem sponsæ, & membri tan-

107 tum subiectionis capacis. Fabulosum autem est, quod de Papissa Ioanna circumfertur à quibusdā asserentibus hanc mulierē Athenis edoctā mirabiliter, ob excellentiam doctrinę notam Romæ, vbi publicè sexu ementito legerat, electam fuisse in Papam successorem Leonis IV. & in sede Petri regnasse bienniū, mensem vnum, & quatuor dies, postmodum obijsse ex partu concepto ex famulo, dum iret ad Lateranum. Nam Leoni IV. immediatè successit Benedictus III. mense Iulij 855. quibus mense, & Anno obierat prædictus Leo, secundum Bigam Polystoricā Theodori Petreij Cartusiani, Ciaconum, & alios. Vide Bellarm. *lib.* 3. *de Romano Pontif. c.* 24. Capucinum in suo Breuiario *fol.* 255.

Quæres 23. An aliquis infidelis, seu hæreticus aliquando in Papam electus fuerit?

108 *Resp.* Nequequam, quia id non legitur in Historijs Ecclesiasticis, neque profanis, ergò præsumendum est, præterquamquod Deus non permitteret Ecclesiam suam regi, & gubernari ab eo, qui incapax est huius dignitatis, & mēbrum putridum ab Ecclesia præcisum, si sit hæreticus, aut persona, quæ nunquam fuit in Ecclesia, ideo neuter potest esse legitimus sponsus, & caput Ecclesiæ.

Quæres 24. An Papæ non præmissa consultatione in Concilio Patrum, aut in Congregatione Theologorum liceat controuersiam de reb. fidei, definire, & dirimere? Videtur, quod sic, quia ad eum solum pertinet id munus, sicut enim solus est Papa, in quo nullum consortem, & collegam habet, ita solus res fidei dirimit.

Resp. Non licet Papæ ferre sententiā in controuersijs fidei, nisi præmissa consultatione, quæ est conditio sine qua non, in hoc suam auctoritatem interponere potest, suadetur. Tum quia S. Petrus in prima controuersia de rebus fidei adhibuit Concilium Patrum. *c.* 15. *Actor.* ergo eius successores idem præstare debent, & facit illud Prouerb. *cap.* 3 *num.* 5. *Ne innitaris prudentiæ tuæ.* Tum quia Papa est caput totius Ecclesiæ, *cap. Aliorum* 14. 9. *q.* 3. *dixi cap.* 4. *q.* 9. & hic *q.* 3. Capiti autem non licet operari sine suis membris, *cap. Nouit.* de ijs quæ fiunt à prælat. quæ in re hac sunt Cōcilium, vel Congregatio Theologorum, ergò sine illis sententiam in rebus fidei ferre non potest, Tum quia, nullus Papa sine disquisitione negotij per Theologos, & viros prudentes & doctos hactenus aliquid de fide definiuit, ergò signum est, id facere non posse sine consultatione. Tum quia, iudex secundū allegata, & probata procedit, *l. Illicitas*, *§. veritas ff. de off. præsidis*, D. Thom. 2. 2. *q.* 67. *art.* 2 Mascard. *de probat. consil:* 948. Papa autem in controuersijs de fide vt iudex procedere habet, ergo præmissa consultatione, & examinatione causæ, nā bonus iudex nō suo arbitrio, sed iuxta leges, & prudentum responsa iudicare debet, *cap. iudicat* 4. 397. iudicium enim legitimè inchoari debet, vt valeat legitimè terminari, l. in vniuersis 11. C. qui dare tutor. & consilio gesta firmitate nituntur, Glos. *ver. consilio cap.* 1. *dist.* 84. *per l.* 3. *C. de repudiat.* Nec obstat ratio dubitandi, nam Papa est quidem solus in dignitate, & potestate, in quibus socium, neque collegā habet, qui cum eo eamdem habeāt potestatem patem, nihilominus præmitte-

109 (margin, beside "Resp. Non licet Papæ...")

re debet consultationem Patrum, quia id est quid præuium ad executionem suæ potestatis, vt legitimè, & prudenter operari valeat. Faciunt ad prædicta, quæ habet Corduba *lib. 4. propo-sit. 10.*

Quæres 25. An Papæ de facto procedenti ad definiendum controuersiam fidei sinè consultatione credendum sit, & definitum pro fide habendum?

110 *Resp.* Negatiuè, quia non procedit vt Papa, & vt iudex supremus, sed potius tamquam persona priuata, seu vt doctor suam proferens sententiam, ex Corduba *lib. 4. de Armis fidei q. 1. propos. 10. §. Sed notentur*, ergo eius sententia cum sit priuati hominis, & non legislatoris non obligat ad credendum ex præcepto fidei. Confirmatur, quia huic sententiæ potest subesse falsum, cum non nitatur assistentia Spiritus sancti, qui Summo Pontifici tunc assistit, quando procedit legitimè cum debitis circumstantijs. Vide Cordub. *cit. §. Secunda limitatio, & q. 3. §. Respondeo.*

Quæres 26. An Collegium Cardinalium sede vacante possit condere nonnulla statuta, & iurare vnumquemque Cardinalium, quod si quis, eorum electus fuerit in Papam, etiam non requisitus, iurabit seruare, & facere seruari condita statuta?

111 *Resp.* Non potest, nec iuramentum singulorum, neque illius qui eligitur in Papam, validum est, quando per ea statuta restringitur, & limitatur Pontificia auctoritas.

Primum, quod Cardinales non possint condere huiusmodi statuta, probatur, Tum ex illo communi axiomate sede vacante nihil innouandum est, maximè præiudiciale futuro prælato. Tum quia sicut viuens Pontifex non potest ligare manus successoris, quia par in parem non habet imperium, ita multo minus Collegium Cardinalium id præstare potest, cum sit quid minus, & inferius ad Summum Pontificem. Tum quia id præiudicat maiestati Pontificiæ, & eius immensæ potestati, qua in terris major non est. Tum quia ita colligitur ex Clem. Ne Romani, de elect. illis verbis *Irritum, ac inane decernentes quidquid potestatis, & iurisditionis, ad Romanum Pontificem, dum viuit, pertinentis, cętus ipse duxerit exercendum.* Ita alijs citatis docet Lauor. *tit. 3. de elect. c. 3.* & ex illa Diana *resolut. 9. de Cardin.* vbi referant nonnulla, quæ sede vacante facere possunt, inter quę nō referuntur præiudicialia maiestati, & absolutissimæ auctoritati Pontificię. Itaque Collegium Cardinalium condere statutum, vt futurus Pontifex non ferat leges reuocantes Cardinalium priuilegia, nisi de illorum consilio, & consensu. Item, quod in omnibus Congregationibus habeat votum decisiuum &c. non poterit, quia valdè diminuunt de Pontificia auctoritate, quæ in Sacris Canonibus dicitur immensa cap. *Ad honorem, de auctor. & vsu pall.* vndè & omnia potest, *cap. Cuncta per mundum 9. q. 3.* & nullus illi legem imponere potest, *cap. Pro illorum 22. de præbend.*

Secundum, quod pręstitum iuramētum non validet condita statuta probatur, quia iuramentum regulatur iuxta naturam actus super quem cadit. *cap. Quemadmodū 25. de iureiurand. l. fin. C. de non num. pecun.* hoc est, iuramentum regulatur secundū naturam actus, idest, relinquit eum in suo statu, in quo fuisset si iuramentum ei adiectum non fuisset. Confirmatur, quia iuramentum non confirmat ea, quæ sunt contra bonos mores, & in præiudicium tertij, *cap. Cū contingat, de iureiur.* videtur autem esse contra bonos mores, præiudiciale sedi Apostolicæ, vt eius auctoritas obsuam maiestatem, & eminentiam quasi infinita coarctetur, & limitetur ab inferioribus, & subditis, ergò adiectum iuramentum nihil operatur. 112

Tertium, quod iuramentum non teneat, probatur, Tum quia iuramentum habet adnexam hanc conditionem, excepto iure superioris, *cap. Venientes 19. de iureiur.* ergo ille Cardinalis, qui iurat, quod si erit Pontifex, iurabit se seruaturum quædam statuta, quæ expressè Pōtificiam auctoritatem in multis restringunt 113

gunt, secum difert prædictam exceptionem, consequenter factus Papa illud iuramentum facere non tenetur quia exceptio vitiosa fit, siquidem non potest saluari ius superioris, consequenter euanescit iuramentum. Tum quia iuramētum contra bonos mores non est obligatorium *reg.* 58. *in* 6. ex dictis constat, ea statuta esse contra bonos mores, cum multum derogent Pontificiæ auctoritati, quam de absolutissima faciunt in multis limitatam, & dependentem. Vide Calder. *de iureiur. consil.* 3. Abbate in *cap. Sicut* 13. *eod.* Felin. *in cap.* 1. *de probat. num.* 7. Filex. *lib.* 6. *consil.* 224. *nu.* 2. Ricciull. *lib.* 9. *cap.* 5. *num.* 22. & 23. fusè de hac re Paris. *lib.* 3. *q.* 18. *de resign. à num.* 99.

Quæres 27. An quando Papa sponte sua vult renuntiare Papatui ad valorem renuntiationis necessarius sit consensus Cardinalium, vel Concilij Generalis?

114 *Resp.* Ad hoc vt Papa validè renuntiet Papatui non est necessaria acceptatio renuntiationis ex parte alicuius, qui vices gerat superioris; neque necessarius est consensus Cardinalium, aut Cōcilij, necessarium tamen est quod publicè fiat Cardinalibus conuocatis, vt appareat vera, & realis renuntiatio.

Prima pars, quod non fiat in manibus superioris, probatur ex defectu superioris, quem supra se Papa non ha-
115 bet in terris: licet enim omnis renuntiatio de iure faciēda sit in manibus sui superioris, *cap. Admonet* 4. *de renunt.* Gemin. *consil.* 127. ad id quamplures doctores citat Tambur. *tom.* 1. *disp.* 13. *q.* 1. *num.* 3. tamen, si deest superior, cessat hæc conditio & obligatio, quia non entium, & impossibilium nulla est obligatio. Præterquamquod in hoc casu Christus Dominus eam acceptat, dum Papa renuntiat coram Cardinalibus, qui per illum actum publicum renuntiationis quasi protestantur acceptari à Deo, vt res per quas causas nascitur, per easdem dissoluatur.

116 Secunda pars, quod ad valorem renuntiationis non exigatur consensus Cardinalium, neque Concilij, suadetur, quia renuntiatio sufficienter perficitur per voluntariam resignationem factam à renuntiante in manibus suis superioribus, si illum habet, ergò nihil amplius est necessarium. Deinde Papa potest liberè Papatui renuntiare, vt definitur *cap.* 1. *de renunt. in* 6. ergò sine consilio, & consensu alterius, nam id libere fieri dicitur, quod fit independenter à consensu alterius, *cap. Super eo* 5. *de condit. appos.* Curt. iun. *consil.* 2. *num.* 3. Iason. *vol.* 4. *consil.* 130. Verall. *part.* 1. *decis.* 297 *num.* 6. ad propositum nostrum Paris. *lib.* 7. *de Resig. q.* 5. *à num.* 6. Demum, nullibi statuitur hoc ius, vt renuntiatio per Papam fieri debeat de cōsensu Cardinalium, neque id fieri potest, quia nullus Papa potest ligare manus sui successoris

Tertia pars, quod renuntiatio faciēda sit coram Cardinalibus, suadetur tū exemplo Cælestini Papæ, & aliorum de quibus Glos. *ad cap.* 1. *de renunt in* 6. & Paris. *lib.* 7. *q.* 5. *num.* 12. Tum quia grauitas negotij, & eius vrbanitas id postulant. Tum quia de ea solemniter, & publicè apparere debet, ne generetur Schisma in mente hominum, qui ignorarent renuntiationem, quando cum dicta solemnitate non fieret. 117

Quæres 28. An omnis potestas in terris necessaria sit in Summo Pontifice, & ab eo diffundatur in omnes alios tam prælatos, quam principes seculares.

Resp. Affirmatiuè, quia est pater, & dominus omnium creaturarum, & ipse solus à Deo potestatem habet. Et ita docent Alexand. *in l.* 1. *ff. de iurisd. om. iud. num. fin.* Afflict *in constit. Siciliæ lib.* 1. Rubr. 47. *num.* 6. Grammat. *decis.* 46. *num.* 1. alios cita Gonzal. *ad Regul.* 8. *Cācell.* §. 1. *proœm. num.* 10. id clarè deducitur ex *cap. Ita Dominus* 7. *dist.* 19. ibi: *Vt ab ipso quasi à quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet.* Licet autem præcitati doctores loquantur de potestate spirituali, idem tamen dicendum est de potestate temporali, quia habet immediatè à Deo vtrumque gladium, ex supra probatis, & Imperator habet imperium à Papa immediatè cō- 118

cessum, Bartol. *in l.1. §. Præsides ff. de requir. reis num.4.* Abbas *in cap. Nouit. de iudic. num.11.* alios citat Gonzal *ad Reg. 8. Cancell. §.1. proem. num.13.*

119 In duobus autem casibus potestas nō prouenit à Papa, nimirum cum deponendus est Papa à Concilio in casu hæresis, & Schismatis, nam tunc potestas deponendi Papam Hæreticū, aut Schismaticū Concilium immediatè recipit à Deo, vt dicam sequenti *cap.9.11.*

Quæres 29. An duo Summi Pontifices simul, vel successiuè creari possint à Collegio Cardinalium, qui communiter, vel diuisim concorditer gubernent Ecclesiam, vt olim antiquitus reperiebantur simul duo Imperatores? Videtur id affirmandum. *Primò*, Petrus, & Paulus pares fuerunt in Apostolatu vnde, & Paulus dicitur Coapostolus Petri, hoc hoc est Socius in officio Papatus, hinc est, quod antiquitus depingebatur, ad dexteram Petri, quod indicat parem dignitatem cum illo de cuius dignitate & çqualitate non dubitatur, nam etiam in diuinis Filius dicitur sedere ad dexteram Patris in eo, quod illi æqualis est secundū diuinitatem. *Secundò*, Ecclesia in illis honorādis par obsequiū prçstat, nā eodem die 29. Iunij illorū festū æquali solemnitate celebrat, ambo docuerunt legem Domini, in diuinis officijs non fit commemoratio vnius sine alio, ergò paritas honoris, & reuerētiæ arguit æqualitatem prælationis, & Papatus. *Tertiò*, id colligitur ex *cap.2. ad Galatas num.9. ad 12.* illis verbis. *Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dexteras dederunt mihi, & Barnabæ societatis. Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.* Nam subditus benè compositus, & Dei timorem habens, vt S.Paulus vas electionis, non resistit suo superiori maximè in faciem, ne igitur hoc sequatur absurdum dicendum est Paulum fuisse copapam, & Collegam Petri in dignitate Pontificatus. *Quartò* antiquitas Imperatores duo simul æqualiter imperabant, nam tempore Marcellini Papæ regnabant Diocletianus, & Maximianus, ergò & duo Papæ non repugnant, nam in multis Papa, & Imperator conueniunt, nam ambo sunt supremi in dignitate, ambo sunt totius mundi domini. His non obstantibus.

Resp, Vnum caput viuens, & visibile semper fuit in Ecclesia Dei militante, 120
ita quod plures Papas repugnant simul esse, illud constat ex historijs Ecclesiasticis, & laicis, vnde si quandoque visi fuerunt plures Pontifices Summi, illi tales non erant, sed intrusi, illegitimi, & nullius auctoritatis, vocati Antipapæ, qui in diuersis concilijs coacti fuerunt cedere, seu potius spoliati fuerūt iniqua possessione præsentæ dignitatis. Quod repugnet simultanea pluralitas Papatū probatur, Tū ex voce gramaticali, qua nomen Papa caret numero plurali. Nec vana, nec ridicula est probario hæc, quia spernenda non est auctoritas Grammaticorum, Paris. *consil.23.* Tum quia vna est Ecclesia militans visibilis, ergò eidē vnum respondet caput visibile, quod est Papa vnus; Ecclesia siquidem vniuersalis est congregatio omnium fideliū constituta vno corpore politico spirituali; corpus autem quodlibet politicum & morale instar corporis naturalis constat ex capite, & membris, illud est Papa, hæc autem sunt cæteri fideles vti membra sub capite suo; & sicut monstrum est corpus naturale habens duo capita, ita monstrum esset, & absurdum si Ecclesiæ corpus duo haberet capita, *cap. Quoniam 14 de [illegible].* Tū quia Christus vnus est, cui in gubernatione Ecclesiæ vni[illegible]us successit Petrus, de quo solum dixit ipsemet Christus. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Quod præstitit, cum dixit: *Pasce oues meas.* Quandocumque enim Christus locutus fuit de Papatu in tota Scriptura, semper direxit sermonem suum ad Petrum, & non ad alios Apostolos. Tum quia Papa dicitur Ecclesiç Sponsus, ergò ad instar matrimonij Carnalis sicut vnius viri vna est vxor, ita vnius Ecclesiæ vniuersalis vnicus est Sponsus Summus Pontifex. Tum quia Papatus non esset suprema dignitas, si

duo

duo simul esse possent, siquidem vnus de necessitate deberet subesse alteri. Vide dicta præcedenti *cap. sub. q.* 3. quæ faciunt ad rem.

Ad rationes dubitandi respondeo, ad primam, D. Paulum esse parem cum Petro in Apostolatu, non id dignitate Papatus, & sic non fuit illi collega, sed tantum Coapostolus, vnde dicitur *c.* 2. *dist.* 80. *Neque inter ipsos Apostolos par fuit institutio, sed vnus præfuit omnibus.* Nimirum Petrus in ratione Papatus. Nec quidquam probat honor dexteræ antiquitus Paulo tributus, quia honor est honorantis; & vnusquisque in domo sua honorat amicum; sic Ecclesia in nomine Petri, cuius est caput, & dominus honore affecit D. Paulũ ponẽdo illũ ad dexteram suam. Demum si hoc valeret, probaret plusquam intendit, & Petrus subesset Paulo. Congruentias, quibus olim Paulus pingebatur ad dexterã Petri, adduxit primò Petrus Cardinalis Damianus, deinde ex eo Bellarminus, quas refert, doctissimus ac simul Amicissimus Archipræsbiter Puricellus in suo opere inscripto. *Ambrosianę Mediolani Basilicæ ac Monasterij Cistertiēsis Monumenta pag.* 115. *à n.* 65. Ad secundũ, paritas attenditur quo ad dignitatẽ Apostolatus, & doctrinam fidei Catholicæ; quam ambo decuerunt, & quo ad diem festum, nam ambo eodem die pro Christo mortem passi sunt, ex quo eadem celebritate ab Ecclesia venerantur. Ad tertium quo ad primam partẽ per dexteram societatis, quam Cæphas, Iacobus, & Ioannes dederunt Paulo, intelligitur non Papatus, sed officium prædicationis, quod par, & commune omnibus Apostolis fuit, quibus dixit, & præcepit Christus Marci *vlt. num.* 15. *Euntes in mundum vniuersum prædicate Euãgelium omni creaturę.* vt ibi omnes explicant. Quo ad secundam de reprensione Pauli facto Petro, dico, ex illa non colligi neque ipsum superiorem fuisse, neque collegam in officio Papatus, illud quidem, quia etiam subditi habent cum caritate corrigere suos superiores, vt docent omnes cum D. Thoma 2. 2. *q.* 33. *art.* 4. & in terminis huius argumenti sic respondet Cornelius à lapide super dictum cap. 3. ad Galatas; hoc verò, quia vt inquit Glosa reprehendit, parem idest socium, & collegam in officio prædicationis fidei. Scio magnam esse contentionem inter Patres circa hoc factũ repræhensionis factę à Paulo contra Cępham, quam omitto legendam apud Baronium ad Annum 51. *à nu.* 31. quia non facit ad præsens negotius. Nonnulli referente ipso Baronio nolunt Cępham à Paulo repræhensum esse Petrũ, sed quemdam discipulum Episcopum Cariæ. Sed id communiter reijcitur, quia hæc interpretatio repugnat præcedentibus, & sequentibus, & clare apparet, Cepham esse Petrum Apostolum Summum Pontificem. Ad postremum de duobus Imperatoribus, quidam dicunt, vnum habuisse dignitatem, alterum administrationem dependenter ab illo, ex Glosa *cap. Nunc.* 7. *distin.* 21. Sed hoc parum refert respectu nostræ quæstionis, cum certo certius constet solum Petrum esse Papam, cui soli dictũ fuit; *Pasce oues meas.*

CA-

CAPVT SEXTVM.

DE SACRIS CONCILIIS.

SVMMARIVM.

49 *Ad*

49 *Ad quos spectat electio Papæ coacto Concilio.*
50 *Concilium perfectum, & non perfectū.*
51 *Patres in Concilio agunt dependenter à Papa.*
52 *Spiritus sanctus Concilio assistit.*
53 *Concilium errare non potest de fide.*
54 *Concilium definit res fidei.*
55 *Appellans ad futurum Concilium excommunicatur.*
56 *Suspectus de hæresi.*
57 *Appellans, ut à Domino temporali non excusatur.*
58 *Concilium Prouinciale nihil definit de fide.*
59 *Concilium ab omnibus est acceptandum.*
60 *Aliter peccatur grauiter.*
61 *Principes impedientes publicationem Bullarum peccant.*
62 *Concilium cogit, licet vbique non publicetur.*
63 *Derogatur Concilio per Generalem clausulam.*
64 *Lex Papalis, & Conciliaris quomodo differant.*

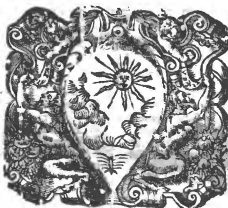

CAPVT

CAPVT SEXTVM.

DE SACRIS CONCILIIS.

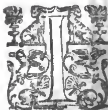

IN præcedēti capite resolutum fuit Romanum Pontificem in decidendis cōtrouersijs de rebus fidei semper adhibere consilium Thologorum, & aliorum peritorum in Concilio, aut Congregatione, ideo in præsenti agendum est de Concilijs per infra positas quæstiones. Die 8. Iunij 1645.

Quæres 1. Quid sit Concilium?

1 *Resp.* Concilium in tota sua latitudine definiri potest, quod sit congregatio fidelium Ecclesiasticorum sub vno capite coactorum in vnum determinatum locum ad tractanda negotia ad religionem Christianā spectantia. Dico, quod est Cōgregatio fideliū, quia ad illud soli fideles cōuenire habēt, cū de negotijs ad solos fideles spectātibus agatur, nō ideo tamen omnes fideles sunt congregandi, sed tantum meliores vitæ sanctitate, doctrina, & virtutibus, non laici, quia ad eos non spectat tractare de religione, sed Ecclesiastici; & per hoc Concilium distinguitur ab Ecclesia, quod Ecclesia est vnio in fide omnium Christianorum tā Laicorum, quam Ecclesiasticorum; Cōcilium verò ex solis Ecclesiasticis congregatur. Finis Concilij est ad reformationē morum, & extirpationem vitiorū.

Quæres 2. Quotuplex sit Concilium?

Resp. Triplex est, Generale, quod ex Vniuersale dicitur, quia cogitur ex tota Ecclesia, & omnes obligat; vocatur etiā Papale, quia Papa illius est caput. Prouinciale, quod congregatur per Patriarcham, Primatem, seu Metropolitanum obligans solum illos de prouincia. Synodale, seu Episcopale, quod Episcopus congregat ex Parochis, & alijs Clericis. Ita distinguunt omnes agentes de Concilijs *ver. Concilium*. 2

Quæres 3. Ex quibus personis constet Concilium Generale.

Resp.

3 *Resp.* Ex quadruplici genere personarum, nimirum Papa, Episcopis, Abbatibus, & Generalibus ordinum, ex his omnibus componitur Generale Concilium, quia vnumquodque genus harũ personarum habet sub se propria membra, quorum nomine, & in illorum fauorem communem causam fidei, & morum tractant, cum tota Ecclesia in Concilium conuenire non possit, & ideo eius prælati in vnum congregantur illius nomine.

4 De Episcopis hoc certissimum est, vt constat præsertim ex quatuor celebrioribus Cõcilijs, Niceno sub Siluestro Papa ex Catholicis Episcopis tercentum decẽ octo, in quo condemnata fuit hæresis Arrij presbyteri Alexandrini falsò asserentis inæqualitatem personarum in Trinitate, nam dicebat Patrem maiorẽ Filio, & Spiritum Sanctum creaturam, seu seruum; Secundo Constantinopolitano ex centum quinquaginta, in quo damnatus fuit Macedonianus ibidem Episcopus impiè negans Spiritum Sanctum esse Deum; Tertio Ephesino ducentorum, in quo damnatus fuit Nestorius Episcopus Cõstantinop. asserens duas personas in Christo, & Mariam Virginem Matrem hominis, non Dei; Quarto demum Calcedonensi ex sexcẽtum triginta Patribus, in quo condemnatus fuit Eutiches Abbas Constantinop. asserens vnicam naturam in Verbo Deitatis, & carnis. Ita colligitur ex *cap. Canones 1. dist.15. & cap. Sexta 9. §. Prima dist.16.* Confirmatur autem, Concilium Generale per se, & de iure ex Episcopis tantum, quorum interest agitare causas de fide, & morum, vt colligitur ex *cap. Omnia talia cap. dist.12. cap.1. dist.17.*

5 Abbates exempti, & habentes iurisdictionem quasi Episcopalem non de iure, sed ex priuilegio vocantur ad Cõcilium Generale, vt colligitur ex *cap. Conuenientibus 3.1.q.7.* vbi dicitur, quod in septima Synodo Generali cum alijs interfuit quidam Abbas Monasterij Sanctæ Sabinæ locum tenens Adriani Papæ primi, & fuit secunda Nicæna sub anno 781. *& cap. Adrianus 22. dist.63.* dicitur, quod Synodus in Laterano celebrata fuit ex centũ quinquaginta tribus Episcopis, & Abbatibus. Ita docet Michael Leonicus in speculo sacrar. Cœremon. *ver. Abbas, Iacob. de Concil. lib.2. art.2.* Azor. *par.2. lib.5. cap.11. q. fin.* quos pro se citat Tambur. *tom.1. disp.24. q.1.*

Generales ordinum conuocantur ad Concilia generalia, nam in Tridentino interfuerunt octo, Prædicatorum, S. Frãcisci de Obseruantia, Conuentualium, Hæremitarum S. Augustini, Seruitarum, Carmelitanum, Societatis Iesu, & Capucinorum. Et id propter duo, & quia in religionibus præcipuè reperiuntur viri doctissimi, qui doctrina, & consilio multum prodesse possunt; & quia habent interesse pro suis religionibus, de quibus semper aliquid agitur. 6

Prædictorum autem conuocatio fit de mandato sanctissimi, cum sit caput totius Concilij, quod sine illo promoueri, nec congregari potest, vt infra dicetur, Legati autem missi à Summo Põtifice ipsi etiam vocare possunt Prælatos, quia vicib. Papæ funguntur.

An Generales illarum religionũ, siuè antiquarum, siuè nouarum admitti possint, non obstante, quod antea non interfuerint, vel conuocari non fuerint, si petant admitti? Legati à latere illos admittere possunt, si docti sunt, quia rationes, quibus alij admittuntur, persuadent aggregationem horum, qui numquam interfuerunt. Confirmatur, quia alij admissi fuerunt quatenus Generales; ergò & isti cum militet eadem conditio Generalatus. 7

Quæres 4. An omnes supradicti habeant non solum votum consultiuum, sed etiam decisiuum, & omnes se subscribant?

Resp. Episcopi, Abbates tam seculares, quam regulares iurisdictionis Episcopalis & ordinum Generales non solum votum consultiuum, sed etiam decisiuum, & definitiuum habent. Ratio est, quia Abbates, & Generales concurrunt vti Patres ad componendum Concilium, non secus ac Episcopi, licet isti de iure, 8

T illi

illi vero ex priuilegio; vel ea diuersitate, quod Episcopi sunt antiquiores, sine quibus Concilium consistere non potest, Abbates vero & Generales posteriores, & adiuncti pro eorum virtutibus, & benemeritis, vt negotium fidei coadiuuent cum Episcopis; ergò par votum & suffragium cum illis habere debent, cũ omnes Concilium componant vnusquisq. in suo genere, & gradu. Consequenter posito eorum voto decisiuo, debent subscribere cum Episcopis per ordinem exprimendo sua nomina, cognomina, patrias, dignitates, & prælaturas etiam in indiuiduo, vt appareat futuris perpetuis temporibus distinctio eorum inter se ad tollendam confusionem, quam nostri nunc experiuntur ignorantes cuius generis, & patriç sint antiqui Patres, qui solo nomine, & Episcopatu contenti erant in subscriptionibus. De voto decisiuo; Vide Iacobat. *lib.* 2. *art.* 2. Bellarm. *de Concil. lib.* 1. *cap.* 15. Azor. *par.* 2. *lib.* 3. *cap.* 11. quos pro se citat Tamb. *tom.* 1. *disp.* 24. *q.* 2. *num.* 5.

Quares 5. An Papa sit caput Concilij, & supra illud habeat potestatem, ita vt sine eius expressa licentia, & auctoritate congregari non possit, & per ipsum legitimè congregatum, & perfectum sine eius auctoritate & approbatione nullius sit valoris, & subsistentiæ?

9 *Resp.* Papa est caput Concilij, supra quod potestatem habet, ita vt sine eius licentia, & auctoritate congregari nequeat, & per ipsum legitimè congregatũ ita permanere, & perfici debet ipso non repugnante, & absolutum vires non incipit habere, neque obligare potest, nisi confirmetur, & approbetur à Summo Pontifice, qui illud tenetur admittere, nisi in cõtrarium persuadeant legitimç, & manifestæ rationes.

10 Primum, quod Papa sit caput Concilij, probatur auctoritate Summorum Pontificum, & Conciliorum, & etiam ratione. Auctoritates sunt. *Prima* Anacleti Papæ Quinti à S.Petro in tertia Epistola in Summa Conciliorum, apud Caranzam ibi: *Romana Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Saluatore nostro primatum obtinuit, & eminentiam potestatis super vniuersas Ecclesias, ac totum Christiani populi gregem assecuta est. Secunda* Vigilij Papæ in sua Epistola hæc habet *Nulli vel tenuiter sentienti, vel pleniter sapienti, dubium est, quod Ecclesia Romana fundamentum, & forma sit Ecclesiarum, à qua omnes Ecclesias principium sumpsisse nemo rectè credentium ignorat, quoniam licet omnium Apostolorum par esset electio, Beato tamen Petro concessum est, vt cæteris praemineret, vnde & Cæphas vocatur, quia caput est, & primus omnium Apostolorum, & quod in capite praecessit, in membris sequi necesse est. Quamobrem Sancta Romana Ecclesia eius merito Domini voce consecrata, & Sanctorum Patrum auctoritate roborata, primatum tenet omnium Ecclesiarum, ad quam tam summa Episcoporum negotia, & iudicia, atque querelæ, & maiores Ecclesiarum quæstiones quasi ad caput referenda sunt. Tertia*, Marcellinus Papa ob crimen idololatriç, quia thure incensauerat idolum, pœnitentia ductus in conspectu Concilij veniam petijt, & iudicium, nemo ex Patribus ausus fuit illum condemnare, sed omnes responderunt, quod prima sedes à nemine iudicatur, vt legitur in Epistola Nicolai Papæ ad Imperatorem Michaelem, apud Caranzam in summa Concil. *Quarta*, in Concilio VIII. Generali sub Adriano Papa II. *act.* 7. sic habetur. *Romanum Pontificem de omnium Ecclesiarum Præsulibus iudicasse legimus, licet enim Honorio ab orientalibus post mortem anathema sit dictum, sciendum tamen est, quia fuerat super hæresim accusatus, propter quã solum licitum est minoribus maiorum suorum moribus resistere, vel prauos suos sensus liberè respuere, quamuis & ibi neque Patriarchatum, nec cæterorum antistitum cuipiam de eo quamlibet phas fuerit proferre sententiam, nisi eiusdem primæ Sedis Pontificis consensus praecessisset.* Ecce, quod Papam neque audet Concilium condemnare ex causa hçresis, sed requirit semper Summi Pontificis pro tempore auctoritatem, & beneplacitum.

Quinta

Quinta auctoritas est Concilij Florentini in hæc verba. *Definimus Sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesię caput, & omnium Christianorum Patrem, & doctorem existere, & ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam gestis æcumenicorum Conciliorum in Sacris Canonibus continetur*. Res adeo clara est, vt id negari non possit, nisi cum nota hæresis.

Ratione etiam probatur. *Primò*, quia sicut Pastor est supra gregem suum, cuius est caput, & illum gubernare, atque pastorem oues sequuntur, & non pastor oues; ita Papa est supra concilium, quod habet rationem gregis, cuius oues regere habet Summus Pontifex tamquam illarum pastor, ex Ioan. *cap.* 10. vnde in eius oratione Ecclesia cantat. *Deus omnium fidelium pastor & rector, famulum tuum N. quem pastorem Ecclesiæ tuæ præesse voluisti, propitius respice*. Si ergo Papa potest toti Ecclesiæ, etiam Generali Concilio, quod Congregatur ex principalibus membris totius Ecclesiæ. Illi enim soli dixit: *Pasce oues meas*, ex quibus Concilium constat. *Secundò*, Ecclesia gubernatur monarchicè ex *capit.* 4. *q.* 11. ergo necessario debet habere vnũ caput à quo esse habeat hoc regimen, Concilium autem esse non potest, quia habet rationem Ecclesię gubernatę respectu capitis, ergò id caput erit Summus Pontifex, vnde *cap. Vbi periculum*, Papa vocatur rector vniuersalis Ecclesię.
11 *Tertiò*, Ecclesia, & Concilium est quoddam spirituale regnũ iuxta illud Apoc. *cap.* 1. *num.* 6. *Fecit nos regnum, & Sacerdotes Dei*; nullus autem huius regni constituitur Dominus, & Rex præter Papã, qui dicitur Rex in Psalmo 19. *Domine saluum fac Regem*, & dixi *cap.* 5. *num.* 34.
12 ergo ipse est caput. *Quartò*, Papa vocatur paterfamilias, super illa verba: *Vt scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui, columna, & firmamentum veritatis*. 1. *ad Timoth.* 3. *num.* 15. ibidem S. Ambros. Concilium autem est Dei Ecclesia; ergò huius sanctæ domus Papa est paterfamilias; sed in domo sua paterfamilias est maior, *arg. l. Nihil omnino, C. de palat. sacr. larg. lib.* 12. Corneus *lib.* 2. *consf.* 193. 13
num. 15. vnde in domo paterna non Episcopus filius, sed pater præest, & gubernat, Host. *in cap. Indecorum, de ætat.* ex Catalogo *glor. mundi par.* 11. *consider.* 13. *S. & in rectore*. *Quinto*, appellatio fit à minori ad maiorem, *cap. Anteriorem* 25. 2. *q.* 6. non enim fit à pari ad parem, Glos. *ver. si non possunt cap. Super* 27. *de off. deleg. cap.* 2. *de appell.* sed appellatio à Papa ad Concilium est interdicta sub pœna excommunicationis secundæ in Bulla Cœnæ Domini; ergò signum est Papam esse supra Concilium, & non hoc supra illum, vnde omnes ad Papam appellare possunt, *cap. Ad Romanũ* 7. 2. *q.* 6.
Sextò, Papa à nemine iudicatur, neque 14
censuratur, aut syndicatur, eo quod supra te iudicem non habet, *cap. Si Papa* 6. *dist.* 40. *cap. Satis* 7. *cap. In scripturis* 8. *dist.* 96. ergò est supra Concilium; nã ab eo facta dissoluit, & improbat, vnde Iulius I. remisit in Ecclesiam Alexandrinam S. Athanasium, in Constanrinopolitanam restituit Paulum, qui ambo à Concilio ad Papam appellauerant; Leo Flauianum Constant. & in Tyro Theodoretum, ad quem appellauerant à Cõcilio Ephesino Secundo Innoc. remisit Ioannem Chrysostomum, Gregorius IV. annullauit decretum Concilij Lugdun. quod priuauerat Imperio Ludouicum Pium. Et in hoc nulla difficultas apud Carholicos. Vide Cord. *lib.* 4. *quæst.* 1. *proposit.* 10. *S. Ex omnibus, & fusius, quæst.* 4.

Secundum, sine auctoritate Papæ vllum Concilium cõgregare legitimè potest, probatur per *cap.* 1. *cap. Nec licuit*, 4. *cap. Multis* 5. *dist.* 17. *cap. Ideo* 9. 2. *q.* 6. *cap. Significasti* 4. *de elect.* Ita quod Concilium sine licentia Papæ nullum est, ex citatis capitibus, & *cap. Regula* 2. *dist.* 17. 1

ratio est, quia membra à capite discrepantia mortua reputantur, ac proindè nihil operari possunt, quia in operando membra sequi debet suum caput, à quo recedere non debent, *cap. Non decet 1, dist. 12.*

16 Tertium Concilium congregatum à principio auctoritate Summi Pontificis, sed postea ab eodem reuocatum Concilium non est, sed conciliabulũ, & Schisma, probatur exemplo Conciliorum Truliensis, & Basiliensis, nam ambo auctoritate Pontificia congregata fuerunt, postea reuocata ex causa, noluerunt acquiescere, sed processerunt ad disponenda nonnulla expressè contra Sedem Apostolicam, nam sextæ Synodi legitimæ congregatæ, quæ constat decem, & octo actionibus, adiecti fuerunt 102. Canones compositi sine auctoritate Pontificia, & ideo ab Ecclesia non recipiuntur, sed adulterini censentur, Vide Caranzam *ad 6. Synodũ*, Cõciliũ pariter Basiliense licet de licẽtia Papę Martini V. ab anno 1431. De nullitate huius Concilij contra voluntatem Pontificis prosequuti, & ideo non approbati ab illo, vide doctores, quos citat *decis. 23.* apud Tambur. & quod habet Caranza in fine eiusdem, paucis, sed clarè Lauor, *tit. 4. de elect. cap. 1 t. num. 36.*

17 Quartum, Concilium à Patribus perfectum, & absolutum non obligat, neq; vires recipit, nisi per approbationem, & confirmationem Papæ, probatur per *cap. Sancta 3. dist. 4. & cap. Significasti 4. de elect.*

18 Quintum, Papa Concilium legitimè congregatum, compositum, & absolutũ, confirmare debet, probatur, quia concilia congregantur in communem vtilitatem reipublicè Christianæ; ergò Papa non potest abesse publicę necessitati, aut vtilitati. Tum quia sicut confirmatio electionis legitimæ est debita quia bonũ commune respicit *cap. Si post q. 33. cap. fin. de elect. in 6.* ita & Conciliorum, immo à fortiori approbatio facienda, ne tota Ecclesia detrimentum patiatur. Demum, quod semel placuit, & nihil adest in cõtrariũ, amplius displicere nõ debet.

Quæres 6. An Papa sit supra Concilium, siuè sit in eo præsens, siuè absit ab illo?

Resp. Quouis modo sumatur Papa semper est maior Concilio, & supra illud est, nam Papa suam potastatem, & auctoritatem loco limitatam, aut redrictã nõ habet, quia pro territorio vniuersum habet mundum, *cap. Cuncta per mundum 17. 9. q. 3.* Deinde, quamuis persona sit absens à loco Concilij, ibidem tamen dicitur esse præsens, & præsidere auctoritatiuè per suos legatos, qui eius personam, & auctoritatem præseferunt, & hoc omnes fere docent. 19

Quæres 7. An Concilium quo ad articulos fidei sit supra Papam? Ratio dubitandi, quia in illis Papa obedire debet, sicut cæteri fideles, cum & ipse sit vnus ex Christi fidelibus.

Resp. Non, sed Papa etiam in hoc est supra Concilium, & quia ab eo Conciliũ habet auctoritatẽ condendi leges super controuersijs de fide; & quia Papa articulis fidei subditur ex vi directiua tantũ secundum ius naturale, & diuinum, non autem ex vi coactiua, & quatenus præcipiuntur definita in Cõcilio cum adiectione pœnarum, hoc enim modo non subditur Concilio, quia illius pœnis non afficitur; neque priori modo, quia per legem naturalem, & diuinam dirigitur ad credendum articulis fidei. Ita omnes. 20

Quæres 8. An standum sit definitioni factæ per Papam cum Cardinalibus super articulis fidei contra Concilium? Certum est, articulum fidei à Concilio definitum legitimè congregato, & à Papa approbatum, & confirmatum ab eodem Papa, vel successore reuocari non posse, & oppositum statui, quia articuli sunt æternæ veritatis, & à nullo mutari possunt, siquidem à prima veritate determinari sunt, *ex cap. 2. q. 9.* Difficultas remanebit, quando articulus est quidem stabilitus à Concilio, sed nondum ei adiuncta est auctoritas Pontificia illum declarantis, approbantis, & confirmantis pro articulo fidei, proponendo illum ab omnibus credendum, quod à Papa cen- 21

setur

ferur factum, quando Concilium de eius auctoritate congregatum, factum, confirmatum fuit.

22 *Resp.* Articulis fidei à Papa definitis standum est contra definitos à Concilio, cuius acta Summus Pontifex nondum approbauit. Probatur, Tum quia causæ fidei nonnisi ad Petrum referendæ sunt, *cap. Quoties* 12.24. *q.* 1. Tum quia, Concilium in definiendis causis fidei dependet à Papa, ita quod habet disponere difficultates, & reducere in esse, non tamen stabilire, vt firmiter ab omnibus credantur, quia hoc vltimum esse promulgationis pendet ab approbatione Romani Pontificis. Ita quod Cōcilium dictat articulos fidei, & Papa illos signat, à simili de Principe, qui sententiam gratiosam, aut condemnatoriam à iudice suo dictatam, sua manus, firmat, & sicut dictata præcisè nullas vires acquirit, quas obtinet tantum per signatura principis, ita articuli fidei in Concilio decretati suas vires recipiunt, cum à Papa Concilium signatur, & firmatur. Vide duct. citatos à Cordub. *lib.* 4. *q.* 4. §. *Sed quid.*

Queres 9. An Concilium possit deponere Papam.

Resp. Papa verus, & legitimus habitus per Cardinales, & receptus à nullo deponi potest, neque hæreticus emendatus, dubius, vt in Schismate deponi potest à Concilio.

23 Prima pars de verò Papa recepto probatur. Tum quia nullus deponi potest nisi à suo superiore, depositio enim est actus iudicialis iurisditionis exercendus per solum superiorem; sed supra Papam nullus est superior præter Deum, ergo à nullo deponi potest, ille enim omnes iudicat, & à nemine iudicatur, *cap. Si Papa dist.* 40. *cap. Duo sunt & dist.* 96. Tū quia membra non iudicant suum caput, à quo habent influxum, vnde membra intelliguntur destructa capite destructo, non è contra, *l. cum in diuersis ff. de relig. & sumpt. fin.* & membra debent sequi caput, non caput mēbra, *cap.* 1. *dist.* 12. Sed Concilium cōstat ex membris, quorum caput est Papa ex probatis *q.* 5. ergò à Concilio deponi non potest. Et in hoc nulla Difficultas.

Secunda pars, quod hæreticus emēdatus non deponatur, probatur exemplo Papæ Marcellini, quem nemo ausus fuit condennare, quia prima sedes à nemine iudicatur, iuxta quod dixi *cap.* 5. *num.* 84. & 106. Pertinax verò à Deo etiam iudicatus ex illo Ioan. 3. *num.* 18. *Qui vero non credit, iam iudicatus est*, à Concilio declaratur depositus, & priuatus Papatu, nam necesseriū est, quod Dei iudicium publicetur ministerio alicuius hominis, sed nullus aptius, & cōgruentius assignatur, quam Concilium, quod est supremum tribunal, quando vacat Papale. Sed hæc quæstio magis Methaphysica est, quam moralis, & hactenus gratia Dei fauente in nullo Pontifice dominata fuit pertinacia hæresis, nec dominabitur, quia id Deus non permittet, iterum infra *q.* 11. 24

Tertia pars, Papa dubius in Schismate electus tenetur deponere Papatum, probatur, Tum quia dubitans de Papatu illum legitimè non possidet, ergò illi renuntiare debet, maximè vbi certissimè timetur grauissimum damnum reipublicæ Christianæ. Tum quia quando dubitatur, quinam ex pluribus sit verus Papa, perinde est, ac si nullus eorum esset in Papam electus, *arg. l. Duo sunt Titij ff. de testam. tutel. l. Si fuerit ff. de reb. dub. l. cum ex pluribus ff. de manumis. testam.* Gonzal. §. 3. *proœm. num.* 142. Tum quia pro scādalo tollendo Episcopus debet renuntiare Episcopatui, ex *cap. Cum pridem* 10. *de renunt.* à fortiori Papa in Schismate, vbi maiora occurrunt scandala. 25

Quarta pars, quod ad id agi possit, suadent allatæ rationes, quia solus verus, & indubitatus Papa est supra Concilium, & non alij, de quibus dubitatur, ergò subijciuntur Concilio. Ita cum Archar. *consil.* 281. Bald. *in cap. Pastoralis, de elect. num.* 17. & alijs Ricciull. *l.* 9. *de iure person. cap.* 5. *num.* 2 à fortiori, quando iurarunt renuntiare, ex eodem ibidem. Quare Benedictus XIII. & Gregorius XII. ante Antipapæ coacti fuerūt 26

per

per Concilium constantiense ad renũtiandum, Gregorius autem renuntiauit,
17 prædicti priuati fuerunt. Nota hic, quod prior electus in Papam, de cuius electione nõn constat factam fuisse contra iura, habet longè meliora merita, quam subsequenter electus contra ipsum, quia prior non potest dici Antipapa, sicut posterior, ergò Concilium fauere debet priori, & nullatenus posteriori.

Quæres 10. An verus, & legitimus Papa teneatur renuntiare, quando vexatur ab Antipapa, ad euitanda scandala, ad sedandas factiones, & occurrendum bellis, & damnis imminentibus, quia Antipapa à Principibus tutatur in vsurpato Papatu. Affirmatiuam docuit Abbas apud Gambar. *in repetit. extrau.* Iulij II. *num.* 255. Rationes sunt, prima, quia bonus pastor ponit animã suã pro ouibus; idest, vitam, à fortiori dignitatem, quod est quid minus anima, quã nihil est pretiosius in homine, *cap. Cum infirmitas* 13. *de pœnit.* Sed hic ponere animam significat viriliter pugnare pro grege suo, non autem deserere gregem depositione pastoralis iuræ more mercenarij, qui lupum aduenientem fugit. Secunda, quia Episcopus debet renuntiare, vt euidet scandulum in populo, *cap. Nisi cum pridem, de renunt.* Intellige cum scandalum est datum, in casu autẽ nostrõ scandalum est ex malitia extraneorum, & pharisaicum, consequenter Papa non tenetur renuntiare Quare.

28 *Resp.* Papa verus, & indubitatus non tenetur renuntiare Papatui, sed pro eo legitimè accepto pugnare potest vsque ad mortem pro grege suo. Probatur. Tum quia verus Papa pro viribus vsq. ad mortem tenetur tueri vnitatem Ecclesiæ in suo capite legitimo nullum permittendo schisma in Ecclesia Dei; per renuntiationem autẽ permitteret schisma, ergò nullatenus renuntiare potest. Tum quia hoc renuntiare esset cedere iura Papatus intruso, quod fieri non potest, cum sit contra omnia iura, quod non Papa notorie hebendus sit pro verò Papa. Tum quia aperiretur via huiusmodi abusibus, facilè enim praui principes conarentur per vim inducere passim huiusmodi Schismata, vt iuxta sua desideria sibi aquirerent Pseudo Papas, ac proinde sequeretur Ecclesiam gubernari ab adulteris prælati in maximum detrimentum fidelium. Ita communiter doctores tenent cum Turrecr. *in summa de Eccles. lib.* 4. *part.* 1. *c.* 14. Bald. *in cap. Pastoralis de elect. num.* 11. & alij, quos pro se citat Ricciull. *lib.* 9. *cap.* 5. *num.* 11.

Quæres 11. An Concilium aliquando Congregari possit sine licentia, aut contra voluntatem Summi Pontificis? Gerson citatus à Caiet. *tract.* 2. *de auctor. Papæ, cap.* 15. refert nonnullos casus. Primus est, quando sedes vacat, quod tribus modis contingere potest, per mortem naturalem, per ciuilem, vt si fiat amens, vel captiuus detineatur, & per canonicam depositionem. Secundus, quando requisitus negat congregari in perniciem Ecclesiẹ. Tertius, si congregatum Concilium de licentia Papæ statuat certum tempus illud in futurum congregandi, poterit congregari etiam Papa tenuente, & in his casibus Concilium immediatè à Deo habet facultatẽ ea omnia præstandi, quæ necessaria sunt ad consequutionem finis, propter quem Concilium fuit congregatum. Caiet. *cit. cap.* 16. *num.* 50. duos tantum casus refert, vnum, cum Papa deponendus est propter hæresim; alterum, cum reperiuntur plures Papæ incerti de valore suarum electionum, in his casibus potest congregari Concilium, illis Pontificibus etiam repugnantibus.

Resp. Concilium Generale, nolente Papa, Congregari potest à Cardinalibus in dictis duobus casibus, nimirum, in depositione Papæ pertinaciter hæretici, & in Schismate, quando verus Papa ignoratur. Et in his duobus casibus Concilium habet auctoritatem de iure diuino præcisè deponendi Papam hæreticum pertinacem, & tollendi Schisma depositione singulorum Pontificũ incertorum. 29

Primum, quod, nolente Papa, quandoque 30

doque congregari possit Concilium Generale, suadetur, Tum quia, Deus in necessarijs non deest Ecclesiæ suæ, cum dixerit per Matth. extremis verbis. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consumationem seculi* nimirum per meam auctoritatem, quam non solum communicaui Petro capiti, sed etiam Ecclesiæ congregatæ contra caput, quando id foret necessarium, quæ necessitas maximè accidit in his duobus casibus de Pontifice hæretico, & incerto, cum enim caput dolet, eius membra languent, & tabescunt, & valdè infelix esset Ecclesia, si nullum haberet remedium, per quod posset venire in cognitionem veri sponsi, & capitis sui, aut si nullum haberet medium, quo sibi acquirere posset verum, & legitimum superiorem, depositis adulteris, & intrusis. Tum quia Concilia, & leges Pontificiæ, vt videre est *dist.17.* per totam, dũ prohibent congregationem Conciliorũ Generalium sine Romano Pontifice, intelligenda sunt de prohibitione in ordine ad statuendum aliquid per modum legis, & permanentis, quia id est solius Pontificis. Tum quia licet leges Pontificiæ dicant, quod Papa omnes iudicat, & à nemine iudicatur, id tamen intelligendum est de Pontifice non hæretico, ne lex legi aduersetur, cum iura iuribus sint concordanda, *cap. cum expediat* 29. *de elect. in 6. nam cap. Si Papa 6. dist.*40. S. Bonifacius martyr, id expresè dicit, quod Papa omnes iudicaturus est, ipse verò à nemine est iudicandus, nisi deprehendatur à fide deuius, ex hoc igitur capite Papa hæreticus ab aliquo iudicãdus est, nõ autem est iudicandus à quouis indifferenter, sed solum à potiori tribunali, quod censetur Concilium Generale; ergò id congregari potest ad hunc effectum etiam Papa nolente.

31 Secundum, quod hæc congregatio Concilij spectet ad Collegium Cardinalium tantum, probatur, Tum quia Cardinales in Ecclesia Dei præter Pontificẽ sunt supremi prælati supra omnes Episcopos, & Patriarchas, Gonzal. *ad Regul.* 8. §.24. initio vsque *ad num.*5. Parls. *lib.*7. *q.*12. per totam, ergò ad ipsos spectat congregare Concilium, id enim connumeratur inter negotia maxima, ergò manus apponere spectat ad maximos prælatos. Tum quia ad eos spectat cõgregare Cõcilium, qui proximiores sunt Papæ, de cuius causa agendum est, cum isti melius alijs sint informati de causa propter quam Concilium congregatur; sed isti sunt tantum Cardinales, qui Papæ fratres dicuntur, & illi assistunt tamquam pars corporis illius, coadiuuantes in officio, ex allegatis per Flamin. *lib.*3. *q.*1. *num.*68. *ad* 72. *& lib.*7. *q.*12. *à num.* 14. *ad* 20. ergò istis, qui præ alijs sciunt eius facta, incumbit congregare Concilium. Tum quia Concilium cõgregãdum est propter causam, quæ totam Ecclesiam tangit, in eo enim agendum est de depositione capitis totius Ecclesiæ; ergò illius congregatio spectat ad eos, ad quos pertinet gubernatio totius Ecclesiæ post Romanum Pontificem; sed hæc spectat ad Cardinales, ex vi etiam sui vocabuli, dicuntur enim Cardinales, quia sicut orbis per suos Cardines regitur, & voluitur, ita per hos cardines tota gubernatur Ecclesia militans, de quibus intelligitur illud Psalmi. *Domini enim sunt Cardines terræ, & posuit super eos orbem.* Tum, quia per Cardinales congregatur concilium ad tollendum schisma, Iacobat. *de concil. lib.*3. *art.*1. Bald. *in cap. olim, de rescript.* ex illis Paris. *de Resignat. lib.*8. *q.*3. ergò & ad tollendum hæreticum Papam.

Tertium, quod concilium iure diuino procedat ad depositionem Papæ hæretici pertinacis, probatur, quia ex citato *cap. Si Papa 6. dist.* 40. Papa deprehensus à fide deuius iudicari, & deponi potest; sed iudicium, & depositio fieri non possunt sine potestate, & iurisdictione à persona proinde publica ab aliquo habente potestatem, & iurisdictionem; sed cõcilium Generale, ad quod spectat huiusmodi iudicium ab aliquo homine hanc potestatem non habet, cum supra se nullum hominem habeat, neque Papam in hoc casu, cum sit congregatum contra eius voluntatem, ergò remanet, 32

quod

quod hæc potestas à Deo immediatè proueniat,& communicetur concilio,& hoc colligitur ex allata superius sententia S. Matth. *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi*. Loquebatur autem Christus ad omnes Apostolos, qui repræsentabant Generale concilium,ergò ea assistentia non tam consilij, quam potestatis communicata fuit Concilio Generali in ipsis Apostolis, & eius successoribus in concilio, quotiescumque contingeret ipsum cógregari in aliqua vrgentissima totius Ecclesiæ,nimirum quando imminet periculum hæresis,& schismatis ex parte capitis. Quod concilium congregatum habeat hanc potestatem immediatè à Deo dicitur expressè in concilio Constantiensi congregato de anno 1415. vbi *in sess*.4. & 5. definitur,quod ipsa Synodus in Spiritu Sancto congregata legitimè concilium Generale faciens,Ecclesiam Catholicam repræsentans,potestatem immediatè à Deo habet, cui quilibet cuiuscumque status, vel dignitatis, & si Papalis existat, obedire tenetur in his,quę pertinent ad fidem,& extirpationem schismatis, eo enim tempore tres se gerebant Summos Pontifices, Ioannes XXIII. Benedictus XIII. & Gregorius XII. hic Papatui renuntiauit, priores duo persistentes priuati fuerunt, & in legitimum Pontificem creatus fuit Martinus V. in eodem concilio anno 1417. Patet igitur ex his in duobus casibus, concilium esse supra Papam,& illũ iuridicè deponere posse.

33 Notandum autem est, quod id non ab omnibus admittitur, sed doctores, quamuis in eo conueniant,quod Papa hæreticus,& in schismate deponi possit, discrepant tamen in modo, & potestate deponendi illum, quia apud omnes catholicos constat, Papam esse supra concilium non Concilium supra Papam, & ideo varij sunt modi dicendi.

Primus est dicentium,Papam hæreticũ per ipsum solũ Deũ deponi, seu ipso iure diuino esse depositum,& non esse amplius Papam, sed talem hominem, qui erat antequam assumeretur ad Papatum. Probant, primo, quia sicut se habet vnio animæ ad corpus, quod per illam dicitur habere vitam; ita fides ad eum, qui eligitur in Papam, non enim quis assumitur ad Papatum, nisi sit fidelis, & Christianus, ita quod fides quasi iungit Papatum homini electo; sed sublata vnione animæ per mortem, homo non dicitur amplius habere vitam, ergò sublata fide à Papa per hæresim non amplius est Papa. *Contra* est disparitas, quia ad sensum patet in naturalibus dissolutio, non autem in moralibus, ac proinde ad hoc requiritur factum hominis,vel ostendentis hanc dissolutionem, vel dissoluentis, si à Deo non est facta dissolutio, præterquamquod, si quis hæreticus occultus eligeretur in Papam, esset verè Papa, quia is defectus non destruit dignitatem Papalem, sed cum ea stare potest,& hoc patet, dum omnes doctores,à quonam deponẽdus sit Papa hæreticus, quærunt,supponẽtes, vtrumque simul in eodem homine reperiri posse. Igitur hæresis non destruit Papã, sicut mors hominem, nam mors opponitur vitæ priuatiuè,hęresis verò nequaquam papatui. *Probant secundo*, quia carens fide non amplius membrũ Christi,neque proindè caput esse potest Ecclesiæ, illud constat, quia infidelis est membrum præcisum, putridum, à Christo,& ab Ecclesia separatum, *cap.Si quis* 69. 1. *q*. 1. Vide Ricciull. *lib*.5. *cap*.12. hoc de se patet, quia membrum, & caput essentialiter ita subordinantur, quod prius est membrum, quam esse caput, quia oportet caput esse membrum,ergò Papa hæreticus cum non amplius sit membrum, neque caput erit Ecclesiæ. *Contra est*, quia Papa hæreticus adhuc est membrum Christi licet informe, quia non amisit caracterem, cum sit animæ inpressus indelebiliter, est verò præcisũ, & putridum quo ad formam fidei,& caritatis, quibus caret, cum igitur adhuc retineat rationem membri, consequenter adhuc caput est Ecclesiæ,ratione cuius adhuc retinet dignitatem Papatus, supremã potestatem in Ecclesia, donec Concilium congregetur virtute ex alto, si ipse

si ipse nolit illud congregare ad salutem
animæ suæ contra se. Probant tertio, au-
ctoritate Sanctorum Patrum dicentium
pro hæresim perdi dignitatem, & pote-
statem, Ambros. relatus *cap. Verbum, 51.
dist. 1. de pœnit. Certum est, quod Ecclesia
vtrumque licet, hæresis vtrumque non ha-
bet*. Loquitur de potestate legandi, &
soluendi. S. Cyprianus loquens de Noua-
tiano hæretico, relatus *cap. Nouatianus
6. 7. q. 1*, dicit *Episcopi nec potestatem po-
test habere, nec honorem. Contra est*,
quia similes auctoritates supponunt hæ-
reticos esse excommunicatos, ac proin-
dè carere licita vsu suæ potestatis, & di-
gnitatis, quando non sunt denuntiati,
carere verò etiam valido vsu suæ pote-
statis, seu in eo suspendi iurisdictionem,
quod ad valorem actus, quando sunt
denuntiati, & vitandi, vt omnes docent
34 de censuris, Papa autem quamuis hære-
ticus notorius nullam incurrit excom-
municationem, aut aliam censuram, cũ
omnes pœnæ censurarum proueniant à
iure Pontificio, cui nullus Papa iure coa-
ctiuo subditur, vt omnes docent, conse-
quenter cum non sit excommunicatus
contra illum non faciunt adductæ au-
ctoritates, ex quo etiam patet, errasse
Glosam in *cap. 1. 24. q. 1.* dicentem Papã
in casu hæresis ligari posse ab alio Papa,
35 nec illi suffragatur, quod Papa hæreticus
est minor quolibet catholico, quia id di-
ctum est solius glosæ, & falsum, quando
fit bona cõparatio, nam hæreticus ad-
huc retinet suam dignitatem, & pote-
statem, licet sit etiam denuntiatus, quæ
duo perdit tantum per depositionem.
Papa autem potest dici minor quolibet
catholico quatenus hæreticus in eo, ,
quod ad inuicem comparati fideles, &
infideles, potior, & maior est classis Chri-
stianorum, minor verò, & inferior classis
infidelium, in qua adscriptus est Papa
hæreticus, si verò comparatio fiat quo
ad potestatem, & dignitatem, quibus nõ
caret Papa hæreticus, sine dubio Papa
simpliciter est maior quolibet catholico.
Colligitur hinc, modum hunc dicendi,
Papam hæreticum ipso iure diuino ca-
rere Papatu, & potestate subsistere non
posse, quia nulloiure id exprimitur, præ-
terquamquod alij prælati licet hæretici
ipso iure suis prælaturis non carent, sed
illis priuandi sunt, ex quo Papa hæreti-
cus non est censendus deterioris condi-
tionis, immo melioris, cum sit prælatus
prælatorum. Et hunc dicendi modum
bene reijcit Caietanus *de auctorit. Papæ
cap. 22.*

Secundus est dicentium Papam per
seipsum ferret sententiam contra se, non
quidem potestate iurisdictionis, quia
nemo contra seipsum exercere potest
veram, & propriam iurisdictionis pote-
statem, sed per quandam ordinationem
extraiudicialem, vel contra se hanc po-
testatem communicabit Concilio, vt ab
illo deponatur. Quod ni neutrum exequi
velit, tũc cõuictus, aut cõfessus Conciliũ
per quandã ordinationẽ declarabit eum
hæreticũ, qua declaratione posita, sta-
tim desinit esse Papa, & à Cõcilio deijci-
tur nõ à Papatu, quo iã caret, sed ab Ec-
clesia, & congregatione fidelium. Id
confirmari potest exemplo Marcellini,
qui in conspectu Concilij prostratus ve-
niam patijt, & depositionem, quem ta-
men nemo ausus fuit deponere. *Contra
est*, quia sicut nemo tenetur in seipsum
immediate exercere vim coactiuam, ita
neque mediatè per alium, quia iudiciũ
fit in infinitum, *l. Inter stipulantem §. Si
Sticchum ff. de verb. oblig.* Lanfr. *de testib.
num. 11.* apud Ziletum, *Gl. ver. Interro-
gatus cap. 1. de iud.* per iura ibi allegata,
hoc autem iudicium non fieret in inui-
tum, sed in volentem, qui voluntarie
contra se delegauit facultatem, ac pro-
inde non posset sequi verum iudicium
& rigorosum, sed in hoc casu idem esset
ac dicere Papam sponte sua cedere Pa-
patui, non autem illo priuari, in quo est
difficultas. Præterea nullus iurisdictio-
nem supra se dare potest, id enim spe-
ctãt ad Principem communicare alteri
in tertium, non in seipsum, quia iurisdi-
ctio contentiosa semper habet adiun-
ctam vim coactiuam, *ex cap. Pastoralis
28.* iuncto Glosa *ver. Si ergò coactionem,
de offic. deleg.* vnde Concilium delegatũ
à Papa cogere non posset Papam, si ipse

nolet, siquidem tota virtus, & potestas in delegato pendet ab ipso delegante, qui delegationem pro suo arbitrio reuocare potest, cum per illam delegationē à se non abdicauerit eam omnem potestatem supremam, & absolutam, quem ante habebat; ex quibus sequitur, hunc modū ad deponendū Papā esse inutilē. Deinde per illā quandā ordinationē factā à Cōcilio vel intelligitur vera, & propria potestas, & iurisdictio Cōcilij in Papā, & sic coincidit cū nostra opinione, qui tenemus, Conciliū in dictis duobus
36 casibus esse supra Papam; vel intelligitur aliquid aliud, quod tamen consonū non est, quia omnis actus iudicialis pēdet à vera iurisdictione; sine qua nullus actus cōsistere potest, quia basis, & fundamentum iudicij reputatur iurisdictio Bald. *C. si à compet. iud. in Rubr.* Paris *de confidēt. q. 79. num. 22.* ita quod defectus iurisdictionis dicitur insanabilis, & irreparabilis, ex Staphil. Sarnen, & Vantio ex eodem Parisio *num. 24.* Numerantur autem tres actus, declaratio hæresis, desitio Papatus, & eiectio extra Ecclesiam, qui omnes sunt iudiciales, ac proinde requirentes iurisdictionem in eo, qui illa tria præstare debet, antequam autem Papa declaretur hæreticus Papa est, ergò in hoc dum adhuc est Papa, supra se habet iudicem, facta autem ea declaratione, non video, qua ratione ipso iure cesset in eo Papatus, neque enim in Sacris Scripturis registratum fuit, hominem perdere de se Papatum, vel à Deo priuari posita declaratione hęresis, nam in hæreticis denuntiatis tantum, & nō priuatis suis dignitatibus, adhuc dicuntur cōstituti in illis, licet indignè, & inutiliter propter excommunicationem, Papa autem cum non sit subiectus vlli excommunicationi, consequenter fortiori ratione non est dicendus carere Papatu, nisi id constet aliquo actu iudiciali depositionis. Quod Concilium præstet illud tertium parum refert ad punctum difficultatis, quæ consistit in depositione Papæ, non autem in eiectione extra Ecclesiam eius, qui ante Papa fuerat, declaratus enim hæreticus, & nō amplius Papa sufficienter est extra Ecclesiam. Ad factum Papæ Marcellini dico, esse extra præsentem casum de hæretico formali pertinaci, & non emēdato. Marcellinus se subiecit ex sua humilitate Concilio, vt proprium purgaret errorem, Concilium illum non condemnauit, neque poterat condemnare, quia pertinax nō erat, sed emēdatus de illo errore, nō enim est hęreticus, qui pertinacia caret, *c. Dixit 29. 24. q. 3.*

Tertius est Caietani *cap. 20. tract. 1. de Auctor.* Papæ dicentis Ecclesiam habere potestatem ministerialem deponendi Papam hæreticum, non autem auctoritatiuam supra illum, quia Ecclesia, & Concilium supra Papam in nullo casu habet auctoritatem. Ad hoc probandum tria præmittit. Primò, in Papa tria spectantur, Papatus, persona, quæ vocatur Papa, & coniūctio vtriusq. ex qua resultat Papa. Secundò, dignitas Papatus est immediatè à Deo, persona dicitur esse à suo patre, coniunctio autem Papatus in persona Papæ non est à Christo, sed ab hominibus, electoribus & electo, nā ex cōsensu eligentiū, & electi, resultat in electo iste effectus coniūctionis Papatus, ex quo persona electa dicitur Papa per prędictum ministeriū vtriusq; consensus electorū, & electi, sola igitur voluntas humana producit hunc effectum coniunctionis Papatus cum persona, & sic personam constituit Papam, ex quibus sequitur, quod licet Papa à solo Deo dependeat in esse, & fieri, illa tamen persona e. g. Petrus Papa dependet ... ab homine in fieri, fit enim Petrus Papa ab homine, & sic Papatus iungitur Petro per hominem. Terriò demum, affert regulam iuris; Res per quas causas nascitur per easdem dissoluitur; Petrus autem fit Papa ex consensibus electorum, & proprio, ergò per eosdem dissolui potest hæc coniunctio Papatus à Petro, sic Cęlestinus Papa renūtiauit Papatui de proprio, & consensu Cardinalium, à quibus fuerat electus. His præmissis probat *primò*, Papam in fieri, & in corrumpi dependere à minori potestate, quia ad eligendum Papam, & illum 37

& illum destruendum sola voluntas electorum, & electi sufficit, & cum hæc voluntas reguletur auctoritate Papali, constat esse minorem hac. *Secundò*, dicit esse certum aliud esse posse supra cõiunctionem Petri, & Papatus constituẽdam, seu destruendam, aliud posse supra Papam, nam potestas minor, quæ est illa simplex voluntas electi, & electorum licet possit supra coniunctionem, non tamen supra Papam, cum illa potestas sit minor Papatu. *Tertiò*, confirmat exemplo Philosophico in generatione hominis, nam Sol & homo generant hominem, qui consistit in coniunctione corporis, & animæ, aut ex illa coniunctione resultat homo, constat autem solem, & hominem non posse supra animam rationalem, quę immediate à Deo creatur, sed tantum supra coniũctionem ex parte corporis tantum. Sic in re nostra, nam Petrus, & Papatus se habent vt materia, & forma, & Christus Dominus solus super vtrumque potest, homo verò solum super coniunctionem quatenus se tenet ex parte Petri, & nihil supra Papatum; & quoniam Papa amouetur renuntiatione, aut depositione per corruptionem illius coniunctionis, non autem Petri, aut Papatus, ideo non requiritur ad hoc potestas superior Papæ, sed supra coniunctionem tantũ. *Quartò* demum, dicit Papã remoueri tribus, depositione, renũtiatione, & electione per Christũ, & his tribus modis non desinit Papatus, nec Petrus, sed sola vtriusq; coniunctio, respectu autem Christi, ea coniunctio corrumpitur auctoritate superiori non solum respectu coniunctionis, sed etiam respectu Papatus.

Contra autem est primò. Tum quia illa potestas ministerialis non sufficit ad deponendum Papam, illa enim consistit in communi consensu electorum, & electi; sed Papa nõ destituitur per Collegium Cardinalium à quo fuit institutus, sed per Concilium generale, quod aliud est à Collegio. Tum quia in de-
58 positione nullatenus requiritur consensus deponendi, quia pæna fertur in inuitum, & nolentem, & de ratione sua est contraria voluntati, D. Thom. 1. 2. *q.87. art.2. & 6.* hęc autem ministerialis potestas ad Papam deponendum cõficitur secundum Caiet. ex vtriusque consensu ac proinde electi, consequenter ad deponendum Papam concurrere debet eius consensus, quod falsum tamen est ex allegatis, præterquãquod non dicitur depositio, sed renuntiatio, quando accedit consensus electi. Tum quia, in tantum à Caiet. negatur potestas auctoritatiua ad deponendũ Papã in quantũ ea esset supra Papã in ratione Papatus, sed secundũ Caiet. nõ deponitur Papa, quo ad Papatũ, sed quo ad illã coniunctionem, ergò parum refert, quod potestas, per quam Papa deponitur, vocetur ministerialis, aut auctoritatiua, cum nulla ex his dicatur tendere supra Papatum, sed in coniunctionem. Tum quia per hanc ministerialem potestatẽ non effugitur difficultas, quod Papa nõ habeat supra se superiorem, siquidem omnis actus iudicialis semper exercetur per superiorem iudicem in inferiorem personam, & subditam, & non per inferiorem in superiorẽ, quia inferior nullam habet potestatem in superiorem, *cap. Cum inferior 16. de maior.* ipse Caiet. hoc *cap.20.* initio; sed depositio Papæ est actus iudicialis, & iurisdictionis, quia nonnisi per iudicem fieri potest, secundum omnes, ergò huiusmodi depositio fit per superiorem in Papam tamquam inferiorem, & subditum, parum ergò refert, quod ea potestas vocetur auctoritatiua, siue ministerialis, si depositio est actus iudicialis ex sua natura exercitus à superiore in inferiorem.

Contra est secundò, quia licet illa triplex consideratio Papatus, Personæ, & Coniunctionis vera sit secundum speculationem Metaphisicam, in moralibus tamen vsquequaque non attenditur nimirum quo ad illam coniunctionem, quia ridiculum est dicere Iudicem suam potestatem exercere in illam coniunctionem per eius destructionem, siquidem iudex per depositionis pænam dicitur punire, & castigare depositum, consequenter Concilium

cum Papam deponit illum castigat, ergò suam potestatem propriè non dicitur exercere in illam coniunctionem, sed in personam Papatu adhuc affectã, qua enim dignitate priuaretur, si Papatu careret, priuatio enim supponit habitum, *l. Decem 116. ff. de verb. signif.* dicitur igitur Concilium deponere illud coniunctum priuando Papatu Papam, non illam coniunctionem. Tum quia secundum Caiet. illa coniunctio formæ cum materia consequitur formam, ergò coniunctio est quid posterius, ac proinde prius est esse Papatus, quam coniunctionis, ergò si coniunctio ponitur ministerio humano, & Papatus auctoritate Dei, sequitur quod in destructione sit prius non esse Papatus, & subsequatur disiunctio illius coniunctionis, ex separatione enim Papatus infertur disiunctio illius vnionis; & ex his consequitur iudicem prius auferre dignitatẽ à Persona, quam destrui illam coniunctionem. Tum quia frustratorium est ponere eam coniunctionem ministerio hominum per illam electionem in ordine ad dignitatem, & potestatem Pontificiam, quia electores tantum designãt personam, cui Deus postea confert dignitatem, & auctoritatem, ita quod electio, non est medium, quo à Christo tribuatur Papatus electo, sed tantum cõditio sine qua non confert Deus Papatũ alicui, vt cum Diana docui præced. *cap. 4 num. 6.* ergò coniunctio hæc non fit ministerio electorũ, sed immediatè à Deo, ne dicamus electores conferrè dignitatem Papatus electo simul cum Deo, & sic facere Papam in ratione Papæ. Tum quia ex Caiet. illa coniunctio consequitur formam dignitatis, ergò est effectus eius formalis, & non electorum. Tum quia si ministerio hominis coniungitur Papatus homini electo, iam non à solo Deo Papa immediatè recipiet dignitatem Papatus, sed etiam ab homine, contra communem Canonistarum, & Theologorum, quod autem illud sequatur, patet ex eo, quod electores coniungunt Papatum homini à se electo, quod est illi conferre dignitatem, sicut enim dealbator coniungendo parieti albedinem dicitur facere album, & tribuere parieti albedinem, ita per hanc coniunctionem Caietani electores dicuntur electo tribuere Papatum, & facere illũ Papam, quod tamen falsum est, quia electores personam disignant, & Deus per seipsum immediatè confert dignitatem, & iurisdictionem. Confirmatur, quia neq; in alijs electionibus fit huiusmodi coniunctio, siquidem præstitis vtrinque consensibus quandoque non confertur dignitas, & potestas aliunde expectanda.

Contra tertiò illud est, vbi dicit Papã in fieri, & destrui dependere à consensu electorum, & electi, esto illa persona dependeat in electione ab vtrisque, non tamen in receptione Papatus, qui immediatè recipitur à Christo sine vllo hominis ministerio; neque in destructione per modum depositionis, quia in hac nullus deponendi consensus requiritur, aliàs nullus vmquã deponeretur, siquidem est contra naturam rei, quod quis appetat sui destructionem ad alterius præsertim requisitionẽ, & quilibet quantum potest resistit, vnde in Concilio Constantiensi, Gregorius nõ dicitur depositus, sed sponte renuntiasse, Benedictus verò, & Ioannes citati, quia noluerunt sponte sua renuntiare, priuati, & depositi fuerunt contra suas voluntates à suis dignitatibus, ecce ergò, quod falsum est, ad deponendum Papam requiri eius consensum. ac proinde ruit ea ministerialis potestas.

Contra quartò est, quia secundum Caiet. hæc ministerialis potestas dicitur minor Papatu, quia potest supra coniũctionem, non vero supra Papatum; sed reuera id subsistere non potest, quia ex destructione coniunctionis sequitur depositio Papę à Papatu, non enim potest tolli huiusmodi coniunctio, nisi cum damno, & depressione Papæ, quatenus Papa est, ergò hæc potestas si quid potest supra coniunctionem, etiam operabitur supra Papatum, ac proinde erit quid maius Papatu. Deinde adduco exemplum in matrimonio, nã

in eo

in eo illa tria spectari possunt, personæ
contrahentes, matrimonium, & coniũ-
ctio vtriusque personę in illo contractu
matrimonij; personæ contrahentes sunt
à suis parentibus, matrimonium est à
Deo, quia quod Deus coniunxit, homo
non separet, coniunctio verò per mu-
tuum consensum est à coniugatis, sicut
ergò per ministerialem potestatem cō-
munis, consensus, electorum, & electi
potest dissolui illa coniunctio in Papa,
ita & coniunctio matrimonij per ipsos-
met coniugatos, tolli potest per potesta-
tem ministerialem consistentem pariter
in illo mutuo consensu matrimonij, te-
net paritas, quia vtrumque ministerium
fundatur in hominibus; sed coniugati
seipsis matrimonij coniunctionem tolle-
re non possunt, vt notū est, ergo neque
Ecclesia in Concilio congregata poterit
illo ministerio tollere illam coniunctio-
nem, sed maior potestas requiritur.

Contra quinto est, quia illud exem-
plum de generatione hominis patitur
difficultatem, nam illa coniunctio, supra
quam potest homo, & ex qua dicitur
esse homo, non potest intelligi, neque
esse talis, nisi per ipsam homo attingat
materiam, & animam rationalem, eas
vniendo simul ad compositionem ho-
minis, quod tamen negat Caiet. dum
dicit, hominem posse supra coniunctio-
nem ex parte materiæ tantum, nihilo-
minus id stare non potest, nam ea posi-
ta coniunctione, sequitur hominem
vtramque partem attingere, si quidem
coniunctio est formaliter nexus duorũ,
39 ergò coniungens duo simul nimirum
materiam, & animam rationalem, quod
tamen falsum est propter animã ratio-
nalem, circa quam homo nullam actio-
nem habere potest, ea enim à Deo im-
mediatè creatur in corpore vltimo dis-
posito, & eadem actione vnitur, non
enim mediate habet aliquod glutinum
materiam, & formam coniungens, con-
sequenter tollitur huiusmodi coniun-
ctio, quando vtrumque attingere non
potest simul iunctum, falsò igitur poni-
tur illa coniunctio in hominis genera-
tione, nam homo generare dicitur per
eductionem formarum partialium, qui-
bus materia fit corpus proximè, & im- 40
mediatè aptum ad recipiendum à Deo
animam rationalem, quæ seipsa vnitur
corpori, & corpus eidem sine aliqua
alia coniunctione, aut nexu vtrumque
iungente, immò ex toto posito ea con-
iunctio, seu vnio formaliter resultat, nō
entitatiuè, quasi recipiat esse ab agente
quod falsum est, quia vt formalitas est
non potest terminare alicuius agentis a-
ctionem. Præterea esto in destructio-
ne hominis remaneat anima in se exi-
stens à corpore separata sine sui destru-
ctione, deposito tamen Papa, falsum
est, non destrui dignitatem Papatus, cō-
tra Caiet. dicentem, amotionem Petri à 14
Papatu non esse destructionem Papa-
tus, nec Petri, sed tantum illius coniun-
ctionis, siquidem deposito Papa sine
destructione Papatus, quæro à Caiet. vbi
reperitur dignitas Papatus secundum
propriam existentiam, si non corrumpi-
tur, forsan Deus trahit eam ad se in Pa-
radisum, & cum non sit substantia, sed
accidens, sine miraculo conseruari non
poterit, quia accidens naturaliter esse
non potest sine subiecto, sed Papatus
Pontifice deposito per Caietanum non
corrũpitur, ergò miraculosè existit sine
subiecto, quod tamen falsum est, quia
omnes aliæ dignitates per priuationem
dignificati destruuntur, & cessant esse,
ad quid enim earum conseruatio inuti-
lis, cum non sit subiectum, quod per
ipsas operari possit.

Reiectis, ergo supradictis modis, qui
diuersas difficultates inuoluunt in spe-
cie illud Caietani, vt visum fuit, qui ma-
gis speculatiuus est, quam moralis, de-
ueniendum est ad quartum, quem tam-
quam veriorem sequimur.

Quartus igitur modus asserit, Papam 42
deponi posse in casibus hæresis, & Schis-
matis per Concilium Generale auctori-
tate legitima immediatè recepta à Deo
præcisè ad hunc effectum depositionis,
per quam auctoritatem, & potestatem
Concilium dicitur esse supra Papam.

Illud probatum fuit supra initio huius
quæstionis; & quia Deus non deficit
Ec-

Ecclesiæ suæ in necessarijs; & quia Cō-
cilium Cōstantiense deposuit duos Pō-
tifices, & vnum coegit renuntiare; &
quia hæc potestas deponēdi est imme-
diate à Deo communicata Concilio, vt
ibidem dicitur, ex quo declaratur id',
quod dixit S. Anacletus relatus *cap. Elec-
ctionem fin. dist.79.* Electionē Summorū
Pontificum sibi Dominū reseruasse, in
quantum nullus humana potestate; sed
tantū diuina. Papam deponere potest.

43 In depositione Papæ Concilium for-
mare debet iuridicū processum à prin-
cipio vsque ad finem, consequēter om-
nes actus dependere habent à potestate
legitima eiusdem Concilij, aliter nihil
validi ageretur, processus enim fabrica-
tus sine competenti iudice, aut ab eo,
44 qui caret iurisditione, nullus est, & in-
ualidus, doct. in tit. de foro compet. Ma-
ranta *part.*6.§. Er peruenitur aliquando
*nu.*102. & in hoc nulla difficultas, quia
omnis actus vt sit iuridicus, & validus
essentialiter dependet à iurisditione.
Bald. *in l. omne verbum, C. com. de legat.*
Alex. *lib.*4. *consil.*52. *num.*30. ex Rota
Roman. *vol.*1. *decis.*451. *nu.* 2. Ex quo
non placet, quod ait Caiet. *cap.*21. ante-
quam sententia depositionis feratur in
Papam, Concilium non procedere con-
tra ipsum potestate coactiua, sed tantū
reprehensiua, & intimatiua, iudicium
enim hoc non ex confessione sua extor-
ta præceptis, censuris, aut tormentis, sed
ex euidenti facto; aut verbo hæresis in-
corrigibiliter expectatur. Non placet
inquam, quia etiam contra Papā for-
mandus est processus à Concilio, & cum
maiori diligentia, quam si fabricaretur
contra quemcumq; alium, agitur enim
de supremo Principe, ex quo eius hære-
sis cū pertinacia luce meridiana clarior
apparere debet, id autem euenire non
potest, nisi formetur directè, & iuridice
processus, nec quidquam prodest, quod
eius factum, vel verbum sit euidenter
hæresis, quia id non est iuridice mani-
festum, vt supponit sententia in reum
ferenda, præterquamquod verba, & fa-
cta transeunt, & euanescunt, neque
proinde corpus delicti permanens dicū-
tur habere. Quod actus omnes sententiā
depositionis Papæ præcedētes legitimè
fieri debeant potestate coactiua ex Tur-
recr. & alijs refert Cord. *l.*4. *q.*11. ad finē.

Sed numquid hæc potestas Concilij
Papam deponēdi est maior Papatu? Vti- 45
que, alioquin Concilium non posset a-
gere in depositionem Pontificis, si in
hoc casu non esset maioris potestatis, id
enim quod agit in alterius destructionē
maioris semper est virtutis, & potentiæ,
vt passum superare possit, sic Concilium
si habet destruere Pontificem maiorem
Papa in hoc debet habere potestatem.
Nec inconueniens est, quod respectu di-
uersorum idem sit maior & minor, su-
perior & subditus, nam in naturalibus
idem est pater huius, & alterius filius,
in moralibus aliquis est magister aliquo-
rū, & discipulus alterius, à quo altiorē
scientiam edocetur; Episcopus si vult cō-
fiteri necessario subditur Sacerdoti alias
suo subdito, imo & ipse Papa subdici-
tur cōfessori sui; Abbas, & alius inferior
prælatus à Summo Pontifice delegari
potest ad deponendum Episcopum, in
quo casu delegatus maiorem habet po-
testatem, quia deponit Episcopum ha-
bentem tam grandem dignitatem. Nō
est igitur absurdum, quod Concilium
sit maior superior in hoc speciali casu su-
pra Papam, qui tunc spectatur vt minor
& inferior in eo, quod à dignitate depo-
nendus est, nihilominus ex alio capite
Papa quatenus est Papa maior est omni
Concilio, cui in cæteris omnibus impe-
rare debet, & sine Papali auctoritate
alias congregari, aut aliquid determina-
re potest contra voluntatem Papæ; po-
testas Concilij transitoria, non perma-
nens sicut potestas Pontificia; auctoritas
Cōcilij in hoc simplici casu restringitur,
& non vltra protendit, Papæ auctoritas
super omnes est, cūctos amplectitur ca-
sus; Papa solus auctoritatiuè exercet suā
potestatē, Cōciliū verò nō vnius nititur
potestate, sed ex pluribus prælatis depē-
denter suū exequitur munus; ex quibus
deducitur Papatus potestatē simpliciter
esse maiorē, & supremā, Cōcilij vero se-
cundū quid, & limitatā ad duos casus.

Est

Est autem non leuis differentia inter vtrumque casum de positionis, nam hactenus suprà casum hæresis potissimum tractatum fuit, quærendo qua ratione Concilium possit supra legitimum Papam, qui Concilij communiter dicitur pater, & caput, & vt supra responsum bene fuit, Papam esse patrem, caput supra Concilium in ijs, quæ spectant ad commune bonum reipublicè Christianæ, in ijs vero, quæ eius personam respiciunt in damnum eiusdem reipublicæ ratione hæresis, & schismatis, non esse patrem, nec caput Concilij, sed Concilium ipsum à Capite Christo esse deputatum supra Papam, vt illi subditum, neque enim tunc Papa spectatur sub ratione formali, & publica Papæ, quia in hoc sensu Papa errare non potest, sed potius, vt persona priuata habens adiunctam Papalem dignitatem, ex quo patet eius subiectio ad Concilium.

46 Si verò sermo sit de Papis schismaticis nulla est difficultas, quia quando simul sunt Pontifices plures reuera ignoratur quinam sit verus, & legitimus Papa, nō autem omnis Papa, sed qui verus, & legitimus apud omnes habetur, ille est, qui supra Concilium habet auctoritatem, ac proindè tempore schismatis nullus in schismate electus est supra Concilium, sed Concilium simpliciter est supra omnes Pontifices in schismate electos, vt dicitur in Concilio Constantiensi, consequenter non habet locum dubitatio, quomodo Concilium sit supra Papam, cum Papa simpliciter sit supra Concilium, quia nullus adest verus Papa, dum schisma viget.

Dices, supradictam doctrinam fundati in auctoritate Concilij Constant. quod Concilio tribuit facultatem deponendi Papam, illud autem Concilium non fuit legitimum, sed Conciliabulum, ac proindè reprobatum, & nullius auctoritatis, secundum Caiet *tract.1. de auctor. Papæ*, *cap.8.* Respondet multis Corduba *lib.4. q.4.* in responsione ad 9. argum. contra Caiet. dictum Concilium fuisse legitimū, & approbatum à Martino V. & etiam à Pio II. in quadam Bulla incip. *In minoribus*. Neque enim illud Concilium determinauit aliquid contra verum Pōtificem, qui nullus tunc erat, sed contra Schismaticos, aliter neque ipse Martinus fuisset verus Pontifex, si inter illos tres depositos adfuisset vnus illorum verus Papa, quare cum certo constet Martinū fuisse legitimum Pontificem; apparet etiam præcedentes fuisse illegitimos, ac proinde Concilium illud potius auctoritate diuina in eo, quod in necessarijs nō deest Ecclesiæ suæ, congregatum fuisse, quam de vera licentia Ioannis XXIII. qui non erat verus Papa.

Notandum autem, quod propter rem Pontificatus, cui multum deferendum est incitandum esse à Pontificem hæreticum ad emendationem, & à Cardinalibus increpandum, & reprehendendum esse, vnusquisque enim iure diuino tenetur ad correctionem fraternam, qui si nolit suum errorem emendare persistendo in sua pertinacia, post alteram monitionem iuxta præceptum Domini, Matth. *cap.18.* dicendum est Ecclesiæ, idest, congregandum est Concilium Generale, & procedendum ad eius depositionē. Idem ordo videtur seruandum cum viget schisma, & ignoratur verus Papa, & hoc potiori ratione, quia in dubio præsumitur nullum adesse Pontificem, ac proinde Concilium congregandum est, vt deponantur, & legitimus eligatur Pōtifex, ne Ecclesia remaneat sine capite, & oues sine Pastore.

Sed ex pluribus Pontificibus tempore schismatis quis præsumi potest verior, & 47
legitimior? qui prouenit ex legitima linea, seu qui primo eligitur post mortem veri Pontificis, quia ille eligitur extra schisma; ergò pro se dicitur habere titulum vnitatis Pontificiæ dignitatis, nisi manifestè constet de nullitate electionis, sed cum hæc ardua sint impossibilis videtur manifestatio veritatis ex facto præcisè, prioritas tamen electionis multum illi fauet, vt pro Papa habendus sit, quia secūdum successionem quamdam prouenit à verò Pontifice electus sine schismate, ac proinde sine dubio personæ, cū absit schisma, quod solum incertos facit

Pon-

Pontifices. Et id totum confirmatur ex illo schismate perniciosissimo tempore Concilij Constantiensis congregati ad
48 tollendum illud compositum ex tribus Pontificibus Gregor. XII. Benedicto XIII. & Ioanne XXIII. inter quos Gregorius magis accedebat ad rationem veri Pontificatus; quia successit Innocentio VII. Bonifacio IX. & Vrbano VI. qui electus fuit post mortem Gregorij XI. quo tempore nullum erat schisma, totum postea per electionem Clementis VII. Antipapę Vrbani VI. cui Clementi successit Benedictus XIII. Antipapa, & Gregorio, atque Benedicto prædictis priuatis inutiliter in Conciliabulo Pisan. successit Alexander V. Antipapa, cui successit Ioannes XXIII. Ita quod inter istos Ioannes cũ suo antecessore Alexandro multum alieni videntur fuisse ab hac dignitate, cum Gregorius, & Benedictus non obstante eorum depositione in Conciliabulo Pisano, permanserint in suis dignitatibus, quibus cesserunt in Concilio Constantiensi, in quo Gregorius sponte renuntiauit, & ideo honoratus fuit legatione Marchiæ, & eius acta tempore Papatus approbata fuerunt teste Ioanne Baptista Signio de ordine, & statu Can. Regul. S. Saluatoris Bonon. *lib.* 4. post initium, vbi ex gratitudine multum laudat hunc Pontificem, qui in suam religionẽ multa contulit priuilegia, reliqui autem duo Benedictus, & Ioannes longe aberrantes ab hac dignitate depositi fuerunt, nolentes sponte renuntiare.

1 *Quæres* 12. Ad quos spectet electio, quando Papa depositus fuit, aut renuntiauit in Concilio, siue extra Concilium? Ex vsu antiquissimo solum ad Cardinales spectat electio Papæ, vt colligitur ex *cap. Vbi periculum*, 4. *de elect. in Concilio Lugdun.* sub Gregorio X. in Clem. Ne Romani, eod. & Bulla Gregor. XV. & hoc certissimum est Sede Vacante per mortem, aut per renuntiationem factam extra Concilium.

49 *Resp.* Quando deponitur Papa in Concilio, aut ipse in eo renuntiat requisitus; aut per Concilium nulla declaratur electio, in his casibus electio quidem spectat ad Cardinales, sicut prius, Concilium nihilominus potest adiungere vocales Cardinalibus, vt electio suum sortiatur debitum effectum, vt accidit in Concilio Constantiensi, in quo pro electione Martini V. Cardinalibus adiuncti fuerunt triginta prælati sex pro singulis nationibus Italica, Gallica, Germanica, Hispanica, & Anglica, refert ex Azor. *par.* 2. *lib.* 4. *cap.* 2. *q.* 13. Lauor. *tit.* 4. *de elect. cap.* 6. *num.* 30. Quod hoc munus adhuc spectet ad Cardinales probatur tum ex citatis Bullis, quæ supponũt electionem simpliciter spectare ad Cardinales. Tum quia electio non dependet à præcedenti vocatione, aliæ enim sunt leges vacationis, aliæ electionis, vt ex præcedentibus constat, electio enim vt sic non prærequirit Concilij Congregationem, sicut vacatio per depositionem, ergò ex vno non infertur ad aliud. Est verò certissimum, quod Concilium non potest à Cardinalibus hoc ius auferre, quia illud habent iure Pontificio, supra quod non potest Concilium. Vide Azor. citatum, Lauor. *tit.* 4. *cap.* 6. *n.* 28. & 29. vbi rem hanc tractat, & in oppositum refert sequentes rationes. Prima sit, quia Concilium deponit Papam, quod est plus, ergò & nouum eligere potest, per illam regulam, cui licet quod est maius, licet etiam quod est minus. Sed hæc regula fallit in iurisdictione, vt enim ait Glosa *in Clem.* 2. *de el. ct. ver. Potestatis*, Cardinales possunt creare Papam, non tamen Cardinalẽ, quod tamen est quid minus. Secunda, facultas eligendi Pontificem ideo redacta fuit ad Cardinales, quia valdè dispendiosa est congregatio Concilij; ergò si est congregatum ad illud spectat hoc munus. Dico, Cardinalibus, ex eo quod tales sunt, competit electio Papæ, nam ad eos spectat conseruatio Papatus, qui sunt partes, & membra immediata corporis Papæ, sed huiusmodi sunt propriè Cardinales, ergò ad eos ex se spectat electio Papæ. Tertia sit, quia Sede Vacante, tota iurisdictio Ecclesię est penes Cõcilium; ergò Concilium poterit auferre hanc potestatem à Cardinalibus. Sed nego Pontificẽ mor-

mortuo, omnem iurisdictionem esse penes Cōcilium, cum Cardinales tunc potestatem propriam habeant circa ea, quæ spectant ad electionem Papæ, vt colligitur ex *cap. Vt periculum 4. de elect. in 6.* Immo mortuo Pontifice, de cuius licentia, & potestate Concilium fuit cōgregatum; tunc videtur suspensa remanere auctoritas Concil j, donec nouas eligatur Papa per Cardinales, intellige tamen extra casus hæresis Pontificis, & schismatis. Spectare igitur ad Collegiū Cardinalium, docent supracitati, quos sequitur Diana *resolut. 73. de Cardin.*

Quæres 13. Quid sit Concilium perfectum, & imperfectum? de qua re Caiet. *cap. 16. de Auctor. Papæ* Diana *resol. 62. de Cardin.*

Resp. Concilium perfectum seu plenum est illud, quod constat ex membris, & capite legitimis, nimirum ex legitimo Pontifice, & Episcopis, atque alijs prælatis Ecclesiasticis; hoc Concilium dicitur perfectissimum; & plenissimū eo quod illi nihil deest de suis intrinsecis, & essentialibus; procedit siuè Papa per se personaliter sit præsens, siuè per suos legatos, qui enim per alium facit, per seipsum facere videtur; habet hoc amplissimam, & plenissimam potestatem tractandi, & dictandi ea quæ spectant ad vniuersam Ecclesiam per totum orbem diffusam, semper tamen cum dependentia ad Summum Pontificem, cuius est approbare, vel reprobare in Concilio stabilita, iuxta sibi datam à Deo potestatē in ædificationem, & non in destructionē Ecclesiæ. Concilium verò imperfectum, seu potius minus perfectum, & non plenum, est illud, quod congregatur pro bono vniuersali totius Ecclesiæ contra Pōtificem Romanum hæreticum pertinacem suis falsis dogmatibus Ecclesiam peruertētem, quod gratia Dei hactenus non accidit, nec forsan accidet, aut contra schismaticum, & Antipapam; constat autem tantum ex membris, & sine capite visibili, quia tunc Pontifex si est verus, siuè schismaticus in eo rationem capitis habere non potest, sed tantum membri rei, & iudicandi, cum dicatur Concilium cont a illum in vnum coactum; dixi esse sine visibili capite, ex quo dicitur non plenum, neque perfectum defectu principal s partis, quod est caput, non ideo tamen dicitur Conciliabulum, neque à cœphalum, quia constat inuisibili capite, quod est Christus, qui dixit Matth. extremis verbis. *Ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi.* Et quoniam non est cogendum nisi in illis duobus casibus ex communi doctorum, ideo non dicitur habere plenissimam potestatem, sicut habet plenissimum, sed tantum limitatam ad finem, propter quem congregatur, limitata enim causa, limitatum producit effectum, *l. In agris, ff. de acquir. rerum domin.* Quidquid autem statuit hoc Cōcilium non plenum, facit diuina auctoritate à Deo immediatè accepta, vt dicitur *in sess. 4. & 5.* Concilij Constantiensis, quod vnicum, & solum legitimum congregatum caruit visibili capite, licet enim congregatum fuerit auctoritate Ioannis XXIII. non ideo tamen in ipso tractata auctoritatiuè dependebant à Ioanne, sed ab ipsomet Concilio auctoritatem à Christo immediatè habente etiam supra illos tres Papas, qui tunc se gerebant Pontifices Romanos, vt definitum fuit in quarta, & quinta sessione prædictis, ex quo Ioannes, qui Concilium congregauerat, timens iudicium Concilij contra se, fugam arripuit, & in sexta sessione citatus non comparuit, in duodecima deponitur à Papatu, simul cum Benedicto XIII. absque spe eligendi iterum in Papam, in eodem Gregorius XII. renunciauit absque spe reeligendi, in eorum locum electus fuit Martinus V. qui acta eius Concilij approbauit. Id autem Concilium sine capite actitatum, ex confirmatione eiusdem Martini V. & Christi virtute, & præsentia inuisibili ab omnibus Catholicis habitum semper fuit legitimum, & validū, secus nonnulla alia ad similem effectū congregata, sed illegitimè, vt ex actis illorum colligitur, cuiusmodi sunt Arimçnensæ, Pisanum, & Basiliense habitum nullum, & sacrilegum, de quo

X fusè

fuſe Æneas Silu. epiſt. 369. de quo paucis, ſed bene *in deciſ.* 23. apud Tambur. *tomo* 3. ſuorum operum.

Quæres 14. An Concilium propria auctoritate leges condat ſpectantes ad materiam fidei, & morũ reformationẽ?

Reſp. Patres in Concilijs Generalibus
51 propria auctoritate nihil ſtatuunt, ſed quidquid agũt, & ordinãt, id totũ depẽdet & valorẽ recipit à Põtificia poteſtate dum dat licentiam congregandi Cõcilium, & in eo pertractandi negotia ſpectantia ad vniuerſalem Eccleſiam, ita quod in eo peracta nullam inducũt obligationem niſi peracta confirmatione Summi Pontificis. Id totum patet *ex q.* 5. *§. Secundum*, vſque ad finẽ quæſtionis. Confirmatur exemplo Concilij Tridentini, cuius decreta nullum obligabant ante confirmationem Pontificiam, vnde in confirmatione facta per Pium IV. in Bulla: *Benedictus*, habentur hæc verba. *Auctoritate Apoſtolica hodie confirmauimus, & ab omnibus Chriſti fidelibus ſuſcipienda, ac ſeruanda eſſe decreuimus, ſicut harum quoque literarum tenore ad clariorem omnium notitiam confirmamus, & ſuſcipi, obſeruarique decernimus.* Cur autem Concilium per ſeipſum nihil poſſit ſine auctoritate Põtificis Romani, ratio eſt, quia ſine capite nihil faciendum eſt, Innoc. *in cap. Cũ acceſſiſſent, de conſtit.* à quo recedendum non eſt in operari, *cap. Non decet* 1 *diſt.* 12. quia membra à capite ſeparata, vti mortua nihil operari poſſunt, Patres, autem in Concilio ſunt partes & membra, quæ influxum in ſuas operationes habent à Romano Pontifice Concilij capite. A principio igitur, medio, & fine, & in omnibus ſuis actionibus Concilium dependet, & vigorem recipit à Summo Pontifice.

Quæres 15. An in Concilio aſſiſtat Spiritus Sanctus dictans Patribus, quid agere debeant, ne errent?

52 *Reſp.* Affirmatiuè, Ioan. *cap.* 14. *n.* 16 *Et alium Paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum Spiritum veritatis.* Item Matth. *cap.* 18. *nu.* 20. vbi *duo, vel tres congregati ſunt in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Quæ verba maximè verificantur de Concilio, in quo Patres Congregantur in nomine Chriſti ad tractanda negotia ad vniuerſalem Eccleſiam pertinentia. Et in primo Concilio ab Apoſtolis celebrato, de quo *Act. cap.* 15. *num.* 28. aſtitit Spiritus ſanctus docens Apoſtolos, quid ſtatuere deberent, illis verbis. *Viſum eſt Spiritui Sancto, & nobis.* In ſingulis etiã Concilijs præmittuntur verba ſignificãtia huiuſmodi aſſiſtẽtiam ſub ſimili forma. *Sacroſancta Synodus in Spiritu ſancto legitimè congregata.* Et ita de fide tenendum eſt.

Quæres 16. An Concilium legitimè Congregatum, in rebus fidei, & morum errare poſſit?

Reſp. Errare non poteſt, & hoc de 53
fide tenendum, probatur auctoritate Sacræ Scripturæ, Matth. 16. *num.* 18. *Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eam*, id eſt errores, & hæreſes non habebunt locum contra Dei Eccleſiam in Concilio congregatam, quia vt dicitur in Epiſtola ad Timoth. *cap.* 4. *num.* 15. *Eccleſia eſt columna, & firmamentum veritatis.* Et ad Epheſ. *cap.* 3. *num.* 27. dicitur. *Vt exiberet ipſe ſibi glorioſam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta, & immaculata.* Nomine Eccleſiæ propriè, & apposite venit ſacrum Concilium cum ſit, ſicut eſt Eccleſia Congregatio præcipuorum fidelium nomine omnium Chriſtianorum in vnum coactorum ad peragenda negotia totius Eccleſiæ, ſi ergo huiuſmodi Eccleſia eſt ſine macula, ruga, & columna exiſtit veritatis nullatenus errare poteſt, quia veritas cum errore inueniri non poteſt. Concilium igitur errare non poteſt, quia illi continuè aſſiſtit Spiritus Sãctus Patribus ſuggerens veritatem. Et hoc fuit neceſſarium, aliàs ſequeretur abſurdum, quandoque fideles rationabiliter dubitare poſſe ſuper definitis de fide, ac proinde ponere in diſcrimen miſteria fidei. Cõcilium igitur errare non poſſe, & aliter ſentire eſſe hæreſim docet Corduba *lib.* 4. *q.* 1. *propoſit.* 10. & *q.* 2. Couar. *lib* 4.

Var.

Tar. cap. 16. num. 6. §. Item decretales
Silu. *ver. Concilium num. 3. concl. 1.* Dixi,
Concilium legitimè congregatum, hoc
est, auctoritate Romani Pontificis er-
rare non posse, aliter congregatum non
dicitur legitimum, nisi de consensu Car-
dinalium congregetur in casibus præci-
tatis ad deponendum Papam propter
hæresim, & Schisma, alia ratione con-
gregatum, cum non sit legitimum erra-
re potest, vt errauerunt Ariminensæ Pi-
sanũ, Basiliēse, & similia Conciliabula.

Quæres 17. An sede Vacante Conci-
lium congregatum possit definire con-
trouersias fidei?

Resp. Affirmatiuè, vt constat ex Cō-
54 cilio Constantiensi, in quo damnati fue-
rũt errores Ioannis Vuigleph de Anglia,
& Ioannis Vss de Boemia, vt videre est
in sessione octaua, & prædicti vti forma-
les hæretici condemnati fuerunt, quæ
omnia subsequens Pontifex Martinus V
approbauit, & confirmauit. Nec dicas,
in eo casu Concilium esse sine Papa, ac
proinde errare posse secundum Cordu-
bam *lib. 4. q. 2.* quia id procedit, quando
Concilium congregatur irrationabiliter
sine licentia Papæ non autem ex causa
legitima deponendi illum ex hæresi, vel
schismate, in quo casu sufficit immedia-
ta assistentia Spiritus Sancti.

Quæres 18. An liceat appellare ad
Concilium Generale?

Resp. Appellans à Papa ad Conciliũ
55 præsens & congregatum facit illi ma-
gnam iniuriam, præterea si appellatio
fiat ad futurum Concilium Generale
ab eius ordinationibus, & mandatis tā
in spiritualibus, quam in temporalibus,
& auxilium, vel fauorem præstātes sũt
ipso iure excommunicati in Bulla Cœ-
næ, Vniuersitates verò, & collegia, &
Capitola sunt interdicta.

Prima pars, quod appellans simpli-
citer à Papa ad Concilium grauiter pec-
cet, probatur, quia per huiusmodi appel-
lationem quantum est ex se facit Papā
minorem Concilio, & eidem derogatur
in auctoritate, id enim est proprium ap-
pellationis, vt ea fiat à minori iudice ad
maiorem, & à minori auctoritate ad
maiorem, secundum enim omnes in
titulo de Appellat. Appellatio est pro-
uocatio à minori iudice ad maiorem,
vide quę dixi *Resolut. 112. à nu. 22.* con-
stat autem apud omnes, Papam esse
supremum iudicem, nullum habens su-
pra se, neque etiam Concilium Congre-
gatum ex supradictis, nisi appellatio fie-
ret ab ipso ad Concilium, iam congre-
gatum contra ipsum in causa hæresis,
aut Schismatis, consequenter à Papa
ad nullum dabilis est appellatio, siue
appellans sentiat se grauatum, siue nō,
in illo casu alia via tollendum est gra-
uamen per nouam informationem eidē
Papæ dandam. Confirmatur, quia
huiusmodi appellatio est damnosa, &
periculosa reipublicæ Christianæ, quia
facile ex ea induci potest Schisma, quod
est grauissimum delictum inducens di-
uisionem capitis in membris Ecclesiæ.
Demum sic appellans videtur si non
hæreticus saltem vehementer de hæresi
suspectus, male sentiens de auctorita-
te Papali, quasi supra illam potestatem 56
habeat Concilium, quod tamen falsum
esse superius probatum fuit. Ex hac au-
tem appellatione ad quamcumq; per-
sonam, aut ad Concilium præsens con-
gregatum, aut ad futurum Papam nul-
la incurritur censura, fit tamen illi gra-
uis iniuria. Ita docent Sair. *lib. 3. cap. 6.
num. 4.* alij cum Bonac. *ad hanc secundā
excom. Bullæ num 4.*

Secunda pars, quod appellans ab or- 57
dinationibus, & mandatis Papæ ad Cō-
cilium Generale futurum sit excommu-
nicatus per Bullam Cęnæ, de se patet,
& omnes docent ibidem. Procedit etiā
si appellet in causis temporalibus, quia
verba Bullæ loquuntur simpliciter, &
ideo nec doctores distinguunt, præter
Reginald. *lib. 9. disp. 263.* aqud Bonac.
hic nu. 3. vt enim est dominus tempora-
lis adhuc Romanus Pontifex est, habet
enim duos gladios, spiritualem, & tem-
poralem, & hunc sub illo, ac proinde
siue spiritualiter, siuè temporaliter ordi-
net, ac mandet, semper est Romanus
Pontifex prædicta præstans.

Quæres 19. An Concilium Prouinci-

le possit definire controuersias fidei?

58 *Resp.* Negatiuè, quia id munus ad vnicam Petri sedem spectat, vt sicut vnus est Deus, vna fides, & vnum baptisma, ita etiam vnicus sit iudex in toto orbe terrarum in controuersijs fidei. Confirmatur, quia ad id præstandum requiritur plenitudo potestatis, & assistentia Spiritus sancti; his duobus caret Concilium Prouinciale, & prælati in eo congregati, præterquamquod articuli fidei obligant omnes in toto orbe terrarum, ergo solum proponi possunt ab eo, qui totius orbis Princeps, & iudex est in spiritualibus, hic autem est solus Papa, ergò illi soli competit id munus, & cui commiserit, nimirum Concilio Generali. Et id totum patet exemplo Cypriani martyris, qui controuersiam ortam, an validum esset Sacramentum baptismi in forma Ecclesiæ collatum ab hæreticis, Concilio Cartaginensi per seipsum coacto cum multis Episcopis, definiuit, nullum esse baptismum ab hæreticis collatum, quod audientes Cornelius, & Stephanus Summi Pontifices reprobarunt, oppositum determinantes, Vide quæ dixi *cap.1. num.* 127. ergò signum est Cōcilium Prouinciale, quale fuit illud Cartaginense, nullam habere facultatem definiendi res fidei.

Quæres 20. An omnes fideles teneātur pro salute recipere Cōcilia Generalia?

Resp. Tenentur in ijs, quæ spectant ad fidem, non in alijs, licet peccent grauiter Concilium non recipientes, aut prohibentes, seu impedientes ne publicetur in suis locis, prouincijs, regnis, & monarchijs.

59 Prima pars, quod omnes fideles teneantur recipere Concilium, hoc est credere articulos in eo definitos, & secundum illos operari, probatur, quia quilibet articulos de fide definitos, & propositos ad credendum, tenetur acceptare, & credere de iure diuino etiam ipse Sūmus Pontifex, ergò quo ad hoc omnes tenētur acceptare Conciliū in hoc enim sensu non spectatur vt ius positiuum humanum, sed vt diuinum continens quæ de fide credenda sunt.

Secunda, quod illud non recipientes grauiter peccent, suadetur. Tum quia Patres in eo congregati totā repræsentant Ecclesiā, & videntur se subijcere statutis in Concilio conditis, non tam nomine proprio, quam totius Ecclesię, cum enim Concilium Generale cōgregatur, omnes Christi fideles per illos Patres intendunt prouisioni totius Ecclesiæ, ac proinde videntur approbare quidquid agitur in Concilio, ergò vlterius illis displicere non debet, sed tenentur illud acceptare. Tum quia, in Concilijs agitur de reb. spectantibus ad fidē & reformationem morum, ad quæ omnes de iure tenentur, ergo peccant illud non accipientes. Tum quia vocantur etiam Principes seculares, ergò si dum conduntur statuta non contradicunt, videntur illud approbare, & velle acceptare pro se, & suis subditis. 60

Tertia pars, quod Principes impedientes eius promulgationem in suis ditionibus peccent, probatur, Tum quia obstant immunitati Ecclesiasticæ, quod est graue sacrilegium. Tum quia iniuriam, & irreuerentiam irrogant Summo Pontifici præcipienti illius publicationē per vniuersum orbē. Tum quia quodammodo hæretici permittuntur, & fouentur in suis erroribus, dum vident Principes impediri promulgationem Concilij in suis locis, vbi sunt hęretici, contra quos ordinarie congregantur Concilia. 61

Quæres 21. Vt Concilium obliget an necesse sit, quod publicetur in omnibus Ciuitatibus, Prouincijs, & Regnis? Pendet ab alia quæstione, an leges Pontificiæ debeāt in singulis diœcesibus promulgari vt obligent. Pro vtraque parte sunt doctores grauissimi, quos refert Diana *resolut.8. de legib.*

Placet opinio negans huiusmodi repetitam promulgationem, Tum quia Concilium, & lex publicata primò habet omnia requisita ad suum esse perfectum, vt possit obligare, quare sufficit vt aliqua ratione perueniat ad aures subditorum, vt illi parere possint. Tum quia hæc conditio localis promulgationis 62

nis est valdè præiudicialis ipsi legi, quia Principes solēt impedire huiusmodi promulgationem, ac proindè hac via diabolica putant se non esse cum suis populis legi subiectos. Tum quia, vt audio, ex huiusmodi impedimento leges Pontificiæ vix se extendunt ad paucas Italiæ Prouincias, ex quo redduntur inutiles, & nullius momenti in graue dedecus supremæ potestatis. Tum, quia si quandoque requisita fuit huiusmodi particularis publicatio à Summis Pontificibus in aliquibus Bullis, & Constitutionibus, hoc fuit speciale in illis, non quod sit de necessitate obligationis, & hæc priuilegia modò sublata sunt.

Quæres 22. An ad derogandum de-
63 cretis Concilij cuiuslibet à Papa facienda sit specialis mentio, an verò sufficiat derogatio per clausulam generalem? Res est dubia, siquidem quamplurimi doctores requirunt expressam mentionem sub similibus verbis. *Non obstantibus quibuscumque Constitutionibus etiā in Concilijs editis*. Ratio est, Tum quia, sicut ex multorum peritissimorum consensu summa consideratione eduntur, ita non minori animaduersione illis est derogandum. Tum, quia, constitutio Conciliaris continet clausulam derogatoriam, Caputaque *par.* 1. *decis.* 167. *&* 268. Ricc. Collect. *par.* 4. *collect.* 849. præsertim Trident. ex Paris. *lib.* 4. *de Resignat. q.* 9. *num.* 28. ex ipso Gonzal. *glos.* 15. *num.* 37. huiusmodi autem decretum irritans Papæ, manus ligat, quando expressa nō derogat, nam constitutio ea lege edita fuit, vt Papa, non censeatur illi derogare, nisi de ea expressam mentionem faciat. Ita colligitur ex *cap. penul. & fin. de capellis monach. Archid. in cap.* 1. *de constit. in* 6. Felin. *in cap. Nonnulli de rescr.* alios refert Sanch. *lib.* 3. *disp.* 26. *num.* 7. alios citat Tambur. *tom.* 1. *disp.* 5. *num.* 7. *& disp.* 5. *q.* 15. *num.* 3. Barbosa *ad sess.* 1. *num.* 2. decemoctodoctores recenset, Lauor. *tit.* 4. *de elect. cap.* 19. *num.* 17. *&* 18. plusquam viginti, vbi vtriusque opinionis rationes refert, Porrellus ver. Tridentinum in Addit. Immo Henriq. & Vihald. quos citat, & approbat Sanchez *lib.* 3. *disp.* 26. *num.* 7. docent pro Concilio Tridentino requiri indiuiduam illius mentionem.

Contrariam sententiam non requiri expressam, & specialem mentionem ad derogandum Concilio, sed sufficere Generalem clausulam. *Non obstantibus quibuscumque constitutionibus Apostolicis*, docent nonnulli cum P. Cenedo *part.* 2. *collect.* 123. *num.* 3. nonnullas decisiones ad hoc referunt Ricciull. *lib.* 8. *cap.* 4. Tambur. *tom.* 2. *disp.* 6. *q.* 17. *n.* 7. Ratio est, quia Papa est supra quodliber Concilium, & quaslibet leges habet in scrinio pectoris sui, ergò concedens aliquid cōtrarium Concilijs, & suis legibus, censetur derogare per clausulam Generalem. Præterea vbi reseruata est auctoritas Pōtificia, vt Tridentino *sess.* 25. *cap.* 21. non est necessaria specialis mentio ad derogandum, Marescot. *lib.* 2. Var. *cap.* 38. *num.* 41. Lauor. *citat. tit.* 4. *capit.* 19. *num.* 26.

Resp. Iuxta quod dixi *Resol.* 149. *q.* 11. Si Papa mihi concedit, aut meo ordini hoc speciale priuilegium audiendi confessiones secularium cum sola approbatione mei superioris, nulla facta derogatione Tridentini in genere, neque in specie, tenet priuilegium, ne Papa videatur illudere, & nihil concedere contra illud axioma, priuilegium debet aliquid operari, *cap. In ijs* 30. *de priuileg. cap. Abbate* 25. *de verb signif. cap. Si Papa de priuil. in* 6. ne priuilegium videatur frustrarorium, Papa autem nihil solet concedere hoc modo, sed semper apponit clausulam obstatiuam.

Quæres 23. An idem sit lex Papalis, seu constitutio, & lex Concilij, seu eiusdem cōstitutio? Pariter an differant cōstitutiones Papæ in Concilio editæ, ab iisdem Concilio approbante?

Resp. Omnes leges canonicas dici 64
Papales, quia ab eo vt à supremo legislatore recipiunt esse, & quod ad derogādum eisdem non differunt secundum

posse

posteriorem opinionem, licet differant secundum priorem, quia lex Conciliaris requirit expressam mentionem pro sui derogatione, non lex Papalis, ad cuius derogationẽ sufficit clausula ordinaria. Constitutio edita in Concilio siuè vocatur Papæ, siuè Concilij, siuè vtriusque simul nihil refert, illis enim modis sępe dicitur facta in Concilio, ac proindè Cō. ciliaris. Facta verò extra non potest dici Conciliaris, quia in nullo dependet à Concilio. Vide Sigismundum *de elect. dub.* 4. *num.* 5. Nald. *ver. lex num.* 9. in fine.

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM DE SCHISMATE ET SCHISMATICIS.

SVMMARIVM.

1 *Quid sit Schisma?*
2 *Baptizatus tantum sit schismaticus.*
3 *Differunt schisma, haresis, & apostasia.*
4 *Schisma opponitur caritati.*
5 *Schisma minus Apostasia, & haresi.*
6 *Schismaticus non est inobediens Episcopo.*
7 *Non quæuis inobedientia inducit schisma.*
8 *Schismaticus non est non recognoscens Papam dubium.*
9 *Schisma potest esse sine errore intellectus.*
10 *Schismaticorum triplex genus.*
11 *Inuasio Episcopatus non est schisma.*
12 *Procurans Concilium est schismaticus.*
13 *Bellum indicens ex motiuo temporali non est schisma.*
14 *Antipapa schismaticus.*
15 *Recedens à Cōcilio coacto est schismaticus.*
16 *Ambrosiani ritus nō inducunt schisma.*
17 *Appellans ad futurum Concilium schismaticus est.*
18 *Discredens articulis fidei est schismaticus.*
19 *Antipapa eijcitur per verum Papam.*
20 *Excommunicatus est.*
21 *Schismaticus sectator.*
22 *Schismaticus est extra Ecclesiam.*
23 *Potestatem ordinis non perdit.*
24 *Vtique iurisdictionis denuntiatus.*
25 *Sacramenta valent.*
26 *Pendentia à potestate ordinis tenent.*
27 *Priuatus beneficijs non est.*
28 *Recipiens ordines, vel dignitatem ab eo ipso iure priuatus.*
29 *Schismaticus infamis.*
30 *Irregularis minime.*
31 *Gesta per Antipapam notum non valent.*
32 *Plurium Antipaparum gesta valent.*
33 *Papa verus non tenetur renuntiare pro tollendo schismate.*
34 *Schismaticus pertinax degradatur.*
35 *Schisma spectat ad tribunal Inquisitionis.*
36 *Schismaticus vehementer suspectus de heresi.*
37 *Suspectu de schismate non est suspectus de heresi.*
38 *Præsumptionem non facit præsumptiū.*
39 *Abiurat schisma, & suspicionem heresis.*
40 *Diuersis pœnis puniuntur.*
41 *Fautores non sunt excommunicati in Bulla.*

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM
DE SCHISMATE ET SCHISMATICIS.

SCHISMA nomen ex Græco significat diuisionem, & scissuram, & separationē, *c. Schisma 34.q.1.* de quo in Sacra Scriptura *Ioan. 9. num. 16. Schisma erat inter eos. 1. Corinth. cap. 1. num. 10. Non sint in vobis Schismata.* Idem *cap. 12. n. 25. Vt non sit schisma in corpore, sed idipsum pro inuicem solicita sint membra.* Idem S. Paulus ibidem præced. *cap. 11. num. 18.* dicit *Audio scissuras esse inter vos.* Vtrumque ergo vocabulum vsitatum est in Sacra scriptura. Hoc ergo genus peccati in Ecclesia grauissimum semper habitum scindit, diuidit, & dissipat pacē, & vnionem membrorum Ecclesiæ inter se, & cum capite, vitium contra virtutem caritatis, quę hanc pacem, & vnionem pręcipit, & commendat omnibus in vnitate amoris, & fidei. Ita omnes cum D. Thoma 2.2.*q.*39. Sed accedamus ad quæstiones in honorem Commemorationis S. Pauli 30. Iunij 1645.

Quæres 1. Quid sit Schisma?

1 *Resp.* Schisma est subtractio, seu discessio hominis Baptizati ab obedientia Ecclesiæ Catholicæ, in qua omnes fideles tamquam membra vnius corporis spiritualis, & mistici conueniunt inter se sub vno capite, quod dicitur Papa, & Romanus Pontifex. Diuisio igitur membrorum inter se, seu à capite constituit Schisma; & sicut vniò, cui opponitur diuisio, quod schisma vocatur, est duplex, vnio membrorum inter se, & eorumdem cum capite, ita duplex illi opponitur Schisma, nimirum separatio membrorū à membris, & separatio eorumdē à Papa capite, potest enim contingere, quod vna Ecclesia nationalis separetur in actibus religionis ab alia, & nolit cum ea communicare, vt si Hispanica nolit cōmunicare cum Gallica. Sed hæc diuisio euenire non solet inter membra, nisi cum constitutione capitis, aut nisi confingen-

fingendo sibi aliquam hæresim, ratione cuius recedit etiã à capite; omnis enim hæreticus est Schismaticus, *c. Inter hæresim 26. 24. q. 3.* consequenter Schisma principaliter dicit separationem hominis baptizati ab obedientia Romani Põtificis quatenus est Papa, & caput totius vniuersalis Ecclesiæ. Separantur igitur membra quatenus membra à capite Ecclesiæ, quia sequuntur alium hominem, qui se fingit caput Ecclesiæ, quẽ vocamus Antipapam, nimirum, contrariantem, & aduersantem vero Pontifici. Cuiuslibet autem hominis separatio ab obediẽtia Papę non facit Schisma, sed hominis baptizati, quia non contingit separatio, & diuisio in membris nisi prius illa fuerint inter se vnita, quia diuisio non potest habere locum, vbi non est vnio communionis, *l. Familiæ 9. C. commun.* vtriusque *l. 1. §. si quis ff. de separat. honor.* Soli autem Christiani per susceptionem baptismi vniuntur, & fiũt membra corporis Ecclesiæ, ergo hi tantũ possunt inducere Schismata, ex quo ab hoc vitio excluderetur omnes infideles, & Gentiles, &c. Glos. *penult. Clem. de vsuris de Hebreis*, qui nunquam fuerunt in vnione fidei, & caritatis.

Quæres 2. Quomodo differant inter se hæc tria, Apostasia, hæresis, & Schisma? Hæc enim separant apostatam, hæreticum, & Schismaticum, ab Ecclesia, & eius capite, idcirco vtile erit assignare illorum differentias.

3 *Resp.* Differunt, nam Apostasia, & Hæresis sunt recessus vitiosus à fide in baptismate recepta, illa quidem ex toto, hæc vero ex parte; per illam recedens fit Iudæus, vel Paganus, per hanc hæreticus se fingit verum Christi discipulum. Vtrumque vitium opponitur virtuti fidei, Apostasia ex toto, hęresis ex parte. Schisma nullum est ex prædictis, sed formaliter est recessus ab obedientia Ecclesiæ, & Papæ, licet fere semper inuoluat hæresim, per quam, tamquam per motiuum coloratum, & apparens, qui recedit conatur suam separationem reddere licitum, & honestam, licet ex natura rei sit nulla, & vitiosa. Non opponitur Schisma fidei, sicut duo prædicta, sed caritati, quæ vnionem Ecclesiæ inter membra cum capite commendar, quam vnionem scindit, & dispergit schisma. Apostasia autem & Hęresis sunt duo vitia maiora Schismate, 4 illa enim duo principaliter sunt contra Deum, hoc verò contra Ecclesiam, & Summum Pontificem. 5

Quæres 3. An ille dicatur Schismaticus, qui se subtrahit ab obedientia Episcopi, vel sui prælati?

Resp. Negatiuè, quia Schisma est recessus ab obediẽtia vniuersalis Ecclesię, 6 aut Summi Pontificis tantum, ex supra dictis. Ita fere omnes cum Sanch. *lib. 2. cap. 36. num. 6.* Bonac. in Bulla *disp. 1. q. 2 p. 5. num. 3.* contra Valentiam, & Lorcã ex eo, quod D. Cyprianus relatus *cap. Scire 7. 7. q. 1. cap. Loquitur 18. 24. q. 1.* videatur in illis capitibus asserere, sed reuera in solo posteriori capite sermo est de vnice Ecclesię vniuersalis, in priori de subiectione subditorum Episcopo, nulla tamen fit mentio Schismatis.

Qæres 4. An quæuis inobedientia contra Romanum Pontificium inducar vitium Schismatis?

Resp. Negatiuè, sed solum illa, quia 7 quis resistit obedire Pontifici Romano quatenus est caput Ecclesiæ, & Vicarius Christi, nolendo eum recognoscere vt Papam, & supremum superiorem in Ecclesia Dei. Quare, qui ex passione, vindicta, aut alio modo se retrahit à subiectione Papæ, quem tamen credit, & fatetur esse verum superiorẽ totius Ecclesiæ, non est Schismaticus, quia per hoc non scindit vnitatem capitis, neque se subtrahit ab Ecclesiæ vnitate. Ita omnes cum Reginald. *lib. 9. num. 159.* Sanch. *lib. 2. cap. 36. num. 3. & 4.* vbi dicit fidelem subditum se retrahentem à dominio temporali Papæ nõ dici Schismaticum, quia ratio dominij temporalis cum sit quid temporale locum non habet ad constituendum Schisma, quod oritur ex inobedientia & scissione vnitatis spiritualis Ecclesiæ, & Papæ. Alios citant Bonac. Bulla *disp. 1. q. 2. p. 5. n. 3.* Farinac. *q. 184. num 11. & 12.* Schisma

igitur est cum rebellione, & pertinacia eius, qui non vult recognoscere Papam vt superiorem, & caput Ecclesiæ.

Quæres 5. An nolens recognoscere Papam, de eius electionis valore dubitatur sit Schismaticus?

8 *Resp.* Non est Schismaticus non recognoscens pro Papa illum, quem probabiliter putat, non esse electam canonicè in Papam, quia recessus & rebellio à verò Papa facit Schisma. Si vero plures sunt Papæ & ignoratur quis eorum sit verus Papa, in hoc Bonac. *de legib. disp.3. q. 4. p. fin. §. V. num.2.* & Bulla *disp. 1. q.2. p. 5. num. 3. §. Secus*, dicit, vtrumque tamquam dubium in terris Christi Vicarium habendum esse, ratio est, quia sicut dubium est illud quod ad vtramque partem æqualiter pendet, ita vtrumque pro Papa sub dubio tenere debet Christi fidelis, non fauendo magis vni, quam alteri, nisi aliter suadeat ratio hoc idem docuit Armilla *num.2.* cum Caietano. Et in hoc casu non est facile credendum hominibus asserentibus hunc esse verum Papam, non illum, sed expectandum est iudicium Concilij Generalis, ad quod spectat decisio huius cōtrouersiæ vt dixi præcedēti capite.

Quæres 6. Ad incurrendum Schisma numquid credendum sit deuisionem per Schisma inductam spectare ad Ecclesiam? Seu an vt quis incurrat Schisma debeat discredere vnitatem Ecclesiæ, & capitis, sicut vtrumque ex Schismate sequitur, diuisio nimirum membrorum, & capitis inter se?

Resp. Vt quis incurrat Schisma, suf-
9 ficit, quod se separet ab vnione Ecclesię, vel capitis, quia Schisma formaliter cōsistit in illa discessione ab Ecclesia, quo ad membra, vel quo ad caput, absque vllo actu discredendi ea, quæ ad fidem spectant, quamquam vt plurimum adiunctam habet aliquam hæresis speciē, per quam Schismaticus intendit malitiosè tueri suum Schisma. Pro intelli-
10 gentia huius rei notandum est esse triplex genus Schismaticorum, nam alij vocantur puri & sine hæresi, alij habentes adiunctam hæresim, alij demum sectatores vnius Papæ ex pluribus dubijs.

Schismaticus purus ille dicitur, qui se separat ab alijs membris, vel capite, nullum habens errorem in intellectu, sed discedit ex aliquo prauo motiuo superbię, seu auaritiæ eg. faciendo se recognosci vt Papam, contra verum Papā, is enim sic recedens potest esse, quod non habeat errorem in intellectu, credendo vnitatem Ecclesiæ in membris, & capite existimans, eum, qui legitimus est Pōtifex Romanus, esse illegitimum, & Antipapam. Hoc solet accidere, quando plures simul sunt Pontifices, vnusquisq; enim eorum putat esse verus Pontifex contra alium, ac proinde non habent errorem in intellectu, quo ad vnitatem capitis, quatenus is, qui se tenet verum Pontificem alios excludit à capite.

Schismaticus mixtus ex hæresi est ille, qui non solum recedit ab obedientia, sed etiam à fide quo ad aliquos articulos, vt qui nouos actus religionis fidei contrarios inducit, aut qui negat vnitatem membrorum inter se vel qui admittit plura capita, &c. Iste dicitur Schismaticus simul, & hæreticus, quia recedit ab obedientia, & credentia fidei.

Schismaticus Sectator dicitur ille qui sequitur obedientiam vnius Papæ, & nō alterius, quando plures sunt Papæ, & reuera ignoratur quis illorum sit legitimus, in hoc casu non videtur peccare obediens vni, non alteri, e.g. illi, qui est de sua natione, vt si Hispanus sequatur Hispanum, Gallus verò Francum, &c. Quod si existat aliquis eorum verus Papa, omnes hunc sequi tenentur, aliter sunt Schismatici primi generis, seu propriè dicti.

Hoc triplex genus Schismaticorum à D. Thoma *2. 2. q.39. art.1. ad* 3. desumpserunt Eymericus *part.* 2. *Direct. q.48. n.2.* Pegna ibidem Farinac. *q.*184. *num.* 14. Ricciull. *lib.* 8. *cap.* 1. *num.*17. ex illis Carena *tit.* 3. *de Apostasia, & Schism. nu.*32. *&* 33. licet præcitati non omnes supracitatum triplex genus eodem modo explicent.

Quæres 7. An inuadens Episcoporū sedes

sedes, & subiectos illis populos ab obedientia, abducēs, dicatur Schismaticus? Affirmat Ricciull. *lib. 9. cap. 1. nu. 17.* ex Butrio, *Innocent & Host. in cap. 1. de Schism. Socin.* & Brunus, & pro so citat *cap. Nouatianus cap Scire, 7. q. 1.*

11 *Resp.* Quando per hanc inuasionem non introducuntur noui actus religionis contra fidem, & obedientiam Papæ, sic inuadentes non dicuntur Schismatici, quia non se separant ab vnione vniuersalis Ecclesiæ, sed tantum iura alterius inique vsurpant; & præcitata capita, primum quidem loquitur de Schismatæ Nouatiani contra Papam Cyprianū, quod in Ecclesia Dei fuit primū Schisma, secundum verò de inobedientia subditorum suo Episcopo. Est igitur improprium, & large sumptum huiusmodi Schisma secundum Angel. *v. Schisma num. 1.* ex illa Farinac. *q. 184. de hæresi num 30.*

Quæres 8. An procurans vt Concilium Generale conuocetur contra volūtatem Romani Pontificis sit Schismaticus?

12 *Resp.* Sic quia ex hoc sequitur scissura in capite, cui subesse debet Conciliū, non subesset autem, si contra eius voluntatem coadunaretur, ergò cogi non potest sine Schismate. Ita Caiet. *v. Schisma* Sanch. *lib. 2. cap. 36. num. 5.* Bonac. *Bulla disp. 1. q. 2. p. 5. §. Decimo.*

Quæres 9. An mouens bellum contra Ecclesiam, vel Summum Pontificem sit Schismaticus?

13 *Resp.* Si per bellum intendit diuisionem inter membra Ecclesię à capite, sine dubio est Shismaticus, quia vult distumpere vnionem Catholicæ Ecclesiæ. Quod si alia intentione bellum agat, vt, quia sentit se læsum in temporalibus à sede Apostolica in hoc casu nullum reperitur vitium Schismatis, quia bellum indicens non intendit scindere vnionem Ecclesię, sed quod suum est recuperare.

Quæres 10. An fingens se Papam, seu caput vniuersalis Ecclesię sit Schismaticus?

14 *Resp.* Is propriè est Schismaticus, quia se diuidit ab vnione Ecclesię, & capitis, dum se fingit illud esse, caput à quo se ipsum segregauit, *c. 1. de Schism.* Suar. *de censur. disp. 21. sect. 2.* Bonac. *in Bulla disp. 1. quæst. 2. p. 5. §. Decimo.* & alij.

Quæres 11. An recedentes à Concilio legitimè Congregato, vel reuocatū à Papa prosequentes dicuntur Schismatici?

Resp. Affirmatiuè, quia in his duobus casibus scindunt vnitatem membrorum à capite, dum per recessum, vel per prosequutionem recusant obedientiam capitis. Ita Sanch. *lib. 2. c. 36. num. 5,* Caiet. *2. 2. q. 39. ad art. 1.* Sousa *in Aphor. lib. 1. cap. 20. num. 6. & 7.* & alij omnes, 15

Quæres 12. An non obseruans ritus Ecclesię Romanæ in administrandis Sacramentis, in ieiunijs, & huiusmodi sit schismaticus? Exemplum sit in Græcis, qui non vtuntur forma Romanæ Ecclesiæ in Baptizando. Item Mediolanenses incipiunt Quadragesimam à prima Dominica contra Romanam Ecclesiam, quæ incipit ieiunium feria quarta Cinerum.

Resp. Non, quia huiusmodi inobseruantia non est coniuncta cum rebellione, & diuisione à cæteris membris vniuersalis Ecclesiæ, & à capite, ad schisma enim non sufficit facere contra ritus, & ordinationes Ecclesię, aliàs omnes transgressores essent schismatici, quod falsum esse patet, sed præterea requiritur, quod sic agentes, ita faciant, ac si essent vnum corpus disiunctum ab Ecclesia Catholica, & ab eius capite; quod non accidit in præsenti quæstione, in qua præfati non intendunt facere vnum corpus, & caput segregatum ab Ecclesiæ vniuersalis corpore, & capite, cum se fateantur membra Ecclesiæ, licet non obseruent nonnullos illius ritus illos excusante consuetudine legitimè introducta. 16

Quæres 13. An appellantes ad futurum Concilium sint Schismatici?

Resp. Affirmatiuè, quia per hoc discedunt ab obedientia Romani Pontificis, vt Christi Vicarius est, & faciūt illius ca- 17

 put,

put, & superiorem ipsum Concilium, appellatio enim semper fit à minori ad maiorem superiorem.

Quares 14. An sit Schismaticus, qui asserit non esse obediendum Papæ, neque esse vnitatem in Ecclesia, & auertit alios ab huiusmodi obedientia, & vnitate?

18 *Resp.* Negans esse obediendum Papæ, aut vnitatem Ecclesię primo, & principaliter est hæreticus, sed quoniam omnis hæreticus est etiam Schismaticus, quia discredens articulis fidei, consequẽter ab vnitate Ecclesiæ recedit, ideo non solum hæreticus, sed etiam Schismaticus est, talia asserens. Auertens verò formaliter est Schismaticus, quia in facto procurat scissuram inter membra Ecclesiæ. Ita ex Regin. *lib.9. n.259.* Bonac. *disp.3. de legib. q.4. par. fin.* §. *V.* §. *Nono.* Turr. *lib.4. de Eccles. par. 1. cap.4.* Brunus *de haret. cap.16.* cum Ricciull. *lib.9. cap.1. num. 24.*

Quares 15. Ad quem spectet tollere Schisma ab Ecclesia Dei?

19 *Resp.* Quando existit verus, & indubitatus Papa, tunc ad eum spectat extirpare schisma inductum, non solum pœnis spiritualibus, sed etiam temporalibus, atque auxilio brachij secularis, & Imperator cum cæteris Principibus tenetur in omnibus adiuuare Summum Pontificem, vt colligitur *ex cap. Vn. de schismat. in 6.* Quando ignoratur quis ex pluribus sit verus Papa, in hoc casu spectat ad Concilium Generale congregandum per Cardinales veros Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, vt docui præcedenti *cap.9. q.5,* Sair. *lib.3. cap.5. n.22.* Bonac. *in Bulla disp.1. q.2. par. 5.* §. *Secus dicendum*, & alij communiter.

Quæres 16. An Schismaticus sit excõmunicatus?

20 *Resp.* Schismaticus propriè acceptus, etiam purus, qui scilicet non est simul hæreticus, dictis, vel factis, aut signis externis schisma exterius manifestat, est excommunicatus in Bulla Cænę Domini sub primo canone illis verbis: *Nec non schismaticos, & eos, qui se à nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.* Hæc posteriora verba nihil diuersum significant à verbo *Schismaticos*, cum huius sint definitio, ille enim dicitur Schismamaticus, qui se pertinaciter subtrahit ab obedientia Papæ, de natura enim definitionis est explicare definitũ per terminos notiores secundum Philosophum. Non est autem necesse, quod habebat errorem in intellectu, sed sufficit aliquis actus externus manifestans, seu indicans inobedientiam, & rebellionem, quia schisma perficitur per huiusmodi subtractionem, & rebellionem, absque vllo errore in mente, in quo differt ab hæresi, quæ talis non est, nisi perficiatur errore in intellectu, ex Sanchez *lib.2. cap.36. num.14.* vnde quis exterius sequendo obedientiam ficti capitis, quẽ credit esse talem, non excusatur ab hac excommunicatione, quamuis teneat Antipapam non esse verum Papam, sed quem Ecclesia veneratur. Schismaticus pure mentalis, qui hanc suam prauam voluntatem recedendi ab vnitate capitis exterius nullatenus manifestauit verbis, factis, aut signis illud indicantibus. non incurrit excommunicationem, quia Ecclesia actus pure mentales non subijcit censuris Ecclesiasticis, vt docent omnes cum Sanchez Duard. Bonac. Catena *tit.2. de Apostas. & Schism. num.45.* Non solum Schismaticus habens adiunctam hæresim est excommunicatus, vt hanc tantum voluit excõmunicationi Farin. *q.184. num.59.* verum etiam purus schismaticus, qui errorem non habet in intellectu, sed credit vnitatem Ecclesiæ subijcitur huic censuræ, quia sicut Schismaticus, & Hæreticus distinguuntur inter se per suas formales rationes, & vt tales etiam spectantur in primo Canone Bullæ, ita proprijs afficiuntur pœnis, hæretici enim primo excommunicantur, secũdo loco Schismatici præcisè sumpti; si enim schismatici præcisè ratione hæresis excommunicarentur, bis Hæretici huic censuræ subderentur, quod absurdum est.

Schismatici tertij generis, qui sequuntur vnum, & non alterum ex pluribus 21

Ponti-

Pontificibus, nō afficiuntur excommunicatione, quia tales non ſunt propriè, neque dicuntur recedere, & ſe ſubtrahere ab obedientia veri Pontificis, quem ignorant, parati illum ſequi, quem Eccleſia declarauerit eſſe verum Papam.

Quæres 17. An Schiſmaticus ſit extra Eccleſiam?

22 *Reſp.* Affirmatiuè, quia nemo magis propriè dicitur eſſe extra Eccleſiam, quā ille, qui ſe extra illam ponit, ſeparando ſe à membris, & capite illius corporis; ſed ita ſe habet Schiſmaticus diſcedendo à membris, & capite, ergò is propriè eſt extra Eccleſiam, dum non vult ſtare, & communicare cum capite, & eius membris. Et id deducitur ex multis auctoritatibus relatis *ſub cauſ.* 24. *q.* 1. & alibi, in terminis probat multis Ricciull. *lib.* 9. *cap.* 2. per totum.

Quæres 18. An Schiſmaticus careat Eccleſiaſtica poteſtate? Et ab eo collata Sacramenta valida ſint? Non eſt difficultas circa poteſtatem Ordinis, quæ
23 inamiſſibiliter coniuncta caracteri impreſſo animæ, euacuarum non poteſt ab homine, ſed ſemper manet, vnde Sacerdos etiam degradatus, reſuſcitatus retinet hanc ordinis poteſtatem, per quam poteſt Sacrificium Miſſæ conficere. Hāc igitur non perdit Schiſmaticus, de communi cum D. Thoma 2. 2. *q.* 39. *art.* 3. Reſtat difficultas reſpectu poteſtatis iuriſdictionis, quæ à ſuperiore, vel iure cōfertur, an hæc perdatur per ſchiſma.

Reſp. Shiſmaticus non caret Eccle-
24 ſiaſtica poteſtate, niſi poſt denuntiationem, vnde ab eo geſta tenent, ratio deducitur ex illa communi regula de duplici cenſurato nimirum occulto, ſeu tolerato, quibus non dicitur adempta iuriſditio, & publico, atque denuntiato, cui adimitur facultas ligandi, atque ſoluendi, ſecundum omnes in materia de cenſuris. Et ita intelligendus eſt textus *cap. Didicimus* 31. 24. *q.* 1. vbi dicitur, hæreticos, & Schiſmaticos nihil habere poteſtatis, & iuris, vbi Gloſ. ait occultum tolerari, intellige nōdum denuntiatum. Sic ſentiunt Tolet. *lib.* 1. *cap.* 13. Sotus *in* 4. *diſt.* 12. *q.* 1. *art.* 4. Bonac. *de legib. diſp.* 3. *q.* 4. *par. fin. S. v. num.* 8. ex illis Carena *par.* 2. *tit.* 3. *de Apoſt. num.* 43. contra Azor. & Valentiam aſſerentes ipſo iure priuatos iuriſdictione.

Hinc deducitur alterius quæſiti re- 25
ſponſio, geſta per ſchiſmaticos nondum denuntiatos valida eſse, licet ipſi peccent, & infructuoſe Sacramenta recipiantur ab illorum ſectatoribus; & ſic intelligenda ſunt iura, dum dicunt, extra vnitatem Eccleſię non accipi Spiritū Sanctum, *cap. Loquitur* 18. 24. *q.* 1. illos carere poteſtate ligandi, atque ſoluendi, qui vnitatem Eccleſiæ Catholicæ non tenent, *cap. omnibus* 20. 24. *q.* 1. Non conſecrare, nec conſecrari in Schiſmate conſtitutum, *cap. Pudenda* 33. *quæſt.* 1. Intelligenda ergo ſunt huiuſmodi iura de Schiſmatico denuntiato, qui ligare, & ſoluere, conſecrare, aut conſecrari nō poteſt, quia caret poteſtate, aut de eo, qui non ſeruat formam Eccleſiæ in illis adminiſtrandis, aut qui intruſus eſt à ſe, vel ab alio Schiſmatico.

Epiſcopus igitur Schiſmaticus etiam 26
denuntiatus licet validè non abſoluat, neque alia præſtet, quę à poteſtate iuriſdictionis pendent, nihilominus efficaciter agit ea, quæ pendent tantum à poteſtate ordinis, vnde validè conficit Sacramentum Euchariſtiæ, & ordinis confert, quia hæc duo requirunt tantū poteſtatem ordinis, quæ inamiſſibilis eſt fundata in caractere impreſſo indelebiliter in anima. Verum quidē eſt, quod tam ordinans, quam ordinatus peccant mortaliter, & præterea ſic ordinatus eſt priuatus ab exequutione ſuorum ordinum, *cap. Ordinationes* 3. 9. *q.* 1. *cap.* 1. *&* 2. *de Schiſm.* Bonac in Bulla *diſp.* 1. *q.* 2. *p.* 5. *num.* 24.

Quæres 19. An Schiſmaticus ſit priuatus beneficijs, & ad alia inhabilis?

Reſp. Schiſmaticus purus non eſt ipſo iure priuatus beneficijs, quia id nul- 27
lo iure exprimitur, priuationis enim pæna inducenda non eſt niſi in iure reperiatur expreſſa, Gloſ. *ver. ex vi, c. fin. de iurepatr.* & id confirmatur *ex cap. Vn. de Schiſm. in* 6. ibi *omnibus beneficijs, officijs, honoribus, dignitatibus, & prælaturis*

de

perpetuo priuantes. Papa in eo capite expressos priuat suis beneficijs, ergò signum est, quod ante ex sui Schismatis non erant priuati. Ita Bonac. in Bulla *disp.1.q.2.p.5.num.12.* Sanch.*lib.2.cap.36.num.19.* Dixi, purum Schismaticum non priuari, quia si habet adiunctam hæresim est ipso iure priuatus ex dictis doctoribus, & alijs; Incurrit verò inhabilitatem, ad beneficia aquirenda, vt dicitur *in cap. Quia diligentia 5. de elect.* ex eijsdem.

Quæres 20. An suscipiens beneficiũ, vel dignitatem à Schismatico sit ipso iure priuatus, vel priuandus?

28 *Resp.* Est ipso iure priuatus *ex cap.1. de Schismat.* quia collationes ab Episcopo Schismatico factæ nullius sunt firmitatis; Bonac. locis citatis, dicit esse priuandum, ergò supponit validas fuisse collationes, quod tamen est contra dictum caput.

Quæres 21. An Schismaticus sit infamis?

29 *Resp* Affirmatiuè, *ex cap. Infames 17 6. q.1.*ibi: *Omnes qui Christianę legis normam abijciunt, & statuta Ecclesiastica contemnunt*. Huius generis sunt Schismatici, qui recedẽtes ab obedientia Ecclesię, & Papæ dicuntur abijcere normã Christianæ legis, quæ potissimum consistit in vnitate fidei inter membra sub vno capite. Farinac.*q.184. nu.41.*probat *per tex. in cap. Vn. de Schism. in 6.* ibi *Officijs, honorib. dignitatibus, & prelaturis perpetuo priuentur*, quare, quia tamquam infames non mætentur manere cum illis.

Quæres 22. An Schismaticus sit Irregularis? Affirmant Mailus *l.5. de irregul. cap. 46. num.4.* Azor, Duard. cum alijs, quos referuut citandi.

Resp. Non, quia non est expressa in
30 iure. Ita ex Suar. Sanchez *lib.2. cap.36 num.20.* Bonac. *disp.3. de legib. quæst.4. p.fin.§. 5. num.12.* Nec dicas, est infamis, ergo irregularis, nam infamia inducit irregularitatem. Quia respondetur, non sequi hoc ex vi Schismatis, sed infamiæ, sicut etiam Schismaticus hæreticus est irregularis non ex vi Schismatis, sed hæresis, & forsan ita intelligendi sunt oppositum sententes.

Quæres 23. An gesta per Antipapas valida sint? Pro resolutione nota, quod Antipapa cognoscitur, & apud omnes
habetur pro falso, & intruso, quando 31
existit, & præsidet Ecclesiæ Dei verus Pontifex Romanus, & alius quispiam insurgit prætendens ex sua superbia, & ambitione, se esse verum Papam, qui tamen non est; Istius Pseudopapæ intrusi gesta nullius sunt momenti, nullius valoris, quia caret omnino pateſtate iurisdictionis, vnde non potest conferrè beneficia, dare indulgentias, consecrare Ecclesias censurare, & huius generis facere, quæ pendent à potestate iurisdictionis; & id clarè dicitur *in cap. 1. de Schism.* vbi nulla declarantur gesta per Octauianum, & eius successorem Guidonem Antipapas aduersus Alexandrũ IV. Quare non voluisse gesta per Clementem VII. Antipapam aduersus Vrbanũ VI. quia declaratus fuit Schismaticus decisũ fuit in vna Tullen. Prioratus 28. Martij 1583. corã Seraphino; nihilominus in vna Ianuensi Iurisd. 24. Ianuar. 1607. coram Ludouisio, & in vna Valentina parochialis de Palma 2. Iunij 1606. coram Coccino decisum fuit priuilegium concessum à Clem. prædicto in loco suæ obedientiæ præbuisse titulũ habilem ad præscribendum iuncta quadraganario tempori spatio Ricciull.*lib.9 cap. 4. numer. 10.* Quando verò plures sunt Papæ sine certitudine veri Pontificis aliud est dicendum.

Resp. Quando sunt plures Papæ, & 32
ignoratur quis eorum sit verus, & legitimus, tunc à singulis gesta vidẽtur valere in singulis eorum obedientijs, quod probatur, Tum quia hic locum habet illa regula *ex l. Barbarius ff. de offic. prætoris*, quod error communis, & titulus coloratus dant iurisdictionem non habenti. Tum quia contendentes de Papatu credunt vnitatem Ecclesiæ, & capitis, ac proinde vnusquisque eorum alterum destruere conatur, vt Papatus reducatur ad suam vnitatem, & parati sunt sequi verum Papam, quando is declara-

claratus legitimè fuerit, non peccant, neque propriè sunt Schismatici inquit Armilla *ver. Schisma num.2.* ergò eis nō deest potestas agendi. Tum quia Antipapæ tolerati æquiparantur excommunicatis toleratis, qui nondum carent iurisdictione, & illorum gesta valere docent Abbas *in cap. 1. de Schism. num. 4.* Mat. Socinus, & Anania ibid. Franc. Marcus *decis. 944.* Cardin. *consil. 150. num. 17.*

Quæres 24. An verus Papa durante Schismate debeat renuntiare Papatui
33 pro communi bono pacis?

Resp. Negatiuè præcedēti capite *q. 10*

Quæres 25. An Schismaticus gaudeat immunitate Ecclesiæ?

Resp. Gaudet, quia in Bulla Gregorij non excipitur iste casus contra nō gaudentes, procedit si Schismaticus sit purus, si verò adiunctam habeat hæresim, priuatur priuilegio immunitatis respectu heresis, quę exprimitur in casibus eorum, quibus non suffragatur immunitas Ecclesiastica Diana *p.6. tract.5. resolut.24.* prope finem.

Quæres 26. Quibus pænis corporalibus puniendi sint Schismatici?

Resp. Schismaticus habens adiunctā
34 heresim pertinaciter in Schismate permanens degradandus est, & tradendus curiæ seculari pro vltimo supplicio, *cap. De liguribus 42. cap. Qualis 43. 23. q. 5.* Farinac. *q. 184. num. 51.* & eorum bona præscribenda sunt ex dictis iuribus. Domini, Magistratus, & omnes alij tàm Ecclesiastici, quam seculares tradendi sunt curiæ seculari, qui Schisma excitauerint, auxilium, &c. iuxta Bullam incip. *Cum ex Apostolatus*. Pauli IV.

Quæres 27. An Schismaticus sit suspectus de hæresi, ac proinde subiectus tribunali Sanctę Inquisitionis? Nulli du-
35 bium est, peccatum Schismatis spectare ad tribunal S. Inquisitionis, quia secundum omnes vt plurimum adiunctam habet heresim, vel saltem de illa suspectus est, ita Peir. *ad constit. 9. Pauli V. num. 14.* Controuertunt doctores an Schismaticus sit suspectus de heresi grauiter an tantum leuiter Esse suspectū vehementer docent Simanchas *de Catholic institut. tit. 58. n. 8.* Carena *p.2. tit.3. n.36* Menoch. *lib. 5. præsumpt. 6. n. 24.* Palaus *tom. 1. tr. 6. disp. 4. p. 9. n. 9.* Esse vero tantū leuiter docent Pegna *part. 2. direct. comment. 73.* Duardus *lib. 2. Bullæ can. 1. q. 156. nu. 12.* Sousa Aphor. *lib. 1. cap. 20. num. 13.* cum his Diana *part. 4. tract. 7. resol. 29.* quamuis ex diuturnitate temporis argui posśit, quod sit vehementer suspectus.

Resp. Antipapa, & quiuis alius Schis- 36
maticus per seipsum inducens Schisma aduersus verum Pontificem, seu Ecclesiam, cum suis sectatoribus est vehemēter suspectus de hæresi, quia in his Schisma non contigit sine hæresi, vnde bene dicitur *cap. Inter 26. 24. q. 3. Ceterùm nullum schisma est, nisi sibi aliquam heresim contingat, vt rectè ab Ecclesia recessisse videatur.* Et Origenes *Homil. 9. in Ezechiel.* vocat schisma, & hæresim sorores, Nam isti indubitato existente Summo Pontifice, & contendentes recedere ab Ecclesia constituendo sibi vnū caput, & alium viuendi modum, certè præsumuntur credere, aut Romanam Ecclesiam non esse legitimam, aut eam recipere posse diuisionem in vnitate fidei, & Sacramentorum, aut non habere legitimum caput, quæ omnia sunt hæreses, ergò super his ex vehementer suspectus. Si verò sit sermo de pluribus Antipapis dubijs, non videtur in his habere locum vehemens suspicio, immo quandoque neque leuis, quia vnusquisque eorum putat se verum Papam contra alterum procurando destructionem schismatis cum depositione alterius Antipapæ.

Quæres 28. An suspectus de schismate præsumatur etiam suspectus de hæresi?

Resp. Non, quia præsumptio ex præ- 37
sumpto sumi non potest, Farin. *vol. 1. consil. 55. num. 25. & vol. 2. consil. 114. num. 40.* sed nascitur ex facto certo, Bart. 38
in l. 2. §. Diuus, ff. de iure fisci, alijs citatis, & in terminis nostris Carena *par. 2. de Apost. & Schis. num. 41.*

Quæres 29. An & quomodo abiurare de-

debeat Schismaticus confessus, vel conuictus?

39 *Resp.* Schismaticus communiter duo abiurare debet, primo schisma formaliter, & in terminis; huius autem abiurationis forma exprimitur *cap. Quoties* 8. 1.*q.*7. Secūdo suspicionem hæresis iuxta quod apparet schismaticum esse suspectum. Ita omnes cum Sanctar. de hæresi. *cap.*43. *dub.* 1. *num.*16. Sousa *lib.*1. *cap.*20. *num.*19. Carena *par.*2.*tit.*3.*n.*39. Diana *part.*4. *tract.*7. *resolut.* 29. §.*Nota tamen.*

Quæres 30. Quibus pœnis soleāt puniri Schismatici, quando delictum eorum non paritur degradationem?

40 *Resp.* Possunt puniri pœnis triremiū, carceris, relegationis, pæcuniæ, exilij, & huius generis, de quibus Farinaccius *q.* 184. *num.* 49. Decian. *lib.* 5. *crimin. cap.*67. Carena *par.*2. *tit.*3.*n.*51. Sousa *lib.*3. *cap.*27. *n.*7.

Quæres 31. Quid dicendū de fautoribus, defensoribus, & receptoribus Schismaticorum?

41 *Resp.* Quamuis ex communi doctorū non incurrant pœnas contra Schismaticos latas, quia censuras præsertim non incurrunt, nisi exprimantur, quia pœnæ non sunt extendendæ à persona ad personam, & quod non incurrant excommunicationem Bullæ docent Sanchez *lib.*2. *cap.* 36. *num.* 16. Bonac. in Bulla *disp.*1. *q.*2. *par.* 5. *num.*10. §.*Obserua*, qui subdit incurrere aliam nulli reseruatam in Bulla incip. Cum ex Apostolatus Pauli IV. cum alijs pœnis ibidem expressis. Sousa *lib.*1. *cap.*20. *num.*18. dicit bene, huiusmodi fautores Schismaticorum, habere contra se aliquam hæresis suspicionem, quia vnitatem Ecclesiæ destruere videntur velle.

CAPVT

CAPVT OCTAVVM
DE APOSTASIA ET APOSTATIS.

SVMMARIVM.

1 *Apostasia ab obedientia impropriè dicitur.*
2 *Apostasia quid sit?*
3 *Apostasia non includit ex se statum ad quem.*
4 *Apostata non est transiens ad Caluinistas.*
5 *Apostasia, Haresis, & Schisma differunt.*
6 *Accidentaliter tantum.*
7 *Sacrificans idolo præsumitur Apostata.*
8 *Apostata factus Iudæus, vel Paganus.*
9 *Rebaptizatus an Apostata.*
10 *Inualide baptizatus recedens non est Apostata.*
11 *Fingens se Baptizatum est in foro externo.*
12 *Coactus fidem negans Apostata est.*
13 *Vi præcisa inductus non est.*
14 *Coactus adorare idolum peccat.*
15 *Punitur licet non habeat errorem in intellectu.*
16 *Suspectus de hęresi.*
17 *Pœnæ Apostatarũ, quę & Hęreticorũ.*
18 *Apostata reuersus recipiendus.*
19 *Renego fidem est Blasphemia non Apostasia.*
20 *Punire Apostatam solius Ecclesiastici.*
21 *Laicus cognoscit purum factum exceptione.*
22 *Apostasia ab obedientia quid sit?*
23 *Quomodo spectet ad Inquisitorem.*
24 *Potestatem in Ecclesia negans hæreticus est.*
25 *Apostasiâ ab ordine quid?*
26 *Non subditur Inquisitoribus.*
27 *Apostata à religione non ponitur ab Inquisitoribus.*
28 *Nisi duxerit uxorem, & tunc.*
29 *Suspectus est vehementer de hęresi.*

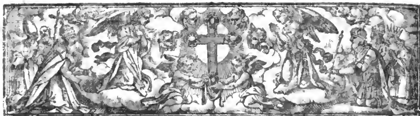

CAPVT OCTAVVM
DE APOSTASIA, ET APOSTATIS.

POSTASIA dicitur elongatio, rebellio, seu retrocessio à professione, & Apostata dicitur retro abiēs, *cap. Non obseruetis*, *16. 26. quæst. 7.* Quadruplicem statuunt doctores Apostasiam, à fide, ab obedientia, ab ordine & à religione: propriè autem loquendo, cum Apostasia sit derelictio prioris status suæ professionis, videtur restringi ad
1 triplex genus, fidei, ordinis, & religionis, qui dicuntur tres status, quos dicitur deserere ab illis recedes; qui vero ex contemptu, & superbia non vult obedire, non dicitur recedere à statu aliquo, nam adhuc est Christianus, qui contemnit Dei, & prælatorum præcepta, sicut & qui resistit obedientiæ Episcopi, aut superioris regularis, ideo Apostasia in hoc sensu non ita propriè sumitur. Hic autem agendum est de Apostasia à fide tantum, ne excedamus limites nostri instituti.

Quæres 1. Quid sit Apostasia à fide?

Resp. Apostasia est temerarius recessus à fide suscepta in baptismate; vt, 2
quando quis ex Christiano fit Iudæus, aut Paganus, vnde Iulianus ex hoc dicitur Apostata, quia de Christiano redijt ad Gentilitatem. Ad perfectionem verò huius vitij Apostasiæ non est necessarium, quod Apostata transeat ad 3
alienam sectam, sed satis est, quod relinquat suum statum Christianitatis abnegando fidem, ac proindè omnes fidei articulos. Igitur Apostasia duo dicit, vnum essentiale, quod est relinquere statum Christianitatis, alterum non essentiale, sed illi consequens, accessum ad sectam infidelitatis, & cū prius possit stare sine suo posteriori, sequitur Apostasiam consistere formaliter in recessu à fide. Ita ex Bannez, & Valent. Sanch. *lib. 2. cap. 7. num. 16.*

Quæres 2. An accedens ad Sectam Caluini

Caluini v.g. dicatur hæreticus tantum, an etiam Apostata? Videtur sic, quia fit transitus à statu ad statum, fidelis enim relinquit Christianitatem, & adhæret Sectæ Caluinisticæ, in qua nullatenus reperitur vera fides, neque salus.

4 *Resp.* Nō est Apostata, sed hæreticus tātum, quia sic transiens non negat simpliciter fidem, & omnes articulos, sed aliquos tantum, & in reliquis conuenit cum fidelibus; ex quo putant Caluinistæ, & Lutherani, & huius generis homines cæci se esse vera, & viua Christi membra, qui reuera non sunt viuentes perdite sub falsis dogmatibus; Apostata autem negat in totū fidem, ergò in hoc sensu Caluinista non est dicendus Apostata, sed tantum hæreticus; nec obstat ratio in contrarium adducta, quia per illum transitum non derelinquitur in totum fides, ideo Apostasia locum non habet.

Quæres 3. Quomodo differant inter se Schisma, Apostasia, & Hæresis? Conueniunt autem in hoc, quod dicunt vitiosum recessum in respectante ad Ecclesiam, nam per schisma homo recedit ab vnitate Ecclesiæ, & capitis; per Apostasiam relinquit totam fidem; per hęresim aliquos fidei articulos discredit.

5 *Resp.* Differunt, nam schisma est formaliter diuisio, & subtractio à Romano Pontifice per inobedientiam, quod est vitium contra Caritatem, ex dictis præcedenti capite. Apostasia est recessus totalis à fide, ac proindè vitium virtuti fidei oppositum ex toto, Hæresis verò est recessus partialis à fide; vnde vitium Apostasiæ magis grauat delictum, quam Hæresis, nam vitium Apostasiæ totam fidei virtutem destruit, hæresis verò ex parte tantum fidem minuit. Deindè reperiri potest schisma sine hæresi ex dictis precedēti capite, vt patet exemplo plurium Pontificum eodem tempore inter se contendentium, quis eorum sit verū caput, vnde ad restituendam Ecclesiæ vnitatem sub indiuisibili capite vnusquisque eorum quærit alterius destructionem, vt Ecclesia reducatur ad debitam vnitatem vnius capitis. Apostasia verò, Hæresim semper coniunctam habet, immò talis est formaliter, quia totius fidei rationem destruit, ita quod valet dicere Apostasia est hæresis, quia pars continetur sub toto, siquidem, si Apostasia est destructio totius fidei, ergò etiam partium fidei, ac proindè huius, & alterius articuli. Vnde valet dicere: Est Apostata, ergò est hæreticus, non autem, è contra: Est hæreticus, ergò est Apostata. Ratio est, quia ex toto infertur pars in ipso contenta, non è contra, quia pars nō continet totum; iura enim habent, quod valet argumentum à toto ad partem, *l. Quæ de toto, ff. de rei vend.* Nau. *consil.* 55. *de regular. num.* 1. Thomasset. *reg.* 46. vbi eam explicat, & facit Reg. 80. Partem non est dubium in toto contineri.

Quæres 4. An allatæ differentiæ sint essentiales? seu an Schisma, Apostasia, & Hæresis differant inter se specie, & essentialiter? Cōcedit Silu. & Canus apud Sanch. *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 16. Reliqui negant, quos ibidem Sanch. sequitur, & alios plures citat Diana *par.* 4. *tract.* 1. *de immun. resolut.* 12. ex eo, quod Apostasia, & Hæresis sint vnum specie peccatum, inferens; iudicem laicum non posse punire Apostatam, quia non potest punire hæreticum.

Resp. Apostasia, & hæresis non differunt specie, in qua habent rationem vnius, probatur, quia peccata specie distinguuntur per oppositas virtures, & perfectiones secundum omnes cum D. Thoma, 1. 2. *q.* 71. *art.* 1. sed Apostasia, & hæresis vni tantum virtuti, quæ est fides, opponuntur, ergò specie non differunt. Confirmatur ex illo communi axiomate, quia magis, & minus non mutant speciem, *l. fin. ff. de fund. instr.* Thomas. *regul.* 225. Sed ita se habent Apostasia, & Hæresis, nam illa in maius se habet, quia totaliter opponitur fidei, hæc verò tantum ex parte; ergò non specie, sed tantum accidentaliter differunt; essentialiter verò differunt à schismate, cum sit contrarium caritati, illæ verò fidei; sed fides, & caritas sunt duę species virtutis, ergò & vitia illis op- 6

posita specie differunt.

Quæres 5. An qui sacrificat Dæmoni, vel Idolo, aut id fieri mandat sit Apostata?

7 *Resp.* Affirmatiuè, quia huiusmodi cũ Dæmonibus commercium includit negationem fidei, id enim primo diabolus ab homine postulat, quod fidem Christi neget. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 12. *art.* 1. Farin. *q.* 183. *num.* 17. Ricciull. *lib.* 6. *c.* 2. *n.* 3. Carena *par.* 2. *de Apost. tit.* 3. *n.* 6. Nota hic tamen, quod id absolutè verũ nõ est, siquidẽ potest dari casu, quod quis adoret Idolum, & tamen non dicatur in totum recedere à fide, immo stare simul possunt hæc duo, quod adoretur idolum, & quod fides non negetur, si quis cogatur id facere, quia adoratio perficitur illo actu externo, & fides per actum interiorem dissensus violatur. Nihilominus in foro externo habebitur, vt Apostata, & desertor Christiani nominis, quia ille actus externus protestatur directè idolatriam, & Apostasiam; itaque omnis idolatra est Apostata, quia facit actum Apostasiæ protestatiuum, nõ verò omnis Apostata est idolatra, quia Apostasia essentialiter consistit in recessu à fide ex toto, etiam sine accessu ad alienam sectam, & sine obseruatione rituum illius, quamuis dici non valeat manere sine exercitio, & obseruantia falsæ religionis.

Quæres 6. An Christianus transiens ad Iudaismum, seu Paganismum, vel ad Maumetanos sit Apostata?

8 *Resp.* Affirmatiuè, quia is propriè dicitur Apostata, qui fidem in Babtismo susceptam abnegat transeundo ad infideles, qui sunt inimici nominis Christi. Ita omnes cum Farin. *q.* 183. *num.* 19. Ricciull. *lib.* 6. *cap.* 2. *num.* 3. Carena *par.* 2. *tit.* 3. *num.* 10.

Quæres 7. An se faciẽs de nouo Baptizare sit Apostata? Ita Farin. *q.* 183. *n.* 18. Carena *par.* 2. *tit.* 3. *num.* 7.

9 *Resp.* Qui dubitat de valore sui Baptismi licitè immo necessario illud repetit, quod solet administrari sub conditione, vt tradunt omnes cum Bonac. *de Sacram. par.* 5. *num.* 20. Qui verò validè Baptizatus est, & Baptismum reiterat nõ est Apostata, quia non facit actum protestatiuum recessus à fide, sed potius intendit perseuerantiam in religione Christiana, vel ad hanc accessum; quidquid præcitati dicant ex *cap.* 2. *de Apost.* nam ibi non dicitur, quod ille Clericus, qui se fecit rebaptizari, fuerit Apostata, sed solum decernitur, quod rebaptizatus pro recuperanda sanitate nõ promoueatur, si delictum fuit publicum, nisi religionẽ ingrediatur; si occultum, potest promoueri. Peccauit igitur ille Clericus peccato sacrilegij iteratione Sacramenti eidem iniuriam, & irreuerentiam, irrogando. Reiterans Baptismum sine necessitate est vehementer suspectus de hæresi, quia videtur credere reiterari posse, quod asserere hæreticum est definitum, *Sess.* 7. *can.* 9. *de Sacram.*

Quæres 8. An nulliter Baptizatus sit verè Apostata transeundo ad sectam infidelium?

Resp. Non est propriè Apostata sicut ille, qui validè Baptizatus est, quia caret baptismo aquæ, per quod solemniter profitetur fides, nec obstat quod habeat illud flaminis, nempè ex contritione adeptum, quod Patres vocant fidem Sacramenti sufficiens ad salutem, ex *cap.* 2. *de presbit. non bapt. cap. Debitum de bapt. cap. fin. dist.* 7. *de pœnit.* ex Castro *de hæret. lib.* 1. *cap.* 1. *dub.* 3. Ricciull. *lib.* 6. *cap.* 3. *num.* 3. quia hoc non sufficit, cum per illud non solemnizetur fides, cuius negatio inducit Apostasiam, & hęresim, vt Latius dicam *cap. seq. q.* 3. 10

Quæres 9. An qui fingit se baptizatum viuens inter Christianos, si recedat, sit propriè Apostata, & vt talis puniendus sit?

Resp. Is in foro conscientiæ, & apud Deum fidelis non est, quia caret baptismo, ac proinde cum numquam fidem Catholicam habuerit, ab ea recessisse dici non potest, neque consequenter incidisse in Apostasiam. In foro externo iste censetur Apostata, & pro tali puniendus est, quod probatur, Tum quia talis quis præsumitur, in quali vita, & habitu reperitur, *cap. Si iudex* 12. §. *Iu-* 11

stum

stum est, de sent. excom. in 6. l. Item 15. ff. de iniur. Sdd iste viuit more,& habitu Christiano, ergo si delinquit vt alter Christianus puniendus est. Tum quia fingens se fidelem, & contra fidem sentiens,magnam iniuriam irrogat religioni Christianę, ergò tamquam illius desertor puniendus est. Tum quia dum se gessit Christianum nō fuit expers honoribus, & pręmijs cum fidelibus, ergò retrocedens debet experiri infamiam,& pænas suę desertionis, ęquum enim est, vt qui sensit commodum, sentiat & incommodū. Ita Ricciull. *lib.6. cap.3.n.5.*

Quæres 10. An per vim, & metum coactus fidem abnegans sit propriè Apostata?

12 *Resp.* Qui corde credit, errorem in intellectu non habens ex vi præcisa coactus ad fidem abnegandam non est Apostata, nec peccat, si verò inducatur metu mortis, vel alterius mali ad eligendum abnegationem fidei verbis,aut factis, licet errorem non habeat in intellectu, peccat mortaliter, & ab Ecclesia punitur vt Apostata, nisi probet metum incussum, & tunc non obstante ea probatione adhuc suspectus dicitur esse de hæresi,mitius tamen puniendus est.

13 Prima pars, qui vi pręcisa fidem factis abnegans nō sit Apostata nec peccet, probatur, quia ex communi doctorum nullum est peccatum nisi voluntarium,sed ex vi præcisa nullus dicitur voluntarie agere, immò nullatenus agere, sed tantum pati,ius enim est maioris rei impetus cui resisti non potest, secundū iura, & Arist.3. *Æth. cap.* 2. violentum vocat illud, quod fit ab extrinseco, passo vim nō conferente, igitur vis volūtariū omnino à se excludit, secūdū omnes cū D.Thoma *1.2.q.6.art.5.*Paucis, sed clare de vi,& metu dixi *Resolut.38.n.86* Vis autē hęc contingit, cū quis omnino resistens ligatus circumciditur, vel eius genua ab alio flectuntur ante Idolum, aut manus ligatæ per alium mouentur ad incensandum; si igitur is coactus his modis nullatenus peccat, neque potest dici incidere in Apostasiā, quę est peccatum. Ita expressè habetur *cap. Maiores, de bapt.* ibi: *Sicut nec ille notam alicuius reatus incurrit, qui contradicens penitus, & reclamans thurificare idolis cogitur violenter.* Farinac. *q.* 183. *num.* 31. Ricciull. *lib.6. cap.5.num.2.*

14 Secunda pars, quod eligens abnegarę Christum, vt mortem euitet, peccet mortaliter, licet non habeat errorem in intellectu, probatur, quia in ijs, quæ sunt intrinsecè mala cuiusmodi sunt abnegare fidem, Christum verbis, aut factis Thurificando idola, patiendo circumcisionem,metus etiam mortis nullatenus excusat à peccato, quia illicitū in se, & intrinsecè in nullo casu potest fieri licitum, omnes cum Regin. *lib.* 11. *cap.8. num.* 75. Sair, *in Claui lib.2.cap.2. num.* 50. Est communis omnium sententia cum Farin. *q.183. num.22.& 31.* Ricciull. *lib.* 6. *cap.5. num.* 5. Glosa *cap. Non solum* 83.11.*q.*3.

15 Tertia pars, quod puniatur ab Ecclesia, probatur, Tum quia Ecclesiæ incūbit punire omnia peccata, vnde Paulus 1. ad *Timoth.5. Peccantes coram omnibus argue, vt & cateri timorem habeant*, Tū quia cum Ecclesia nō iudicet de occultis, quæ intus latent, sed de manifestis tantum *cap. Sicut* 33. *de sim. cap. Tuanos eod.* ac proinde in casu hoc cum manifestum sit, abnegationem fidei per actum externum esse de se malam, præsumi potest, mala mente, & prauo corde factam fuisse, siquidem ex effectibus præsumitur de affectibus, *cap. Nec solo* 12.32.*q.5.c.Nuper 4.de bigam.*Tū quia metu mortis abnegans fidem redditur suspectus de hæresi vehemēter,vel leuiter, iuxta facti circumstantias, ergò subditur in hoc iudicio Ecclesiæ. Ita Farin. *q.183. nu.29.* Ricciull.*lib.6. cap.5.nu.7.* probās igitur se metu mortis idolis Thus adhibuisse mitius punitur, quia sicut metus minuit voluntarium ita æquum est, vt pæna minuatur, vt culpæ fiat proportionata.

16 Quarta pars, quod sit suspectus, patet, quia similes actus de se ordinantur ad hæresim, & Apostasiam, quam & de se significant, vnde si quis illos actus ido-

idolatriç, & abnegationis fidei faceret sponte, à fortiori, vt Apostata, & hæreticus deberetur. Censetur etiam vehementer suspectus, quando metus non est mortis, aut mutilationis, sed alterius mali minoris. Pariter, si cessante metu perseueret in illis actibus, huiusmodi enim perseuerantia arguit consensum mentis. Leuiter verò suspectus præsumendus est, si se retrahat ab illis actibus, cessante metu. Adde aliam differentiã, quod docti præsumuntur vehementer suspecti, quia sciunt ex huiusmodi factis sequi negationem fidei; leuiter verò indocti, iuuenes, & mulieres, qui ignorãt hunc effectum & illis actibus sequi. Ita colligo ex supra citatis doctoribus.

Quæres 11. Quibus pœnis efficiatur Apostata à fide?

Resp. Omnibus illis pœnis quas iura
17 statuunt contra hereticum, Ita omnes cum Farin. *q.183. num.15.* Sanch. *lib.2. cap.7. num.18.* Ricciull. *lib.6. cap.4. n.4.* Sousa *in Aphor. lib. 1. cap. 8. nu. 13.* Carena *part.2. tit.3. num. 25.* & omnes alij apud citatos. Quare vide infra suo loco de pœnis, & applica his.

Duo obijci possunt contra hanc responsionem; vnum est, quia contra hereticos defunctos potest procedi vsque ad triginta annos, vt eorum memoria damnetur cum præscriptione bonorum *l. Manicheus C. de heresi l. quisquis C. ad legem Iuliam Maiest.* sed contra Apostatam non nisi infra quinquennium à die mortis, *l. Apostatarum C. de Apost.* Alterum est, quod hæretico redeunti ad fidem parcitur, non verò Apostatæ, cuius delictum per pœnitentiam non tollitur, *l.3. C. de Apost. l. Manicheos C. de heret.* Habet hæc ex doctoribus Ricciul. *lib.6. c.4.* & respondet. Ego dico Apostatas omnes pænas hæreticorum incurrere, nisi aliter disponatur in iure, vt tãdem concludit ille in fine citati capitis. De pænis contra Apostatas Farin. *q.183. §.4.*

Quæres 12. An Apostata ad fidem reuersus sit recipiendus? Si inspiciatur allegata lex non videtur recipiendus, quia Apostasiæ flagitium nulla pœnitentia obliteratur. Sed quidquid sit de hoc textu iuris ciuilis, qui attendendus non est, si tamen loquitur de redeuntibus ad fidem, eorum cognito errore, & venia petita.

Resp. Est recipiendus, quia mater Ec- 18
clesia benigna est, & misericors nulli claudens gremium redeunti ad pænitentiam, *l. fin. C. de sum. Trinit.* Deinde S.Petrus fuit Apostata, quia Christum negauit, *cap. Non solum 83. 11. q.3.* & tamen fleuit amare, & ei Christus pepercit, & super plebem suam eum principẽ constituit. Præterea *cap. Quidam 4. de Apost. & cap. Contra Christianos 13. de heret. in 6.* coguntur redire, ergo à fortiori sponte comparentes sunt recipiendi. Hanc sententiam certissimam vocat Carena *part.2. tit.3. num.22.*

Quæres 13. An proferens huiusmodi verba. *Renego Christum, & fidem eius*, sit Apostata? Videtur quod sic, quia Apostasia est formalis recessus à fide ex toto; sed qui renegat fidem, & Christum, sine dubio recedit à fide, & Christo, verba enim cum effectu sunt accipienda, exuulgatis iuribus, & indicant id, quod fit, aut quod dicitur, nimirum abiectionem fidei.

Resp. Illa verba communiter inter-
prætantur, vt sonent in Blasphemiam, 19
quia derogant honori Dei, vt docet omnes cum Sanch. *lib.2. cap. 32. num. 11. & 36.* Lazar. *de Blasph. q.7. nu.6.* Carena *part.2. tit.7. num.8.* siue illa proferãtur ex cõsuetudine, siue ex ira, his enim duobus modis solet contingere, vt suo loco dicam. Quod si quis extra iram, animo quietus proferret illa verba, valdè suspectus esset de Apostasia, quia in mente videtur habere id, quod ore profert; verba enim nostra sunt signa eorũ, quæ in anima habemus; & anima quiescendo maximè intelligit, ergo præsumendum est de recessu à fide, quod protestantur, & indicant illa verba.

Quæres 14. An Apostasiæ delictum spectet tantum ad Inquisitores, itaut nullus laicus in ea se ingere non possit?

Resp. Ad solos Ecclesiasticos iudices 20
Episcopi, & Inquisitorem spectat, quia est

est eiusdem speciei ex probatis *q.4.* consequenter eiusdem iuris, vnde in iure *cap. Vt inquisitionis 18. de hæret. in 6. §. Prohibemus*, expressè laici arceantur ab hoc officio. Ita multis citatis Carena *part.2. tit.3 num.13.* Diana *par.4. tract.1 resolut.12.*

Subiungit Carena §.V. iudicem laicũ non posse esse iudicem quæstionis facti, an quis sit, vel fuerit Apostata, vel hæreticus, quia habet admixtam quæstionem iuris, ratione cuius est incapax, sed tantummodo posse esse iudicem quæstionis puri facti obiecti per modum exceptionis, an sit, & fuerit condemnatus, & denuntiatus hæreticus, non ad effectũ puniendi, sed illum excludendi à iudicio, & hoc probat per *cap. Intelleximus, de iudic.* vbi, si coram iudice laico opponatur Actori, quod non potest stare in iudicio, quia est excommunicatus. Si actor dicat numquam fuisset ex cõmunicatum, poterit iudex laicus recipere testes probantes excommunicationem, vt inde sciat, an iuxta fuerit exceptio, id enim est merum, & purum factum. Si verò Actor dicat, inualidam fuisse eam excommunicationem, iudex laicus non potest se ingerere, quia id habet admixtam quæstionem iuris. Placet eius opinio, qui nihil cognoscit de quidditate, & circumstantijs censuræ, neq; Ecclesiasticam sententiam alterare intendit, aut sibi subijcere superiorẽ Ecclesiasticum, & illa exceptione prout iacet vti mediãtibus testibus, qui de illa notitiam habent. Confirmatur, quia iudex laicus vti potest fide baptismali per testes ad probandum ætatem in ordine ad excludendum, vel approbandum aliquem in iudicio.

Quæres 15. An Apostata ab obedien-
22 tia subijciatur iudicio Inquisitorum. Ille dicitur Apostata ab obediẽtia, qui ex superbia, & contemptu non vult obedire præceptis Dei, & superiorum, *ex tit. de maior. & obed. cap. Si quis, cap. Illud.* Glos. *ver. Apostasia cap.1. de Apost.* Angel. Silu. Tab. *ver. Apostasia*, Farinac. *q.183. n.53 & 54.*

23 *Resp.* Apostata ab obedientia præcisè ex superbia, aut contemptu, aut ex alio fine, puta, quia præceptum sibi videtur arduum, incommodum, & graue non subditur iudicio Inquisitorum, quia in his casibus locum non habet hęresis, nec illius suspicio, quæ sunt obiectum, & materia circa quam ex officio procedit Inquisitor; & in hoc nulla difficultas; Quod si obedire nolit, quia putat in Ecclesia Dei non esse potestatem apud illius prælatos, seu Papam non habere potestatem condendi leges, ex his motiuis non tantum est Apostata ab obediẽtia, sed etiam hæreticus, est enim error in fide discredere potestatem in Ecclesia Dei, contra auctoritatẽ Sacræ Scripturæ ad Titum 3. *num.1. Admone illos Principibus, & potestatibus sublimioribus subditos esse.* Ad Hebr. *cap.13. num.17. Obedite Præpositis vestris, & subiacete eis.* Est igitur de fide credendum in
Ecclesia Dei esse potestatem condendi 24
leges, & præcipiendi, aliter discredens, & inobediens est Apostata ab obedientia, & hæreticus, Ita doctores cum Angel. *ver. Apostasia num.1.* Silu. *num.3.* Armilla *num.5.* Tabien. *num.7.* Farin. *q.183. num.56.* Inobediens autem præcisè non præsumitur hæreticus, sed potius contemnere sui superioris iussionẽ, aut non obedire ad difficultatem præcepti, vel in odium superioris, contra quem, est male affectus.

Quæres 16. An Apostasia à Clericali
statu puniatur ab Inquisitoribus? Est 25
autem Apostasia ab ordine transitus temerarius ab ordine sacro ad statum Laicalem cũ dimissione habitus, & tonsuræ sine animo reuertendi ad statũ Clericalem. Ita omnes cum D. Thoma 2. 2. *q.12. art.1.* Pesant. *disp.3.* Farinac. *q.183. n.115.* Requiritur ergo dimissio vtriusque ex veriori Sententia, Ang. *ver. eod. num.1.* Silu. *num.5.* Armill. *num.8.* Hæc autem Apostasia vtrumque statum includit ordinis Clericalis in sacris tamquam terminum à quo, & Laicalem, ad quem transit; vnde transiens ad statum regularem non dicitur Apostata, neque si ex dispensatione Pontificia statum relinqueret, quia Apostasia contrahitur ex

teme-

temerario recessu. Non est autẽ necesse, quod ducat vxorem, quia sufficienter sine matrimonio dicitur transisse ad statum Laicalem, per hoc tamen dicitur magis se elongare à statu Clericali, & clarè probatur Apostasia ab ordine, Farin. *de communi q.183.num* 70. In minoribus constitutus non dicitur Apostata reliquens suum priorem statum, nec peccat retrocedendo, quia ordinatio in minoribus non constituit statum firmũ, & immutabilem, sed liberum relinquit, vt antequam quis maioribus initietur tempus habeat ad deliberandũ velit ne prosequi statum cœptum, an retrocedere, quod in iure non damnatur, sed permittitur, *cap. Quisquis* 5. *dist.* 50. *cap. Clericas* 6. *de vita, & honest. cler.* Habens verò beneficium licet in minoribus dicitur Apostata, & cogitur ad resumendum habitum, Farin. *q.* 183. *num.* 132. dic tu in praxi nõ vocari, sed melius priuari beneficio, quia non videtur inclinare ad hunc statum, sed potius illum contemnere. Farin. *q.*183. *num.* 123. refert diuersas pœnas contra Clericos Apostatantes, nimirum quod sint infames, excommunicati, sine priuilegio Clericali, & perdunt benefica ipso iure: Sed illa excommunicatio ipso iure nullibi reperitur. His præpositis.

26 *Resp.* Apostata ab ordine Clericali in nullo casu ex his subditur Tribunali S. Inquisitionis, quia nec est hæreticus, neque de hæresi suspectus. Ita Locatus, *ver. Apostata*, Decian. *lib.*5.*cap.*71. alij cum Farin. *q.*183. *num.*126. nisi putaret, sic recedẽdo nullatenus peccare, & ideo id sibi licere.

Queres 17. An Apostata à religione subdatur iurisdictioni Inquisitorum? De Apostasia à religione fusè tractaui *Resol.* 41. ideo illuc lectorem remitto.

27 *Resp.* Religiosus Apostata, si nullum aliud delictum habeat adiunctum, non subditur Inquisitoribus, sed à suis superioribus puniendus est, quod si ducat vxorem siuè clam, siuè palam subditur Inquisitoribus puniendus, præterquam quod est excommunicatus.

Prima pars, quod religiosus Apostata subdatur suis superioribus regularibus, certa est, non solum ex instituto singulorum ordinum, sed etiam de iure communi, *cap. fin. de regul.* Appostata enim ex hoc non perdit subiectionem, cum ex suo delito non debeat referre commodum, & exemptionem, sed magis subijci, & puniri ab eo, cui obedientiam, & permansionem in religione promiserat. Cõfirmatur, quia hoc delictum non est hæresis, neque suspicionem hæresis importat, ergo solis prælatis regularibus est subiectum.

Secunda pars, quod Apostata coniugatus subdatur Inquisitoribus, tenetur à Rodr. *tom.*3.*q.*1. *art.*1. cum suo Compend. *resol.*93. Peirin. *ad constit.*9. *Pauli V. num.* 20. Diana multos referens *par.*4. *tract.*7. *resol.*5. Carena *par.*2.*tit.*17.*n.*10. Farin. *q.* 183. *num.* 71. Ratio est, quia Religiosi professi, & Clerici in Sacris sunt suspecti de hæresi, & quidem vehementer; quia per hoc factum videntur approbare hæresim neotericorum hæreticorum, qui vota religiosorum damnant, & asseruntlicere matrimonium illis, facere autem opera ex genere suo mala ab omnibus ferè hæreticis commendata arguit vehementer suspicionem hæresis, ex Soto *in Relect. de hæresi.* Ex stilo Inquisit. Hispanicæ suspecti non torquẽtur, sed abiurant de leui regulariter, & puniuntur pœnis contrahentium binas nuptias. Quandoque etiam de vehementi sunt suspecti, quando Clericus, aut religiosus sunt de Prouincia Lutheranæ hæresis, quia per hoc videntur approbare eam hæresim ex Palao, referente Diana loco citato.

28

29

Tertia pars de excommunicatione nulli reseruata habetur *Clem.*1.*de cõsang.* Nauar. *cap.*27. *num.* 141. Caiet. *cap.*47. Sair. *lib.*3. *cap.*33. *num.*34.

CAPVT

CAPVT NONVM.
DE HAERESI.
ET HAERETICIS.

SVMMARIVM.

1 *Infidelitas triplex.*
2 *Infidelis priuatiuè, & contrariè.*
3 *Hæresis dicitur de electione.*
4 *Et ab hærendo.*
5 *Hæresis definitio.*
6 *Error intellectus.*
7 *Falsa propositio contra fidem.*
8 *Error, est voluntarius.*
9 *Voluntarium definitur.*
10 *Error voluntarius, & pertinax idem.*
11 *Error assertus, non narratus.*
12 *Baptizatus tantum potest dici hæreticus.*
13 *Hæresis error contrarius fidei.*
14 *Non in totum, sed ex parte.*
15 *Baptismum validum necessarium ad hæresim.*
16 *Non sufficit illud flaminis.*
17 *Catecumenus discredens non est hæreticus.*
18 *Neque pœnis Ecclesiasticis subditus.*
19 *Cogendus non est ad fidem, sed exhortandus.*
20 *Nulliter Baptizati non subduntur pœnis.*
21 *Cogendi sunt ad verum baptismum.*
22 *Pertinacia est de ratione hæresis.*
23 *Quid illa sit.*
24 *Hæresis in instanti temporis committitur.*
25 *Pœnitens statim adhuc est hæreticus.*
26 *Ignorantia definitur, & diuiditur.*
27 *Iuris & facti ignorantia explicatur.*
28 Facti non iuris ignorantia excusat: *exponitur.*
29 *Ignorare ius dicitur lata culpa.*
30 *Et dolo æquiparatur.*
31 *Ignorantia iuris excusat in sex casibus.*
32 *Ignorantia contra fidem iuris, & facti.*
33 *Ignorantia solum inuincibilis excusat.*
34 *Hæc explicatur, & declaratur.*
35 *Excusat à censuris, & irregularitate.*
36 *Vincibilis ignorantia explicatur.*
37 Non *excusat à peccato, nec à pœna.*
38 *Nisi lex exprimat præsumptionem.*
39 *Aliqui tenent simpliciter Crassum non excusare.*
40 *Tenuis ignorantia ex solo veniali.*
41 *Comitans ignorantia quid?*
42 *Affectata definitur.*
43 *Non excusat à quoquam.*
44 *Aequiparatur scientia.*
45 *Ignorantia crassa excusat ab hæresi secundum aliquos.*
46 *Nequaquam secundum alios.*
47 *Quos Author sequitur.*

48 *Cognitio qualibet etiam dubitatio sufficit ad haresim.*

49 *Pertinacia non est speciale haresis.*

50 *Ignorantia vt dicatur vincibilis praerequirit cognitionem aliquam.*

51 Scire, & debere scire paria. *Si praecessit aliqua saltem dubitatio.*

52 *Pertinacia haresis adaquate definitur.*

53 *Ignorantia crassa neutro foro excusat.*

54 *Admonitio de haresi non est necessaria, sed cognitio.*

55 *Tenens scienter contra fidem hareticus est, licet paratus.*

56 *Nolens credere viro docto est hareticus.*

57 *Episcopis, Inquisitoribus, & alijs credendum in rebus fidei.*

58 *Cito credens leuis est corde, explicatur.*

59 *Articuli nondum definiti sunt in opinione.*

60 *Fides sufficienter proposita Hebreis, & Hereticis, quomodo?*

61 *Signa tria probantia fidem nostram esse bonam, alias non.*

62 *Infideles à nobis remoti efficaciter edocendi.*

63 *Opinio credita probabilis contra fidem nulla est.*

64 *Patiens tentationes inuitus non est hereticus.*

65 *Protestatio vtilis scrupulosis.*

66 *Hereticus est paratus ab Ecclesia corrigi, si conuincantur.*

67 *Heresis sola mente committitur.*

68 *Non est hereticus asserens heresim, quam non credit.*

69 *Negans propositionem, quam falso putat de fide non est formaliter hereticus.*

70 *Fidem violans non semper hereticus.*

71 *Propositionem falsam credens veram de fide definitam non est hereticus.*

72 *Ad heresim non requiritur formalis cōtradictio Ecclesie.*

73 *Paruitas materie hic locum non habet.*

74 *Dubius in fide est hareticus.*

75 *Non crederem, licet hoc esset de fide, hareticus est.*

76 *Hereticus non est discredens articulum priuatim reuelatum.*

77 *Christum risibilem negan praesumptus hereticus.*

78 *Proferens verba ioco, ita, non est hereticus.*

79 *Verba ambigua in bonum sensum trahuntur.*

80 *Ioco facta peccatum, nec poenam inducunt.*

81 *Rea mens facit ream linguam.*

82 *Corrigere se sapientis est.*

83 *Protestatio fidei ne quis praesumatur hareticus.*

84 *Auctoris protestatio fidei.*

85 *Libros componens vtiliter addit protestationem.*

86 *Protestatio est, eorum que ab animo pendent.*

87 *Libros componens excusatur.*

88 *Libris damnatis, non ideo nomen Auctoris.*

89 *Protestato quando non reuelat protestante.*

90 *Manifestus, vel occultus hereticus quis*

91 *Heresiarcha quis dicatur?*

92 *Seculari curia traditur.*

93 *Non negantur Sacramenta.*

94 *Relapsus hereticus quis dicatur?*

95 *Laicus iudex, cui traditus fuit Relapsus, simpliciter debet exequi sine cognitione cause.*

96 Re *in compositione reduplicat actum eiusdem speciei.*

97 *Relapsus presumptiuè dicitur quis quatuor modis.*

98 Simpliciter, & generaliter *idem.*

99 *Relapsus non est ex solis suspicionibus.*

100 *Praesumptio non sumitur ex praesumpto.*

101 *Relapsus non dicitur, qui negauit Paradisum, & post immortalitatem animae.*

102 *Praesumptio non habet locum vbi veritas.*

103 *Praesumptio cedit veritati.*

104 *Hareticus poenitens quis dicatur, & quando illi parcitur.*

105 *Poenitentia vera quae praesumatur.*

106 Continuo, Confestim *quid importent?*

107 *Poenitentibus in certis casibus non parcitur.*

108 *Affir-*

CAPVT NONVM.
DE HAERESI,
ET HAERETICIS.

1 INFIDELITAS genus est ad Iudaismum, Paganismum, & Hæresim, quia hęc tria dicunt carentiã fidei, quorũ importat Infidelitas.

2 Solet autem Infidelitas accipi duobus modis; vno, negatiuè qualis censetur esse in eo, qui de fide numquam audiuit, ideo vocatur infidelis negatiuè, & respectu huius carentiæ non dicitur peccare; altero modo contrariè quis dicitur infidelis, qui scilicet de fide cognitionem habet, sed illi aduersatur nolens assentiri, cuiusmodi sunt Iudæi, Turcæ, & Gẽtiles multi fidei Catholicæ notitiam habentes, & illi nolẽtes credere, prout dixi *cap.* 1. *num.* 85. De Hæresi tantum hic agendum est, de qua.

Quæres 1. Eius Erymologiam?

3 *Resp. Hæresis ab electione dicitur, quod scilicet eam sibi vnusquisque eligat disciplinam, quam putat esse meliorem*. Inquit S. Hieronymus relatus *cap. Hæresis* 27. 24. *q.* 3. Licet Hæresis dicat electionem melioris sententiæ, ac proindè dicere etiam possit de Catholica doctrina, quã Paulus *Act.* 24. *num.* 14. asserit quosdam vocare Hæresim, nihilominus apud Catholicos vsu receptum est, quod accipiatur pro falso dogmate contra fidem Catholicam. Dicitu vocari Hæresim ab
Hærendo, quia firmiter inhæret intelle- 4
ctui malè sentientis de fide, in quo tamquam hedera paulatim radices figit, & succrescit in graue damnum religionis Christianæ, & ita illi coniuncta est, vt in ea obstinate, & pertinaciter se habeat.

Quæres 2. Quid sit Hæresis?

Resp. Est error intellectus voluntariè 5
assertus ab homine Babtizato ex parte contrarius fidei Catholicæ. Hæc definitio in re non discrepat ab alijs per doctores traditis, quas ad verbum refert Farin. *q.* 178. initio. Explicandæ sunt singulæ particulæ.

Dixi primo, quod hæresis est error in- 6
telle-

tellectus, quia cum sit sub genere vitiorum, nonnisi vitium, & errorem producere potest, sicut è contra fides, cui opponitur, cum sit virtus, necessario habet gignere actum virtutis, qui erit verus assensus contrarius errori, & falsitati. Error autē iste est actus falsus intellectus praue sentientis consistens in discredere ea, quæ pertinent ad fidem. In iure autem Hæresis vocatur error *cap. 1. 2. 3. 24. q. 1. cap. Qui 32. 24. q. 3. cap. Qui 2. de haret.* dicitur peruersum dogma *cap. Inter 26. 24. q. 3.* falsa, & noua opinio ex vana gloria, & affectu principiandi *cap. Hæreticus 28. 24. q. 3.* Vnde benedixit Cyprianus *lib. 1. Epist. 3.* ibi.

Neque enim aliunde hæreses ortæ sunt, aut nata sunt schismata, quam inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus iudex vice Christi cogitatur. Igitur de ratione substantiali hæresis est, quod sit
7 error, seu propositio falsa, peruersum dogma, omnimoda carens veritate.

8 Dixi secundo, quod hæresis est error voluntarius quia cum iste error sit peccatum, necessarium est, quod sit voluntarium, siquidem voluntarium est de substantia peccati, quia nullum peccatum nisi volūtarium secundum D. Aug. & D. Chrysostomum relatum *cap. Sicut enim 10. 32. q. 5.* Voluntarium autem
9 secundum Aristot. est id, quod est in agente cognoscente singula, in quibus est actio, consequenter, vt quis dicatur commisisse peccatum hæresis, nec esse est, quod sciat, & aduertat se errare in fide, & discredere aliquid eorum, quæ Ecclesia præcipit esse credenda, aliter actus huius erroris non esset voluntarius, si errans ignoraret suum dictum, & errorem esse contrarium determinatis
10 de fide. Vnde dicere, quod hæresis est error voluntarius idem est ac dicere, est error pertinax, nam ille dicitur hæreticus pertinax, qui licet sciat, & aduertat, seu dubitet se dicere aliquid contra fidē, nihilominus vult tenere hunc errorem contra fidem. Ille igitur est hæreticus voluntarius, & pertinax qui tenet aliquid quod scit, vel dubitat esse contra Catholicam fidē, seu qui scit suam opinionem esse contrariam Ecclesiæ Catholicæ. Sed de hac pertinacia infra, *quæst. 5.*

Dixi tertio, quod hæresis est error assertus, nam quis non euadit hæreticus 11
per solam narrationem hæresis, quia hoc modo doctores de hac materia tractantes, & hæreticorum errores confutantes, essent hæretici, quia illorum falsa dogmata inpugnare nequeunt sine illorum relatione, & narratione, sit ergo quis hæreticus per assertionē, & assensum proprij intellectus falsi alicuius dogmatis contra fidem. Ex quo infertur, hæresim consistere in iudicando, seu dicendo assertiuè aliquid scienter contra fidem, non autem in faciendo aliquid contra eādem, vt lacerando imagines, adorando Idola &c. Verum quidem est quod similia facta sunt significatiua hæresis reddentia perpetrantes illa suspectos vehementissimè de hæresi, vt docent omnes, cum quibus infra.

Dixi quarto, quod hæresis incurritur 12
ab homine Baptizato, ab homine quidem, quia ad eius perpetrationem requiritur error, & falsitas ex parte intellectus, & consensus pertinax ex parte voluntatis, quæ duæ potentiæ reperiuntur in homine, & non in cæteris animantibus, quæ ideo sūt incapacia hæresis. Esto verò Angeli vtraque sint potentia præditi tam boni, quam mali, quia tamen illi, cum sint in gratia confirmati, & beati, errare non possint, hæretici non sunt præterquamquod in illis fides non est, ergo neq. hæresis locum habere potest, isti verò, quia sunt peruersi, licet male de fide sentire possint, & non sunt tamen dicendi hæretici, quia non sunt Baptizati, neque subdi possunt Ecclesiasticis obligationibus, sicut nec boni, ideo in illis Hæresis locū non habet. Vt quis sit hæreticus necesse est, quod sit baptizatus, quia per heresim quis dicitur aduersari, & contrariari fidei, quam in baptismate recepit; ergo qui illa caret defectu baptismi eidem fidei aduersari non dicitur.

Dixi quinto, quod hæresi debet esse 13
error

error contrarius fidei, per quod alij errores, qui fidei non opponuntur, sed alijs virtutibus distinguuntur ab hæresi. Omne autem vitium aduersatur alicui virtuti, cuius destructionem intendit, & sicut fides inclinat ad credenda ea, quæ ab Ecclesia proponuntur credenda, ita hæresis vitium illi oppositum inclinat ad discredendum ea, quæ ad fidem spectant, fidei munus est cõseruare res credendas à fidelibus, hæresis verò propriũ est easdem destruere.

14 Dixi sexto, quod hæresis ex parte, & non in totum est contraria fidei, quia qui discrederet omnes articulos, ac proindè omnem fidei rationem, quæ ex illis componitur, non diceretur simpliciter hæreticus, sed propriè Apostata, vt si quis ex Christiano fieret Iudęus, vel Paganus, Turca, vel Gentilis, iuxta quod dixi pręcedenti capite.

Quæres 3. Vt quis incidat in hæresim an necessarium sit vt Baptismate sit initiatus, & quo? Triplex baptismum, fluminis, flaminis, & martyrij, de hoc tertio non est sermo, quia per illud homo moritur pro fide Christi, ideo amplius peccare non potest, neque incidere in hæresim, restat difficultas de duobus reliquis.

15 *Resp.* Ad incurrendum hæresis crimẽ necessarium est validum baptisma fluminis, per quod fides Catholica solemniter profitetur, quare fictè, seu inualide baptizatus, licet postea habeat baptismũ flaminis discredens articulos fidei non est hæreticus, sed Iudaismum, vel Paganismum perpetrare dicitur, similiter Cathecumenus hæreticus non dicitur discredens mysteria fidei, sed adhuc iudaizare, vel paganizare iuxta sectam, quam sequebatur, antequam fieret Cathecumenus.

Prima pars, quod inualidè, vel fictè baptizatus non dicatur propriè hæreticus, suadetur, Tum, quia secundum D. Thom. ab omnibus receptum 2. 2. *q.* 10. *art.* 5. species infidelitatis sunt tres, Hæresis, Iudaismus, & Paganismus, quã distinguit per ordinem ad fidem professam, & susceptam in baptismate, vel non professam, neque receptam, qui igitur fidem non receptam impugnat committit peccatum Paganismi sic peccant Pagani, Maumetani, & Gentiles, qui verò fidei receptæ in vmbra, & figura aduersatur, peccat Iudaismi peccato, hoc criminis genere inficiuntur soli Iudæi; qui fidem receptam in manifestatione veritatis negat, dicitur hæreticus, & is vocatur solus Christianus ex vero, & valido baptismo aquæ, in hoc enim manifestatur veritas fidei. Sicut enim homo caractere fidei in baptismo suscepto Christum profitetur, ita & eidem aduersari dicitur ille tantum hac ratione, qui Christum non profitetur caractere fidei recepto in baptismate, vt tradit Caiet. ibid. *q.* 11. *art.* 1. Ex his deducitur inualidè, aut fictè baptizatum fidem nullatenus profiteri in manifestatione veritatis. Nec placet responsio Becani *cap.* 14. *de fide q.* 2. *num.* 5. dum explicat ea D. Thomæ verba: *In veritate*, idest, *Non in vmbra, & figura*. Quia esto aliàs hæc bona sit interpretatio, tamen hic non facit ad propositum, quia intelligitur proportionaliter in ordine ad fidem Iudæorum, qui sicut suam fidem profitebantur per Sacramentum circumcisionis, quod erat signum fidei vniens homines Cõgregationi fidelium, ex D. Thom. *par.* 3. *q.* 70. *art.* 1. ita qui fiunt Christiani fidem Christi profitetur per baptismum, quod vocatur Sacramentum fidei, ergò sicut fides Hebræorum, licet in vmbra, & figura non erat sine circumcisione, ita neque Catholicorum fides dicetur suscepta in veritate, nisi per receptionem baptismi. Tum, quia inualidè baptizatus, seu fictè idem est, ac simpliciter nõ baptizatus, quia Baptismum nihil in eo operatatum fuit, quod enim nullum est, nullum effectum producere potest, *lib.* 4. *§. Condemnatum, ff. de re iud.* Rota *vol.* 4. *decis.* 693. *num.* 2. sed nondum baptizatus peccando contra fidem iudaizare, aut paganizare dicitur, & non hæreticare; ergò idem dicendum est de inualidè, & fictè baptizato. Tum, quia per huiusmodi non baptismum nullam cõtraxit obligationem, ergò neque aliquod speciale

speciale genus peccati perpetrare dicitur, quod aliàs penderet ab ea obligatione ex verò baptismo. Tum à simili de inualide professo, cuius inobedientia, proprietas, & luxuria non induit malitiam sacrilegij, vt probaui *resol.* 127. *n.* 4. ergo idem dicendum de inualide baptizato. Confirmatur responsio ex infra dicendis. Quod inualidè baptizatus, aut ficte discredens res fidei non sit propriè hæreticus, docet Sanchez *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 34. & 35. citans pro se Arrag. Toletum, Vgol. & Sair. Tabien. *verb. eod. num.* 1. ad finem, Nauar. *cap.* 11. *n.* 22. §. *Secundo*, Couar. *lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 2. & alij communiter cum D. Thom. loco citato, dum requirunt baptismum in hæretico, contra Castrum, Suar. & Bannez allegatos à Sanchez quos sequitur Carena *par.* 2. *tit.* 1. *num.* 28. quorum argumentis respondetur infra in tertia parte.

16 Secunda pars, quod nō sufficiat baptismum flaminis in ijs, qui carent baptismate fluminis, suadetur, Tum quia, per hoc non solemnizatur fides, sed tantum per baptismum aquæ, quod ideo à sanctus Patribus vocatur baptismum fidei. Tum quia, quilibet homo etiam Iudęus, Paganus, &c. potest habere hunc baptismum flaminis, quod est habere contritionem de suis peccatis; quod si postea aduersetur fidei, hoc peccatum non dicetur hæresis, sed alterum ex illis duobus, non enim per hoc dicitur reliquisse priorem statum. Oppositum sentiunt doctores citandi infra tenentes Cathecumenum esse hæreticum negantem res fidei, in terminis Ricciull. *lib.* 6. *cap.* 3 *num.* 3. asserens inualidè baptizatum discredentem esse hæreticū, quia quamuis baptizatus non esset, erat tamen baptizarus in flamine, & si contigisset ipsum decedere defectu baptismatis cælestis aditus illi nō fuisset occlusus, *cap.* 2. *de præsb. non bapt. cap. Debitum, de bapt.* Quamuis id verum sit respectu salutis, nihil tamen probar pro hæresi, quia hoc baptismum flaminis non durat inhomine, nisi quando est in gratia, vnde sequeretur, quod si existens in mortali, & discrederet, nō peccaret amplius peccato hæresis, quia caret baptismo flaminis, hoc igitur baptismum contritionis, quod sic vocat Glosa *in cap. Firmissimè* 3. 15. *q.* 1. vnicum producit effectum nimirum salutis. Confirmatur, quia peccatū infidelitatis illud baptisma flaminis destruit, non enim stant simul actus contritionis, & perpetratio peccati, cū illa huius sit destructiua, ergò non potest concurrere ad specificationem infidelitatis.

17 Tertia pars, quod Cathecumenus discredens non sit hæreticus, probatur, Tum quia, hæreticus ex probatis dicitur ille, qui fidem solemniter professus est in baptismate, Cathecumenus autem fidē addiscit, quam intendit solemniter profiteri, ergò si discredit non est hæreticus. Tum quia, ille est hæreticus, qui discedit à fide Christiana *cap. Hæretici* 30. 24. *q.* 1 sed Cathecumenus recedens non dicitur discedere à fide Christiana, quia nondum Christum induit per baptismū, Ad Galat. *cap.* 3. *nu.* 27. *Quicumque in Christo baptizatis estis, Christum induistis* ideo enim quis dicitur habere fidem Christianam, quia Christum induit per baptismum, in quo professio fit Christianę fidei. Ita Sair. *lib.* 3. *de censur. cap.* 4. *num.* 11. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 7. *nu.* 34.

Cathecumenos discredentes esse hæreticos docent Suar. *de fide disp.* 19. *num.* 3. & *de censur. disp.* 21. *sect.* 2. Sanct. *de hæres. cap.* 1. *dub.* 2. *num.* 3. citatis à Catena *par.* 2. *tit.* 1. *num.* 25. vbi eam vocat certissimam in foro interiori, & probat, quia ex eo, quod iste recedit ab eo, quod iam credidit dicitur infidelis, sed non est Iudæus, neque Paganus, ergò est hæreticos, cum sint tantum tres species infidelitatis.

Nego minorem, quia illis sectis nullus cum effectu dicitur renuntiare nisi per realem baptismi fluminis receptionem, quo incipit esse in numero fidelium, nō enim absurdum est, quod quis sit adhuc in suo priori statu, & procuret transire ad alium sine comparatione longè perfectiorem, nam videmus nouitium in anno probationis esse in quodam statu

medio

medio inter laicũ, & religiosum, sed quo ad transgressiones, & peccata cẽseri adhuc in statu laicali, quia nulla illius trãsgressio recipit malitiã sacrilegij, si enim inobediens est, si fornicarius, non ideo sacrilegus est, quia nondum profecit, pari ratione existens Catecumenus eo tẽpore est in quodam statu medio inter illos, & Christianismum, in quo si peccet contra fidem, hoc peccatum, quod hæresis dicitur, non incurrit, quia nondum per baptismum fidem professus est, sed peccare dicitur eo peccato, quod illi adscriberetur, si numquam cogitasset de fide Christi suscipienda, ac proinde eius peccatum dicetur Iudaismum, si est Iudæus, vel Paganismum, si alterius sit sectæ.

Quæres 4. An inualidè, vel fictè baptizatus, & pariter Catecumenus incurrant pœnas iuris, nimirum excommunicationis, infamiæ Confiscationis bonorum &c. si discredant aliquid, vel à fide recedant, & dictis pœnis, & alijs affici possint ab Inquisitoribus, & cogi ad fidem per susceptionem veri baptismatis?

Resp. Catecumeni in neutro foro sub-
18 duntur illis pœnis, nec ad fidem recipiendam, ad quam sunt tantum exhortandi, cogi possunt. Baptizati verò inualide, vel ficte in foro interno immunes ab illis pœnis, quibus in foro externo puniri possunt, quamdiu non probatur per ipsos nullitas, & fictio baptismi, quod si ex eorum culpa accidit, puniẽdi sunt, aut cogendi ad verum baptisma, si pœnam effugere volunt.

Primum, de Catecuminis exemptis à pœnis probatur, quia constat, illos non esse directè subiectos Ecclesiæ, cum nondum receperint baptisma, quod subijcit legibus Ecclesiasticis. Ita Sair. *lib.3. de cens. cap. 4. num.11.* Sanch. *lib. 2. cap.7. num. 34.* Pro foro externo, Suar. Sanct. Fillic. Farin. quos pro se citat Carena *par. 2. tit. 1. num.26.*

Secundum, quod Catecumeni rece-
19 dentes non sint cogendi ad baptismum, suadetur, Tum quia Ecclesia super illos nullum ius habet, ergo cogere non potest illos. Tum quia ex parte baptizandi requiritur intentio saltem habitualis recipiendi baptisma, secundum Silu. & alios, apud Bonac. *par. 6. de Baptismo, num.16.* sed in nolente recipere baptismum nulla est, intentio, ergo cogi non potest ad nullum actum.

Tertium, quod baptizati immunes 20 sint ab illis pœnis in foro conscientiæ, patet ex dictis, quia soli verè baptizati subduntur legibus Ecclesiasticis. Ita docent omnes supracitati, Sair. *lib. 3. cap.4. num.11.* Sanch. *lib.2. cap.7. n.35. & 36.* In foro externo subduntur, quãmdiu Ecclesia ignorat nullitatẽ, & fictionem, quia habet præsumptionem iuris prose cõtra illos ex illo actu baptismali, qualiscumque fuerit, cum exterius reputetur verum baptisma, donec oppositũ probetur, vnde cum superior Ecclesiasticus sit in possessione iurisdictionis potest declarare illos incidisse in pœnas, & punire. Faciunt quæ dixi præced. *cap. q.9.* Ita sentit Ricciull. *lib.6. cap.3. n.5.* Sanch. *lib.2. cap.7. n.35.* Carena *part.2. tit.1. num.29.*

Quartum, quod cogendi sint ad verũ 21 baptisma, probatur, quia coactio conditionalis ad baptismum, vt pœna euitetur non aduersatur baptismo, *cap. De iudeis 5. dist.45. cap. Maiores 3. §. Dormient bus de bapt.* quia dicitur habere intentionẽ, & voluntatem talem, quæ sufficit ad baptismum. Ita omnes *in 4. dist.4.* vbi Scotus *q.4.* & cum eo Faber *disp.11. n.2.* Silu. *ver. Baptismus num.10.* Id maximè procedit, quando nullitas nõ fuit ex sua culpa, sed ministri defectu, siquidem ex parte sua dicitur illud suscepisse, & sic docet Sanch. *lib.2. cap. 7.* extremis verbis. Ecclesia autem habet ius puniendi ficte, vel nulliter accedentem, ex culpa propria, aut quia discredit, consequenter ad pœnam effugiendam cogi potest ad baptismum, quando nullum fuit, si verò nulla est causa puniendi, vt in Catecumeno, nullus cogi simpliciter potest ad recipiendum baptisma, quando expressè contradicit, quia tunc baptizandus caret omnino voluntate, & intentione recipiendi illud, & sic frustra, & sacrilege atten-

attentatur Sacramentum. Videtur supradictis obstare, *cap. Sicut.* 35. 1. *q.* 1. *Sicut ficti veraciter non ficte recipiunt, nec eorum baptisma reprobatur*. Quod clarius habetur *cap.* 3. §. *Dormientibus, de baptismo*, ibi: *Baptismi suscipit Sacramentum, sicut & is, qui ficte ad baptismum accedit, characterem suscipit Christianitatis impressum*. Ergo ficte accedens recipit validũ baptismum contra supradicta. Sed his respondetur, in locis citatis, fictionem sumi pro indispositione subiecti, nos autem superius locuti fuimus de fictione negatiua scilicet nolendi recipere baptismum, consequenter in hoc sensu baptismum ficte, & inualidè recipere ex parte subiecti idem est, quod carere intentione illud suscipiendi.

Quæres 5. An pertinacia sit de ratione essentiali hæresis, ita vt nullus sit dicendus hæreticus, nisi in sua opinione sit pertinax? & quid sit ista pertinacia?

22 *Resp.* Pertinacia est de ratione essentiali hæresis de communi sententia omnium doctorum fundata in doctrina S. Augustini pluribus in locis præsertim in duobus relatis. *Cap. Dixit* 29. 24. *q.* 3. ibi: *Qui sententiam suam, quamuis falsam atque peruersam nulla pertinaci animositate defendunt, presertim quam non audacia suæ præsumptionis pepererunt, sed à seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quęrunt autem sua sollicitudine veritatem corrigi parati, cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi*. Et *seq. cap. Qui in Ecclesia* 31. ead. *Qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid prauumque sapiunt, si correpti, vt sanum rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hæretici fiunt*. Ista omnes doctores cum D. Thom. *2. 2. q. 5. art. 3. q. 11. art. 2. ad* 3. Sair. *lib.* 3. *cap.* 4. *de censur. n.* 10. Sanchez *lib.* 2. *cap.* 7. *initio*, Becan. *cap.* 14. *de fide, q.* 2. *num.* 12. Carena *par.* 2. *tit.* 1. §. 2. Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 2. Corduba *lib.* 1. *q.* 17. §. 7. Portellus *ver. Heresis*.

23 Pertinacia autem in hæresis in eo cõsistit, quod quis consentiat firmiter in aliquid, quod scit vel dubitat esse cõtra fidem, & determinationem Ecclesiæ, pertinacia igitur est voluntarius consensus in aliquid, quod cognoscitur actu, & aduertenter, vel dubitatiuè esse contra fidem, ita omnes supracitati cum alijs explicant pertinaciam hæresis, cum aliqua tamen differentia, de qua infra quæstione sequenti.

Et id totum colligitur ex D. Augustino locis supracitatis, qui alibi dixit: *Errare potero, sed hęreticus non ero*. Intellige, nisi postquam cognitionem habuero, me errare contra fidem, si iterum in errorem consentiam, & illum non damnem, cum primum scio, esse errorem cõtra fidem. Ratio est, quia Hæresis sicut alia peccata, non committitur, nisi præcedat consensus hæreticantis, sed ignorans, & inaduertens non dicitur consentire, *l. Nihil* 117. *de reg. iur. l. si per errorẽ, ff. de iurisd. om. iud.* neque incidere in hæresim. Ad hæresim, sicut ad quoduis aliud peccatum, concurrit intellectus, & voluntas, ille quidem assentiendo, & iudicando id esse verum, quod scit esse contra fidem Christianam, vt puta, hæreticus iudicat verum esse, Papam non habere potestatem, quod scit esse contra determinationem Ecclesiæ; voluntas verò concurrit, in quantum consentit, & approbat iudicium prauum ab intellectu factum, respectu cuius hæresis, dicitur voluntaria, siquidem voluntarium id dicitur, quod est in agente cognoscente singula in quibus est actio, ex quo voluntas cum sit cæca, ducitur ab intellectu, qui notitiam habet omniũ circumstantiarum, quarum obiectum, circa quod versatur actio agentis, capax esse potest, dube igitur intellectu, & posito voluntatis consensu statim sequitur peccatum sub ea malitia, qua pręcognitum fuit.

Deducitur ex his primo, pertinaciam non importare perseuerantiam, & permanentiam in asserto falso, cum hęresis posita cognitione erroris fieri possit in instanti, sicut quis potest scienter velle aliquid sine temporis diuturnitate, voluntas igitur, & intellectus in instanti 24

suos actus tam veros, & bonos, quam falsos, & malos producere possunt, ergò
25 & hæresim. Secundo illum adhuc dici hæreticum, quem statim dicti pœniter, paratum post assertam hæresim corrigi, quia pœnitentiæ signum arguit factam hęresim, sed eam non tollit, nisi sit contritio in foro animę cum voto Sacramēti. Vnde bene dixerunt Turrecr. *in cap. Diuortium*, *dist. 1. de pœnit.* quod subitanea pœnitentia non spectatur, sed delictum perpetratum.

Quæres 6. An pertinacia, ad hæresim spectans, ita includat in se cognitionem, & scientiam eius, quod negatur ab hæretico, esse de fide, vt quælibet ignorantia etiam culpabilis, crassa, & affectata excuset ab hæresi incurrenda? Pro cuius resolutione notanda sunt nonnulla de ignorantia, quæ faciunt ad intelligentiam quæstionis.

26 Ignorantia, quæ est carentia scientiæ, diuiditur in ignorantiam Iuris, & Facti, & vtraque, in ignorantiam Inuincibilē, & Vincibilem, hęc autem Vincibilis subdiuiditur in Affectatam, Crassam, Tenuem, & Comitantem. De quibus multa dixi *Resolut.* 38. hic repetam pro illis, qui illum tomum non habent, & nonnulla addam pro expositione quæstionis.

Iuris ignorantia est illa, qua nescitur
27 ius. Facti verò qua ignoratur factum esse peccatum. Exempli gratia, ignorantia, qua nescio legem prohibentem sub excommunicatione percussionem clerici, vocatur Iuris, seu legis. Ignorantia verò, qua ignoro Petrum à me percussum esse Clericum, dicitur ignorantia facti, quia ignoro circumstantiam Clericatus in Petro, licet aliàs sciam percussionem Clerici esse sacrilegam, & inducere excōmunicationem, hæc scientia vocatur iuris. De quibus intelligitur illa iuris regula 13. *in 6. Ignorantia facti,*
28 *non iuris excusat*: quæ propriè locum habet pro foro externo, Sanchez *lib. 9. disp. 32. num.* 10. & *lib. 1. cap. 16. n. 26*: Megal. *consil. 31. num.* 4. Non excusat,
29 quia ignorare ius est lata culpa, Paris. *lib. 11. de Resignat. q. 13. num. 91.* & æqui-
paratur, dolo. *l. Magna negligentia, ff. de* 30
verb. signif. ex eodem *q. 21. de Confident. num. 2.*

In nonnullis tamen casibus excusat 31
ignorantia iuris in foro etiam externo. *Primò*, in constitutionibus extra corpus iuris, Abbas in *cap. Pastoralis*, vbi Felin. *de fide instrum.* Graff. *par. 1. lib. 4. cap. 9. num. 23. Secundò*, quando ius est dubiū, Nauar *consil. 4. de vsur. num. 7. & consil. 10. de sepult. num. 7.* Sanchez *lib. 5. disp. 3. num. 13.* ex Dyno, & Couar. *Tertiò*, quādo ignorantia est circa apices iuris, & similiter ius nō est frequentatum, Nauar. *cit. de Vsur. Quartò*, excusantur mulieres, & rustici, atque minores, Gratian. *in cap. 23. 22. q. 4.* vbi Glosa *ver. Cui permittitur*, Grilenz *consil. 170. num.* 16. Thomaset. *reg.* 141. excusat respectu casuum in iure expressorum, ex Baldo *in l. Cum allegas, C. de Vsur. Quinto*, excusatur, qui nouus est in loco inibi incipiens habitare, Seraphin. *de priuileg. 4. num.* 117. Gailard. *lib. 2. obseruat. 4. 8. num.* 28. apud Barbosam *Axiom. 113. num. 10. Sextò*, quando ignorantia iuris habet admixtum errorem facti, Socin. *lib. 1. consil. 47. num. 11.* Mascard. *concl. 639. num. 20.* Tuschus *lit. I. concl. 13. num. 18.* ex eodem Barbosa.

Sed qualis ignorantia est, qua quis 32
nescit se errare contra fidem? iuris ne, an facti? Est facti simul, & iuris, quia hæresis constituitur ex dicto, quod asserens scit esse lege Ecclesiastica contrariū fidei, ac proindè hæresis resultat ex sciētia iuris, & facti. E contra posita ignorantia, hęresis non est, ergo hæc ignorantia respicit vtrumque, consequenter est tam facti, quam iuris. Verum quidem est, quod magis pendet ex parte iuris, sicut enim assertum falsum in tantum est hæreticum, in quantum illud asserens scit, vel dubitat iure aliter esse definitum, ita idem assertum respectu alterius ignorantis ius, non dicitur hæreticū, in quantum ignorat ius de fide definire oppositum.

Siuè ergo ignorantia sit iuris, siuè fa- 33
cti, vt non inducat peccatum præsertim in foro cōscientiæ debet esse probabilis, & inculpabilis, seu inuincibilis, hæc enim

enim sola excusat à peccato præsertim mortali, vt docent omnes, & deducitur ex Sacra Scriptura, Genes. *cap.20. n.4. Domine num gentem ignorantem, & iustũ interficies*. Vides, homo iustus, & ignorans, intellige probabiliter, comparantur in eo, quod Deus neutrũ interficit morte peccati, sed iustus non peccat, ergò neque ignorans. S.Paulus 1. *ad Timoth. cap.1. num.13. Misericordiam Dei consequutus sum, quia ignorans feci in incredulitate*. Quod ignorantia probabilis à peccato excuset, Glos. *in cap. Turbatur 12.1. q.4. cap. Apostolicę 9. de cler. excom. ver. Ignorantia*, *cap. Si vir. 2. de cognat. spirit. cap. fin. dist.37.* Nauar. *tom.3. in cap. Consideret n.87.* Sanch. *lib.1. cap.16. num.9.* vbi id vocat certissimum, & citat D.August. *lib.1. Retract. cap.18.* D.Th. *1.2. q.76. art.3.* Ratio est, quia ignorantia efficit ne actus sequatur voluntarius, ac proinde ne fiat peccaminosus, nullũ enim peccatum, nisi voluntarium. Sed modo videndum est, quomodo ignorãtia cognoscatur probabilis ad excusandum à peccato.

34 Probabilis ignorantia est illa, qua quis nescit ea, quæ scire non tenetur; aut si tenetur, nulla præcessit in eo aduertentia, cogitatio, aut dubitatio, & si aliqua præcessit, ignorans adhibuit sufficienter diligentiam inquirendo per se, si est literatus, vel per aliorum consilia veritatem rei, & non potuit eam scire, neque dubium vincere. Vocatur autem inculpabilis, quia caret culpa; inuincibilis, quia diligentia vinci non potuit; probabilis, quia probatur esse sine peccato; iusta, quia æquum est illa laborantem non peccare; demum dicitur antecedens nõ solum quia est ante actum, sed etiam quia præcedit consensum voluntatis in actum contra legem factum. Diligentia autem adhibenda ad excludendam ignorantiam, & sciendum quod ignoratur, quanta & qualis esse debeat, certa regula dari non debet, sed id relinquitur arbitrio prudentis, attentis circumstantijs, quæ ad factum pertinent; Veritas autem inquirenda est ab ijs, quibus ex officio incumbit, vt à Parocho, à quo sui subditi erudiendi sunt. Item à viris doctis, seu ab alijs, qui facto interfuerunt. His enim consultis, si adhuc ignorantia remanet vocatur Probabilis, & Inuincibilis.

Hæc ignorantia non solum excusat à 35
peccato, sed etiam à censuris, & irregularitate ex delicto, & à pœnis priuationis vocis, & officiorum, Ratio est, quia hæc omnia sunt pœnæ, quæ semper supponunt culpam, *l. Sancimus, C. de pœnis*, Sanch. *lib.1. disp.36. num.4.* & alij omnes cum pœna sit medicina culpæ, D.August. *lib.1. Retract. cap.9.* & colligitur ex Iob *cap.4. Quis vnquam innocens perijt? aut recti quando deleti sunt*, ac proindè illi proportionari debet, *cap. Non afferamus 21. 24. q.1.* & alibi, iuxta illud Deuter. *cap.25. Pro mensura delicti, erit, & plagarum modus*. Sed ignorantia inuincibilis ex supra dictis excusat à culpa, & peccato, ergò etiam à pęna quacumque ex prædictis, & ita docent omnes super *cap.2. de constit. in 6.* Felin. *in cap. Cœterum, de rescr. num.19.* Gratian. *discept. cap.631. num.14.* Sigism. *de elect. dub.3. num.6.* Scotus *in 4. dist.6. quæst.8.* Sanch. *lib.9. disp.32. num.28. 29. 36.* Nauar. *consil.10. de sepult. num.4.* Nald. *verb. Ignorantia num.7.* procedit siuè censura adiecta sit legi Ecclesiasticæ, aut diuinæ, vel naturali, quia quis licet non ignorer legem naturæ, potest tamen probabiliter ignorare pœnam illi adiunctam.

Crassa ignorantia est illa, quæ proce- 36
dit ex maxima, vel magna negligentia, & temeritate sciendi necessaria quæ potuit scire à se prænisa: Vel est illa, qua quis ignorat publica, manifesta, & ea, quæ omnes fere eiusdem professionis sciunt. Dicitur crassa ex similitudine crassorum, qui multum negligentes sunt in suis operibus; supina vocatur, quia homines ita dispositi censentur otiosi. Benè Megalius 1.2. *lib.2. cap.18. num.55. & part.3. lib.2. cap.4. num 3.* Sanchez *lib.1. cap.16. n.7.* Hæc autem inducit peccatũ mortale, quia fundatur in magna 37
negligentia, & temeritate, ita quod neq. à peccato, neque à censuris, irregulari-

tate, & alijs pœnis excusat, expresse *cap.*
2. de constit. in 6. cap. Apostolicæ 9. de
cler. excom. Sanch. *lib.9. disp.32.num.31*
Portellus *ver. Ignorantia num.27.* Bonac.
q.2. de cens. in genere p.1. num.10. Diana
part.3. tract. 5. resol. 13. part.4. tract.2.
resolut.85. Cœlestinus ex nostris in suo
38 Comped. Theol. *moral. tract. 3. cap. 5.*
num.2. Limita prædicta, nam quando
ad incurrendam censuram lex præscri-
bit scientiam, ausum, præsumptionem,
aut temeritatem, non sufficit quæcum-
que ignorantia crassa, sed ea, quæ co-
niuncta est cum maxima negligentia,
temeritate, & dolo, ita docui cum
Sanch. præcitata *Resolut.38. num.64.* in
hanc sententiam Diana *part.3. tract. 5.*
resol.13. §. Notandum, vocat Pontium,
Sanch. Curiel. Henriq. Auilam, & Mo-
linam. Sed oppositam sententiam To-
let. *lib. 1. cap. 48.* Alterius *disp. 11. de*
cens. de susp. cap.5. §. Hoc autem, & mul-
ti alij, nullam ignorantiam crassam ex-
cusare à censuris, sicut non excusat à
peccato, longè probabiliorem putant,
quia est conformis viri pluribus in locis,
39 *cap. 2. de constitut. cap. Apostolicæ 9. de*
cler. excommun. præterquamquod con-
stitutiones, & statuta pænalia ferè sem-
per conduntur cum illis clausulis: *Qui*
scienter, temerariè, ausus fuerit, præsump-
serit. Et iura allegata non distinguunt
inter vnam, & aliam ignorantiam se-
cundum latitudinem maioris, vel mino-
ris negligentiæ; vltra quod omnis igno-
rantia crassa à peccato mortali non ex-
cusat, ergò neque ab eius pæna, quæ ex
illo infertur.

40 Tenuem ignorantiam vocaui citata
Resolut.38. num.65. illam, quæ procedit
ex leui negligentia addiscendi necessa-
ria, habet plus de diligentia, licet non
sufficienter, ratione cuius arguit solum
peccatum veniale.

41 Comitans ignorantia dicitur illa, quæ
si non adesset, actus tamẽ malus adhuc
fieret, e. g. Petrus est ita malè affectus
contra suum inimicum, vt si sciuisset, ip-
sum fuisse in loco, vbi illum occidit loco
feræ, adhuc voluisset illum occidere,
hæc ignorantia semper est coniuncta
cum actu peccaminoso ratione mali af-
fectus ad peccandum. Vide loco citato.

Affectata demum ignorantia est illa,
qua quis ex industria, & studiosè non
vult addiscere, vt liberius peccet, vel 42
quia paruipendet ea, quæ scire tenetur.
Facit illud. *Noluit intelligere, vt bene*
ageret. Hæc in omnium sententia nul-
latenus excusat à peccato, neque pæ- 43
na, cum sit ex malitia, atque temerita-
te, & voluntarium augeat. Sanch. *lib.9.*
disp.32. num.40. Bonac. *q.2. de cens. p.1.*
num.10. Pottell. *ver. ignorantia num.29.*
Ignorantia affectata æquiparatur scien-
tiæ. *Cum inhibitio 3. de cland. despon.*
cap. Eos 2. de temp. ordin. in 6. cap. Hac 44
consultatione, de off. deleg. in 6. Clem. *1.*
de consang. ver. scienter.

His hactenus in medium productis
de ignorantia pro resolutione quæstio-
nis, an locum habeat in perpetratione
hæresis, communis est sententia Theo-
logorum ignorantiam crassam excusare 45
à peccato hæresis, vt ex Cano, Bannes,
Valent. & alijs refert Sair. *lib. 3. de Cen-*
sur. cap.4. num.15. Becan. *cap.14. q. 2. de*
hæresi num.15. Carena *part. 2. tit.1. de*
hæresi num.66. & 67. vbi ait hoc idem
docere de ignorantia affectata, quos se-
quitur Diana *part. 4. tract. 7. resolut.36.*
vbi hanc materiam eruditissimè, & cla-
rè tractat, & Sanch. *lib.2. cap.7. num.20*

In contrarium, quod ignorantia vin-
cibilis crassa, seu affectata non excuset
ab hæresi, sunt Sotus, Lorca, Toletus, 46
Felinus Anchar. & alij citati à Diana
part.4. tract.7. resol.36.

Resp. Ignorantia crassa, & affectata
non excusant à peccato hæresis, quod 47
verum puto in vtroque foro. Probatur,
Tum quia non maius voluntarium, &
cognitio requiritur in perpetratione hæ-
resis, quam aliorum peccatorum mor-
talium, sed ignorantia crassa, & affecta-
ta includit voluntarium, & cognitionẽ
sufficientem ad alia peccata commiten-
da, ex dictis superius, ergò & ad pecca-
tum hæresis. Maior probatur, quia
omnia peccata hoc commune habent,
quod nullũ eorũ potest esse fine volun-
tario, quod est in egẽre cognoscẽte sin-
gula

gula, in quibus est actio, ergò nullum
peccatum committi potest, nisi cogno-
scatur esse contra legem id, quod fit,
vel omittitur; ideo enim ego pecco
non ieiunando hodie, quia scio, vel du-
bito esse præceptum ieiunij, & nihilomi-
nus volo comedere, nulla adhibita dili-
gentia ex parte dubij, sit ne præceptum,
ergo non maior scientia requiritur ex
parte vnius actus, quam alterius, vt
exeat in peccatum.

Respondet Becan. *cap.* 14. *de fide q.* 2.
num. 17. & ex eo Diana *part.* 4. *tract.* 7.
resol. 36. §. *Restat*, esse disparem rationē
inter hæresim, & alia peccata, quia de
ratione hęresis est pertinacia, at nemo in
rebus fidei est pertinax, nisi sciat, & ad-
uertat se sentire contra Ecclesiam, qua-
re qui hoc ignorat pertinax non est, &
consequenter nec hæreticus; at verò
pertinax non est ratione aliorum pecca-
torum, ac propterea cum commit-
tuntur alia peccata non est necesse,
quod peccans aduertat se delinquere
contra legem Dei, sed satis est, si aduer-
tat, vel possit, ac debeat aduertere.

Contra est, quia hęc responsio suppo-
48 nit actualem, & claram cognitionem
articulorum fidei, qui negantur ab hæ-
retico formali, quod tamen falsum est,
quia sufficit confusa, quę oritur ex du-
bitatione, vel suspicione, an aliquid sit
de fide; si quidem si ego dubito, an de
fide sit definitum quod anima rationa-
lis sit immortalis, & non curo venire in
illius cognitionem, sed firmiter teneo,
esse mortalem, contra definitum in sa-
cris literis, certè sum formaliter hæreti-
cus, quia in omnium sententia operans
cum dubia conscientia peccat eodem
genere peccati, quo peccaret, si notitiā
certam haberet, illud, quod dicit, esse
peccatum contra fidem, siquidem ha-
bet prauum affectum ad peccatum & se
exponendo periculo peccat mortaliter.
Ita omnes Nau. *tom.* 3. *in cap. Si quis dist.*
7. *cap.* 4. *num.* 61. Sanch. *lib.* 1. *cap.* 10.
num. 2. Bonac. *de conscientia dub. num.* 3.
& 7. Becan. *de bonit. act. intern. q.* 8. *n.* 5
igitur si conscientia dubia operans in
alijs peccat eodem genere peccati, quo
clare, & scienter alter malè operans in-
ficitur; quare hæreticus non erit, qui
dubitans, an anima rationalis sit im-
mortalis, nulla posita diligentia inqui-
rendi veritatē ad deponendum dubiū,
firmiter asserit, esse mortalem? Licet
enim certo non sciat definitionem Ec-
clesiæ, scit tamen, aut ex illo dubio te-
netur scire, se non posse operari cum
ea conscientia, ac proinde sic operans
malè affectus est contra fidem. Nec di-
cas, peccare contra præceptum affirma-
tiuum sciendi articulos fidei, non vero
negatiuum non negandi fidem. Quia
hæc ignorantia non specificatur exclu-
sione sciendorum, sed per ordinem ad 49
hęresim. Deinde hæc pertinacia vt di-
cit, cognitionē, seu vt potius illam sup-
ponit de articulis fidei non est quid pe-
culiare ipsius hæresis constitutiuum, sed
quid commune illi cum cæteris pecca-
tis in ratione transgressionis, cum om-
ne peccatum sit voluntaria legis, viola-
tio ac proinde voluntate approbante,
& intellectu sciente, & aduertente, siue
distinctè, siue confusè; ea est ratio, quia
hęresis specificatur, & distinguitur à
quibuscumque alijs peccatis etiam Iu-
daismi, & Paganismi, per hoc, quod est
error baptizati partialiter contrarius fi-
dei, si enim deesset ratio baptismi, non
esset hæresis, sed alterius speciei pecca-
tum, ergo non est quid speciale, & pro-
prium solius hæresis. Concluditur ex
dictis, illum dici pertinacem, qui con-
tradicit articulis fidei, non solum à se
clarè scitis, sed etiam à se dubitatis, ex-
tent ne ab Ecclesia definiti.

Contra secundò, quia ex responsione
illorum verborum; *Satis est, si aduertat,
vel possit, ac debeat aduertere*: excitatur
quæstio satis difficilis. An nimirum vt 50
ignorantia dicatur Vincibilis sufficiat,
vt ignorans habeat debitum sciendi, seu
aduertendi? Quam affirmant Valent.
Zumel, Curiel, Gordonus cum alijs re-
latis à Diana *part.* 4. *tract.* 4. *resolut*, 36.
à Sanch. *lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 20.

Negantem verò sufficere debitum, sed
prærequiri aliquam cognitionem, aut
dubitationē de malitia, seu obligatione
do-

docent Sanch. & multi alij nimirum Salas. Vasq. Portellus, Palaus, Aluar. Coninch. Sair. Tanner. Layman, quos pro se citat Diana supra. Et hæc posterior opinio verior est, quia impossibile est, vt vincam, quod pænitus ignoro, & mihi memoriæ non occurrit, præcedere ergo debet aliqua consideratio, seu dubitatio de re, quam ignoro, vt diligentia procurare valeam vincere ignorantiam, aut de vincibili facere inuincibilem, si non patero scire, quod sciendum est. Ex
51 quo illud iuris axioma. *Paria sunt scire, ac debere scire.* interpretatur verum, si præcessit aliqua Cogitatio, seu dubitatio, Sanch. *cit. num.*24. Bonac. *disp.* 2. *de leg. q.* 2. *p.*3. *num.* 12. *& q.*2. *de cens. part.*4. *num.*7. His præmis impugnatur responsio, primo quidem, quia nullus ab homine exit actus cum malitia, & peccaminosus, nisi præcognoscatur, aut saltem dubitetur de malitia eius, quia nullum peccatum, nisi voluntarium, quod est cum aduertentia rationis ex definitione eiusdem, ergò nulla est ratio distinguendi, quod hæresis prærequirat cognitionem, quod eius error sit contra fidem, & non alia peccata, respectu quorum volunt sufficere debitum aduertendi. Secundo, posterior opinio, vt dixi, prærequirens aliquam cogitationem, aut dubitationem est verior ex adductis rationibus, ergo ignorantia vincibilis in hoc sensu includet sufficientem cognitionem ad hoc, vt quis dicatur pertinaciter, hoc est, scienter discredere articulos fidei, de quibus dubitatur, sint ne tales, ergò firmiter asserens oppositũ hæreticus est, quia occurrit menti dubitatio, an faciat contra fidem, & nihilominus firmiter assentitur vni parti contra aliam forsan determinatam de fide. Tertio, Diana cum alijs ita distinguentes sibi contradicit, dum in alio loco supracitato tenet, ad ignorantiam vincibilem non sufficere debitum aduertendi, sed requiri aliquam cogitationem, aut dubitationem, seu scrupulum de malitia, seu obligatione, vel lege, seu præcepto obligante.

52 Concludendum ergò ex dictis, pertinaciam ad hęresim requisitam esse firmum consensum, quo quis adhæret suæ opinioni, quã scit, esse aut saltẽ dubitat, posse esse contra oppositam de fide determinatam. Vide Graff. *par.* 1. *lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 25.

Prędicta scilicet ignorãtiam vincibilẽ crassam, & affectatam non excusare à peccato hæresis, non solum vera sunt in foro animæ, sed etiam in foro externo, & à fortiori, quia omnia vera reprobant ignorantiam crassam, & affectatam ex dictis supra sub *num.* 36. *ad* 45. Et ita docent Carena *part.* 2. *tit.* 1. *de hæresi num.*68. Diana *part.* 4. *tract.* 7. *resol.* 36. 53

§. *Notandum*. Asserens igitur se ex ignorantia negasse aliquos fidei articulos, quia nesciebat esse contra fidem, non auditur, sed præsumitur scienter illis cõtradixisse, quando illi articuli sunt de genere illorum, quos quilibet fidelis tenetur explicitè scire, de quibus ego dixi *cap.*1. *q.*24. *&* 25. Ita Azor. *tom.*1. *lib.*8. *cap.*6. *q.*7. Farin. *q.*179. *num.* 34. Pegna *par.* 1. Direct. *q.*7. *num.* 22. ex illis Sousa *lib.*1. Aphor. *cap.* 12. *num.*14.

Quæres 7. Vt quis sit, & dicatur hæreticus, necessarium sit, quod prius admoneatur de suo errore, & tunc si velit in eo permanere deinceps censendus sit hæreticus saltem in foro externo? Alciatus *in l.*2. *C. de Summa Trin. num.* 3. Menochius *vol.*2. *consil.*149. *num.*3. cum alijs, falsò asserunt, vt quis sit hæreticus requiri monitionem. Petrus de Arrag. 2.2. *q.*11. *art.*1. *concl.*2. Sanct. *de hæresi, cap.*1. *dub.*4. *num.*18. asserunt, prædictos loqui pro foro externo.

Resp. Huiusmodi admonitio ad constituendum aliquem hæreticum etiam in foro externo non est necessaria, sed sufficit, quod ille discredat id, quod scit, vel saltem dubitat esse definitum ab Ecclesia; quod probatur, Tum quia hæresis est error contrarius fidei articulis scitis, vel dubitatis ab hæreticãte; ergo primo exit in suo esse essentiali, absque alia monitione. Tum quia sic iudicans scit se agere contra fidem, antequam admoneatur, ergo hæc admonitio non concurrit ad dandum hæresi suum esse. 54

Tum

Tũ quia, vt inquit Diana *par.4. tract.7. Resol.36. §.Tertia opinio*, paucos admodum puniret Tribunal S. Inquisitionis, quia omnes admoniti, ab hæresi recederent, non amore Dei, sed propter timorem pœnarum, ac proindè id redundaret in damnum grauissimum reipublicæ Christianæ, quia ille recessus non esset ex animo, sed fictus, & simulatus. Ita Paramus de origine Inquisit. *lib. 1. tit.1. cap. 4. num. 5.* Lorca *in 2.2. q. 11. art.2. disp.41. num. 8.* & alij omnes, quos citat Diana *par. 4. tract. 7. Resolut. 36. §. Tertia*.

Quæres 8. An tenens aliquid contra fidem, sed paratus corrigi, dicendus sit hæreticus? Glosa *fin. in cap. Dixit 29. 24. q. 1. & ver. Emendari, cap. Hæc est. 14. ead. q. 1.* & prima Glosa citat nonnullos doctores.

55 *Resp.* Si tenet scienter, vel dubitanter aliquid contra fidem, quamuis sit paratus corrigi, adhuc est verè hæreticus, Tũ quia scit, vel dubitat, se discredere articulis fidei, quorum cognitionem, aut saltem dubitationem habet, ergò est verè hæreticus. Tum quia huiusmodi præparatio est potius simulata pallians vitium hæresis, quã quod illam destruat, hoc ipso, quod consulto discredit articulis fidei cum illa præparatione ad correctionẽ, quæ nihil prodest ad destructionem, vel impediendam hæresim, ne exeat in actum. Quare prædictæ glosæ, & alij doctores intelligendi sunt de eo, qui tenet aliquid cõtra fidem, ignorans, nec dubitans esse contra fidem, paratus enim corrigi admonitus de errore, non est hæreticus, ad quod faciunt duæ auctoritates D. Aug. allatę supra *q. 5.* & illud eiusdem dictum. *Errare possum, sed hæreticus non ero*. explicatum sub *n.23.* Ita omnes, quos citat Farin. *quæst.179.* initio

Quæres 9. Sibi firmiter persuadens id quod credit, non esse contra fidem, an admonitus de errore ab Episcopo, vel Inquisitore, seu à viro docto, vel à Parocho, si sit homo indoctus, sit hęreticus, si velit adhuc permanere in sua opinione, putans se bene, & rectè opinari, & prædictos male sentire?

Resp. Est hæreticus non solum in foro externo, sed etiam in foro conscientiæ modo id, quod discredit, sit articulus fidei ab Ecclesia definitũ, & sit inter Catholicos educatus Christianus. Probatur, quia error, quem habet in intellectu, aliàs materialis, incipit esse formalis, & pertinax, posita instructione illorum virorum, licet enim illis nolit credere, tamen rationabiliter mens eius excitatur ad dubitandum, sit ne contra fidem eius opinio, vnde debet ex tunc animũ præparare ad sentiendum oppositum, vel veritatem rei perquirere, ergò persistendo in sua credulitate agit contra conscientiam, ac proindè fit hæreticus per illum superuenientem scrupulum. Confirmatur, quia tenetur illis credere, ac proindè scit suam opinionem contradicere fidei, ergò est hęreticus. Antecedens probatur. Tum quia prędicti omnes habent rationem magistri, cui credendum est, oportet enim, inquit Philosophus, addiscentem credere. Tum quia rustici, & alij simplices, & rudes homines tenentur credere, ac proindè obseruare preceptum ieiunij tali die occurrens, aliter peccant mortaliter faciendo contra preceptum ieiunij, ergò & in casu pręsenti credere suam opinionem aduersari fidei, cum vtrobique audiat adesse pręceptum ieiunandi, & & non negandi fidem, & non est maior ratio cur vnum debeat credere, & iuxta illud sentire & operari, & non alterum. Tum quia vnicuique in sua arte, & scienti experto, & versato credendum est, *l. Septima, ff. de statu homin.* Tum quia personis fide dignis in non pręiudicialibus credendum est, maximè cum credere prodest, & discredere nocere potest, arg. *l. In creditore 38. de euict.* Tum quia sicut pręfati credunt pœnitenti pro se, & contra se, vt omnes docẽt cum Nau. *cap. 17. num. 250. & tom. 3. in cap. Placuit dist.6. à num.171.* ergò & pœnitens illis credere debet, cum agatur de salute animę eius. Tum quia in his

his alicui credendum est, non semper autem in promptu habemus Papam, neque expedit Concilium congregare, ergo credendum est illis, qui ex officio, vel quasi mysterijs fidei alios imbuunt, quibus non credere impium est, dicente Leone Papa relato *cap. Quid* 30. 24. *q*. 3. *Quid autem iniquius est, quam impia sapere, & sapientioribus, doctioribusque non credere*. Tum quia D. August. cuius sententias ad verbum retuli sub 9. dicit, illos esse hęreticos, qui non curant emēdare suos errores, cum deueniunt in cognitionem, illos esse contra fidem. Tum quia ignorantis conditio est, vt scientibus debeat credere, cum ab istis erudiātur imperiti. Tum quia nemo debet inniti propriæ prudentiæ, sed aliorum consilijs vti, & acquiescere, *cap. Ne innitaris* 5. *de constit*. Prædicta autem puto vera non solum respectu Episcoporum, Inquisitorum, Theologorum, Parochorum, Confessariorum, quibus ex officio incumbit instruere fideles, sed etiam alijs quibuscumque personis, quæ sunt fide dignæ, & profitētur prealijs cognitionem mysteriorum fidei, & sunt Magistri, Concionatores, Parentes, maiores &c. Ita docēt Rebuffus in Bulla excom. 1. *art*. 1. *ver. Hæreticus*, Vgolin. *part*. 2. *cap*. 1. §. 1. *num*. 10. Duard. *lib*. 2. *can*. 1. *q*. 25. *n*. 4. Farin. *q*. 169. *num*. 10. quos, & alios citat cōtra se Diana *p*. 4. *tract*. 7. *resolut*. 36. §. *Secunda*, alios plures citat Pasqualig. *pro se decis*. 162. & 163.

Contrariam sententiam, hunc admonitum nolle mutare opinionem non esse hæreticum docent Valent. *tom*. 3. *disp*. 1. *q*. 11. *par*. 1. *ff*. 4. Sanchez *lib*. 2. *cap*. 7. *num*. 25. Sanct. *cap*. 1. *de haret. dub*. 6. *num*. 28. Sair. *lib*. 3. *de censur. cap*. 4. *num*. 17. & alij plures apud Pasqual. & Dianam. Ratio est, Tum quia, qui cito credit, leuis est corde, Eccl. *cap*. 19. non enim facilè credendum est, *cap. Si quid* 23. *dist*. 86. & facilitas credendi imputatur, Glos. *ver. credulus, cap*. 1. 16. *quæst*. 2. Tum quia nisi quis credat, se opinari contra Ecclesiæ Doctrinam, non est hæreticus pertinax. Tum quia solius Ecclesiæ, inquit, Sanchez, ac Pontificis est res fide tenendas definire, cęteri autem fallere, & falli possunt, cum hic ergo certæ regulæ fidei non contradicat, minimè erit pertinax, neque hæreticus.

Respondetur ad primum, cum esse leuem corde, qui sine aliquo rationis motiuo credit, maximè in præiudicialibus sibi, vel alteri, vt colligitur ex *cap. Innocens* 23. 22. *q*. 4. iuncta Glosa, modò in re nostra credere nulli fit præiudiciū, sed maximè consulitur conscientię proximi, & nō sine ratione persuadetur veritas. Ad secundum, verum quidem est, eum non esse hæreticum, qui credit se non opinari contra doctrinam Ecclesiæ, sed admonitus de veritate, non amplius dicitur de iure, & rationabiliter credere, se non opinari contra doctrinā fidei, nisi voluntariè, & irrationabiliter, sine vllo fundamento, per illam siquidē instructionem saltem debet alterare suū iudicium, ad minus dubitando de veritate suæ opinionis, an sit contra fidem, ac proindè ne euadat hæreticus debet cessare ab ea opinione, ne faciat contra conscientiā, & incurrat hæresim. Deinde non est maior ratio cur debeat magis credere sibi, quàm alijs, immò maior ratio suadet credendum esse alijs, qui illo doctiores sunt. Ad tertium, Sanchez supponit ex suo argumento illum articulum, contra quem opinatur admonitus, non esse definitum, dum dicit, solius Ecclesiæ, ac Pontificis esse res fidei definire, quia cæteri fallere, & falli possunt, ex quo aberrat à quæstione, nam certū apud omnes est, nullum esse hæreticū, nisi qui contra dicit articulis, & propositionibus iam ab Ecclesia definitis, & aliter non est intelligenda quæstio. 58

Quare bene dixi in responsione, putantem se non tenere contra fidem, admonitum fieri hæreticum, si non reuocet suam opinionem, quando opinatur contra articulum iam ab Ecclesia definitum; ex quo qui opinatur B. V. Mariæ Conceptam fuisse in peccato mortali, hæreticus non est, neque oppositum sentiens, quia ab Ecclesia iste articulus nondum

nondum definitus est. Similiter quæstio locum non habet, vbi propositio aliqua controuertitur an sit articulus fidei
59 ex definitis, e. g. in opinione doctorum est, an hic sit articulus fidei. *Innocen. X. est Pontifex Romanus.* Affirmaui ego *c.5. q.6.* alijs negantibus, nam tenens vnam partem contra aliam non est censendus hæreticus, quia res cum sit in opinione, ac proinde tam negans, quam affirmans prudenter iudicent, hæresim non incurrunt, quia habent pro obiecto negato non verum atticulum, sed opinabilem.

Addidi præterea in responsione hunc baptizatum debere esse educatum inter Catholicos, nam de alijs alia est ratio, vt dicam sequenti quæstione.

Nonnulli doctores Conciliant prædictas opiniones, asserentes, illum in foro externo esse hæreticum, qui admonitus non vult relinquere suam opinionem, nequaquam vero in foro conscientiæ, & hęc placet Dianæ *par.4. tract.7. resol.36. §. Tertia*, vbi citat Merollam, Suarez, Vasq. & Lorcam, & citat *cap. Ad abolendam de heret.* Sed hęc differentia ex illo capite non colligitur, vt constat illud legenti; vnde in vtroq. foro censendus est hæreticus, vt bene docet Palaus *tom.1. tract. 4. disp.3. par.2. num. 6.* (ò quot titulos ambiunt hi doctores) illud suadetur, quia vtriusque fori idem iudicium est faciendum, nisi aliqua specialis ratio vrgeat in contrarium, & quando externum non fundatur in præsumptione, Nau. *tom. 3. in cap. Si quis autem, n.36.* Sair. *lib.1.* Clauis *cap.13. num.24.* Sanch. *lib. 1. cap. 10. num.11.* Sed hic nulla diuersitas, nec præsumptio locum habet, siquidem certum est, negotium totius rei dependere præcisè ab ijsdem circũstantijs, conditionibus, & motiuis respectu vtriusque fori, illæ enim rationes, quę suadent iudicem fori externi ad iudicãdum opinantem hæreticum, eædem inducunt iudicem fori interni ad inferendum, eumdem esse hæreticum, in vtroque enim foro asserit se velle permanere in sua opinione, quia credit, eam non esse contra fidem, ex parte autem rei, aut eius opinio est contra fidem, vel nõ; si est, ergo admonitus perseuerans in sua opinione, in vtroque foro hæreticus est, quia debet scire, ac proinde scit, se opinari contra fidem, consequenter hoc iudicium fieri debet in vtroque foro, cum procedatur in re ab vtroque per idem motiuum, quod constat esse verum; si verò non est contra, non amplius sumus in casu.

Quæres 10. An Baptizati inter infideles educati, siuè sint ex Catholicis, siuè ex Hæreticis, siuè ex Hębreis, seu Paganis non Baptizati, admoniti perseuerantes nihilominus in suis erroribus fiant infideles contrarię, hoc est, illis imputetur eorum incredulitas? An verò, vt illis imputetur ad culpam vrgentiorẽ, & diligentiorem admonitionem, & instructionem postulent? Quod est etiam quærere, quandonam fides Catholica istis dicatur sufficienter proposita, vt teneantur illi adhærere, relinquendo proprios errores?

Resp. primo, Hebræi, & Hæretici cum 60
Catholicis commixti non egent instructione respectu quorumdam articulorũ, qui communiter celebrantur in Ecclesia, ipsis videntibus, cuiusmodi sunt mysteria vnitatis, & Trinitatis Dei, Incarnatio Filij Dei, mors, & eiusdem resurrectio; item Sacramenta præsertim Baptismi, Eucharistiæ, & Pœnitentiæ, pariter potestas vnius Romani Pontificis; hęc enim ita notoria sunt, Iudęis, & Hęreticis cum Catholicis commorantibus, sicut eisdem Christianis, ergò illis fides supponitur sufficienter proposita, in tantum enim fidei mysteria alicui proponuntur credenda, in quantum de eis nullam, aut modicam habent cognitionem. Confirmatur, quia inter nos conuersantes vident talia signa, ex quibus colligitur fidem nostram esse illam, quę necessaria est ad salutem, aut ad minus, Catholicam esse meliorem, & perfectiorem sectis illorum, ergò sine alia instructione tenentur hanc sequi, relicta priori falsa, & inani. Respectu verò aliorum

articulorum non ita celebriorum sufficienrer dicuntur instrui per rationes illos persuadentes, & confutationem errorũ, quos illi tenent, iuxta dicta præcedenti quæstione. Ita quod isti cum Catholicis æquiparantur, vtrique enim edocti de veritate alicuius articuli, cui ignoranter contradicebant, tenentur illi adhærere, relicta propria opinione tamquam errore contra fidem. Confirmatur, quia Iudæi, & Hęretici inter Catholicos commixti, non habent ea signa in suis sectis, quibus probare possint, eorum sectam, & fidem esse meliorem nostra, sicut Catholica Ecclesia Romana, quibus corroboratur, & magis confirmatur, fidem Catholicam absolutè esse eam, ex qua omnium salus dependet. & quæ pro alijs
61 est perfectior, & melior, hæc autem signa principalia sunt tria martyrium tot virorum, & fœminarum pro amore Christi interfectorum, gloria miraculorum, quibus Deus per suos seruos dignatur facere, quibus illustratur Ecclesia, & Sãctorum Canonizatio, quorum meritis, & intercessione cœteri Christi fideles in virtutibus proficiunt. Hæretici autem & Iudęi cum cœteris infidelibus istis carent, & nihilominus cum hæc illis, qui inter nos viuũt, nota sint, necessario debent inferre nostram fidem illorum esse meliorem, ac proinde teneri propriam deserere, & nostram acceptare.

62 *Resp.* Secundo, infidelibus in remotissimis partibus à nobis, runc censetur fides sufficienter proposita, quando illis fuit prædicata optimis rarionibus, contrariorum cunfutarione, & vitæ probirate confirmata. Ratio est, quia de nostra fide nullam, aut modicam cognitionem habent, eamque confusam, & in sua sunt bene instructi, ergò vera fide efficiens rarionibus, & alijs signis ita edocẽdi sũr, vt per hæc eorũ intellectus moueri possir ad credendum Carholicam esse meliorem, & necessariam ad salutem, & illorum propriam nullam esse, & vanam, vel saltem inferiorem, & minus bonam. bene Layman *lib. 2. tract. 1. cap. 10. §. Secundo*, & pro se citat Bannez 2. 2. *q. 10. art. 1. dub. 3. concl. 3. & 4.* Quare cognito, quod nostra sit melior, illam sequi debent, propria relicta.

Quæres 11. An infidelis cognitis cõditionibus vtriusque fidei nostræ, & propriæ, putans nostram esse probabiliorẽ, suam verò propriam esse minus probabilem, tenentur relinquere suam, & nostræ fidei vti probabiliori adhærere? Excepto mortis articulo negat Sanch. *lib. 2. cap. 1. num. 6.* extra hunc casum putar, posse sine peccato persistere in sua, quẽ sequitur Malderus 2. 2. *q. 2. art. 7.* Sanch. alter *disp. 19. num. 6.* reijciens *num. 8.* casum mortis exceptum prædicti Sanchez Iesuitæ. Aliud non videntur habere fundamentum, nisi illud, quod ex duabus opinionibus, licet sequi probabilem relicta probabiliore, quia cum tunc prudenter agat, non peccat.

Resp. Quamuis infidelis putet propriam esse bonam, sed non meliorem nostra, adhuc eam relinquere tenetur, 63
Ratio est, quia non potest relinqui probabilior opinio, quando ex eius omissione sequi potest damnum irreparabile salutis, vt docent Sair. *lib. 1.* Clauis *cap. 6. num. 6.* Becan. *tract. 1. de Bonit. actuum q. 9. num. 13.* Sanch. *lib. 1. cap. 9. num. 33. & 34.* Bonac. *q. 4. de peccat. par. 9. n. 5.* imminente ergò aliquo periculo salutis, cui alio modo occurri non possit, vt in præsenti casu, probabilior opinio sequenda est. Præterea ista duo iudicia non se habent, vt duæ opinionis, sed vt veritas, & falsitas, quia non est opinabile neque absolutè, neque respectu prudentis, quod fides Catholica sit melior alterius sectę fide, hoc enim opinari cõparatiuè est alienam fidem, quæ nulla, & inanis est, facere vtilem, & bonam, sed fides Catholica simpliciter ita est bona, vt nulla alia illi opposita nec speciem bonitatis præseferat, neque in se, neque ad intellectum alicuius, qui hoc prudenter iudicare non potest, nec aliqua sufficienti rarione moueri, ergò non bene supponitur, vel fit cõparatio inter duas opiniones, cum nulla earum adsit in casu nostro, sed ad inuicem se habeant, vt veritas,

veritas, & error. Deindè enervatur veritas, & vnitas fidei nostrę, dum admittitur sub nomine opinionis probabilis, quod constat esse simpliciter error. Insuper hæretici possent se tueri huiusmodi opinionibus, ponendo in discrimen fidē Christianam, asserendo eorum dicta nō esse quidem errores, neque hęresis, sed tātum opiniones minus probabiles, quā sint dicta, & articuli Catholicorum, ac proindè vnumquemque posse permanere in sua opinione. Reliquendę sunt igitur huiusmodi opiniones magis metaphysicalis, quam verę, & reales. Vide Layman *lib.2. tract.1. cap.10. §.Sed hęc,* impugnantem Sanch.

Quæres 12. An patientes graues tentationes contra fidem sint hęretici?

64 *Resp.* Si eas patiantur contra suam voluntatem semper illis resistendo, & numquam consentiendo diabolicis suggestionibus sine dubio in omnium sententia nullatenus peccant, quia ad peccandum requiritur voluntatis consensus, & approbatio, ac proinde neque possunt dici hęretici, cùm huiusmodi tentationes non sint errores voluntarij. Ita omnes cum Sanch. *lib.2. cap.7. num.13.* Layman *lib. 2. tract. 1. cap. 12. num. 5.*

65 Protestatio formalis facta à Pœnitente coram Confessario, aut etiam per se, qua exprimit, se numquam velle tentationibus assentiri, sed potius mori, valde releuat tentatum à periculo incurrendi in hæresim, ideo ea pręmissa, non debet esse scrupulosus, & anxius in narrandis huiusmodi confessatio, sed illas potest, & vt plurimum debet reticere, contemnendo, vt sic enim euanescunt cum phantasmatibus. Vide Catenam *par.2. tit.1. §.4. à num.* 19.

Quæres 13. An sit hęreticus ille, qui paratus est ab Ecclesia corrigi, modo conuincatur in sua opinione argumentis?

66 *Resp.* Est hæreticus, quia iste Ecclesię minus credit, quam conuincenti illum argumentis, virtute quorum intendit deserere suum errorem, non ex eo, quod sit, seu aduertit esse contra veritatem Catholicam. Deindè veritatem naturalem, seu opinionem hominum anteponit veritati Ecclesię, quę est veritas procedens de ore Dei, quod est maximū sacrilegium, ergò est hęreticus. Ita alijs citatis per Sanch. *lib. 2. cap. 7. num. 6.* quia iste contradicit pertinaciter authoritati Ecclesię, dum vim argumentorū, vel auctoritatem vnius hominis mendacis vult pręferre veritati Ecclesię Catholicę.

Quæres 14. An hęresis committatur non solum mentis assensu, an etiam verbis, & factis, vt lacerando imagines, blasphemando hęreticaliter, &c.

Resp. Hæresis formaliter committitur per solum intellectus iudicium voluntatis approbatione, quia hęresis est error ab intellectu productus ex consensu voluntatis, vt constat ex eius definitione; quare ex quouis dicto, seu facto quantumuis enormi non oritur hęresis, nisi error sit in intellectu, vt docēt omnes cum Silu. *ver. Hęresis num.4.* Graff. *par.1. lib.2. cap.8. num.2.* Ricciull. *lib.5. cap.1. num.11.* Corduba *lib.4. q.16. §.7.* dicens hęresim propriè non consistere in operibus, Catena *par.2. tit.1. de heret. num.4.* Vnde factum, vel dictum sine errore in intellectu numquam facit hominem formaliter hęreticum; hinc baptizare magnetem, & imaginem, adorare dęmones, conculcare Corpus Christi, sortilegia, & incantationes facere, atque huiusmodi numquam hominem constituunt hęreticum formalem tam in foro conscientię, quam in foro externo; verū quidem est, quod huiusmodi signa reddunt talia operantem vehementer, quādoque vehementissime suspectum de hęresi, vt dicam suo. 67

Quæres 15. An mente firmiter tenēs, Christum esse verè hominem, si ore exterius proferat, falsa est hęc propositio: *Christus est homo*, sit verè hęreticus?

Resp. Iste peccat mortaliter ea verba proferens in conspectu hominum, vel quando tenetur fidem exterius fateri, iuxta quod dixi *cap.1. q. 29.* non est tamen hęreticus in foro conscientię, quia non habet errorem in intellectu, quod 68

est necessarium ad constituendum aliquem verè hæreticum, sed tantum in ore,& labijs, ita docet Sotus *in 4.dist.22. q. 2. art.3. concl.* 5. Nauar. *cap.*27. *n.*56. quos pro se citat Ricciull. *lib.* 5. *cap.*3. *num.*1. In foro autem externo à iudicibus habebitur hæreticus formalis ex cōfessione proprij oris, qua nulla est verior probatio, *l.Generaliter C.de non num. pecun. cap. Per suas, de probat.* Cœphal.*vol.* 2. *consil.*192.*num.*8. Tum quia iudex de externis iudicium fert, non de occultis, cum secundum allegata,& probata sententiam debeat ferre,ex vulgatis iuribus. Tum quia mens talis pręsumitur,qualia sunt verba illam indicantia, siquidem voces sunt signa earū passionum, quas in anima habemus, secundum Philosophum, *l.habeo*, §.*Idem* Tubero, *ff. de suppell.* Ita Ricciull. *lib.* 5. *cap.*3. interpretatur Caiet. 2. 2. *q.*12. *art.*2. *fine*, & *q.*94. *art.* 1. ad finem, asserentem esse hæreticum. Quare cum huiusmodi dictum aliter explicari non possit, quam directè præseferens formalem hæresim, inducit in reum huius criminis omnes pœnas, quibus hæretici afficiuntur.

Quæres 16. An negans propositionē siuè veram, siuè falsam, quam putat esse contra fidem,quę reuera non est, sit hæreticus.

69 *Resp.* Non est hæreticus formaliter, sed tantum suspectus vehementissime de hæresi, ex quo mortaliter peccat cōtra fidem ex conscientia erronea.

Prima pars, quod non sit hæreticus formaliter probatur, Tum quia,in tantū quis est hęreticus,in quantum errorem habet in intellectu contra ea, quæ sunt definita de fide, vt constat in omnium sententia ex definitione hæresis; sed certum est,eas propositiones non esse definitas de fide; ergò illas negans non est hæreticus formaliter. Tum quia,sicut percutiens laicum, quem putat clericū, qui reuera non est, non incurrit excommunicationem ob iniectionem manuū violentarum in clericum, quia hæc non solum prauum animi affectum postulat, verum etiam realitatem qualitatis repertę in obiecto, esto enim sit sacrilegiū ex parte conscientiæ erroneæ, non tamē ex parte obiecti, & actus externi, quod necessarium est secundum omnes ad incurrendam censuram, quia censura afficit subiectum secundum veritatē actus externi, non secundum conceptionem mentis errantis; ita negans propositionē conceptam de fide,cum reuera non sit, excusatur ab hęresi formali, quæ inducit excommunicationem, & alias pœnas. Nec responsio Sanchez *lib.*2.*cap.*7.*n.*30. quem sequuntur Farinac. *q.*179.*num.*2. Carena *part.*2 *tit.* 1. *de hæresi num.*75. Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 7. dicendo, credentem falsò se percutere clericum, cum is verè laicus sit, non incurrere excommunicationem,quia hic non est verus clerici percussor, at ille est verus hæreticus; placet, quia hoc est in quæstione,an sit hęreticus verus,quem Sanchez putat verum hęreticum, id autem est vitium in argumentatione, supponere verum,quod controuertitur,in solutione rationum. Quare enim percussor iste nō est sacrilegus externe respectu passi, nisi quia non est clericus, sed merus laicus? Pari ratione,negans propositionem à se putatam de fide, quæ non est,externe non contrahit malitiam ab obiecto specificatam, quia reuera ea propositio non est de fide, sed tantum illi imputatur malitia mentaliter, & erronee concepta, cui nihil ex parte rei respondet, sicut nec respondet ex parte percussi respectu percussoris; ergò propriè non potest dici hæreticus,cum exterius obiectū non detur talis malitiæ capax. Videtur melior responsio Ricciulli *cit. dicentis*, quod excommunicatio non nascitur ex animo, sed ex actu, qui cum tendat in laicum,licet animus feratur in clericum, non causat excommunicationem. Sed reijcitur, quia hęresis non solum oritur ex animo, sed etiam ex actu tendente in propositionem reuera definitam de fide, quæ cum hic realiter non reperiatur, non potest hæresis propriè habere locum. Idem Ricciull. affert tria exempla ad probandum hunc esse hæreticū, dicendo, quod adorans hostiam non consecratam,credens esse consecratam,

non

non est idololatra. Item, venerans corpus, quod credit esse sanctum, & non est, non peccat. Item, obediens Antipapæ, quem putat verum Papam, qui non est, Schismaticus non est. His tamquam maiori præmissæ subiungit minorem, at is, qui credit verum, putans illud esse cōtra fidem, virtualiter habet fidem repugnantem Ecclesiæ, ergò est hęreticus. Ad illa exempla, in quibus fundatur vis argumenti illius, dico, argumentum potius probare contra illum, quia sicut ex illis exemplis agēs excusatur à peccato, ita & negans propositionem putatam de fide, cum non sit, excusatur ab hęresi. Ad minorem, habet fidem repugnantē Ecclesię secundum imaginationem non secūdum realitatem, cum non adsit verum obiectum, cui repugnet. Hanc vnicus tenet Simanch. *tit.* 31. *de Catholic. instit. num.* 9. alij apud præcitatos sunt in contrarium.

Secunda pars, quod sit vehementissimè suspectus, constat ex eo, quod profitetur per illam negationem se non bene sentire de fide, excusatur autem à formali hęresi ex eo quod à parte rei non reperitur articulus negatus ab Ecclesia propositus de fide.

70 Tertia pars, quod grauissimè peccet, probatur, quia contemnit veritatem fidei in se, licet illam in totum non destruat, sed tantum in ordine ad fictum articulum, ac si reuera extaret, & cum hoc peccatum proueniat ex conscientia erronea, reducitur ad peccatum violationis fidei; neque hinc sequitur id esse peccatum hæresis, quia non omnis fidei violatio est hęresis, si enim ignoro, quæ teneor scire ex virtute fidei, facio contra virtutem fidei, non tamen sum hęreticus, violatur ergo fides non solum contradicendo articulis fidei, ex quo est hęresis, sed etiam alijs modis, non addiscendo necessaria, non confitendo illam, quando est debitum, vel alijs modo, negando se esse Christianum ob metum mortis, in his peccatum est non hęresis, sed suspicionis hęresis.

Quęres 17. An credens veram aliquā propositionem in se falsam, tenens eam esse de fide, licet de fide sit eius opposita, sit hęreticus? e. g. Quis credit hanc esse de fide. *Pater est maior Filio*, & eam credit. Sic quędam vetula credebat, Trinitatem esse vnam fœminam, & putabat teneri id credere de fide, inquit, Angel. *ver. Fides num.* 6.

Resp. Ita credens ignorantia inuinci- 71
bili non est hęreticus, paratus corrigi, & & instrui in veritate rei; probatur, Tum quia, est in bona fide tam ex parte sua, quam ex parte Ecclesiæ, putat enim dicere verum, quia credit Ecclesiam ita tenere. Tum quia, ille dicitur hæreticus, qui contradicit alicui propositioni, quā scit, aut credit esse reuera definitam ab Ecclesia, sed iste non contradicit formaliter, sed tantum materialiter, immò secundum imaginationem suam putat se accommodare definitioni Ecclesię, ergo stante ea bona fide non peccat. Tum quia, negans propositionem, quā putat esse ab Ecclesia definitam, licet non sit, peccat, iuxta quod dictum fuit præcedenti quæstione, ergò illam affirmans, & credens non peccat. Consequentia tenet, quia in iure validum est argumentum à contrario sensu, Glossa intelligi, *cap. Cum Apostolica* 7. de ijs, quæ fiunt à prælat. Euerard. in hoc loco. Ita docent communiter omnes, quos longa serie enumerat Farin. *q.* 179. initio, homo diligentissimus in citandis doctoribus, cui inseruiunt pro ratione.

Dixi, si laboret ignorantia inuincibili, quali dicitur laborare vulgaris & idiota, si errat in quibusdam articulis, qui non obligant omnes ad sui cognitionem, cuiusmodi sunt illi, qui non sunt in Ecclesia celebriores, patientes aliquam difficultatem ratione subtilitatis, alteriusue conditionis. Vnde isti etiam excusantur in foro externo allegantes ignorantiam, quia illos scire non tenentur, vnde excusantur personę ordinariæ putantes, Patrem esse senem, Filium iuuenem, hoc illum maiorem, iuxta nostrum intelligendi modum, neque in aliquo videntur suspecti, dū instructi quoquomodo, credunt, quia ita credit, & firmiter tenet Ecclesia Catholica, secūdum enim Apostolum

stolum per cognitionem creaturarum venimus in cognitionem misterorum Dei.

Queres 18. An vt quis sit propriè, & formaliter hæreticus, necesse sit, quod directè velit sentire contra Ecclesiam? Videtur, quod sic, quia nullus est hæreticus nisi sciat, se sentire contra Ecclesiam, ergò directè vult sentire contra Ecclesiam, voluntas enim cum sit cæca non fertur, nisi in præcognitum.

72 *Resp.* Sufficit præcisè, quod sciat ad minus dubitatiuè se sentire contra Ecclesiam, quouis deinde fine sentiat, siue ex obstinatione, siue ex vanagloria, siue ex alio fine extrinseco, qui non constituit hæresim in suo esse formali; Ratio est, quia essentia hæresis consistit in cōtradicere Ecclesię articulis scitis, aut saltem dubitatis, in hac autem contradictione non includitur formalis intentio volendi contradicere Ecclesiæ, ergò hæc non facit ad constitutionem hæresis, neque hæretici. Nec obstat ratio dubitandi, quia aliud est contradicere Ecclesiæ, aliud habere directam, & formalem intentionem eidem contradicendi, hoc non est necessarium, illud sic, quod verificatur per solam negationem propositionis cognitæ de fide, absque alio actu directo contra Ecclesiam. Vide Sanch. *lib.2. cap.7. num.4.* Becan. *cap.14 de fide q.2. num.19.*

Queres 19. An detur paruitas materiæ in hæresi excusans à mortali? Affirmat vnicus Sair. *lib. 12. cap. 2. num.79.* contra communem, & veram, Sanch. *lib.1. cap.4. num.* Merollam. Pallaum, & alios cum Diana *part. 5. resolut.28. de paru. mater.* hanc non habere locum in hæresi.

73 *Resp.* Paruitas materiæ non datur in hæresi, quia hæresis ex intentione hæretici putatur verum dogma, licet ex parte rei, & veritatis sit falsissimum, oppositum vero verissimum, quod ex reuelatione Dei habet Ecclesia, existimatur falsum, qualecumq; sit illud hæretici, ergo ex hoc sequitur grauissima iniura contra Deum, qui aut reputatur falsus in reuelando, aut decipere Ecclesiam reuelando illi falsum pro vero, aut Deum non reuelasse, ac proinde tota iniuria refertur in Ecclesiam, quæ definit de fide ea, quæ non sunt reuelata à Deo, consequēter falsa reputatur, & deceptrix in suis definitionibus, quæ omnia grauissimum arguunt sacrilegium, quoduis igitur dogma peruersum hæresis peccatum est mortale grauissimū non obstante quauis materiæ paruitate, quæ non datur. Confirmatur, quia hæresis consistit in propositione falsa contradicens veræ de fide, ergò formaliter destruit veritatem oppositæ de fide, quæ in tantum creditur vera, in quantum est à Deo reuelata, ac proinde destruitur veritas Dei per propositionem hæreticam, sed id arguit peccatum mortale respectu cuiuslibet propositionis hæreticæ, cum singulis insit dicta ratio destructiua veritatis reuelatæ, ergò non potest habere locum paruitas materiæ.

Queres 20. An dubius in fide sit infidelis, & hæreticus?

Resp. Affirmatiuè si deliberare, & cōsulto dubiter, quod probatur, Tū quia, 74
id clare dicitur *cap. 1. de hęreticis. Dubius in fide est infidelis.* Tum quia, dubitans nō habet certum assensum fidei, ergò caret fide, quæ solum perditur per hæresim, ergò sic dubitans est hæreticus. Tum quia, dubitans sumit certa pro incertis, & dubijs, ac proinde destruit substantiam, & essentiam propositionum de fide, quæ in se sunt certissimæ, ac consequēter à nobis vt tales apprehendendæ sunt. Ita communior turba doctorum grauissimorum, quos pro se citat Farin. *q. 178. §. 4.* per totum, Ricciull. *lib, 5, cap.4.* Carena *part.2. tit.1. de hæresi num.17.* Layman *lib.2, tract. 1. cap.12. q.1.* & alij apud illos.

Contrarium sentiunt Sanch. *lib.2. c.7. num.12.* Malderus, & Canus à prædictis citati, quos sequitur Becanus *cap. 14. de fide q.2. num.7.* qui distribuit intellectū dubitantem in negatiuum, quando is apprehendens aliquam propositionem non se determinat ad alteram, sed ad vtramque se habet mere negatiuè, & positiuum, quando iudicat rem sibi propositam

positam esse ambiguam, intellectus positiuè dubitans est hæreticus, non autē negatiuè se habens, quia non assentit, neque dissentit, quod est necessarium ad hæresim, quam intellectus positiuus incurrit, quia iudicat propositionem certam esse ambiguam; Sed hæc distinctio metaphisicalis spectat potius ad intellectum speculatiuum, quam ad practicum; & moralem, casus nostri, neq; enim intellectus dubitans sterilis est, sed fœcundus, ambiguam reddens rem, circa quam dubitat, consequenter negatiuè se habere non potest, cum ex genere suo intellectus practicus sit operatiuus producens aliquid moraliter redundans in obiectum cognitum, & sic propositionem de fide, circa quam versatur de certa facit dubiam. Confirmatur id, nam ideò propositæ propositioni de fide assensum non præbet, quia sibi incerta videtur, consequenter ad minus virtualiter iudicat illam dubiam, & ambiguam.

Probat Sanch. quia hæresis dicitur ab electione, sed bubirans neutram partem eligit sed pendulus manet. Confirmat, quia hæresis est error contrarius fidei consistens in assensu, vel dissensu; neutrum est in dubitante. Demum, hæresis & fides sunt duo extrema, illa dissensum, hæc assensum in rebus fidei. Hæ rationes in vnum redactæ probant in dubitante non esse actum positiuum contrarium fidei, quod tamen falsum est, quia superius probatum fuit, intellectum dubitantem in moralibus esse semper practicum, ac proinde ponere aliquid in obiecto, circa quod vsquequaque non potest se habere mere negatiuè, sed tandem debet se determinare, cum moraliter operetur.

Ad auctoritatem iuris respondent tripliciter dubium in fide esse infidelem, primo, intelligi de dubitante contrarie, non priuatiuè, seu negatiuè, sed iam dictum est, in practicis dubitantem ponere saltem virtualiter aliquid in obiecto dubitato nempè incertitudinem. Secundo, intelligi pro foro externo ratione præsumptionis, ad quod dici potest, præsumptionem hic locum non habere, quia veritas est in contrarium, constat enim de dubio positiuo. Tertiò, intelligi de dubitante secundum actum reflexum, quatenus iudicat res fidei esse dubias; sed ex dictis patet dubitantem simpliciter quouis modo inuoluere saltem virtualiter iudicium ambiguitatis circa obiectum fidei, qui enim dubitat certū non habet intellectum, ergò incertum & ambiguum.

Dicerem, cum minus peccet dubitās in fide, quam enixe fidem negans, hic enim pertinax est formaliter, ille virtualiter, & remissius, mitius esse puniendū, iuxta qualitatem dubitationis, & articuri, super quem cadit dubitatio, ne pœna excedat culpam, cui debet proportionari, vnde crederem hunc non esse subiectum excommunicationi, confiscationi bonorum, neque supplicio grauiori mortis, &c.

Quæres 21. An sit hæreticus dicens: Non credo, vel non crederem hoc licet esset de fide definitum, aut si de fide definiretur? Videtur quod non, quia nihil negatur, quod reuera sit definitum, sed tantum ostenditur volunta non credendi.

Resp. Est hæreticus, quia in primo 75
sensu negat articulum fidei & suppositione, quod extaret, ergo habet errorem in mente contra fidem, sicut ille dicitur peccare mortaliter, qui facit aliquid ea intentione licet esset prohibitum, quāuis non sit. In sensu posteriori est etiam hæreticus, quia habet prauum affectum negandi fidem, in quo æquiparatur effectui. Ita Sanch. *lib. 2. cap. 7. num. 29.* Nald. ex Herriq. *num. 15.*

Quæres 22. An sit hæreticus non credens articulum sibi priuatim reuelatum à Deo?

Resp. Non est propriè hæreticus, quia 76
is dicitur, qui negat propositiones ab Ecclesia propositas ad credendum per omnes fideles, sed hæc non proponitur ab Ecclesia, ergo eam discredens hæreticus non est. Tum quia, per fidem vniuersalem Ecclesię non tenetur id credere, cum non numeretur inter credenda

ab

ab Ecclesia, ego speciali fide tantum tenetur, ac proinde non est hæreticus contra Ecclesiam. Ita docent Rodr, *in Bulla Cruc* §.9. *num.* 14. Viuald. *in Bulla casu* 1. *num.* 30. Corduba *lib.* 1. *quæst.* 17. *dub.* 2. asserens cum Azor. *tom.* 1. *lib.* 8. *cap.* 9. *q.* 4. proinde non incurrere pœnas hęreticorum, quamuis coram Deo sit verè hæreticus, ille subiungit, Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 12. *q.* 2. *conc.* 3. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 32. cum Vega, & Catarino tenet hunc esse verè hæreticum pœnis subiectum, quia licet Ecclesia illi non proponat speciale sibi reuelatum credendum, nec alijs, omnibus tamen proponit summam Dei veritatem credendum, quam hic negat, ergò est hæreticus. Confirmatur, quia iste peccat mortaliter peccato infidelitatis, non iudaismi, aut paganitatis, ergo hæresis, cum alia à prædictis non detur species. Respondetur ad Sanch. in articulo reuelato duo spectari, propositionem reuelatam, & reuelationem ipsam, dum discredit veritatem propositionis, non ideo negat summam veritatem reuelationis in Deo, nisi id intendat, & aduertat, quamuis alioquin ex natura rei id sequatur, consequenter in foro externo suspectus tantum erit de hæresi, & quidem vehementissime ob illam connexionem necessariam, vnde fit, quod nō sit dicendus formaliter hæreticus, sed tātum ex suspicione, si aduerteret, & in mente sua assentiretur, Deum in omnibus non esse veracem, iam esset formaliter hæreticus, non ex proposito casu, sed ex hoc nouo conceptu negante veritatem Dei in aliquibus. Ad Confirmationem dico hoc peccatum reduci ad hæresim, non esse tamen formaliter hæresim, quia non est error contra determinata ab Ecclesia, quæ non curat de priuatis reuelationibus, sed de publicis, & communibus tantum, ad quarum conseruationem in sua veritate apposuit pęnas graues transgressoribus.

Quæres 23. An negans Christum resibilem sit hæreticus? Proponunt alij hoc modo, an sit hæreticus negans propositionem Theologicam ex vna naturali, & altera de fide collectam? Affirmat Canus *lib.* 12. *cap.* 9. *Valent.* 2. 2. *disp.* 1. *q.* 11. *p.* 1. *diff.* 3. Grauina apud Carenam citandum. 77

Resp. Non est hæreticus formalis, sed tātum pręsumptus, illud probatur, quia, conclusio negatur vel propter ignorātiam illationis, vel quia principium naturale in omnibus non credit verum, ex Sanch. *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 33. Deinde stare potest, vt quis credat omne reuelatum à Deo, cum negatione alicuius propositionis Theologicæ, ex eo quod non videtur rectè deduci ex præmissis, vel principio euidenti, ait Palaus apud Carenam *part.* 2. *tit.* 1. *de heret. num.* 35, Ita Bannes 2. 2. *q.* 11. *art.* 2. Corduba *lib.* 1. *q.* 17. *dub.* 3. Sanch. cit. quos pro se citat Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 12. *q.* 3. Portell. *ver. Hæresis num.* 9. Palaus, quos pro se vocat Carena, vt supra, Diana *part.* 4. *tract.* 8. *resol.* 79. Cum Villalob. Suar. & Arrag. tenent esse hæreticum præsumptum, quia præsumitur negare conclusionem magis in ordine ad principium fidei, quam naturale, quia Christus est risibilis ex eo, quod est homo, ergo si non est risibilis, neque homo, intellectus enim primario videtur in hoc referri, quam in id tendere, quod non omnis homo sit risibilis. Vide quæ dixi *cap.* 2. *q.* 6. *num.* 24. vbi dixi, hanc propositionem: *Christus est resibilis*: non esse immediatè, & formaliter de fide, quia nullibi in Sacra Scriptura reperitur expressa, ac proinde negans illam, non sit propriè hæreticus, sed tantum præsumptiuè, & quidem vehementissime; ab connexionem necessariam risibilitatis cum humanitate; vnde ex Palao Carena asserit hunc hęreticum præsumptū in negatione persistenrem vti hæreticū esse puniendum.

Sed numquid prædicta procedunt in formali ratiocinatione tantū, an etiam extra in eo, qui simpliciter negaret Christum esse risibilem? Puto idem iudiciū vtriusque, quia ex redditione rationis habetur virtualis illatio argumenti.

Quæres 24. An sit hæreticus proferens verba hæreticalia, ioco, ira, indigna-

gnatione, aut linguæ lubrico? Ratio dubitandi est, tum quia D. Hieron. dicit, quod ex verbis inordinatis oriuntur hæreses. Tum quia, id maximè apparet in blasphemis aufeentibus à Deo, quod habet, aut illi attribuentibus quod habet; vnde D. Thom. 2. 2. q. 13. art. 1. dicit, blasphemiam esse contra confessionem fidei, ac proinde committi hæresim à blasphemante.

Resp. Proferens huiusmodi verba
78 non est formaliter hæreticus, quia continent orationem imperfectã, ac proinde non includunt assensum, siue dissensum formalem contra fidem, maximè si attendatur locutio in plasphemis, & iurãtibus; siquidem hæresi non consistit in qualibet locutione, sed tãtum in dissensu contradicente rebus fidei cum adhæsione proprij erroris. Ita omnes. Verũ quidem est, quod est suspectus de hæresi talia verba proferens secundum magis, & minus, attentis circumstantijs personæ loquentis, & significationis verborũ, & motiuis, quibus proferuntur. Verba autem hæresim significantia vel sunt expressa, & sic non possunt interprætari in bonum sensum, ex quo neque excusationes, seu exceptiones reorum admittendæ sunt ab Inquisitoribus, sed ab illis probandæ sunt, ex Sanct. *de Blasphem. c.8.dub.2.n.3.* & alijs apud Carena *par.2 tit.1. de heret. num. 72.* Vel sunt ambi-
79 gua apta interprætari in bonum, & malum sensum, tunc in bonum trahenda sunt, *arg. l. Merito ff. pro soc. l. si procurator ff. de cond t. ind.b.* Nau. *consil. 6. de heret. consil. 15. de homicid.* Lazar. 3. *de Blasphem. num.38* & tunc standum est interpretationi proferentis, *l. in ambiguis, ff. de reg. iur. l. Si quis ff. de iud.* ibi: *Si quis intentione, vel oratione ambigua vsus sit, id, quod ei vtilius fuerit, accipiendum est.* Verum id est, nisi aliunde Inquisitor motiuum habeat, sentiendi aliter, vt quando loquens est malæ famæ, aut alias erat falsæ sectæ, vt si Caluinus Ecclesiæ reconciliatus querẽdo missam, & non inueniens dicat: *Sola fides sufficit:* presumptio enim contra eum est, quod adhuc sentiat cum hæreticis, solam fidẽ sine bonis operibus sufficere ad salutem Ità Carena *part.2. tit.1. de haresi, nu.72.* Vide supra *cap.2. num.52.*

Colligitur ex dictis, proferentem io- 80
co hæresim non esse hæreticum, quia ioco facta aut dicta peccatum non inferunt neque iniuriam, *cap.2.15.q.1.* neq; mendacium reputatarum, *cap. Quod autem 18. 22. q. 2.* neque inducunt excommunicationem in percutiente ioco, *cap.1. de sent. excom.* neque confessionem aut obligationem *l.3 ff de seruo corrupt. l. obligationem ff. de act. & obligat.* neque pœnam meretur ioco factũ, nisi sit noxius, *cap. 1. de præsumpt.* in terminis hæresis Albert. & Pegna, quos citat Sousa *lib. 1. cap.13. n 1.* Farin. *q.179. num.40.* *Secundò*, non est censendus hæreticus lapsu linguæ labens in verba hæreticalia, quia linguæ lubricum nonfacilè trahendum ad pænam, *l. Famosi ff. ad leg. Iul. maiest.* & præsumitur verba 81
protulisse inaduertenter, & sine deliberatione, quia linguam ream non facit nisi rea mens; *cap.3.22.q. 2.* alijs citatis Farinac. *q.179. num.41.* *Tertiò*, non reputatur hæreticus, qui talia verba profert ex indignatione, ira, magna animi perturbatione, aut dolore, quia hæc omnia mentem valdè perturbant, vt difficilè sit aduertere ad malum, vnde est illud. *Ira impedit, animum, ne sciat cernere verum.* Ac proinde locum in his hæresis habere non potest, cum sit error hominis pertinacis cognitionem haben. tis, suum errorem esse contra fidem. Ita supradicti, cum Sousa *l.b.1. cap.13. nu.2.* Farinac. *q.179. num.42.* *Quartò* qui prolatis verbis statim se corrigit, censetur èa pronuntiasse contra suam voluntatẽ, 82
& esse timoratæ conscientiæ, nam facti, seu dicti emendatio laudabilis est, & sapientis opus, *cap. Magnæ 10. 22. q.3.* & corrigere debemus nosmet ipsi quę male fecimus arg. *cap.19 de off. ord n. & ex Authent. de nupt.* vbi inquit Imperator. *Non enim erubescimus corrigere, quæ prius diximus, nec ab alijs corrigi expectare volumus.* Consequenter dicendum est, se statim corrigentem non esse præsumendum de hæresi suspectum. Ita Fari-

nac. *quæst.* 179. *num.* 46.

Prædicta procedunt, quando aliàs quis non est malæ famę, & probat, se verba protulisse ioco, quia constat esse fabulosum, & personam facetam, aut iracundia, seu alijs ex prædictis modo, aliàs Inquisitor procedit contra Inquisitum iuxta tenorem delicti, ex citatis doctoribus.

Quæres 25. An Author libri continentis expresse hæreses sit hæreticus, non obstante protestatione, quod intendit, omnia, quę scribit, subijcere, & esse sub-
83 iecta censurę sanctæ Matris Ecclesiæ? Est autem protestatio, inquit, Sousa *lib.* 1. *cap.* 14. initio, professio, seu confessio fidei exterius facta ad ostendendũ quid protestans de fide sentiat. Seu per illam declarationem intendit, si quandoque errabit in rebus fidei, talem non esse eius mentem, sed errorem contingere ex inaduertentia, aut ignorantia,
84 & hanc protestationem, quã ex animo profiteor nunc, & pro toto tempore vitæ meæ in his, & alijs scriptis edo, & me declaro paratum esse potius mori, quam fidem, scriptis, verbis, aut factis, violare, aut ab ea deuiare per quemlibet mentis conceptum, paratus in omnibus corrigi iuxta Catholicum sensum Romanæ Ecclesiæ.

85 *Resp.* Doctor componens libros cum hac formali, & expressa protestatione excusatur, modo non erret in ijs, quę vt doctor scire tenetur. Quod idem locum habet respectu aliorum protestantium respectu eorum, quæ expresse scire non tenentur, & modo non fiat aliquid, quod in re aduersetur protestationi.

86 Prima pars, quod protestatio iuuet protestantem, probatur, quia per protestationem profitens declarat, animum suum non esse violandi fidem, ergo errantem releuat ab hæresi, quæ est error voluntarius contra fidem scienter contractus, hic autem error non potest esse voluntarius in errante, cum ratio voluntarij in eo intelligatur antecedenter destructa per protestationem. Protestatio autem maximè locum haber in hæresi, quia potissimum refertur ad ea, quæ pēdent à mente, & voluntate nostra, secũdum omnes cum Bartolo *in l. Non solum, §. morte, ff. de noui oper. nunt. num.* 17. Felin. *in cap. Cum M. de constitut. n.* 79. *fall.* 4. & multum prodest, cum acceptatur à parte, Glos. *ver. Protestatio, cap. Cumana,* 50. *de elect.* Glos. *ver. Si contestatus cap.* 1. *dist.* 27. Ita in materia hæresis D. Aug. ex duabus eius auctoritatibus relatis supra sub *q.* 5. *num.* 22. Farinac. *q.* 178. *num.* 150. Carena *part.* 2. *tit.* 1. *de hęret.* §. 14. Sousa *lib.* 1. *cap.* 14.

Secunda pars, quod Author librorum excusetur, probatur per Albertin. *q.* 12. 87
num. 10. ex ipso Sousa *lib.* 1. *Aphor. c.* 14. *num.* 2. Farin. *q.* 179. *num.* 151. *ex cap. Damnamus, de Summa Trin.* vbi dam- 88
nantur opera Abbatis Ioachim, non verò eius nomen, edita contra Petrum Lombardum de vnitate, & essentia Trinitatis, vt explicat Glossa penult. dicens damnato Auctoris nomine, damnari quoque eius opera, licet alias bona, non verò è contra damnatis operibus censetur nomen damnatum, & numquam nomen damnari puro, quando Author protestatur, & confitetur se Catholicũ, licet aliàs errauerit siuè ex ignorantia, siuè ex passione, modo ante mortem se corrigat.

Tertia pas, illos non excusari, quando errant in ijs, quæ scire expresse tenentur, vel ex præcepto fidei, vel ex officio sui status, probatur, quia in hoc casu error præsumitur ex malitia contractus, & non ex ignorantia, & infirmitate, quæ non habent locũ, vbi quis ex præcepto fidei, vel sui status scire tenetur. Ita Farin. *q.* 178. *num.* 155. Sousa *lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 6. Carena *par.* 2. *tit.* 1. *de hæret.* §. 14. Quare doctor errãs in articulis fidei notis ex Symbolo, præsumitur ex malitia, & pertinacia deficere in rebus fidei tam notis. Immo & si erret in alijs, quæ in solemni professione fidei explicãtur, & in quibusdã alijs non ita difficilioribus, non excusatur, sicut excusarentur alij non doctores, & personæ ordinariæ, quę ex officio non tenentur explicitè scire alios articulos, vt docent prædicti. Idem dic de Episcopis, & Inquisitoribus, qui plura

plura alijs scire debent, cū articulorum fidei defensores sint. Quid si sit doctor solo nomine, vt facile occurrit? In eo casu æquiparatur non doctori, si constat de eius ignorantia, ac proinde in pęnam hoc nomen ab eo radendum est. Locutus sum de doctoribus Theologis, quia viris periti, medicinæ, & Philosophiæ in rebus fidei comparari possunt cum mediocriter instructis, cum præsumantur scire aliquid longè plus alijs fidelibus ordinarijs, & rudibus.

89 Quarta pars, protestationem non prodesse facto eidem aduersante, probatur, quia protestatio directè contraria facto non reuelat protestantem, Glosa *in cap. Cum M. de constit. & in Clem. 1. de procur.* 1. Cum in plures, §. *Locator, ff. locati*, Surd. *vol.* 3. *consil.* 371. *num.* 67. Ruin. *lib.* 2. *consil.* 173. *num.* 21, Decius *consil.* 460. *num.* 3. *Doct. in l. Non solum*, §. *morte, ff. de noui oper. nunt.* quia protestans faciendo actum protestationi contrarium, videtur ab ea recedere, *l. cum in plures*, §. *Locator, cit.* Iason in *l. Non solum, cit.* ex alijs Sanchez *lib.* 2. *disp.* 45. *num.* 19. & protestationi censetur derogatum per actus cōtrarios, Puteus *lib.* 1. *decis.* 293. Rota Rom. *vol.* 1. *decis.* 563. *num.* 4. Vnde admonitus ab Inquisitore, se errare in fide, & nolle acquiescere, protestatio illi nihil prodest, quia censetur ab ea recedere, vel protestari tantum voce ad effectum euadendi pœnas, Itē qui protestatur se tenere fidem de Incarnatione iam facta Christi, & nihilominus Agnum Paschalem, & alia more Iudæorum facit figurantia Christum in carne futurum, nihil id illi prodest, quia factum destruit protestationem. Ita Farin. *q.* 178. *num.* 153. Carena *par.* 2. *tit.* 1. *num.* 77. & 78. Sousa *lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 7. & 8.

Quæres 26. Quis in iure dicatur Hæreticus Manifestus, & Occultus, seu secretus?

90 *Resp.* Per textum *in cap. Super* 26. *de verb. signif.* ibi: *Illos intelligendos esse manifestos hæreticos, qui contra fidem Catholicam publicè prædicant, aut profitentur, seu defendunt errorem; vel qui coram prælatis suis conuicti sunt, vel confessi, vel ab eis sententialiter condemnati super hæretica prauitate.* Quis ergo dicitur manifestus hæreticus dupliciter facto, vel iure; facto quidem præstando vnum ex illis tribus publicè scilicet, aut prædicando, aut profitendo, idest, faciendo professionem obligando se ad eam sectam, aut defendendo errores hæreticorum, vel hæreticos ipsos manifestos, vel vendendo scienter illorum libros de hæresi tractantes, voce, vel scriptis. Iure verò per confessionem, probationem, aut sententiam, vt supra. Manifestus autem, & deprehensus in hæresi idē sunt, ex Glos. *ver. deprehensi cap. Ad abolendam, de hæret.* Ex his deducitur ex opposito quis dicatur hæreticus occultus, qui scilicet sub iudice non fuit, neque prædicauit, aut professus fuit; vel defendit errorem hæreticum. Vide Farin. *q.* 185. §. 6. per totum; Carenam *par.* 2. *tit.* 1. §. 8. De alia diuisione hæretici interni, & externi dicam alibi, cum de pœnis Hæreticorum.

Quæres 27. De hæreticis Hæresiarchis, & Dogmatistis?

Resp. Hæresiarcha dicitur propriè ab hæresi, & archi, quod significat principem, & patrē hæreticorum; vel dic quoque ab hæresi, & arca, quasi Hæresiarcha sit arca ad conseruandos errores. 91
Farin. *q.* 178. *num.* 15. Ad constituendū hæresiarcham vnū ex his tribus est necessarium, primum, aut quod inuentor sit erroris, illumque in medium proferat ad obseruationem per sectatores discipulos, de quibus D. Paulus 2. *ad Timot. cap.* 3. *num.* 13. *Mali autem homines, & seductores, proficient in peius errantes, & in errorem mittentes.* Secundum, aut docens alios errores ab alijs inuentos, huius generis sunt Magistri, de quibus S. Paulus citatus *cap.* 4. *num.* 3. dicit loquens de hæresiarchis institutionibus sibi Magistros, qui suos prædicent errores, illis verbis. *Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt*, supple isti Dogmatistæ, *sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.* Tertium, aut errores huiusmodi publicè ore, aut

scripto defendant. Isti omnes sunt Hæresiarchæ, quia tamquam capita, & principales fouent hæreses procurantes manutenere in esse errores contra fidem.

92 Huius generis Dogmatizantes tradedi sunt curiæ seculari pro vltimo supplicio maximè quando errores suos iam disseminauerunt, secta instituta, irremissibiliter puniendi, quia illi nullatenus parcendum est, qui multorum animas in discrimen æternæ damnationis impiè deduxit, & leue suppliciũ videtur mors corporalis eius, qui morte spirituali multos insana loquacitate recauit. Ita Simanch. *de Cathol. instit. tit. 47. de pœnit. & cõuers.* & in Enchir. *tit. 59. de Dogmat.* Pegna in Direct. *par. 2. q. 39.* & alij apud Farin. *q. 192. num. 6. & 9.* Royas, & Suar, apud Dianam *par. 4. tract. 7. resol. 23.* Carena *par. 2. tit. 1. §. 33.* Excipiuntur sponte comparantes, aut etiam cõpræhensi non defendentes suum errorẽ, sed statim illum reuocantes, vt colligitur ex *cap. Ad abolendam 9. de hæret.* videntur enim isti ex corde pœnitentes, præsertim sponte comparantes, cum deprehensis verò caute procedendum in remissione. Vide prædictos, & Sousan *lib. 1. cap. 9. num. 14.* ex Simanch & Farinac. ponentem eam exceptionem. Obijciunt Berengarium Ecclesiæ reconciliatum, & ideo curiæ seculari non fuit traditus, licet esset Hæresiarcha, & haberet sui erroris de non existentia Christi sub speciebus consecratis sectatores, & magistros. Sed is comprehenditur sub exceptione, comparuit enim in Concilio centum quatuordecim Episcoporũ, & suam hæresim ex corde abiurauit, *cap. Ego Berengarius 41. dist. 2. de consecr.* Præterea vnius erroris erat inuentor, & conditio illorum temporum inuitabat ad veniam, vt hæresis facilius distraheretur comparatione aliorum sectatorũ

93 Berengarij. Hæresiarchis contritis, & pœnitentibus in extremo non negatur sacrum viaticum ex communi doctorũ, quos recenset Diana extremis verbis dictæ resolutionis. Habes ex vnico errore inuento, & sparso quem dici Hæresiarcham, tam enim dicitur pater, qui vnicum habet filium, quam qui pluribus gloriatur.

Quæres 28. De hæreticis relapsis?

Resp. Relapsus verè, & propriè dicitur ille, qui in eamdem hæresim iam abiuratam, iterum labitur, ita quod de vtroque lapsu in formalem hæresim ex legitimis probationibus manifeste constet. Colligitur ex textu *cap. Ad abolendam 9. de hæret.* ibi: *Illos quoque qui post abiurationẽ præfati erroris deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, seculari iudicio sine vlla pœnitus audientia decernimus relinquendos.* Isti nullo modo audiendi sunt, quo ad excusationem huius pœnæ etiam si pœnitentes facti sint, quia illa dictio, *Pœnitus*, est nimis rigorosa sine aliqua spe, & omnem excludit casum, nullam admittit limitationem, aut modificationem, Natta *consil. 63. n. 16.* Angel. *consil. 31.* Decius *consil. 401. num. 3.* Rota *in Nouiss. decis. 525. num. 4.* ad pœnitentiam redeuntibus non negantur Sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, expresse *cap. Super eo 4. de hæret. in 6.* Eximuntur autem ab hac pœna, si sponte compareant, quales dicuntur illi, qui in iudicio non præuenti comparent, postquam autem sunt denunriati comparentes, non dicuntur sponte, sed metu pœnarum redire ad Ecclesiam, & ideo nõ euadunt iuris pœnas. Ita omnes cum Menochio *lib. 1. consil. 82. num. 168.* Pegna, & Vmbertus, quos citat Diana *par. 4. tract. 7. resol. 26.* Decian. *lib. 5. cap. 56. num. 12.* Sanct. *cap. 42. de hæresi num. 17.* Farin. *q. 195. num. 1. ad 8.* & ante *q. 193. à num. 32.* ad finem vsque §. 1. Carena *par. 2. tit. 2. de hæret.* §. 5. & 6. Sousa in Aphor. *lib. 2. cap. 45. num. 17. & 18.* Pœnitentes traduntur curiæ seculari comburendi post strangulationem, impœnitentes verò viui incenduntur; neque iudex laicus 95
potest petere copiã processus, aut aliud iudicium ferre super crimine hæresis, cũ sit incapax huius causæ, sed iuxta mandatum sibi à iudice Ecclesiastico factum exequi debet sententiam mortis. Verum quidem est, quod Inquisitor antequam relap-

relapsum tradat curiæ laicali, debet illi offerre defensiones, quæ nulli negantur, cum sint de iure naturali. Melius facerent Iudices relapsos transmittere ad Curiam Romanam puniendos vltimo supplicio.

Hactenus dicta locum habent contra Relapsos in vera, & propria significatione, qui nimirũ bis legitimè probati sunt in eamdem hæresim abiuratam cecidisse. In quo sensu, qui primo abiurauit vnam hæresim, & secundo aliam diuersam, propriè Relapsus, non dicitur, cum nullam earum bis perpetrauerit, nam particula, *Re*, importat receptionem
96 eiusdem actus in specie *arg. l. Verbum, de verb. signif.* Ita alijs citatis docet Carena *par. 2. tit. 2. de haret. num.* 28. Referendæ sunt aliæ species Relapsorum, quę dicuntur pręsumptiuę, & fictitiæ in iure, quia non constat de duplici lapsu in formalem hæresim, relapsus enim propriè ex dictis ille dicitur, de quo legitimè cõstat perpetrasse duas hęreses formales eiusdem speciei, si aliàs habeat adiuncta reus, non tollitut formalis ratio criminis lapsus.

97 Primò, relapsus fingitur ille, qui in abiuratam hęresim de vehementi secundo labitur, licet hęresis formalis primo probara non fuerit, sed tantum suspicio. Qui verò leuiter abiurauit non dicitur relapsus ille, qui in eamdem iam abiuratam cecidit. Ideo ille, non hic traditur de iure curiæ seculari. Expressè *cap. Accusatus* 8, *de haret. in* 6. Farin. *q.* 195. *à n.* 14. Carena *par. 2. tit. 2. de hęret. num.* 29. vbi explicat in duabus hæreticus, nõ tamen intendit intelligi relapsum, nisi repetantur singulæ, simul, aut singillatim.

Secundò, relapsus dicitur ille, qui post abiuratam hæresim formalem secundo probatur vehementer suspectus, e.g. receptando hæreticos, eis dona, munera, & alia dando, seu faciendo, ex quibus probatur vehementer suspectus ille, qui primo conuinctus fuit de hæresi formali, & pro tali iudicandus est, expressè *eod. cap. Accusatus* §. *Ille quoque* Farin. *q.* 195. *num.* 17.

Itaque his duobus modis relapsi quo ad pœnam, vt tradantur curiæ seculari æquiparantur verè; & propriè relapsis conuictis, aut confessi de duplici formali hæresi, vt expressè patet in precitato capite, Accusatus, de hæresi *in* 6. Nihilominus in secundo casu, cum scilicet primo quis probatur formaliter hæreticus, & in secundo actu solum suspectus, non traditur curiæ sæculari, ex praxi in curijs Romana, Italica, & Lusitanica testantur Farin. *q.* 195. *num.* 18. ex Royas *par. 2. num.* 333. & Treuisano *lib. 2. decis.* 37. quibus adde Sanct. & Suar. quos pro se citat Diana *part. 4. tract. 7. resolut.* 26. Sousa *lib. 2. cap.* 45. *num.* 3. Contra Palaum sequentem Canterum, quos pro se citat Carena *par. 2. tit. 2. de hęresi n.* 31. §. *Et in tota*; Hæc autem praxis fundatur in iure *cap. Literas* 14. *de præsumpt.* vbi propter præsumptionem etiam vehementem non debet quis de graui crimine hæresis condemnari. Sed non video, qua ratione praxis inoleuerit excusandi relapsum secundi generis, & non primi, cum in vtroque casu eadem militet ratio, & idem omnino casus videatur diuersus solum ratione antecedentis, vel sequentis præsumptionis, ex quo ius vtrumque pacificat. Ratio differentiæ est, quia cum ex gratia non fuerit traditus curię seculari, & deceat beneficiũ principis manere, illud primum delictũ non habet influere in secundum, quod proindè in genere suo est puniendum, ac si non esset relapsi.

Tertiò, relapsus dicitur ille, qui probatus hæreticus in vno articulo postea labitur in alium articulum diuersum, quãdo simpliciter, vel generaliter abiurauit, vnde & iudicatur, vt relapsus in hęresim. *cap. Accusatus* 8. §. *Eum vero, de haret. in* 6. Vbi Glossa *ver. simpliciter*, dicit, non teneri reum abiurare generaliter omnes hęreses, sed tantum illas, de quibus fuit diffamatus, & probat *ex cap. Ego* 41. *dist. 2. de consecr.* vbi Berengarius generaliter non ex debito, sed ad cautelam abiurauit omnes hęreses. Si ergo abiuratio est tantum de hęresi probata, & non de alijs in genere, non dicitur relapsus, si in aliam cecidit diuersam

sam à priori. Casus restringitur, ità quod
habens iterum probetur incidisse in for-
malem hæresim diuersam à priori, ita
quod non sufficit lapsus præsumptus, ali-
ter casus à præcedentibus, non esset di-
uersus, quidquid narret Carena *part. 2.*
98 *tit. 1. de hæresi num.* 31. Verba illa: *sim-
pliciter vel generaliter* accipiuntur in eo-
dem sensu, & particula, *Vel* sumitur ex-
positiuè pro, *idest*, arg. eorum, quæ re-
fert Barbosa *dist.* 415. *num.* 5. Et praxis
in præcedenti casu relata non extendi-
tur ad præsentem casum, in quo reus
conuincitur, vel confitetur duas hære-
ses formales, consequenter cum non
procedatur ex præsumptione, sed ex ve-
ritate meritò subditur pœnis Relapsorũ,
Farinac. *q.* 195. *num.* 43. *qui num.* 45. ait
cessare hodie hanc disputationem, quia
hæretici pœnitentes semper abiurãt ge-
neraliter etiam quod in vnam tantum
hęresim inciderint de qua dicam *cap.* 11
q. 6.

Quartò, ille dicitur Relapsus, qui post-
quam se purgauit incidit in hæresim
purgatam, expressè *cap. Ad abolendam
9. de hæret.* vbi dicitur, quod sine au-
dientia tradendus est curiæ seculari,
quia est formaliter hæreticus probatus.
Farin. *q.* 195. *nu.* 27. *&* 30. alios citans.
Loco purgationis successit Abiuratio
Farin. *q.* 194. *num.* 64. ex eo Carena
part. 3. *de sentent. tit.* 11. §. 9.

Remanent tria dubia, primum,
an qui post abiuratam de vehemen-
ti hæresim iterum probatur vehemen-
ter suspectus de illa dicatur relapsus?
Secundum, An qui abiurauit de leui, si
eamdem de vehementi, vel leui cadat,
dicendus sit Relapsus? Tertium, An
qui primo conuictus; aut confessus fuit
negasse Paradisum, si secunda vicè pro-
betur negasse immortalitatem animæ,
dicendus sit propriè & verè Relapsus, an
tantum præsumptiuè?

Primis duobus respondetur illum nõ
99 dici Relapsum, quod probatur, Tum
ex *cap. Accusatus, de hæret. in* 6. vbi id ex-
pressè habetur. Tum quia, ad crimen
Relapsus requiritur necessario, vt alte-
rum ex duobus delictis sit formaliter hę-
resis probata. Tum quia, ex præsumpto
præsumptio sumi non potest, Farinac. 100
vol. 1. consil. 55. *num.* 25. *& volum. 2. con-
sil.* 114. *nu.* 40. Ita dictus Farinac. *q.* 195.
nu. 22. de duplici vehementi, ex quibus
tamen resultat violenta suspicio ex alla-
tis ibi, *& num.* 24. de duplici leui, ex qui-
bus resultat vehemens suspicio, Carena,
part. 2. tit. 2. de hæresi nu. 35. *&* 36.

Tertiò dubio respõdetur, neutro mo- 101
do dici Relapsum, quia neque propriè,
neque præsumptiuè iterum cadit, non
verè, quia non recedit in eandem
hæresim formalem, & in specie; ne-
que præsumptiuè, quia nullum ex dictis
delictis præsumitur, sed in ratione for-
mali hæresis vtrumque à parte rei con-
stat, ac proindè vbi constat de veritate, 102
præsumptio locum habere non potest,
l. fin. de probat. Felin. *in cap. Per tuas, de
probat. not.* 5. Decius. *consil.* 400. *num.* 8.
Aymon. *consil.* 35. *num.* 5. *Rota Roman.
vol.* 1. *decis.* 64. *num.* 3. quia præsumptio
cedit veritati, *cap. Veritate* 4. *dist.* 8. Surd.
consil. 37. *num.* 17. alijs citatis Paris. *q.* 3 *&* 103
de consid. n. 34. Verum quidem est, quod
maximam habent connexionẽ ad inui-
cem, nam ad quid ponere Paradisum
si homo careret immortalitate, & quid
ponere hominem immortalem sine Pa-
radiso.

Quæres 29. De hæreticis Pœnitenti-
bus? 104

Resp. Hæreticus formalis conuictus
seu confessus tunc dicitur pœnitens,
quando resipiscit ante latam sententiã.
In tabulato genuflexus coram dominis
iudicibus, qui illum sunt publicè, & so-
lemniter condemnaturi, protestans suã
conuersionem non videtur recipiendus,
sed condemnandus, & tradendus Cu-
riæ seculari, nisi euidentissimè constat
de vera conuersione, & à fortiori si cõ-
uertatur post sententiam. Ante verò cõ-
uersus eximitur à prædicta pœna, &
alijs mitioribus subijcitur, vti perpetui
carceris de iure, aut triremium; in certis
casibus illis pœnitentibus non parcitur,
sed traduntur variæ pro vltimo suppli-
cio.

Prima pars, quod ille dicatur pœni-
tens

tens in ordine ad euitandas pœnas ordinarias, qui antè sententiam resipiscit,
105 probatur, quia ille dicitur pœnitens, qui puro corde, & spontanea voluntate suum reuocat errorem conuertendo se ad Deum, *ex cap. Perfecta* 40. *dist.* 1. sed se conuertens ante sententiam dicitur pœnitere sponte, & ex corde, quia pœnitentia hæc ante illud tempus præsumitur facta sine metu, & coactione pœnarum, cum hæ nondum illi sint notificatę, & semper est aliqua spes illas euadendi, antequam infligantur, ergò censendus est pœnitens, suos reuocans errores antequam causa per sententiam expediatur. Quod dicatur pœnitens conuersus ante sententiam docent Farin. *q.* 193. *num.* 55. alijs citatis de communi, & veriori, Carena *part.* 2. *tit.* 2. *de hęresi num.* 4. vocat verissimam.

Secunda pars, quod non sit parcendū in tabulato genuflexo pœnitenti, nec post sententiam probatur, tum ex *cap. Ad abolendam* 9. *de hæret.* ibi: *Omni officio, & beneficio spoliatus Ecclesiastico, secularis relinquatur arbitrio potestatis animaduersione debita puniendus, nisi continuo post deprehensionem erroris ad fidei Catholicę unitatem sponte recurrere & errorem suum ad arbitrium regionis illius publicè consenserit abiurare, & satisfactionē congruam exhibere.* Idem subiungitur de seculari hæretico formali conuicto, vel confesso; vbi doctores nonnulli vim faciunt in illis aduerbijs. *Continuò confer-*
106 *tim*, illa rigorosè, & non ciuili modo, vt deberent, recipientes cum grano salis; explicantur ergò cum interuallo temporis inter aorum captionem, & sententiam, nam *Confestim*, significat factum etiam infra annum ex Cenedo post librum *pratic. & canon. quęst. sing.* 74. *num.* 4. *Continuò* factum dicitur gestum interuallo temporis cōpetentis, Tuscus *lit. C. consil.* 977. *num.* 3. Surd. *consil.* 313. *num.* 24. Calder. *consil.* 88. cum Barbosa *dict.* 68. *num.* 2. & ex his patet responsio ad præcitatum textum, quem aduersarij opponunt volentes, illum non dici, pœnitentem nisi cum primo est captus conuertitur, nimis rigorosè, & contra ciuilem intellectum iuris, & legum. Probatio autem nostrę conclusionis ex textu formatur ex illis verbis *Sponte recurre, & errorem suum publicè consenserit abiurare*. Hic duo actus spectantur, conuersio explicata per illum recursum; & abiuratio, quæ non fit, nisi immediate ante sententiam, ergo de mente legislatoris constat pœnitentiam admitti tantum ante tabulatum, & sententiam subsequentem immediatè abiurationem. Tum ratione, quia conuersio facta in tabulato præsumitur gesta, non sponte & ex corde, sed metu pœnarum, nullā amplius habente spem se eximendi à pœnis, nisi attenrando reuocationem sui erroris, vt euadat easdem. Quod nō parcatur pœnitenti in tabulato à fortiori tenent, qui volunt admitti nisi ante publicationem testium, de quibus Farin. *q.* 193. *num.* 42. Ex consuetudine parcitur etiam conuersis post sententiā, quando manifestè ex signis apparet, resipiscentiam esse spontaneam, & ex corde, vt de communi testatur Farinac. *ca q.* 193. *à num.* 56. etiam postquam traditi sunt Curiæ seculari *n.* 62. Sed meo iudicio, sero medicina paratur, & in fine vitæ pœnitentia est vehementer suspecta etiam naturaliter ægrotantibus, à fortiori timentibus certam pœnam vltimi supplicij sibi imminentis; ex D. August. relato *dist.* 7. *per totam de Pœnit.*

Tertia pars, quod conuersis condonentur pœnæ ordinariæ mortis, & confiscationis bonorum habetur *cap. Ad abolendam* 9. de hæreticis, eo enim ipso, quod ad fidem conuersi non traduntur curiæ seculari, ad quam solum spectat exequutio mortis, & confiscationis, remanent immunes ab illis pœnis, quæ commutantur in pœnam perpetui cārceris de iure *cap. Excommunicamus* 16. *eod.* extremis verbis, ex consuetudine tamen solent condemnari ad triremes, ne otiosi in carceribus nigrescant, vide doctores citatos à Diana *part.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 24. post initium. De Confiscatione doctores refert Carena *part.* 2. *tit.* 2. *num.* 9.

Quarta pars, quod in certis casibus nō 107
par-

parcatur pœnitentibus, refertur à Sanctar. Scortia, Genuensi, Naldo, & alijs citatis à Diana ea *part.4. tract.7.r. fol.24* §. *Notandum*, Carena *part.2. tit.2. de heret.* §.2. numerat quatuor, Diana octo, Primus, nondum præsbiteris celebrantibus. Secundus, non Sacerdotibus cõfessiones audientibus. Tertius, negantibus Trinitatem; diuinitatem, Christi; Christum conceptum de Spiritu sancto; mortem Christi, vt nos redimeret; & Virginitatem B. Mariæ, Quartus, Magistratibus, & Dominis Ecclesiasticis, seu temperalibus hæreticis, seu Scismaticis, aut heresim, seu schisma excitantibus. Quintus, lamijs per maleficia occidentibus, ex Bulla Gregorij XV. incip. *Omnipotentis*.

Quæres 30. de Hereticis Affirmatiuis Negatiuis, & Impœnitentibus?

108 *Resp.* Affirmatiuus est ille, qui corã iudice fatetur suam heresim quam credit, & pœnitens facti iuxta dicta præcedenti questione absoluitur à pœnis ordinarijs mortis, & confiscationis bonorum, alijs pœnis plectendus, carceris, aut triremium. Vide Farin. *quæst.178. num.19.* Sousam *lib.1. cap.16.* Carenam *part.2. tit.2. de heret. num.46.*

109 Negatiuus dicitur ille, qui constanter negat heresim, de qua legitimè cõuictus fuit, protestando se credidisse, & credere omnia, quæ credit sancta mater Ecclesia. Iste traditur curiæ seculari puniendus vltimo mortis supplicio, dummodo concurrant quinque conditiones. Prima, quod sit conuictu de

110 vera, & formali hæresi certa in terminis, vnde non sufficit vehementissima suspicio. Secunda, quod verba, vel facta ita clara, vt nullam inuoluant ambiguitatem. Tertia, vt testes, per quos fuit cõuictus, sint omni exceptione maiores. Quarta, quod isti testes deponant reum asseruisse, se suam hæresim credidisse. Quinta, quod delictum, super quo conuictus, fuit, sit recens nõ antiquum, itaut verisimilitet credatur

111 illius oblitus. Obliuio autem præsumitur spatio decemnij, Berous *q.73. num.5.* Mascard. *conc.1122. vol.3.* Menoch. *lib.6. præsumpt.32.* Decius *consil. 440. nu.1.* ex illis M. Anton. *lib.2. resol.11. nu.39.* Item in senibus, infirmis, & multis negotijs occupatis, idẽ Menoch. *n.47.* Mascard. *num.20.* Paris. *lib.3. de Resignat. q.6. n.58* cum ibi allegatis, ob multitudinem negotiorum. Ita colligitur ex Concil. Biterrensi *cap.7.* & 8.9. ex Narbonensi *cap.26* & ex Decis. 875. in antiquis, de hæret. & docent Carena *part.2. tit.2. de heret.* § 9. Farin. *q.178. num. 20. & 22.* refert tres conditiones, & alias quinque ex Royas, quæ in summa à supradictis non differunt. Vide etiam Dianam *part.4. tr.7. resol.25.* 112

Impænitens hæreticus dicitur ille, qui conuictus, vel etiam confessus pertinaciter vult perseuerare in sua opinione, recusando abiurationem. Ita omnes cum Farin. *q.196. num.2. & seq.* vbi dicit hunc tradendum esse curiæ seculari plures admonitum de reuocando errore. Carena *part.2. tit.2. de heret.* §. *Tertius*, vbi *num.15.* ex doctoribus allegatis dicit, hunc viuum comburi. Differt à Negatiuo, qui credit, tamen negat, hæresim, de qua fuit conuictus, commisisse, impænitens verò discredit concedendo perpetrasse, pertinacia negatiui consistit in negatione commissæ hæresis, obstinatio impænitentis consistit in credere, quod dixit, esse veritatem. Impænitens autem præsumitur primò negatiuus, Farin. *q.196. nu. 16.* Secundo, reconciliatus Ecclesiæ, qui omnes suos errores, & complices non reuelauit, ex Siman. Pegna, Royas, & Paramo. Tertiò, retractans suum errorẽ post sententiam asserendo se confessum metu tormentorum, Calder. Simanc. Reyas, melius dicitur temerarius. Quartò, qui non vult abiurare: Hos modos refert Carena supra cum doctoribus.

Quæres 31. De Hæreticis reuocantibus suam confessionem.

Resp. Confessio incontinenti reuocata ab hæretico cõfesso admittitur pro bona licet ratio non reddatur, modo sit facta coram iudice. Item admittitur, quando reuocat aliqua non plenè probata, ad excusandos complices amicos, affines, 113

affines, &c. Extra hos duos casus nullatenus admittenda fauore rei confessi, nisi doceat de errore.

Prima pars, de reuocatione incontinēti probatur per Dianam *part.4.tract.7 resolut.22.* post initium. Ratio est, quia præsumitur erraſſe in primo dicto non plenè aduertendo initio, quod dixerit. Confirmatur, quia admittitur correctio testis, qui ſe incontinenti ſuum dictum reuocat, ex *cap. Prętereà 7. de teſtib. cogend.* etiam fauore rei, ergo & ipſemet reus eodem modo poteſt ſe corrigere, explicando ſuam confeſſionem, & ita colligunt doctores ex *cap. Cum dilecti 18. de Accuſat.* ib. *Aretin.*

Secunda pars, de reuocatione eorum, quæ nō fuerunt plenè probata docetur ab eodem Diana *part. 4. tract. 7. reſol. 22. §. His tamen*, quia non præſumitur ſuam confeſſionem reuocare ex malitia, & cōtra ſe, ſed ex metu, & fauore aliorū.

Tertia pars, quod extra hos duos caſus nullatenus admittatur traditur per Treuiſanum *lib.2. decis.31.* Royas *par.2. de hæret. aſſert.25. num.265.* Seſſe *tom.4. decis.472. nu.7.* Souſa *lib.2.cap.48.n.22.* quos pro ſe citat Diana *part.4. tract.7. reſol.22.* Farinac. *q.187.num. 75.* qui cū Cantera, & Simanch. docet prodeſſe reuocationem & ſi non doceat de errore; quos eijcit Diana, eo quod confeſſio præſumitur facta ex malitia, & prætextu euadendi pœnas, ità quod nulli punientur, admiſſa huiuſmodi reuocatione. Sed dic, illos doctores admittere illam reuocationem incontinenti factā, non ex interuallo, niſi edocto de errore in hac ſecunda. Nota, quod reuocatio & quęquaque confeſſionis facta in-
114 continenti non edocto de errore, negando ſimpliciter delictum, non eſt admittenda, quia videtur incredibile, quod confeſſus errauerit, primò aſſerendo ſe laceraſſe e. g. imaginem ſacram, poſtea ſtatim negando ſimpliciter eamdem lacerationem eiuſdē imaginis, hic enim locum habere nō præſumitur ſubreptio, & inaduertentiam, quia bene admonentur à iudice de veritate dicenda, ex quo ſe præparant ad reſpondendum.

Quæres 32. An quis in dubio præſumatur perſeuerare in hæreſi?

Reſp. Affirmatiuè, ea ratione, quia ſemel malus ſemper præſumitur talis, & 115
nemo præſumitur ſuam mutare opinionem, ſed in ea perſiſtere, ex Peretto in extrau. Ambitioſè *cap.2. num.14.* nam voluntas proteſtata pręſumitur remanere *gl. ver. Non timore, cap.1.* de ijs, quæ vi, per *cap. Lotarius 21.q.2.l. Si quis in princ. ff. de legat.3.* & qui mutatam aſſerit probare tenetur, ibidem, & per *l. Eum qui ff. de probat.* Ita Felin. *in cap. Scribam, de præſumpt.* Surd. *de alim.tom.7 q.4. num.26.* ex Sanch. *lib.2.c.14. n.11.*

Quæres 33. Quomodo credētes hæreticis differant ab ipſis hęreticis formalibus? An & ipſi dici poſſint hæretici formales?

Reſp. Hæreticus, & Credens non videntur differre in ſubſtantia diſcreden- 116
di, eo quod vterque negat aliquas fidei propoſitiones ſi quidem credens hæretico, ille dicitur, qui diſtinctè, vel confusè credit erroribus hæretici; diſtinctè quidem negando eam propoſitionem de fide, quam primo negat hæreticus; confusè vero aſſerendo ſe credere, & tenere quidquid docet hæreticus contra fidem, vel proteſtando, ſeu dicendo, ſe velle tenere, aut mori in ſecta Caluini, aut alterius hæretici; ex quo patet ſic hæretico credentem eſſe propriè, & formaliter hęreticum, ita docet Bonac. *diſp.2. de cenſur. q.5. de excommun par.3 & in Bulla, excommun.1. par. 3.* Souſa *lib. 1. cap. 22. nu. 2.* credentes explicitè vocat formales hęreticos, & verè tales ſunt, Carena *part.2. tit.4.nu. 80.* Nauar. *cap.27. num.55.* Sanch. *lib.2.cap.10. n.2. in fine.* Igitur quo ad peccatū, & pœnas non differunt Hęretici, & eorum credentes; vnde Nauar. citatus dicit & ſi credentes non fuiſſent expreſſi in Bulla, adhuc eſſent excommunicati quia verè ſunt hæretici. Sanch. *lib.2.cap. 14. nu.31.* dicit hęreticos non contineri ſub nomine credentium in *cap. Excommunicamus 14. §. Credentes*, dum reſpōdet illis, qui probant incapacitatem hęretici excitato capite, dicendo ibi non

Ee fieri

fieri mentionem de hęreticis, sed tantū de credentibus, receptatoribus, fautoribus, & defensoribus hæreticorum; sed audiendus in hoc non est, cum ex ipsius sententia inter se non differant, quo ad peccatum, & pœnas. Deinde secundum eumdem Sanch. *lib. 2. cap. 24. num. 2. & 3.* aliunde non dicitur hæreticus intestabilis, nisi ex illo *cap. Excommunicamus*, §. *Credentes*, ergo hac voce venit propriè hæreticus. Differunt autem in eo, quod hæreticus est prior in inuentione hæresis, vnde & illius auctor dicitur; credens verò posterior, & eius discipulus.

117 *Quæres* 34. Quomodo Caluinistæ, Lutherani, & similis farinæ Sectatores ad fidem venientes recipiendi sint.

Resp. Caluinistæ, & similes hæretici alij sint Nati tales ex suis progenitoribus, & in eorum secta ab eisdem educati; alij sunt facti ex propria voluntate relicta Catholica fide, adhærentes Sectæ alicui hęreticorum. Contra hæreticos Caluinistas Factos Inquisitores cū omni rigore procedere habent, & maiori, quam contra hæreticum simpliciter aberrantem ab vno, vel altero fidei articulo, nam sicut magis peccat cum errore eligens sectam, quam ille, qui cum errore sine sectę electione aduersatur Catholicę fidei, ita sectarius magis puniendus est, quam non sectarius, vt culpæ proportionetur pœna. Isti autem tradendi sunt curiæ sæculari, & morte plectendi, nisi ex inspectione alicuius circumstantiæ perpetuo immurandi essent.

Caluinistæ nati spontè eligentes Catholicam fidem, benignè recipiēdi sunt, quia non vitium proprium, sed parentū peruersa educatio ad talem perditionis statum illos perduxit, nihilominus de formali abiurare debent, quia sunt de falsa secta, & errore formali hæresis notati sunt, iuxta dicta *cap. 1. quæst. 37. & cap. 11. num. 22.* vbi de abiuratione istis indicenda à solo Inquisitore, exclusis quibuscumque confessarijs, etiam respectu puerorum Caluinistarum, quod etiam docui *cap. 12. num. 11. & 48.* non posse absolui, nisi ab Inquisitoribus, aut Episcopis, & Ecclesiæ reconciliari. Huiusmodi autem abiuratio venientium sponte fieri potest tam palam, quam in occulto; hic Parmæ nonnulli patierunt solemnem abiurationem, qua actione publica alij excitati à Spiritu Sancto fidē Catholicam amplectati sunt, eiurantes falsa dogmata. Si qui nolent publicè abiurare, non sunt cogendi, sed tantum in secreto, vt suauiter, & discrete disponantur ad sanctam fidem. Pœnitentijs salutaribus, & frequenti Sacramentorū susceptione animādi sunt, vt possint melius perseuerare proficiendo in Ecclesia Catholica. Necesse autem est, vt principales errores, quos pro fide habebant, singillatim abiurent, & reliquos in genere detestantes sectam in qua nati sunt. Pater autem Inquisitor istis comparentibus debet assignare peritum Sacerdotem, qui illos in fide exactè instruat, & Sacramenta frequentius ministret, vt in fide magis confirmari possint. 118

Sed nunquid isti cogendi sunt ad tenendam fidem veram abiurando falsam sectam? Non est dubium de Factis, cum in omnibus, & per omnia subditi sint Catholicæ Ecclesiæ, & eius ministris, cū antea essent actu, & tales etiam sint post apostasiam per receptum baptismum à veris ministris Catholicis, *cap. Quidam 4. de Apostatis*. Cum natis verò non ita rigorosè procedendum est, sed suauiter compellendi, quia eorum vitium non à seipsis, sed ab eorum progenitoribus originem traxit.

CAPVT

CAPVT DECIMVM.

DE SVSPECTIS DE HAERESI.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus formalis quis sit?*
2 *Articuli à fidelibus concipiuntur affirmatiuè.*
3 *Ab hæreticis negatiuè.*
4 *Discredere mente, & ore facit hæreticum formalem.*
5 *Formalis hæreticus, qui certo discredit.*
6 *Cum errore in intellectu.*
7 *Circa articulum certo definitum.*
8 *Non vero putatum, cum non sit.*
9 *Toti Ecclesiæ reuelatum.*
10 *Debet constare de actu discredendi.*
11 *Suspectus de hæresi quis dicatur?*
12 *Delicta non præsumuntur.*
13 *Suspicio, & Præsumptio idem.*
14 *Suspicio, Præsumptio, & Indicium quid?*
15 *Triplex leuis, vehemens, & violenta.*
16 *Quisque talis præsumitur, qualis de iure debet esse.*
17 *Quis præsumitur talis, in quali habitu inuenitur.*
18 *Præsumitur ex vno tempore ad aliud.*
19 *Semel malus semper præsumitur malus.*
20 *Mala fama tollitur per triennalem conuersationem bonam.*
21 *Intrinseca præsumuntur in esse.*
22 *Præsumptio cedit veritati.*
23 *Præsumptio fori externi est contra consulentem.*
24 *Præsumptio vna tollit aliam.*
25 *Præsumptio cessat in casu claro.*
26 *Præsumptio nulla in præiudicium tertij.*
27 *Præsumptio temeraria quæ à maleuolis ortum habet.*
28 *Præsumitur notitia facti ex vicinitate.*
29 *Qui habet regulam pro se dicitur habere præsumptionem.*
30 *Ex præsumptione non oritur præsumptio.*
31 *Præsumptio iuris de iure non admittit probationem.*
32 *Leuis suspicio quid.*
33 *Sufficit ad inquirendum, & examinãdum reum.*
34 *Leuis suspicio in se grauis est.*
35 *Leuiter suspectus non torquendus.*
36 *Vehementer suspectus quis dicatur?*
37 *Violenter suspectus quis dicatur?*
38 *Duæ leues suspiciones vnam vehementem faciunt.*
39 *Faciens opus ex se malum ab hæreticis laudatum suspectus.*

40 *Calendarium more Catholicorum seruandum.*

41 *Probatio duplex directa, & indirecta.*

42 *Suspectus de heresi se defendit probatione indirecta.*

43 *Suspectus de heresi vehementer, aut violenter abiurat.*

44 *Suspectus non punitur pœnis heresicorum.*

45 *Suspectus de heresi post mortem exceptus à iudice.*

46 *Suspectus vehementer interrogatur super intentione.*

47 *Torquetur pro certificatione veritatis.*

48 *Suspectus non fit, nisi indicium sit plene probatum.*

49 *Leui suspicioni respondet modica pœna.*

50 *Suspicio maior, vel minor ex circumstantijs colligitur.*

51 *Fautores suspecti modò leuiter, modò violenter.*

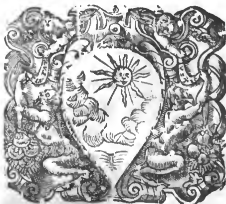

CAPVT

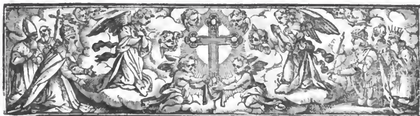

CAPVT DECIMVM.

DE SVSPECTIS DE HAERESI.

ÆRETICI, quãtũ facit ad explicationẽ huius capitis, sunt in dupliei differẽtia, alij vocantur Formales, alij tantum Suspecti.

1 Formalis hæreticus dicitur ille, qui negauit firmiter, & ex eorde aliquem articulum de fide certum, & expresse definitum, quem scit esse talem, ab Ecclesia propositum ab omnibus credendum, exprimendo se illum non credere, Singulæ particulæ sunt explicandæ.

Primo dixi illum esse formaliter hereticum, qui negat fidei articulum, sicut enim ille dicitur fidelis, & facere actum fidei, qui aliquid de fide affirmat, ac proindè assensum præstat rebus fidei, ita è contra ille dicitur infidelis, & hæreticus, qui negat res fidei, ac proindè per dissensum illis aduersatur, nam per actus contrarios tendimus in virtutem, & vitium opposita, per assensum in rebus fidei versamur, per dissensum actum assensui oppositum tendimus in vitium hæresis contrarium virtuti fidei. Fit autem quis hæreticus per actum intellectus negatiuum, quia maior pars articulorum fidei concipiuntur, & exprimũtur affirmatiuè, quia sunt verè res à parte rei, Deo reuelante, siquidem dicimus, & credimus, quod Deus est vnus in essentia, & trinus in Personis. Pater generat Filium. Deus est iustus, bonus, Omnipotens, Christus natus ex Maria Virgine, passus, mortuus, sepultus, rediuiuus, &c. Ecce articuli fidei positiuè, & affirmatiuè concipiuntur, intelliguntur, & exprimuntur à fidelibus. Hæretici verò, quorum finis est Catholicam fidẽ destruere, id efficere non possunt, nisi, licet inaniter in proprium animæ eorum detrimentum, opponendo se illis negatiuè aduersando, & eontradicendo, sic asserendo. Deus non est vnus, non est trinus, nòn est iustus &c. vel per verbum 3

2

Discre-

Dyſcredo . *Non credo* . per quas dictiones manifeſtè cognoſcitur hæreticus formalis,ideo in fine definitionis addidi. *Exprimendo ſe illum non credere*, ſub intellige, articulum negatum. Illa formalis
4 aſſertio diſcredendi ore prolata conſtare debet, aliter hæreticus non dicitur formalis, cum in ea conſtat ratio formalis Hæreſis. Ita Albert. de Agnoſc. *quæſt.* 8. *num.* 8. *& q.* 34. *num.* 51. Gabriel. *lib.* 1. *concl.* 178. *num.* 11, alios citat Carena *par.* 2. *tit.* 1. *num.* 49. Hinc colligitur ex ipſo formali modo loquendi malignitas Hæreticorum, Qui ſua falſa dogmata exprimere neſciunt, niſi per negationē, ac proinde cum negatio ſit malignantis naturæ, ex Ariſtotele, ex ipſis verbis talem ſe pręhet hęreticus, qualem illum præſeferunt verba malignantia.

5 Secundò dixi, *Firmiter*, ad differentiam eius,qui dubitat, & ſi enim is quoque ſit hęreticus, quia virtualiter negat certitudinem, quæ in quolibet articulo reperitur neceſſario, non tamen eſt formaliter; & propriiſſime talis, vt ſit plectendus pœnis rigoroſis, prout dixi præcedenti capite *q.* 20.

6 Tertiò, vt quis ſit hæreticus formaliter debet ex corde negare, ita quod errorem exterius proditum habeat in mēte ſolius enim intellectus proprium eſt concipere hęreſim, cum ſit illius error, & non alterius potentiæ, vnde neque ex factis, aut verbis præcisè reſultat formalis hæreſis, ex dictis præcedenti *cap.* *q.* 14.

7 Quartò, articulus negatus, ex quo fit quis hęreticus,debet eſſe clare definitus, nam negans articulum, de quo non cōſtat an talis reuera ſit, ſed in opinione doctorum,quorum aliqui affirmant, alij negant,ponitur, non eſt hęreticus, vnde negans Vrbanum VIII. eſſe Pontificem, non eſt formaliter hęreticus, ſecundum opinionem eorum,de quibus dixi *cap.* 5. *q.* 6. Pariter negans fictum articulum, quem putat extare non eſt formaliter hęreticus, *cap.* 9. *q.* 16. *&* 17.

8 Quintò,eſſe hęreticum formalem negantem verum articulum à ſe, vt talem cognitum, quia ſicut ignorantia inuincibilis excuſat in alijs, ita etiam in hoc ſpeciali peccato, iuxta quę dixi pręced. *cap. q.* 5. *&* 6.

Sexto, dixi, ab Eccleſia omnibus propoſitum,propter eum, qui non vult credere peculiarem articulum, non ab Eccleſia, ſed à Deo, is enim proprie non eſt hęreticus, ex dictis pręceden. *cap. q.* 22. 9

Septimò, demum dixi non probari hęreticum formalem illum, de quo non conſtat expreſse dixiſſe, ſe non credere hunc, vel illum articulum. Sufficit autem vnicum negare articulum, vt quis dicatur formaliter hęreticus,quia in vno offendens factus eſt omnium reus, inquantum deſtruit rationem formalem fidei, à qua dependet articulus negatus. 10

Suſpectus de hęreſi dicitur ille, qui probatur dixiſſe, vel feciſſe aliquid, ex quo iudex rationabiliter mouetur ad credēdum illum hęreticum eſſe; & quia hęc credulitas non eſt certa ſcientia, ſed ſolum ſuſpicio, & pręſumptio, quod ille ſit hęreticus, ideo vt iudex ſe certificet de hac re, ſic exigente eius officio, indicit torturam reo pręſumpto hæretico, vt venire poſſit in cognitionem, qualis fuerit eius intentio, conſequenter reus hæreſis præſumptus tortura purgat ſuſpicionem. 11

Dixi primo, cum eſſe ſuſpectum de hæreſi, qui probatur dixiſſe, &c. quia delicta non pręſumuntur, ſed probantur, *l. Marito, ff. pro ſocio*, *l. Procurator*, *ff. de condit. indeb.* Nauar. *conſil.* 2. de eo qui ſunt. *Megal. conſil.* 21. *num.* 2. *&* 12. Pariſius *lib.* 13. *de Reſignat. q.* 1. *num.* 72. 12

Dixi ſecundo, *ex quo rationabiliter iudex mouetur*, non enim omne id, quod dicitur, aut fit, poteſt eſſe ſufficiens indicium, & ſignum ad præſumendum aliquem ex ſuo dicto, vel facto eſſe hæreticum, ſed ea tantum dicta, vel facta iudicem habent prudenter ducere in ſuſpicionem hæreſis, quæ aliqua ratione referri, ſeu ordinari poſſunt ad ipſam hæreſim, ſiuè ex neceſſaria, ſeu contingenti raro,vel ſæpius connexione dicti,

vel

vel facti cum hęresi, vt apparebit in exemplis infra referendis.

Dixi 3. hanc credulitatem, qua suspicatur iudex, quem esse hęreticum, nō esse scientiam certam, sed suspicionem, & præsumptionem, per quam iudex inclinatur magis ad affirmatiuam contra reum, quam ad negatiuam ex indicijs probatis, vnde iudex ex officio vlterius procedit inquirendo per torturam eius intentionem super illum fidei articulum, ad cuius destructionem referebatur illud dictum, vel factum proba-
13 tum. Sed deueniamus ad quæstiones explicando quid, & quotuplex sit suspicio, seu pręsumptio, in idem enim recidunt in materia hęresis, & quod dicitur de vno intelligitur dictum de alio, Glos. *verb. Suspicione cap. Excōmunicamus* 14. *de haret.* De Indicijs, Suspicione, & pręsumptione multa dixi *Resolut.* 139. de Indicijs, & Tortura.

Quæres 1. Quid & quotuplex est Sus-
14 picio, & Præsumptio?

Resp. Suspicio est opinio mali ex leuibus indicijs proueniens, quæ si sunt probabilia faciunt suspicionem probabilem, per quam peruenitur ad præsumptionem, aliter dicitur iudicium temerarium. Pręsumptio est verisimilis coniectura rei dubię, quæ ex natura rei, vel circumstantijs negotiorum, aut personarum procedit Sousa *lib.1.cap.*10. Adde quod Indicium est signum probatiuum inducens iudicem in cognitionem delicti. Ex quo hæc tria differunt inter se, quod Suspicio est coniectura ex leuibus signis & indicijs. Pręsumptio ex grauibus, & verisimilioribus. Indicium est causa vtriusque iuxta ea, quę dixi citata Resolutione. Sed vt supra dixi pro eodem hic accipienda est Suspicio, &
15 Pręsumptio. Est autèm præsumptio triplex Leuis, Grauis, seu vehemēs, & grauissima, seu vehementissima, & violenta, vndè quis de hęresi dicitur ab illis suspectus de leui, de vehemēti, aut violenta. De singulis dicetur infra distinctè, pręmissis nonnullis propositionibus in materia Pręsumptionis, quę multum faciunt ad intellectum huius materiæ.

Propositio prima. *Quisque talis esse præsumitur, qualis de iure d. bet esse l. Nec Codicillos C. de Codicill.* Vnde cum iudex non dicatur nisi sit in eo iustitia, quam alijs ministrare debet, *cap. Forus* 10. *de verb. signif.* pręsumitur iustus, *cap. Post cessionem, de probat. cap. Sicut, de re iud. cap. In præsentia, de renunt. ex* Glos. *fin. cap. Ad reprim.* 8. *de off. ordin.* Neque in illis, & alijs officialibus pręsumitur negligentia, sed probatur, *l.*3. §. *Si ad diem ff. de re milit. Afflict. decis.* 13. *num.* 18. Gratas *lib.* 2. *cons.* 100. *num.* 1. *Bisignet. decis.*1. *de dolo Rota Rom' vol.*1. *decis.* 514. *num.* 3. Præsumitur pro Notarijs, & alijs officialibus Paris. *lib.*8. *q.* 8. *de Resignat. num.* 59. 16

Secunda. *Quis præsumitur talis, in quali habitu inuenitur. Cap. Si iudex* 12. §. *Iustum est enim, vt ipse talis, quem gestat ex habitu, quoadusq. appareat aliud, præsumitur, qualis is esse, cuius fert habitum, comprobatur, de sent. excomm. in* 6. *l. Item* 15. *de iniurijs*, vndè si quis deprehenditur cum habitu laicali, pręsumitur laicus, non clericus ex citatis iuribus, consequenter eumdem capientes, & incarcerantes non sunt excommunicati, quia ex habitu laicali ignorant probabiliter, eum esse clericum, Graff. *prax. lib.*2. *cap.*41. *num.*27. Megal. *lib.* 3. *de censur. cap.*11. *n.*7. & alij communiter. 17

Tertia. *Pręsumptio ex presenti sumitur circa pręteritum.* Item: *Ex præterito circa præsens*, Item: *Ex præsenti circa præsens.* Item: *Ex præsenti seu pręterito circa futurum.* Glosa *ver. ostendentes c.*1 34. *q.* 1. *iurib.* ibi allegatis. Ex pręteritis pręsumitur circa futura, *cap. Mandata* 6. *cap. Scribam* 9. *de præsumpt. l. Ex persona C. de probat l. Si tu qui C. de adult.* M. Anton. *lib.*3. *resolut.*40. *num.*4. vbi id multis exponit. 18

Quarta. *Semel malus semper præsumitur malus. Reg.*8. *in* 6. Duen. *reg.*303. Menoch. *lib.*5. *pręsumpt. q.*32. Mascard. *concl.* 1003. Barbosa *Axiom.* 142. vnde qui primò peierauit in ferendo testimonio, pręsumitur deieraturus etiam secūda vice, *ex cap. Paruuli* 22. *q.* 5. Procedit in eodem genere mali, *l. Si cui*, §.1. *de* 19

de accusat. l. Non omnis, §. A barbaris, ff. de re militar. Thomas. *reg.* 278. F. Franciscus Aretin. in sua praxi *cap.* 7. *de secundo subst. iudicij, §. Quarto* vbi refert quinque fallentias. Fallit, si constat de emendatione, præsumptio autem malæ vitæ
20 tollitur per triennalem conuersationem bonam probatam, ex Felin. *in cap. Cum deputati, de iudic.* Nauar. *tom. 2. comment. 2. num.* 60. ex Alciato *reg. 2. præsumpt.* 7. Roland. *consil.* 63. *num.* 12. de hac regula in materia hæresis Carena *par. 3. tit. 3. de probat.* §. 7. vbi dicit, quod ex hac regula præsumitur contra aliquem ex ante acta vita, quod habet Glosa in casu *cap. 1. de purgat. can.*

21 Quinta. *Intrinseca præsumuntur inesse.* Glos. ver. Scientiæ, *cap. Si fortè* 11. *de elect. in 6. per l. Si verò.* §. 1. *ff. qui satisd. cog.* exemplum sit in castitate, quæ præsumitur inesse, nisi oppositum probetur. Extrinseca verò, vt scientia, non præsumuntur, ideo examinatione probantur.

22 Sexta. *Præsumptio cedit veritati, l. Nuptura filio, ff. de iure dotium, l. fin. ff. quod metus causa,* alia iura, & doctores Barbosa *axiom.* 186. Paris. *q.* 31. *de confid. num.* 34. Vnde præsumptio veritati proximior attenditur, *l. Filium, ff. qui sunt sui, vel alieni iur.* Nau. *consil. 1. de præsumpt.* Grilenz. *consil.* 161. *num.* 11. quia de ratione præsumptionis est verisimilitudo, cum succedat in locum veritatis, & tamdiu pro veritate habetur, quamdiu non apparet ipsa veritas, cui cedere debeat, Paris. *q. 7. de confid. n.* 53. vnde quod verisimile non est, habet speciem falsitatis, Bald. & Iason. *in l. Si extremus, ff. de condit. caus. dat.* Decius *consil.* 644. *num.* 6.

Septima. *Præsumptio fori externi est*
23 *contra consulentem, l. Merito, ff. pro soc.* Bonac. *q. 2. de restitut. in genere, par. 4. num.* 3. vt si quis certus sit de homicidio, dubitat autem, an suo consilio euenerit, stat contra ipsum præsumptio, nullus enim præsumitur commisisse homicidiũ sine consilio, Sanchez *lib. 1. cap. 10. num.* 44.

24 Octaua. *Præsumptio vna tollit aliam, cap. Afferte 2. de præsumpt. l. Quidam testamento, ff. de vulg. & pupilli subst. l. fin. C. de instit. & subst.* Mascard. *de probat. concl.* 405. *num.* 5. Surd. *consil.* 361. *n.* 35. Nau. *consil. 42. de regul. n.* 6. Barbosa *Axiom.* 186. *num.* 2. Item *Fortior tollit minus fortem.* Glos. ver. *Purgauit cap. Literas 14. de præsumpt. per l. Diuus, ff. de in integr. restit. l. Non solum, ff. de ritu nupt.* Ioan. de Amic. *consil.* 114. *num.* 23. Socin. Sen. *consil.* 21. *num. 4. vol.* 1. Franc. Beccar. *consil.* 52. *num.* 96. ex M. Anton. *lib. 1. resol. 88. num.* 12. *Præsumptio vna cedit pluribus, l. 3. §. 1. ff. de testib. l. Cum de debito, ff. de probat.* Barbosa *Axiom.* 186. *num.* 3. alter Barbosa Vaz. littera P. *num.* 38.

Nona. *Præsumptio cessat in casu claro.* 25
arg. *cap. Veritate 4. dist.* 8. quia cedit veritati, Megal. 1. 2. *lib. 2. cap.* 23. in fine.

Decima. *Præsumptio nulla est in præ-* 26
iudicium tertij. Aymon. de antiq. temp. *par. 2. n.* 24. Rota Rom. *vol. 1. decis.* 64. *num.* 6.

Vndecima. *Præsumptio temeraria,*
quæ à malis hominibus ortũ habet. Bonifac. 27
in tract. de malef. in Rubr. de præsumpt. Gand. ibid. Megal. *consil.* 41. *num.* 4.

Duodecima. *Præsumitur notitia facti* 28
ex vicinitate. cap. Quosdam 7 de præsumpt. Item, ex conuersatione, *cap. Postquam 3. de elect.* Item, ex educatione, & conuersatione cum malis præsumitur malũ ex illo Prouerb. 22. *Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum furioso, ne forte discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ.* Carena *par. 3. tit. 3. de probat.* §. 6. Item ex patria quis præsumitur bonus, vel malus, nam magis præsumitur hæreticus Germanus, quam Iralus. Item ex parentibus, iuxta illud Ezechiel. *cap. 16. num. 44. Sicut mater, ita & filia eius.* Et solet dici. *Qualis pater talis filius,* vt plurimum enim filij sequuntur vitia parentum, *cap. Sigens 9. dist.* 56. Vide supradictum Carenam, §. 4. & 5.

Decima tertia. *Qui habet regulam* 29
pro se dicitur habere præsumptionem iuris, l. Ab ea parte, ff. de probat. Decius *in l.* 1. *ff. de*

ff. de reg. iur. in 6. ibi Glosa, Cagnol. *n. 21.* Alciat. *de præsumpt. præsump. 28. num. 6.* Peregrin. Theatinus *cap. 3. de immun. num. 5.*

30 Decima quarta. *Ex præsumptione non oritur præsumptio*, Farin. *consil. 55. n. 25. & consil. 114. num. 40.* Carena *par. 3. tit. 12. de abiurat. num. 19. & 20.*

31 Decima quinta, *Præsumptio iuris de iure non admittit probationem in contrarium.* Doct. *in l. Rescripta, C. de precib. imper. porrig.* Parif. *q. 76. num. 3.* alijs allegatis, *q. 77.* tum bene Glosa ver. contra præsumptionem *cap. 15.* qui fidem 30. *de sponsal.* Sanch. *lib. 7. disp. 37.* per totam, Megal. *1. 2. lib. 2. cap. 32. num. 45. & 2. 2. lib. 2. cap. 6. num. 167. & n. 168.* ex Glosa fin. *cap. Fraternitatem dist. 54.* Glos. fin. *cap. Ferrum dist. 50.* quas citando sequitur Cœpolla *in tract. de simul. contr.* & docet procedere solum, quando lex statuit, probationem non esse admittendã; Sanch. *lib. 7. disp. 37. num. 22.* ait admitti in iudicio extraordinario per doctores ibi citatos, & *num. 33.* subdit, admitti indirectam probationem, per Glos. *ver. Fecisse, Clem. 1. de probat.* Mascard. *q. 10. num. 65.* & alij ibidem. His præmissis.

Quæres 2. Quid sit leuis suspicio, & quis dicatur leuiter suspectus de hæresi?

32 *Resp.* Leuis suspicio est illa, quæ oritur ex modicis coniecturis. Probatur ex vocabulo leuitatis, quia cum sit parui momenti animum iudicis fere nihil mouet ad suspicandum de hæresi, vnde facili negotio tollitur, siquidem oritur ex talibus signis, seu delictis, ex quibus raro infertur quem esse hæreticum, cum fere nullam habeat relationem ad crimen hæresis. Doctores exemplificant. *Primò* in eo, qui frequenter peierat, is enim dicitur leuiter suspectus, Decian. *lib. 5. crimin. cap. 35. num. 47.* Menoch. *lib. 1. de præsumpt. q. 100. num. 1.* *Secundò*, perseuerantia in peccato mortali arguit quem suspectum de hæresi leuiter, Barbat. *num. 19. de testibus*, apud Ziletum. *Tertiò*, faciens occulta conuenticula, aut aut deuians à communi conuersatione fidelium. Ita Ricciull. *lib. 5. cap. 11. n. 4.* citatis Gerson, Simanch. & Locat. Sed hæc suspicio non est leuis, sed potius vehemens, vt colligitur ex *cap. Excommunicamus 15. §. Adijcimus de hæret.* Alia exempla habes in suis locis iuxta qualitatem delictorum.

Sed numquid de hæresi leuiter suspectus inquirit, & interrogari possit super intentione, & si neget hæresim præsumptam torqueri possit pro eruenda veritate?

Certum est, inquiri posse, & examinari, neganti verò hæresim tortura non est danda super intentione, sed suspicionem sufficienter elidit per affirmationẽ de leui.

Primum, quod possit examinari, col-
ligitur *ex cap. Accusatus 8. de hæresi in 6.* 33
vbi de leui suspicione, & multis citatis docet Farinac. *q. 185. num. 54.* Nec obstat, quod ex leuibus non suspicandum contra aliquem, quasi suspicio sit temeraria, & non probabilis, quia leuis suspicio spectari potest dupliciter, primo
comparatiuè ad vehementem, & sic vo- 34
catur leuis, ex eo quod oritur ex indicijs raro inferentibus hæresim, vehemens verò ex alijs sæpe inducentibus hæresim, ac proindè faciliori modo tollitur leuis, quam vehemens: secundo absolutè, & secundum se spectata, in quo sensu grauis dicitur iudicem prudenter mouens ad præsumendum hæresim ex eo indicio probato, quantumuis leui, sufficienti tamen ex eo, quod quandoque ex illo infertur hæresis. Nota tamen cum Simanch. & Nauar. *consil. 2. de hæret. num. 8.* apud dictum Farin. *q. 185. num. 56.* personas graues, & bonæ famæ ex leuibus indicijs non esse de facili vocandas, vt respondeant, quid de fide sentiant.

Secundum, quod scilicet non sit tor- 35
quendus, patebit sequuti *cap. Vbi dicetur*, quod hæc suspicio sufficienter tollitur per abiurationem de leui. Quod si subijciatur torturæ, non est illi indicenda abiuratio, quia per torturam sufficienter ablata est suspicio hæresis Pegn. *part. 3. Conuent. 39. §. Quare in hoc articulo.*

Queres 3. Quid sit suspicio vehemēs, & quis dicatur vehementer suspectus de hæresi?

36 *Resp.* Suspicio vehemens est illa, quæ oritur ex verbis, vel factis, ex quibus frequenter, & vt plurimum deducitur, eum, qui talia, dicit, vel facit, esse hæreticum. Est communis omnium apud Farin. *q.* 187. §. 3. Sousam *lib. 1. cap.* 10. ex quo differt à leui, quod vehementem actus frequenter inducunt, leuem verò raro, & in hoc non est difficultas, exempla referam, *Primò*, Ignorantia crassa, seu affectata inducit vehementem suspicionem in eum, qui ignorat ea, quæ communiter omnes sciunt, Simanch *de Cathol. inst. tit. 50. num. 25.* Ricciull.' *lib. 5. cap. 11. num. 8.* Sousa *lib. 1. cap. 12. num. 16. Secundo*, obseruatio falsarum cærimoniarum inducit vehementem suspicionem, Ricciull. alijs allegatis, quamquam hoc exemplum potius spectat ad violentam, si bene inspiciatur *cap. Contra de haret. in 6. Tertiò*, Incantatores, diuinatores, & Astrologi iudiciarij sunt vehementes suspecti, &c. sed de his dicetur in suis locis.

Queres 4. Quid sit suspicio violenta, & suspectus de hæresi violenter, seu vehementissimè?

37 *Resp.* Suspicio violenta est illa, quæ oritur ex verbis, seu factis, ex quibus ferè semper colligitur, quod illa dicens, seu faciens est hæreticus præsumptus, & ex eo, quod habent necessariam connexionem cum hæresi. Ita alijs citatis Farin. *q. 181. num. 45.* Sousa *lib. 1. cap. 10 num. 7. lib. 2. cap. 25. n. 15.* Ricciull. *lib. 5. cap. 11. num. 24.* Exempla sint *Primò*, qui transit ad sectum antiquam est violenter suspectus de hęresi *cap. Contra 13. de haret.* Ricciull. & Farin. locis citatis. *Secundò*, fautores, & defensores hæreticorum, ex eodem capite. *Tertiò*, publicè asserentes propositiones hæreticas, Siman. *tit. 50. num. 26.* Ricciull. *Tertiò*, dicitur violenter suspectus asserens Christū nō esse risibilem iuxta quod dixi *c. praeced. q. 23. Quartò*, adorantem idola, & similes actus latriæ illis prestando, esse violenter suspectus de fide. Sed de his in materijs particularibus dicetur.

Queres 5. An duæ leues suspiciones faciant vnam vehementem, & duæ vehementes vnam violentam?

Resp. Affirmatiuè, ex illo axiomate. 38
Et quæ nō prosunt singula, multant. iuuāt Relato per Glosam *ver. Collecta cap. Tres sunt 81. dist. 1. de pænit.* ibi Nauar. *tom. 3.* Glos. adminicula, *cap. Cum causam 13. de probat. per l. Sancimus C. de testam.* Bald. *in l. 1. C. de confess.* Ita in materia hæresis Locatus *ver. Suspicio*, Simanch. *tit. 57. in Rubr. de lapsis num. 5.* Pegna *in part. 2. comment. 83.* Decian. *lib. 5. Crimin. c. 56. num. 13.* Farin. ex illis *q. 195. nu. 22.* loquendo de duabus vehementibus vnā constituentibus violentam, & *num. 24.* de leuibus vehementem facientibus, dixi ego *Resolut. 139. q. 28. & 29.*

Querer 6. An faciens, opus ex se malum, quod de se nullam admittit suspicionem hæresis, si laudetur ab hæreticis ex hoc inducat suspicionem, & qualem? Exemplum sit in religiosis ducentibus vxores, id enim de se malum est, & tamen ab hæreticis modernis laudatur. quia vota religiosorum improbāt tamquam mala, & nulla, ac proindè illis licitum faciunt coniugium.

Resp. Si religiosus, vel alius hæc faciat 39
inter hæreticos in illis regionibus, in quibus degunt simul hæretici, & fideles, est hehemēter suspectus de hæresi, quia facto approbat illorum hæresim, ex quo pręsumitur erroreē habere in intellectu, conuersatio enim arguit vt plurimum eosdem mores, cum quibus sit habitatio *arg. c. 1. dist. 41.* ac proinde communicare videtur eorum operibus malignis. Sic non ieiunantes more, Calendarij noui, & hoc non seruantes in illis terris, in quis respectu Catholicorum seruatur nouum, & respectu hæreticorum vetus, sunt suspecti de hæresi, & quidem vehementer recedentes à Calendario nouo, 40
videntur enim approbare dogma hæreticum de nullitate Pontificiæ auctoritatis. Quod si omnes seruant vetus, nulla est suspicio, quia omnes in hoc conueniunt pro pace conseruanda, & conuenientia in negotijs, & non alio fine, in-

in hoc ſenſu permittitur fidelibus ſe conformare cum hæreticis ſimul habitantibus, ad euitanda maiora ſcandala, & ruinas, intellige modo hæretici iubẽtes id non faciant in contemptum fidei, Eccleſiæ, & Romani Pontificis. In terris vetis Catholicorum religioſus ducẽs vxorem & ſi vehementer ſit ſuſpectus de hæreſi in ordine ad Sacramentum matrimonij ex doctoribus allegatis à Carena *part.2. tit.17. de varijs delict. n.10.* nõ tamen ex ſupradicto capite, cum non adſint hæretici, quorum opinioni præſumatur fauere.

Quæres 7. An ſuſpicio vehemens, & violenta dicantur probationis iuris, & de iure itaut probationem in contrariũ

41 non admittant? Probatio duplex eſt, vna directa, qua teſtes, vel ſcripturæ ex quibus probatur ſuſpicio, vti falſi, ſeu falſæ eliduntur, & hoc modo non admittitur probatio in contrarium, Simanch. *tit. 51. num. 13.* Pegna *part. 3. ad comment. 80. §. Quamuis autem*, ex illis Ricciull. *lib.5. cap.11. num.28.* Farin. *q.187. num. 50.* Alia indirecta, qua alijs medijs excuſatur reus, de quibus mox dicam.

42 *Reſp.* Notatus de ſuſpicione hæreſis, immò & de ipſa hæreſi formali poteſt ſe multis excuſare probando contrarium, quia licet pręſumptio iuris de iure otiatur ex apertis & violentis coniecturis, *l. ſi quis locuples C. manumiſſ. teſtam.* procedat ſecundum veritatem, *l. fin. de eo*, quod metus cauſa, conſequenter dicatur indubitata probatio iuris, ita lege diſponente, ex Abbate in *cap. Veniens il 2. cap. Is qui fidem, de ſponſal.* Cu:t. *ſen. conſil.4. num.17.* Pariſius *q.76. de confid. num.8.* nihilominus quia reuera poteſt ex parte rei illi quandoque ſubeſſe falſum, neque vmquam præſumptio ſit veritas, ſed illi quid proxmum, ideo præſumptus hæreticus admittendus eſt ad probationem indirectam, vt ſuam probet innocentiam, exemplum habemus D. Marcellini Papæ, qui metu mortis coactus fuit incenſum offerre idolis, & ſi enim thus dijs adhibens ſit vehementiſsimè de hæreſi ſuſpectus, ſi tamẽ hoc grauiſſimum delictum paſſus probet, ſe timore mortis id perpetraſſe, redeundo ſtatim pœnitentia ductus, elidit omnino hãc ſuſpicionem, ac proindè in hoc ſuſpicionis genere puniendus non eſt, tamquam hęreticus iuxta ea, quę dicunt Barboſa *de Epiſc. alleg. 40. num.33.* Duard. *lib.2. Bullę can. 1. q. 12. num.18.* ex illis Carena *part.2. tit.1. de hæreſi num.85.* Item qui ſe probat furioſum, amentem, ſeu ebriũ eo tẽpore, quo talia dixit vel fecit, ex quibus ſumitur vehemens, ſeu violenta ſuſpicio, omnẽ tollit ſuſpicionem, vt latius dicam in proprio capite de defẽſione hæreticorũ.

Quæres 8. An ſuſpectus vehementer, ſeu violenter de hæreſi cogendus ſit abiurare hæreſim?

Reſp. In vtroque caſu repertus reus debet abiurare ſuſpicionem hæreſis, id colligitur ex *cap. Abolendam 9. de hęret. cap. Accuſatus 8. eod. in 6.* Eccleſia enim habet contra eum præſumptionem, conſequenter cum eumdem habeat loco hæreticorum, ſi vult Eccleſiæ reconciliari, neceſſe eſt, quod hæreſim præſumptam abiuret formali profeſſione fidei illorum pręcipuè articulorum, cõtra quos præſumitur egiſſe. Farin. alijs allegatis *q. 187. num. 40.* de vehementi ſuſpecto, *& num. 51.* de violenta. 43

Quæres 9. An vehementer, ſeu violenter ſuſpectus condemnandus ſit pœnis debitis probatis hæreticis formalibus?

Reſp. Quamuis de iure communi ſuſpecti de hęreſi eſſent puniendi pœnis ordinarijs hæreticorum, ex *cap. Ad abolendam 9. cap. Excommunicamus 14. §. qui autem, de hęret. cap. Cum contumacia 7. cap. Accuſatus 8. cap. Contra 13. de hęret. in 6.* de conſuetudine tamen puniuntur pœnis extraordinarijs, attenta grauitate delicti reum conſtituentis ſuſpectum de hęreſi, & circumſtantijs perſonę delinquantis, immò id deducitur ex *cap. Literas de præſumpt.* quod quis ob ſuſpicionem quamuis vehementem non eſt condemnandus in crimine hęreſis, Farin. *quæſt. 187. num. 38.* de violenta, *num. 51.* 44

Quæres 10. An ſuſpectus de hæreſi

 vehe-

vehementer, si interim moriatur, inquirendus sit, vel contra hæredes agendum?

45 *Resp.* Non potest procedi contra illū, quia omnis suspicio morte extinguitur. Ita Simanch. *de Catholic. instit. tit.*46. *num.*77. Pegna *par.*3.*comment.*92.apud Carenam *part.* 2. *tit.* 19. *num.* 7. Farin. *q.*197.*num.*104.

Quæres 11. An de hæresi vehementer, seu violenter suspectus interrogandus sit super intentione, & negans hæreticam intentionem subijciendus sit torturæ pro eruenda veritate.

Resp. Interrogandus est super intentione, & negans torquendus, vt per hāc si persistat in negatiua, & abiurationem indicendam elidat suspicionem.

46 Primum, de interrogatione super intentione clarum est, quia iudex ius habet ex indicijs vehementibus, & vrgentibus interrogandi reum, cum de iure præsumat illum hæreticum, ergo per interrogationem potest deuenire in cognitionem huius. Confirmatur, quia leuis suspicio dat hoc ius respectu leuiter suspecti, ex probatis sub *num.* 33. ergo à fortiori respectu vehementer, seu violenter suspecti. Ità omnes infra citandi.

47 Secundum, quod negantes sint torquendi, probatur, quia ex delicto, seu indicio legitimè probato Ecclesia habet suam intentionem in iure fundatam, quod reus sit de hæresi suspectus, quando ex eo delicto, seu indicio vt plurimū infertur hæresis, in quo casu aliud medium non habet ad se certificandum de veritate, nisi tortura, ergo illa vti debet iudex, vt deueniat in cognitionem, sitne hæreticus. Ita Zanardus in summa Decalogi *tom.*2.*cap.*94. Locatus *post iudiciale, Inquisit. q.*27. alios de more vocat Farinac. *q.*179. *num.* 57. Paucis, sed bene Genuens. *cap.* 68. Praxis Neapolit. *num.*8. Persistens autem in negatiua sufficiēter tortus elidit præsumptionem hæresis, & abiuratione se purgando illam omnino euacuat.

Quæres 12. Vt quis dicatur de hæresi suspectus sufficiat, & denuntiatus sit in Sancto officio, an præterea requiratur, quod delictum seu indicium sit plenè, & legitimè probatum?

Resp. Necesse est, quod indicia obiecta sint plenè probata, aliter denuntiatus non potest dici suspectus de hæresi, probatur, Tum quia indicia se habent tamquam præmissæ ad inferendam conclusionem, quæ non sequitur nisi ex præmissis veris, & certis, ergò ex indicijs nondum certificatis, & verificatis per legitimam probationem inferri non potest suspicio hęresis in denuntiato. Tum quia nondum probata æquiparantur dubijs, & incertis, ex quibus nihil certi deduci potest, *cap. In præsentia* 8. *d. probat.* Surd. *decis.*75.*num.*17 M. Anton. *lib.*1. *resolut.*100.*nu.*6. Tum quia ex vna præsumptione non infertur alia, sed ex re probata, quod aiunt, ex præsumpto non sumi præsumptionem, *l.* 1. *C. de dot. prom.* Menoch. *lib.*3. *præsumpt.*132. Rota *part.*1. *diuers. decis.*800 *num.*17. Itaque qui v. g. non probatur blasphemus, solicitator in confessione, Sortilegus &c. neque præsumendus est hæreticus etiam leuis suspicionis. Ità doctoribus citatis Farinac. *q.*187. *n.* 34. Sousa *lib.*2. *cap.*25. *num.*34. 48

Quæres 13. An probatus leuiter suspectus de hęresi, ac proinde de leui abiurans condemnari possit ad fustigationem, aut triremes?

Resp. In Italia puniendi sunt pœnitētijs salutaribus, & etiam pecuniarijs, seu carceris ad tempus, habita ratione personæ, & delicti perpetrati, ratio est, quia pœna debet commensurari culpæ, & delicto, nec illud excedere, *cap. Non afferamus* 21.24.*q.*1. *cap. Felicis*, §. *Illud, de pœnis in* 6. vbi refertur illud Deuter. *c.*25. *Pro mensura delicti, erit & plagarum modus*. Delictum autem ex quo oritur suspicio leuis regulariter loquendo est, parui momenti, & leue, ergo ei habet correspondere modica pœna. In Hispania puniuntur pœnis grauibus fustigationis, & triremium, quia delicta in se sunt grauia, ex quibus deducunt non nisi leuē suspicionem, considerantes denuntiatū magis moueri ad delictum propter libidinem vehementem carnis agitatus stimulis 49

mulis, quam quod sinistram habeat intentionem hæreticandi, vnde leuem tantum deducunt suspicionem ex huiusmodi delictis. De hac praxi refert doctores Diana *par.4. tract. 7. resolut.4. §. Igitur.* Et ex his saluatur doctrina Zanardi in suo Directorio, *par.3. capit.* 137. dicentis de leui abiurantes esse puniendos tantum leuibus pœnis, de quibus supra, non autem fustigatione, aut triremibus, & eum sequitur Genuens. *cap. 68. num. 8.* Ex quo paris erit rigoris pœna, respectu delicti, nam Hispani ad triremes damnant bigamos, & solicitantes, quos iudicant solum de leui suspectos, & de qua abiurant, quia putant ductos ex impetu libidinis, & bigamum ex lucro dotis, quibus pœnis Tribunal supremum, & inferiora Italiæ afficiunt eosdem, licet dispar sit suspicio, & abiuratio de vehementi.

Quæres 14. An idem delictum à diuersis perpetratum, in vno inducere possit leuem suspicionem hæresis, in alio vehementem?

50 *Resp.* Affirmatiuè, quia ex delicto præcisè, & in se spectato diuersitas suspicionis non accipitur, quia cum sit idem, diuersum facere non potest, ergò diuersitas aliunde accipienda est, nimirum ex circumstantijs personæ, loci, & temporis, nam sicut peccatum minuitur, aut grauatur ex circumstantijs temporis, loci, & personæ, Glos. *ver. cadit. cap. Homo 5. dist. 40. cap. 1. dist. 5. de Pœnit.* Ita & suspicio hæresis maior, vel minor discernenda est ex circumstantijs prædictis in persona delinquente spectatis. Vnde Zanardus à Diana citatus *par. 4. tract. 7. resolut. 1.* dicit, quod ex consideratione personarum, & circumstantiarum quandoque vehementes suspiciones conuertuntur in leues, & è contra leues in vehementes. Exemplum sit in bigamo, qui in Hispania reputatur leuiter suspectus de hæresi, in Italia grauiter ex diuersitate locorum. In illis locis, vbi Caluinistæ cum Christianis mixti sunt bigamus reputaretur vehementer suspectus, quia illi negant Sacramentum matrimonij, cuius errorem per secundum matrimonium primo constante videtur approbare.

Quæres 15. An credentes, receptatores, fautores, & defensores hæreticorum sint hæretici formaliter, an tantum sint de hæresi suspecti, & an teneantur abiurare? Non est difficultas de credentibus, quia isti non differunt ab hæreticis formalibus ex probatis *cap. præced. q. 33.* ac proinde de formali abiurant. Remanet difficultas in reliquis.

Resp. Receptatores, fautores, & defensores hęreticorū aliquando sunt suspecti vehementer, aliquando de leui, attentis circumstantijs personarum fauentium, & fautarum, & ex qualitate beneficij accepti ab hęreticis. Ita Pegna *par. 2. Direct. Comment. 76.* Diana *par. 4. tract. 7. resolut. 21. §. Notandum*, vbi dicit consanguineos, & alios, qui fauerunt hęretico ex alio motiuo, quam hęresis, qui & fautores dicuntur hęretici, non hęresis, abiurare tantum de leui; alios verò esse vehemēter suspectos, ac proinde abiurare de vehementi. Vide Carenam *par. 2. tit. 4. num. 55. 57. & 58.* de abiuratione receptatorum, *n. 73.* de abiuratione defensorum, & *num. 88.* de abiuratione fautorum. 51

Notandum est differentia inter Fautores hęreticorum, qui sunt illorum defensores, receptatores, & alij, qui fauorē, auxilium, & consilium pręstant hęreticis, & aliorum, qui nihil beneficij pręstāt hęreticis, nihilominus dicuntur suspecti de hęresi, non minus, ac si essent fautores hęreticorum, in eo consistens, quod Fautores immediatè cooperantur hęretico in ratione hęresis, & in pœnis fere illis ęquiparantur; alij verò suspecti tales non sunt ex cooperatione, sed ex eo, quod aliud perpetrant, ex quo pręsumuntur discredere illis articulis, contra quos illa delicta, facta, vel dicta aduersātur e. g. solicitans in confessione videtur malè sentire de Sacramento Pœnitentiæ; blasphemans contra Omnipotentiam Dei dicendo *Al dispetto, &c.* pręsumitur discredere Omnipotentiā Dei.

CAPVT

CAP. DECIMVM I.

DE ABIVRATIONE HAERESVM.

SVMMARIVM.

1 *Abiuratio definitur.*
2 *Abiuratio fit etiam per suspectum leuiter.*
3 *Abiuratio quadruplex.*
4 *Suspicio grauis tollitur tortura, & abiuratione, leuis hoc tantum.*
5 *Abiuratio de formali pœna,*
6 *In alijs non proprie.*
7 *Abiuratio supponit plene probatum delictum, aut iudicium.*
8 *Abiuratio de graui publicè fit.*
9 *In aliquibus casibus secreto.*
10 *Sicut & de leui secreto fit.*
11 *Caluinistæ abiurant.*
12 *Abiuratio fit lingua vulgi.*
13 *Abiuratio continet in se sex actus.*
14 *Abiurantur generaliter omnes hęreses.*
15 *Nullus excipitur ab abiuratione.*
16 *Nec imperator.*
17 *Absolutio sequitur abiurationem.*
18 *Aliter absoluitur hęreticus, aliter suspectus.*
19 *Nolens abiurare traditur curię.*
20 *Inquisitor solus abiurationem non recipit.*
21 *Hæreticus pure mentalis abiurat in foro Dei.*
22 *Hæreticus Caluinista abiurat coram iudicibus.*
23 *Caluinistæ etiam pueri mittuntur ad Tribunal.*
24 *Abiuratio regulatur ad tenorem suspicionis.*
25 *Fautores quomodo sint suspecti?*

CAPVT

CAP. VNDECIMVM.

DE ABIVRATIONE HAERESVM.

De Abiuratione, quæ est recantatio, seu retractatio propriorum errorum cum iuramento facta, fit mentio in iure pluribus in locis, sed non sub hac voce Abiurationis, sed confessionis fidei, aut anatematizationis erroris *cap. Quoties* 8. *cap. Donatum* 19. *cap. Saluberrimum* 20. 1.*q*.7. *cap. Ego Berengarius* 41. *dist.2. de consecr.* sub nomine Abiurationis *cap. Ad abolendam* 9. *de haeret. cap. Super eo* 4. *cap. Accusatus* 8. *cap. Vt officium* 11. *in* 6. ex quibus reducitur quid sit abiuratio, vt in quæstione sequenti.

Quæres 1. Quid sit abiuratio?

1 *Resp.* Est solemnis detestatio hæresum iuramento firmata cum confessione Catholicæ fidei, & promissione permanendi in eadem fide, & numquam incidendi in erroris abiuratos, facta de præcepto Inquisitoris, & coram ipso, & Vicario Episcopi, testibus præsentibus in scriptis redigenda. Ita omnes cum Farinac. *q.* 194. initio, Sousa *lib.* 2. *cap.* 40. *num.* 1. Catena *par.* 3. *tit.* 12. & alij apud ipsos. Ex qua definitione habes Abiurationem constitui ex quinque actibus, quorum. *Primus*, est iuramentum, quo stabilitur, & firmatur reuocatio erroris hæretici, de quo iuramento in præcitatis capitibus. *Quoties* 8.1.*q*.7. *cap. Ego* 41. *dist.2. de consecr.* & vox ipsa Abiurationis iuramentum inuoluit. *Secundus*, est reuocatio erroris, hoc est, hæresis, seu hæresum, de quibus abiurans conuictus, vel confessus fuit, in quo principaliter consistit ratio Abiurationis, quæ secundum Nauar. *consil.* 18.*n*.1. *de haeret.* est recessus ab hæresi cum iuramento de non redeundo ad illum. *Tertius*, est actus, quo profitetur non amplius redeundi ad hæresim abiuratam, nihil enim prodest detestatio hæresis ei, qui ad illam redire intendit, hęc enim non est vera detestatio, & abomi-

natio

nario erroris, sed simulata, & palliata, quæ radicitur non euellitur ex corde, quando sono linguæ pulsat in ore. *Quartus*, est confessio Catholicæ fidei, qui enim contra fidem vnum committit errorem omnium se constituit reum, quia vt dicitur *cap. Excommunicatus 14. eod.* hæretici facies quidem habentes diuersas, habent tamen caudas ad inuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in id ipsum. Et quia etiam per vnicam hæresim perditur fides, ideo vt quis dicatur ad eam redijsse, necesse est, quod illam de nouo profiteatur, *cap. Saluberrimum 20. 1. q. 7. Quintus*, demum est promissio permanendi in eadem fide, nihil enim prodest fidei professio, nisi adsit animus permanendi in ea, qui enim perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit, perpetuò enim fides in homine necessaria est ad salutem; ista perpetuitas habetur eo *cap. Quoties 8. 1. q. 7.* ibi: *Et in communione Romani Pontificis semper, & sine dubio permanere.*

Abiuratio dicitur solemnis detestatio ex eo, quod ex præcepto iudicis, & corã testibus fit, in scriptis redigenda; de testibus, & scriptura colligitur ex citatis *cap. Quoties, cap. Saluberrimum, cap. Ego Berengarius*, Farin. *q. 194. num. 20.* Carena *par. 3. tit. 12. num. 32.* Nunc Inquisitores huiusmodi actus abiurationis registrant in suis processibus, vt notum est apud omnes, & si abiurans scit scribere subscribit, aliter signat cruce, ad minus prędicta supplet Notarius. Ex his patet Abiurationem esse actum publicum, & iuridicum ex dictis solemnitatibus, ac proindè iudici, & recipi tantum à iudicibus tribunalis S. Inquisitionis.

Quæres 2. Cum quis dicatur hæreticus formalis, aut si non est talis, saltem suspectus, quod contingit leuiter, vehementer, seu violenter, an in his omnibus casibus hæresis sit abiuranda?

2 *Resp.* Vehementer seu violenter suspectus de hæresi cogitur ad abiurandũ, nulla autem est differentia abiurationis respectu vtriusque suspicionis. Pariter suspectus de leui abiurare debet.

Primum de abiuratione de vehemẽti, & de violenta patet ex eo, quod volens se reconciliare Ecclesiæ, cuius fidei videtur se opposuisse per delicta, vel indicia legitimè probata, necesse est, quod fidẽ de nouo protestetur, & confiteatur vti veram, solidam, & certam veritatem nostræ salutis, se declarando semper credidisse quidquid credit Sancta Mater Ecclesia, & in specie illos articulos, de quibus fuit notatus ex legitimis probationibus. Ita omnes cum Genuensi *cap. 68. num. 8.* Sousa *lib. 2. cap. 40. num. 3.* Carena *par. 3. tit. 12. de abiurat. num. 4.* Farin. *q. 187. n. 40.*

Secundum, quod inter vtrumque nulla sit differentia, docet Genuens. *cit. cap. 68. num. 8.* Carena *par. 3. tit. 12. de abiurat. num. 6.* alios citans.

Tertium, de leui abiuratione sustinetur eadem ratione, quia profitens se verum Christianum bene sentientem de rebus fidei, tollere volens hanc suspicionem leuem de hæresi, abiurare debet protestando se semper bene sensisse, & velle sentire de fide Catholica. Ita omnes cum Farin. *q. 187. num. 31.* Genuens. *cap. 68. num. 8.* Sousa *lib. 2. cap. 40. n. 11.* Carena *part. 3. tit. 12. de Abiurat. §. 3.*

Nota ex his, quod quadruplex est abiuratio de formali, quæ fit ab eo, qui cõfessus, seu conuictus fuit de hæresi formali, & iste non solum debet fidem profiteri, sed etiam expressè se reum fateri de illis hæresibus, de quibus constat, abnegando illas, cum promissione non amplius adhærere illis &c. Secunda vocatur de vehementi. Tertia de violenta. Quarta de leui, quæ distinguuntur iuxta maiora, vel minora delicta, seu indicia legitimè probata. Et in his tribus abiuratio fit sicut in formali, excepto, quod non abiurat se discredidisse; cum ex eius confessione ore, vel tortura constet non fuisse formalem hæreticum, sed tantum suspicione notatum, quod tollit hac abiuratione, quæ illi inseruit loco purgationis. Differunt autem inter se hæ duæ expurgationes, quod suspicio vehemens, & violenta tolluntur tortura, & abiuratione, leuis verò sola abiuratione; 3 4

ratione; ratio est, quia sicut suspicio vehemens oritur ex vrgentioribus indicijs, & leuis ex modicis, & parui argumenti, ita illa requirit maiorem, & efficaciorem expurgationem, hæc verò leuiorem, & sic facilius tollitur, quam illa, ac proinde vehemens eliditur duobus medijs, leuis verò vnico. Colliguntur hæc ex Pegna *part.* 3. Direct *comm.* 39. §. *Quare in hoc*, vbi tria assignat remedia ad tollendam suspicionem hæresis, Purgationem, Torturam, & Abiurationem. Purgatio non est amplius in vsu ex Farinac. *q.* 194. *num.* 64. apud Carenam *part.* 2. *tit.* 12. *de Sortileg. num.* 249. de illa vide Sousam *lib.* 2. *cap.* 38. & 43. Zanardus in Summa *tom.* 2. *cap.* 64. asserit leuiter suspectum de hæresi non esse cogendum ad abiurationem, sed eam suspicionem tolli per torturam. Id verum est, per torturam tolli posse, nihilominus à iudice cogi etiam potest ad abiurandum, cum à iure non prohibeatur, sed approbetur *cap. Accusatus* 8. *de hæresi in* 6.

Quæres 3. An abiuratio sit pœna?

5 *Resp.* Abiuratio de formali, non ex suspicione vehementi, violenta, aut leui, est pœna; illud probatur, quia in facie Ecclesiæ cogitur fateri suos errores, & pro talibus illos recognoscere cum magno rubore, & verecundia, quod esse pœnale omnibus constat. Addunt alij, quia exprimitur in sententia, & est quid maximi præiudicij. Carena *par.* 3. *tit.* 12. *de abiurat.* §. 4. alijs citatis cum Farinac. *q.* 194. *num.* 11. qui supponit illam pœnā, ac proindè sustinendam post latam sen-

6 tentiam *num.* 17. Quod verò abiuratio de vehementi &c. non sit propriè pœna suadetur, quia ea indicitur, vt per eam tollatur suspicio de corde audientium, dum abiurans protestatur numquam credidisse hæresibus, sed semper in fide Catholica permansisse, vnde cum id illi sit valde fauorabile, non potest dici pœnale, cum pœna de se sit præiudicialis.

Nec refert, quod hæc præcipiatur à Iudice, quia id pœnam non arguit, sed iudicis officium esse, vt notam suspicionis in denuntiatione contractam diluat denuntiatus, & cognoscatur constans, & fidelis cum alijs Catholicis.

Quæres 4. Qualis probatio requiratur, vt quis cogatur ad abiurationem?

Resp. Vt quis abiuret de formali, seu leui, aut vehementi debet legitimè constare de delicto, quod aut est formaliter hæresis, aut ex eo probato præsumitur hæresis. Ratio est, quia abiuratio habet rationem pœnæ, vel quasi pœnæ iuxta dicta præcedenti quæstione, & numquam imponitur nisi per sententiā, sententia autem non fertur, neque pœna imponitur, nisi secundum allegata, & probata ex vulgatis iuribus *cap. Iudicet* 4. 3. *q.* 7. *cap.* 2. & 3. 6. *q.* 2. D. Th 2. 2. *q.* 66. *art.* 2. Clarus *q.* 66. *num.* 2. ergo quis non est cogendus ad abiurandum hæresim, nisi prius constet, illum esse hæreticum formaliter, vel præsumptiuè, & hoc ex indicijs seu delictis plenè, & legitimè probatis. Ita Menoch. *lib.* 1. *consil.* 82. *num.* 155. Arelatanus *de hæret. notab.* 27. Palaus *tract.* 4. *disp.* 7. *par.* 1. *num.* 8. & 9. ex illis Diana *par.* 4. *tract.* 8. *resol.* 39. §. *Notandum*, Carena *par.* 3. *tit.* 12. *de abiurat.* §. 5.

Quæres 5. Publicè, an secretè abiuratio facienda sit, & quo idiomate?

Resp. Abiuratio de graui, hoc est, de formali, vehementi, seu violenta sit regulariter publicè coram populo, de leui verò tantum secretè, nisi aliter suadeat aliqua specialis ratio. Fit autem vulgari lingua nota populo præsenti, & audienti.

Primum, de graui publicè agenda suadet ratio, vt reus huiusmodi rubore, & verecundia cum pœnis adiunctis suffusus deinceps talia non committat; populo audienti prodest, quia timore similium pœnarum continetur in vera fide Catholica, & per hanc publicam actionem glorificatur nomen Christi in fide nostra, in opprobrium, & deiectionem hæreticæ prauitatis. Ita *cap. Ad Abolendam* 9. *de hæret.* ibi doctores, alios citat Farinac. *q.* 194. *n.* 3. Carena *p.* 3. *tit.* 12. *de abiurat. num.* 21. Diana *par.* 4. *tract.* 8. *resol.* 81. Genuens. *cap.* 68. *num.* 9.

9 Dixi, *regulariter*, quia ex rationabili
causa secreto facienda est, *Primò*, quan-
do quis sponte comparet, ex supradictis.
Secundò, quando denuntiatus, sed non-
dum vocatus comparet, ex Carena
num.26. vbi citat Locatum, & Roban-
dum. *Tertiò*, quando denuntiatus est
nobilis, aut sacerdos bonæ famæ ex eo-
dem Rolando. *Quartò*, confessarius
reus de solicitudine secreto abiurat, vo-
catis confessarijs, ne Sacramentum pœ-
nitentiæ fiat graue laicis, qui facilè suas
vxores, & filias non dimitterent ad sa-
cram Confessionem, timentes proprij
honoris detrimentum. In his, & simi-
libus casibus Inquisitores prudenter se
gerant indicentes secretam abiurationẽ
coram suis Cõsultoribus tantum, & nõ-
nullis confessarijs, si agatur de crimine
solicitationis. Et in hoc casu quidquã
actuum in abiuratione alijs narrandum
est, ex eo quod secreto acta fuit, ne proxi-
mi defectus ignorantibus innotescant.
10 Secundum, de abiuratione de leui a-
cienda secreto suadetur, quia leuitas su-
spicionis non debet inferre suspecto tam
grauem ruborem, & verecundiam co-
ram omni papulo, æquum ergò est se-
creto eius abiurationem recipere, vt do-
cet Genuens. *cap*. 68. *num*. 9. Simanch.
Scaccia apud Carenam *part*.3. *tit*.12. *de
abiurat*. *num*.28. Farin. *q*. 194. *num*.10.
Immò Sanct. *cap*.41. *de hæresi dub*.2.*n*.4.
Scaccia *lib*. 1. *de iud. caus*. *cap*.59. *nu*.10.
Pegna *part*.2. *com*.40. Barbosa *in collect*.
tom.2. *lib*.5. *tit*.17. *cap*.9. *num*. 12. cum
alijs dicunt non posse Inquisitorem de
leui suspectum cogere ad abiurationem
publicam, quos citat Diana *tract*.7. *re-
sol*.33. temperando illorum opinionem,
nimirum cogi non posse, quando reus
publicè no est suspectus; hoc idẽ docet
ex Pegna, & Farin. Sousa *lib*. 2.*c*.40.*n*.5.
Sed quid dicendum de Caluinistis, &
Luteranis militibus in hisce nostris par-
11 tibus veram fidem nostram amplecten-
tes, an cogendi sint ad publicam abiu-
rationem? Isti, qui nati in secta sunt, nec
Dogmatistæ, benignè recipiendi sunt, &
indicenda illis abiuratio, cum salutari-
bus pœnitentijs; in eorum verò arbi-
trio erit publicè, vel secretè abiurare;
hoc enim modo benignè, & suauiter
disponuntur ad conuersionem fidei. Sic
obseruatum fuit hic Parmæ circa quos-
das Caluinas milites, qui spontè com-
parentes contenti fuerunt abiurare pu-
blicè, neque enim hæc abiuratio illis in
ruborem, aut verecundiam est, sed in
honorem, cum non increpentur, neque
de aliquo delicto arguantur; sed tantum
admoneantur de statu damnationis, in
quo erant sequæntes sectam Caluinorũ,
& per hunc abiurationis actum suam
ostendunt conuersionem, & professionẽ
veræ fidei, vnde potius in magnum de-
cus, & honorem illis resultat. Abiura-
tio autem ab istis facienda est de formali,
cum formaliter sint hæretici, reuocan-
tibus in specie errores, quos contra fi-
dem retinent, cum promissione, &c.
Tertium, quod fiat vulgari lingua,
docent omnes cum Farin. *q*.194. *n*. 18.
Carena *part*.3. *tit*.12. *de Abiurat*.*num*.31.
Sousa *lib*.2. *cap*.40.*num*.6. Quod si abiu- 12
raturus non intelligat linguam populi
circumstantis, iuxta cuius idioma vul-
gatum fit abiuratio, pro ipso loquatur
interpres, vt sciat, quid significent ver-
ba per Notarium prolata sua lingua.
Quares 6. Quot actibus constet Ab-
iuratio? seu quid in ea exprimatur?
Resp. Continet sex actus. Primò,
confessionem fidei Catholicæ. Secun-
dò, detestationem hæresis formalis, aut 13
suspectæ exprimendo eam in proprijs
terminis, siue sit vna, siue multiplex.
Tertiò, detestationem generalem om-
nium aliarum heresum. Quartò, Iura-
mentum nõ amplius committendi hæ-
reses abiuratas formales, vel suspectas.
Quintò, Iuramentum de pœnis sustinẽ-
dis, & pœnitentijs adimplendis. Sextò,
Promissionem denuntiandi hæreticos,
vel de hæresi suspectos. Colligit hos
Carena *part*.3. *tit*. 12. *de Abiurat*. De
quibus dixi sub *q*.1. Verum quidem
est, quod tertius actus, quintus, & sex-
tus, non sunt de iure, quia non colli-
guntur ex *c*. *Quoties* 8. *c*.*Donatum* 19. *c*.
Saluberrimũ 20. 1. *q*. 7. *c*. *Ego Berenga-
rius* 41. *dist*.2. *de consecr*. ibi Glosa. 1. di-
cit

cit Berengarium non ex necessitatè, sed
ex abundanti abiurasse omnes hæreses,
quia non tenebatur se purgare, nisi de
hæresi, de qua erat infamatus, & id se-
quitur Glos. *ver. Simpliciter, cap. Accusa-
tus 8. eod. in* 6. nihilominus ex recepto
vsu omnium tribunalium sit ab omni-
bus etiā de leui suspectis generalis ab-
14 iuratio, ea ratione, quod omnes hære-
ses connexionem habent ad inuicem
ad destruendam fidem, & sicut simpli-
citer fidē abiurans profitetur per eius
confessionem, ità necesse est simpliciter,
& generaliter abiurare omnem hæresim
etiam non incursam nec formaliter, ne-
que præsumptiuè, quod enim dicitur de
vno contrariorum, debet intelligi de
altero, secundum contrariam rationē,
*l. fin. ff. de eden. l. Quia accusare, ff. de
accus.* quia contrariarum eadem est di-
sciplina, Rrist. 1. Topic. Quare sicut ab-
iurans in vniuersum fidem profitetur, &
non tantum atticulum negatum, ità &
resim non solum tentam, sed in vniuer-
sum omnem detestari debet. Qua
stante rationabili consuetudine poterit
iudex cogere leuiter suspectum de hæ-
resi abiurare generaliter omnem hære-
sim, ex allegatis à Diana *part. 4. tract. 8.
resolut. 68.* De reliquis duobus actibus
promissiuis adimplendi, & denuntian-
di ne verbū quidem in iure, sed solum
fit mentio in Formulis apud doctores.
Et ambæ sunt rationabiles, & ex natura
rei, qui enim ex corde hæresim dete-
statur, virtualiter quoque intendit sa-
tisfacere pœnis pro illius delictis cōtra-
ctis, & quantum est in se conseruare
fidem protestatam, & denuntiatione
procurare, vt apud alios propagetur illi-
bata, ergo isti duo actus quasi subintel-
guntur in ratione abiurationis, quam-
uis alias non exprimerentur; sed quoniā
magis nocent expressa, quam tacita,
*l. Expressa 156. ff. de reg. iur. l. Non nun-
quam ff. de condit* pulcrum argumentum
huius habes cap. Turbatur 12. 1. q. 4. ibi:
*Si quis infidelium vocauerit vos ad cœnam
quidquid vobis appositum fuerit, comedite.
nihil interrogantes, si quis vobis dixerit,
hoc idolis immolatum est, nolite comedere.*
Ex quibus verbis habes expressionem
immolationis nocere comedenti, non
autem eius suppressio; vnde expressam
maiorem vim habet tacito, *l. Serui ven-
ditor ff. de euict. l. Precibus C. de impuber.*
consequenter secunda vice cadentes in
hæresim grauius puniuntur non tantū
ex relapsu, quam etiam ob illam gene-
ralem abiurationem omnium hęresum;
& grauius etiam castigantur si deficiunt
in denuntiatione, quam alij, qui num-
quam abiurarunt, vel specialiter non
promiserunt denuntiare.

Quæres 7. An aliqui excusentur ab
abiuratione?

Resp. Nullus excusatur modò sit do- 15
li capax post decimum quartum annū
masculus, post duodecimum fœmina,
ex Concil. Tolet. *cap.* 11. & Bituric. *c.* 31
Farin. *q.* 194. *num.* 31. Carena *part.* 3. *tit.*
12. *de abiurat, à n.* 43. Nec etiam Impe- 16
rator, qui inter laicos non habet maio-
rem, neque parem, vnde probatus hæ-
reticus debet abiurare, si sit formaliter
hæreticus, si suspectus tantum ex ma-
iestate sua tollere potest alijs remedijs
suspicionem iuxta sibi præscripta à Sū-
mo Pontifice. Vide Pegnam à Carena
citatum *par. 3. tit. 12. de Abiurat. nu. 40.*
Ex quo autem Imperator est, filius pri-
mogenitus Ecclesiæ Romanæ, & defen-
sor fidei Catholicæ *cap. 1. dist. 97. Clem.
Romani, de iureiur. Auth.* Vt omnes obe-
diant *iu. prou.* §. Et hoc considerantes, si
deprehenditur seminator hæresum, &
dogmatizare in populos subditos om-
nino abijciendus, & deponendus, quia
non est verus Imperator, sed inimicus
Ecclesiæ, quæ intra suum templum nul-
lum patitur viuere hęreticum, & Apo-
statam; si enim doctores asserunt Papā
hæreticum desinere esse Papam, quia
vt caput fidei toto corde illam profiteri,
& totis viribus defendere debet, quod
non pręstans reddit se indignum huius
supremæ maiestatis, cur, & non hoc di-
cendum est de Imperatore, qui se Papæ
æqualem facit, vt plurimum, licet reue-
ra non sit, cum ab eo dependeat ratio-
ne imperij, quando deficit in fide? Idem
dic de Regibus, & alijs.

Quæres 8. An absolutio ab excommunicatione danda sit antè abiurationem, an post Scaccia *de sent. & re iud.* Glosa 14.*q.7.num.*178. quem reprobat Carena *part.3. tit.12. de Abiurat. nu.*46. proponit absolutionem abiurationi.

17 *Resp.* Absolutio danda est facta abiuratione, quia sicut in naturalibus, ita & in moralibus forma non applicatur materiæ, & subiecto nisi bene, & vltimo disposito; sed reus heresis non dicitur vltimo dispositus nisi peracta sententia, & abiuratione, ergò tunc, & non ante absoluendus est. Confirmatur per Carenam, quia absolutio non confertur pœnitenti nisi debitè disposito, qui talis censetur post abiurationem. Deinde ab hæresi nullus absoluendus est, nisi procuret reconciliationem, quæ fit per abiurationem, ergò hæc præcedit absolutionem.

18 Nota autem, quod hæreticus formaliter simpliciter, & absolutè absoluitur ab excommunicatione, & à peccato, quia de vtroque apertè constat. Loquendo verò de suspecto de hæresi, qui tortura, aut abiuratione suspicionem, quantum est ex parte sua, euacuauit, absolutio simpliciter danda non est, cū reuera non constet ipsum esse hæreticū, sed Ecclesia illum habeat tantum pro suspecto, sed sub conditione si est, aut fuit hæreticus, quæ absolutio semper solet præmitti etiam à confessario in foro pœnitentiali ex illa clausula *In quantum possum, & tu indiges*. Non est autem necesse conditionem hanc exprimere, sed satis est, eam mente concipere.

Quæres 9. Quid agendum cum reo negante velle abiurare?

19 *Resp.* Hæreticus formalis nolens abiurare tradendus est curiæ seculari, ex *cap. Ad abolendam 9. de heret.* vbi id clarè dicitur, non abiurantem tradendum esse curiæ, quia est impœnitens, & pertinax in suo errore, qui illum non retractare, & fidem Catholicam profiteri, vult, quod fit per abiurationem. Omnes cum Farinac. *q.* 194. *num.* 34. Carena *par.3.tit.12.de Abiurat. num.*47. Suspecto verò etiam leuiter indicitur sub pœna excommunicationis, in qua si per annū permanserit traditur eidem curiæ puniendus, quia per hanc contumaciam, & obstinationem se constituit hæreticū formalem, nolens profiteri fidem in casu, quo tenetur, & hæresim detestari, quod debet; & confirmatur id ex *cap. Cum contumacia 7. de eod. in 6.* vbi excommunicatus propter contumaciam nolens respondere de fide vocatus, quia de hæresi erat suspectus, post annum damnatur, vt hæreticus, ergò à fortiori in vinculis constitutus reus. Ita supradicti de communi omnium sensu.

Quæres 10. An ad abiurationem necessario debeat interesse etiam Vicarius Episcopi, an fieri possit Coram solo Inquisitore? Bernardinus Comensis in suâ Lucerna Inquisitor. *ver. Abiuratio n.*4. probat solum Inquisitorem posse recipere abiurationem arg. *cap. Vt officium*, §. *Si quis verò, de heret. in 6.* Glos. *ver. consueuit*. Confirmat, quia id potest ordinarius ex *cap. Ad abolendam*, ergò & Inquisitor, quia cum sit delegatus potest in causâ sibi delegata, quidquid valet ordinarius ipse, cuius vices gerit. Neque enim id est de prohibitis per *Clem.1. eod.* Quibus non obstantibus.

Resp. Non potest Inquisitor se solo 20 recipere indictam abiurationem, quæcumque ea sit, sed debet fieri etiam coram Vicario, quod probatur per *Clem. 1.* §. *Propter quod, de heret.* vbi inter alia Summus Pontifex statuit, quod Inquisitor sine Episcopo, & iste sine illo non possit procedere contra reum ad sentētiam; sed sub sententia continetur abiuratio, vt constat ex praxi omnium tribunalium, ergò sicut indicitur simul cū Episcopo, ita & exequitur coram ipso. Vnde per dictam Clement. restricta est potestas Inquisitorum, qui multa facere poterant inconsulto Episcopo, quod notat etiam Glos. *ver. Procedatis cap. Vt officium*, præcitati per prædictum Bernardinum, qui si benè rem considerasset, tenuisset oppositum, & ita sentit Pegna ibidem in Annotat. *num.*4.

Quæres 11. An in aliquo casu confessarius recipiat abiurationē alicuius pœnitentis?

nitentis? e.g. eius, qui solo corde hæresim tenuit, is enim cum non sit excommunicatus eo quod est hæreticus purè mentalis, absolui potest à quouis confessario, ac proinde pręmittenda est abiuratio, per quam disponitur ad fructuosam absolutionem. Sit etiam casus in Caluinista, & Luterano tā rudi, & ignoranti, vt excusetur in foro cōscientiæ ab incursu excommunicationis, quæ supponit formalem hæreticum, qualis non est taliter rudis, cum iste non peccauerit contra fidem vt hęreticus materialis, poterit à quouis confessario absolui ab alijs peccatis, nulla impediente excommunicatione, in quo casu præmittenda erit abiuratio hæresis, & proprię sectæ vti falsę, & perniciosæ, confidendo fidē Catholicam cum promissione permanendi in hac, quę verum est fundamentum salutis humanę.

21 *Resp.* Confessarius benè recipit abiurationem hęretici pure mentalis, quem sicut potest absoluere, nulla obstante censura, ita & ex necessitate Sacramenti debet recipere ad abiurationem in foro Dei. Et in hoc nulla difficultas.

22 In secundo casu, maior est difficultas, quia videtur incredibile, & reuera est, inueniri hominem Caluinistam, aut aliter hęreticum ignorantem pœnitus nostram fidem, aut aliquos articulos ex celebrioribus, quos ipsi in sua secta impugnant, & id probaui *cap.1.q.37.n.87.* Quare in hoc Tribunali Parmę admissa non fuit abiuratio, neque absolutio cuidam Calninistæ militi ad fidem conuerso, data à certo Confessario se excusante id potuisse facere, quia vti hæreticus materialis non inciderat in excommunicationem, quę sola poterat impedire illius iurisditionem. Sed hęc excusatio non est alicuius momenti, cum confessarius non potuerit probare innocentiam illius Caluinistæ, ad quam nec admissus fuit, obstante præsumptione iuris de iure, præterquā quod *ille* erat miles, ac proinde sagax, & expers rerum nostræ fidei, qui diu militauerat in exercitu Pontificio vbi manu tetigerat, quam magna est potestas Pontificia tum in temporalibus, tum in spiritualibus, quam negāt Caluinistæ, & postea, fuit sub exercitu ducis nostri Parmæ, vbi se conuertit ad fidem. Insuper natus erat in loco quodā Franciæ, vbi commixtim viuunt Caluinistæ cum Catholicis, ex quo euidenter infertur non potuisse non ignorare res fidei, ac proinde verum esse hæreticum formalem. Deinde abiuratio est actus iudicialis ex genere suo fori externi, cum committatur Episcopo, *cap. Ad abolendam 9. de hęret. & Inquisitoribus. cap. Vt officium 11. eod. in 6.* quod colligitur etiā ex definitione allata *sub q. 1.* Demum 23
Pœnitentiarij Vrbis Romæ non solum Caluinistas adultos, sed etiam pueros, & mulieres ad fidem venientes mittunt ad supremum Tribunal, quod facit illos abiurare de formali. Veniens igitur ad fidem nostram siue hæreticus, siue quiuis alius infidelis à nullo alio recipi potest ad abiurationem, & reconciliationem, nisi ab Episcopo, aut ab Inquisitore, quia agitur de re graui, & spectante ad forum externum in quibus confessarius quamuis humanæ, & diuinæ doctrinæ oraculum ingerere se non potest, cum careat iurisditione fori externi.

Quæres 12. An ad vehementem suspicionem debeat sequi vehemens abiuratio?

Resp. Affirmatiuè, quia abiuratio regulatur ex suspicione. Ita Genuens. *c.68. num.8.* & alij omnes dum dicunt leuiter suspectum cogi ad abiurationem de leui, vehementer de vehementi. 24

Quæres 13. An fautores hæreticorum abiurent de vehementi?

Resp. Modò de violenta, modò de leui, iuxta dicta *cap.10. q.15.* 25

CAPVT

CAP. DECIMVM II.
DE POENIS HAERETICORVM, ET SVSPECTIS DE HAERESI.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus Internus, Externus, & Formalis.*
2 *Internus non est excommunicatus.*
3 *Absoluitur à quouis confessario.*
4 *Inquisitor indiget approbatione ordinarij pro confessionibus.*
5 *Inquisitor peccata sibi non reseruat.*
6 *Materialis hæreticus non est excommunicatus.*
7 *Quis potest esse talis pluribus modis.*
8 *Externus hæreticus præsumitur excõmunicatus.*
9 *Iuramento probantur in animo latentia.*
10 *Eternus non potest absolui à confessario.*
11 *Calumnistæ, & alij mittuntur ad Inquisitores.*
12 *Laymani dictum reijcitur.*
13 *Reijcitur opinio absoluentium hæreticos materiales.*
14 *Inquisitor solum censuram sibi reseruat, non peccata.*
15 *Excommunicatus est hæreticus formalis.*
16 *Hęreticus formalis ex tribus constituitur.*
17 *Hæreticus verè non est carens errore in intellectu.*
18 *Pertinax debet esse cum firma adhæsione.*
19 *Prodere extra debet errorem.*
20 *Signa quibus proditur hęresis.*
21 *Exempla quibus proditor non sit hæreticus externus.*
22 *Intentio formalis prodendi hæresim non est necessaria.*
23 *Omissione proditur hæresis.*
24 *Actus externus prodens hęresim non necessario mortalis.*
25 *Comestio tantilli carnis prodit hæresim.*
26 *Signum insufficiens pro foro externo sufficit pro interno.*
27 *Fautores hæreticorum sunt excommunicati.*
28 *Quando fauent hæretico uti tali.*
29 *Termini semper formaliter intelligendi sunt.*
30 *Consanguineum hæreticum receptans non fauet hęresi.*
31 *Mitius punitur, quam alter.*
32 *Fautores principaliter, & per se excõmunicatum.*
33 *Credens hæreticis est formaliter hæreticus.*
34 *Receptator hæretici quis dicatur?*

35 *Fau-*

100 *Filij*

100 *Filij non subiacent dictę pœnæ.*
101 *Successionis capaces hęretici vsque ad sententiam.*
102 Amoueatur *importat sententiam ferendam.*
103 *Filij non succedunt patri heretico.*
104 *Alijs vtique non hęreticis.*
105 *Non excluduntur filij fautorum.*
106 *Vasalli, & alij eximuntur.*
107 Quicumque *omne genus personarũ.*
108 *Debitor post sententiam soluit fisco.*
109 *Confiscantur bona hęreticorum tantũ.*
110 *Non autem fautorum.*
111 *Bona ipso iure sunt confiscata, remanent tamen in possessione hęretici vsq. ad sententiam.*
112 *Fructus ideo facit suos.*
113 *Alienare potest ante sententiam.*
114 *Bona pręsentia acquisita vsque ad diem delicti sunt fisci.*
115 *Hęreditas nondum adita ab haretico, non est fisci.*
116 *Legitima filij haretici est patris non fisci.*
117 *Fideicommissum non est subiectum fisco.*
118 *Maioratus non est subiectus fisco.*
119 *Infamia non respuit à dignitate consequente.*
120 Peculium *Castrense, & quasi Castrense explicatur.*
121 *Neutrum est subiectum fisco.*
122 Peculium *aduentitium, & profecticiũ explicatur.*
123 *Neutrum confiscatur.*
124 *Prędiũ censibus subiectũ confiscatur.*
125 *Iuspatronatus in transitorius à solo fisco Ecclesiastico confiscatur.*
126 *Eumphiteusis tantum intransitorius priuati confiscatur à laico.*
127 *Bona clericorum sunt in quadruplici differentia.*
128 *Primi, & secundi generis confiscatur.*
129 *Beneficia non confiscantur.*
130 *Quarti generis bona confiscantur ex more.*
131 *Fiscus non tenetur restituere pęnitẽti.*
132 *Religiosi bona non confiscantur.*
133 *Casus, in quibus hęreticus traditur curia.*
134 *Quibus pœnis afficiantur haretici.*
135 *Mortui hęretici quomodo puniuntur.*
136 *Mortui quomodo dicuntur excommunicari.*
137 *Hæresis crimen numquã præscribitur.*
138 *Eorum bona præscribuntur 40. spatio.*
139 *Imperator, & Reges haretici excommunicati sunt.*
140 *Suspecti simpliciter de hęresi sunt tãtum infames ex facto.*
141 *Non possunt promoueri, nec exercere in suspectis.*

CAPVT.

CAP. DECIMVM II.
DE POENIS HAERETICORVM, ET SVSPECTIS DE HAERESI.

OENAE in diuersis iuribus registratæ contra hæreticos, eorũ fautores, & filios, sunt excõmunicatio, irregularitas, infamia, priuatio omnium beneficiorum, inhabilitas ad illa, & alia, priuatio sepulturæ, confiscatio bonorum, perditio nobilitatis, demum mors. De singulis aliquid dicendum per sequentes quæstiones, initium capientibus sub inuocatione gloriosi martyris Laurentij 10. Aug. 1645.

Nota pro intelligentia dictorum distingui quatuor genera personarum in ordine ad pœnas, sub primo, continentur Hæretici externi formales, de quibus patebit infra. Sub secundo, comprehenduntur sub nomine Fautorum credentes, receptatores, fauentes, & defensores hęreticorum, qui & suspecti de hæresi dicuntur, quorum nomina breuitatis gratia venient sub voce Fautorum. Sub tertio, includuntur filij hæreticorum, & horum fautorum. Sub quarto, sunt omnes alij suspecti quidem de hæresi, sed ex alijs delictis vti blasphemi, superstitiosi, poligami solicitatores, &c.

Quæres 1. An, & quando hæretici incurrant excommunicationem? Triplex hæreticus: Primus, dicitur pure mentalis, qualis est ille, qui habet errorem in intellectu nullatenus extra proditum. Secundus, vocatur hæreticus pure externus, qualis est ille, qui errorem hæresis exterius proditum non habet in intellectu. Tertius, nuncupatur hæreticus mixtus, seu formalis ad differentiam præcedentis, qui dicitur materialis, & est ille, 1

qui errorem hæresis in intellectu habēs exterius prodit, & manifestat. His præmissis.

2 *Resp.* Hæreticus pure mentalis excommunicationem non incurrit, vnde, & à quolibet simplici confessario absolui potest, si errorem iam abiecit. Hæreticus pure externus, seu materialis in foro conscientiæ eam non incurrit; in foro vero externo censetur incurrere ex præsumptione hæresis, & ideo non est absoluendus confessarijs. Restat, quod solus formalis hæreticus propriè incurrat excommunicationem.

Prima pars, quod mentalis hæreticus non incurrat excommunicationem, patet ex eo, quod Ecclesia, cui soli competit promulgare censuras Ecclesiasticas, non iudicat de occultis, quę soli Deo reseruantur, *cap. Sicut tuis* 33. *cap. Tuas nos* 34. *de Simon.* Est omnium doctrina cum D. Thoma 2. 2. *q.* 11. *art.* 3. & 4. iuncta Doctrina Caiet. ibidē Sair. *lib.* 3. *de cens. cap.* 4. *num.* 21. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 2. Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *c.* 13 *assert.* 1. Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 10. *num.* 10. qui refert oppositam sententiam Canonistarum Farin. *q.* 192. *à num.* 4. *ad* 7. Diana *part.* 4. *tract.* 4. *resol.* 240. §. *Notandum*, *Portellus ver. hæresis num.* 10. ait, de hac doctrina neminem dubitare, intellige nouissime, nam alias res erat in controuersia ex adductis à Ricciull. & Farin.

3 Secunda pars, quod ab omnibus cōfessarijs absolui possit, probatur, quia hæresis peccatum non est reseruatum, nisi ratione censuræ, quę cum in præsenti casu absit impedire non potest potestatem confessarij, quin absoluat, qui in absolutione danda debet inducere pœnitentem ad detestandam formaliter hæresim per illius abiurationem coram se factam cum promissione nō amplius recidendi in similes errores. Ita præcitati doctores. Nonnulli dicunt peccatum hæresis mentalis esse reseruatum Episcopis, & Inquisitoribus, & ex hoc, nihil posse simplices confessarios si Episcopi hanc reseruant, confessarij non audeant manus apponere. In edictis Inquisitorum non legi hanc reseruationem; neque illis ex se competit, quia sunt iudices tantum fori externi, neque valent absoluere à peccatis sine approbatione ordinarij ex dispositione Tridētini, consequenter neque habent ius reseruandi sibi peccata quo ad absolutionem Sacramentalem, cum in hoc non sint ordinarij, quibus cōpetit ius reseruationis, sed tantū delegati ab Episcopo. 4 5

Tertia pars, quod hæreticus materialis excommunicationem non incurrat, probatur, quia ille est excommunicatus, qui verè, & propriè est hæreticus ex errore inhærente intellectui; sed hæreticus materialis non est propriè talis, cum careat errore hæresis in intellectu, ex dictis, ergo non est excommunicatus, corde enim credit misteria fidei, licet exterius lingua, vel facto aliud exprimat ex aliquo motiuo. Est communis prȩsertim Modernorum, Sair. *lib.* 3. *de censur. cap.* 5. *num.* 25. Megal. *lib.* 3. *de cens. cap.* 1. *num.* 15. Nauar. *consil.* 10. *de heret.* Sanch. *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 8. Portell. *ver. Hęresis num.* 3. 6

Nota, quod quis potest dici hereticus materialis, & externus tantum sine formali errore in intellectu tripliciter. *Primò*, quando discredit articulum fidei, quem inuincibiliter ignorat esse articulum fidei, iuxta dicta *cap.* 1. *q.* 37. voco autem inuincibilem ignorantiam, quādo ignorans non præuidit errorē contra fidem cognitione, aut dubitatione aliqua, ad quod vide dicta *cap.* 9. *q.* 6. *à num.* 47. *Secundò*, cum quis solo ore, & lingua profert hæresim, metu, ioco, seu ira iuxta dicta *cap.* 9. *q.* 15. & *q.* 24. *Tertiò*, quando facit actum idolatriæ genua flectendo, incensando, &c. ex metu mortis vel aliter. In his tribus casibus, si prorsus error heresis absit à corde hæreticus quis dicitur tantum materialiter ac proindè excusatur in foro animæ ab excommunicatione, quamuis in hoc tertio casu prȩsertim semper peccetur mortaliter, illi enim actus, & similes, ita sunt intrinseci mali, vt nec metus mortis valeat excusare in omniū sententia. 7

Quar-

8 Quarta pars, quod in foro externo hæreticus materialis præsumatur excõmunicatus, probatur, quia constat de actibus externis ex quibus solet regulariter deduci error in corde, ergo cum iudex habeat suam intentionem fundatam in iure asserendi, talia dicentem aut facientem esse hæreticum formalẽ, infert esse reum huius excommunicationis. Nisi notatus de hæresi contrarium probet, quod est quasi impossibile, non enim probari potest, aliquem non habere errorem in intellectu, cum sit negatiua, quæ directè improbabilis est,
9 præterquamquod ea, quæ in animo latent, nõ possint probari nisi per iuramẽtum, veritas enim in animo latens solo iuramento probatur, Glo. *ver. Si est ita, cap. Significasti, de homic.* Glos. *in* §. *Aliã, Instit. de act.* Couat. *lib.* 2. Variar. *cap.* 10 Mascard. *concl.* 45. *de probat. num.* 48. nec admittitur ad iuramentum, quia ad euitandas pœnas bene præsumitur falsum dicturus. Hanc igitur hæresis suspicionem purgabit tortura, & abiuratione iuxta dicta *cap.* 10. *&* 11.

10 Quinta pars, quod hæreticus materialis præsumptus formalis, & publicus non possit absolui, probatur. Tum quia, non potest absolui sine formali abiuratione, quæ est actus solemnis, & publicus fori externi spectans ad solos Inquisitores, & Episcopos, *cap. Ad abolendam* 9. *de hæret. cap. Vt officium* 11. *eod. in* 6. Farin. *q.* 194. initio, & ego *cap. Præced.* Tum quia publicè perpetrata publicè etiam sunt corrigenda *cap. Quæsitũ* 7. *de Pænit.* peccata enim manifesta non sunt occulta corsectione purganda, ex D. Paulo 1. ad Timoth. 5. ibi: *Peccantes coram omnibus ar-*
11 *gue, vt cæteri timorem habeant.* Idem dic de Caluinistis, Luteranis, & alijs ex professo hæreticis, qui quandoque cum Catholicis versantur, & petunt reconciliari Ecclesiæ, à fortiori enim isti absoluendi non sunt, quamuis se dicerent de primo genere hæreticorum materialiũ se excusantes ignorare probabiliter articulos nostrę fidei, quod est improbabile, vt probaui *cap.* 1. *q.* 27. *num.* 87. licet quoque essent pueri, & mulieres, nam confessarij, & Pœnitentiarij Romæ hæreticos omnes etiam pueros mittunt ad sacrum Tribunal, coram quo de formali abiurant, vt probaui *cap. Præced. q.* 11. vbi de his Caluinistis aliquid notaui. Prudens ergo confessarius hos remittat ad Inquisitores, quando de errore externo notitia est in populo, aut hæretici sunt alicuius sectæ vti supradicti.

Deducitur hinc non esse audiendum Layman. *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 12. *num.* 4. 12
asserenẽt illos absolui posse, per parochos facta professione fidei coram testibus, nam quod spectat ad absolutionẽ, hæc illis conferri non potest, cum fundamentum, quod illi sint hæretici materiales, falsum sit, quia non possunt instrui in propria secta sine cognitione articulorum fidei hoc ipso, quod illi negãt, quod nos de fide asserimus, consequenter vtriusque cognitionem habent, cum affirmatio, & negatio sit circa idem obiectum. Quod spectat ad testes pro solemni professione, omnino id reijcitur, quia confessarius cum sit iudex fori occultissimi non indiget, neque vti potest testibus, cum id solum cõpetat iudici fori externi; immò testium adhibitio videtur sigilli fractio, quin verè est, quãdo pœnitens occultus proditur Caluinista per confessarium coram testibus.

Non obstantibus hactenus traditis sub 13
hac quinta parte, quæ quidem vera sunt, & in praxi amplectenda, est sententia grauissimorum doctorum, huiusmodi externos hæreticos carentes errore hæresis in intellectu, qui scilicet genua flectunt, incensant idola, &c. coacti ad euitandam mortem, absolui posse à quouis simplici confessario, quia non sunt rei excommunicationis, quæ sola potest impedire confessarium ab absolutione hæresis, quæ cum non extet, neque proinde ponit obicem absolutionis, hi autem sunt Iesuitę Toletus, Suar. Sanch. Filliuc. Fagund. & alij aliorum ordinum, quos citat Diana *resolut.* 143. *de Sacram.* qui in calce ait id multis displicere, quia hoc peccatum est reseruatum Inquisitoribus. Sed apud nullos Inquisitores vidi hanc reseruationem,

immo nec facere possunt peccatorum, quia non sunt ordinarij fori conscientię, neque confessarij, nisi approbentur, vt
14 dixi supra sub *num.* 4. Confirmatur, quia in eorum edictis reseruatur solum absolutio excommunicationis latæ contra negligentes denuntiare. Deinde nullus tenetur seipsum denuntiare, sed tantum alios; ergo nec confiteri sua peccata hæresis, vel contra fidem Inquisitoribus, cum sint tales tantum respectu fori contentiosi. Ratio igitur, quare non possunt absolui à simplici confessario, ea est, quia priusquam absoluantur, debent præmittere formalem, & solemnem abiurationem, quæ non potest indici, nec acceptari à simplici confessario ax supra dictis sub *num.* 10.

15 Sexta pars, quod hæreticus formalis sit excommunicatus, expressa habetur, *cap. Ad abolendã 9. cap. Excommunicamus 14. de hæret. cap. Nouerit 49. de sent. excom.* in quibus, & alijs locis non reseruatur, sed tantum in primo casu Bullæ Cœnæ Domini.

Quæres 2. Quid requiratur ad constituendum hæreticum mixtum, seu formalem in ordine ad incurrendum pœnam excommunicationis, & etiam alias pœnas.

16 *Resp.* Tria sunt necessaria, Primò, quod habeat errorem in intellectu contra aliquem articulum fidei verum Ecclesiæ reuelatum. Secundò, quod in eo sit pertinax, idest, firmiter illi adhæreat, quamuis sciat, aut dubitet esse cõtra fidem. Tertiò, quod errorem exterius prodat. De his tribus fere omnes cũ Megalio *lib.* 3. *de cens. cap.* 1. *num.* 16. Diana *resol.* 1. *de absolut. de hæresi.*

17 Primo igitur, quis non potest dici vere hæreticus, qui non habet errorem in intellectu, quomodo enim quis potest extra prodere errorem, si illum prius nõ habet in mente? Itaque error externus supponit internum, & ex vtroque hæreticus denominatur formalis, & verè talis. Iste error debet esse contra verum fidei articulum, & sufficit fictus, aut putatus articulus, vnde probaui *cap.* 9. *q.* 16. negantem propositionem, quam putat de fide, quæ reuera non est, non dici hæreticum formalem, neque proinde subiacere excommunicationi. Item ibidem *q.* 23, negantem conclusionem deductã, quæ in se non est de fide definita, non esse hæreticum formalem. Addidi: *Ecclesiæ reuelatum*; quia qui non credit aliquem particularem articulum sibi, vel alteri à Deo reuelatum, non tamen toti Ecclesiæ propositum ad credendum, nõ est formaliter hęreticus, vt probaui *cap.* 9. *q.* 22.

Secundo, vt quis dicatur hæreticus 18 formalis debet esse pertinax, quod duo importat, vnum est, quod neget aliquã propositionem, quam scit, vel dubitat esse de fide; alterum est, quod non obstante huiusmodi cognitione, seu dubitatione, adhuc vult firmiter tenere, & adhærere suo errori contra fidem. Ratione primi excusatur ille, qui negat aliquid de fide, quod inuincibiliter ignorat esse de fide, quia circa illud nihil fidei prçuidit, aut cogitauit, vel dubitauit, iuxta dicta *cap.* 9. *q.* 6. Ratione secundi excusatur à pœnis dubius in fide, *cap.* 9, *q.* 20. *cap.* 10. *num.* 5.

Tertiò, vt quis dicatur verè, & adæ- 19 quatè, & formaliter hæreticus debet extra prodere suum errorem, & in hoc cõsistit formalis ratio hæretici subiecti pœnis Ecclesiasticis. Hoc est difficile intellectu propter diuersitatem exemplorũ, quæ per doctores adducuntur, modò culpantes, modò excusantes hæreticos à pœnis. Accipe sequentem regulam.

Signa ostendentia hæresim internam 20 debent habere duas conditiones, vna est, quod actus externus connexionem habeat in ratione malitiæ cum actu interno hæresis, quam prodit; altera est, quod illa signa sufficienter internam hæresim prodant. Ratione primæ suam hæresim mentalem manifestans confessario, aut amico ad consilium capiendũ, 21 aut illam scribens in scedula, vt cõfiteatur, aut eam legens in aliquo libro, aut inaduertenter eam proferens, aut scienter narrans, quam amplius non tenet, in his, & similibus non dicitur formaliter prodere suam hæresim faciens illam

illam dę mentali externam in ratione constituendi hæreticum formalem, nisi habeat animum illam asserendi, quia in his omnibus casibus signum, seu actus externus non exit malitiosè, ac proindè non potest coniungi cum actu interno ad complendam hæresis malitiam, & illam manifestandam. Ita Sanch. *lib.* 2. *cap.*8. *à num.*19. Diana *part.*4. *tract.*4. *resolut.* 240. Sousa *lib.*1. *cap.*15. *num.*4.5. 7.& 8. Bonac. *par.* 2. *num.*7. in prima excomm. Bullæ. Quando verò actus externus est in se malitiosus, & ordinatus ad actum internum, eo in casu benè manifestatur hæresis, vt si quis putando licere sibi comedere carnes in diebus vetitis, comedat inquit Sanch. *lib.*2.*cap.*8. *num.*17. fit hæreticus formalis. Item putans licere reiterationem baptismi baptizando iterum, suam manifestat hęresim ex eodem *num.*16. Ratione secundæ ille non manifestat suam hæresim, qui tacet alterum extremum propositionis hæreticæ; vt *Christus non est*, subintellige *homo*. *Non est homo*, subintellige *Christus* ex parte subiecti. Sanch. *lib.* 2. *cap.*8. *n.*8. Layman. *lib.*2. *tract.*1.*cap.*13. §. *Ex quo*. Non est signum sufficiens, quod nullū dicit ordinem ad hæresim, vnde actus fornicationis nō indicat hęresim eius, qui putat licere fornicationē, secundum Viuald. apud Sanchez cit. *num.*15. ego dicerem manifestari hæresim, quando quis accedit ad fornicariā eo animo, quod credat talem accessum sibi licere, aliter non, neque obstat, quod fornicatione non præsumatur hæresis, quia hoc verum est pro foro iudiciali, nō tamen tollit, quin hæresis exterius sufficienter ostendatur in ordine ad censuram. Item hæreticus formalis non est, qui hæresim internam ex blasphemia ostendit per blasphemiam non hæreticalem, quia hæc non sufficienter ostendit hæresim, & Sanch. Sousa *lib.*1.*cap.*15. *num.*10.

22 Sed numquid requiritur intētio prodendi hæresim, quam quis in mente habet, dū exterius dicit, vel facit aliquid illis manifestatiuum? Videtur vtique, quia actus exterior non videtur sufficiēter ad interiorem ordinari, neque cum illo coniugi, nisi præuia illa intentione, potest enim accidere, quod quis falsò putet Deum habere meretricem, & occurrat etiam memoriæ, dum ex ira in ludo perdendo blasphemat: Putana &c. & nihilominus non habeat intentionem prodendi hæresim, sed tantum indulgendi prauæ consuetudini blasphemandi. Item quis putat licere comestionem carnis in Quadragesima, & comedit, nō ea intentione, quia est huius prauæ opinionis, sed vt ventri indulgeat, non videtur eam hæresim ostendere, sed vitiū tantum gulę, loquendo in ordine ad excommunicationem. Sed tutius est dicere in similibus casibus hæresim sufficienter manifestari posita actuali aduertentia ad actum internum, quia actus externus de se ordinatur ad suspicandū de hæresi, ergò & ad inferendam censuram, consequenter frustra ponitur illa intentio cōiungendi actum exteriorem cum interiori, aliter quisque reijciendo hanc intentionem posset semper se eximere ab hac censura, & irregularitate, quod est absurdum.

Non solum ex signis positiuis nutū, verborum, aut factorum proditur hæresis, sed etiam ex omissione, vnde non credens in Sacramento Altaris, hanc prodit hæresim, si consulto non genuflectit, dum eleuatur. Sair. *lib.* 3. *de censur. cap.* 4. *num.*30. Bonac. *par.* 2. super primam excommun. Bullæ *num.*4. non dicitur verò prodere, si non aperit caput imaginibus, aut tabernaculo, vbi Corpus Christi Custoditur, intellige tu nisi habeat actualem intentionem illam prodendi, quia illa omissio per hoc sufficienter ordinatur ad actum internum. 23

Sed an necessarium sit, vt actus externus, seu omissio actus boni sit in se peccatum mortale? Affirmant Sanch. cit. *lib.*2.*cap.*8. *num.*17. alijs citatis Diana *par.* 5. *tract.* 5. *resolut.* 32. *de paruit. mater.* §. *Dicendum*. asserens, non esse hæreticum externum illum, qui comedendo tantillum carnis, nō peccat mortaliter, 24

taliter, quia excommunicatio, & reseruatio est solū de peccato mortali interno, vt coniunctò cum mōtali explicante internum; sed hæresis interna non explicatur in exigua quantitate, ergo non reseruatur, nec est hæreticus externus, minorem probat, quia exigua materia vesci solet homo Catholicus ob solam gulam, aut libitum gustandi carnes, licet nulla alia subsit causa. Sed nego minorem, ad cuius probationem dico, illum
25 hominem, si habet errorem in intellectu, non esse Catholicum, sed hęreticum etiam externum, non obstante quod tantillum comederit ob gulam, vel ad libitum gustandi, quia præsumi potest comedere etiam ad confirmationem suæ hæresis, ad quod persuadendum illa comestio spectari potest dupliciter, vel in homine Catholico, qui errorem non habet in intellectu circa cibos vetitos, respectu cuius cum facta fuerit comestio intuitu gulæ, vel gustus, reputatur parua, & peccatum veniale ex paruitate materiæ; vel in homine errorem habente in intellectu, quod licita sit conuescio carnis tempore prohibito, ac proindè comedat, vtique approbat, & prodit exterius suum errorem per illam modicam comestionem, qui licet talis sit, idest, modica respectu materiæ, nihilominus in ordine ad errorem internum, quem exterius approbat, non est parua, nec modica in ratione malitiæ, sed mortalis, quia quantitatem suam recipit ab actu interno, quod semper est mortale peccatum. Neque tantillum carnis manducatæ minus indicat approbationem hęresis, quam multum, & in quantitate notabili, siquidem sicut magis censetur gulosus, qui plus carnis est, quam qui minus, ita minori vitio gulę culpandus est ille, qui tantillum pręcisè comedit, ac proindè parua comestio non minus inducit suspicionem hęresis, quam magna manducatio carnis, non obstante præsumptione gulę ex modico, quod vitiū magis spectatur ex quantitate notabili, igitur si ex lauta comestione carnis arguitur suspiçio hęresis, etiam ex modica deducitur eiusdem argumentum, non enim ex sua modicitate desinit esse comestio inferens suspicionem. Concludendum igitur ex his quodcumque signum siuè in se leue, siuè tale respectu alterius circumstātię constituentis illud in esse peccati venialis, tale non esse, neque spectari posse in ordine ad hęresim internam, respectu cuius semper dicit peccatum mortale, quia illa tantum suam recipit malitiam, & cum hęresis semper sit peccatum mortale, aliam nō potest communicare malitiā actui externo, quam peccati mortalis.

Adde, quod quamuis Prętor, vt aiunt, nō curet de minimis, ac proindè Inquisitor non moueretur ad inquirendum contra eum, qui tantillum carnis in Quadragesima comedit, nihilominus, id non euertit nostram doctrinam, quia prȩterquam quod posset inquirere, modò non disputamus de manifestatione
hęresis in ordine ad iudicem, sed ad legislatorem tantum, vt sciamus quando 26
hęreticus mentalis factus externus incurrat excommunicationem legislatoris, si enim hęreticus in deserto, vbi nullus est homo, suā assereret hęresim, certè illam manifestaret, & fieret hęreticus externus excommunicatus, de communi Sanch. *lib. 2. cap. 8. num. 6.* in ordine tamen ad iudicem ita est occultissima, vt possit dici adhuc remanere infra limites suę causę immanenter operantis. Deindè qui confingit sibi signum de se non non significatiuum hęresis, & illo intendat eam prodere, secundum probabilem aliquorum opinionem, fit hęreticus externus, si eo signo vtatur, & tamen non est signum sufficiens pro iudice ad suspicandum hæresim contra vtentem eo signo, sufficit verò ad excommunicationem in illorum sententiam. Quare licet dictum, factum, aut quoduis aliud signum non sit sufficiens ad manifestādam hæresim in ordine ad iudicem, sufficit tamen in ordine ad excommunicationem. Vide Layman *lib. 2. tract. 1. cap. 13. §.* Limitat, vbi pro nobis facit.

Quę-

Quæres 3. An credentes, receptores, fautores, & defensores hæriticorum sint excommunicati?

27 *Resp.* Sunt excommunicati, modò sciant illum, cui fauent esse hæreticum, quamuis nondum sit denuntiatus, immò neque excommunicatus, modò intendant illi fauere quatenus est hæreticus; & sunt excommunicati, licet non sequatur effectus fauoris.

Prima pars, de excommunicatione habetur in *cap. Excommunicamus* 14. *§. Credentes, de hæresi*, vbi non est reseruata, & in prima excommunitione Bullæ Cœnæ Domini reseruata exprimitur. Et in hoc nulla difficultas, sed in modo explicandi illam iuxta mox dicenda.

Secunda pars, quod eam incurrant licet hæreticus non sit denuntiatus, cõstat ex eo, quod denuntiatio non constituit hæreticum, sed illum supponit, ergo ante est verè, & propriè hæreticus iuxta quod exprimitur in Bulla. Ita Sanch. *lib.2. cap.10. num.* 6. Bonac. *q.5. de excom. p.3. & in Bulla p.2.*

Tertia pars, quod sint excommunicati licet ipse hæreticus non sit excommunicatus ex eo, quod probabiliter posset eam pœnã ignorare, probatur, quia præcisè excommunicantur fautores hęreticorum, qui tales sunt, licet aliàs ipsi non essent excommunicati. Ita præcitati.

Quarta pars, ad incurrendam excommunicationem necesse est, quod sciant illum, cui fauent esse hæreticum, probatur, quia, vt patebit sequenti parte, excommunicatio non incurritur, nisi beneficium pręstetur hæretico vt hæreticus est, quod fieri non potest, nisi à fautoribus cognoscatur esse hæreticus ille, cui fauetur, Carena *part.2. tit.4. num.* 46.

Quinta pars, quod necessaria sit in-
28 tentio fauendi hęretico vti tali, quod est fauere hæresi, non hæretico, probatur, Tum ex cit. *cap. Accusatus de hęret. in* 6. *§. fin. illis verbis. Cum non sit dubium, eos ipsa fauere in fauorem hæreticæ prauitatis.* Tum quia in omni materia ter-
mini accipiendi sunt formaliter ex Nau. 29
consil.23. de sent. excommun. num. 9. per l. In delictis §.1. ff. de noxa. Caiet. *ver. Excommunicatio cap.1. in fine*, Tum quia, sicut hęretici excommunicantur ratione hæresis, ita simili ratione formali excommunicantur eorum fautores in causa hæresis. Itaque qui ex causa hæresis mouetur ad occultandum hæreticum, vt euadat pœnas, & ne incidat in manus
iudicis, dicitur propriè fauere hæresi, 30
seu hæretico in causa hęresis, si vero moueatur ex consaguinitate, affinitate, amicitia, aut etiam ex metu ad occultandum hæreticum, ne incidat in manus iustitię, non dicitur fauere hęresi, sed hæretico materiali, ac proinde excusatur ab excommunicatione, nam licet ex defensione hæretici sequatur fauor, ex quo non capitur hæreticus, ac proinde euadit pœnas, consequenter fauor redundet in hæresim, non ideo per se fautor intendit fauorem pręstare in causa hęresis, sed per accidens sequitur ex motiuo honesto consanguinitatis, & præter intentionem, cum quandoque quis multum doleat de hęresi, dum parenti auxilium pręstat. Est communior opinio Sanchez *lib.2. cap.10. nu.5. & 8.* Bonac. *q.5. de excom. p.3. & in Bulla ex tom. 1. p.3.* Diana *part.4. tract.7. resolut.22. §. Verum, contra* Sair. *lib. 3. de cens. cap.5. num.3.* Suar. Layman & alios quos sequitur Carena *part.2. tit.4. nu.40.* Neque obstat, quod consanguinei receptatores, & fautores puniantur à iudicibus, ex allegatis à Farinac. *q.182. n.141* ac proinde videantur incurrere excommunicationem, licet non haberent intentionem fauendi hęresi. Quia aliud est iudicium fori externi, aliud fori interni, quando illud fundatur in pręsumptione, quod fauor tendat in fomentũ hęresis, non in beneficium personę, cui annexa est hæresis, consequenter cum Inquisitor pręsumat fauorem respicere hæresim, non hæreticum, ideo contra illum vti formalem fautorem hęresis, ac proinde excommunicatum procedit, verum quia circumstantia consaguini-
tatis multum minuit præsumptionem, 31
ideo

ideo mitius punitur, quam alter fautor, qui consanguineus non est, ex iuribus & doctoribus citatis ab eodē Farin. *q.*182. *num.*144. Catena *part.*2. *tit.*4.*à num.*42

32 Sexta pars, quod isti non dicantur excommunicati secundario, & accessorie, neque proinde sequuto effectu,sed principaliter, probatur, quia ille dicitur accessorio excommunicari, qui suo influxu, auxilij, consilij, & fauoris concurrit ad dandum esse principali effectui, propter quem inducta est excommunicatio contra principalem, & eius sequaces in illo crimine; vt patet in dantibus consilium, auxilium, seu fauorem, aut mandatum ad occidendum clericum, nisi enim sequatur mors illius, nullus illorum est reus excommunicationis; sed in casu nostro receptator, defensor, aut fautor hęretici iam existentis non concurrit suo influxu ad dādum esse hęresi, cum iam extet in homine hętetico, & supponenda sit, vt dici possit fautor hominis hæretici, ergo non potest dici excommunicati secundario, & accessorie, sed omnes principaliter excommunicātur. Quare qui recepit in domo sua hæreticum, vt illum saluaret è manibus iustitiæ, vel dedit illi pecuniam, aut cōmoditatem ad fugiendum, & nihilominus captus fuit, incurrit excommunicationem; quia illæ actiones sunt principaliter prohibitę, siue deinde capiatur, siue manus iudicis effugiat, aut hęresim foueat sunt effectus subsequētes, qui excommunicationem nec inducūt, nec tollunt. Ita Sair. *lib.* 3. *de censur. cap.*5. *num.*4. Diana bene probat *par.*4. *tract.*7 *resolut.*21. §. *At his, contra* Sanch. Bonac. Suar. Layman, & alios.

Quæres 4. Quibus actionibus dicantur hæreticis fauere credentes, receptatores, fautores, & defensores? Singulis respondendum est.

33 Credens hęreticis ille dicitur, qui distinctè, vel confusè errorem hęreticorum sequitur, distinctè quidem tenendo illas propositiones, quas hæreticus tenet contra fidem. Confusè verò asserendo se velle sequi, sęu mori in tali secta. Per has actiones sic credēs fere nihil differt ab hæretico formali, saltem quo ad peccatū, & pœnas, vt dixi *cap.*9. *q.*33. Toletus apud Carenam *part.*2. *tit.*4. *nu.*77. distinguit credentem ab hæretico in eo, quod credens hæretico, dicitur ille, qui errorem implicite habet in intellectu, quem expressè hæreticus tenet.

Receptor hæretici dicitur ille, qui recipit occultè in domo sua eum, quem scit esse hæreticum, illum occultando, ne incidat in manus iustitię *arg. l. fin. C. de eo, qui lat. l.* 1. *ff. de recept.* vnica autem receptio hæretici in causa hæresis facit reum huius criminis, & pœnarum, de communi Megal. *lib.* 3. *de cens. cap.*1. *num.*29. Sousa *lib.*1. *cap.*23. *nu.*3. Sanch. *lib.*2. *cap.*10. *n.*10. Carena *part.* 2. *tit.*4. *num.*38. & 39. Quando ignorat se recipere hæreticum excusatur in foro animæ ab excommunicatione, & alijs pœnis; in foro externo non creditur, quando hæreticus iam est denuntiatus, aut fama in loco, quod talis sit, & ideo tenetur hanc ignorantiam probare quia iudex habet præsumptionem contra receptorem, quod sciat per se receptum, esse hęreticum ex denuntiatione, aut fama volante. Si verò hæreticus est occultus, presumitur ignorantia in receptore, quam iustificare potest iuramento, nisi fiscus paratus sit probare scientiam, Ita Simanch. *tit.* 15. *nu.*18. Farin. *q.*182. *num.*164. Sanct. Duard. quos citat Carena *part.* 2. *tit.* 4. *num.*47. Si per vim, & metum recepit excusatur à pœnis; Sanch. *lib.*2. *cap.* 10. *num.*8. Farin. *q.*182. *num.*162. de pœnis sub *nu.* 133. 34

Fautor dicitur ille, qui hæretici cogniti cōmodum, vt vtilitatem ex animo tuetur in causa hæresis *arg. l.* 1. §. 1. *ff. de iustit.* ille igitur dicitur fauere, qui sua actione, vel omissione est in causa, ne capiatur, aut ne captus puniatur, aut dat illi modum respondendi ne confiteatur hæresim ex toto, vel ex parte aut ab ea excusetur, instructione accepta. Actione sua fauere dicuntur hęreticis, qui eis victum, pecuniam, indumenta tribuent; qui eosdem laudant, visitant, admonent, adiuuant ad fugā è carcere, &c. Vide Farinac. *q.* 182. Carena 35

rena

rena *part. 2. tit. 4. num. 15, ad 20.* Omissione verò præsertim personæ publicæ quibus ex officio incumbit tueri iura sanctę fidei, dicuntur fauere Inquisitores, & Episcopi non procedentes contra hæreticos, nec illos punientes, ad quod vide *cap. Excommunicamus §. Volumus, de hæret. & Clem. 1.* de pœnis, permittentes lectionem librorum prohibitorum, & prædicationem, seu disputationem defensiuam falsorum dogmatũ &c. Item potestates seculares requisiti negligentes capere hæreticos, & *cap. cit. §. Moneatur*. Vnde dicit Carena *cit. num. 5*, nolentes afficere vltimo supplicio traditum curiæ dici formaliter fautores, & non excusari prætextu innocentiæ condemnati, cum tunc præsumatur pro iustitia, neque ad laicum tribunal spectet agere de causis sancti Officij. Itẽ priuati requisiti ab officialibus recusantes adiuuare in gratiam hæretici, sunt fautores. Item testes nolentes testificari, vel tuentes hæreticum sunt fautores. In his & similibus omissionibus præstatur fauor hęretico, quia vt habet *cap. Quantæ 47. de sent. excom.* fauere dicitur ille, qui cum possit, manifesto facinori desinit obiurare. Demum facere etiam omissione dicitur, qui ex edicto non denuntiat hæreticum, nisi ex quãdam incommoditate desistat, Ita Sanchez *lib. 2. cap. 10.* per totum, Sousa *lib. 1 cap. 25.* Carena *part. 2. tit. 4. §. 1.*

37 Defensor hæreticorum dicitur ille, qui personam hæretici, cuius error sibi notus est, tuetur in causa hæresis verbis, factis, armis, fraude, vel quouis alio modo ne incidat in manus institiæ, aut casus ne puniatur, siue id fiat priuatim, siue publicè, aut ex officio, seu in iudicio, seu extra; huc reducuntur aduocati, procuratores, notatij, & alij contra iura, & rationem defendentes hęreticos. Ita Farinac. *q. 182. num. 64.* Sanch. *lib. 2. cap. 10. num. 18.* Sousa *lib. 1. cap. 24.* Carena *part. 2. tit. 4. §. 8.*

38 Nota autem, credentes, & receptatores, & defensores dici communi vocabulo omnes Fautores, is enim terminus quasi genus est reliquos sub se vti species continens, quare qui credit, receptat, & defendit dicit fauere, non è contra, nam defensio præstatur actione, fauor vero etiam omissione, recipere autem est in domo præcisè occultare; credere demum est fidem præstare erroribus hæretici, vnde iste magis fauet hæresi, quam hæretico, reliqui vero magis personam, quam hęresim tuentur, licet fauor præstetur ex motiuo hæresis.

Quæres 5. An suspecti de hæresi sint excommunicati?

Resp. Negatiuè, exceptis credentibus receptatoribus, fautoribus, & defensoribus hęreticorum, quia huiusmodi excommunicatio nullo iure reperitur expressa contra suspectos de hæresi, nisi contra prædictos, ideo ad alios non est extendenda cum sit odiosa. Confirmatur, quia pœnę latæ contra hęreticos nõ extenduntur ad simpliciter suspectos secundum doctrinam Abbat. in *cap. Inter sollicitudines, de purgat. canon. num. 6. cum Ricciul. lib. 5. cap. 19. num. 27.* 39

Quæres 6. An fautores, receptores, & defensores non hæreticorum, sed tantũ suspectorum tantum etiam violẽter sint excommunicati? Affirmat Nauar. *consil. 14. de hęret.*

Resp. Non, quia in Bulla non fit mẽtio de suspectis, sed tantum de hæreticis, quibus fauor pręstatur, & cum hæc sint diuersa, non est facienda illatio, neque extentio ab vno ad aliud. Ex Suar. Sanch. *lib. 2. cap. 10. num. 14.* ex illis Carena *part. 2. tit. 4. num. 9.* 40

Quæres 7. An filijs hęreticorum, & eorum fautorum sint excommunicati?

Resp. Negatiuè, quando carent errore, & fauore, ratio est, quia ex hoc capite non peccant, ergo neque sunt excommunicati, siquidem excommunicatio semper supponit peccatum mortale proprius eius, qui incidit in eam, est certa omnium scientia ex *cap. Nemo 39. cap. Nullus 40. 11. q. 3.* 41

Quæres 8. An pręrer Papam, & extra articulum mortis, aliquis de iure, vel priuilegio possit absoluere à prędictis excommunicationibus contractis per per hęreticos, aut fautores hæreticorũ?

Et *primò*, an Episcopi valeant absoluere virtute *cap.6. sess.* 24. Concilij Tridentini? *Secundò*, an Inquisitores? *Tertiò*, an prælati regulares suos subditos? *Quartò*, an Confessarij, Regulares, Pœnitentes, Seculares ad se accedentes? *Quintò*, an vbi non est recepta Bulla Cœnæ hæreticus, & eius fautores absolui possint, & etiam à quouis confessario simplici? *Sextò*, demum, quando Papa concedit in Iubilæo, vel extra omnes casus etiam Bullæ Cœnæ, nullo excepto, an sub concessione veniat casus hæresis?

42 Primò, Episcopis per Bullam Cœnæ sublata est potestas absoluendi ab hæresi illis alias concessa à Tridentino, nam Bulla continet clausulam derogatoriam dicti priuilegij illis verbis. *Etiam Episcopali, vel alia maiori dignitate præditis*, & paulò inferius subditur. *Per nos, & dictam Sedem, ac cuiusuis Concilij decreta*. Neque est necessaria mentio indiuidua Concilij Tridentini, ex probatis *Resolut*. 149. *q*. 11. pro hac opinione probabiliori Barbosa ad hoc *cap.6. sess.24. num.66.* refert plusquam quadraginta doctores, quos ipse sequitur, & Diana *resolut.2. de absolut.* ab hæresi prope finem, quibus adde Mancinū *de Sacram. pœnit. dub* 15. Tambur. *tom. 2. disp. 14. q. 15. num.* 3. Carena *par.2. tit.4. num.*98. Oppositum sentiunt multi alij, qui tamen audiendi sunt, cum constet apertè de derogatione.

43 Secundo, Inquisitores nō possunt absoluere, nisi pro foro externo, & iudicialiter, *ex cap. Vt officium de haret. in 6.* ratio, quia in hoc solo foro sunt iudices, & si aliàs habuerunt aliquod præuilegium, modo sublatum est per Bullam. Hoc probaui *resolut.* 128. *num.* 25. Authores vtriusque partis enumerat Diana *resolut. 3. de absolut. ab hæresi*, Ricciull. *lib. 5. cap.* 15. Carena *par. 2. tit. 1. num.*136. vocat verissimam.

44 Tertiò, Prelatis regularibus priuilegia absoluendi suos subditos ab hæresi, & alijs casibus Bullæ sublata sunt per eamdem Bullam; id multis probaui *resolut* 3. *num.* 4. & *Decis.* 5. vbi respondi obiectionibus P. Sanctori Melfiensis. Diana *resolut. 6. de absolut. ab hæresi*, Tambur. *tom. 2. disp. 14. q. 15. & q.* 17. Carena *par. 2. tit.4. num.*99. Megal. *consil.*21.

Quartò, à fortiori confessarios regulares carere facultate, & priuilegijs absoluendi à casibus Bullę docet omnes apud præcitatos, ad quod adest expressum decretum S. C. de mandato Papæ, quo declaratur per Bullam quotannis promulgatam derogari omnibus priuilegijs regularium obstantibus eidem Bullæ, neque illa reuiuiscere per nouam confirmationem. Decretum extenditur à Tambur. *tom.2. disput.14. quest.15. sub num.* 6. 45

Quintò, vbi non est recepta Bulla, vti in Gallia, & in multis Germaniæ Prouincijs Episcopi, Parochi, & regulares confessarij absoluere possunt quoscumque hæreticos pœnitentes, quia cum in illis locis non vigeat Bulla, neque proindè hæresis adnexam habet excommunicationis reseruationem, quæ impedit absolutionem dandam per inferiores, quibus limitatur facultas per Bullam, in nullo prohibentur absoluere. Ita Becan. *cap. 15. de fide q.2. num.* 6. ex nostris Cœlestinus Suession. in suo Compend. Moralis Theolog. loquēs de Episcopo *tract. 3. cap.7. concl. 7. de confessarijs tract. 8. cap.8. concl.* 6. Sed hæc nō receptio Bullæ saltem quoad casum hæresis valde irrationabilis, & in causa, cur tot hæreses in illis locis, pullulant, videant, qui talia impediunt, quid responsuri sint supremo iudici. 46

Ponamus casum, quod aliquis Gallus, aut Germanus, qui in illis partibus concepit hæresim, de qua hic in Italia, quo peruenit, dolorem habet, & intendit confiteri, an absolui possit etiam à simplici confessario? Si iste hic in Italia hæresim conceptam nullatenus approbauit, potest absolui, ratio est, quia confessario Italo prohibetur absoluere excommunicatum hæreticum ex vi Bullæ Cœnæ Domini; sed iste pœnitens non est excōmunicatus ex vi Bullæ, eo quod hæc non afficiat illum, cum in sua patria non fuerit recepta, ergò potest absolui. Confirmatur, quia peccatum hæresis in 47

illis

illis locis non habet adiunctam excommunicationem Bullæ quia ibi non est recepta; hæresis autem peccatum præcisè à quouis confessario tolli potest, sublata excommunicatione, si adest, in terminis Sanch. *lib.2. cap.8. num. 5. cap. 11. num.1.* neque obstant iuris communis censuræ, quia illæ non sunt reseruatæ, vt tradunt Silu. *excomm. 7. num. 7.* Sair. *lib 3. de censur. cap. 4. num. 8.* Prædicta

48 intellige de Catholicis, qui casu ineiderunt, non de Caluinistis & alijs Sectarijs, quia isti nullatenus absolui possunt ob rationes adductas in probatione partis quintæ *quæst. 1. num. 11.* Dixi, si iste hic apud nos hæresim non approbauit, quia in eo casu incidit in excommunicationē Bullæ, nam hic in Italia quisq. etiā aduena subditur Bull's Pōtificijs hic receptis.

49 Dices, quilibet confessarius debet iudicare secundum leges receptas in sua patria, & non secundum leges aliorum locorum, quas cum nec scire tenetur, neque ideo seruare tenetur, consequenter sui loci legibus, & statutis tantum tenetur; vnde confessarius Parmensis potest absoluere Mediolanensem, qui virginem defloranit, quamuis Mediolani casus sit reseruatus sextus in ordine, quia iudicare habet secundum legem reseruationis Parmensis, vbi virginis deflorationem reseruatur. Ad hoc faciunt adducta à Mazuchello *de casib. reseruat.* Mediol. *disp. 1. q. 3. diff. 8.* Sed inter leges in Italia receptas ea vna est, vt nullus cōfessarius absoluat ab heresi quemquam hereticum, ergò nullus Gallus, nullus Germanus hereticus hic in Italia absolui potest. Responsio est ad minorem, legem prohibentem ab herefis absolutione intelligi de illis hereticis, qui excommunicāti sunt in Bulla Cœnæ, illi autem aduenæ non sunt excommunicati in Bulla, sed iure communi tantum, ideo cum ea excommunicatio qualificata reseruatione non extet, neque prestare potest impedimentum absolutionis, siquidem non entis nulli sunt effectus ex vulgatis iuribus.

50 Sexto, concessio casus hæresis numquam venit in Iubilæis, aut alijs priuilegijs, nisi de illa fiat expressa, & indiuidua mentio in suis terminis, quia in generali concessione non veniunt ea, quæ superior verisimiliter non esset concessurus, si peterentur in specie, quod maximè verificatur in casu hæresis propter suam specialissimam rationem, ea enim est potissimum medium, & formale instrumentum totius nostræ fidei destructiuū, fide autem destructa, quid alterius quærendum? cum nihil superfit, ideo in re tanti momenti necessarium est, quod solus Papa procedat. Diana *resolut. 1. de absolut.* ab hæresi refert doctores pro vtraque parte, adhęret autem nostræ, quā Mazuchellus *disput. 1. q. 3. diff. 5.* vocat certissimam, *& q. 4. diff. 5. num. 11.* Aduersarij probant duobus, primò, quia hæc controuersia aliquando nota fuit Summis Pontificibus, ideo eam expressè interdum exceperunt, immo nostris temporibus semper excipiunt, quando concedunt casus Bullæ, ergò illam omittentes, videntur illius absolutionem cōcedere. Sed hæc ratio non vrget, quia eam aliquando expresserunt ad maiorem intelligentiam, & non ad indicandā prohibitionem abesse, si taceatur, siquidem ex exceptio quasi intrinseca est, ac proindè siuè exprimatur, siuè non, parū refert, quia, quæ intrinsece insunt, præ- 51 sumuntur inesse, licet non exprimantur, *l. fideicommiss. §. si filij, ff. de legat. 3. l. Licet imperator, ff. de legat. 1.* Secundò, probant quia si sub illa generali concessione non venit etiam hæresis multi impediuntur à lucro Iubilæi, ad quod remouendum Papa concedit omnes casus, ac proinde etiam hæresim, si illam expressè non excipiat. Nihil probat, nā sibi imputent, qui ex propria culpa obiecerunt impedimentum, quod tollere possunt procurando absolutionem à Sede Apostolica. Tertiò, probant, quia saltem intelligitur concessa absolutio ab hæresi, quando concedit omnes casus Bullę, aliud enim est cōcedere casus Bullæ, aliud omnes casus Bullæ, expressio enim alicuius rei per signum vniuersale est tantæ virtutis, & tantum opera- 52 tur, quantum si singula forent enumerata,

rata, Glos. *in l. Omnes, C. de præscript.* 30. *annor.* Bursat. *vol.* 4. *consil.* 364. *num.* 14. faciunt, quæ habet Barbosa *dist.* 241. Sed hoc argumentum non obstat, quia signum vniuersale quandoque restringitur ratione subiectæ, Boer. *decis.* 158. *n.* 14.
53 ex illo Cenedus *sing.* 25. *num.* 5. grauitas autem hæresis nō patitur, vt indifferenter veniat sub vniuersali concessione, consequenter benè restringitur signum vniuersale, excludendo hæresim. Ad quod facit illud Apostoli: Omnes in Adam peccauerunt, idest omnes præter Christum, & Beatam Virginem, D. Chrysostomus *in Homil.* 23. *ad Hebr.* Theophilac. *in Matth.* 10. & alij omnes.

Quæres 9. An adsint aliæ excommunicationes fulminatæ contra aliquos in causa hæresis in genere acceptæ?

54 *Resp.* Affirmatiuè. *Primò*, namque excōmunicantur Episcopi, qui suos hęredes instituunt hæreticos, vel paganos etiam consanguineos, *cap. Si quis* 5. *de hæret.* Sed in eo capite propriè non excommunicantur, sed tantum post mortem debent denuntiari excommunicati in eo præcisè, quod Ecclesia nō oret pro ipsis. Ex alio autem capite sunt excommunicati, nimirum quia sunt Fautores hęreticorū ex dictis sub *q.* 3. ideo si ante mortem non fuerūt declarati tales, post mortem denuntiandi sunt, *Secundò*, dominus tēporalis ab Ecclesia requisitus, & monitus neglexerit purgare ab hęreticis suam terram excommunicetur à Metropolitano cum suis comprouincialibus, & si infra annum non satisfacerit, Papa ex tunc denuntiat vassalos ab eius fidelitate esse absolutos, & terra exponitur occupanda à Catholicis, *cap. Excommunicamus* 14. *de hęret.* §. *Moneantur.* Sed hoc decretum in terris, vt aiunt, libertatis non seruatur, ne maiora incommoda, & bella excitentur, sed tolerantur. *Tertiò*, præsumentes sepelire scienter hęreticos, vel eorum receptores, fautores, vel defensores sunt excommunicati, neq. absoluuntur, nisi exhument eorum corpora, *cap. Quicumq.* 2. *eod. in* 6. Ad intelligentiam huius faciunt, quæ dixi *Resolut.* 51. *q.* 4. 6. *Quartò*, decernitur excommunicatio nō reseruata contra potestates, & Dominos, seu quoscūque alios habentes iurisdictionem temporalem, qui non obediunt Episcopis, & Inquisitoribus in requirendis hæreticis, & alijs præstandis fauore fidei, aut eis se opponunt fauore hæreticorum, aut eorū credentium, receptatorum, fautorū, aut defensorum, quæ pœna est etiam contra auxilium, consilium, aut fauorem dantes, in qua excōmunicatione si per annum manserint velut hęretici sunt condemnandi. *cap. Vt inquisitionis* 18. *de hæret. in* 6. eam exponunt Tolet. *lib.* 1. *cap.* 38. *num.* 19. Nauar. *cap.* 27. *num.* 135. Sair. *lib.* 3. *cap.* 34. *num.* 18. *Quintò*, excommunicantur reseruatione Inquisitores, & alij deputati, qui odio, amore, lucri gratia, aut commodi temporalis omittunt procedere contra aliquem in causa hęresis, aut ob easdem causas imponunt alteri hęresim, aut quod Sanctū Officium impedierit, *Clem.* 1. §. *Verum, de hęret.* Eam explicant Caiet. *cap.* 3. Nauar. *cap.* 27. *num.* 10. Sair. *lib.* 3. *cap.* 29. *num.* 25. Tolet. *lib.* 1. *cap.* 36. *Sextò*, contra eosdem Inquisitores, & Commissarios eorum, vel Episcoporum, aut Capituli Sede Vacante, super hęresim deputatos, qui prętextu officij Inquisitionis illicitè extorquent pecuniam, vel Ecclesię bona ob Clerici delictum etiam Ecclesię applicant. *Clem.* 2. *de hęret.* De ea Silu. *excom.* 9. *num.* 81. Nauar. *cap.* 27. *num.* 142. de eadem, & precedenti Carena *par.* 1. *tit.* 5. §. 12. vbi alios citat doctores. Vtramque excommunicationem latius explicaui *cap.* 40. *q.* 15.

Sed nūquid in istis omnibus casibus, excepto sexto, personæ expresse dicantur formaliter fautores hæreticorum, ac proindè præter supradictas excommunicationes, incurrant etiam excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini? Ratio dubitandi est, quia quis eadem pœna simul, & semel pro eodem delicto non est puniendus, *c.* 4. *in fine de iud.* Nahum *cap.* 1. *num.* 9. *Non consurget duplex tribulatio.* Neque Deus bis id ipsum iudicat, *cap. Sunt* 42. *dist.* 3. *de pœnit. l. Pœna* 9. §. *fin. ff. ad legem Pompeda paricid.* Respon-

ſpondendum videtur affirmatiuè ex dictis ſupra de fautoribus *ſub q.4.* ad rationem dubitandi dicitur, ea axiomata locum habere reſpectu iudicis, non legis, quæ ſolet multiplicare pœnas contra transgreſſores; nec videtur id fruſtra, quia vna alia ſtrictior eſt, nimirum Bulla Cœnæ, quæ omnino eſt reſeruata, non autem omnes ſupradictæ. 55

56 Sepeliētes nihilominus hæreticos iuxta tertiam excommunicationem non incurrunt excommunicationem Bullæ, quia Bulla comprehendit tantum fautorum hæreticorum viuorum.

Quæres 10. An hæretici ſint irregulares? Quod idem quæritur de fautoribus hæreticorum, & de eorum filijs? Itē de ſuſpectis de hæreſi ex alio capite, quā fautoriȩ.

57 *Reſp.* Hæreticus internus non eſt irregularis, ſed tantum externus habens errorem in intellectu, licet ſit occultus, externus verò fictus non eſt irregularis irregularitate proueniēte ex delicto hȩreſis ſicut ille, qui habet errorem in intellectu, ſed tantum illa, quæ prouenit ex infamia. Eamdem irregularitatem ex delicto hæreſis prouenientem incurrunt credentes, receptatores, fautores, & defenſores, etiam occulti, modo ſint formaliter fautores iuxta dicta *ſub.q.3.* Item illorum filij, etiam illegitimi, & nepotes ex patre hæretico, ſeu fautore, ex matre verò hæretica, ſeu fautrice ſolum filij. Suſpecti demum non ex fautoria, ſed ex alijs delictis notorijs tantum ſunt irregulares, ex infamia, non ex delicto hæreſis. Singulæ partes explicandæ, & probandæ.

Prima pars, quod hæreticus purè internus non ſit irregularis, probatur, quia Eccleſia non punit occulta delicta in mente tantum perpetrata. Ita omnes cum Nauar. *cap.27. num. 249.* Sanchez *lib.2. cap. 25. num.4.* Bonac. *q.3. de irregular. par.7. num. 1.* alios citat Souſa *lib. 3. cap.5. num. 2.*

58 Secunda pars, quod verus hæreticus externus ſit irregularis, habetur, *cap. Nos conſuetudine 8. diſt. 12, cap. 1. & 3. cap. Maximum 18. & ſeq. 1. q. 7. & cap. 2. de hæret. in 6. §. Hæretici*, vbi prohibentur admitti ad beneficia, & officia, quod proprium eſt irregularitatis impedire promotionem ad prædicta. Ita omnes cum Ricciull. *lib. 5. cap. 17.* Bonac. *q.3. de irregul. par.7. num.1.* Sanch. *lib.2. cap. 25. num. 2.* Souſa *lib. 3. cap. 5. n.1*, alios citans. Nonnulli malè volunt, occultum hæreticum, non eſſe irregularem niſi eo falſo fundamento, quod hæc irregularitas nō proueniat ex proprio hæreſis delicto, ſed ex infamia notorietatis delicti, hos reijcit Sanch. *lib.2. cap.25.* initio, & Diana *reſolut. 46. de irregul.*

Tertia pars, quod fictus hæreticus nō ſit irregularis ex hoc ſpeciali delicto, probatur, quia reuera in eo non extat delictum hæreſis, quod eſt cauſa irregularitatis, ergò neque irregularitas eius effectus. Confirmatur, quia ſicut is non notatur excommunicatione, ita neque irregularitate. Et colligitur ex *cap. Presbiteros.29. diſt. 50.* vbi thurificantes idolis ex fide, & non ex compacto, ideſt, figmento, vt ait Gloſa, prohibentur fungi Sacerdotalibus officis, ergo fingentes non prohibentur, ac proindè non ſunt irregulares ex hoc capite. Ita tenent Azor. & Filliucc. quos refert Diana *reſolut.49. de irregul.* addentes, ſi caſus eſt notorius, eſſe irregularem ex infamia, Sanch. *lib.2. cap.25. num.6.* Suar. *diſp.43. ſect.2. num. 2.* Farin. *q. 192. num 73.* ex illis Souſa *lib.3. cap. 5. n.3.* tenent hunc fictum apoſtatam eſſe irregularem ex propria ratione huius criminis. 59

Quarta pars, quod fautores hæreticorum ſint irregulares colligitur *ex c. 2. de hæret. in 6. §. Hȩretici*, vbi prohibentur à beneficiorum, & officiorum promotione, quod eſt proprius effectus irregularitatis. Ratio eſt, quia in pœnis fautores comparantur in iure cum hæreticis, vt patet ex præcedentibus, & ſequentibus quæſtionibus. Ita Nauar. *cap.27. num.205. §. Tertiò*, Bonac. *q.3. de irregul. p.7. num.1.* Sanch. *lib. 2. cap.25. num.7.* Farin. *q.192. num.74.* Souſa *lib.3. cap.5. num.4.* Carena *part.2. tit.1. n.139.* 60

Quinta pars, quod filij hæreticorum, & fautorum ſint irregulares, deducitur 61

ex cit.

ex cit. cap.2. *de hæret.* §.*Hæretici* vbi eorum filij prohibentur admitti ad beneficia, & officia publica, quo nomine veniunt etiã officia sacrorum ordinũ. Ita docent Nauar. *cap.27. num.205.* §.*Tertio*, Sanch. *lib. 2. cap. 28, num. 7.* Vt filij eam incurrant, necesse quod eorum parentum delicta hæresis, aut fautoriæ sint nota notorietate facti, aut confessionis, aut sententiæ, vnum horum sufficit. Ita alijs citatis Sanch. *lib.2. cap.27. num.28.* Sigilinund. *dub.82. de elect. num.4.*

62 Sexta pars, quod suspecti ex alio, quã ex fautoria non sint irregulares ex hoc crimine, probatur isti in pœnis nõ cõparãtur hæreticis sicut fautores; Deindè immediatè nõ cooperãtur heresi, sicut credentes, receptatores, fautores, & defensores, ergo pari pœna non sunt puniendi, & ideo ea in iure non reperitur expressa. Ex suspicione igitur hæresis, cui non fuit immediatè cooperatum nõ deducitur irregularitas, in omnium sententia. Verum quidem est, quod taliter suspectus, si eius delictum est notorium, fit irregularis ex infamia ratione indecentiæ. Ita Sanch. *lib. 2. cap. 25. num.10.* Bonac. *q.3. de irregul. p.7. num.4*
63 Suar. cit. à Sousa *lib. 3. cap.5. num.5.* Quare dæmones inuocantes, incensantes idola, &c. non sunt irregulares ex hoc speciali delicto, sed ex infamia, Sanch, & Bonac. cit. Diana *resolut. 48. de irregular.* ex Sanct. Filliuc. Villal. & alijs.

Quæres 11. An Episcopus, & prælati regulares suos subditos dispensare possint in dictis irregularitatibus.

64 *Resp.* Sic, quando casus hæresis est occultus, quia facultas concessa in Tridentino *sess.24. cap.6.* dispensandi super irregularitatibus prouenientis ex delictis occultis, vbi in specie fit mentio de hæresi adhuc viget non solum pro Episcopis, sed etiam pro Prælatis regularibus maioribus, quibus iure Tridentini illud priuilegium competit, ex doctoribus, quos citaui *Resolut.2. q.10.* & illud extensum fuit etiam ad prælatos locales per Pium V. Bulla incip. *Romani Pontificis*: extensa apud Confect. de qua Rodr. *tom.1. q.61. art.9.* cum suo Compend. *resolut.52. num.23.* Ita docent. Farin. *q.192. num. 79.* Sanct. *cap. 25. de hæresi num.7. & 8.* Sanch. *lib.2. cap. 25. num.16.* ex illis Carena *par.2. tit.1. n.141* ego alios cit. *Resol.11. q.10.*

Duo obijciunt aduersarij Suar. & Ricciull. apud prædictos, vnum est, illud priuilegium sublatum fuisse per Bullam
Cœnæ, iuxta quod dictum fuit supra 65
sub q. 8. §. Primò. Sed huic occurritur respondendo, illud priuilegium fuisse sublatum tantum quo ad absolutionem, nõn quo ad dispensationem, cum enim sint diuersa ab vno ad aliud nõ est infetendum maximè cum sint odiosa; & Bulla ne verbum quidem facit de dispẽsatione Alterum est, quod cui negatur absolutio, à fortiori dispensatio, *ex cap. Cum illorum 32. de sent. excom.* vbi dici-
tur, quod maiora intelliguntur prohibi- 66
ta illis quibus sunt vetita minora; minus autem est absoluere, quam dispensare, vt vbidem dicitur, ergo non valens absoluere, neque dispensare, & sic tollitur præcedens responsio. Respondetur tamen quandoque esse maius absoluere, quam dispensare, quod in casu præsenti maximè apparet, quia hæreticus in ordine ad absolutionem, nondum est Ecclesiæ reconciliatus, ideo Prælatus cum maiori prudentia, & circumspectione procedere debet, ne illudatur ab hæretico, ideo Papa eius absolutionem sibi reseruat; loquendo vero quo ad dispensationem tanta diligentia, & circumspectio non est necessaria, cum iam Ecclesiæ sit reconciliatus, & quasi ex hoc videatur dignus dispensatione, ideo dispensare in hoc sensu est quid minus, quã
absoluere, ac proinde non valet argu- 67
mentum à prohibitione minoris inferre prohibitionem maioris. Demum Garz. & Sanct. apud Carenam *part. 2. tit. 1. num. 141.* dicunt, illud argumentum non habere locum vbi dispensatio est expressè concessa, vt in Tridentino est expressa dispensatio super hæresi. Et id est valde consonum rationi, & iuribus, quæ nolunt, ius iuri deregare, nisi exprimatur in derogatione, quia quod non muta-

mutatur stare non prohibetur, *l. Sancimus C. de testam.* & expedit iura iuribus concordare *l. Pręcipimus C. de appellat.* quia iurium correctio vitanda est, ex vulgatis iuribus neque verisimile ex illatione derogari iuri communi, cuius professio consistit in stabilitate.

68 Intellige prædicta, quod suos subditos dispensare possunt, quando hæresis est occulta, vnde in sancto officio condemnati nullatenus dispensari possunt neq; quo ad exercitum ordinum susceptorũ, neque quo ad promotionem eorum, quibus carent, cum delictum non amplius sit occultum, sed publicum. Ita tener Bonac. *q.3. de irregul. p.7. num.6.* Diana *resolut.48. de irregular.* contra Auilam, Farin. Sair. & alios. Intellige secundo in prædictis casibus ex hæreticis, credentibus, fautoribus, & defensoribus. In alijs vero cum irregularitas nõ proueniat ex crimine hæresis, neq; ex illius suspicione, sed ex infamia, & indecẽtia, purgata suspicione & sublata infamia tollitur etiã irregularitas sine alia dispensatione docent Sanch. *lib.2.c.25. num.* 10. Filliuc. Villalobos, quos citat Diana *resol.* 48. *de irregul.* Vide Nauar. *consil.*16. 17. *&* 18. *de haret.*

Quæres 12. An hæretici, eorum fautores, filij, & de hęresi ex alio delicto quam fautoriæ suspecti sint infames?

69 *Resp.* Hęretici, & eorum fautores sunt infames facti infamia, atque etiam iuris; eorum vero filij nequaquam; suspecti demum sunt infames ex notorietate delicti, si hoc infamiam infert, aliàs non.

Primum, quod hæretici, & fautores incurrant infamiam facti; docent multi cum Farinac. *q.* 189. *à num.* 40. iuncto *num.*54. Sanch. *lib.2.cap.26.num.2.* & 3 Sousa *lib.3. cap.7.num.3.* Requiritur autem notorietas delicti, & fautoria formalis.

70 Secundum, quod hæretici, & fautores sint infames etiam infamia iuris, probatur ex Auth. Gazaros C. *de hæreticis*, vbi damnantur infamia; notati autem infamia iure ciuili sunt etiam iure Canico infames, *cap. Omnes* 2. 6. *q.* 1. Ita alijs citatis Farin. *q.*189. *num.* 54. Sousa *lib.*3. *cap.*7. *num.*3. Sanchez *lib.2.cap. 26.n.1.* vbi probat hanc non incurri nisi post sententiam iudicis delicti declaratoriam.

Tertium, quod illorum filij infamiã non contrahant, multis probat Sanch. *lib.2. cap.28. num.5.* cum Menochio, & & Suar. 71

Quartum, de suspectis constat ex eo, quod nullibi reperitur expressa huiusmodi pœna infamiæ, ideo neque asserenda, & ratio est, quia suspecti sine fautoria, cum nulli hæretico beneficium præstent, æquum est, illos in pœnis non æquipararari fautoribus hęreticorum. 72

Quæres 13. An hæretici, eorum fautores, & filij perdant nobilitatem?

Resp. Hæretici omnes, eorum fautores, & filij ac nepotes, non perdunt nobilitatem sanguinis, sed tantum priuilegij. Filij nobilitatem priuilegij, quam ab alio, quam à parte hæretico habuerunt nõ perdunt, sicut nec quam à patre habuerunt concepti ante crimen hæresis, effectus autem huius perditionis in filijs incipit à condemnatione hęresis paternæ. 73

Prima pars, quod nobilitas sanguinis à quoquã non perdatur, constat ex eo, quod naturalia semper remanẽt, & sunt immutabilia, §. *Sed naturalia, Instit. de iure natur.* Ita Tiraq. *de nobilit. cap.* 35. *num.*24. Simanch. *de Cathol.instit.tit.*29 *num.*18. Sanch. *lib.2. cap.29.num.2.*

Secunda pars, quod hęretici, & fautores sint priuati nobilitate priuilegij, probatur ex allegatis à Farinac. *q.189.* §. 4. per totum Sanchez *lib.* 2. *cap.29. num.* 3. 74

Tertia pars, quod filij non perdant nobilitatem, quam à patre non habuerunt, probatur, quia eam non habuerũt à patre, sed ab eius ascendẽtibus, sed nõ inficitur respectu ascendẽtium ergo neque respectu filiorum. Infecta verò nobilitas paterna inficit filios, & nepotes, ex eisdem Tiraque Sanch. & Farinac. cum quibus est Sousa *lib.* 3. *cap.* 24. *n.* 3. Duo requiruntur, vnum, quod filij concepti sint post peccatum hæresis, vt probat 75

bat Sanch. *lib.2.cap.29. num.8.* Alterum est hanc priuationem filiorum incurri post condemnationem.

Quæres 14. An hæretici, fautores, & eorum filij, & nepotes sint ipso iure priuati omnibus beneficijs Ecclesiasticis cũ inhabilitate?

Resp. Hæretici ipso iure à die com-
76 missæ hæresis sunt priuati omnibus beneficijs, intellige quo-ad titulum, non verò quo ad possessionẽ, priuandi sunt, seu intelliguntur priuati quo ad possessionem, per sententiam criminis declaratoriam, vltra quod non amplius fructus suos faciunt. Interim à die perpetratæ hæresis non possunt beneficia sua renuntiare, aut resignare in fauorem tertij. Illa autem impetrari possunt tamquam vacantia etiam ante sententiam, & de vacatione propter hęresim mentio facienda est. Inhabiles quoque sunt ad quæcumque beneficia. Fautores verò ipso iure non sunt priuati, sed priuandi, licet sint inhabiles ad illa ipso iure. Filij pariter hæreticorum, & fautorum cum suis nepotibus non sunt priuati, neque priuandi beneficijs obtentis, licet sint inhabiles ad illa.

Prima pars, quod hęretici ipso iure sint priuati beneficijs suis, colligitur *ex cap. Vt commissi 12. de hęret. in 6.* ibi: *Priuandi prætcrea, vel priuatos nuntiandi.* Doctores ibi dictionem, *vel*, sumunt expositiuè pro, *idest*, seu declaratiuè, quod est familiare interpretibus Barbosa *dist. 415. num. 5.* Ita Doctores fere omnes, quos pro se citat Farin. *q. 189. num. 69.* melius *num. 77.* esse ipso iure priuatos, *& num. 78.* refert Alphonsum de Castro Simanch. & alios, & reuera id videtur multum conforme iuribus *cap. Ad abolendum, cap. Excommunicamus, S. credentes*, & præcitato capiti. Vt commissionis. Quare ad tollendas huiusmodi controuersias S. Congreg. coram Sanctissimo die 18. Iulij 1556. Declarauit
77 hæreticorum beneficia vacare à die commissi criminis, ac proindè sanctitas sua specialiter sibi reseruauit huiusmodi beneficia, nullatenus conferenda nisi specialis mentio de huiusmodi crimine hæresis, propter quod vacant, habeatur, etiam per sanctitatem suam, aliter nulla sit collatio, quod postmodum Confirmauit Pius V. in alio decreto edito die 29. Septembris 1558. Vtrumque decretum ad verbum refert Diana *par.4.* cum alijs decretis spectantibus ad tribunal Inquisitionis.

Beneficia igitur hæreticorum ipso iure vacant, attentis præcipuè illis duobus decretis, & ita docet communis doctorum, præcisis etiam illis decretis, cum Ricciull. *lib. 5. cap. 19. num. 9.* Sanchez *lib. 2. cap. 26. num. 6.* Farin. supra, Paris. *lib. 3. q. 1. de resignat. num. 32.* Gonzal. Glos. 15. *num. 65.*

Nomine beneficiorum veniunt etiã 78
pensiones in casu hæresis, quibus sunt priuati ipso iure, ex ijs quæ refert Farin. *q. 191. num. 60.*

Secunda pars, quod sint priuati quod 79
ad titulum, non quo ad possessionem, probatur, quia pęnam priuationis beneficiorum, & aliorum etiam ipso iure inflictam nemo tenetur pati, & contra se exequi ante sententiã, & multis probaui *resolut. 130.* Quare dicetur priuatus ipso iure titulo, non autem possessione beneficij, nam titulus, & possessio diuersa sunt, vnde quis potest esse priuatus vno, & non altero, ac proindè apud aliquem potest stare potest possessio sine proprietate, aut titulo, *l. 1. ff. Vti possidetis.* Ita multis citatis Sanchez *lib. 2. cap. 26. num. 7.* sequitur Farin. *q. 189. num. 77.* in fine, & Ricciull. alijs citatis, qui *lib. 5. cap. 19. n. 12.* dicit, posse minime remoueri hæreticum ante sententiam. Ergò legitimus possessor est hæreticus, ac proindè fructus facit suos, donec per sententiam criminis declaratoriam remoueatur, & intelligatur absque alia declaratione remotus. Quod fructus faciat suos vsq. ad diẽ sententiæ tradit Sanch. *lib. 2. cap. 26. n. 10.*

Tertia pars, quod hęreticus etiam à 80
die cõmissi criminis nõ possit renũtiare beneficio, probatur, quia illius caret titulo, Paris. *lib. 3. q. 1. num. 31. & lib. 13. de resignat. q. 5. num. 132.* Diaz *cap. 114. n. 2.* Sanch. *lib. 2. cap. 26. num. 12.* & expressè id

id prohibetur in duo decretis citatis supra sub prima parte, *sub-num.77.*

81 Quarta pars, quod beneficia hæreticorum impetrari possint etiã ante sententiam, probatur, quia beneficia vacantia impetrari possunt, beneficia autem hæreticorum vacant ex dictis sub prima parte, ergo impetrari possunt. Ita Paris. *lib.3. q.1. num.32. & 33.* Diaz *cap. 14. num.2.* Sanch *lib.2. cap.26. num.12.* In impetratione autem exprimendum est, quod vacatio prouenit ex crimine hæresis, aliter irritum est, quidquid actum fuit, ex dictis sub prima parte, *num. 77.*

82 Quinta pars, de inhabilitate ad beneficia habetur expressè *ex cap. Quicumq. §. Hæretici, de hæret. in 6.* Ita omnes cũ Sanch. *lib. 2. cap. 26. num. 4.* Ricciull. *lib. 5. cap. 19. num. 3.* qui *num.4.* ait procedere in omni genere beneficij etiam iurispatronatus, Farin. *q.189. num.70.* qui *num.71.* ait de communi, collationem illi factam esse nullam ipso iure dicti capitis, &, fructus non facere suos, sed teneri ad restitutionem; dicens *num.72* procedere etiam in hæretico occulto.

83 Sexta pars, quod fautores ipso iure non sint priuati, tenetur à Couar. *lib.2. Variar. cap.8. num.4.* vbi eam clausulam: *Priuandi, vel priuatos nuntiandi. cap. Vt commissi 12. de hæret. in 6.* quam explicauimus declaratiuè sub prima parte, ita exponit, vt terminus, *Priuandi*, referatur ad fautores, alter vero, *Priuatos*, respiciat hæreticos, ac proindè dictio, *vel*, sumatur disiunctiuè secundum natiuum eius sensum; Dic tu verbum, *priuandi*, referri ad possessionem, aliud verò, *priuatos* respicere titulum, si loquantur de hæretici, eum sequitur Sanchez *lib.2. cap.26. num.15.* Farin. *q.189. n.73.* Nec obstat, quod ipso iure sint inhabiles ad obtinenda, & non priuati ipso iure obtentis, vt probat citatus Couar. per Glos. *Clem.1. de pœnis §.ipsius.*

84 Septima pars, quod alij suspecti præter fautoriam non sint priuati, neque inhabiles, habetur apud Sanct. *cap. 33. de hæresi num. 6.* Ricciull. *lib. 5. cap.19. num. 26.* Sanch. *lib. 2. cap.26. num.14.* Carena *par. 2. tit.1. de hæret. num. 148.* Farin. *q. 189. num. 86.*

Octaua pars, quod filij hæreticorum, quamuis ipso iure inhabiles sint *ex cap. 2. §. Hęretici, de hęresi in 6.* non ideo tamen sint priuati, neque priuandi suis beneficijs docetur per Couar. *lib.2. cap. 8. num.4.* alijs allegatis, quia nullibi hęc pœna reperitur in iure expressa, Sanch. *lib.2. cap.28. num.28. ad 32.* 85

Quæris 15. An hæretici, eorum fautores, & filij, atque suspecti de hæresi perdant potestatem ordinis, & iurisditionis tam fori externi, quam interni, ita quod non amplius possint conficere Sacramenta, & illa administrare, aut pro foro exrerno excommunicare, leges cõdere, casus reseruare, &c.

Resp. Hæretici, & illorum fautores 86 numquam perdunt potestatem ordinis, licet etiam essent degradati, neque potestatem iurisditionis quamdiu tolerati sunt ab Ecclesia, idest, antequam nominatim denuntientur tales, postea verò attentantes ea, quæ pendent à potestate iurisdictionis, nihil agunt. Idem verò quantum ex parte sua illicitè ministrant Sacramenta, ac pariter illa indignè conficiunt, hoc ipso, quod sunt hæretici, aut fautores hæreticorum licet occultissimi. Filij eorum licitè, & validè prędicta prestant. Suspecti demum ex alijs criminibus, quam ex fautoria nihil prædictorum incurrunt ex ipsa ratione suspicionis.

Prima pars, quod hæretici, & alij etiã degradati non perdant potestatem ordinis, probatur, quia ea consistit in caractere, qui perpetuò indelebiliter manet in anima, de fide definitum in Tridentino *sess. 7. can. 9.* reperiri in anima indelebiliter ex tribus Sacramentis Baptismi, Confirmationis, & Ordinis. Ita omnes cum D.Thoma *par.3. q.82. ar.7.* Becan. *de fide cap.15. q.3.* Quare validè 87 administrant ea Sacramenta, quæ non requirunt iurisditionem, cuiusmodi sunt Baptismum, Confirmatio, Eucharistia, Oleum Sanctum, Ordo, & Matrimoniũ, quia siuè denuntiatis, siuè non, immò & degradati non perdunt potestatem ordinis

dinis necessariam in administratione Sacramentorum. Pariter Sacerdos hæreticus validè consecrat ex hoc capite.

88 Ita omnes, quos citat Sair. *lib.2. cap.1. de consecr. à num.4.* Becan. *cap.15. de fide q.3. num.3.* prodest autem eius sacrificium ex parte operis operati, quatenus offert in persona Christi, ex parte verò operis operantis nihil prodest eius sacrificium, quia eius operatio abominabilis est, neque ab Ecclesia, extra quam est, acceptatur, ex D. Thoma loco citato *par.3. q.82. art.7.*

89 Secunda pars, quod ijdem hæretici antequam cõdemnentur retineant potestatem in iurisdictionis, ac proindè gesta ab eis valeant, probatur, quia in hoc nihil differunt ab excommunicatis toleratis, qui nondum amiserunt potestatem actualem validè agenti, & communi doctorum, dum dicunt, valere gesta ab excommunicatis toleratis, cum Sair. *lib.2. cap.6. de censur. num.1.* Bonac. *q.2. de excommun. par.5. §.2. num.3.* & alij communiter.

90 Tertia pars, quod post condemnationem, & sententiam sint priuati iurisdictione, probatur ex diuersis iuribus. *cap. Audiuimus 4. 24. q.1.* vbi hæreticos, dicitur non posse excommunicare, quia nihil potestatis aut iuris haberet. *cap. Didicimus 31.* quod non possint excommunicare repetitur *cap. Ait Cœlestinus 35. cap. Apertè 36. 24. q.1.* neque iudicare, *cap. Miramus 37. ead.* Confirmatur, quia hęretici sententiati deponuntur ab omni officio, *cap. Ad abolendam 9. de hæret. cap. Vt commissi 12. eod. in 6.* quod non possint absoluere neque à peccatis, neque à censuris, Sair. *lib. 2. de censur. cap. 2. num. 10.* & de alijs actibus *cap.6. per totum.* Excipitur articulus mortis, in quo casu hæreticus etiam denuntiatus, immò degradatus, & Schismaticus potest absoluere à quibuscumque positum in articulo mortis, Bonac. *q.3 de excommun. par.3. num. 3.* plures citat Barbosa *ad cap. 7. sess. 14. num.15.*

91 Quarta pars, quod hæretici etiam occulti illicitè, & cum peccato mortali conficiant, ministrent Sacramenta, aliosue vero actus iurisditionis exerceant, probatur *ex cap. Aduocauit 23. & seq. 24. q.1.* vbi eorum sacrificia, & Sacramenta dicuntur esse abominabilia, & sine fructu, non dicuntur consecrare, sed execrare, intellige in ordine ad illicitam actionem, quia non solum ipsi, sed eos, quibus conferunt, faciunt peccare, quando scienter extra casum necessitatis cum illis communicant in diuinis.

Quinta pars, quod eorum filij clerici, & alijs suspecti nihil prædictorum patiantur, suadetur, quia nulli reperitur expressum, quod sint priuati suis officijs, ergò neque nos priuare debemus. Quod si dicas dictum fuit *q. 10.* & probatum ibidem *sub par.5.* filios, & nepotes hæreticorum, & fautorum esse irregulares, ergo ex hoc capite non possunt ministrare Sacramenta, &c. Respondeo, eam irregularitatem esse secundum quid, quatenus scilicet filij non possunt promoueri ad beneficia, & officia, vt ex citato ibidem *cap. 2. §. Hæretici*, expresse habetur, non autem ea impedit exercitium officij, quod ante habent, ex quo neque debent priuari officijs, & beneficijs antea obtentis, ex probatis sub *q.14. par. 8.* 92

Quæres 16. An hæretici, eorum fautores, filij, & alij suspecti sint ipso iure priuati omnibus officijs publicis, actibus legitimis tam in foro Ecclesiastico, quã laico? Loquendo de beneficijs Ecclesiasticis, & officijs, iam dictum est in præcedentibus, de laicis remanet dicendum.

Resp. Hæretici, & eorum fautores ipso iure sunt priuati omnibus officijs publicis, & actibus legitimis, cum inhabilitate. Filij verò eorum non sunt priuati, sed priuari possunt, licet sint inhabiles ad alia, & similia in posterum habenda. 93

Primum de hæreticis, & fautoribus deducitur *ex cap.2. §. Hæretici, de hæret. in 6.* iuncto *cap. Vt commissi 12. eod.* quod intellige iuxta dicta de priuatione beneficiorum *sub q.14.* quod sint priuati quo ad titulum, quo ad possessionem verò, omnino, sequuta sententia condemnatoria

toria, ſecundum probabiliorem opinionem Burſati *lib. 1. conſil. 14. num. 18. & 23.* ex illo Ricciull. *lib. 5. cap. 20. num. 3.* Iſta autem officia, & eorum actus legitimi enumerantur *cap. Excommunicamus §. Credentes, de haeret.* qui ſunt, quod hæretici, & fautores non ſint conſultores, nec electores, nec teſtes, nec teſtabiles tam actiuè, quam paſſiuè, nec cōuenire; ſed tantum cōueniri, nec iudex, eius attentati actus ſint nulli, nec arbiter, nec aduocatus, nec tabellio. Vide dictum caput, quod ad eas pœnas incurrendas requirit in hæreticis, & fautoribus eorum duo, vnum quod ſint notati excommunicati; ſecundum, quod ſi intra annum ſatisfacere contempſerint, extunc ipſo iure prædicta incurrāt. Nihilominus ex alijs iuribus poſterioribus ſuperius adductis *ex c. 2. & 12. eod. in 6.* patet dictas pœnas incurriā die perpetrati criminis, licet, vt diximus, quo ad actualem ſpoliationem officij, requiratur ſententia ſaltem criminis declaratoria.

94

95 Inter actus legitimos, quibus prædicti priuantur adde priuationem vtriuſq; vocis, ſeu actum electionis tam actiuæ, quam paſſiuæ, ſi enim ijs actibus priuantur excommunicati, à fortiori **hæretici**, qui præter excommunicationem, tam deteſtabili errore ſunt infecti, & deducitur ex citatis iuribus.

96 Secundum, de filijs, & nepotibus illorum deducitur *ex cap. Vt commiſſi 12. eod. in 6.* vbi Papa Inquiſitoribus plenam concedit facultatem non ſolum illos declarandi priuatos, ſed etiam eorū filios, & nepotes priuandi officijs publicis, & honoribus quibuſcumque. Vide Farin. *q. 191. §. 2.* Sigiſm. *dub. 82.* vbi alias difficultates referunt.

Quæres 17. An hæretici eorum fautores, & filij cum nepotibus careant ſepultura Eccleaſiſtica?

Reſp. Hæretici tantum, & eorum fautores ſine penitentia decedentes Eccleſiaſtica ſepultura, *cap. Sicut ait 8. cap. Excommunicamus 14. de haeret. §. Credentes, cap. 2. eodem in 6.* Farinac. *q. 192. num. 38. loquens de haereticis, & q. 182. num. 49. & 50. de fautoribus.* Eadem carent etiam inſtiutentes hæreticos hæredes, ex iuribus citatis Farin. *queſt. 190 num. 107. & q. 192. num. 40.*

97

Quæres 18. An pater hæreticus perdat patriam poteſtatem ſuper ſuos filios?

Reſp. Filius à die perpetratæ hæreſis eximitur à patria poteſtate, & fit ſeu iuris etiam ante ſententiam, *cap. 2. de haeret. in 6. §. fin.* vincta Gloſa vltima. Ita omnes cum Sair. *lib. 3.* Clauis *cap. 9. n. 30.* Farin. *q. 197. n. 29.* Leſſius *lib. 2. c. 3. n. 33.* Sanch. *lib. 2. cap. 24. num. 6.* vbi *num. 7.* dicit filium non teneri alere patrem hæreticum, niſi extremè indigentem. 98

Quæres 19. An hæretici, eorum fautores, & filij ſint incapaces iure teſtandi?

Reſp. Hæretici, eorumue fautores ipſo iure non ſunt priuati iure teſtandi, ſed tantum per ſententiam criminis declaratoriam. Filij non comprehenduntur. 99

Prima pars de hæreticis & fautoribus probatur per *l. Manicheos §. Prẹterea C de haereticis*, ibi: *Ergo, & ſuprema illius ſcriptura irrita ſit, ſiue teſtamento, ſiue Codicillo.* Verbum *ſit* importat ſententiam ferendam, Gloſ. *fin. cap. 2. de foro compet.* & alijs à Sanch. citatis ad hoc propoſitū *cap. 24 num. 3.* Et confirmatur per *cap. Excommunicamus 14. §. Credentes*, vbi ferè eiſdem verbis extenditur pars legis ſupracitatæ, & fit mentio de iure teſtandi ſub his terminis. *ſit etiam inteſtabilis, vt nec teſtandi liberam habeat facultatem.* hæc autem pœna cum alijs, vt ibidem expreſsè dicitur, non incurritur niſi poſt ſententiam, ergò præfati retinent ius teſtandi vſque ad ſententiam, qua poſita nihilominus illorum conditum teſtamentum euaneſcit, & pœnitus vires admittit. Ita ex Molina, Vaſq. & alijs docet Sanch. *lib. 2. diſp. 24. nu. 3.* Hæc opinio eſt contra communem doctorum aſſerentium priuati iure teſtandi à die commiſſi criminis, quos pro ſe citat Farinac. *q. 190. nu. 89.* Ricciull. *lib. 5 cap. 28.* Sed reuera prior, quam ſequimur, eſt conformior iuri citato *cap. Excommunicamus* quod expreſsè vult, pœnas ibi expreſſas, inter quas eſt inteſtabilitas

bilitas, non incurri nisi post sententiam, iuxta quod intelligendum est ius ciuile, eo quod ibi includitur, & limitatur.

100 Secunda pars de filis suadetur, quia de ipsis nullibi agitur in ordine ad hanc pœnam, ergo contra ipsos asserenda non est.

Quæres 20. An hæretici, eorum fautores, & filij capaces sint successionis, aut donationis tam ex testamento, quã ab intestato, seu ex contractu?

101 *Resp.* Hæretici, & fautores sunt capaces ante sententiam, ita quod hæreditatem, aut aliud aquisitum rostituere non tenentur ante illam. Filij vero illorum pariter sunt incapaces solius hæreditatis paternæ, non autem aliorum, qui nõ sunt hæretici, aut fautores illorum.

Primum, quod hæretici, & eorum fautores ante sententiam sint capaces, colligitur *ex cap. Condemnamus* §. *Credentes, de haret.* vbi dicuntur incapeces successionis, vt autem diximus præcedenti quæstione, *&* *q.*16. illæ pœnæ non incurruntur nisi postquam fuerint excommunicatione notati, & contempserint infra annum satisfacere. Et id clare deducitur *ex l. Manicheos* §.1. *in fine C. de haret. Ipsos quoq. volumus amoueri ab omni liberalitate, & successione*. Vides, quod requiritur amotio per sententiam, id enim importat verbum *Amoueo*

102 ex Tiraque *in l. Si vmquam ver. Reuertatur C. de reuoc. num.* 172. *&* 173. Ita Imola *cap.*2. *de testam. num.* 44. Lessius *lib.*2. *cap.*19. *num.*52. Molina *tom.*3. *de iust. disp.*658. *num.*19. Royas *singul.* 79. *de fide* Decian. *lib.*5. *Crimin. c.*44. *n.* 17. ex illis Sanch. *lib.*2. *cap.*14. *num.*31. *&* 34 Vide Farin. *q.*190. §.7. *à num.* 94.

103 Secundum, quod filij, non succedãt in bonis patris condemnati, habetur *ex cap. Vergentis* 10. *de hare t.* Auth. Gazaros *C. de haret.* Sanch. *lib.* 2. *cap.*29. *num.*9. Farinac. *q.* 191. initio.

104 Tertium, quod filij succedant suis consanguineis ascendẽtibus, & alijs extraneis, probatur huiusmodi pœna ex citatis iuribus non deducitur, ergo neq; asserenda est, aut deducenda ex alijs delictis iuris ciuilis, quia in odiosis non est extendenda pœna iuris ciuilis ad ius canonicum ex paritate delictorum, cum pœnæ magis pendeant à voluntate legislatoris, quam à ratione, & ius canonicum sit remissius in pœnis, quam ius ciuile. Ita quãpluribus citatis Sanch. *lib.*2. *cap* 29. *num.* 13.

Quartum, quod filij fautorum non excludantur, suadetur, quia nullo iure id probatur, neque illorum bona addicta sunt fisco de iure canonico, quo de solis hæreticis loquitur, quia tamen Farinac. *q.*191. *num.*12. ex allegatis citat Bullam Pontificiam reddentem filios fautorũm incapaces, illius fidei videtur standum? 105

Quæres 21. An obligati hæreticis eximantur ab eorum subiectione?

Resp. Affirmatiuè, secuta sententia, *cap. fin. eod.* illis verbis. *Absolutos se nouerint à debito fidelitatis domini, & totius obsequij quicumque lapsis manifestè in hæresim, aliquo pacto quacumque firmitate vallato tenebantur adstricti.* Duo notanda sunt, vnum, quoscumque siue vassalos, siue captiuos, seruos, famulos, aut alio nomine, & titulo, seu contractu obligatos, exi à subiectione hæretici, & constitui in libertate, nam illa particula *Quicumque* comprehendit omne genus personarum, Menoch. *consil.*224. *num.*7. cum alijs per Barbosam *dist.*317. *num.* 7. Debitor autem liberatur soluendo fisco intellige post condẽnationem, quia ante soluere potest eidẽ hæretico. Ita Sanch. *lib* 2. *cap.*24. *n.* 8. *& seq.* Alterum est, prædictos non liberari à die commissi criminis, sed tantũ à condemnatione, vt colligitur ex illis verbis, *Lapsis manifestè in haresim*, quæ important sententiam, ex dictis *cap.* 9. *q.*26. *num.*90. vt habet Glos. ibidem. 106 107 108

De fautoribus nihil dicitur, cum sermo sit præcisè de hæreticis, ideo priuilegium hoc locum non habet respectu subiectorum illis.

Quæres 22. An hæreticorum, & fautorum bona de iure sint confiscanda? 109

Resp. Hæreticorum bona fisco subiecta sunt, non autem fautorum, & suspectorum de hæresi.

Pri-

Primum, de confiſcatione hæreticorum bonorum habetur in diuerſis locis vtriuſque iuris, ciuilis quidem *l. Manicheos* §. 1. *C. de haret.* Authen. Gazaros *C. eod.* Iutis vero Canonici, *cap. Vergentis* 10. *de hęret.* vbi bona hæreticorum etiam filios habentium confiſcantur. Item *cap. Ad abolendam* 9. *eod.* vbi non reſtituuntut applicata fiſco Eccleſiaſtico, ſi ſint clericorum, vel laico, ſi laicorum, non reſtituuntur niſi conuertatur hæreticus. Item *cap. Excōmunicamus* 14. §. *Damnati, eod.* fit mentio de applicatione vt ſupra. Item confiſcatur etiam dos vxoris, quæ ſcienter nupſit hæreticos aliàs non *cap. Decreuit* 14. *eod. in* 6. Et qua nonnulli dubitabāt, an pœna cōfiſcationis eſſet lata, an ferenda, Bonif. VIII. *in Cap. Secundum* 19. *in eod. in* 6. declarauit eſſe laræ ſententiæ, appræhentionem tamen bonorum non eſſe faciendam per dominum ſecularem, niſi prius pronuntiatum fuerit per iudicem Eccleſiaſticum ſuper crimine, executio igitur bonorum condemnati fit tantum poſt ſententiam.

110 Secundum, quod bona fautorum, & aliorum de hæreſi ſuſpectorum non ſint ſubiecta fiſco, conſtat ex eo, quod nullo iure reperirur expreſſa huiuſmodi pœna contra prædictos; ergò illa non ſunt aſficiendi maximè cum locum non habeat niſi in caſibus iure expreſſi Clar. *q.* 78. *num.* 5. Farin. *q.* 193. *num.* 120. Ita alijs citatis Farin. *q.* 190. *num.* 26. Souſa *lib.* 3. *cap.* 9. *num.* 10.

Quares 23. An bona hæreticorum ipſo iure à die commiſſi criminis ſint ſubiecta fiſco?

111 *Reſp.* Bona hęreticorum ipſo iure dicuntur ſubiecta fiſco à die commiſſi criminis, requiritur tamen ſententia declaratoria criminis, ex quo plerique doctores citandi dicūt hęreticum ipſo iure priuati proprietate ſuorum bonorum, retinere verò eorum poſſeſſionem vſque ad ſententiam criminis, per quam tunc omne ius perdit ſuper ſua bona.

Vtrumque bene colligitur *ex cap. Cū ſecundum* 19. *de haret. in* 6. primum de confiſcatione proprietatis ipſo iure, ibi: *Bona hæreticorum ipſo iure decernimus cōfiſcata.* quod intelligitur de proprietate deducirur ex præcedentibus verbis. *Et rerum proprietate hoc ipſo priuetur, & fiſco rerum, & ſpecierum dictarum proprietas acquiritur.* Secundum de retentione proprietatis vſque ad ſententiam habetur, ibi: *Confiſcationis tamen huiuſmodi exequutio, vel bonorum ipſorum occupatio fieri non debet, niſi prius ſententia ſuper eodem crimine fuerit promulgata.* Relinquitur igitur in poſſeſſione ſuorum bonorum vſque ad condemnationem in hæreſim, quia tunc conſtat manifeſte in pœnam incidiſſe, ante enim cum potuiſſet accidere, quod falſò calumniaretur, & poſtea reperiretur innocens, ideo relinquitur legitimè in poſſeſſione ſuorū bonorum, donec iuridice conſtet, illorū priuationem incuriſſe. De confiſcatione ipſo iure omnes docent, & præterea, quod ſententia debeat procedere de communi Farinac. *q.* 190. *num.* 5. nam quādo iura imponunt pœnam ipſo iure incurrendam intelliguntur ſemper ſecuta iudicis ſententia declaratoria delicti, Alex. *in l. Si quis maior, ff. de tranſact. num.* 13. vbi citat Archid. & Ioan. Andr. Ruinus *lib.* 4. *conſil.* 85. *num.* 6. Roman. *conſil.* 212. in fine, Burſatus *conſil.* 14. *n.* 18. & 20. *conſil.* 43. *num.* 1. 22. & 25. Diſtinctionem proprietatis, & poſſeſſionis referunt Caiet. 2. 2. *q.* 62. *art.* 3. Conrad. *lib.* 1. *de contract. q.* 7. *concl.* 2. & 3. Medina *C. de reſtitut. q.* 1. quos citat, & ſequitur Becan. de lege pœnali *q.* 4. *num.* 6. & *cap.* 15. *de fide quaſt.* 5. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 22. *num.* 3. iuncto *num.* 18. Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 31. qui *num.* 10. dicit hęreticum ante ſententiam habete veram rerum ſuarum poſſeſsionem, ſequuta tamen ſententia, bona tranſeunt in fiſcum ſine alia apprehenſione, iuribus, & doctoribus citaris.

Quares 24. An fructus perceptos intermedio tempore à die commiſsi criminis vſque ad ſententiam hæreticus faciat ſuos?

Reſp. Affirmatiuè, quia illo tempore 112
iuſte poſsidet, fructus enim ſunt poſſeſſoris, *l. Fructus*, §. *ex diuerſorum, ff. de rei*

rei vendicat. & fructibus vtitur possessor lite pendente, Glos. *ver. debeant*, *cap. Hæc.* 9. 3. *q.* 6. Glos. Et cum fructibus, *cap. Non liceat* 20. 12. *q.* 2. Ita alijs citatis docet Becan. *q.* 4. *de lege pœnali*, secuta tamen sententia, quos non consumpsit, sunt fisci, de communi Farinac. *quæst.* 190. *num.* 19, Sanchez *lib.* 2. *cap.* 23. *num.* 194.

Quæres 25. An hæreticus ante sententiam possit alienare, & alios contractus facere?

113 *Resp.* Potest ex necessitate vitæ propriæ, & suorum, & pro collocandis filiabus, immò ex alijs causis factæ tenent, ratio est, quia *ex l. Post contractum* 15. *ff. de donat.* habetur, post contractum capitale crimẽ valere donationes factas ante condemnationem, nisi id contingat fieri in fraudem fisci, quod non apparet, quando fiunt ex causis prædictis. Ita Angel Fulgos. & alij, quos citat Sanchez *lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 22. *& cap.* 22. *num.* 50. Becan. *q.* 5. cum alijs, qui aiunt valere quidem, sed non esse firmas, quia per fiscum rescinduntur. Ita Farin. *q.* 190. *num.* 71. & Sanch. *cap.* 22. *num.* 31. & alij communiter. Sed his omnibus sagax nimis fiscus statim, ac cognitionem delicti habet occurrendo alienationibus annotat seu describit bona delinquentis cum obligatione, seu sequestratione eorumdem.

Quæres 26. Quænam bona deliquentis hæretici sint obnoxia fisco?

114 *Resp.* Illa tantum sunt obnoxia fisco, quæ hæreticus habet tempore delicti commissi, vnde postmodum acquisita non sunt fisco subiecta, nam est illud cõmune axioma, quod in confiscatione facta ipso iure veniunt tantum bona præsentia, non autem futura, deductum ex *l. Si mandauero*, *S. is cuius*, *ff de mandati*, illis verbis. *In publicandis bonis, quidquid postea acquiritur non sequitur fiscũ.* Igitur bona, quæ hæreticus acquirit post commissum delictum vsque ad sententiam non dicuntur præsentia, neque proindè subiecta fisco, sed futura. Ita Bursatus *lib.* 1. *consil.* 14. *num.* 28. *consil.* 43. *num.* 4. Baiard. *ad Clarum q.* 78. *num.* 212. Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 32. *num.* 22. quæ opinio, sibi videtur æquior, & verior, Sanch. *lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 10. Farin. *q.* 190. *num.* 25. Oppositum etiam ad futura vsque ad condemnationem extendi fiscum, docent Bossius *tit. de bonorum publicat. num.* 80. & alij citati à Ricciull. & Sanch. probant *ex l. Eius qui* 8. *S.* 1. *ff. de testam.* ibi: *Bona quoque quæ tunc habuit, cum damnaretur, publicabuntur.* Sed ibi sermo est de damnatione legali, non iudiciali.

Quæres 27. An hæreditas delata hæretico, sed nondum adita ante delicti commissionem, sit subiecta fisco?

Resp. Negatiuè, quia non computatur inter bona præsentia hæretici, nam hæreditas sine aditione non transit ad hæredes, *l. Vn. C. de ijs, qui ante aper. tabul. l. Vn. S. In nouissimis, C. de caduc. toll.* Ita ex Bossio, Castr. Cœphalo, Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 32. *num.* 26. Gratian. *discept. cap.* 309. *num.* 13. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 48. 115

Quæres 28. An legitima proueniens filio hęretico viuentibus eius parentibus debeatur fisco.

Resp. Non, quia non est illi perfectè acquisita, cum simpliciter sit patris, *l.* 1. *S. si impuberi, ff. de collat. bonor. l. Si quæ pœnæ, ff. de ijs*, qui sunt sui. Filius enim ius remotum ad illam habet quod non sufficit pro fisco, quod verum est licet pater filio legitimam assignasset. Ita omnes, quos vocat Sanch. *lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 19. Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 31. *n.* 27. 116

Quæres 29. An fideicommissum sit subiectum fisco?

Resp. Non, sed illud transit ad eos, qui sunt vocati, quia delictum patris, aut alterius non debet nocere filijs, aut alijs respectu illorum bonorum, quæ competunt substitutis hęretico, cum non dicãtur succedere ex persona ipsius hæretici, sed ex propria. Huiusmodi igitur bona sunt substitutorum quo ad omnia, nimirum quo ad proprietatem, vsumfructum, & commoditatem. Ita de communi cum Gabriele *vol.* 1. *consil.* 284. *num.* 2. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 15. Carena *part.* 2. *tit.* 1. *de heresi n.* 155. 117

S. E con-

§. *E contra verò.*

Quæres 30. An maioritas sit subiectus fisco?

118 *Resp.* Non, siuè sit institutus cum iurisdictione, siuè non, sed transit in filios patris hæretici, ea ratione, quia filij non vocantur ad maioratum iure paterno, sed ex propria persona illis prouenit, quasi ab institutore immediatè transeat in illos, nulla habita consideratione patris hæretici intermedij, qui omnes institutos in ipsa institutione immediatè censetur vocare prout ex tunc, hoc est, à principio fundationis, quo illis acquiritur ius quoddam cum certa spe succedendi loco, & tempore, vnde filius patri succedens, non dicitur acquirere feudum, sed acquisitum capere. Ita docet vterque Molina cum Sanchez *lib.* 2. *cap.* 30. *num.* 4. asserendo *num.* 7. filios hæreticorum natos siuè ante, siuè post hæresim esse capaces maioratus etiam cum iurisdictione, quia qui est capax principalis, etiam accessoris; esto filij hęreticorum essent infantes, cuius oppositum probatum fuit *sub q.* 12. quia
119 infamia non respuit quemlibet à iurisditione, sed illum tantum, cui iurisditio confertur immediatè, & independenter ab aliquo fundamento, cui illa inhæret. Ex quibus tollitur inconueniens allatū à Carena *par.* 2. *tit.* 1. *num.* 171. dicente absurdum esse, filium hęretici non posse esse aduocatum, vel notarium, vtique verò comitem, ducem, &c. spectata nimirum differentia superius allata, quæ non competit aduocatis, & notarijs, quibus hæc officia conferuntur ratione personæ immediatè.

Quæres 31. An peculium castrense,
120 vel quasi castrense filiorum sit obnoxiū fisco propter paternam hæresim? Castrense dicitur, quod filius familias acquisiuit in bello, vel occasione belli, *l. Castrense, ff. de Castr. pecul.* & *lib.* 4. *C. eod. lib.* 12. Quasi castrense dicitur quidquid filius familias in palatina, vel forensi militia ex patrocinijs causarum, & notariatu ex magisterio studiorum liberaliū artium acquisiuit, & quidquid habetur ex publicis salarijs, *l. fin. C. de inoff. testam. l. fori tui, C. de aduocat. diuers. iudic.* Quasi castrentia vocantur etiam obuenientia clericis sub potestate patris viuentibus, ex Authent. Presbyteros, *C. de Episc. & Cler.* Eadem quæstio fieri potest respectu patris, propter hæresim filiorum.

Resp. Propter hæresim paternam peculium castrense, vel quasi castrense non est subiectum fisco, quia illud est filiorum quo est proprietatem, vsumfructum, & administrationē, cum Sanch. *lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 41. Farinac. *q.* 190. *num.* 17. 121

Neque propter hæresim filij in damnum patris prędictum peculium est subiectum fisco, *ex l. Si filius* 3. *C. de bonis prosc.* Hanc sententiam vocat probabiliorem, & communiorem Sousa *lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 1. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 15. *nu.* 4. Farin. *q.* 190. *num.* 17. §. *Sed quod.*

Quæres 32. An bona aduentitia, & profectitia sint subiecta fisco in damnū 122
vnius propter delictum alterius? Aduentitium bonum dicitur illud, quod filio contingit non ex substantia patris, aut officio publico, sed aliūde, aut à matre, aut ab eius maternis, ex nuptijs, ex cognatis, & amicis, vel ex propria industria, & labore, *l. Cum oportet, C. de bonis, quę liber.* Huius peculij proprietas est filij, pater verò, seu auus, aut pro auus habet vsumfructum. Instit. Per quas personas nob. acquirat. & dicta *l. Cum oportet.* Megal. *l.* 2. *lib.* 2. *cap.* 3. *q.* 2. plura de peculio aduentitio. Peculium verò profectiuum est illud, quod ex pecunia, & rebus paternis acquiritur per filiumfamilias, ex Bartolo Silu. *ver. Peculium, num.* 12.

Resp. Propter hæresim paternam peculium aduentitium, & profectitium 123
non confiscatur, sed totum filio reseruatur, ratio est, quia cum per hæresim filius fiat sui iuris, æquum est ipsum esse exemplum quo ad omnia sua bona, aduentiorum quidem, quia vsusfructus sequitur proprietatem, profectiorum, quia filius liberam habet administrationem. Ita alijs citatis de peculio aduentitio Sanch. *lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 18. Farin. *q.* 190. *num.* 27.

num. 27. Sousa *lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 10. Si pater ante delictum remiserat filio vsumfructum. De peculio profectitio Sanch. *cit. num.* 21. Sousa *num.* 14.

Propter hæresim filiorum non confiscatur proprietas peculij aduentij, sed cum vsufructu consolidatur, & reseruatur patri, sicut & peculium profectitiū. De aduentitio Sanch. *lib.* 2. *cap.* 15. *nu.* 9. estq. sententia communior, Sousa *lib.* 3 *cap.* 10. *n.* 2. De profectitio idem Sanch. *num.* 17. vocat communem omnium sententiam, Sousa eod. *num.* 4.

Quæres 33. An bona contumeliæ sint obnoxia fisco.

124 *Resp.* Prædia subiecta censibus etiam Ecclesiasticis sunt obnoxia fisco, de communi Farinac. *q.* 190. *nu.* 18. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 18. Fiscus autem tenetur soluere censum eo modo, quo damnatus soluebat, quia succedit in eius onera realia.

Quæres 34. An iuspatronatus sit subiectum fisco in pręiudicium filiorum, & aliorum vocatorum.

125 *Resp.* Quando iuspatronatus ex institutione non potest transire ad extraneos, neque ad fiscum, quia quæ non transeunt ad extraneos, neque ad fiscū pertinere possunt ex communi apud Peregr. *lib.* 5. *de iure fisci tit.* 1. *num.* 68. vbi *num.* 72. *&* 121. id dicit de Iurepatronatus. Vnde fiscus Ecclesiasticus huius generis iuspatronatus confiscare non potest, sed tantum illum, quod ad extraneos potest transire, & illud directè confiscare potest, quia ius habet directè in bona Ecclesiastica, & ita dicūt omnes Lambert. *lib.* 3. *de iurepatr. q.* 8 *art.* 8. *num.* 10. Diaz *cap.* 132. *num.* 5. In hoc casu autem iurispatronatus transitorij non potest laicus iudex illum confiscare directè per illius expressionem, quia super bona Ecclesiastica, inter quæ illud computatur, ius dicere non potest, vt omnes concedunt; immo neque indirectè, quod accideret, quando iudex laicus publicaret omnia bona hæretici, si inter illa reperitetur iuspatronatus, sub illis non comprehenditur, ob eamdem rationem, & quia dicitur bonū clerici, cuius confiscatio ad Ecclesiam tantum pertinet ex iuribus citatis *sub q.* 22. Ita Glosa *ver. Subiectæ Pastoralis, de sent. & re iud.* ibi doct. Lambert. cit. *num.* 13. *&* 14. *casu* 4. Farinac. *q.* 25. *de delictis num.* 151. alios citat Sanchez, qui *lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 10. tenet oppositum, sub publicatione omnium bonorū publicari etiam iuspatronatus, accessorie, siue fiat de ipso mentio in recto, siue in obliquo. Sed siue in recto, siue in obliquo exprimatur iuspatronatus in generali confiscatione bonorum, id fieri non potest iuridice à laico, quia id est, se ingerere in rebus spiritualibus, & Ecclesiasticis, quod laicis simpliciter est prohibitum non solum directè, sed etiā indirectè, & accessorie, præsertim in Bulla Cœnæ, & alijs iuribus, quia quod alicui prohibetur vna via, ad id non debet admitti per aliam; & quod directè prohibetur, non potest fieri indirectè, *l. Seius ff. ad legem* Falcid. Menoch. *lib.* 4. *de præsumpt. q.* 189. *num.* 82. Surd. *decis.* 21. *num.* 4.

Quęres 35. An emphiteusis Ecclesiastica eius, qui in hæresim incidit sit subiecta fisco? Vulgus vocat liuellum, quem quisque super suis bonis constituere potest, non solum Ecclesia, quæ sua prædia dat ad meliorandum, sed etiam persona priuata. Non est difficultas de emphiteusi nō transeunte ad extraneos, quia hęc nulla ratione confiscatur, ex ratione adducta in pręcedenti quęstione. Remanet difficultas super emphiteusi transeunte ad extraneos.

Resp. Quamuis emphiteusis intransitiua non sit subiecta fisco quo ad dominium, confiscatur tamen quo ad cōmoditatem, dum viuit emphiteuta, & fiscus tenetur soluere pensionem domino directo. Molina *tom.* 2. *disp.* 481. Farinac. *q.* 25. *num.* 58. ex illis Sanch. *lib.* 2. *cap.* 19. *n.* 21. Verum id est de liuello priuati, non autem Ecclesiæ, sed eius fructus cum emphyteuti redeunt ad Ecclesiam habentem eius directum dominiū, neque enim, vt dictum fuit, iudex laicus se ingerit in bonis Ecclesiasticis. In cōtrarium tamen sunt alij apud dictum Sanch. 126

Sanch. Emphiteusis transitoria ad extraneos priuati transit in bona fisci, qui incipit esse dominij directi emphiteuta, quia omnium bonorum, quę transeunt, fiscus est capax. Ita Molina *tom. 2. disp.* 481. *concl.* 1. Vasq. 1. 2. *q.* 96. *art.* 5. *disp.* 169. *cap.* 3. *num.* 25. cum illis & alijs Sanch. *lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 25. Ecclesiastica verò non transit, quia conditio Ecclesię deterioraretur, & hoc est priuilegium Ecclesiæ Authent. de alenat. es emphiteus. §. 1. *Versu. Si verò contigerit.* Diaz *cap.* 132. *num.* 4. Molina cit. *disp.* 481 contra Sanchez *lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 29. & alios, quos ipse citat.

127 *Quæres* 36. An bona clericorum sint subiecta fisco? illorum bona sunt primo, patrimonialia, & aquisita ex industria personæ: secundo, aquisita titulo officij sacerdotalis, pro missis, officijs, concionibus, funeralibus, administratione Sacramentorum. Tertiò, beneficia Ecclesiastica. Quartò, fructus beneficiorum, aut quę intuitu Ecclesię illis donantur, sic distinguit Sanch. *lib.* 2. *c.* 20. initio.

128 *Resp.* Bona primi, & secundi generis confiscantur, quia sunt transitoria etiã ad extraneos, quibus clericus illa relinquere potest, *ex cap. Quia nos* 5. *de test am.* neque prohibentur confiscari. Ita Couar. *lib.* 2. *Var. c.* 9. *n.* 12. Sanch. *lib.* 2. *c.* 20. *n.* 22. & 23. Farin. *q.* 190. *n.* 160. Sou. *lib.* 3. *c.* 13. *n.* 5. & 6. Spectat autẽ confiscatio adiudicẽ Ecclesiasticum, & bona ad eius fiscũ, Farin. *q.* 190. *n.* 158. Benefi-

129 cia, quę tertij generis bona sunt, prohibentur confiscari, expressè *Clem.* 2. *de haret.* præsumentes id facere incurrunt excommunicationem reseruatam, donec satisfecerint. Eam incurrunt Inquisitores, & eorum Commissarij, seu Vicarij eorum, & Vicarij Episcopi, seu Capituli, non autem ipse Episcopus. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 5. & 6. Farin. *q.* 190. *num.* 162. Sousa *lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 1. Beneficia igitur non confiscantur, sed ipso iure vacant, ex dictis *q.* 14. Confiscantes beneficia per ignorantiam modò non sit affectata, & crassa excusantur ab excommunicatione, ex Tabien. Suar. Sanch. & Farin. cit. Sousa *lib.* 3. *cap.* 13 *num.* 2.

Quarti generis bona de iure communi *cap. Excommunicamus* 14. §. *Damnati, de haret.* prohibentur confiscari, sed 130
applicanda sunt Ecclesijs, à quibus clerici stipendia acceperunt. Sed quoniã de omnibus aquisitis ex fructibus, & pecunijs suorum beneficiorum clerici disponere modò possunt, ideo cum non dicantur bona Ecclesiæ, sed clerici, consequenter subiecta sunt fisco Ecclesiastico. Ita doctoribus allegatis Farinac. *q.* 190. *num.* 160.

Quæres 37. An hæreticus reconciliatus recuperet bona sibi confiscata?

Resp. Dominus fisci non tenetur, sed 131
solum ex gratia id facere potest, *cap. Vergentis* 10. *de haret.* ibi! *Nec ad eos bona eorũ reuertantur, nisi eis ad cor reuertentibus, & abnegantibus hæreticorum consortium misereri aliquis voluerit.* Ita Glosa *ver. misereri*, & ibi Anchar. Felin. Abbas, & alij, Farin. *q.* 190. *num.* 144. Spontè cõparenti nõ confiscantur alijs citatis Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 42. *num.* 11. Relapsis nũquam fit restitutio, Glos. *ver. Ad audientiam cap. Ad abolendum* 9. *de haret.* Decian. *lib.* 5. *crimin. cap.* 14. *num.* 2. Restitutio autem numquam intelligitur facta nisi de illa fiat expressa mentio, ex eodem Decian. *num.* 9. Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 4. in fine. Demum fiscus habita apprehensione bonorum, & eis in contractum deductis cum tertio, non solet ea condonare hæretico pœnitenti, ideo spem durat vsque ad sententiam, postquam nullus auditur iuxta præcitatum caput: *Ad abolendum*.

Quæres 38. An bona religiosi si hæretici sint subiecta fisco?

Resp. Nequaquam, quia ipse nihil 132
proprij habet, sed simplicem vsum facti, *ex c.* 3. *de verb. signif. extrau. Ioan. XXII* Quare illorum proprietas, & vsus fructus spectat ad religionem. Ita Sanch. *lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 13. & 14. Sousa *lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 3. & 4. vbi dicit, confiscãtes incurrere excõmunicationem *Clem.* 2. *de haret.* quæ excommunicat confiscantes bona Ecclesiarum indistinctè, ac

Ll proin-

proinde siue in Ecclesiarum regularium siue secularium.

Quæres 39. Quinam hæretici tradẽdi sint curiæ seculari pro vltimo supplicio?

133 *Resp. Primò*, hæreticus relapsus sine vlla audientia *ex cap. Ad abolendum* 9. *de hæret. Secundò*, hæreticus impœnitens ex eod. capite & dixi *cap.* 9. *q.* 30. *Tertiò*, Dogmatista, & hæresiarcha *ex cap.* 9. *q.* 27. *Quartò*, non sacerdos celebrans. *Quintò*, non sacerdos audiens cõfessiones. *Sextò*, abutens Sacramento altaris. *Septimò*, negans vnitatem, & Trinitatem Dei. *Octauò*, negans conceptionem Iesu Christi de Spiritu sancto. *Nonò*, negans eiusdem Virginitatem perpetuam. *Decimò*, negans mortem Christi propter nostram redemptionem. Hęc ex doctoribus refert Farinac. *q.* 193. *num.* 39. Ad hoc autem, vt quis tradatur vltimo supplicio petimendus, in eo verificandæ sunt quinque conditiones, quas recensui *cap.* 9. *q.* 30. *n.* 110. Si clericus tradẽdus est, denudetur prius omnibus beneficijs, officijs, & dignitatibus, & degradetur iuxta *cap. Abolendã* 9. *de hæret. & cap.* 1. *eod. in* 6.

Quæres 40. Quibusnam pœnis afficiantur non tradendi curię seculari?

134 *Resp.* Sequentibus, exilij, carceris, fustigationis, pecuniæ, triremium, & alijs corporalibus. De pœnis iuris sufficienter dictum supra, de quibus Farinac. *q.* 182. §. 3.

Quæres 41. An hęretici mortui, & eorum fautores puniendi sint, qui dum viuerent, erant incogniti?

135 *Resp. Primò*, carent Ecclesiastica sepultura supra *sub q.* 17. *num.* 97. *Secundò*, nullam cum Ecclesia communionem habent, neque pro illis orandum est, *cap. Firmissimè* 3. *cap. Sicut* 8. *de hęret. Tertiò*, Episcopus instituens hæredem hæreticum, aut paganum, etiam consanguineum, post mortem quoque denuntiandus est excommunicatus, *cap. Si quis* 5. *eod. cap. seq.* extenditur ad omnes clericos dictũ de Episcopo. *Quartò*, Inquisitores possunt compellere hæredes fautorum hæreticorum, qui tamen hæretici non erant, ad implendam pœnitentiam iniunctam in bonis temporalibus, secus si mortui sint, antequam fuerit pœnitentia iniuncta, *cap. Accusatus* 8. *de hæret. in* 6. §. *Si verò, & seq.* §. *In eo vero*, mortuus hęreticus talis declarari potest, ad finem confiscandi eius bona. *Quintò, cap. Sanè profertur* §. 24. *q.* 2 136
dicitur, quod hæretici etiam post mortem sunt excommunicandi, idest, declarandi incidisse in excommunicationem, vt nullus audeat pro ipsis orare, vnde eorum corpora exhumanda sunt, si secerni possunt ab alijs cadaueribus, & comburenda, aliter eius comburitur statua, id tamen faciendum non est, nisi plenè probato delicto, sicut probaretur, si viuus esset condemnandus. *Sextò*, licet morte crimina extinguantur *l. Defuncto ff. de iud. publ.* excipitur tamen hęresis crimen, de communi Sanctar. *cap.* 27. *de hæresi dub.* 1. *num.* 12. quod nũquam prescribitur quoad duo, nimirum quo ad damnandum eius nomẽ, & quo 137
ad comburẽdam eius statuã, Simanch. *de Catholic. institut. tit.* 18. *num.* 14. Graff. *part.* 1. *lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 12. Sanch. *lib.* 2 *cap.* 22. *n.* 42. Sousa *lib.* 2. *cap.* 50. *n.* 1. quidquid dicant nonnulli apud Dianã *par.* 4 *tract.* 7. *resolut.* 28. §. *Sed restat.* Eorum 138
bona subiecta sunt fisco, contra quem fit præscriptio quadriginta annorum per possessores bonorum hæretici damnati, *cap. fin. de præscript. in* 6. etiam respectu fisci laici, & hęc opinio magis iuridica est, quam sequuntur multi, quos pro se citat Diana circa fidem dictæ Resolut.

Quæres 42. An Principes laici, vti Imperator, Reges, & alij hæretici subsint prædictis pœnis, vel saltem eisdem puniri possint, & priuari suis dominijs, & principatibus?

Resp. Ligantur omnes excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini, & alijs spiritualibus pœnis, illa enim Bulla est amplissima, & rigorosissima nullum genus personarum excipiens, hoc ipso, quod subijcit Reges, & Imperatores, neque enim verus est Imperator, qui fidẽ Catholicam, ad quam tuendam iuramen- 139

mento se constringit, non defendit. Confiscationi dominij, imperij, & bonorum ipso iure non subditur, quamquam id censeant nonnulli probabiliter, ob eminentiam suæ dignitatis, nihilominus à Papa omnibus priuari potest Imperator, & Reges, Sicut deponi possunt pro alijs delictis, iuxta probata *cap. 5. n. 35, et 62.* Cæteri inferiores Principes indistinctè subdi pœnis colligitur *ex cap. Ad abolendum, §. Statuimus, et cap. Excommunicamus, §. Moneantur, de haret.* Cum his tamen cautè agendum, & cum magna circumspectatione, maximè potentibus, quia vis quandoque excæcat delinquẽtes, qui per alijs innocentiores esse contendunt, & putant magnum inferre crimen gloriæ suæ, si suos fateantur errores.

Quæres 43. An simpliciter suspecti de heresi sint excommunicati, irregulares, infames, priuati omnibus officijs, & gradibus, atque inhabiles ad quęcumque officia? Sermo est de suspectis, non ex fautoria, de quibus superius dictum fuit, sed ex alijs delictis blasphemiæ, solicitationis, poligamiæ, &c. de quibus initio.

Resp. Suspectus de hæresi simpliciter,
140 & tertio modò pœnitentiatus in Sancto officio non religiosas, nullas incurrit de iure pœnas, præter infamiam facti, & iuris, ratio est, quia contra huiusmodi in iuribus nulla pœna reperitur, vt probatum fuit *sub num. 62. 84. & 92.* Confirmatur id ex Decreto S. Congr. contra Religiosos allato infra *cap. 27. q. 14.* vbi pœnitentiati regulares in S. Officio censentur inhabiles ad omnes suæ religionis gradus, & officia, nulla autã fit mentio de habitis gradibus, & officijs, ergò eorum priuationem de iure non incurrunt, quamquam alioquin priuandi sint, quia indecens est infamem remanere in officio. Quare Rector Ecclesiæ, superior monasterij, Definitor, & huiusmodi officiales honoris remouẽdi sunt. Item Doctores, & alij collegiati excludẽdi sunt à collegio indigni enim sunt ciuili, & collegiali conuersatione aliorum.

Quæres 44. An huiusmodi in S. Officio pœnitentiati possint Sacerdotes, & alij in ordinibus constituti ministrare, & promoueri ad ordines?

Resp. Nequaquam, quia sunt irregulares ex infamia facti, & iuris ex superius adductis. Verum quidem est, quod dispensari possunt si sunt religiosi, à suis superioribus maioribus in suspectis, & suscipiendis, absolutis pœnitentijs, vel post aliquale tempus, si vitæ eorum emendatio id suadeat, & necessitas ministrandi in Ecclesia. Immo peracta pœnitentia videtur sublata infamia facti ex dictis *sub num. 68.*

CAP. DECIMVM III.

DE NEGANTIBVS VNITATEM, TRINITATEM, INCARNATIONEM DEI, ET VIRGINITATEM B. MARIÆ.

SVMMARIVM.

1 *Refertur Bulla Pontificia.*
2 *Quinque articuli principales.*
3 *Alij sub illis contenti.*
4 *Negantes articulos accessorios non subduntur pœnis.*
5 *Subditur asserens B.M. cognitam fuisse à Ioseph.*
6 *Virginitatis miraculum cognoscitur ex partu.*
7 *Asserens B. M. habuisse alium maritum hæreticus est.*
8 *Ignorantia horum articulorum, vel Bulla non excusat.*
9 *Cardinales, Imperator, & Reges non subduntur huic Bullæ.*
10 *Bulla vbique obligat, licet impediatur eius publicatio.*
11 *In graue præiudicium fidei.*
12 *Priuilegia huius generis Papa non concedit.*
13 *Subuersus, & relapsus idem.*

CAPVT

CAP. DECIMVM III.
DE NEGANTIBVS VNITATEM. TRINITATEM, INCARNATIONEM DEI, ET VIRGINITATEM B.MARIÆ.

AVLVS Papa IV. edidit Bullam incip. *Cum quorumdam*, in ſubſtãtia incluſã in alia Clem. VIII. incip. *Dominici gregii* illius innouatiua, & extenſa apud Quaranta *ver.Hæretici*, Bariolam in calce Flores Director. Inquiſit. Dianam ad finem *par.4.* cum alijs Bullis ſpectãtibus ad Tribunal S. Inquiſitionis; de ea agentes refert Doctores Farinac. *q.* 193. *num.* 39. Referam ex parte prout facit ad præſens negotium.

1 *Dominici gregis diuina prouidentia, &c. Qui nimirum aſſeruiſſent, dogmatizaſſent, vel credidiſſent, Deum Omnipotentem non eſſe Trinum in Perſonis, & incompoſitam omnino, indiuiſaque vnitate ſubſtantiæ, & vnum vnatnet ſimplici diuinitatis eſſentia: aut Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum non eſſe verum Deum eiuſdem ſubſtantiæ per omnia cum Patre, & Spiritu Sancto: aut eumdem ſecundum carnem non eſſe conceptum in vtero beatiſſimæ ſemperquè Virginis Mariæ de Spiritu Sancto, ſicut cæteros homines ex ſemine Ioſeph: aut eumdem Dominum, & Deum noſtrum Ieſum Chriſtum non ſubijſſe acerbiſſimam Crucis mortem, vt nos à peccatis, & ab æterna morte redimeret, & Patri ad vitam æternam reconciliaret: aut eamdem Beatam Virginem Mariam non eſſe veram* Dei Matrem; *nec perſtitiſſe ſemper in Virginitatis integritate, ante partum ſcilicet, in partu, & perpetuo poſt partum; pro ſubuerſis,*

ucrsis, & relapsi in hæresim haberi, & vt relapsi Curiæ seculari tradi, & per ipsam Curiam debitis pœnis in relapsos statutis puniri possent, in omnibus, & per omnia perinde, ac si verè, & realiter relapsi essent, & eos relapsos esse constaret. Et infra Clemēs post illius approbationē ex motuproprio, certa Sciētia, & ex plenitudine potestatis subiungit sequentia verba. *Supradictos omnes, & singulos, qui hactenus in similes errores, aut eorum aliquem lapsi sunt, aut in posterum prolabentur, attenta dictorum errorum grauitate, & enormitate, cuiuscumque dignitatis, gradus, ordinis, vel conditionis existant, nulla illis etiam ignorantiæ supradictæ constitutionis excusatione suffragante, pro subuersis, & relapsis in hæresim haberi, et tamquam relapsos curiæ seculari tradi, et per eamdem curiam debitis pœnis in relapsos statutis puniri posse, auctoritate Apostolica tenore præsentium perpetuo statuimus*.

Pro intelligentia huius Bullę nonnullæ quæstiones de more proponendæ, & resoluendæ sunt.

Quæres Igitur primò, quinam, & quot sint illi articuli, quos negantes tradendi sunt curiæ seculari?

2 *Resp*. Doctores supracitati initio enumerant quinque. Primus, est de Trinitate personarum in diuinis. Secundus, de Diuinitate Iesu Christi. Tertius, de eiusdem Cōceptione de Spiritu Sancto. Quartus, de eius morte pro nostra redemptione. Quintus, de Maternitate, & perpetua Virginitate Beatæ Mariæ. Negātes igitur hos omnes articulos, aut vnum ex illis tradendi sunt curiæ seculari.

Quæres 2. An negantes solum principales articulos tradendi sint curiæ? An etiam negantes alios sub illis contentos accessoriæ? Pro cuius difficultatis resolutione.

3 Notandum est in supradicta Bulla non solum enumerari illos quinque principales articulos iam expressos, sed etiam alios, qui prædictis, cum quibus habent connexionem, accedunt. Nam sub primo de Vnitate, & Trinitate exprimuntur sequentes. Deus est incompositus. Deus est substantia vna, & indiuisa. Deus est substantia simplex, isti igitur articuli comprehendunt sub primo principali, quod scilicet: Deus est vnus, & trinus. Sub secundo de Diuinitate Iesu Christi, qui est verus Deus, continetur quod est eiusdem substantiæ cum Patre, & Spiritu Sancto. Sub tertio de Conceptione Iesu Christi in Vtero Virginis de Spiritu Sancto, cōtinetur, quod non est ex semine Ioseph conceptus. Sub quarto de morte Christi cōtinetur, quod fuit mors Crucis, quod mortuus est, vt nos redimeret à peccatis, & à morte æterna, atque vt nos reconciliaret Patri ad vitam æternam. Reliqui duo de Maternitate, & perpetuitate Virginitatis ambo sunt principales articuli, cum illis nihil addatur. Quæstio igitur est, an negans vnum ex illis articulis accessorium subijciatur pœnis huius bullæ; vt, si neget simplicitatem in Deo; si affirmet Iesum conceptum fuisse ex semine Ioseph?

Resp. Negans vnum ex illis articulis accessorium non subiacet pœnis huius Bullæ, ratio est, quia per hoc non negat Vnitatem, Trinitatem, Incarnationem, Maternitatem, aut Virginitatem, qui articuli principaliter intenduntur à legislatore, vt illibati, & intacti remaneant, & ab omnibus credantur, propositis pœnis in dicta Bulla contra illos negantes. Confirmatur, quia pœna locum non habet, vbi non est violatio principalis, Glos. *fin. cap. Significantibus, de off. deleg*. per iura illi allegata. 4

Quæres 3. An credens B. M. fuisse quidem Virginem ante partum, & in partu, sed post non, asserendo cognitam fuisse à Ioseph viro suo subijciatur his pœnis.

Resp. Affirmatiuè, quia articulus iste principaliter consistit in perpetuitate Virginitatis maximè ex partu, & post partum, non enim mirabile est puellam esse Virginem ante matrimonium, nam omes præsumuntur tales, cum opus sit naturæ producere hominem Virginem; 5

neque

neque post contractum matrimonium non consumatum, quia adhuc manet carnis integritas, sed miraculorum in
6 eo consistit, quod puella virgo manens concipiat,& parturiat, intacto manente claustro virginali, hoc fuit singulare priuilegium B.M. quæ etiam in partu,& post partum perpetuò virgo mansit, de fide tenendum. Vide Suar. *tom.2. de Incarnat. disp.* 5. vbi late de Virginitate Beatæ Mariæ.

Quæres 4. An asserens Beatam Mariam præter Ioseph habuisse alium maritum, cum quo tamen perpetuo seruauit virginitatem, sicut cum Ioseph, subijciatur pœnis huius Bullæ?

Resp. Negatiuè,quia per hoc non ne-
7 gat Virginitatem perpetuam Beatæ Mariæ, ex suppositione, quod neutrum virum cognouit. Est verò hæreticus, quia nullum Sponsum, nullum virum habuit Beata Virgo præter Ioseph, Matthæi *cap.1. num.*18. 19.*&* 20. Lucæ *c.1. num.*27. Vide D.Thomam *par.* 3. *q.* 29. *art.2.* ex quo iste grauissimè, & sine remissione vltimo supplicio venit puniendus, quia malitiosè, & artificiosè nimis detrahit integritati intactæ semper Virginis.

Quæres 5. An ignorantia horum articulorum fidei, & huius Bullæ excuset negantem huiusmodi articulos?

8 *Resp.* Ignorantia illorum articulorũ, aut huius Bullæ, seu pœnarum in ea cõtentarum neminem excusat. De ignorantia Bullæ, & Pœnarum eius,expressè dicitur in eadem Bulla, ibi: *Nulla illis etiam ignorantiæ supradictę constitutionis excusatione suffragante.* De ignorantia prædictorum articulorum constat, quia illi articuli sunt ex primis, qui ab omnibus sciti debent, cum solemnizentur publicè in omnibus Ecclesijs, & sint principia nostræ salutis, de quorum necessaria cognitione egi *c.1. q.*24. *&* 25. ita quod prædictorum ignorãtia sit improbabilis, & culpabilis. Quare allegantes ignorãtiam siuè articulorum, siuè Bullæ, aut pœnarum in ea contentarum, merito audiendi non sunt, sed puniendi, quia illorum ignorantia vitiosa est, & digna seuera correctine.

Quæres 6. An huic Bullæ subijciantur Cardinales, Imperatores, & Reges, qui in omnibus censentur excepti nisi exprimantur?

Resp. Videntur excepti, quia non comprehenduntur sub illis clausulis, 9
Cuiuscumque dignitatis, gradus, ordinis, vel conditionis existant. Non sufficientibus afficere tam eminentes personas. Quamquam alioquin, si isti inciderent in tã graue scelus seuerius alijs castigandi essent, eo enim grauius aliorum peccarent, quo eorum gradus sublimior, & excellentior est.

Quæres 7. An habeat hæc Bulla suum effectum in illis locis, vbi eius publicatio impeditur.

Resp. Affirmatiuè, quia facta de mo- 10
re publicatione Romę afficit omnes per totum orbem, ac si singulis intimata fuisset, vt dicitur in Bulla iuxta sequentia verba. *Factaque publicatione huiusmodi, omnes, qui in Vrbe post mensem, qui verò extra eam, & citra montes, post quatuor menses, & qui demum vltra montes fuerint, post decem menses à die publicationis huiusmodi computandos, perinde afficere, et arctare, ac si eorum cuilibet personaliter intimatæ fuissent.* Fuerunt autem datæ die 3. & publicatæ die 14. Februarij 1603. & ideo præfixum tempus respectu omnium nunc hoc anno 1645 iamdiu præterijt.

Quare in quibusdam Monarchijs, & 11
Rebus publicis, quæ plus alijs sapere volunt, reus penarum huius Bullæ non potest allegare illius non receptionem ex omissa publicatione eius, quia Papa se declarat, post præfixum tempus, ita omnes afficere, & arctare, ac si singulis ipsamet Bulla fuisset publicata, & intimata. Neque allegatio priuilegij Pontificij, vt nullæ Bullæ, aut aliæ ordina- 12
tiones publicentur, Republica resistente quidquid prodest, quia nullus Pontifex concedit, neque concedere potest priuilegium, quo sanctæ fidei præiudicetur, & hæresibus foueatur, vt accideret, si

priui-

priuilegium extenderetur ad Bullas spectantes ad Sanctum Inquisitionis Officium.

Quaeres 8. Quis dicatur hæreticus subversus, & relapsus, & de quo sit mentio in hac Bulla?

13 *Resp*. Pro eodem accipiuntur hæreticus subuersus, & relapsus, & satis de relapsis dixi *cap.9. q.28*. Qui autem semel negauit vnum ex dictis articulis, quāuis propriè nō sit dicendus relapsus, quia non bis, sed semel lapsus fuit, si inspiciamus vim vocabuli, nihilominus legislator statuit, hunc connumerari, & haberi inter relapsos in ordine ad subeūdum pœnam relapsorum, quæ est, vt curiæ seculari tradatur ad vltimum supplicium, & hoc faciendum est irremissibiliter, & sine audientia, vt colligitur ex *cap. Ad abolendum 9. de hæret*. Immanitas autem, & atrocitas delicti exigit, vt huiusmodi peruersi homines fidem catholicam subuertentes irreuocabiliter vltimo plectantur supplicio, vt alij perterriti sanctam fidem totis viribus, & corde prosequantur.

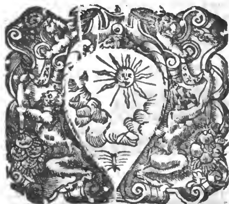

CAPVT

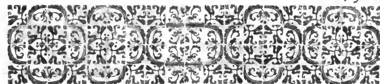

CAP. DECIMVM IV.

DE LIBRIS PROHIBITIS.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia ius habet prohibendi libros prauos.*
2 *Papa prohibet libros.*
3 *Inquisitor in suo territorio,* 17. 19.
4 *Laicus princeps primo non prohibet.*
5 *Comburendi sunt libri prohibiti,* 40.
6 *Negantes potestatem prohibendi illos sunt heretici.*
7 *Comburendi non sunt ante prohibitionē.*
8 *Cōbustio enim est executio sententię.* 9.
9 *Combustio priuata non admittitur.*
10 *Est peccaminosa.*
11 *Sine excommunicatione iuris.*
12 *Cum ea tamen Edictorum Inquisitorū.*
13 *Libri prohibiti, & suspecti quomodo differunt.*
14 *Corrigere libros iam interdictos spectat ad superiores.*
15 *Priuatus suum opus iam damnatum non corrigit.*
16 *Nomen auctoris à solo tribunali supremo damnatur.*
17 *Inquisitoris munus est prohibere libros,* 3. 19.
18 *Prohibitio modo exercetur per supremū tribunal.*
19 *Prohibitio Inquisitoris afficit subditos tantum.*
20 *Regulares non prohibent libros.*
21 *Testamentum de libris prohibitis nullum est.*
22 *Inquisitori arbitrarium est tradere fidem de receptis libris.*
23 *Licentia legendi illos raro esset concedenda, & nisi doctis.*
24 *Licentia hęc spectat solum ad supremū tribunal.*
25 *Bulla Vrbani VIII. reuocantis omnes licentias.*
26 *Episcoporum.*
27 Quomodolibet *includit quāuis modo.*
28 *Clauſ.* Speciali nota, & mentione dignis. 38.
29 *Ex officio non habet Episcopus legere prohibita.*
30 *Gregorij Bulla non reuocabat licentias Episcoporum, & Inquisitorum.*
31 *Inquisitorum licentiæ generales reuocatæ.*
32 *Modò requiritur specialis, aliàs non licentiant.*
33 *Bulla Cœnæ reuocat licentias legendi libros hęreticorum.*
34 *Regularibus sublata priuilegia legendi.*
35 *Licentia, & priuilegium idem sunt.*
36 Omnes, & singuli *etiam priuilegiata includit.*
37 Quibuscumque personis *easdem includit.*
38 Speciali nota, & mentione dignis. *etiam Reges.* 28.
39 Pro expressis, & insertis habentes.
40 *Comburendi libri tantum prohibiti.*
41 *Nullus casus necessitatis videtur dari.*

CAPVT

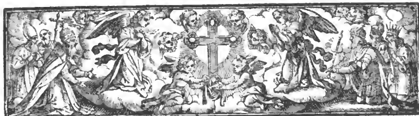

CAP. DECIMVM IV.

DE LIBRIS PROHIBITIS.

1 ERTISSIMVM est in Ecclesia Dei esse potestatē prohibendi, & damnandi libros cum suis auctoribus, qui tractant contra Catholicam religionem, & bonos mores; id quod antiquissimum est obseruatum etiam tempore Apostolorum *cap.*19. Act. *num.*19. vnde & Constantinus Imperator ex Decreto Concilij Nicæni libros Arij iam in Cōcilio prohibitos comburi mandauit. Sed accedamus ad quæstiones.

Quæres 1. Ad quos nam superiores spectat prohibere libros, qui sunt contra religionem Christianam, & bonos mores?

2 *Resp.* Spectat primò ad Summum Pontificem, deinde ab eo dependenter ad Sacram Inquisitionem Romanā Vniuersalem, deinde ad Episcopos, & Inquisitores, demum etiam ad superiores laicos spectat eisdem prohibitis iam per Ecclesiasticam potestatem adijcere pœnas contra suos subditos retinentes, aut legentes libros prohibitos.

Totum id patet ex Concilio Tridentino *sess.* 18. *et sess.*25. de indice librorum, & in ipso Indice, in quo fit mentio de potestate supradictorum Ecclesiasticorum in corrigendis, & prohibendis libris. De Episcopis, & Inquisitoribus sæpius in dicto Indice, in Præfatione, §. *At verò*; Item in Regula 1.4.5.6.7.8. *et* 10. vbi dicitur. *Liberum sit Episcopis, aut Inquisitoribus generalibus, secundum facultatem, quam habent, eos etiam libros, qui his regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis Regnis, aut Prouincijs, vel Diœcesibus expedire iudicauerint.* De Principibus Catholicis habetur, *l. Damnato,* §. *Nec verò impios libros, C. de heret, et l. Quicumque,* §. *Nulli etiam C. eod. ordinatur,* vt publicè comburantur. Vide Bellarm. *lib.*3. *de laicis, cap.*20. Ricciull.

3 4

lib. 5. cap. 21. & 22. Laica igitur pote-
stas directè, & immediatè libros hæreti-
corum, aut aliter suspectorum de hæresi
condemnare non potest, quia causas
hæresis tractare spectat solum ad pote-
statem Ecclesiasticam, & nullatenus ad
laicam *ex cap. Vt Inquisitionis 18. de
hæret. in 6.*

Quæres 2. An libri prohibiti combu-
rendi sint ab Inquisitoribus?

5 *Resp.* Affirmatiuè, Tum quia, hære-
ticorum libri comparantur zizanię cũ
ipsis hęreticis ex D. August. in quæstion.
Euangel. super *cap. 13.* Matthęi, sed zi-
zania alligarur in fasciculos, & traditur
comburendum igni ex eodem *cap. 13.*
ergò & hæreticorum libri. Tum quia,
condemnare libros hæreticorum est il-
lorum vsum hominibus auferrè, ac pro-
inde tamquam inutiles abolendi sunt
per ignem, qui comparari possunt vitis
ligno, quod ad nihil deseruit, nisi ad es-
cam ignis, Ezechiel. *cap. 15. num. 4.*
Ioan. *cap. 15. num. 6.* eiusdem palmiti,
qui à vite separatus mittitur in ignem,
sicut igitur lignum & palmes vitis, extra
ipsam vitem, & ab ea separata nulli pro-
sunt, ac proinde tamquam inutilia mer-
cedem ignis recipiunt, ita libri hæreti-
corum seiunctià veritate fidei, quę vitis,
& vita hominis est, in escam ignis tra-
dendi sunt, cum alium vsum non ha-
beant. Tum quia, libelli famosi lacerã-
di sunt, & comburendi, *l. Vn. C. de libell.
famos. relata cap. fin. 5. q. 1.* qui tantum
lædunt famam proximi, ergo à fortiori
libri hæreticorum, quibus hæretici co-
nantur destruere fidem Catholicam in
conuitium, & contumeliam diuinę ma-
iestatis. Tum quia, ita expressè habetur
in quadam Bulla Iulij III. registrata à Pe-
gna, de qua Azor. *part. 1. lib. 8. cap. 16.
q. 11.* Ita præcitati cum alijs, quos citat
Farinac. *q. 180. num. 40.* Ricciull. *lib. 5.*
6 *c. 21. & 22.* Layman. *lib. 2. tr. 1. c. 13. fi-
ne* Suar. de fide *disp. 20. sect. 2.* vbi ait,
esse hęreticos negantes hanc potestatẽ
prohibendi, & comburendi libros per
Ecclesiam Catholicam. Hęc autem
potestas residet primum apud sedem
Apostolicam, & eius Congregationem
super hæreticam prauitatem, apud Cõ-
cilia tum generalia, tum prouincialia,
apud Episcopos, & Inquisitores, quibus
omnibus ex officio incumbit custodire,
& conseruare sanctam fidem intactam,
& illibatam à calumnijs hæreticorum,
hos corrigendo, & puniendo, illorumq.
errores, & hæreses solidis, rationibus cõ-
futando, & extirpando, atque illorum
libros tradendo igni, Verum quidem
est, quod libri hęreticorum de hęresi tra- 7
ctantes ex professo contra Catholicam
fidem ab Episcopis, & Inquisitoribus
statim non sunt comburendi, sed trans-
mittendi ad supremum tribunal, quod
de illis iudicium ferat de confutatione
errorum, vt hęresibus reiectis per argu-
menta Catholica, vt possint deinde cõ-
buri, Combustio igitur facienda est,
post factum iudicium condemnationis,
ea enim est quasi exequutio sententiæ 8
cõdemnationis, ita quod inter vtrumq;
ue aliquod tẽporis spatium interueniat.

Quæres 3. An quis propria auctori-
tate possit comburere libros prohibi-
tos? Videtur, quod sic. Tum quia, de
libellis famosis ita dicitur *cap. fin. 5. q. 1.*
ibi: *Si verò easdem cartulas vel non sta-
tim corruperit, vel igne combuserit, &c.*
Tum quia *cap. Dura 4. de crim. falsi
§. Adijciẽtes,* ibi: *Quod si quis literas falsas
se habere cognoscit, intra viginti dies literas
illas aut destruat, aut resignet.* Ratio est,
quia æquæ satisfit fini prohibitionis &
abolitionis, nimirum, vt à nullo legan-
tur, sed cedant in obliuionem, siue pro-
pria auctoritate, siue publica comburã-
tur, in vtroque enim casu sufficienter ad
nihilum rediguntur. Quibus non ob-
stantibus.

Resp. Nullus potest propria auctori-
tate comburere libros prohibitos aliter
peccat, non tamen aliquam incurrit
iuris pœnam, sed tantum excommu-
nicationem ab Inquisitoribus positam.

Primum, quod nullus priuatim com- 9
burat illos, suadetur, Tum quia, adest
obligatio tradendi illos Inquisitoribus
ex Bulla Iulij III. cit. in præcedenti quę-
stione; & ex illorum edictis, Tum quia,
huiusmodi combustio est actus iudicia-
lis,

lis, & publicus, cũ, superius dixi, sit executio illatę sētētię prohibitionis librorũ, cũ prohibeãtur in ordine ad abolitionē & concremationem, ergo id præstandum est ex ordine superioris, non propria auctoritate. Tum quia per priuatam auctoritatem comburens impedit ius Inquisitoris inuestigandi, cuiusnam sit liber, & apud quos antea fuerit. Inquisitor enim ex officio inuigilare debet super huiusmodi libros eorum auctores, & retentores, ne foueatur hęresis, & hęretici. Tum quia, sicut hęreticus deferendus est ad sanctum tribunali, & non sufficit correctio fraterna, vt dicam suo loco; ita pari ratione, non sufficit priuata combustio quasi quędã species correctionis, sed liber deferendus est ad superiorem. Confirmatur, quia liber accessorie se habet ad auctorem hæreticũ, ergo vterque deferendus est, accessoriũ enim sequitur naturam sui principalis. Tum quia, quandoque sequeretur aliquem librum comburi ante prohibitionem. Ita docent Deltius *lib.5. sect.* 17 §.*Sunt autem tales libri*, Sanch. *lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 56. ex illis Farin. *q.* 180. *num.*40. *fine*. Lazana *tom.* 4. *ver. libri num.*16. Ricciull. *lib.*5. *cap.* 24. Suar. de fide *disp.*20. *sect.* 2. *num.* 23. Portel. *ver. libri n.*13. In oppositum sunt Zãchinus, Repertorium Inquisit. Filliuc. cum alijs citatis à Diana *par.*1. *tract.*11. *Resol.*37.

10 Secundum, quod peccet, tradunt supradicti, quia agitur de inobedientia in re magni momenti, ideo abstinendum ab huiusmodi combustione. Confirmatur ex edictis Inquisitorum, qui præcipiunt, consignandos esse huiusmodi libros officio Inquisitionis.

11 Tertium, quod non incurrat excommunicationem iuris, probatur, quia in eam excommunicationem incurrunt solum retinentes, aut legentes libros prohibitos, vt dicemus infra *q*.25. sed comburens ex hoc actu non legit, neq; retinet, immo ponit obstaculum lectioni, & retentioni, hoc ipso, quod librum comburit. Ita Sanch. *lib.*2. *c.*10. *n.*56. Portel *ver. libri prohibiti num.* 13. Suar. de fide *disp.*20. *sect.* 2. *num.*22. Lazana *tom.*4. *ver. Libri num.*24. Carena *part.*2. *tit.*10. *num.*58.

Quartum, quod comburens librum prohibitum incurrat excommunicationem latam ab Inquisitore in suo edicto, probatur, quia in edictis Inquisitorum, quæ hodie vnius sunt formæ, imponitur obligatio quibuscumque deferendi hos libros Inquisitoribus intra præfixum tempus sub pœna excommunicationis, de qua dictum alibi in hoc opere; sed illos sponte comburens intendit non deferre illos ad sanctum officium; ergo vti inobediens hanc censuram incurrit. Confirmatur, quia ante combustionem habet obligationem consignandi libros, quos vult comburere, ergo positum huiusmodi impedimentum tradendi per combustionem non tollit precedentem inobedientiam contractam antecedentem ad combustionem, eo quod libros non consignauit cum poterat. 12

Allata in contrarium nõ vrgent, quia in illis locis id exprimitur, vt propria voluntate illæ scripturæ possint lacerari, non sic libri hæresum, obstante in contrarium prædicta Bulla Iulij III, & edictis Inquisitorum, in quibus mandatur illorum consignatio; quod suadetur ex allatis rationibus in probatione partis primæ; præterquamquod libelli famosi sunt contra personas priuatas, aut saltē respiciunt priuatum, libri vero prohibiti semper sunt in præiudicium vniuersalis Ecclesiæ Catholicæ, ideoin istis cautius procedendum est, quare eorum combustio spectat ad superiores, non ad priuatos.

Quæres 4. An, & quæ differentia sit inter libros prohibitos, & suspensos? In iure, neque in indice librorum prohibitorum, aut eius regulis, ne verbum quidem inuenio huius vocis, *Suspensio*, sed tantum vsus est verborum *Prohibere*, & *Damnare*. Nihilominus apud sacram Congregationem Indicis librorum prohibitorum modo est in vsu ea differentia, vt videre est in postremo Indice Romæ, & alibi excusso.

Resp. Differunt in eo, quod libri, qui prohibentur, nullatenus permittuntur, 13

sed

sed omnino abolentur, & quod illi vel sint compositi ab hæreticis formalibus Christianæ religionis inimicis capitalibus; ac proinde eorum damnato Auctore simpliciter damnantur, & intelliguntur omnino prohibita, & damnata eorum opera, scripta, & libri, *cap. 1. dist. 16 cap. Fraternitas 2. de haret.* vel quia fere ex omni parte continent errores contra fidem, & bonos mores, ita quod in eis nihil boni inueniatur, quod correctione sit dignum, ideo simpliciter, & omninò abolentur, immo & si aliquid etiam notabile continerent, damnantur ob periculum fidelium, & in detestationem auctoris hęretici, qui nulla memoria dignus est. Libri vero suspensi sunt illorum auctorum, qui formaliter non sunt hęretici, nihilominus sunt suspecti propter aliquas propositiones falsas, aut cōtra fidem, aut bonos mores, sed quia ex maiori parte continent sanam doctrinam, & sint in hoc vtiles, non prohibentur, sed suspenduntur, nec permittuntur, donec corrigantur. Exemplum sit in Historia Bernardini Corij Mediol. quę fuit suspensa die 16. Martij 1621. eo quod in ea nonnulli errores lapsi erant, sed quia valde vtilis est fidelibus ideò non fuit abolita, sed permissa ex correctione. Quandoque liber suspenditur, donec corrigatur ab Auctore, quod si non præstiterit infra præfixum tempus, suspensio transit in prohibitionem. Habes exemplum in quodam Disputatione de Cœlo Cæsaris Cremonini Genuēsis in scola Patauina Philosophi primæ sedis, quæ Disputatio suspensa fuit, quousque ab Auctore corrigeretur infra annum à die 18. Ianuar. 1622. quod si non faceret, ex nunc pro tunc prohibuit, & declarauit prohibitam absque alia declaratione; & anno sequēti 1623. die 3. Iulij S. Cong. declarauit illam esse prohibitam omnino, absque vlla limitatione, & restitatione, quia Auctor illam non expurgauerat. Ita ergo nostris temporibus procedunt Eminentissimi Patres in libris interdicendis. Quo ad pœnas incurrendas puto nullum esse discrimen, cum per vtrumque modū interdicendi siue prohibitionis, siue suspensionis auferatur ius legendi, aut retinendi librum cuique illud habenti.

Quæres 6. An quilibet proprium librum tam quo ad compositionem, quam quo ad possessionem corrigere possit? an vero pro correctione adeundus sit Inquisitor?

14 *Resp.* Quamuis quilibet proprium errorem non solum possit sed etiam teneatur corrigere, & emendare, *cap. Quod quis commisit 3. 35. q. 9. cap. 19. de off. in fine*, vbi Glosa *ver. Per seipsum, refert illam Imperatoris sententiam. Non erubescimus corrigere, quæ prius diximus*. Et laudabilius est emendare factum, quam illud adinuenire; nihilominus proprios libros, aut alienos iam prohibitos, aut suspensos corrigere, & emendare non potest propria auctoritate, sed libros omnino deferre debet ad superiorem, & Inquisitores, quibus ex officio incūbit correctio iuxta ordinationem factā in sancto Tribunali Romano, aut quā ipsi iudicauerint, si nondum aliquid in supremo tribunali dispositum fuerit.

Quod libros corrigere spectet ad Episcopos, aut Inquisitores sæpius dicitur in Regulis Indicis, & id ratio suadet, quia ad ipsos spectat defendere Catholicam fidem, & conseruare illam inuiolatam ab omni errore, & hęretica prauitate; cum autem per libros errores contra fidem continentes maximè violetur fide Catholica, ideo Inquitorum, & Episcoporum partes erunt per se, vel suos Theologos libros suspectos de huiusmodi erroribus expurgare, & emendare.

15 Priuatus vero librum à se compositum ante condemnationem corrigere debet sine dubio, quia, vt supra dixi, quilibet suum errorem emendare tenetur, maxime quando tendit in perniciem reipublicæ; post vero non potest ex eo, quod omnes libros huiusmodi, quos apud se habet, consignare incontinenti debet Inquisitori, nisi eidem specialiter demandetur correctio. Quod à fortiori dicitur de alijs suspensos libros

ha-

habentibus, licet formam emendationis legitimæ habeant ab amico. Probatur autem id. Tum quia, emendatio libri suspensi est actus publicus, & executio sententiæ suspensionis, ac proinde actus iudicialis, consequenter à personis publicis tantum præstandus. Tum quia, illi omnino consignandi sunt Inquitori siue damnati, siue suspensi, & correctione indigentes, ex Bulla Iulij III. Et ita alijs allegatis docet Lezana *tom.* 4. *ver. Libri num.* 16.

Quæres 6. Ad quos spectet damnare Auctorem? Et eo damnato, an omnia eius opera intelligantur damnata?

16 *Resp.* Ad supremum Tribunal Romanum spectat damnare nomen Auctoris hæretici formalis conuicti, vel cōfessi, & non aliorum de hæresi suspectorum. *cap.* 2. *de summa Trinit. cap. Fraternitatis* 4. *de hæret. cap. Maiores* 2. 24. *q.* 1. ex quibus locis deducitur clare, aliquo Auctore vti hæretico formali cōdemnato, censeri etiam condemnata eius opera; non verò è contra si damnatur, & prohibentur alicuius doctoris opera, censetur condemnatus operis prohibiti Auctor; ita colligitur ex citatis iuribus. Ratio autem id suadet. Tum quia, sicut non possumus communicare personæ hæreticæ ita neque eius malignis operibus *epist.* 2. *Ioan. num.* 11. Tū quia, Auctor spectatur, & est principale, opus vero ab eo elaboratum est minus principale, & illi accessorium; sed accessorium sequitur principale, nō hoc illud ex vulgatis iuribus, ergo destructo principali destruitur etiam accessorium, cōsequenter damnato auctore, qui est principalis, censentur damnata eius opera, quæ sunt quid minus principale, & accessorium.

Quæres 7. An sicut ex præcedēti quæstione condemnare Auctorem spectat tantum ad supræmum Tribunal, quo nomine venit Papa Concilium Generale, & Sacra Congreg. EE. Card. super hæreticam prauitatem, aut super Regulas Indicis ita etiam condemnare, prohibere, & suspendere libros ad illud tantum pertineat, & non alios?

Resp. Id munus damnandi, seu prohibendi, aut suspendendi libros extra vrbem spectat etiam ad Episcopum, seu ad Inquisitorem. Prælati regularium hoc ius non habent. Illud patet ex Regula X. Indicis illis verbis. *Liberum sit Episcopis, aut Inquisitoribus Generalibus secundum facultatem, quam habent, eos etiam libros, qui his Regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis Regnis, aut Prouincijs, vel Diœcesibus expedire iudicauerint*. Hoc decretum in eis supponit hanc facultatem, & loquitur tantum de Inquisitoribus Generalibus, ergo alij vti Commissarij, & Vicarij id præstare non poterunt. Si illis est liberum prohibere libros ex Regulis Indicis permissos, eisdem etiam concessum erit prohibere, & ad se reuocare illos libros qui vbicumque excussi sunt cum approbatione, si continent errores, & falsas propositiones contra fidem, & mores. 17

Verum quidem est, quod modò solemnis, & formalis prohibitio librorū exercitur tantum à supremo Tribunali Sancti officij, aut Sac. Reg. Indicis, vt ex praxi constat. Vnde probatio Inquisitorum erit potius quædam præparatio, & dispositio in ordine ad dicta tribunalia edocta de necessitate prohibendi libros Catholicæ fidei, & bonis moribus contrarios. Huiusmodi diœcesana prohibitio, & localis afficit tantum subditos Episcopi, aut Inquisitoris prohibentis; sed quoniam libri merito, & de iure prohibendi continent errores toti reipublicę Christianę perniciosos, ideo formalis, & solemnis prohibitio pro tota Ecclesia tandem resoluitur, & pertinet ad Romanum tribunal, per quod libri prohibiti simpliciter, & vbique, atque respectu omnium abolentur. 18

Ex dictis deducitur Placentinum legentem librū prohibtum per Inquisitorem Parmensem, non incurrere pœnas inflictas cōtra legentes libros prohibitos, quia, respectu Placentini liber non dicitur prohibitus. 19

Regularibus hæc potestas libros prohibendi concessa non reperitur, ideò nō censendi sunt illam habere, cum id mu- 20

nus

nus illis ex officio non incumbat, sed ipsi cum suis subditis in causis sancti officij subiecti sunt Inquisitoribus, vt dicam suo loco.

Quæres 8. An habens licentiam legendi libros prohibitos, vel aliter illos apud se habens, de illis testari possit?

21 *Resp.* Quouis modo habens libros prohibitos siuè ex licentia, siuè sine illa de illis nullatenus testari potest; neque hæres adire potest hæreditatem faciendo suos libros prohibitos, sed omnino illos consignare debet Inquisitoribus, ita quod illos transferre non potest ad locum, vbi eorum vsus permittitur. Ratio est, quia licet quisque habeat ius faciendi testamentum, nisi prohibeatur, quia edictum de testamentis est prohibitorium, ita quod quilibet admittitur ad testamenti factionem nisi prohibeatur, Panot. *in Rubr. de testam.* ac proindè cũ habens libros prohibitos ex hoc non prohibeatur testari simpliciter, interdicitur tamen ex parte rei relinquendæ, quia non est dominus librorum prohibitorum, quos apud se habeat etiam cũ licentia, per quam illi dicitur concessus simplex vsus lectionis librorum, & hoc non absolutè, sed ad determinatum tẽpus triennij, ex stilo Curiæ Romanæ; prohibitio siquidem hunc habet effectum, vt dominium tam directum, quã vtile transferat apud Officium Sanctæ Inquisitionis, quæ illius incipit esse domina, & patrona, cessante in habente quouis dominio, & iure vtendi, ergo de illis nullatenus disponere potest, consequenter hæres inaniter institutus nullatenus adire potest hereditatem libros faciendo suos. Confirmatur, quia habens huiusmodi libros comparatur religioso professo, in eo, quod sicut religiosus testari, & disponete non potest de rebus, quæ ex licentia superioris sui habet, *cap. Quia ingredientibus* 19. *quæst.* 3. Auth. Ingressi, *C. de Sacrosf. Eccles.* vbi redditur ratio, quia professus nihil proprij habet; ita neque de libris prohibitis de licentia habitis quis testari potest, eo quod nihil proprij super illos habet.

Quæres 9. An Inquisitor, cui consignati fuerũt libri prohibiti, teneatur exhibere Chirographum de libris consignatis petenti?

Resp. Id est liberum Inquisitori, quia cum librarius nullum ius super illos habeat, nullo iure cogitur Inquisitor dare Chirographum. Confirmatur, quia Inquisitor nullam rationem reddere tenetur in futurum de libris receptis, cum per prohibitionem dicantur aboliti. Nec obstat, quod librarius potest petere licẽtiam legendi, & retinendi illos libros, ac proindè in eo casu Inquisitor receptos libros restituere debet. Quia id tantum arguit librorum restitutionem, non obligationem Chirographi. Quod si interim ab Inquisitore fieret solemnis combustio librorum, nulla esset facienda restitutio similium librorum loco combustorum, quia erat dominus, & ius habebat illos comburendi. Benè tamen faceret ex vrbanitate tradendi fidem de libris receptis. 22

Quæres 10. Ad quosnam spectat cõcedere licentiam legendi libros prohibitos, seu suspensos? Certè huiusmodi licentia non videtur expedire nisi viris doctis eo fine, vt confutent errores hæreticorum, frustra ergo conceduntur sine hoc fine. Libri obsceni nullatenus essent concedendi, si enim prohibentur, ne boni mores corrumpantur, adiecta licentia vim corruptionis auferre non potest, ergò licentia in consequentiam est occasio eius mali, cuius poterat esse causa liber ante prohibitionem. 23

Resp. Nunc spectat tantum ad Congregationem S. Officij, aut ad alios per Papam specialiter deputatos. Vt dicitur in duabus Bullis Gregor. XV. & Vrbani VIII. eiusdem tenoris sequentis. 24

Apostolatus Officium....... Quapropter cum librorum prohibitorum lectio magno sinceræ fidei cultoribus detrimento esse noscatur; & sicut accepimus; nimis excessiua sit, huiusmodi libros legendi licentiarum copia: Nos, vt huic malo mature occurratur, & in posterum quam cautissimè licentiæ huiusmodi concedantur, quantum cum Domino possumus, prouidere volentes, motuproprio, & ex certa scientia, & matu- 25

& matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes, & singulas licentias legendi, & habendi libros quoscumque ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per constitutiones Apostolicas, etiam ratione Astrologiæ iudiciariæ, vel alias quomodolibet prohibitos, quibuscumque personis, laicis, & Ecclesiasticis, tā secularibus, quam regularibus, cuiuscumque ordinis, Societatis, & instituti existentibus, ac quacumque dignitate etiam Ecclesiastica fulgentibus, cuiuscumque status, gradus, conditionis qualitatis, & præeminentiæ, etiam speciali nota, et mentione dignis; ac per literas Apostolicas ad tempus, seu ad vitam, et aliter quomodocumque ex quacumque causa, tam in forma, quam aliter quomodocumque à prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, seu à quibuscumque alijs à nobis, vel ab eis facultatem, et auctoritatem habentibus; non tamen à nobis metipsis per literas Apostolicas, etiam in forma Breuis, seu Chirographum manu nostra signatum, concessas, earum tenores præsentibus pro expressis, et insertis habentes, hac nostra perpetuo valitura constitutione, reuocamus, cassamus, et annullamus ac pro reuocatis, cassis, et annullatis habere, nullique suffragari. Quinimmò libros per licentias huiusmodi permissos legentes, aut habentes, pœnas in Sacris Canonibus, Constitutionibus Apostolicis, et Indicibus librorum prohibitorum contentas incurrere volumus, et declaramus.

Decernentes, vt præsentes literæ postquā in valuis, etc. affixæ fuerint, infra duos citra montes, vltra verò montes infra quatuor menses ex tunc proximos, omnes, et singulos, ad quos spectat, arctent, et afficiant, perindè ac si vnicuique personaliter intimatæ fuissent; quodque dictis duobus; et respectiuè quatuor mensibus durantibus, ij, qui libros prohibitos habuerint, eos ad Episcopum, seu Inquisitorem, qui illos quātocius comburere debeat, deferre; quique aliquos similes libros prohibitos habere sciuerint, eos denuntiare teneantur; neque de cætero similes licentiæ, nisi à Congregatione Sancti officij, dum singulis hebdomadis coram nobis habetur, vel ab alijs per nos etiam in eadem Congregatione specialiter deputandis concedantur, etc. Datum sub die 2. Aprilis 1631.

Hæc est Bulla Vrbani VIII. quæ in aliquo discrepat ab alia fere simili Gregorij XV. in qua deest illa clausula: *Seu per constitutiones Apostolicas etiam ratione Astrologiæ iudiciariæ.* Item hæc alia deest. *Laicis, vel Ecclesiasticis tam secularibus, quam regularibus cuiuscumque ordinis, Societatis, et Instituti existentibus, ac quacumque dignitate, etiam Ecclesiastica fulgentibus cuiuscumque status, gradus, conditionis, qualitatis, et præeminentiæ, etiam special. nota, et mentiōne dignis, ac per literas Apostolicas.* In reliquis fere conueniunt. Vide illam Gregorij apud Bariolam in Floribus Inquisit. post illius nonnulla consilia.

Nonnullæ difficultates emergunt ex hac Bulla explicandæ, & resoluendæ 26 per ordinem in sequentibus quæstionibus.

Quæres 1. An per hanc Bullam Episcopis sublata fuerit licentia habendi, & legendi libros prohibitos, seu suspensos, & facultas licentiandi alios ad habendū, & legendum libros huiusmodi, si quam antea habebant? Episcopum posse legere libros prohibitos, & alijs licentiam dare videtur colligi ex Regulis Indicis, in quibus ad inuicem comparātur Episcopi, & Inquisitores, Arnaldus Albert. *de hæret. q. 28. à num. 6.* docet Episcopū habere, & legere posse huiusmodi libros, quem citat Farin. *q. 180. num. 43.* Quibus non obstantibus. Vide Dianam, *par. 4. tract. 8. resol. 46.*

Resp. Nunc Episcopi nullos libros prohibitos, aut suspensos quomodolibet, apud se retinere, vel legere, aut alijs facultatem habendi, aut legendi dare possunt, vt apertè colligitur ex recitata Bulla Vrbani, ibi: *Quomodolibet prohibitos.* Loquendo de libris, verbum, *Quo-* 27 *modolibet*, includit quemuis modum prohibitionis, & quemlibet librum prohibitum, arg. Glos. *ver. eod. Clem. 2. de sent. excom.* Flamin. *de Resign. lib. 9. q. 25.*

 num. 4.

num.4. De Episcopis, ibidem. *Quibuscumque personis laicis, et Ecclesiasticis, quacumque dignitate, etiam Ecclesiastica*
28 *fulgentibus, etiam speciali nota, & mentione dignis*. Sub istis enim clausulis sufficienter subintelliguntur Episcopi, nam sub hac clausula: *Cuiuscumque dignitatis, et preeminentiæ, conditionis, aut status, etc.* expressa in *cap. Quamuis de officio ordin. in 6.* comprehenduntur. Quęuis personæ, quæ aliàs minime comprehenderentur, vt super dictum *cap docent* Archid. Ioan. Andr. Gemin. Franc. & alij, à fortiori Episcopus comprehenditur in nostra, quæ est amplior, & efficacior. Quod si quis dicat præcitatam Bullam Vrbani reuocare præcisè licentias legendi libros prohibitos; Episcopus verò non indiget licentia huiusmodi, quia ex officio illos legit ad confutandos errores, & alijs facultatem facere potest ex officio, nam licentia non est necessaria in ijs, quæ aliàs de se, & de iure sunt concessa Graff. *tom.1. consil.8.*
29 *de voto num.6.* Respondeo nullo iure probari Episcopum ex officio posse legere libros prohibitos, tenetur quidem ex officio expurgare libros nondum prohibitos, nam prohibiti sufficienter purgãtur per ignem, is enim debet esse executor prohibitionis, atque etiam procurare, ne quis apud se illos retineat, aut legat; quæ præstare potest sine illorum lectione, aut retentione, cum in Bulla dicatur, vt statim comburantur. Dixi ex Bulla Vrbani felicis recordationis quia si inspiciamus aliam Gregorij felicis pariter memoriæ, non ita hęc arctat, quia abest ea efficax clausula, ideo antea
30 probabiliter sustineri poterat Episcopum non cõprehendi sub Bulla Gregorij, sicut modò cõprehenditur sub Bulla Vrbani.

Quæres 12. An Inquisitores modò possint legere libros prohibitos, & alios ad legendum licentiare?

Resp. Qui habent specialem licentiã
31 à Sacra Cõgregatione illos legendi, possunt illos legere, quia sublata illis non fuit per dictam Bullam, prout respon. sũ Inquisitori Genuensi 13. Martij 1633. Carena *par.2. tit.10. num.15.* ad verbum refert. Non tamen possunt per eam alios licentiare, nisi id exprimatur in gratia facta, quia aliud est habere licentiam legendi libros prohibitos, aliud est licentiare alios ad legendum illos, ex diuersis autem non infertur maximè in odiosis.
Qui verò hanc specialem licentiam non 32
habent, se tueri non possunt antiquis licentijs, aut priuilegijs aliorum Inquisitorum, cum hæc omnino reuocata sint per præsentem Bullam, quæ est multum efficax; & id confirmatur ex probatis contra Episcopos, quibus si facultas per Bullam prædictam sublata fuit, à fortiori ipsis Inquisitoribus, cum pari passu in hoc officio Sanctę Inquisitionis concurrant, immò potior ratio habeatur Episcoporum, qui in officio sunt antiquiores, & videntur de iure communi procedere, si ergò Episcopis facultas hæc fuit sublata, à fortiori Inquisitoribus. Deinde ex præscripto Bullæ libri Inquisitores delati comburendi sunt per ipsos inquisitores, ergo frustratur illorum licentia. Ita Sanch. *lib.2. cap.10. num.46.* Azor. Barbosa, quos pro se allegat Lezana *tom.4. ver. libri num.28.* asserentes non posse legere, neque licentiare alios ad legendum, hoc secundum concedit Nald. *ver. libri num.10.* primum verò negat ex Bulla Cœnæ *num. 11.* asserens posse legere, non obstante Bulla Cœnę, & Vrbani in præcitato loco, alios refert Farin. *q.180. num.43.* sed omnes isti cum Farin. scripserunt ante Bullam Vrbani, & parui illorũ aduerterũt ad Bullã Cœnę Domini. Patet igitur ex Bulla Vrbani Inquisitores modò habentes personalẽ licentiam licet datam ante Bullam posse legere libros prohibitos, nullatenus autem si illa careant.

Difficultas est non leuis super libros prohibitos in Bulla Cœnæ Domini illis verbis. *Ac eorumdem librorum hæresim continentes, vel de religione tractantes, sine auctoritate nostra, et Sedis Apostolicæ scienter legentes, aut retinentes, etc.* An sub hac prohibitione comprehendantur Cardinales, Episcopi, Regulares, & Inquisi-

quisitores? Difficultas hæc tractari potest dupliciter, primo simpliciter in ordine ad Bullam Cœnæ, an per hanc sit derogatum omnibus licentijs iam concessis? secundò, an licentiæ, quæ de recenti conceduntur includant facultatem legendi quoscumque libros prohibitos, etiam illos, qui tractant de religione, vel hæresim continent, secundum Bullam?

33 Primò, respondetur, licentias concessas antiquitus non solum fuisse sublatas per Iuliũ III. Paulũ IV. Piũ IV. ex Sanch. *lib.2. cap.10. num.45.* ex illo Carena, alios citans *tit.10. par.2. num.11.* sed singulis annis auferri, & reuocari per ipsamet Bullam Cœnę Domini, hoc ipso, quod excommunicat omnes legentes illos libros sine licentia Papæ, aut Sedis Apostolicæ, & includuntur supradicti omnes.

Secundò, puto sub licentijs, quæ à Sede Apostolica conceduntur, legendi libros prohibitos, nõ comprehendi illos, de quibus in Bulla, nimirum continentes hæresim, vel de religione tractantes, nisi derogetur in hoc Bullæ, aut exprimantur in indiuiduo libri, ratio est, quia in nullo Papa præsumitur velle derogare dictæ Bullæ, nisi de illa expressam mentionem faciat, saltem per equiualentiam nominationis libri. Quare cum S. Congregatio, quæ illas solet concedere, non sit Papa, neque Sedes Apostolica, non censetur licentias à se in genere datas extendere ad libros continentes hæresim, aut de religione tractantes, præsertim cum id facere non possit, nisi Papa annuente. Faciunt quæ habet Sanch. *lib.2. cap.10. num.44.* dum dicit Collegium Cardinalium non posse concedere hanc facultatem. Nec obstat quod in Bulla Vrbani dicatur: *Neque de cętero similes licentiæ, nisi à Congregatione S. Officij dum singulis hebdomadis coram nobis habetur, &c.* quia intelligitur de libris extra Bullam, nimirum, de non continentibus hæresim, aut tractantibus de religionibus.

Quæres 13. An prælati Regularium modò possint legere libros prohibitos, & suis subditis concedere ad legendum? Olim habeant priuilegia Regulares omnes saltem per communicationem cum Iesuitis, vt videre est, apud Portellum, *ver. Libri prohibiti, sub certis limitationibus.*

34 *Resp.* Regularibus omnibus, etiam Iesuitis, quibus directè fuerant illa priuilegia concessa reuocata fuerunt per Bullam Vrbani, vt colligitur ex illis verbis: *Quam regularibus cuiuscumque Ordinis, Societatis, & instituti existentibus.....etiã speciali nota, & expressione dignis.* Hæc clausula non exprimitur in Bulla Gregorij XV. ergo signum est, Vrbanum voluisse omnino comprehendere Regulares, contra quos facit ea regula. Expressa nocent, non autem si taceantur, *l. Expressa 156. de reg. iur.* Nec obstat, quod nulla mentio fiat de priuilegijs, sed tantum de licentijs, quia sub nomine licentiæ venit etiam priuilegiũ, licentia enim 35 nihil aliud est, quam facultas faciendi aliquid, quod antea non licebat, huius virtutis est etiam priuilegium, vt per ipsum liceat agere illud habenti, quod antea non erat concessum, arg. *cap. In ijs 30. de prauileg.* vbi præuilegium celebrãdi cum altari viatico vocatur licentia. Deindè idem Vrbanus in Bulla incip. *Cum sicut accepimus*, quæ vltimo loco citatur in Decretis in Mensa legendis, vt suo loco dicemus, declarat constitutiones editas, & edendas in concernentibus Catholicam fidem, & officium Inquisitionis sanctæ comprehendere omnes religiosos, derogando in his quibuscumque eorum priuilegijs, quæ possent obstare huiusmodi, ac proindè huic de licentijs reuocatis legendi libros prohibitos. Præterea illæ concessiones Iesuitis factæ videntur viuæ vocis oracula ex ijs, quæ de illis refert Rodr. *tom.2. q.82. art.3.* quæ sublata fuerunt, maximè in concernentibus res fidei, & Sancti Officij, ex hoc enim duæ Bullæ reuocantes viuæ vocis oracula referuntur in supradictis Decretis in mensa legendis, vt dicam suo loco. Demum reuocatæ fue-

runt licentię, & priuilegia Episcoporum, & Inquisitorum, & supradictis, ergò à fortiori ipsius regularibus. Regularibus esse sublata priuilegia legendi libros prohibitos, per Bullam Cœnæ, & per alia indulta Inquisitorum docet Rodr. cit. *tom,2. q.82. art.3. fine, cum co Compend. resolut.92. num.1*, Portell. *ver. libri nu.3* in terminis Bullæ Vrbani Lezana *tom.1. cap.18. num.96.* Carena *part.2. tit.10. num.11. §. Ex quibus* Contra Peirinum *ad constit.9.* Pauli V. vbi *num.* 10. ex Bulla Greg. XV. eiusdem fere tenoris, sustinet non derogari priuilegijs regulariū legendi libros prohibitos, quia vult in Bulla Gregorij reuocari solum licentias particularibus concessas; sed id gratis ab ipso asseritur, quia ex clausula eiusdem Gregorij: *omnes, & singulas licen-*
36 *tias ... quibuscumque personis, cuiuscumq; gradus, & conditionis existentibus etiam per literas Apostolicas ad tempus, seu ad vitam, & aliter quomodocumque & ex quacumque causa, &c.* Apertè colligitur Summum Pontificem reuocasse quascumque licentias, etiam priuilegiatas, quę aliàs non comprehenderentur, ex illis verbis: *omnes, & singulas licentias,*
37 quę prorsus includit omnes licentias absque vlla limitatione, Glos. *ver. omnia & singula cap. Vt circa, de elect. in 6. Card. Tuschus lit. C. concl. 296. num. 19.* atque respectu quarumcumque personarum etiam religiosarum siue priuatarum, siue superiorum, ex illis verbis: *Quibuscumque personis cuiuscumque gradus, &c.* quæ comprehendunt etiam personas priuilegiatas, quæ aliàs non comprehenderentur, ex Vulpello *de praeposit. & aduerb. de hac dict. quicumq.* Farinac. *in praxi crimin. q. 108, num. 6.* & alij cum Barbosa *dict. 317.* Demum esto inspecta Gregorij Bulla adesset aliqua suspicio, tamen in totum sublata est per alteram Vrbani ampliorem.

Quæres 14. An hæc facultas sublata sit Regibus, & Imperatori?

38 *Resp.* Affirmatiuè, quia clausula Bullæ Vrbani est nimis efficax, ibi: *Quibuscumque personis laicis, & Ecclesiasticis ... cuiuscumque status, conditionis, qualitatis, & praeminentiæ, etiam speciali nota, & mentione dignis.* Ad quod faciunt quæ habet Gonzolez Glos. 38. de dicta clausula, quæ includit Reges, & tamen non adijcitur vltima particula: *Speciali nota, & mentione dignis*, quæ hoc maiori energia suadet.

Quæres 15. An intelligantur reuocatæ quædam licentiæ continentes clausulam efficacissimam, vt illis non intelligatur derogatum, nisi in decreto reuocatorio fiat specialis, & indiuidua mentio de verbo ad verbum de licentijs huiusmodi?

Resp. Etiam istæ sunt reuocatæ, vt 39
colligitur ex illis verbis: *Earum tenores præsentibus pro expressis, & incertis habentes.* Quæ clausula habet cum specialis, & indiuiduæ expressionis cum omnibus suis qualitatibus, secundum doctores allegatos à Barbosa *clausf.102.* atque habet vim specialis derogationis ex doctoribus citatis à Menoch. *consil. 190. num.24. lib.6. de præsumpt. 39. n.6.* consequenter tollit derogatorias derogatoriarum, ex Greg. *decis. 109. num.11.* ex illis Tambur. *tom. 1. disp.18. quæst.6. num.41.*

Quæres 16. An virtute huius Bullæ comburendi sint libri tantum suspensi simul cum prohibitis?

Resp. Comburendi sunt tantum pro- 40
hibiti, non suspensi, quia correctione diuulgata quandoque restituendi sunt proprijs patronis; sicut & prohibiti cōsegnati cum spe obtinendi licentiam illos legendi aliter sunt omnino comburendi ab Inquisitoribus maximè, qui cōtinent hæresim, aut de religione tractãt, ex præscripto Bullæ Cœnæ, sicut enim illos legere non possunt, ita neque retinere sine speciali licentia, legentes autem aut retinentes incurrunt censuram Bullæ Cœnæ.

Quæres 17. An in aliquo casu necessitatis occurentis possint libros prohibitos legere, aut retinere? Affirmat Sanch. *lib.2. cap. 10. num. 43.* ex illo Lezana

tom.4. ver. Libri num.28. Nald. *ver. eod.*
ad finem, dum dicit, poſſe ſuperiores il-
los retinere ad effectum iudicandi, an
poſſint aliqui recipere correctionem,
aliàs autem eſſent ignibus tradendi.
41 *Reſp.* Omnino ſunt comburendi, ibi:
Qui illos quantocius comburere debeat, &
quia retineri non poſſunt, niſi iuxta
dicta præcedenti quæſtione; & quia
42 verbum, *Debeat*, importat neceſſitatẽ
exequendi Gloſ. *ver. Debeant Clem. 2.
de ſtatu monach.* per alia iura allegata.
Nec video caſum neceſſitatis, quia libri
prohibiti vti aboliti per ſententiam ad
nihil deſeruiunt, ac proinde nullam
neceſſitatem inferre poſſunt. Vnde
neque ſubſiſtit, quod dicit Naldus, illos
nimirum retineri poſſe ad effectum iu-
dicandi, an poſſint recipere correctio-
nem, quia cum iam ſint damnati, nul-
lam poſſunt recipere correctionem, ali-
ter ſupremum tribunal, cuius & libros
damnare, defeciſſet, prohibendo libros,
qui potuiſſent corrigi, & permitti, exe-
quutio igitur ſententiæ librorum prohi-
bitorum ab eo tribunali eſt, vt omnino
comburantur.

Quæres 18. An habens licentiam
legendi libros prohibitos poſſit illa vti
extra territorium concedentis, ac proin-
de vbique terrarum?
43 *Reſp.* Affirmatiuè ex Nauar. *conſil.15
de priuileg.* ex Naldo *ver. libri num. 6.
Compend. reſol.92. num.2.* Carena *part.2
tit.10. num.51.* contra Suar. & Portell.
ver. libri num.4. à ſimili de licentiato ad
non ieiunandum, vel ad ſtudẽdum ex-
44 tra diœceſim Epiſcopi concedentis. Ra-
tio eſt, quia eſt priuilegium perſonale,
quod ſequitur perſonam quocumque
pergit *ex Reg. 7. in 6.* vbi Gloſa prope
finem, non extenditur autem vltra
propriam ſignificationem verborum,
Nau. *conſil.3. de obſeru. ieiun. nu. 1.* ideo
ſi limitatur locus, in quo legendus ſit li-
ber prohibitus, extra legi non poterit,
45 quia priuilegium tantum valet, quan-
tum ſonat, ex Megal. *conſil. 72. num.6.*
cum habeat effectum ſuum ex volun-
tate concedentis, non eius, cui fuit cõ-
ceſſum, Lapus *in allegat. antepen. circa
finem.*

Quæres 19. A quonam iudice pu-
niendus ſit legens, aut retinens libros
prohibitos? Pro reſolutione, ex triplici 46
ſine libri prohibentur. Primò, quia
continent hæreſim; ſecundo, propter
ſuſpicionem hęreſis; tertio, propter ob-
ſcenitates, quas continent contra bonos
mores. De ſingulis procedit quæſtio.

Reſp. In prædictis omnibus caſibus 47
ſpectat ad Inquiſitorem, vt colligitur
ex Bulla incip. *Dominici gregis* Pij IV. re-
giſtrata in Indice, illis verbis: *Si quis
autem aduerſus eas regulas, prohibitionem-
que fecerit, is quidem, qui hæreticorum
libros, vel cuiuſuis auctoris ſcripta prop-
ter hæreſim, vel falſi dogmatis ſuſpicionẽ
damnata, atque prohibita legerit, habuerit-
ue ipſo iure in excommunicationis pœnam
incidat, eamque ob cauſam in eum, tan-
quam de hæreſi ſuſpectum inquiri, & pro-
cedi liceat.* Et licet Bulla loquatur tan-
tũ de primis duobus caſibus, nihilomi-
nus extenditur iuriſdictio Inquiſitorum
etiam ad tertium ex vſu, eo quod Inqui-
ſitores in ſuis edictis mandant denun-
tiari retinentes quoſcumque libros pro-
hibitos, etiam continentes obſcenitates
contra bonos mores, vnde contrafaciẽ-
tes puniri poſſunt, vt docet Souſa *lib. 1.
cap. 21. num. 46.* & ita reſponſum fuit
Inquiſitori Cremonæ ſub die 21. Ianua-
rij 1627. teſte Carena *part. 2. tit. 10.
num. 19.* De iure tamen dictę Bullæ ibi:
*Qui autem libros alia de cauſa prohibitos
legerit, habueritue, præter peccati morta-
lis reatum Epiſcoporum arbitrio ſeuerè ſe
nouerit puniendum.* Itaque Inquiſitores
hoc ius aquiſierunt, in quantum in ſuis
edictis mandant denuntiari legentes,
aut retinentes huiuſmodi libros. Vide
infra *q. 39.*

Quæres 20. An legens, vel retinens
libros prohibitos ſit ſuſpectus de hæreſi,
& qua ſuſpicione?

Reſp. Legens, aut retinens libros pro- 48
hibitos propter hæreſim, vel ſuſpicionẽ
falſi dogmatis eſt quidem de hæreſi ſuſ-
pectus modo vehementer, modo leui-
ter

ter arbitrio iudicis attentis circunstantijs personæ, librorum, & diuturnitatis lectionis, aut retentionis. Legens vero, aut habens libros prohibitos tantum propter obscenitates, vel alia motiua, vti ob falsas citationes, vt sunt nonnullis libri continentes Responsiones Sacræ Congregationis, in his casibus non est suspectus de hæresi. Vide Dianam *part.4 tract.7. resol.6.*

Primum, de suspicione, certum est ex citata Bulla præcedenti questione, ibi: *Eamque ob causam in eum, tamquam de hæresi suspectum inquiri*. Ità omnes cum Farin. *q.*180. *num.* 33. Sanctar. de hæresi *cap.*41.*dub.*3.*num.*5. Duard.*lib.*2. *Bullę can.* 1. *q.* 51. *num.* 21. alios citat Carena *part.*2. *tit.* 10. *num.*23.

Secundum, quod qualitas suspicionis relinquatur arbitrio iudicis, ex doctrina Carenæ *part.*2.*tit.* 10. *num.*26. Leuis autem censetur suspicio, si incōsiderate, si semel, aut iterum legit, si reprehensus statim obediuit. In Hispania iudicatur regulariter suspectus leuiter ex Carena, Suar. *de fide disp.*24.*sect.*2 *num.*4. Vehementer suspectus censetur, qui pluries legit, & multo tempore retinuit; item si datus sibi fuit ab aliquo heretico; item si contendit non esse librum hæreticum. Immunis vero est à suspicione idiota libros prohibitos habens apud se; si nescit legere, aut non percipit linguam latinam, item heres, qui nondum confecit inuentarium librorum, item qui habet licentiam, quę iam expirauit, dum illius renouationem procurat; itē hæres procurans licentiā illorum item; qui eos illico combussit; Item cōfutans ex professo librum hęreticum apud se inuentum, secundum Romanum *singul.*326. quem cum alijs citat Carena *part.*2.*tit.*10.*num.*29.

Tertium, quod legentes, aut retinentes libros ob alias causas prohibitos, nō sint suspecti, probatur ex eo, quia huiusmodi libri non continent hæresim, neq; falsa dogmata inducentia suspicionem herefis, ergo illos legentes, vel retinennon sunt suspecti de hæresi.

Quæres 21. An legentes, seu reperti cum libris prohibitis torquendi sint, inquirendo ab eis super credulitate cōtentorum in libris, à quibus illos habuerint, & an alios docuerint errores in illis libris contentos?

Resp. Homo bonæ famæ non vide- 49
tur torquendus, quia lectio, seu retentio libri prohibiti est leue indicium non sufficiens ad torturam; vtique vero si sit malæ famæ, vitæ, & conditionis, atque aliàs de hæresi suspectus torquendus est. Ita Farinac. alijs citatis *q.*180. *num.* 48. Bursat. *vol.*4. *consil.*344. Carena *part.* 2 *tit.*10.*num.*40.*&* 41.

Quæres 22. An confessus, vel conuictus de libris prohibitis debeat abiurare?

Resp. Debet abiurare de leui, vel de 50
vehementi iuxta qualitatem suspicionis secundum dicta *præced. q.* 19. necesse enim est, quod purget illam suspicionē per abiurationem. Catena *part* 2.*tit.*10 §.8. Qui verò non est suspectus iuxta exempla allata *sub q.* 19. sicut & qui legit, vel habet libros prohibitos alio fine, quam propter hæresim, aut suspicionem falsi dogmatis, non debet abiurare, quia caret suspicione hæresis, sine quo non imponitur abiuratio. Ita ex Carena Bursatus *cosil.*344. *num.*18.

Quæres 23. Quibus pœnis puniendi sint legentes, aut retinentes libros prohibitos?

Resp. Reliquitur id arbitrio Iudicis, 51
qui pœnam modò maiorem, modò minorem imponere debet iuxta qualitatem delicti, & suspicionis, præter salutares, pœnitentias, quibus tantum affici debent suspecti leuiter. Ita ex Pegna Carena *part.*2. *tit.*10.*num.*49. Qui subdit, regulares, ex retentione librorum, cum sint vehementer suspecti, puniendos esse priuatione vocis, suspensione à diuinis, à muneribus legendi, &c. Sed qua ratione Religiosus iudicandus est vehementer suspectus, cum pro se ha- 52
beat conditionem bonæ famę? nec status religionis quamuis graue reddat peccatum, non tamen delictum suspicionis,

cionis; quare contra ipsum procedendum est, sicut contra alios delinquentes in hoc genere criminis.

Quæres 24. An legens, seu retinens libros prohibitos denuntiandus sit Inquisitionis?

Resp. Affirmatiuè ex edictis Inqui-
53 sitorum his verbis. *Che habbiano hauuto, ò che habbino libri, ò scritti, che contenghino her sie, ò libri d'Heretici, che trattino de Religione senza autorità della santa Sede Apostolica, ò che habbiano letto, ò tenuto, ò stampato, ò fatto stampare, ò li leggano, tengano, stampano, fanno stampare, ò difendano sotto qualsiuoglia pretesto, ò colore, ouero libri de Negromantia, Magia, ò continenti incantationi, Sortilegij, & simili superstitioni, maximè con abuso di cose sacre*. Parmæ spatio duodecim dierũ à die scientiæ, aliter qui nõ denuntiauerint sunt ipso iure excommunicati, & excommunicatio reseruatur Inquisitori, denuntiatione vero facta excommunicatio tolli potest à quouis confessario. Mediolani denunriatio sub eadem pœna præcipitur fieri quamprimum certo termino non præfixo. Excluduntur ab ea obligatione scientes, quem retinere libros prohibitos, quando is procurat licentiam aut antiquæ renouationem. Sub eo edicto non cõprehenduntur libri de quibus dicam *quæst.* 38.

Quæres 25. An legens, aut retinens libros prohibitos peccet mortaliter?

54 *Resp.* Id expressè asseritur in Bulla Pij IV. incip. *Dominici gregis*. registrata in principio Indicis, ibi: *Qui autem libros alia de causa prohibitos legerit, habueritue, præter peccati mortalis reatum, Episcoporum arbitrio seuere se nouerit puniendum*. Quouis igitur modo illos prohibitos, siue propter hæresim, siue propter illius suspicionem, siue propter obscenitates legerit, siue retinuerit quispiã non excusatur à mortali. Carena *part.* 2 *tit.* 10. *num.* 55. ad 60.

Quæres 26. An lata sit excommunicatio contra legentes, retinentes, aut defendentes libros prohibitos?

Resp. Adsunt duæ excommunicationes latæ præsertim contra legentes, & 55
retinentes libros prohibitos iuxta dicenda.

Prima, refertur in Bulla Cœnæ Domini his verbis. *Ac eorumdem libros hæresim continentes, vel de religione tractantes sine auctoritate nostra, & sedis Apostolicæ scienter legentes, aut retinentes, & imprimentes, seu quomodolibet defendentes ex quauis causa publicè, vel occultè, quouis ingenio vel colore*.

Secunda, habetur in citata Bulla 56
Pij IV. initio Indicis, ibi: *Si quis autem aduersus eas regulas prohibitionemque fecerit, is quidem qui hæreticorum libros, vel cuiusuis authoris scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, habueritue ipso iure in excommunicationis pœnam incidat*. Huic similis, seu omnino eadem habetur in fine Regulæ X. Indicis, his verbis. *Quod si quis libros hæreticorum, vel cuiusuis auctoris scripta hæresim, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, siue habuerit, statim in excommunicationis sententiam incurrat. Qui vero libros alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, præter peccati mortalis reatum, quo afficitur, iudicio Episcoporum seuerè puniatur*.

Prima excommunicatio, quæ est Bul- 57
læ, ad sui incursionem requirit tres cõditiones. Prima est, vt legentes, vel retinentes sciant librum esse prohibitum, & hoc patet, quia legens librum, quem ignorat esse prohibitum, non peccat, ac proinde neque incurrit excommunicationem, quæ supponit peccatum mortale. Secunda conditio est, vt liber fuerit compositus ab hæretico, vt insinuat ea particula, *Eorumdem*, refertur enim ad hæreticos. Tertia est, vt liber hæretici prohibitus tractet de hæresi, seu de religione ex professo. De his tribus cõditionibus fere omnes in Bulla Cœnæ, Suar. *lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 12. ex illo Portellus *ver. Libri in Addit.* Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 14. Bonac. *disp.* 1. *Bullæ q.* 2. *p.* 4. *propos.* 2. Megal. *lib.* 3. *de cens. cap.* 1. *q.* 3. à

q.3. à num.34. addentes quartam conditionem, vt illos legant sine licentia, sed hæc est negatiua conditio, quam etiam ponit Carena *part. 2. tit. 10. §.1.* Sanch. *lib.2. cap. 10. à num. 20.* Sed super ipsam nonnullæ difficultates resoluendæ sunt in sequentibus per ordinem quæstionibus.

Quæres 27. An legens librum hæretici nondum damnati incurrat censurã hanc? Negat Graff. *part.1. lib.4. cap.18. num.40.* Suaderi potest per illam particulam, *Eorumdem*, supple hæreticorum de quibus supra, qui omnes cum suis
58 sectis damnati sunt, nam dictio, *idem*, reperit qualitates præcedentium ex iuribus, & doctoribus allegatis per Barbosam *dict.143.* præterea habitus Catholicus ex professione talis præsumitur, vel ad plus tantum suspectus de hæresi habetur si in libro à se composito inueniũtur nonnullæ hæreses, quæ potiùs ex ignorantia prouenire censeri possunt, quam ex scientia, & malitia.

59 *Resp.* Non est quidem necessarium, vt auctor libri sit damnatus, quia condemnatio non constituit hæreticum, sed iam existentẽ talem declarat, ac proindè ante condemnationem est verè hæreticus, de quo in Bulla, in qua non solum mentio fit de hæreticis sectarijs ibidem expressè nominatis, sed de alijs quibuscumque, vt colligitur verbis illis: *Ac omnes, & singulos alios hæreticos, quocumq. nomine censeantur.* Quæ clausula comprehendit omnes hæreticos absque vlla limitatione, ex allatis *sub q.12.* in fine. Consequenter particula, *eorumdem*, refertur ad hæreticos, tam damnatos, quã non damnatos, ex quo tollitur ratio dubitandi. Necesse verò est, vt legens, seu retinens librum sciat illius auctorem esse hæreticum, vt quia constat illum alioquin doctum in suis libris plures exprimere hæreses, vel quia pro tali habetur. Ita Sanch. *lib.2. cap.10. num.24.* in fine, Carena *par.2. tit. 10. num.4.* oppositum senrit Layman *lib.2. tract. 1. capit. 14. num.2.*

Quæres 28. Quid veniat sub nomine librorum in vtroq. censura excommunicationis?

Resp. Veniunt primò libri impressi, vt omnes docent. *Secundò*, etiam libri scripti, tam enim illi, quam isti vocantur simpliciter libri, antequam enim inueniretur mirabilis, & vtilissima ars impressionis volumina, & opera intellectus in vnum congesta vocabantur libri, igitur extra controuersiam est, sub dictis censuris comprehendi libros vtriusque generis; & in excommunicatione indicis id clarum est, cum exprimantur, ibi: *vel cuiuscumque auctoris scripta*. Ita omnes cum Sanch. ex Vgolino *lib.2. cap. 10. num. 28.* Portell. *ver. Libri num. 7.* Bonac. *disp.1.* Bullæ *q.2. par. 4. num.21. §. Quarto,* Layman *lib.2. tract.1. cap.14. num.1.* Farin. *q.180. num.30.* *Tertiò*, nomine libri venit etiam folium continens scripturam hæretici, vti concionem, Epistolam, vel aliud dogma de religione, &c. & quia hoc habet aliquam difficultatem, cum ab aliquibus negetur; Probatur, Tum quia, legislator vsus est nomine libri ex frequentiori vsu hæresum in libris, in quibus magis conseruantur, quam in folijs; quando autem legislator mentionem facit vnius ex pluribus ratione frequentioris illius vsus, non censetur excludere alia minus frequentia arg. *l. Vn. C. de raptu virg.* Tum quia, vna lex aliam interpretatur, *l. Non dubium, ff. de legib.* & vna pars aliam declarat. *l. Qui filiabus, ff. de legat, 1.* Sed in excommunicatione indicis exprimũtur scriptum quodcumque, ibi: *Vel cuiusuis auctoris scripta*; ergò à fortiori id dicendum est de Bulla Cœnæ Domini, quæ magis rigorosa est. Tum quia, hæc non est legis extensio, sed comprehensio similium casuum, qui non excludũtur; nec diuersitas allata à Sanch. *lib.2. cap.10. num.29.* dicente, libros multos amplius extendi, atque diutius permanere, quia etiam folia facilius peruolant, & conseruantur non secus, ac libri. Ita docet Vgolin. quem citat, & sequitur Megal. *par. 3. de cens. lib. 3. cap. 1. num. 51.* Layman *lib. 2. tract. 1. cap. 14. num. 3.*

Mul-

Multum inclino hanc pœnam esse tan-
tum indicis. *Quartò* nomine libri venit
63 etiam folium ab eo separatum, quod
suadent prædicta à fortiori, quia æquale
periculum peruersionis potest esse etiã
in folio, nisi paruitas materiæ excuset,
iuxta dicenda, *q.29.* præterquamquod,
64 & ipsum est pars libri; Ita omnes. *Quin-*
tò, venit quælibet pars libri, etiam si in
ea non exprimatur hæresis, siuè sit Epi-
stola dedicatoria siuè index, aut quid
aliud, dicitur enim legere librum hære-
tici; immò licet hæresis sit expuncta, &
obliterata; Ita alijs citatis Bonac. *disp.1.*
65 Bulla *q.2. par. 4. à num. 22. Sextò*, venit
liber etiam nõdum nominatim damna-
tus, quia ante specialem condemnatio-
nem est liber hæretici, immò de iure
prohibitus si iam auctor sit damnatus,
ex dictis *q.6.*

66 Excluduntur autem *Primò*, libri hæ-
reticorum non continentes hæresim, ne-
que de religione tractantes, vt de se pa-
tet, cum Bulla excommunicet expressè
legentes libros hæreticorum de hæresi,
67 vel religione tantum. *Secundò*, sub no-
mine libri non veniunt scholia, & anno-
tationes, seu commentaria hæreticorũ
adiecta libris Catholicorum, quia huius-
modi libri denominationem desumunt
à Catholico auctore, non ab hæretico
commentatore, intellige modò com-
mentarium librum hæretici non superet,
vel quasi æquale sit operi auctoris Ca-
tholici. Ita Nauar. *cap.27. num.56.* San-
chez *lib.2. cap. 10. n.25.* Layman *lib.2.*
tract.1. cap.14. num.2. Bonac. *disp.1.* Bullæ
68 *q.2. par.4. num.21.* & alij. *Tertiò*, exclu-
duntur libri Gẽtilium, Infidelium, & Ca-
thecumenorum, licet sint contra religio-
nem, quia reuera non sunt libri hæreti-
corum, Bonac. cit. *num.21.* §. *Tertiò.* Lay-
man. *lib.2. tract.1. cap.14. num.3. Quar-*
69 *tò*, excluduntur libri Origenis, & Tertul-
liani, licet habeant errores contra fidẽ,
quia ab Ecclesia ob communem vtilita-
tem permittuntur, immò nunc expur-
gati. Ita ex Azor. Layman *lib.2. tract.1.*
cap.14. num.1.

Quæres 29. Quid sit continere hære-
sim, & tractare de religione?

Resp. Est de vtroque tractare ex pro-
fesso, inferendo hæreses (dico inferendo
hæreses) quia si hæreticus componit li- 70
brum de religione tractans, & in opere
nullus sit error, sed benè tractet, non vi-
deo rationem sufficientem prohibitio-
nis, quia in eo legendo nullum est peri-
culum peruersionis, cum totus liber sit
bonus, licet sit peruersus auctor, accipe
igitur florem de spina, ea relicta, quia
pungit. Ille autem liber tractat de reli-
gione, qui agit de mysterijs fidei, & mo-
ribus Catholicorum, de Theologia, tum
speculatiua, tum morali de casibus con-
scientiæ, de expositione Sacræ Scripturæ,
de lege canonica, de vitis Sanctorum, de
ordinibus religiosorum, de historia Ec-
clesiastica, & huius generis, si in eis re-
periantur hæreses prohibentur legi in
hac bulla. De religione verò non dicun-
tur tractare libri de Philosophia, de me-
dicina, de historijs prophanis, de lege ci-
uili; nihilominus si in istis inserantur plu-
res hæreses, prohibentur legi, & retineri
per indicem librorum, Portell. *ver. Libri*
num.2 Igitur teneo cum Filliuc. *tom.2.*
tract.22. cap.7. num.204. & Sousa *disp.3.*
Bullæ *cap.2. concl.2.* quos pro se citat Ca-
rena *par.2. tit.10. num.7.* legentem libri
hæretici, qui ex professo hæresim non
contineret, nec de religione tractaret, li-
cet aliquam hæresim contineret, non ob
hoc incidere in excommunicationem
Bullæ; quod ante hos tenuit Graff. *par.1.*
lib.4. cap.18. num.40. & 42. Sair. *lib.3.*
cap.5. num. 12. putat probabilem Diana
par.1. tract.11. resol.31. contra Suar. San-
chez *lib.2. cap.10. num.34.* Layman *lib.2.*
tract.1. cap. 14. num.4. ea ratione, quia
Bulla distinguit his verbis. *Hæresim*
continentes, vel de religione tractantes. Di-
uersa enim sunt tractare, quod arguit ex
professo agere, & continere, quod in vni-
ca hæresi verificatur, ideò, & loquitur
textus in singulari, præterquamquod
dictio *vel* disiungit, & in disiunctis suffi-
cit alterum verificari. Verum non est fa-
cienda vis in verbis, sed in sensu illorum
attenta mente legislatoris, qui intendit

destruere hæreses, & occurrere periculis incidendi in illas, ne fideles subuertantur lectione huiusmodi librorum. Ad hęc autẽ legislator non mouetur propter vnicam hęresim, Tum, quia ad ea, quæ raro accidunt, lex non adaptatur, *l. Nam ad ea, ff. de legib.* Tum quia, vnica hæresis non spectatur, quia parum pro nihilo reputatur, & prætor non curat de minimis, neque vna hirundo facit ver, consequenter neque legislator intendit prohibere lectionem ob vnicam hęresim incidentem in libro non agente de religione. Tum quia, non posset dari paruitas materiæ in lectione, & durum est, quod quis legẽdo vnam lineam, vbi inserta est illa vnica hæresis, peccet mortaliter. Tum quia illa particula, *vel* sumitur etiam copulatiuè in iure ex allatis per Barbosam *dict.* 415. Tum quia, locutio singularis de hæresi vsitatior est, quã in plurali, Auctores enim suos libros, seu tractatus ex professo de hac materia intitulant. *De hæresi.*

Quæres 30. An paruitas materię tam lectionis, quam retentionis libri hæretici excuset à peccato mortali, ac proindè ab excommunicatione?

71 *Resp.* Legens vnam paginam, vt aiũt: item librum retinens per vnum, vel alterũ diẽ excusatur à peccato mortali, ac proindè ab excommunicatione.

Primum de pagina suadetur. Tum quia, in omnibus lege Ecclesiastica prohibitis modicum excusat. Tum quia, ex tam modica lectione non est inferendũ tam grauia peccatum, & pœna. Ita de vna pagina docent Sà *hic num.* 2. Portell. *ver. Libri num.* 7. Duard. *lib.* 2. Bullæ can. 1. *q.* 46. Filliuc. quos citat Diana *par.* 1. *tract.* 11. *resol.* 30. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 31. dicens non sufficere vnam paginam in maioribus voluminibus, quem impugnat Megal. *lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 48.

Secundum, de retentione suadetur ex dictis rationibus, & quia sicut in alijs rebus prohibitis retineri excusat parua tẽporis mora, ita etiam in casu præsenti. Ita alijs adductis docet Diana *part.* 5. *tract.* 5 *resolut.* 43. Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 14. *num.* 7. Potest autem accidere, quod quis peccet mortalitèr, habendo nimirum intentionem, & propositum diu retinendi, nihilominus si postea mutata voluntate librum consignet, aut procuret licẽtiam, excusatur ab excommunicatione, quia diuturnitas illa ex proposito voluntatis nõ habet effectum externum formalem, consequenter non potest inducere hanc pœnam.

Quæres 31. An retinens alienum librũ apud se depositũ incurrat; vel alter eius nomine retineat?

Resp. Affirmatiuè, quia verba Bullæ 72
sufficienter verificantur, cum retineat librum hæretici, neque enim Bulla requirit, vt liber sit proprius retinentis. Ita omnes cum Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 14. *num.* 7. Portell. *num.* 12.

Quæres 32. Quis incurrit hanc censuram apud Regulares, si retineantur huiusmodi libri in suis Bibliothecis? 73

Resp. Superior monasterij, & custos librariæ, isti enim propriè dicuntur retinere, quia habent curam librorum ex officio. Incurrit etiam ille religiosus, qui extractum de loco retinet librum in sua camera, siuè id faciat de licentia superioris, siuè non.

Quæres 33. An mandans, vel rogans, aut audiens amicum legentem incurrat?

Placet sententia Sanchez *lib.* 2 *cap.* 74
10. *num* 48. quia isti non dicuntur propriè legere, vt requirit Bulla, quæ in pœnalibus nõ est extendenda de casu proprio ad improprium, quẽ sequitur Portell. *ver. Libri num.* 11. Bonac. *disp.* 1. Bullę *q.* 2. *par.* 4. *num.* 11. Contra Azorium Graff. & Sair. quos pro se citat Layman. *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 14. *num.* 5. §. *Sed controuersia.* Audientem præcisè, qui non induxit ad lectionem omnes excusant. Nec puto hos comprehendi sub fautoria, aut defensione hæreticorum, quando auscultatio prouenit ex curiositate, & non laudatur opus hæretici.

Quæres 34. An legens librum, quem nullatenus intelligit incurrat?

Resp. Negat Sanch. *lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 51. 75
Lay-

Layman *lib.2.tract.1.cap.14.num.5.* §.*Sed controuersia*, ibi: *modò intelligat quæ legit*. Vgolin. Duard. Sousa, quos contra se citat Bonac. *disp.*1 Bullæ *q.*4. *par.*4 *n.*13. affirmans, incurrere, quem sequitur Portell. *num.*12. Nald. *num.*10. quia dicitur legere sicut ille, qui intelligit, sed id verum non est, iuxta illud Catonis. *Legere, & non intelligere est negligere*, idest, non legere, est enim compositum ex *non*, & *legere*. Glos. *ver. Ac intelligere extr.* 2. *Ioan.*22. *de verb. signif.* dicit, quod legere sine intelligere parum est.

Quæres 35. An oculis percurrere sit legere, ac proindè sic legens incurrat censuram?

76 *Resp.* Sic, quia legere non consistit in prolatione verborum, sed in eorum inspectione arg. *l. in ciuile* 23. *de legib.* ibi: *Nisi tota lege inspecta*, *l.* 1. *de his, quæ in testam.* Ita omnes cum Graff. *par.*1. *lib.*4. *cap.*18. *num.*45. Sanch. *lib.*2. *cap.*10. *n.*41. Bonac. *disput.*1. Bullæ *quæst.* 2. *part.* 4. *num.* 12.

Quæres 36. An, & quæuis ignorantia excuset? Dicitur enim in Bulla *Scienter* legentes? In indice verò nihil habetur.

77 *Resp.* Ignorantia crassa secundum omnes excusat, quia excludit scientiam hic requisitam. Ita Sanch. *lib.*2. *cap.*10. *num.*38. Bonac, *disp.*1. Bullæ *q.* 2. *par.*4. *num.*8. vnde qui dubitat, excusatur legendo, quia dubitare non est scire; debet ergo scire, aut librum esse hæretici, aut continere hæresim, seu agere de re-gione ex dictis, cum quibus Megal. *lib.*3. *de cens. cap.*1. *num.* 45. & 46. Affectata ignorantia excusat secundum Sanchez. Sed ea æquiparatur scientiæ, vnde verius non excusat.

Quæres 37. Quomodo quis dicatur defendere librum hæretici ad effectum incurrendi excommunicationem?

78 *Resp.* Ille dicitur defendere librum hæretici, qui aliquid dicit, vel agit in fauorem libri prout hæretici, laudando, approbando, scribendo, protegendo librum; aut impediendo ne inueniatur, comburetur, ne tradetur Inquisitoribus. Laudans stylum, aut ingenium Auctoris non defendit librum vti hæreticum. Ita omnes cum Bonac. *disput.*1. Bullæ *q.* 2, *par.*4. *num.*20. Sanch. *lib.*2. *cap.*10. *n.*58, Sair. *lib,*3. *cap.*5. *num.* 18. Sed numquid defendens vnicam hæresim incurrat? Vtique, quia dicitur defendere librum, licet vnicam eius probet, & laudet hæresim. Qui tamen defendit librum, in quo vnica est hæresis, non incurrit, quia liber nõ est de hæresi ex professo, vt suppono iuxta dicta *sub q.* 28.

Quæres 38. Quomodo intelligenda sit excommunicatio lata à Pio IV. & cõtenta in indice contra legentes *Hæreticorum libros, vel cuiusuis auctoris scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita, hobueritue?*

Resp. Ille incurrit hanc excommunicationem non reseruatam, qui legit, vel habet librum, in quo non tractatur ex professo de religione, & hæresi, in eo tamen continentur aliquæ hæreses; quod si in eo nulla hæresis apparet clarè, tamẽ suspectus est de hęresi, etiam in hoc casu legi non potest, modo sit prohibitus. Duo igitur requiruntur, vnum quod opus, seu scriptura aliquam contineat hęresim, & de illis non tractet ex professo, quia tunc esset casus Bullæ, aut suspectũ sit de hæresi; alterum quod sit prohibitum. Ex quibus patet differentia inter hanc excommunicationem, & illam Bullæ Cœnę. Hæresis autem, & falsi dogmatis nomina pro eodem accipiuntur, nam dogma consistit in doctrina Christianæ fidei, Glos. *in dist.* 3. *ex cap. Qui Episcopi* 2. *dist.* 23. Glos. seu potius, *cap. Satis* 7. *dist.*96. ergo falsum dogma contrarium Catholicæ fidei idem erit, quod hæresis, & deducitur ex *cap. Inter hæresim* 26. 24. *q.*1. vbi hæresis falsum, & peruersum dogma vocatur. Vide Bonac. *disp.* 1. Bullæ *q.*2. *par.*4. explicantem hanc indicis excommunicationem. Quæ superius dicta sunt circa explicationem Excommunicationis Bullæ proportionaliter applicari possunt huic indicis.

Quæres 39. An legens alios libros

Oo 2 prohi-

prohibitos, seu suspensos alia ex causa quam hæresis, aut eiusdem suspicionis, incurrat excommunicationem, vel aliã pœnam? Exempligratia, an sit excommunicatus legens librum prohibitum propter obscenitates, vt Ioannis Baptistę Marini *l. Adone*, eiusdem *Gli amori notturni* 4. Februarij 1627. Item propter aliquas citationes falsas adductas nomine Sacræ Gongregationis, vel propter alios fines, vt Augustini Barbosæ Remissiones super Tridentinum, & eiusdem Bullarium. Item ad euitandas discordias inter aliquos de iurisditione, sic prohibentur aliqui libri cum nouis iuribus adinuentis, ex quibus compacta pax facile dissolueretur, &c.

Resp. In his casibus nulla est imposita censura contra legentes huiusmodi libros, aut scripta prohibita, vt colligitur ex verbis subsequẽtibus in dicto indice, ibi: *Qui vero libros alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, præter peccati mortalis reatum quo afficitur iudicio Episcoporũ seuerè puniatur*. In edictis autem Inquisitorum non comprehenduntur huiusmodi libri, quia, vt patet ex verbis relatis *sub q.* 23. comprehenduntur libri tractantes de hæresi, aut de illa suspecti, & non alij.

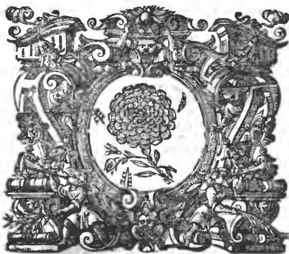

CAPVT

CAP. DECIMVM V.
DE IMPRESSIONE LIBRORVM.

SVMMARIVM.

1 *Decretum Lateranensis Concilij.*
2 *Decretum Tridentini Concilij.*
3 *Prohibitio incœpit à Decreto Lateranensi.*
4 De cœtero *importat legem nouam.*
5 *Innouatur Lateranen. per Tridentinum.*
6 *Tridentini, & Lateranen. differentia.*
7 *Excommunicatio contra impressores non est reseruata.*
8 *Quosnam illa afficiat?*
9 *Liber quando dicatur agere de rebus sacris.*
10 *Hos libros communicantes incurrunt pœnas:*
11 *Regulares facientes imprimi sine licētia regulari non sunt excommunicati.*
12 *Nomen auctoris exprimendum in libris.*
13 *Reuisor librorum Theologus debet esse.*
14 *Libri de vitis nondum sanctorum quomodo imprimendi.*
15 *Decretum de hominibus decedentibus cum fama sanctitatis.*
16 *Continet sex partes.*
17 *Imagines horum hominum quomodo pingi possunt.*
18 *Imagines illorum exponi possunt sine signis sanctitatis.*
19 *Venerari possunt priuatim, & occultè.*
20 *Vota illis quomodo offerenda. Decretum super hoc refertur.*
21 *Attestationes miraculorum probantur coram Episcopo.*
22 *Communis consensus etiam vnius Ecclesiæ Episcopalis sufficit.*
23 *Tempus immemorabile.*
24 *Quomodo imprimantur libri de sanctis antiquis?*
25 *Non sunt transmittenti Libri Romam.*
26 *Imagines Sanctorum quomodo depingende.*
27 *Bulla super Imaginibus.*
28 *Imagines prophanę non exponuntur in Ecclesijs.*

29 *Li-*

CAPVT

CAP. DECIMVM V. DE IMPRESSIONE LIBRORVM.

De Librorum impressione nonnulla dixi *Resolut.56. num.98.* quod liber imprimendus iam approbatus per censores debet stare apud impressorem; de pœnis in hac materia dixi *Resolut.58. à num.17. ad 28.* De officio Reuisorum, seu censorum librorum *Resolut.77. num.38.* Quæ locis citatis dicta limito iuxta dicenda in sequentibus quæstionibus.

Quares 1. An libri, & alia scripta prohibeantur imprimi sine examinatione, & approbatione superiorum?

1 *Resp.* Affirmatiuè ex duobus Concilijs Lateranensi vltimo, & Tridentino; nam in priori *sub sess.*10. ita scribitur,

Sacro approbante Concilio statuimus, & ordinamus, quod de cætero nullus librum aliquem, siuè aliam quamcumque scripturam, tam in Vrbe nostra, quam in alijs ciuitatibus, & diœcesibus imprimere, seu imprimi facere præsumat nisi prius in Vrbe per Vicarium nostrum, & Sacri Palatij Magistrum, in alijs verò diœcesibus per Episcopum, vel alium ab Episcopo ad id deputandum, & Inquisitionem hæreticæ prauitatis illius diœcesis, in quibus librorum impressio eiusmodi fieret diligenter examinetur, & per horum manu propria subscriptionem gratis, & sine dilatione imponendam approbetur. Qui autem secus præsumpserit, vltra librorum amissionem, & illorum publicam combustionem, ac centum ducatorum fabricæ S. Petri de Vrbe solutionem, ac anni continui exercitij impressionis suspensionem, excommunicationis sententia innodatus existat.

Hoc Decretum in Concilio Tridentino inuocatum fuit, & ampliatum, vt legitur *sub sessione* 4. sequentibus verbis,

Sed, & impressoribus modum in hac parte, vt par est, imponere volens, qui iam sine modo, hoc est, putantes sibi licere quidquid libet,

libet, siue licentia Superiorum Ecclesiasti corum, ipsos Sacræ Scripturę libros, & super illis Annotationes, & expositiones quorumlibet indifferenter, sæpe tacito, sæpe etiã ementito prælo, & quod grauius est, sine nomine auctoris imprimunt, alibi etiam impressos huiusmodi libros temere venales habent, decernit, & statuit, vt posthac Sacra Scriptura, potissimum verò hæc ipsa Vetus, & Vulgata Editio quam emendatissimè imprimatur. Nullique liceat imprimere, vel imprimi facere quosuis libros de rebus sacris sine nomine Auctoris; neque illos in futurum vendere, aut etiã apud se retinere, nisi primum examinati, probatique fuerint ab Ordinario sub pœna anathematis, & pecuniæ in canone Concilij nouissimi Lateranensis apposita. Et si Regulares fuerint, vltra examinationem, & probationem huiusmodi, licentiam quoque à suis superioribus impetrare teneantur, recognitis per eos libris, iuxta formam suarum ordinationum. Qui autem scripto eos communicant, vel euulgant, nisi antea examinati, probatique fuerint, eisdem pœnis subiaceant, quibus impressores. Et qui eos habuerint, vel legerint, nisi prodiderint auctores, pro auctoribus habeantur. Ipsa verò huiusmodi librorum probatio in scriptis detur, atque adeo in fronte libri, vel scripti, vel impressi autenticè appareat, idque totum, hoc est, & probatio, & examen gratis fiat, vt probanda probentur, & reprobentur improbanda.

Hæc sunt duo decreta vtriusque Cõcilij, circa quæ emergentes difficultates explicandę sunt in sequentibus quęstionibus per ordinem.

Quæres 2. An ante dicta Decreta extiterint prohibitiones nes quis libros imprimeret, an verò cuique esset liberum imprimere quoscumque libros sine licentia?

3 *Resp.* Negatiuè, nam nullibi huiusmodi prohibitionem inueni, & libri antiquitus impressi ante annum 1500. immò, & paulò post, antequam ederetur Decretum Lateranense, quod fuit 4. Maij 1515. carent huiusmodi attestationibus, & subscriptionibus etiam in actu signato sub similibus verbis. *De licentia superiorum*. Et mirum non est, quia ars impressoria tunc recenter inuenta fuerat de anno 1400. Confirmatur per dictionem, *De cætero*, in eo Decreto expressam, quæ futurum tempus importat, & 4
nouam legem cui apponitur, Glos. *in cap. Vn.* Ne sede Vacante, Ioann. XXII.

Quæres 3. An Decretum Lateranense innouetur in Decreto Tridentini? & quomodo inter se differant?

Resp. Huiusmodi innouatio, seu confirmatio expressa non apparet in Decreto Synodi Tridentinæ, sed tantum deducitur ex illis verbis: *Sub pœna anathematis, & pecuniæ in canone Concilij nouissimi Lateranensis apposita*. Dicit, *Nouissimi*, quia inter vtrumque fuit spatium triginta vnius anni, nam Lateranense statutum fuit die 4. Maij 1515. hoc verò Tridentini editum 8. Aprilis 1546. 5

Differunt autem quod ad libros, quia in Lateranensi mentio est de quouis libro, de quauis materia tractante, & de quauis scriptura cuiuscumque sit materiæ. In Tridentino autem sermo est tãtum de libris Sacræ Scripturæ, seu de rebus sacris tractantibus. Amplior igitur est prohibitio Lateranensis respectu librorum, quam Tridentina. Quo verò ad superiores, à quibus libri sunt examinandi latior est prohibitio Tridentini, quod præter examen, & approbationem Episcopi, & Inquisitoris requirit etiam licentiã superioris Regularis Auctoris libri imprimendi. 6

Quæres 4. An ea excommunicatio sit comminatoria, an latæ sententiæ, & reseruata?

Resp. Certum est esse latæ sententiæ, nulli tamen reseruatam, cum reseruatio non exprimatur, esse ipso iure deducitur ex illis verbis: *Innodatus existat.* ex doctrina Sairi *lib. 1. de censur. cap. 11. num. 9.* 7

Quæres 5. Quinam, & quibus actionibus incurratur ea excommunicatio?

Resp. Actiones, quibus incurritur ea excommunicatio, sunt imprimere, aut facere imprimi sine licentia Episcopi, & Inquisitoris non solum libros, sed etiam 8

scripta

scripta quęcumque de quacumque agant materia. Auctor autem, qui librum consignat impressori committendo illi hanc curã, vt licentiam obtineat à superioribus, ab hac pœna excusatur, si impressor illum sine licẽtia imprimat. Item imprimentes, vel facientes imprimere sine nomine Auctoris libros tractantes de rebus sacris. Item vendentes illos, aut apud se retinentes, si carent nomine auctoris, aut debita licentia, prout dicitur in Tridentino incurrunt prædictas pœnas. Imprimentes verò, aut imprimi facientes alios libros, qui non tractant de rebus sacris, sine nomine Auctoris, aut illos vendentes, seu retinentes dictas pœnas non incurrunt, modò adsit licentia Episcopi, & Inquisitoris, quia Tridentinum loquitur tantum de libris sacris, non de alijs, neque de scriptis ex Suarez Compend. Rodr. *Resol. 79. num. 1.* Satis sit Tridentino, si apponatur nomen certi conuentus, aut vniuersitatis secũdum Azor. *par. 1. lib. 8. cap. 17. q. 3.* ex Barbosa ad hanc *Sess. 4. Trident. num. 4.*

Quæres 6. Qualis liber dicatur agere de rebus sacris?

9 *Resp.* Ille liber dicitur agere de rebus sacris, qui non agit de prophanis, opponuntur enim sacra, & profana, vt colligitur ex *cap. Quę semel 19. q. 3. cap. Ad hęc, de relig. domib.* Vnde Graff. in praxi *lib. 2. cap. 18. n. 5.* definit sacrum quidquid à prophanis separatur, & cultui Dei dicatur. Quare ille liber dicitur de rebus sacris agere, in quo de Catholica religione tractatur, de mysterijs fidei, de moribus Catholicorum, de interpretatione Sacræ Scripturæ, de Theologia tam speculatiua, quam practica, & casibus conscientiæ, iure canonico, Concionibus, & alijs in ordine ad Deum, & religionem, iuxta dicta *cap. 14. q. 29.* Quare prophani libri excluduntur, vti de Philosophia, Medicina, de Historijs prophanis, Grammatica, &c.

Quæres 7. Quomodo libri de rebus sacris tractantes dicantur scripto communicari, & euulgari?

10 *Resp.* Tridentinum subijcit supradictis pœnis illos, *qui scripto eos communicant, vel euulgant, nisi antea examinati, probatiuè fuerint.* Communicantur autem, quando plures copiæ sparguntur per vulgus, vel eadem copia successiuè transit ad manus, vt indicant ea duo verba, *Communicant, vel euulgant;* quasi libri publicationem inter homines. Sub his non veniunt Lectiones de Theologia, aut Sacra Scriptura, seu de moralibus, quas Magistri, & Lectores tradunt in Scholis, quia non ordinantur ad publicationem, neque euulgationem, sed ad eruditionem Scholarium. Est autem sermo de libris tantum imprimendis, ex particula, *eos*, ad libros imprimendos referente.

Quæres 8. An religiosi facientes imprimi, vel diuulgantes suos libros sine licentia suorum superiorum sint excõmunicati?

Resp. Excommunicatio fertur solum 11
contra facientes imprimi sine licentia Episcopi, & Inquisitoris ex Decreto Lateranen. in Tridentino autem licet pręcipiatur Regularibus ne faciant imprimi suos libros sine licentia etiam suorum superiorum, non ideo tamen imponitur contrafacientibus aliqua pœna in Tridentino. Nam bis replicatur pœna Lateranensis decreti in Tridentino primo, contra imprimentes, vel facientes imprimere libros de rebus sacris sine nomine auctoris, &c. secundò, contra eos diuulgantes scripto sine licentia. Loco autem intermedio loquendo de Regularibus, qui debent impetrare licentiam suorum superiorum, nulla exprimitur pœna, ergo signum est, illos contrafacientes nulla affici pœna ex Tridentino. Neque expressio pœnarum in dictis duobus casibus extendenda est ad Regulares imprimentes sine licentia suorum superiorum, quia pœnæ non extenduntur de casu ad casum, cum potius restringendæ sint, ex vulgatis casibus; præterquamquod si Tridentinũ voluisset eisdem pœnis affici Regulares non impetrantes licentiam à suis superioribus, id expressisset, sicut de pœnis mentionẽ fecit in alijs duobus casibus.

Quæres 9. An imprimi possit liber sine nomine Auctoris?

12 *Resp.* Negat id Tridentinum illis verbis. *Nullique liceat imprimere, vel imprimi facere quouis libros sine nomine Auctoris*. Intellige nisi iustam habeat Auctor causam faciendi suum nomen, vt habet Regula de impressione librorū §.1. *in quo casu*, nomen illius, qui librum examinauit, atque approbauit, describendum est. Vide *sub num.* 8. supra.

Quæres 10. An reuisor deputatus ab Inquisitore, seu Episcopo debeat esse Doctor in Sacra Theologia?

13 *Resp.* Affirmatiuè ex adductis *Resolut.* 77. *num.* 38.

Quæres 11. An, & quomodo imprimendi sint libri, qui tractant de vitis eorum hominum, qui hominum, qui cum fama sanctitatis ex hac vita migrarunt?

14 *Resp.* Iuxta formam à S. C. traditam in Decreto, in quo definitur quomodo Imagines nondum à Sede Apostolica canonizatorum, vel beatificatorum cum radijs, splendoribus, & laureolis proponendæ sint; aut tabellæ, & luminaria ad eorum sepulcra apponenda sint, aut eorum res gestæ. & vitæ imprimendæ. Illud autem editum fuit die 13. Martij 1625. tenoris sequentis.

15 *Sanctissimus D. N. solicitè animaduertens abusus, qui irrepserunt, & quotidie irrepere non cessant in colendis quibusdam eum sanctitatis, aut martirij fama, vel opinione defunctis, qui & si neque canonizationis, neque beatificationis honore insigniti sint à Sede Apostolica, eorum tamen Imagines in Oratorijs, atque Ecclesijs, alijsque locis publicis, ac etiam in priuatis, cum laureijs, aut radijs, seu splendoribus proponuntur, miracula, & reuelationes, aliaque beneficia à Deo per eorū intercessiones accepta in libris rerum ab ipsis gestarum enarrantur; & ad illorum sepulcra tabellæ, imagines, & res aliæ ad beneficia accepta testificanda, & lampades, & alia lumina apponuntur. Volensque proindè his abusibus pro debito officij pastoralis occurrere; re etiam cum Illustrissimis, & Reuerendissimis Dominis Cardinalibus contra hæreticam prauitatem in Vniuersa Republica Christiana Generalibus Inquisitoribus communicata, & mature considerata, ac discussa, declarauit, statuit, & decreuit.*

I. Ne quorumuis hominum cum Sanctitatis, seu martyrij fama, quantumcumque illa sit, defunctorum Imagines, aliaq; prædicta, & quodcumque aliud venerationem, & cultum præseferens, & indicans in Oratorijs, aut locis publicis, seu priuatis, vel Ecclesijs tam secularibus, quam regularibus, cuiuscumque religionis, Ordinis, Instituti, Congregationis, aut Societatis apponantur, antequam ab Apostolica Sede canonizentur, aut beati declarentur, & si quę apposita sunt amoueantur, prout statim amoueri mandauit.

II. Ac pariter imprimi de cætero inhibuit libros eorumdem hominum, qui Sanctitatis, seu martyrij fama, vel opinione, vt prefertur, celebres è vita migrauerint, gesta miracula, vel reuelationes, seu quęcumque beneficia tamquam eorum intercessionibus à Deo accepta continentes, sine recognitione, atque approbatione Ordinarij, qui in his recognoscendis Theologos, aliosque pios, ac doctos viros in consilium adhibeat. Et ne deinceps fraus, aut error, aut aliquid nouum, ac inordinatum in re tam graui committatur, negotium instructum ad Sedem Apostolicam transmittat, eiusque responsum expectet. Reuelationes verò, & miracula, aliaque beneficia supradicta, quæ in libris horum hominum vitam, & gesta continentibus hactenus sine recognitione, atque approbatione huiusmodi impressę sunt, nullo modo approbata censeri vult, mandatque sua sanctitas.

III. Ad horum hominum sepulcra vetuit etiam, ac inhibuit tabellas, atque imagines ex cera, aut argento, seu ex alia quacumque, materia, tam pictas, quam fictas, atque exculptas, appendi, seu affigi; & lampades, seu alia quæcumque lumina accendi sine recognitione ab ordinario omnino, prout supra, facienda, Sedique Apostolicæ referenda, ac probanda.

IV. Declarans, quod per suprascripta preiudicare in aliquo non vult, neque intendit ijs, qui aut per communem Ecclesię consensum, vel immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum, virorumque Sanctorum,

ctorum,

ctorum ſcripta, vel longiſſimi temporis ſciẽtia, ac tolerantia Sedis Apoſtolicę, vel ordinarij coluntur.

V. Vt autem prædicta diligentius obſeruentur, Vniuerſis, & ſingulis tam ordinarijs, quam hæreticæ prauitatis Inquiſitoribus diſtrictè præcipit, vt quiſque in ſua diœceſi, vel prouincia ſedulò peruigilet, ne ſine approbationibus prædictis Imagines cũ memoratis ſignis exponantur, aut miracula, reuelationes, ac beneficia prędicta publicentur, aliaue contra ſuperius diſpoſita fiant.

VI. Tranſgreſſores verò, ſi Regulares fuerint, priuationis ſuorum officiorum, ac vocis actiuæ, & paſſiuę, necnon, & ſuſpenſionis à diuinis: ſi verò Clerici ſeculares, priuationis pariter ſuorũ officiorũ ſuſpenſionis à diuinis, & ab adminiſtratione Sacramentorum, exequutioneq. ſuorum ordinũ reſpectiuè, alijſque arbitrio prædictorum ordinariorum, ſeu Inquiſitorum pro modò culpæ infligendis pœnis plectendo.

VII. Qui autem libros impreſſerint, aut imagines pinxerint, ſculpſerint, ſeu quoquo modò affixerint, vel formauerint, cæterique artifices circa præmiſſa qualitercumq. delinquentes prędicta omnia amittant, & inſuper pecuniarijs, alijſque etiam corporalibus pœnis, iuxta criminis grauitatem eorumdem ordinariorum, ſeu Inquiſitorum arbitrio afficiantur. Contrarijs quibuſcumque non obſtantibus.

Et ne præmiſſorum ignorantia poſſit ab aliquo prætendi, &c.

Hoc Decretum extenditur à Diana *par. 4.* cum alijs Bullis ad Sanctum Officium Inquiſitionis Spectantibus, à Bariola in calce: Flores Inquiſit. à Tambur. *tom. 5. diſp. 15. q. 7.* Peirino *ad conſtit. 3.* Leonis X.

16 Continet autem ſex. *Primò*, nullibi imagines hominum, qui deceſſerunt cũ fama ſanctitatis, apponantur, & appoſitæ ammoueantur. *Secundò*, non imprimantur libri de ipſis tractantes, niſi ab ordinario approbati confirmati fuerint à Sac. Congr. *Tertiò*, vota, nec lumina apponantur illis. *Quartò*, antiqui pro ſanctis ab Eccleſia, ſeu à Patribus habiti relinquuntur in ſua opinione. *Quintò*, pœnæ tranſgreſſorum Eccleſiaſticorum. *Sextò*, demum laicorum tranſgreſſorum pœnæ. Emergunt nonnullæ difficultates in ſequentibus reſoluendæ.

Quæres 12. An depingi poſſint imagines horum hominum, qui obierunt cum opinione ſanctitatis, ſine ſignis ſanctitatis?

Reſp. Affirmatiuè, vt colligitur ex 17
num. 1. ibi: *Defunctorum imagines, aliaque prædicta, & quodcumque aliud venerationem, & cultum præſeferens.* Clarius *ſub num. 5. Ne ſine approbationibus prædictis Imagines cum memoratis ſignis exponantur.* Ergò exponi poſſunt ſine dictis ſignis, quorum defectu venerationem, & cultum non præſeferunt; valet enim argumentum à contrario ſenſu, & in iure validum eſt, ex *cap. Cum Apoſtolica 7. de iis, quę fiunt à pręlat.* vbi Gloſa vocat fortiſſimum, & vtiliſſimum, alia iura, & doctores vocat Barboſa Vnz. lit. A. *num. 30.* Confirmatur, quia aliorũ hominum etiam non eximiorum imagines depinguntur non vt venerentur, ſed vt eorum memoria apud alios præſertim parentes, & amicos conſeruetur. Ita Peirin. ad citatam Bullã 3. Leonis X. *num. 3.* ex illo Lezana *tom. 4. ver. Sanctorum cultus num. 6. & 7.*

Quæres 13. An huiuſmodi imagines ſine laureis, radijs, & ſplendoribus depictæ exponi poſſint in Eccleſijs ad ornatum?

Reſp. Affirmatiuè, modò non appo- 18
nantur altaribus, ratio id ſuadet, quia non ſunt in hoc deterioris conditionis imaginum aliorum virorum vti Imperatoris, Regum, & aliarum perſonarum memoria dignarum, quarum Imagines appenduntur in Eccleſijs parietibus ad ornatum, non autem ſuper altaria, licet prope poni poſſint, ſed omnino extra; & ſi adſunt aliæ Imagines, quæ ſint Sanctorum, iſtorum prope, illorum verò remote aptentur. Vide Lezanam *tom. 4. ver. Sanctorum cultus num. 7.* Peirinum ad Bullam 3. Leonis X. *num. 3. & 4.* Mihi non placet, horum Imagines collocari poſſe ſuper altare, in quo aliæ ſunt, quia

Pp 2 in

in tali ſitu collocatio arguit potius cultum, quam ornatum; ideo ſimilium Imagines, ſicut & virorum illius trium collocentur in partibus Eccleſiæ minus dignis, vt ex tali diſpoſitione quiſque ſciat, Dei ſeruos Canonizatos, aut beatificatos in omnibus excedere quemuis hominum quamtumuis nobilem, & illuſtrem etiam imperiali dignitate decoratum.

Quæres 14. An venerari poſſint ſaltem occoltè, & priuatis honoribus.

19 *Reſp.* Priuatim, & occultè in proprijs neceſſitatibus inuocari, & venerari poſſunt, quia in Decreto prohibetur ſolum cultus publicus cōueniens tantum ſanctis, ſeu beatis ab Eccleſia declaratis, vel pro talibus habitis ab antiquo tempore. Quare venerari non poſſunt per inuocationem in Lytanijs, in Orationibus Miſſalis, aut Breuiarijs neque in conſpectu aliorum vocare illos beatos tales aſſerendo, licet piè credi poſſit illos eſſe in Paradiſo. Laudari igitur poſſunt eo modo, quo alij viri, & homines probi, qui in hac vita benè ſe geſſerunt, relinquentes poſt ſe bonum odorem. Vide præcitatos.

Quæres 15. An illorum ſepulcris aptari poſſint vota, vt communiter fit beatis, & ſanctis ab Eccleſia recognitis in gratiarum actionem beneficiorum receptorum?

Reſp. Sanctiſſimus in hæc verba.

20 *Poſtmodū verò idem Sanctiſſimus D.N. à quibuſdam reuocari in dubium accepit, an tabellas, & imagines, quas in poſterum offerri contigerit recipere, & antea oblatas conſeruare liceret. Sanctitas ſua, quæ tantum voluit, occurrendo abuſibus, qui irripere videbantur, certiorem parare viā ad eorum in terris gloriam, quorum ſanctimoniam diuinæ clementiæ placuerit admirandis operibus illuſtrare; ne prius cū Illuſtr. & Reuerend. DD. Cardinalibus contra hęreticam prauitatem Generalibus Inquiſitoribus communicata, præſenti Decreto declarauit.*

Quod ſicut numquam prohibuit, nec ſuæ intentionis fuit prohibere oblationem, receptionemque tabellarum, & imaginum huiuſmodi, itaut nulli deinceps hæſitationi locus relinquatur, ſtatuit in præſentiarum, & decernit, vt quoties ad aliquam Eccleſiam, aut oratorium locumue alium publicum ſecularem, ſeu regularem, tabellas, vel imagines aliudue ſimile quidpiam detulerit, ac interceſſione hominum inter ſanctos, & beatos non adſcriptorum, quāuis cum martirij, vel ſanctitatis fama demortuorum optata ſe impetraſſe dixit; liceat Eccleſiaſticis perſonis Eccleſiarum, locorumque prædictorum veræ præpoſitis, tabellas, & imagines, ſiuè pictas, ſiuè ex quauis materia fictas, atque alia quæcumque collata gratiæ fidem facientia, ſimul cum deferentis, aliorumque, qui cōſcij fuerint, atteſtationibus recipere, atque approbantibus ordinarijs, ad quos referre ſtatim omnia teneantur; in ſecreto aliquo ſeorſim ab Eccleſia loco cuſtodire; ibidemque iam amota collocare, & aſſeruare, vt ſi quando Dominus talium virorum merita beatificationis, ſeu canonizationis honore in terris decorare voluerit extent huiuſmodi ſanctitatis qualeſcumque probationes, Apoſtolicæ Sedis iudicio tunc examinandæ, cōtrarijs quibuſcumque non obſtantibus.

Hoc Decretum referunt Diana ad finem *par.* 4. cum alijs, Peirin. ad Bullam 3. Leonis X. ſub datum die 2. Octobris 1625. affixum verò, & publicatum die 30. eiuſdem menſis, & anni, apud Synodum Cremonenſem ſub Eminentiſſimo Cardinali Camporeo ibi Epiſcopo habitam annō 1635. pag. mihi 159.

Quæres 16. An vota in Eccleſijs regularium oblata pro gratijs receptis ab huiuſmodi hominibus tum religioſis, tum laicis apud ipſos ſepultis, ſufficiat recipere cum atteſtationibus eorum, qui gratiæ factæ conſcij ſunt, factis tantum coram ſuperiore conuentus, ſine relatione ad ordinarium.

Reſp. Atteſtationes quidem recipiē- 21
dæ ſunt à ſuperiore conuentus, ſed ſtatim referendæ ſunt ad ordinarium, hoc eſt, ad Epiſcopum loci, qui illas approbare debet, prout apertè colligitur ex ſupradicto Decreto, ibi: *Atque approbantibus ordinarijs, ad quos referre ſtatim omnia teneantur.* Et ſi quandoque nomine

mine *Ordinarij* veniant etiam superiores regulares, nihilominus hic locum habere non possunt, quia hæc materia tangit Officium S.Inquisitionis, in quo casu regulares etiam superiores pro subditis habentur, & non pro superioribus neque ordinarij, quo nomine venit Episcopus, vel ordinarius nullius, & Sedis Apostolicæ immediatè subiectus. Nec hoc loco venit sub nomine Ordinarij Inquisitor, cum in primo Decreto superius extenso, ad cuius declarationē emanauit hoc secundum, condistinguantur Inquisitores ab ordinarijs.

Quæres 17. Quomodo intelligenda sit illa declaratio *sub num*.4. vbi dicitur, quod Papa per supradicta non vult prçiudicare in aliquo ijs Dei seruis, qui autē per cōmunem Ecclesiæ consensum; vel immemorabilem temporis cursum; aut per Patrum, virorumque sanctorum scripta; vel longissimi temporis scientia, aut tolerantia Sedis Apostolicæ, vel ordinarij coluntur? Nonnulli serui Dei publicum cultum acquisiuerunt sine formali beatificatione, aut canonizatione, ex supradictis causis. Quæres inquam. *Primò*, an per communem Ecclesiæ consensum veniat etiam consensus vnius ciuitatis e.g. Parmæ, Regis, &c. *Secundo*, Qualis cursus temporis immemorabilis sufficiat?

22 Primò, dico sufficere consensum vnius Ecclesię diœcesanę, & Episcopalis, quælibet enim Ecclesia particularis dicitur Ecclesia, ergò à fortiori Ecclesia Episcopalis, & hanc sufficere colligitur ex postremis verbis, dum in Decreto dicitur, non præiudicari ijs, qui ex scientia, seu tolerantia ordinarij coluntur, sufficit ergo consensus Ecclesiæ Episcopalis, & tolerantia Episcopi. In singulis ferè ciuitatibus habentur peculiares sancti, & beati, qui ab incolis coluntur, quamuis in Martirologio Romano non inueniātur, vti Parmæ Sancti Ioannes primus Abbas S.Ioannis Euangelistæ, Moderānus in Castro Berceti, &c. Beati Domini Presbyteri, Ioannis Buralli Generalis ordinis Minorum, Vrsolina Virgo, &c. Foriliuij in Conuentus Nostra Ecclesia S. Mariæ Vallis Viridis requiescit, & colitur Beatus Ieremias Sacerdos nostri ordinis, patria Comēsis, cuius corpus integrū, & intactū ab omnibus videri potest.

Secundò, temporis cursus immemorabilis dicitur spatium annorum centū, ex Baldo, Cœpola, Zabar. Felin. apud Gabriel. *de præscript. concl.* 1. *num.*71. Rota Rom. *vol.*4. *decis.*583. alijs citatis docet Flamin. Paris. *q.* 28. *de confid. benef. num.* 236. immo minus tempus dicitur immemorabile doctoribus citatus habet Puteus *lib.* 1. *decis.* 212. tempus 50. 70. aut 80. dici immemorabile. 23

Quęres 18. An in impressione librorum, qui tractant de uita, & gestis beatorum, seu sanctorum antiquorum ex communi Ecclesiæ consensu iuxta *n*. 4. Decreti explicati *sub præced. q.* 17. seruanda sit forma præscripta *sub num.* 11, ne scilicet imprimātur sine speciali examinatione, & approbatione Episcopi, & habita responsione Sacræ Congregationis?

Resp. In impressione librorum huiusmodi, qui tractant de eorum gestis, miraculis, reuelationibus, & alijs beneficijs hominibus collatis à Deo per ipsorum merita, & intercessiones, supradicta specialis forma obseruanda non est, quia hoc Decretū emanauit prçcisè respectu eorum hominum, qui non per communem Ecclesiæ consensum, aut non per scientiam, & toleranriam Episcopi coluntur, vt expresè dicitur *sub n*.4. iuxta dicta *sub q.*17. sed tantum respectu illorum, qui paucis ab hinc annis decesserunt, & in dies decedunt cum fama sanctitatis, aut martyrij, pro quibus supradicta forma omnino seruanda. Monumenta igitur veterum Dei seruorum meximè alias impressa, vel manuscripta antiquissima cū licentijs ordinarij iuxta Concilia Lateran. & Trident. de quibus supra initio, imprimi possunt, quia super his antiquitus in venerationem habitis præsens Decretum nihil disponit, nec intendit illis in aliquo præiudicare, vt patet *sub num*.4. 24

Quęres 19. An prædicta forma specialis licentię ordinarij approbantis miracu-

raculum, vel beneficium receptum cum responsione S. Congr. obseruanda sit, quando aliquis Sanctus, vel beatus ab Ecclesia recognitus, vel pro tali habitus iuxta *num.4.* Edit nouum miraculum, vel gratiam?

25 *Resp.* Ea forma seruanda non est, quia illa restringitur ad miracula, reuelationes, & alia beneficia, quæ fiunt ab his hominibus, qui decedunt cum fama sanctitatis, aut martirij; quare extendenda non est ad sanctos, nec beatos ab Ecclesia beatificatos, vel sanctificatos, neque ad antiquos cursu longissimi tẽporis cultos ex scientia, & toletantia Episcoporum. Nihilominus horum etiã miracula, & beneficia à fidelibus in dies recepta approbanda sunt ab Episcopo, vocatis in Consilium Theologis, & alijs pijs iuris, iuxta Trident. initio *Sess. 25.* in titulo de Inuocatione, & Veneratione sanctorum, prope finem. Itaque examen, & approbatio facta de istis ab Episcopo pro impressione transmittenda non sunt ad Sacram Congregationem recognoscenda, quod superadditur in Decreto, respectu huiusmodi hominum, quos nulla Ecclesia pro seruis Dei Beatis cultu publico dignis hactenus habet.

Quæres 20. Hac occasione circa Imagines sanctorum depingendas, & exponendas, quid sit ordinatum?

26 *Resp.* Vrbanus Papa VIII. felicis memoriæ in sua Bulla incip. *Sacrosancta.* Dat. 25. Martij 1642. ex parte extensa apud Lezanam *tom.4. ver. Sanctorum cultus num.* 14. Est autem sequens.

27 *Imagines Domini Nostri Iesu Christi, & Deiparæ Virginis Mariæ, ac Angelorũ, Apostolorum, Euangelistarum, aliorumq. Sanctorum, & Sanctarumq. quorumcumque sculpere, aut pingere, vel sculpi, aut pingi facere aut ante hac sculptas, aut pictas, & alias quomodolibet effictas tenere, seu publico aspectui exponere, aut vestire cum alio habitu, & forma, quam in Catholica, & Apostolica Ecclesia ab antiquo tempore consueuit; nec etiam cum habitu peculiari alicuius Ordinis Regularis tenore præsentium prohibemus. Ac vt Imagines aliter pictæ, vel sculptæ ab Ecclesijs, & alijs locis quibuslibet amoueantur, & deleantur, vel reducantur, & reformentur ad habitum, & formam in Ecclesia Catholica, & Apostolica ab antiquo tempore consuetam, vt veneratio, & cultus sic dictis Imaginibus augeatur, & quæ oculis fidelium subijciuntur non inordinata, nec insolita appareant, sed deuotionem pariant, & pietatem.*

Interdictum igitur est pingere, & sculpere Sanctorum Imagines prophanis, vanis, & indecentibus ornamentis, seu vestibus, quæ potius sensualitatem, quã deuotionem excitant. Quare depingendi non sunt cum coma, crinibus, aut nudati certis partibus corporis, quæ verecundiam præseferunt, neque mamillis apertis, sed prorsus decenti veste velatis, nisi ex necessitate, vt in ea appareat signum martyrij, vt in S. Agata, quę martyrium subijt in mamillis.

Transgressores, quicumque sint, etiã speciali nota, & mentione digni, puniendi sunt ab Episcopo, & ordinarijs locorũ, atque etiam à legatis à latere, vbi ab Apostolica Sede delegatis, etiam regulares quicumque etiam respectu Ecclesiarum monialium sibi subiectarum, vnica monitione præmissa etiam per censuras contra eos procedere possunt, priuando præsertim superiores locales illorum Officijs, & vocibus, si noluerint obedire, amouẽdo Imagines pictas, aut sculptas contra formam huius Bullæ.

Quæres 21. An in Ecclesijs in festis solemnibus exponi possint imagines prophanæ indecentiam præseferentes?

Resp. Non possunt, neque etiam eorum atrijs, aut frontispicijs, sub ijsdem pœnis de quibus in præcedenti quæstione, vt colligitur ex eadem Bulla his verbis. 28

Et ne exponantur in Ecclesijs quibuslibet, ac quomodolibet qualificatis, ac earum frontispicijs, & atrijs imagines prophanæ, vel aliàs indecentiam, & inhonestatem præseferentes, cum Domum Dei deceat sanctitudo, præcipimus.

Contra transgressores huius Bullæ non precedit Inquisitor, sed tantum ordinarius, cum in ea nulla fiat mentio Inqui-

Inquisitoris, neque enim agitur in ea, de materia hæresis, aut eiusdem suspicione.

Quæres 22. An imprimi prohibeantur libri tractantes de Auxilijs?

29 *Resp.* Affirmatiuè, & primo à Paulo Papa V. deinde ab Vrbano Papa VIII. fel. record. de quibus decretis Peirin. ad Bullam 11. Iulij 11. *num.* 20. Lezana *tom.* 1. *cap.* 10. *num.* 24. *& tom.* 4. ver. libri *num.* 13. Hic refero verbum illud Vrbani includens aliud Pauli, datum in Generali Inquisitione die 1. Aug. 1641. tenoris sequentis.

30 Aliàs fel. record. Paulus Papa V. ad tollenda scandala, & offensiones, quæ in Ecclesia Catholica oriebantur occasione editionis librorum, & operum de Auxilijs tractantium in Generali Congregatione Sanctæ Romanæ, & Vniuersalis Inquisitionis Decretum infrascriptũ edidit.

Sanctissimus D.N. decreuit, vt scribatur Nuntijs Apostolicis, quod notificẽt, & ordinent superioribus Religionum, Vniuersitatibus Studiorum, & Ordinis suæ Nuntiaturæ, ne sinant imprimi in materia de Auxilijs, etiam sub prætextu commentandi Sanctum Thomam, aut alio modò, & qui volunt de hac materia scribere, & imprimere prius mittant tractatus, & compositiones ad hanc sãctam Inquisitionem.

Cuius quidem Decreti tenor in executionem mentis Sanctitatis suæ omnibus prædictis per Nuntios respectiuè legitimè fuit intimatus. Ne tamen contra prædictum Decretum aliquid attentari contingeret, sed scandala, & dissensiones omnino cessarent. Sãctissimus D.N. in eadem Congregatione Generali Sanctæ Romanæ, & Vniuersalis Inquisitionis feria v. die 22. Maij anno à Natiuitate Domini 1625. aliud suum Decretum edidit tenoris infrascripti.

Sanctissimus D.N. supradictum Decretum, hoc sub præsenti Decreto confirmauit, & innouauit, districtè præcipiens, & mandans omnibus, & singulis cuiusuis Religionis, Ordinis, Congregationis, Instituti, & Societatis etiam de necessitate exprimendæ Regularibus, & alijs quibuscumque tam Ecclesiasticis, quàm Secularibus personis cuiusque status, conditionis, gradus, Ordinis, & Dignitatis tam Ecclesiasticæ, quàm Secularis, vt in posterum non audeant imprimere, vel quoquomodo in lucem edere libros, tractatus, vel compositiones ex professo, vel incidenter, aut prætextu commentandi Diuum Thomam, vel quemlibet alium Doctorem, aut alia quauis occasione, prætextu, velmodò de materia auxiliorum Diuinorum tractantes sine expressa, & speciali licentia à Sanctitate Sua in Cõgregatione Sancti Officij obtinenda, donec aliud in hac materia à Sede Apostolica fuerit ordinatum.

Vt autem huiusmodi Decretum inuiolabiliter obseruetur eadem Santitas Sua voluit, & declarauit contrauenientes pœnas priuationis, Dignitatum, & Officiorum suorum, vocis actiuæ, & passiuæ, facultatis concionandi, publicè legendi, docendi, & interpretandi ipso facto absque alia declaratione incurrere, & nihilominus alijs etiam pœnis Sanctitatis Suæ, & successorum suorum Romanorum Pontificum arbitrio infligendis, subiacere.

Libros porrò, quos in futurum contra præsentis Decreti tenorem edi contigerit absque alia declaratione tamquàm expresse prohibitos habere voluit. Et impressores præter amissionem librorũ, pecuniarijs, alijsque corporalibus pœnis iuxta criminis grauitatem teneri mandauit. Contrarijs quibuscumque non obstantibus.

Cum verò Sanctitati suæ nuper innotuerit in Ciuitate Louanien. quosdam assertos Cornelij Iansenij olim Episcopi Iprensis Executores ex testamento in lucem, edi curasse librũ cui titulus, Augustinus, ex professo cõtinentem, & tractantem materiam de Auxilijs, nulla penitus petita, vel obtẽta ab hac sacra Cõgregatione licentia illum imprimendi, cuius operis occasione Patres Societatis Iesu nonnullas in Ciuitate Antuerpien. de eadem materia tractantes, Theses, pariter

paritèr absque licentia eiusdem Sacræ Congregationis imprimi curasse : opinionesq.Iansenij in prędicto libro oppugnasse. Rursusque nonnullos alios libellos, orationes, scripturas, epistolas, Theses inferiùs registrandas, tàm pro dicti libri Iansenij, quàm Thesium à Patribus Iesuitis editarum defensione impressas fuisse, non solùm contra præsentium Decretorũ prohibitionem, sed in graue scandalum,& offensionem Ecclesiæ Catholicæ. Vt malis huiusmodi imminentibus quanto citiùs occurratur,& imposterum nullus audeat dictis Decretis cõtrarie. Pro nunc eadem Sanctitas Sua inherendo Decretis à Paulo V. & à Sanctitate Sua emanatis dictum librũ Iansenij ; cui titulus Augustinus Louanij impressum, necnon Theses à Patribus Societatis Iesu Antuerpiæ in lucem editas, aliasque scripturas in calce præsentis Decreti registrandas, iam vigore supradictorum Decretorum prohibitas, hoc præsenti in suo Decreto, de nouo prohibet, ac pro prohibitis omninò haberi voluit. Mandauitque sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ ne quis cuiusque Status, gradus, conditionis,& qualitatis etiam speciali,& specialiter nota dignæ librum, & Theses prædictas,aliasque scripturas, vt supra, absque Sedis Apostolicæ licentia in Cõgregatione Sancti Officij obtinẽda, retinere, ac legere possit. Insuper mandauit omnibus, & singulis cuiusuis Religionis, Ordinis Congregationis, Instituti,Societatis etiam de necessitate exprimendæ Regularibus,& alijs quibuscumque tam Ecclesiasticis, quàm secularibus personis, cuiusque Status, conditionis, gradus, Ordinis, & dignitatis Abbatiali, Episcopali, Archiepiscopali, & Patriarchali dignitate suffultis. Collegijs Vniuersitatibus sub prædictis pœnis, vt supra excommunicationis ipso facto incurrendæ, Interdicti Ecclesiastici respectiuè, alijsque arbitrio Sanctitatis Suæ pœnis infligen. etiam corporalibus, ne imposterum audeant imprimere, nec quoquo modo in lucem edere libros, Tractatus, Compositiones ex professo, vel incidenter etiam sub prætextu commentandi Diuum Thomam, seù in Phylosophicis agendi de concursu causę primæ, cum secunda, & præsertim defendendi, aut impugnandi librum d. Cornelij Iansenij, cui titulus Augustinus, vel Theses Patrum Societatis Iesu aliasque scripturas, vt infra prohibitas, aut aliaquauis occasione, vel modo de materia Auxiliorum Diuinorum, seù de gratia, & libero arbitrio tractantes, sine expressa, & speciali licentia à Sanctitate Sua in Congregatione Sancti Officij obtinenda, donec aliud in hac materia Sede Apostolica fuerit ordinatum. Absolutionem verò à prædicta excommunicatione, nec non interdicti suspensionem, relaxationem Sanctitati Suæ, & Sacræ Congregationi reseruauit. Non obstantibus quibuscumque Priuilegijs etiam S.Cruciatæ, Iubilæi etiam Generalis, & facultatibus Missionariorum, ac alijs à Sancta Sede emanaris, seù emanandis, quibus omnibus in hac parte Sanctitas Sua derogat. Voluitque Sanctitas sua hæc omnia suum plenarium sortiri effectum, omnesque contrafacientes, vt supra ligare, nec quemquam excusari posse etiam sub prætextu, quod Decreta Pauli V. & Sanctitatis suę aliàs emanata non fuerint in Prouincijs intimata, vel vsu recepta Irritum quoquè, & inane quidquid secus super ijs à quoquam quauis auctoritate scientèr, vel ignoranter contigerit attentari decernit. Contrarijs quibuscumque non obstantibus. Et ne præmissorum ignorantia possit ab aliquo prætendi, voluit vt Decretum huiusmodi, seu illius exemplum ad Valuas Basilicarum Sancti Ioannis Lateranensis, ac Principis Apostolum de Vrbe, & in Campi Floræ affixa, omnes ita arctent, & afficiant, ac si vnicuique personaliter intimatæ fuissent.

Notat Lezana *tom. 1. cap. 10. num. 24.* prohiberi libros ex professo, seu incidenter tractantes imprimi, nõ autem libros agentes de aliquo puncto, seu difficultate de auxilijs connexa cum materia alia principali, de qua est liber. Sed non placet, id cum videantur expreſsè obstare

ſtare illa verba. *Incidenter, aut prætextu commentandi* D.Thomam, *aut quemlibet alium doctorem, aut alia quauis occaſione, prætextu, vel modo, &c.* Nam verbum *incidenter, occaſione* refertur ad quamcumque cauſam, & caſum, ac proindè indicat etiam connexionem cum alia materia, quæ aliàs non poſſet explicari niſi mediante puncto aliquo particulari de auxilijs, tunc igitur prætermittatur indiſcuſſa quæſtio. In ſcholis de illis tractatio, & diſputatio non prohibetur, ſed tãtum impreſſio librorum de huiuſmodi materia tractantium.

Deindè nota excommunicationem latam cum alijs pœnis ſubiunctis afficere ſolum retinentes, legentes, aut imprimentes libros de auxilijs reſpectiuè ad dictum librum Ianſenij, & Theſes, prout ibi dicitur.

Quæres 23. An libri in vno loco compoſiti alio tranſmitti poſſint prò impreſſione?

31 *Reſp.* Libri compoſiti in ſtatu Eccleſiaſtico alio imprimendi tranſmitti non poſſunt ſine ſpeciali licentia prout continetur in Decreto hic ſubiecto ſub die 18. Septembris 1625. tenoris ſequentis.

32 *Sanctiſſimus D.N. pro debito ſui paſtoralis officij corrigere volens aduerſus nonnullorum in ſtatu Sedi Apoſtolicæ mediatè, vel immediatè ſubiecto exiſtentium, qui libros à ſe compoſitos extra præfatum ſtatum abſque vlla ordinariorum, & Inquiſitorum loci, vbi degunt approbatione imprimendos tranſmittunt, ſtatuit, & decreuit, vt in poſterum nemo in ſtatu prædicto degens, cuiuſuis conditionis, gradus, ordinis, & dignitatis exiſtat, libros de quauis materia tractantes, & vbicumque compoſitos, audeat alio deferre, vel mittere imprimendos, ſine expreſſa in ſcriptis approbatione Illuſtriſſimi, & Reuerendiſſimi D. Cardinalis S.D.N. Vicarij, & Magiſtri Sacri Palatij, ſi in Vrbe, ſi verò extra Vrbem exiſtat, ſine Ordinarij, & Inquiſitoris loci illius, ſiue ab ijſdem deputatorum facultate, & licentia operi præfigenda; libros autem, quos contra præſentis Decreti tenorem imprimi contigerit, præter alias pœnas arbitrio Sanctitatis ſuæ infligendas abſque alia declaratione ex nunc prohibet, et pro expreſſè prohibitis haberi vult, et mandat. Contrarijs quibuſcumque non obſtantibus, etc.*

Hoc Decretum refert Diana cum alijs ad finem *par.*4. Tambur. *tom.*1. *diſp.*15. *q.*7. Peirin. & Addit. *cap.* 10. *ad conſtit.* Pauli V. *num.*64. Lezana *tom.*4. *ver. Libri num.* 12.

Nota circa illam *primo* afficere illos, qui actu habitant per verbum *degere*, nõ qui caſu reperiuntur, vt dixit Theſaurus apud prædictum Lezanam; religioſi igitur de familia habitare debent, vt huic decreto ſubdantur. *Secundò*, procedit ſiue opus compoſitum ſit in ſtatu Eccleſiaſtico, ſiue extra, dum illud tradendũ eſt impreſſori, ibi: *Vbicumque compoſitos audeat alio deferre*. *Tertiò*, ille ſtatus dicitur ſubiectus immediatè Apoſtolicè Sedi, qui immediatè gubernatur à miniſtro Sedis Apoſtolicæ, cuiuſmodi ſunt Bononia, Ferraria, Imola, Vrbinum, modo &c. Status verò mediatè ſubiectus, qui gubernatur ab aliquo feudetario Eccleſiæ, vt Parma, Placentia, &c. Rota Rom. *vol.*3. *lib.*3. *deciſ.*18. *num.*4. Vnde Placentiæ ex ordine Epiſcopi, & Inquiſitoris impreſſum fuit ſub die 10. Nouembris 1625. ac proindè ibi receptum.

Quæres 24. An imprimi poſſint Declarationis S. Congregationes ſine illius expreſſa licentia?

Reſp. Sunt prohibitæ imprimi ſine ſpeciali licentia eiuſdem Congregationis, vt teſtatur quodam Decretum eiuſdem relatum in Synodo Ceremonenſi edita anno 1635. tenoris ſequentis. 33

Cum Sacra Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini interpretum ſæpius, & nouiſsime ſub die 29. Aprilis 1621. inhærendo conſtitutioni fel. record. Pij IV. quæ incipit. Benedictus Deus, decreuerit indici librorum prohibitorum addendas eſſe omnes, et quaſcumque declarationes, interpretationes, ſeu deciſiones ſub nomine eiuſdem Congr. Concilij abſque illius auctoritate impreſſas, et imprimendas: cumque ad illius notitiam peruenerit, quamplures ex declarationibus, interpretationibus, ſeu deciſionibus iuxta contingentiam 34

casuum, illorumque qualitates, et circumstantias à se diuersis temporibus factis, secundum ea, quæ proponebantur, fuisse alteratas, immutatas, diminutas, ac forsan alias mentito Sacræ Congr. nomine confictas nulloque præterea authentico sigillo munitas; istasque per tribunalia tam in Vrbe, quam per orbem circumferri, et imprimi; considerantque quantum detrimenti recipi posset, si aliqua fides illis adhiberetur.
35 *Ex speciali* S. D. N. *Vrbani diuina prouidentia Papæ* V I I I. *iussu mandat, et præcipit, huiusmodi declarationibus, tam impressis, quam imprimendis, quam manuscriptis nullam fidem esse in iudicio, vel extra à quoquam adhibendam, sed tantum illis, quę in autentica forma, solito sigillo, et subcriptione Emin. Cardinalis Prefecti, ac Secretarij eiusdem Congreg. pro tempore existentium munita fuerint. In quorum fidem, &c. Datum Romę die 2. Augusti 1631.*

Quæres 25. An libros huiusmodi, de quibus supra, imprimentes, vel imprimere facientes sine debitis licentijs ex hoc sint suspecti de hæresi, & vt tales puniri possint ab Inquisitoribus, quãuis hæresim non contineant?

36 *Resp.* Non sunt suspecti de hæresi, sed tantum vti transgressores puniri possunt ab illis, à quibus licentiam botinere debebant, iuxta superius dicta in singulis quæstionibus. Quod idem dic de pingentibus, sculpentibus, aut exponentibus Imagines cõtra supradicta Decreta.

Quæres 26. An imprimi possint libri tractantes de hominibus, qui cum fama Sanctitatis, seu martyrij decedunt, sine speciali licentia S. Congreg. quando eorum vita, & gesta exarantur ad modum aliorum hominum illustrium sub prætextu prophanæ Historiæ, omissis miraculis, reuelationibus, & beneficijs factis, sine titulis Beati, sed solum cum alijs titulis communibus Pij, Venerabilis, serui, viri Dei, &c.

Resp. Affirmatiuè, quia intentum Decreti superius allati in eo consistit, ne his hominibus cultus solum Beatis, & Sanctis ab Ecclesia recognitis, vel pro talibus habitis ab antiquo tempore debitus, tribuatur propria auctoritate; narrando autem eorum vitam sine dictis signis, & qualitatibus, vt contingit fieri in Historijs aliorum virorum illustrium, qui non decesserunt cum opinione sanctitatis, neque martyrij, nulla laus, veneratio, aut cultus specialis sanctis debitus illis tribuitur, ergo non est necessaria illa particularis licentia S. Congr. 37

CAPVT

CAP. DECIMVM VI.
DE POTESTATE DAEMONVM.

SVMMARIVM.

1 *Potestas Dæmonum magna.*
2 *Nomina malorum Angelorum.*
3 *Nomina bonorum Angelorum.*
4 *Septem sunt.*
5 *Nomina eorum quid significent?*
6 *Astrologi aliter vocant Angelos ductores Planetarum.*
7 *Homines inuocant Dæmones mirabilia facientes.*
8 *Id autem de se est peccatum mortale.*
9 *Mouentur localiter.*
10 *Quod est de fide.*
11 *Motus eorum parificatur circulari Leonis.*
12 *Angelus est in loco per substantiam, non per operationem.*
13 *Motus est forma intrinseca mobili.*
14 *Moueri potest continuè successiuè.*
15 *Motu discreto.*
16 *In instanti ad locum proximum.*
17 *Esse potest in loco ante operationem.*
18 *Ab extremo ad extremum transit per medium.*
19 *In instanti non potest esse in Cælo, et in Terra.*
20 *Plures esse possunt in eodem loco.*
21 *Idem non potest de se in pluribus esse locis.*
22 *Esse incorporeos de fide est.*
23 *Assumunt corpora verè, et realiter.*
24 *Probatur ex sacra Scriptura.*
25 *De fide hoc est.*
26 *Quandoque imaginariè tantum.*
27 *Boni assumunt corpora ad bonum finem.*
28 *mali ad malum.*
29 *Corpora ab ipsis compacta ex pluribus elementis.*
30 *Dæmones assumere possunt corpora mortuorum.*
31 *Corpora propria virtute formant.*
32 *Vnio cum illis tantum accidentalis.*
33 *Operationes eorum in corporibus non sunt vitales.*
34 *Super elementa, et alia habent potestatem.*
35 *Transferunt de loco ad locum.*
36 *Hoc est de fide.*

37 *Energumenos facit, est de fide.*
38 *Transformare potest vnum corpus in aliud.*
39 *Thesauros sciunt eruere.*
40 *Infirmitates, et mortem causare possunt.*
41 *Sanare possunt infirmos.*
42 *Generare nequeunt, sed tantum semen transferre.*
43 *Maleficat coniugatos.*
44 *Mirabilia facit, non miracula.*
45 *Super animam ius non habet.*
46 *Secreta cordium Dæmon non cognoscit.*

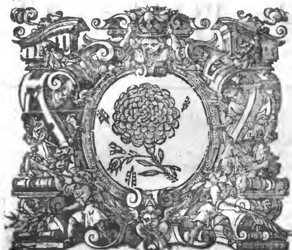

CAPVT

CAP. DECIMVM VI.

DE POTESTATE DAEMONVM.

1 MAGNA quidem est potestas Diaboli, non tamen infinita, sed limitata, & tanta, quanta illi à Deo permittitur, vt exemplũ habes in Libro Iob, vbi Deus Diabolo potestatem dedit super vniuersa illius, *cap.1. num.12.* his verbis. *Ecce, vniuersa, quæ habet, in manu tua sunt, tantum in eum non extendas manum tuam.* Et *cap.2. num.6.* eidem Dominus dedit potestatem super corpus Iob, his verbis, *Ecce in manu tua est verumtamen animam illius serua.* Ex quibus apparet Diabolum non habere potestatem super creaturas, maximè super homines, nisi desuper illi permissum sit, præsertim super animam hominis viuentis, quam vti rem pretiosissimam sibi reseruet, cum sit imago ipsius Dei, Genes. *cap. 1. num. 26. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.*

Dœmon autem vocatur Angelus, sed malus, quia eiusdem est naturæ cum Angelo bono, siquidem post peccatum naturalia remanserunt integra in Angelis. Nomina malorum Angelorum, seu Dœmonum sunt Admodæus, *Tob. 3. num. 8.* Gob, Giber, Gabir, Gadebru, apud Laurentium Ananiam *lib. 2. de natura Dæmonum, cap. 6.* vbi, nomina incognita præsumuntur esse potius malorum Angelorum, quam bonorum, cuiusmodi sunt sequentia, Raguel, Tubuel, Adimis, Tubas, Simihel, vt dixerunt Patres in Concilio Romano sub Zacharia Papa de anno 742. aut 745. qui Angelorum bonorum nomina statuerunt esse tria ex Sacra Scriptura, Michael, Gabriel, & Raphael, quibus alij Sancti Patres addiderunt alia quatuor, quæ Vriel, de quo fit mentio in *lib. 3. & 4.* Aesdræ, qui licet inter canonicos non recenseantur, illis tamen sunt consuti in Sacra Biblia, reliqua

reliqua tria sunt Scalthiel, Iehudiel, & Barachiel, de quibus Cornelius à lapide *in cap. 1. Apocal.* ex illo Carena *part.2. tit.12. de Sortilegiis*, §.9. Septem ergo sunt
4 nomina bonorum Angelorum, in quorum honorem extat Ecclesia Panormi dicata, ex eodem Cornelio, & Romæ eosdem Angelos septē reperiri depictas cum suis nominibus in Ecclesia S.Mariæ Angelorum, Granadus in *par.1. tom.3. de Angel. tract. 16. disp. 2.* Confirmatur id, quia de his dicitur Tobiæ 12. 15. *Ego sum Raphael Angelus vnus ex septem, qui astamus ante Deum*. In Apocal. sæpius fit mentio de septem Angelis; & in huius corroboratione in officijs proprijs Sanctorum Ordinis Minorum pro festo S.Gabrielis Archangeli die 24. Martij in Hymno ad Vesperas, ita habetur. *Vnus ex septem, qui Domino qui astant*, & in vltimo Responsorio hæc habentur. *Et suam medelam Raphael affert, quam conflat Vriel pro grege rationali*. Est autem
5 officium ab Ecclesia Catholica approbatum. Prædicta autem nomina habēt hanc interpretationem: *Michael, quis vt Deus: Gabriel, fortitudo Dei: Raphael verò medicina Dei interpretatur*, inquit, D. Gregorius allegatus in dicto officio pro Lect.V. Vriel in dicto Responsorio interpretatur præparatio medicinæ, ab alijs ignis Dei; Scalthiel, oratio Dei; Iehudiel, laus Dei; Barachiel, benedictio Dei, excitatis apud prædictum Carenā. Astronomi alijs nominibus vocant hos
6 Angelos iuxta septē planetas, quos volunt ducere planetas, Gabriel ducit lunam; Michael Mercurium; Anael Venerem; Raphael Solem; Samael Martem; Satquiel Iouem; & Caphthiel Saturnum. Ita Lucas Gauricus in suo Calendario *pag. mihi 17. & 18.*

7 Homines videntes Dæmonia facere mirabilia, tam beneficia, quam maleficia, interdum illos inuocant, vt opem ferant, sed quia est peruersæ naturæ, & semper in malum tendit illi insidiando, auxilium homini siuè in bonum, siuè in malum præstare non vult nisi illi promittat aliquid, quod illum apostatare facit, & abnegare Iesum Christum, & fidem Catholicam, ideo illius inuocatio, & auxiliū ex natura rei semper est peccatum grauissimum, consequenter om- 8
nino fugiendum, & abhorrendum, quod S.Patres semper docuerunt, & Summi Pontifices præceperunt, pœnis adiunctis contra huiusmodi inuocatores Dæmonum, de quibus in sequentibus. Sed accedamus ad quæstiones.

Quæres 1. An Dæmones sicut Angeli boni moueant seipsos localiter?

Resp. Affirmatiuè, omnes Angeli,
tam boni, quam mali, qui vocantur dæmonia verè, & propriè seipsos mouent 9
localiter, & hoc est de fide pluribus in 10
locis Sacræ Scripturæ, dum in ea dicitur, quod Angeli ambulant, descendunt, ascendunt, ingrediuntur, & egrediuntur, &c. Sed hi motus competunt verè, & propriè motui locali, ergò Angeli localiter mouentur. Et Dæmon de seipso loquitur Iob *cap.1. num. 7. Circuiui terram, & perambulaui eam*. In Epistola 11
1. Petri *cap.5.* comparatur quo ad motū localem motui circulari, quē facit Leo, ibi: *Tamquam Leo rugiens circuit quem deuoret*. Motus autem Leonis est verus, & proprius à loco ad locū, ergò & Dæmonis. Ratione probatur, quia omnes aliæ res creatæ vbique esse non possunt, sed in aliquo determinato loco collocātur, vnde necesse est, quod habeant à natura virtutem, per quam possint localiter moueri ad diuersa loca, vt id patet in omnibus animalibus, ergò idem dicendum est de Angelis, & Dæmonibus, cum & ipsi certum, & limitatum locum habeant, ergò talem in se virtutem debent habere, per quam possint se mouere ab vno ad alium locum, non enim sunt deterioris conditionis animalibus, immò longè perfectioris, ac proindè eorum natura non debet esse vni loco alligata, sed libera ad diuersa loca. Quod autem moueat seipsum ab intrinseco patet etiam ex Sacra Scriptura, Exodi *cap.14. num.19. Tollensque se Angelus Dei, qui præcedebat castra Israel, abijt post eos*. Confirmatur ad ex supracitatis motibus, qui competunt tantum mouentibus se ab intrinseco, ergò Angeli

geli seipsos mouent. Id est communis sententia Theologorum cum Magistro *in 1. dist. 37. & 2. dist. 2.* & est de fide expressa in pluribus locis Sacræ Scripturæ. Vnde S. Bernard. *in lib. 5. de consider.* dicit. *Quamuis dubium sit, an aliqua ratione Angeli corporei sint, tamen indubitatum est, illos moueri localiter.*

12 Nonnulli Theologi aliter sentiunt, nã Heruæus de motu Angeli *q. 1. art. 1. & 2.* putat Angelum esse in loco, sicut causa in suo effectu, consequenter negat conuenire illi verum motum, qui exigit, vt res, quæ mouetur, fiat secundum substantiam præsens vni loco, & absens ab altero, ac proinde asserit Angelum ideo dici localiter moueri, quia desinit operari in vno corpore, & incipit operari in alio, ad id enim satis est esse in loco eo modo, quo agens est in passo. Durandus verò *in 1. dist. 37. par. 2. q. 1.* & alibi, negat Angelos moueri localiter, quia vult illos initio suæ creationis naturaliter habuisse quandam Vbiquitatem ad omnia loca, in quibus potest esse, & operari, ex quo negat in illis motum localẽ, & solum concedit in eisdem motum quo ad manifestationem, quia nimirum illorum operatio modò apparet in vno loco, modò in alio. Videntur in eo conuenire ambo, quod Angelus sit in loco potius per suam operationem, quam per substantiam, ita quod ratio formalis essendi in loco Angelo consistat in operatione; quod tamen Faber *in 2. disp. 15.* cum Scoto reijcit, probando Angelum esse in loco per suam substantiam. Quare supradictorum opinio tenenda non est, vtque videtur apertè aduersari Sacræ Scripturæ, quæ simpliciter dicit Angelos modò in vno loco, modò in alio reperiri, ergò id accipiendum est in propria significatione, immo si attente legatur Sacra Scriptura, inuenientur Angeli fuisse in aliquo loco, & ibi aliquando non exercuisse operationem in aliqua temporis differentia.

Scholastici nonnulla quærunt circa motum localem Angelorum. *Primò*, an per illum aliquid intrinsecè acquiratur mobili? seu, an motus sit ad formam intrinsecam? *Secundò*, an sit continuus, an indiuisibilis? *Tertiò*, an possit esse discretus? *Quartò*, an possit esse instantaneus? *Quintò*, an sit semper coniunctus cum operatione? *Sextò*, an sit transitus ab extremo ad extremum non transeundo per medium? *Septimò*, an in instanti possit moueri ad locum remotissimum? *Octauò*, an plures in eodem loco esse possint? *Nonò*, an idem numero possit esse in pluribus locis.

Primò respondetur sic, quia motus localis est acquisitio præsentiæ successiuè afficientis mobile, ratione cuius præsentiæ habentis partes successiuas in ordine ad partes extensas spatij ipsum mobile est successiuè in spatio maiori se, hoc enim est localiter moueri; sed quoties aliqua forma est intrinseca alicui, necessario motus, via, & tendentia, perquam producitur talis forma, intrinsecè ei inhæret, quod mouetur, & transit ab vna forma intrinseca ad aliam, ergo motus, & præsentia per illum acquisita sunt intrinseca mobili. Est communis doctrina Theologorum, quos refert Faber *in 2. dist. 2. disp. 20. num. 11.* contra plures Thomistas asserentes, motum dicere formam extrinsecam eo falso fundamento, quod Angelus est in loco per operationem transeuntem. Nec prædictis obstant duo obiecta ex Aristotele, primum, quod nullum indiuisibile potest moueri localiter, cum careat partibus, secundum quas deberet esse partim in termino quo, partim in termino ad quem; quia id procedit de mobili corporeo, præterquamquod sufficit, quod motus habeat partes respectu spatij, super quod mouetur, & temporis, vt exẽplo Spheræ motæ in puncto indiuisibili super planum perfectum probat Scotus *in 2. dist. 2. q. 9. in solut. 3. argum.* principalis. Secundum, *ex 8. Physic. tex. 57.* & *59.* vbi Arist. negat per motum localem produci aliquid, quo mobile varietur, non obstat, quia Arist. solum vult per lationem nihil acquiri sentile, ex quo appareat diuersitas in mobili respectiuè ad alios motus argumentationis, & alterationis, in quibus sensibiliter apparet remitti,

remitti, aut intendi qualitatem, creſcere, aut minui quantitatem, igitur per motus iſtos forma acquiſita apparet ſenſibiliter, non vero ea, quæ per lationem acquiritur, vnde ſimpliciter non negat acquiri aliquid.

14 Secundò, Angelus poteſt ſe mouere continuè ab vno loco ad alium accedēdo ſucceſsiuè, continuè quidem, quia à nullo impediri poteſt obiecto corporeo; ſucceſsiuè verò, quia tranſit ab vna parte ſpatij ad ſequentem aliam, relicta priori accedere poteſt ad poſteriorem, mouetur igitur continuè ſucceſsiuè ſine vlla interruptione. Confirmatur, quia continuatio, & ſucceſsio in motu neceſſario non oritur ex eo præcisè, quod mobile ſit diuiſibile, ſed quia ſpatium, & tempus ſunt diuiſibilia in partes, reſpectu quarum Angelus, & quoduis indiuiſibile dicitur moueri continuè ſucceſſiuè, igitur ſucceſsio non deſumitur hic à mobili, cum partibus careat, ſed à ſpatio & tempore. Motus igitur ex parte Angeli poteſt dici indiuiſibilis, ex parte verò ſpatij, & temporis diuiſibilis. Vide D.Thomam *par.1. q.53. art.2*, Scotum *in 2. diſt.2. q.9*. Fabrum *diſp.20. ſuper 2. ſent. cap. 3.*

15 Tertiò, Angelus ſe mouere poteſt motu diſcreto, & quaſi per ſaltum, motus enim diſcretus eſt ſucceſsio diuerſarum præſentiarum permanētium actione inſtantanea ab Angelo productarū, per quas ſe conſtituit modò in vno loco, modò in alio, qui motus diſcreti licet ſibi ad inuicem ſuccedant, non ideò tamen continuantur ad inuicem, quia quiſque illorum ponit mobile in loco permanenter, ita quod vnus motus cum alio non copulatur aliquo communi termino, ſed ad inuicem ſe habent ſicut plures vnitates, quæ conſtituunt numerum, & non ſunt ſingulæ earum numerus, ita motus quiſque diſcretus facit ſucceſsionem motus diſcreti, non tamen vniuntur ad inuicem, ad cōſtituendam continuationem, quia vnaqueque permanentia in ſe eſt perfecta. Neque ſequitur inde dari duo inſtantia immediata, quia deſitio, & inceptio eſſendi in ſecundo loco eodem modo non ſe habent, nam mobile deſinit extrinſecè eſſe in primo loco, & incipit intrinſecè eſſe in ſecundo loco, ex qua ratione tollitur immediatio inſtantium.

Quartò, Angelus in inſtanti poteſt ſe mouere à loco ad locum proximum, quia ſecundum ſe totum cum ſit indiuiſibile poteſt in inſtanti relinquere totum priorem locum, & ſe ponere in ſecundo; hæc autem motio eſt inſtantanea, cum tota ſit ſimul, ergò Angelus moueri poteſt in inſtanti ad locum proximum; dico (proximum, & immediatum) quia à loco ad locum, aliquo intermediante ſpatio, non poteſt ſe transferre in inſtanti, vt tradunt Scholaſtici cum D.Thoma *par.1. q.53. art.3.* Scoto *in 2. diſt.3. q.11.* cum Fabro *diſp.21.* 16

Quintò, Angelus poteſt eſſe in loco abſque operatione tranſeunte, quia ex ſupradictis, præſentia, non operatio conſtituit Angelum in loco. Confirmatur, quia in Angelo duo ſpectantur, eſſe exiſtentiæ, & eſſe operationis, illud præcedit hoc, quia prius eſt eſſe quam operari, ergò Angelus prius eſt in aliquo, quam ibi operetur. Hoc tenent Scotiſtę contra Thomiſtas, qui Angelum in loco volunt eſſe tantum per operationem, illi per præſentiam ſuæ ſubſtantiæ. 17

Sextò, Angelus nō poteſt ab vno extremo ſe ponere in aliud extremum, niſi tranſeat per medium, quia de ratione motus localis eſt, vt mobile percurrat ſpatium ſemper maius ſe, & inadæquatum, vt poſsit acquirere præſentiam, quam non habet, ergò neceſſario attingit quodcumque intermedium. Id eſt contra Thomiſtas aſſerentes, poſse moueri à loco ad locum remotum non trāſeundo per medium, ea ratione falſa, quod ſicut eſt in loco per operationem, ita operari poteſt in extremis remotis ab inuicem nullum exercendo operationē in locis intermedijs. Vide Fabr. *in 2. diſp. 22.* vbi doctrinam Scoti egregiè dilucidat. 18

Septimò, Angelus in inſtanti non poteſt ab vno loco ad alium diſtantem ſe 19

trans-

transferre, quia implicat mobile in eodẽ instanti esse in spatio maiori suo loco adæquato, esset autem Angelus hoc modo in spatio maiori suo loco adæquato, si in instanti se ponere posset in locum remotum. Confirmatur, tum quia, Sancti Patres docent Angelum nõ posse esse solum in Cœlo, & in terra; tum quia, naturaliter posset esse in duobus locis. Vt igitur Angelus moueatur à loco ad locum remotum requiritur tempus, & quidem breuissimo tempore id facere potest, & vt dicam, in ictu oculi, quia est maximæ agilitatis, & velocitatis, ita quod nõ habet mediũ sibi resistẽs.

20 Octauò, plures Angeli possunt esse simul in eodem loco etiam naturaliter, quia id ipsis non repugnat, nec ex parte sui, quia cum sint expertes quantitate, nihil habent, per quod vnus possit occupare locum alterius; neque ex parte loci, quia nihil assignari potest. Confirmatur, Tum quia, in Energumenis simul sunt Dœmones cum Anima rationali. Tum quia, ex Lucæ *cap.* 8. habetur in vno homine fuisse vnam legionẽ Dœmonum. Non solum autem in eodem loco possunt esse secundum præsentiam intrinsecam, & substantialem, sed etiã extrinsecam, hoc est, per operationẽ, quia in eodẽ loco, & corpore operari possunt, vt id patet in Energumenis, qui moueri possunt, & vexari à pluribus spiritibus immundis. Fabr. *in* 2. *disp.* 19.

21 Nonò, idem Angelus numero naturaliter non potest esse in pluribus locis adæquatis, quia habet proprium spatiũ limitatum, ergò existens in illo, non potest simul alteri coexistere, aliter prius non esset sibi adæquatum. Potest verò simul esse in pluribus inadæquatis, quia si adæquatum e. g. decem palmorum occupat, & illi coexistit, à fortiori coexistere poterit tribus tripalmaribus. Becan. *cap.* 1. *de natura Angel. q.* 5. *num.* 6. Fabrum *in* 2. *disp.* 18.

Quæres 2. An Angeli tam boni, quam
22 mali assumant corpora? Angelos esse incorporeos, atque materia expertos iure diuino certissimum est, cum vocentur Spiritus, qui omnino immateriales, & incorporei sunt, de bonis *Psal.* 103. *num.* 4. *Qui facis Angelos tuos Spiritus.* De malis *Matth.* 8. *num.* 16. *Obtulerunt ei multos Dæmonia habentes, & eijciebat Spiritus verbo.* Ab eo, & alijs Euangelistis Angeli mali sæpius vocantur Spiritus immundi. Expressè *cap.* 1. *de Summa Trinit.* ibi: *Vtramque de nihilo condidit creaturam spiritualem, & corporalem, Angelicam videlicet, & mundanam.* Et hoc est de fide tenendum contra Conymbr. *lib.* 1. *de Generat. cap.* 4. *q.* 10. *art.* 3. §. *Præsens.* ex locis citatis Sacræ Scripturæ, non obstante quod ex antiquis Patribus nõnulli eos asseruerint corporeos, decepti ex eo, quod pinguntur ea causa quod putabant eos corporeos, sed reuera hæc non est causa, sed ideo pinguntur, quia per visibilia venimus in cognitionem inuisibilium, preterquamquod ideo pinguntur, quia hominibus apparent sub specie corporea. His præmissis.

Resp. Angeli tam boni, quam mali 23
assumunt corpora verè, & realiter, & nõ tantum secundum imaginationem, & apperentiam; boni quidem ad manifestandum, repræsentandum, seu faciendum aliquod præsertim extra corpus assumptum, mali verò ad vexandum corpus arreptum, vel aliquid aliud malum faciendum circa hominem, aut animalia, seu res creatas, Deo permittente: corpus autem, quod boni assumunt est regulariter ex pluribus elementis confictum, sicut & Dœmoniorum qui vt plurimum arripiunt corpus humanum ad illius vexationem, ex quo homo oppressus dicitur Energumenus, & Maleficiatus. Huiusmodi corpora aerea propria virtute confingunt, & illis insunt vnione accidentali, non informatiua, neque hipostatica. Singulæ partes probandæ sunt in sequentibus.

Prima pars, quod Angeli verè corpo- 24
ra assumant, probatur de bonis ex sacra Scriptura, nam Genes. *cap.* 16. *num.* 7. Angelus occurrit Agar ancillæ Saræ fugienti, & cum ea locutus fuit *cap.* 32. Iacob cum Angelo luctam habuit. Angelus mansit cum Tobia, & eius filio multa eisdem conferens beneficia. De his

apparitionibus plenæ sunt Sacræ Scripturæ; apparebant autem in forma viri, & hominis, vt colligitur ex sacra Historia, ergo in corporibus assumptis. Confirmatur, quia videbantur ab ijs, quibus apparebant sensibiliter realiter, & non per imaginationem, aut apparentiam, quia serui Dei cum illis tractabant, sicut cum hominibus, qui tales sunt reuera, & non per imaginationem; neque verisimile est, quod termini videri, apparere, comitari, lauare pedes illorum accipiantur impropriè, quia sacra Historia impropriè non loquitur in his, sed secundum quod res sunt à parte rei. Sed obiectum visionis est solum corpus sensibile, ergo Angeli videntur in corporibus à se assumptis. Vide D. Thomam *part. 1. q. 51. art. 2.* Scotum *in 2. dist. 10. & 11.* Fabrum *disp. 42. cap. 2.* De malis Angelis corpora assumentibus, seu arripientibus, probatur, nam Dæmon in corpore assumpto tentauit Christum, vt legitur apud Euangelistas. Item Satanas intrauit in corpus Iudæ traditoris, Lucæ 22. *num.* 3. Ioan. 13. *num.* 27. Spiritus immundus in hominem, à quo exierat, de nouo intrat cũ alijs septem spiritibus se nequioribus, Matth. *cap.* 12. *à num.* 43. Christus Dæmonia eiecit à corporibus hominum, Matth. *cap.* 8. *ad* 17. & apud alios Euangelistas. Concludendum est ergo tam Angelos bonos
25 quam malos assumere corpora, quod de fide tenendũ est ex locis Sacræ Scripturæ, quæ clara sunt.

Secunda pars, quod aliquando appa-
26 reant secundum imaginationem, & non in corporibus verè assumptis, probatur ex Sacra Scriptura Matth. 2. vbi dicitur, Angelum in somnis apparuisse Ioseph, cui dixit, vt fugeret in Aegiptum cum Filio, & eius matre. Et in Concilio Arausicano relato *cap. Episcopi* 12. 26. *q.* 5. dicitur, hoc modo multa contigisse Ezechieli, & alijs prophetis. Ex quo loco nonnolli obijciunt, Patres in eo Cõcilij definisse Dæmones reuera non assumere corpora, sed tantum videntes deludere, & phantasmatibus seducere incautas mulierculas putantes se equitare super quasdam bestias, & multarũ terrarum spatia intempestæ noctis silentio pertransire. Sed ita non est, & sensus Patrum in eo loco est, sortilegia, & magicas artes eliminare à fidelibus, docendo illos, qui talia credunt, fidem perdere, putantes Dæmones huiusmodi facere mirabilia tantum propria virtute, & sine vlla Dei permissione. Vel dic ibi definiri Dæmonum non posse mutare naturam vnius dominis, seu animalis in speciem alterius rei, non verò negatur assumptio corporum. Boni igitur Angeli solent quandoque in Spiritu apparere, & in somnis instruendo seruos Dei, vt fecerunt S. Iosepho, & Ezechieli. Mali vero quandoque immutant sensus facientes videre rem aliter, quam est à parte rei, non tamen rei natura intrinsecè mutatur, sed exterius alia apparet videnti, Dæmonis seductione.

Tertia pars, quod Angeli boni cor- 27
pora assumant ad finem bonum, probatur, quia cum in gratia confirmati peccare non possint, assumptio corporum per ipsos ordinatur ad bonum finẽ; sic Angelus Gabriel assumpsit corpus, vt Mariæ semper Virgini annuntiaret mysterium Incarnationis. Sic Raphael corporaliter visus fuit, vt Tobiam curaret, & eidem cum filio multa conferret beneficia. Item Angelus in figura corporea se opposuit asinæ Balaam. Multa alia habes exempla in Sacra Scriptura, in qua Angeli dicuntur se manifestasse in beneficium hominum, & ad malorum punitionem, 1. Paralipom. *c.* 21. & alibi.

Quarta pars, quod Angeli mali assu- 28
mant ad vexandum homines, & ad alia mala, probatur, quia Dæmonis propriũ est male agere, & semper satagit esse molestus hominibus; nam Christum Dominum sæpius tentauit Matth. *cap.* 4. Multa mala intulit patienti Iob, vt in eius vita legitur. Energumenos varijs modis Dæmones vexant Marci *cap.* 1. *à num.* 24. *& cap.* 9. *à num.* 16. Lucæ *c.* 9. *num.* 39. Matthei *cap.* 8. *num.* 28. vbi *n.* 31 Dæmones etiam vexant corpora animalium brutorum, nam ex præcepto Chri-

Christi abierũt in porcos, quos in aquis suffocauerunt. Alia mala hominibus inferunt mediantibus lamijs, & strigis, de quibus infra suo loco.

29 Quinta pars, quod corpora ab illis assũpta sint cõpacta ex pluribus elemẽtis nimirũ ex aere impuro, & condensato cũ admixtione vaporis aquei,& exhalationis terrestris, ac proinde sunt mixta imperfecta, probatur, quia huiusmodi corpora sunt verè colorata, & habent duritiem; sed hæ qualitates fieri non possunt per vnicum elementum in corpore assumpto, nam color albus fit ex condensatione corporis perspicui, niger vero ex condensatione opaci, medij vero ex admixtione perspicui, & opaci; aer autem se solo non condensatur, sed talis fit per admixtionem vaporum, & exhalationum, ex quibus aer dicitur impurus, & materia apta ad recipiendam quamcumque figuram iuxta voluntatem Angeli, qui applicando actiua passiuis ad suum placitum corpus format, intra quod existens illud sibi vnit. Vide Fabrum in 2. *disp.* 43. *num.* 8. reijcientem Vasq. asserentem, duritiem, colorem, & similia incorporibus formatis ab Angelis non esse vera, sed tantum apparentia.

30 Sexta pars, quod Angeli mali interdum assumant corpora mortuorum animalium, probatur, quia si arripiunt corpora viuorum ex probatis sub *n.* 28. à fortiori corpora mortua, respectu quorum facilior videtur assumptio, quam respectu viuorum, cum in his anima agere possit in Spiritum. Viue D. Aug. relatum. *cap. Nec mirum* 14.26. *quæst.* 5 Becan. *cap.* 1. *de Angel. q.* 16. *num.* 3.

31 Septima pars, quod corpora ab ipsis assũpta formentur propria virtute, probatur, quia nihil eorum, quæ pertinent ad eorum formationem, & assumptionem excedit illorum vires, vt docent omnes cum D. Bonauent. Scoto, & alijs in 2. *dist.* 8.

32 Octaua pars, quod vnio cum corporibus assumptis ab Angelis sit tantum accidentalis, probatur, quia vniuntur sicut motor, & nauta in naui, cui vnitur tam in essendo illi in existendo; quã in causando, operando ad eum finem, ad quem corpus assumitur. Quare hipostaticè non vnitur Angelus corpori à se assumpto, quia hæc vnio mirabilis est requirens infinitam virtutem, ac proinde solius Dei propria est. Neque dici potest vnio informationis, quæ consistit in coniunctione vnius partis cum alia comparte, ex quibus resultat vnum per se; Angelus autem pars non est, ergo hac ratione vniri non potest.

Quæres 3. An Angeli in assumptis corporibus exerceant operationes vitales, sicut facit homo, sub cuius specie apparent?

Resp. Operationes, quas Angeli exerant in corporibus assumptis, propriè non sunt vitales, quia illis corporibus Angeli vitaliter nõ sunt coniuncti, neq; proinde respectu earum operationum, ad quas concurrit corpus assumptum, dicitur, principium vitale, consequenter vitales esse non possunt, neque dici, nisi apparenter; vnde Angelus Raphael de se ipso dicit Tobię 12. *n.* 19. *Videbar quidem vobiscum manducare, & bibere, sed ego cibo inuisibili, & potu, qui ab hominibus videri non potest, vtor.* In his autem operationibus mandacandi, bibendi, ambulandi, ridendi, &c. quas Angeli leguntur exercuisse in corporibus assumptis duo spectantur, vnum secundum earum entitatem ratione cuius dicuntur vitales, alterum secundum earumdem motum, ratione cuius aliquid commune, nimirum motum, habent operationes huiusmodi in Angelis, & hominibus; nam ambulatio prĕter motum requirit, vt fiat à tali virtute motiua medijs talibus instrumentis, neruis, musculis, &c. Comestio prĕter motum conterendi cibum, dicit traiectionem in stomachum cum eiusdem concoctione vi naturalis caloris, vt inde sequatur nutritio. Risus dicit præter motum scepti transuersi, & dilationem genarum cum exhilaratione animi, & spiritum commotionem ex imaginatione prouenientem, & delectatione ex re noua, ludicra, &c. Locutio dicit motum 33

labiorum, linguæ ex allisione aeris ad palatum, & dentes efficientem sonum cum imaginatione aliquid significandi. Ex his apparet operationes Angelorum in corporibus assumptis nihil habere commune cum operationibus vitalibus hominis, nisi simplicem motum localem, consequenter impropriè, & metaphoricè vocantur illis nominibus. Nec dicas, ergo comestio Christi post resurrectionem non fuit verum argumentū ad probandam eius Resurrectionem. Nam respondent D. Thomas *part.* 1. *q.* 51. *art.* 3. *ad* 5. Scotus *in* 2. *dist.* 10. *&* 11. apud Fabrum *disp.* 43. *num.* 13. fuisse veram comestionem ex sua natura ordinatam ad nutritionem, licet impedita fuerit à gloria corporis, cui nō repugnat, quando nutritio, non est ad supplendā indigentiā, vt in corporibus corruptibilibus, quæ nutriuntur ne deficiāt.

Quæres 4. An Dęmones super elemēta habeant aliquam potestatem ad excitandas impressiones metheotologicas producendo tempestates, grandines, niues, ventos &c. illisque valeant nocere, & damnificando euertere domos, segetes comburere, &c?

34 *Resp.* Affirmatiuè, quia hæc non excedunt eorum vires, & clarum testimonium de Iob habemus, cuius bona, & substantiam Deo permittente, Satan diripuit. Ita docent S. August. relatus *cap. Sciendum* 2. 26. *q.* 3. Lessius *lib.* 2. *cap.* 44. *num.* 14. Deltius *lib.* 2. Magicar. *q.* 11. Binsfeld. *de confess. malefic.* ex illis Carena *part.* 2. *de Sortileg. tit.* 12. *num.* 4.

Quæres 5. An Dęmones possint trāsferre vnam rem ab vno ad alium locum remotissimum, eg. Arborem, animal brutum, & hominem?

35 *Resp.* Affirmatiuè, quia ex *q.* 1. mouentur localiter, & pondus rei, quam deferunt, non excedit illorum vires, quare teste Plinio *lib.* 17. *cap.* 25. apud Lessius *lib.* 2. *cap.* 44. *num.* 14. dæmon transtulit oliuetum de loco ad locum. Christus Dominus se transferri à deserto in pinnaculum templi, & in montem excelsum permissit, Matth. *cap.* 4. Id confirmatur experientia tot Magarum, & Sagarum, quæ perducuntur à dæmonibus ad loca remotissima, vbi diabolicum exercent conuentum in ludis comestationibus, lasciuijs, & alijs maleficijs. Ita fere omnes sentiunt cum Bernardino Comensi in tract. de Strigijs, Alphonsus de Castro *lib.* 1. *de iusta hæret. punit. cap.* 16. Lessius *lib.* 2. *cap.* 44. *num.* 15. Debrius *lib.* 2. Magic. *quæst.* 26. alios citat Carena *part.* 2. *tit.* 12. *num.* 5. 36
Sair in Claui *lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 13, Et hoc puto de fide credendum esse, id enim ex Sacra Scriptura habetur exemplum Christi à Diabolo transportari in montem, & supra pinnaculū montis Matth. *cap.* 4. Lucæ *cap.* 4. nam verbum, *assumpsit*, quo D. Matthęus vsus fuit, significat portationem, & translationem assumpti à loco ad locum, Deuter. *cap.* 32. *num.* 11. *Sicut Aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans expandit allas suas, & assumpsit eum, atque portauit in humeris suis*. De Christi portatione D. Gregor. *in homil. super dictum Euangelium* ibi: *Nec mirum est, si se ab illo permisit duci in montem*, Anton. de Ghislandis super Euangeliū hoc *dub.* 31 Demū Angelus bonus trastulit per capillos Habuc in Babylonem, vt prandiū daret Danieli in lacu leonum incluso, Daniel. *cap.* 14. *num.* 33. Ergo & hoc idē præstare potest diabolus, Deus permittente, cum non sit minus potens quo ad naturaralia Angelis bonis.

Quæres 6. An Dæmon possit ingredi corpus humanum, & illud vexare, & molestare?

Resp. Potest, & de facto aliquando ingreditur, & vexat, atque de fide hoc tenendum est. Vtrumque Colligitur ex Sacra Scriptura, Matth. *cap.* 8. *num.* 16. *Obtulerunt ei multo demonia habentes*. Item *num.* 28. *Occurrunt ei duo habentes dæmonia*. Marci *cap.* 1. *à num.* 23. *Et erat in sinagoga eorum homo in spiritu immundo. Et comminatus est ei Iesus, dicens: obmutesce, & exi de homine, & discerpēs eum spiritus immundus, & exclamans voce magna exijt ab eo.* Lucæ *cap* 4. *n.* 41. *Exibant autem Dæmonia à multis c.* 8. *n.* 2 *Maria, quę vocatur Magdalena, de qua sep-* 37

septem dæmonia exisserant. De his pleni sunt libri Euangeliorum, vnde de hac re dubitare nefas est, & hæresis crimen. Confirmatur prędicta, quia aliàs frustratorium est officium exorcistæ, ad quem spectat eijcere dęmonia à corporibus obsceſſis, eius enim hæc est potestas ab Episcopo illi collata in ordinatione, *cap. Exorcista* 16. *dist.*23. & in Concilio Cartagin. 4. statuitur, quod omni die Exorcistæ energumenis manus imponant, relato *cap. Omni* 10. *dist.* 5. *de consecrat.*

Quæres 7. An Dœmon possit transformare corpora hominum, & aliorum animalium, de homine, v. g. in Leonē, vel Equum conuertedo in Canem, &c.

38 *Resp.* Potest secundum formam extrinsecam apponendo formæ reali, & connaturali aliam à se compacta commixtione qualitatum, efficiendo, vt homo eg. appareat aliud animal, quod reuera non est, nempe lupus, aut bos, &c. neque enim huiusmodi compositio, per quam connaturalis figura apparet alia, excedit vires, & potestatem Dœmonis, qui bene scit, quænam sint necessaria ad hæc, quę mira sunt oculis intuentium, pręstanda. Ita Binsfeld. *de confess. Mag ar. concl.* 3. vbi explicatur conuersio admirabilis, Habucdonosor Regis in bestiam, qui sibi videbatur esse bestia, quia per multos annos cum bestijs, & more bestiarum viuebat, & tractabatur, fœnumq; vt, bos comedebat, *cap.* 4. Daniel. Eius autem conuersio substantialis non fuit, sed tantum accidentalis secundū quam apparebat omnibus illum intuentibus bestia, immò & sibi, donec sensus illius, & eiusdem figura reuerteretur in seipsum. Itaque transformatio accidentaria fuit, & non substantialis. Vide Lessium *lib.*2. *cap.*44. *num.*18. Deltium *lib.*2 *q.*18. Carenam *part.*2. *tit.*12. *num.*16.

Quæres 8. An Dœmon super thesauros habeat dominiū, & possit illos manifestare hominibus tradendo?

Resp. Bene scit, vbi latent Thesauri,
36 & illos hominibus tradere potest, quamuis sæpe eos fallat fictos tradendo, illud probatur, quia omnium rerum occultarum cognitionem habet, neque enim per peccatum, cognitionem naturalem rerum, quam habebat, perdidit, quia secundum D. Dionisium à S. Thoma relatum *part.* 1. *q.* 64. *art.* 1. naturalia in Angelis integra, & perfecta remanserunt, sicut erant ante peccatum, ergo, possunt cognoscere vbi sunt Thesauri, & à locis reconditis extrahere, & hominibus tradere. Id autem supponitur à doctoribus, dum asserunt non licere per artem magicam comparare Thesauros, cum Sairo in Claui *lib.* 4. *cap.* 6. *à num.*14. *& seq.* Sanch. *lib.* 2. *c.*38. *n.*36. *&* 37. Less. *lib.* 2. *cap.* 44. *num.* 20. Cōparans autem Thesaurum per artem magicam peccat mortaliter, & super illum fiscus habet ius, non inueniens, *l. Vn. C. de Thesaur.* ante sententiam inuentor non tenetur restituere fisco, vt ex Nauar, docet Less. *lib*-2. *cap.*5. *nu.*65

Quæres 9. An Dœmones posint causare infirmitates in animalibus, & hominibus, immò, & illos occidere.

Resp. Vtrumque possunt morbum, 40
& mortem inducere, probatur, quia bene cognoscunt dispositionem quatuor qualitatum, & temperamentum animalis, quod, Deo permittente, possunt peruertere, & ad discordiam reuocare, immittendo malos humores, venena inserendo, motus Spirituum, & humorum impediendo, ex quibus, & alijs, modis exquisitis possunt in hominibus producere morbos, & infirmitates, vt experientia constat, & dispendio multorum hominum, qui ita in graues, & diuturnas infirmitates inducuntur, vt nullum remedium medici inuenire possint ad sanandos huiusmodi ægrotos, ignorantes qualitatem morbi, ac proinde applicationem remedij necessarij, ad recuperandam sanitatem. De infirmitate habemus exemplum in Iob vlceribus pleno. De morte in libro Tobiæ *cap.*6. vbi *num.* 14. legitur Dœmonium occidisse septem viros, quibus tradita in vxorem fuarat Sara filia Raguelis.

Qua-

Quæres 10. An Dœmones sanare possint infirmos à morbis?

41 *Resp.* Possunt, sinè immissos per eosdem, siuè alia ratione contractos ex intemperie humorum, seu ab extrinseco ex vulnere, aut percussione, ratio est, quia optimè noscunt causas morborũ, ergò eis propria ramedia applicare valent, vt inde sequatur sanitas. Confirmatur ex facto Angeli, qui Tobiæ seniori lumen oculorum recuperauit, & iuniorem præseruauit ab occisione spirituum immundorum, vt legitur in eius libro. Nec obstat, quod ille Angelus fuerit ex bonis, quia in hoc boni, & mali æquiparantur, quod respectu potentiæ intellectiuæ, & motiuæ pares sunt, & tales remanserunt post peccatum, quo ad naturalia ex D. Thoma, *par.* 1. *quæst.* 57. *art.* 1. *&* 2. *& q.* 64. Sair. *lib.* 4. Clauis *cap.* 6. *num.* 14.

Quæres 11. An Dœmones cum mulieribus se coniungentes possint generare, & cum alijs animalibus?

42 *Resp.* Dœmones proprio semine nullatenus generare possunt, sed alieno immisso in vas generatiuum causare possunt huiusmodi immissione generationem tum hominis, quam alterius animalis, non hinc tamen dicitur generans propriè, sed illud animal, cuius semẽ est.

Primum, quod Dœmones non possint generare propriè, probatur, Tum, quia, ad generationem requiritur substantia corporea, hæc enim sola est capax generationis, & corruptionis; sed Angelus siuè bonus, siuè malus non est substantia corporea, vt hoc de fide dixi esse superius *q.* 2. ergo generare non possunt; Tum quia, carent proprio semine, cum id à solo corpore trahatur per corruptionem ex Arist. *lib.* 1. *de Generat. cap.* 3. *tex.* 26. *& lib.* 1. Cœli *cap.* 3. *tex.* 21. Angeli autem carent corpore, & incorruptibilitate, quia contrarijs nõ subiacent, ergo nullatenus ex se generare possũt. Et in hoc conueniũt omnes Catholici cum Magistro in 2. *dist.* 8. vbi Scotus prope finem, D. Th. & alij.

Secundum, quod semen receptum ab illis, vt succubis viris per eosdem, vt incubos immittatur in matricem mulieris succubæ, constat ex historijs virorum probatorum D. August. *lib.* 5. *de ciuit. cap.* 23. D. Thom. *in* 2. *dist.* 8. *q.* 1. Scotus ibidem, Gregorius Sanctus *lib.* 7. *Moral. cap.* 12. Sair. *lib.* 4. Clauis *cap.* 6. *num.* 17. Conymbr. *lib.* 1. *Generat. cap.* 4. *quæst.* 10. *art.* 3. Carena alios citat *par.* 2. *tit.* 12. *num.* 12. Ratio prædictorum est, quia diabolus celerrime acceptum semen immittere potest in matricem fœminæ, antequam amittat suam qualitatem, & virtutem naturalem, sicut si immediatè, inquit Scotus, transfunderetur à primo decidente in eamdem matricem. Confirmatur, quia Angelus tanta velocitate, & celeritate moueri potest, vt breuissimo tempore quasi impetceptibili possit esse ab oriente in occidentem, & à quouis loco ad alium remotissimum docet Clauis *lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 15. ex D. Th.

Quæres 12. An Dœmon possit maleficare coniugatos quo ad copulam matrimonialem, impediendo ne seminent ad generationem?

Resp. Affirmatiuè, quia id facere, non 43 excedit eius virtutem, cum homo quibusdam remedijs, & herbis inducere possit sterilitatem in fœminis, immo & in hominibus, ne generent, à fortiori Dæmon, qui homine maiorem habet potestatem, Iob *cap.* 41. *num.* 24. *Non est super terram potestas, quæ comparetur ei.* prædicta efficere potest, qui perfectissimam cognitionẽ habet mediorum, quæ faciunt ad impediendam generationẽ, per illa operando, ne vir erigat virgam; ne semen excidatur, ne pertranseat ad locum generationis, præueniendo ne matrix aperiatur. Ita omnes cum D. Th. *par.* 3. *in Supplem. q.* 58. *art.* 2. Sair. in Claui *lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 21. Bernard. Comensis *in Tract. de Strigis n.* 14. §. *Quod autem,* vbi citat Palud. *in* 4. *dist.* 38. & id supponitur per Archiepiscopum Remẽsem relatum *cap.* 4. 33. *q.* 1. & in Decretalibus habetur titulus de frigidis, & maleficiatis, quod frustratoriũ esset, si Dœmon

mon hanc potestatem maleficandi non haberet. Maleficium durans per triennium,quo impeditur generatio,censetur perpetuum, *cap. Laudabilem, cap. Litterę, de frigid. & malef.*

Quares 13. An Dœmon possit facere miracula?

44 *Resp.* Potest quidem mirabilia facere, vt quod bestię, & serpentes loquantur articulate, nam Dœmon sub figura serpentis Euam decepit. Non tamen edere miracula, vt mortuos resuscitare, cæcis natis visum reddere, dico, *natis*, quia casu factis potest, vt exemplum habemus in Angelo Tobiæ, cui visum restituit. Vera miracula igitur facere non potest, quia hæc requirunt virtutem infinitam in agente. Vide Delrium *q.* 21. Binsfeld. *de confess. Magar. par.* 1. ex illis Carena *par.* 2. *tit.* 12. *num.* 12. & 13. D.Thom. *par.*1.*q.*114. *art.*4. Nec dicas, arte Dœmonir Phitonissam ad instantiam Saul reduxisse ad vitam Samuelem 1.*Reg. cap.*28. Quia non ex arte, sed ex mandato Dei resurrexit, vt ibi probant commentatores, ex eo, quod Saul ante tempus præfixum à Phitonissa vidit Samuelem, quod signum est, reuixisse diuina virtute, non arte Dœmonis; neque enim Deus permittit Dœmonem super suos seruos ius aliquid habere.

Quares 14. An Dœmones habeant aliquam potestatem super animam rationalem, & eius potentias voluntatis, & intellectus.

45 *Resp.* Dœmones nihil possunt in animam rationalem, & eius potentias in ordine ad peccatum, nisi hominem tentando, alliciendo, & incitando ad amorem,odium,libidinem, & alia,non tamẽ illius voluntatem cogere ad consentiendum, & perpetrandum peccatum, quia homo quo ad hæc liber omnino est, & intrinsecè à nulla creatura moueri potest, vt docent omnes cum D.Thoma, *par.*1. *q.*111. *art.*2.3.& 4.*et q.*114. *ar.*2. Less, *lib.*2. *cap.*44.*num.*23. asserens,Dœmonem circa animam rationalem posse facere ea omnia, quæ pendent ex dispositione, & imaginatione corporis, vt inferre amentiam,excitare ad amorem, odium,&c. Cogere igitur ad peccatum nequaquam potest, dicendo S. August. serm. post Dominicam Trinit. *Alligatus est enim tamquam innexus canis catenis, & neminem potest mordere, nisi eum, qui se illi mortifera securitate coniunxerit.* Nec obstat, quod de Iob legitur *cap.*2. *num.* 6. *Ecce in manu tua est, verumtamen animam illius serua.* quasi si hanc clausulam præseruatiuam Deus non apposuisset, Satan malè egisset in animam Iob cogendo illum ad peccatum: Quia ea verba faciunt hunc sensum. *Animam illius serua*, idest, ne occidas illum, nam ex occisione hominis animam non seruatur in corpore, sed ab eo separatur,

Quares 15. An Dœmon cognoscat secreta cordium?

Resp. Negatiuè, quia Sancti Patres, 46 & Theologi vnanimiter docent solum Deum esse cordium Scrutatorem, vnde Ieremia *cap.* 17. *num.* 9. *Prauum est cor hominum, et inscrutabile, quis cognoscet illud: Ego Dominus scrutans cor, et probans renes.* Pronomen siquidem *Ego* eam vim habet, vt includat singularitatem, & excludat aliorum commercium, & actionem in operatione, vt colligitur ex Cantico Moysi Deuter. *cap.*32. *num.*39. *Videte, quod ego sim solus, & non sit alius Deus præter me: ego occidam, & ego viuere faciam, percutiam, & ego sanabo.* Particula igitur,*Ego*,significat propriam solius Dei operationem Clarius 2. *Paralip. cap.* 6. *num.*30. *Tu solus nosti corda filiorum hominum.* Conueniunt ergo omnes in eo, quod homo, nec Angelus,nec Dœmon cognoscunt secreta, & cogitationes cordium siuè hominum, siuè Angelorum. Rationem reddunt aliqui, quia non comprehenduntur intra latitudinem obiecti naturalis cognoscibilis ab intellectu creato. Alij, quia intellectus creatus caret speciebus siuè acquisitis, siuè concreatis ad cognoscendum, illæ enim sunt principimm cognitionis. Alij, quia licet Angelus habeat species concreatas, illi tamen deest consensus alterius Angeli, quo intelligat secreta, Alij ponentes species dicunt, nō cognoscere, quia Deus non vult concurrere ad opera-

operationem. Scotus *in 2. diſt. 9. q. 2. §. Ad argumenta ſecundę quaſtionis, & in 4. diſt. 10. q. 8.* cum Fabro *in 2. diſp. 36. cap. 3.* dicit in Angelis non implicare cognitionem cogitationum cordis, quia ſecreta cordis ex ſua natura ſunt cognoſcibilia, impediri tamen per voluntatem Dei nolentis ea actu cognoſci propria Angelorum virtute. Sed vide Scholaſticos locis citatis in 2. ſentent. & ſectatores D. Thomæ *par. 1. q. 57. art. 4.* Coniecturam autem facere poſſe de cognitionibus cordium, nemo dubitat, quia ex ſignis externis, & inclinatione perſonæ intellectus creatus deduci poteſt in aliqualem cognitionem eius, quod actus externi indicant, & id omnes concedũt cum D. Thoma, & Scoto locis citatis, & de Dœmonibus tradit D. Auguſt. *lib. de diuinat. Dæmonum cap. 5.* quem citat Becanus *cap. 1. de Angelis q. 10. num. 2.*

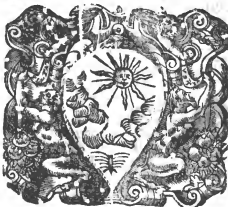

CAPVT

CAP. DECIMVM VII.

DE SVPERSTITIOSA INVOCATIONE DAEMONIS.

SVMMARIVM.

1 *Superstitio definitur, & diuiditur.*
2 *Idololatria definitur.*
3 *Idololatriæ peccatum nec mortis metus excusat.*
4 *Diuinatio prænuntiatio futurorum occultorum.*
5 *Vana obseruantia ex medijs diabolicis.*
6 *Malitia superstitionis in quo consistat.*
7 *Superstitio, & amicitia Dæmonis prohibetur.*
8 *Inuocatur Dæmon tribus modis.*
9 *Ex impetu iræ, & impatientiæ.*
10 *Maledicere illi veniale.*
11 *Inuocatur secundò per modum adiurationis.*
13 *Tertio per modum adiutorij.*
13 *Inuocatio ex ira non arguit hæresim.*
14 *Adiuratio bene facta excludit superstitionem.*
15 *Inuocatio dæmonis per auxilium arguit hæresim.*
16 *Inuocatio tam imperatiua, quam deprecatiua est actus hæreticalis.*
17 *Pactum expressum, & tacitum quid sit?*
18 *Homo quid promittat Dæmoni, & hic illi.*
19 *Tacitum pactum protestatione excludi non potest.*
20 *Antecedens intendit volens consequens.*
21 *Protestatio contra facto non prodest.*
22 *Protestatio in contractibus debet esse accepta à parte; aliter non prodest.*
23 *Pactum tacitum subest non obstante ignorantia.*
24 *Non tamen imputatur si probabilis fuit ignorantia.*
25 *Pactum tacitum præfuisse expressum non est necessarium.*
26 *Inuocatio ad aliquid non excedens vires dæmonis est hæreticalis.*
27 *Quæ possit Dæmonis iuribus suis operari.*
28 *Indebitus cultus Deo raro coniungitur cum hæresi.*
29 *Ritus Sacramentorum contemnere sacrilegium cum anathemate.*
30 *Perniciosus cultus coniungitur cum hæresi.*
31 *In speciebus superstitionis reperitur suspicio hæresis.*
32 *Pactum expressum, & tacitum non faciunt diuersas species.*
33 *Inuocatio expressa vehementem, tacita*

cita leuem arguit suspicionem hæresis.

34 *Alligatur fictè dæmon in annulo.*

35 *Chirographum reddere cogitur exorcismis.*

36 *Exorcista multis modis peccare potest.*

37 *Suspectus quandoque leuiter hæresi.*

38 *Adiurare irrationalia non licet directè.*

39 *Vtiq. dirigendo orationem ad Deum.*

40 *Praeceptum per cursorem factum locustis non est superstitiosum.*

41 *Adiurari non potest dæmon vnus, vt alterum expellat.*

42 *Exorcista à dæmone non quærat authorem maleficij.*

CAPVT

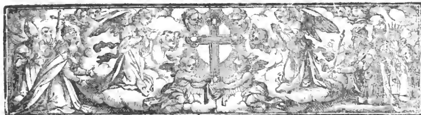

CAP. DECIMVM VII.

DE SVPERSTITIOSA INVOCATIONE DAEMONIS.

OMO ſciens mirabilia, quæ Dęmon, permittēte Deo, facere poteſt, & quod in terris parem non habet in poteſtate, horū vana curioſitate,& inutili vtilitate ductus, & illectus, Sacræ Sponſionis Deo creatori ſuo in Baptiſmo contractæ oblitus, & propriæ ſalutis immemor, quandoque ſe totum anima, & corpore Diabolo per impiam eius inuocationem miſerabiliter tradit, quod quomodo fieri contingat, in ſequentibus quæſtionibus reſpondendum eſt, præmiſſa definitione, & diuiſione Superſtitionis, quibus aperitur via intelligendi, ea quæ dicienda ſunt.

Quæres 1. Quid, & quotuplex ſit Superſtitio?

Reſp. Superſtitio eſt vana religio, & 1
cultus alicui illicitè tributus. Dicitur religio, ſed vana, quia cultus non exercetur licitè, vel ex parte modi, & medij, vt quando quis in Sacrificium offert Deo vitulum, vel quid aliud more Iudæorū, vel ex Parte obiecti, quod colitur, vt cum adoratur creatura, ac ſi eſſet creator, ex quo patet vitium ſuperſtitionis opponi Religionis virtuti, qua verus Deus colēdus eſt. Ita omnes cū D.Th. *2.2.q.92.ar.1.& 2.* vbi diuidit Superſtitionē immediatè ex obiecto, cui defertur cultus, & honor, in cultum indebitum verò Deo, qui ſubdiuiditur in Pernicioſū, quo Deus inhonoratur per Sacrificia, & Cœremonia, Iudæorum, & Infideliū, vt in exemplo allato. Et ſuperfluum, quo Deus in-

honoratur detractione, aut additione
sacrorum verborum, aut cæremoniarũ
contra institutionem Ecclesię; vt si quis
in missis defunctorum Sponte det bene-
dictionem populo, &c. Et in cultum in-
debitum falso Deo, seu creaturæ, idolis, &
Dœmonijs, & hæc superstitio ex D. Au-
gustino de doctrina Christiana *cap.* 20.
quem pro se citat D. Thomas 2.2.*q.*92.
*ar.*2. diuiditur in tres Species, Idololatriã
scrib. Idolatriam, Diuinationem, & Ob-
seruantiam vanam. Sumitur hęc diui-
sio ex tribus modis, quibus cultus di-
uinus ordinatur vel ad venerationem
Dei, cui opponitur Idololatria, qua cul-
tus vero Deo debitus tribuitur creatu-
ræ; vel ad instruendum hominem qui
Deum colere debet, cui opponitur Di-
uinatio, per quam instruitur à Diabolo;
vel ad quamdã directionem humanorũ
actuum, cui opponitur vana obseruan-
tia, per quam homo directionem, &
auxilium à Diabolo in suis operationi-
bus petit.

2 Idololatria est cultus creaturæ tributus
ac si esset creator, & Deus; est grauissimũ
mortale peccatum, quia honor Deo de-
bitus subtrahitur, & datur creaturæ, ido-
lis, & Dœmonibus, qui cultu, & hono-
re omnino indigni sunt. Cum autem
hoc vitium sit intrinsecè malum, & nul-
la circumstantia cohonestari possit, &
3 fieri bonum, à peccato non excusatur
ille, qui metu etiam mortis adorat, vel
fingit adorare creaturam loco creatoris
Neque hic ignorantia excusat, quia
omnes sciunt vnicum esse Deum, cui
soli honor, & glória, Et in his omnes
conueniunt.

4 Diuinatio est inordinata cognitio re-
rum occultatũ virtute Dœmonis ma-
nifestatarum, quæ homo viribus sui in-
tellectus scire non potest. Huc spectat
Astrologia, de qua dicam infra in pro-
prio capite.

Vana obseruantia est illa, in qua as-
5 sumuntur aliqua media inutilia ad pro-
ducendum aliquem effectum, respectu
cuius illa media, nec ex se, neque à Deo
virtutem habent operandi, sed Diabo-
lus per illa, & in illis occultè operatur
per homines superstitiosos, qui illius
sunt ministri.

Peccatum, & malitia harum trium 6
specierum in eo consistit, quod Dœmo-
ni honor, & reuerentia Deo debita, tri-
buitur, per idololatriam. res est nota; in
Diuinatione, & Obseruatione ostendi-
tur, quia homo cum viribus naturæ nõ
possit assequi, quod optat scire, aut fa-
cere, petendo auxilium à Dœmone ex-
presse illum inuocando, aut tacitè per
vsum quorumdam mediorum, aut cir-
cumstantiarum inutilium ad effectum,
qui desideratur, in quibus Dœmon oc-
cultè operatur, id sine dubio est illi re-
uerentiam, & honorem exhibere, cum
non ab eo, sed à Domino omnium lar-
gitore huiusmodi petenda sint, quando
sunt bona, aut ab illorum petitione
abstinendum, quando sunt mala.

Quæres 2. An inuocatio Dœmonis
siue ad malum, siue ad bonum finem
prohibita sit?

Resp. Affirmatiuè ex diuersis locis Sa- 7
cræ Scripturæ, Leuit. *cap.* 19.*n.*31. *Non
declinetis ad Magos, nec ab Ariolis aliquid
sciscitemini*. Ibidem *cap.* 20.*n.* 6. dicitur
*Anima, quæ declinauerit ad Magos, &
Ariolos, & fornicata fuerit cum illis, po-
nam faciem contra eam, & interficiam
illam de medio populi*. Et si in locis cita-
tis prohibeatur declinatio, & accessus
ad ministros Diaboli, & nulla fiat men-
tio de Diabolo, nihilominus huiusmo-
di interdictum, continet etiam prohibi-
tionem respectu Dœmonis, qui loqui-
tur per os illorum; vnde apud S. Paulũ I.
ad Corinth, *cap.* 10. *num.* 20. id expressè
prohibetur illis verbis. *Nolo autem vos
socios fieri Dæmoniorum*. Fugienda igi-
tur amicitia Dœmonis, impossibile
enim habere simul amicitiam duorum,
ad inuicem aduersariorum; neque ali-
quis duobus dominis, quia vt dicitur
Matth. 6. *num.* 24. *Aut vnum odio habebis,
& alterum diliget; aut vnum sustinebit,
& alterum contemnet; non potestis Deo
seruire, & Mammonæ*. Inuocatio igitur
Dœmonis, quod non contingit sine
seruitute, & subiectione immediate
opponitur religioni, & seruituti honoris,
& reue-

& reuerentiæ Deo debitæ, ita quod qui Dæmoni seruit per illius inuocationem, manifestus est hostis, & inimicus Dei; ad quod facit etiam illud axioma. Amicus mei inimici est meus inimicus, ex *cap. Cum oporteat, de accusat. Dec. in cap. Ex insinuatione, de appellat. num.* 5. Menoch. *consil.* 102. *num.* 12. Constat igitur ex his amicitiam Diaboli esse maximè perniciosam homini, qui cum eo nullatenus societatē habere potest sine grauissimo sacrilegio Catholicæ religionis, honoris, & cultus vero Deo debitus.

Colligitur ex his, de fide credendum esse Dæmonis inuocationem esse peccatum ex genere suo grauissimū, & quandoque Diabolum ab hominibus inuocari iuxta modos infra exponendos, nā aliter sequeretur, quod illius prohibitio non esset necessaria, si non esset peccatum, neque homo huius capax esset inuocationis, quæ duo absurda sunt, ergo & inferens illa.

Quæres 3. Quot modis Dæmon inuocetur?

8 *Resp.* Tribus modis. Primò per modum indignationis. Secundò, per modum adiurationis. Tertiò, per modum auxilij. Explicantur.

Primò modo ex indignatione, ira,
9 impatientia, aut desperatione inuocatur Dæmon; vt, cum quis illum maledicit; vel vocat in adiutorium suę, vel alterius damnationis; vel dicit alteri, si hoc nō vis facere amore Dei, vel alterius fac amore Diaboli, his ergo & similibus modis contingit inuocatio Dœmonis ex impulsu iræ, & indignationis. In hoc sensu intelligitur illud Eccl. *cap.* 21. *n.* 30 *Dum maledicit impius Diabolum, maledicit ipse animam suam*. Ex quo patet, huiusmodi inuocationem esse peccatum mortale, quādo in damnum proprium, aut proximi, cui malum ex parte Dæmonis imprecatur. Maledicere Diabo-
10 lo ex ira peccatū veniale est ex ea causa Eccl. 21. 30. *Maledicit impius Diabolū*, aliter non, cū in se nullā causam boni moralis habeat, sed semper sit maledictus.

11 Secundò modo inuocatur Dœmon per modum adiurationis, cum scilicet per res sacras Dœmoni imperatur, vt exeat de corpore animalium, vel vt nō damnificet eorū bona per actum exorcistādi præstitū à sacerdote super energumenos, & alia à Dœmone possessa. De qua potestate eijciendi Dœmones dicitur Lucæ *cap.* 10. *num.* 17. *Domine etiam Dæmonia subijciuntur nobis in nomine tuo*. Et Paulo infra subditur. *Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & supra omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit*. Ita omnes cum D. Thoma 2. 2. *q.* 90. *art.* 2. Scio latius sumi Adiurationem pro contestatione rei sacrę, cuius reuerentia intendimus alterum promouere ad aliquid faciendum. Quare non tantum adiuratur Dœmon per modum imperij vt exeat à corpore oppresso, vel ne noceat alicui in persona, & rebus; sed etiā subditi, vt obediant, vel aliquid faciant in nomine Domini, e.g. adiuratur religiosus à suo superiore ad obediendum. Item Deus, sancti, & maiores adiurantur non imperatiuè, sed deprecatiuè obsecrantur pro aliqua re licita, quā ab illis optamus. Adiuratio igitur specificatur contestatione alicuius rei sacræ, quæ est medium, per quod vel imperamus Dœmonibus, aut alijs subiectis, vel deprecamur maiores ad aliquid honestum obtinendum. De hac abiuratione imperatiua dicam infra *sub q.* 21.

Tertiò modo Dœmon inuocatur per 12
modum adiutorij, & auxilij ad finem aliquid consequendi ab eo siue bonum, siue malum; vt, si quis à Dœmone petat scientiam, sanitatem, Thesaurum, &c. vel amorem carnalem, mortem proximi, &c. Huiusmodi autem inuocatio hoc tertio modo, de qua potissimum agimus contingere potest primo Imperatiuè quod exprimitur similibus verbis, Impero, Iubeo, præcipio, Facias, Volo, &c. Secundò deprecatiuè rogando, obsecrando, præcibus postulando quod desideratur. Tertiò, in consequutione eius quod petitur aliquando Dœmon præsens est ad productionem effectus; aliquando ignoratur eius præsentia, seu effectum ab illo produci.

Quar-

Quartò, interdum superstitiosus in procuranda re, quam desiderat habere adhibet res sacras, interdum sine illis habet suum intentum. Ex his sequentes quæstiones proponuntur, & resoluuntur. Quare.

13 *Quæres* 4. An inuocatio dœmonis secundum vnumquemque illorum trium modorum sit actus superstitiosus, & hæreticalis, ac proindè casus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis subiectus.

Resp. Singulis. Inuocatio dœmonis primo modò ex ira, & indignatione non est actus superstitiosus, neque hæreticalis, neque casus Inquisitionis, quia in illa nulla hæresis, aut eiusdem suspicio apperet, cum huiusmodi inuocatio nullum cultum, nullum honorem importet erga dœmonem inuocatum, sed potius redundet in illius contemptum, vel denotet, illum esse patrem iracundorum, & impatiendum, atque tentatorem hominis, illius desperationem fouentem. Videtur facere difficultatem illa inuocatio superius exemplificata in eo, qui contra nolentem obedire prorupit in hæc verba: Si non vis facere amore Dei facias amore Diaboli. Sed ex hoc modo loquendi indignationis nullus cultus, nulla reuerentia diaboli exhibetur, sed sic loquens per exagerationem demonstrat se non amplius curare de illius facto.

14 Inuocatio secundo modò per adiurationem superstitiosa non est, quando fit imperatiuè contra dœmonẽ, vt exeat à corpore oppresso, vel ne alicui in persona, neque in rebus noceat; hæc enim inuocatio licita, honesta, & sancta est à Deo instituta, ex supra dictis. Quod si inuocatio fiat deprecatiuè, tunc superstitiosa est, & hæreticalis, quia ex natura rei includit cultum, & honorem sacrilegè tributum dœmoni per propriam subiectionem deprææcatis, dœmon enim subditus est homini, non homo Diabolo, ideo homo debet imperare, & non rogare dœmonem. Igitur erit peccatum mortale superstitionis secũdum omnes Sanch. *lib.* 2. *cap.* 42. *n.* 19. Bonac. *disp.* 4. *de legib. q.* 1. *par. fin. num.* 2. Sousa *lib.* 1. *cap.* 55. *num.* 5. Vide infra *q.* 21.

Inuocatio per modum adiutorij propriè est actus superstitiosus, sacrilegus, & hæreticalis, de quo Inquisitores cognoscunt, nam importat amicitiam, & societatem cum dœmone, quod contingere non potest nisi cum cultu, & reuerentia, quæ soli Deo debita, sacrilegè tribuitur Diabolo. Ita communiter docent citati à Diana *par.* 4. *tract.* 4. *resolut.* 10. Carena *par.* 2. *tit.* 12. §. 15. Sousa *lib.* 1. *cap.* 58. *vsque ad num.* 6. 15

Quæres 5. An vtraque dœmonis inuocatio tam imperatiua, quam deprecatiua sit superstitio hæresim sapiens? Deprecatiuam tantum esse hæreticalẽ, non autem imperatiuam docent plerique, quos contra se citat Farinac. *q.* 181. *num.* 87. contra quos facit *num.* 88. & eosdem impugnat Diana *par.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 10. §. *His tamen*, Carena alios citat pro hac sententia *par.* 2. *tit.* 12. *n.* 61. ea ratione, quia imperium dicit iussionem, & dominium supra creaturam, cui imperatur, ergò nulla potest præsumi submissio, & subiectio, neque proindè cultus, & honor erga dœmonem.

Resp. Vtraque inuocatio continet factum hæreticale, & quia in omnium sentẽtia inuocatio deprecatiua est actus hæreticalis, probatur de imperatiua, Tũ quia, inuocatio simpliciter est actus latriæ, & cultus Psal. 49. *Inuoca me in die tribulationis*. Genes. *cap.* 4. *Cæpit inuocare nomen Domini*. maximè verificatur hic, cum dœmon vocetur in auxilium, quod contingit semper per contractum amicitiæ, siquidem petens aliquod ab inimico, & honestè, necessario fit illi amicus, & obsequium honoris præstat, vt obtineat quod petit. Tum, quia hæc non contingit sine pacto includẽte cultum, & honorem dœmoni tributum sub specie imperij palliatum; clarum enim est, & de fide dœmonem maiorem habere potestatem quolibet homine, dicente Iob *cap.* 41. *num.* 24. per os Spiritus Sancti: *Non est super terram potestas, quę comparetur ei*. Consequenter cum hoc imperium hominis in Diabolum nihil in te sit, inferendum est, coincidere cum inuocatione deprecatiua palliata, & simulata 16

mulata sub nomine imperij, ac proindè includere cultum, & honorem. Et sic patet ad rationem dubitandi, cum enim non sit verum imperium, sed in se nihil, & fictum dominium, potius includit submissionem, & subiectionem, hoc dictante conditione auxilij, quo indiget homo à Diabolo: Tum quia, imperare, & præcipere æquali, seu maiori se, seu illi, qui non tenetur iustis obtemperare arguit intrinsecam amicitiam, & strictam necessitudinem inter imperātem, & imperatum, ergò qui imperat Dœmoni præsumitur cum eo magnam habere familiaritatem, & maiorem, quam ille, qui tantum deprecatur, hęc enim submissio deprecationis etsi erguat magnā reuerentiam deprecantis erga exoratū, nihilominus non videtur indicare tantam familiaritatem, ex qua colligatur maior amicitia, societas, & necessitudo, quæ socios, & amicos, demonstrant esse vnius voluntatis. Tum quia, Dœmon ad huiusmodi imperium nullatenus ab homine cogi potest, sed ex pacto adminus tacito se accommodat volūtati hominis, vt hunc tamquam incautum, vel iam subuersum sibi magis lucretur, ergò signum est huius generis inuocationi subesse cultum, & reuerentiam erga Diabolum. Ita Farinac. *q.*181. *num.*88. Simanch. *tit.* 30. *num.* 17. Homob. in Examine Eccles. *par.*1.*tract.*7.*c.*3. *q.*16 Bartholomæus Spina *Apolog.*4. contra Ponzinibium, Zanardus in suo Direct. *part. cap.* 64. quos pro se citat Diana *par.*4. *tract.*7.*resolut.*10. §. *Clare igitur*.

Quæres 6. In quo consistat Inuocatio tā expressa, seu explicita, quam tacita, seu implicita Dœmonis? Quod est etiam quærere, Quid sit pactum expræssum, seu tacitum, quod cum Dœmone habetur?

17 *Resp.* Inuocatio dœmonis explicita, seu pactum expræssū est primo mutuus consensus colloquutione inter hominē, & dœmonem expræssus; & hæc est adęquata, & formalis inuocatio dœmonis. Contingit secundo pactum expræssum, quando dœmon ab homine requisitus ad operandum aliquid verbo non respondet, sed tentum facto occultè operando, quod ab homine petitur. Itaque dœmō exptæssè inuocatur duobus modis, primò, per pactum expręssum mutuis verbis. Secundò, productione rei peritæ ab inuocatore facta occultè à dęmone; vt si ante conspectum tuum concupita mulier compareat, vel thesaurus à dœmone requisitus inuisibilia agente ante se ponatur.

Pactum tacitum tunc contingit, quādo superstitiosus immediatè sine vlla dœmonis inuocatione, quibusdam medijs vanis, & inutilibus positis sequitur effectus intentus, siuè homo sciat, siuè ignoret dœmonem occultè opera ri talē effectum. E.g. Si quis certis verbis Sacrę Scripturæ coniugatos reddat impotētes ad copulam carnalem, is sine dubio dicitur habere pactum tacitum cum diabolo occultè impediente ne sibi debitū coniugale reddant. Idem dic de eo, qui mingit infra annulum matrimonialem benedictum, vt maleficium prædictum dissoluat, nam iste dicitur tacitè dœmonem inuocare. Vbi igitur expræssis verbis inuocatur dœmon, siuè respondeat verbis, siuè facto, & immediata productione effectus petiti, ibi dicitur locum habere pactum expræssum; in alijs verò casibus tacitum. Ita ex Deltio colligit Catena *part.* 2. *tit.* 12. *num.* 18. & 19. Caiet. 2.2. *q.*95. ad articulum tertium initio dicit, quod inuocatio expræssa dœmonis distinguitur à tacita penes intentionem hominis, quam intelligit haberi dupliciter pro expręssa, primò, cum inuocat dœmonem; secundò, cum aliquid facit, quod sit ex diaboli virtute operari, vt faciunt incantatores, vtrique nam dœmonem expręssè inuocant ex intentione verbo, vel facto, & tunc interuenit pactum factum si non cum illo homine, saltem cum aliquo alio. Tacita autem inuocatio dœmonis tunc est, quando aliquis talibus se implicat, vt dignum sit, dœmonem se illis immiscere, quamuis hoc sit præter intentionem talis hominis. Hæc Caiet. cui ferè omnes adhærent cum Nauar. *cap.*11.*n.*25. Sair. Clauis *cap.* 5. *num.*5. *lib.* 4. Sanch. *lib.*2.

lib. 2. cap. 38. num. 3. Videtur autam distinguere pactum exprassum à tacito per hoc, quod expræssum dicitur illlud, quod vt tale cognoscitur, tacitum quod ignoratur. Sed eius dictum non placet, confundit enim vnum pactum cum alio, nam omne pactum includit essentialiter consensum vtriusque partis, *l. 1. ff. de pactis*, si est verbale à pactum per mutuum colloquutione perficitur; si ex facto, cognoscitur ex immediata productione rei facta occultè à Diabolo requisito causaliter consensum præstante. In reliquis consensus est virtualis, ac proindè tacitum, & implicitum pactum producit virtute medij adhibiti, & positi sequente productione effectus intenti, qui cum excedat potestatem talis medij, necessario non ab eo dicitur prouenire, sed à Diabolo, qui cum aliquo alio pactum inijt producendi effectum ad positionem talis signi. Neque scientia medij, quod sit diabolicum efficere potest pactum expræssum, aut tacitum, quia hæ duæ qualitates expressionis, & taciturnitatis non oriantur ex scientia, sed supponũtur, in obiecto cognito, cognito enim tendit in obiectum sicuti est, & illi non tribuit esse specificum. Neque ignorantia, quod dæmon occultè immisceatur in facto superstitioso, habet distinguere expressionem pacti ab eius raciturnitate, cum ad illam supponatur vtrumque pactum in suo esse, & probabilis ignorantia simplicirer excludat pactum quodcumq. diabolicum ex parte hominis, cui tunc actus superstitiosus non imputatur, licet interfuerit in facto.

Sed numquid ex pacto tacito dicitur operari ille, qui aliàs formali collocutione pactum iniuit cum Diabolo, si alio tempore facit actum superstitiosum sine noua inuocatione, aut requisitione dœmonis? Dico in rigore loquendo actum huiusmodi superstitiosum non importare pactum expræssum, sed tantum tacitum, quia in secundo actu virtualiter tantum inuocatur per vsum illius medij, cuius positione Dœmon occultè operatur.

Dœmonis inuocatio benè dicitur pactum non tantum ex ratione rei, quia est consensus inter ipsum, & hominem, sed etiam ex ratione, nominis, atque etiam effectus, nam pactum dicitur quasi ex pace actum, *ex cap. Pactum 11. de verb. signif.* per illud enim homo cum dœmone, cui antea erat inimicus, pacē agit, & inimicus fit Dei, à quo auertitur per diabolicam sponsionem, & conuertitur ad Dœmonem, quem loco creatoris, & sui benefactoris habet.

Quæres 7. Quid concludatur inter Dœmonem, & Hominem in huiusmodi pacto formali per collocutionem mutuam?

18 *Resp.* Homo, qui dœmonis societatē inire intendit, eidem promittit corpus, & animam, ac proindè obedienriam, abnegando fidem, Sacramenta, & præcepta spernendo, atque ab ipso Deo, & Iesu Christo apostando multa alia, quæ redũdant in grauissimum dedecus Dei, Ecclesiæ, & sancrorum, spondet, & quãdoque hæc omnia sacrilega sanguinis sui scriptione firmat. Dœmone contra illum connumerando inter suos familiares, & amicos multa promittit facere iuxta illius petitionem, vt sic illectum suis promissionibus vanis ad suum trahat rete damnarionis sempiternæ. Hæc autem omnia non ab omnibus simul exigit, sed in his sagax est, & iuxta dispositionem eius, qui illius amicitiam quæ it, paulatim se accommodat, vt tandem in interitum deducat. Solet autem hoc pactum inter ipsos fieri, vel solemniter dœmone sedente in suo tribunali præcipitij suis sibi assistentibus sequacibus; interdum siue solemnitate priuato congressu sacrilegum fedus perficiunt.

Quæres 8. An expræssa exclusione pacti taciti per protestationem quis excusari possit ab actu superstitioso?

19 *Resp.* Adhuc dicitur operari ex pacto tacito dœmonis, quod probatur. Tum
20 quia, antecedens dicitur velle, qui procurans consequens ab illo necessario pendens, *l. Illud 76. ff. de acquir. hæred.* Tum quia expræssa intentio excludens dia-

diabolicum pactum inutilis est, & vana, quia non est in potestate hominis excludere illam connexionem diabolici auxilij ab illo medio, siquidem homo super dœmonem ius non habet in hoc.
21 Tum quia, huiusmodi protestatio est contraria facto, & proinde non releuat protestantem, Glos. *ver. sine preiudicio, cap. Cum M. 9. de constit.* explicat, quando factum directè cōtratiatur protestationi, & protestatio est contra substantiam facti; constat antem factum non posse prouenire nisi ex illo medio qualificato, ergò protestatio hæc nullatenus prodest.
22 Tum quia, protestatio alterius in contractibus ex duorum voluntate pendentibus, absque consensu alterius non iuuat, nec prodest, *l. fin. S. Item si predixit, ff. naut. caup.* Nauar. *tom. 2. comment. 3. de Regular. num. 14,* Ita Simanch. *tit. 63. num. 13.* Sanchez *lib. 2. cap. 38. num. 4.* Carena *par. 2. tit. 12, num. 20.* & alij omnes.

Quæres 9. An pactum tacitum reperiatur in actu, cui subesse ignoratur?

23 *Resp.* Siuè pactum sciatur, siuè ignoretur dœmon secundum illud operari dicitur ad positionem medij, ratio est, quia illud medium, quo quis etiam ignorans sub eo includi pactum dœmonis, vtitur, ex se vim non habet producendi illum effectum, in ordine ad quē inutile, & vanum dicitur, ergò eo posito dœmon, etiam homine ignorante, occultè operatur, cum nulli alij ille effectus tribui possit. Ita omnes cū D. Th. *2. 2. q. 95. art. 5. ad 2.* apud Sanch. *lib. 2. cap. 38. num. 4.* Nihilominus ignorans
24 probabiliter dœmonem positione illorum mediorum occultè operari, excusatur à peccato, quia bona fide agit; quod si præmonitus, seu instructus prosequatur vti talibus medijs peccat mortaliter, & hæreticalem actum facit. Ita Lessius *lib. 2. cap. 43. num. 64.* Sair. *lib. 4. cap. 5. num. 22.* Graff. prax. *lib. 3. cap. 1. num. 10.* Actus igitur probabili ignorantia existente [illegible] materialiter est superstitiosus, & sapiens hæresim,

Quæres 10. An pactum tacitum exigat aliquando fuisse formale, & expressum? Atque id constare debeat?

Resp. Neutrum est necessarium, non 25
primum, quia dœmon in his solet se immiscere, quamuis cum nullo pactum expresserit, vt docet D. Aug. relatus à Sanch. *lib. 2. cap. 38. num. 5.* Nec obstat, quod ex Delrio dicit Carena *par. 2. tit 12. num. 19.* Pactum tacitum dici illud, cū quis superstitiosis vtitur signis, ad quorum vsum dœmon vigore pacti expresi habiti cum primo instituente, aliquid facit, & operatur; quia isti doctores non asserunt pactum tacitum semper supponere expressum, & formale habitum aliquo cum primo, sed intelligendi sunt, id vt plurimum accidere. Non secundum, quia hoc pactum tacitum præsumitur interuenire, quoties medium ex sua natura est vanum, & inutile ad producendum effectum intentum, nam si medium cognoscitur non esse causa effectus producti, vtique alia causa assignanda est, sed ignoratur, ergò dœmon occultè operatur. Quare medium, quod sua virtute naturali, neque ex diuina, aut Ecclesiastica dispositione potest operari effectum certè censendum est esse coniunctum cum pacto dœmonis tacito, ad positionem illius occultè operantis.

Quæres 11. An inuocatio Dœmonis adfaciendum aliquid, quod non excedit eius vires sit superstitiosa, & hæreticalis, quādo simpliciter inuocatur sine abusu rerum sacrarum, & sine cultu, & reuerentia illi exhibita? Negant nonnulli apud Farinac. *q. 181 num. 75.* & Carena *par. 2. tit. 12. num. 61.* pro se quamplures citat asserentes non esse actum, seu sortilegium hæreticale quando imperatiuè inuocatur. Sed isti fundantur in ea falsa ratione, quod sub imperio non pallietur cultus, & honor erga dœmonem inuocatum, quod esse falsum probaui supra *sub q. 5.*

Resp. Huiusmodi inuocatio arguit 26
sortilegium, vt aiunt, hæreticale, seu actus superstitiosus est, & hæreticalis. Probatur rationibus, & auctoritatibus adductis sub dicta quæstione.

Quæres 12. Quænam ſcire, aut homini præſtare poteſt Dœmon quæ eius vires non excedunt?

27 *Reſp.* Poteſt docere vbi reconditus eſt theſaurus, tētare pudicitiā mulieris; ſcit, an futurus partus ſit maſculus, & fœmina, quando fœtus eſt iam animatus; cognitionem habet præteritorum factorum; impedire poteſt, ne ignis aliquid comburat; transferre corpus quodcumque etiam hominis à loco ad locum; impedire copulam coniugum; corpus mortuum viuum apparere facit; cœco non à natiuitate reddit lumen, remoto impedimento, vt fecit bonus Angelus Tobiæ, inducere poteſt infirmitates, tēpeſtates, pluuiā, & huiuſmodi arcere; poteſt purgare phātaſmata ad aquirendā ſciētiā. Ita ex Torrebl. *lib.* 3. *de Magia cap.* 8. Diana *p.* 4. *reſol.* 10. de pœnis delictorū. Miracula verò facere non poteſt, licet mirabilia in eius ſint poteſtate ex dictis *præced. cap. q.* 13. cœcum, ſurdum, mutum à natiuitate reſtituere non poteſt, licet aliquid artificiosè in his duobus ſupplere poſsit.

Quæres 13. An in omnibus ſuperſtitionis ſpeciebus reperiatur inuocatio Dœmonis, ac proinde actus hæreticus præſumatur? Quatuor ſunt ſpecies ſuperſtitionis, cultus indebitè Deo tributus, Idolatria, Vana obſeruantia, & Diuinatio, ſub quibus Magia, & Maleficiū?

28 *Reſp.* Cum prima ſpecie idebiti cultus erga Deum verum aliquando poteſt contingere actus hæreticalis, in alijs ſpeciebus, quæ ſemper includunt Dœmonis inuocationem ſi non expreſſam, ſaltem tacitam, actus ſuperſtitioſus ſemper hæreticalis eſt.

Primum, circa primam ſuperſtitionis ſpeciem, quæ ſubdiuiditur, in cultum ſuperfluum, & perniciosum, quod ad cultum ſuperfluum, hunc ſcilicet non importare actum hæreticalem regulariter, ſuadetur ex eo, quod id fit bono animo, & intentione, vt quando quis habet peculiarem affectum orandi ante ortum ſolis, vel audiendi miſſam illorū ſacerdotum, qui vocantur tali nomine; item qui in Miſſa recitat Credo, aut aliquid aliud ſuperaddit, contra Rubricas, & ritus ab Eccleſia inſtitutos in his enim, & ſimilibus caſibus peccatum eſt tantum veniale, ac proinde nullum actum hæreticalem videtur inſinuare, qui mortale peccatum ſupponit. Si quis tamen in officio, aut Miſſa profana, & turpia miſceret valdè redderetur ſuſpectus de hæreſi, præſumitur enim iſte credere licitum eſſe Deum colore his inanibus, & turpibus, & Deum de iiſdē delectari, & acceptare tamquam orationes ſibi gratas, quod eſt de rebus fidei malè ſentire. Et facit, quod dicit. D. Hyeron. *Ex verbis inordinatè prolatis oritur hæreſis*. Circa huiuſmodi Ritus ab Eccleſia inſtitutos, & approbatos in ſolemni adminiſtratione Sacramentorum poteſt committi peccatum hæreſis ab illis, qui illos contēnunt, vt pro libito omittunt, aut mutant, nā ſic facientes anathematè feriuntur *ſeſſ.* 7. *can.* 13. illis 29
verbis. *Si quis dixerit, receptos, & approbatos Eccleſiæ catholicæ ritus in ſolemni Sacramentorum adminiſtratione adhiberi conſuetos; aut contemni, aut ſine peccato à miniſtris pro libito omitti, aut in nouos alios per quemcumque Eccleſiarum Paſtorem mutari poſſe: Anathema ſit.*

Quod ad cultum falſum, & perniciosum honorandi Deum per ſacrificia & ritus Iudæorum, & aliorum infidelium probatur in his auctum ſuperſtitioſum eſſe hæreticalem, ex *cap. Quidā, de Apoſt.* vbi ad fidem conuerſus ſequēs priores ritus ſectæ derelictæ per baptiſmum cogitur deſerere illos, & tāquam hæreticus, & apoſtata punitur. *Et cap. Cōtra Chriſtianos, de hæret. in* 6. ſtatuitur, quod Inquiſitores contra iſtos procedāt tamquam contra hęreticos. Ratio eſt, quia vtentes illorum ſacrificijs præſumuntur credere Deum per illa adorari poſſe quod impium, & hæreticū eſt, nā reſpectu Paganorum nullam videntur facere differentiam inter Deum, & idola, ſi in cultu ſunt comparandi; reſpectu Iudęorum pręſumuntur credere ſacrificia, & cæremonialia veteris legis non fuiſſe per Chriſtū abrogata, ſed adhuc vigere, quod tamen credere eſt cō-

tra

tra fidem, quæ prædicat Mosaica in morte Christi abrogata fuisse, & eorum vsum deinceps fuisse mortiferum, vt testantur omnes sancti Patres, vnde ad Galat. *cap.* 3. dicitur. *Lex pedagogus noster fuit in Christo, at vbi venit fides, iam non sumus sub pedagogo*. Et Christus in Cruce demõstrauit huiusmodi abrogationem, cum dixit. *Consumatum est*.

31 Secundum, quod in alijs speciebus superstitio semper coniuncta sit cum aliquo actu hæreticali, probatur, quia vbi est inuocatio Dœmonis superstitiosa ibi est actus hæreticalis ex probatis *q.* 5. sed reliquæ tres species superstitionis semper contingunt cum inuocatione Dœmonis saltem tacita ex D. Thoma 2. 2. *q* 92. *art.* 2. quem omnes sequuntur. Farinac. *q.* 181. *num.* 37. vbi dicit, quod superstitio est sententia contra fidem ratione ad inuentionis quasi superflua institutio, vnde & inducit præsumptionem heresis. De idolatria superstitionis specie prima res clara est, adorans enim cultu latriæ, seu duliæ, aut aliter Dœmonem, seu quamlibet aliam creaturam illis indignam, si non hæreticus formaliter, quod plurimum contingit in voluntario cultu, saltem de heresi vehementissimè suspectus est, cum tales actus de se manifestam sapiant hæresim, & apostasiam à vero Deo omnium creatore; coactus verò timore mortis adhuc valde suspectus est, cum nullo metu etiã mortis licitum sit adorare idola, & Dœmonia, cum id sit intrinsecè malum nullam circumstantia cohonestabile. Ita omnes cum Graff. *part.* 1. *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 13. Farinac. *q.* 181. *num.* 68. Carena *part.* 2. *tit.* 12. *num.* 56. Vide quæ dixi *cap.* 1. *num.* 106. Sic igitur agentes subduntur Inquisitoribus, vt docent præcitati Graff. *nu.* 15. Farinac. *num.* 77. *& seq.* De Vana obseruantia, Magia, Maleficio, & Diuinatione res etiam certa est, cum includant Dœmonis inuocationem, de quibus infra dicam sub proprijs capitibus.

Queres 14. An pactum expressum & tacitum diuersificent specie actum superstitionis?

Resp. Sunt eiusdem speciei ex malitia diabolicę inuocationis prouenietes. 32
Tum quia, taciti, & expressi eadem est virtus, & ratio. Tum quia, se habent sicut perfectum, & imperfectum, atque secundum magis, & minus, quæ speciẽ non variant. Tum ad instat professionis tacitę, & quę sunt eiusdem speciei. Ita alijs citatis Bonac. *disp.* 3. *de legib. q.* 5 *part.* 3. *num.* 19. Mazuchell. de casib. Mediol, *disp.* 2. *cap.* 10. *q.* 4. *diff* 6. Maior nihilominus pars doctorum tenet in cõfessione explicandum esse fuerit ne tacita, an expressa Dœmonis inuocatio, nõ tantum ea ratione quia inuocatio Dœmonis expressa est circumstantia nimis aggrauans delictum, quam quod fere semper admixta habet alia crimina, contra Dianã *resol. fin. de circumst.*

Queres 15. An sit aliqua differentia quo ad suspicionem hæresis in inuocatione tacita, & expressa Dœmonis?

Resp. Inuocatio expressa Dœmonis 33
arguit vehementem hęresis suspicionẽ tacita verò tantum leuem, quãdo aliud non apparet nisi inuocatio, ratio vtriusque est, quia maior præsumptio oritur ex illa, quam ex ista, nã expressum maiorẽ habet vim tacito, *l. Nonnumquã ff. de cond. & Dæmon.* non obstante quod eadem sit virtus taciti, & expressi, in eo nimirum, quod habent producere eumdem effectum, cum ea tamen differentia, quod expressio maiorem habet efficaciam taciturnitate, vnde Glosa *ver. Partib. Clem.* Sępe, ad finem, *de verb. signif.* asserit plus operari expressum, quam tacitum, Tiraq. *de lege connub.* Glos. 7. *num.* 49. *ad* 81. Alex. *lib.* 3 *consil.* 59. *num.* 15. Dixi (quando aliud non apparet) nisi simplex inuocatio, quia tacita mixta cum rebus sacris vt plurimum arguit vehementem suspicionem heresis, vt dicetur sequenti capite. Igitur hic sermo est de simplici inuocatione, medijs non spectatis, quæ expressa arguit vehementem suspicionem hæresis, tacita vero solum leuem.

Queres 16. An homo alligare possit 34
Dœmonem in annulo, vase, aut alia re illum coarctando?

Resp. Non potest illum cogere, vt constringatur sub aliqua re, quia homo lõge minoris est potestatis ipso diabolo, cui in terris nulla potestas comparari potest; quod si legatur Dæmonem aliquando alligari, & constringi, id non accidit per coactionem, sed per voluntariam conuentionem, & pactum inter vtrumque, contentatur enim Dæmon in annulo responsa dare, in quo fingit se alligatum. Ita omnes cum Simmanch. *de Catholicis institut. tit. de superstit. num.*30. Graff. *part.*1. *lib.*2 *cap.* 5. *n.* 17. vbi dicit inclusionem Dæmonis in annullo, seu vase esse quoddam pactum inter hominem, & diabolum. Et iste casus subditur Inquisitoribus propter Dæmonis inuocationem expressam sine qua non contingitur, quod arguit alligantem esse vehementem suspectũ de hæresi. Ità Graff. *part.* 1. *lib.*2.*cap.*5. *num.*17. Farinac. *q.*181. *num.* 28. *&* 29. Catena *part.*2. *tit.*12.*num.*64.

Quæres 17. An per exorcismum Dæmon cogendus sit ad restituendum Chirographum, quo infelix homo se totum Diabolo tradit, scriptione sanguinis sui, vel aliter?

35 *Resp.* Affirmatiuè, quia iudicis partes sunt procurare, vt huiusmodi Cartula abnegationis fidei extrahatur per exorcismu m Catholicum de manibus Dæmonis, vt abiuratio, & detestatio amicitiæ cum Diabolo suum sortiatur effectum laceratione, seu combustione huiusmodi Chirographi. Quod si haberi non potest, quod Deus permittere non videtur, hoc non impedit conuersionem peccatoris, & abiurationem diabolicæ societatis, quæ per veram pœnitentiam ex corde factam distrahitur, & in nihilum redigitur, Bonac. *disp.*3. *de leg. q.*5. *p.*5.*num.*11.

Quæres 18. An exorcista inuocatione Dæmonis per Adiurationem factam obstestatione diuina, & rerum sacrarũ pro expellendis Dæmonibus ab obsessis corporibus, quandoque peccet peccato superstitionis, & reddatur suspectus de hæresi? Recole dicta sub *q.* 3. *S. Secundò, num.*11. *&* 14.

Resp. Peccare potest multis modis. 36
Primò, si Dæmonem deprecatiuè exorcizet, quod est contra ritũ Ecclesiæ statuentis, vt sacerdos, Dæmonem expellat ab homine per orationes imperatiuas obtesta ndo per Deum, Beatam Virginem, & sanctos, vt Diabolus exeat ab energumeno; & hunc ordinem imperatiuè adiurandi Dæm ones, peruertere in deprecatiuum est peccatum mortale hæresim sapiens, præsumitur enim rogando Dæmonem vt exeat erga illum aliquem honorem, & cultum deferre, & contemnere ritus Ecclesiasticos contra definitionem Tridentini positam superius *sub q.* 13. Secundò, excuriositate inquirere aliquid ab illo deprecatiuè, quod non spectat ad exorcismum, est peccatum mortale arguens suspicionem hæresis, quia per deprecationem defert illi honorem; si inquirat imperatiuè ea, quæ spectant ad exorcismum, vel sunt vtilia, non est peccatum; si tantum ex curiositate, & leuitate postulet scire aliquid veniale tantum est, nisi ex longo sermone contrahatur amicitia, quia tunc esset mortale. Tertiò Adiurator consentiendo Dæmonis exituri pacto, ex quo nullum sequitur malum, peccatum non est, quia finis exitus bonus, à quo specificatur pactum. Quartò, Exorcista licitè petit à Dæmone exituro signum, quo demonstret exisse. De prædictis vide D. Thomam 2. 2. *q.* 90. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 42. Bonac. *disp.*4. *de legib. q.*1. *p. fin.* Sousa *lib.*1.*cap.*55. Puto 37
suspicionem hære sis, quæ colligi potest ex mo lo indebito exorcizandi, regulariter esse leuem, multum illam releuante titulo exorcismorum, qui est ad expellẽdum dæmonẽ de corporibus Energumenorum, & ad inhonorandum illos ex institutione exorcismorum.

Quæres 19. An licitum sit adiurare creaturas irrationales? E.g. locustas, & alia animalia hærbis, & oberibus infesta, & nociua.

Resp. Negatiuè, quando immediatè 38
exorcismus dirigitur ad ipsas, quia res Sacræ, & orationes exorcismorum inutiliter, & vanæ diriguntur ad irrationalia

lia ; vti inſenſibilia, & incapacia expul-
ſionis, aut deſiſtentiæ à malo, ac proin-
dè id eſt peccatum, & abuſus rerum
ſacrarum quatenus adhibentur ad v-
ſum, ad quem non ſunt inſtitutæ,
nec quicquam operantur. Illorum igi-
tur vſus ad inſenſata fuganda irreueren-
tiam rerum ſacrarum arguit, Nauar.
conſil. 2. de ſent. excom. Angel. Tabiena
ver. Adiuratio, cenſent peccatum mor-
tale, Sanchez *verò lib. 2. cap. 42. num. 37.*
Bonac. *diſp. 4. q. 1. par. fin. num.* 4. putant
veniale, quia ſic agere ſimplex eſt va-
nitas. Dixi (eſſe illicitum) quando ad-
39 iuratio directè ordinatur ad ipſa inſenſi-
bilia, nam ſi dirigatur ad Deum, vel ad
Sanctos deprecatiuè, vt tollat ea, ne
noceant, vel imperatiuè ad dœmonem,
ſi credatur malum immittere, vt illud
remoueat, nullum eſt peccatum, vt do-
cent omnes. Huiuſmodi vana adiura-
tio brutorum, & inſenſibilium ne no-
ceant nullam inducit hæreſis ſuſpicionē

40 Sed, quid dicendum de illo Hortulano, qui curſorem ad ſe vocatum miſit ad locuſtas, & alia animalia ſuum viridarium infeſtantia, cum præcepto, vt exirent de illo, & ne amplius hortum ſuum moleſtarent? Dico ſi præceptum hoc contineat adiurationem eſſe ſuperſtitioſam ab irreuerentiam illatam rebus ſacris, aliter non, ſed præceptum dicitur ridiculum, & vanum. Idem dic, ſi illis præcipiatur ſine adiuratione, hoc eſt, obteſtatione ſacra, vt compareant corā iudice. Non video in his ſuperſtitionē, ſed humanam vanitatam, & inutile imperium. Quidquid dicant Sotus, & Sanchez, apud Souſam *lib. 1. cap. 55. n. 14.* niſi intelliganrur cum formali adiuratione prædicta præſtare ſic agentes.

Quæres 20. An liceat adiurare dœmonem ſuperiorem, qui iubeat inferiorem, vt exeat à corpore abſeſſo, vel aliū inde expellat? Item an liceat imperare dœmoni ſuperiori, vt expellet inferierē à corpore abſeſſo.

Reſp. Neutrum licet, quia id eſt reci- 41
pere beneficium à Diabolo, quod nullo modo fieri poteſt, ſiquidem id eſt cum eo amicitiam, & ſocietatem inire, quod eſt intrinſecè malum, vt omnes docent cum D. Thoma 2. 2. *q.* 90. *art.* 2. Ita Sotus *lib. 8. de iuſt. q. 3. art. 2.* Leſſius *lib. 2. cap. 44. num. 46.* contra Silu. *ver. adiuratio, q. 5.*

Quæres 21. An exorciſtæ liceat interrogare dœmonem de authore maleficij in perſonam Energumeni?

Reſp. Negatiuè, quia hoc eſt diſcere 42
aliquid à dœmone, ac proindè recipere ab eo ſeruitium, quod omnino illicitum eſt, & arguit cum eo ſocietatem, & amicitiam; & aliqua ratione ſic edoctus fatetur illi ſe obligatum; demū cū ſit pater mendacij, & ſemper paratus ſit ad decipiendum hominem, nullatenus illi credendum eſt, conſequenter impium eſt ab eo quærere veritatem, in cuius ore numquam fuit. Vide Carenam *par. 2. tit. 12. num. 199.* vbi hoc eſſe indicium ab omnibus reprobatum ad probandū quem maleficum, Fabrum in ſuo C. Fabriano *l. 9. tit. de Melefic. Homob. par. 2. de caſib. reſeru. cap. 2. pag. 272. §. Maleficium veneficum.*

CAPVT

CAP. DECIMVM VIII.

DE SORTILEGIIS EX VANA OBSERVANTIA.

SVMMARIVM.

1 *Sortilegium comprehendit omnes superstitiones.*
2 *Obseruantia vana definitur, & diuiditur.*
3 *Peccatum mortale ex genere suo.*
4 *Illius species enumerantur.*
5 *Ars notoria ad acquirendum scientias sine labore.*
6 *Acquisita licitè vtitur.*
7 *Sanitatis obseruatio.*
8 *Euentuum obseruatio.*
9 *Reliquiarum, & Breuium.*
10 *Magia superstitiosa.*
11 *Non est inueniendi aquam virga salicea.* 20.
12 *Magia naturalis.*
13 *Inuocatio dæmonis mortale.*
14 *Quatuor spectantur in sortilegijs.*
15 *Media alia profana,*
16 *Alia sacra.*
17 *Virtutem nullam habent in his.*
18 *Cur dæmon media hæc adhibet?*
19 *Causa verè existente sortilegium non est.*
20 *Aquæ inuentio per virgam non est sortilegium.* 11.
21 *In dubio an medium sit causa, an signum.*
22 *Sortilegium est licet sit causa, sed coniuncta cum alio signo.*
23 *Sortilegia quomodo cognoscantur.*
24 *Sortilegium omne hæreticale.*
25 *Sortilegium sapiens manifestam hæresim.*
26 *Quod non sapiat.*
27 *Sortilegium qualem suspicionem hæresis inducat.*
28 *Hostia, Vinum, & Aqua pro sacrificio quot modis spectentur.*
29 *Hostiæ consecratæ, & Sanguinis Christi abusus.*
30 *Hostiæ non consecratæ abusus sortilegium.*
31 *Abusus sacrorum ad maleficium reddat vehementer suspectum.*
32 *Non sic relatus ad bonum effectum.*
33 *Breuia collo an liceant?*
34 *Herbas colligere, venam scindere certis festis.*
35 *Sanātes morbos mixtione rerū sacrarū.*

36 *Ho-*

CAPVT

CAP. DECIMVM VIII.

DE SORTILEGIIS EX VANA OBSERVANTIA.

1 ORTILEGII nomen genericum est ad omnes species superstitionis in ordine ad cultũ creaturarum, ac proindè ad Idololatriam, Diuinationem, Obseruantiam vanam, Incantationem, Magiam, Maleficium, & alia huius generis. Sub hoc capite agam tantum de Sortilegijs ex vana obseruantia. Pro qua re.

Quæres 1. Quid, & quotuplex sit Obseruantia vana?

2 *Resp.* Vana obseruantia est procuratio alicuius effectus adhibitis quibusdã medijs inutilibus nec à natura, nec à Deo constitutis ad producendum effectum ex illorum positione sequentem: Vt si quis certis verbis, aut petijs sine medicamine velit sanare vlnus, vel conferre sanitatem. Ita D.Thom. 2.2. *q.*96. Sair. *lib.*4. *cap.* 6. Less. *lib.*2. *cap.* 43. *dub.* 10. Floron. *de casib. reseru. par.*2. *casu.*1. §. 2. Bonac. super primum præceptum Decalogi *disp.* 3. *de legib. quæst.* 5. *par.* 4. Mazuchell. de casib. Mediol. *disput.* 2. *cap.* 10. *q.* 5.

Peccatũ mortale ex genere suo, quia eius malitia consistit in dœmonis inuocatione saltem tacita, ratione cuius dœmoni cultus, & reuerentia exhibetur in impetratione effectuum ab ipso obtentorum, qui à Deo petendi sunt, si boni sunt, aut ab illis abstinendum si mali sũt. Ita supracitati. 3

Diuiditur autem vana obseruantia in has species, quarum prima vocatur

Ars

Ars notoria; Secunda, obseruatio sanitatis. Tertia, obseruatio futurorum euentuum. Quarta obseruatio reliquiarum, & breuium; Quinta, Magia. Sexta, Maleficium. Singulæ explicantur, præmittendo, quod in illis dæmon partem suam habet, cum in illis inuocetur expressè, vel tacitè à quo effectus prouenniunt, positis quibusdam medijs.

5 Ars notoria est illa, qua medijs vanis sine labore procuratur acquisitio scientiæ. Media sunt, oratio, ieiunium, potio certi liquoris, inspectio caracterũ ignotorum, &c. quæ nullam proportionem, & virtutem habent ad acquirendam scientiam. Quamuis orationes, & ieiunia conferant ad scientiæ acquisitionẽ, si cum illis à Deo, ad quem debent dirigi, petantur, posito labore eius, qui desiderat scire, nihilominus ea in demonem relatæ nullius sunt efficaciæ, ideo habẽt
6 rationem medij superstitiosi. Si quis autem edoceatur à Diabolo scientiam, illa postmodum vti potest, si bona sit, & eius vsus non pendeat à diabolo, quia vsus scientiæ de se bonus est, Sanchez *lib. 2. cap. 42. num.* 20. Mazuchell. de casib. Mediol. *disput. 2. cap. 10. quæst. 5. diff. 1.*

7 Sanitatis obseruatio est illa, qua homo ad recuperandum sanitatem adhibet certa media inefficacia ad producẽdam sanitatem, ad medendum vlneribus, ad expellendam febrim. In his diabolus operatur, quando medium adhibitum non habet naturalem virtutem sanandi, vnde, & effectus excedit eius actiuitatem, quod maximè apparet, quando medium applicatur in loco tã distanti, vt illi remedio effectus tribui nõ possit, vel cum remediũ potius est causatiuum mali, quam productiuum sanitatis; vt si quis cœpa, vel alio medeatur vlneri, &c.

8 Obseruatio euentuum est illa, qua ex consideratione rei occurrentis, vel accidentis ex inopinato conijcitur quid futurum sit, boni, an mali? Vt si quis domo exiens pedem offendat in lapidem, concipit quid aduersum sibi futurum. Si occurrat virgo, putat illum diem sibi futurum inutilem; si obuiam habeat meretricem, diem fertilem, & iucundum sperat. Concipere huiusmodi futura, non sunt diuinationes, sed obseruationes, quia in diuinatione quæruntur media ad præsciendum, in obseruatione casu occurrunt absque eo, quod quærantur; in diuinatione quæritur cognitio rei, in obseruatione directio operationũ ad aliquid agendum, vel fugiendum. In his veniale committitur peccatum, nisi quis firmiter illis adhæreat, Sanch. *lib. 2. cap. 46. à num. 14. ad 21.* Lessius *lib. 2. cap. 43. num. 65.* Mazuchell. *de casib. Mediol. disp. 2. cap. 10. q. 5. diff. 3.*

Reliquiarum, & rerum sacrarum obseruatio est illa, qua quidem vtuntur 9
prædictis ad eum effectum, ad quem nõ sunt ordinatæ, vt, si quis gestat collo breuia, quia putat se non posse interfici ab aliquo, vel non esse moriturum in aqua, in bello, &c. Huc spectant consuetudines quarumdam mulierum, quę non nent diebus sublatis, licet se occupent in alijs seruilibus. Item colligere herbas in nocte S. Ioannis Baptistę, quia sunt maioris virtutis, & similia facere, actus sunt superstitiosi. Ita omnes cum Graff. *par. 1. lib. 2. cap. 5. num.* 6. Lessius *lib. 2. cap. 43. num. 63.* Bonac. *disp. 3, de legib. q. 5. par. 4.* In his bona fides, deuotio, & bonus affectus erga sanctum, & ignorantia excusant à peccato mortali, nisi cum his misceantur alia impertinentia.

Magia est potestas faciendi mirabilia, 10
quæ videntur superare ordinem naturę. Dico, *videntur*, quia nonnulli effectus quamuis mirabiles ex occulta vi possunt procedere à natura, & talis reputatur inuentio latitantis aquæ per virgam 11
saliceum, amigdalinam, vel sanguinuleam, is enim effectus inueniendi aquã prouenire potest à qualitatibus per aquã transmissis in virgam, & per virgam in aquam, vt docet Bonac. *disp. 3. de legib. q. 5. par. 4. num. 14.* Hæc magis natura- 12
lis dicitur, & nihil superstitionis habet adiunctum. Magia vero species vanæ obseruantiæ est inordinata potestas faciendi aliquid mirabile arte dœmonis

inuocati expressè, vel tacitè in signo, & medio, ad cuius positionem sequitur mirabilis effectus. Id autem est peccatum mortale ex genere suo, ob inuocationem, & societatem cum dœmone,

13 ita quod nec paruitas materiæ excuset, quia inuocatio dœmonis ex se talem malitiam inducit, siuè coniungatur cum re parua, siuè cum magna, & ex qualitate mirabilitatis satis magna dicitur. Ignorantia verò pacti, & bona fides excusat. Ita omnes cum Lessio *lib.* 2. *cap.* 44. *dub.* 4. Sanchez *lib.* 2. *cap.* 40. *num.* 13. Farinac. *q.* 181. *num.* 36. Bonac. *disp.* 3. *q.* 5. *par.* 5. *num.* 4. Mazuchell. *de casib. Mediol. disp.* 2. *cap.* 10. *n.* 98. *& seq.* De Maleficio dicā in sequētibus capitibus.

14 Notandum pro intelligentia dicendorum in sortilegij ex vana obseruantia, quatuor spectari. Primò, personam exercentem actum superstitiosum, contra quam inquiritur, an sit hæretica, vel saltem suspecta de hæresi. Secundò, inuocationem dœmonis tam expræssam, quam tacitam, vtraque enim arguit, etiā simpliciter spectata præscindendo à medijs vanis, hæresis suspicionem, si non hæresim expræssā vehementem, tacita leuem ex dictis præcedenti cap. *q.* 15. *num.* 33. Tertiò, medium, quo superstitiosus homo vtitur ad consequendum finem intentum, quèm dœmon producit ad positionem medij, & hoc tertium, maximè inspicitur à doctoribus ad sciēdum an sortilegium sit hæreticale, nec ne, vt infra patebit. Quartò, dœmum spectatur finis, & effectus intentus per sortilegum, qui regulariter est in se bonus in hac specie malus in maleficio, vt acquisitio thesauri, scientiæ, sanitatis, præseruatio à malo, &c. Inquisitor igitur hoc quartum nō considerat, sed reliqua duo, Media nimirum, & dœmonis inuocationem, adhibita, & factam à persona superstitiosa, vt inde colligat, an homo superstitiosus sit hæreticus, aut ad minus suspectus de hæresi vehementer, an leuiter. Quod est etiam quærere, an sortilegium sit hæreticale, an sapiat manifestam hæresim, an non?

Quæres 2. De virtute, qualitate, & conditione mediorum, quæ à superstitiosis adhibentur ad sortilegia?

Resp. Media, que adhibentur ad actus superstitiosos, sunt in duplici differentia. 15
Alia profana, alia sacra. Media profana sunt quælibet res, verba, caracteres, & signa carentia consecratione, sanctificatione, aut benedictione; vt, annulus, phiala, circulus, medicina, cribrum, &c. nomina ignota nō sanctorum, nec beatorum. De quibus Graff. *par.* 1. *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 17. 22. *&* 24. Farinac. *q.* 20. *n.* 79. *& q.* 181. *num.* 15. Media sacra sunt in 16
quadruplici differentia. Sub prima continentur Sacramenta septem, & ad ea spectantia, vt eorum partes materia, & forma, Hostia consecrata, Sanguis Christi, Aqua, Crimina, Oleum Sanctum. Sub secunda continentur Sacramentalia hoc versu expressa; *Orans tinctus, edens, confessio, dans, benedicens*. *Orans* significat omnes orationes ab Ecclesia institutas, vel à pijs hominibus. *Tinctus*, aquam benedictam. *Edens*, comestibilia; & potabilia benedicta. *Confessio* ex Confiteor. *Dans* operā misericordiæ tam spiritualia, quam corporalia. *Benedicens* benedictionem quæ datur in missa, vel extra ab Episcopo, aut Abbate, & præterea significat etiam res benedictas. Sub tertia, sunt reliquiæ sanctorum, eorum imagines, crux quælibet Christi, Agnus Dei, Megdalee, vasa sacra, calix, pixis, Paterna, corporale, paramenta sacerdotalia, & aliorum ministrorum, & aliæ vestes ad ornatum Ecclesiæ, Calicis, & Altaris, Candelæ benedictæ, cæreus Paschalis, cæreum singulare, hostia non consecrata, vinum, & aqua proximè pro sacrificio in vrceolis, oleum lampadis, & cætera huiusmodi, quorum abusus est sacrilegium, adde locum Ecclesiæ, tempus speciale dedicatum diuino cultui, vt si ad effectum obtinendum necessarium sit facere aliquid intra Ecclesiam, vel in cæmeterio, vel in die Paschalis, vel dū Sacerdos celebrat, vel dum campana pulsatur, &c. Sub quarta demum sunt sacra verba, cuiusmodi sunt nomina Dei, Christi, Mariæ, & Sanctorum, ac Beatorum; item verba

Sacræ

Sacræ Scripturę tam noui, quam veteris testamenti; item Missalis, aut Breuiarij. Prædicta omnia vocantur res sacræ, quarum abusus sacrilegium est. De qua te vide Graff. *part.1. lib.2. cap.5. num.12.13.16. 22.24.31.* Farinac. *q.181 à num.15.* Sotum *in 4. dist.15. q.2. art.3.* Floron. *de casib. reseru. casu primo, versu: Maleficium num.8.* Belloch. *de casib. reseru. part.2. q.1. num.50.* Mazuchell. *de casib. Mediol. disp. 2. cap. 10. num. 117.* Ex his patet eorum conditio, & qualitas, cum quędam eorum sint profana, alia vero sacra, de quibus exactè dictum fuit.

17 Virtutem nullam habent huiusmodi media in ordine ad effectum ad cuius productionem assumuntur, vt constat consideranti quoslibet actus superstitiosos, nam loquendo de medijs profanis, vt plurimum ridicula sunt, & omnino vana sine vlla proportione & inclinatione ad effectus, ad quos assumuntur, exemplum sit in petia tincta sanguine eiusdem vulneris applicata malo per cuspidem gladij, per oram pilei, &c. Si de sacris sermo sit, ridiculum prorsus est, & sacrilegum mingere intra annulum sponsalitium benedictum ad reddendos impotentes coniuges ad copulam. Demum nullibi constat, Deum, neque Ecclesiam rebus, seu verbis sacris dedisse huiusmodi virtutem, & potestatem, ergo dicendum est, Diabolum immediatè ad positionem talium mediorum occultè operari, quod homo intendit, siue bonum, siue malum. Quare à Doctoribus huiusmodi media signa bene vocantur, quia signant, non causant effectum productum ad illorum positionem. Sed dicet quis, cur Dœmon ipse non operatur sine positione horum signorum? 18 Dico, quod Dœmon, qui inuidus est, & impius Dei, & Iesu Christi æmulator, quærit illum peruersè imitari, dum per vsum, & adhibitionem signorum sensibilium ab homine superstitioso, operatur effectus in perditionē animæ suæ, sicut Christus per Sacramentorum vsum confert gratiam suis fidelibus in salutem animarum.

Quæres 3. Dictum fuit huiusmodi media esse vana, inutilia, & inefficacia respectu effectum, ad quos assumuntur, sed quia aliquando constat, huiusmodi media virtutem habere illos producendi, aut saltem non ita esse clarum illa esse vana, vnde dubitari potest de illorum efficacia. Quæres, inquam, quid tunc agendum, & concludendum à cōsultoribus, & Inquisitoribus? Quod etiā quærere, quomodo cognoscatur effectū productum excedere, vel non excedere virtutem naturalem causæ adhibitę in eius productione.

Resp. Quando constat de sufficientia causæ, cuius virtutem effectus non excedit, sortilegium, neque superstitio locum habet ex hoc capite, cum causa adhibita simpliciter non iudicetur vana, nec inutilis, vt alias obseruatum est per historias, per Philosophos virtutum causarum scrutatores, & experientia virorū timoratæ conscientiæ, satis enim tritum est illud commune axioma. *In herbis, & lapidibus consistit virtus*; experimur enim per contactum lapis prętiosi impediri profusionem sanguinis, per alios mulieres facilè parare filios; per herbas medicinales, & alia curari infirmos, & vlnera; per virgam saliceam, amigdalinam, & sanguinaleam inueniri aquas quadam in eis virtute occulta, per quam qualitates indicatiuę aquæ à virga in aquam, & ab aqua in virgam transmittuntur, sine vlla superstitione, vt docet Bonac. *disp.3. de legib. q.5. p.4. num. 14.* quem pro se citat Mazuchell. *de casib. Mediol. disp.2. cap. 10. num. 99.* Natura enim in suis causis mirabiles producit effectus, vt experientia patet in magnete ferrum trahente; in remora animali naues sistente, vide Conymbr. *lib.7. Phisicor. cap.2. q.1.*

In dubio autem, quando ignoratur an effectus sit à causa naturali, an potius à Dœmone? Fauendum illius actori, ac proinde medium illud assumptum esse propriè causam illius effectus productiuam, nisi aliud obstet, vt dicam sequēti quæstione, quia in dubijs delicta non præsumuntur, *cap. 2. de reg. iur. cap. 1. de*

iureiur. l. Merito ff. pro soc. Ita Sanch. *lib.2. cap.40. num.44.* Sousa *lib.1. cap.54. num.2.* Bonac. *disp.3. de legibus q.5. p.4. n.9. §. Verum.*

Quares 4. An quando medium est verè causa productiua illius effectus, sed ex alia parte constat interfuisse circumstantiam impertinentem ad productionem effectus, an tunc sortilegium iudicandum sit?

22 *Resp.* Affirmatiuè cum D. Thoma 2.2.*q.96. art.2.* ad primum, quem omnes sequuntur cum Deltio *lib.3. Magic. part.2. q.4. sect.1.* vbi actum vocat superstitiosum ex parte circumstantię, non ex parte operis, Sanch. *lib. 2. cap. 40. num.8.* contra Valentiam asserentem non esse propriè superstitionem, sed tacitū cum Dœmone pactum, patet autem ex dictis superstitionem omnem adiunctam semper habere Dœmonis inuocationem, seu pactum tacitum.

Quares 5. Vnde cognoscatur actum humanum esse superstitiosum, & sortilegium?

23 *Resp.* Sortilegium est *Primò*, quando constat cum actu misceri expressam inuocationem Dœmonis, siue sit imperatiua, siue deprecatiua, nam in vtroque præsumitur cultus; siue effectus excedat virtutem medij adhibiti siue non, quia per hoc non excluditur auxilium Dœmonis expressè inuocati, & id totum patet ex dictis præcedenti capite *sub q.5.11.13. & 15. Secundò*, quando aliquid speratur à Dœmone siue eius vires excedat, siue non, siue medium vanum sit, siue sufficiens, Sousa *lib. 1. cap.54. num. 4. Tertiò*, quando effectus prouenit ex medio euidenter inefficaci, præsumitur enim, immo clare colligitur, aliunde effectum occultè prouenire nimirum à Dœmone ex pacto tacito, vt si quis cœpa medeatur vlneribus, constat enim non esse medicamentum, sed potius operari oppositum, ex D.Thoma 2.2.*q.96.* ex eo Sanch. *lib.2. cap.40. n.9 & 44.* Sousa *lib.1. cap.54. nu.5.* Bonac. *disp.3.* de legibus *q.5. p.4. nu.9. Quartò*, sortilegium est, quando effectus non excedit quidem virtutem medij, & causæ, à qua prouenit, tamen ratione inutilis, & vanæ circumstantiæ adiunctæ censetur tale, D.Thom. 2.2.*q.96. art.2.* ad primum, Sanch. *lib.2. cap.40. num.8.* & supracitati. *Quintò*, sortilegium est, quando effectus statim apparet sine motu locali, vt mensa parata, flumen, pluuia sereno cœlo statim turbato, Bonac. *disp.3. de legib. q.5. p.4. n.9. §. Secunda*, Sanatio infirmi subitanea ex applicatione medicaminis, quod naturaliter paulatim, & non statim operatur. *Sextò*, sortilegium est, quando modus operandi est insuetus, vt medicatio cum cuspide gladij, cum fimbria pilei, applicatione remedij parti non offensæ, aut intermediante re alia, quæ rationem medicaminis non habet. *Septimò*, quando effectus productus statim, & illico euenerit, ex Deltio Sanch. *lib.2. cap. 40. num.43.* Bonac. ex illis cit. *§. Tertia.*

Quares 6. An omne sortilegium sit hæreticale, & sapiens hæresim? & quæ sapiant manifestam hæresim, & quę nō manifestam sapiant hęresim? Farinac. *q.20. num. 79.* distinxit Sortilegia in hæreticalia, & non hæreticalia, & in ea, quę sapiunt manifestam hęresim, & quę illam non sapiunt, pro qua re se citat *q.181. num.2.*

Resp. Omne sortilegium habet ad minus adiunctam suspicionem hæresis, ac proinde omne sortilegium dici potest hæreticale, quia in omni subest Dœmonis inuocatio si non expressa, saltem tacita, ex probatis *quæst.5.11. & 15.* Sed amicitia, societas, vel commercium cum Dœmone contractum ex inuocatione arguit semper hæresim, sicut pręsumitur hæreticus conuersans cum hæreticis, à fortiori cum Dœmone, ergo omne sortilegium hæresim sapit. Verū quidem est, quod diuiduntur in duas species, alia enim manifestam hæresim sapiunt, & dicuntur qualificata, seu simpliciter hæreticalia, alia non, sed minus illā præseferunt, & dicuntur sapere hæresim occultam, seu vocantur sortilegia simplicia, vide Barbosam ad *cap. Accusatus, de heret. in 6.* Illa dicuntur, quæ fiunt cum aliquo dicto, vel facto significan- 24

ficante hæresim; vel quę fieri non possunt sine hęresi; vel quæ primo aspectu speciem, & odorem habent hæresis, vt iucensatio Dæmonis. Hæc verò dicũtur illa, cuius dictum, vel factũ nõ habet speciẽ, aut odorẽ hæresis; vt, curatio vulneris cũ petia sanguine vulnetati tincta. Manifestam hæresim sapientia sunt.

25 *Primò*, Sortilegium factũ expresso pacto cum Dœmone, ex Deltio Sousa *lib.*1 *cap.*57.*num.*6.17. *Secundò*, quando Dœmon inuocatur ad ea facienda, quæ soli Deo cõpetunt facere, vt resuscitare mortuos, cæcos illuminare, scire secreta cordiũ, & futura cõtingẽtia à libero arbitrio pẽdentia. Ità Carena *part.*2.*tit.* 12.*n.*24 Farinac. *q.*181. *num.*5. Sousa *lib.* 1. *c.*57. *num.*7. *Tertiò*, quando rebaptizatur homo validè baptizatus vel baptizatur res incapax huius Sacramenti; vt, magnes, cadauer, ossa mortuorum, herba, lapis &c. Farin: *q.*181. *num.*23. ex illo Carena *num.*25. *Quartò*, quando in sortilegio abnegatur Deus, vel interuenit abusus Sacramentorum, aut Sacramentalium Farinac. *q.* 181. Sousa *lib.*1.*cap.*57 *num.*9. Genuens. *cap.* 18.*num.*11. *Quintò*. quando Dœmoni tribuitur cultus latriæ, aut dulię, vel quouis alio modo honoratur, dicendo illum esse Deum, sanctum, innocentem, omnipotentẽ, &c. Eimer. *part.* 2. *direct.* *q.* 43. Carena *part.*2.*tit.*12. *nu.*26. Farinac. *q.*181.*n.*67. Sousa *lib.*1.*cap.*57. *num.* 5. *Sextò*, Sortilegium sapit manifestam hæresim cum phiala plena aquæ, antequam stet puer cum candela accensa, inuocato Angelo sancto, ad inueniendum furtum, vel aliud sciendum, Farin. *q.* 181. *num.* 15. Barbatia *consil.* 55. *lib.* 1. Decian. *lib.* 20. Criminal. *cap.* 17. ex illis Carena, Sousa *lib.* 1. *num.* 13. hoc enim factum arguit nescio quid diuinitatis, & cultus latriæ ex accensione candelæ. Clarus §. *Heresis num.* 23. & Riminal. *iunior consil.* 414. *num.* 16. negant id esse sortilegium hæreticale, sed immeritò, nam hæresim præsefert non solum ex tacita inuocatione dœmonis, sed etiam ex accensa candela, & etiã ex inuocatione sancti Angeli, qui in re est dœmon inuocatus, & honoratus nomine sancti. *Septimò*, factum hæreticale manifestam sapiẽs hęresim est tenere dœmonem alligatum, quod nequit fieri sine expressa Inuocatione & intrinseca familiaritate, & cultu erga Dœmonem. Farinac. *q.* 181. *n.*28. Sousa *lib.* 1. *cap.* 57. *num.* 15. *Octauò*, manifestam hæresim sapiens dicitur Sortilegium, per quod tribuitur in calice cõsecrato poculum amatorium mulieri, vel quid simile fit in ordine ad prauũ finẽ cum abusu Sacramentalium, & rerũ sacrarum, quasi sint ordinatæ ad malũ.

Sortilegia hæreticalia hæresim manifestam non sapientia sunt ea, in quibus factum, vel dictum primò aspectu non habet speciem hæresis, & potest fieri sine hæresi. *Primò*, Astrologia iudiciaria certò affirmans aliquid futurum homini ex inspectione syderum. *Secundò*, quædam media ad inueniendum furtũ adhibita sine expressa dœmonis inuocatione, Sousa *lib.*1.*cap.*57. *num.*13. alijs citatis. *Tertiò*, quædam sacra, vt spiritualia, vt oratio, abstinentia, ieiunium adhibita ad effectum bonum cum alijs circumstantijs vanis non sapiunt manifestam hæresim. 26

Quæres 7. An sortilegium tam hæreticale, manifestum quam non reddat hominem suspectum de hæresi vehementer, vel leuiter?

Resp. Sortilegium hæreticale manifestam sapiens hæresim facit regulariter hominem sortilegum vehemẽter suspectum de hæresi; illam vero non sapiens facit suspectum solummòdo leuiter. Ratio vtriusque desumitur ex adductis in responsione precedentis quęstionis, siquidem sortilegium continens dictum, seu factum manifestè hæreticum vehementer arguit illo vtentem malè sentire de fide, sicut sortilegium, in quo ex dicto, vel facto non apparet hæresis, parum arguit illo vtentem malè sentire de fide, ex quo iudex arbitratur sine leuis, aut grauis suspio hęresis. Ità Alphonsus de castro *lib.*1. *cap.* 15. Pegna *part.* 2. *direct.* *comment.*67. Genuens. *cap.* 18. Zanard *de præceptis part.*1.*cap.*5. *de fide*, *part.*2. *cap.*64. & *cap.*134. quos citat Carena, 27

part. 2.

par.2. tit.12. num. 242. & 246. Diana, *par.4. tract.7. resolut.*11. §. *Huic difficultati*, dicit sortilegos non hæreticantes, intellge tu, quorum sortilegium non sapit manifestam hæresim, tortos de leui abiurare ex stilo curiæ Romanæ, sine tortura de leui abiurare in Hispania cum salutari pœnitentia. Vide Carenam circa huiusmodi abiurationem *à num.* 247.

Nota, quod iudex ex facto, vel dicto sortilegij quamuis hæreticalis, non debet statim iudicare hominem illius reum esse vehementer de hæresi suspectum, sed præterea considerare debet qualitatem personæ, & circumstantiam causæ, ex quibus crescit, vel decrescit maior, vel minor suspicio, accidere enim potest, quod in vno, & eodem sortilegio à duobus facto separatim præsumptio respectu vnius sit vehemens, leuis verò respectu alterius, vt docui *cap.*10. *q.*14. *num.*50.

28 *Quæres* 8. An, & quale sortilegium fiat ex abusu Hostiæ, Vini, Aquæ, & Sanguinis Iesu Christi? Hostia quodrupliciter spectatur. Primò, prout reposita manet pro sacrificio. Secundò, prout prope altare reconditur, vel sciente Sacerdote ponitur, vt super ipsam missa celebretur sine illius consecratione, quibus modis nondum dicitur consecrata, neque benedicta. Tertiò, prout ponitur simul cum alia consecranda super corporali, solum benedicitur, sed à Sacerdote non consecratur, Quartò, demum prout est consecrata. Eodem fere modo spectari potest Vinum, & Aqua in ampullis iam posita, & destinata ad sacrificium, quæ dum ponuntur in calice benedicuntur, & demum consecrantur, residuum quod in ampullis remanet benedictum non est, quia benedictio prima cadit super vtrumque in calice, non in ampullis. Demum Sanguis Christi vnico spectatur modo.

Resp. Abusus Hostiæ consecratæ, &
29 Sanguinis Domini sapit manifestam hæresim in omnium sententiam, & huius sortilegi confessi, vel conuicti traduntur curiæ seculari, vt decreuit Paulus IV. decreto edito die 17. Februarij 1559. apud Bariolam in fine Bullarum.

Abutens verò Hostia nondum con- 30
secrata, super quam celebratum fuit committit sacrilegium hæreticale manifestam sapiens hæresim, non ratione hostiæ, sed missæ celebratę respectu cuius potissimum spectatur abusus, ex hoc enim facto sortilegus vehementer præsumitur malè sentire de sacrificio missę; pręterquamquod Hostia licet non consecrata nullum alium vsum habet, nisi quod est materia Sacramenti Eucharistię, & pręterea conficitur cum cruce, & imaginibus sacris. Ita docent Zanardus de Pręcept. *par.2. cap.*64. ex illo Carena *par.2. tit.12. num.*53. Scaccia, Sousa, & alij, quos pro se citat Diana *par.4. resol.* 10. *tract.7.* §. *Sed ego puto*. Contra Ghirlandum, Locatum, Torreblan. & alios apud dictos, quos sequitur Farinac. *q.* 181. *num.*20. cum quibus est Delrius, sed nulla probabili ratione suum dictū firmant, cui satisfactum fuit.

Adhibens Hostiam, super quam celebratum non fuit, similiter Aquam, & Vinum vrceolorum ad effectum in se bonum, adiunctis circumstantijs vanis, vt scribendo super Hostiam verba sacra, vel nomina, vel alium liquorem. miscēdo Vino, aut Aquę non videtur grauiter suspectus de hęresi, quia leuis abusus cēsetur. Si verò illis abutatur ad maleficium videtur suspectus grauiter, quia pręsumitur credere huiusmodi media producere maleficium, quod quodammodo videtur pendere à sacrificio missę, cuius illa sunt materia, & res sacrę *ex q.*2.

Quęres 9. An mixtura rerum sacrarū de quibus *sub q.* 2. in sortilegijs arguat sortilegium hęreticale manifestam sapiēs hęresim?

Resp. Abusus verborum, & rerum sa- 31
crarum in sortilegijs ad maleficium, & prauum effectum sapit manifestam hæresim, ac proindè vehementer de hęresi suspectum facit abusorem, quia præsumitur credere res sacras à Deo, seu ab Ecclesia ordinatas fuisse ad malum. Ita Delrius *lib.5. sect.*15. cum Farinac. *q.*181 *num.*22.

num. 22, cum quibus Sousa *lib.* 1. *cap.* 57. *num.* 9. Carena *part.* 2. *titul.* 12. §. 4. *num.* 23.

32 Quando verò abusus non Sacramentorum, sed Sacramentalium, & sacrorũ verborum refertur ad bonum effectum, vt ad scientiam, ad sanitatem, &c. non arguit nisi leuem suspicionem attentis circumstantijs vanis, & alijs, & quandoque nulla est suspicio, neque proindè sortilegium castigatione dignum, vt si mulier simplici signo crucis deuotè benedicat super malum nihil praue dicendo, nam signum crucis, & orationes prosunt non solum animæ, sed etiam corpori humano. Aliquando malus modus vtendi re benedicta etiam ab bonum effectum arguit manifestam hæresim, vt mingere intra annulum sponsalitium ad dissoluendum maleficium, quo coniuges matrimonium consumare non possunt.

Quæres 10. Quomodo cognoscatur, Breuia, & Orationes, quas homines, & mulieres ex deuotione collo appensas, vel aliter apud se gestare non sapere, vel sapere sortilegium, & hæresim?

33 *Resp.* Vt liceat tenere apud se Breuia, Reliquias, & Orationes requiritur sequentia. *Primò,* quod nihil falsitatis cõtineant. *Secundò,* nullum verbum ignotum. *Tertiò,* nullum signum, aut caracterem præter Crucem. *Quartò,* nullus modus, figura, aut circumstantia inusitata in illis reperiatur. *Quintò*, quod firmam spem in illis non habeant, vt à nullo possint vulnerari, molestari, aut occidi, neque huiusmodi virtutes, quibus certò carent, in illis exprimantur. Ita omnes cum Sairo *lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 6. Sanchez *lib.* 2. *cap.* 40. *num.* 20. Bonac. *disp.* 3. *de legib. q.* 5. *par.* 4. *num.* 11. Si in illis desit aliqua ex allatis requisitis possunt interrogari ab Inquisitoribus, quem credulitatem super illis habeant, & quid de fide sentiant iuxta tenorem prædictorum. Regulariter tamen dimitti solent cum monitione paterna, quia bona fide, & ex deuotione illa gestant, non considerando bene circumstantias vanas illis coniunctas.

Quæres 11. An obseruario colligendi herbas, scindendi venam animalibus, & similia faciendi certis diebus, vt in nocte S. Ioannis Babtistæ sit sortilegium, & casus Inquisitionis?

Resp. Si id fiat ex quodam pio effectu erga sanctum nihil superstitionis continet. Si verò quis credat eas herbas habere maiorem virtutẽ collectas tali hora, die, & tempore, superstitiosus est; idem dic de similibus, non est tamen sortilegium, quod regulariter puniatur ab Inquisitoribus, quia fere nihil suspicionis hæresis continet. Vide Farin. *q.* 181. *n.* 64. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 40. *n.* 31. Mazuch. *de casib. Mediol. disp.* 2. *cap.* 10. *num.* 89. Bonac. *disp.* 3. *de legib. q.* 5. *p.* 4. *num.* 12. 34

Quæres 12. An quidam modi sanandi vulnera, & infirmos sint superstitiosi, & sortilegia sapientia hæresim? Vt si quis verbis consecrationis sanet vulnera, pellat febrim. Item potione medicinæ in calice. Vel admixtione cuiuscumque alterius rei Sacræ. Item nonnulli remedium applicant certis lignis, aut petijs puluere, & sanguine vulnerati tinctis, & illud non aptant super vulnus, sed ponunt in certo loco distanti ab vulnerato. Alij cuspide gladij, vel alterius instrumenti remedium applicant parti offensæ, vel alteri parti non offensæ, & breuissimè vulneribus medentur.

Resp. Sanantes infirmitates admixtione rerum sacrarum, vel solis rebus sacris, aut verbis sortilegi sunt, & de hæresi suspecti, sicut & illi, qui medicaminibus modo insolito, inusitato, & distanter vtuntur ad sananda vulnera, & morbos. 35

Primum, de abutentibus rebus sacris probatur ex dictis *q.* 9. nam ex illo modo operãdi, & subitanea sanatione applicatione verborum, aut rerum sacrarum clarum indicium habetur, ad illorum positionem, dæmonem occultè operari. Confirmatur, quia nullibi constat in Sacra Scriptura, aut per instructionem Ecclesiæ, quod medicina potata in calice causet sanitatem, nec quod ex verbis consecrationis curetur infirmus magis, 36

quam

quam ex alijs verbis,aut rebus sacris, & quo res sacra sanctior est, & magis appropinquatur auctori sanctitatis, eo maiorem hæresis suspicionem arguit;quare potio in calice, prolatio verborum consecrationis arguunt illis abutentem esse vehementer suspectum de hæresi.

37 Secundum,de sanante in loco distanti probatur, quia medicaměta debent canonicè applicari super vulnera, & malum, nempè per formalem contactum remedij, & mali, vt ex ratione naturali constat, quia omne agens naturale agit in passum sibi debitè approximatum, & ex praxi omnium medicorum; quare cum iste modus distanter medendi, & celeritas sanationis sint satis inusitata,& contra modum naturalem operandi, clare colligitur ita medentes operari virtute dœmonis, qui ad positionem medicamenti in tali loco, & tali dispositione curat infirmum, sic decipiendo homines credentes medicamentum immediatè operari. Confirmatur hoc,quia si istis dicatur, applica remedium super vulnus, respondent, non posse operari, nisi secundum illam distantiam, quod videtur contra naturam medicamentorum, quæ per contactum physicum operantur. Deindè remedia applicata canonicè per medicum sunt alterius generis à medicamine huiusmodi, ergò signum est, hoc non esse verum medicamentum, sed diabolicum. Ita omnes docent cum Bonac. *disp. 3. de legib. q.5. par.4. num.*18. vbi multis probat, Mazuchell.*disp.2.de casib.Mediol. cap.*10. *n.*81. Quare puto hunc ita medentem esse saltem de leui suspectum de hæresi ex pacto tacito cum dœmone, cum probatum sit effectum sanitatis non prouenire ex illo remedio, neque à Deo mirabiliter, sed solum à dœmone; consequenter denuntiandum esse Tribunali Inquitoris, nam in eius Edictis præcipitur denuntiatio omnium superstitionum, qui sine dubio procedere potest contra huiusmodi. Ita prædicti cum alijs ab illis citatis, distinguentes, tunc esse denuntiandos, quãdo dubitatur de eorum castigatione, quia in dubijs fauendum est superiori; vel scitur, Inquisitores esse illos punituros; non verò quando certo constat non esse puniendos ab illis, quia nemo obligatur ad opus inutile.Hęc autem distinctio non placet, sed probabiliter, & simpliciter puto illos esse denuntiandos quando constat, superiores nõ esse remedium adhibituros, est diuinare, quis enim certo scit, quid facturus sit Iudex circa futurum contingens pendens ab eius arbitrio; remanet igitur dubium, alioquin pro iudice præsumendũ est, quod castiget repertos noxios. Neque mirum est, si quandoque dimittuntũr sine castigatione, quia tunc concludendum est fauore iudicis, quod scilicet delictum non fuit probatum, & ideo denuntiatum impune dimissum fuisse.

Sed quid dicendum de sanantibus quasdam infirmitates, vt morsum canis rabidi cum signo crucis, & Inuocatione S. Domnini; itẽ strumam per Regem Francorum his verbis. *Rex te signat, & Christus sanat*. Item alia mala cũ signo crucis, & aliquot Pater noster, & Aue Mariæ, &c. Non videntur superstitiosi, quia Ecclesia eos tolerat; quia nihil inusitatum, aut vana circumstantia apparet; quia hæc vocatur gratia gratis data, quæ etiam malis confertur à Deo in beneficiom aliorum. Ita Nauar. *cap.*11. *num.* 36. *§. Quibus*, Bonac. *disp.* 3. *de legib. q.*5. *par.*4. *num,*20. Mazuchell. *de casibus Mediol. disp.* 2. *cap.* 10. *num.* 84. In his tamen cauti debent esse Confessarij, & iudices, quia in his etiam dœmon occultè, quãdoque operari potest, vnde obseruanda sunt quæ docui superius *sub q.* 5. Attendenda in primis est conditio personæ sanantis sit ne bonę,an malæ famæ; nam si timoratæ conscientiæ prędicatur, verisimile est,dœmonem cum isto neque tacitum pactum habere, vnde S. Didacus oleo lampadis mirabiliter infirmos curabat ex eius actis;si verò sit malæ famæ, & auarus redditũr suspectus aliqualiter. Deindè subita, & quasi in instanti morbi depulsio reddit actionem suspectam de superstitione. 38

Quæres 13. An sortilegium manifestam sapiens hæresim sit, dicere: *Si N.*

Sanctus

Sanctus est, vel Beatus liberet te Deus per illius intercessionem? Item quando inuocatur sub nomine sancti qui verè sanctificatus non est? Pendet resolutio quæstionis ab alia, an nimirum sit de fide credendum Papam non posse errare in Beatificatione, & Canonizatione sanctorum. Dixi autem *resolut.* 113. *q.* 3. Esse de fide credendum Papam in ea actione errare non posse, & id negare esse formaliter hæreticum.

39 *Resp.* Sortilegium hoc manifestam sapere hæresim, ac proindè abutens huiusmodi inuocatione esse vehementer suspectum de hæresi, Ratio est, quia Canonizatione sanctorum, & sanctum ita inuocatum, de cuius sanctitate constat, reddit dubium, & quod est clarum reuocat in quæstionem; nam conditio *Si* rem dubiam facit, secundũ Menoch. *lib.* 6. *de præsumpt.* 18, *num.* 4. Vide Carenam *par.* 2. *tit.* 12. §. 6. rem hanc tractantem, contra Caiet. *de Indulg. cap.* 8. Canum *lib.* 5. *de locis cap.* 5. qui dixerunt, solum piè credendum esse Papam non posse errare, & Suar. *disp.* 5. *de fide sect.* 8. *num.* 8. asserentem, esse solum temerarium, & impium, non autem hæreticum asserere, Papam in his errare posse.

Circa secundum exemplum, dico illum actum venerationis esse publicum continentem mendacium, ac proindè peccaminosum, & prohibitum per Decretum de Imaginibus nondum Canonizatorum non exponendis, neque venerandis, à me extensum, & explanatum *sub cap.* 15. *q.* 11. & ad rem nostram *q.* 14. *num.* 19.

Quæres 14. An datio poculi amatorij ad tentandum mulierem sit sortilegiũ sapiens manifestè hæresim.

40 *Resp.* Sortilegium hoc esse quidem hæreticale, non tamen manifestam sapere hæresim, quando potio est simplex sine abusu Sacramentorum, Sacramentalium, & rerum, atque verborum sacrorum, nam tunc manifestam saperet hæresim ex probatis supra *sub q.* 9. Probatur, quia quodcumq. poculum amatorium est medium sufficiens, vanum, & inutile ad trahendum mulierem ad libidinem, siquidem nullius voluntas trahi potest ab homine, neque à dæmone, quamuis tentator sit, ad malum faciendum, licet quisque ab alio, & à dæmone inclinari, & allici possit, non tamen induci ad consentiendum peccato, ergò multo minus à poculo amatorio, quod nullam vim in se habet, neque ad alliciendum, ergò multo minus ad trahendum, consequenter si quandoque mulier disponitur, & allicitur, atque demũ nullo cogente, sed propria voluntate consentit in peccatum libidinis, dicendum est illam suggestionem, & delectationẽ causari à dæmone occultè agente ad sumptionem poculi amatorij; sed vbi interuenit tacita dæmonis inuocatio, ibi adest sortilegiũ hæreticale, ac proindè hæresis suspicio contra præbentem poculum, quod credat mentem humanam cogi posse à dæmone ad peccatũ, quod dicere hæreticum est. Hanc tenet Diana *par.* 4. *resol.* 10. *tract.* 7. siuè dæmon inuocetur depræcatiuè, siuè imperatiuè, & rationem huius vide supra præced. *cap. q.* 5. Inducit vehementem suspicionem hæresis, Farin. *q.* 181. *n.* 85. Graff. *par.* 1. *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 8. & 22. dicit id non sapere hæresim, quia dæmon inuocatur ad Id, quod illius proprium est, nempè tentare hominem; quod fere omnes antiqui debent, quos pro se citat Farinac. *q.* 181. & sequitur Carena *par.* 2. *tit.* 12. §. 7. *à num.* 48. asserens præbere poculum amatorium non esse sortilegium hæreticale, secluso abusu rerum, & verborum sacrorum, atque pacto expresso, & inuocatione depræcatiua, non aliam rationem adducunt, quam quod illius proprium est tentare hominem, quod nullam dicit, neque arguit hæresim. Sed id nihil probat, quia & si dæmonis proprium sit tentare hominem, tamen ex hoc non tollitur, quin in hoc casu præsumatur hęresis, vel quod dæmonem expræssè inuocauerit, vel quod credat dæmonem posse cogere voluntatem mulieris, vel quod ipsum adorauerit, nam ardentissimus amor erga aliquam mulierem hominem conducit

ducit ad quæcumque turpia, & sacrilegia, vt tandem optatum libidinis effectum obtineat.

Quæres 15. An obseruatio dierum, faustorum, & infaustorum sit sortilegiũ superstitiosum hæreticale subiectum Inquisitoribus,
41 Dies fausti sunt illi, qui homines faciunt felices, & fortunatos. Infausti verò è contra, qui illos reddunt infelices, infortunatos, & obnoxios varijs calamitatibus; & vocantur critici, quia iudicium præferunt de actionibus hominum, siuè prosperis, seu aduersis, vnde apud Rabinos dies Lunę infaustus reputabatur, quia eo die putabant natum Caim; apud Athenienses dies Martis; apud Medos dies Mercurij, apud Phrigios dies Iouis; apud Troianos dies Veneris; apud Persas dies Sabbati, seu Saturni ex Alexandro de Alexandris *lib.* 4. *dierum genial. cap.* 20.

42 *Resp.* Obseruatio horum dierum est propriè superstitiosa vanitas peccatum mortale, si in illis homo firmiter credat, si verò illos obseruat ex quodam timore solum veniale. Non videtur autem pertinere propriè ad Sanctum Officium Inquisitionis, quia nullam hæresis videtur suspicionem continere. Quod autem huiusmodi obseruatio dierum sit prohibita colligitur *ex cap.* 4. *ad Galat.* illis verbis *Dies obseruatis, & tempora, & menses, & annos, timeo vos, ne fortè sine causa laborauerim in vobis.* Prohibetur etiam *cap. Illud* 26. *q.* 2. *cap. Non obseruetis* 26. *q.* 7. D. Thomas 2.2. *q.* 96. *ar.* 3. Sanchez *lib.* 2. *cap.* 40. *num.* 15. & 16. Ratio prædictorum est, quia homo dominatur tempori, & non tempus homini, vnde in nostra potestate est facere nobis bonos, vel malos dies mediantibus nostris actionibus.

Quæres 16. Quid dicendũ sit de sequẽtibus obseruãtibus, propè quedã ciuitatẽ adest Ecclesia S. Michaelis, quam nemo ingreditur, nisi prius illam nouies circumdauerit ad extra sereno Cœlo, pluuioso autem aere interius totidem vicibus circuitur antequam fiat oratio. In alia Ecclesia in nocte vigiliæ Natiuitatis B. Mariæ Virginis; & in alia S. Genesij malo caduco laborantes per totam noctem saltant, hoc modo sperantes liberari ab illo malo.

Resp. In his nihil superstitiosi apparere, quod sit sortilegium, nam ille circuitus nouies refertur ad honorem Nouem Chororum Angelorum, est enim ille motus laboriosus, & quasi peregrinatio assumpta in cultum Angelorum. 43
Saltatio illa referri potest in honorem Virginis, & S. Genesij, nã in Sacris Scripturis accipitur pro cultu cum lætitia, 44
Vnde dicitur 2. *Reg. cap.* 6. *num.* 14. quod Dauid saltabat coram Domino dum ducebatur Arca testamenti Domini in iubilo, & clangore buccinæ. Præterea huiusmodi saltatio impedit morbum caducum, cui opponitur, cum cessatio saltationis sit effectus huius morbi, qui enim cadit saltare non potest, infirmi igitur huius morbi stantes saltant ne cadant, morbus iste totius corporis conuulsione tollit principales operationes cerebri, infectis duobus eius ventriculis, ex quo homo statim cadit, & ore spumat quasi semimortuus relictus. Dicitur Comitialis, qua si quis in 45
Senatu cõgregato cadebat, statim comitia dissoluebãtur, nec quidquã amplius eo die agebatur ab antiquis in Cõgregatione, quasi ille dies esset infaustus ad illa negotia, quæ tractãda erant in comitijs.

Quæres 17. An sortilegiũ super ossibus mortuorum manifestã sapiat hæresim?

Resp. Negatiuè, quia illorum contrectatio nullam manifestat hæresim; neque obstat, quod in funere à Sacerdote aspergatur cadauer aqua benedicta, quia etiam dum quis baptizatur eius capilli lauantur aqua baptismali, & tamen nullus asserit capillos masculi, aut fœminæ arguere manifestam hæresim si adhibeantur ad sortilegium. Igitur cum in his casibus non sit abusus alicuius rei sacræ, sortilegium non sapiet manifestam hæresim, sed occultam tantum, ac proindè erit Sortilegiũ simplex non qualificatum. Ita Carena *part.* 2. *tit.* 12. *num.* 29. Itaque aspersione aquæ benedictæ cadauer non fit res sacra, aut benedicta, sed anima ex illis suffragijs 46

gijs

gij redimitur à pœnis.

Quæres 18. An Sortilegiorum omnium cognitio spectet ad Inquisitores & Episcopos exclusis laicis iudicibus? Patet ex dictis inter Sortilegia alia sapere manifestam, hæresim ex verbo, vel facto illorum hæresim præseferentibus, & hæc vocantur sortilegia qualificata, & simpliciter hæreticalia; alia sunt, quæ ex dicto, aut facto hæresim non demonstrant; vt vsus petiæ, ossorum mortuorum, poculi amatorij, &c. in his enim nulla apparet ratio hæresis manifesta, ideo vocantur sortilegia hæresim non sapientia, intellige, manifestè, occultè tamen hæresim continent. Id totum patet ex hactenus dictis.

47 *Resp.* Sortilegiorum non solum manifestam hæresim sapientium, verum etiam non sapientium, & quæ vocant simplicia, cognitio, & causa spectat ad Inquisitores, & Episcopos, ita quod omnino excluditur laicus iudex, qui reum in suis carceribus detentum, & cognitum sortilegium in quacumque parte processus remittere debet ad iudicem Ecclesiasticum Inquisitorem vel Episcopum, à quibus laicus iudex renuens sub censuris cogendus est ad consignandū sortilegum cum processu, omnibus scripturis, & alijs etiam testibus, vel complicibus spectantibus ad sortilegium, hæresim, aut eiusdem suspicionem; nec laicus iudex contendere potest super qualitate delicti, sed tenetur Inquisitori credere; & causa per Inquisitorem, vel Episcopum finita reus reconsignandus est iudici laico, vt suum iudicium prosequi possit quo ad alia delicta, si habet in eo iudicio, aliter libere dimittendus sine reconsignatione.

Primum, quod Inquisitor iudicet sortilegia hæreticalia, & qualificata, apud omnes est in confesso, ideo probatione, nec auctoritate indiget doctorum, quos refert Farinac. *q.* 181. *num.*93. Diana *part.*4, *tract.*7. *resolut.* 10. initio Carena *part.*2. *tit.*11. *num.*140.

48 Secundum, quod Inquisitor iudicet etiam de simplicibus sortilegijs, probatur iure nouo multarum Bullarum, Innoc. VIII. Incip. *Summis desiderantes.* Alexandri VI. incip. *Cum acceperimus.* Sixti V. incip. *Cæli, & terræ.* Ita Farinac, *q.*181. *num. fin,* Sousa *lib.*1, *cap.*58. *nu.*3. Diana *part.*4. *tract.*7. *resol.* 10. initio. Ratio est, quia in sortilegijs simplicibus licet ex verbo, vel facto non appareat vestigium hæresis, adest tamen suspicio hæresis, & in illis subest tacita dœmonis inuocatio. Dixi, *iure nouo*, quia iure antiquo *cap. Accusatus,* §. *sane, de hæret. in* 6. Inquisitores non procedebant contra sortilegos, nisi in eorum dictis, vel factis appareret manifesta hæresis.

Tertium, quod à cognitione sortilegiorum etiam simplicium excludatur iudex laicus, probatur, quia in causis fidei, seu eiusdem suspicionis laicus non se ingerit, in quibuscumque autem sortilegijs ad minus suspicio hæresis locum habet, ex supra probatis, quia de iure præsumitur in eis pactum tacitum ad minus cum dœmone. Confirmatur, quia in ijs, quæ specialiter deleganrur Inquisitoribus, non possunt se intromittere laici iudices, siquidem delegatio censetur illis facta priuatiuè ad alios, quibus non communicatur in delegatione. Ita Scaccia *lib.* 1. *de Iudic. cap.* 12 *num.* 53. ex eo Carena *part.* 2. *tit.* 12. *num.* 140. alios plures citat Diana *par.*4. *tract.*7. *resol.* 10. initio contra Bouadill. & Freitas ad Acugnam *q.*5. *num.* 35. asserentes per Bullam Sixti non excludi laicos. Igitur amplius locum nō habet opinio illorum, qui dicunt sortilegij crimen esse mixti fori, quæ improbabilis modo facta est, tum ex dictis Bullis; tum ex consuetudine, qua huiusmodi causæ à solis iudicibus Ecclesiasticis tractantur; tum ex allata ratione de suspicione hæresis. 49 50

Quartum, quod laicus carceratum remittere debeat, & renuens cogi, probatur, quia iurisdictionem alienam sibi vsurpare nullus potest sine peccato mortali, ex D.Thoma 2. 2. *q.*60. *art.* 6. Nauar. *consil.*2. *de hæret. num.*4. §. *Secundò*, ne ergo peccatum incurrat tenetur remittere sortilegum Inquisitori, vel Episcopo, quia ad eos spectat hæc iuris- 51

ditio, & non ad laicũ; & cum Ecclesiasticus iudex super laicum potestatem habeat, *cap. In sancta 4. 2. q. 7.* & maior sit quolibet laico, *cap. Administratores 23. q. 5.* Felin. *in cap. Cum sit, de foro compet. num. 8.* illum inobedientem sub censuris cogere poterit. Ita Pegna ad Lucernam Inquisitorum super Tractatu de Strigijs post Bullam Alexandri Papæ ex Bulla Pij V. ex illo Carena, *part. 2. tit. 12. num. 140. §. Taliter*, vbi cum Ioseph o Sessa dicit, huiusmodi remissionem illico faciendam esse in qualibet parte iudicij, consignando processum, & quæcumque alia, quæ pertinẽt ad cognitionem & consumationẽ causæ, iudicij faciendi à iudice Ecclesiastico, quia omnium dominus est, vt ad rectum, & bonum finem deducere possit causam in conseruationem fidei, & hæresis destructionem.

52 Quintum, quod etiam in dubio sit ne casus Inquisitoris, debeat laicus cedere, probatur, quia causæ huius decisio spectat ad Ecclesiasticum tantum, cum sit de obiecto Ecclesiastico, dubitatur enim an casus sit hæreticalis, an hæresis suspicionem sapiat, ac proindè habet pro formali obiecto hæresim, super qua solus iudex Ecclesiasticus fert sententiam. Confirmatur, quia est causa de obiecto sacrilego, super quod laicus nullum ius habet. Vnde ex Turtiano in selectis disput. *part. 1. disp. 30. censur. 2. dub. 5.* Carena *part. 2. tit. 12. n. 140 §. Et licet*, opinionem asserentem laicũ iudicem posse iudicare, an aliquod delictum spectet ad Inquisitorem, vocat temerariam, & rectè quidem, quia si id probabile esset, pauci essent sortilegi Inquisitionis sacræ officio subiecti, siquidem laici, qui clericis semper infesti fuerunt, *cap. Laicos 5. 2. q. 7.* negotiũ vtile resoluerent in proprium fauorem, consequenter fides Catholica magis pateretur, quam quod propagaretur.

53 Sextum, quod causa ab Inquisitore terminata, reus remittendus sit iudici laico, quando in hoc foro reus est de alijs delictis, suadet recta ratio, quia Inquisitor permittere non debet libero exitu è carceribus, & reum esse remansurum impunitum, immò in Bulla Pij V. illis verbis. *Suspensa aliorum criminum inferiorum cognitione, ad eosdem Cardinales, & Inquisitionis carceres, ibidemque ad criminis hæresis totaliter cognitionem, & expeditionem retinendos, & postea ad eosdem officiales pro aliorum criminum expeditione remittẽdos, sine mora trasmittãt.* exprimitur huiusmodi remissio. Sed difficultas est, quomodo possit remitti reus ille, qui condemnatus fuit ad carcerem, vel triremes, cum per huiusmodi remissionem impediatur executio sententię Inquisitoris? Benè remittitur quo ad pœnã carceris, quia in carcere laico exequitur sententiam; quo ad pœnam triremium habet etiã locum, quia finito iudicio conducitur ad triremes: si à iudice laico condemnatur ad mortem, exequitur morte pœnam triremium, quia mors omnia soluit, aliam pœnam impedientem exequutionem iudicis Ecclesiastici, iudex laicus imponere non potest. 54 Inquisitor remittendo sortilegum ad tribunal laicum, in quo sit condemnandus ad mortem, nõ ideo euadit irregularis, quia censetur dispensatus, à summo Pontifice vigore prædictę Bullę, quæ indicit huiusmodi remissionem sortilegi ad iudicem laicũ.

Quæres 19. An laicus sit iudex competens contra reum suum repertum sortilegum in tortura? Quandoque enim rei reperiuntur cum quibusdam secretis diabolicis, quibus mediantibus tormenta ita sustinent, vt pro nihilo ea reputẽt: vel immobiles, & taciturni super tortura remanent, itaut appareant muti, & hoc sortilegium vocant taciturnitatis. In hoc casu sortilegium esse puniẽdũ ab eodẽ iudice laico docent Simon de Pretis *consil. 105.* Clarus §. *Hæresis in fine*, Caball. *resolut. crimin. cent. 3. resolut. 233 num. 71.* quos citat Carena *part. 2. tit. 12 num. 143. & 145.* vbi *à num. 147.* dicit Clarum, & Caballinum loqui de Sortilegijs simplicibus, in quibus vt mixti fori criminibus datur locus preuentioni, secundum ius antiquum, iure autem nouo, huiusmodi sortilegia spectare ad Inqui-

quisitorem tantum excludendo laicos iudices, quidquidā dicat Freitas, & Bouadilla; Simonem verò de Pretis scripsisse ante Bullam Sixti Quinti.

55 *Resp.* Iudex laicus in eo casu præcisè non potest procedere contra reum, ratio est, quia omne sortilegium tam hæreticale, quam non sapiens manifestè hęresim simplex dictum, in se spectar ad Inquisitorem, quia huius causa expediri non potest sine hęresis mixtione, aut illius suspicionis, siquidem omne sortilegium coniunctum est, aut cum hæresi, aut cum illius suspicione ex hactenus probatis, ergò excluditur iudex laicus, & hoc probatum fuit precedenti quęstione. Nec obstat, quod sortilegium pręiudicet iudici laico, & fisco, quatenus ex ore rei veritatem eruere nō potest, nam remoto sortilegij signo, reus amittit vires, ac proindè non impeditur iustitia; deindè mediante Inquisitoris officio frāgitur sortilegium, consequenter ex hoc non læditur officiū laici iudicis, sed proficitur. Neque ea distinctio, per quam nonnulli distinguunt in eodem delicto pręsumptionem hęresis ab ipsomet delicto purgata pręsumptione super intentione sortilegij, quasi tunc delictum qualitate hęresis, aut eiusdem suspicione per Officiū Inquisitoris sublata, remaneat merè laicale, spoliatum omni qualitate hæresis, quidquam prodesse potest, tum quia per huiusmodi distinctionē omnia delicta clarè spectantia ad forum Ecclesiasticum, detracto sacrilegio, facili negotio traherentur ad tribunal laicum. Tum quia, multa delicta talia, sunt præcisè respectu sortilegij, & sacrilegij. Tum quia, id ipsum bis puniretur, nam Inquisitor non tam punit poligamum ratione prauæ intentionis præsumptæ, quam ipsum crimen poligamiæ respectu sui, ergò conueniens non est, quod poligamus punitus ab Ecclesiastico castigetur à laico iudice.

Quæres 20. An iudex laicus punire possit personas dantes Bonā venturā?

56 *Resp.* Cingarę sic dictæ à nullo iudice solent puniri, quia cum risu, & ioco magis recipiuntur eorum annuntiationes bonæ, vel malæ venturæ, quam serio cum nullus illis credat, & ab omnibus habeantur vti latrunculæ potius, quam prænuntiatrices futurorum euentuum. Quod si in huiusmodi arte misceant sortilegia, vel assertiue prænuntient secreta cordium, & alia pendentia à libero arbitrio, puniendæ sunt ab Inquisitoribus, quia suspectæ sunt de arte Chiromantię, & habere pactum cum dœmone diuinandi. Vide Carenā *part. 2. tit. 12. §. 17.*

Quæres 21. An sortilegus repertus in fragranti crimine, quia cœpit facere sortilegium, sed non perfecit, puniendus sit, ac si fecisset totum? E. g. præparauit amphoram aquæ cum puero renente in manu candelam accensam, an is puniendus sit sicut ille, qui sortilegium perfecit re perdita inuenta?

Resp. Vtique puniendus, quia maiori ex parte videtur completū ex parte sacrilegij nimirum candelæ benedictæ, & si enim desunt verba, & apparitio rei, seu imaginis larroni in amphora, adhuc videtur perfectum secundum vnam partem integralem, quo quandoque perfici potest sortilegium, siquidem sine verbis sacris confici poterat ex pacto dœmonis. Confirmatur, quia eadem suspicio hæresis concipitur tam in imperfecto, & inchoato, quam in perfecto, & consumato, id enim præcipuè attendirur ab Inquisitoribus. 57

Quæres 22. An sit actus superstitiosus, quem iudex mandat contra Maleficium, cuius corpus totum ablui, & abradi facit, quādo, aduertit sustinere tormēta sine dolore ex diabolico maleficio?

Resp. Negatiuè, quando iudex id facit ad effectum destruendi maleficium, quod rei solent habere in capillis, aut pilis, vel per vnctionem, quæ ablatione aufertur. Si verò per hoc putet reum perdere vires, & sic facilius confiteri, id superstitiosum est nullatenus faciendū. Lessius *lib. 2. cap. 44. num. 44.* 58

Quæres 23. An actus superstitiosus sit facere sibi viuo celebrare missas, & officia de mortuis, pro salute animæ suæ? Lucas Pinellus, Faustus, Peirin. Zerola, Hom ob. & Barbosa relati à Diana *par. 5. tract. 13.*

tract. 13. *resolut.* 2. dicunt licere, & id esse laudabile: contra quos ipse Diana insurgit armis Laymani *lib.* 5. *tract.* 5. *cap.* 2. *num.* 25. cum quo.

59 *Resp.* Id esse absurdum, & superstitiosum, probatur. Tum quia, Ecclesia instituit suffragia pro vtrisque diuersa, ergò confundenda non sunt applicando viuis destinata pro mortuis. Tum quia, meliora sunt suffragia destinata pro viuis etiam ipsis defunctis, quam deputata mortuis, siquidem in Missis, & Officijs Sanctorum inuocantur ipsi sancti specialiter, & eorum intercessio publica in illis valdè proficua est tam viuis, quã defunctis, pro quibus inuocantur, vnde Nald. *ver. Missa n.* 21. dicit, quod missa nulla defuncto, vel cupiam alteri salubrior, quã diei currentis, & licet Missa de requiem magis directè, & expressè dirigatur, ad id, quod defunctus optat, & petit alterius nomine, ac proindè videatur illi magis prodesse, ex ijs, quæ tradit Nauar. *consil.* 37. *de pœnit. num.* 2. tamen alio respectu quandoque minus valet ex parte operantis, quia breuior, & minus deuotè, & minus attente solent celebrari, quam missæ viuorum; adde quod peculiari vtilitati, quam animabus confert Missa defunctorum, æquiualet, immo prçponderat vtilitas ex inuocatione sanctorum, quorum missæ celebrãtur; quare si missa de viuis videtur ex dictis salubrior, & magis proficua, absurdum est, & superstitiosum celebrare missas de requiem pro viuis, cum pro his institutæ sint ab Ecclesia propriæ missę Sanctorum. Tum quia sic celebrantes, & celebrari potentes videntur facere contra canon. 13. *sess.* 7. vbi anatematizantur omittentes, vel in nouos conuertentes ritus, qui adhibentur in administratione, & confectione Sacramentorum. Clarius *sess.* 22 dicitur. *Postremo ne superstitioni locus aliquis detur edicta, & pœnis propositis caueant, ne Sacerdotes alijs, quam debitis horis celebrent, neue ritus alios, aut alias ceremonias, & preces in missarum celebratione adhibeant.* Nulli dubium est celebrantes missas mortuorum pro viuis facere contra ritus Ecclesiæ, quę missas de Requiem ordinauit pro defunctis, & non pro viuis, cum pro istis dicantur Missę Sanctorum. Et cum hęc sit non solum mutatio, sed peruersio notabilis in sacris ritibus, inferendum est id esse peccatum mortale vanę superstitionis. Per hęc tamẽ non inrendo prçiudiciũ afferre alijs doctoribus, quibus volo esse discipulus, quas enim scripsi rationes id suadent.

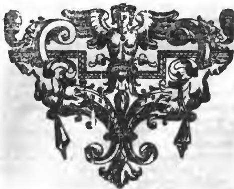

CAPVT

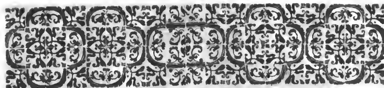

CAP. DECIMVM IX.

DE SORTILEGIIS EX MALEFICIO.

SVMMARIVM.

1 *Maleficium definitur.*
2 *Amatorium, & veneficum differunt.*
3 Peccatum mortale.
4 *Signum Maleficij destrui debet.*
5 *Maleficium destrui non potest alio maleficio.*
6 *Maleficij dissolutio petitur à parato.*
7 *Non ignorante solutionem licitam.*
8 *Vtique verò sciente modo licito, vel illicito soluere.*
9 *Acceptatio destructionis maleficij alio maleficio non licet.*
10 *Permissio actus legalis est,*
11 *Maleficatus non potest consentire in medicinam vanam.*
12 *Licet imperare Dæmoni, vt non noceat.*
13 *Corpus delicti probandum.*
14 *Siuè quo nec confessus condemnatur.*
15 *Sortilegium est illorum quæ difficilis sunt probationis.*
16 *Indicia 13. indicantia sortilegum.*
17 *Fama publica non probat sagam vetulam.*
18 *Mors seu morbus ex maleficio formaliter probanda.*
19 *Saga contra sagam non probat de visis in conuentu.*
20 *Tortura non adhibetur contra testem inhabilem socium.*
21 *Maleficus quando torqueatur.*
22 *De quibus interrogetur à iudice.*

CAPVT

CAP. DECIMVM IX.
DE SORTILEGIIS EX MALEFICIO.

PRAECEDENTI capite actū est de sortilegijs ex Mensæ Obseruātia, vbi multa tetigimus, quę conducunt ad cognitionē maleficij, quod inter species superstitionis connumeratur; ne autem idem bis repetamus, solum in hoc referemus, quę in specie spectant ad maleficium, addentes si quid deest, ad perfectam cognitionem sortilegiorum in ordine ad Officium Sanctæ Inquisitionis.

Quæres 1. Quid sit maleficium? Non sumo maleficium pro quolibet genere delicti, & iniuria proximo facta, secundum *l. Verbum est* 40. *ff. de furtis*, *cap. Cum voluntate*, ac proposito maleficia distinguantur 54. *de sent. excommun.* sed pro maleficio superstitioso, in quo suam partem specialiter habet dœmon.

Resp. Maleficium superstitiosum, & sortilegum est actus superstitiosus, quo proximus in persona, vel in rebus læditur auxilio, & potestate dœmonis. Vel, est ars nocendi alijs auxilio dœmonis. Ita omnes *ver. Superstitio*, *ver. maleficium*, Sanch. *lib.* 2. *cap.* 41. Floron. *par.* 2. *de casib. reseru. casu* 1. §.4. Sair. *lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 23. Bonac. *disp.* 3. *de legib. q.* 5. *par.* 5. Mazuchel. *de casib. Mediol. disp.* 2. *cap.* 10. *q.* 6. *à num.* 103. Lupus *de casib. Bergomi par.* 2. *casu* 12. *pag.* 561. Per maleficium igitur nocetur homini in persona, quando febri, aut alio morbo laborat quasi incurabili naturali medicamine, vnde persona dicitur maleficiata; in rebus honoris & fortunę, vt ex prędictis habetur. Si per hoc persona alliciatur ad amorem impudicū vocatur Amatorium, de quo præcedenti *cap. q.* 14. Si illi fiat nocumētum

tum in persona, vel rebus dicitur Veneficium, seu Maleficium simpliciter, & in hoc nulla difficultas, de quo intelligitur
2 illud Dauidis *Psal.57.num.6. Et venefici incantantis sapienter.* Differunt in eo, quod amatorium fit contra personam dilectam,& amatam amore libidinis,sed suum effectum non sortitur amoris libidinosi,quando persona, cui poculum amatorium, vel quid aliud tributũ fuit, non præstat consensum in amorem, neque enim Dœmon cogere potest hominis voluntatem ad male agendum, cum liber sit, & dominus absolutus suarum actionum,super quas nullus præter Deũ potestatem habet;Veneficum verò Maleficium fit in inuitum,quia Dœmon in passum maleficiatum potestatem habet tamquam in rem naturalem, cum agat naturaliter, & passum naturaliter recipit quidquid dæmon in illud imprimit. Passũ igitur respectu amatorij, & liberũ, ideo cogi nõ potest, vtique respectu veneficij, quia passũ natureliter se habet.

Quæres 2. An Maleficium ex genere suo sit peccatum mortale?

3 *Resp.*Sic,colligitur *Apoc.cap. 21.n.8. Timidis autem,& incredulis,& execratis,& homicidis,& fornicatoribus,& veneficis,& idolatris,& omnibus mẽdacibus, pars illorũ erit in stagno ardẽti igne,& sulphure: quod est mors secũda.* Et sequẽti *c.n* 15. præcluditur porta Paradisi illis: *Foris canes, & venefici,& impudici,& homicidæ,& idolis seruientes.* Ratio est, Tum quia, in his communicat maleficus cum dœmone: Tum quia,Maleficium quodcumque importat graue nocumentum in persona maleficata, vel ratione personæ, vel ratione honoris, aut ratione bonorum fortunæ. Et in hoc nulla est difficultas.

Quæres 3. An liceat tollere medium, seu signum,ad cuius positionem dœmõ nocet, ad effectum ne amplius noceat? Ratio dubitandi est, quia destruens signum,non expectat dissolutionem maleficij à Deo, sed à diabolo, qui illud signum apposuit eo pacto,vt maleficiatus vexetur,donec manet signum, quo sublato patiens non amplius vexatur, quia dœmon cessat à vexatione;ergò dissolutio maleficij fit à diabolo per remotionẽ signi factam ab homine, consequenter cum homo hic operetur dependenter à diabolo mortaliter peccat, cooperando diabolo;ergò non licet tollere signum,vt soluatur maleficium. Sed his non obstantibus.

Resp. Licitum est, immo debet tolli signum, vt sortilegium euanescat, quod tolli sine peccato potest tam à malefico, quam à quolibet alio, qui illud non posuit. 4

Primum, quod tollendum sit, signum illud probatur,quia Ioan. *Epist. 1.cap.3. num.8. In hoc apparuit Filius Dei, vt dissoluat opera diaboli;* Maleficium aut ex illo signo est opus diaboli, ergò homo imitando Christum tollere debet illud signum, vt cesset maleficium. Confirmatur id, quia in hac dissolutione nihil mali apparet, nam finis,qui est sanitatis recuperatio bonus est, & destructio signi, quæ nullum cum dœmone pactum arguit,sed redarguit,quia malum remouetur, quod dœmoni displicet. Vnde bene Scotus *in 4.dist.34.*dixit,id facere esse actum bonum, & meritorium, & de illo dubitare esse ridiculum. Ita omnes cum Silu. *ver. Maleficium num. 2.* Less. *lib. 2. cap.44.num.*36.Sanch.*lib.2. cap.41.n.19.* Mazuchell. *de casib: Mediol. disput. 2. num.*115.

Secundum, quod possit tolli etiam à Malefico, probatur, quia esto Maleficus inijsset cum dœmone pactum,vt quamdiu signum manet, duret etiam maleficium,& eo sublato illud cesset,nihilominus in dissolutione maleficij, maleficus signum tollere potest,excludendo intentionem cooperandi cum diabolo, quod facere debet protestando, se non remouere signum illud ex præcedenti pacto, sed id facere independenter ab auxilio Dœmonis,vt tollatur maleficium,& infirmus euadat sanus; nec dubium est, quin excludi possit ea intentio operandi dependenter à dœmone,quia huiusmodi actus est sub arbitrio voluntatis,super quam dœmon nihil potest; nec dissolutionis effectus necessariam habet connexionem cum illo dœmonis pacto, cũ

non sit illi connaturale. Quare ex his concluditur, non solum, qui non posuit medium, immò & qui posuit, seclusa formaliter illa intentione, posse, & debere maleficium tollere, Sanch. *lib. 2. cap. 41. num. 19.*

Quæres 4. An liceat Maleficium maleficio soluere?

5 *Resp.* Non, quia id intrinsecè est malum, cum tunc homo vtatur opera diaboli; neque dissolutio cohonestari potest à bono fine recuperandi sanitatem alteri, quia secundum Apostolum ad Roman. *cap. 13.* mala non sunt facienda, vt inde eueniant bona; neque enim malum approbatur propter bonum cohęrens. *cap. Neq; 7. cap. Denique 8. cap. Scriptum 9. 14. q. 5.* Ideo prohibetur *cap. Extuarum, de sortileg. cap. Ad moneantur 15. 26. q. 7.* Et in hoc omnes conueniunt, Neque ex eo, quod lex ciuilis incip. *Eorum §. fin. C. de Malefic.* non punit hæc perpetrantes, infertur, licere, quia permissio, & impunitas non arguunt actum licitum, sed potius supponunt illum malum, & peccaminosum.

Quæres 5. An liceat petere destructionem maleficij à pararo volente illud per aliud maleficium?

6 *Resp.* Negatiuè, quia id solum peti potest à parato, quod ipse præstare potest licitè, & sine peccato; sed maleficus non potest licitè dissoluere maleficium per aliud maleficium, vt patet ex pręcedenti quæstione, ergo neque id ab illo per alium peti potest. Et in hoc nulla difficultas, cum omnes consentiant exceptis Aureolo, & Angelo apud Sanch. *lib. 2. cap. 41. num. 5.* dictis argumento à simili, quia potest peti mutuum & iuramentum à parato mutuare sub vsuris, & iurare per falsos deos. Non facit ad rē, quia mutuum & iuramentum de se bona sunt, & licent, ac proinde sic petuntur, quod si rogarus deinde male mutuet, aut iuret, cum benefacere possit, sibi computet.

Quæres 6. An liceat petere dissolutionem maleficij, quando petenti constat, illud destrui posse etiā modo licito?

Resp. Non licet quando maleficus ignorat illum modum licitum, aut petens dibitat, an sciat illum modum licitum. 7 Primum, probatur, quia non potest dici maleficum operari per medium licitum, quod ignorat, ergo per medium illicitum, quod nullatenus licet. Secundum, quia nulli licet operari cum conscietia dubia peccati; præterquamquod pręsumitur scire tantum actum superstitiosum pro destructione maleficij. Ità Sanch. *lib. 2. cap. 41. num. 6. & 7.* Bonac. *disp. 3. de leg. q. 5. p. 5. num. 8.*

Quæres 7. An quando scio paratum cognoscere modum licitum, & illicitum soluendi maleficium, possim absoluiè rogare illum, vt destruat maleficium?

8 *Resp.* Possum, quod verum est licet putem illum maleficio maleficium esse destructurum, ratio est, quia peto rem, quem licitè mihi præstare potest, quod si modo illicito maleficium dissoluat, id illi soli imputendum est, cum ex propria malitia elegent medium illicitum, relicto licito, quo bene vti poterat, vnde petēs dissolutionem maleficij non cooperatur illius peccaro, quia petit rem licitam, quam licitè præstare potest, & illius malitia petenti nocere non debet. Ita Sanch. *lib. 7. de matrim. disp. 95. num. 12.* & in opere morali *lib. 2. cap. 41. num. 13.* Mazuchell. *disp. 2. de casib. Mediol. cap. 10. num. 111.* contra Caietanum apud dictū Sanch. qui eius argumentis respondet.

Quæres 8. Quando Maleficus scit soluere maleficium benè, & malè, & nō vult illud destruere nisi alio maleficio, an tunc petens possit acceptare huius modi destructionē per aliud maleficiū?

9 *Resp.* Negatiuè, probatur. Tū quia, huiusmodi acceptario magis cadit supra medium destruendi maleficium, quam supra dissolutionem maleficij, siquidem specificatur à causa destructiua maleficij, quæ cōsistit in constructione noui maleficij corrumpentis actus maleficium, acceptat enim causam in ordine ad effectum; sed nullatenus potest acceptari maleficium neque respectu alicuius boni, quia non sunt facienda mala, neque malo consentiendum est, vt inde eueniat bonū, ergo huiusmodi ac-

acceptatio peccaminosa est. Tum quia, maleficus quamuis paratus, tamen maleficium nouum facere non vult, nisi per acceptationem petentis dissolutionem maleficij, ergo posita acceptatione petens per suum consensum directè influit in nouum maleficium. Constat ergo acceptantem cooperari maleficio alterius.

Sanch. *lib.7. disp. 95. num.12. & lib.2. cap.41. num.14.* putat, quem posse acceptare dissolutionem maleficij per aliud maleficium à simili de illo, qui petens mutuum ab vsurario nolenti dare nisi sub vsuris potest mutuum acceptare sub vsuris, hoc enim non est cooperari peccato alterius, sed illud permittere, siue illo vti, vt sibi consulat in necessitate. Illum sequitur Mazuchell. *disp.2. de casib. Medi ol num. 112.* & probat, quia licitum est petere à tali malefico, vt malefico, vt maleficium dissoluat, & illo respondente, se nolle illud dissoluere nisi nouo melefioio, licitum est petenti acceptare conditionem, & maleficium permittere. Tum quia, huius petitionis obiectum non est nouum maleficium, sed est tantum, ipsa dissolutio, quæ licitè fieri potest; quod vero petens subdat, dissolue nouo maleficio, hic sensus est, dissolue maleficium, sed quoniam certo scio, se illud velle tantum soluere nouo maleficio, ideo illud permitto. Ambo igitur dicunt, licere acceptare dissolutionem maleficij sub conditione, vt alio maleficio nouo dissoluatur, quia id tantum est nouum maleficium permittere; & vso peccato alterius in propriam vtilitatem ex necessitate.

Contra est, nam in responsione Malefici duo spectantur, destructio veteris maleficij & cōstructio noui maleficij pro destructione prioris, primū à Malefico promittitur non simpliciter, sed sub cōditione illud destruendi per nouum maleficium, ita quod non perficitur, neque solidatur promissio dissolutionis, nisi in ordine ad acceptationem factam à petente; secundū verò nempè constructio noui maleficij siue in se, spectetur, siue in ordine ad solutionē prioris sēper in se & intrinsecè est malum, vt de se patet; sed acceptatio huiusmodi magis respicit constructionem nouum maleficij, quam veteris destructionem, siquidem veteris destructio ita pendet à noui fabricatione, vt sine hac non sequatur destructio veteris, ergo illicita est. Ex quo sequitur contra Sanchez huiusmodi acceptationem non arguere permissionem maleficij, sed directè approbare illud. Nec video, quomodo hic locum habeat permissio, nam permittere propriè est non obuiare minori malo, ad euirandum maius, sic enim leges permitunt fornicationem ad euitandos incestus, adulteria, & sodomiam, quæ sunt maiora mala; vnde *cap. Hac ratione 8. 31. q. 1.* scribitur: *Quod permittimus nolentes præcipimus, quia malas hominum voluntates* 10
ad plenum prohibere non possumus. Et Tuscus *lit. T. concl. 324.* dicit, quod permissio non inducit concessionem, neque dispensationem, quod factum sit licitū; ergo parum refert speculatiuè respondere, in casu præsenti petentem dissolutionem maleficij sub dicta conditione non cooperari nouo maleficio, sed illud tantum permittere, quia hæc permissio sicut maleficantem non eximit à peccato, ita neque petentem sub ea conditione, quia huius permissio legalis non est, sed tantum priuata, ergo hic permissio locum non habet. Deinde in omni maleficio alterius destructiuo posset spectari huiusmodi permissio, siquidem quilibet maleficiatus causam habet rationabilem procurandi sibi sanitatem, ac proinde per hoc sibi consulendo diceretur petere directè solutionem maleficij veteris permittendo nouum, siue maleficus sciat illud soluere modo licito, vel illicito, hoc autem est absurdum, ergo id ex quo deducitur. Neque valet inferre ergo simpliciter & absolutè non valet petere solutionem maleficij ab eo, qui vtroque modo scit destruere, quando scitur, maleficium esse dissoluturū maleficium nouo maleficio, cum id sit illi cooperari, ac proinde hic non habere locum permissionem contra dicta superius. Respondeo, licitum esse, vt probaui q. præced. non quia maleficium

dicatur permitti, sed quia mihi licet petere, quod ab alio licitè præstari potest, quod si male præstet sine vlla mea acceptatione, culpa maleficij imputatur illi, non mihi, qui nulla ratione consensi neque directè, neque indirectè. Nec demũ placet, quod dicit Mazuchell. obiectum huius petitionis esse tantum dissolutionem veteris maleficij, siquidem cum va na sit petitio, sine responsione, necessario obiectum vnius est etiam obiectum alterius, quia petitio, & intentum petentis perficitur, & solidatur per illam conditionem soluẽdi maleficium vetus nouo maleficio, consequenter obiectum ex vtroque perficitur, & inficitur ex acceptatione vtriusque. Demũ ad similitudinem de petente mutuum sub vsuris ad mẽtem vsurarij in casu necessitatis dico, id fieri non posse secundum Vasq. de Scandalo *art. 9. num. 19.* Pontium *lib. 3. de matrim. cap. 18. §. 7. num. 47.* Vel dic, acceptionem pecuniæ sub vsuris non esse malum, quia in se mutuum bonum est, & pariter conditio sub vsuris, quia hoc nihil aliud importat, quam obligationem soluendi vsuras, peccatum non est, Glos. *fin. cap. Debitores, de iureiur.*

Quæres 9. An maleficiatus consentire possit in medicinam vanam, & superstitiosam ad recuperandam sanitatẽ destructione prioris maleficij?

11 *Resp.* Non potest, quia id consentire in maleficium, seu actum superstitiosum de se malum, cuiusmodi est medicina vana, quę de se operari non potest, sed tantum ex pacto dæmonis tacito, cui aquiescere peccatum est graue. Confirmatur, quia pari culpa, & pœna punitur agens, & consentiens, ac proinde punitur consentiens recipere medicinam, sicut & maleficus illam tradens. Ita Suar. *tom. 1. de relig. lib. 2. de superstit. cap. 18.* Sanch. *lib. 7. disput. 95. num. 12. & lib. 2. cap. 41. num. 15.*

Quæres 10. An licitum sit dicere dæmoni vt exeat à corpore oppresso, aut cesset illud vexare, & non amplius nocere?

12 *Resp.* Licet per modum imperij & obiurgationis dicere Dæmoni, quod discedat, quod cesset à vexatione increpando illum, quia hoc modo exorcistæ dæmones adiurant, & non inconuenit etiam hominem laicum, vel alium non exorcistam sic dæmoni præcipere, quia in hac actione nihil superstitionis apparet, nec dæmon inuocatur in honorem, & cultum, sed in vituperium, & increpationem illius ad fauorem vexati. Huiusmodi autem inuocatio, quæ per adiurationem dicitur licita est, & in Ecclesia necessaria, de qua dictum fuit sub *cap. 17. num. 11. 14. & 36.* Dixi, *per modum imperij*, quia deprecatiuè non licet excellere dæmonem, aut rogare ne noceat, isti enim sunt actus subiectis respectu inuocantis, ac proinde cultus, & honoris erga dæmonem inuocatum; ex probatis loco citato.

Quæres 11. Quomodo probetur maleficium infirmitatis, mutilationis, mortis, segetum damnificationis &c.

Resp. Quando maleficium relinquit post se corpus delicti, seu illius aliquod 13
vestigiũ, tunc de eo constare debet, alioquin sola delinquentis confessio denuntiati habet locũ corporis delicti sic probati, neque enim constare potest oculis nostris, quod sensibiliter non manet; & in hoc omnes conueniunt doctores in *l. 1. §. Item illud, ff. ad Syll.* Clarus *q. 4.* Aretinus *de Obseru. cap. 11. de Confess.* Ita quod condemnari nõ potest reus etiam
confessus, quando non constat de corpore delicti, cũ sit de substantia iudicij, 14
in materia sortilegiorum docent omnes cum Albertino *de catol. assert. q. 25. n. 24.* Farinac. *de Inquisit. q. 2. num. 26.* Carena *par. 3. tit. 12. num. 173.*

Cum sortilegium, & maleficium con- 15
numeretur inter delicta, quæ sunt difficilis probationis, quia fieri solet occultè, clam, & secreto, pro eius cognitione non est necessarium, quod delictum constet plenè, & concludenter per testes, aut per euidentiam facti, secũdum Farinac. *q. 2. num. 6.* sed sufficit in dictæ probationis defectum, quod de corpore delicti cõstet per indicia, quia in huiusmodi delictis hæc habetur pro plena ex doctoribus allega-

legatis per dictum Farinac. Binsfeld. citatum à Carena *par.2. tit.12. num.174.*

Quæres 12. Quibus nam indicijs probetur maleficium? Indicia communia omnibus delictis, cuiusmodi sunt mala fama, fuga, mandatum, socius criminis, &c. huc non referam, cum de istis alibi agendum sit.

16 *Resp.* Indicia probantia, & indicantia sortilegum, & maleficum plura numerantur de quibus aliquid dicendum.

Primũ, est liber, seu scriptura, aut aliud signum continens sortilegium, aut maleficium vrgens est indicium ad torturã sufficiens, quia illi, apud quos libri, & instrumenta maleficandi inuenta sunt, vehemẽter censentur suspecti de hac arte, non enim sine causa illa retinent. Ita Genuens. *cap.18.num.13.* ex eo Carena *par.2.tit.12. num 177.* Et si libri continẽt hæresim pariter vehementer de illa suspecti sunt, & super intentione torquendi sunt, & si nihil resultat, de leui tantum abiurant ob illam retentionem, secundũ Zanard. *tom.2.de precept.cap.94.num.13.* Vide dicta à me *cap.14.q.20. num.48.* Inuentus liber, vel scriptura docens maleficium amatorium, non verò veneficum, non est sufficiens per se indicium contra veneficum, quia ex hoc non constat ipsum scire nocere in corpus personæ ex odio, vel in bona fortunę, ita quod scriptura, vel signum, seu instrumentum debet esse ordinatum ad maleficium, de quo quæritur.

Secundum, indicium est signum cicatricis in corpore denuntiati malefici, quod in pœnam huiusmodi delicti Inquisitores solent inurere, probat quatenus talis est notę, qua infertatur aliàs fuisse reum in hoc officio; & si Inquisitus dicat signum aliunde prouenire, hoc probare tenetur, aliter præsumptio est pro iudice, quod aliàs de simili delicto fuerit punitus. Hoc indicium vti grauè approbatur à pluribus cũ Carena *par.2. tit.12. num. 182.* contra Bisfeld. quod vocat leue.

Tertium, vas plenũ membris humanis, rebus sacris, imaginibus, Hostijs, &c. ex Torrebl. *lib.5. de Magia cap.17. n.36* hoc est graue indicium, cum de se sortilegium manifestet, quod continet.

Quartum, colloquutio dœmonis, & maleficæ, circumstantibus audientibus, & non videntibus, Ghilausen apud Carenam *par.2.tit.12.num.196.* sed parum refert, quod videatur, vel non videatur dœmõ, modò locutio proueniat ab alio, quam ab homine.

Quintum, se offerre ad docendum alios huiusmodi artem.

Sextum, si saga tangat suum inimicũ, & subito moriatur, vel alio malo statim notabiliter afficiatur, aut illi aliquid tradat ad comedendum, ex quo statim inficiatur, nam natura paulatim morbum inducit, non subitaneæ. Ita Faber, *in tit. de Malef.* ex Carena *par. 2. tit. 12. num. 198.*

Septimum, inuocatio, seu pactum expræssum cum dœmone, Ioan. Zanger *de quæstion. & tortur. cap.2. num.100.* & alij omnes.

Octauum, expoliatio cadauerorum patibulo suspensorum, solent enim malefici vti ex illorum vestibus, & tunc suspensionis ad maleficia. Torreblanc. de Magia *lib.2.cap.36.* Carena *par.2.tit.12. num.196.*

Nonum, crebra dœmonis inuocatio in damnũ proximi. Deltius *lib.5.Magic. sect. 4. num. 24.* Bisfeld. ex illis Carena *par.2.tit.12.num.180.* illa enim inuocatio indicat dœmonis amicitiam, & societatem in damnum proximi.

Decimum, mala phisionomia terribilitatis, aut deformitatis vultus hominis indicat illum habere dęmonis amicitiã. Eimer. *in direct. par.3. tit. de signis exterior.* Deltius *lib.5.sect.4. num.21.*

Vndecimum, generatio magi ex maga, vel malefico est indicium ex Deltio, Binsfeld. quod Carenam *par. 2. tit. 12. num.183.* nam sicut præsumitur de incontinentia contra filios adulterorum, *cap. si gens 9. dist. 56.* quia adulterorum filij sunt abominatio Domini sapient. *cap.3.* ita & de maleficio nati ex sortilegis.

Duodecimum, minæ, quibus quis alicui comminatur malum, qui paulo post repe-

reperitur maleficio infectus, quia licet dicantur multa quæ non fiant postea, *l. Sciendum, ff. de edif. edic.* tamen verba sunt signa mentis nostræ ex *Arist. 1. Perihierm l. labeo, §. Idem Tubero, ff. de supplect. leg.* demonstrant enim voluntatem eius, quod facere volumus, & cum nimis adiunctæ augent præsumptionem effectus correspondentis sibi, maximè concurrēte inimicitia antecedens, tunc enim videtur vrgens indicium sufficiens ad torturam.

Decimum tertium, indicium est assertio eius, qui vidit aliquem se cōgentem, aut venena præbentem animalibus, quę postea interierunt ex illa potione. Sufficit ad torturam. Hæc duo cum alijs refert Bonac. *disp. 3. de legib. q. 5. puncto fin.* extremis verbis.

Nota, quod singula indicia prædictorum non sufficiunt ad torturam præsertim 8. ad 11. sed debent coniugi cum alijs, vt inducant ius ad quæstionem tormentorum, vt colligitur ex citatis doctoribus, & debent esse certa, nō dubia, neque æquiuoca.

Quæres 13. An publica vulgi fama, quod aliqua persona sit saga, seu striga, seu malefica sufficiat ad inferēdam torturam?

17 *Resp.* Sola fama legitimè probata nimirum duobus testibus legitimis, de quibus dixi *resolut.* 104. *num.* 34. *& resolut.* 106. *num.* 17. nō videtur sufficere ad torturam, nisi alia adminicula coniungantur. Tum quia, fama vt plurimum oritur ex incerto auctore, & plerumque fallaci *cap. Vestra, de cohabitat. cler.* Tum quia, facile suscitatur rumor, & fama contra quasdam vetulas præsertim deformes propter odium, quo communiter populi prosequuntur personas huius conditionis. Demum fama exorta post carcerationem nihil omnino probat, quia præsumitur habere originem ex captura cuius causa initio fere semper ignoratur. Ita docent Torreblanca, Gilhausen, & Palaus, quos pro se citat Carena *par. 2. tit. 12. num.* 202.

Quæres 14. An probanda sit qualitas sortilegij in maleficijs, & infirmitate, mutilatione, & morte, an sufficiat probare simpliciter prædicta?

Resp. Non sufficit probare mortem, mutilationem, aut infirmitetem, quia 18
Inquisitor non punit delinquentes præcisè ex dictis malis, sed quatenus illa proueniunt à delinquente per qualitatem maleficij sortilegi, id enim potissimum intendit iudex Ecclesiasticus, nimirum sortilegium causatis maleficium in damnū proximi, atrēditur ergo qualitas delicti, non ipsum delictum materialiter acceptum, & illa omnino probāda est. Tum quia, qualitas requisita ad aliquid probāda est, *l. Fulcinius, §. 1. ff. ex quibus causis in possess. Mar. Socinus, de testib. num. 4.* apud Ziletum. Tum quia, qualitatem non dicitur fateri nec probare, qui factum simpliciter confessus fuit, vel probauit, Rota Rom. *vol. 1. decis.* 56. fine. Carena *par. 2. tit. 12. num.* 173. & alij omnes. Probatio autē fit mediante attestatiōne Medicorum, vel Exorcistarum in hac arte peritorum, quod tamen difficile est, nam inefficacitas medicinarum nihil probant aliquid pulsus, & vrina sana, licet vexetur persona. Ita Bernard. in sua Lucerna *in Tract. de Strigis, §. Ita dicimus*, Fachin. *consil.* 12. *lib. 1. num.* 17. Torrebl. *lib. 3. de Magia, cap. 16. num.* 16.

Quæres 15. An dictum strigarum asserentium se in conuentu aliarum vidisse talem sagam probet ad inquirendum, & torturandum sagam denuntiatam? Affirmant Binsfeld. *memb. 2. de confess. sagarum concl. 6. dub. 2.* Deltius *lib. 2. Append. 2. q. 8.* Valentia *2. 2. disp. 6. q. 13. par. 4. §. 3.*

Resp. Dictum etiam duarum sagarū 19
non sufficit neque ad inquirendum, neque ad torturam, vt docent Farinac. *q.* 185. *num.* 153. Simanch. *tit. 37. de Lamijs num.* 14. Scaccia *de iud. ciuil. crim. & heret. lib. 1. cap. 82. num.* 10. alios citat Diana *par. 4. tract. 6. resolut.* 30. vbi dicit ex dicto plurium sagarum complicum sine indicijs non esse procedendum conrra personam bonæ famæ ad torturam, Carena *par. 2. tit. 12. num. 226. & 227.* indicia sunt, quando vna saga aliam videt se

vngen-

vngentem, inuocantem dœmonem, vel quid aliud superstitiosum facientem extra conuentum, & conciliabulum diaboli, ex Scaccia, & Simanch. locis citatis.

Quæres 16. An attestatio sagarum cōtra sagam sociam denuntiatam valeat sine tortura.

20 *Resp*. Praxis in plerisque locis, & fere in omnibus Tribunalibus S. Inquisitionis, quod socij criminis non torturantur ad purgandum infamiam, vt eius dicta valeant, ratio est, quia si affiecerētur tortura, retraherentur à testificatiône fauore fidei. Deinde quód criminalistę aiunt, sociū criminis habilitari ad testificandū purgatą infamia per torturā, in qua testis debet deponere, & perseuerare in suo dicto, de communi cum Claro *q.* 21. §. *Scias*, non videtur suffragari, quia huiusmodi tortura leuis est, & transeunter experitur; atque contra res negantes veritatem à iudice cognitam inuenta; vt illam fateantur. Ita Simanch. *de catol. instit. tit.* 53. *num.* 38. Pegna *par.* 3. *Direct. Comment.* 113. Diana *par.* 4. *resol.* 10. *tract.* 6. Carena *par.* 2. *tit.* 12. *num.* 233.

Quæres 17. Quandonam malefici torquendi sint, & de quibus interrogandi in tortura?

Resp. Quando maleficus non est cō- 21
uictus, nec confessus, torturandis est, si
contra ipsum adsunt probata indicia
certa, non dubia, nec æquiuoca. De tri- 22
bus autem examinandus est indiciatus:
Primo, super vsu scripturæ, libri, aut alterius rei, quæ ipsum indicat sortilegum, Genuens. *cap.* 18. *num.* 13. *cap.* 68. *num.* 12. Secundo, interrogandus est de complicibus, quod est speciale in casu sortilegij, quod est crimen exceptum, & difficilioris probationis, Ita Delrius *lib.* 5. *sect.* 3. §. *Secundum indicium*, Farinac. *q.* 43. *n.* 63. *limitat.* 9. apud Carenam *par.* 2. *titul.* 12. *num.* 222. Nulla autem persona in specie nominanda est, sed in genere interrogãdus est, an habet socios in crimine sortilegij, quia iudicis examinatio non esset interrogatio, sed suggestio ex dictis. Vide Genuens. *cap.* 68. *cit.* Tertio demum, interrogandus est super credulitate sua circa sortilegia, & maleficia, an dœmon posit cogere voluntatem hominis ad amorem, an abusus rerum Sacrarum aliquid valeat ad turpia; an posit suscitare mortuos; an dignus honore, &c. nã si affirmet vti hæreticus formalis puniẽdus est.

CAPVT

CAP. VIGESIMVM DE DIVINATIONE, ET ASTROLOGIA.

SVMMARIVM.

1 *Duobus modis habetur cognitio occultorum.*
2 *Diuinatio illicita prænuntiatio futurorum.*
3 *Alia dicitur Subastrologia, alia Astrologia.*
4 *Diuinatio fit nouem modis expresso pacto.*
5 *Somnia proueniunt à Deo; & Angelis*
6 *Quomodo id cognoscatur?*
7 *Causata à Dæmone illicita.*
8 *A causis naturalibus licita sunt.*
9 *Diuinatio per sortes.*
10 *Augurium.*
11 *Auspicium.*
12 *Omen.*
13 *Chyromantia.*
14 *Astrologia naturalis licita.*
15 *Iudiciaria verò illicita.*
16 *Peccatum mortale ex genere suo.*
17 *Astrologia circa temperamentum corporis licita est.*
18 *Astrologia circa inclinationes virtutum, & vitiorum licita est.*
19 *Astra nullam habent virtutem in animam rationalem.*

CAPVT

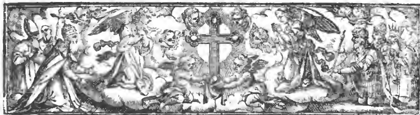

CAP. VIGESIMVM
DE DIVINATIONE, ET ASTROLOGIA.

1 OGNITIO rerũ occultarũ dupliciter haberi poteſt; primò modo licito per inueſtigationẽ cauſarum, & principiorum eius labore, & induſtria inueſtigãdo illarũ virtutẽ, hac ratione homines quibuſdam virgis ligneis inuenerunt aquam latentem ſub terra pro puteis,& fontibus,in quarum vſu nullum eſſe actum ſuperſtitioſum ex Bonac. docui *cap.* 18. *num.* 11. & 20. ſic naturali cognitione quæ dicitur Aſtronomia, inueſtigantur motus cœleſtium orbium,Ecclipſis Lunæ, & Solis, atque ex illorum motu, & influxu varij, & diuerſi effectus naturales futuri, & occulti à nobis cognoſcuntur, tam in animalibus, quam plantis,& alijs rebus ſublunaribus,in quas mirabiliter influunt corpora cœleſtia per ſuos motus, & virtutes. De hoc genere cognitionis, quæ vocatur Aſtrologia naturalis, per quam cognoſcuntur effectus,& euentus, qui naturaliter accidere ſolent, nobis agendum nõ eſt,ſed de ſuperſtitioſa tantum; vnde ſecundo rerum occultarum cognitio haberi poteſt modo illicito, opera, & auxilio dœmonis,qui ex pacto expræſſo, vel tacito homini ſuperſtitioſo ſubminiſtrat cognitionem vanam,& fallacem rerum occultarum.

Quæres igitur primo, quid, & quotuplex ſit huiuſmodi cognitio ſuperſtitioſa opera dœmonis comparata dicta Diuinatio?

Reſp. Diuinatio eſt illicita cognitio rerum occultarum auxilio dœmonis acquiſita medijs vanis, & inutilibus. Ex quo patet diffe.ẽtia eius à Reuelatione, & Prophetia,quæ eſt cognitio ex diuinã 2

reuelatione infusa homini ad vtilitatem
ipsius, & aliorum. Ex diuersitate me-
5 diorum duplex oritur species diuinatio-
nis. Diuinatio in specie, quæ & Suba-
strologia vocari potest, quæ est inordi-
nata prænuntiatio futurorũ aquisita per
quædam media sublunaria, vt mox di-
cetur. Et Astrologia, quę est diuinatio
per constellationem stellarum, & voca-
tur iudiciaria, quia iudicat de actioni-
bus humanis prouenientibus, & depen-
dentibus à libero hominis arbitrio. Am-
bæ autem conueniunt in hoc, quod sunt
illicitæ præcognitiones ope dœmonis
per quædam signa inutilia habitæ circa
humanas actiones dependentes à libero
hominis arbitrio. Differunt verò, quod
Subastrologia habetur ex pacto dœmo-
nis præcipuè expresso in signo sublunari
posito; Astrologia verò habetur ex pa-
cto dœmonis tacito in signo astrorum
posito. De singulis dicendum cum
D. Thoma 2. 2. *q.* 95. per totam, Sair.
*lib.*4. *cap.*5. Clauis, Bonac. *disp.*3. *de le-
gib.q.*5.*p.*3. Lessius *lib.*2. *dub.*5.& 6. Ma-
zuchell. *disp.*2. *de casib. Mediol. quæst.*4.
*à num.*23. Carena *part.*2. *tit.* 12. *à n.* 65.

Quæres 2. Quot modis fiat diuinatio
per expressam dœmonis inuocationē?
4 *Resp.* Nouē modos assignat D. Tho-
mas. 2. 2. *q.*95. *art.*3. fit ergo primò, per
fictas, & apparentes imagines, & dici-
tur Præstigium. Secundò per apparitio-
nem, & locutionem mortuorum Ne-
cromantia. Tertiò, per homines arrep-
titios, & viuos Pytonia. Quartò, per fi-
guras terreas Geomantia. Quintò, per
aqueas Idromantia. Sextò, per aereas
Aeromantia. Septimò, per ignem Pi-
romantia. Per viscera animalium.
Octauò, Aruspicium. Nonò demum,
diuinatio fit per somnia. Ex diuersita-
te ergo mediorum & signorum diuina-
tio sortitur diuersa nomina, vt dictum
est, & cum ea media sint sublunaria di-
uinatio dici potest Subastrologia. De pro-
hibitione horum habetur Leuit. 20. *n.*27
Deuter. 18. *num.* 10. Ierem. *cap.* 27. *nu.*9.

Quæres 3. Quandonam peccatum
sit diuinatio per somnia, seu illis cre-
dere [illegible]

Resp. Somnia triplici causa proueni- 5
re possunt. Primò, à Deo, & Angelis
bonis, & his somnijs credere nullum est
peccatum, immò credendum, & obe-
diendum, vt fecit Ioseph, qui accepto
puero ab Angelo in somnis admonitus
fugit in Aegiptum, de his somnijs à Deo,
& ab Angelis bonis immissit hominibus
tamquā quibusdam reuelationibus ser-
mo est pluribus in locis Sacræ Scripturę,
Genes. *cap.*37. de somnijs Ioseph, *cap.*40
de somnijs Eunuchorū Pharaonis *cap.*41
de somnio ipsius Pharaonis, &c. De his
hic sermo non est, sed tantum de im-
missis à Dœmone. Somnium autem
esse ab Angelo bono, & non à malo co-
gnoscitur ex duabus regulis, nam à Deo 6
primò, quando est circa aliquod bonū,
sed cautè procedendum est, quia ali-
quando dœmon specie boni decipit ho-
mines nimis credulos, cum timore igi-
tur, & tremore somnium bene, & pru-
denter considerandum est; secundò,
quando somniatorem relinquit conso-
latum in ordine ad opus bonum, his
duobus concurrentibus somnijs credi
potest tamquam à Deo immissis. E cō-
tra si turpe est, aut hominem relinquit
perturbatum diabolicum est non Ange-
licum, ideo abhorrendum, & contem-
nendum. Ita omnes cum Sairo. *lib.* 4.
*cap.*5. *num.*7. Lessio *lib.*2. *cap.*43. *dubit.*8.
Sanchez *lib.*2. *cap.* 38. *num.* 52. Bonac.
*disp.*3. *de legib. q.*5. *p.*3. *num.*7.

Secundò igitur, somnia causantur à 7
dœmone vt homines decipiat, & id per-
tinet ad diuinationem, peccarum gra-
uissimum à Deo prohibitum pluribus in
locis Sacræ Scripturæ, Leuit. *cap.*19. *n.*26
Nec obseruabitis somnia. Deuter. *cap.* 18.
num. 10. *Diuinatio erroris, et auguria mē-
dacia, & somnia malefacientium vanitas
est* Eccli *cap.*34. *num.*5. *Ne attendatis ad
somnia vestra*, Ierem. *cap.*29. *num.*8. cla-
rū igitur est, vanum esse, & superstitio-
sum ex somnijs à Dœmone immissis ex-
pectare diuinationem futurorum.

Tertiò, somnia quandoque causan- 8
tur ab internis humoribus causantibus
aliquem motum in phantasia, ex quo
somnia humoribus conformia resultant,
vt

vt plurimum autem procedunt à negotijs tractatis, & pensatis die præcedente, multi enim ex vehementi imaginatione noctu somniant quidquid fecerunt, aut dixerunt præcedenti luce; & si timent aliquid sibi euenturum somniant in nocte; ego scio quemdam sæpissimè somniasse, se eijciendum esse è suo domicilio cum graui incommodo, & hoc illi tribus vicibus accidit diuersis temporibus, & semper somnium sortitum fuit suum effectum, nam ille talis reuera reiectus fuit, seu amotus ab illo loco, in quo bene manebat. Numquid deinceps iste somniator fidem suis somnijs huius generis habere licite poterit? Aliqua coniectura conceditur, cum ex causis naturalibus soleant prouenire; sed quisque in his prudens sit, neque enim de somnijs curandum est. Vide Sanch. *lib.* 2. *cap.*38. *à num.*49.

Quæres 4. An diuinatio per sortes licita sit, & annum vsus? In his dœmon se occulrè immiscet, ac proinde continetur hæc diuinatio sub illis in quibus locum habet pactum dœmonis tacitum & cum medium sit quod materiale dici potest hæc diuinatio Subastrologia.

Resp. Diuinatio per sortes, quod &
9 ex vivocis vocatur Sortilegium triplex est, Diuisoria, qua cognoscitur quidcuique sit tribuendum siue bonum, siue malum; vt, in electionibus, premis, pœnis &c. Consultoria, qua quærirur in aliqua re voluntas Dei. Diuinatoria demum, qua per sortes quæritur cognitio futurorum ex tacito dœmonis pacto. Ita omnes cum D. Thoma 2.2.*q*.95. *art*.8. Sanch. *lib.* 2. *cap*.38. *à num.* 36. Bonac. *disp*.3. *de legib. q.* 5. *p*.3. *num*.13.

Sors diuisoria non est illicita, quoties euentus non expectatur à Dœmone, vt notum est, vel non fiat super electionibus Ecclesiasticis, quia hoc prohibetur *cap. Ecclesia de Sortileg.* Quare in diuisione hæreditatis, in contractibus, in pœnis & similibus licita est, vt docent omnes cum præcitatis.

Consultoria de se illicita est, quia per ipsam tentatur Deus, cuius voluntas nō per sortes, sed per doctrinam sanctorum Patrum, & virorum doctorum responsa inuestiganda est, *ex cap. Sortes* 26. *q.* 5. ita precitati doctores.

Diuinatoria, quando per Dœmonē, qui tacitè & occultè se immiscet in his, mediantibus sortibus quæritur, cognitio futurorum, hæc semper est peccatum mortale ex genere suo, & toto *tit. de sortileg.*

Quæres 5. Quid sit Augurium, Auspicium, Omen, & Chyromantia? Isti modi diuinandi continentur sub diuinarione ex pacto tacito dœmonis, & vocari potest Subastrologia, quia diuinatio fit per res sublunares; ad singula respondetur. Vide doctores citatos à Sousa, *lib.* 1. *cap.*49.

Augurium est prænuntiatio futuri ex garritu auium, vocibus animalium, & 10
sternutatione hominum, vt crocitatio corui malum est signum.

Auspicium ex auium volatu, aut aliorum animalium motu alicui bonum, vel 11
malum. Romani bonum auspicium futuri belli, si pulli cibum sumpsissent, malum verò, si non sumebant.

Omen bonum, vel malum cognoscitur ex prolatis per aliquem verbis casu seu de repente. 12

Chyromantia est cognitio futurorum 13
per lineamenta manuum, & faciei hominis. Vide quæ dixi *cap.*18. *num.*56.

Nota hæc quasi abijsse in dissuetudinem apud homines, & meritò, quia cum hæc casu accidant, & nullam habeant connexionem cum futuris euentibus, ab omnibus iuris prudentibus pro nihilo habetur. Eorum igitur obseruatio vana est, & nullius momenti. Quod si quis ea obseruaret, & eis fidem, præstarat, peccaret aut mortaliter, aut venialiter iuxta conditionem obseruationis, & credulitatis.

Quæres 6. An Astrologia tam naturalis, quam iudiciaria sit licita?

Resp. Naturalis licita est, iudiciaria verò illicita, & peccatum mortale ex 14
genere suo.

Primum, quod naturalis, sit licita, probatur, quia eius cognitio habetur industria, & labore hominum considerantium virtutes, & proprietates astrorum, per quas naturaliter influunt in hæc inferiora, producentes in eis diuersos effectus, & hæc nullibi reprobatur, immo potius admittitur, vnde Sixtus V. in sua Constitut. incip. *Cœli, & terræ Creator* de qua agendum sequenti capite illam non damnat, sicut iudiciariam, sed permittit, & concedit illis verbis. *Præterquam circa agriculturam, nauigationem, & rem medicam*. Et ita omnes docent.

15 Secundum, quod iudiciaria sit illicita, & damnata, apertè habetur in eadem Bulla illis verbis. *Damnantes, & reprobantes omne genus diuinationum, quæ diabolo auctore, ad fidelium deceptionem à prędictis curiosis, vel perditis hominibus, fieri solent.* Rationes huiusmodi damnationis tum ex Sacra Scriptura, tum ex Sanctis Patribus multæ referuntur in eadem Bulla probantes Astrologiam hanc vanam esse, & inutilem, plenam mendacijs, & deceptionibus ex diabolica fraude. Iure canonico damnatur pluribus in locis, *cap. Illud 6. cap. Illos 7. cap. Sed & illud 8. 26. quæst. 2. cap. Sciendum 26. quæst. 3. Iure ciuil. l. Item*, apud Labeonem, §. *Si quis Astrologos, ff. de iniur. l. 2. C. de Malef. & Matem. l. Nemo, C. eod. l. Mathematicos, C. de Episcop. audientia*. Vana igitur est Astrologia de humanis actionibus, quæ ita dependent ab humano arbitrio, vt prætet Deũ, qui hominem reliquit in manu consilij sui, nullus influere possit in easdem directè, homo enim cum liber sit ita Dominus est suarum actionum, vt possit facere quod vult, & ab opere etiam præconcepto desistere, nec ab vllo cogi potest.

16 Tertium, quod sit peccatum mortale ex genere suo, in confesso est apud omnes, quia diuinatio non contingit sine dœmonis inuocatione, & pacto ad minus tacito. Ita Sanch. *lib. 2. cap. 38. n. 17. & 18*, Bonac. *disp. 3. de legib. q. 5. par. 3. num. 16*. Mazuchell. *de casib. Mediol. disp. 2. cap. 10, num. 46. & 49.*

Quæres 7. An prohibita sit Astrologia iudicans de temperamento bono, seu malo hominis ex obseruatione influxus constellationum tempore natiuitatis?

Resp. Non, quia certum est Cœlum directè influere in corpus humanum, 17
& aliorum animalium, nã talem habet virtutem, per quã materiam disponit ad formationem fœtus cum tali vel tali tẽperamento humorum, & quatuor qualitatum iuxta concursum cõstellationũ, ex quo sequuntur diuersi partus, qui diuersa habent temperamenta, & humores, vnde bene dixit Aristoteles *2. Physic. T. 26.* Sol, & homo generant hominem, hoc est, corpus disponunt secũdum humores, & temperamentum, ex quo vltimo disposito, & anima rationali fit homo. Ita docent Scotus *in 2. dist. 14. q. 3.* D. Thomas ibidem *dist. 15. q. 1. & 3.* cõtra Gentes *cap. 84. & seq.* Conymbr. *lib. 2* Cœli *cap. 3. q. 9. ar. 2.* Hoc autem temperamentum quale sit in hominibus certo sciri non potest, cum ad illud non tantũ astra cęli, sed etiam alia concurrant, vnde, vt plurimum incertum est, nam dependet ex qualitate seminis progenitorum, ex diuersitate regionis, ex educatione ipsius pueri, & ex alijs, præterquã quod influxus cœlorum quo ad peculiares effectus magis nobis ignotus est, quam cognitus, cum ex eodem partu gemellos videamus vnum robustiorem; alterum debiliorem, vnum lunaticum, alterum sanæ mentis, sit exemplum in Esau, & Iacob, ille gulosus, iste temperatus, ille inuidus, iste mansuetus, ille odiosus, iste dilectus, & tamen sub eadẽ constellatione vti gemelli nati sunt ex eisdem parentibus. Ex quo infertur, nulla certitudine sciri posse breuitetem, aut longitudinem vitæ hominis ex temperamento, cum subiaceat varijs accidentibus, & causis extrinsecis præter incertitudinem temperamenti. Huiusmodi præcognitiones ex astris non prohibentur in Bulla Sixti V. ex allatis in præcedenti quæstione, nam pertinent ad medi-

medicinam, quæ considerat dispositiones corporis animati.

Quæres 8. An Astrologus iudicare possit de inclinationibus hominum?

18 *Resp.* Potest aliquid coniecturare in genere dicendo talem hominem inclinatum esse ad iram, mansuetudinem, auaritiam, luxuriã, &c. quia huiusmodi passiones, quæ sunt motus sensitiui appetitus, cognoscuntur ex temperamento quatuor qualitatum, inducente huiusmodi passiones; sed Astrologus per astra cognoscere potest temperamentũ hominis ex dictis præcedenti quæstione, ergò & easdem inclinationes, quæ pendent ab huiusmodi temperamento. Vide D.Thomam *par.1.q.115.ar.4.lib.3.contra gent.cap.92.* item *q.5. de verit. art.fin.* Scorum *in 2. dist. 14.quæst. 3. S.Quarto,* Suar. *de relig. tom. 1. lib.2.cap.11.* Est autem differentia inter iudicium de temperamento, & coniecturam de inclinatione, quia cognitio temperamẽti magis appropinquatur veritati, cum astra in illud directè influant disponendo fœtus secundum combinationem quatuor qualitatum, & humorum, non sic in animam, in quam influere non possũt nisi remotè, & per accidens, quatenus corpus disponunt, cui ipsa vnitur, consequenter cũ fortior sit causa agens directè, quam quæ indirectè, & per accidens operatur, minor certitudo habetur de inclinationibus, quam de temperamentis per cognitionem astrorum.

Quæres 9. An astra influant in animam rationalem, & eius intellectum, & voluntatem cogant ad bonum, vel malum?

19 *Resp.* Corpora cœlestia nullam habent actionem directam in animam rationalem, neque proindè in intellectũ, aut voluntatem, vndè voluntatem cogere non possunt, quamuis vtramque potentiam inclinare possint ad actiones tam bonas, quam malas, propter actionem indirectam, quam habent erga intellectum, & voluntatem.

Primum, quod nullam actionem directam habent in animam, probatur. Tum quia, anima est omnino spiritualis, ergò nulla causa corporalis in eam agere potest, quia corpus non agit in spiritum. Tum quia, anima præter intellectiones, volitiones, species intelligibiles, habitus, & passiones lætitiæ, tristitiæ, & similia quæ causantur ab obiectis cognitis, nullius alterius qualitatis est capax, sed astra nullam virtutem habent producendi in anima prædictas qualitates, nam species intelligibiles ab obiectis producuntur, quorum sunt species, actus autem non sunt nati produci nisi à potentijs speciebus mediantibus; habitus autem si sunt naturales producuntur ab actibus, si supernaturales à Deo tantum immediatè infunduntur animæ, passiones demum recipiunt esse ab obiectis hoc vel illo modo propositis ab intellectu. Quare, concludendum est, nullum corpus aliquam habere actionem super animam, neque proindè in eius potentias, quæ eamdem cum ipsa sortiuntur conditionem.

Secundum, quod humana voluntas non cogatur per influxum astrorum, ita certum est, vt probatione non egear, & patet ex allatis, quia astra nullam virtutem, & potestatem habent super voluntatem, ergò illam cogere non possunt, aliàs sequeretur absurdum, quod libera non esset, si cogeretur. Est autem hæreticum dicere, quod voluntas cogi posit per causam creatam; similiter hominem carere libero arbitrio, aut prohiberi posse, seu priuari per aliquam actionem causæ creatæ.

Tertium, quod astra remotè influant in intellectum, probatur, quia cœlum alterare potest organa sensitiua, ac proindè benè, vel malè disponere ad exercendas suas operationes, consequenter cũ nihil sit in intellectu, quin prius fuerit in sensu, intellectus operari poterit benè, vel malè iuxta sensuum dispositionem pendentem ab influxu astrorum, secundam quæ agendo in organa impedit, vel iuuat intellectum in suis operationibus.

Quartum, quod mediatè influant in volun-

voluntatem, probatur, quia constat ex supradictis *sub q.8.* iuxta variam corporum dispositionem quæ ab astris habetur, aliquos esse magis propẽsos ad hęc, vel illa vitia, ad has, vel alias virtutes, & iuxta illas voluntas potest magis moueri, si vult, ad vnum actum, quam ad aliũ, consequenter indirectè cœlestia corpora influunt in voluntatem, quatenus cõstituunt, & disponunt temperamentum, & humores inclinantes magis ad vnũ, quam ad aliud.

CAPV

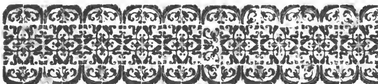

CAP. VIGESIMVM I.

DE POENIS CONTRA SORTILEGOS, MALEFICOS, ET ASTROLOGOS.

SVMMARIVM.

1 *Sortilegus excommunicatus non est.*
2 *Consuetudo interpretatur leges.*
3 Anathema fit, *est lata sententia.*
4 *Pœna iuris communis contra sortilegos.*
5 *Pœna arbitraria contra eosdem.*
6 *Bulla* Sixti *V. contra Astrologos.*
7 *Prohibentur omnes species superstitionis.*
8 *Respectu etiam eius qui semel fuit superstitiosus.*
9 *Actiones probibita recensentur.*
10 *Coniecturatio etiam probibetur.*
11 *Regulares olim puniebant sortilegos.*
12 *Excommunicati sunt legentes, & retinentes libros.*
13 *Astrologus suspectus de haresi vehementer, vel leuiter.*
14 *Bulla Vrbani VIII. contra Astrologos.*
15 *Excommunicatio contra quarentes diuinationem, & Astrologos.*
16 *Excommunicatio contra impedientes iudices.*
17 *Mors, & bonorum confiscatio.*
18 *Iudices sortilegtorum.*
19 *Non sunt prælati Nullius.*
20 *Nec superiores Regulares.*
21 *Quid obiectum pronuntiationis probibita.*
22 *Pœna incurruntur pro qualibet actione probibita.*
23 *Bulla Gregorij XV. contra Maleficos.*
24 *Quæ pœnę incurrantur.*
25 *In dubio an mors ex maleficio, vel febri.*
26 *Causa proximior attenditur.*

CAPVT

CAP. VIGESIMVM I.

DE POENIS CONTRA SORTILEGOS, MALEFICOS, ET ASTROLOGOS.

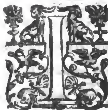

N hoc capite explicādæ ſunt tres Bullæ Pontificiæ, vna Sixti V. contra Aſtrologos iudiciarios; ſecūda, contra eoſdem, qui de ſtatu Eccleſiaſtico, Sedis Apoſtolicæ, ſeu vita Romani Pontificis, aut eius conſanguineorum iudicia faciunt, Vrbani VIII. Tertia, aduerſus maleficos Gregorij XV. Præmittendæ autem ſunt pœnæ, quas iura ſtatuunt contra Sortilegos, Maleficos, & Aſtrologos.

Queres 1. An ſortilegi ſint excommunicati? Nomine ſortilegorū voco quoslibet ſuperſtitioſos, ſiuè ex vana obſeruantia, ſiuè ex maleficijs, ſiuè ex diuinatione, & Aſtrologia.

Reſ. Communior ſententia doctorum negat huiuſmodi excommunicationem latæ ſententiæ contra ſortilegos extare, & hi ſunt Alenſis, Silu. Azor. Suar. & Leſſius, quos pro ſe citat Sanch. *lib.* 2. *cap.* 38. *num.* 90. *&* 91. Bonac. *diſp.* 3. *de legib.* *q.* 5. *par.* 3. *num.* 22. Souſa *lib.* 1. *cap.* 58. *num.* 5. Farinac, *q.* 192. *num.* 12. Mazuchell. *diſp.* 2. *de caſib. Mediol. cap.* 10. *n.* 133. in fine illius diffic. Carena *par.* 2. *tit.* 12. *n.* 304. contra Reginaldum, Deltium, & alios. Et reuera vrgent, & pro his faciunt tres textus, quorum primus habetur *cap.* 1. 26. *q.* 5. *Si quis ariolos, aruſpices, vel incantatores obſeruauerit, aut philacterijs eorum vſus fuerit, anathema ſit.* Eadem *cap. Aliquanti* 6. augurantes, & diuinantes, atq. conſulentes, & docentes hanc artem *ab Eccleſia habeantur extranei.* Sequenti capite incip. Sortes, quæ nihil aliud ſunt, quam

quam diuinatio, & maleficium, damnantur illis verbis. *Vltra nolumus nominari, & ne exerceantur, anathematis interdicto prohibemus*. Respondeo cum Bonac. loco citato, eã excõmunicationem, si fuit latæ sententiæ, vt videtur colligi ex primo textu nullatenus ex alijs, nostris temporibus abijsse in disuetudinem, aut certè doctores interpretatos fuisse proferenda, siquidem com-
2 munis sensus doctorum in interpretandis legibus attendendus est, ex D. Antoni *par. 2. tit. 4. cap. 4.* §. 3. Salas *disp. 19. de legib. sect. 9. num. 4.* §. *Quarta regula*, & deducitur ex *l. Minimè*, *l. Interpretatione ff. de legib.* proprium enim consuetudinis est legem interpretari, vnde illa
3 particula, *Anathema sit*, quę ex se significat excommunicationem latæ sententię, vt ex omnibus concilijs manifestè colligitur, est enim verbum *fit* modi imperatiui, ex allegatis à Sair. *lib. 1. cap. 11 num. 10.* consuetudine, & communi doctorum consensus interpretatur pro sẽtentia ferenda, ad quod facit etiam *cap. Non oportet 4. 26. q. 5.* vbi exprimitur ferenda, de qua constat, & in priori *cap. est sub dubio*, ergò bene interpretatur primum caput per hoc posterius, bene enim leges clarę declarant obscuras etiã posteriores, Panorm. *in c. Cũ dilectus de consuetud.* Perettus *in comment. super Extrau. Ambitiosæ* §. *Locationem & conductionem num. 3. doctor. super l. Non est 25. l. Sed & 27. ff. de legib.* constat autem excommunicationem dicti. *cap. Nõ oportet, & cap. Si quis 9. cap. Augurij 11.* esse comminatoriam, sicut & aliorum duorum textuum, & illam, quæ exprimitur sub primo capite, esse dub am, cũ non desint graues doctores asserẽtes esse comminatoriam, & plures Glosæ verbum *fit* velint indicare sententiam ferẽdam, & non latã, *in cap. Generali 11. 25. q. 1.* Glos. *fin. cap. 2. de foro compet.* ergo rectè doctores, & consuetudo interpretatur eam comminitoriam. Confirmatur id totum, quia nullus ex Summis Pontificibus in Bullis editis contra sortilegos mentionem faciunt de hac pœna excommunicationis latæ sententiæ, sed in genere loquuntur, vt iudices huiusmodi sortilegos pœnis canonicis puniant, ergo nullam de iure incurrunt, nisi à iudice feratur.

Quæres 2. An aliæ pœnæ contra superstitiosos iure antiquo exprimantur?

Resp. Sequentes colliguntur ex causa *26. q. 5. cap. Qui 2. & cap. Non liceat 3.* Quinquennio debent pœnitere; *cap. Si* 4
quis 5. Episcopus, & quilibet clericus ariolos, & magos consulentes, hanc artem exercentes, vel docentes priuandi sunt suis honoribus; item, *cap. Quicumque 13. ead.* Sacerdotes, & alij clerici sortilegi priuantur suis gradibus, & honoribus, atque exilio mulctantur, seu carceribus constringuntur. De dictis pœnis vide Menoch. *lib. 1. de Arbitr. censur. 4. casu 388.* Farinac. *q. 181. nu. 51.*

Quæres 3. Quibusnam pœnis castigandi sunt sortilegi?

Resp. Qui maleficijs inferũt mortem, 5
traduntur curiæ seculari; qui vero infirmitatem, impotentiam generandi, aut damnum notabile in animalibus, vel fructibus suis maleficijs causant perpetuis carceribus tradendi sunt. Vtrumque exprimitur in Bulla Gregoriana, de qua *sub q. 22.* Alij verò sortilegi hæreticales damnantur ad remum per triennium, quinquennium, aut septennium iuxta grauitatem delicti, aut ad carcerẽ ad tempus; Sortilegi non hæreticales, idest, qui Sacramentis, aut Sacramentalibus vsi non fuerunt pœnitentijs, salutaribus castigantur, immò quandoq; carceribus ad vnum, vel alterum mensem, interdum mulctantur in pecunia. Mulieres demum fustigantur, & aliquãdo exilio puniuntur cum ea cautela, vt se pręsentent illis Inquisitoribus, in cuius diœcesi mittuntur in exilium, vt illa præsentatione mortificatæ non audeãt inficere homines, vnde melius est, eas mancipare carceribus. De his vide Zanard. *part. 1. de diuinis præcept. cap. 5. de fide, cap. 64. Genuens. cap. 68. num. 8.* ex illis Carena *part. 2. tit. 12. num. 257.*

Quæres 4. Quid statuerit Sixtus V. in sua constit. 17. *B. N.* incipien. *Cœli, & terrę*, contra Astrologos?

Resp. Quoslibet superstitiosos, sortilegos, & Astrologos iudiciarios subijcit
6 tribunali Episcoporum, & Inquisitorum seuere puniendos, & eorum libros prohibet, & damnat cum incursione pœnarum in Indice librorum cõtentarum. Vt colligitur ex dicta Bulla ex parte subiecta.

Nos igitur, qui pro nostro pastoralis officij munere fidei integritatem in violatam conseruare debemus, est animarum saluti prospicere, quantum diuina gratia adiutrice possumus ex paterna caritatis visceribus optamus, damnantes, & reprobantes omne genus diuinationum, quę diabolo auctore ad fidelium deceptionem à prædictis curiosis vel perditis hominibus fieri solent. Cupientes præterea illam sanctam Christianæ religionis simplicitatem, præsertim vbi agitur de summa creatoris Dei potestate, sapientia, & prouidentia ab omni erroris labe, integram, atque incorruptam, vt par est, retineri. Volentes quoque prædictę falsæ credulitati, ac huiusmodi illicitarum diuinationum, & superstitionum detestabili studio, & execrandis flagitijs, atque impuritatibus occurrere, vt de Christiano populo merito dici possit, quod de antiquo Dei popolo scriptum est, non est Augurium in Iacob, neque diuinatio in Israel. Hac perpetuo valitura constitutione, Apostolica auctoritate statuimus, & mandamus vt tam contra Astrologos, Mathematicos, & alios quoscũque dictę iudiciariæ Astrologiæ artem, pręterquam circa agriculturã, nauigationem, & rem medicam imposterũ exercentes, aut facientes iudicia, & natiuitates hominum, quibus de futuris contingentibus, successibus, fortuitisque casibus, aut actionibus ex humana voluntate pendentibus aliquid euenturum affirmare audent, etiamsi id se non certò affirmare asserant, vt protestentur, quam contra alios vtriusque sexus, qui supradictas damnatas, vanas, fallaces, & perniciosas diuinandi artes, siue scientia exercent profitentur, & docent, aut discunt, quiue huiusmodi illicitas diuinationes, sortilegia, superstitiones, beneficia, incantationes, ac præmissa detestanda scelera, & delicta, vt præfertur, faciunt, aut in eis se quomodolibet intromittunt, euiuscumque dignitatis, gradus & conditionis existant, tam Episcopi, & prælati, superiores, ac alij ordinarij locorum, quam Inquisitores hæreticæ prauitatis vbique gentium deputati, etiamsi in plerisque ex his casibus antea non procedebant, aut procedere non valebant, diligentius inquirant, & procedant, atque in eos seuerius canonicis pœnis & alijs eorum arbitrio animaduertant.

Prohibentes omnes, & singulos libros, opera, & tractatus huiusmodi iudiciarię Astrologiæ, & Geomantiæ, Hydromantiæ, Pyromantiæ, Onomantię, Chyromantiæ, Negromantiæ. Artis magicę, aut in quibus sortilegia, venficia, auguria, auspicia, execrabiles incantationes, & superstitiones cõtinentur, ac vt supra in memorato indice, int rdictos sub censuris, & pœnis in eo contentis à quibuscumque Christifidelibus legi, aut quomodolibet retineri; sed illos Episcopis, & ordinarijs locorum, vel Inquisitoribus prædictis præsentari, & consignari debere. Et nihilominus eadem auctoritate statuimus, & mondamus, vt contra scienter legentes, aut retinentes libros, & scripta huiusmodi, seu in quibus talia continẽtur; similiter ijdem Inquisitores libere, & licitè procedant, ac procedere, & pœnis condignis punire, & coercere possint.

Super hanc Bullam nonnullæ difficultates apparẽt resoluendę in sequentibus.

Quæres 5. An omnis species superstitionis, & sortilegijs sit casus Inquisitionis secundum hanc Bullam Sixti V. Ratio dubitandi est, quia hæc Bulla intitulatur contra exercentes artem Astrologiæ, quæ est species superstitionis, consequenter non comprehendit omnes superstitionis species.

Resp. Per hanc Bullam omnis superstitionis species est casus Inquisitionis, 7
vt apertè habetur ex supradictis, ibi: *Quiue huiusmodi illicitas diuinationes sortilegia, superstitiones, veneficia, incantationes.* Nec obstat tituli inscriptio limitata ad diuinationes, quando in textu materia ampliatur, & exprimitur quo ad omnes species.

Quæres 6. An comprehendatur tantum

tum

tum exercentes hanc artem, an etiam qui semel diuinauerunt, vel alicui amico Natiuitatem, vt aiunt, fecerunt? Ratio dubitandi desumitur ex illis verbis: *Iudiciariæ Astrologiæ artem exercentes*. nam significant iterationem actus, ex ijs, quæ insimili refert Nauar. *cap. 27. num. 250.* de exercente sodomiam, qui pœnas in Bulla Pij V. non incurrit per vnum vel alterum sodomiæ actũ, ergò neque casum Inquisitionis incurrit ille, qui amico Natiuitatem facit.

8 *Resp.* Etiam vnicus superstitionis actus subditur Inquisitioni, vt colligitur ex illis verbis. *Præmissa detestanda scelera, & delicta (vt præfertur) faciunt, aut in eis se quomodolibet intromittunt.* Ex quibus verbis prædictæ, clausulæ rationis dubitandi explicatio colligitur, nimirũ exercentes, idest, facientes, seu se ingerentes in actibus superstitiosis.

Quæres 7. Quot actiones subdantur officio S. Inquisitionis.

9 *Resp.* Sequentes. Exercitium, & professio; Astrologiæ, Instructio, quæ Astrologi alios imbuunt. Disciplina, hoc est, illam addiscere. Facere actum superstitiosum. Demum se in prædictis intromittere auxiliando, consulendo mandando, consentiendo, &c. In his, omnibus casibus Bulla Astrologos, & superstitiosos subijcit sanctę Inquisitioni.

Quæres 8. An in hac Bulla prohibeãtur non solum iudicia assertiua de futuris contingentibus, verum etiam coniecturæ de eisdem cum protestatione nihil certò asserendi? Ratio dubitandi est, quia hic prohibetur Astrologia non quęcumque, sed tantum iudiciaria, quæ consistit in iudicio affirmatiuo rei euenturæ, qualis non est cognitio coniecturalis, quæ potius dubitatio est, quam iudicium de futuris.

10 *Resp.* Non solum prohibetur iudiciũ, sed etiam coniecturatio etiam sub protestatione nihil certò affirmandi, & id expressè colligitur ex illis verbis: *Facientes iudicia, & natiuitates hominum, quibus de futuris contingentibus, successibus, fortuitisque casibus, aut actionibus ex humana voluntate pendentibus aliquid euenturum affirmare audent, etiamsi id se non certò affirmare asserant, aut protestentur.* Et id procedit in vtroque foro, vt bene, Salas, & Sanchez docent *lib. 2. cap. 38. num. 34.* tum quia, Papa permisit iudicium de agricultura, nauigatione, & medicatione in vtroque foro, ergo damnauit in alijs astrologiam in vtroque foro ad omnem cognitionem. Tum quia, iste modus diuinandi est reipublicę Catholicæ perniciosus. Tum quia, per hunc modum occultatur malitia superstitionis, consequenter quilibet Astrologus sub his modis coniecturandi futura contingentia ab humana voluntate pẽdentia excusaretur à violatione huius Bullæ, ex quo nullus puniri posset, & sic frustraretur mens legis, cuius finis est extirpare hoc vitium superstitiosum diuinationis castigando delinquentes. Alijs hanc probat Bonac. in suo Bullario *disp. 2. q. 2. p. fin.* cum Filliuc. & Hombon. contra Molfesium, Naldum, Valent. Deltium, & alios.

Colligitur hinc non esse permittendos, vt aiunt, Lunarios quosdam, qui prędicunt reuolutionem regnorum, mortem alicuius principis, desolationẽ alicuius prouinciæ, victoriam in bello, pacem, &c.

Quæres 9. An virtute huius Bullæ Sixti V. olim superiores regulares potuissent punire suos religiosos diuinantes contra huius Bullæ prohibitionem? Dico olim, quia nunc nullatenus possunt, cum id prohibitum sit ex Bullis Pauli V. incip. *Romanus Pontifex*, & Vrbani VIII. incip. *Cum sicut accepimus*, de quibus, dante Deo, suo loco agam.

Resp. Affirmatiuè, vt colligitur ex illis verbis. *Tam Episcopi, & Prælati, superiores, ac alij ordinarij locorum, quam Inquisitores hæreticæ prauitatis*. Nam veniunt sub illis verbis, *Prælati superiores*, siue accipiantur diuisim, siue coniunctim, nam ea clausula propriè exprimit regulares superiores. 11

Quæres 12. Quænam sunt illæ pœnæ Canonicæ, præter arbitrarias, quibus mulctandi sunt sortilegi, & Astrologi?

Resp. De illis sufficienter dictum fuit superius *sub q.2.& 3.*

Quæres 11. Quam pœnam incurrãt legentes, aut retinentes libros, opera, & tractatus de Astrologia iudiciaria, aut de alijs superstitionibus?

12 *Resp.* Incurrunt excommunicationẽ nulli reseruatam in Indice latam, de qua actum fuit *cap.14.q.26. num.56.* Vide ibi. An incurrat habens cædulam, in qua descripta est propria, vel alterius natiuitas? *Resp.* Non, quia illa non est liber, nec opus, nec tractatus; verum quidem est, quod illam habens lacerare debet, fidem nullam illi habendo.

Quæres 12. An Astrologus probatus sit suspectus vehementer, an solum leuiter de hæresi?

13 *Resp.* Astrologus immiscens res sacras censetur suspectus vehementer de hæresi regulariter loquendo iuxta dicta *cap.18.q.7.* Si per meram astrorum cognitionem est solum leuiter suspectus, vt iudicatum fuit in Hispania in duobus casibus relatis à Diana *part.4. tract.6. resol. 17. S. Quibus verò.* Zanardus ab eo relatus dicit non teneri abiurare Astrologum asserentem, se tantum credere, astra inclinare, non verò cogere hominis voluntatem. Sed hoc non placet, quia cum pro tribunali contra hos ad sit præsumptio societatis cum dœmone relinquendi non sunt inabiurati.

Quæres 13. Quid contineat Bulla incip. *Inscrutabilis iudiciorũ*, Vrbani VIII. contra Astrologos?

14 *Resp.* Fertur contra Astrologos iudiciarios, qui de statu reipublicę Christianę, vel Sedis Apostolicæ, seu vita Romani Pontificis, aut eius consanguineorum iudicia facere, nec non eos, qui illos desuper consulere præsumpserint, cum innouatione constitutionis supradictæ Sixti V. Vt apparet in ea sub extensa his verbis post innouationem dictæ Bullæ Sixti V.

I. Et insuper omnibus, & quibuscumq. laicis, cuiuscumque sexus, conditionis statum, gradus, qualitatis, & dignitatis, etiã Marchionalis, vel Ducalis existentibus, qui de statu reipublicæ Christianæ, vel Sedis Apostolicæ, siue de vita, aut morte Romani Põtificis pro tempore existentis, eiusque vsq; ad tertiũ gradũ inclusiuè consanguineorum Mathematicos, ariolos, aruspices, vaticinatoresque nuncupatos, vel alios Astrologiam iudiciariam exercentes, seu alias quomodolibet profitentes, de cætero cõsuluerint, siue desuper eorum iudicia, prognostica, prædictiones, seu pręcognitiones etiam sibi oblatas receperint, illisque quomodolibet vsi fuerint, vel illas pœnes se scienter retinuerint, aut alicui ostenderint, nec non ijsdem Mathematicis, ariolis aruspicibus, vaticinatoribus, siue aliam Astrologiam iudiciariam, seu quamlibet artem diuinatoriam quomodolibet profiteri, qui iudicia prognostica, seu præcognitiones, & prædictiones super prȩmissis, etiamsi id nõ certò se affirmare protestentur fecerint, siue à se, siue ab alijs iam facta, seu factas in posterum pœnes se similiter retinuerint, vel alicui dederint, seu ostenderint, aut de eis quouis modo etiam improbando scripto, vel verbis tractauerint, ne dum excommunicationis maioris latę sententiæ, sed etiam vti læsæ maiestatis reis vltimi supplicij, ac confiscationis omnium bonorum etiam Romanæ Curiæ officiorum, & deuolutionis, quarumcumque ciuitatum castrõrum, & locorum iurisditionalium, & feudalium.

II. Clericis quoque & Presbiteri, alijsque personis Ecclesiasticis tam secularibus quam cuiusuis ordinis Congregationis, Societatis, seu instituti, vel militiarum quarumcumque etiam Hospitalis S. Ioannis Hyerosolimitani, alijsque quomodolibet exemptis, ac Nobis, & Sedi Apostolicæ immediatè subiectis Regularibus vtriusque sexus, vltra prædictas, etiam priuationis beneficiorum, & dignitatum, ac officiorum Ecclesiasticorum, etiam Monasteriorum, Prioratum, Præceptoriarum, ac aliorum quorumcumque & inhabilitatis perpetuę ad illa imposterum obtinenda. Ita quod personæ Ecclesiasticæ prauia illarum degradatione curię seculari tradantur puniẽdæ; in Episcopali verò, Archiepiscopali, Metropolitana, Primatiali, Patriarchali, aut quacumque alia etiam superiori Ecclesiastica, aut mundana quamtumuis sublimi

blimi

blimi, excellente, & speciali nota digna, etiam suprema constitutis dignitate, easdem excommunicationis, ac priuationis etiam regiminis, & administrationis Ecclesiarum, & aliorum quorumcumque beneficiorum, & dignitatum quantumuis amplissimarum, & Patriarchali maiorum, ac officiorum suorum, & inhabilitatis pœnas ipso facto incurrendas Apostolica auctoritate tenore præsentium infligimus, & imponimus.

III. Cognitionem autem causarum huiusmodi quo ad personas Ecclesiasticas tam seculares, quam regulares in Vrbe nostra, & illius districtu ad dilectos filios nostrum eius Vicarium in spiritualibus generalem, nec non eiusdem Vrbis Gubernatorem, ac causarum Curię Cameræ Apostolicę Auditorem Generalem, & eorum quãlibet in solidum. Extra verò Vrbem, & districtum prędictum in Prouincijs *Nobis, & Apostolicę Sedi subiectis ad S.R.E. Cardinales in eisdem Prouincijs de Latere Legatos, & Prolegatos, ac Presides in dignitate Ecclesiastica constitutos, pro tempore existentes. In alijs vero omnibus, & singulis Prouincijs, Regnis, Ciuitatibus, opidis, castris, & locis, tam sub nostra, & dictæ sedis, quam cuiusuis alterius Principis ditione comprehensis, priuatiuè quo ad omnes, etiam superiores religiosorum, ipsisque superioribus penitus exclusis ad ordinarios locorum, vbilibet verò locorum etiam ad hęreticę prauitatis Inquisitores spectare volumus.*

IV. Mandantes dilectis filijs nostris, & dictę Sedis de Latere Legatis, & eorum Vicelegatis, & Pręsidibus nunc, & pro tempore existentibus; nec non venerabilibus Fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis singulis videlicet in suis Ciuitatibus, & diœcesibus, & qui ad loca intra fines alicuius diœcesis, non tamen de diœcesi existentia ipsarũ diœcesum, intra quarum fines eadem loca extiterint: Quo vero ad ea, quæ extra fines alicuius diœcesis consistunt, vicinioribus eorumdem locorum ordinarijs, ac etiam Inquisitoribus prędictis, quatenus ad instantiam cuiuslibet fisci, vel denuntiatoris, ac etiam ex eorum officio causarum huiusmodi cognitiones suscipientes, prœuia etiam auocatione à quibusuis alijs supra non expręssis, nec à nobis specialiter delegatis in causis ipsis modo premisso procedant, omnibus iuris, et facti remedijs oportunis, inuocato etiam auxilio brachij secularis.

V. Inhibentes insuper Decanis, & Capitulis Ecclesiarum Cathædralium, Metropolitanarũ, & Patriarchalium, nec nõ quorumuis Ordinum, & locorum Regularium, Societatum, & Institutorum, ac etiam Hospitali prædictorum superioribus, conuentibus, & fratribus quantumuis exemptis, ne sub priuationis beneficiorum, & officiorum quorumcumque per eos respectiuè obtentorum, ac similiter inhabilitatis ad alia in futurum obtinenda, vocisque actiuæ, & passiuæ, nec non excommunicationis latæ sententiæ eo ipso incurrendis pœnis, Ordinarios locorum, nec non Legatos seu Vicelegatos, aliosque prędictos in causis huiusmodi procedentes, quomodolibet impedire, molestare, seu perturbare audeant, vel præsumant, ac etiam mandantes, vt quoties ad id fuerint requisiti, Religiosos ipsos, etiamsi alicuius loci regularis, Superiores actu fuerint, ordinarijs, Legatis, seu Vicelegatis, ac alijs prędictis, seu quibus iisdem mandauerint consignent cum scripturis, & actis, si quæ facta fuisse reperiantur.

Nonnullæ difficultates proponendæ, & resoluendæ sunt in sequẽtibus quæstionibus per ordinem. Quare.

Quæres 14. Quot excommunicationes, & propter quas actiones, & contra quas personas ferantur in hac Bulla?

15 *Resp.* In hac Bulla fit mentio de duabus excommunicationibus latæ sententiæ nulli tamen reseruatis. Prima, exprimitur *sub num.* 1, secunda, verò *sub num.* 5. De prima hic agendum, de secũda in sequenti quæstione. De prima duo quæruntur. Vnum est quot, & quænam sunt actiones prohibitæ, per quas incurritur excommunicatio? Alterum, quænam personæ illam incurrant.

Primo, Actiones hic prohibitæ sunt nouem, quatuor ex parte quærentium diuinationem, quinque verò ex parte Astro-

Aſtrologorum, & diuinantium. Et parte quærentium ſunt primo conſilium petere, ſecundo recipere, tertiò retinere, quartò oſtendere diuinationem factam de ſtatu reipublicæ Chriſtianæ, vel Sedis Apoſtolicæ, vel de vita, aut morte Papę, aut eius conſanguineorum vſq. ad tertiam generationem incluſiuè. Ex parte verò Aſtrologorum, ſeu diuinatorum actiones ſunt quinque prima factio, & conſtructio prognoſtici de prædictis; ſecũda retentio prognoſtici, etiam alienis tertia datio eius alteri; quarta eiuſdem oſtenſio; quinta demum eiuſdem tractatio, ſiuè verbo, ſiuè ſcripto etiam per modum improbationis. Procedunt, quãuis diuinatio non contineat iudicium, immo Aſtrologus, ſiuè diuinator, ſe non certo affirmare, quod prædicit; proteſtetur.

Secundò, eam excommunicationem incurrunt omnes laici cuiuſcumque ſexus, & cõditionis etiam ſi ſint Duces, ſiuè parui, ſiuè magni, neque enim ius Pontificium ſolet diſtinguere inter Duces, cum omnes indiſtinctè ſibi ſubijciat, prædicti ergo incurrunt eam pœnam, ſi fecerint vnam ex dictis actionibus ſuperius expræſſis. Aſtrologi verò, ſiuè diuinatores quicumque rei aliqua ex dictis quinque actionibus eamdem incurrunt pœnam. De illis autem non Aſtrologi, nec diuinationem profitentes tractãtes non incurrunt, quia excommunicatio per hanc actionem tractationis afficit ſolos Aſtrologos, & diuinatores.

Eccleſiaſtici quoque cuiuslibet Ordinis tam ſeculares, quã regulares præter excommunicationem, & priuationẽ officiorum, beneficiorum, & dignitatũ cum perpetua inhabilitate, tradũtur curiæ ſeculari puniendi præuia degradatione, ſi rei fuerint etiam vnius illarum actionum.

Epiſcopi pariter, & alij maioris excellentiæ, & conſtituti in ſublimi, & ſpeciali nota dignitate etiam mundana, aut ſuprema eamdem incurrunt excommunicationem, & priuationem regiminis, & adminiſtrationis, Eccleſiarum, & aliorũ quorumcumque beneficiorum, & dignitatum quamtumuis ampliſsimarum, & patriarchali maiorum, ac officiorum ſuorum ipſo facto cum perpetua inhabilitate. Sub his clauſulis efficaciſsimis comprehenduntur etiam Cardinales, Electores imperij, & quicumque alij habentes mixtam dignitarem ex laicali, & Eccleſiaſtica. Non verò Imperator, neo Reges, quia ſermo eſt de Eccleſiaſticis tantum, vt patet legenti partem Bullæ *ſub num.* 11.

Prædicta autem de Eccleſiaſticis, & Epiſcopis intelligenda ſunt de quibuſcumque actionibus tam reſpectu quærentium diuinationem, quam Aſtrologorum, & diuinatorum, cum impoſitio pęnarum reſpiciat perſonas ſuperius expreſſas ſub primo numero, quo ad actiones omnes, & quaslibet.

Quæres 15. Propter quas actiones, & quænam perſonæ incurrant ſecundam excommunicationem latam *ſub num.* 5. expræſſam?

16 *Reſp.* Incurritur primo propter quatuor actiones, quæ ſunt impedire, moleſtare, perturbare, aut non conſignare reum huius criminis cum ſcripturis iudicibus ſupradictis in huiuſmodi cauſa. Quælibet igitur actio, qua reus huius criminis effugit iudicium, aut nou cadit in manus iudicis, aut ex illius manibus, & poteſtate ſubtrahitur, inducit excõmunicationem. Conſignatio autem religioſi fit ſi peratur, aliter non incurritur. Secundò, perſonæ, quibus prohibentur prædictę actiones ſunt Decani maiorum Eccleſiarum, & omnes regulares ſiuè ſuperiores, ſiuè ſubditi in ordine ad excõmunicationem. Reſpectu verò priuationis beneficiorum, & officiorum cum inhabilitare, ac vtriuſque vocis, præter dictas perſonas, ſubduntur etiam capitula Eccleſiarum maiorum, & quilibet conuentus Regularium. Hæc autem excommunicatio non comprehendit ſeculares perpetrantes actiones ſuperius prohibitas, quia de illis nulla fit mentio, ſed ſolum de perſonis Eccleſiaſticis.

Quæres 16. An præter excommunicatio-

catio-

cationem, & priuationem officiorum, de quibus in præcedētibus, imponātur aliæ pœnæ contra requitentes diuinationē, aut pronosticantes de statu reipublicæ Christianæ, &c.

17 *Resp.* Vti rei læsæ maiestatis vltimo supplicio, & bonorum confiscatione puniendi sunt cum deuolutione etiam quarumcumque ciuitatum, & locorum etiam iurisditionalium, & feudalium, vt habetur *ex num.* 1. Hæ pœnæ afficiant tantummodo laicos, cum de illis tantū sermo sit: vnde in sequenti *num.* 11. Ecclesiastici omnes infra dignitatem Episcopalem degradati traduntur curiæ seculari pro vltimo supplicio. Episcopi verò, & alij maiores prælati etiam dignitate mundana præditi etiam suprema ipso iure præter excommunicationem sunt ipso iure priuati suis beneficijs, officijs, regiminibus, & administrationibus. Ex quo in his confiscatio bonorum locum non habet, sed tantum respectu laicorum.

Sed ad quem spectent bona confiscata, & deuolutio ciuitatum, & iurisdictionalium? Ad eum supremum Principē, cuius erant: vnde feudum concessum ab Ecclesia redit ad Ecclesiam, siuè delinquēs sit Comes, siuè Marchio, siuè Dux cuiuscumque conditionis, & notæ; si verò concessum fuit à laico reuertitur ad ipsum, quia æquum est, vt vnaquæque res redeat ad suum directum dominū, qui illam concessit, & non ad extraneum?

Quæres 17. Ad quos iudices spectat cognitio huiusmodi causarum?

18 *Resp.* In Vrbe, & districtu ad tres officiales in solitum, ad Vicarium Generalē, Gubernatorem, & ad Auditorem Generalem Cameræ. Extra ad Legatos de latere, & Prolegatos, ac Præsides in dignitate Ecclesiastica constitutos singulos in suis Prouincijs, vbi sunt destinati, intellige pariter in solidum. In alijs locis ad ordinarios locorum, & Inquisitores, qui Inquisitores vbilibet locorū hoc ius habent amplius super omnes delinquentes in hoc crimine, etiam sine Episcopis, quia pro ipsis facit dicta particula, *in solidum*; tum quia, cum sit fauorabilis amplianda est, tum quia, ampliorem habent quo ad hoc potestatem ipsis Episcopis, qui in prouincijs Legatorum de latere non possunt procedere in hac causa, vtique verò Inquisitores, ergo in hac causa procedere valent irrequisitis Episcopis, in quouis loco suæ iurisdictionis. Hæc omnia colliguntur *ex num.* 3.

Quæres 18. An huiusmodi causa tractari possit à Prælatis nullius diœcesis, quorum scilicet territorium existit extra fines diœcesis?

Resp. Non, sed spectat ad viciniores Episcopum, & Inquisitorem, vt colligitur *ex num.* 4. 19

Quæres 19. An superiores regulares in hac causa procedere possint contra suos religiosos delinquentes?

Resp. Non, sed id munus spectat ad iudices expressos *sub quæst.* 17. & patet *ex num.* 3. 20

Quæres 20. Ad quid se extēdat hæc diuinatio prohibita in hac Bulla Vrbani VIII.

Resp. Ad quatuor. Primo, ad diuinationem super statu Reipublicæ Christianæ. Secundò, super statu Sedis Apostolicæ. Tertiò, super vita, aut morte Papę existentis. Quartò, super vita, & morte, eius cōsanguineorum vsque ad tertium gradum inclusiuè. Prænuntiatio reipublicæ Christianæ est e.g. si quis prædicat eius reuolutionem, destructionem, deceptionem, &c. Sedis verò Apostolicæ, si quis prænuntiet mutationem loci, incursionem inimicorum cōtra illam, bellum, depræssionem, futurum concilium, &c. Prænuntiatio de vita, & morte Romani pontificis erit etiam si de ipso, prædicentur spectantia ad ipsius personam præscindendo à ratione Pontificatus, aliter quilibet excusari posset dicendo se diuinasse de persona in ratione personæ priuatæ, non vt est Papa. Sed numquid huiusmodi prohibitio restringitur ad Papam actu existentē, an etiam extendatur ad futurum præsertim Sede Vacante? 21

Resp.

Resp. Limitatur ad præsentem actu
viuentem, ita quod prænuatiatio de
mortuo, aut de futuro pro tempore non
prohibetur per præsentem Bullam. Pari
ratione, idem dicendum est de eius cō-
sanguineis, nimirum, Papæ pro tempore
viuentis, cū id apertè colligatur ex ver-
bis Bullæ *sub num.* 1.

Quæres 21. An pro qualibet actione in
dicta Bulla prohibita incurrantur pœnæ
tam graues, quales sunt confiscatio bo-
norum priuatio officiorum, & mors, præ-
ter excommunicationem? Ac proinde,
qui simpliciter amico ostendit natiuita-
tem Papæ, aut aliquam prænuntiationē
de sede Apostolica reus sit dictarum pœ-
narum?

22 *Resp.* Affirmatiuè, ita enim exprimi-
tur in Bulla, neque enim hoc est leue
delictum, sed grauissimum, cum huius-
modi prænuntiationes afferre possint
damnū notabilissimū reipublicæ Chri-
stianæ, etiam ex sola ostensione, ideo mi-
rum non est, si tam grauissimæ pœnæ
imponantur contra transgressores.

Quæres 22. Quid contineatur in ter-
tia Bulla à Gregorio XV. lata contra Ma-
leficos?

23 *Resp.* Malefici ex maleficio, vel sortı-
legio mortem inducentes traduntur cu-
riæ seculari, infirmitatem verò, diuortia,
impotentiam generandi, seu damnum
notabile inferentes animalibus, frugibus,
& alijs fructibus, muro, seu perpetuis car-
ceribus clauduntur. Verba Bullæ incip.
Omnipotentis Dei, sunt sequentia:

*Decernimus, præcipimus, & mandamus,
vt constito, quod aliquis pactum cum dia-
bolo fecerit, & à fide apostatando, malefi-
cijs, seu sortilegijs, vnam, vel plures per so-
nas ita læserit, vt ex maleficio, vel sortile-
gio mors secuta sit, etiam pro primo lapsu,
curiæ seculari tradatur, debitis pœnis pu-
niendus; qui verò similiter apostatando
pactum cum diabolo, vt præfertur, fecerit,
& maleficium, seu sortilegium commiserit,
ex quo, licet mors secuta non sit, infirmitas
tamen, diuortia, impotentia generandi; siuè
animalibus frugibus, vel alijs fructibus dā-
num notabile prouenerit; muro claudi, siuè
perpetuis carceribus in Sancto Inquisitionis
Officio, vbi illud existit, fabricandis, manci-
pari debeat. Qui verò similium delinquen-
tium notitiam habuerint, eos Episcopo, siuè
Inquisitori denuntiare teneantur.*

Difficultates super dicta Bulla infra
propositæ de more resoluuntur in subie-
ctis responsionibus quæstionum per or-
dinem.

Quæres 23. Quot requirantur, vt ma-
leficus tradatur curiæ seculari vltimo
supplicio puniendus?

Resp. Tria copulatiuè requiruntur. 24
Primò, quod pactum expræssum cum
dœmone fecerit, siuè scripto, siuè verbis.
Secundò, quod à fide apostatauerit, ni-
mirum negando fidem, siuè coram ipso
dœmone, vel ad eius requisitionem, aut
ad effectum maleficij. Tertiò, necesse
est, quod mors sequatur ex maleficio, &
non ex alia causa naturali, aut violenta.
Hæc clara sunt in textu.

Quæres 24. Si constat de maleficio,
sed dubitatur an mors sequuta fuerit ex
febri subsequente concludendum sit,
mortem prouenisse ex febri tantum, &
non ex maleficio?

Resp. Carena *par.* 2. *tit.* 12. *num.* 257. 25
Quando euidenter non constat febrim
ex maleficio ortum non habere, mors fe-
bri vti causæ proximiori tribuenda est,
non maleficio, quod est causa remotior, 26
& probat primo *ex l. Huic scripturæ, ff. si
seruus ff. ad leg. Aquil.* vbi constabat ser-
uum lætaliter vulneratum, & post vul-
nus superuenisse naufragium, Iurisconſ.
ibi respondet, non posse agi de occiso
contra vulnerantem, quia seruus dicitur
mortuus ex naufragio vti causa proxi-
miori: Secundò ex duab. decisionibus
220. & 239. Caualler. Cōtracta fuerat so-
cietas super periculo vitæ cuiusdam fœ-
minæ, excepto casu partus, mulier hæc
postea prægnans in quinto mense cor-
repta fuit febre maligna, & die decima
quarta, quæ critica est, fecit abhortum
cum effusione magna sanguinis, & post
septem horas mortua est; deciditur ibi,
mulierem mortuam fuisse ex abhortu
vti ex causa proximiori: & quamuis Ro-
ta dicat

ta dicat *num.*4. quod febris potuerit esse causa abhortus, cum vt dicit Zachias in suis quæstionibus Medicolegal. *tit.*4.*q.*4. *num.* 85. febris acuta soleat partum interimere, attamen, ait Rota, de hoc non esse curandum, quia febris est causa æquiuoca abhortus. Igitur idem concludendum erit in casu nostro, nimirum mortem causatam fuisse ex febre maligna, cum ex ea, vt plurimũ soleat mors sequi, non ex maleficio, quod non probatur causam fuisse, & illius causa non potest esse nisi æquiuoca.

Quæres 25. Quodnam censendum sit damnum notabile ad effectum incurrendi pœnam perpetuæ carceris?

27 *Resp.* Id relinquitur arbitrio iudicis, & puto damnum notabile in casu præsenti debere esse quid maius, quam illud furti, de quo opiniones succincte refert Diana *par.*1. *tract.* 17. *resolut.* 57. ea est ratio, quia agitur de pena seueriori, quæ est perpetui carceris, ideo eidem præsupponi debet culpa illi proportionata, attenta notabilitate damni.

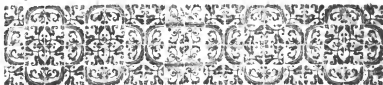

CAP. VIGESIMVM II.

DE ABVSV SACRAMENTORVM.

SVMMARIVM.

1 *Sacramenta tria imprimunt caracterem.*
2 *Bis conferens sacramentum non iterabile suspectus est de haresi.*
3 *Differens baptismum non est suspectus.*
4 *Communis Ecclesiæ vsus baptizādi infantes quamprimum.*
5 *Nolens suum filium baptizari suspectus est.*
6 *Quæ nomina imponuntur baptizatis.*
7 *Celebrans bis eodem die non subditur Inquisitoribus.*
8 *Sed clericus suo Episcopo, & religiosus suo superiori.*
9 *Celebrare fingens grauissimè peccat.*
10 *Tenetur stipem restituere.*
11 *Suspectus est vehementer de hæresi.*
12 *Bulla contra non Sacerdotes celebrantes, & absoluentes.*
13 *Subduntur Inquisitori vehementer suspecti de hæresi.*
14 *Bulla plectens vsurpantes Sacerdotiū in Missa, & Absolutione.*
15 *Incipiens celebrare, & audire sine absolutione punitur extra Bullam.*
16 *Alijs pœnis mitioribus.*
17 *Conatus punitur pœna extraordinaria.*
18 *Conatus est adiectio volūtatis ad actū inchoatorium delicti.*
19 *Sacerdos suspensus celebrans, aut absoluens non subditur Bullis.*
20 *Abusus Sacramenti, & illicitus vsus illius diuersa sunt.*
21 *Quomodo probetur celebratio, & data absolutio per nondum Sacerdotem.*
22 *De testibus singularibus, & contestibus aliquid.*
23 *Inquisitioni non expedit articulare vnitatem delictorum.*
24 *Quomodo probetur administratio Pœnitentiæ.*
25 *Sacerdos verus querelatus pro laico dimittitur liber.*
26 *Sacerdotij qualitas probatur per asserentem se Sacerdotem.*
27 *Sacerdos fictus cum falsis literis punitur.*
28 *Confessus qualificatè non punitur pœna ordinaria.*
29 *Neque tantum indiciatus.*
30 *Tortura non probatur Sacerdotium.*
31 *Sacerdotes ficti sunt denuntiandi.*
32 *Conuictus de celebratione torturatur super intentione.*
33 *Excusatur in quatuor casibus à pœna ordinaria.*
34 *Laica potestas tenetur vxequi mandatum Inquisitoris.*
35 *Laicus celebrans, vel absoluens est irregularis.*

36 Ru-

CAP. VIGESIMVM II.

DE ABVSV SACRAMENTORVM.

ABVSVS Sacramentorum nō solum cōtingit, quando quis vtitur illis ad aliū finem, ad quē non sunt instituta, in quo sēsu peruersi homines sortilegi, & superstitiosi illa adhibent in suis superstitionibus, de quare actum est in precedentibus capitibus, verum etiam, cum quis in conficiendis, & illis administrandis peccat, quod fit multis modis, vel ex parte ministri, vel ex parte subiecti, vel ex parte ipsius Sacramenti. Hic in vniuersum non est agendum de omnibus defectibus contingentibus in illorum confectione, & administratione, sed de illis tātum, qui aliqua ratione spectant ad sanctum Inquisitionis officium iuxta institutum nostrum.

Quæres 1. An iteratio Sacramenti non imprimentis caracterem reddat suspectum de hæresi tam conferentem, quam recipientem illud? Pro resolutione duo notantur, primum est in Tridentino *Sess.6. can.9.* de Sacramentis, definiri de fide credendum tria tantum esse Sacramenta imprimentia caracterem, Baptismum, Cōfirmationem, & Ordinē, & illud esse signum quoddam spirituale, & indelebile de anima, in qua imprimitur, vnde ea iterari non possunt ex hoc igitur, quod caracterem imprimunt, reiterari non possunt, aliter multiplicaretur sine necessitate caracter, quod absurdum est, cū primus efficere valeat quidquid per ipsum prestandum est, reddit enim hæminem illum recipientem aptum, & dignum ad spiritualia. Secundum est, quando dubitatur an prædicta Sacramenta, sint ne collata, in eo casu administranda sūt sub cōditione, vt suscep- 1

tor

tor illorum remaneat securus de illorũ valore, & fructu, non ideo tamen dicũtur reiterari, sed primo conferri, si aliàs legitimè collata non fuerunt, administrata cum illa cautela conditionis, quę importat hunc sensum, e. g. Si non es baptizatus; ego te baptizo, &c. Si verò es baptizatus, ego te non baptizo, ac proindè hic cadere non potest vera reiteratio Sacramenti, ratio deducitur ex illo communi axiomare: Conditio nihil ponit in esse. *Arist. r. Perbier. cap. 1. l. Si quis sub conditione ff. si quis omissa causa. testam.* Quare reiteratio illorum Sacramentorum tunc prohibetur, quando constat, illa primò collata valida fuisse, aliter reiterari possunt, vt exeant in actum validum, prout opus est, neque propriè hęc est Sacramentorum reiteratio, sed tantum reiteratio illius actionis, quæ verum effectum sibi correspondentem non habuit, ex qua demum sequitur verus, & realis effectus, hoc est, Sacramentum relinquens in anima caracterem impressum.

2 *Resp.* Qui bis eamdem personam baptizat scienter, quam scilicet scit esse baptizatam est suspectus vehementer de hæresi, sicut ille, qui consentit sibi iterum Sacramentum nõ iterabile conferri. Idem dic de alijs duobus Sacramentis Confirmatione, & ordine. Probatur quia, per huiusmodi iterationem tam conferens, quam suscipiens præsumitur tenere, & credere huiusmodi Sacramenta pluries conferri, & recipi posse, sicut alia, quæ caracterem non imprimunt. Confirmatur, quia huiusmodi factum expressè protestatur & indicat hæresim. Ita de rebaptizante docuit Glosa *ver. Saperent cap. Accusatus* S. *Sanè, de heret. in 6.* Lucerna *ver. Sacram. abusi.* Vide quæ dixi *cap. 8. q. 7. num. 9.* Intellige quouis fine contingat dictorum Sacramentorum reiteratio, siuè ad recuperandum sanitatem ex *cap. 2 de Apost.* siuè ad delenda peccata, siuè ad quemuis actum superstitiosum, aut simpliciter, nullo enim modo reiteranda sunt.

Quæres 2. An diu differens baptizare suos filios sit suspectus de hæresi?

3 *Resp.* Non est suspectus, probatur, quia nullum extat diuinum præceptum baptizandi paruulos ante vsum rationis vnde *Gregor. Nazian. in serm. de Bapt.* exhortatur, baptismum infantium differri in triennium, vt per se ipsos aliqua ratione correspondere possint tam magno Sacramento, & Turtull. *in lib. de Baptismo,* censet, melius esse illud differre ad annos directionis, quia tunc puer se disponere potest ad illud dignè recipiendum. Communis tamen Ecclesiæ consuetudo est, vt filij infantes quamprimum baptizantur, vnde Scotus in 4. *dist. 5. q. Vn. art. 3. in princ.* S. *Vnde,* diu differre hoc e. g. vltra duodecimum diẽ asserit esse peccatum mortale. In multis synodis præcipitur, vt Baptismum conferatur infantibus infra octo dies, neque diutius differatur, & ità statuitur in Synodo Parmensi Pompeiana *cap. 26.* Huius causa est, ne dilatione huius Sacramenti puer incurrat periculum æternæ damnationis ob mortem, in quam facilè infantes incurrere possunt; hinc est, quod peccant mortaliter parentes negligentes baptismum horum filiorũ, quibus illud quamprimum procurare debent, tum ex præcepto caritatis, quo tenentur subuenire suis filijs; tum ex præcepto pietatis, quo parẽtes filiorũ salutẽ procurare debẽt; ad quod facit illud Ecli *cap. 5. n. 8. Non tardes conuerti ad Dominum.* Conuersio autem maximè attenditur in Baptismo, per quod regeneramur in Christo, eadem enim lege, qua parentes seipsos ad Deum conuertere debent, tenentur filiorum procurare conuersionem per Ecclesiastica Sacramenta. Nec dicas, diu differentes baptism ũ filijs suis, approbare errorem nonnullorum hæreticorum, cum Anabatistis asserentiũ infantes nõ esse capaces Baptismi, cõtra quos D. Bernar. *serm. 66. in Cautica, & epist. 240.* pariter confirmare aliorum hæresim cum Pelagianis asserentium Baptismum infantibus non esse necessarium ad salutẽ, contra quos est D. August. *lib. de heresi, cap. 88.* Quia gratis id asseritur, siquidẽ aliud

aliud est differre baptismum, quod indicat negligentiam magnam circa curã spiritualem filiorum, aliud asserere baptismi non esse capaces infantes, aut ad illorum salutem non esse necessarium, vtrumque enim asserere hæreticum est, vt colligitur ex *sess.5. can.4. sess.7. can.5. 12.13. & 14.* de Baptismo; neque ideo ex eius dilatione infertur incapacitas, aut non necessitas, cum differens baptismum illud simpliciter non neget, nec intendat negare filijs suis vti illius incapacibus, aut illis necessarium esse, sed expectare quamdam commoditatem, aut opportunam occasionem solemnizandi. Confirmantur prædicta, quia in Paschate non confitens, nec communicans, quod est maior dilatio vltra terminum præfixum, seu simpliciter omissio nullatenus de hæresi est suspectus, nec contra hos Inquisitor procedit vt notum est, ergo neque in casu præsenti, in quo Sacramentum non omittitur, sed tantum differtur.

Quæres 3. An absolutè nolens filium baptizari sit de heresi suspectus?

5 *Resp.* Est vehementer, quia per hanc negatiuam voluntatem protestatur, & indicat, baptismum non esse necessariũ ad salutem hominis cuiuslibet etiam infantis, contra definitionem Ecclesiæ in Trident, *sess.5. can.4.* anathematizãtis negantes paruulos esse baptizandos, *& sess.7. can.5.* vbi definitur Baptismũ esse necessarium ad salutem. Idem dic de receptione aliorum Sacramentorum, præter ordinem, & matrimonium.

Quæres 4. An imponens filijs suis nomina Iudæorum, Gentilium, aut Hæreticorum sit suspectus de hæresi?

6 *Resp.* Imponens suis filijs nomina Iudæorum, Gentilium, aut Hæreticorum, quę etiam apud fideles sunt in vsu, & communia, non est suspectus, nam similia nomina habent plures sancti in martyrologio, vt patet de nominibus Hebreorũ, Zacharias, Elisabeth, Salomõ, Dauid, &c. Gentiliũ. Valerianus, Otho, Aristarchus, Aristobolus, &c. Hæreticorum, Acatius, Iouinianus, &c. Huiusmodi nomina communia sunt viris sanctis, & hæreticis, ideo in honorem sanctorum imponi possunt filijs sine vllo errore. Si quis verò vocaret suos filios cognominibus hæreticorum, Caluini, Luteri, &c. sine dubio se redderet vehementer suspectum de hęresi, quia per hoc præsumeretur approbare sectam illorum, & velle suos filios imitari & sequi illorum peruersa dogmata. Confirmatur id, quia, vt inquit Catechismus de Baptis. *sect.75.* nomen baptizato imponendum desumendum est ab aliquo, qui propter excellentem animi pietatem, & religionem in numerum Sanctorum relatus est, ita enim facilè fiet, vt quiuis nominis similitudine ad sanctitatis, & virtutis imitationẽ excitetur, ac præterea quem imitari studeat, eum quoque precetur, & speret sibi aduocatum tum ad salutem animæ, tum corporis defendendam venturum esse, ita qui illud desumunt ab hæreticis pręsumuntur velle, vt eorum filij, quibus talia nomina imposuerunt, imitentur facta hæreticorum, quasi illorum dogmata, & errores contineant veritatem ad salutem. Quare isti diligenter interrogandi sunt, quo fine suis filijs similia hæreticorum cognomina imponunt, & seuerè puniendi iuxta grauitatem præsumptionis.

Quæres 5. An qui bis eodem die celebrauit præter diem Natalis Domini sit 7
suspectus de hæresi?

Resp. Negatiuè, & si enim Sũmi Põtifices prohibuerunt pluralitatem missarum celebrandarũ eodem die ab vno Sacerdote, *cap. Sufficiat. 52. d. 1. de consecr. cap. Consuluisti 3. cap. Te referente 12. de celebrat. miss.* nihilominus hinc nullum desumi potest argumentum suspicionis heresis contra illum, qui pluries celebraret etiam sine causa, sed tãtum voluntariè, aut ex inopia, seu etiã ex auaritia, vel simonia, quia isti fines quamuis illiciti non arguunt suspicionẽ heresis, siquidem simoniaci, neque auari subduntur Inquisitoribus. Demum si pluralitas celebrationis argueret suspicionem hæresis, non liceret aliquando celebrare, ne incurretur hæc suspicio, nihi-

nihilominus Summiſtæ omnes referunt plures caſus, in quibus licitum eſt pluries celebrare, vide illos apud Angelum *verb. Miſſa, Palud. in 4. diſt. 12. quæſt.* 1 Anton. *part.* 3. *tit.* 13. *c.* 6. §. 5. Durand. *in ration. diuin. offic. lib.* 4. *cap.* 1. referentem Papam Leonem eodem die aliquando ſepties, interdum nouies celebraſſe Miſſam. Noſtris temporibus in vſu non eſt, quod idem Sacerdos bis eodem die celebret, poſito quouis caſu, aliter punitur tamquam transgreſſor iuris Eccleſiaſtici. Ita Sotus in 4. *diſt.* 13. *q.* 2. *art.* 2. Bizozerus *de Euchar. cap.* 10. *q.* 13. Bonac. *diſp.* 4. *de Sacram. q. fin. p.* 7. *fine*, vnde Barb. *ſeſſ.* 22. *c.* 8. *n.* 31. dicit, fuiſſe deciſum, quod miſſas duas feſtis diebus poteſt parochus ob defectũ Sacerdotũ ex conceſſione Epiſcopi celebrare.

Quæres 6. A quo ſit puniendus ille Sacerdos, qui eodem die bis celebrauit?

8 *Resp.* Secularis ab Epiſcopo, regularis à ſuo prælato, quia vnuſquiſque delinquens punitur à ſuo ſuperiore, & iudice; in caſu autem præſenti iudex religioſi bis eodem die celebrantis eſt propriuſ ſuperior regularis. Confirmatur, quia nullo iure exprimitur religioſum quo ad hoc delictum ſubijci Epiſcopo, quod ſuadetur ex duobus locis Tridentini, primus accipitur ex *ſeſſ.* 22. *in Decreto de Obſeruand. & euitand. in celebr. miſſ.* vbi Epiſcopus pro data ſibi poteſtate à S. Synodo, ac etiam vt delegatus Sedis Apoſtolicæ prohibere, mandare, corrigere, ſtatuere, atque ad ea inuiolabiliter obſeruanda cenſuris Eccleſiaſticis, & alijs pœnis, quę enumeratæ ſunt in dicto decreto, transgreſſores cõpellere poteſt; ſed in dicto decreto nulla fit mentio de hoc exceſſu, ergo Religioſi transgreſſores huius non ſubduntur Epiſcopis. Secundus, accipiatur ex *cap.* 14. *ſeſſ.* 25. vbi delinquentes Religioſi extra clauſtra cum ſcandalo populi, adhuc puniuntur à ſuis ſuperioribus, & non ab Epiſcopo, niſi in caſu negligentiæ, & omiſſę punitionis, ergo idem dicendum eſt in præſenti caſu.

Solent autem puniri in duobus, nam mittuntur ad triremes per triennium, & à celebratione miſſarum ſuſpenduntur. Ita praxis Neapolit. 64. vbi in Annotatione excuſantur à tam rigoroſa pœna triremium, quando vltra caſus expreſſos per doctores, celebrarent adducta aliqua cauſa honeſta, & paupertate Sacerdotis peregrinantis &c. Cauſę huiuſmodi apud Religioſum nõ poſſunt habere locum, quia vbique domum habet, viuere debet ex mendicitate.

Quæres 7. An Sacerdos, qui pluries 9
finxit ſe celebrare, ſed reuera non conſecrauit defectu aliquando intentionis, aliquando omiſsione formæ conſecrationis, ſit de hæreſi ſuſpectus? Certum eſt, hunc Sacerdotẽ peccare mortaliter, quia miſſæ ſacrificio, quod ritè celebrãdum eſt, & non ſimulatè, maximam infert iniuriam, & in cauſa eſt, qua populus circumſtans idolatriam materialiter committit adorando. Hoſtiam & Calicem, ſub quarum ſpeciebus reuera Chriſtus non eſt Sacramentaliter. Prętetea talis Sacerdos immemor ſuæ
ſalutis tenetur ad reſtitutionẽ illius ele- 10
moſinæ, quæ reſpondet miſſis reuera non dictis niſi ſimulatè, ſimiles enim miſſę ſine conſecratione dictæ nullius ſunt momenti, nullius valoris, ſed abominationes apud Deum, cum ſint ſacrilegia, non ſacrificia. Accidere autem poteſt huiuſmodi ſimulata celebratio per Sacerdotem duobus mudis, primò, nullatenus conſecrando defectu formæ vel intentionis, vt proponitur in quæſtione, & ſi id fiat à Sacerdote exiſtente in mortali peccato, putando ſe minus peccare omittendo conſecrationem, quam conſecrando indignè, cum tamẽ magis peccet omiſſione conſecrationis, cum in nullo caſu liceat ſimulare celebrationem, & Sacerdos voluntariè detineatur à peccato mortali, cum poſſit ſuum peccatum contritione, aut Sacramentali abſolutione delere, neque enim facienda ſunt mala, vt inde eueniant bona, immò in caſu hoc ex ſimulata celebratione nullum prouenit bonum, ſed maius malum, cum appareant hic duæ ſimulationes, vna ratione conſecrationis, altera ratione ſumptionis ſimula-

mulatarum, & fictarum; posita autem vera consecratione, & consequenter sũptione vnicum est peccatum mortale, & minus, quàm illud, immo illa, cum sint duo inter se distincta. Secundò modò, quando supponit hostiæ, quam non intendit consecrare, hostiam consecratam, & super hanc consecratam profert verba, eam ostendit populo, & sumit de more. Vide *cap. De homine 7. de celeb. miss.*

11 *Resp.* Siuè simulet consecrare, & reuera non consecret defectu formæ, aut intentionis; siuè suppositam iam consecratam de nouo Sacerdos consecret; siuè sub vna tantum specie consecret; siue sub vna tantum specie consecret vehementer de hæresi suspectus esse videtur. Probatur, Tum quia, sic fictè celebrãdo præsumitur malè sentire de Santissimo Eucharistiæ sacrificio, & Sacramento, nam hoc Sacramento abutitur, quod regulariter arguit vehementem suspicionē hæresis. Tum quia, non operatur iuxta definitione Catholicę Ecclesię, quę in confectione Sacramentorum requirit intentionem ministri, *ex can.* 10. *sess.* 7. & illa non confici, nisi accedat verbum ad elementum iuxta illud D. Augustini, Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum, Concil. Florent. *de Sacram.* Trident. *sess.* 13. *cap.* 3. vbi sine consecrationis verbis non fit sacrificiũ, neque Sacramentum, & hæc de fide sunt credenda, ac proinde secundum fidem exercenda, ideo enim fides nuncupatur, quia fit, quod dicitur, & creditur, ergo non faciens secundum præscriptum fidei, præsumitur contrariare fidei, & conniuere hæreticis, qui intentionem ministri dicunt non esse necessariam ad confectionem Sacramentorũ; & Eucharistiæ nullam esse verborum formam, quos reijcit Becan. *c.* 21. *de Sacram. q.* 1. Tum quia, de hæresi est suspectus nondum Sacerdos celebrans, vt patebit sequẽti quæstione, ergo & simulatè celebrãs Sacerdos, siquidem in hoc casu Sacerdos in hac operatione non differt à non Sacerdote, cum vterque non conficiat venerabile Sacramẽtum, sed tantum fingat illud celebrare; nec obstat, quod Sacerdos possit, non Sacerdos verò nequaquam valeat consecrare, quia comparatio fit respectu actus simulati, & non potestatis. Tum quia, ratio simulandi celebrationem propter peccatum mortale, quo Sacerdos se indignum reddit ad consecrandum, non prodest quidquam fictè celebrandi, cum hæc sit excusatio in peccatis, & grauius peccatum sit fictè celebrare existenti in peccato mortali, quam reuera celebrare, non enim prosunt falsa remedia, quæ veris periculis sunt grauiora, vt dicit Innoc. III. *in cap. De homine 7. de celebr. miss.* Tum quia, sic celebrans idolatra ipse est quo ad actum externum, & alios idolatrare facit extrinsecè. Quare qui fictè celebrat siue voluntariè, siuè quia habet conscientiã peccati mortalis grauissimè peccat, & se vehementer de hæresi suspectum reddit. Demũ, videtur grauissimè peccare, qui Hostiam iam consecratã de nouo consecrat abutendo illa cum graue sit Sacrilegium formam consecrationis applicare materiæ ineptæ ad consecrationem, cuiusmodi est hostia iam consecrata, quæ non est apta materia ad consecrationem, cum sub illis speciebus Sacramentalibus non amplius sit substantia panis, in quam transubstantiatum fuit corpus Christi. De primo casu agit, Oldrad. *consil.* 208. ex eo in terminis Lucerna Inquis. *verb. Sacerdos celebrans*. De secundo Bariola, *verb. Sacerdos*, vtrumque citat Diana *part.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 12. in fine Carena *part.* 2. *tit.* 17. §. 4. Ita simulatè celebrans perpetuo suspendendus est à celebratione, & si pluries celebrauit condemnandus est ad triremes biẽnio, aut plus iuxta grauitatem delicti.

Quæres 8. An non Sacerdos, qui celebrare attentauit, vel absoluere subijciatur Inquisitioni, & de hæresi sit vehementer suspectus?

Resp. Subditur huic sancto tribunali vti de hæresi vehementer suspectus ille non Sacerdos, qui etiam semel celebrauit vel absoluit Sacramentaliter. Colligitur id ex Bulla Grægorij XIII. incip. 12

Officij

Officij nostri. sequentibus verbis.

Ad aures nostras siquidem nuper peruenit, multos esse, qui dubitent, an contra eos, qui in sacro Præsbiteratus ordine non constituti, Missas celebrare, Confessiones audire, ac absolutionem impertiri, ac si fuerint, per officium Sanctissimæ Inquisitionis hæreticę prauitatis in Hispaniarum Regnis institutum, & illius Inquisitores procedendum, vel etiam animaduertendum sit, ac hi, qui talia patrauerint, per Inquisitores prædictos puniri debeant. Nam & si multorum sententia affirmetur, prædictum delictum ab Inquisitoribus plectendum esse, hisce præsertim temporibus, quibus hæretici temere audent proferre, etiam seculares eorum Sacramentorũ, ministros esse posse, non desunt tamen hi, qui contrariæ adhærent opinioni. Vnde plerumque per eorumdem Regnorum Inquisitores diuersa feruntur in huiusmodi causis suffragia.

Nos itaque vt omnibus difficultas, dubitatioque tollatur, animaduertentes eos, qui Presbiteratus non sunt insigniti, & se in administrandis dictis Sacramentis ingerunt facto Catholicam veritatem impugnare, quo solos Præsbiteros ministros eorumdem Sacramentorum constituendo, illis dũtaxat, quibus eadem munera congruere existimauit, committi voluit, eorum, qui in Præsbiteratus ordine non constituti missas celebrant, ac confessiones audiunt, vt præfertur, cognitionem, & punitionem etiã ad Inquisitoris officium, & Inquisitores antedictos pertinere, & quod huiusmodi delicti ratione aduersus eos inquirere, procedere, & culpabiles repertos punire officium, & Inquisitores prędicti valeant Apostolica auctoritate præsentium tenore perpetuo declaramus, & definimus. Et ita ab omnibus, & singulis ordinarijs, & delegatis iudicibus, sublata eis, & eorum cuilibet quauis alia iudicandi, & interpretandi facultate, iudicari, & definiri debere, irritum quoque, & inane, si secus super his à quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, decernimus. Non obstantibus &c.

13 Patet ex his non Sacerdotem, qui celebrauit, subdi officio sanctæ Inquisitionis; & hunc esse vehementer suspectum de hæresi probatur, Tum ex dictis *sub q.7.* nam non Sacerdos, & Sacerdos ficte celebrans in hoc æqui parantur, cum vterque actum idolatriæ committat & faciat committere dijs saltem materialiter. Tum ex dicta Bulla ibi: *Nam & si multorum sententia affirmetur, prædictum delictum ab Inquisitoribus plectendum esse, hisce præsertim temporibus, quibus hæretici temere audent proferre, etiam seculares eorum Sacramentorum ministros esse posse*. Ex hoc motiuo, quo nonnulli Inquisitores procedebant contra huiusmodi laicos celebrantes, Papa concludit hunc esse casum Inquisitionis, cũ autem ita celebrantes, & non sint Sacerdotes, videantur approbare errorem hæreticorum impie, & falso asserentiũ, laicos posse esse Sacramentorum prædictorum ministros, censendi sunt vtique vehementer suspecti de hæresi, nam facto suo videntur cõfirmare, quod hęretici ore proferunt. Tum quia, abutentes Sacramentis regulariter sunt vehementer suspecti de hæresi, ratione illius abusus, vnde sortilegium ex abusu Sacramentorum dicitur hæreticale, & hæresim manifestam continens ex citatis à Farinac. *q.181. nu.19. & dixi c. 18. q.9.* sed non Sacerdos attentando celebrare vtique abutitur Sacramento, vt notum est, ergo vehementer est suspectus de hæresi. Tum quia, Sotus *in Relect. de hæresi*, dicit illum esse de hæresi suspectum, qui facit opera mala ab hæreticis laudata, & approbata; sed non Sacerdos celebrans facit opus malum approbatum ab Hęreticis, qui tenent etiam non Sacerdotes, & laicos esse ministros Sacramentorum omnium, quod omnino falsum est, & hæreticum contra definitionem Ecclesiæ, quæ definiuit illum esse hæreticum excommunicatum, qui dixerit Christianos omnes in verbo, & omnibus Sacramẽtis administrãdis habere potestatẽ *sess.7. can.10.* soli ergo Sacerdotes horum duorũ Sacramentorum, & Pœnitentiæ sunt ministri, De Eucharistia *sess.22. can.2.* de Pœnitentia *sess.14. cap.8. & can.10.* Ita docet Carena *part.2. tit.11. num. 3.* In

Regnis Hispaniarum isti sunt tantum leuiter suspecti, secundum Sousam *lib. 1. cap. 32. num. 14.* Palaus *part. 1. tract. 4. disp. 8. puncto 16. §. 9. num. 2.*

Quares 9. Qua pœna puniendi sint celebrantes, aut Pœnitentiam administrantes, cum non sint Sacerdotes?

14 *Resp.* Degradantur suis ordinibus, si quos habent, & traduntur curiæ seculari condignis pœnis plectendi, vt exprimitur in Bulla Clem. VIII. incip. *Et si alias.* Quod antea decreuerat Paulus IV. & innouauerat Sixtus IV. super quod nõnulli prætendentes ignorantiã, & illis non esse obnoxij prouedit præfatus Clemens VIII. prout scribitur hic.

Nos igitur animaduertentes, huiusmodi perditos, & nefarios homines ad sacrum Presbiteratus ordinem non promotos missarum celebrationem vsurpare præsumentes, non solum actus idololatriæ, saltem extrinsecè, seu per externa, & visibilia religionis, & pietatis signa exercere, sed etiam quantum in ipsis est, efficere, vt Christi fideles, qui credunt, eos ordinatos esse, & rite conficere Sacramentũ Eucharistiæ, idololatriæ crimen ignoranter incurrunt, purum videlicet panem, & vinum tamquam verum Christi Domini nostri Corpus, & sanguinem eisdem adorandum proponentes. Confessiones autem audientes, non solum Sacramenti Pœnitentiæ dignitatem contẽnere, verum etiam Christi fideles decipere, dum scilicet inique sibi assumunt gradum Sacerdotalem, & auctoritatem absoluendi à peccatis, magno cum periculo, & scandalo plurimorum.

Propterea, vt grauissima hac scelera committentes posthac debito supplicio puniantur. Motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac matura deliberatione, deque Apostolicæ potestatis plenitudine S. Inquisitionis iudicium conscientiæ consulere, & ne in futurum de pœna hisce delinquentibus imponenda dubitari possit, prouidere volentes, supradictorum prædecessorum nostrorũ vestigijs inhærentes, hac perpetuo valitura constitutione decernimus, atque statuimus, vt quicumque non promotus ad sacrum Presbiteratus ordinem, repertus fuerit Missarum celebrationem vsurpasse, vel Sacramentalem confessionem audiuisse, à iudicibus S. Inquisitionis, vel locorum Ordinarijs tamquam Ecclesiæ misericordia indignus à foro Ecclesiastico abijciatur, & ab ordinibus Ecclesiasticis, si quos habuerit, rite degradatus, statim curiæ seculari tradatur, per iudices seculares debitis pœnis plectendus. Non obstantibus, &c.

Quares 10. An ille, qui audiuit confessionem, sed non absoluit, & qui incepit Missam, sed non consecrauit, tradendus sit curiæ seculari iuxta prædictã Bullam?

Resp. Non perficiens illa duo Sacramenta incœpta licet subdatur Inquisitioni, non tamen videtur tradendus curiæ seculari. 15

Primum suadetur. Tum quia, audiens confessionem sine absolutione, & celebrans partem Missę ante consecrationem abutitur his duobus Sacramentis, siquidem initium Missę, vti confessio, introitus, oratio, Epistola &c. sunt partes integrales Missæ licet non essentiales & tales spectantur, licet fictus Sacerdos cesset à prosequutione Missæ, neque enim pars alicuius futuri totius desinit esse pars illius si agens illud in esse perfectum non deducat. Sacramentum pariter Pœnitentiæ constat ex actibus pœnitentis, & verbis absolutionis, ex quibus tamquam ex materia, & forma essentialibus totum perficitur Sacramentum, de fide definitum in Concilijs Florent. & Trident. *sess. 14. cap. 3. & can. 4. & 9.* inter actus autem pœnitentis numeratur confessio Sacramentalis, quæ talis etiam secundum se spectata, cum adhuc sit pars materialis Sacramẽti, adeo quod sacerdos pœnitentem non absoluens defectu potestatis, aut dispositionis pœnitentis, tenetur sub sigillo Sacramentali occultare peccata audita in confessione, ita omnes cum Bonac. *p. 2. de sigillo num. 6.* immò & fictus Sacerdos vt in casu nostro, de communi idem Bonac. *num. 2. §. Verum;* huiusmodi autem obligario oritur præcisè ex parte confessionis, ergo dicendum est confessionem sine absolutione esse partem Sacramentalem pœnitentiæ, ac proinde non

non Sacerdotem audientē alterius peccata more confessarij abuti Sacramento Pœnitentiæ ex parte materię peccatorū per pœnitentem in confessione expressorum, intendit enim pœnitens confiteri Sacramentaliter sua peccata, ergo cum fictus Sacerdos abutatur Sacramēto subditur officio sanctę Inquisitionis. Tum quia, delictum spectatum secundum magis, & minus, seu secundum perfectum & imperfectū sicut non dicitur variare speciē, ita neq; iudicē, quare sub eodem iudice erit vtrumq; delictū.

Prædictis obstant Rodr. *to.2.q.28.ar.2.* Rodericus à Cugna *de confess. solicit. q. 13.* apud Sanctar. quem pro se citat *cap.42. dub.vn. num.5.* quos pro se citat Carena *part.2. tit.11.§.3.* Diana *par.4. tract.7. resolut.11.§.Sed difficultas*, dum enim præsunt, an Bullæ Pontificiæ Gregorij XIII.& Clem.VIII.habeant locū in audientibus & nō absoluentibus, respōdent præsertim Rodriq. & Carena, quos vidi, dictis Bullis nō subijci fictos sacerdotes tantum confessionem audientes, & non absoluētes; *& probant primo*, quia in Bulla Gregorij ita scribitur. *Confessiones audire, ac absolutionem impartiri.* particula *ac* copulatiua est, & ponitur pro *&*, Barbosa *dict.3.* Dico primo, illa clausula non est in parte dispositiua tantum, ideo non attenditur in rigore, licet enim narratiua influat in dispositiuam, quia legislator mouetur ad disponendum, siquidem putat verum esse quod narratur, consequenter legem condit, ad occurendum malis in posterum futuris. Secundò, narratur ibi, quod solet accidere, isti enim ficti Sacerdotes ne seipsos manifestent, cœptum sacrificium, & Sacramentum perficiunt. Tertiò, si spectetur ea clausula comparatiue ad aliam, quæ ponitur in dispositiua, apparet vtrumque casum tam audiendi confessiones, & absoluendi, quam audiendi tantum confessiones comprehendi sub dictis Bullis, dum enim in dispositiua dicitur: *Confessiones audiunt*, non excluditur absolutio, neque per inclusionem vtriusque in priori clausula excluditur alterum tantum, cum possit contingere vnum sine altero. *Probant secundò*, quia si audit confessiones nō conferendo absolutionem, nullum efficit Sacramentū sic facto non impugnat Catholicam veritatem, ille enim facto eā impugnat, qui cum non sit Sacerdos se ingerit in administrandis Sacramentis. Nego per solam confessionem nihil Sacramenti efficit, siquidem illa confessio dicitur Sacramentalis cum sit pars constitutiua Sacramenti ex supra probatis, & non minus pars est, quam absolutio data super nullam materiam peccatorum, & sic facto impugnat Catholicam veritatē ille laicus, qui audit confessionem alicuius pœnitentis, quia communicat cū hæreticis, qui volunt laicum esse ministrum huius Sacramenti non tantum ratione absolutionis, quam confessionis. *Probant tertiò*, quia audiens solā confessionē & nō absoluens, caret intensione cōficiendi Sacramētū, nā sine intēsione nullū cōficitur Sacramentū ex supradictis, ergo defectu absolutionis laicus nō redditur suspectus de hæresi Luterana. Respōdetur, ex sola cōfessione nō sequitur confessarium siue fictum, siue verum carere intentione conficiendi Sacramētum, quia loquendo de verò confessario patet hunc semper habere intentionem absoluendi, quod si postea non absoluat aliunde procedit, vel defectu iurisditionis respectu reseruatorum, vel defectu dispositionis in pœnitente. Si sermo sit de ficto præsumitur facere, quod faciunt veri confessarij, ac proinde habere intētionem conficiendi Sacramentum, quāuis postea nō absoluant. *Probant quartò* quia ad abusum Sacramenti necesse est, quod concurrant omnia, quæ præstaret verus confessarius, ac proindè requiritur absolutio, aliter non est abusus huius Sacramenti. Dico sufficere alteram partem Sacramenti, quæ ratione sui pars Sacramentalis est, consequenter abusus Sacramenti locum habet.

Idem dicendum est de incipiente Missam, quamuis non perueniat ad cōsecrationem, nam iste se exibet ministrum sacrificij ac si esset Sacerdos, cum more Sacerdotum vestibus Sacerdota-

libus accedat ad altare, & Missam incipiat, subditur ergo officio sanctæ Inquisitionis, licet Missam non perficiat. Ita omnes supracitati, quibus adde Sousam *lib.1. cap.32. qui num.5.* dicit, indutum vestibus Sacerdotalibus, qui missã non incœpit non subdi, sicut ille, qui incipit *num.6.* Ego dico paratum vestibus sacris posse corrigi ab Inquisitoribus, quia qui habet potestatem super delictum consumatum, etiam super attentatum, sicut habet super incœptum.

16 Secundum, quod fictus Sacerdos non absoluens, & Missam non perficiens, seu non consecrans in Missa cœpta non sit rigorosè puniendus traditione curiæ seculari probatur. Tũ quia, tradere variæ seculari est pœna grauissima, cum id sit tradere morti in consequentiam, cui debet correspondere delictum grauissimũ quia debet esse proportio inter pœnam, & delictum, iuxta illud Deuter. *cap. 25.* Pro mensura delicti erit & plagarum modus; & pœna debet commensurari delicto, *l. Paulus respondit ff. ad Trebell. l. Rescriptum ff. de his, quibus vt in deb.* neque enim pœna prorrahenda est, quã fuerit delictum in delinquente repertũ, *cap. Quæsiuit 2. de ijs, quę fiunt à maior. parte*; sed Sacerdos fictus non probatur perfecisse delictum, cum tantum illum inchoauerit, ergo puniendus non est eadem pœna, qua plectitur, ille, qui deli-
17 ctum inchoatum compleuit, & perfecit. Tum quia, conatus etiã quo ad actum proximum, effectu non sequuto, nõ punitur pœna ordinaria, sed mitiori, & extraordinaria, licet virtute eiusdem legis, vt testantur omnes cum Afflicto in constit. Regni *part.1. Rubr.11. num.2. §. Asperitatem, Grammat. decis. 2. num. 8. Clarus in practica q.92. num.2.* Farinac. *in pract. crimin. q.17. nu.49.* quos pro se in casu Sodomiæ nõ consumatæ citat Quarant.
18 Addition. *ver. Sodomia*, Nauar. *tom.3. in cap. Si quis non dicam*, conatus autem propriè acceptus non est sola voluntas maleficiendi, sed eadem voluntas aliquo actu exteriori comitata, vt in casu nostro auditio confessionis, inchoatio Missę pro quibus delictis imperfectis imponenda solum est suspensio, seu depositio ab exercitio horum Sacramentorũ in perpetuum cum pœna triremium ad quinquennium, plus, aut minus, iuxta qualitatem delicti probati.

Quæres 11. An Sacerdos carens iurisdictione audiendi sacras confessiones, seu suspensus, depositus, aut degradatus ministrando Sacramentum pœnitẽtiæ, aut celebrando Missam sit de hæresi suspectus, & subdatur prædictis Bullis?

Resp. Negatiuè, quia quo ad suspicionem nullum est motiuum præsumendi hæresim, quia non obstante carentia iurisdictionis, aut alia ex dictis pœnis, mulctatus adhuc manet Sacerdos cum potestate celebrandi, & cõfessiones audiendi quo ad potestatem ordinis licet impeditã, ex quo celebrans illicitè, sed valdè conficit Sacramentum Eucharistiæ, non verò pœnitentiæ defectu iurisdictionis, Nec obstat, quod celebrans, aut absoluens, cum non possit abutatur Sacramentis, quia non omnis arguit suspicionem hæresis, sed ille tantum, qui habet fundamentum in hæresi, & non in solo vsu illicito, vndè potius illicitus vsus, quam abusus in hac materia, dicendus est. Demum clarum est in dictis Bullis sermonem non esse de veris Sacerdotibus quomodocumq; illicito Sacramenta tractantibus, sed de fictis & non insignitis Sacerdotali ordine. Ita Rodr. *tom.2. q.28. art.2.* in fine, quem sequuntur à Cugna, Sanctar. & alij citati à Carena *part.2. tit.11. num.15.* 19
20

Quæres 12. Quomodo probetur celebratio Missæ, aut administratio Pœnitentiæ laici fingentis se Sacerdotem? Notum autem est apud omnes, debere constare de corpore delicti, aliter contra reum iudex venire non potest, vt docet Farin. *de Inquisit. q.2.* Qui Missam laici Sacerdotem se fingentis audierunt spectari possũt tripliciter, primò, in eo, quod plures simul totam Missam audierunt. Secundò, quod illi totam Missam non audierunt, sed vnus interfuit in principio Missæ, alius venit cum diceret Epistolam, alius audiuit Credo, alius à consecratione &c. omnes in eo conueniunt,

quod

quod eamdem numero Missam audie-runt partialiter. Tertio, vnus audiuit hodie Missam, alter sequenti die aliam Missam. Iuxta primum modum nulla est difficultas, quia delictũ est plene probatũ per tres testes qui sunt cõtestes simpliciter, & vndequaque, quia concordāt in delicto eodem secundum numerum, tempus, & locum, vt suppono. Remanet difficultas respectu aliorum duorum modorum, an per illos sufficienter delictum celebrationis probatum sit in ordine ad pœnā tā ordinariā, quā extraordinariam. Esse delictum plene probatum secundo modo quo ad vtramq. pœnā, & tertio modo ad extraordinariam tantum docet Catena *par.2. tit.11.§.4.n.19.* ex doctrina ibi ab illo allata ex Abbate.

21 *Resp.* Secundò, & tertiò modo, delictum hoc plenè censetur probatum quo ad vtramque pœnam. Probatur, quia, secundò modo, testes non sunt singulares, sed contestes vsquæquaque nimirũ in substantia facti, tempore, & loco, quia vt suppono deponunt circa eandem substantiam facti, quod latitudinem habet, & componitur ex pluribus partibus, quæ regulariter diuisionem non patiũtur, sed cum toto coniunguntur successiuè ad illius productionē, vnde qui audiuit principium Missæ, qui Euangeliũ, qui vidit eleuationem Hostiæ, & Calicis, qui audiuit Postcommunionem, & non alias partes respectiuè, probat prædicta asserendo totam Missam recitatam fuisse à Sacerdote ficto, quamuis de vnica parte tantum deponat, & quia partes Missæ indiuiduæ sunt, itaut vna non detur sine alia secundum naturam ipsius Missæ; ergo existentia vnius probat esse alterius; & quia validum est argumentũ à communiter accidentibus, Barbosa loco 20. quamplures citat doctores, & iura. Demum, vt suppono, concordes, sunt in tempore, & loco altaris, ergò testes hoc modo deponentes sunt simpliciter contestes, ac proinde plene probāt. Tertiò modo, quod testes deponentes de duabus, vel pluribus celebrationibus, sufficienter probent ad pœnam ordinariam, suadetur. Tum quia, omnes conueniunt in ratione substantiæ delicti, & reddunt etiā rationem eamdē sui dicti, dum asserūt audiui eum recitantē Epistolā, Euangeliũ, &c. ergo non sunt testes singulares, sed contestes, & concordes in probando delicto, & reddenda eiusdē ratione, ergò plenè probant. Tum quia, iudex quærit veritatem facti, & sufficit, si constet sibi legitimè querelatum laicũ celebrasse aut totam, aut partem Missæ, neque necessarium est, vt certificetur de numero Missarũ, quia Bulla habet locũ contra celebrantem, tam vnicā Missam, quā plures in ordine ad pœnā ordinariā Sousa *de solicit. cap.9. num.11.* ex in illo Diana *par.4. tract.7. resol. 12. §. Nota*, ergo diuersitas loci, & temporis in hoc casu sunt per accidens, non pertinens ad manifestationem veritatis, ac proinde nihil obsunt concordiæ testium.

Catena *par.2. tit.11. num. 18.* ex Abbate *lib.1. consil.42. num.3.* quem sequitur Tuscus ab eo citatus, dicit, testes singulares deponentes de pluribus Missis non probare ad pœnā ordinariam, quia omnes testes in sensu sunt singulares, nā singuli vident per proprium visum, vnde cum doctores, dicunt, quod testes debent esse contestes, hoc intelligitur respectu obiecti, super quo deponunt, itaut obiectum eodem tempore se repræsentans sensibus testium operetur, quod sint contestes, & propterea impossibile est, vt deponentes super diuersis Missis probent, quoniam idem obiectũ non potest eodem tempore se repræsentare sensibus testium, ex quo deponunt super obiectum diuersis tēporibus. Hoc argumentum valet, quando idem numero delictum est probandum, non vero, quando delictum simpliciter probatur sine ordine ad vnitatem, vel pluralitatem, vt in casu nostro de celebratione Missarum. Valet igitur argumentum in ijs, quæ non multiplicantur, vnde si probandum sit homicidium Petri, quoniam quis semel tantum occiditur, ideo testes deponentes, vnus quidem, quod Petrus sit occisus tali die in tali loco, alter verò testetur, Petrum interfectum fuisse in alio loco, aut alio die, 22

vti-

vtiq; testes singulares sunt, & nihil probant, cum sint obstatiui, quia dictum vnius destruit assertum alterius, impossibile enim est, quod idem homo diuersis temporibus, aut locis occidatur, cũ primo ita intereat, & desinat esse, vt nõ sit locus secundæ occisioni. Sed de hac re alibi dixi, & dicam hic suo loco.

Nota, quod doctrina Abbatis, & aliorum locum habet generaliter, quando formaliter, & in terminis de necessitate probanda est pręcisè vnitas delicti, tunc enim testes singulares quo ad locum, & tempus, licet concordes quo ad speciẽ delicti, insufficientes sunt, cum vnitas delicti pendeat à tribus ab vnitate indiuidui delicti, ab eisdem tempore, & loco secundum numerum, in quibus testes discordantes nullatenus, dici possunt contestes, cum in omnibus requisi-

23 tis discordent. In delictis autem huius fori non expedit officio S. Inquisitionis articulare vnitatem delicti, quia sic probatio redditur difficilior, & intentio huius Tribunalis magis est occurrere, & impedire delicta, vt hæreses extirpentur, quam punire delinquentes, quorum errores, & delicta cottigit in ordine ad cõseruationem fidei Catholicæ.

24 Hactenus dicta locum habent etiam respectu laicis administrantis Sacramẽtum Pœnitentiæ, in quo tamen probatio huius delicti redditur difficilior, ex eo, quod res ex sua natura secreto tractanda est, Missa vero clara voce, & coram populo solet celebrari, nihilominus in hoc casu nõ desunt probationes, quæ desumuntur potissimum ab ipsis Pœnitentibus, & etiam ab ipsis circumstantibus, qui vident alios genuflexos antè fictum Sacerdotem, prout de more solet hoc Sacramentum ministrari per veros Sacerdotes confessarios. Hoc autẽ Sacramentum successiuè conficitur, sicut & Missa celebratur, habetque suas partes essentiales dictas, per quas probatur illius administratio, & sunt præsertim confessio peccatorum, & ab illis absolutio data. Quoniam autem confessio secreto fit, & subsequenter eodem modo impenditur absolutio, ideo non est necesse, quod circumstantes deponant, sed audiuisse pœnitentem sua peccata manifestantem confessario, aut hunc protulisse verba absolutionis, sed concludenter probant, si testentur vidisse denuntiatum genuflexum coram cõfessario ficto in confessionali, vel in alio loco decenti Ecclesiæ, aut Sacristiæ, nam huiusmodi genuflexio ad aliud non dirigitur nisi ad ministrationem huius Sacramenti; neque necesse est, quod viderint testes fictum Sacerdotem alloquentem pœnitentem, aut extendentẽ manum super illius caput, vel illum benedicentem de more, dum impenditur absolutio, quia hæc omnia connexionẽ habẽt cum illo actu genuflexionis, quia hæc omnia connexionem habent cum illo actu genuflexionis, qui à principio vsque ad finem perfectionis Sacramenti durat, in quo omnes partes, & actus exteriores successiuè coniunguntur. Si sermo sit de ipso Pœnitente, efficaciter probat, deponendo, se sua peccata narasse Sacerdoti ficto habito pro vero, & ab eo absolutum fuisse, & tractatum ab illo fuisse, sicut à veris Sacerdotibus solet hoc Sacramentum ministrari. Vnde si vnus circumstans de visu, & alter pœnitens de visu, & auditu deponant de Sacramẽto hoc administrato plenè probant ad pœnam ordinariam, quia sunt contestes in ordine ad substantiam delicti, quia ambo probant idem numero delictum eadem ratione de visu genuflexionis, nec tollit concordiam, quod circumstans nihil audierit sed tantum viderit, pœnitens vero non solum viderit, sed audierit, & fuerit particeps facti. Duo verò pœnitentes factum euidentissimè probant, quia ambo facti in specie, licet non in numero testes certissimi sũt ex quo habes, duos pœnitentes nũquã posse contestes esse respectu eiusdem numero facti, & attentati Sacramenti, quia plures pœnitentes simul confiteri non solent, nec debent coram eodem confessario. Habes ergo plenam probationem huius delicti non solum per duos Pœnitentes, concludenter probãt ex eorum experimento, cum sint facti

eiusdem

eiusdem in specie participes sine propria culpa; verum etiam per duos testes tantum circumstantes, qui viderunt alios genuflexos coram confessario, licet peccata, absolutionemue à confessario datam non audierint. Restat dubium, quomodo Pœnitens sit idoneus testis, cum sit particeps facti, nam ipse in sui beneficium intendit recipere Sacramētum, Socius autem criminis non est testis omni exceptione maior vnde neq; ei creditur. Vide quæ dixi *Resolut.* 102. *de socio criminis*. Facilis est responsio, quia Pœnitens reuera non dicitur particeps delicti, nec socius criminis, cum probabiliter putet laicum expositum esse verum Sacerdotem, pro quo ab omnibus habetur. Quod si Pœnitens ipse sciret esse laicum se Sacerdotem simulantem, & illi cõfiteretur, probationem faceret leuiorem ac alij socij criminum; & puniendus esset tamquam criminis particeps pœna extraordinaria, vti fustigationis, &c.

Sed quid dicendum, quando Sacerdos simulatus probatet se Missam non absoluisse, sed peruenisse vsque ad consecrationem exclusiuè, aut audiuisse quidem confessiones, sed non absoluisse? In hoc autem casu in Missa omnes circumstantes, & inseruiens sunt testes idonei putantes Sacerdotem, vel scientes illum esse non Sacerdotem, quia nõ concurrunt ad factum, cum ipse solus celebret. In Pœnitentia autem circumstantes nihil probare possunt, quia confessio & absolutio fiunt secreto, vnde deponere non possunt solam confessionem, fine absolutione. Pœnitentes vero bene probant, quia præsentes sunt in facto secreto, & audiunt absolutionem, vel sciunt se non esse absolutos, quia confessarius negat illis absolutionem. Qui non consecrauit, aut non absoluit pœnitentia ductus tam grauissimi criminis, vel ex alia causa puniendus est pœnis extraordinarijs, sicut supradictū fuit.

Quæres 13. Quid agendum cum eo, qui confitetur se celebrasse, aut audiuisse confessiones, quia est Sacerdos exhibendo literas testimoniales Sacerdotij?

25 *Resp.* In hoc casu probata per reuera veritate literarum testimonialium absoluendus est Sacerdos non obstante, quod testes aliàs legitimi putati contra illum deposuerint illum non esse Sacerdotem. Ratio est quia nulla efficacior probatio, quam per istrumentum, Bald. *in cap. Cum causam, de probat. num.* 3. *Socin. sen. lib.* 2. *consil.* 187. Crauata *consil.* 54. *num.* 15. alij apud Rotam Roman. *vol.* 4. *decis.* 146. *num.* 6. Peniæ, ergo *Resolut.* 101. *q.* 2. vbi probaui prçualere instrumentum testibus; instrumenta autem, seu autenticæ scripturę Episcoporum probant *cap.* 1. *&* 2. *de fide instr.* eorum. n. literæ dicuntur scripturæ authenticæ Glos. *ver. Authenticas cap. Cum in Ecclesijs* 10. *de maior.* & alijs ibi allegatis, vnde Rota apud Tambur. *decisi* 37. *dicit per l. Celsus, de probat.* credendum magis scripturis, quam testi. Cõfirmatur, quia maior fides adhibenda est affirmantibus, quam negantibus ex ijs, quæ adduxi *Resolut.* 101. *quæst.* 19. *num.* 146. Demum qualitas sacerdotij à solo Sacerdote reo probanda est, ergo testes, si qui deposuerint non esse Sacerdotem, nihil probant, cum negatiua directe sit improbabilis, *cap. Accusator* 26 *q.* 5. *cap. Quoniam* 11. *de probationibus*.

Quæres 14. Ad quem spectat probare qualitatem Sacerdotij? Videtur spectare ad quærelantem, quia temerarium est denuutiare aliquem celebrasse Missam tamquam non Sacerdotem, nisi prius constet sibi illum esse laicum, qui celebrauit.

26 *Resp.* Qualitatem Sacerdotij probandum esse per quærelatum, quia nullus præsumitur Sacerdos, nisi ostendat se esse talem, cum hæc qualitas non insit ex natura rei, sed extrinsecus adueniat, vnde per allegantem probanda est dignitas sacerdotij. Ita docent Calder. *consil.* 12. *de iud.* Carolus de Grassis *de effectib. cleric. in præm. num.* 193. Ratio dubitandi solum probat, non licere denuntiationem, nisi sit aliqua præsumptio celebrantem esse laicum, vt quia

vxo-

vxorem habet, vt quia hactenus fuit miles vel cum habitu laico.

Quæres 15. An reus, pœnes quem repertæ sunt literæ testimoniales falsæ, puniendus sit pœna ordinaria nimirum traditionis curiæ seculari, qui confessus fuit, se celebrasse, quia est Sacerdos, id probando per falsas literas?

27 *Resp.* Affirmatiuè, quia eo ipso, quod illæ literæ sunt falsæ, nihil probant. Confirmatur, quia illæ literæ falsæ non magis probant, quam ipsius assertio, quæ nihil probat, immò ex illarum literarum exibitione auget contra se opinionem iudicis. Demum nullus fictus Sacerdos condemnari posset in pœnam ordinariam, quia quilibet respondere posset, se celebrasse, quia est Sacerdos, quę respōsio nihil pœnitus probat, ergo remanet intacta prior iudicis opinio, quod sit laicus ille, qui celebrauit. Debet autem constare in processu de qualitate laici, iuxta quod dixi præced. quæst. aliter delictum non dicitur probatum.

Carena *part.2.tit.11. S. V.* dicit hunc esse vehementer suspectum, quod celebrauerit nondum Sacerdos, ac proindè istius quærelam per fiscum esse recipiendam, rejecta qualitate sacerdotij, & puniendum esse tantum pœna extraor-
28 dinaria. Primò, quia confessus qualificatè numquam punitur pœna ordinaria, Abbas *in cap. Auditis, de præscript.* Farinac. *q.81. num.157.* refert exemplum reiudaizantis simulatè, vt hac fictione recuperaret quotam à suis consanguineis. Secundò, quia ex indicijs etiam violentis nullus condemnatur pœna
29 ordinaria, ex Innoc. *in cap. Quia verisimile de præsumpt.* Farinac. *q.86. num.110* Respondetur, prædictas rationes non ab omnibus concedi, præterquam quod locum non habent, quando vnus ex articulis principalibus, à quo essentialiter pendet ratio delicti probādus est per ipsum reū, si enim non probat ad eludendum delictum, prò reo habendus est ad pœnam ordinariam, cum probatio potissimum est in eius potestate. Confirmatur, quia aliter nullus incurreret hāc pœnam, cum quilibet ad eam euitandā confiteri posset celebrationem asserendo se id licitè fecisse, quia est Sacerdos, & hoc modo omnes eluderent tribunal sanctæ Inquisitionis.

Sed in hoc casu numquid per torturā potest probare se Sacerdotem quando testimoniales literas habere non potest? Non, quia hoc est factum positiuum, cui non deest propria probatio, in omnibus enim Episcopalibus ordinati registrantur in speciali libro ordinandorum ideo Sacerdotium per fidem extractam ex huiusmodi libro probandum est, & non per torturam, quæ in hoc casu est probatio improportionata huic facto.

Quæres 16. An laici Sacerdotium simulantes denuntiandi sint in S. Officio? Ratio dubitandi est, quia in supradictis Bullis id non præcipitur, ergo nulla obligatio.

Resp. Denuntiandi sunt, vt colligitur 31
ex Edictis Inquisitorum, quæ nostris tēporibus vniformia sunt, & ita habetur in Edictis Mediolan. & Parmen. illis verbis. *Che con sacrilego ardire non essendo Sacerdoti s'habbiamo vsurpato, ò si vsurpino di celebrare la Messa, ò habino presūto, ò presumano di ministrare il Sacramēto della penitenza à i fideli di Christo.* De hac rē iterum dicetur *in cap. Edictis, & Denunt.*

Quæres 17. An negans torturandus sit non solum super illicita celebratiōne, verum etiam super intentione, an crediderit laicos esse ministros legitimos horū Sacramentorum sicut Sacerdos verus? 32

Resp. Conuictus de celebrationibus non est torturandus, quia tortura est in subsidium plenæ probationis deficientis, vtique vero torturandus super intentione, & si fateatur licere laicis ministrare illa duo Sacramenta, est hæreticus formalis, puniendus vt talis; si verò neget respondendo vt Catholicus, nihilominus cogendus est abiurare de vehementi, quia non euacuauit suspicionem hæresis in hoc foro, qui durissimè non solet torquere, neque finis Iudicis est, vt per torturam purgat suspicionem, sed vt inuestiget, an verè sit hæreticus ille, contra quem adest præsumptio ex maleficio probato.

Quæres 18

Quæres 18. An aliquo casu excusari possit laicus, qui celebrauit, vel absoluit, vt non tradatur curiæ seculari morte plectendus?

33 *Resp.* Excusatur primò, si actum non perfecit iuxta dicta *sub q.* 10. Secundò, si laicus probatur leuis, & mente læsus mitiori pœna est puniendus, quia non ex temeritate, vt exigit Bulla ibi: *Vsurpare præsumentes*. Sed ex quadam fatuitate, & vana gloria celebrant, vnde extraordinaria pœna carceris puniuntur, vt stultus in culpa, fiat sapiens in pœna, *cap. Quia eo* 10. *dist.* 38. *iuxta illud Hierem.* 31. *Castigasti me, & eruditus sum.* Adde illud Ouidij *Aeacus in pœnas ingeniosus erit*. Tertiò, si constet ioco celebrasse, aut absoluisse, quia ioco facta pœnam non merentur ordinariam, *cap.* 1. *de præsumpt. cap.* 1. *de sent. excom.* probatur ex ioco factum à puero, nã leuitas præsumitur in re facta in puerili ætate, cum desit plena rationis discretio. Quartò, minor ętas infra annum vigesimũprimũ excusat ab hac pœna, vt dicitur expressè in Bulla Vrbani VIII. incip. *Apostolatus officium.* Vnde qui inchoato etiam, & non perfecto anno vigesimo primo suæ ætatis, etiam Religiosus cuiuscumq. ordinis, nondum Sacerdos illa duo Sacramenta ministrãs tradendus est curiæ seculari vltimo supplicio perimendus.

Quæres 19. An laica potestas, cui traditus fuit fictus Sacerdos, debeat hunc morte punire, & si nolit cogi possit per Inquisitorem, seu Episcopum, aut Iudicem huius delicti?

34 *Resp.* Vtrumque affirmatiuè, & colligitur ex citata Bulla Vrbani illis verbis: *Quo circa omnibus, & singulis, ad quos spectat, & pro tempore quomodolibet spectabit, in virtute S. Obedientiæ districtè præcipiendo, mandamus, quatenus statutum, decretũ, & constitutionem hanc nostram inuiolabiliter obseruent, & obseruari faciant.* Obseruatio autem huius Bullæ in eo consistit, vt iudices Ecclesiastici Inquisitionis tradant fictum Sacerdotem curiæ seculari, & hæc exequatur mandatum, quod si nolit cogatur per illos, vt insinuatur illis verbis. *Obseruari faciant.* Ita ex Diana, & Pegna Carena *part.* 2. *tit.* 11. *num.* 31.

Quæres 20. An non Sacerdos celebrans, aut absoluens incurrat aliquam censuram, seu irregularitatem?

Resp. Nulla exrat censura, sed tantum fit irregularis etiam metus laicus fingẽs se Sacerdotem, & celebrans, seu absoluens, vt apertè colligitur ex *cap.* 1. *de clerico non ordin. min,* etsi enim rubica, & titulus sit de clerico, ac proindè deberet ipsa attendi, nam Rubrica debet esse generalis ad nigrum, secundum Bartol. in *l.* 1. *ff. si certum petat.* ab ea enim lex interpręationem, capit, *l. Imperator, ff. de in diem adiect.* Oldrad. *consil.* 122. dicens ab ea sumi efficax argumentum consequenter hæc irregularitas solum clericũ deberet afficere; nihilominus rubrica nõ attenditur, quando constat de generalitate nigri, in cuius gratiam est rubrum, vnde Rubrica nõ restringit textum generaliorem, Glos. *ver. Illicitus, Authent de incestis, & nephariis nupt.* vbi licet rubrica sit solũ de incestis, & nefarijs nuptijs, quia tamen textus generaliter loquitur de nuptijs illicitis, cõprehendit quacumque nuptias illicitas, quamuis non sint incestæ, vel nefariæ Euerard. in loco à Rubro *n.* 11. Quare cum textus noster expræsse dicat: *Si quis baptizauerit, &c.* nulla facta restrictione clerici loquendo generaliter, restringendus non est ad hęc: *Si quis clericus baptizauerit.* Est enim hæc dictio *Si quis* admodum generalis comprehendens quascumque personas cuiuscumque conditionis, & status, Bartol. *in l.* 1. *ff. de verb. sign. num.* 2. Zabarella *in Clem.* 1. *de elect. q.* 3. *num.* 9. Dec. *consil.* 453. *num.* 7. Paris. *de consid. q.* 27. *num.* 23. Ita sentiunt Megal. *lib.* 7. *de cens. cap.* 2. *num.* 22. Nauar. Scotus, Silu. quos contra se citat Diana *resolut.* 77. *de irregular.* Carena *par.* 2. *tit.* 11. extremis verbis.

35

36

37

Quæres 21. An absoluens per literas pœnitentem absentem sit suspectus de hæresi, & incurrat aliquam censuram?

Resp. Absoluens pœnitentem absentem, qui per literas, aut internuntium confessus fuit sua peccata Sacerdoti ab- 38

senti, peccat mortaliter, & incurrit excommunicationem Papæ reseruatam, non ideo tamen suspectus est de hæresi, quia licet facto suo contraueniat prohibitioni, non tamen id de fide fuit definitum, vt colligitur apertè ex Decreto Clem. VIII. emanato die 20. Iunij 1602. apud Quar. *ver. confessio Sacramentalis*, sequentis tenoris. *Hanc propositionem scilicet: Licere per literas, seu internuntium confessario absenti peccata Sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere; ad minus falsam, temerariam, & scandalosam damnauit, ac prohibuit; præcepitque ne deinceps ista propositio publicis, priuatisque lectionibus, concionibus, & congressibus doceatur, neue vmquam tamquā aliquo casu probabilis defendatur, imprimatur, aut ad praxim quouis modo deducatur: Quod si quis illam docuerit, defenderit, imprimi fecerit, aut de ea etiam disputatiuè tractauerit (nisi forsan impugnando) vel ad praxim directè, seu indirectè deduxerit, præter excommunicationem latæ sententiæ; quam ipso facto incurrat, & à qua non*
39 *possit, præterquam in articulo mortis, ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, Etiam S. Romanæ Ecclesiæ maiori Pœnitentiario, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolui, alijs etiam pœnis arbitrio infligendis subiaceat.* Hæc prohibitio æque extenditur ad vtrumque tam ad confessionem, quam ad absolutionē, quia cum sint connexa non diuiduntur, neque ad imparia iudicanda sunt, cum sint partes essentiales eiusdem Sacramēti, ex quo tollitur vana quorumdam speculatio asserentium Summum Pontificem hic tantum prohibere absolutionem. Vide doctores citatos à Bonac. *de*
40 *Pœnit. q. 4. par. 5.* An regulares prælati suos subditos absoluant ab ea excommunicatione per sua priuilegia? Videtur sic, quia nulla derogatio priuilegiorum.

Quæres 22. An laicus, vel nondum Sacerdos seipsum communicans sit suspectus de hæresi?

41 *Resp.* Non est suspectus, tum quia hic non agitur de ministro conficiente, qui solus Sacerdos est ex dictis, sed de ministrante Sacramentum iam confectum. Tum quia, multi graues doctores cum Suar. Filliuc. Laym. & Coninch, quos pro se citat Diana *resol. 47. de Sacram.* tenent in casu extremæ necessitatis, si minister idoneus desit, posse laicum seipsum communicare, immo & alios ex Valent. & Layman, quod ipse Diana putat probabile, ratio est, quia id nullo iure prohibetur, nisi in *cap. Peruenit dist. 2. de consecr.* extra casum necessitatis, vt loquitur ibi Glosa; facere autem ea, quæ licent, nullam hæresis suspicionem inducunt, ergo abest suspicio.

Displicet hæc opinio quatenus facit licitum hoc, quod laicus possit seipsum, 42
& alios communicare in articulo mortis defectu legitimi ministri, vnde quo ad communionem aliorum Sotus eam vocat, & bene intolerabilem. Probatur. Tū quia, solis Sacerdotibus, & in casu necessitatis per Diaconum licet dispensatio corporis Christi, vt illud clare habetur in Tridentino *Sess. 13. cap. 8.* ibi: *In Sacramentali autem sumptione semper in Ecclesia Dei mos fuit, vt laici à Sacerdotibus communionem acciperent, Sacerdotes autem celebrantes seipsos communicarent, qui mos tamquam ex traditione Apostolica descendens iure, & merito retineri debet.* Patet igitur probabile non esse oppositum, cum ex traditione Apostolica id hebeatur. Tum quia, ita docent etiam S. Patres, cum quibus S. Thomas in suo Hymno dicit: *Sic sacrificium istud instituit, cuius officium committi voluit solis Presbyteris, quibus congruit, vt sumant, & dent cæteris.* Tum quia, hoc Sacramentum in articulo mortis non est simpliciter necessarium, ergo moribundus nō dicitur constitutus in casu extremæ necessitatis, per quam propria auctoritate possit sumere sacram communionem. Antecedens est D. Thomæ *par. 3. q. 65. art. 4.* quē omnes sequuntur, solum enim duo Sacramenta Baptismum, & Pœnitentia simpliciter sunt necessaria ad salutem necessitate medij, ergo moribundus per hoc non dicitur constitutus in necessitate, cum illi non sit necessarium hoc Sacramentum non solum necessi-

tate

tate medij, ſed neque præcepti, quia præceptum locum non habet, vbi eſt impoſsibilitas, & carentia miniſtri, & ex his ſoluuntur rationes aduerſariorum. In his autem non ſunt laxandæ habere fauore laicorum, quia facilè introducerentur errores, inuident enim Eccleſiaſticis in poteſtatibus ſpiritualibus, vndè ſi laicis permitteretur miniſtratio Sacramenti in caſu neceſsitatis, proceſſu temporis miniſtrationem ampliarent, & paulatim ſibi ius Sacerdotij vſurparent, nam experientia conſtat, illos in multis ſe ingætere, quæ alias propria erant clericorum; vidè, quod primos accubitus volunt in Eccleſijs in competentiam Sacerdotij etiam exerciti à prælatis. Remoueatur ergo hæc opinio valde præiudicialis iuri Sacerdotali.

Quæres 23. An laicus abſoluens ab excommunicatione exiſtentem in articulo mortis fiat ſuſpectus de hæreſi?

Reſp. Non eſt ſuſpectus, Tum quia,
44 ſuper hoc nihil de fide definitum eſt, ita quod facto abſolutionis datæ per laicū dicatur impugnari. Tum quia, hic nullus eſt abuſus Sacramenti. Tum quia, multi graues doctores docent, laicum poſſe moribundum abſolui ab excommunicatione vt valeat ſepeliri in loco ſacro, & pro illo orari, quia eo caſu Eccleſia illi confert iuriſdictionem, vt alijs allegatis docet Sāchez ſecularis *diſp.* 44. *num.* 7. Multos citat Diana *reſol.* 7. *de excommun.* Sed quoad hoc ſpeciale puto hanc opinionem non eſſe multum probabilem, Tum quia, nullum ius tribuit hanc iuriſdictionem laicis in articulo mortis fauore excommunicati. Tū
45 quia hæc abſolutio quo ad ſalutem non eſt neceſſaria, cum defectu confeſſarij ſufficiat contritio pro peccatis, & quis nondum abſolutus poſſit eſſe gratus Deo exiſtens in excommunicatione, cuius abſolutionem paratus erat recipere. Tum quia, in foro externo non admitteretur huiuſmodi abſolutio quo ad ſepulturam, & ſuffragia publica, cum excommunicatus Eccleſiæ nondum ſatisfecerit, à qua tenetur ligatus. Tum quia, verum non eſt Eccleſiam ſupplere iuriſdictionem in eo caſu, qua ſi illam cōmunicando laico, quia Eccleſia ſupplet iuriſdictionem ſpiritualem in Eccleſiaſticis, quia illius ſunt capaces, non autem laicis, qui incapaces ſunt, *cap.* 2. *de iud. cap. Tua* 25. *de decim.* vnde eſto Papa id laico concedere poſſit ſecundum probabiliorem opinionem, id autem facere non præſumitur, ſed ſpecialis delegatio neceſſaria eſt, propter inhabilitatem laici, quare cum nihil proſit abſolutio data à laico defectu iuriſdictionis, hæc opinio vti de re inutili reijcienda eſt, præterquam quod magis obeſt iuriſditioni Eccleſiaſticæ quatenus eam extendit ad laicos, quam proſit laico, cui non eſt proficua, ſed fruſtratoria, cum per Eccleſiam abſoluendus ſit ab excōmunicatione, vt fiat capax ſepulturæ, & Eccleſiæ ſuffragiorum, vt ex Rituali Pauli V. colligitur *in tit. de ſepulturis*.

Quæres 24. An quotidie celebrans numquam viſus confiteri, & habitus pro malo Sacerdote ſit ſuſpectus de hæreſi?

Reſp. Affirmatiuè, quia cum ſit in peccato, & celebret ſine præmiſſa confeſsione videtur tenere non eſſe neceſſarium præmittere confeſsionem Sacramentalem, oppoſitum tamen definitur 46
in Tridentino *ſeſſ.* 13. *can.* 11. his verbis. *Statuit, atque declarat ſancta ſynodus, illis quos conſcientia peccati mortalis grauat, quamtumcūq; etiam ſe contritos exiſtimēt, habita copia confeſſoris, neceſſario præmittendam eſſe confeſſionem Sacramentalem. Si quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter aſſerere, ſeu etiam publicè diſputando defendere præſumpſerit, eo ipſo excommunicatus exiſtat.* Requiritur autem, quod conſtet Sacerdotem quærelatum eſſe malæ vitę, ſi enim bonus eſt, & nihil cōtra ipſum opponatur, quo probetur ipsū celebraſſe in mortali peccato, nulla oritur ſuſpicio hęreſis, quia hæc fundatur in mala conſcientia Sacerdotis. Hæc autem ſuſpicio eliditur, ſi quærelatus probet ſe pluries confeſsionē ſuorum peccatorum præmiſiſſe antè celebrationem.

Quæres 25. An frangens ſigillum cō-

fessionis sit suspectus de hæresi?

47 *Resp.* Negaui *resolut.9. q.12.num.31.* quia Sacerdos reuelans quod in confessione audiuit nullum fidei articulum nec verbo, nec facto impugnat, ex quo reddatur suspectus de hæresi. Confirmatur, quia ex hoc præcisè non dicit licitam esse reuelationem cōfessionis, nec malè sentir de Sacramentis, licet huic Sacramento iniuriam inferat. Ita ex Moncesio Diana *part.4.tract.8.resolut.95* vbi de pœnis contra reuelantem confessionem, *& resolut.51.* de sigillo confessionis, latè hoc probat Carena *part.2.*

48 *tit.17.§.23.num.91.* Pœnis autem iuris plectitur regularis à suo superiori, clericus à suo Episcopo, nisi ille frangat sigillum in damnum secularis, cuius confessionem audiuit, quia tunc ab Episcopo suspendi potest à confessionibus.

Quæres 26. An confessarius, qui non vult absoluere pœnitentem, nisi sibi reuelet complicem, subijciatur Inquisitoribus.

49 *Resp.* Negatiuè, quia cogere pœnitentem sub ea conditione non est actus hæreticus, aut inducens suspicionem hæresis, quasi ex hoc intendat licitum esse infamare proximum, quod dicere hereticum est, si quidem manifestare complicem in confessione non est præcisè proximum infamare, sed necessariā circumstantiam aperire in confessione, vt integra sit. vt multis probaui *resolut.162.q.23.* Vide Dianam *resol. 49. de circumstant.* referentem doctores, ergo non subditur Inquisitoribus, Ita ex Villal. Diana *part.4.tract.8. resol. 97.* Carena *part.2. tit.17. num.93.*

Quæres 27. An non sumentes Sacrament. Pœnitentiæ, & Eucharistiæ semel in anno sint suspecti de hæresi? Negant Pegna, & Farinac. *quæst. 178. num.79.* Affirmant Royas *sing.98.num.6.* Zanch. *cap. 35. de heret. num.1. & 2.* quos citat Sanctar. de hæresi *cap. 41. dub. 3. num. 5.* Vide Dianam *part. 4. tract. 8. resolut.38.*

50 *Resp.* Iuxta *cap. Omnis 12. de pœnit.* qui in Paschate non confitetur, nec sacram recipit communionem si arceatur ab ingressu Ecclesiæ, & nihilominus nolit percipere ex Sacramenta, iudicatem suspectum de hęresi, ac proinde Inquisitorem contra eum procedere, non autem ante; illud probatur ex praxi Ecclesiæ, nam Parochi secundum edicta suorum Episcoporū singulis annis deferunt nomina eorum, qui in Paschate sacram communionem non receperunt, ergo hęc causa ad illos spectat vti Pastores animarum, & non ad Inquisitores. Si non obediunt, tunc Inquisitor super illos incipit habere ius, Tum quia, pręsumptionem pro se habet quod isti sint suspecti de hæresi, quia à communi fidelium vita deuiant. Tum quia, videntur spernere hæc Sacramenta tamquam sibi non necessaria, sed inutilia. Tum quia, illorum omissione præsumuntur negare nullam esse obligationem illa recipiendi, contra definitum in Tridentino *sess. 13. can.9.* illis 51 verbis: *Si quis negauerit, omnes, & singulos Christi fideles vtriusque sexus cum ad annos discretionis peruenerint teneri singulis annis saltem in Paschate ad communicandum iuxta præceptum sanctæ matris Ecclesiæ: Anathema sit.* Quod idem definitur de Sacramento Pœnitentiæ *sess. 14.* 52 *can.8. Si quis dixerit confessionem omniū peccatorum, qualem Ecclesia seruat, esse impossibilem, & traditionem humanam à pijs abolendam; aut ad eam non teneri omnes, & singulos vtriusque sexus Christi vtriusque sexus Christi fideles, iuxta magni Concilij Lateran. constitutionem semel in anno; & ob id suadendus esse Christi fidelibus, vt non confiteantur tempore Quadragesimæ; Anathema sit.* Qui igitur admonitus non vult hæc Sacramenta recipere subditur Inquisitoribus & ab illis interrogandus est super credulitate Sacramentorum, & necessitate, atque illorum obligatione quid sentiat, & iuxta responsionem expediendus. Neque excusatur allegās se esse indignum, & magnum peccatorem, quia ad Deum conuerti potest, se illi per Sacramenta reconciliando; neque illi prodest quo ad hoc inimicitia alterius, quia pacem, & amicitiam proximi quærere debet illi

par-

parcendo, si Christi fidelem, & seruum se tenet,

Quæres 28. An religiosi professi, & clerici in sacris constituti matrimonium contrahentes sint suspecti de hæresi?

53 *Resp*. Sunt vehementer suspecti de hæresi matrimonium contrahentes, etiã Societatis Iesu, qui vota biennij emiserunt. Idem dic de contrahentibus spõsalia; qui leuiter sunt suspecti de hæresi.

Prima pars, de suspicione probatur. Tum faciens opus malum ab hæreticis probatum, vt bonum, & licitum est vehementer de hæresi suspectus, quia præsumitur errare sicut errant ipsi hæretici; sed Religiosi, & clerici vxorem ducentes faciunt opus malum, & prohibitum sub excommunicatione latæ sententiæ in *Clem. de consang*. de qua vide *resolut*. 94. ergo de hæresi sunt suspecti vehemẽter, & præsumuntur sequi errores hæreticorum, qui reprobantes vota religiosorum asserunt impiè licitum illis esse ducere vxores. Tum quia, per attentatum matrimonium facto impugnant id, quod definitur *sess*. 24. *can*. 9. illis verbis: *Si quis*
54 *dixerit, clericos in sacris ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto; & oppositum nihil aliud esse, quam damnare matrimonium; posseque omnes matrimonium contrahere, qui non sentiunt, se castitatis, etiam si eam vouerint, habere donum; anathema sit, cum Deus id rectè petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id, quod possumus, tentari*. Igitur contra hunc canonem ducentes vxorem præsumuntur licere eis matrimonium, quod credere hæreticum est. Ita docent omnes cum Simanch. *tit*. 40. *de catholic. instit. à n*. 9. Pegna *par*. 2. *Direct. com*. 74. Decian. *lib*. 5. *cap*. 22. *num*. 40. Farinac. *q*. 183. *à n*. 72. cum illis Carena *par*. 2. *tit*. 17. §. 3. *n*. 10. siuè secreto, siuè palam matrimonium contractum fuerit, Diana *par*. 4. *tract*. 7. *Resolut*. 2. §. *Notandum*, hanc suspicionẽ vocat leuem, secundum morem S. Officij Hispaniæ.

Secunda pars, de religiosis Societatis
55
Iesu ex voto biennij constat ex eo, quod hoc illorum votum producit fere omnes illos effectus, quos votum solemne respectu aliorum Regularium, secundum Bullam incip. *Ascendente Domino*, Gregorij XIII. iuxta quod docet Sanchez *lib*. 7. *disp*. 25. *num*. 15. probantem illos esse verè religiosos, & *disp*. 48. *num*. 17. incidere in excommunicationem supradictam contra religiosos contrahentes matrimonium; & subsequens matrimonium per illos contractum esse irritum, *disp*. 26. *num*. 2. non tamen dirimi præcedens per vota biennij ex eodem *lib*. 5. *cap*. 1. *num*. 29. Vide Vasq. 1. 2. *disp*. 165. de his votis *cap*. 9. & 10. Nota tamen, quod professores votorum biennij non comprehendantur sub citato canone quo ad nullitatem matrimonij attentati, quia expresse loquitur de religiosis vouentibus solemniter castitatem, sed ex constitutione supradicta initum nuntiatur. De suspicione hæresi quo ad hos religiosos Societatis in terminis Carena *part*. 2. *tit*. 17. *num*. 10. §. *Ex quo*.

Tertia pars, de contrahentibus spon- 56
salia probatur, quia suspicio hæresis ex matrimonio religiosis prohibito fundatur in abusu huius Sacramenti, sed per sponsalia contracta religiosus præparatur, & disponitur ad huiusmodi abusum, ergo fit suspectus de hæresi, sunt enim futuri matrimonij promissio *cap. Nostrates* 3. 30. *q*. 5. & volens antecedens intendit velle eius consequens ab eo necessario dependens, ex vulgatis iuribus: Verum quidem est, quod hæc suspicio non est vehemens, quia sponsalia non sunt Sacramenta, sed tantum leuis, in quantum sponsalia disponunt ad huiusmodi abusum.

Quæres 29. An vxoratus recipiens ordines fiat suspectus de hæresi? Carena *par*. 2. *tit*. 17. *num*. 12. cum Simanch. *de catholic. instit. tit*. 40. *num*. 14. Farin. *q*. 183. *num*. 74. affirmat esse suspectum de hæresi, & esse puniendum ab Inquisitore ille, qui cum licentia, seu sine licentia vxoris promouetur ad ordines, modo non ingrediatur religionem, licet enim per extrauag. Ioann. 22. antiquam de voto,

de voto, alia pœna illi non imponatur, nisi quod non potest ministrare in ordinibus susceptis, neque ad alios ascendere, aut beneficium obtinere, tamen non prohibetur, quin puniri possit alia pœna maiori, sicut punitur, qui post sacros ordines ducit vxorem, ergo pari ratione puniendus est vxoratus, qui ordines recipit; parum enim refert, vtrum matrimonium antecedat, an sequatur, quandoquidem in vtroque casu par iniuria fit vtrique Sacramẽto, & cœlibatui clericorum. Quibus non obstantibus.

57 *Resp.* Vxoratus viuente vxore promotus etiam sine illius licentia ad ordines quoque sacros licet peccet mortaliter, non tamen est suspectus de hæresi. Probatur, quia quando recipit ordines de licẽtia vxoris bene facit, transit enim de statu coniugali sine eius destructione ad statum clericalem meliorem, & perfectiorem, quod iura *cap. Coniugatus, de conuers. coniugat.* non prohibent, ergo ex hoc capite nulla potest oriri suspicio hæresis, quæ tantum ex facto illicito deducitur, qualo non est hoc, quod iuta, & doctores concedunt, cum quibus est Sanch. *lib. 7. disp. 38.* Quando pariter recipit otdines sine licentia, & beneplacito vxotis, quod prohibitum est ex citato capite, & extrauag. licet mortalis peccati reus sit ob iniuriam factam vxori suæ, cui de iure præiudicium afferre non potest, nec debet quo ad consortium coniugale, cum sine illa vouere continentiam non valeat, quia non ipse, sed vxor corporis illius potestatem habet secundum Apostolum, non ideo tamen infert iniuriam Sacramentis matrimonij, aut ordinis, quia non est contra fidẽ, quod in eodem repetiri possint hæc duo Sacramẽta debito ordine, nimirũ, quod ordo subsequatur matrimoniũ, nõ matrimoniũ ordinẽ iuxta dicta præc. *q. 28. §. Prima pars*, ex definitione Tridẽt. prohibentis gradum ab ordine sacro ad matrimonium, non à matrimonio ad ordinem, neque continentia ordini sacro adnexa obest ipsi ordini, de cuius ratione est, neque eidem matrimonio, quod illi nõ repugnat, vt constat in matrimonio tantum rato, & constante sine copula, iniuria igitur se tantum tenet ex parte vxoris, cuius ius læditur per maritum recipientem ordines sine illius licẽtia, quod nullatenus arguit suspicionem hæresis. Ex his igitur patet responsio ad rationem aduersariorum dictis Sacramentis non fieri iniuriam, sed tantum vxori, cui affertur præiudicium quoad copulam. Nec obstat, quod si cogatur vxoratus ordinatus etiam in sacris redire ad consortium coniugale, et reddere debitum teneatur vxori potenti, ex quo videtur facere iniuriam ordini sacro habenti adnexam continentiam: Quia ex hoc non facit iniuriam ordini, non enim petit, sed tantum reddit, quod alteri debet. Adde, quod ex hoc sequeretur clericos luxuriãtes esse de hæresi suspectos, quod tamen nullus asserit; neque hoc idem de vxorato dicendum est, qui alteri inseruit ex debito, & non ex voluntate luxuriandi.

Quæres 30. An delictum Poligamiæ, quo abusus Saccamenti matrimonij contingit, sit casus Inquisitionis?

Notandum est Poligamiam esse plutalitatem vxorum, quæ contingere potest duobus modis. Primò, cum quis successiuè plutes ducit vxores, vnam nimirum post mortem alterius; & hoc esse licitum de fide ctedendum est, cum expresse reperiatur in Sacra Scriptura, *1. Corinth. cap. 6. num. 39. Si dormieris vir eius, cui vult, nubat, tantum in Domino. Epist. 1. ad Timoth. cap. 5. num. 14. Volo iuniores viduas nubere.* Contra hæresim Montanistarum, & Nouatianorum, qui damnarunt impiè secundas nuptias, prout referunt D. August. *lib. de hæresib. cap. 26.* Theodoret. *lib. 3. de fabulis hæretic.* contra quos est Concil. Nicœnum *can. 8.* & in Iure Canonico *tit. de secundis nuptijs*, vbi abrogantur leges ciuiles, quę notabant infamia mulieres nubentes infra annum viduitatis. Ratio prædictorum est, qnia matrimonium institutum fuit in remedium concupiscentiæ, cuius stimulis maximè agitantur vidui, & viduæ, alias experti illius ardorem. Vide in 4. sentent. *dist. 42.* D. Thom. *par. 3. q. 63.* 58

*q.*63. Potest igitur viduus, & vidua successiuè ducere plures coniuges sine vlla definitione. Secundæ autem nuptiæ, & subsequentes sũt verè, & propriè Sacramentum sicut & primum matrimoniũ, quia in his adsunt omnia requisita ad Sacramentum; primæ benedicuntur, nõ secundæ, quia ad has prima extenditur, *cap. Vir autem, de secund. nupt.* De hac Poligamia licita hic agendum non est, cum ex ea nullus sequatur abusus Sacramenti, sed tantum ex alia, de qua agendum est.

59 Secundò, igitur modo contingit Poligamia, quando idem vir simul habet plures vxores viuentes, quod illicitum est, & prohibitum iure naturali, vt colligitur ex *cap. Gaudemus* 8. *de diuort.* ibi: *Nec vlli vnquam licuit simul plures vxores habere, nisi cui fuit diuina reuelatione concessum*, ibi omnes Canonistæ, Theologi in 4. *dist.* 33. D. Thom. *par.* 3. *q.* 65. Becan. *cap.* 45. *de Sacram. q.* 2. Carena *par.* 2. *tit.* 5. §. *Primus*, aliquid autem tripliciter est contra ius naturæ, primò, si

60 includat intrinsecè, & in se malitiam, vt odium Dei, peccatum contra naturam; hæc, & similia, ita in se sunt mala, vt nec Deus dispensare valeat, cum simpliciter repugnent diuinæ omnipotentię, & eius infinitæ bonitati; secundò, aliquid dicitur malum ratione adiuncti, vt copula habita cum fœmina ante matrimoniũ, post vero sit licita, quia vtitur re sua; itẽ aliquid dicitur malum ratione periculi peccandi contra naturam, sic Sacerdoti prohibitum est iure naturæ cohabitare cum mulieribus iuuenibus extraneis. Poligamia non est prohibita iure naturę primo modo, cum copula simpliciter, & omnibus modis spectata non sit de se, & intrinsecè mala, sed tantum secundo modo rationes adiuncti, nam homo, qui per primum matrimoniũ vsum sui corporis tradidit vni fœminæ, non potest eiusdem sui corporis dominium tradere alteri, cum non amplius sit Dominus, ideo pluralitas vxorum iure naturæ secundario prohibita est; Deus autem cũ

61 sit omnium dominus absolutus, ac proinde corporis cuiuslibet iuri, poterit per dispensationem corpus vni proprium communicare pluribus, vt exemplo huius habemus ex sacris literis, nam Abraham duas habuit simul vxores Saram, & Agar, Iacob, quatuor Liam, & Rachelem, & earum ancillas Zelpham Liæ, & Balam Rachelis, *Genes. cap.* 30. & hoc contigit ex diuina dispensatione propter primarium finem matrimonij, qui est procreatio filiorum; vnde ex hoc principale fine deducitur esse prohibitum iure naturali simpliciter pluralitatem virorũ respectu vnius vxoris, id enim directè est 62
oppositum productioni prolis, commixtio enim plurium seminum diuersorũ virorum cum eadem fœmina conuersantium inficit prolem, & fœminam reddit infœcundam, vt patet experientia in meretricibus quæ, vt plurimum carent prole. His notatis.

Resp. Delictum Poligamiæ spectat ad 63
Inquisitionis officium priuatiuè ad forũ laicum. Vtrumque docent doctores citati à Farinac. *q.* 178. *num.* 71. Scaccia *lib.* 1. *de iudicijs cap.* 12. *n.* 55. Campan. *in diuers. iuris canon. Rubr.* 1. *num.* 46. ex illis Carena *par.* 2. *tit.* 5. *num.* 20. contra Simancham *de Catholic. instit. tit.* 40. *de Matrim.* vbi ait hoc delictum relinqui puniendum iudicibus ordinarijs, quando delinquens excusatur à suspicione, vt si putauit primam vxorem mortuam fuisse, vel prius matrimonium non tenere; & Genuensem, qui *cap.* 68. *num.* 12. dixit Poligamiã esse mixti foris sed stãdũ est cum primis, & probatur. Tũ quia, Poligamia ex genere suo includit suspicionẽ heresim, qui enim vnã habet vxorẽ, & secundã ducit, hoc facto impugnat, quod Tridentinum definiuit de fide credendum, nimirum non licere habere duas vxores, dicit enim *sess.* 24. *can.* 2. *Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere vxores, & hoc nulla lege diuina esse prohibitum; anathema sit.* ergo qui de facto plures habet vxores suspectus est, quod credat licere plures habere vxores; sed delictum adnexam habens suspicionem heresis spectat tantum ad officium S. Inquisitionis, ergo & Poligamia, quæ huiusmodi suspicionem adiunctam habet.

Tum

. Tum quia causa Poligamię expediri nō potest, nisi iudici constet de validitate aut inualiditate matrimonijs, sed id spectat ad sanctum officium, ergo, & causa Poligamiæ.

Quæres 31. An Poligamus suspectus sit de hæresi vehementer, an leuiter?

Resp. Vehementer, quod probatur,
64 Tum quia, regulariter abusus Sacramētorum infertur vehementem suspicionē hæresis. Tum quia, faciens aliquid malum, quod pro bono habetur apud hæreticos, & infideles, habetur pro suspecto vehementer de hæresi; sed hæretici tenent licitum esse ducere plures vxores viuentes, cuiusmodi sunt Maumetus, Anabatistæ, Luterus, & alij, ergo qui illas ducit facit se suspectum vehementer de hæresi. Tum quia, faciens opera, per quæ recedit à communi vita, & conuersatione fidelium est vehementer suspectus de hæresi, vt colligitur *ex cap. Excommunicamus* §. *Adijcimus de hæret.* sed ducens duas vxores recedit à communi hominum fidelium consuetudine & vita, ergo reddit se vehementer suspectum de hæresi. Ita Piasec. in praxi *par.* 2. *cap.* 4. *art.* 6. *n.* 9. Genuens. *cap.* 18. *n.* ex Pegna Bariola *v. vxor.* Farinac. *q.* 178 *num.* 68. testatur ita obseruari in supremo Tribunali, cum alijs Carena *part.* 2. *tit.* 5. *num.* 58. contra Simancham Gutier. & alios, qui sequuntur praxim Tribunalis Hispanici, quod iudicat istos solum leuiter suspectos de hæresi, vt notat Diana *part.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 4. §. *Igitur*. Deducitur ex his Poligamum debere de vehementi abiurare; quia taliter suspectus est in Tribunalibus Italiæ.

Quæres 32. An qui secundam matrimonium contraxit, sed secundum vxorem non cognouit sit de hæresi suspectus, ac proinde subiectus Inquisitoribus?

65 *Resp.* Affirmatiuè, quia matrimoniū ad sui essentiam non requirit copulam, ergo tam Poligamus est nō consumans secundam matrimonium, quam ille, qui copulam habuit cum secunda vxore viuente prima; sed iste subditur Inquisitoribus, ergo & ille. Ita Sousa *lib.* 1. *c.* 35 *num.* 5. Farinac. *q.* 140. *num.* 24. & 30. alij cum Diana *part.* 4. *tract.* 7. *resol.* 4. §. *Notandum*.

Quæres 33. An si contrahat palam sit æque suspectus ac ille, qui clam ducit secundam vxorem? Ratio dubitandi est, quia palam, & publicæ facta censentur bona, & licita sicut è contra dicta, & facta occultè inducunt suspicionem, secundum D. Bernard. ad Eugen. Papā illis verbis. *Tibi constituas regulam, vt omnem, qui palam veretur dicere, quod in auribus locutus est, suspectum habeas.* Occultè igitur facta inducunt suspicionem *cap. Vt nostrum, vt Eccles. benef.* consequenter ducens vxorem secundam publicè non videtur culpandi sicut ille, qui clam contrahit secundas nuptias.

Resp. Siuè occultè, siue publicè quis 66
secundam ducat vxorem, prima viuente semper de hæresi suspectus est, & quia in vtroque casu contingit abusus Sacramenti; & quia hæresis committitur tam publicè, quam occultè ex Glos. in Clem. 1. *de hæret.* Ita Farinac. *q.* 178. *n.* 70 cum alijs Carena *part.* 2. *tit.* 5. *num.* 16. & ex his patet ad rationem dubitandi, nam etiam in publicè factis præsumitur dolus, & malitia, immò à fortiori, quādo sunt maleficia, quia male agens coram alijs videtur hac publicitate tegere delictum, maxime, quando factum potest esse bonum, vt ducere vxorem. Sed prædicta distinctio contrahendi matrimonium clam, aut palam post Tridentinum non habet locum, cum matrimonium publicè semper celebrari debeat.

Quæres 34. An ille, qui secūdo contrahit matrimonium ex eo, quod credit primum esse nullum, sit reus Poligamiæ, & officij sanctæ Inquisitionis? Farinac. *q.* 178. *num.* 71. negat, quando nullitas est notoria, vtique vero quando non est notoria, quam sequitur Carena *part.* 2. *tit.* 5. *num.* 31.

Resp. Subditur Inquisitori siue nulli- 67
tas sit patens, siue non, modo nondum sit declarata legitimè ab Ecclesia, quia legitimè constat de duplici matrimonio in facie Ecclesiæ celebrato, & de nullitate

tate primi nondum viridicè constat, ergo iste casus sui ...tur simpliciter Inquisitoribus, quibus constare debet in suo foro de nullitate primi matrimonij, sicut eidem constat de duplici matrimonio celebrato in facie Ecclesiæ. Inquisitor autem impune dimittit quærelatum, quando probauit nullitatem prioris matrimonij, quia verè sibi constat, hunc non esse Poligamum. Distinctio allata à Farinac. solum prodest respectu denũtiatoris, qui si sibi certo constet nullitas prioris matrimonij, non tenetur hunc quærelare, quia verè non est Poligamus.

Sed quid dicendum, quando secun-
68 dum matrimonium contractum prætextu nullitatis prioris est nullum? Ad huc subditur, sicut & in præcedenti casu, quia constat de duplici matrimonio publicè, non autem de nullitate ea ratione, & modo, quibus notũ est duplex matrimonium, ergo iuridicè probanda est nullitas alterius, vt constet an vir ille sit Poligamus nec ne; hæc autem causa est S. Officij, ergo est casus Inquisitionis. Ita Carena *part.2. tit.5. nu.31. §. In qua re*, quod verum dicit, licet secundo contrahens etiam nullitet protestaretur, quod per quæcumque non intendit illud contrahere, si primum tenet.

Quæres 35. Habens legitimam vxorem, & postea propria authoritate sine præsentia Parochi, & duorum testium contra decretum Concilij ducens secũdam, quam intendit esse suam vxorem sicut primam, sit Poligamus, ac si in facie Ecclesię secundam duxisset, sicut contraxit cum prima?

Resp. Affirmatiuè, quia habet duas
69 vxores, nec obstat, quod secundum matrimonium non sit factum iuxta Tridentini Decretum, quia cum in Poligamia secundum semper sit nullum, constante primo ex impedimento Ligaminis, parum refert, quod sit celebratum coram Parocho, & testibus, cum ex hoc non fiat validum, obstante semper Ligamine, quare ex duplici capite hoc posterius erit nullum, ex impedimento absentiæ nimirum Parochi, & testium, atque Ligaminis.

Quæres 36. An qui in facie Ecclesiæ per testes probauit mortem prioris vxoris, puniendus sit vt Poligamus, si postea reperiatur viuere priorem vxorem? Simanch. *Cathol. institut. tit.40. de Matrim. num.3.* cum eo Gutiet. *lib.2. q.8. num.3.* tenent, coniugem ob longam alterius absentiam probabiliter putantem alterum esse mortuum, posse cum alio contrahere; quod si postea inueniatur viuere, non esse puniendum per Inquisitorem, quia bona fide contraxit, vndè de hæresi non est infamandus.

Resp. Subditur Inquisitoribus, Tum quia, probata prioris vxoris existentia, 70
præsumitur subornasse testes falsos in sui fauorem, ac proinde non ignorare priorem vxorem viuere. Tum quia, videtur cum dolo contraxisse secundũ matrimonium inducendo falsos testes. Tum quia, ex constantia prioris matrimonij euacuatur bona fides.

Quod dicunt Simanch. & Gutier. non videtur habere locum, quia sine testibus nullis viduis, aut incognitis conceditur matrimonium, nisi prius concludenter probata libertate cupientium contrahere matrimonium. Et ad hoc manauit quædam formula examinandi testes producta à Sacra Congregatione, quam reposui *tom.3. Resolut.106. q.35.* vbi late dixi quomodo probãda sit mors coniugis absentis, iuxta *cap. In præsentia 19. de sponsal. cap. Dominus 2. de secundis nupt.* Quare si non fuit probata mors alterius coniugis absentis, certum est, superstitem non dici bona fide contraxisse secundum matrimonium, non obstante longa alterius absentia, quia dolus, & malitia excludunt bonã fidem, qui præsumitur adesse in hoc casu, nam dolosus præsumitur non faciens quod de iure facere tenetur, *ex cap. Innotuit, de elect.* vbi Abbas *num.9. 21. & 22.* & in dolo dicitur esse, qui non vult facere id, ad quod scit se teneri, *l. Dolus 44. Mand.* Demum iste dicitur male effe-

ctus ad Sacramentum matrimonij, ad quod accedit non bene præuidendo, an prior coniux sit mortuus.

71 An autem Parochus, qui sine testibus aut cum testibus probantibus mortem absentis coniugis, sed non secundum Instructionem Eminentiss. Cardinalium, de qua supra, coniunxit in matrimoniū iam vxoratum, puniri possit ab Inquisitore? Dic quod sic, quia & ipse particeps fuit delicti Poligamiæ, agentes enim & consentientes pari pœna puniuntur, vnde parentes filiæ consulentes secundas nuptias puniuntur secundum Mouram citatum à Diana *part.4. tract.7. resolut.4* §. *Notaudum*, & Carena *part.2. tit 5. n.29* §. *Quinimmo*, refert quemdam Parochū negligentem punitum fuisse ex ordine S. Congregationis.

Quæres 37. An dicta de Poligamo plurium vxorum locum habeant in Paligama plurimum virorum?

72 *Resp.* Affirmatiuè, quia militant omnes illæ rationes, quæ adductæ fuerunt contra Poligamum, & in hoc nulla difficultas, cum abusus Sacramenti contingere possit tam ex parte mulieris, quam viri.

Quæres 38. An alter coniugum ignorans Poligamiam alterius subdatur Inquisitoribus, sicut ille, seu illa, qui scit se habere vxorem vel quæ scit, se habere maritum?

73 *Resp.* Negatiuè, quia ita ignorans nō fuit abusus Sacramento matrimonij, sed tantum alter. Ita Sousa *lib.1. cap.35. n.9* Arsenale *part.9. assert.46.* Carena *part.2. tit. 5. num.48.*

Quæres 39. An habens vxorem viuentem subdatur Inquisitoribus vti suspectus de hæresi si contrahat sponsalia cum alia fœmina? Negat Aloysius Ricius in praxi *resolut.373.* quia aliud est matrimonium, aliud sponsalia, & ex diuersis non fit illatio in odiosis. Sousa *lib.1. cap.35. nu.6.* eiusdem est opionis, & pro se citat Farinac. *q.140. nu.27.* & Albertin. *q.23. num.10.* Quibus non obstantibus.

74 *Resp.* Iste est de hæresi leuiter suspectus, & ideo subditur Inquisitoribus. Illud suadetur, quia habens simul duas vxores est vehementer suspectus de hæresi, ex probatis hic *q. 31.* ergo habens vnam, & se disponens per sponsalia ad secundam erit leuiter tantum suspectus, ex eo; quod actu non abutitur Sacramento, sed tantum se disponit ad illius abusum, vt docet Carena *par.2. tit. 5 num.60.* Hinc deducitur, quod ita sponsalia contrahens subditur Inquisitioni, quod amplius suadetur. Tum quia, ex eodem motiuo ne sequatur abusus Sacramenti prohibetur celebratio sponsalium ab vxorato, quo pluralitas matrimonij, ergo vterque casus subditur Inquisitioni. Tum quia, ab eodem iudice punitur actus attentatus, & consummatus ex probatis *cap.18. quæst.21.* & hic *q.10.* in fine §. *Idem.* Ita alijs citatis suadet multis Carena *part.2. tit. 5. num.33. ad 47.* Ad rationem aduersariorum dicitur, & si sponsalia, & matrimonium in multis differant, sunt tamen idem in ratione effectus, quatenus ex vtroque oritur suspicio hæresis. Nihilominus si probet sponsalia se contraxisse cum pacto expresso non contrahendi nisi post mortem alterius coniugis, tunc nō subditur Inquisitioni.

Quæres 40. Quomodo probetur Poligamia ex duplici matrimonio? Inquisitor antequam deueniat ad capturam quærelati Poligami, duo per fiscum probanda sunt, duplex matrimonium, & superuiuentia prioris vxoris tempore celebrati secundi matrimonij, vt notat Diana *par.4. tract.7. resolut.4.* §. *Notandum* Carena *part.2. tit.5. num.52.*

Resp. Poligamia duobus modis probari potest, primo, per fidem authenticā desumptam ex libris Parochorum, in quibus describuntur matrimonia celebrata, illorum enim libri legitimè probant, vnde illis standum est, Mascard. 76
de probat. vol.2. consil.672. Caputaque *part.1. decis.314.* M. Anton. *lib.1. resolut. fin. casu 33.* Rota Rom. *vol. 2. decis. 340.* Carena *parte 2. tit. 5. numer. 52.* vbi citat Nicolaum à Ianua *lib. 5. de*

scrip-

*scriptura priuata tit. de lib. pleban-quæst.*6
Aloysium Riccium in praxi fori Episc.
*de matrim. resolut.*218. Secundò, si li-
bri desunt, aut in remotis, probari pos-
sunt per testes, qui debent esse duo
omni exceptione maiores, probant au-
tem non solum deponentes se vidisse
illos contrahere in facie Ecclesiæ coram
Parocho, & testibus, verum etiam
asserentes ab illo quærelato talem mu-
lierem pro vxore habitam esse, & cum
ea cohabitasse, sicut facit quilibet ma-
ritatus cum sua vxore, &c. Probatur
77 similiter per instrumentum dotale;
item per fidem baptismalem, in qua
exprimitur baptizatus esse filius vtriusque
que vti iugalium, &c. Sponsalia verò
probantur, vel per personas, quæ inter-
fuerunt, vel per instrumentum pro-
missæ dotis, vel per denuntiationes in
Ecclesia factas, &c. Probatis duobus
matrimonijs superest probandum,
quod tempore celebrationis, secundi
matrimonij superuiuens erat prima
vxor, in hoc enim potissimum atten-
ditur Poligamia, nimirum, quod du-
xerit secundam vxorem viuente adhuc
prima, probatio autem hæc facienda
est per testes legitimos, qui deponant
se talem mulierem coniugatam vidisse
viuere post celebrationem secundi ma-
trimonij. Ita Carena *par.* 2. *tit.* 5. *num.* 5.
Sousa *lib.* 1. *cap.* 35. *num.* 22. Duo igitur
probanda sunt, duplex matrimonium,
& superuiuentia primæ vxoris, dum
reus secundum celebrauit matrimo-
nium, aliter carcerandus non est, & si
reperitur in carceribus ex haccausa di-
mittitur liber.
78 Sed quid agēdum, quando per libros
Parochorum, vel per instrumenta dota-
lia non probatur duplex matrimonium,
& vnicus est tantum testis probans pri-
mum matrimonium, & superuiuentiam
vxoris tempore secundi matrimonij? In
eo casu si reus neget primum matrimo-
nium, aut superuiuentiam vxoris tortu-
ra subijciendus est, & si adhuc perma-
nent in negatiua matrimonij, dimitten-
dus est, si nihil aliud contra ipsum ob-
stat, quia per torturam rigorosam eua-
cuauit probationem illius vnici testis;
quod si fateatur primum matrimoniū,
sed neget superuiuentiam vxoris primæ,
tunc tenetur illius mortem probare,
contigisse ante celebrationem secundi
matrimonij, nec vnicus sufficit testis, sed
duo necessarij sunt omni exceptione
maiores ad elidendum dictum prioris
testis fauore fisci contra prætensum reū
producti.

Queres 41. Quibus pœnis plectendi
sunt Poligami?

Resp. Qui secundam duxit vxorem 79
solet damnari ad remum per quinquen-
nium, qui plures duobus ad septenniū,
vel etiam decennium, Si vsus fuit testi-
bus falsis ab eo inductis ea pœna proro-
gatur ad biennium, vel vltra. Pœna hæc
nobilibus commutatur in carcerem, &
pecuniam, & alijs salutaribus pœnis [de
more plectuntur. Mulieres huius deli-
cti culpabiles fustigantur, & carceribus
mancipantur, alijsque pœnis affligun-
tur, de quibus doctores allegati per Dia-
nam *par.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 4. Carena
par. 2. *tit.* 5. *num.* 61. Sousa *lib.* 1. *cap.* 35.
num. 19. & 20.

Queres 42. An testes falsi in deposi-
tione, quod prima vxor sit mortua, vel
quod homo sit liber ab vxore, facta co-
ram Episcopo, puniri possint ab Inquisi-
tore, quando sibi constat, illos falsum
dixisse?

Resp. Affirmatiuè, quia testes errauer- 80
runt in casu Poligamiæ, immò fuerunt
causa necessaria Poligamiæ, sine quibus
vir non contraxisset secundum matri-
monium, ergo tamquam causa huius
delicti, puniri possunt ab Inquisitore, ad
quem spectat punitio Poligamiæ in om-
nium sententia. Ita decisum refert Ca-
rena *par.* 2. *tit.* 5. *num.* 67. Vbi proponit 81
difficultatem circa testem negantem se
ita deposuisse coram Notario, vt in eius
processu manet scriptum, & respondet
id nihil prodesse testi, quando suum di-
ctum subscripsit; quod si non subscripsit,
& res acta fuit coram solo Notario & nō
præsente Vicario Generali, prout requi-

rit Instructio Eminent. quam retuli *resolut.* 106. *q.* 35. cum res dubia sit, an Notarius falsum scripserit, an testis illud deposuerit, cum non magis vni, quam alteri credendum sit, adhuc locus poenæ non erit contra testem, sed vlterius procedendum est, & inuestigandum quis auctor fuerit falsitatis per Inquisitorem, iuxta ibidem dicta.

CAPVT

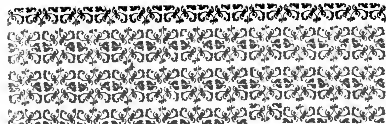

CAP. VIGESIM. III.

DE SOLICITATIONE IN CONFESSIONE.

SVMMARIVM.

1 *Solicitatio eſt citatio ſolius à ſolo.*
2 *Paulus IV. primus ſubiecit Inquiſitoribus Hiſpanis.*
3 *Decretum Clementis Bullarum declaratiuum.*
4 *Regulares non cognoſcunt delictum ſolicitationis.*
5 *Paulus V. comprehendit colloquia facta in confeſſionali extra confeſſionem.*
6 *Bulla Pij IV. & Gregorij XV.*
7 *Epiſcopis non fuit ſublata facultas per Bullam Pij IV.*
8 *In quo differant Bullæ inter ſe.*
9 *Bullæ ſunt odioſæ.*
10 *Definitio eſt ſermo diciſiuum plurium quæſtionum.*
11 *Reſtrîtur caſus ſolicitationis ex Bulla.*
12 *Solicitatio definitur.*
13 *Verba quæ exprimant ſolicitationem.*
14 *Signa ſolicitationis.*
15 *Pænitens horum ſignorum cognitionem habere debet.*
16 *Quodlibet ſignum ſufficit ad prouocationem.*
17 *Sola prouocatio ſufficit ſine effectu.*
18 Perſonæ quæcumque *hæc particula explicatur.*
19 *Perſona comprehendit vtrumque ſexũ.*
20 *Maſculi comprehenduntur tantum ſub Gregoriana.*
21 *Lex pœnalis non extenditur de caſu ad caſum.*
22 *In ea ſtat pro ratione voluntas.*
23 Ad inhoneſta.
24 *Venerei actus cur inhoneſti vocantur.*
25 *Solicitatio ad alia non habet locum.*
26 *Edictorum verba nonnulla exponũtur.*
27 Siuè inter ſe, ſiuè cũ alijs *exponitur.*
28 Quomodolibet *quid importet.*
29 *Mandans ſolicitationem non ſubditur.*
30 *Leges pœnales de faciente non includunt mandantem.*
31 *Mandare non eſt propriè facere.*
32 *Mandans acceſſorie punitur cum faciente.*
33 In actu Sacramentalis confeſſionis. *Excluduntur alia Sacramenta.*
34 *Quare excludantur.*
35 *Solicitatio contingit ante, vel poſt immediatè.*
36 *Immediatè, & incontinenti ſunt idem.*
37 *An locum habeat ſolicitatio immediata in Bullis antiquis.*

38 Siuè

107 *Sin-*

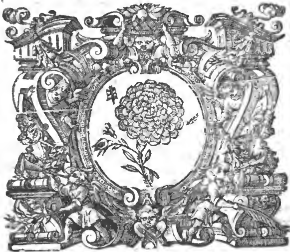

CAPVT

CAP. VIGESIM. III.

DE SOLICITATIONE IN CONFESSIONE.

1 OLICITATIO ex vi vocis idē est, quod citatio solius à solo facta ad aliquid agendum, si illud est bonum, solicitatio pertinet ad prudētiam, si malum, spectat ad vitium eius speciei, ad quod solicitatus instigatur, ex D. Thoma 2.2. *q.*47. *art.*9. Dixi (citatio solius à solo facta) adde, ad venena, ad rē præsentem, quia huiusmodi actus venerei attentari, & fieri solent à solo cum sola, sic dictante verecundia, quæ cum huiusmodi actibus inhonestis coniuncta est, vti specialis imperfectio huius peccati. Solicitare igitur, ad propositū, est procurare, inquietare, perturbare, allicere, inducere, impellere, rogare, instigare, & inuitare verbis, precibus, muneribus, promissionibus, vel quouis alio modo pœnitentem ad actus venereos. Sed accedamus ad quæstiones more solito.

Quæres 1. An, & quandonam hoc vitium Solicitationis incœperit esse sub iudicio Inquisitorum?

Resp. Primus omnium, qui supposuit 2
Inquisitoribus solicitantes in confessione fuit Paulus IV. qui obijt anno 1559, 18. Augusti; deinde Pius IV. in sua Bulla incip. *Cū sicut nuper.* directa ad Archiep. Hispal. in Regnis Hispaniarum, quæ inseritur in sequenti Gregorij XV. Postea Clemens VIII. prædictas Bullas vtrius- 3
que Papæ confirmauit suo Decreto incip. *Per hoc præsens*, & infra. *In negotijs S. Inquisitionis Hispaniarum super literis felicis record. Pij Papæ IV. & Pauli IV. facultatis procedendi contra Presbyteros seculares, & regulares in Sacramento Pœnitentiæ, seu in actu confessionis Sacramentalis solicitantes mulieres pœnitentes ad impudicitiam, seu peccata carnis Inquisitori*

tori

tori generali Hispaniarum alias concessę, an priuatiue, vel cumulatiue quo ad superiores Regularium dicta inquisitio contra huiusmodi delinquentes procedere possit? Sanctissimus D. N. re diligenter, & mature considerata auctoritate sua Apostolica declarauit, & decreuit, declarat, & decernit circa huiusmodi facultatem procedendi, nihil esse attendandum, aut innouandum, sed inquisitionem prędicta in omnibus Regnis, & Prouincijs sibi subiectis ea iudicialiter vti posse, & debere, sicut in alijs causis ad Sanctissimum Inquisitionis officium perti-
4 *nentibus, vt hactenus fecit etiam priuatiue ad Superiores Regularium cuiusuis ordinis, & Congregationis, etiamsi Mendicantium existant. Ipsique Regulares non eximi ab onere, deferendi, seu denuntiandi huiusmodi delinquentes eidem sancto officio quemadmodum in alijs casibus, & causis sanctæ Inquisitionis, in quibus alij Christifideles de iure tenentur, sed ad ipsum, sicut alios teneri, & obligatos esse; Et ita Sanctitas sua declarauit, & decreuit, perpetuo seruandum esse statuit, omni meliori modo, & forma, quibus poterit, & debet.* Paulus V. pro Regnis Portugalliæ, & Algarbiorum dictam constitutionē Pij IV quamuis de ea nullam faciat mentionē, eisdem pœnitus verbis, & sensu direxit ad Inquisitorem Generalem prædicatorum locorum, vnde quidquid dicitur de Bulla Pij IV. intelligendum erit de hac Pauli V. cum ambæ sint eadem, & ipsissima. Sub dicto Pontifice emanauit sub die 10. Iulij 1614. hoc Decretum.
5 *Facta relatione quod multi confessarij tractant cū mulieribus in confessionali extra occasionē confessionis de rebus inhonestis, sanctissimè decreuit, vt contra huiusmodi confessarios procedatur in sācto officio, de qua infra sub nu. 51.* Demū Gregorius XV. innouando Bullam Pij IV. edidit sequentē Bullam ampliando, & extendendo illam Pij IV. quod ad materiam, personas, & loca vt in ea videre est sequentis tenoris.

6 *I. Vniuersi Dominici gregis curam, quamquam immeriti, cœlesti dispositione gerentes, sedulò inuigilare tenemur, vt ab omnibus prauis contagijs conseruetur immunis, multoque maiori studio prouidere, vt omnis pestis ab ijs auertatur, quibus alios sanandi officium est commissum, ne quod Euangelica scripta nos admonent, sale infatuato non sit in quo saliatur, & ad nihilum prosit vltra, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.*

II. Quoniam autem à Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris quibusdam in locis prouisum fuit, vt impium, ac nefandum scelus, quod non solùm inter Christifideles non esse, sed nec etiam nominari debet procul ab ijs arceatur, videlicet vt aliquis Sacerdos ad sacras audiendas confessiones deputatus, Sacrosancto Pœnitentiæ Sacramento, sollicitando pœnitentes ad turpia abutatur, ac pro medicina venenum, pro pane aspidem porrigat, & ex cœlesti medico infernalis veneficus, ex parte spirituali proditor execrabilis animarum reddatur: idcirco Nos ea, quæ his perniciosissimis Diaboli insidijs arcendis certis locis salubriter constituta sunt, vt nullibi desiderentur, quantum ex alto conceditur, prouiden. duximus. Aliàs siquidem à fel. rec. Pio Papa IV. prædecessore nostro emanarunt literę tenoris subsequentis, videlicet.

III. Pius Papa IV. Venerabili Fratri Archiepiscopo Hispalen. in Regnis Hispaniarum hereticæ prauitatis Inquisitori Generali. Cum sicut nuper, non sine animi nostri molestia, accepimus diuersi Sacerdotes in Regnis Hispaniarum, atque etiam in eorum Ciuitatibus, & Diœcesibus, curā animarum habentes, siue eam pro alijs exercentes, aut aliàs audiendis confessionibus pœnitentium deputati in tantam proruperint iniquitatem, vt Sacramento Pœnitentiæ in actu audiendi confessiones abutantur, nec illi, & qui id instituit Domino Deo, & Saluatori nostro IESV CHRISTO iniuriam facere vereantur, mulieres videlicet, pœnitentes ad actus inhonestos, dum earum audiunt confessiones, alliciendo, & prouocādo seu allicere & prouocare tentando, & procurando, ac loco earum per Sacramentū huiusmodi Creatori nostro recōciliationis grauiori peccatorū mole eas onerando, & in manibus Diaboli tradendo, in Diuinæ Maiestatis offensam, & animarū perniciē, Christifidelium scandalum non modicum.

IV. Nos in animum inducere nequeun-

tes, quòd qui de Fide Catholica rectè sentiunt, Sacramentis in Ecclesia Dei institutis abutantur, aut illis iniuriam faciant, Fraternitati tuę, de cuius eximia pietate, virtute, atque doctrina plurimum in Domino confidimus, per præsentes committimus, & mandamus, quatenus per te, vel per alium, seu alios à te deputandum, seu deputandos contra omnes, & singulos Sacerdotes dictorum Regnorum, ac illarum Ciuitatum, & Diœcesum de præmissis quomodolibet diffamatos, tam seculares, quàm quorumuis etiam exemptorum, ac Sedi Apostolicæ immediate subiectorum Ordinum Regulares cuiuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis conditionis, & præeminentiæ existāt, tam super præmissis, quàm super Fide Catholica, & quid de ea sentiant, diligenter inquiras, & iuxta facultatum tibi contra hereticos, aut de heresi quouis modo suspectos à Sede Apostolica concessarum continentiam, & tenorem procedas, ac culpabiles repertos iuxta excessum suorum qualitates, prout iuris fuerit, punias, eos etiam si, & prout de iure fuerit faciendum, debita præcedente degradatione secularis Iudicis arbitrio puniendos tradendo.

V. Non obstantibus Constitutionibus, & ordinacionibus Apostolicis, ac Ecclesiarum, & Monasteriorum, nec non Ordinum quorumlibet, quorum ipsi Sacerdotes fuerint, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoq; indultis, & literis Apostolicis sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusuis clausulis, & decretis, etiam Motu proprio, aut aliàs quomodolibet concessis, etiam iteratis vicibus approbatis, & innouatis. Quibus omnibus eorum tenores præsentibus pro expressis habentes, hac vice dumtaxat specialiter, & expressè derogamus, cęterisque contrarijs quibuscumq. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die xvj. Aprilis 1651. Pontificatus Nostri Anno Secundo.

VI. Igitur vt literæ prædictę perpetuis futuris temporibus, & vbique locorum inuiolabiliter obseruentur, Motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione nostra, ac de consilio venerabilium fratrū nostrorum S. R. E. Cardinalium contra hæreticam prauitatem generalium Inquisitorum præinsertas literas huiusmodi, ac omnia, & singula in eis contenta Apostolica auctoritate tenore præsentium approbamus & confirmamus, illisque omnibus, & singulis inuiolabilis Apostolicæ firmitatis robur adijcimus.

VII. Illasque non solùm in prædictis Regnis Hispaniarum, sed in quibusuis Christiani Orbis partibus firmiter, & inuiolabiliter obseruari pręcipimus, & mandamus.

VIII. Ac præterea, ne in futurum de pœna his delinquentibus imponenda & de modo contra eosdem procedendi ab aliquo dubitari possit, statuimus, decernimus, & declaramus, quòd omnes, & singuli Sacerdotes tam seculares, quàm quorumuis, etiā quomodolibet exemptorum, ac Sedi Apostolicæ immediatè subiectorum ordinum, institutorum, societatum, & Congregationū Regulares cuiuscumque dignitatis, & præeminentiæ, aut quouis priuilegio muniti existant.

IX. Qui personas quæcumque illæ sint, ad inhonesta, siue inter se, siue cum alijs quomodolibet perpetranda in actu Sacramentalis confessionis, siue ante vel post immediatè, seu occasione, vel prætextu confessionis huiusmodi, etiam ipsa confessione non secuta. siue extra occasionem confessionis in Confessionario, aut in loco quocumq; vbi confessiones Sacramentales audiantur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare, vel prouocare tentauerint, aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, siue tractatus habuerint in Officio Sanctę Inquisitionis seuerissimè, vt infra, puniantur.

X. Et præterea omnes hæreticę prauitatis Inquisitores, & locorum Ordinarios omnium Regnorum, Prouinciarum, Ciuitatum, Dominiorum, & locorum vniuersi Orbis Christiani in suis quemque Diœcesibus, & Territorijs per has nostras literas etiam priuatiuè quo ad omnes alios specialiter, ac perpetuò Iudices deligamus, vt super his contra prædictos simul, vel separatim in omnibus, prout in causis fidei iuxta Sacrorum Canonum formam, necnon Officij Inquisi-

quisitionis huiusmodi constitutiones, priuilegia consuetudines, & decreta diligenter inquirant, & procedant, & quos in aliquo ex huiusmodi nefarijs excessibus culpabilis reperierint.

XI. In eos pro criminum qualitate, & circumstantijs, suspen. ab executione ordinis, priuationis beneficiorum, dignitatum, & officiorum quorumcumque, ac perpetuę inhabilitatis ad illa, necnon vocis actiuę, & passiuę, si Regulares fuerint, exilij, damnationis ad triremes, & carceres etiam in perpetuum absque vlla spe gratiæ, aliasque pœnas decernant, eos quoque si pro delictis enormitate grauiores pœnas meruerit, debita pręcedente degradatione Curię sęculari puniendos tradant,

XII. Dantes etiam facultatem Venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus Generalibus Inquisitoribus, ne delictum tam enorme, & Ecclesiæ Dei tam perniciosum remaneat, ob probationum defectum impunitum, cum difficilis sit probationis, testibus, etiam singularibus, concurrentibus præsumptionibus, indicijs, & alijs adminiculis, delictum probatum esse arbitrio suo iudicandi, & Curiæ seculari, vt pręfertur, reum tradendum esse pronunciandi. Non obstan. omnibus, quæ dictus prędecessor in suis literis prędictis voluit non obstare, cæterisque contrarijs quibuscumque.

XIII. Mandantes omnibus Confessarijs, vt suos pœnitentes, & quos nouerint fuisse ab alijs, vt supra, sollicitatos, moneant de obligatione denunciandi sollicitantes seu vt præfertur, tractantes, Inquisitoribus, seu locorum Ordinarijs prędictis: quod si hoc officium prætermiserint, vel pœnitentes docuerint non teneri ad denunciandum Confessarios sollicitantes, seu tractantes, vt supra, ijdem locorum Ordinarij, & Inquisitores illos pro modo culpæ punire non negligant.

XIV. Volumus autem, vt præsentium transumptis, etiã impressis, manu alicuius Notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutę munitis eadem prorsus fides in iudicio, & extra vbique habeatur, quę præsentibus haberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ, quodque eędem præsentes literæ, seu illarum exempla ad valuas Basilicarum Sancti Ioannis Lateranensis, ac Principis Apostolorum de Vrbe, & in acie Campi Floræ affixæ omnes ita arctent, & afficiant, ac si vnicuique personaliter intimatæ fuissent.

Notandum est, quod supradictæ Bullæ Pij IV. Pauli V. & Gregorij XV. conueniunt in eo, quod solicitantes confessarios subijciunt iudicio Inquisitorum, ea ratione, quam primo attulit pius IV. illis verbis. *Nos in animum inducere nequeuntes, quod qui de fide Catholica rectè sentiunt, Sacramentis in Ecclesia Dei institutis abutantur*, nimirum, quia isti sunt suspecti de hæresi, contra quos ius est Inquisitoribus procedere, vt etiam dicitur in iure communi *cap. Accusatus, de hęret. in 6.* An autem antea potuissent Inquisitores procedere, videtur quod non, quia suspicio hæresis nondum animaduersa fuerat, forsan quia raro acciderat solicitatio, vnde doctores communiter docent, Inquisitores non potuisse ante Paulum IV. procedere in hoc casu solicitationis, quia nondum determinatum erat, inde oriri suspicionẽ hæresis. Nec dicas, contra huiusmodi solicitatores procedebant Episcopi, quia id faciebant non tamquam contra suspectos de hæresi, sed contra sacrilegos, & abusores huius Sacramenti, quamquam alioquin ex natura rei inest suspicio hæresis in hoc solicitationis vitio, sed nondum animaduersa, vt specialis prouisio fieri posset contra delinquentes, subdendo illos tribunali S. Inquisitionis.

Episcopis non licuisse ante Bullam Gregorij XV. Obstantibus suprad'ctis Bullis, procedere in hac causa docent Sanct. Acugna Peirinus, quos pro se citat Diana *resolut. 29. de denunt.* cum Bonac. & multis alijs, cum Carena *par. 2. tit. 6. num. 7.* quos citat Trimarchus *disp. 10. de solicit. sect. 2. num. 12.* qui tamen *n. 13.* tenet oppositum, quem ego sequor, quia ex Bullis præcedentibus nullatenus colligitur, sublatam fuisse Episcopis potestatem, contra huiusmodi solicitatores, prohibitio autem, seu sublatio facultatis asserenda non est, nisi expressè reperiatur 7

facta *arg.cap. Consulisti 2.q.4.* immo Episcopis id sublatum non fuisse arguitur ex allato Decreto Clementis VIII. vbi dubium, an hæc facultas concessa esset Inquisitoribus per Pium, & Paulum IV. priuatiuè, an cumulatiuè, quo ad superiores Regulares, resoluitur, potestatem Inquisitoribus traditam fuisse priuatiuè ad superiores regulares, nihil dicendo de Episcopis, ergo cumulatiuè quo ad hos facta fuit. Episcopis igitur antea, & nunc clarius per Bullam Gregorij XV. competit hæc facultas.

8 Differunt verò in multis *primò*, ratione loci, quia Bulla Pij IV. comprehendit confessarios solicitantes in Regnis Hispaniarum tantum, sicut & altera Pauli V. solum existentes in Regnis, Portugalliæ, & Algarbiorum. Decretum pariter Clementis, de quo supra non excedit Bullam Pij IV. cum illud emanauerit in eius interpretationem, & declarationẽ, in eo enim resoluuntur duæ difficultates, quarum prima est, an facultas concessa Inquisitoribus in dictis Regnis sit priuatiuè ad superiores regulares? ad quam respondet Papa, decernẽdo affirmatiuè; altera, an Regulares exempti sint ab onere denuntiandi solicitatores Sancto Officio? ad eamdem statuendo affirmatiuè; lex siquidem, seu decretum interpretans aliam intelligenda est iuxta terminos interpretatæ Auth. *de filijs ante instrum. dotale natis*, sed Bulla Pij IV. loquitur tantum respectu Regnorum Hispaniæ, ergo non est extendenda per vniuersum orbem, nam inquit Glos. *ver. Consuetudine, cap. Statutum elem. 7. de elect.* quod lex noua interpretans vetere, intelligenda est, amplianda, & restringenda secundum antiquam: quod etiã confirmatur per Bullam Gregorij XV. quæ expressè ligat solicitantes vbique terrarum, quod exprimere erat necessarium, nam odiosa semper restringuntur in dubijs. *Secundò*, ratione personarum, nam Bulla Pij IV. afficiebat solicitantes solum mulieres pœnitentes, ex probabili opinione doctorum apud Carenam citandum; Bulla vero Gregorij quascũque personas, ac proinde etiam masculos. *Tertiò*, ratione Sacramenti, nam Bulla Pij comprehendit Sacerdotes solicitantes in actu audiendi confessiones, Bulla vero Grogorij etiam ante, vel post, & in actu quoque simulationis confessionis, de qua re iterum infra, vbi aliæ differentiæ patebunt.

Carena *par. 2. tit. 6. § Secundus à n. 10.* 9
Quærit an Bulla Gregorij XV. sit fauorabilis, an odiosa, quod idem quæritur de alia Pij IV. Respondet esse odiosam, quia fauor, & odium attenduntur respectu materiæ, quę in casu nostro est odiosa, cum subijciat confessarios solicitantes in confessione Inquisitoribus grauissimis pœnis plectendos, & ait ita tenere Riccium, & Sanctarum. Hinc infert, eam strictè esse intelligendam, ex communi axiomate, quod odia sunt restringenda.

Quæres 2. Quid sit solicitare in confessione ad formam constitutionis Gregorij XV. Primo loco quæritur illius definitio, quia eius responsione, quæ est sermo decisiuus plurium quæstionum, patebit resolutio quamplurium difficultatũ, de quibus infra agẽdũ est per ordinẽ. 10

Resp. Ex verbis Bullæ Gregorij, qui id expressè ponit. *Qui*, nimirum Sacerdotes, *personas, quæcumque illæ sint, ad inhonesta, siuè int. r se siuè cum alijs quomodolibet perpetranda in actu Sacramentalis confessionis, siuè ante, siuè post immediatè, seu occasione, vel prætextu confessionis huiusmodi etiam ipsa confessione non secuta, siuè extra occasionem confessionis in confessionario, aut in loco quocumque, vbi confessiones Sacramẽtales audiuntur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, solicitare, aut prouocare tentauerint, aut cum eis illicitos, aut inhonestos sermones, siuè tractatus habuerint, in officio Sanctæ Inquisitionis seuerissimè puniantur*, Bulla verò Pij IV. habet hæc verba. *Mulieres pœnitentes ad actus inhonestos, dum earum audiunt confessiones, alliciendo, & prouocando, seu allicere, & prouocare tentando, & procurando*. Ex his deducitur, quod solicitatio est tentatio facta à confessario aduersus pęnitentem ab eo prouocatum ad venerea, verbis, aut factis 11 12

inruitu

intuitu confessionis veræ, & simulatæ.

13 Verba, vel facta, quibus confessarius tentat debent de se ordinata esse ad venerea, aliter ad hæc non prouocant, sed ad aliud, ad quod de se referuntur; huiusmodi autem verba sunt amatoria, quibus amantes vti solent ad trahendum, & alliciendum personam aliquam ad

14 sui amorem. Signa autem potissimum sunt oscula, amplexus, tactus impudici, etiam manuum pœnitentis sine causa, ostensio pudendorum, tactus sui ipsius confessarij, eiusdem mollities, missio oculorũ manibus, ictus oculi amatorias, ab oculis enim oritur concupiscentia

15 1. *Ioan. cap.* 2. *num.* 16. horum autem omnium cognitio habere debet pœnitens, vt dicatur solicitatus, non enim persona dicitur solicitata, quando ad hæc non aduertit, cum actus solicitationis suam non habuerit influentiam, ac proindè neque effectum in persona, ad quam dirigebantur actus venerei, non est autem necesse, quod ex solicitatione

16 sequatur effectus principalis, qui est copula, vel pollutio in persona solicitata, sed sufficit quilibet actu, inhonestus ex prædictis, quia in Bullis prohibetur, solicitatio simpliciter ad venerea, quæ contingit in quolibet primo actu tentationis, seu instigationis ad malum, nulla facta mentione de effectu principali, quia hoc effectu etiam non secuto, fit iniuria, & completa in ratione sacrilegij

17 Sacramento pœnitentiæ. Quare hic simpliciter prohibetur conatus ad turpia, qui formaliter consistit in illa solicitatione, tentatione, & instigatione ad luxuriam. Et ita tenent omnes tractantes de hac materia. Prædicta super definitione Solicitationis infra clarius patebunt in responsione quæstionum. Interim singulæ particulę Bullarum explicandæ sunt, ex quibus quem plures difficultates resoluentur.

18 Primò, dicitur in Bulla. *Personas, quemcumque illę sint*. Nomine personæ

19 veniunt tam masculi, quam fœminæ, æqualiter enim illud nomen includit vtrumque sexum, *cap. Mulieres, vel alię personę* 6. *de sent. excom. cap. Cum personę* 7. *de preuileg. in* 6. Gratian. *disceptat. cap.* 58. *à num.* 19. & particula *Quæcumque* rem magis confirmat, quia & ipsa importat vtrumque sexum, Busat. *lib.* 1. *consil.* 32. *num.* 14. *&* 16. Socinus *iun. vol.* 3. *consil.* 89. *num.* 13. Præterea ea particula respicit personas cuiuscumque conditionis, & status, siuè sint puellæ, aut pueri etiam incapaces peccati, solent enim parentes suos filios quinque aut sex annorum præsentare confessarijs, vt illos alliciant paulatim ad hoc Sacramentum, siuè sint nubiles, siue nuptæ, siuè vetulæ, moniales, aut laicæ.

Ex his manet soluta illa difficultas, an 20 tentantes pueros includantur? nam clarum est ex dictis includit in Bulla Gregorij: non autem in alijs Bullis Hispaniarum, quæ expressè loquuntur de Mulieribus, in odiosis autem non fit extensio de casu ad casum, *cap. Pœnæ* 18. 21 *de Pœnit. dist.* 1. ibi: *Atque adeo proprium casum non excedunt* neque sub fœminino comprehenditur masculinum, quia hoc est absurdum ex *l. Si ita scriptum, ff. de legat.* 3. Ita Portellus *ver. Solicitatio num.* 5, cum Paramo, Facundez, & alijs, quos citat Carena *par.* 2. *tit.* 6. *num.* 15. Trimarchus *disp.* 5. *sect.* 2. oppositum nobis tenet cum multis doctoribus. Et quia Sodomia est grauias; Et quia non minorem inducit suspicionem hæresis; Et quia vbi est eadem ratio, & omnimodà similitudo, debet esse eadem iuris dispositio; Et quia ita declarauit Paulus V. die 19. Nouembris 1612. Esto dictæ rationes in se vere sint, & suadeant, quod præcitati doctores docent, nihilominus non vrgent, quia in pœnalibus stat pro 22 ratione voluntas legislatoris, in cuius arbitrio est comprehendere hunc casũ, & non illum in sua lege pœnali, vt bene docet Rodr. *tom.* 1. *q.* 11. *art.* 6. *Regul.* 14. Neque video illam Pauli V. Declarationem, immo ex alio suo decreto, quod refert ipse Trimarchus *disp.* 1. *in fine sect.* 3 colligitur, sermonem esse de solis mulieribus ibi: *Facta relatione, quod multi confessarij tractant cum mulieribus in confessionali, &c.* quod datum fuit anno 1614. vnde si anno præcedenti 1612. casum hunc

hunc declarasset, in hoc posteriori vsus fuisset amplioribus verbis includentibus etiam masculos, vt fecit Gregorius.

23 Secundò, dicitur. *Ad inhonesta*, eo nomine veniunt actus tantum venerei, quibus propriè conuenit nomen inhonestatis, & verecundiæ originem enim
24 habent à partibus pudendis,& verecundis, vndè & in occulto solent fieri actus venerei propter pudorem, & verecundiam, quæ ex illis contingit arg. *cap. In eo fornicator* 12.32. q.4. in quo differunt ab alijs peccatis, homicidij, blasphemiæ, detractionis,&c. quæ non sine pudore perpetrentur, ideo palam,& coram alijs committuntur; fornicatio autem,& cętera luxuriæ delicta quam occultè fieri potest, incurruntur, vnde meretricium hoc nomine nũcupatur fornicatio, quia meretrices solebant habitare in locis arcuatis, & subobscuris, ne videretur luxuriari cum hominibus. Et hoc clare patet ex Bullis præsertim Pij IV. & Pauli V. loquentibus de mulieribus, quæ ordinarie tentari, & prouocari non solent nisi ad venerea, & in hoc nihil plus cõtinet Bulla Gregorij, leges enim adaptãtur ad ea, quæ vt plurimum accidunt, *l. Nam ad ea, ff. de legib.* Glosa *penult. cap.6. dist.*19. Ita fere omnes Sancius in *select. disp.*11. *num.*23. Diana *part.1. tr.*4. *resolut.*20. alios refert Trimarchus *disp.* 14. *sect.*3. *num* 9. Quare confessarij pro-
25 uocantes ad alia peccata homicidij, furti, &c. non sunt denuntiandi virtute huius constitutionis, vt supracitati docent; Neque puto adesse obligationem denuntiandi confessarios abutentes Sacramento Pœnitentiæ, dum pœnitentes solicitant ad alia delicta, quia nulla Bulla, nullum Decretum Pontificium, aut Edictum Inquisitorum hoc præci-
26 piunt, nam illa verba. *Che habbino abusato, ò abusino il Sacramento della Pœnitenza contro à i Decreti, & Constitutioni Apostoliche.* Quę habentur in Edictis Inquisitorum hic in Italia referuntur ad prædicta Bullas de solicitatione ad venerea, neque enim aliquod decretum, aut constitio extat circa huiusmodi prouocationem ad alia peccata. Id docet Bossius Barnabita in Append. *dub.*2. *n.*5. allegans pro se Portellum, Aldrete, & Dianam; Trimarchus est contrariæ opinionis eit *disp.*14. *sect.*3. *num.*6. vbi antecedenti *num.*15. dicit Dianam citatũ à Bossio nihil tale dicere; conatur tamẽ dictus Bossius in opusculo inscripto: *Disceptationes Morales, discept.* 5. defensione quinta ab hac grandi iniuria se liberare, dicendo quidem Dianam, & Portellum reuera expressè id nõ dicere, sed tantum tacitè, & deduci ex rationibus ab illis allatis. Sed videant ipsi, sufficit mihi hoc, quod opinio non fulcitur auctoritate doctorum tacitè loquentium, sed in terminis tantum.

Tertiò, dicitur *Siue inter se, siue cum alijs quomodolibet perpetranda.* Duo hic 27
exprimuntur modi solicitandi, vnus est, cum confessarius pro se pœnitentem allicit ad venerea, ex illis verbis: *Siue inter se.* Alter est, cum prouocat pœnitentem, vt alteri copiam sui faciat, ex illis verbis: *Siue cum alijs;* & tunc confessarius fungitur infami officio lenonis. Vnusquisque illorum casuum sufficit ad incurrendam eam Bullam quia particulæ, *siue,* sunt disiunctiuæ, & alternatiuę in alternatiuis autem sufficit, quod altera earum verificetur *ex Reg.* 70. *in* 6. Dicta procedunt siue pœnitens consenserit, siue recusauerit, siue solis verbis, siue factis prouocauerit, vt colligitur ex dictione, *Quomodolibet*, quæ vniuersalisima est comprehendens ea, quæ a- 28
liàs non comprehendetentur, Socin. *sen. in l. Quidam ff. de reb. dub. num.*5. Gozad. *consil.*1. *num* 9. Nata *consil.* 435. *nu.*19. M. Anton. *lib.*1. *resolut. fin. casu* 42. & quemcumque modum solicitandi arg. eorum, quæ habet Paris *vol.*1. *consil.* 58. *num.*10. Alex. *vol.*2. *consil.* 155. *num.* 3. Roland. *vol.*4. *consil.*2. *num.*23. Paris. *de Resignat. lib.*9. *q.*25. *num.*4. etiam minimum comprehendit, Seraphin. *decis.* 1082. *num.*2. Ita docent Bossius in Append. ad Iubileum *num.*14. & 15. Sanchius *disput.*11. *nu.*43. Carena *par.*2. *tit.*6 *num.*25. Dicta procedunt nõ solum in vim Bullæ Gregorij, sed etiam Pij, & Pauli, ibi: *Alliciendo, & prouocando,* nam qui

qui solicitat tam pro se, quam pro amico pœnitentem verè, & propriè dicitur illum allicere, & prouocare ad inhonesta. Ita alijs citatis Trimarchus *disp.2.*
29 *sect.9. num.67.* Quoniam autem confessarius non solet solicitare pœnitentem pro alijs, nisi rogetur ab amico sibi mādante lenocinium, ideo dubitatur merito, an mandans, vel rogans confessariū, vt leonem faciat cum pœnitente subdatur prædictis Bullis? Respōdetur negatiuè, Tum quia, in illis mentio fit tantum de confessarijs solicitātibus sed mādans licet per alium solicitans, non dicirur tamen confessarius per hoc quod rogat confessarium, vt scilicet, cum præ-
30 cisè spectetur vt mondans. Tum quia, leges loquentes de faciente non extenduntur ad mandantem, maximè quando sunt odiosæ, vt habes apud D[illegible]ianū *lib.9.* Crimin.*cap.32.* q[illegible] mandat
31 non dicitur propri[illegible] facere, Bart. *in l. Si is, qui pro emptione ff. de vsucapt. num.56.* vnde qui mandat solicitationem propriè non dicitur solicitare, ergo neque comprehenditur sub dictis Bullis, quę ne verbum quidem habent de mandante, vnde hoc ex capite denuntiandus non est. Ita docent Diana *resol.22. de denunt.* Peirinis *tom.3. priuil. cap.11. num.3.* Bossius in Appendice *dub.6. num.17.* cum quibus est Trimarchus *disp.14. sect.4. num.26.* Contra Ricciũ, & Homobonum apud prædictos. Sed numquid mandans puniri potest ab Inquisitore, si in suo processu, vel aliunde constet de mandato, seu cooperatione ad solicita-
32 tionem? Respondet Carena *part.2. tit.6 nu.40.* Mandantem fieri de foro Inquisitoris, & quia mandant sortitur forum mandatarij ratione contractus *l. Hæres § Apud Labeonem ff. de iudic.* Et quia vtriusque idem est delictum; Mastrill. ad indultum Regis Hisp. *cap.29. num.14.* Et quia aliter conscientia causæ diuideretur, quod ne eueniat extenditur iurisditio. Et quia testis falsus in Poligamia punitur ab Inquisitore, vt probaui præced. *cap. num.8.*

33 Quartò, dicitur. *In actu Sacramentalis confessionis.* Per hanc particulam excluduntur alia Sacramenta; in quorum administratione si contigat solicitatio, non violantur Bullæ Gregorij, Pauli, & Pij, quæ loquuntur tantum de solicitantibus in hoc Sacramento, vt omnes docent cum Sanctar. *de hæresi cap.46. nu.5.* Carena *part.2. tit.6. num.26.* Sancius in select. *disp.11. num.42.* Bonacina, Palaus, Lezana, Bossius, Peirinus, quos pro se citat Trimarchus *disp.3. sect.7. num.65.* Nec his obstat, quod initio Bullæ fiat mentio de Sacramentis indistinctè, quibus fit iniuria, ac proinde suspicio hæresis non magis oritur ex abusu huius Pœnitentiæ, quam aliorum. Quia illa verba non sunt dispositiua, sed tantum narratiua, quæ licet moueant legislatorem ad disponendū, non tamen cogunt illum ad ferendam legem, iuxta rationem expressam in narratiua, vnde quādo verba dispositionis sunt clara, vt in casu nostro, illis standum est, & pro ratione stat voluntas, quod sub lege sua voluerit comprehendere particularem casum, & non alios; præter quamquod ideo præfati Summi Pontifices legem suā de solicitatione restrinxerint ad Sacramentum Pœnitentię, quia respectu aliorum aut non acciderant casus, aut 34
illis narrati non fuerunt, nisi super Sacramentum Pœnitentiæ, quod sicut frequentius ministratur, & modo secretiori ex sua cōditione, quā alia, ita circa ipsum sępius contingere potest abusus solicitationis, vnde iure merito Summi Pontifices circa illud disposuerunt, & nō super alijs, in quibus non solet contingere abusus solicitationis, nam legislatores non disponunt circa illa, quæ raro accidunt, *l. Nam ad ea ff. de legib.* Ex quibus etiam patet maiorē suspicionem oriri ex abusu huius Sacramenti, quam ex alijs, quæ raro administrantur, & semper alijs præsentibus, vnde cum rarissime abusus accidere possit, merito Pontifices maximè super hoc tantum disposuerunt.

Quintò, dicitur *Siue ante, siue post immediatè*, Prohibetur solicitatio non solum in actu, & progressu confessionis, 35
sed etiam ante, & post confessionem sed

sed immediatè. Modò assignandum est illud spatium intra quod per Bullam Gregorianam prohibetur solicitatio tã ante confessionem, quam post illam immediatè, ex cuius cognitione patebit, quinam casus solicitationis comprehendantur sub hac Bulla, & quinam non includantur, ex vi doctorum verborũ. A parte ante illud spatium incipit, cum pœnitẽs primo petit pro tunc confessarium, vel ad eum iam expositum in cõfessionali accedit, & inchoat genuflexus confessionem, in cuius narratione desinit illud spatium ante confessionem. Confessarius igitur, qui intra id tempus solicitat pœnitentem violat Bullã Gregorianam, quia solicitat pœnitem immediatè ante confessionem. Quare confessarius non dicitur solicitasse ad mentem Bullæ qui videns mulierem in stalo genuflexam, ad eam accedit, & prouocat ad libidinem, quia huiusmodi tentatio nõ dicitur facta immediatè ante confessionem, cum non acciderit intra illud spatium. Quod verum putant Aegidius, Bossius, Peirinus, quos pro se citat Trimarchus *disput. 3. num. 7.* etiãsi fœmina petat subsequenter confessionẽ, siue sequatur, siue non, quia solicitatio antecedit petitionem confessionis, facit quod habet Sancius *disp. 11. num. 49. fine* ex eo Trimar. *disp. 3. num. 39.* A parte post illud spatium incipit à data absolutione, & desinit postquam pœnitens recessit à conspectu confessarij, genuflectendo, vt fieri solet, extra locum confessionalis, in stalo, vel alibi in Ecclesia. Quare confessarius postea recedendo à suo loco, & accedendo ad stalum mulieris, & eam prouocando, non incurrit hanc Bullam, quia solicitatio non dicitur facta immediatè post confessionem cum illud spatium à confessione dependens iam desierit per ipsum recessum mulieris à conspectu, & præsentia confessarij; à fortiori hoc verum est, si statim prosequatur mulierem ad domum suam. Ita Sousa, Scortia, & Trimarchus *disp. 3. num. 59.* Carena *part. 2. tit. 6 num. 29.* Primum casum de confessario data absolutione accedente statim ad prouocandum mulierem genuflexam in stalo admittit Trimarchus, dummodo intermediet longa confabulatio, ad quam mulier antequam recederet à cõspectu confessarij inuitauit ipsum confessarium; quod verum puto licet nulla intermediet confabulatio extranea à solicitatione, quando in confessione proposita non fuit futura confabulatio à cõfessario, nam in hoc casu solicitatio postmodum facta reuera dependet à confessione, quia præsumitur confessarius admonuisse mulierem de confabulatione, vt haberet citius commoditatẽ solicitandi eam, quæ forsan abijsset domũ suam non admonita de confabulatione in Ecclesia. Quod confessarius post datam absolutionem, solicitando statim mulierem genuflexam in stalo, sed extra locum, vbi antea confessa fuerat, nullo præcedente condi[illegible], vel inuitationem confessarij ad confabulandum, nõ violauerit Bullam Gregorianam probatur, Tum quia, aliquid fieri immediatè, & incontinenti coincidunt, ex Glos. *verb. Incontinenti cap. 1. de mutuis petit.* idest, nullo actu medio interposito; sed hic intermediat ille recessus à conspectu confessarij; ergo non dicitur immediatè solicitare post confessionem. 36
Tumquia, testis dicitur legitimè suum dictum emendare, quando incontinenti, & immediatè se corrigit, hoc est, antequam recedat à cõspectu iudicis Glos. *verb. Incontinenti cap. Præterea 7. de testib. cog.* ergo confessarius solicitans mulierem, quæ iam recessit à suo conspectu & tribunali, non dicitur incontinenti, & immediatè post confessionem solicitare, ac proinde neque Bullam hanc violare. Quod maximè erit verum, quando audiuit in confessione alium pœnitentem, nam tunc sine dubio ad alium actum diuertit diuersum. Vide Sancium *disp. 11. num. 49.* initio vbi reijcit Hurtadum asserentem, confessarium contra Bullã solicitare, qui prouat mulierem intra spatium viginti quatuor horarum post confessionem.

Difficultas remanet, in supra dicta ad præscriptũ Bullę Gregorianę locũ habeãt

in

in Bullis antiquis? Pro Hispanis quibusdam placet opinio Portelli *ver. Solicitare num.6.* contra fere reliquos omnes apud Compend. *resolut.131. num.5.* Trimarchus *disp.3. num.5.* Portellus igitur dicit quod non est obligatio denuntiandi confessarium, qui ante, vel post Sacramentum administratum fœminā solicitat, ex illis verbis. *In actu audiendi confessiones*. Item, ex alijs. *Dum earū audiunt confessiones*; & rationes adiungit satis vrgentes, id quod facit Compendiator pro parte opposita. Ego mediam teneo viam dicendo, violari Bullas etiam antiquas, quando Confessarius solicitat pœnitentem ante se genuflexum, qui nondum incœpit narrare sua peccata, & pariter si tentat illum iam absolutum, qui nondum discexit à conspectu confessarij, nam in istis duobus casibus solicitatio est extra actum confessionis, sed tamen ita illi coniuncta, & connexa, vt iudicio prudentis nō videatur diuersa solicitatio ab ea, quæ fieret in progressu successiuó accusationis peccatorum, & nihil plus probant rationes adductæ à Compend. quibus neque aduersantus rationes Portelli, qui rem ita in indiuiduo nō specificat, sicut facit Trimarchus in probatione suæ cōclusionis sub *num.6.* vbi loquitur de muliere genuflexa ante confessarium, iterū infra multis probat dictus Trimarch. *sect.4. num.52.* tene igitur violari Bullas antiquas quando confassarius solicitat pœnitentem ante se constitutum, & genuflexum, non autem ante, licet petierit confessionem, neque postquam immediatè recessit à pedibus confessarij, quia illorum rationes nihil vlterius probant. Nec dicas, mediam hanc viam non dari, quia eam assigno, vt à parte ante cum solicitatur pœnitens confessionem petens nondum genuflexus; à parte post cum dicit data absolutione, Volo tecum loqui, expecta me in stalo, vel domi hoc manæ.

38 Sexto, dicitur. *Siuè occasione, vel prætextu confessionis huiusmodi*. Ex vi huius clausulæ assigno duos casus solicitationis ad mentem Bullæ Gregorianæ. Vnus est talis, quando nimirum confessarius vocatus à pœnitente, vt audiat eius cōfessionem, vel post vesperas, si petijt mane, vel sequenti die, vel si petijt statim audiri, confessarius differat in aliud tempus, & hac occasione, confessione postposita, prouocet mulierem, vel puerum ad inhonesta, dicitur violare hanc Bullam in vim illorum verborum. *Siue occasione confessionis*. Occasionem enim solicitandi accepit à confessione petita, à persona volente confiteri, data oportunitate illius temporis ad quod facit illud Ciceronis dicentis, quod occatio est pars temporis in se habens alicuius rei idoneam faciendi oportunitatem, quæ verba refert Bertazol. *de clauf. instrum. clauf.27.* Glos. 11. *num.1.* Vide Sancium *disp.11.* prope finem §. *Solicitantem*. Dixi si differatur confessio in aliud tempus, nam si facta petitione solicitetur, & sequatur confessio casus solicitationis continetur sub verbis præcedenti clausulæ, vt obseruat bene Sancius.

Alter casus est, quando confessarius non est inuitatus, sed è contra ipse inuitat ad confessionem personam, cuius amore captus est, vt sub prætextu confessionis, eam prouocet ad libidinem potius, quam vt audiat eius confessionem. Qui ergo hoc modo solicitat personam transgreditur Bullam ex vi illorū verborum. *Vel prætextu confessionis*. 39 nam facere aliquid ex prætextu importat facere aliquid sub velamine rei, quæ non est, nec principaliter intenditur, ex *l. Sub prætextu C. de translact.* Gonzal. *in Reg.8.* Cancell. Glos. 57. *num.2.* Prætexere inquit Sancius, est vnum agere, & aliud omnino diuersū exterius ostendere; seu est vnum inquirere mediante alio, quod non intenditur nisi in ordine ad lucrum alterius. Per hos casus duos sola Gregorij Bulla violatur, quia in his violatio remota est à Sacramentali cōfessione, licet ad eam aliquem habeat respectum.

An ex confessione agnoscens pœnitentem leuem, vel facilè flexibilem ad luxuriam, si eam post acceptam absolutionem, statim insequeretur ad domū, vel per viam, & instigaret ad libidinem; 40

vel etiam id præstaret per lenonem, diceretur transgressor Bullæ Gregorianæ? Affirmat Petrinus ad hanc Bullam *n.2.* & ex ille Trimarchus *disp.2. num.70.* quia solicitatio contingit tam per seipsum, quam per lenonem. Sed contra est, quia si iste casus prohiberur in Bulla, maximè vel ex illis verbis. *Siue post cõfessionem immediatè*, explicatis supra sub *num.35*, vel ex illis: *occasione, vel prætextu confessionis huiusmodi*, supra hic explicatis; Sed ex neutris prohibetur, non respectu primæ clausulæ, quia comitans ad domum mulierem postquam absoluit, & illam tentans non dicitur prouocare in vim Bullæ, quia solicitatio non contingit immediatè post confessionẽ, cum mulier iam recesserit à conspectu confessarij, & hoc tenet ipsemet Trimarchus *disp.3.num.59.* à me supra citatus cum multis alijs. Neque casus cõprehenditur sub secunda clausula, quod paret respectu particulæ, *Prætextu confessionis*, quia precedens confessio non fuit velata, sed vera, & realis in se, cui nihil adiunctum fuit fictionis, aut velaminis. Neque locum habet alia particula, *occasione confessionis*, quia hæc respicit tãtum inuitationẽ ad confessionẽ & prouocatio antecedit actũ confessionis, in eo autem casu præcisè confessio antecedit mediatè solicitationẽ. Vide Dianam *part.4.resol.7. de confess. solicit.*

41 Sed numquid solicitatio est occasione confessionis, quando mulier præter omnem confessionem, de qua non fuit cogitatum, solicitata non vult complacere, nisi postea illam audiat in confessione, & Sacerdos promittit audire, & ex hoc in illum consenrit faciendo copiam sui corporis? Solent enim quædam mulieres multum affici verecundia in confessione horum peccatorum, & pueri quoque vnde non consentiunt, nisi ex hoc condicto, vt ab eodem absoluantur confessario criminis socio. Hæc non dicitur solicitatio dependenter à confessione, quia de confessione ne verbum quidem factum fuit; nec obstat, quod consensus dependeat postmodum à cõfessione, qua non promissa, copula non obtineretur, quia Bulla prohibet, & disponit circa solicitationem, & prouocationem ad venerea, circa consensum verò personæ solicitatæ nihil dicit, immo neque scire vult, vnde neque super consensu præstito nec ne personæ solicitatæ interrogãdæ non sunt, infra patebit.

Septimò, dicitur *Etiam ipsa confessione non secuta*. Hæc clausula facit differre præcedentem à quinta, nam casus sub præcedenti ordinem quidem habẽt ad confessionem, sed non ad illius executionem, sicut casus sub quinta clausula, vt patet ex ibi dictis. Præterea huiusmodi clausula haber hunc sensum, quod solicitatio habet locum ad mentẽ Bullæ, quando ea contingit dependenter ad confessionem, siue ea sequatur, siue non, posito quocumque casu. 42

Octauò dicitur. *Siue extra occasionẽ confessionis in confessionario, vel alio confessionario, vel alio quocumque loco, vbi confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad confessiones audiendas electo simulãtes ibidem confessiones audire*. Casus iste est de simulatione confessionis, de quo nihil disponunt Bullæ antiquæ. Compend. *resolut.131. num. 10.* Portellus *n. 12.* alios citat contra se Trimarch. *disp.3. nu.12.* tamen ante Bullam Gregorianam Paulus V. mandauit puniri confessarios ab Inquisitoribus, qui in confessionali extra occasionem confessionis tractãt cũ mulieribus de rebus inhonestis, vt supra retuli initio huius capitis. Tria assignãtur loca per Bullam, in quibus simulari potest confessio. Primus est, confessionale ordinarium, quod ex ligneo confici solet, & collocarur in Ecclesia. Secũdus, erit locus alius quicumque vbi audiuntur confessiones, vt apud Religiosos quædam cellulæ in primo claustro, in sacristia, apud moniales Specialis locus, aut commune parlatorium, quod inseruit etiam pro tribunali confessionis maximè in Hispania vt asserit Sancius *disp.11. num. fin. §. Hinc*. Tertius, locus pro confessionali est ille, qui eligitur pro eo tempore, quo audiuntur confessiones, vt in stalo Ecclesiæ, in choro, in sacristia, vel in camera, &c. In his omnibus simulari potest confessio, vt tegatur solicitatio intuitu illius. Confessionis 43

autem

autem simulatio contingit, quando tā confessarius, quam mulier ex condicto sine intensione confessionis eam fingūt signis externis, ex parte quidem confessarij, qui sedet in loco conuenienti vti faciunt veri confessarij benedicit mulierem, & demum super caput eius manū extendit fingendo illam absoluere; ex parte vero mulieris signa sunt genuflexio, signum crucis, percussio pectoris, manuum coniunctio, colloquutio cum confessario, quæ exterius apparet accusatio peccatorum, sed reuera est illorum perpetratio palliata sub nomine confessionis. Dixi *sub condicto*, quia si vnus illorum intendit confessionem, & alter
44 non, & contingat solicitatio, casus iste non comprehendatur sub hac clausula, sed sub præcedentibus, in quibus locum habet verus titulus confessionis non simulatus. Et ita fatendum est, ne vna clausula confundatur cum alia, aut superflua sit, contra iura, quæ non patiūtur, vnam quamuis minimam sillabam in legibus superfluere, Glos. *in l. Quod metu*, apud Moditium S. *Principum placita dub.* 65. *num.* 9. Simulare ergo confessionem, est sub illam non intenta palliare, & velare solicitationem intentam.

Sancius *disp.* 11. prope finem S. *Hinc fit*, dicit, Confessarium monialium non
45 comprehendi sub hac Bulla, quando pacifcitur confabulari turpiter in cōfessionario, qui est locus communis, & indifferens ad confessiones, & confabulationes, quos vocant nostri Parlatoria. Nam, inquit, cum Papa axerat solicitātem in confessionario, denuntiandum esse, dum dissimulet quoque confessionem ibidem pro tunc effigi, fit loquentem in confessionario indifferenti ad vrbane loquendum, vel Sacramentum perficiendum denuntiandum non esse, si desit in confessario animus simulādi. Vnde & si sciat, monialis animū esse vel simulare confessionem, ne notam aliquam apud alios moniales incurrat, dū tamen ipse confessarius distet à simulatione, paratus nō occultare, tunc temporis Sacramentum non ministrari, denuntiandus non erit, quia, vt iam dictū est, simulatio desideratur ex parte confessarij. Sancius duobus nititur probare hunc confessarium non comprehendi sub Bulla, primum est, quia locus indifferens est, qui tamen definitur pro eo die, quo deputatur pro confessionario, vt subiungit, in quo casu vult & bene solicitationem habere locum; sed reuera locum etiam habet quouis, die, quia ille locus parlatorij comprehenditur sub illis verbis. *Vel alio quocumque loco, vbi Sacramentales confessiones audiuntur*. Illa enim dictio, *Quocumque* 46
loco, generalissima, & amplissima est omnia comprehendens etiam casus impropriis, Riminald. *iun. vol.* 4. *consil.* 450 *num.* 35. Roland: *vol.* 1. *consil.* 5. *num.* 44. quod magis confirmatur reiectione secundæ rationis. Nititur secundo in eo, quod in confessario requirit animum simulandi confessionem, si enim desit, denuntiandus non est, quia tunc non simulatur confessio. Sed id non placet, quia confessio non tantum animo, & verbis simulatur, sed etiā facto ipso per illa signa exteriora genuflexionis, de quibus supra. Confirmatur, Tum quia, fictio, & simulatio non tantum in intētione, & animo consistit, sed etiam in opere, vt bene Glos. *in cap. Quod* 6. *distin.* 27. distinxit fictionem intentionis, & operis, vbi scilicet factum fingitur esse, quod non sit, monialis enim fingit confiteri sua peccata, & non confiretur, sed confabulatur turpiter cū confessario. Tum quia, monialis in eo loco genuflexa manet ergo simulatur vtrinq. cōfessio non obstante contraria volūtate confessarij, cuius simulatio suspendi non potest, cum pendeat ex permissione genuflexionis. Tum quia, si non ex condicto simulatur cōfessio, sed tantum ex parte monialis, ne reddat alias suspectas, solicitatio contingit ex alio capite nimirum ex prætextu confessionis, si dicat alijs monialibus se velle tunc confiteri. Tum quia, confessarius non potest solo animo abdicare à se simulationem ex facto, & opere per prædicta signa contingentem, quia de se inducunt confessionem siue veram, siue simu-

simulatam. Demum si confessarius in
eo casu posset non simulare confessio-
nem ex illis signis, semper eluderet mē-
tem legislatoris, in quocumque loco,
confabularetur turpiter absque vllo or-
dine ad confessionem. Quare illius opi-
nio relinquenda est, ne foueatur pecca-
tum sollcitationis, vnde non bene illum
laudat Carena *part.2.tit.6.n.32.§.B ene*
Quid sit monialis staret sedente con-
fessario? certè in confessionario ordina-
rio simularetur; quia ad aliud non est
deputatum, & expressè dicitur in De-
creto Pauli V. initio relatum, Diana
resol.38. de confess. solicit. extremis ver-
bis, contra opinionem nonnullorum ab
eo citatorum, quos sequitur Bossius in
Discept. 5. *num.3.* non autem si staret,
vel sederet in alio loco extraneo, vel in
Parlatorio loco communi, quia nullum
adest signum simulationis confessionis
ex hoc capite.

Trimarchus *disp. 3. sect. 2. à nu. 13.*
concludit confessarium simulantem cō-
fessionem, & sub ea solicitantem mulie-
rem comprehendi sub Bullis Pij IV. &
Pauli V. cum Coriolano & Peirino, Pro-
bat, Tum quia, lege comprehenditur id
quod conditor legis decreuisset, vel præ-
cepisset, si de illo interrogatus fuisset, ex
Glosa, & doctoribus ibi citatis habenti-
bus eam propositionem pro certo axio-
mate. Tum quia, dispositio legis extē-
ditur ad casus habentes similes rationes
quod procedit etiam in pœnalibus, ex
Glosa, & doctoribus ab eo citatis. Tum
quia, ita declarauit Paulus V. anno 1614.
cuius verba retuli initio huius capitis.

47 Contra est, quia in legibus pœnali-
bus nō fit extensio de casu ad casū, *cap.
Pœnæ 18. dist. 1. de Pœnit.* Calderin. *consil.
147.* Tuscus *lit.R. concl.31. num.43.* ma-
ximè in casu nostro, in quo confessio si-
mulata est impropriè confessio, & in
illis Bullis expressa est mentio de confes-
sione Sacramentali, ac proinde vera,
& propria, non simulata, & ficta, vnde
vltra proprietatem verborum illæ Bullæ
non sunt extendendæ, quæ solum com-
prehendunt omnes illos casus, quos in-
cludere potest propria verborum signi-
ficatio, sub qua non venit confessio
simulata cū impropriissime sit confessio.
Quare ad primam rationem dico, quo-
niam legislator à nemine interrogatus
fuit, ideo nihil respondit, consequenter
cum propositum in mente retentum
nihil operetur, *l. Si repetendi ff. de condit.*
ob turpem causam, prædictus casus non
comprehenditur legaliter in dictis Bullis 48
quod confirmatur, quia si lex voluisset
hunc casum comprehendere illum ex-
pressisset *arg. l. Vn. §. fin autem C. de
caduc. toll.* Tiraquel. *in l. Si vmquam
ver. Libertis C. de reuoc. donat. num.3.* 49
Surd. *decis.88. num.4. & decis.322. n.22.*
quia quod lex non dicit, non est ab ho-
mine præsumendum, *cap. Ne illa, Sede* 50
vac. Surd. *consil.219. num. 21.* Deinde
actus verus in materia pœnali non cō-
prehendit fictum, cum dicatur impro-
priè talis *l.3.§. Hac verba ff. de negot. gest.*
ibi *Bart. & Castro*, Rota Rom. *vol. 1.
decis.794. num.3.* Ad secundam ratione
dico legem non extendi ad casus simi-
les, quando est pœnalis, etiamsi adsit 51
omnimoda ratio, habes exemplum *in
cap.2. de Regular. in 6.* in quo prohibe-
tur superioribus Prædicatorum, & Mi-
norum receptio professionis Nouitiorū
infra annum probationis, quæ lex ex
identitate rationis non comprehende-
bat, neque extendebatur ad superiores
aliorum Mendicantium, ideo Papa, vt
videre est sequenti capitulo, eam consti-
tutionem extendit etiam ad alios Men-
dicantes, qui antea sub illa non com-
prehendebātur, ergo idem dicendū est
in casu nostro. Et quod lex pœnalis nō
extendatur ex identitate rationis mul-
tis citatis docet Rodr. *tom. 1. q. 11. art. 6.
Regula 14.* quem supra adduxi, sub *n.22*
Ad terriam de declaratione facta à Pau-
lo V. respondeo non esse declarationem
dictarum Bullarum, cum de ipsis nulla
fiat mentio, sed esse nouum decretum,
quo confesserij tractantes occasione
confessionis cum mulieribus de reb. in-
honestis subduntur Inquisitoribus. Vel
dic *occasione confessionis*, id intelligi de
vera confessione, non simulata. Dictus
Trimarchus ibidem alia subiungit, &
in-

inuehitur in Bosiū, qui conatur se defendere in disceptatione quinta Defēsion. 1.

52 Nono dicitur. *Aut cum eis illicitos, aut inhonestos sermones, siuè tractatus habuerint*. In supradictis omnibus, & singulis casibus confessarij respectu confessionis veræ, vel simulatæ, siuè sequatur, siuè nō, solicitantes pœnitentes ad venerea, vt secum, vel cum alijs luxorientur, supradictam Bullam transgrediuntur iuxta tradita, prætetea respectu eorumdem casuum assignatur alius modus solicitationis, qui consistit in colloquijs inhonestis, & venereis. Contingit autem id dupliciter, vno modo, cum miscentur colloquia turpia sine prouocatione, nam cum prouocatione, casus continetur sub

53 clausula tertia. Altero modo, cum confessarius rogat pœnitentem, vt sibi, vel alteri prostituat tettiam personam, ac proinde faciat lenonem, non vt ipsa immediatè turpia agat. Isti duo casus bene comprehenduntur illis verbis, cum accidant per inhonestos sermones, alij vero casus per prouocationem immediatam ad libidinem. Ita Sancius *disp.* 11 *num.* 44. alios citat Diana *par.* 1. *resol.* 19. *de denunt.*

Quæres 3. An in sequentibus casibus habeat locum Bulla Gregorij, & aliorū?

I. Ricordateui di me, perche vi amo, vi voglio bene di cuore.

II. Se io fossi secolare vi vorrei pigliare per moglie.

III. Aspettatemi hoggi in casa, perche hò à parlarui d'vna cosa importante.

IV. Questi vostri peccati carnali m'hāno fatto cadere in pollutione contro mia volontà?

Primò, respondetur negatiuè. Tum

54 quia, & si videntur verba amantium, nihilominus cum trahi possint in bonum sensum de amore spirituali paterno erga filiam spiritualem, ita intelligenda sunt, si aliud non obstet, siquidem dubia in meliorem partem sunt interpretanda, *cap.* 2. *de Reg. iur.* Est autem Amor duplex dilectionis, & honestatis, altet lasciuiæ, & inhonestatis, cum autem confessarius non se explicet alijs verbis, de quo loquatur, præsumendum est loqui de amore honesto. Tum quia, illa verba si peccatum sunt in casu hoc non excedunt culpam venialem; solicitatio autem, de qua hic, est peccatum mortale, ergo solicitatio secundum Bullam non est.

Secundò, nec illa verba præseferunt solicitationem, & quia nullum dicunt peccatum ad minus mortale; & quia solum explicant pudicum affectum erga mulierem; demum nulla fit iniuria Sacramento.

Tertiò, illa verba de se non significāt solicitationem, sed eorum sensus colligendus est ex tractatu, quem confessarius habet in domo pœnitentis, nam si mulierem honestè alloquatur, nulla est solicitatio; si verò mulierem prouocet ad inhonesta, solicitatio locum habet iuxta Bullam Gregorij ad præscriptum illorū verborum *Siuè post confessionem immediatè, sub num.* 35. nam quamuis in domo prouocet, & non videatur tentatio immediatè subsequi confessionem, nihilominus solicitatio reuera est immediata, cum dependeat formalitet ex illo condicto, vel si non placet ea ratio, adijce aliam, siquidem huiusmodi solicitatio dicitur facta occasione confessionis, cū in confessione protulerit supradicta verba, quibus mediantibus prouocatio moraliter coniungitur cum Sacramento.

Quartò, ea verba dicunt solicitationē, vt colligitur ex illis verbis; *Illicitos, aut inhonestos sermones,* & valde conturbant mentem pœnitentis, & non leuis iniuria fit Sacramento, quod sanctè, & immaculato condetractandum est. Ita Trimarchus *disp.* 3. *num.* 60. Nec oppositum sentit Bonac. *par.* 3. *de denunt. num.* 3. dū dicit, non solicitare si id aperiat extra confessionem.

Quæres 4. An locum habeat solicitatio in eo casu, in quo confessarius dicit mulieri genuflexæ in confessionali: *Nolo audire te, quia amore tui captus sum, ne tibi, & mihi aliquid mali contingat, vade in pace?*

Resp. In hoc casu non est locus solicitationi, cum ex his verbis potius colligatur detestatio solicitationis, & confessarius ea recusatione se præseruet à periculo 55

culo

culo ſolicitandi mulierem. Trimarchus *diſp.3.ſect.3. num.*33. dicit. Certum eſt præterea, quod ſi animus declaratur ſignis, vel factis, v.g. ſi dicat mulieri pœnitenti, ſe illius amore eſſe captum, & ideo nolit illius confeſsionem audire, tunc denuntiaudus eſt, quia illa diſſuaſio eſt vera inductio, & prouocatio ad inhoneſta. Non placet eius dictum, nec verum eſt, quando confeſſarius vlterius non procedit formaliter illam prouocando, quia illorum verborum prolatio indicat tantum amorem erga fœminam, non autem ſolicitationem ad venerea, præterea reddit cauſam cur nolit eam audire, ne ſcilicet labatur in crimen ſolicitationis. Igitur per illa verba diſſuadetur confeſsio ex cauſa, & tantum abeſt, vt per ea ſequatur prouocatio, quod potius deteſtatur illam confeſſarius. Neque prædictis contrariatur Sancius *diſp.* 11. *num.* 49. ibi: *Vnde in praxi tunc immediatè ante confeſſionem ſolicitabit confeſſarius, ſi fœminæ dicenti ſe velle confiteri, confeſſionem diſſuadeat, & de venereis tractet*. Non ſufficit ergo diſſuaſio conſiſtens in illis verbis, ſed præterea requiritur tractatio venereorum, ergo illa diuerſa ſunt. Vnde non bene illum citat Trimarchus pro ſe.

Quæres 5. An confeſſarius, qui in cõfeſsione pœnitenti dedit literas amatorias ſigillatas, vt eaſdem poſtmodum extra legaret, nihil dicendo, dicatur ſolicitator contra Bullam hanc? Negat Palaus relatus à Diana *reſol.2. de confeſs. ſolicit.* quia traditio literarum non eſt ſolicitatio, ſed cauſa ſolicitationis, ſiquidem in traditione non mouetur pœnitens ad malum. Quibus non obſtantibus.

56 *Reſp.* Eſt ſolicitatio dependenter immediatè à confeſsione, quod probatur, quia à traditione cartæ ex parte confeſſarij incipit inſtigatio ad venerea, & perficitur, dum legitur à pœnitente, ergo violatur Bulla. Confirmatur, quia iſte caſus colligitur, vel ex illis verbis, *Immediatè poſt confeſſione*, immediatio enim fundatur in traditione ſcripturæ inhoneſtæ, cum inter vtrumq. nihil mediet. Vel ex illis alijs, *Occaſione confeſſionis*: Nemo enim negabit traditionem ſcripturæ ex parte confeſſarij pendere à confeſsione, & ex parte pœnitentis legi occaſione confeſsionis antea factæ, & intuitu illius, vt obediat in ea legenda cõfeſſario. Ita Sancius *diſp.*11. *num.*32. ex eo Diana *reſolut.2. de Confeſſ. ſolicit.* Trimarchus *diſp.2. ſect.8. num.*54. Peirinus, & Facundez ab eo citati. Ad rationem Palai patet, in illa traditione incipere ſolicitationem, & perfici in lectione, qua mouetur ad venerea pœnitens, dũ legit Epiſtolam. Quid ſi Epiſtolam non legeret, ſed combureret? Confeſſarius nõ eſſet denuntiandus, quia ignorat, quid contineatur in ſcriptura, niſi aliàs apertè mulier fuiſſet ſolicitata. Quid ſi confeſſarius dixiſſet, accipe Epiſtolam, quã ad te mittit tuus conſanguineus? Solicitat poſita lectione, quia hoc idem ſuadet ſupradicta ratio, nam per traditionem incipit ſolicitatio, quæ per lectionẽ perficitur. Ibidem Trimarchus.

Quæres 6. An confeſſarius, qui in traditione Chirographi adminiſtrationis Sacramenti, ſolicitat pœnitentem, violet Bullam Gregorij XV.

Reſp. Affirmatiuè, quando confeſſarius ſiuita confeſsione dicit puero, hodie venies ad meam domum, & tradam tibi Chirographum confeſsionis, ſi puerũ ſolicitet, ſine dubio violat Bullam, quia huiuſmodi ſolicitatio dependet immediatè à confeſsione, & cuius occaſione ſolicitatur. Idem dic reſpectu mulieris, cui dicit, expecta hic, quia poſtea tradã tibi Chirographum. Ita ex Souſa *lib.* 1. *cap.*34. *num.* 39. Aphoris. Diana *par.*4. *tract.*5. *reſolut.*11. Quid ſi nihil dicat cõfeſſarius, & poſtea ipſe Chirographum ferat domum pœnitentis, & ibi illum ſoliciret? Nun incurrit, ſi nihil dixit de hac delatione confeſſarius, quia ſolicitatio in hoc caſu non eſt immediata, neque proindè dependet à confeſsione proximè, ſed tantum remotè, quod non ſufficit ad violationem Bullæ. 57

Quæres 7. An dicatur ſolicitator ille confeſſarius regularis, qui vt liberius à ſuperiore dimittatur fingit illi, ſibi neceſſarium

sarium esse exire, vt audiat suum pœnitentem ægrotantem, quem tamen non vult audire, sed tantum solicitare ad turpia?

58 *Resp.* Negatiuè, quia simulatio confessionis immediatè pendet à loco, in quo exercetur confessio, vt patet superius *sub q.2. num.43.* hic autem nulla exercetur, nec simulatur confessio, licet futura fingatur superiori, vt facilius moueatur ad concedendum licentiam exeundi, respectu cuius non spectatur, sed tantum respectu loci, in quo simulatur, in casu autem nostro nullus datur locus, ergo neque violatio Bullæ. Ita ex Freitas Diana *resolut.37. de solicitat.* qui in contrarium citat Sancium *disp.11. n.68.* reuera in fine illius columnæ fol.73. non loquitur de hoc speciali casu, sed de alio, cum nimirum ex condicto ambæ partes intendunt vacare venereis sub simulata confessione in eodem loco electo pro confessione, vbi incumbunt ad turpia.

Quæres 8, An ludans mulierem à pulchritudine, venustate, &c. violet Bullam Gregorianam? Negatiuam docet Freitas *q.7. num.44.* & 45. quia laus nullum est peccatum, & locutio est honesta, atque inde mulier non legitimè suspicatur solicitationem.

59 Communiter tamen Doctores cum Cuna, Sanctar. Perino, Bonac. Homob. Bossio, Barbosa, Diana *resolut.18. de confess. solicit.* Trimarchus *disp.1. sect.5.* renent hanc laudarionem esse solicitarionem in vim Bullæ Gregorianæ. Ratio est. Tum quia, huiusmodi laudatio cum sit impertinens in confessione peccaminosa est grauiter, cum sit incitatiua ad libidinem. Tum quia, huiusmodi verbis solent amantes trahere ad se mulieres, quarum amore tenentur, sunt enim verba amatoria, ac proindè parum honesta, consequenter mulier laudata prudenter suspicionem habet de solicitarione. Aduertè, quod si confessarius occassionem laudandi pœnitenrem sumat ex fine honesto, vt quia mulier conquesta est de mala conuersatione sui mariti, qui est adulter, & confessarius subiungat, tibi facit iniuriam, quia iuuenis es multum pulchra, rubicunda, &c. per huiusmodi verba nulla apparet solicitatio, cum specificentur ab alio fine, quam turpi. Sed mulieres cautę sint in denuntiandis cōfessarijs, quando eorum verba possunt trahi in bonum sensum, consulent viros doctos, & timoratæ conscientiæ, ne sine causa infament confessarios, & in dubio abstineant.

Quæres 9. An homicidium de consilio confessarij in confessione dato perpetratum à muliere coniugata arguat tacitam solicitationem?

Resp. Negariuè, ratio est, quia homicidium non est formalirer solicitatio, vt clarum est, neque virtualirer, quia homicidium in cōfessione persuasum nullum habet respectum, nec cōnexionem cum solicitatione, ergò neque solicitatio est, neque illius causa. Quod procedit, licet postea mulier sui corporis copiam faciat confessario, quia huiusmodi turpis actus non pendet à confessione ex eo, quod ab ea initium solicitationis non habuerit, Nec obstat, quod solicitario subsequens aliqualirer depēdeat ab homicidio in eo, quod si maritus viueret, confessario non complacuisset. Quia ex hoc non sequitur solicitationem dependere immediatè à confessione, cum ipsum homicidium intermediet. Trimarchus *disp.14. num.12.* putat hoc casu esse soliciationem, quando ad homicidiū mariti cōfessarius aliud addidit adminiculū, quo se declarauit intēdere maiorē liberratem mortuo marito ad rractandū de inhonestis cum illa. Nulli est dubium tunc adesse solicitationem causatam nō ab homicidio, sed conrentam in illo adminiculo, & variatur casus, vnde homicidium, vt sic impertinens est ad solicirationem in vim Bullæ. 60

Quæres 10. An confessarius, qui pœnitenri donum dedit insolitum non spirituale, vri annulum mulieri, puero pugionem, vel quid simile nullam explicando causam proprer quam donauit, vel aliquam, sed non relatam ad solicitationem, an dicatur tacitus solicitator? Affirmat Trimarchus *disp.2. sect.4.* Primo, quia ex Lederma, & Paramo. Solicitatio

citatio fit per donorum largitionem. Secundò, quia dona magis, quam verba alicunt. Tertiò, mulier non est pauper, neque annullum perdidit, ergo nihil aliud cogitare potest, nisi confessariũ habere affectum libidinosum erga se, ergo tunc tentatur ad libidinem.

61 *Resp.* Non dicitur solicitator propriè, & in vim Bullæ, suadetur. Tum quia, donum ex sua natura non ordinatur ad venerea, ergo de se non est signum, aut factum sufficiens ad arguendum solicitationem, ex quo tollitur primum argumentum Trimarchi, esto enim dono fieri posit solicitatio, ea tamen non præsumitur, neque asserenda est, nisi dono adiungantur verba præseferentia solicitationem, in quo casu solicitatio consisteret in illis verbis, non in dono. Tum quia, donum mouere potest etiã ad beneuolentiam honestam, ad gratitudinem, ad aliud donũ pinguius, quare cum sit indifferens, inde colligi non potest assertiuè, donum traditum fuisse ex affectu turpitudinis, immò id suspicari temerarium est, cum donum in bonam partẽ accipiẽdum sit, & sic soluitur secundum argumentum, & tertium, nã mulier malũ cogitãs de cõfessario, peccat, & imprudens est illius cogitatio, cũ in bonum sensum trahere posiit finem, quem habuit confessarius in donatione annuli, putando donationem sibi factã fuisse vel in signum gratitudinis, si pœnitens illi fuit aliàs liberalis largitione elemosinarum, vel ex affectu paternitates spiritualis, &c. Tum quia, non est solicitatio ex eodem Trimarcho *nu.* 19. quando pecunia tribuitur pœnitẽti pauperi, quia præsumptio stat pro confessario ex titulo paupertatis, ergo neque donare diuiti, quia præsumptio boni finis, qui inesse potest huic donationi, facere potest fauore confessarij, pro quo in dubio præsumendum est. Demum huiusmodi solicitatio, si qua adest, solũ dubia, & præsumpta est, ac proinde nõ est conformis Bullæ Gregorianæ, quæ punit certã solicitationem, non præsũptam, consequenter nulla est obligatio denuntiandi confessarium donatorem.

Quæres 11. An confessarius, qui suæ pœnitẽti dat pecuniam, vt eam tribuat suæ meritrici, vel illi dicit, accomoda mihi domum tuam, in quo volo loqui cum tali muliere de quodam meo interesse, dicatur solicitator? Affirmat Diana *resolut.* 45. propter illa verba. *Ad inhonesta inter se, siue cum alijs quomodolibet perpetranda*. Negat Sousa ab eo citatus, quia talis actus per se primo non continet inhonestatem, sed tantum in consequentiam.

Resp. Negatiuè, quia illa traditio pecuniæ, & petitio domus nullam de se dicunt tentationem, aut inductionem pœnitentis ad peccãdum luxuriosè neque cum confessario, neque cum alio, vnde adducta verba Bullę in casu nostro locum non habent, quia inter se luxuriosè non peccant secundum prouocationem, neque pœnitens solicitatur ad peccandum cum alijs, vt patet ex dictis sub *num.* 27. vbi ea verba explicantur. Præterea traditio pecuniæ etiã pro meretrice non arguit futuram solicitationẽ, sed potius effectum solicitationis iam complerum, cum pecunia præsumatur tradi in stipendium seruitutis factæ sui corporis. Demum petitio domus est actus indifferens, ergo accipiendus est in bonam partem, consequenter ad malũ finem ex se non ordinatur. Esto pœnitens imaginaretur commoditatem luxuriandi, aut nota esset meretrix pœnitenti, adhuc petitio domus solicitatio non est, nec actus luxuriosus, quamuis sit conditio sine qua non perpetraretur delictum carnis, quod nõ sufficit ad solicitationem, quæ debet esse immediatè dependens à confessione, & non ab aliquo tertio intermediante. 62

Quæres 12. An non Sacerdos talem se fingens, qui dum audit confessiones prouocat pœnitentem ad luxuriam, incurrat pœnas Bullarum? Affirmat Gipsius de casib. reseru. *cap.* 14. *num.* 6. quia fit iniuria Sacramento pœnitentiæ, cum confessio facta à pœnitente bona fide Sacramentalis sit, quamuis absolutio non teneat.

Resp. Non incurrit pœnas illarum Bulla- 63

Bullarum, Tum quia, in illis sermo est de vero Sacerdote, & non ficto, & leges pœnales de Sacerdotibus loquentes nõ comprehendunt laicos, seu non Sacerdotes, vt patet non solum ex generalibus regulis de odiosis legibus restringẽdis, verum etiam ex proprietate vocabuli, *Sacerdos* quod Præsbiterum significat, non laicum, aut alijs ordinibus insignitum. Tumquia, leges non puniũt casum fictum, sed verum. Tum quia, hic nulla fit iniuria Sacramento, cum nullum adsit, neque confessio illa Sacramentalis est, cum non pendeat à iurisditione & potestate Sacerdotali, esto aliàs dictus Sacerdos fictus peccet sacrilegè vsurpando spiritualem potestatem, qua caret. Ita Sanctar. *cap.* 46. de hæresi *num.* 9. Portel. Solicit. *num.* 14. Sancius *disp.* 11. *num.* 36. & alij communiter cum Trimarcho *disp.* 7. *num.* 3.

An non Sacerdos ministrans hoc Sacramentum subdatur Inquisitoribus? Dixi *cap. praeced* 22. *à q.* 7.

Quares 13. An Sacerdos non confessarius, si attentando administrationẽ huius Sacrameoti, solicitet pœnitentẽ, fiat obnoxius Bullis?

64 *Resp.* Negatiuè, quod apertè colligitur ex Bullis, nam in Bulla Pij, & Pauli ita, scribitur. *Diuersi Sacerdotes in Regnis Hispaniarũ, curã animarũ habẽtes, siuè eã pro alijs exercẽtes, aut aliasaudiẽdis cõfessionibus pœnitẽtiũ deputati*, Greg. XV. illis verbis. *Vt aliquis Sacerdos ad sacras audiẽdas cõfessiones deputatus sacrosanctæ pœnitẽtię Sacramẽto solicitãdo Pœnitentes ad turpia abutatur.* Sed Sacerdotes simplices carentes iurisdictione nõ dicũtur deputati ad cõfessiones audiendas, nec curam habent animarum, ergo non subduntur his Bullis, quæ loquuntur solum de Sacerdotibus confessarijs. Confirmatur, Tum quia, lex non disponit circa ea, quæ raro accident, *l. Nam ad ea, ff. de leg.* sed rarò immo ratissime simplices Sacerdotes se exponunt audiendis confessionibus quia seuerè puniuntur. Tum quia, in Bullis sermo est de audientibus confessiones, quales sũt soli Sacerdotes deputati. Tum quia, hic nullus est abusus Sacramenti, cum nullum sit Sacramentum, sed sola iurisdictionis, alienæ vsurpatio peccatum mortale, cum sit in re graui, & in præiudicium animarum pœnitentium. Tũ quia, simplex Sacerdos in hoc æquiparatur non Sacerdoti, vterque enim caret iurisditione, & nullum facit Sacramentum, consequenter si non Sacerdos minimè comprehenditur sub dictis Bullis, nec Sacerdos simplex. Ita docent Sousa *lib.* 1. Amphor. *cap.* 34. *num.* 16. & 17. Fagund. Præcepto 2. *lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 79. Portellus *num.* 13. & fundamẽto à Suar. accepto, quod pœna à lege imposita alicui actui non incurritur, quando ille actus nulliter fit. Non placet, quia illud falsum est, siquidem ex actibus attentatis, & nuliter productis sequitur obligatio ad pœnam, nam Mẽdicantes infra annum probationis admittentes nouitium ad professionem pu- 65 niuntur, & tamen professio est nulla *cap.* 2. & 3. *de regul. in* 6. pariter excommunicatio lata in participantes excommunicatis nulla est, non præmissa canonica monitione, nihilominus iudex incurrit pœnam. Quod magis patet ad rem nostram, nam Sacerdos confessarius hanc pœnam eludere posset non obstante solicitatione si nullam faceret absolutionem defectu intentionis, aut omissionis alicuius verbis essentialis absolutions, quod falsum esse omnes docent. Deinde siue sequatur confessio, & Sacramentum validum, siue non, solicitans reus est harum Bullarum ergo illa ratio Portelli nullius est momenti.

Prædictis obstat Peirinus *tom.* 3. *priuileg. cap.* 11. *num.* 3. prope finem, quem 66 prose citat Trimarchus *disp* 7. *sect.* 4. *nu.* 24. asserentes sololicitantem, qui caret iurisdictione, reum esse harum Bullarũ, probat primò Trimarchus *num.* 25. ex Peirino, quia vt Sacerdos sit reus Bullæ Gregorij non est necesse, quod confessiones audiat, sed sufficit, quod in loco solito simulet confessionem, & prouocet ad inhonesta. Hoc argumentum supponit quemlibet Sacerdotem confessiones simulantem cum prouocatio-

ne ad turpia esse reum huius Bullæ, id tamen probare debebat, quia est in quæstione, vt nos probauimus ex textu Bullarum, non enim sufficit simulatio confessionis in loco solito, facta à qualibet persona, sed debet esse qualificata iuxta expræssionem Bullarum, quæ requirunt sacerdotem deputatum ad confessiones audiendas, aliter etiam laicus simulando confessiones audire in solito loco, si prouocaret pœnitentem ad inhonesta, esset reus harum constitutionum, quod tamen Peitin. nec Trimatchus admittunt. Nec argumentũ hoc Peitini directè probat, quod dicit Trimarchus, sed tantum reprobat rationẽ Portelli, vt colligitur ex illis verbis. *Sed ista doctrina*, scilicet Portelli, *huic casui applicari nõpotest, nã nõ est necesse ad incurrendas has pœnas, quod confessarius cõfessionem audiat*. Neque obijcias, ergo neque necesse est, quod habeat potestatem iurisdictionis ad absoluendum, si non necessatio audire debet pœnitentẽ, quem intendit solicitare, quia non datur absolutio vbi non est confessio peccatorum. Dico, enim sufficere quod validè possit absoluere, si audiat, carens autem iurisdictione nequaquam absoluere potest, ergo necesse est, quod sit Sacerdos deputatus, aliter non dicitur posse audire in vim Bullarũ, quæ supponũt potestatẽ iurisditionis in Sacerdote.

Probat secundò, quia Bulla Gregorij intendit castigare illum Sacerdotem qui cum possit, & valeat præbere remediũ, & excitare pœnitentem mulierem ad dolendum de peccatis porrigit venenũ, & excitat ad peccatum enorme, & potens dare panem, dat scorpionem, &c. Hoc argumẽtum loquitur de Sacerdote potente absoluere, qui nimirum deputatus est, & habet iurisditionem, ac proinde impertinens est ad probandum conclusionem, quæ est de Sacerdote carente iurisdictione, Quod subdit, nimitum Sacerdotẽ confessarium excommunicatum, seu suspensum vitandum, & non toleratum, vel nondum approbatum esse confessarium, patet inquiunt ambo, quia est Sacerdos habens potestatem ordinis, & potest à venialibus, & mortalibus aliàs remissis & etiã nõ remissis in articulo mortis absoluere, vt docẽt omnes in tractatu de Pœnitentia. Euertitur, quia in omniũ sentẽtia Sacerdos carens iurisditione, & habẽs solã ordinis potestatem, nõ dicitur deputatus, nec vere, & formaliter confessarius, qualis est ille solum, qui vtramq; ex dictis potestatibus habet in actu, vt tradunt omnes scribentes super *cap. 15. sess. 23.* Tridentini, de qua duplici potestate ordinis, & iurisditionis idem Tridentinum *sess. 14. cap. 6. can. 3. 9. & 10.* de potestate ordinis, *cap. 7.* de potestate iurisditionis, de quibus Fabet. *disp. 25. de pœnit.* Ego *tom. 1. resolut. 34. num. 10. & resolut. 36. num. 27.* Qui absoluit in articulo, seu periculo mortis sine dubio vtramque habet potestatem pro illo tunc nam est Sacerdos, cui ab Ecclesia est delegata potesta s iurisdictionis ex doctoribus allegatis à Barbosa ad *c. 7. sess. 14 num. 16.* A venialibus verò, & à mortalibus remissis simplex Sacerdos absolue re non potest, vt cũ multis probaui cit. *Resolut. 36. q. 10. num. 57.*

Tertiò, quia sequeretur, quod qui solicitaret pœnitentem, quæ inter confitendum accusatet aliquod reseruatũ, à quo nequit confessarius, absoluere, non debere subiacere dictis pœnis. Nihil probat ad propositum, quia iste est verus confessarius, & deputatus. Deinde falsum est, in Bulla Gregorij nullum reperiri verbum restringens pœnas statutas ad Sacerdotes deputatos ad audiendas confessiones; nam in vtrisque Bullis initio allatas clausulas attulimus restringentes ad Sacerdotes deputatos, & reuera cõfessarios formaliter ex deputatione.

Sancius *disput. 11. num. 38.* dicit comprehendi Sacerdotem certo iurisditione carentem, aliàs enim fraus magna, & 67
dolus oriretur in defraudanda Bulla, cum confessarius posset negare, se facultatem præhabere ad audiendas confessiones. Sed hæc ratio nõ obstat, quia sufficit quod non fiat fraus ab illis Sacerdotibus, qui deputati sunt, & iurisditonem habent, præterquamquod hoc

atgu-

argumentum supponit quemcumque Sacerdotem simplicem huic Bullæ esse subiectum, quod est in quæstione; & supra probatum est ex claris verbis Bullarum solos Sacerdotes deputatos subdi illis, vnde & respectu istorum fraus, & dolus locum dicitur habere. Confirmatur per id, quod dicit sequenti *num.* 39. nimirum non subdi, quando mala fides cōfessarij, & pœnitentis interuenit, quia vterque cofessionem inualidam iri, & ob id intendere nequeant conficere Sacramentum. Nam si verus confessarius tentet mulierem illi consentientem, & postmodum illam absoluat impœnitētem, certum est, confessarium non intendere confectionem Sacramenti ex parte rei, cum nō possit reuera intendere, quod facere nequit, & in hoc comparatur Sacerdos verus confessarius, & non confessarius, qui inutiliter absoluit, & nihilominus in eo casu verius confessa ius Bullæ reus est.

Quod si dicas, nostram responsionē fundari in illis clausulis superius adductis pro probatione, quæ cum facti narrationem contineant, nihil probāt, quia
68 facti narratio non facit ius, neque spectat ad partem dispositiuam legis, ex *cap. Ex literis* 3. *de fide instr.* iuncta Glos. *verb. Abratæ sunt*, quia hoc ad ius non pertinet, sed ad quæstionē, *l. Si vnus C. de testam.* Tiraq. *in l. Si vnquàm verb. Libertis C. de reuocand. donat. num.* 37. procedit, licet narratio facta sit à Papa, *cap. Si Papa* 10. *de priuileg.* Grilēz *consil.* 107. *num.* 16. Respondetur non facere ius, quādo in parte dispositiua alio modo proceditur, tunc enim attenditur tātum dispositio, & non pars narratiua, quod si pars dispositiua relatiue se habet ad partem narratiuam, tunc ab ea sumit interpretationem, quia relatio restringitur, & limitatur ad illud, quod in relato continetur, Dec. *consil.* 63. *num.* 6. alijs citatis à Barbosa *axiom.* 201. Sed in dispositiua parte mentio fit de Sacerdotibus illis, de quibus in parte narratiua, in qua fit solum mentio de deputatis ad confessiones, ergo, ad illos tantum Bulla restringitur.

Quæres 14. An interpres confessionis si solicitet, reus sit harum Bullarum?

Resp. Non est reus, probatur, Tum, quia Bullæ inuehuntur contra Sacerdotes audientes confessiones pœnitentiū, 69
qualis non est interpres, qui licet audiat peccata pœnitentis, non ideo fungitur officio Sacerdotis, vt Clarum est, cum laicus possit esse interpres, sed tantum explicat illi peccata pœnitētis accusantis se per interpretem, medium igitur est inter vtrumque & solum dicitur interpretari, & explicare peccata pœnitentis confessario, qui actus interpretatio neque est accusatio, neque propriè auditio auctoritatiua peccatorum, ideo non comprehenditur sub Bullis. Tum quia, solicitatio fieri solet abscondite, & coram alijs ferè numquam ob verecundiā, quæ inest venereis maximè ex parte patientis, vt superius dictum fuit; sed lex non disponit super ea, quæ raro eueniunt, ex vulgatis iuribus, ergo neque circa hunc casum illæ Bullæ disposuerunt. Tū quia laicus, & Sacerdos simplex attentantes audire confessiones, si solicitent, non sunt rei huiusmodi Bullarū ex supra dictis, ergo multo minus interpres, qui nullatenus fingit, neque fungitur officio Sacerdotis. Ita docent Sousa Aphor, *lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 14. Sancius *disp.* 11. *num.* 10. & 37. Palaus, & Fagundez quos cont a se citat Trimarchus, *qui disp.* 7. *sect.* 3. tenet oppositum, nimirum Interpretem esse reum dictarum Bullarum.

Trimarchus igitur probat primò, quia in hoc casu intercedit eadem met ratio, 70
quæ respectu confessarij, hoc est, abusus Sacramenti, & sumitur Sacramentum vt medium ad peccandum, vnde etiam interpres confessionis erit suspectus de hæresi. Contra est, falsum enim eamdem esse rationem, quia cum non cooperetur proximè ad Sacramentum, abest eiusdem abusus, & suspicio hæresis, nam interpres non est subiectum, neque minister Sacramenti. Secundò probat, quia interpres licet sit laicus participat aliquid de actu clauis, & ex S. Thoma in 4. *dist.* 21. *q.* 3. *art.* 1. *quæst.* 3. & *in*

supplem. ad par.3. q.11. art.3. ex Suarez *de Pœnit. disp.33. sect.4. num.4.* vnde tenetur ad sigillum æque, ac confessarius, Scotus *in 4. dist. 7. §. Sed primum non videtur*, Ricard. *in 4. dist. 21. art.4. q.3.* cum alijs. Quidquid sit de ista obligatione ex vi sigilli, non inde infertur interpretem subijci dictis Bullis, quia teum dictatum Bullarum non facit quē præcisè participatio sigilli ex solicitatione, sed ex eo quod minister solicitans est potens conficere verum Sacramentum. Deindè cautè procedendum cum interprete confessionis, quantum enim fieri potest, remouendum est à participatione actiua huius Sacramenti, ne communicemus cum hæreticis, qui etiam laicos faciunt ministros huius Sacramenti. Probat tertiò, quia accessorium sequitur naturam sui principalis; Sacerdos autem audiens est principalis, interpres autem est accessorius, ergo sequitur naturam principalis; fatendum igitur est, quod intentio Pontificum est obligare accessorium, quo medio fit Sacramentum, seu confessarius administrat Sacramentum Pœnitentiæ. Hoc argumentum plus probat, quam velit; nam si accessorium hic sequitur naturā sui principalis, ergo interpreti competit, quidquid conuenit confessario, ac proindè interpres laicus conficit Sacramentum sicut Sacerdos, & confert gratiam, quod falsum est. Deindè interpres nullam habet rationem accessorij, sed medij tantum. Quod si dicas, axioma intelligi, quod accessorium sequitur naturam sui principalis quod ad obligationem, & subiectionem dictatum Bullarum, Respondeo, axioma non habere locum, vbi est specialis prauisio in vno non in altero, *ex tex. in l. Si is, C. de prædijs min.* Brunor. à sole in locis comm. *ver. Accessoriū*, Barbosa Vaz. lit. A. *num.7.* constat autē dictas Bullas prouidisse contra confessarios solicitantes, nō vero interpretes, qui raro adhibentur in confessione. Neque verum est, immo falsissimum, quod medio interprete fiat Sacramentum, seu à Sacerdote illo mediante conficiatur, quia interpres se habet, vt merus explicator peccatorum pœnitentis, sicut si pœnitens ipse præsenti confessario traderet scripturam suorum peccatorum legendam per ipsummet confessarium, quæ nullo modo concurrit ad confectionem Sacramenti, quod constat tantum ex actibus pœnitentis, & absolutione confessarij.

Quæres 15. An mulier in actu confessionis solicitans confessarium rea sit huiusmodi Bullarum, ac proindè à confessario, vel ab alio sit denuntianda Officio S. Inquisitionis? Affirmant Paramus *lib.3. de orig. q.10.* & Bolloch. *par.2. de casib. reseru. q.9. num.51.*

Resp. Negatiuè. Tum quia, in Bullis 71 fit solum mentio de confessarii solicitantibus, & non de alijs personis, ex supra probatis. Tum quia, obligatio denuntiandi præcipitur solis pœnitentibus solicitatis in confessione, ex Bulla Gregoriana; confessarius autem licet solicitatus adhuc retinet qualitatem confessarij, ergo nullam habet obligationem denuntiandi. Tum quia, hic suspicio hæresis locum non habet, *infra num. 83.* Tum quia, lex non comprehendit ea, quæ raro accidunt, *l. Nam ad ea, ff. de legib.* Ita Bonac. *de denunt. par.3. num.20.* Sancius *disp.11. num. 24.* Portel. *in summa ver. solicitare num.9.* Diana *resolut.23. de denunt.* & alij omnes.

Quæres 16. Quid dicendum, quando confessarius solicitatus non reiecit impudicam mulierem, sed illi consentit, an tunc confessarius dicatur Reus Bullarū, ac proindè denuntiandus sit à muliere non obstante eiusdem mulieris solicitatione?

Resp. Confessarius, qui consentit in 72 fœminam solicitantem denuntiandus non est à fœmina solicitante, neque ab aliquo alio id sciente, respectu nullius Bullæ, quod probatur argumentis superius adductis, siquidem, præstitus consensus non facit confessarium solicitatorem, vt Bullæ postulant, sed solum indicat illum consentientem; nec obstat, quod agentes, & consentientes pari pœna sunt puniēdi, quia preterquamquod propriè intelligitur de peccato, Thomaset.

73 fet. Reg. 81. Nauar. *consil.* 1. *de iudæis*, bene pari pœna puniuntur, sed exclusiuè ab hac Bullarum. Confirmatur, quia de consensu in solicitationem nihil disponitur in Bullis, ergo consensus attendendus non est. Ita maior pars doctorum cum Sanctar. *cap.* 46. *de hæresi*, *num.* 2. Sancio *disp.* 11. *num.* 25. Lezana *par.* 1. *cap.* 19. *num.* 34. Peirin. *ad constit.* 4. *Gregorij XV. num.* 9. cum multis alijs citatis à Trimarcho *disp.* 9. *sect.* 1. *&* 13. qui tamen sentit oppositum præcipuè respectu Bullæ Gregorianæ, vbi dicta *sect.* 3. citat pro se Sousam, & Dianam.

74 Probat autem Trimarchus primo ex illis verbis. *Aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, siuè tractatus habuerint.* Bullæ Gregorianæ, quæ verba comprehendunt hunc casum, qui omissus erat in Bullis antiquis. Sed ad hæc supra respondi *sub num.* 52. dictam clausulam comprehendere colloquia de rebus turpibus sine ordine ad prouocationem, aut de lenocinio peragendo à pœnitente. Præterea illa verba referuntur ad cōfessarios auctores inhonestorum sermonum, vt colligitur ex verbo, *habuerint*, quod sine dubio refertur tantum ad cōfessarios, vt bene legenti patet, & docet Bossius *in Append. dub.* 3. *num.* 12. quem impugnat Trimarchus cit. *num.* 15. sed indirectè, vnde idem Bossius bene se defendit *in Disceptat.* 5. *Defens.* 4. sed istæ altercationes vanæ sunt, & quandoque effugia, vt eludantur obiecta.

Probat secundò, quia secus numquā confessarij solicitantes mulieres possent ab Inquisitoribus puniri, nam semper confessarij dicerent se prius fuisse solicitatos à muliere, vnde cum potius credēdum sit viro, quam mulieri, consequenter essent liberandi. Nullius momenti hoc est argumentum, neque enim credendum est confessario asserenti pro se, nisi id probat.

Probat tertiò, quia confessarius etiam in hoc euentu dicitur sacrilegus, & suspectus de hæresi tamquam agens contra puritatem, & reuerentiam debitam Sacramento, ergo cum propter sacrilegium illa Bulla puniantur confessarij solicitantes mulieres pœnitentes, sequitur, vt etiam in hoc euentu puniri debeant. Sed contra, quia falsum est, mulierem solicitantem esse suspectam de hæresi; ergo neque confessarius cum ab eo initium non habeat solicitatio causa suspicionis. *Infra q.* 19. §. *Quinta pars*. Ad illam probationē respondet ipsemet Trimarchus eadem *disp.* 9. *sub num.* 48. quā sibi obiecerat, primo esto, quod mulier sit suspecta de hæresi, non inde sequitur denuntiationis obligatio, nam edicta nō obligant cum tanto rigore, itaut præcipiant, & velint, non seruari secretum, & sigillum eorum, quæ audiuntur in confessione, ergo subinfero ego non omnis sacrilegus, & de hæresi suspectus, vt est confessarius in hoc casu, si tamen talis est, denuntiandus est. Addit, quod ex solicitatione facta à muliere nullum sequitur incommodum publicum, neque corruptio fidelium, sicut ex confessarij solicitantibus, qui tamen non dicuntur solicitare in hoc casu, sed tantum consentire, & approbare solicitationem. Respondet secundò, mulierem non esse ita de hæresi suspectam sicut confessarius solicitans. Vide ipsum. Igitur sola solicitatio, non autem consensus in ipsam propriè reddit suspectum de hæresi, secundum tenorem Bullarum, quæ consensum in solicitationem non considerant, sed præcisam solicitationem factā à confessario, à quo abest in hoc casu.

Quæres 17. An ex mutua solicitatione inter confessarium, & pœnitentem sequatur violatio Bullarum? Quæstio supponit solicitationem primo inchoari à muliere, deindè à confessario, nam si primo confessarius solicitet, certum est dictis Bullis affici. Neque difficultas est, quando confessor solicitatus statim cōsentit, tūc enim euadit has pœnas, quia nullatenus dicitur solicitare, sed tantum consentire in solicitationem ex supradictis. Remanet ergo difficultas, quādo solicitatio facta à muliere interrumpitur, & postmodum confessarius mulierem nihil amplius dicentem solicitat ex parte sua. Hæc autem interruptio contingere

gere potest primo per actum directè cōtrarium, quando nimirum confessarius dissentit solicitationi obiurgando mulierem; secundo habendo se negatiuè diuertendo ad alia, tertio occasione solicitationis sibi factæ persuadendo fœminam ad alium actum, ad quem non fuit prouocatus à muliere neque directè, neque in consequentiam, seu concomitanter.

75 *Resp.* In primo casu confessarius subiacet Bullis, quia propriè solicitare dicicitur, siquidem per illos actus retractationis prioris solicitationis factæ à muliere erga confessarium, cessat prior solicitatio, ex quo secunda per confessariū facta dici non potest consensus, sed pura prouocatio licet occasionata materialiter à priori. Ita Sanch. *disp.* 11. *n.* 29. Bossius *in Append. dub.* 3. *num.* 9. Acuna *q.* 11. *num.* 1. quos pro se citat Trimarchus *disp.* 9. *num.* 28: quod maximè procedit, quod fœmina confessa fuit suum peccatum sperans emendationem.

76 In secundo casu subijci confessarium docet Trimarchus *disput.* 9. *num.* 22. ex Bossio, & Acuncha, quia confessarius tunc est solicitator, & impellit mulierem ad turpia. Putarem tamen, confessarium excusari posse, quia reuera non solicitat propriè, neque impellit fœminam, sed solum consentit, & in vsum deducit prouocationem sibi oblatam, illam acceptando; neque sufficienter dicitur prior solicitatio interrupta moraliter, licet physicè, quod in moralibus non vsquequaque locum habet; experientia insuper constat, non semper responsionem immediatè succedere intarrogationi, sed quandoque aliquid extraneum, & diuersum interponitur, vt responsurus tēpus habeat ad deliberandum, quid sit respondendum.

77 In tertiò casu, si mulier solicitet ad copulam, & confessarius ad sodomiam, vel è contra, reus est confessarius huius Bullæ, quia propriè ipse auctor est solicitationis, ad quam in specie non fuit instigatus à muliere. Ita Sancius *disp.* 11. *num.* 27. Palaus, quem citat Trimarchus *disp.* 9. *num.* 30. & 31. Quod si mulier solicitet ad copulam etiam innaturalē, vel ad pollutionem, & confessarius sit contentus solis osculis, & tactibus Bullarum reus non est, quia non dicitur auctor solicitationis, sed tantum consentire in præuios actus, ad quos censetur prouocatus à muliere, quæ dum instigauit illum ad prædicta, consequenter prouocauit etiam eumdem ad illos præuios actus, qui sunt dispositiones copulæ. Ita Peirinus *tom.* 3. *privileg. cap.* 11. *num.* 8. quem sequitur Trimarchus *disp.* 9. *n.* 38, contra Sancium *disp.* 11. *num.* 28. extremis verbis, ex ratione, quia confessarius poterat fœminam auertere non solum à copula, sed etiam à tactibus; sed hæc ratio non suffragatur, nec sufficit, nisi supponat confessarium proprium auctorem osculorum, quod tamen verum non est ex dictis. Prætereà secundum eumdem Sancium *num.* 26. mutua solicitatio initiata à muliere non comprehenditur sub Bullis, & tamen confessarius poterat auertere mulierem se solicitantem ab inhonestate, & non auertit, ergo cum non incurrerit in hoc casu secundum Sancium, neque in illo, cum eadem ratio in vtroque militet.

Quæres 18. An confessarius à fœmina solicitatus, & consentiens immediatè sit denuntiandus ab illis, qui hoc delictū sciunt? Affirmat Trimarchus *disput.* 14. *sect.* 2.

Resp. Non est denuntiandus, quia neuter violauit Bullas Pōtificias ex probatis *sub q.* 15. & 16. ratione quarum solummodo est obligatio denuntiandi. 78
Immo hæc denuntiatio in Bulla Gregorij refertur præcisè ad pœnitentes solicitatos, ibi: *Mandantes omnibus confessarijs, vt suos pœnitentes, quos nouerint fuisse ab alijs, vt supra, solicitatos, moneant de obligatione denuntiandi solicitantes*. Neq. Edictā Inquisitorū aliquid amplius continent, dicunt iubent denuntiari. *Che habbiano abusato, ò abusino il Sacramento della Penitenza contro li Decreti, ò Constitutioni Apostoliche.* Restringuantur enim ex vltimis verbis. Confirmatur, quia principalis, quæ est persona solicitata, non tenetur, ergò neque accessoria, quæ est

est tantum sciens solicitationem. Et ita intelligendum est Decretum Clementis VIII. relatum initio huius capitis *sub num.3.* nimirum habentem cognitionē solicitationis non teneri denuntiare, quando principalis, seu prætensus solicitator non fuit reus dictarum Bullarum. Ita Sanchius *disp.11.num.25.* Belletus *disquisit. cleric.par.2.§.8. num.9.* quos contra se citat præfatus Trimarchus asserens, adesse obligationem denunriandi ea delicta, quæ tendunt contra perniciē reipublicæ, vt sunt solicitantes, hæretici, &c. Sed contra ipsum est, quia hæc in specie solicitatio facta à muliere, & acceptata à confessario non est perniciosa reipublicæ, cum nullum sequatur publicum incommodum, neque mulier dicatur suspecta de hæresi, vt dicit ipse Trimarchus *disp.9.num.48.*

Quæres 19. An folicitator siuè confessarios, siuè fœmina, sit suspecta de hæresi, & quali suspicione, atque debeat abiurare?

78 *Resp.* Solicitator confessarius est de hæresi suspectus solicitando in confessione etiam ante, seu post immediatè; non verò quando fingit in confessionali audire confessiones, & solicitat; hæc autem suspicio est vehemens; ac proindè de vehementi abiurare debet; mulier verò pœnitens solicitans confessarium suspecta non dicitur de hæresi.

Prima pars, de suspicione hæresis certa est apud omnes, & constat ex Bullis. *Nos in animum inducere nequeuntes, quod quid de fide Catholica rectè sentiunt Sacramentis in Ecclesia Dei institutis abutātur, aut illis iniuriam faciant.* Si ergo bene sentientes de Sacramentis, illis abuti non præsumuntur; ergo qui illis abutuntur præsumuntur male de illis sentire, ac proindè censentur suspecti de hæresi. Confirmatur, quia cōfessarius ita agens præsumitur credere, aut licitum esse vti hoc Sacramento ad inhonesta, aut hoc Sacramentum non remittere peccata, hoc ipso quod inducit in ipso actu pœnitentem ad oppositum, nimirum ad peccandum, aut simul stare posse remissionem peccatorum, & eorumdem perpetrationem, quod est destruere hoc Sacramentum, quod ita debet peccatū, vt simul excludat illorum perpetrationem.

Sed numquid ante Bullas confessarius solicitator erat suspectus de hæresi, vt modò talis notatur? Sic, quia ex conditione facti emanat huiusmodi suspicio, vt ex adductis constat, sed quia in controuersia erat, an casus iste subderetur iudicio Inquisitorum, ideo Summi Pontifices litibus, & dubijs occurrere, & extinguere illa volens ediderunt Bullas super hac re subijcientes solicitatores huiusmodi Inquisitoribus. Vide Pegnam *par. 2. Directorij comment.* 81. Bossium *dub.7. num.* 6. Sanctar. *cap.44. num.2.* quos pro se citat Trimarchus *disput.14. num.28.* 79

Secunda pars, quod non sit suspectus, quando simulatur confessio, probatur, quia ibi nullum est Sacramentum, in quo fundetur abusus, & suspicio hæresis. Ita Sousa in Aphor. *lib.1.cap.34 num.64.* & ex eo Carena *par.2. tit.6.num.76.* 80

Tertia pars, quod sit vehementer suspectus, probatur, quia apud nos Italos datur certa regula, quod abusus Sacramentorum inducit vehementem suspicionem, contra Hispanos, qui volunt, confessarium solicitantem esse tantum de leui suspectum, quia isti considerant potius prauam inclinationem ad libidinem, quam voluntatem abutendi Sacramentum, nam ex voluntate, & proposito maleficia distinguuntur, *cap. Cū voluntates* 54. *de sent. excom. l.Verum est* 40. *ff. de furtis.* Ita omnes Itali cum Genuensi *cap.66. num.* 2. Pegna *par.2. com.* 81. Modio *cap.27. de Sacris Ordinib.n.6.* Trimarch. *disp.4. num.34.* Carena *par.2. tit.6.n.75.* Diana contrarium sentientes citat *resolut.51. de confess. solicit. & resolut.7. de pœnis delict.* 81

Quarta pars, quod debeat in Italia abiurare de vehemēti, cōstat ex eo, quod abiuratio de vehementi sequitur ad suspicionem vehementer. Ita Carena *par.2. tit. 6. num. 76. §. Hisce suppositis*, vbi dicit, solicitantem in confessionario, sed sine confessione, puniendum esse 82

esse sine abiuratione, quia ex hoc suspectus non dicitur.

83 Quinta pars, quod mulier solicitans confessarium nōn sit suspecta de hæresi, probatur, Tum quia, mulier non accedit ad confessarium animo confitendi, sed solicitandi illum ad inhonesta, ergo cum nullum adsit initium Sacramenti, neque proinde illius abusus, suspicio heresis locum habere non potest, licet etiā ipse confessarius consentiat, quamuis intentionem habuerit audiendi illius peccata, quia reuera nullum adest Sacramentum, neque eius abusus, consequēter neque suspicio. Tum quia, secundum Carena supracitatū confessarius simulans confessionem non est suspectus ergo neque mulier sub simulata confessione solicitans confessarium.

Quæres 20. An pœnitens solicitatus sub mortali teneatur denuntiare confessarium sui solicitatorem?

84 *Resp.* Tenetur vt apertè exprimitur in Bulla Gregorij illi verbis. *Mandantes omnibus confessarijs, vt suos pœnitentes, quos nouerint fuisse ab alijs, vt supra, solicitatos moneant dè obligatione denūtiādi solicitantes, seu, vt præfertur, tractātes, Inquisitoribus seu locorum Ordinarijs prædictis. Quod si hoc officium prætermiserint, vel pœnitentes docuerint, non teneri ad denuntiandum confessarios solicitantes, seu tractantes vt supra, ijdem locorum ordinarij, & Inquisitores pro modo culpæ punire non negligant.* Huiusmodi autem obligatio sine dubio est sub mortali respectu vtriusque cum agatur de se graui vti de abusu Sacramenti, ac proinde eius omissio mortale peccatum erit; præterquamquod id præcipitur in omnibus Edictis Inquisitorum sub excommunicatione, quæ non incurritur nisi propter peccatum mortale; & hoc necessario asserendū est, aliter frustratoriæ essent Bullæ Pontificiæ, & pauci denuntiarent, si solum tenerentur sub veniali. Ita docent omnes, quos refert Trimarchus *disp* 4. *sect.* 1. Quo iure inducta sit hæc obligatio, edictorum ne, an Bullarum? Vide prædictum *sect.* 3. & Carenam *part.* 2. *tit.* 6. §. 21. In recipienda autem huiusmodi denūtiatione cautè procedendum est cum mulieribus, & iuuenibus inquirendo, de loco confessarij, de die solicitationis, an sola fuerit tunc in Ecclesia, an alij audierint, vel viderint, an ipsa reclamauerit, vel quod simile fecerit, vt depositio huius criminis, multum difficilis probationis, clara sit tam pro actore, quam pro reo, vt veritas facti bene expiscari possit.

Quæres 21. An confessarius audiens pœnitentem solicitatum, teneatur sub mortali monere illum de denuntiationē facienda confessarij solicitati? 85

Resp. Sic, ex allatis verbis Gregorij in præcedenti quæstione, & hoc sub mortali cum agatur de re graui, & verbum *Mandantes* importat præceptum sub mortali, quampluribus doctoribus citatis tenet Sanch. *lib.* 6. *cap.* 4. *num.* 35. Quod si pœnitens nolit obedire, nullatenus absolui potest, cum existens in peccato mortali inobediētiæ indignum se reddat absolutione; si promittat denuntiare, absoluendus est, quia sufficiēter est dispositus ad Sacramentum recipiendum; nec Bulla, neque Edicta præcipiunt præmittendam esse denuntiationem absolutioni. Confessarius omittens hanc monitionem, vel discens, id nō esse necessarium punitur ab Episcopo, vel Inquisitore, vt ibidem dicitur, preter peccatum mortale quod incurrit, nō tamē dicitur suspectus de hæresi. 86

Sed quid agendum, quando pœnitens redit ad confessarium solicitatorē, vt illi confiteatur? Respondet Trimarchus *disp.* 14. *num.* 59. quod confessarius non tenetur admonere pœnitentem de denuntiatione facienda contra se, quia verisimile est Papam illi non imponere tam graue præceptum contra seipsum. Confirma hoc ex verbis ipsius Bullæ. *Vt suos pœnitentes, quos nouerint fuisse ab alijs solicitatos &c.* nam particula *ab alijs* distinguit confessarios solicitantes à non solicitantibus; ad quo si spectat monere. Subiungit, quod aliqui dicunt, in hoc casu, mulierem non teneri denuntiare confessarium, quando demonstrauit sibi magna signa emendatio-

dationis; aut denique confessarium sponte se præsentare Inquisitori, monẽdo interim mulierem de denuntiatione facienda, hoc vltimum nimis durũ est, neque colligitur ex Bulla, optimum vero consilium est præuenire propria exculpatione.

Quæres 22. An persona solicitata teneatur personaliter, & per seipsam ore proprio denuntiare confessarium solicitatorem?

87 *Resp.* Affirmatiuè, est enim actus personalis, qui personam non excedit, ita quod per alium præstari non potest, aliter denuntiatio esset ex auditu alterius.

88 Quare transmittentes schedulas ad sanctum Officium incertas obligationi suæ non satisfaciunt, vt id exprimitur in Edictis similibus verbis. *Auuertendo, che à questi nostri precetti non sodisfaranno, ne s'intendono sodisfare quelli, che con bollettini, ò lettere senza nome, & cognome delli autori, ò in altra maniera incerti, del li quali niuno conto si tiene nel sant'Officio, pretendessero riuelare i delinquenti.* Mittentes ergo Epistolas suo nomine, & cognomine subscriptas satisfaciunt, in illis enim proprio ore denuntiant; nihilominus isti postea ab Inquisitore vocandi sunt, vt iterum iuridicè, & legitimè beponant. Fœminæ nobiles, & similes personæ, quæ dedignantur sed immeritò, adire tribunal hoc Sanctum, tenentur monere Inquisitorem per internuntium, vt mittat ad domum Inquisitor Notarium ad recipiendum querelam; & id à fortiori debent facere moniales, quæ exire nequeunt. Internuntius au-

89 tem magis ad propositum est confessarius admonens de hac obligatione, qui de ordine Inquisitoris potest recipere quæreiam à certis puellis, monialibus, & fœminis illustribus, immo, & ab alijs, qui conseferunt, & non audent comparere coram iudice, in quo casu confessarius ex licentia Inquisitoris recipiet denuntiationem vt respondit sacrum Tribunal his verbis. *E quando il penitente tuttauia persisteße nella medesima renitēza N. S. si contenta, che dal Vescouo, ò Inquisitore si dia autorità al confessore di ricercare, per scrittura, e con giuramento la dinoncia, per portarla subbito à chi gli haurà data autorità di pigliarla.* De hoc responso iterum infra *sub q. 24.* Vide doctores allegatos à Trimarcho *disp. 11 sect. 1. & 2.*

Quæres 23. An persona semel solicitata teneatur denunriare?

Resp. Sic, quia Bullę simpliciter loquuntur de denuntiandis solicitatoribus, tam autem est solicitator, qui semel prouocat, quam qui pluries. Et in hoc nulla difficultas Sanct. *cap. 44.* de heresi *num. 12.* Bossius *dub. 24. num. 85.* Trimarch. *disp. 4. sect. 7.* 90

Quæres 24. An mulier solicitata, quę consensit, teneatur denuntiare cum expressione consensus?

Resp. Persona solicitata, quæ consensum præstitit, tenetur adhuc denuntiare confessarium solicitatorem, de consensu autem præstito nulla mentio habenda est à persona solicitata, neque super hoc à iudice interroganda est, immo neque in actis redigendũ id est, quamuis à pœnitente sponte denuntiaretur. Ratio prędictorum est, quia Bullæ Pontificiæ considerant præcisè actum solicitationis ex parte confessarij, de quo solo mentionem faciunt, de cõsensu verò, & copula sequuta non curant, quia id ad illorum officium non spectat, Satis enim confessarius iniuria afficit Sacramento, & redditur suspectus de hæresi per solam prouocationem, cũ totus abusus pendeat ex parte confessarij. Et ita responsum fuit per supremũ Tribunal 27. Septembris 1624. illis verbis. *Hanno risoluto, che qualsiuoglia penitente è tenuto à denuntiare il confessore, dal quale sarà stato solecitato nel loco, ò atto di confessione, ancorche li habbia consentito. & non è tenuto à propalare il proprio consenso; ne sopra ciò l'interroghi dal Vescouo, ò dall'Inquisitore, ò loro Vicarij, auanti quali deporrà; ne meno il cõfessore denuntiato, procedendosi poi contro di lui ne i constituti, che se li faranno, s'interroghi sopra detto consenso; & in caso, che* 91 92

*volesse darlo da se, non si scriua il suo detto
come cosa in ordine alla persona solicitata
nō aspettāte all'officio della santa Inquisi-
tione*. De hoc respōso per extensum vide
Bariolā, & Trimarchū *disp. 4. sect. 6. n. 67.*
Vnde ex his falsa censenda est opinio
Portelli *num. 15*, asserentis in hoc casu
non teneri fœminam, quæ fuit solicita-
ta, denuntiare confessarium solicitantē,
ne suo honori detrimentum patiatur,
hęc enim ratio locum non habet. hic, eo
ipso, quod de consensu nihil pœnitus a-
gendum est, ex quo penderet honoris
discrimen.

Quæres 25. An sciens aliquem pœni-
tentem fuisse solicitatum in confessione,
teneatur denuntiare confessarium soli-
citantem?

Resp. Qui id scit ex ore vel ipsius cō-
93 fessarij solicitatoris, vel ipsius pœniten-
tis solicitati, modo iste sit iuuenis, vel
fœmina bonæ famæ, & non loquaces te-
netur denuntiare, modo ab illis narra-
tum non sit per modum consilij, in quo
casu audiens non tenetur denunciare;
neque naturalæ secretum hic excusat;
quæ procedunt, licet denuntians non
possit probare.

Prima pars ex ore confessarij, vel pœ-
nitentis probatur, quia in Edictis Inqui-
sitorum denuntiatio huius criminis nō
solum præcipitur personis solicitatis, vt
etiam statuitur in Gregoriana, sed etiam
alijs scientibus ex auditu prædictorum.
ibi: *Denuntiare ā questo sant' officio, tutti,
& ciascheduno di quelli, de quali sappiano,
ò habbiano hauuto, ò hauranno notitia, che
habbiano abusato, ò abusino il Sacramento
della Penitenza*. Ita Portellus *num. 22*
alios vide quid Trimarchum *disput. 6.
num. 3.* Est autem certa regula, quod
sciens tenetur denuntiare quandocum-
que non excusatur principalis nimirum
persona solicitata, quia sciens vti acces-
sorium obligatur eadem lege, qua tene-
tur principalis. Verum quidē est, quod
si principalis denuntiat, ad nihil tene-
tur sciens, quia iam satisfactum est san-
cto officio.

94 Dixi, *ex ore confessarij solicitantis vel
personæ solicitatæ*, quia qui ab alijs audi-
uit, non tenetur denuntiare, eo quod
non dicitur in hoc casu scire, & habere
notitiam de crimine, *l. 2. §. Idem Labeo
ff. de aqua pluu. arc.* vbi dicitur: *Quod
audis, nescire diceris*, supple, si proueniat
ex auditu mediato, eo quod ille, qui tibi
crimen narrat, id ab alio audiuit; nam
bene scire dicitur ille, qui crimen imme-
diatè audiuit ab eo, qui illud perpetra-
uit, vel ab illo, contra quem factum
fuit delictum, nam tunc audiens habet
pro auctore sui dicti ipsum perpetratorē
vel personam, contra quā factum fuit,
ac proinde sui auditus centum habet
auctorem, cui prudenter creditur.

Dixi præterea, *quando narrans solici-
tationem est bonæ famæ, & fide dignus* in
hoc sensu enim dicimur scire, quę ab a-
lijs audiuimus, Glos. *in l. A. Titio, ff. de
condit. & demonstr. cap. Non videtur 8. 22.
q. 5. cap. Preterea 27. de testib.* nam ma-
leuolis, & maledicis credendum non
est, sed tantum prouidis, & honestis per-
sonis, *cap. Qualiter 24. de accusat.*

Secunda pars, quod scitur per modū 95
consilijs non sit denuntiandum suade-
tur, quia bono publico multum impor-
tat celare scita occasione consilij, quod
necessarium est ad conseruandum hoc
opus misericordiæ instruendi inexper-
tos, & ignorantes. Præterea inductum
in fauorem non est retorquendum in
detrimentum. Ita Sancius *disput. 11.
num. 57.* alij cum Trimarcho *disput. 6.
num. 7.*

Tertia pars, quod naturale secretum 96
non excusat, probatur, quia seruare
secretum huius, vel illius est solum bo-
num priuatum, commune verò bonum
est illiud propalare, quando illud celare
præiudicat bono publico, ergo, id illi
præualet. Ita Bonac *part. 2. de denunt.
num. 4.* Diana *resolut. 24. de denunt.* Pro-
cedit hoc licet secretum adiunctum ha-
beat iuramentum de non propalando,
quia hoc iuramentum non tenet cum
sit contra Bonos mores.

Quarta pars, quod sit denuntiandū, 97
licet probari non possit, suadetur, quia
de

de ratione denuntiationis est, vt denuntians non teneatur probare delictum depositum coram iudice, ergo parum refert, quod possit, vel non possit denūtians probare delictum? præterquam quod denuntiator habetur loco testis, vt alibi ostendi. Deinde potest accidere, quod confessarius querelatus aliàs fuerit de tali crimine, aut quod in posterū denutiabitur ab alia muliere, ex quo iudex habebit ius inquirendi contra illum, & vocandi ad iudicium. Ita maior pars doctorum, & fere omnes in hac materia, Portellus *num.* 19. multos alios citat Trimarchus *disp.* 6. *sect.* 3.

Quæres 26. An subitanea pœnitentia confessarij solicitantis, qui in ipso cōtextu confessionis signa dat emendationis, & dolet de commisso errore coram persona solicitata excuset à denuntiatione?

98 *Resp.* Negatiuè, quia Bulla, & Edicta simpliciter obligant ad denuntiandum, & non excipiunt hunc casum, aliter denuntiatio numquam locum haberet, quia omnes confessarij, siue obtinerent intentum, siue non, statim post factum darent signum emendationis ad euitandum pœnas.

Quod verum est licet postea dicatur, aut sit emendatus, quia edicta, & Bulla simpliciter loquuntur, & confessarij tū ratione celebrationis, tum officijs confessiones audiendi debent esse in gratia saltem pro eo tempore, & tales præsumi debent, nisi euidenter constet de contrario, ergo etiam dicendi sunt emēdati, cuius manifestum signum est præmissa confessio per huiusmodi Sacerdotes. Ex quo, cum quilibet Sacerdos hoc modo credatur emendatus, sequitur supradictum absurdum, nullum esse denuntiandum. Ita Bonac *p.* 3. *de denunt. num.* 9. Trimarchus *disp.* 12. *num.* 28. distinguens cum Palao, esse denuntiandū confessarium emendatum, quando eius delictum est publicum, & laborat infamia. Sed ego puto, in quouis casu esse denuntiandum, quia edicta, & Bulla loquuntur simpliciter. Non esse denūtiandum tenent Acunha, Treitas, Portel. Peirin. Fagundez, Lezana, Sancius, & Bossius citati à Trimarcho, numerus, & qualitas doctorum reddit opinionem probabilem. Quoniam autem maior pars horum supponit constare de emē- 99 datione, & hic, & nunc in praxi sit multum difficile notitiam habere de huiusmodi emendatione, cum sub ementitis verbis lateat cor peruersum, ideo emendatio potius ambigua remanet, ac proinde non releuat ab obligatione denuntiationis; & si enim non amplius tentat primam mulierem, quæ illi restitit in faciem, illi tamen non constat de emendatione huius vitij respectu aliarū, valde enim ad libidinem inclinatus non est contentus solicitatione vnius, maxime cum repellitur, sed alias quoque prouocare solicitus est, & ego præsens fui vti consultos, dum quidam Sacerdos abiuraret solicitationem plus quindecim mulierum.

Quæres 27. An solicitatus, & sciens solicitationem teneantur denūtiare antequam crimen confessarij diffametur? Negant Fagundez *præcepto* 2. *lib.* 4. *cap.* 3 *num.* 31. Magalins *lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 14.

Resp. Affirmatiuè, quia denuntiatio 100 in Bolla, & in Edictis simpliciter præcipitur, vnde vbi lex non excipit, neque nos excipere debemus, ex vulgatis iuribus. Neque hæc verba. *De prędictis quomodolibet diffamatos*, in antiquis Bullis expressa quidquam prosunt aduersarijs, cum referātur ad Inquisitionem iudicis, nō ad eū, qui tenetur denuntiare. Ita Portellus *num.* 11. & 20. §. *Iam vero*, Peirin. *ad constit.* hanc *num.* 3. Sanctar. de hæresi *cap.* 44. & alij omnes.

Quæres 28. An in dubio solicitationis confessarius sit denuntiandus? quandoque enim per verba dubia, & ambigua aliqui putant induci solicitationem; interdū videtur confessarius tangere manum, aut faciem mulieris, vel pueri sine alio actu, & talis tactus interpratari potest casu, vel alio fine euenisse? De osculis autē, & tactibus impudicis nulla potest esse difficultas, quin sit denuntiandus.

Resp. In dubio non est denuntian-

dus, quod probatur, tam ex parte pœnitentis, quia in dubio nemo tenetur, cum in tali casu quisque suã possideat libertatem; quam ex parte confessarij, quia in dubijs fauendum est reo, ex vulgatis iuribus. Demum dubbia in meliorem partem sunt interpretanda, *cap. 2. de reg. iur.*

Quæres 29. An confessarius solicitans denuntiandus sit, quando cõuictus fuit, & punitus pro solicitatione respectu aliarum personarum?

102 *Resp.* Fœmina tenetur denuntiare hunc confessarium non solum ante punitionem, vt iuridicè formari possit processus, verum etiam post punitionẽ intimatam, quia aliter non dicitur sufficienter punitus, cum plus puniantur duæ solicitationes, quam vna, & quatuor, quã duæ. Ita Sousa *tract. 2. de solicit. cap. 20. num. 11.* Bonac. *par. 3. de denunt. num. 5.* quos contra se citat Sanc. *disp. 11. n. 52.* Trimarchus *disp. 11. sect. 5.*

Quæres 30. Quandonam Inquisitor possit procedere ad capturam confessarij solicitatoris?

103 *Resp.* Sacrum Tribunal supremum in hæc verba. *Acciò più fondatamente*

104 *si proceda contro li solecitanti in confessione questa suprema Congregatione ordina, che per il detto d'vna sola donna V. S. non faccia constituire, ò carcerare il preteso reo senza darne prima quà auuiso con la relatione della qualità della donna, del denuntiante, & del denuntiato, & all'hora V. S. sarà significato si debba, ò non, procedere à constituirlo è carcerarlo.* Respondit Vicario Generali Genuensi, pro vt refert Peirinus *tom. 3. Priuileg. cap. 11. num. 4.* ex eo Trimarchus *disp. fin. num. 11.* Marcellus Vulpe in sua praxi *iudic. fori Ecclesi. cap. de Solicitat. num. 14.* ex illis Carena *par. 2. tit. 6. num. 62.* datum autem fuit dictum responsum 17. Iulij 1627.

105 Ex qua responsione colligitur non esse capiendum confessarium siuè bonæ, siuè malæ famæ à quauis muliere denũtiatus, siuè inhonesta, siuè honesta, & bonæ famæ. Tum quia, S. C. responsum est absolutè datum sine distinctione qualitatis confessarij, aut fœminæ denuntiantis, ergo neque non distinguere debemus ex vulgatis iuribus. Tum quia, earceratio legitima in Sancto Officio ex causa hæresis, aut eiusdem suspicione irrogat infamiam secundum Rotam Romanam apud Cæsarem Grassum *decis. 184. num. 4.* Costam de fasti. scientia *inspect. 19. num. 9.* Tum quia, praxis est huius tribunalis incarcerare, quando habentur sufficientes probationes pro tortura, ita Freitas ad Acunham *q. 4. num. 27.* in tantum enim hoc Tribunal carcerat, inquantum possit eruere veritatem per tormenta, si negetur à reo, ergo carcerari non potest, quando non habentur sufficientes probationes; sed dictum vnius mulieris etiam honestæ non sufficit ad torturam, cum mulier ex conditione sexus non sit omni exceptione maior, ergo neque sufficit ad capturam, Ita Freitas citatus, ex illo Carena *par. 2. tit. 6. num. 61.* Vide dicta *consil. seu Resolut. 102. q. 9. tom. 3.* mearum Resolutionum.

Quæres 31. Quot igitur testes requiruntur, vt carcerari possit, & subijci torturæ, si neget delictum?

Resp. Sufficiunt duæ mulieres, quarũ 106
dictum in vnum coniunctum sicut facit semiplenam probationem ad torturam, ita & ad capturam. Dictum verò vnius fœminæ honestæ nec sufficit nisi sit adminiculatum indicijs cõtra confessariũ, si nimirum probetur deditus peccatis carnalibus, sit malæ famæ, &c. Vide Carenam *par. 2. tit. 6. à §. 8. ad 14.* qui *n. 59.* dicit hoc delictum ad pœnam ordinariã sufficienter, & concludenter non probari per duas fœminas, quia ad minus patiuntur exceptionem sexus, ad condemnandum autem requirantur ad minus duo testes omni exceptione maiores in omnium sententia.

Quæres 32. An sufficiant testes singulares ad cõdemnationem in pœnam ordinariam?

Resp. Affirmatiuè, & hoc clarè exprimitur in Bulla Gregorij illis verbis: *Dantes etiam facultatem venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus Generalibus Inquisitoribus, ne delictum tam enorme,* 107

me, & Ecclesia Dei tam perniciosum remaneat ob probationum defectum impunitum, cum difficilis sit probationis, testibus etiam singularibus, concurrentibus praesumptionibus, indicijs, & alijs adminiculis, delictum probatum esse, arbitrio suo iudicandi, & curia saeculari, vt praefertur, reum tradendum esse, pronuntiandi. Vt vides hoc speciale est respectu supremi Tribunalis iudicum, vnde super hoc articulo ius nō habent Episcopi, nec Inquisitores. De testibus cōtestibus, & singularibus multa dixi *tom. 3. resolut. 101.*

Quares 33. Quando, & quomodo torturandus sit reus in S. Officio in causa solicitationis?

108 *Resp.* Reus conuictus, & confessus, vel saltem conuictus non torquetur pro eruenda veritate, cum iudex sufficienter de ea sit informatus per testes, qui debēt esse omni exceptione maiores, tamen quia aliquando expedit reum condemnare ad poenam ordinariam, ideo si neget debet per torturam induci ad illius confessionem, aliter poena ordinaria puniri non potest, sic practicatur apud omnes iudices. Positis conuictione, & cōfessione adhuc torquendus est super intentionē, an scilicet, crediderit licitum esse abuti Sacramento ad inhonesta, vel non esse peccatum solicitare in confessione ad venerea, in quo casu si respondeat licere, est haereticus formalis, & pro tali puniendus; quod si respondeat Catholicae, nimirum esse illicitum, sed in hoc graue crimen incidisse ex tentatione carnis, indicitur illi abiuratio de vehementi, sicut in primo casu de formali, & punitur. Ita Carena *part. 2. titul. 6, num. 72.*

109

Quares 34. Quid agendum, quando reus persistit in tortura negando se delictum solicitationis perpetrasse, an sit absoluendus, vel aliqualiter puniendus?

110 *Resp.* Si in tortura permansit rigorosa absoluendus est, quia per eam sufficienter euacuauit indicia, si verò fuit leuis, ex quo illa non destruxit, poterit puniri leuioribus poenis, dictus Carena *par. 2. tit. 6. num. 72.* Quid si confessarius, vt liber omnino maneat cum sua fama, & honore, petat rigorosam torturam? illi danda est, vt se eximat ab infamia illa, & mala opinione apud homines.

Quares 35. Quibusnam poenis afficiantur solicitantes in confessione?

Resp. Ex Bulla Gregoriana. *In ex pro criminum qualitate, & circumstantijs suspendentes ab executione ordinis, priuationis beneficiorum, dignitatum, & officiorū quorumcumque, & perpetua inhabilitatis ad illa; nec non vocis actiuae, & passiuae, si regulares fuerint, exilij, damnationis ad triremes, & carceres etiam in perpetuum, absque vlla, spe gratia, aliasque poenas decernant, quoque, si pro delicti enormitate grauiores poenas meruerint, debita praecedente degradatione curia saeculari puniendos tradant.* Hanc postremam traditionis Curiae saeculari poenam infligere nequeunt inferiores iudices, nisi delictum sit plene probatum per testes contestes, nam dictum de testibus singularibus locum habet solum respectu Iudicum supremi Tribunalis ex dictis *q. 32.* & praeterea Reus debet esse etiam confessus proprio ore, ex praxi omnium Tribunalium, quę non tradunt ad mortem inconfessum. Supradictas poenas solicitantes confessarij ipso iure non infliguntur, sed illis puniendi sunt per sententiā iudicis, omnibus, vel in parte iuxta grauitetem delicti. Solent autem Iudices huiusmodi conuictos, vel confessos condemnare ad triremes per quinquenniū, septennium, aut decennium, & aliquando in perpetuum. Semper autem suspenduntur ab audiendis confessionibus, & quidem perpetuo, quando sunt confessi, aut ad minus conuicti; quando verò non sunt confessi, neque conuicti, sed contra ipsos adsunt indicia, & praesumptiones suspenduntur ad arbitrium Inquisitorum. 111

Quares 36. An huiusmodi solicitatores condemnati sint infames, & irregulares?

Resp. Sunt infames, quia etiam sola carceratio, si sit legitima, hoc est, si supponat semiplenam probationem delicti, infamat, ex allegatis supra *sub quaest. 30. §. Ex qua;* non sunt autem irregulares praecisè 112

præcisè ex hoc delicto, cum non inueniatur in iure, sed solum propter infamiam, vt docent Sanchez. *cap. 25. dub. 1. num. 9.* alijs citatis Trimarchus *disp. penult. sect. 9.*

Quæres 37. An confessarius solicitãs, & persona solicitata absolui possint à quouis confessario in casu quo solicitatio nulli sit reseruata Episcopo, aut prælato? De iure communi, neque Bullarũ reseruata est.

113 *Resp.* Vterque à quouis confessario absolui potest, quia nihil præter reseruationem, vt suppono, impedit huius criminis absolutionem, & in hoc omnes conueniunt, quos citat Trimarchus *disput. 13. sect. 6.* Persona pariter solicitata absolui potest propter eamdem rationem, quia si non consensit, nullum est peccatum, ideo non impeditur ab aliorum absolutione, si consensit, adhuc absoluitur, quia non est peccatum reseruatum, vt suppono; quod verum est, licet nondum denuntiauerit, modo habeat propositum denuntiandi, & nõ sit præteritus terminus denuntiationis culpabiliter, ex quo inciderit in excommunicationem latam contra non denũtiantes, hæc enim reseruata est, ac proindè impeditur confessarius ab absolutione. Potest etiam persona solicitata absolui ab ipsomet confessario solicitante, vt dixi supra *sub q. 21.* Sed hoc non laudo propter reuerentiam Sacramenti, & ne foueatur huiusmodi vitium prætextu Sacramenti.

Quæres 38. Quid agendum in specie cum confessarijs regularibus solicitantibus?

114 *Resp.* Isti sine dubio denuntiandi sunt, de illis enim Bullæ quoque loquuntur, his verbis. *Quam quorumcumque ordinum etiam exemptorum, & Sedi Apostolicæ immediatè subiectorum Regulares, cuiuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existant.* Ex Bullis Pij IV. & Pauli V. item Gregorij, qui videtur ampliare, itaut nullus cuiuscumque sit ordinis exemptus sit ab hoc Tribunali, his verbis. *Omnes, & singuli Sacerdotes, tam seculares, quam quorumuis etiam quomodolibet exemptorum, ac Sedi Apostolicæ immediatè subiectorum, ordinum, Institutorum, Societatum, & Congregationum Regulares, cuiuscumque dignitatis, & præeminentiæ, aut quouis priuilegio muniti existant.* Primo loco fit tantum mentio de Sacerdotibus Ordinum, quo solent venire nomine Mendicantes Fratres, non Monachi, qui nomine Congregationis appellantur; per illa verba. *Institutorum, & Societatum* veniunt religiones nouæ Clericales Theatinorum, Iesuitarum, &c. Particula, *Quomodolibet*, includit quemlibet religiosum cuiusuis ordinis, quamuis aliàs non comprehenderetur. Sub illis verbis: *Cuiuscumque dignitatis, gradus, & præeminentiæ*, veniunt omnes superiores, & alij officiales, etiam Generalis, Præpositus, aut Præsidens Generales, dicuntur enim præeminere alijs in gradu. Omnes igitur isti denuntiandi sunt Inquisitoribus. An autem procedere possint contra Generales dicam infra in proprio capite. Pœnæ autem cõtra hos enumerauimus cum alijs in præcedenti *q. 35.* quæ sunt priuatio vtriusque vocis, officiorum omnium, suspensio à confessionibus, damnatio ad triremes, perpetuus etiam carcer cum inhabilitate, & absque spe veniæ; debent autem infligi per iudicem, quia ipso iure non incurruntur.

Carena *par. 2. tit. 6. num. 89.* dicit, Inquisitorem mandare posse lectionem sententiæ regularis condemnati in capitulo Generali ad terrorem, & exemplũ aliorum. Quod non probo, quia id est aliquale ius in capitulo, quod nullibi inuenio concessum Inquisitoribus. Sufficienter autem publicantur priuatis literis huiusmodi delicta apud regulares. Displicet etiam quod adiungit, Inquisitorem, posse infligere pœnam vltimi loci inter suos comprofessos, quia in Bulla Gregoriana sufficiẽter exprimuntur pœnæ huiusmodi solicitatoribus imponendæ.

Quæres 39. An pari pœna puniatur ille, qui solicitauit mulierem sine cõsensu, ac ille, cui fœmina consensit?

Resp.

115 *Resp.* Non magis punitur confessarius, cui solicitanti mulier consensit, quam alter, cui consensum non præstitit, suadetur ex responsione S. C. relata *q.24.* vbi mandatur iudicibus, ne recipiant à mulieribus solicitatis depositionem circa consensum, neque de hoc interrogent ipsas mulieres, neque in scriptis id redigant, quando mulieres sponte confiterentur huiusmodi consensum in copulam, vel in quemuis aliũ actum inhonestum, cum sufficiat deponere verbalem solicitationem, triti ea consisteret tantum in osculis furtiuis, quæ aperiuntur iudici, ea enim sunt præter consensum mulieris. Iudex autem secundum allegata, & probata iudicat, & fert sententiam condemnationis ex vulgatis iuribus cum ergo in suo processu nihil habeat circa consensum solicitationis, neque habere possit ex prædicto decreto, nõ potest punire exequutorem solicitationis magis, quam solum prouocatorem, aliter pœnam iniustè auget non vt iudex, cum illius notitiam dicatur non habere, sed vt priuatus homo.

Quæres 40. An solicitans filiam, vel filium spiritualem extra Sacramentum Pœnitentiæ sine illo respectu ad illud subdatur Inquisitoribus?

Resp. Negatiuè. Tum quia, casus hæresim, neque illius suspicionem sapit. Tum quia, nullibi iste casus supponitur iudicio tribunalis huius. Ita Nauar. *consil. 1. de hæret. num.* 8. Peirin. *ad constit. 4. Gregorij num.* 18. Graff. *par. 1. lib. 2. cap.* 48. *n.* 16. Trimarchus *disp.* 3. *sect.* 6. & omnes alij. 116

Quæres 41. An Inquisitor, seu Episcopus possit remittere Sacerdotem reum solicitationis ad confessiones audiendas saltem virorum?

Resp. Quamuis de iure nullam ipso facto pœnam incurrant, ex dictis hic *sub q.* 35. nihilominus in praxi nullus admittitur ab inferioribus iudicibus, ad audiendas confessiones, vt ex Genuensi, & alijs testatur Diana *par. 4. tract. 8. resolut.* 64. Decretum autem contra religiosos pœnitentiatos non comprehendit hunc casum, sed solum gradus, & officia, prout dixi *cap.* 27. *num.* 42. 117

CAPVT

CAP. VIGESIM. IV.

DE CONVERSATIONE CVM HAERETICIS.

SVMMARIVM.

CAPVT

CAP. VIGESIM. IV.
DE CONVERSATIONE CVM HAERETICIS.

1 ONVERSATIO cum hæreticis iure diuino, & naturali prohibita est, de quo cõstat apud D. Paulum scribẽtem ad Titum *cap.* 3. *num.* 10. *Hæreticum hominem post vnam, & secundam correptionem deuita, sciens, quia subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit, cũ sit proprio iudicio condemnatus.* Quod ante ex parte Dei præceperat Romanis, *cap.* 16. *num.* 17. *Rogo autem vos Fratres, vt obseruetis eos, qui dissensiones, & offendicula præter doctrinam, quam vos didicistis, faciunt, & declinate ab illis.* Non solum autem iure diuino, & naturali est prohibita conuersatio cum hæreticis; verum etiam iure Ecclesiastico, vt videre est *tit. de hæreticis cap.* 5. 8. 12. 14. *& in* 6. *eod. c.* 2. *&* 3. atq. demũ Clemens VIII. in sua incip. *Cum sicut.* innouata, confirmata, & ampliata à Gregorio XV. incip. *Romani Pontificis.* super quibus aliquid dicendum est, extensis illorum Bullis.

Quæres 1. Quid statuerit Clemens VIII. in sua Bulla contra Italos proficiscentes ad infideles?

Resp. Extendendo Bullam huiusmodi sequentis tenoris. 2

Cum sicut non sine magno animi nostri dolore accepimus, quamplures Christi fideles ex diuersis Italiæ partibus, eorũ Patrijs, vbi vera, & Sancta Catholica, & Apostolica Religio viget, & publicè prædicatur, discedentes abeant in longinqua loca, vbi non solum hæresis impune grassatur, sed quod peius est, Catholicæ Religionis vsus publicè interdicitur, & prohibetur, quo fit, vt personæ ibi permanentes, etiamsi Catholicæ sint, cogantur tamen contra eorum pia desideria Sacrosanctæ Missæ Sacrificio, alijsque diuinis officijs, ac Sanctorum Sacramentorum perceptione in suarum animarũ discrimen diutius carere.

Quare nos his, & alijs malis, & pericu-

 lis

lis inde prouenientibus, quantum cum Domino poſſumus, obuiare cupientes, hac noſtra in perpetuum valitura Conſtitutione ſtatuimus, & ordinamus, vt de cœtero.

Nullus Italus, ſiue Mercator, ſiue cuiuſuis alterius conditionis, vel ſtatus exiſtat, quouis quæſito colore, prætextu, vel ingenio audeat habitare, vel domiciliũ tenere in Ciuitate, oppido, ſeu loco, vbi aliqua Eccleſia cum parocho, vel paſtore, ſeu Sacerdote Catholico non exiſtat, in qua libere, & ſine omni periculo palam, & publice celebrari, & audiri poſſint ſacroſanctæ Miſſę, & alia diuina officia, & conciones, ac Sacramenta Eccleſiaſtica miniſtrari, mortuorum corpora ſepeliri, & cætera fieri iuxta ritum S.R.E.

Vt que ijdem Itali abſtineant à matrimonijs cum hæreticis mulieribus, & ab hæreticorum ſepulturis; filios ſuos de ſacro fonte leuari per hæreticos non permittant; nec ipſi vicisſim hæreticorum filios, niſi per Catholicum Sacerdotem Catholico more baptizentur leuare præſumant. Medicorum quoque hæreticorum opera, neceſſitate ceſſante, & vbi adſit copia Catholici medici idonei, non vtantur.

Cum vero Itali prædicti ex Italia recedunt ad morandum, ſeu inhabitandum in partibus prædictis, id ſignificent ſuis ordinarijs, vel Inquiſitoribus locorum à quibus ſerio admoneantur, vt in eis perpetuo Catholicam, & Orthodoxam fidem conſtanter retinentes, & profitentes, piam, & Catholicam vitam ducant, Dominicos, & Feſtos dies, abſtinentias, & ſacra ieiunia ab Eccleſia præcepta religioſe colant, atque omnem hærèſim, & errorem, hæreticos, Schiſmaticos, & ab orthodoxa fide aberrantes fugiant, & euitent, ac vt ſaltem ſingulis annis de eorum Sacramentali confeſſione peccatorum, & ſanctiſſimæ Euchariſtiæ perceptione per eos facta, fidem, ſeu teſtimonium ipſis ordinarijs, vel Inquiſitoribus in Italiam transmittãt, ad quod & Nos dictos Italos tenore præſentium teneri, & obligatos eſſe decernimus, & mandamus.

Quod ſi quis propriæ ſalutis immemor contra præmiſſa facere præſumpſerit, poſſit aduerſus eum per locorum ordinarios, & Inquiſitores hæreticæ prauitatis vti de hæreſi ſuſpectum procedi. Non obſtantibus &c. Die 26. Iulij 1596.

Quæres 2. Quid ſtatuerit Gregorius XV. in Sua Bulla incipiente *Romani Pontificis*?

Reſp. Bullam Clementis ſupradictã approbat, confirmat, & innouat, atque inuiolabiliter obſeruari mandat, addendo ſequentia. 3

Inſuper ne vllus hæreticus in locis Italiæ, & Inſularum adiacentium, neque etiam ſub nomine commercij, mercimonij, aut alio quouis prætextu domicilium contrahere, ſeu domum apertam habere propriam, vel conductam, aut gratis conceſſam, ſeu habitare, aut morari poſſit, earumdem tenore præſentium prohibemus, ac reſpectiuè ſtatuimus, & ordinamus.

Contra prohibitioni autem, & ſtatuto, ac ordinationi noſtris huiuſmodi non parentes, ſeu contrauenientes cuiuſuis ſtatus, gradus, ordinis, dignitatis tam Eccleſiaſticæ, quam ſecularis exiſtentes, iuxta formam iuris procedatur, & puniantur.

Et ſimili modo, eos, qui hæreticos prædictos receptauerint, eiſque quoquomodo cõtra præſentium literarum tenorem; fauorem, opem, ſeu auxilium præbuerint, vti fautores, & receptatores hæreticorum puniri. Sicque per quoſcumque iudices, &c. Die 2. Iulij 1622.

Quæres 3. An aliquid amplius contineat Bulla Gregorij præter confirmationem Bullæ Clementis?

Reſp. Affirmatiuè, ſicut enim Catholici non poſſunt habitare in terris hæreticorum, vbi non adeſt Sacerdos, & libet vſus ſacrorum; ita neque hæretici apud Italos morari poſſunt, & Catholici eos receptantes, aut fauorem, & auxilium præſtãtes puniendi ſunt vti fautores, & receptatores hæreticorum, ſiue ſint Eccleſiaſtici, ſiue laici. Bulla igitur hæc Gregorij præter confirmationem addit ad Bullam Clementis, vt patet & mox dictis, & denotat illa dictio *Inſuper* quæ de ſui natura cõtinuat materiam eiuſdem rationis, & addit ad ſuperiora, *ex cap. Statutum S. Inſuper, de reſcr. in 6.* Betous *conſil.* 80. *num.* 5. *lib.* 2. 4 5

Mare-

Mareſcotus *lib.* 1. Variar. *capit.* 151. *num.*8.

Quæres 4. Quid requiratur, vt Catholicus poſſit habitare in terris hæreticorũ iuxta Bullam Clementis?

6 *Reſp.* Tria requiruntur. *Primò*, licētia Ordinarij, vel Inquiſitoris loci, à quo diſceditur, quia in Bulla exprimitur, quod diſcedere volentes debent id ſignificare vni ex prædictis, à quo admonendi ſunt de vita religiosè dicenda in terris hæreticorum. *Secundò*, in illis locis, ad quæ tranſit Catholicus, debet publicè, & palam vigore cultus diuinus quo ad miſſam, Sacramenta, & huiuſmodi. *Tertiò*, ſingulis annis ſchedula de Confeſſione, & ſacra communione tranſmittenda eſt ad ordinarium, ſeu Inquiſitorem, à quibus receſſit.

Quæres 5. Quibus prohibeantur, dũ in terris hæreticorum habitant?

7 *Reſp.* A quatuor prohibentur. *Primò*, non poſſunt contrahere matrimonium cum hæreticis propter periculum ſubuerſionis, eſt etiam iure communi prohibitum *cap. Caue* 15. *cap. Non oportet* 28. *q.* 1. Idem dic de ſponſalibus, licet de illis non fiat mentio, quia quandocumque prohibetur vnum, cenſentur etiam vetita reliqua omnia, per quæ peruenitur ad illud, *l. oratio ff. de ſponſal. cap.* 4. *de conſtit.* iuncta Gloſa *ver. Vnde omnia mala*, per ſponſalia autem peruenitur ad matrimonium, vt patet, ergo prohibito matrimonio, intelliguntur interdicta ſponſalia contractum matrimonium tenet ex communiſſima doctorum ſentētia apud Sanch. *lib.*7. *diſp.*82. *num.*2. non vero ſponſalia quia ſunt de re illicita ex Nau. *num.*3. Vide Simanch. *de Cathol. inſtit. tit. de Matrim.* Pegna *part.*2. *comment.* 81. *Se-*
8 *cundò*, debent abſtinere à ſepulturis hæreticorum, quod intelligitur non ſolum paſſiuè, vt non ſepeliantur in eorum Eccleſijs, ſeu ſepulcris, verum etiam actiuè, ne cõcurrant ad ſepeliendos hæreticos; quod poſtremum ſub excommunicatione latæ ſententiæ erat iam prohibitum *cap*, 2. *de hæret. in* 6. Vide quæ dixi *cap.*12. *num.* 56. & 97. *Tertiò*, in baptizandis ſuis filijs non poſſunt aſ-
ſumere in compatres, aut commatres 9
hæreticos; neque Catholici id munus præſtare poſſunt reſpectu hæreticorum, niſi in caſu, quo filij hæreticorum baptizarentur à Sacerdote Catholico more item Catholico. Id autem prohibetur, non quia irritum ſit baptiſmum ab hæretico collatum in forma Eccleſiæ, tenet enim, de fide hoc credendum, ex allatis *cap.*1. *num.*73. Sed ne Catholici videantur approbare errores hæreticorũ, & ſic ſubuertantur, nam Luterani, & Caluiniſtæ admittunt quidem baptiſmum Sacramentum neceſſarium, non tamen delere peccatum origiaale, ſed tantum tegi, & non imputari extinctione reatus, quod eſt error in fide, vt con- 10
ſtat ex Trident. *ſeſſ.*5. *Quartò*, demum Medicis hæreticis vti non poſſunt, quādo habeant copiam medici Catholici idonei; ſi igitur Medicus Catholicus inſufficiens eſt, vel nullus eſt, vti poſſunt hæretico, vt infirmitatibus ſuis cõſulere poſſint. Si vnicus eſt Medicus Catholicorum, & grauis vrget infirmitas non prohibetur vſus Medici hæretici periti, vt refert ex Riccio *vol.*4. *deciſ.* 208. Carena *part.*2. *tit.*17. *n.*19. §. *Tertio*. Id etiam ante prohibitum fuit à Gregorio XIII. Bulla incip. *Alias piæ memoriæ*. vt neque in terris fideliũ vocarentur medici Iudæorum, aut aliorum infidelium ad medendos fideles, & cõtra facientes mandat puniri ab ordinarijs locorum. Vide Naldum *verb. Medicus Bullam hanc extendentem*, vbi ait tempore peſtis admitti ob carentiam fidelium medicorum.

Quæres 6. An fideles cum hæreticis communicantes in eorum terris in vno caſu ex ſupradictis prohibitis ſint ſuſpecti de hæreſi? Item, ſi recedant, ſignificatione non facta Inquiſitori vel ordinario? Item, ſi ſingulis annis non tranſmittant ſchedulam de receptis Sacramentis?

Reſp. Sunt ſuſpecti vehementer ſine 11
ſignificatione, & licentia, quia videntur

recedere, vt libere viuant in terris infidelium; non vero ſi omittant transmittere Schedulam de Sacramētis receptis, hoc enim tribuitur cuidam pigritiæ, & negligentiæ circa obedientiam in hoc caſu debitam, nihilominus aliqualem non effugiunt ſuſpicionem leuem, quæ purgatur oſtenſione ſchedularum de Sacramentis ſingulis annis receptis. In Iu vſu Medici hæretici extra caſum neceſſitatis non videntur ſuſpecti, ſed tantum inobedientes Bullæ præferētes proprium ſanitatis intereſſe ordinationi Apoſtolicæ. Demum valde ſunt ſuſpecti, ſi communicent in alijs tribus caſibus Matrimonij, Baptiſmi, & Sepulturæ, quia præſumuntur approbare eorū ſacrilegos titus, qui opponuntur Catholicis, & ſequi eorum errores.

Quæres 7. An accedentes ad terras hæreticorum pro aliquo negotio, ſed ibi non commorantes infra paucos dies ad domum propriam redeuntes, teneantur petere licentiam, & obſeruare ſupradicta in Bulla Clementis?

12 *Reſp.* Negatiuè, quia in Bulla fit mentio de habitatione, vel domicilio, ibi: *Audeat habitare, vel domicilium tenere in ciuitate*. Nam habitatores, vel domicilium habentes non dicuntur aduenæ, peregrini, neque viatores, de quibus hic non fit mentio. Confirmatur ex actibus ibidem prohibitis, & de ſchedulis pro Sacramentis receptis ſingulis annis traſmittenda ad vnum expredictis ſuperioribus ſuis, quæ omnia indicunt diuturnam habitationem.

Quæres 8. An Bulla Gregorij XV. quod hæretici non habitent in Italia, & Inſulis adiacentibus, comprehendat hæreticos milites, quorum multi his noſtris temporibus militant in diuerſis exercitibus hic in Italia?

13 *Reſp.* Non comprehendit, quia Bulla loquitur tantum de hæreticis domicilium, ſeu habitationem in Italia habentibus, milites autē de exercitu propriè domicilium, neque habitationem dicuntur habere, cum ſequantur exercitum vagando huc vel illuc iuxta exigentiam belli, & imperium Ducis exercitus; domicilium autem tunc acquiritur ab aliquo, quando animum habet perpetuo manendi in loco electo. Gloſ. *ver. Larem C. ne incolis*, Ioan. Andr. *in cap. Is qui, de ſepult.* Sic habitatio acquiritur per coſiſtentiam in loco ſaltem maiori parte ani, Tiraq. *de Rubr. lignag.* §. 9. Gloſa 2. *num.* 26. patet autem. Milites conductos animum non habere perpetuo manendi ſub tali Principe, à quo fuerunt conducti, neque intentionem conſiſtendi in tali loco, cum parati ſint ſequi Ducem quocumque ierit, quare Militum habitatio cum de facili mutabilis ſit, & potius caſualis, quæ nō inſpicitur, ſed deſtinata, & determinata, *l. Quæſita §. fin. & l. Si ita* 84. *ff. de legat.* 3. bene infertur non comprehendi ſub hac Bulla. Confirmatur, Tū quia, conductio militum arguit neceſſitatem belligerantis, ergo ſi non habet copiam militum fidelium poteſt recipere hæreticos ſponte venientes. Tum quia, noſtris temporibus multi milites profeſſione Caluiniſtæ, & Luterani militant cum Catholicis contra etiam Catholicos. Tū quia, iſta permiſſio quandoque vtilis eſt ad profectum animarum, nam multi illorum ad fidem conuertuntur, de quibus ego teſtis ſum, dum interfui abiurationi, ſolemni per illos factæ in ſua conuerſione. Verum quidem eſt, quod non eſſent admittendi in conſortium militum fidelium, niſi ex grauiſſima neceſſitate, & cum intentione hac via reducendi illos ad Catholicā fidem.

Quæres 9. An hoſpitio receptans hæreticum tranſeūtem ſubdatur huic Bullæ Gregorij, & puniendus ſit tamquam fautor, & receptator hæretici?

Reſp. Negatiuè, quia illi domum non dicitur locare, aut quouis modo gratis domicilium, aut habitationem propriè dictam concedere, ſed tantum hoſpitio tranſeunter recipere, vnde propriè neque dicitur fautor, aut receptator formaliter, & in cauſa hæreſis, iuxta dicta *cap.* 12. *q.* 3. & 4. 14

Quæres 10. Quaſnam pœnas incurrant

rant concedentes domum in Italia, & Inſulis adiacentibus hæreticis?

15 *Reſp.* Primo, ſunt excommunicati iure communi, *capit. Sicut* 8. *capit. Excommunicamus* 14. §. *Credentes*, & in Bulla Cœnæ Domini. Secundò, incurrunt alias pœnas, de quibus in præcitato cap. §. *Credentes*, de quibus dixi toto *capit.* 12. Vide ibi, ne bis idem repetatur.

Quæres 11. In quibus actionibus Catholici prohibeantur communicare cū hæreticis?

16 *Reſp.* In multis, quæ reduci poſſunt ad duo capita, nimirum in rebus diuinis, & ſpiritualibus, atq. in tēporalibus. Ratione primi prohibetur participatio cū illis in Sacramentis, orationibus, ſuffragijs, ſepultura, & ſacris ritibus. Catholici prohibentur non ſolum iure diuino, & naturali, ſed etiam Eccleſiaſtico iure communi *cap. 3. de hæret. cap. 2. eod. in* 6. atque in Bulla Cœnæ ſub prima excom-
17 municatione. Ita autem conuerſantes in ſpiritualibus cū hæreticis ſunt vehementer ſuſpecti de hæreſi, quia communicant eorum operibus malignis, & illorum errores conſentur approbare. Ratione ſecundi prohibentur conuerſari cū illis ciuiliter, & familiariter iuxta actiones, quæ continentur hoc verſu. *Os, orare, vale, communio, menſa negatur.*

18 Quare prohibetur locutio cum hæreticis, Farin. *q.* 182. *de hæreſi n.* 68. Decian. *lib. 5. crimin. cap.* 41. *num.* 12. Item negotiatio, idem Farin. cit. *q.* 182. *num.* 171. Royas *ſingul.* 212. Item viſitatio, *ex cap. Accuſatus*, §. *Ille quoque, de hæret. in* 6. quæ inducit vehementem hæreſis ſuſpicionem ſecundum Eimer. *par. 2. Direct. q.* 56. *num.* 8. Locatus *ver. ſuſpicio num.* 3. ex eodem Farin. cit. *n.* 172. Item miſſio munerum inducens vehementem hæreſis ſuſpicionem Eimer. loco citato, Farinac. *q.* 182. *num.* 175. Item cum eiſdē parentela prohibita eſt, vt tradunt Doctores de impedimento Cultus diſparitatis agentes, de quibus Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 71. Vide Sanctat. *cap.* 78. *de hæreſi.* Item teſtantes fauore hæreticorum ſunt excommunicati *cap.* 5. & 6. & *de hæret.* & nullum eſt teſtamentum. Item eorum aduocati, notarij, fautores, & defenſores ſunt infames, ſuſpenſi ab officio, *cap. ſi aduerſus* 12. *de hæret.*

Ex quibus colligitur prędictos omnes 19
cum hæreticis conuerſantes ſiuè in ſpiritualibus, ſiuè in temporalibus eſſe vehementer de hæreſi ſuſpectos, regulariter loquēdo, quod dico propter eos, qui confines ſunt tertis hæreticorum, cum quibus permittuntur negotiationes ſine pœnis, & ſuſpicionibus huiuſmodi. Vnde Beia *par. 2. caſu* 7. excuſat Menatores Catholicos contrahentes cum hæreticis, ad quorum loca tranſeunt mercimonij cauſa, quamuis inire poſſint contractus cum alijs Catholicis exiſtentibus 20
in terris hæreticorum, aſſerendo hos nō incurrere in Bullam Cęnæ Domini, quia Catholici cum ipſis non tractant tamquam cum hæreticis formalibus, cum nihil agant cum illis ſpectans ad religionem, ſed cum eiſdem negotiantur tamquam mercatoribus, & ſibi paribus in materia mercaturæ. Cōfirmatur id, quia ſicut poſſunt habitare in eorum terris iuxta Bullam Clementis ſuperius adductam, & cum eiſdem tractare, exceptis illis quatuor caſibus *ſub q.* 5. expenſis, à fortiori cōtrahere, & negotiari tranſeuntes cauſa mercaturæ.

Quod ſi dicas, huiuſmodi conuerſationem titulo mercaturæ, aut belli non eſſe admittendam, quia conuerſatio cum hæreticis eſt prohibita non ſolum iure Eccleſiaſtico, ſed etiam naturali, & diuino, cui nullus poteſt derogare, neque in eo diſpenſare.

Reſpondeo, in conuerſatione cum hę- 21
reticis duo ſpectantur, participatio in rebus diuinis, & in rebus temporalibus, ratione primi prohibitio eſt naturalis, & diuina, in qua derogatio, & diſpenſatio locum habere non poteſt ratione ſecundi prohibitio eſt ſolum poſitiua, & Eccleſiaſtica, quæ habet locum, quando adeſt periculum ſubuerſionis, & timetur ſcandalum, & cum negotia temporalia de ſe non ordinentur ad ſcandalum, neque

que ſubuerſionem, ſed ſint indifferentia, propter bonum commune permittuntur cum hæreticis, nam aliquando hac occaſione conuertuntur ad Catholicam fidem conuerſando cum Catholicis.

Quæres 12. An Catholicus teneatur ſeruare fidem datam hæreticis? Sumo fidem pro fidelitate in ſeruandis promiſſis. Ratio dubitandi eſt, quia ex ſupradictis Catholicis interdicta eſt conuerſatio cum hæreticis, ergo fides illis ſeruanda non eſt, quia illis nec dari, nec ſeruari poteſt ſine conuerſatione cum illis. Deindè omnis hæreticus eſt excommunicatus: ſed cum excommunicatis Catholicus non poteſt ciuiliter tractare, ergo neque tenetur illi ſeruare fidem. Quibus non obſtātibus, ſuppoſito, quod raro fides illis danda, neceſſitate tantū vrgente, & cum magna circumſpectione: propter ſubuerſionem, ſcandalum, & eorum malignitatem.

22 *Reſp.* Fides data hæreticis, ſeruanda eſt illis, & primo reſpectu cōtractus matrimonij; ſecundò reſpectu belli; tertiò reſpectu ſalui conductus; quartò in cauſa libertatis religionis. De quibus omnibus bene Becan. *cap.* 16. de fide hæreticis ſeruanda.

Primum in genere de fide ſeruanda hæreticis, intelligo, quando pacta, contractus, & conuentiones ſunt licitæ, & honeſtæ, nam in turpibus promiſſis fides non ſeruatur, ſed data reſcinditur, *cap. In malis promiſſis reſcinde fidem*, quia impia eſt promiſsio, quæ ſcelere adimpletur 22. *q.*4. probatur. Tum de iure capitibus multis allatis *cauſ.*22. *cap.*4. ex Sanctis Patribus, & *tit. de pactis*, in quibus locis ſimpliciter dicitur, quod pacta, & conuentiones ſeruentur, ergo reſpectu omnium, cum quibus inita ſunt. Tum quia, de his exempla habemus in veteri Teſtamento, nam Ioſue pactum cum Gabaonitis initum illis ſeruauit, & tamen erant infideles Ioſue *capit.* 9. apud Becan. cit. *num.* 10. ad 14. vbi addit alia exempla. Ratio eſt, quia ex pactis, & conuentionibus validis, & honeſtis oritur naturalis obligatio ad illa implenda; ſed naturalis obligatio reſpicit omnes in eſſe naturæ, & moris ciuilis, quod ius obligationis non extinguitur in infidelibus, neque hæreticis. Confirmatur, quia pacta quo ad obligationem oriuntur ex virtute fidelitatis, veritatis, & iuſtitiæ, quæ omnes homines indiſtinctè obligant, ergo Catholicos erga hæreticos, & vice verſa, hæreticos erga Catholicos. Et ex his patet ad rationem dubitandi, aliud eſſe illicitam conuerſationem cum hæreticis nimirum in rebus diuinis, non autem in rebus ciuilibus, & pactis; neque ex eo, quod non liceret aliquando paciſci cum hæreticis, ſequitur Catholicum non teneri ſeruare promiſſum, aliud enim eſt cum peccato inire pactum, aliud initum pactum non tenere, nam tenet, & obſeruandū eſt, ſiquidem pactum meretricium iniquum eſt, poſt copulam tamen ſeruandum eſt exhibitione mercedis, Bonac. *diſp.* 1. *de contr. q.*2. *par.* 3. *num.* 2. vſurarum ſolutio inique iuratur, ſed benè iuratarum exequitur, *cap. Debitores, de iureiur.* ibi doct. Neque prohibetur cum excommunicatis tractare in ſimilibus caſibus pro adimpletione promiſſi, ſiuè ſint nominatim excommunicati, quia adeſt neceſſitas, aut vtilitas, ſiuè ſint tolerati, cum quibus conuerſatio non dicitur prohibita non excommunicatis, vt docent omnes in materia excommunicationis. 23

Dices, Catholicus non tenetur ſeruare fidem hæreticis in contractibus, & alijs pactis, quia ipſo iure nihil proprij habent confiſcatis eorum bonis *cap. Secundum leges, de hæret. in* 6.

Reſp. Sunt tantum Priuati iure dominij, non poſſeſſionis, & vſus vtendi, & fruendi, iuxta dicta *cap.* 12. *à quæſt.* 22. & *ſeq.*

Primò, de Matrimonio, quod inter Catholicum, & hæreticum tenet contractum ex communi dictorum, quos citat Sanchez *lib.* 7. *diſp.* 82. fides ſeruanda eſt in omnibus, quæ ad illud ſpectant, nimirum perpetuò cohabitare debent 24

debent pro administratione suæ domus,
ita tamen, vt vxor sit subiecta viro; mu-
tuum sibi debitum coniugale reddere
debent; vnus altero viuente secundum
matrimonium inire non potest, neque
adulterare in educatione filiorum leges
proprias obseruare debent, vnde audio
apud quosdam hæreticos, inter quos
morantur etiam Catholici, fœminas se-
qui religionem matris, masculos pa-
tris.

25 Secundò, circa bellum data fides ser-
uanda est, siuè spectetur, vt hæreticus,
vel vt excommunicatus, vt patet ex di-
ctis, siuè vt hostis, & inimicus, vt docet
D. August. relatus *cap. Noli 3. 23. quæst. 1.*
Fides quando promittitur etiam hosti ser-
uanda est, contra quem bellum geritur.
D. Thom. 2. 2. *q.* 40. *art.* 3. Ambros 1. *Of-*
fic. cap. 29.

26 Tertio fides data in saluo conductu
hæreticis seruanda, est autem saluus cō-
27 ductus securitas publica alicui data
eundi ad certū locum, & inde redeundi
impune iuxta tenorem gratiæ factæ, ex
Bartolo Becan. *cap.* 16. *de fide quæst.* 6.
28 Concedi autem potest dupliciter, primo
iure communi, quando conceditur
contra vim iniustam salua semper iu-
stitia.

Secundò, iure speciali derogante iuri
communi, cum nimirum alicui simplici-
ter, & absolutè conceditur contra omnē
vim siuè iustam, siuè iniustam. Saluum
conductum priori modo non expedit
reis, & reuera culpabilibus postulare,
quia illis repertis reis nihil prodest, sed
potius est medium incidendi in laqueū.
Posteriori verò modò amplissimum est,
& tutissimum excludens omnem pœ-
nam, siuè illud habens sit innocens, siuè
reus repertus. Similem concessit Tri-
dentinum hæreticis volentibus interesse
Concilio, & in eo disputare cum Catho-
licis, & in eo data fides illis seruata fuit.
Quando Imperator, seu alius Princeps
secularis dat saluum conductum, pro-
mittit ei seruare fidem circa ea omnia,
quæ exprimuntur in concessione qua-
tenus pertinent ad eius potestatem lai-
calem: non ideo tamen habenti talem
saluum conductum prodest respectu po-
testatis Ecclesiasticæ, quæ illum non ac- 29
ceptauit, nec cogitur acceptare, sed reū
repertum punire, & castigare potest, nō
obstante saluo conductu, quia princeps
illum eximit à pœna quo ad suum tribu-
nal, non verò respectu tribunalis Eccle-
siastici, quod laicali non subditur, neque
subordinatur, cum Ecclesiasticum Tri-
bunal superiorem habeat potestatem
excedentem potestatem laici Tribuna-
lis, quod ideo subditur Ecclesiastico. Et
hæc est ratio cur Concilium Constanti-
ense damnauit Ioannem Hussium, &
Hieronymum Pragensem, nam iste non
habebat saluum conductum, & ideo per 30
Concilium fides illi fracta non fuit, quia
nihil promisit; neque fuit fracta Ioanni
ob eamdem rationem, quia saluum cō-
ductum à solo Imperatore habuit, & in
forma communi, & priori modo, cum
clausula, *salua semper iustitia*, & ideo
saluus fuit respectu ministrorum Impe-
ratoris, non Concilij, quod nihil illi pro-
miserat, & cum Concilium sit supra Im-
peratorem, bene potuit condemnare
dictos hæreticos, non obstante Saluato-
rio Imperatoris, quo non eximeban-
tur illi hæretici à Tribunali illius Con-
cilij.

Quo ad quartum de libertate religio- 31
nis, qua conceditur omnibus sequendi
quam velint religionem, seu sectam, lo-
cum non potest habere pactum, neque
fides promissionis, quia hæc libertas est
omnino illicita, & repugnat Catholicæ
fidei à Deo traditæ, qui docet in sacris
scripturis vnam esse tantum fidem, vni-
cam Ecclesiam, vnicum pastorem illius.
Deinde est damnosa, & perniciosa Rei-
publicæ, quæcumque ea sit, nam ex ea
causantur dissensiones, & diuisiones do-
minantium, omne enim regnum in seip-
sum diuisum desolabitur, Lucæ *cap.* 11.
num. 17. hinc experiuntur continua bel-
la, & damna in Germania, & alijs locis,
vbi hæc libertas viget, Igitur à nullo
Principe approbari, nec introduci debet
ex adductis malis, quæ inde oriuntur,
neque

neque proindè fides in ea locum habet quo ad eius conceſſionem, aut appro-
32 bationem. Quoniam autem aliquando non poteſt inpediri, neque extirpari, quādo probabiliter timetur grauius malum in republica, ideo toleratur iam inducta, quia ex duobus malis minus permittitur, & reſpectu huius tolerantiæ fides in pactis initis licitis, & honeſtis, atque validis ſeruanda eſt hæreticis, ne quid deterius contingat. Vide Becanū *capit.* 16. *quæſt.* 4. vbi exactè rem hanc tractat.

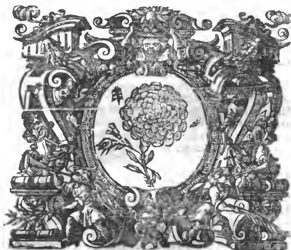

CAPVT

CAP. VIGESIM. V.

DE IVDAEIS ET PAGANIS.

SVMMARIVM.

1 *Iudai, Hebęri, & Israelitę idem genus hominum.*
2 *Cur à Catholicis vocantur vsitatius Iudai.*
3 *Fide vera carent tria genera hominum.*
4 *Iudai non sunt in Ecclesia.*
5 *Nec saluari possunt in fide veteris Testamenti.*
6 *Iudęi propriè non sunt Haeretici*, 14. 22.
7 *Iudai subduntur Principi laico.*
8 *Papę, & Episcopis.*
9 Quid mihi de his, qui foris sunt *exponitur.*
10 *Papa mandat laicis punitionem Iudaorum.*
11 *Fornicans cum Catholica punitur ab Inquisitore.*
12 *Inquisitor procedit contra Iudaos delinquentes contra fidem.*
13 *Domicilium, & habitatio faciunt subditum:*
14 *Iudai Hęretici sunt quo ad errorē.* 22.
15 *Decem casus contra Iudaos subiectos Inquisitoribus.*
16 *Pignorans Crucē, seu Calicem Hebręis suspectus de haresi.*
17 *Frequentior vsus in lege expressus eā non restringit.*
18 *Nutrix seruire non potest Iudęis, neq. in hoc dispensari.*
19 *Laicus super illis decem casibus nullū ius habet.*
20 *Laicus semper est exclusus, quando Papa committit Inquisitori.*
21 *Laicus non potest agere casus fidei.*
22 *Iudęus hareticus ex parte delicti.* 6. 14.
23 Libere procedere, *idest sine consensu, aut contradictione alterius.*
24 *Contenta in Bulla Clem.* VIII. *damnantis in librum Thalmud s.*
25 *Imagines Sanctorum deturpantes puniuntur ab Inquisitoribus.*
26 *Bibliam falsificantes puniuntur.*
27 *Inseruientes Iudęis puniuntur.*
28 *Medicis item extra necessitatem.*
29 *Baptizari non coguntur.*
30 *Cogi possunt baptizare suos infantes:*

31 *Ius naturale paternum regulatur per diuinum.*

32 *Ius Euangelicum non aduersatur naturali.*

33 *Conuerso coniuge uno proles baptizatur altero inuito.*

34 *Puer post septennium baptizatur inuito patre, si petijt.*

35 *Sinagogas inuisentes puniuntur ab Inquisitore.*

36 *Delegantes eis officia publica puniuntur à solo Episcopo.*

37 *Quomodo torturandi, & abiurandi sint Iudei.*

38 *Tria peccatorum genera committere possunt.*

39 *Pœna, quibus affici possunt referuntur.*

40 *Inquisitor Iudeos non punit sine Ordinario.*

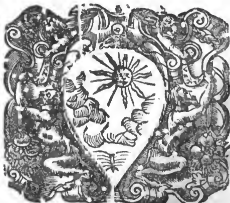

CAPVT

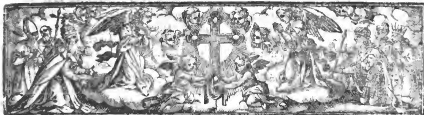

CAP. VIGESIM. VI.

DE IVDAEIS ET PAGANIS.

1
VDAEI, Hebræi, & Israelitæ eiusdem sũt religionis Veteris Testamẽti. Iudæi dicuntur à Iuda quarto filio Iacob ex Lia, qui est caput generationis Genes. *cap.29. in fine,& cap.35. ad finem*, sceptrum durauit in eo vsque ad aduentum Messias, *cap.49. num.10.* Hebræi vocantur à transitu Israel de Ægypto in terram Promissionis. Israelitæ dicuntur ad Israel, idest, Iacob patre prędicti Iudę, qui Iacob à natiuitate vocatus, à Deo post luctam nomen Israelis accepit Genes. *cap.32.n.28.* quod significat *Præualens D o*, inquit, enim Deus. *Si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines præualebis.*

2 Catholici vsitatius illos vocant Iudæos à traditione, & perfidia Iudæ Iscarioris, quia post Christi aduentum omnes Hebræi tot sunt Iudæi, qui Christum negant instar Iscarioris.

Notandum autem est, quod tria sunt personarum genera, quæ fide vera carẽt Hæretici, de quibus præcedenti capite, & plura, *cap.9.* Iudæi, qui post Christum missum fidem amiserunt nolentes credere, illum esse verum Messiam promissum Sanctis Patribus antiquis. Demum 3 Pagani, sub quo nomine veniunt Gentiles, Saraceni, Mahometani, & similes, qui numquam militarunt sub fide Christi venturi ante Incarnationem, neque post aduentum Christi, & solent vocari etiam Idolatræ, quia vnum Deum, vt reliqui faciunt non colunt, sed plures insipienter adorant. Sed accedamus ad quæstiones.

Quæres 1. An Iudæi sint in Ecclesia Dei, & saluari possint viuentes sub lege veteris testamenti in Fide Christi quatenus venturi.

4 *Resp.* Iudæi non sunt in Ecclesia Dei; nec saluari possunt modò in fide Christi venturi obseruando legem veterem.

Primum, quod Iudæi non sint in Ecclesia Dei, probatur per Apostolum ad Corint. *cap.5. epist.1. num.12. Quid enim mihi de his, qui foris sunt, iudicare* quod dictum assumitur *cap. Multi 18. 2. q.1. cap. Gaudemus 8. de diuort.* & applicatur Hebræis, & alijs infidelibus, qui dicuntur esse extra Ecclesiam. Ratio est, quia homo omnis nascitur extra Ecclesiam, siue sit ex Catholico, siue Iudęo, siue Pagano, & in eam non potest ingredi nisi per Baptismum, quod dicitur Ianua sanctæ Ecclesiæ, quam eius regeneratione omnes ingrediuntur. Est doctrina Catholica ab omnibus sub iure fidei recepta, vt doctoribus citatis refert Ricciull. *lib.2. cap.1.* Vide *cap.4. num.62.*

5 Secundum, quod Iudæi saluari non possint in fide veteris testamenti, probatur. Tum quia, fides veteris testamenti abrogata est, mortua; & mortifera eam abseruãtibus ex D. Thom. 1.2. *q.103. art.3. & 4.* ea enim abrogata fuit in morte Christi, in qua sicut translatum fuit Sacerdotium, ita, & lex vetus in nouam, adueniente enim luce Euangelij cessauit vmbra veteris legis, ergo non amplius potest saluare in fide Christi venturi. Tum quia, nullus saluari potest nisi in nomine Iesu Christi, qui iam venit, *Act.4. num.12. Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.* Sed Hebræi fidem de Christo incarnato non habent, ergo saluari nullatenus possunt. Et hoc de fide certum est apud Catholicos.

Quæres 2. An Iudæi sint hæretici?

6 *Resp.* Negatiuè, quãuis cõtra Catholicã fidẽ sentiãt, ratio est, quia sicut hæresis est error hominis baptizati ex probatis *cap.9. q.3.* ita hæreticus propriè vocatur solum ille, qui baptizatus habet errorem in intellectu. Constat autem Iudæos non esse baptizatos, ergo dicendi non sunt hæretici. Vide infra *num.14 & 22.* Ita Farin. *q.188. num.128.* Carena *part.2. tit.4. num.2.* & alij omnes. Ex quo colligitur Iudicem Sanctæ Inquisitionis nullum ius habere cõtra Iudæos, quatenus sunt increduli misteriorum fidei nostræ Ita Bald. *consil.315. & 316. vol.1.* Decian. *lib.5. cap.14. nu.2.* Farin. *in fragm. ver. Iudæus num.655.*

Quæres 3. An Iudæi subdantur iurisditioni laicæ.

Resp. Affirmatiuè in causis, & delictis mere secularibus, & etiam mixti fori tantum, probatur *ex cap. Post mis rabilem 12. de vsur. l. Iudęos, C. de Iudæis,* Marta *de iurisd. part.2. cap.13. num.14.* Beccius *consil.84. nu.* Ricciull. *lib.2. c.52.* Ratio est, quia sunt subditi principis ratione domicilij, vel habitationis, seu ratione delicti, vt cæteri. Et in hoc omnes conueniunt. 7

Quæres 4. An Papa Episcopus, & iudex Ecclesiasticus iurisdictionem habeat super Iudæos, sicut & super fideles?

Resp. Iudæi quoad delicta omnia subduntur Papæ, habet enim vtrumque gladium etiam contra infideles, ex probatis *cap.5. q.13.* & mox confirmatur, quo ad alia delicta tantum Ecclesiastica, & etiã mixti fori subdũtur Episco po, & iudici Ecclesiastico, itaut quod ad mixta dicatur locus pręuentioni. Probatur diuersis iuribus, *cap. Postulasti 14. de Iudæis* ibi: *Quod si dictus Iudæus tuæ iurisdictionis existat, ipsum pœna pecuniaria punias, vel alia temporali. cap. Post miserabilem 12. de vsuris* ibi: *Iudęos ad remittendas Christianis vsuras per Principes, & potestates compelli præcipimus seculares.* Vides Papam præcipere iudicibus laicis, vt cogant Iudæos ad restitutionem vsurarum, ergo Papa iurisditionem habet super Iudæos, quia verbum *Pręcipimus* arguit iurisditionem, & potestatem in præcipiente, *cap.1. de off. deleg. extrau. 1. de verb. signif.* ibi: Præcipiendo *mandamus.* Simile præceptum facit Summus Pontifex contra Iudæos; & Saracenos publicè inuocantes Macometum in graue scandalum religionis Catholicæ, Clem. Vn. de Iudæis. Prælati igitur Ecclesiastici tãtam habẽt iurisditionem, & potestatem super hos Infideles, quantam habẽt super fideles quo 8

ad

ad punitionem.Ità docent Calder. *con. fil.2. de Iud.* Bald. *lib. 1.conf.*315. alios in hanc sententiam citat Riceiull. *lib. 2. cap. 52. num.* 6. Carena *part. 2. tit. 14. num.7.*

Oppositum nimirum in his causis iudicium spectare etiam ad iudicem laicũ docent plures ex antiquis, & nonnulli moderni apud præcitatos, quod probãt ex allegatis iuribus, & similibus, quæ magis pro nobis faciunt, quam pro illis si enim Papa præcipere potest Principibus laicis, vt delinquentes infideles in Ecclesiam puniant, quare & ipse, & cum eo Episcopi propria auctoritate punire nequeunt? cum potestas Ecclesiastica præcipiat laicę potestati, à fortiori subditis eidem laicæ potestati, cum vtrique subijciantur iurisditioni Ecclesiasticæ, subditus enim Gubernatori simul cum Gubernatore subditur Duci; sed Hebræus subditur laico iudici, & iste Ecclesiastico, ergo vterque eidem. Nec quidquam facit illud D. Pauli. *Quid mihi de*
9 *his, qui foris sunt iudicare?* quia intelligitur quo ad pœnas spirituales censurarũ, quibus non sunt capaces, illæ enim ab Ecclesia imponuntur transgressoribus tamquam medicinæ ægrotantibus in peccatis, vt sanentur, vt resipiscant, censuræ enim dicuntur pœnæ medicinales *cap. 1. de sent. excom. in* 6. non verò quo ad pœnas temporales corporis, & pœcuniæ, respectu enim harum iudex Ecclesiasticus iudicat infideles, qui in hoc sensu non dicuntur esse foris, idest extra tribunal iustitiæ vindicatiuæ. Ita comment. illius loci. Sed cur Papa in
10 præcitatis textibus & alijs immediatè non punit infideles delinquentes, mandando id Principibus? Si nolebat per se, cur id non præcepit Episcopis? Respondeo, in primo textu patet Papam præcipisse Ecclesiastico illi, vt Iudæum puniret, in alijs, ipse non aderat pręsens, ideo executionem iustitię mandauit alijs, & quidem Principibus temporalibus, qui solent magis timeri à delinquentibus maximè propter mortem, quam illis inferre possunt, quam Ecclesiastici, qui tam rigorosis pœnis transgressores non afficiunt, magis enim tribunal Ecclesiasticum tendit ad misericordiam, quam laicum, qui rigorem respicit in maleficijs; & præterea tribunal laicum potẽtius est in exequutione iustitiæ, qu am Ecclesiasticum, quod, vt experimur, aliquando inique opprimitur à laicis.

Hinc colligitur Iudęum fornicantem cum Catholica puniri posse à iudice Ecclesiastico nimirum ab Episcopo, quod pluribus probant Marius Mota Siculus in Comment. *ad cap. Regn. Sicil. vol. 2. c.68.* Ciarlinius *Controu. forens.cap.42.n.* 50. quos citat Carena *par.2.tit.14.nu.*11 contra Surdum *consil.*497. Idem dic de Catholico fornicante cũ Iudæa, in vtroqꝫ enim periculum valde proximum censetur esse subuersionis. 11

Quęres 5. An Inquisitor habeat iurisditionem, & potestatem puniendi Iudæos, & cœteros infideles delinquentes contra fidem, vel sanctum officium, aut illius officiales?

Resp. Habet, probatur. Tum ex eius officio, cui incumbit conseruare sanctã fidẽ illibatã, & inuiolatã ab omnibus hęresibus, hereticis, & peruersis hominibus, qui contra Catholicã fidem delinquunt aut abloquuntur; ergo non solum Catholicos, & hæreticos delinquentes punire possunt, sed etiam quoscumque alios extraneos à baptismo, cuiusmodi sunt Iudæi, & Pagani; cum non minus possint delinquere non baptizati, quam baptizati, conuitia iaciendo contra sanctam fidem. Tum quia, in terris Catholicorum non minus habent domiciliũ, & habitationem Iudæi, & Pagani, quam Christiani; sed isti dicuntur subiecti Inquisitoribus, si delinquãt in sanctam fidem, vt notum est, ergo & illi. Confirmatur, quia par domiciliũ, & habitatio dant quoque parem iurisditionem, *cap. Licet* 20. *de foro compet.* Nec obstat, quod Iudæi discredentes non sint hęretici, quia licet tales non sint quo ad specialem malitiam hęresis, quatenus à solo baptizato contrahitur, tamen in re tales sunt, quatenus fidem Catholicam verbis, aut factis inhonorare possunt, & fideles ab illa retrahere. 12

Præter-

14 Præterquāquod Inquisitor ius habet nō solū contra hæreticos formales, aut suspectos de hæresi, verum etiam contra alios, qui si essent baptizati, talium delictorum formaliter essent rei, tales sunt omnes extranei à Baptismo, ergo subduntur Inquisitoribus. Ita docent Eimer. *par. 2. Direct. q. 46.* Locatus in Repertorio, Lucerna Inquisit. *ver. Iudæus*, alios citat Carena *par. 2. tit. 14. num. 14.*

Quæres 6. Quinam sint casus, in quibus inquisitor potest procedere contra Iudæos secundū Bullam Gregorij XIII.

15 *Resp.* Decem sunt casus relati in eius Bulla incip. *Antiqua Iudæorum improbitas*, de quibus bene Carena *par. 2. tit. 14. §. 6. vsque ad 16.* quos in sequentibus expendemus.

Primus, ita se habet. *Si quis Iudæus, aut infidelis ex ijs, quæ circa fidem cum illis nobis sunt communia, velut Deum vnum, & æternum, Omnipotentem, creatorem omnium visibilium, & inuisibilium, & similia non esse asseruerit prædicauerit, vel priuatim alicui insinuauerit.* Iudæus igitur cōtra prædicta tenens puniendus est, quia ea æque communia sunt Catholicis, & Iudæis, nam spectant ad diuinam essentiā, & ad eius attributa, vt vocant Theologi. Quæ verò spectant ad Trinitatem, Incarnationem, Sacramenta, & cætera noui Testamenti non subduntur huic casui.

Secundus casus. *Si dæmones inuocauerit, consulueritue, aut eorum responsa acceperit, ad illosue sacrificia, aut preces ob diuinationem, aliumue causam direxerit, aut quid eis immolauerit, vel thuris, alteriusue rei fumigationes obtulerit, aut alia quæuis impietatis obsequia præstiterit.* Casus iste de idolatria, & indebito cultu erga Dæmonem punitur meritò per Inquisitores, quia Hebræi cum Christianis in hoc conueniunt ex sacris literis, quod vnus Deus adorandus est, cui soli diuinatio reseruata est, ne ergo sensus Sacræ Scripturæ, & primum Dei mandatum de vno Deo colendo peruertatur in confusionē veræ fidei Inquisitores super hoc inuigilare debent.

Tertius est. *Si Christianos verbo, vel facto, vel exemplo, vel quouis alio modo nefaria huiusmodi docuerit, vel ad ea perpetranda perduxerit, vel perducere attentauerit.* Iudæus docens Christianum, Deū non esse, nō esse Æternum, Omnipotentem, &c. Item adorari, inuocari posse Dæmones, &c. vel attentauerit, vt aliquid prædictorum faciant, reus est huius Bullæ. Tertius ergo iste casus refertur, & specificatur per precedentes duos.

Quartus est. *Si Saluatorem, & Dominum nostrum Iesum Christum purum hominem, vel etiam peccatorem fuisse; Matremue Dei non esse Virginem, & alias huiusmodi blasphæmias quæ per se hæreticæ dici solent, in Christianæ fidei ignominiam, contemptum, aut corruptionem impiè protulerit.* In hoc casu sermo est de Blasphæmijs hæreticalibus, ratione quarū Iudæi sunt rei huius Bullæ. Aliæ blasphæmiæ non hæreticales puniri possunt etiam ab Ordinario, & laico, quibus datur locus præuentionis.

Quintus est. *Si cuiusque eorum opera, aut consilio, vel fauore aliquis Christianus à fide desciuerit, quamque semel susceperat abnegauerit, vel ad Iudæorum, seu aliorum infidelium ritus, cæremonias, superstitiones, vel impias sectas transierit, vel redierit, seu in hæresim aliquam inciderit; aut qui, vt fidem Christi abneget, seu in hæresim incidat, opem, consilium, fauorēmue quomodocumque præstiterit.* Iudæus existens causa, quod aliquis Christianus, etiā si aliàs fuisset Hebræus, vel infidelis, discredat aliquem articulum, vel à fide recedat falsam aliquam sectam amplectendo, vel redeundo ad eam, quā antea tenuit, punitur per Inquisitorem, cui ex officio incumbit tueri, & defundere fidem.

Sextus casus est. *Si quis Cathecumenū, vel quemcumque ex Iudæis, aut infidelibus Deo inspirante ad Fidem Christi venire volentem, post declaratam nutu, verbo, facto, aut quocumque alio modo à fide, vel fidei instructione, aut Sacri Baptismatis susceptione retrahere auertere, vel dehortari, aut ne ad fidem veniat, neue regenerationis lauacro abluatur quouis modo impediuerit.* Impediens quomodocumque ne quis veniat ad nostrā fidem reus est huius

huius Bullæ. Comprehendit etiam illũ Iudæum patrem, aut matrem impediẽtes bonam voluntatem suorum filiorum cupientium venire ad fidem, quia in hoc filij sunt sui iuris nequaquam subiecti parentibus.

Septimus est. *Si apostatas, aut hereticos scienter domi acceptauerit, aluerit, occultauerit, &c. aut eis opem, consilium, auxilium, vel fauorem præstiterit*. Idẽ prorsus dicendum est in hoc casu, quidquid asseritur contra Catholicos prædictorũ receptatores, de quibus dictum fuit *cap.* 12.

Octauus est. *Si libros hereticos, vel Thalmudicos, aut alios Iudaicos quomodolibet damnatos, vel aliàs prohibitos tenuerit, custodierit, vel diuulgauerit, vel in quacumque loca detulerit, aut ad eam rem operam suam accommodauerit*. De libris prohibitis, vide *cap.* 14. Extat Bulla Clem. VIII. de qua infra *sub q.* 8.

Nonus casus est. *Si Christianos deriserit, redemptionisque nostræ hostiam salutarem in ara Crucis immolatam, Christum Dominum in ludibrio, & despectui habens, quomodocumque, maximè verò in Sacro Parasceues die agnum, siuè ouem, aut quid aliud Cruci affixerit, aut appenderit, in eamue conspuerit, seu quomodocũque contra ipsam fecerit*. Iudæi irridentes, vel obloquentes de Passione Christi, & eius Cruce rei sunt huius Bullæ. Quid
16 de Christiano sub pignore Crucis, aut Calicis mutuo pecuniam recipiente ab Hebræo? Puto, hunc tamquem de hæresi vehementer suspectum puniendum esse, tam quia huic casui cooperatur Iudæo. Tum quia, est causa, cur Iudæus abutatur Cruce, & Calice, maximè, si aliqua læsio appareat in illis.

Decimus, & vltimus casus, in quo Inquisitor procedit contra Hebræos est. *Si nutrices Christianas contra Sacrorum Canonum statuta, & diuersorum Pontificũ Sanctiones adhuc retinuerit, aut eas retinens die, qua Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sumpserint, lac vno, vel pluribus diebus in latrinas, vel cloacas, vel alia loca effundere coegerit*. Iure communi, *cap. Ad hæc*, de Iudæis prohibitum erat mulieribus Christianis nutrices agere filijs Hebræorum, hic confirmatum; & licet in eo capite videatur prohibitio restringi, vt illas Iudæi non retineant in domibus suis, tamen textus ille absolutè accipiendus est, quod mulieres Catholicæ non possunt seruire Hebræis pro nutricibus neque in domo Hebræorum, neque in propria, quia ob familiaritatẽ, quæ in vtroque casu contrahitur, adest periculum subuersionis. Et illa verba, *In eorumdem domibus, cap. ad hęc* 8. *eod.* 17
apposita fuerunt gratia frequentioris vsus, quæ dispositionem nõ restringunt, *arg. l. Vn. C. de raptu virg.* Glos. *ver. Præsidentes*, fine, *Clem.* 1. *de reser. Rebuff. de Nominat. q.* 5. *num.* 3. Prædictus casus expressè habetur, *cap. Et si Iudæos* 13. *eod.* Episcopus autem, & multo minus Princeps, non potest dispensare, vt mulier Christiana pro nutrice seruiat infideli- 18
bus, non solum obstante periculo subuersionis propter familiaritatem, sed etiã quia id est contra decorem Christianæ religionis, quæ suos filios vult esse liberos, & non seruos infideliũ. Ita Ricciull, *lib.* 2. *cap.* 28. *num.* 18. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 31. *num.* 27. Quid si mulierem etiam non Nutricem Hebræus coegerit lac effundere, vel euomere, sequenti die post sũptionem Sacræ cõmunionis? Puniendus est ab Inquisitore virtute huius Bullæ, quia præsumitur id fecisse in contemptũ Sacramenti. Numquid mulier nutrix cõtradicta iura faciẽs, sit puniẽda ab Inquisitore? Sic quia, complex est in delicto complices enim sunt rei eiusdem tribunalis.

Quæres 7. An isti casus ita sint delegati Inquisitoribus, vt super illis iudex laicus nullum ius habeat, sed omnino excludatur? Dico, *Iudex laicus*, quia potestas de iure Episcopi competens viget in illis.

Resp. Iudex laicus nulla ratione potest se intromittere in prædictis casibus 19
probatur. Tum quia, hæc potestas à Sede Apostolica delegatur Inquisitoribus, ibi: *Iudices in suis quique locis perpetuo de-* 20
legamus. Sed quandocumque Princeps aliquid delagat id facit priuatiuè ad laicos

cos, vt docet Scaccia *de iudic. lib.1. cap.12 num.53.* Tum quia, casus supradicti habent pro obiecto defensionem fidei Catholicæ, quæ est causa mere spiritualis, in qua laici nullatenus se ingerere pos-
21 sint, *cap. Vt Inquisitionis* 18. §. *Prohibemus, de hæretic. in* 6. vbi & si sermo sit de delicto hæresis, nihilominus idem dicendũ est etiam de suspicione, cum dependeat formaliter ab hæresi, & quamuis Iudæi non sint formaliter hæretici, ex eo, quod carent baptismo, sunt tamen tales ex
22 parte delicti, quod in se hæreticum est, vel includit hæresis suspicionem. Tum quia, hæc potestas, de qua in Bulla libere conceditur Inquisitoribus, ibi: *libere procedere posse*, idest, nullo impedimen-
23 to, grauamine, obstaculo, aut contradictione alicuius, Gl. *ver. libere cap.1. de regul. iur.* Gonzal. *ad Reg.* 8. Glosa 33. *num.18.* Tuschus *concl.* 306. *lit. D. nu.9.* Gratian. *cap.919. num.13. & 20.* importat quamdam prærogatiuam absolutã, & dominium *ex cap. cum olim, de elect.* Glos. *in Addit. ad finem extrau. com.2. de sepult.* ergo excludit ab hoc iudicio laicum iudicem. Ita docet Carena *tom.2 tit.14. num.38.*

Quæres 8. Quid contineat Bulla Clem. VIII. citata *sub casu* 8.

Resp. Clemens VIII. Bulla incip. *Cum
24 hebræorum*, extensa apud Dianam ad calcem *part.4.* damnat hebræos tenentes, & legentes libros Talmundi, & alios hactenus damnatos continentes blasphemias, & contumelias in Deum, & sanctos, innocando Bullas Gregor. IX. Innoc. IV. Clem. IV. Honorij IV. Ioannis XXII. Iulij III. & Gregorij XIII. qui omnes sepius damnarunt talem librum, & commentaria super illum ita quod enixa voluntas summorum Pontificum est, vt omnino extirpetur siue corrigendum, siue correctum sit, & aliàs de nouo dictum opus excussum fuerit, reuocãdo quascumq; licẽtias ad cuiuscumq; instantiã legendi huiusmodi librũ, à quibuslibet cõcessas Adest pœna excõmunicationis latæ sẽtię & publicationis bonorũ. Hęc cõtra Iudeos, & etiã Catholicos legentes, tenẽtes, imprimẽtes, vẽdentes, donãtes, scribẽtes aut cõmutãtes, & contra quoslibet auxilium, opẽ, fauorẽ, & consilium præstantes in hoc casu.

Quæres 9. An Iudæi frangentes, aut deturpantes sanctorum imagines puniendi sint ab Inquisitoribus? 25

Resp. Affirmatiuè, tum quia iniuria afficiunt Catholicam fidem, & religionem Christianam, quæ imagines sanctorum veneratur, id dictante fide Catholica, & id deducitur ex *casu 4. sub q. 6* Tũ quia, ab Inquisitore puniuntur verbo blasphemantes hæreticaliter, vt probatur *seq. capite*, ergo, & facto blasphemantes per lacerationem, seu expurcationem, & deducitur ex 9. casu de conspuente in Crucem. Ita alijs citatis Carena *part.2. tit.14. num.35.*

Quæres 10. An Inquisitor punire possit Hæbræos falsificãtes, vel abradentes aliquid è Sacra Scriptura, quod Christo conuenire potest, vel tripudiantes in die Veneris sãcti in dedecus mortis Christi?

Resp. Affirmatiuè, quia huiusmodi actiones sunt in vilipendium Incarna- 26
tionis, & passionis Christi contra Catholicam fidem, quam defendere tenentur Inquisitores. Ita Carena *part.2. tit.14. nu.36.* cum Alexandro *vol 6. consil.233. num.6.* Lazar. *q.2. de Blasphem. num.33.*

Quæres 11. An Inquisitor punire possit tam Iudæos, quam Christianos illis inseruientes diebus eorum festorum præcipuè die sabbati?

Resp. Affirmatiuè, quia hæc seruitus redundat in dedecus, & ignominiam 27
religionis Christianæ, cum fiat in ordine ad cultum Hebraicum, quo Iudæi possint ad vnguem obseruare sua festa, & solemnitates. Ita Ricciull. *lib. 2. cap.39. num.18.* allegans Bullam incip. *Super Gregem.* Nicol. V. Et id colligitur *ex cap. Etsi Iudæos* 13. *de Iudæis*, vbi prohibetur officium nutricis, & seruitutis, & quodcumque commercium inter Iudæos, & Fideles sub pœna excommunicationis *cap. Iudæi 5. cap. Ad hæc 8. eod.* & multo magis cohabitatio in eadem domo, & conuersatio familiaris. Et taliter conuersantes præter peccatũ mortale ob periculum proximum peruersionis,

sionis, & vilipendium religionis Christianæ ab Inquisitoribus bene & deligẽter interrogãdi sunt quid cum ipsis egerint, tractauerint spectans ad fidem, & religionem, & quid ipsi sentiant, quia nimia conuersatio, & familiaritas vehemens est argumentum Christianum Iudæis inseruientem, & cum illis familiariter conuersantem, sicut facit cum alijs fidelibus, adhærere illorum erroribus. Vide Ricciull. *lib.* 2. *cap.* 39. per totum.

Quares 12. An Christiani possint vti opera medicorum Hebræorum?

28 *Resp.* Negatiuè, nisi in casu necessitatis, vt dixi præced. *cap. num.* 10.

Quares 13. An Iudæi cogendi sint ad Baptismum, & eorum filij baptizari possint

29 illis inuitis? De filijs hæreticorum nulla est difficultas, quia eorum parentes in spiritualibus sunt subiecti Ecclesiæ, ergo cogi possunt offerre baptismo proprios filios. Certum etiam est, neminẽ infidelem adultum cogi posse ad baptismum, quia vt inquit Clemens III. relatus *in cap. Sicut* 9. *de Iud.* vbi casus deciditur, Christi fidem habere non creditur, qui ad Christianorum baptismum non spontaneus, sed inuitus cogitur peruenire. Grauis controuersia est de paruulis inter Thomistas, & Scotistas, istis affirmantibus, illis negantibus de qua fusè Faber in 4. *disp.* 15.

30 Placet opinio Scotistarum asserentiũ, Principem cogere posse Iudæos, & alios infideles sibi subiectos ad baptizandum suos filios, dummodo postea filij baptizati separentur à parentibus. Probatur Tum quia, si aliquid obstat, maximè ius naturæ, quam habent parentes in filios;

31 sed id nõ obstat, quod suadetur, quia potestas patris nihil aliud importat, quam educationem filiorum quo ad corpus, & animam; sed sicut anima corpore est nobilior, & prætiosior, *cap. Cum infirmitas* 13. *de pœnit.* & animus præponitur corpori. *cap. Sedulo* 12. *dist.* 28. vnde dixit Arist. *lib.* 1. *An cap. fin.* corpus animi causa constitutum fuisse, ita & in educatione anima præponenda est corpori, ergo de iure naturæ parentes tenentur educare filios in lege diuina, & Euangelica, quæ omnibus præcipit receptionẽ Baptismi, ergo Principes tam Ecclesiasticus, quam laici Iudæos, & alios infideles id negligentes cogere possunt, & tantum abest, quod agant contra patriam potestatem, vt potius se illi conforment in procurando, & præcipiendo Infidelibus, vt sinant, suos filios baptizari. Tum quia, Ecclesia à Christo cõmunicata fuit potestas baptizandi omnes gentes Matth. *cap. fin. nu.* 19. *Docete omnes gentes baptizantes eos*, ergo & filios infidelium, consequenter cogere possunt eorum parentes, non enim datur potestas sine coactione, *cap. Pastoralis* 28. *de off. deleg.* vbi Glosa *ver. Si ergo coerctione*, dicit, quod nulla est iurisditio sine coercitione ex iuribus ibi allegatis. Nec dicas, ibi Sacrã scripturam loqui de volentibus baptizari, quia hæc interpretatio cum præceptum baptismi restringat ad adultos, qui habent actum voluntatis, falsa est, & fauet hæreticis impiè asserentibus baptismum non esse necessarium paruulis contra supradictã sententiam confirmatam, & explicatã in Tridentino *sess.* 5. *can.* 4. Tum quia, filij infidelium sunt innocentes, & maximam iniuriam recipiunt à parentibus volentibus illos baptizari, vnde sicut paruulus eripi posset è manibus patris sui volentis illum occidere, ita & auferri ab eo poterit negante illi baptismũ, id enim est quędam spiritualis animæ interfectio. Nec obstat dicere, quod ius naturæ concedit defensionem in rebus, quæ sunt iuris naturæ, non autem si alicui fiat iniuria repugnans soli iuri supernaturali. Contra enim est, quia ius naturale non aduersatur iuri supernaturali, siquidem præcepta decalogi, quę sunt naturalia permanent cum supernaturalibus Euangelij, ergo ius naturæ coadiuuare habet ius supernaturale, consequenter ius naturale dicta subueniendũ 32
esse cuilibet posito in extrema necessitate tam boni naturalis, quam supernaturalis. Tum quia, licitè baptizatur infans infidelis in extremo mortis articulo, ergo, etiam extra hunc casum. Nec

Mmm dicas,

dicas, in tali casu non licere ex eo, quia pater ius non amittit, licet filius sit proximus morti. Contra enim est, quia ex supra dictis, ius patrium quo ad animæ educationem illicitum est negans baptismum, ideo per Ecclesiam corrigitur. Nec dicas insuper, concedi posse illum casum, si occultè baptizetur inscijs parentibus negata consequentia, quia si certo constet filium moriturum non est vllum periculum futuri Sacrilegij, inquit Becan. de Sacram. *cap.* 10. *q.* 7. *num.* 7. & si moriatur non est opus eripere illum de manibus parentum, quia morte aufertur sine iniuria, & scandalo. Contra est, quia sicut non constat de morte, incertus est enim ille punctus, licet coniecturari possit, ita viget illud periculum sacrilegij, quamquam alioquin ex baptismo infantibus collato inuitis parentibus propriè non sequitur sacrilegium, quia vt superius dictum est responsio nostra intelligitur cum separatione baptizati à parentibus tunc enim absolutè perdit patriam potestatem quo ad corpus etiā, in multis enim soluitur patria potestas, cum sit subordinata diuinæ; neque inde datur scandalum, sed tantum accipitur ab infidelibus, aliter malè facerent Principes cogendo Iudæos ad cōciones Catholicas. Ex his igitur constat Scoti opinionem esse valde probabilem intellectam cum dicta cautela, quod baptiza-
33 tus religiosè educatur, vnde *cap. Ex literis 2. de conuerf. infidel.* bene dicitur, quod si alter infidelium coniugum venit ad fidem, altero remanente in infidelitate, communis proles assignatur conuerso, & baptizatur, repugnante illo, qui remāsit in suo errore, in eo enim casu eripitur è manibus infidelis, & religiosè educatur sine scandalo, & sacrilegio. Quod si Papa, & Principes id nō faciunt, hoc non arguit, fieri non posse licite, desistentia enim ab aliquo opere non atguit impotentiam, & carentiam potestatis, neque enim impotens dicitur, qui aliquid facere non vult, prudēter desistendo, *cap. Scifcitatus* 13. *de rescript* Ecclesia autem hoc in vsu non habet, dicit Faber. in 4. *disp.* 15. *ad* 4. quia illæ cautelę non possunt ita commodè haberi, & ideo, quia cognouit, vt plurimū rem cedere in scandalum, ideo neminē cogit, neque idcirco decernit id non licere. Confirmantur prædicta, quia ex probatis *cap.* 5. *q.* 8. Papa habet vtrumq; gladium, etiam super infideles *q.* 13. & cum ab eo Principes laici dependeant ius habent, & potestatem super omnes sibi subditos, quo ad spiritualia saltem indirectam procurandi mediantibus Ecclesiasticis salutem omnium gentium.

Deducitur ex his à fortiori puerum post septennium petentem Baptisma esse baptizandum inuitis parentibus. Ita Ricciull. *lib.* 2. *cap.* 33. ex illo Carena *part.* 2. *tit.* 14. *num.* 45. Ciarlinius in suis contract. *cap.* 42. *num.* 46. 34

Quæres 14. An Inquisitor punire possit Christianos inuisentes Sinagogas Hębręorum, & ipsos Hebræos ostendentes?

Resp. Sic, quia iure communi *cap. Ad hęc* 8. *de Iud.* prohibetur conuersatio familiaris cum Hebræis propter periculum subuersionis, quod maximè reperiri potest in inuisendo eorum sinagogas in quibus offeruntur sacrificia protestatiua futuri Messiæ, ex quo sequitur præiudicium Incarnationis Dominicæ, quod nondum facta sit, quod tamquā omnino falsum ab omnibus abhorrendum est, consequenter nulla ratione tolerari debet, quod Fideles, qui Christi Incarnationem fideliter credunt, inuisant sinagogas cum huiusmodi periculo. Vnde Inquisitores in suis locis, vbi degunt Hebræi, prohibent Catholicis, ne pergant ad eorum sinagogas etiam curiositatis gratia, id enim est graue peccatum. 35

Quæres 15. An potestates seculares, vel alijs officia publica in Christianos committentes Iudæis, seu Paganis puniri possint ab Inquisitoribus?

Resp. Non videtur casus Inquisitionis, quia agitur de re mere temporali, ideo ius puniendi est solius ordinarij iuxta *cap. Cum sit* 16. *cap. Ex speciali* 18, *de Iudęis.* 36

Quæ-

Quęres 16. Quomodo procedendum est contra Indæos in Sancto Officio ?

37 Pro resolutione, nota, quod tria sunt genera delictorum, quæ committer possunt. Primi generis sunt delicta contra propriam illorum fidem, & hæc non spectant ad hoc tribunal, sicut neque alia, quæ nullatenus fidem Catholicam offendunt, neque religionem Christianam. Secundi generis delicta sunt contra fidem in ijs, quæ sunt communia tam Iudæis, quam Christianis, vt Deum esse vnum, Omnipotentem, &c. cuiusmodi sunt contenta sub primò, secūdò, tertiò, & quartò casu, quo ad librum Thalmud, in eo enim nonnulla tractantur contra vetus testamentum. Tertij generis, sunt delicta contra nostram fidem, & religionem, quæ comprehendūtur in alijs casibus eiusdem Bullæ Gregorij, & alijs supradictis.

38 *Resp.* Iudæi quod ad delicta secundi, & tertij generis torturantur pro eruenda veritate, si illam negent; præterea respectu secūdi generis torquentur etiam super intentione, & si rectè respondeant, nimirum se credere veritatem fidei, puniuntur tantum ratione delicti, & suspicionis contractæ. Si verò persistant in errore cogendi sunt abiurare de formali, quia teuera hæretici sunt in sua fide, & nostra. Negantes verò nostram fidem in cœteris casibus illis non communem non sunt cogendi ad abiurationem, quia nostram fidem professi non fuerunt, sicut fidem antiquorum Patrum. Hæc habui ex Carena *par.3.tit.* 14.*n.*40.*ad* 43.

Quęres 17. Quibus pœnis Iudæi plectendi sint?

Resp. Ex Bulla Gregoriana puniuntur flagris, verberibus, triremibus atiam perpetuo publicatione bonorum, exilio. Adde pœnis pecuniarijs, carceribus, cōuersatione cum Christianis, & alijs. De quibus Zanchinus *de hæret. cap.*36. Zanardus de diuinis præceptis *tom.1.cap.*4. 39

Quęres 18. An inquisitor sine Episcopo possit punire Iudæos? Ratio dubitandi est, quia in Bulla dicitur: *Inquisitore libere procedere posse in omnibus causis, & casibus, qui sequuntur*. Libere autem procedere, est agere sine licentia, aut requisitione alterius, Glos. *in cap.* 2. *de temp. ordin. in* 6. Glos. *in cap. Cum plures* 4. *de offic. deleg. in* 6. & illud libere potest fieri, quod fit non obstante reclamatione, aut contradictione alterius Nauar. *tom.* 4. *de restitut. spoliat. oppos.*7. *num.*44. & liber consensus non est, qui pendet à voluntate alterius, *cap. Super eo, de sponsal.* Nauar. *consil.* 1. *de condit. appos. num.*2. ergo si Inquisitor in prædictis casibus liberè procedere potest, non tenetur requirere ordinarium.

Resp. Tenetur requirere ordinarium, & colligitur *ex cap. Per hoc* 17. *de hæret. in* 6. vbi ex eo, quod aliqua causa fidei delegatur inquisitoribus, nō excluduntur Ordinarij. Vnde ad rationem dubitandi respondetur, verbum illud, *libere procedere*, referri ad iudicem laicum, cuius contradictione non obstante in dictis casibus procedit, non autem ad Ordinarium, cum quo de iure procedete debet. Ita ex Squillac. Pegna *part.* 2. *Direct. comment.* 69. & ex illis Farinac. *q.*178. *num.* 147. 40

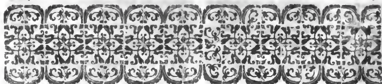

CAP. VIGESIM. VI.
DE BLASPHAEMIS HAERETICANTIBVS.

SVMMARIVM.

1 *Blasphæmia definitur, & explicatur.*
2 *Opponitur religioni, & fidei si est hæreticalis.*
3 *Peccatum mortale ex genere suo.*
4 *Committitur quatuor modis.*
5 *Blasphemia hæreticalis, & simplex.*
6 *Hæreticalis est heresis exterius prolata.*
7 Maledictus sit Deus. *Hereticalis saltem suspitione.*
8 *Hæreticalium exempla.*
9 *Simplicium exempla.*
10 *Hæreticales prolatæ sub conditione.*
11 *Conditio nihil ponit in esse, ponit tamen actum potentiæ.*
12 *Comparatio veritatis humanę cum diuina non est blasphemia.*
13 *Deū vocans amasiā blasphęmus nō est.*
14 *Consuetus plasphęmare quis dicatur?*
15 *Immunitate Ecclesię non gaudet blasphæmus hæreticalis.*
16 *Blasphęmat quis ex causa illicita, vel licita.*
17 *Ebrietas triplex.*
18 *Blasphęmia iocosa peccatum.*
19 *Consuetudinarius vehemēter suspectus de heresi.*
20 *Quomodo torquendus.*
21 *Abiurat blasphæmus consuetudinarius de vehementi.*
22 *Deturpantes imagines sunt blasphæmi.*
23 *Puniuntur solum ab Ecclesiasticis.*
24 *Pœnæ contra blasphæmos.*
25 *Clerici fustigatione, nec publicè puniuntur.*
26 *Confessio Sacramentalis non excusat à pœnis iuris.*
27 *Minor ætas pœnam mitigat.*
28 *Confessarius an absoluat Blasphęmum?*
29 *Atrox blasphæmia quæ sit?*
30 *Consuetudinarius Parmæ, qui septies blasphæmauit.*
31 *Consuetudinarius potest absolui.*
32 *Circumstantia hæc aperienda sit petatur.*
33 *Blasphæmię hęreticales sunt solius Inquisitoris.*
34 *Alię sunt mixti fori.*

CAPVT

CAP. VIGESIM. VI.
DE BLASPHAEMIS HAERETICANTIBVS.

1

VAESTIO prima initium sumit à definitione Blasphęmię, quæ est locutio falsa contra res sactas per modum conuitij. Dixi. 1. *Locutio*, quia illius propriè causa est lingua, quia autem lingua est nuntius, & preco cordis, & mentis, ideo blasphæmia mente, & corde concepta ore consumatur. Non solum verbis, sed etiam factis committitur blasphæmia conculcatione Sacrarum imaginum, vt dicam infra *sub q. 14*. Sed non ita propriè. Dixi 2. *Falsa*, quod intelligendum est dupliciter, primò, ex parte rei significatæ, & verbi prolati, vt si dicas, *Deus iniustus*, falsum enim est in Deo reperiri iniustitiam; secundò, ex parte modi significandi, & loquendi, vt si dicas, *Dio sagradone. Al conspetazzo dio Dio*. Et si enim Deus sit sacer, & cõspectum dicatur habere in sacris literis, ac proindè locutio sit vera, non falsa, sic tamen loquens nõ excusatur à blasphæmia, quia in modo loquendi inhonorat, & contumelia afficit nomen Dei contemnendo. Pari ratione nominando partes pudendas Christi, Virginis, & Sãctorum ex indignatione fallo loquitur ex contemptu, & irrisione. Dixi 3, *contra res sacras*. Doctores communiter definiunt blasphęmiam, quod sit conuitium in Deum, quia formalem rationem blasphæmiæ desumunt ex contumelia, & inhonoratione contra Deum, non tamē per hoc maledicentia contra eius sanctos, & res sacras extranea est à blasphæmia, sed formaliter est blasphæmia, quia sicut Deus laudatur, & honoratur in sanctis suis, ita & in illis contemnitur, vituperari, & inhonoratur, cum illi maledicuntur. Dixi nihilominus, *contra res sacras*, ad maiorem expressionem, & vt pateat,

pateat, esse blasphæmiam turpe nominare res quoque sacras inanimatas, vnde qui conuitia dicit in Sacram Scripturam, in Calicem, Ecclesiam, &c. Blasphæmus est, quia maledicentia in hæc omnia redundat in dedecus, & contēptum Dei. Idem dic, si quis malediceret Angelis, Paradiso, &c. hæc enim, & similia sacra sunt. Dixi 4. *per modum conuitij*, quia huiusmodi locutio quantum est ex sua significatione, vel ex modo significandi conuitiatur Deo, & redundat in contemptum diuinæ excellentiæ, gloriæ, & honoris Dei.

Non est autem necesse, habere hanc formalem intentionē inhonorandi Deū, seu diminuendi de eius honore, & gloria, sed sufficit ita malè loqui, similia enim verba sufficienter significant talē irrisionem, & diminutionem honoris Dei.

2 Ex his duo deducuntur. Primum, hoc vitium nullius vtilitatis homini, opponi virtuti religionis, quia derogat gloriæ, & honori Dei, cui ille debetur ex virtute religionis, quæ inclinat hominem ad Deum honorandum, & glorificandum; & quando blasphęmia est hęreticalis opponitur etiam virtuti fidei, quę inclinat hominem non solum ad assentiendum mysterijs fidei, sed etiam ad illa confitenda, & benedicenda, non autem maledicenda, vt faciunt blasphęmi. Secundum est, blasphęmiam ex genere

3 suo semper esse peccatum mortale, neq. paruitatē materię excusare, quia grauē iniuriā irrogat Deo. Ita alijs citatis Diana *par.* 5. *tract.* 5. *resol.* 3. *de paruit mater*. Disputant doctores, an omnes blasphæmię sint eiusdem speciei. Vide Dianam *par.* 5. *tract.* 13. *resolut.* 21. Bonac. *de Blasphæm. par.* 4.

4 Committitur autem blasphęmia quatuor modis. Primò, affirmando aliquid de Deo, quod illi non conuenit; vt, Deus partialis. Secundò, negando quod ei conuenit; vt, Deus impotens. Tertiò, nominando irrisorie, & turpiter sine reuerentia ea, quę illi conueniunt; vt si nominet pudenda. Quartò, tribuendo creaturę, quod soli Deo, aut eius sanctis conuenit; vt Diabolus sanctus, sic iurare per falsos Deos, iurare enim est actus latrię soli Deo in se, vel in eius sanctis, & rebus sacris, debitus.

Quæres 2. Quotuplex sit blasphęmia?

Resp. Ad propositum nostrum duplex est Hęreticalis seu qualificata, & 5 simplex seu non hęreticalis. Hęreticalis est illa, cuius verba significant hęresim. Quod contingere potest duobus modis. Primò, per significationem expressam, & modum indicatiuum; hoc modo, Deus est iniustus, Renego Deum, Sacramenta, &c. Secundò, per explicitam, & virtualem, quando nimirum abest verbum indicatiuum, quod subintelligitur; vt, *Puttana, al dispetto, &c.* Blasphæmia verò simplex est illa, quæ errorem non continet, huius generis sunt verba exprimentia membra, & partes Christi, & sanctorum; vt, *Al corpo di Dio.* & pudenda eorum. Addunt illam esse simplicem blasphæmiam, cuius verba proferuntur per modum optatiuum, aut imperatiuū; vt Pareat Deus, Maledictus sit. Vtinam non esset Deus, in quibus cum non adsit falsitas, quæ constituit hæreticalem, dicendæ sunt simplices, falsitas, enim exprimitur solum per modum indicatiuum. Ita omnes cū Sanch. *lib.* 2. *cap.* 32. *num.* 36. Diaz *cap.* 101. *in Annot.* §. *Et quia*, Lazar. *q.* 7. *de Blasph. num.* 5. Bonac. *par.* 1. *de Blasph. num.* 3. Toron. *part.* 2. *casu* 3. *num.* 7. Layman *lib.* 4. *tract.* 10. *cap.* 6. *num.* 7. Sousa Aphor. *lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 14. Lupus *de casib. Bergomi part.* 2. *casu* 11. *num.* 13. & alij apud illos, Carena *par.* 2. *tit.* 7. *num.* 7. Diana *par.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 8. §. *Sed quia*.

Colligitur ex dictis, omnem hæresim 6 exteriùs verbo prolatam esse blasphæmiam, cum hæresim formaliter significet, differunt verò in eo, quod hæresis consistit in actu credendi se tenente ex parte intellectus voluntate praua suadente illā ad falsum assensum; blasphæmia verò in actu loquendi se tenente ex parte linguæ, cuius vitium est.

Difficultas non leuis apud me remaner circa quasdam blasphęmias per modum optatiuum, aut imperatiuum ex- 7 pressas,

pressas, quare non sint hæreticales, aut ad minus cur non sint suspectæ de hæresi, & subdantur inquisitoribus; nam istæ blasphæmiæ, Maledictus sit Deus, Pereat Deus, Cadat ex Paradiso, Vtinam non esset Deus, &c. meo iudicio hæresim sapiunt, & illas proferentem reddũt vehementer suspectum de hæresi, quia in illis, si non includitur actu prædicatũ repugnans articulis fidei, ad minus potentia continetur, quatenus significant Deum esse capacem maledictionis, perditionis, &c. Nec obstat, quod solius sensus est istius propositionis. Deus est maledictus, & huius alterius. Sit maledictus, in eo quod in prima asseritur actualis maledictio, in secunda optatur, & non asseritur illi inesse. Quia siuè asseratur, siuè optetur, maledictio aliqua ratione tribuitur Deo, cui nullatenus cõuenire posse, de fide est.

Quæres 3. Quænam sint blasphæmiæ, quæ fere apud omnes censentur hæreticales, quas cognoscunt inquisitores?

8 *Resp.* Sequentia referuntur exempla. *Primò, Al dispetto di Dio.* quia hæc verba derogant Omnipotẽtiæ Dei. Ita Couar. *de pactis par.* 1. §. 7. *num.* 9. Menoch. *de arbitr. casu* 375. *num.* 4. Gramat. *decis.* 50. Mazuchell. *disp.* 2. *de casib. Mediol. cap.* 16. *num.* 27. Carena *par.* 2. *tit.* 7. *num.* 8. Nald. *num.* 1. Dian. *par.* 4. *tract.* 7. *resol.* 8. Nec valet illa interpretatio, quod referatur ad malum, quod dicitur fieri, *al dispetto*, idest contra voluntatem Dei nolentis malum culpæ, quia excusatoria est, & adhuc derogans eius Omnipotentiæ. Si quis eadẽ verba proferret, tacẽdo vocalem O, hoc modo, *Al dispetto di Dio*, adhuc hæreticæ blasphæmaret, quia hęc verba cum illa detractione idem significatum important, ex Lazar. *q.* 3. *num.* 36. Bonac. *par.* 2. *num.* 11. & alij contra Dianam *par.* 6. *tract.* 8. *resol.* 38. In foro conscientiæ statur interpretationi pœnitentis, in foro externo non statur, quia sensus manifestus est, & taciturnitas vocalis O, euidentem arguit dolum. *Secundò*, Renego Deum, Christum, Sacramenta, puritatem Virginis, &c. sunt hæreticæ in omnium sententia. *Tertiò, Putana di Dio*, Carena *par.* 2. *tit.* 7. *num.* 9. Naldus *num.* 1. Homobon. *par.* 2. *de casib. casu* 1. Mazuchell. *disp.* 2. *cap.* 16. *n.* 32. contra Corilenz. *consil.* 85. qui tamen suum errorem non probat. *Quartò, Pota di Dio*, neque enim Deus est mulier, Viuius *decis. Neapol.* 388. *Quintò, Dio ingiusto, traditore, becco, partiale, partesano*, Zanard. *de precept. par.* 1. *cap.* 10. Suar. *de Relig. tom.* 1. *de Irreligios. cap.* 5. *num.* 7. Carena *par.* 2. *tit.* 7. *num.* 9. §. *Quinto*, Plotus *de Blasphem. num.* 27. Lazar. *q.* 7. *num.* 29. & *q.* 3. *num.* 19. vbi de hac, *Dio becco*. *Sextò, Ne Dio lo farebbe, se discendesse dal Cielo*, Lazar. *q.* 3. *num.* 23. Viuius *decis.* 275. *num.* 18. *Septimò, Putana della Vergine*, intelligitur enim de Maria, ob eius excellentiam, Plotus *num.* 13. Lazar. *q.* 3. *num.* 38. Mazuchell. *disp.* 2. *cap.* 16. *num.* 32. Idem dic *Putana di nostra Donna, Putana della Madonna*, sic enim vocatur per antonomasiam. *Octauò, Al corpo, al sangue di Dio*, est hæreticalis intellecta de Deo, vt non incarnatus, sed quoniam nemo ad hæc attendit, ideo blasphæmia non est neque simplex, nisi quando indignatio dirigitur ad Deum, sed dicitur iuramentum execratorium, aut promissorium. Vide Mazuchell. *disp.* 2. *cap.* 16. *num.* 40. *Nonò*, Volo facere hoc, velit, nolit Deus negat eriã Omnipotentiam, *Decimò, Dio non si ricorda di me*, est contra diuinam scientiã, & memoriam. Mazuchell. cit. *num.* 30.

Quæres 4. Quænam sint blasphæmiæ simplices, & non hæreticales?

Resp. Sunt illæ, quæ proferuntur per modum optatiui, aut imperatiui, vel per quas exprimuntur pudenda, aut etiam vera de Deo, sed ex contemptu, & irrisione. *Primò*, Dicendo maledictus Deus, pereat Deus, & istæ reddunt proferentẽ vehementer suspectũ de hæresi, & puto potius hæreticales, quam simplices ex supradictis. *Secundò, Pota della Vergine, Pota di S. Paolo, &c.* Floron. *par.* 2. *casu* 3. *num.* 9. §. *Non etiam* vbi Sanchez *lib.* 2. *cap.* 32. *num.* 28. *Tertiò*, Rinego S. Pietro, Sanchez *lib.* 2. *cap.* 32. *n.* 36. Mazuchell. *disp.* 2. *cap.* 16. *num.* 8. Nisi simul neget Ecclesiam, vel illius fuisse caput, tunc 9

hære-

hæreticalis est, vnde super intentione interrogandus est, quid sentiat de primatu Petri: præterea qui ita blasphæmāt contra aliquem sanctum interrogandi sunt super articulo canonizationis, quid sentiant. *Quartò, disgratio Iddio, di quel che mi fà*, signum ingratitudinis, Graff. apud Mazuchell. *disp.2.cap.16. num.25. Quintò*, Si Deus non vult mihi succurrere occurrat diabolus. Deus non vult mihi benefacere, Graff. *pr. lib. 1. cap. 10. num.44.* Mazuchell, *disp.2. cap.16.n.26. Sextò*, Displiceat hoc Deo, si bonum est, blasphæmia, si malum, non, Menoch. *de Arbitr. casu* 375. Floron. *par. 2. casu* 3. §.2. *num.7. Septimò, Dio sagradone, al conspettazzo di Dio, al conspettone, Mariazza, Christazzo, &c.* Lupus *de casib.* Bergomi *par.2.casu 11.num.17. Octauò, al dispetto di Maria, di S.Pietro*, quia in his attributum omnipotentiæ locum non habet, vnde simplex blasphæmia est. *Nonò, dispiaccia à Dio questo*, si est bonum blasphæmia est, alijs citatis Floron. *par.2. casu* 3. ad finem. *Decimò, al sangue di Dio becco*, non est blasphæmia, quia nulla prolatio rei sacræ vide prædictum ibidem, vbi in eodem, §. *hæ locutiones. Può far Dio, al cospetto, al dispetto di quel becco, che mi tiene al mondo*, non sunt blasphæmiæ, cum non sint contra res sacras.

Quæres 5. An blasphæmiæ sub conditione de futuro, aut de præterito sint hæreticales, quæ aliàs tales sunt? vt, *renego Deum*, nisi te percutiam, Deus non est Deus, si non facit hoc miraculum. Deus est iniustus, si hunc non castigat. De præterito Deus non est Deus, si non feci hoc. Renego, Deū si festum S.Matthiæ non transijt,

10 *Resp.* Sunt, quia apposita conditio nō
tollit eius significationem, quæ hæresim
11 sonat. Nec obstat, quod conditio nihil
ponit in esse, ex vulgatis iuribus, quia intelligitur quo ad valorem actuū practicorum, non quo ad actus potentiæ nullum actum post se relinquentis; præterquamquod in actu cōditionali adest voluntas de præsenti Deum negandi. Ita Carena *in quæst. crimin. de blasphæm. num.3.* Sanch. *lib.2.cap.32.num.24.* Mazuchell. *disp.2. cap.16. num. 29.* Catena *par.2. tit.7. num. 43. & 46.* vbi 49. dicit non esse hæreticalem blasphæmiam sub conditione præterita, ponit exemplum. Si dies externa non præterijt nego Christum. Cum autem hic dies necessario præterierit, reuera Christus nō negatur.

Quæres 6. An similes locutiones. Id est verum sicut Euangelium. Id est tam verū, quā quod Christatus natus est de Maria Virgine Sint blasphęmiæ.

Resp. Non sunt blasphæmiæ, sed teme- 12
raria iuramēta, quia sic loquens nō intēdit suā veritatem facere æqualē veritati fidei, sed tantum ex certitudine fidei propriam veritatem aliquo modo comprobare. Ita Bonac. *par.2.de Blasph. n.13.* Sanch. *lib.2. cap.32. num. 31.* Parladot. quem citat Catena *par.2. tit.7. num. 54.*

Quæres 7. An vocans suam amasiam Deam sit blasphæmus hęreticalis?

Resp. Non est blasphęmia dicta lo- 13
quutio secundum Lorcum, & Mendozam, quos pro se citat Diana *part. 5. tract. 13. resolut. 20.* quia est locutio hiperbolica, & in significatione impropriā, & refertur ad Deam Venerem.

Quæres 8. Quis dicatur consuetus blasphęmator?

Resp. Blasphęmus consuetudinarius
non dicitur, qui quater blasphęmauit, 14
sed qui pluries vltra quatuor vices, definitio autem huius relinquitur arbitrio iudicis, quia à lege indefinita relicta, iudicis arbitrio definienda relinquentur, *l.1.ff. de iure deliber. cap. De causis 4. de off. deleg.* Ita Menoch. *casu 375.* Hic Parmę blasphęmus consuetudinarius, dicitur ille, qui ab vltima confessione septies, sed non eodem die blasphęmias protulit. Nota autem, quod qui vnico impetu protulit plures blasphęmias semel blasphęmasse dicitur, propter vnitatem temporis continuati, quod censetur dare vnitatem moralem numeralem illis pluribus actibus physicis *arg. l. cum plures, ff. de euict. l. cum. eiusdem. §. Aediles aiunt, ff. de ædil. edict.* An autem consuetudo hęc probetur per testes singulares? Voluit Riminald. *cons.7. num.21.* vbi allegat Crotum, & *num.83.* Negat Alex.

vol.1.

vol. 1. consil. 72. Boet. *decis.* 301. Gram. *ad constit. Blasphemantes num.* 18. Decianus *tom. 2. lib. 6. cap. 4. num. 8 & cap. 5. num. 5.* Mascard. *concl.* 194. *lib. 1 de probat.*

Quæres 9. An Blasphemus gaudeat immunitate Ecclesiæ?

15 *Resp.* Blasphemia vt sic quem non repellit ab immunitate, quia in Bulla Gregorij non exprimitur hoc delictum, quod si Blasphemia sit hæreticalis non gaudet priuilegio, à quo excluduntur rei hæresis. Ita omnes Recent. quos citat Diana *part. 4. tract. 1. resolut. 51. & part. 6. tract. 1. resolut. 26. q. 8.* De suspectis vehementer de hæresi alios citat idē Diana *part. 1. tract. 1. resol. 38.*

Quæres 10. An omnes Blasphæmiæ spectent ad Tribunal Inquisitoris?

Resp. Hæreticales, docent omnes, & hoc priuatiuè ad iudicem laicum, Barbosa *de Episcopo Allegat.* 51. *num.* 89. Scaccia *de iudic. lib. 1. cap. 12. num. 56.* Marta *de iurisd. part. 2. cap.* 23. ex illis Carena *part. 2. tit. 7. num.* 13. Vnde Inquisitores id exprimunt in suis edictis similibus verbis. *Che contro Dio, e de suoi Santi, e particolarmente contro la beatissima sempre Vergine Maria Madre di Dio siano soliti proferire bestemie hereticali.* Duo postulantur, consuetudo, de qua supra sub *q. 8.* & quod blasphemiæ sint hæreticales, Sed numquid Inquisitoribus subduntur blasphemiæ atroces, quas dixi sub *q. 2. §. Difficultas*, si non sunt hæreticales, faciunt tamen vehementer suspectum de hæresi proferentē illas, dicendo Pereat Deus, Maledictus, &c. Meo iudicio subditur, quia non minus suspectus, quam si proferat verba expressè hæreticalia, cum per illa censeatur male sentire de Deo.

Blasphemia simplex est mixti fori, & datur locus præuentioni iudici laico, & ordinario, vt præcitati docent.

Quæres 10. An Blasphemus sit suspectus de hæresi vehementer, an leuiter
16 tantum? Notandum pro responsione; quod quis prorumpere potest in blasphemias vel in ludo, vel extra ludum, vel ex ira, vel ioco, vel in ebrietate. In ludo prohibito blasphemia grauior, quā in ludo licito, seu honesto, nam illa oritur ex duplici causa illicita, ira nimirum, & ludo prohibito. Farinac. *de delict. q. 20 num. 48.* alijs citatis. Si vero ludus est licitus, hoc est non prohibitus minor est blasphemia, quia prouenit ex vnica causa iræ. Extra ludum, quando prouenit ira ex iusta causa, vt accidit, quando duo altercantur adinuicem, & iusta est alteratio ex parte blasphemantis ex impetu iræ blasphemia iudicatur grauior, vel leuior attentis circumstantijs maioris, vel minoris iracundiæ, & instigatio alterius prouocantis ad indignationem, & furorem alterius cum quo altercatur, vel quem afficit iniuria, aut molestia, potest enim accidere, quod nimis grauatus non consideret quid dicat prorumpendo in blasphemias, in quo casu secundum omnes excusatur à peccato mortali, Lazar. *q. 1. num. 2.* Ca- 17
rena *part. 2. tit. 7. num. 30.* Contingit blasphemia in ebrietate, quę triplex est, magna, quæ mentis alienationem causat, & tunc non imputatur; leuis, quæ mentē turbat, imputatur; demum leuissimaq; hominem exilarat, & loquacem reddit, magis imputatur blasphemia ex ea causata, quam ex leui, atque leuissima pœnam non minuit, vt facit leuis. Laderchius *consil.* 207. Hos gradus ebrietatis cognoscere difficile est, ideo prudentis erit iudicis ex circumstantijs, & alijs adiectis arbitrari. Ex ioco quis dicitur 18
blasphemare, qui scurilia, & contumeliosa verba profert in Deum, sanctos, & res sacras, hæc circumstantia sicut auget malitiam ita & pœnam, nec obstat, quod ioco facta, aut dicta pœnam non merentur *ex cap. 1. de sent. excom.* quia intelligitur, quando iocus non est noxius, qualis est hic, qui derogat honori Dei, qui honorandus est, non in iocum, & fabulam assumendus. Ita Farin. *q. 176 de hęresi* Sanctar. de Blasphem. *cap. 8. dub. 2 num. 3.* Lazar. *q. 6. num. 11.*

Resp. Blasphemus consuetudinarius 19
proferens blasphemias hæreticales siue in ludo, siue extra, ex ira, siue sine ira est vehementer suspectus de hæresi. Qui

vero hæreticaliter blasphemat raro ex quouis casu est tatum leuiter suspectus de hæresi. Qui demum blasphemat simpliciter, hoc est, verbis nullo modo cōtinentibus hæresim non est suspectus de hæresi, ideo neque punitur ab Inquisitore, sed ab ordinario, vel laico iudice iuxta præuentionem, vt dixi præcedenti quæstione.

Prima pars de blasphemo consuetudinario, probatur, Tum ex verbis ipsis quæ hæresis suspicionem inducunt, & augent ex parte praui habitus blasphemantis. Tum quia, praua consuetudo sicut auget malitiam blasphemiæ, ita etiam auget suspicionem, & constituit illam in gradu altiori vehementis suspicionis, Ita Genuens. *cap. 18, num. 11.* Zanard. *part. 2. de precept. cap. 64.* Carena *part. 2. tit. 7. num. 19.* Sousa *lib. 1. c. 19 num. 18.* Diana *part. 4. tract. 7. resol. 8, §. Igitur.*

Secunda pars de Blasphemo non cōsuetudinario leuiter suspecto colligitur ex dictis, quia ille gradus vehemētis suspicionis deducitur ex illo prauo habitu, ergo si absit, blasphemia inducit tantum leuem suspicionem, Ita ex supracitatis.

Tertia pars, de blasphemāte nō hæreticaliter constat ex eo, quod suspicio hęresis fundatur in verbis hæresim significantibus, sed verba simplicis blasphemię nullam significant hæresim, ergo neque illius suspicionem inducunt. In hoc cōueniunt omnes.

Notandum est, quod non est credendum affirmāti & asserēti se blasphemasse solum ex ira, & furore, non autem ex mala credulitate, quam habeat aduersus misteria fidei Catholicæ, siquidem iudices habent pro se hanc præsumptionem, contra quam reus opponere non potest, se bonam intensionam, & credulitatem habuisse; neque iracundia huiusmodi blasphemantes excusat, aliter nullus posset castigari, quisque enim hanc excusationem in suo peccato adduceret.

Quæres 11. An, & quomodo reus sit torquendus.

20 *Resp.* Blasphemus reus, si neget se blasphemasse, torturandus est pro veritare extorquenda, quando constat sufficienter blasphemasse. Super intentione quoque & credulitare torquēdus est, quando est vehementer suspectus de hæresi, non vero, si leuis est suspicio, illud constat ex praxi sancti officij, hoc vero ex differentia vtriusque gradus, nā vehemens hæresis suspicio purganda est per torturam, & abiurationem, ergo leuis minori remedio, ac proinde sola abiuratione sine tortura. Ita ex Genuens. *cap. 68. nu. 8.* Carena *part. 2. tit. 7. num. 66.*

Quæres 12. An blasphemus cogēdus sit ad abiurandum?

21 *Resp.* Qui semel, aut iterum blasphemauit, dimitti solet cum pœnitentijs salutaribus, si persona est bonæ famæ, ex Genuens. *cap. 68.* in fine, Lazar. *q. 6. de blaphem. num. 21.* Carena *part. 2. tit. 7. num. 69.* Qui vero est consuetudinarius abiurat de vehementi, quia taliter est suspectus. Ita Lazar. *cit. num. 17.* ex Genuens *cit. num 8.* Zanardus *de precept. part. 1. cap. 11.* Qui demum sunt suspecti tantum leuiter, quales sunt qui raro blasphemant, cogendi sunt ad abiurationem leuem, secundum prædictos.

Quæres 13. An deturpantes, seu ex ira lacerantes imagines sanctorum sint blasphemi, & suspecti de hæresi.

22 *Resp.* Quamuis in rigore loquendo blasphemia in sola loquutione cōsistat, nihilominus doctores factum maledicū huiusmodi merito vocant blasphemiā, cum grauius reputetur delictum, facta enim potiora sunt verbis, *l. De pupillo §. Meminisse ff. de noui oper. nunt.* & facere facto plus est, quam verbo *cap. Dilecti 52. de appell. iuncta gl.* facto prouocare & maior iniuria est & contemptus conspurcatio imaginis sacræ, quam in eamdem conuitium, nam verbum trāsit, conspurcatio remanet. Isti autem in omnium, sententia sunt vehementer suspecti de hæresi, præsumuntur enim male sentire de cultu sacrarum imaginum, & de canonizatione sanctorum,

ita

ita Alphonsus de castro *lib.* 1. *de vita hęret. pun. cap.* 12. *&* 15. Genuens. *cap.* 18. *num.* 11. fine Carena *part.* 2. *tit.* 7. *num.* 38.

Quæres 14. Ad quem iudicem spectet punitio huius delicti verberationis, lacerationis, & conspurcationis sacrarũ imaginum?

23 *Resp.* Ad solos iudices Ecclesiasticos Episcopum, & Inquisitorem, vt probaui *præced. cap. q.* 9. Confirmatur Tum quia, hoc delictum reddit vehementer de hęresi suspectum sic delinquentem, punire autem suspectum huiusmodi spectat ad solum iudicem Ecclesiasticum. Tum quia, est sub genere blasphemiæ hæreticalis. Tum quia, sic imagines sacras malè tractans declarat prauum intellectum, quod habet de cultu sacrarum imaginum, ergo reus est hæresis. Ita Lazar. *q.* 6. *num.* 14. Genuens. *cap.* 18. *num.* 17. Carena *part.* 2. *tit.* 7. *num.* 41. vbi id multis probat. Nec obstat, quod aliquando iudex laicus processerit contra huiusmodi reos, quia tale iudicium fuit de facto, non de iure, nisi vsurpato. Eorum pœna est, quod traduntur brachio seculari vltimo supplicio perimendi, nam hæc pœna est de iure ciuili, de iure vero Canonico dicitur arbitraria iuxta qualitatem delicti & conditionẽ personæ, Sousa *lib.* 2. *cap.* 42. *num.* 15. Clarus *q.* 66. *num.* 19. Menoch *casu* 376 Farinac. *q.* 181. *num.* 43.

Quæres 15. Quibus pœnis afficiendi sint blasphemi?

24 *Resp.* Quando blasphemus simul etiã est hæreticus formalis, quia habet errorem in intellectu exterius verbaliter proditum per blasphemiã mulctatur pœnis contra hæreticos formales impositas, iuxta ea, quæ dixi *sub cap.* 12. Qui solum est blasphemus hæreticalis consuetudinarius, & vehementer de hæresi suspectus punitur vel pecuniaria pœna vel condemnatur ad triremes, viles personæ fustigantur, nobiles loco verberũ carcerantur. Ex *cap.* 2. *de Maledicis* in diebus dominicis genibus flexis sistũtur ante fores Ecclesiæ cum candela accensa discalceati cum corigia circa collum. Hæc pena publica, sicut & fustigatio non imponitur clericis, ne ordo 25 Ecclesiasticus vilescat, vt docent Canonistæ super dictum caput. Neque personis nobilibus, propter ignominiam illorum, vt restatur Carena *part.* 2. *tit.* 7. *num.* 89. blasphemus demum leuiter suspectus dimittitur pœna pecuniaria, & pœnitentijs salutaribus, Lazar. *q.* 6. *n.* 22 ex eo Carena *cit. n.* 72. Vide Sairum in Claui de pœnis blasphem. *l.* 6. *c.* 12. *n.* 12

Quęres 16. An Inquisitor punire possit eum blasphemum, qui pœnitentia ductus, à confessario, à quo absolutus fuit, condignam accepit pœnitentiam?

26 *Resp.* Affirmatiuè, non obstante Sacerdotali absolutione, Tum quia, confessarius habet solum iurisditionem fori secreti, & coram Deo, ergo non impedit forum externum à sua iurisditione. Tũ quia, per pœnitentiã sacramentalẽ satisfit soli Deo, per pœnã vero à iudice impositã satisfit Ecclesię. Tũ quia, pœnitentia à cõfessario imposita non tollit pœnas iuris. Tũ quia, in magnis Iubileis data absolutio prodest tãtũ pro foro cõscientiæ. Ita omnes cũ Sousa *lib.* 1. *c.* 19. *num.* 23. Carena *part.* 2. *tit.* 7. *num.* 77. contra Thomam Ferrarium, & Bartolũ quorum opinio vana, & falsa est, cum nulla sufficienti ratione sustineri, possit, & hoc medio omnes fugerent iudicium fori externi.

Quęres 17. An minor ętas minuat pœnam imponendam Blasphemanti?

27 *Resp.* Affirmatiuè ex communi doctorum cum Farinac. *q.* 194. *num.* 32. Sousa *lib.* 3. *cap.* 32. *num.* 18. ex illis Carena *par.* 2. *tit.* 7. *num.* 84. dicens, id procedere in omnibus delictis sancti officij, respectu minorum viginti quinque annis, nisi hæreticus esset formalis pertinax, & impœnitens excipitur casus illius, qui Sacerdos non existens celebrauit, aut absoluit Sacramentaliter, vt dixi *sub cap.* 22. *quæst.* 18. Quo vero ad abiurationem nulla est differentia inter maiorem, & minorem, sed æqualiter v-

triſque imponitur, non enim agitur de pœna corporali, ſed de expurgatione delicti quo ad ſuſpicionem hæreſis, cuius purgatio omnibus communis eſt.

Quæres 18. An confeſſarius poſſit abſoluere blaſphemum? Ratio dubitandi, quia is caſus ſpectat ad officium ſanctæ Inquiſitionis, circa quod nihil confeſſarius diſponere poteſt. Præterquamquod Epiſcopi regulariter hunc caſum ſibi reſeruant.

28 *Reſp.* Confeſſarius non poteſt abſoluere blaſphemum primò, quando habet errorem in intellectu de blaſpemia hæreticali, quam pertulit, eſt enim reſeruata in Bulla Cœnæ Domini. Secundò, ſi errorem non habet in intellectu, ſed caſus eſt Epiſcopo reſeruatus non poteſt ſimplex confeſſarius abſoluere, niſi habeat ſpecialem facultatem ſuper caſus reſeruatos. Hic Parma confeſſarij ſimplices abſoluunt eum, qui ab vltima confeſſione non blaſphemauit ſepties, caſus enim ſic exprimitur. *Blaſphemia atrox, vel Hereticalis conſuetudinaria*: vbi Monita ad confeſſarios ita habent. *Blaſphemia atrox eſt, quæ alijs ordinarijs grauior eſt ſoletque grauius*

29 *auditorum aures offendere, quamuis hereticalis non ſit; vt, ſi quis dicat. Præcipitet Deus è cœlo. Hæreticalis, quæ expreſſè, vel virtualiter errorem in intellectu vel dubium contra fidei veritates ſignificat: vt, Deus eſt iniuſtus. O Deus iniu-*

30 *ſte Dæmon omnipotens. Conſuetudinariam declaramus eam, quæ ab vltima confeſſione ſepties, non eodem die prolata eſt, ſiue atrox ſit, ſiue hæreticalis*. Quamuis exēplum adductum de blaſphemia atroci non numeretur inter hæreticas, nihilominus cum valdè ſuſpectū reddat illam proferentem puto eſſe caſum Inquiſitionis ob dicta ſuperius *ſub q. 2. §. Difficultas*.

Quæres 19. An blaſphemus conſuetudinarius abſoluendus ſit?

31 *Reſp.* Confeſſarius poteſt negare abſolutionem blaſphemo in eo quod differre eam illi poteſt per vnum, vel alterum menſem, vt habeat occaſionem eradicandi conſuetudinem. Ita Graff. *part. 1. deciſ. lib. 1. cap. 20. num. 24.* Sair. *lib. 5. cap. 5. num. 8.* in terminis Sanch. *lib. 2. cap. 32. num. 45.* & multi alij apud præcitatos. Quod ſi videat pœnitentem bonum habere propoſitum cauendi in futurum, poterit illum abſoluere, quia ex requiſitis reputatur dignus, quamuis non vſquequaq; quatenus ex dilatione pœnitens poterit melius extirpare conſuetudinem ex illo rubore, cōtracto ex prorogatione abſolutionis. Sācius *diſp. 9. num. 6.* aſſerit, confeſſarium debere illum abſoluere, *& quia* non habet ius interrogandi pœnitentem de conſuetudine aliter cogeretur idem bis confiteri aliàs rite confeſſum. Sed contra, quia conſuetudo eſt pars peccati, cum ex frequentatis actibus peccaminoſis fuerit introducta, vnde & magis punitur conſuetudinarius, quam non habituatus in peccato, conſequēter nō cogitur quis confiteri ſecundo peccatū iam ſemel rite remiſſum. *Et quia* pœnitens afficeretur pudore & dedecore, ſi teneretur reſpondere, ſe habituatum in delicto illo, de cuius conſuetudine interrogatur. Contra eſt, quia bona eſt confeſſio cum pudore, & verecundia, quæ illius eſt nona conditio, dicitur autem confeſſio cum pudore, & verecundia, quando pœnitens erubeſcit de fœditate, & turpitudine peccati tam apud ſe, quam apud confeſſariū, pudor enim magna pars eſt pœnitentiæ Longus de *caſib. reſeru. part. 1. ſect. 3. de nona condit. confeſſ.* Ex quo patet conſuetudinis propalationem nullum dedecus afferre pœnitenti, ſed eſſe valde vtilem, neque enim pœnitens ſe proſternit ad pedes confeſſarij, vt ſe iurum probum, criminum & decore dignū oſtendat ſed vt ſe peccatorem improbum, humilem, & abiectum, atque vitijs plenum confiteatur. *Et quia* confeſſarius poteſt licite conſuetudinarium abſoluere, ergo tenetur, quia pœnitens ius habet, vt ſibi abſolutio non negetur. Contra eſt, quia quando confeſſarius arbitrium habet ad abſolutionem, nullum ius eſt in pœniten-

tente cui neceſſario danda ſit abſolutio, quia arbitriū nō neceſſitat arbitratorē, ſed relinquit illū indifferentem ad opus.

32 Ex his patet contra eumdem Sanciū, Pœnitentem interrogatum de conſuetudine blaſphæmandi, iurandi, fornicandi, &c. debere reſpondere, & non poſſe æquiuocare, quia ęquiuocatio permittitur ſolum, quado interrogans caret iure inquirendi. Confirmatur prędicta, quia ſicut ęgrotus tacens aliquod medico, quod, & ſi non ſit omnino neceſſarium, multum tamen conducit ad ſanitatem corporis, reputatur imprudens, & parum conſulere ſibi; ita pari ratione tacens hāc circumſtantiam conſuetudinis requiſitam à confeſſario, dicendus eſt culpabilis, & parū memor propriè conſcientię.

Quęres 20. An iudicare de omnibus Blaſphęmijs ſpectet ad inquiſitorem? 33

Non eſt dubium de hæreticalibus in omnium ſententia, quę ad ſolum inquiſitorem ſpectant priuatiuè ad alios iudices, qui non ſunt huius tribunalis iudices. Ita Simanch. *de Cathol. Inſtit. tit.* 8. Salcedo ad Diaz, *cap.* 113. Barboſa *de Epiſc. par.* 3. *allegat.* 51. *num.* 89. Scaccia *lib.* 1. *de Iudic. cap.* 12. *num.* 56. Sanctar. *de Blaſph. cap.* 8. initio. Remanet difficultas ſuper non hereticalibus.

Reſp. Blaſphęmię ſimplices, & non 34 hęreticales non ſpectant ad inquiſitores, ſed ſunt mixti fori, & datur locus pręuentioni, ſecundum citatos auctores, vt docet Catena *par.* 2. *[illegible]*.7. *num.* 14.

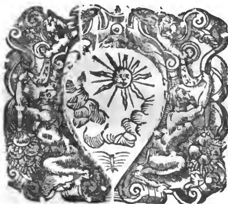

CAPVT

CAP. VIGESIM. VII.
DE RELIGIOSIS INQVISITORIBVS SVBIECTIS.

SVMMARIVM.

1 *Superiores regulares olim cognoscebant causas fidei.*
2 *Bulla Pauli V. reuocatoria.*
3 *Dubia super Bullam.*
4 Prædicti *vis huius dictionis.*
5 Priuilegia *etiam Iesuitarum sublata.*
6 Quorum tenores *quid importet?*
7 *Religiosi tenentur denuntiare suspectos de hæresi.*
8 *Superiores maiores tantum incurrunt pœnas Bullæ Pauli V.*
9 *Bulla Vrbani VIII.*
10 *Priuilegia onerosa non comprehenduntur.*
11 *Viuæ vocis oracula non, sed in alia.*
12 *Bullæ, quando non comprehenduntur religiosos.*
13 *Bullæ quatuor modis spectantur.*
14 *Bullæ odiosæ de Clericis non comprehendunt religiosos nisi in fauoribus.*
15 *Bullæ loquentes de religiosis omnes omnino deinceps comprehendunt.*
16 *Bullæ Pauli, & Vrbani comprehendunt Generales.*
17 *Bulla Pauli quatuor continet.*
18 Pœna *non denuntiantium Bullæ Pauli excludit superiores, non verò si impediant.*
19 *Banacinæ opinio reijcitur.*
20 *Denuntiationis obligatio in Bulla Pauli omnes passiue comprehendit.*
21 Etiam, *quid importet.*
22 *Denuntiationem huius Bullæ omittens nullas pœnas incurrit.*
23 *Generales comprehenduntur sub Bulla Vrbani.*
24 *Generales non comprehenduntur sub Edictis Inquisitorum.*
25 *Denuntiandi tamen sunt.*
26 *Inquisitoribus subduntur omnes Regulares.*
27 *Generales non.*
28 *Regulares habentes populum subse sunt iudices Inquisitionis.*
29 *Inquisitores puniunt regulares impedientes denuntiationem.*
30 *Decretum Pij V. super hac re.*
31 *Denuntiare tenentur omnes suspectos.*
32 *Eadem obligatio denuntiandi par in Ecclesiasticis, & laicis.*
33 *Edicta Inquisitorum tenentur denuntiare.*
34 *Negligentium querelam recipit, non tamen vlterius procedit Inquisitor.*
35 *Pœnitentiati sunt inhabiles ad officia religionis.*

36 De-

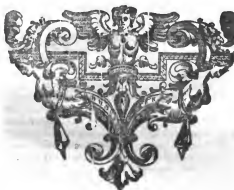

CAPVT

CAP. VIGESIM. VII.
DE RELIGIOSIS INQVISITORIBVS SVBIECTIS.

ANCTISSIMVS Dominus noster Vrbanus VIII. fel. recordationis in quodam suo Decreto restrinxit Bullas viginti, & vnam spectantes ad materiam Sancti Officij Inquisitionis, & mandauit superioribus Regularibus, vt procurarēt singulis annis earum lectionem in suis conuentibus non tam pro instructione, & obseruatione illarum inter ipsos religiosos, quam pro alijs Christifidelibus quos docerent confessarij, & concionatores informando circa illarum obseruationem. De his autem Bullis dictum fuit in pręcedentibus capitibus, & infra suis locis pro oportunitate materię. De ipso Decreto dicam infra in proprio capite sequenti 28. Interim hic tractandę sunt quęstiones de hac materia spectantes ad Regulares cum explicatione nonnullarum Bullarum, quę eosdem tangunt in spectantibus ad Sanctum Inquisitionis Officium.

Queres 1. An superiores regulares in causis Sanctę Inquisitionis nunc procedere possint, vel saltem olim potuerint contra suos subditos?

Resp. Olim superiores regulares erant iudices suorum subditorum in causis fidei, & delictis hęresis ex Bullis diuersorum Pontificum de quibus Casarubios, Sorbus, *ver. Inquisitor hæreticę prauitatis*, Rodr. *tom.* 2. *q.* 81. antiquiora priuilegia erāt amplissima excludēdo Inquisitores à cognitione harū causarū respectu religiosorum, postea Clem. VII. & Pius IV. ea restrinxerunt, decernendo, quod Inquisitores possent procedere contra Religiosos, modo à suis superioribus non essent preuenti. Demum Paulus V. & 1

Vrba-

Vrbanus VIII. edocti, quod negotia contra hæreticam prauitatem non tractabantur ex diligentia, quæ in re tanti momenti necessaria erat, ob diuersitatẽ iudicum, reuocauerunt quæcumque priuilegia, & facultates alias à Summis Pontificibus prædecessoribus suis cōcessas quibuscumque superioribus regularibus cognoscendi causas suorum subditorum quomodolibet spectantes ad Sāctum Officium.

Quæres 2. Quid contineat Bulla Pauli V. incip. *Romanus Pontifex*?

Resp. Continet sequentia relatis formalibus verbis dictæ Bullæ.

Motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac matura deliberatione, hac nostra etiam perpetuo valitura constitutione, omnia, & quæcumque priuilegia indulta, facultates, & concessiones, Generalibus, Superioribus, & Prælatis quorumcumque Ordinum siuè Mendicantium siuè Clericorum Regularium, cuiusuis Ordinis, & Instituti, etiam in dicta Constitutione Pij IV. *non expressorum, & quantumuis exemptorum, & quocumque nomine nuncupentur, per dictum Pium, ac quoscumque Romanos Pontifices prędecessores nostros, & Sedem Apostolicam concessa, approbata, & innouata, & quantumuis etiam longissimo tempore obseruata, causas ad dictum officium quouis modo spectantes, cognoscendi, & terminādi, seu in illis quoquo modo se intromittendi. Quorum omnium, & singulorum tenores, etiamsi de illis specialis & expressa mentio habenda esset, præsentibus pro plene, & sufficienter expressis, & insertis habētes, Apostolica auctoritate tenore præsentium perpetuo cassamus, reuocamus, & abdicamus; ipsisque Generalibus, Superioribus, & Prælatis, vt de cætero quouis quæsito colore, vel prætextu prætensionis, vel consuetudinis, & præscriptionis immemorabilis, seu cognoscendi, an delationes huiusmodi calumniosæ sint, nec ne in eisdem causis, tam motis, quam mouendis quoquo modo se intromittere, denuntiationes recipere, testes examinare, processus conficere, causas ipsas cognoscere, definire, vel terminare minime audeant, seu præsumant, simili auctoritate districtius inhibemus.*

Volentes, & expresse mandantes, vt ipsi Religiosi possint, & debeant omnes etiam Ordinum huiusmodi professores de hæresi suspectos, Inquisitoribus, vel Ordinarijs locorum viciniotibus libere denuntiare, absque eo, quod superiores prædicti personas denuntiandas, & causas perquirere, vel quoquo modo id impedire, vel retardare audeant, seu præsumant.

Summus igitur Pontifex duo decreuit, vnum est, quod reuocauit omnes facultates quibuscumq. superioribus cognoscendi causas subditorum suorum spectantes ad Sanctum Officium; alterum est, quod præcipit omnibus religiosis, quod suos correligiosos hæreticos, vel de hæresi suspectos denuntiare teneantur Inquisitoribus, aut Episcopis, in quorum locis degunt. Præterea Papa ad se auocat omnes causas motas, & pendentes, easque committi Inquisitoribus, vel Episcopis; & mandat quoscumque processus, & scripturas eisdem consignari spectantes ad dictum officium. Illisque verò non parentibus nimirum superioribus infligit ipso iure pœnas priuationis prælaturarum dignitatum, & officiorum cum inhabilitate, & priuationis vocis vtriusque atque inflictas contra fautores hæreticorum, & impeditores officij, demum excommunicationem reseruatam.

Nonnulla dubiola super hanc Bullam emergentia sunt resoluenda. *Primum*, An monachorum priuilegia sublata sint, & Iesuitarum? Ratio dubitandi est, quia de istis nihil dicitur. *Secundum*, An religiosus etiam superior teneatur denuntiare Inquisitori suum correligiosum hæreticum, vel suspectum de heresi? Ratio dubitandi est, quia non habet velle independenter à suo prælato, ac proindè videtur requiri licentia ad denuntiandum. *Tertium*, An soli superiores, vel etiam subditi huic Bullæ non parentes incurrant eam excommunicationẽ, & aliàs pœnas ibi expressas? ratio dubitandi est, quia illa verba: *Quod si Generales, alijque prædicti præsentibus literis non paruerint*. vtrosque comprehendere videntur, nam verbum, *Prædicti*, impor- 3

tat repetitionem superius nominatorū,
4 Parif. *consil*, 1, *num.* 134. *lib.* 3. Tuschus *lit. D. consil.* 337. *num.* 2. Craueta *consil.* 929. *num.* 2.

5 Primò respondetur, priuilegia, seu facultatem, si quæ concessæ fuerunt Monachis, & Iesuitis, atque quibuscumque alijs, cognoscendi causas Sancti Officij suorum subditorum, reuocatæ omnino fuerunt quo ad vtrumque bonum, quia Bulla vniuersaliter, & absolutè loquitur cum clausulis efficacibus de quibuscūq. superioribus regularibus etiam Abbatibus respectu monachorum, & Præpositis respectu Iesuitorū, & aliorum, vt id clarè suadet illa clausula. *Cuiuscūq. ordinis, & instituti etiam in dicta Cōstitutione Pij IV. non expressorum, & quantumuis exemptorum, & quocumque nomine nuncupentur, &c. Quorum tenores, etiam si de illis specialis, & expressa mentio facienda esset, præsentibus pro plene, & sufficienter expressis,*
6 *& insertis habentes*. Hæc enim clausula: *Quorum tenores*, tantum operatur, quātum si tenor priuilegij de verbo ad verbum insertus fuisset, & derogat quibuscūq. priuilegijs, & cōstitutionibus habētibus derogatorias derogatoriarū, Gonz. *ad Reg.* 8. *Cancell. glos.* 36. *num.* 29. Puteus *lib.* 1. *decis.* 104. & alij communiter. Quod aliqui fauore monachorum, & Iesuitarum obijciunt, nimirum, illam clausulam: *Quorum tenores*. Non habere locum, neque suum operari effectum, quando non fuit facta aliqua mentio de re, de qua tractatur, secundum Verallum *par.* 1. *decis.* 121. Barbosa *claus.* 127. *n.* 9. reijcitur assumptum, concessa restrictione clausulæ, quia de istis nimirum Monachis, & Iesuitis fit mentio in derogatis per illa verba, *Quocumque nomine nuncupentur*, paulò ante relata. Quod magis infra constabit *q.* 3.

7 Secundò, respondetur, nō solum simplicem religiosum, sed etiam aliàs graduatum, etiam superiorem non habentem aliàs ius cognoscendi teneri ex vi dictæ Bullæ denuntiare suum fratrem in Christo hæreticum, seu de hæresi suspectū, neque à quoquam impediri posse; neque in hoc licentiam postulare teneatur à suo superiore, quia ex vi huius Bullæ, quo ad hoc habat velle liberum independens à suo superiore, vt colligitur ex verbis Bullæ. Nec facit difficultatem dicere, quod Bulla vtitur simplici verbo. *Ipsi religiosi, &c.* quasi ad denuntiandum teneantur soli subditi, & non superiores, qui in odiosis non veniunt sub simplici verbo religiosi. Quia in hoc casu religiosi omnes tam superiores minores quam subditi in ordine ad iudices Sanctæ Inquisitionis veniūt sub illo simplici vocabulo religiosi, cum illis omnibus incumbat obedire, & nulli præcipere. Iterum infra *sub q.* 7.

Tertiò dubio respondetur, supradictas pœnas incurrere solum superiores, 8
Generales, & Prælati, vt colligitur ex illis verbis? *Quo si Generales alijque prædicti præsentibus literis non paruerint*. nam illa verba: *Alijque prædicti* referuntur ad superiores, & prælatos, prout in discursu antecedenti Bullę semper exprimuntur. Nec obstat quod verbum, *Prædicti* importet repetitionem supra nominatorū, quia repetit tantum personas superius expressas, quæ sunt similes, & eiusdem conditionis, nimirum superioritatē habentes, æquum enim est odiosa restringęre. Vide Bonac. de hac censura *disp.* 2. *quæst.* 9. *par.* 7. contra quem infra *sub quæst.* 7.

Quæres 3. Quid statuerit Vrbanus VIII. in sua Bulla incip. *Cum sicut accepimus?*

Resp. Declarat, quod Bullæ, & Con- 9
stitutiones Pontificiæ in concernentibus fidem Catholicam, & Officium Sanctæ Inquisitionis hactenus editæ, & in posterum, comprehendant omnes religiosos quomodolibet priuilegiatos, nisi specialiter excipiantur. Ex quibus magis probatur, quod præcedenti quęstione *sub num.* 6. diximus, Monachos, & Iesuitas esse subiectos huic Tribunali, etiam per pręcedentem Bullam, sed partem Bullę ad nostrū propositū extendamus.

Nos, qui inter grauissimas, multiplicesq. Apostolatus nostri curas, in eam præcipuè, ac peculiari studio iugiter incumbimus, vt extirpatis hæreticarum prauitatum erroribus,

bus Catholica Fides vbique gentium conseruetur, & propagetur, ambiguitates, & dubia de medio tollere, & opportunæ dispositionis ministerio prouidere volētes, vt tot, tantæq; constitutiones Generales à nobis, & hac sācta sede, & præsertim ad fauorē fidei Catholicæ, illiusque propagationem & officij Sanctæ Inquisitionis contra hæreticam prauitatem ed tę, & de cætero edendę, sublatis quibuscumque exceptionibus subterfugijs, & impedimentis ad maiorem Dei gloriam, sanctæque Matris Ecclesiæ exaltationem, debitum, vt par est, sortiantur effectum; nec non quorumcumque priuilegiorum, gratiarum, & indultorum dictis ordinibus, Congregationibus, Societatibus, Institutis, cum quibuscumque clausulis, & decretis, etiam quantumlibet extraordinarijs, & cautelis quomodolibet, & ex quacumque causa concessorum, etiamsi in corpore iuris clausa sint, tenores prętētibus, ac si de verbo ad verbū, nihil pœnitus omisso, & forma in eis tradita obseruata inserti forent, eisdem præsentibus pro expressis habentes Motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ sedis plenitudine.

Quod quęuis generales constitutiones, dispositiones, & ordinationes Apostolicæ per Nos, & quoscumque Romanos Pontifices prædecessores nostros in concernentibus Fidem Catholicam, illiusque propagationem sanctæ Inquisitionis officium præfatum, præsertim quo ad ea, quæ in congregationibus sancti officii, & propaganda fide coram nobis tractari solent hactenus ad te, omnes & singulos, tam S. Benedicti, Cisterciensis, Præmonstratensis, S. Antonij de S. Antonio, Viennensis, & Societatis Iesu præfatorum, quam quorumcumque aliorum ordinum, Congregationum, Societatū, & Institutorum professores omnino comprehendant, perinde ac si præfati, & alij quamtulib. t priuilegiati in eis nominatim expressi fuissent. Edendæ vero in posterū per Nos, & Romanos, Pontifices successores, nostros, tam in fauorem præfatæ fidei Catholicæ, illiusque propagationis, & sancti Officij Inquisitionis præfati quam super quacumque alia re, negotio, seu materia, constitutiones, dispositiones, & ordinationes huiusmodi similiter omnino compre'endant præfatos eorumdem ordinum, congregationum, societatum, & Institutorum professores; nisi in edendis constitutionibus huiusmodi specialiter, & expresiè excipiantur, etiamsi ipsi priuilegiati forent magis speciali nota, & expresione digni, eisque priuilegia, gratiæ, & indulta à sede Apostolica præfata, etiam sub quibuscumq; tenoribus, & formis, ac cum quibusuis derogatoriarum derogatorijs, alijsque efficacioribus, & insolitis clausulis, ac irritantibus, & alijs decretis, etiā Motu scientia, & de potestatis plenitudine similibus, & consistorialiter, etiam contemplatione, vel ad instantiam Imperatoris, Regum, & aliorum Principum, tam per viam meræ cōcessionis, quam communicationis, & alia quomodolibet cōcessa respectiuè sint, quorū, seu quarū vigore, vel prętextu sint excepti, seu se minime comprehendi prætendunt, in constitutionibus generalibus, vel alijs non facientibus plenam, & expressam eorum mentionem.

Hæc Bulla ita amplissima, & efficacissima est, vt in hac materia sanctæ Inquisitionis nullus omnino religiosus superior cuiuscūq. religionis ad cuiuscūq. instantiam, & quomodolibet exemptus excipiatur à iurisdictione huius tribunalis & ad illud spectātium. Nihilominus sub oriri possunt aliquæ dubitationes in sequentibus per ordinem tollendæ.

Quæres 4. An in hac Bulla sermo sit de fauoribus, & priuilegijs concessis per viam contractus, si in his cadere potest, ita quod amplius illis regulares vti non possint in casibus sancti Officij? Ratio dubitandi quia istis non derogatur sine indiuidua eorum mentione, de quibus hic nihil exprimitur.

Resp. Religiosi, non obstantibus hu- 10
iusmodi priuilegijs, si quæ habent per viam contractus, adhuc subduntur officio S. Inquisitionis per hanc Bullam vt expresè colligitur ex supra allatis clausulis, ibi: *Ex quacumque causa concessorum*, comprehendit enim maiora expresis, Glos. *in clem. 1. de iud.* Roland. *vol. 1. consil. 5. n. 44.* Ruin. *vol. 3. cōsil. 105. num. 9.* Gratian. *cap. 82. num. 32.* ita quod

quod comprehendit, quæ aliàs non cōprehenderentur, Honded. *lib.2.consil.76 num.16*, Gregor. *decis. 267. num.5.* Quod confirmatur per clausulas expressas in obstatiua initio illis verbis. *Non obstantibus Regula nostra de iure quæsito non tollendo.* Et infra. *Quomodolibet concessis* est enim dictio efficacissima includens quodcumq. priuilegium qualitercumque concessum, vnde secundum Franciscum Molinum de brachio seculari, *cap.4, num.48.* omnia continet, & nullū casum respicit, ergo Papa per dictas obstantias comprehendit omnia priuilegia etiam onerosa, & nullum respuit à derogatione. Nec obstat quorumdam opinio non derogare posse Papam contractibus onerosis, quia probaui *resolut. 128. num. 17. & 18.* Papam ea reuocare posse. Quod si addas ex hac Bulla non colligi huiusmodi reuocationem, quia de illis nulla fit expressa mentio, Dico fieri per clausulas virtuales, vt patet legenti supra eius textum & in clausula; Non obstantibus. Vel dic Regularibus non concedi huiusmodi priuilegia onerosa, & ex contractu, & ideo necessariam non fuisse illorum mentionē, consequenter impropositione quæstionis addidi: *Si in his cadere potest.*

Quæres 5. An viuæ vocis oracula Regularibus fauentia in casibus Inquisitionis, vt non subsint Bullis Pontificijs, Decretis, Inquisitoribus & alijs in hac materia cessent per huiusmodi Bullam? Ratio dubitandi est, quia de illis nulla fit mentio, sed tantum de Bullis, & constitutionibus, quæ non comprehendunt viuæ vocis oracula.

11 *Resp.* In hac Bulla, neque in præcedenti Pauli V. nihil disponitur contra viuæ vocis oracula, vt legenti constat. Nihilominus non sunt alicuius valoris, quia postmodum, idest, immediatè post eam Bullam reuocata fuerunt per eumdem Pontificem summum Vrbanum VIII. Bulla incip. *Alias felicis record.* sub datum 20. Decembris 1631. Bulla vero superius extensa data fuit 5. Nouembris eiusdem anni. De istis oraculis infra suo loco.

Quæres 6. An Bullæ Pontificiæ in posterum edendæ non solum spectantes Catholicam fidem, & officium S. Inquisitionis, sed etiam concernentes alias materias extraneas comprehendāt Regulares, si de illis nulla fiat mentio in Bullis edendis? Ratio dubitandi vrget per sequentia verba: *Edendæ vero in posterum per Nos, et Romanos Pontifices successores nostros tam in fauorem præfatæ fidei Catholicæ, illiusque propagationis, & sanctæ officij Inquisitionis præfati, quam super quacumque alia re negotio, seu materia constitutiones, dispositiones, & ordinationes huiusmodi similiter omnino comprehendant regulares, nisi expressè excipiantur, &c.* 12

Resp. In Bullis edendis non compre-
henduntur Regulares, quando de ipsis
nulla fit mentio, est enim certum id ex
communi doctorum, nam Bullæ Ponti- 13
ficiæ spectari possunt quadrupliciter. Pri-
mò, quatenus loquuntur per terminos
generalissimos disponentes de materia,
cuius oēs homines sunt capaces, & sub
hac ratione cōprehendūtur laici, clerici,
& Religiosi masculi, & fœminæ, exem-
plum sit in canone: *si quis suadente Dia-
bolo*, cuius terminis, *Si quis*, vniuersalis-
simus, & generalissimus comprehendit
supradictos omnes, vt patet. Secundò, 14
prout loquuntur de solis laicis, & in his
dispositionibus non includuntur clerici,
neq; religiosi, quia isti nullo modo sunt
laici; siquidem clerus, & populus sunt
diuersa, *cap. si sententia 16. de sent. ex-
com. in 6.* Glos. *verb. Populo Clem. 5. de
elect.* Nau. *cap.27. num.167.* Tertiò, sub
constitutionibus loquentibus de clericis
non veniunt regulares, vt notum est,
maximè in odiosis, Abbas *in cap.1. Ne
cler. num.7. in cap.1. de Institut. num.3.*
Roman. *consil. 259.* vtiq *& 418.* in f uo-
ralibus, Felin. *in cap. Non dubiū de sent.
excom.* Silu. *verb. Clericus,* M. Anton. *lib.1.
resol. fin. casu 63. §. Primò.* Quartò, qua-
tenus constitutiones Pontificiæ loquun- 15
tur de religiosis, & in hoc sensu compre-
hendunt quoscumque religiosos cuius-
cumque sint religionis quomodolibet
priuilegiatos, quæ deinceps edentur à

Sum-

Summis Pontificibus de quacumque materia tractent etiam si non spectent ad Sanctam Fidem, neque de officio Inquisitionis, vt expressè dicitur in hac Bulla per illa verba in ratione dubitandi allata. Quare Religiosi omnes præsertim S.Benedicti, Cisterstienses, Præmonstratẽses, S.Antonij Viennensis, & Iesuitę contra quos omnes præcipuè nominatim emanauit huiusmodi Bulla, deinceps nullo priuilegio se tueri possunt, quod non comprehendantur sub Bullis edendis, nisi specialiter excipiantur. Quid si excipiãtur Pręmonstratenses, an per cõmunicationem intelligantur excepti Iesuitæ e. g. Non, vt colligitur ex illa clausula. *Tam per viam merę concessionis, quã communicationis, & alias quomodolibet concessa respectiuè sint*.

Quæres 7. An Generales religionum comprehendantur sub dictis Bullis Pauli V. & Vrbani VIII. atque in Edictis Inquisitorum?

16 *Resp.* Quo ad Bullam Pauli V. certum est eos cõprehendi in eo, quod amplius non possunt cognoscere causas spectantes ad Sanctum Officium suorum subditorum. Punctus difficultaris est, an comprehendantur sub obligatione denuntiandi suos subditos hęreticos, vel de hęresis suspectos Inquisitoribus? cum ex hoc capite non exprimantur superiores, sed tantum religiosi, immo ibi condistinguuntur subditi à superioribus in eo quod dicitur, religiosos nõ posse prohiberi per suos superiores, quin denuntient. *Volentes, vt ipsi religiosi possint, & debeant omnes etiam ordinum huiusmodi professores de hæresi suspectos Inquisitoribus, vel ordinarijs locorum vicinioribus libere denuntiare absque eo, quod superiores prædicti personas denuntiandas, & causas perquirere, vel quoquo modo id impedire*.

17 Nam in hac Bulla quatuor tantum pręcipiuntur superioribus. Primò, quod amplius non cognoscant causas huiusmodi. Secundò, quod desistant à causis coram ipsis pendentibus. Tertiò, consignent processus iudicibus Inquisitionis. Quartò, quod suos subditos non impediant à denuntiatione. In his actionibus delinquentes excommunicationẽ incurrũt cũ alijs pœnis de quibus supra.

Quando verò ipsi superiores, ad quos antea spectabat cognoscere causas Sancti Officij, non denuntiantes suos subditos hæreticos, aut de hæresi suspectos; certe eas pœnas non incurrunt, quia huiusmodi denuntiatio illis non præcipitur, sed religiosis subditis, vt patet ex allatis verbis, & legenti totam Bullam, quæ in alijs capitibus quatuor supradictis semper repetit ea verba? *Generalibus, Superioribus, & Prælatis*, in hoc verò de denuntiatione facienda verba facit de solis religiosis, loquendo verò de illa nõ impedienda verba dirigit ad superiores prædictos, ergo in hac tantum actione non impediendi denuntiationem comprehenduntur superiores. Quare Generales, & alij superiores, ad quos spectabat cognitio huiusmodi, non denuntiãtes ex hoc capite non incurrunt pœnas Bullæ Pauli. 18

Bonacina *disp.* 2. *de censuris in particulari q.* 9 *par.* 7. asserit *num.* 5. subiectum huius excommunicationis esse solum superiores non denuntiantes ex diametro oppositũ ei, quod negamus. Rationẽ affert, quia Papa pœnas, & censuras huius Bullæ dirigit solum ad Generales, superiores, & prælatos. Verum quidem est, quod pœnas, & censuras dirigit solũ ad superiores, non tamen quouis modo, sed prout contra ipsos in superioribus egit, constat autem ex Bulla contra superiores egisse tantũ in supradictis quatuor casibus, ergo incurrunt eas pœnas, quando illorum quatuor tantum sunt transgressores. Confirmatur, quia non possunt dici transgressores, ac proindè neque rei dictarum pœnarum, illarum actionum, quæ illis præceptæ non fuerunt, constat autem ex Bulla actionem denuntiationis non fuisse illis præceptã, sed solum non impeditionem denuntiationis præceptæ subditis, ergo sola impeditio inducit pœnas. 19

Quærit ibidem, an hæc obligatio denuntiandi comprehendat quascumque 20

perso-

personas denuntiandas, laicos, clericos, nouitios, an solum religiosos professos? Respondet, restringi ad denuntiationem tantum religiosorum professorum, & nõ esse denuntiandos laicos, neq. nouitios, ex vi huius Bullæ, cum loquatur solum de professis. Nonnulli putant hanc obligationem omnes comprehendere laicos, clericos, nouitios, & professos, vt colligitur aperrè ex illis verbis. *Vt ipsi religiosi possint, & debeant omnes, etiam ordinũ huiusmodi professores de hæresi suspectos, &c.* Qui enim dicit omnes neminem excludit, & qui totum dicit, nihil excludit, inquit ipse Bonacina ibidem pro alio

21 casu. Præterea dictio *Etiam* exprimit casum magis dubitabilem, & includit minus dubitabilem ex iuribus, & doctoribus allegatis à Barbosa *dist.* 112. *num.* 1. Deindè per hanc Bullam magis confirmatur obligatio, quam quilibet habet denuntiandi quemlibet reum hæresis aut eiusdem suspicionis. Hæc non probant efficaciter, nam illa dictio *Etiam* in qua tota vis sita esse videtur, licet sit extensiua, intelligitur tamen respectu antea non expressorum, quatenus dicitur implicare maiora expressis, ex eodem Barbosa *num.* 2. & Seraphin. *decis.* 1384. *num.* 5. dicit non stare cumulatiua.

22 Colligitur ex supradictis negligentem denuntiationem ex vi huius Bullæ non incurrere eas pœnas, siuè sit superior, ad quem alias huiusmodi cognitio spectare poterat, vt patet ex supradictis, siuè sit subditus, quia illi id quidem præcipitur, sed sine dictis pœnis, quę infliguntur cõtra superiores delinquẽtes in alijs actionibus.

Quod verò spectat ad Bullam Vrbani

23 VIII. dico illam afficere etiam Generales quorumcumque ordinum, ac proindè comprehendi in Bullis hactenus editis spectantibus ad fidem, & Inquisitionem, & in posterum edendis de quacumque materia loquẽtibus de religiosis, sub quibus comprehenduntur Generales, quamuis, hoc nomine, vel alio sibi magis proprio ex instituto religionis nõ exprimerentur, vt colligitur ex illis verbis. *Etiam si ipsi priuilegiati forent magis speciali nota, & expressione digni, eisque priuilegia, gratia &c.*

Dices, hinc sequitur, Generales comprehendi sub Bulla Pauli V. etiam in ea parte, qua omnibus religiosis præcipitur denuntiatio aliorum religiosorum de hæresi suspectorum. Et si enim non nominentur in ea nomine proprio, sed solũ nomine communi religiosorum, quo aliàs non veniebant superiores præsertim maiores, nunc tamen virtute Bullæ Vrbani VIII. vt mox dixi, Generales comprehenduntur sub simplici nomine religiosi in Bullis editis, & edendis. Ex quibus sequitur falsũ esse, quod supra dixi, Generales nõ cõprehendi sub obligatione denuntiãdi ex dicta Bulla Pauli V. Respondetur, quod Generalis non potest comprehendi sub illis verbis. *Vt ipsi religiosi possint, & debeant,* quia ibi apertè accipiuntur prout contra distinguuntur à Generali, & alijs superioribus, qui aliàs cognoscere poterant hoc delictum, ibi. *Et quod superiores prædicti personas denuntiandas, & causas perquirere.* Consequenter cum sint ex natura huius actionis, & facti excepti non comprehenduntur sub dispositione constitutionis Vrbanæ; quo ad hunc peculiarem casum denuntiationis præceptæ in Bulla Pauli V. Confirmatur id, quia dispositio Bullæ Vrbani habet locum in quantum Generalis potest comprehendi sub nomine aliorum religiosorum, de quibus aliquid disponitur; in casu autem nostro non potest comprehendi, hoc ipso, quod ibidem subditi, & superiores expressè nominantur sub diuersis actionibus, ergo Bulla Vrbani locum non habet in hoc casu.

Quod ad tertium de Edictis Inquisitorum, quæ prout facit ad rem nostram consistunt in obligatione denuntiandi hæreticos, vel de hæresi suspectos, difficultas potest esse tam de actiua denuntiatione, qua teneantur Generalis denuntiare quoslibet tam subditos, quam non subditos, quam de passiua, qua alij quicumque siuè eius subditi, siuè extranei

nei debeant illum, siuè hæreticum, siuè suspectum denuntiare?

24 *Resp.* Generales non esse quo ad actiuam denuntiationem subiectos Inquisitoribus ex vi Edictorum eorum, cum in ipsis non exprimantur proprio nomine, quod necessarium esset, ex vulgatis namq. iuribus, personæ, quæ nomen elegans habent, & speciali nota, & expressione dignæ sunt, non veniunt sub generali locutione, sed exprimendæ sunt per nomen suæ dignitatis, *ex cap. Sedes, de rescr. l. Item* apud Labonem, §. *ait prætor, ff. de iniur. cap. De multa, de præbend.* Gutier. *lib. 3. pract. q. 16. num. 51.* Confirmatur, quia hi superiores non habent certum domicilium, & habitationem, discurrunt enim ex officio visitantes totam religionem, quam pro domicilio habent, ergo non subduntur Edictis Inquisitorum, quæ restringuuntur ad personas habitantes sub eorum iurisdictione.

25 Quo ad passiuam puto esse subiectos, probatur. Tum quia, absurdum est dicere in his casibus à nullo posse denuntiari ex vi Edictorum, quæ præcipiunt esse denuntiandos quoslibet hæreticos, vel de hæresi suspectos. Tum quia, in multis Bullis mādantur denūtiari quosque religiosos, ergo etiam Generales, qui quo ad hanc materiam in Bullis veniunt sub nomine religiosorum, vt dixi supra.

Quæres 8. An, & quomodo Inquisi-
26 tores, seu Episcopi possint procedere cōtra Generales Ordinum? Quoad religiosos subditos, & alios superiores minores nulla est difficultas tam de iure cōmuni, *cap. Ad abolendum 9. de hæret. cap. Vt officium 11. eod. in 6.* quam ex Bullis modernis, vt supra vidimus *sub q. 2.* remanet difficultas quo ad Generales, qui videntur posse puniri ab Inquisitoribus. Tum quia, denuntiandi sunt, vt mox superius probaui. Tum quia, in hac materia pares sunt cum cœteris religiosis, ex probatis per Bullam Vrbani VIII.

27 *Resp.* Inquisitores possunt, & debent recipere denūtiam, vlterius tamen procedere contra Generales non possunt, sed admonere supremum Tribunal, vt decernat quid agendum. Ita colligitur *ex cap. Inquisitores 16. eod. in 6. ibi: Si tamen Inquisitores ipsi, Episcopos, vel alios superiores prælatos sciuerint, vel inuenerint circa crimen hæreseos commisisse aut eos de hoc diffamatos, existere vel suspectos, id tenebuntur Sedi Apostolicę denuntiare.* Ratio est, quia Sedes Apostolica non vult sibi præiudicare respectu harum personarum, quæ ex vi suæ dignitatis immediatè sunt subiectæ suæ Sedi, & auctoritati supremæ. Ita ex Pegna Rodr. *tom. 2. q. 81. art. 1. cum suo compend. resolut. 73. num. 1.* Trimarchus *disp. 8. sect. 4. & 5.* & alij apud ipsos. Ad rationem dubitandi primam, concesso antecedēte negatur consequentia, quia aliud est denuntiatio, aliud super illam iudicium ferre, nā Generales ideo à quolibet denuntiari possunt vbi reperiuntur, ne eorum delicta remaneant impunita, quod facile accideret, si scientes eorum delicta deberent accedere Romam ad denuntiandum illos Summo Pontifici, nam cum tam graui incōmodo videtur obligatio nimis onerosa, ideo vnusquisque denūtiat Inquisitori, vbi delictum committitur, siuè delinquens sit de loco, siuè aduena, ad Inquisitorem postea spectat videre an denuntiatus sit de suo foro, an de foro alterius. Ad secundam dico esse pares cum cœteris religiosis, quando nō eccipiuntur, vt in casu nostro, in quo Generales excipiuntur à iure superius allegato, cui non contrariantur disposita in Bulla Vrbani, quia ex vulgatis iuribus, iura iuribus concordare expedit.

Quæres 9. An superiores regulares in aliquibus locis habentes iura quasi Episcopalia in Ecclesiasticos, & laicos possint cognoscere causas spectantes ad Sanctum Inquisitionis Officium?

Resp. Affirmatiuè, quia de iure tam 28
veteri, quam nouo huiusmodi causæ spectant ad Inquisitores, & Episcopos, seu ordinarios locorūm, vt videre est *tit. de hæreticis*, & in supracitata Bulla Pauli V. Sed nomine Episcoporum, & ordinariorum

riorum locorum veniunt huiuſmodi ſuperiores regulares, qui habent populum ſub ſe,& in quo comparantur Epiſcopis, ita quod habent cognitionem quarumcumque cauſarum tam ciuilium, quam criminalium,ſicuti habent Epiſcopi erga ſuos ſubditos, *cap. In ſingulis, de ſtatu monach. cap. Abbates de priuileg. in 6.* Butrius *in cap. Cum & plantare, §. In Eccleſijs, de priuileg.* Aretin. *conſil.*63.*n.*4. ex illis Rota in vna iuriſd. veneris 16. Decembris 1594. coram Orano relata per Tambur. *tom.* 3. *deciſ.*41. Ita in terminis Carena *par.*2.*tit.*17.*num.*35.§.*Vbi tamen*,loquendo de Bulla Pauli V.ſupra *ſub q.*2.extenſa quæ his non obſtat,cum loquatur de Generalibus,& prælatis non habentibus ſub ſe populum pleno iure ſubiectum ; itaque Prælatus Regularis habens ſub ſe non ſolum religioſos, ſed etiam clericos,& laicos,in ſuo territorio, vt Epiſcopi,hos omnes iudicare poſſunt ciuiliter, & criminaliter etiam in cauſis Sanctę Fidei contra hæreticam prauitatem.

Quæres 10. An Inquiſitores procedere poſſint cõtra ſuperiores regulares impedientes,ne ſui ſubditi denuntient alios religioſos de hæreſi ſuſpectos?

29 *Reſp.* Affirmatiuè, quia delinquunt contra Officium Sanctæ Inquiſitionis denuntiationem impedientes contra id, quod diſponitur in dicta Bulla Pauli V. ne ſcilicet ſuperiores regulares audeāt, & præſumant impedire illos religioſos, qui volunt denuntiare alios religioſos, vbi cõtra ipſos impedientes, vel cauſam denuntiationis perquirentes ſtatuuntur diuerſæ pœnę, præſertim excommunicationis latæ ſententiæ reſeruatæ, de qua ſuperius dictum fuit. Ita Carena *par.* 2. *tit.* 17. *num.*35. §. *Parimodo*.

Nota autem,quod Pius V.in quodam ſuo decreto prohibuit,ne ſuperiores gratiarent ſuos ſubditos recurrere volentes ad Sanctum Officium, vt in eo teſtimonium perhibeant, ſub die 17. Auguſti 1567. tenoris ſequentis.

30 *Sanctiſsimus D. N. Pius Papa V. in Generali Congregatione S. Officij conſulens libertati ipſius Sācti Officij, & indemnitati recurrentium ad illud, vel in eo teſtimonium perhibentium, ſtatuit, & decreuit, vt regulares quorumuis, etiam Mendicantium Ordinum perſonę, quæ pro tempore ad Officium Sanctę Inquiſitionis pro quocumque negotio recurrerint, ſeu confugerint, vel in eo teſtimonium perhibuerint veritatis, aut aliàs quomodolibet depoſuerint, nequaquam à ſuis ſuperioribus per quinquennium continuum à die recurſus, ſeu depoſitionis huiuſmodi moleſtari, vel ex quacumque cauſa, vel exceſſibus prętenſis perſonarum illarum, & de debitis propterea pœnis ſeu pœnitentijs eiſdem imponendis, niſi ipſi Illuſtriſſimi Cardinales Inquiſitores Generales certiores facti fuerint, vel eis aliter clarè notificatum, & ab ipſis Cardinalibus deſuper reſponſum fuerit.*

Sed qua ratione in ſupradicto Decreto prohibentur ſuperiores regulares à punitione recurrentium ad Sanctum Officium, quaſi delinquerint denuntiatores,cum omnibus etiam religioſis pręcipiatur denuntiatio hæreticorum,& de hæreſi ſuſpectorum; & ex alio capite eiſdem ſuperioribus permittatur huiuſmodi punitio? Illud decretum emanauit contra ſuperiores regulares, qui prætendebant punire ſuos religioſos denuntiatores aliorum religioſorum, non zelo iuſtitiæ, & Sanctæ Fidei, ſed ex odio, vel alio malo fine quandoque calumniabantur ſuum correligioſum, ne autem propter horum punitionem læderetur libertas Sancti Officij, & illi præiudicaretur, Sanctiſſimus mandauit, ne quis recurrens ad Sanctum Officium puniretur niſi poſt quinquennium, & tunc nõniſi conſulta Sacra Congregatione. Sed hoc decretum nunc ceſſare videtur,quia cum prælati regulares amplius non cognoſcant, neque procedant in his cauſis,vt antea facere poterant, ex quo aliquod ius habebant puniendi delinquētes in cauſis S. Officij etiam extra, conquens eſt, vt neque animaduertant in ſuos religioſos, ſi fortè delinquunt in Sanctum Officium perperam denuntiando,

tiando, id enim spectat ad Inquisitores.

Quæres 11. An religiosi teneantur denuntiare clericos, laicos, & quoscumq; suos correligiosos, vel alterius ordinis, quos sciuerint esse hæreticos, vel suspectos de hæresi?

31 *Resp.* Religiosi omnes cuiuscumque sint ordinis, & conditionis tenentur nō solum iure Pontificio, vt constat ex supradicta Pauli V. Bulla sub *nu.*2. denuntiare quoscumque hæreticos, seu de hęresi suspectos, verum etiam ex vi Editorum Inquisitorum id facere tenentur, qui sunt de familia illius conuentus, qui situs est sub districtu Inquisitoris, nam Edicta habent *similia verba*. *Comandiamo à tutte, & à ciascheduna persona di nostra giurisditione di qualunque conditione, stato, grado, ò dignità, così Ecclesiastica, come mondana sia quanto si voglia grande, che fra dodici giorni*. Et quamuis in dictis verbis nominatim non exprimantur regulares sub nomine Religiosorum, tamen intelliguntur expressi, & comprehensi sub illis verbis. *Stato, grado, ò dignità Ecclesiastica*. Confirmatur id, quia in fine Edicti superiores præcipiuntur admonere suos subditos de obligatione denuntiandi vt mox dicam.

32 Notandum autem est, religiosos obligari, vel excusari in denuntiandis hęreticis, seu de hæresi suspectis eodem modo, quo tenentur, vel excusantur cœteri fideles, ideo quidquid dicetur infra in proprio capite de laicis, & clericis, locum habet pro, vel contra religiosos in materia denuntiationis.

Quæres 12. An superiores regulares teneantur publicare Edicta Inquisitorū suis subditis, quando ad eos transmittuntur?

33 *Resp.* Affirmatiuè, vt apparet ex sequentibus verbis in calce Edicti. *Le quali cose cōmandiamo ancora alli Reuer. Abbati, Priori, e Presidenti de conuenti, & case de religiosi, che respettiuamente l'essequiscano con i sudditi loro*. Verum quidem est, quod nullibi vidi huiusmodi Edicta publicari, sed tantum cum reuerentia recipi, & affigi in sacristia; vnde neque transmittitur fides publica de huiusmodi lectione. Si tamen expresse id peteretur obediendum esset. Quamuis alioquin semel in anno publicatur in mensa Regularium quidquid continetur in huiusmodi edictis, quando leguntur Bullę restrictę in Decreto sanctissimi Vrbani, de quo infra suo loco, ita quod si in hoc grauantur, in alio releuantur.

Quæres 13. An Inquisitores procedere possint contra superiores regulares negligentes publicationem suorū Edictorum, & Decreti de lectione vigintiunarum Bullarum, priuando, vel eos suspendendo à suis officijs?

Resp. Inquisitor recipere potest querelam sibi delatam contra superiorem negligentem prædictorum Edictorum, & Decreti lectionem, non tamen potest vlterius procedere, sed in hoc debet cōsulere supræmum tribunal. Et ita responsum fuisse refert Carena *par.*2. *tit.*17. in fine *num.*99. Itaque suspensio, de qua fit mentio in calce Edictorum refertur ad clericos, non ad religiosos. 34

Quæres 14. An religiosi pœnitentiati in S. Officio sint habiles ad gradus, & officia suæ religionis?

Resp. Negatiuè, vt hoc expressè decreuit Vrbanus VIII. in Generali Congregatione vniuersalis Inquisitionis die prima Octobris 1626. his verbis relatis à Diana *part.*4. *in calce Bullarum*, Peirino *ad constit.* 9. Pauli V. *nu.* 29. Trimarch. *disp. fin. de solicit. num.*49. 35

Sanctissimus D.N. iustis de causis animum suum mouentibus decreuit, & statuit vt imposterum regulares omnes cuiusuis ordinis, societatis, & instituti quib. pro delictis ad Sanctum Inquisitionis Officium spectantibus, pœnitentiæ genus aliquod impositum fuerit, (salutaribus pœnitentijs exceptis) eo ipso ad omnes suæ religionis gradus, & officia inhabiles censeantur; & deinceps, etiamsi pœnitentię tempus compleuerint, vel gratiam receperint, ad illa tamen promoueri nullatenus possint, nisi prius obtenta à S.D.N. vel ab hac S.C. coram 36

Sanctissimo habenda, speciali, & expressa rehabilitationis gratia. Aliàs promotio quælibet nulla sit, & promouentes ipsi priuationem suorum officiorum, ac præterea vocis actiuæ, & passiuæ, ipso facto incurrant, ad quæ restitui, nisi ab eodem S. D. N. vel ab eadem S.C. coram Sanctissimo habenda, non possint. Præsens autem Decretum omnibus religiosorum superioribus intimari mandauit Sanctissimus Dominus noster.

37 Dubitatur primò, an ante hoc Decretum pœnitentiati vt supra essent inhabiles? *Secundò*, an ad hanc inhabilitatem requiratur aliqua sententia iudicis? *Tertiò*, an locum habeat in eo, qui abiurauit solum de leui? *Quartò*, an in eo, qui quidem pœnitentiatus fuit sed ex delicto, quod non inducebat abiurationem? *Quintò*, quid veniat sub nomine graduum, & officiorum, ad quę promoueri nō possunt pœnitentiati? *Sextò*, quid intelligendum per pœnitentias salutares? *Septimò*, an de facto promotus possit continuare in officio? *Octauò*, an pœnę priuationis officiorum, & vocum contra promouentes illos inhabiles requirant iudicis sententiam? *Nonò*, an Generalis rehabilitare possit pœnitentiatos, & restituere promouentes illos?

38 Primò, respondetur affirmatiuè, nam de iure communi hæretici sunt irregulares ex probatis *cap. 12. quæst. 10.* infames *quæst. 12.* priuati omnib. beneficijs *q. 14.* omnibus officijs, & actibus legitimis *quæst. 16.* Ex his tamen nō euacuatur dubitatio; nam inter pœnitentiatos alij sunt verè, & formaliter hæretici, de quibus dixi esse irregulares, & infames ac proinde inhabiles ad officia, & priuati habitis; alij vero sunt tantum suspecti leuiter, vel vehementer de hæresi, & isti de iure non sunt irregulares, neq; infames, neque proinde inhabiles, quia non abiurarunt de formali, prædictæ enim pęnę ab hæreticis extendendæ non sunt ad suspectos, qui reuera non sunt hæretici, & ita sentit Nauar. Paris. Henriq. quos pro se citat Sanch. *lib. 2. cap. 25 num. 12.* Genuens. *cap. 45. in Annot.* His nihilominus non obstantibus Decretū hoc censet Regulares pœnitentiatos esse inhabiles, & cum loquatur absolute, & indistinctè comprehendit pœnitentiatos non solum ex delicto hæresis, sed etiam suspicionis eiusdem.

Secundò, absque alia iudicis sententia, seu declaratione sequitur ad sententiam per Inquisitionis Iudicem latam, quamuis in ea nulla fiat mentio eiusmodi inhabilitatis, & in hoc nulla difficultas. 39

Tertiò, Decretum hoc locum habet etiam in eo, qui solum abiurauit de leui, nam & iste dicitur pœnitentiatus in Sancto Officio, nam leuis suspicio, quæ in se grauis est, talis dicitur in ordine ad vehementē, ergo nulla ratio videtur suadere, quin leuiter iudicatus de hæresi suspectus, pari inhabilitate sit infectus, sicut ille, qui vehementer est suspectus. Nec obstat purgatio per abiurationem, quia mala opinio ab hominibus legitimè concepta adhuc perseuerat, ac proinde sequens inhabilitas. 40

Quartò, non comprehenditur sub Decreto ille, qui ex alio capite, quam ob hæresim, vel eius suspicionem pœnitentiatus fuit in S.Officio, quia cū nō abiurauerit, non fuit multum grauata illius opinio, ex quo debeat censeri inhabilis. Quare punitus ob blasphemiam non hæreticalem, vel quia omisit denuntiare, &c. non afficitur hoc Decreto. 41

Quintò, nomine *Graduum, & Officiorum* respectu subiectæ materiæ non solum veniunt gradus superioritatis, vt Generalatus, Prouincialatus, Prioratus, Commissariatus, Visitatoratus, Vicariatus, & quæcumque huiusmodi officia superioritatis, vt de illis vocabulis loquuntur Sanch. *lib. 6. cap. 15. num. 66.* Rodriq. & Sousa ab eo citati, Bonac. de clausura *part. 4. num. 6.* de Largit. *mun. p. 5. num. 2.* cum Diana *part. 4. tract. 4. resolut. 224.* Sigism. *de elect. dub. 72. n. 3.* Verum etiam quicumque alij, qui vere 42

pre-

præseferunt dignitatem, seu personatum, vt Gradus Doctoratus, Definitoratus, Discretatus, & Custodiatus. Officia verò Lectorum, Concionatorum, Confessariorum, Sacristæ, & huius generis, quæ sunt oneris non comprehenduntur quo ad exercitium.

43 Sextò, nomine pœnitentiarum salutarium veniunt illæ, quæ ab Inquisitoribus imponuntur in foro animæ sine strepitu iudiciali, & processu, vt quando quis spontè comparet; item quando processatus non abiurauit de vehementi, vel leui, &c.

44 Septimò, promotus peccauit recipiendo officium, & cum nulla sit electio tenetur renuntiare, & cedere officio, quia dicitur intrusus, & illud vsurpasse contra hoc Decretum.

45 Octauò, pœnæ priuationis, & vocum inflictæ contra promouentes pœnitentiatos requirunt sententiam iudicis more aliarum, de quibus alibi dixi, & tradit in simili Sanch. *lib. 6. cap. 15. num. 65.*

46 Nonò demum, patet Generalis super dictam inhabilitatem dispensare non posse pœnitentiatos, neque restituere promotores eorum, cum id spectet ad Summum Pontificem tantum, vel ad S. C. Coram ipso congregatam. Dixi nihilominus *cap. 22. quæst. 11.* superiorem regularem posse dispensare in irregularitate ex hæresi occulta, quia non obstat Decretum hoc, quod loquitur de Pœnitentiatis.

Quæres 15. An Regulares possint suos subditos absoluere ab hæresi saltem occulta?

47 *Resp.* Negatiuè *cap. 12. q. 8.*

Quæres 16. An religiosi proficiscentes vltra mare sine licentia suorum superiorum sint vehementer suspecti de hæresi puniendi ab Inquisitoribus?

48 *Resp.* Religiosi vltra mare proficiscentes ad ea loca, vbi plures sunt infideles, quam Catholici, & inibi prædicantes, seu seminantes errores dicuntur esse vehementer suspecti de hæresi, vnde mandantur puniri per prælatos Ecclesiarum; & proficiscentes sine licentia in scriptis ipso iure incurrunt excommunicationem reseruatam, vt videre est in extrauag. comm. Ioannis XXII. incip. *Ad nostrum 2. de Regular.* De hac excommun. Bonac. *quæst. 2. de Clausura par. 4.* dicit superiorem accedentem non subiici, quia extrauagans loquitur de solis subditis; & accedentes sine intentione dogmatizandi, vult adhuc esse reos huius excommunicationis. Addo, quod ab ea absoluere possunt eorum prælati in vim suorum priuilegiorum, nisi de hæresi sint infecti.

Quæres 17. An religiosi matrimoniũ contrahentes sint suspecti de hæresi, & subijciantur Inquisitoribus?

Resp. Affirmatiuè *sub capit. 22. quæst. 28.* 49

Quæres 18. An superiores regulares dispensare possint suos subditos in Sancto Officio pœnitentiatos tam in promotione ordinum, officiorum, quam ministratione Sacramentorum?

Resp. Super hæreticos formales, vel eorum fautores nihil possunt Regulares, vt non semel dictum fuit hic, & *sub cap. 12.* Neque super suspectos simpliciter quo ad promotionem officiorum, vt constat *ex num. 46.* Loquendo quo ad ordines recipiendos, vel receptos dispensari possunt à suis superioribus virtute priuilegiorum ex dictis *capit. 12. quæst. 44.* Nec obstat supradictum Decretum *sub num. 36.* extensum, quod loquitur de promotione officiorum, non ordinum. 50

Quæres 19. An religiosus in S. Officio pœnitentiatus sit ipso iure priuatus voce actiua, & passiua?

Resp. Est ipso iure priuatus voce passiua ad gradus, & officia suæ religionis, vt colligitur ex Decreto Sacræ Congregationis superius extenso *sub num. 36.* vbi decernitur, pœnitentiatos in Sancto Officio eo ipso esse inhabiles ad gradus, & officia sui ordinis, quod coincidit cum eo, quod est esse priuatum voce passiua, nam quilibet ad officium promouetur per vocem passiuam, qua- 51

tenus eligitur, Quo verò ad vocem actiuam non est priuatus, quia in eo Decreto nulla fit mentio de promouentibus, & eligentibus, qui per vocem actiuam dicuntur suum munus exercere; neque huiusmodi pœna reperitur inflicta aliquo iure. Confirmatur, quia aliud est vox actiua, aliud passiua, ergo sublata vna, non tollitur altera. Neque conditiones requisitæ ad vocem passiuam necessariæ sunt ad actiuam. Deindè hæc facilius reperitur in persona, quam passiua, eo quod hoc est fundamentum prælaturæ, & dignitatum, quibus propositi eliguntur diuersis qualitatibus muniti; illa competere potest quibuscumque indifferenter, ex quo regulares etiam laici, non solum clerici, & Sacerdotes illius capaces sunt.

CAPVT

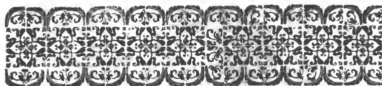

CAP. VIGESIM. VIII.

DE DECRETO BVLLARVM. S. INQVISITIONIS.

SVMMARIVM.

1 *Decretum extenditur.*
2 *Quo die legendum.*
3 *Affigendum in loco publico.*
4 *Superiores locales illud legunt.*
5 *Non obligat eorum Vicarios.*
6 *Neque maiores superiores.*
7 *Nisi in celebratione capitulorum.*
8 *Satisfit lectioni eius per tertium.*
9 *Omissio est peccatum mortale.*
10 Districtè mandat, ac præcipit *quid importet?*
11 *Accusari possunt omittentes lectionem.*
12 *Lectionis tempus prorogatur.*
13 *Etiam lectionis Decretum de celebratione.*
14 *Prorogatio hæc est omnium regulariũ.*
15 *Non pro capitulis maioribus.*
16 *Pœna priuationis in eo non incurritur ante sententiam:*
17 *Acta capitulorũ tenent omissa lectione.*
18 *Omittentes metu principis excusantur.*
19 *Prohibentes eorum lectionem suspecti sunt.*
20 *Accusans lectorem huius Decreti suspectus est.*
21 *Non tamen incidit in Bullam: si de protegendis.*
22 *Non extat obligatio denuntiandi negligentes lectionem.*
23 *Denuntiati subsunt Inquisitoribus.*
24 *Schedula lecti Decreti non defertur.*
25 *Capituli nomine quodcumque venit.*
26 Quicumque, & quiuis *quid importent.*
27 *Legitur etiam apud oblatos.*
28 *Legendum est formaliter hoc Decretũ.*
29 *Impedientes lectionem sunt suspecti de heresi.*
30 *Oracula viuæ vocis.*

CAPVT

CAP. VIGESIM. VIII. DE BVLLIS S. INQVISITIONIS.

DECRETVM primo loco extendendum est, Editũ feria quinta, die decima quarta Aprilis 1633. in Generali Congregatione Sanctæ Romanæ, & Vniuersalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctiss. Domino Nostro Domino Vrbano Diuina Prouidentia Papa VIII. ac Eminentissimis, & Reuerendissimis Dominis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus aduersus hæreticam prauitatem Inquisitoribus Generalibus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis. Est autem sequentis tenoris.

1 *Sanctissimus Dominus noster sedulo incumbens, vt ea, quæ salubriter Apostolicis Decretis, & Constitutionibus statuta, & ordinata sunt, præsertim quæ ad Sanctũ Officium Inquisitionis contra hæreticam prauitatem pertinent, inuiolabiliter obseruentur, & omnimodam sortiantur exequutionem, districtè mandat, & præcipit, vt omnes superiores cuiusuis Ordinis Congregationis, Societatis etiam de necessitate exprimendæ Regularis, aut cuiusuis alterius instituti, etiam quantumuis exempti, & preuilegiati, teneantur sub pœna priuationis officij, ac vocis actiuæ, & passiuæ ipso facto incurrenda, alijsque arbitrio Sanctitatis suæ infligendis, in perpetuum semel saltem in anno, idest, feria sexta post octauam Assumptionis B.M.V. in publica mensa, vel in capitulo ad hoc specialiter conuocato; & insuper in quocumque Generali, aut Prouinciali Capitulo, Conuentu, diæta, aut alio quouis nomine nuncupato capitulari congressu suos subditos, ac religiosos commonere de iniuncta omnibus obseruantia, & executione earumdem Apostolica* rum

rum Constitution um, & Decretorũ ad Sanctum Officium Inquisitionis aduersus hæreticam prauitatem pertinentium, ac præsertim.

Iulij III. Constitutionis II. incip. Licet aduersis, *contra impedientes Inquisitores hæreticæ prauitatis in eorum officio, aut in causis Inquisitionis se ingerentes, eorumque complices, & fautores; & contra ipsos Inquisitores admittentes laicos ad criminis hæresis cognitionem. Et Pij V. constitut.* 82. *incip.* Si de protegendis, *contra occidentes, verberantes, deijcientes, aut perterrefacientes quemuis ex Ministris Sanctissimi Officij Inquisitionis, vel Episcoporum id munus in sua diœcesi, vel prouincia obeuntium, seu accusatorem, denuntiatorem, aut testem in causa fidei quomodocumque productum, vel euocatum; nec non contra diripientes, expugnantes, inuadentes, incendentes, expilantes, alioue exportantes alicuius prædictorum bona, libros, literas, autoritates, exemplaria, regesta, protocolla exempla scripturas, aliaue instrumenta siuè publica siuè priuata, vbicumque posita; eorumque complices, & fautores; & contra effringentes carcerem, vel custodiam publicam, vel priuatam extrahentes, vel emittentes vinctum, prohibentes capiendum, captumque eripientes, recipientes, oculentes, seu facultatem effugiendi dantes; seu id fieri iubentes, eorumque complices, & fautores, etiam effectu non secuto, nullatenus excusandos, nisi claras tantummodo probationes, in contrarium adducentes; & contra intercedentes pro præfatis delinquentibus, inflictis contra quemlibet prædictorum pœnis, quæ damnatis ex primo capite legis Iuliæ maiestatis, eorumque filijs irrogantur, & oblata reuelantibus impunitate.* Hanc explicatam sub cap. 29.

Pij IV. Constit. 31. *incip.* Cum sicut nuper, *contra Sacerdotes, qui pœnitentes mulieres in actu Sacramentalis Confessionis ad inhonestos actus prouocare, & allicere tentant, & sollicitant. Et Gregorij XV.* 34. *incip.* Vniuersi Dominici gregis, *ampliatiuæ circa huius criminis probationes, & extensiuæ contra confessarios, qui personas, quæcumque illæ sint, ad inhonesta, siuè inter se, siuè cum alijs quomodolibet perpetranda in actu Sacramentalis Confessionis, siuè ante, siuè post, immediatè, seu occasione, vel prætextu Confessionis, vel extra occasionem Confessionis in Confessario, aut alio loco ad audiendam Confessionem electo, sollicitare, vel prouocare tentauerint, aut cum eis illicitos, aut inhonestos sermones, seu tractatus habuerint. Et contra Confessarios non monentes eos, quos sciunt ab alijs Confessarijs sollicitatos esse, vt Inquisitoribus, vel Ordinarijs, sollicitantes denuntient; vel docentes eos ad ita denuntiandum non teneri.* Explicatam habes sub cap. 23.

Gregorij XIII. Constit. 21. *incip.* Officij nostri partes, *de iurisditione Inquisitorum hæreticæ prauitatis in eos, qui ad ordinem Presbyteratus non promoti Missas celebrant, & Sacramentaliter Confessiones audiunt. Clementis VIII. constit.* 81. *incip.* Et si alias; *declaratoriæ pœnæ contra eos infligendæ per iudices laicos, præuia eorum degradatione; & Sanctitatis suæ Constit.* 79. *incip.* Apostolatus officium, *extensiuæ ad minores* 25. *annis, dummodo vigesimum ætatis annum compleuerint.* Explicatas habes sub cap. 22.

Sixti V. constit. 17. *incip.* Cœli, & Terræ Creator, *contra exercentes artẽ Astrologiæ iudiciariæ, & alia quæcumque diuinationum genera, librosue harum artium legentes, vel tenentes. Et Sanctitatis suæ constit.* 113. *incip.* Inscrutabilia iudiciorum Dei, *extensiuæ ad alia, & congrauioribus pœnis.* Explicantur sub cap. 20. & 21.

Clementis VIII. constit. 42. *incip.* Cũ sicut, *contra Italos, ne extra Italiam proficiscantur ad loca, in quibus liber, & publicus cultus, siuè vsus Catholicæ Religionis non existat, minus eis in locis habitent. Et Gregorij XV. constitut.* 28. *incip.* Romani Pontificis, *contra hæreticos, ne in locis Italiæ, & insularum adiacentium quouis prætextu commorentur, & contra eorum fautores, & receptatores.* Explicantur sub cap. 24.

Pauli V. constitut. 26. *incip.* Romanus Pontifex *Reuocatoriæ facultatum superioribus quorumcumque Ordinum, & Religioso-*

giosorum, quoquo modo concessarum cognoscendi causas suorum subditorum ad Officium Sanctæ Inquisitionis quomodolibet pertinentes. Explicatur sub cap. 27.

Eiusdem constitut. 97. Regis pacifici, *innouatoriæ constitutionum à Sixto IV. & Pio V. de Conceptione Beatæ Mariæ Virginis editarum, impositionis maiorum pœnarum in trāsgressores à locorum Ordinarijs, & hæreticæ prauitatis Inquisitoribus puniendos. Et Gregorij XV. constit.* 29. *incip.* Sanctissimus Dominus noster auditis, *ampliatiuæ, & declaratoriæ probibitionis asserendi Beatam Mariam Virginem Conceptam esse in peccato originali.* Explicatur sub cap. 2.

Gregorij XV. constit. 27. *incip.* Romanus Pontifex in specula *reuocatoriæ quarumcumque concessionum viuæ vocis oraculo factarum. Et sanctitatis suæ constit. extensiuæ ad quoscumque quantumuis priuilegiatos, & exemptos, incip.* Alias felicis recordat. Gregorius. Explicantur hic sub q. 13.

Eiusdem constit. 40. *incip.* Apostolatus officium, *& sanctitatis suæ constit.* 114. *incipientis eodem modo, reuocatoriæ licentiarum quarumcumque legendi, & habendi libros prohibitos*. Explicantur sub cap. 14.

Sanctitatis suæ constit. 37. *incip.* Sanctissimus Dominus noster, *de imaginibus nondum à Sede Apostolica canonizatorum, vel beatificatorum cum radijs, splendoribus, aut laureolis non proponendis, tabellis, aut luminaribus ad eorū sepulcra non apponendis, eorumue gestis, miraculis, reuelationibus, beneficiorum impetrationibus, non publicandis, aut imprimendis.* Explicatur sub cap. 15.

Pariter sanctitatis suæ constitut. 50. *incip.* Sanctissimus Dominus noster pro debito. *de libris vbicumque compositis; de quacumque materia tractantibus ab his, qui degunt in statu Ecclesiastico, non transmittendis alio, vt imprimantur, sine Vicarij, & Magistri Sacri Palatij in Vrbe, vel extra eam, sine Ordinarij, & Inquisitoris, aut ab eis deputatorum licentia.* Explicatur cap. 15.

Et eiusdem sanctitatis suæ constitut. incip. Cum sicut accepimus *quod constitutiones Apostolicæ in concernantibus Fidem Catholicam, & Sanctæ Inquisitionis Officium hactenus editæ, & in posterum etiam super quacumque alia re edendæ, omnes Regulares quomodolibet priuilegiatos comprehendunt, nisi in edendis illi specialiter excipiantur*. Explicatur cap. 27.

Et insuper ijdem Superiores teneantur curare, & efficere, vt huius decreti exempla aliquo in loco apud eos publico affigantur, & affixa conseruentur, itaut ab eisdem subditis religiosis omnibus videri, ac legi commodè queant. Deque huiusmodi commonitione publico documento statim certiorem facere Congregationem Sanctissimæ Inquisitionis in Vrbe. Et ita mandat, & præcipit sanctitas sua. 3

Ioannes Antonius Thomasius S. *Romanæ, & Vniuersalis Inquisitionis Notar.*

Affixum fuit die septima Iunij 1633.

DVBITA-

DVBITATIONES

Ad hoc Decretum.

NONNVLLÆ proponendę sunt quæstiones, & resoluendæ ad perfectionem, intelligentiam supradicti Decreti, quod continet breuiter substantiam supradictarum Bullarum, de quibus infra agendum est.

Quæres igitur primò, ad quosnam superiores spectet commonere suos subditos de obseruatione dictarum constitutionum?

4 *Resp.* In mensa publica, vel in capitulo specialiter ad hoc conuocato, spectat ad superiores locales, cuiusmodi sint Abbates, Priores, Guardiani, Ministri, Correctores, & alij quouis nomine appellati, qui habẽt superioritatem iure ordinario, & immediatam administrationem monasterij, hi enim propriè dicuntur Superiores; & hoc clarius exprimitur in Decretis de celebratione Missarum, dum in illis dicitur, quod superiores locales procurare debent, vt ea in publica
5 mensa perlegantur. Quare id munus non spectat ad eorum Subpriores, aut Vicarios, quia non dicuntur superiores, neque immediatam habent gubernatio-
6 nem, neque ordinariam administrationem Monasterij; neque ad superiores maiores Generalem, aut Prouinciales, quia non sunt superiores locales: neque eoden die præscripto id præstare possunt in omnibus conuentibus, & Monasterijs suæ religionis, aut prouinciæ, quia simul, & semel eodem die non possunt reperiri personaliter, in omnibus suis conuentibus ad commonendum suos subditos de iniuncta obseruantia huiusmodi constitutionum contra hæreticam
7 prauitatem. Dixi (in publica mensa) quia in Capitulis Generalibus, aut Prouincialibus spectat ad superiores constitutos in huiusmodi Capitulis, quouis nomine appellentur, siuè sit ipse Generalis, aut Præsidens, vel Commissarius, seu Prouincialis, Satisfit autem ab ipsis com- 8
monitioni, si procurent huius Decreti lectionem per Lectorem, vel alium deputatum, idem enim est commonere, & legere quo ad hoc. Vide quæ dixi *tom.2. resolut.58. num.63. & 64.*

Quæres 2. An non legentes hoc Decretum prefixo die, quæ est feria sexta post Octauam Assumptionem B.M.V. peccent mortaliter, & sint accusandi de hac omissione superiores à suis subditis?

Resp. Qui illud non facit legere præ- 9
fixo die ex mera negligentia obligatione præuisa antecedenter peccat mortaliter, & accusari potest, si loquamur ex vi Decreti præcisè, attenta verò gratia à Summo Pontifice facta, hæc obligatio extenditur per totum mensem Augusti, ac proindè qui illud non procurauit legi primo die Septembris, peccauit mortaliter.

Prima pars, de obligatione illud legendi de se patet, & sub mortali probatur. Tum quia, est omissio in re grauissima, cum in Bullis illius Decreti directè, & immediatè disponatur de materia in ordine ad conseruationem, & manutẽtionem Sanctæ fidei, & destructionem prauitatis hæreticæ. Tum quia, hanc obligationem sub mortali indicant illa verba. *Districtè mandat, ac præcipit,* quę 10
de se insinuant grauem obligationem, maximè quando simul iunguntur, vt in casu præsenti D.Anton. *par.2. tit.4. cap.2. §. 3. et par. 3. tit.16. cap.1. §.9.* Sanchez *lib. 6. cap.4. num.35.* præsertim adiecto aduerbio, *districtè*, quod indicat, voluntatem esse legislatoris velle obligare ad mortale, ad quod facit, quę habet Nauar. *cap.23. num. 53.*

Secũda pars, de accusatione patet ex 11

Qqq cap.

cap. Ex parte 11. *de accusat.* vbi permittitur accusatio superioris facta per eius subditos; sed non ita facile procedendū est contra suos superiores, *cap. Qualiter* 24. *eod.* maximè in casu præsenti, quia huiusmodi omissio potius prouenit ex ignorantia, & inaduertentia, quam ex malitia, & negligentia, vt verisimiliter præsumi potest, vnde ex caritate prius admonendi sunt de iniuncta obligatione, postea si munus suum negligant exequi, tamquam temerarij, & contemptores denuntiari possunt Prælatis suis, vt potius corrigantur, quam vt priuentur suis officijs. Videant autem isti Zelatores Bullarum, ne internum odium, aut interesse sub zelo iustitiæ foueant, quia grauiter peccarent.

12 Tertia pars, de tempore prorogato vsque ad finem mensis Augusti ostenditur responsione S. Congreg. quam refert Peirinus ad Calcem *tom.* 3. *de priuil.* Decreto XIII. his verbis.

In Generali Congregatione Sanctæ Romanæ, et Vniuersalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico coram Sanctissimo D. N. D. Vrbano diuina prouidentia Papa VIII. ac Eminen. et Reuerendiss. Dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra hæreticam prauitatem Inquisitoribus Generalibus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis. Lecto memoriali Procuratoris Generalis Canonicorū Regularium Lateran. petentis extensionem diei præfixi in constitutione Sanctissimi emanata anno 1633. *circa publicationem faciendam Constitutionum Apostolicarum, et Decretorum ad Sanctum Officium spectantium. Sanctissimus tempus in dicta constitutione determinatum pro feria sexta post festum Assumptionis Sanctissimæ Virginis extendit per totum residuum mensis Augusti, quam gratiam omnibus Regularibus suffragari voluit.* Concessum fuit die XI. Febr. 1638.

Vtrum autem concessa fuerit extensio pro Decretis de celebratione Missarum?

13 Idem Peirinus Decret. 14. refert Procuratorem Generalem Ordinis Eremitarum S. Augustini supplicasse à Sacra Congregatione benignè condonari pœnas ijs superioribus qui die præfixo lectioni Constitutionis de Celebratione Missarum per obliuionem, vel inaduertentiam legi non fecissent, & simul prorogari terminum præfixum dictę lectionis. Verba autem Sac. Congregat. sunt hæc.

Sacra Congregatio Cardinalium negotijs Regularium Præposita præfati precibus benignè annuendo, gratiosè condonauit supradictis superioribus localibus Ordinis Eremitarum S. Augustini omnes, et quascumque pœnas de præterito incursas ob inobseruantiam Decreti de publicandis Ordinationibus S. C. Cardinalium Concil. Trident. interpretum de celebratione Missarum. Et iisdem superioribus permisit, vt in posterum facere possint dictas ordinationes perlegi, vel die in ipsis ordinationibus præscripta, vel infra terminum dierum decē immediatè subsequentium. Romæ 21. *Martij* 1638.

Refert idem Peirinus ibidem S. Congreg. ad instantiam Procuratoris Generalis Congregationis Lateran. tempus lectionis Decretorum de celebratione Missarum prorogasse per mensem immediatè subsequentem à die pręfixo, sub datum diei 16. Aprilis 1638.

Sed quæri potest an dicta gratia gaudeant superiores locales aliorum ordinum? Ratio dubitandi est, quia in gratia Decreti Bullarum S. Inquisitionis fit mentio de omnibus regularibus aliorū ordinum. In his autem duabus responsionibus gratia non extenditur, ergo alij regulares non gaudent, neque communicant in ea. Nihilominus dico hanc gratiam communicari etiam alijs quibuscumque superioribus localibus quorumcumque ordinum, & hoc ex illo communi fundamento, quod omnes religiones communicant in priuilegijs, & gratijs ad inuicem, quamuis sint concessa vni tantum. Confirmatur, quia hic nulla reperitur specialis ratio suadēs gratiam huiusmodi restringendam esse tantum ad illos superiores, pro quibus fuit perita. Gratia igitur omnibus communicatur; nec obstat ratio in contrarium 14

rium

riũ adducta, quia expressio cõmunicationis in Decreto S.Inquisitionis, & suppressio, seu omissio eiusdẽ in alijs responsionibus non arguit negationẽ cõmunicationis, sed tantum virtualiter in his comprehendi, quod in primo expressè, & clarè dictum fuit.

15 An autem huiusmodi gratia suffragetur superioribus maioribus in Capitulis suis, itaut possint differre lectionem dictorum Decretorum? Respondetur negatiuè, quia in dictis responsionibus fit tantum mentio de superioribus localibus, ad quos nõ pertinent Capitula Generalia, neque Prouincialia, præterquã quod capitula sunt transitoria, & non possunt singulis diebus, aut hebdomadibus conuocari, vt localia, & commensalia. Quod si primis diebus capituli omissa fuit lectio Decreti S.Inquisitionis; poterit legi etiam vltimo die capituli absque periculo incursionis pœnarum, quia in Decreto non præcipitur lectio initio, medio, aut fine capituli, sed simpliciter dicitur, quod superiores in capitulis commonefaciant suos subditos de obseruantia Bullarum Apostolicarum pertinentium ad Sanctum Officium Inquisitionis.

Quæres 3. An pœna priuationis officij, & vtriusque vocis ipso facto incurrẽda afficiantur statim superiores negligentes illud Decretum legere, ante sententiam iudicis?

16 *Resp.* Nequaquam, sed requiritur factum iudicis declarantis superiorem omisisse dictam commonitionem, ac proindè incidisse in eam pœnam, quia huiusmodi pœnæ etiam priuatiuæ requirunt sententiam iudicis ad sui incursionẽ, vt multis probaui *resolut.* 130. *q.*2. de vtraque voce, & *q.* 5. de priuatione officiorum. Confirmatur, quia vbi lex pœnalis non apponit illam clausulam, *Absque alia declaratione*, ad incurrendã pœnam requiritur sententia declaratoria incursi criminis, secundum quod docet Silu. *ver. Emphiteusis q.*2.

Quæres 4. An acta capitulorũ Generalis, aut Prouincialis, in quibus huius Decreti lectio neglecta fuit, sint nulla?

Resp. Valida sunt, quia in eo non annullantur, neque vocales per illius omissionem sunt priuati facultate, & iure peragendi acta sui capituli, cum pœna priuationis afficiat tantum superiorem capituli negligentem commonere vocales de obseruantia illarum Bullarum; & cum ipse eam pœnam non incurrat nisi post sententiam iudicis, nullus remanet dubitandi locus de nullitate actuum capituli. 17

Quæres 5. An puniendi sint superiores sub dominijs quorumdam Principũ, non audentes illud legere, ex prohibitione sibi facta à Ministris illorum?

Resp. Excusandi sunt, quia sicut metus grauis, qui solet timeri ex imperio horum magnatum, excusat à culpa, ita & fortiori à pœna, quæ necessario supponit culpam ex vulgatis iuribus. Confirmatur, quia sine culpa nemo priuandus est iure suo, *cap. Discretionem* 6. *de eo, qui cogn. Reg.*23. *in* 6.*cap.Satis peruersum* 6. *dist.* 56. vbi Glos. explicat, nisi subsit causa, hic autem nulla est causa spoliandi superiorem suo officio, quia quantum est ex se paratus erat commonere, sed impeditus fuit inhibitione iniqua, qualem in hoc casu vocarem, cũ per lectionem huiusmodi Decreti intendatur tantum conseruatio Sanctæ fidei, & profligatio hæreticorum, aut de hæresi suspectorum. Scrupulosa est similis prohibitio, & valde periculosa, videant ipsi, qui talia agunt. Superiores, ergo ita impediti possunt prosequi sua capitula, & sua tractare, & expedire negotia sine peccato, & periculo inualiditatis actorum in illis. 18 19

Quæres 7. Quidam Commissarius delegatus à suo Generali ad faciendum Capitulum Prouinciale in dominio, in quo Bullarum Pontificiarum lectio prohibetur, timens incursionem pœnarum huiusmodi, secreto vocatis nonnullis vocalibus ex magis amicis, coram ipsis legit decretum, An; qui illum accusauit corã Ministris laicis, quia eumdem statim extra statum eiecerunt, puniendus sit per suum superiorem regularem, an denuntiandus Inquisitori, & ab hoc pu-

niendus tamquam de hæresi suspectus? Videtur autem transgressor Bullæ, *Si de protegendis*, ac proindè puniendus ab Inquisitore.

20 *Resp.* Puniri potest ab vtroque, tam superiore regulari, de quo non est dubitandum propter iniuriam illatam superiori, quam ab Inquisitore, quod probatur. Tum quia, ab Inquisitore puniri possunt negligentes huius decreti lectionem ex probandis sequenti quæstione, ergo & accusatus superiores, qui eius lectionē procurauerunt; error enim vtriusque redundat in violationem huiusmodi Decreti. Tum quia, accusare lectorem huius Decreti idē est, ac quasi impedire in futurum eius lectionem, illata enim iniuria facilè auertere potest alios superiores ab eius lectione. Tum quia, actus sequens indicat præcedentē voluntatem impediendi eius lectionem, si præuisa fuisset à maligno accusatore, cum actus sequens præsumatur factus ex causa præcedente, *l. Quædam, C. de rei vendic.* Craueta *consil.* 234. *ex eo M. Anton. lib.* 3. *resolut.* 19. *num.* 8. Tum quia, maius delictum est impedire eius lectionem, & post lectionem quærelare superiorem, quam simpliciter omittere eius lectionem, quia id imputari potest obliuioni, inaduertentiæ, & negligentiæ superioris, qui defectus sunt excusabiles, illa verò duo priora ascribi debent malignitati, & odio accusantis, atque suspicioni contra fidem impedientis, ac proindè vterque tamquam de fide suspectus, & violator eorum quæ spectant ad fidem puniri potest ab Inquisitore.

An autem inciderit in pœnas Bullæ,
21 *Si de protegendis?* dico, quod non offendit Ministrum designatum pro Officio S.Inquisitionis, vt exigit ea Bulla. Quod si esset officialis, procul dubio puniendus esset iuxta illius præscriptum, quia offendisset officialem huius tribunalis in causa fidei.

Quæres 7. An superiores regulares negligentes lectionem huius Decreti denunriati puniri possint ab Inquisitoribus?

22 *Resp.* Huiusmodi obligatio non extat, tamen denuntiati subsunt iudicio Inquisitoris. Primum constat, quia nullibi huiusmodi obligatio imponitur religiosis, nec vlla ratio id suadet, quia eius omissio potius videtur attribuenda obliuioni, & inaduertentiæ, labitur enim hominum memoria, *l. Peregre, ff. de acquir. possess.* vnde faciendum semel in anno statuto die non ita facilè præuideri potest, cum ergo hic locum habeat ignorātia probabilis sicut hæc excusat à peccato, ex communi doctorum, ita & ab incurrendis pœnis, quæ non nisi propter præcedentem culpam infliguntur. Quare à nullo vire timoratæ conscientiæ vnquam audiui laudare denūtiatores huius omissionis, nisi antecedenter constet de mera, & culpabili negligentia superiorum nolentium legere similia decreta; & quia S.Congr. considerauit, huiusmodi omissionem potius accidere ex obliuione, & inaduertentia excusabili, quam procedere ex negligentia culpabili, ideo tempus vnius diei præfixum extendit in plures, vt diuturnitate temporis possent præuidere huiusmodi obligationem, & sic satisfacere muneri suo. 23
Secundum, quod in hoc defectu subsint inquisitoribus, si illis accusentur, docet Carena de modo procedendi in S. Officio *Inquisit. par.* 2. *tit.* 17. extremis verbis. Vide, quæ dixi *resolut.* 58. *num.* 62.

Quæres 8. An Inquisitoribus deferenda sit Schedula fidem faciens lectionis habitæ de huiusmodi decreto in publica mensa, vel in Capitulis?

Resp. Nequaquam, quia hoc speciale munus non exprimitur in eo Decreto, in cuius extremis verbis dicitur. *De quo huiusmodi commonitione publico documento statim certiorem facere Congregationem Sanctissimæ Inquisitionis in Vrbe.* Ergo non in alijs ciuitatibus. Confirmatur, quia non est obligatio denūtiandi omittentes eius lectionem ex supra probaris, ergo neque deferendi schedulam lectionis, quod minus est. 24

Quæres 9. An dictum Decretum legendum sit in capitulis extraordinarijs congregatis pro aliquo negotio inuideri expediendo, vt pro recipiendis nouitijs,

pro

pro examinandis lectoribus, pro eligẽ-
do aliquo superiore in locum mortui,&
similibus?

25 *Resp.* Affirmatiuè ex illis verbis. *In*
quocumque. Generali, ac Prouinciali
capitulo, conuentu, dicta, vel alio quouis
nomine nũcupato capitulari congressu. Par-
26 ticulæ enim illæ *Quocumque,* & *Quouis,*
sunt vniuersalissimæ comprehendentes
quamlibet Congregationem, arg. eorũ
quæ habet Barbosa de hac dictione *Qui-*
*cunq. dictin.*317. & de hac alia *Quiuis*
*dict.*325. Intellige, quando in eis inter-
ueniunt Generalis, seu Prouincialis, v-
nusquisque in suo, ea enim dicuntur
capitula Generalia,& Prouincialia respe-
ctiuè.

Quæres 10. An hoc decretũ legendũ
sit in mensa quorumdam clericorum
viuentium in communi Refectorio, vt
27 oblati Mediolanenses, clerici S. Filippi
Nerij? Videtur sic, ex illis verbis. *Vt om-*
nes superiores cuiusuis ordinis, Congrega-
tionis Societatis etiam de necessitate expri-
mendæ Regularis, aut cuiusuis alterius in-
stituti etiam quamtumuis exempti,& pri-
uilegiati. Nam hæc postrema verba in-
dicant aliud institutum, præter Regula-
re propriè acceptũ, ne dicamus contra
iura, verba superfluere in hoc decreto.

Quæres 11. An superiores suo mune-
ri satisfaciant per commonitionem sine
formali lectione Decreti huiusmodi?
Nam in Decreto id videtur clare dici il-
lis verbis. *Suos subditos, ac religiosos cõ-*
mouere de iniuncta omnibus obseruantia
& executione earumdem &c. nulla facta
mentione lectionis. Et hoc idem vide-
tur colligi in fine eiusdem Decreti illis
verbis. *Et affixa conseruentur, itaut ab*
eisdem subditis religiosis omnibus videri,
ac legi commode queant. Ergo lectio spe-
ctat ad subditos, commonitio ad supe-
riores. Deinde si Papa voluisset lectio-
nem per superiores, id expressisset, vt
se declarauit in alijs decretis in mensa
legendis per regulares. Quare sufficiet
superiori publicè dicere suis subditis. Me-
mentote, vos teneri obseruare constitu-
tiones, quæ spectant ad sanctum officiũ
Inquisitionis. Hæc habet probabiliter
quidam P. Iesuita meus Amicus; reuera
sistendo in verbis materialibus bene
concludit, sed quoniam non legis ver-
ba, sed mens legislatoris attendenda
est, quæ & ex praxi, atque obseruantia
colligitur.

Resp. Superior non satisfacit per illã 28
commonitionem, vt ita dicam in actu
signato, sed cum effectu debet commo-
nere, itaut subditi per illam instruantur,
& edoceantur, ergo per lectionem for-
malem. Confirmatur id, Tum quia
praxis, & consuetudo, quæ est optima
legum interpres, satis dat intelligere,
per introductam lectionem, hoc idem
importare verbum illud *Commonere.* Tũ
quia, in decreto superius allato *sub n.* 12.
fit mentio de publicatione harum Bul-
larum, quæ non nisi fieri contingit per
publicam lectionem. Tum quia, finis
Summi Pontificis per hanc commoni-
tionem est, vt religiosi deueniant in co-
gnitionem huiusmodi constitutionem
ministerio sui superioris, per illam sim-
plicẽ commonitionẽ venire nõ possunt,
ergo per illã cõmonitionẽ Papa intelligit
formalem lectionem. Demum in hoc
Decreto compediose registratur substã-
tia singularum constitutionem huius
materiæ ad effectum, vt scientificè, &
doctrinaliter subditi commoneantur,
quod fieri non potest sine formali le-
ctione huius Decreti, ergo commonitio
consistit in lectione.

Quæres 12. An impedientes ne le-
gantur huiusmodi decreta sint suspecti
de hæresi, & pro fautoribus hæreticorũ
sint habendi?

Resp. Sic, quia impedientes illorum 29
lectionem duo efficiunt fauore hæresis,
vnum est, quia fideles remanent imme-
mores eorum, quæ spectant ad tuendã
fidem. alterum facit pro hæreticis, vt li-
berius suos errores seminare valeant,
dum sciant pœnis Bullarum huiusmodi
puniri non posse, cum illæ publicatæ,
neque receptę fuerint in illorum senten-
tia. Confirmatur, quia quis non solum
dicitur fautor hæreticorum committen-
do aliquid fauore hæretici, sed etiam
omittendo aliquid, quo fidei præiudi-
catur,

catur, & hæretico fauor præſtatur, vt in caſu præſenti omittendo publicationē Bullarum Sanctæ Inquiſitionis. Vide Carenam *par.2. tit.4.* §.1. per totum, & quæ dico *cap.12. num.* 35. *&* 36.

Quæres 13. Quid contineant Bullæ Gregorij, & Vrbani felicis recordat. circa viue vocis oracula? Quid illud ſit docui *reſolut.* 31. vbi has duas Bullas cum ſuis dubitationibus reſolui. Vide ibi, ne idem bis repetam. Summus autem Pontifex dictas Bullas Oraculorum reuocatorias repoſuit inter Bullas ſpectātes ad Sanctum Officiū, vt omnes Chriſti fideles, præſertim Regulares, quibus olim familiaria erant, ſcirent, ſe illis amplius vti non poſſe, maximè, quæ concernunt tribunal Sanctæ Inquiſitionis.

Quare audiendi non ſunt, qui poſtea ſcripſerunt de huiuſmodi Oraculis, ac ſi adhuc vigerēt, cuiuſmodi ſunt *Compend. Rodr. reſol.* 117. Portellus *ver. Viua vocis oracula*, nihil dicentes de huiuſmodi reuocationibus. Idem Portellus *tom.1. Reſponſ. par.3. caſu vltimo* aſſerit Vrbanum VIII. die 19. Aprilis 1624. ea confirmaſſe Societati Ieſu ſine vlla limita, ac proindè prodeſſe cœteris religioſis; qui in calce *tom.2.* melius, & attentius rem inſpiciēs, antea enim cito crediderat, concludit, nouam reualidationem illorum non probari, ac proindè nullatenus aliquam vim habere. Et ita tenendum eſt, maximè in cauſis fidei.

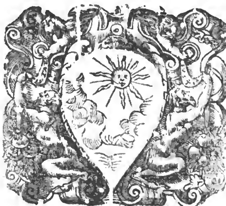

CAPVT

CAP. VIGESIM. IX.

DE OFFENDENTIBVS S. OFFICIVM.

SVMMARIVM.

1 *Bulla* Si de protegendis.
2 *Strictè interpretanda*.
3 *Omnes laicos comprehendit*.
4 Quicumque *latius verbo* Qui,
5 *Imperator, & Reges non comprehenduntur*.
6 *Ecclesiastici omnes*.
7 Regularis *communis etiā monialibus*.
8 *Cardinales non comprehenduntur*.
9 *Quæ personæ, & res protegantur per Bullam*.
10 *quas conditiones requirat in offendentibus*.
11 *In dubio an quis præsumatur offendisse intuitu officij*.
12 *Actiones prohibitæ numerantur*.
13 *Verberare*.
14 *Metus leuis non consideratur à iure*.
15 *Metus grauis qualis*.
16 *Metus verbis, & factis incutitur*.
17 *Deijcere*.
18 *Expugnare*.
19 *Inuadere, & occupare*.
20 *Expilare*.
21 *Diripere*.
22 *Interuertere*.
23 Quilibet *omnes comprehendit, & distribuit*.
24 *Auxilium, fauor, & consilium principaliter prohibetur*.
25 *Conatus item in actu*.
26 *Mandans reus est mandato etiam reuocato*.
27 *Non obuians actu positiuo*.
28 *Ratificans non est reus*.
29 *Probationes claræ dicuntur*.
36 *Euidentia facti, testibus, & coniecturis*.
31 Testem in causis fidei.
32 *Pœna contra reos huius Bullæ*.
33 *Excommunicatio reseruata*.
34 *Suspecti sunt vehementer*.
35 *Torquentur super negatiua, & intentione*.
36 *Pœna extraordinaria*.

CAPVT

CAP. VIGESIM. IX.

DE OFFENDENTIBVS S. OFFICIVM.

SANCTISSIMVS Dominus noster Pius Papa V. maximè affectus in propagatione, & conseruatione Sanctæ Fidei contra hæreticã prauitatem, & eas personas, quæ audent offendere statum, res, & personas Sancti Officij Inquisitionis hæreticæ prauitatis, edidit constitutionem sequentis tenoris.

1 *Si de protegendis cæteris omnibus Ecclesiæ Ministris, quos in fidem, & clientelam nostram à Domino recepimus, cura nobis quotidiana insidet, quanto maiore studio eam nos solitudinem capessere necesse est, vt qui in Sacro Inquisitionis hæreticæ prauitatis officio versantur, sub tutela inuiolata auctoritatis huius Sedis periculorum omnium expertes, quæque munera ad exaltationem fidei Catholicæ exequantur? Cũ igitur eius generis impiorum ius quotidiẽ magis inualescat, qui omnibus malis artibus prædictum officium subuertere, ministrosque functionibus disturbare moliuntur, eo iam nos detrusit necessitas, vt nefariam, & scelestam illorum audaciam acerbiore castigationis verbere reprimamus.* 11

Hac igitur generali constitutione de Fratrum nostrorum consilio sancimus, vt quicumque siuè cuncta ciuitas siuè populus, siuè Dominus, Comes, Marchio, Dux, vel potiore titulo illustris, quemquam ex Inquisitoribus, Aduocatis, Procuratoribus Notarijs, alijsque Ministris prædicti officij, vel Episcoporum id munus in sua diœcesi, aut prouincia obeuntium; seu accusatorem, denuntiatorem, aut testem in causa fidei quomodocumque productum, vel euocatum.

Occiderit, Verberauerit, Deiecerit, seu Perterrefecerit; quiue Ecclesias, Aedes aliasue res, siuè publicas, siuè priuatas officij, seu ministrorum Expugnauerit, Inuaserit, Intende-

tenderit, Expilauerit, aut libros, literas, auctoritates, exemplaria, regesta, protocolla, exempla, scripturas, aliaue instrumenta, siuè publica, siuè priuata vbicumque posita Combusserit, Diripuerit, seu Interuerterit, seu ex incendio, aut direptione, aut alio quocumque modo illa exportauerit, seu qui in conflagratione, expugnatione, aut direptione, etiam inermis, siuè capiendi, siuè comburendi, siuè supprimendi causa fuerit, siuè res, aut personas seruari, defendiue, prohibuerit.

Quique carcerem, aut aliam custodiam, seu publicam, seu priuatam effregerit, vinctum extraxerit, seu emiserit; capiendum prohibuerit; captumue eripuerit, receperit, occuluerit, seu facultatem effugiendi dederit, seu visserit id fieri; qui cœtum, concursumue fecerit; siuè vt aliquid prædictorum fieret homines accommodauerit; siuè aliàs auxilium, consilium, aut fauorem publicè, vel occultè in quolibet prædictorum scienter præstiterit.

Licet nemo occisus, nemo verberatus, nemo extractus, emissus, vel ereptus; nihil expugnatum, nihil effractum, succensum, direptumue: nullum denique damnum re ipsa sit secutum.

Nihilominus sit anathematis præsentis canonis auctoritate ligatus. Idem quoque læsæ maiestatis reus, dominio, dignitate, honore, feudo, aut quocumque alio beneficio temporali, & perpetuo eo ipso priuatus, secularis iudicis arbitrio relinquatur, qui de eo illas ipsas pœnas exigit, quę damnatis primo capite dictę legis per constitutiones legitimas irrogantur. Bonis rebus omnibus Fisci iuribus applicatis, vti etiam est de damnatis hęreticis per sanctiones canonicas constitutum. Eius filij paterna infamia, subiecti; omnis, & cuiuscumque hæreditatis, successionis, donationis, & legati, siuè propinquorum, siuè extraneorum omnino sint expertes. Eisdem præterea portæ pateant dignitatum numquam.

Nemo autem expurgationem habere, aut causam vllam proponere, vel prętendere possit, qui tantum nefas in contemptũ, & odium huius officij admiserit, nisi contrarium per claras probationes docuerit se fecisse.

Quod porrò de prędictis, eorumque filijs statuimus, illud idem de omnibus clericis, & presbyteris secularibus, & quorumuis ordinum etiam exemptorum regularibus, & quacumque etiam Episcopali, & maiori dignitate prędictis, ac etiam priuilegio quomodocumq. suffultis, decernimus exequendum, itaut ipsi beneficijs, & officijs omnibus Ecclesiasticis, pręsentium auctoritate priuati, per iudicem Ecclesiasticum hęreticorũ more degradentur, demum potestati seculari traditi, pœnis prędictis laicorum instar subijciantur.

Pontificum tamen causis nobis, & successoribus nostris reseruatis, vt re quęsita, & nobis renuntiata, contra eos ad depositionem, & alias pœnas prędictas procedamus, vti criminis atrocitas videbitur postulare.

Quicumque autem pro talibus veniam petere, aut aliàs intercedere tentauerint, in easdem illas pœnas, quæ in hęreticorum fautores à sacris constitutionibus inferũtur, ipso facto se nouerint incidisse.

Verum si quis etiam huiusmodi criminũ conscius, vel affinis, siuè religionis studio, siuè pœnitentia ductus rem adhuc incognitam retexit, supplicio liberetur.

Cæterum eam omnium, & quarumcumque absolutionum rationem à prædictis criminibus, nec non habilitationum, & restitutionem etiam ad famam, & honores ita deinceps habendam optamus, vt successores nostri nullas, nisi saltem semestri post cuiusque assumptionẽ ad huius dignitatis fastigium excurso, ac precibus apud supremũ Officium Inquisitionis hic institutum verificatis concedant. Decernentes omnes, & quascumque huius modi absolutiones, habilitationes, & restitutiones, quæ precibus sic non verificatis, de cætero fient, nemini prorsus prodesse, sed nec præsentibus nisi toto ipsarum tenore ad verbum inserto, & gratia ex certa Romani Pontificis scientia facta, & propria manu subsignata, vlla in parte derogari, nec derogatum censeri debere, & si illis ex quacumque causa aliter derogari contigerit, derogationes huiusmodi nullius prorsus fore roboris, & momenti.

Iubemus igitur vniuersos, &c. Datum 1569. Calendis Aprilis, publicatum 2. Maij

2. Maij eiusdem anni.

Pro intelligentia huius Bullæ, & reso-
lutione quæstionum, quæ circa illam
proponi possunt duo sunt præmittenda;
vnum est, illam semper fuisse, & modo
esse in viridi obseruantia quo ad censu-
ram, & pœnas læsæ maiestatis, quando
excessus sunt graues, & magni momẽti,
in alijs pœnæ mitigantur attentis circũ-
stantijs delicti,& personarum tam offen-
2 sarum, quam offendentinm. Alterum
est, hanc Bullam, licet sit in fauorem
Catholicæ fidei,& religionis Christianæ,
quibus aliquid maius excogitari non
potest, nihilominus esse odiosam, & in
materia stricta, consequẽter ex vulgatis
iuribus,& esse presse,proprie,& strictè in-
telligendam, & non esse faciendam in
ea extensionem de persona ad personã,
de delicto ad delictum,quæ in illa non
exprimantur. Est enim hoc commune
apud omnes, quod non fit extensio in
pœnalibus à delicto ad delictum,neque
à persona ad personam ex allegatis su-
pra *cap.23. num. 21.30.47. & 51.* & in
terminis docet Carena *part.2.tit.13.n.5.*

Quæres 1. Quænam personæ secula-
res offendentes comprehendantur sub
hac Bulla contra illas infligẽte excom-
municationem, & pœnas contra reos
3 crimisis læsę maiestatis?

Resp. Comprehenduntur omnes tã
masculini, quam feminini sexus ex illa
dictione *Quicumque* quæ vtrique sexui
communis est, *Rebuff. de pacif. possess.*
4 *num.3.* & si relatiuum *Qui* vti mascul-
num concipit femininũ ex vulgatis iu-
ribus, Barbosa *dict.322. num.3.* à fortio-
ri dictio *Quicumque* quæ est amplior, &
vniuersalior. Non solum autem sub hac
Bulla comprehenduntur personæ pri-
uatæ, sed etiam qualificatę vt sunt co-
mes, Marchio,Dux siue habeat tutelam
solius excellentiæ, siue serenitatis,immo
& si potiore titulo sit illustris. Non so-
lum personæ singulares,sed etiam ciui-
tas, opidum, aut populus, seu collegiũ.
Item Gubernator, Prætor, Iudex, &
quamuis alia persona publica, ex Bo-
nac. *disp. 2. q. 2. p. 13. num. 5.* Carena
part.2. tit.13. num.84.

Quæres 2. An comprehendantur Im-
perator, Reges, Proreges, Archiduces?

Resp. Imperator,nec Reges compre-
henduntur, tum quia non exprimun- 5
tur, habent enim priuilegia, vt non
subijciantur legibus, nisi de illis fiat ex-
pressa mentio. Tum quia sub illis ter-
minis non veniunt, nam ea clausula
Vel potiore titulo illustris, refertur ad ibi
expressos. Comprehenduntur verò per
dictam clausulam Archiduces, Magni-
duces, & Proreges.

Quæres 3. Quęnam Personæ Eccle-
siasticæ offendentes comprehendantur
sub hac Bulla?

Resp. Omnes clerici seculares, Abba-
tes,Episcopi. Archiepiscopi, Patriarchæ, 6
& Primates, licet enim fiat mentio solũ
de Episcopis, tamen prædicti compre-
henduntur sub illa clausula *Et maiori
dignitate præditis*, sub qua etiam veniunt
electores imperatoris Ecclesiastici, sicut
laici electores sub clausula *Vel potiori ti-
tulo illustris*. Religiosi omnes etiam
officiales, & Generales ordinum quo-
rumcumque priuilegiatorum, quamuis
aliàs non continerentur, sic dictante
Bulla Vrbani VIII. iuxta quod dictum
per nos fuit *cap.27.q.3.6.& 7.* Etiam
religiosi militares S. Ioannis Hyerosoli-
mitani. Moniales quoque sub hac Bul-
la comprehenduntur probabilius, quã-
uis æque etiam probabile sit non com-
prehendi, cum sermo in ea sit de cleri-
cis, religiosis, & Episcopis, quibus no-
minibus non veniunt moniales; dicas
nihilominus comprehendi sub dictione, 7
Regularibus communis omnibus religio-
sis vtriusque sexus.

Quæres 4. An comprehendantur sub
offendentibus etiam Cardinales?

Resp. Negatiuè, quia non nominan- 8
tur neque formaliter, neque virtualiter
continentur sub illis verbis: *Et maiori
dignitate præditis* quæ referuntur ad Ar-
chiepiscopos, &c. de quibus præceden-
ti quæstione. Habent enim priuilegia,
quibus non comprehenduntur, nisi de
illis fiat indiuidua mentio propriæ eorũ
dignitatis. Confirmatur, quia nõn est
congruum, vt Cardinales, quæ sunt par-
tes

res corporis politici Papæ, & quasi collegislatores comprehendantur sub lege, cui consiliarij fuerunt.

Quæres 5. Quænam personæ, seu res offensæ protegantur sub hac Bulla?

9 *Resp*. Personæ, quæ nominantur in hac Bulla sunt sequentes, 1. Inquisitores, 2. Aduocati, 3. Procuratores, 4. Notarij, 5. Ministri alij S. Officij, sub qua clausula veniunt Consultores, Familiarijs Vicarij, Custodes carcerum. 6. Episcopi in sua diœcesi. 7. Accusatores. 8. Denuntiatores. 9. Testes in causis fidei. Qui offendunt vnam, vel plures ex dictis personis, quæ pro S. Officio laborant incurrunt excommunicationẽ, & pœnas criminis læsç maiestatis.

Resp. verò, quæ possunt offendi sunt Ecclesiæ, ædes, & aliæ res siue priuatæ, siue publicæ S. Officij, aut ministrorum eius, vti sunt libri, literæ, auctoritates exemplaria, regesta, protocolla, exempla, scripturæ, & alia instrumenta publica, seu priuata.

Quæres 6. Quæ conditiones requirantur ex parte offendentium, & offensorum, vt pœnæ huius Bullæ incurrantur.

10 *Resp*. Ex parte offendentis necessarium est, vt offendat in odium, & contemptum sancti Officij, hoc est, intuitu sancti officij, non ex odio priuato alia ex causa concepto. Ex parte offensi requiritur, quod actu sit minister sancti Officij, aut saltem si amplius non est officialis, quod offensus fuerit ex aliqua causa eiusdem officij.

Prima pars, quod offensa oriatur ex causa sancti Officij, probatur. Tum quia id expressè dicitur in Bulla illis verbis. ***Qui tantum nefas in contemptum, & odium huius officij admiserit***. Tum quia, hoc idem specificatur de Episcopis ibi: *Id munus in sua diœcesi*. & de testibus ibidem. ***Aut testem in causa fidei***. Tum quia, Papa per suam Bullam intẽdit protegere officium sanctæ fidei, & respectu illius personam eius ministrum: sed persona offensa non spectatur vt minister sancti Officij, quando offensio aliunde causata fuit, quam intuitu seruitij præstiti sancto officio. Quare offendẽs ministrum sancti Officij ex priuato odio, & ex alia causa huius Bullæ reus non est. Ita Carena *part.2. tit.13. num.23*.

Secunda pars, quod offensus debeat esse minister actu, probatur. Tum quia, verba formaliter accipienda sunt, & non per accidens, vt dixit Caiet. *excom. cap.11* ad finem Nau. *consil.23. de sent. excom. num.9*, Megal. *part.3. lib.3. cap.1. n.26*. Tum quia, qualitas adiecta verbo intelligitur iuxta tempus verbi, *l. in delictis*, *§. Si detracta, ff. de noxal*. Barb. *axiom. 196. num.6*. Tum ex dictis mox de Episcopo, & teste, qui in Bulla spectantur vt actu tales, & in officio. Ita Carena *part.2. tit.13. num.16*. concludens, eum, qui iam fuit ministrum, & non amplius est, non gaudere priuilegio huius Bullæ.

Tertia pars, quod Minister gaudeat hac protectione, quando functo officio, offenditur intuitu officij, probatur. Tum quia, hæc offensa est in odium sancti officij, cum ex beneficio pręstito illi offendens moueatur ad offensam, ergo offenditur illa persona sub ratione ministerij: Tum quia, protectio sẽper respicit personã, quãuis aliquando dirigatur ad rẽ ipsius personæ: offensa autẽ hæc iniuriosa fuit officio, ergo corrigenda est fauore vtriusque per huiusmodi Bullam.

Quæres 7. Pro quo præsumendum est, quando dubitatur, an offensa illata fuerit contemplatione, & intuitu sancti Officij, an ex odio priuato, & alio interesse?

Resp. Quando offendens, vel ei consãguineus, seu affinis fuit in sancto officio querelatus, vel punitus ex causa offensi, tunc offensa præsumitur facta intuitu sancti Officij. Non verò quando nihil horum præcessit, quia in hoc casu nulla ratio suadet huiusmodi præsumptionem, sicut in primo casu, & taliter præsumptus deliquisse in odium sancti officij non potest se tueri nisi per claras probationes. Vide Carenã *par.2. tit.13. num.25*. qui *num.28*. subdit Inquisitorem prætẽdentem punire offendentem Ministrum sancti Officij in eius odium, teneri probare in secundo casu 11

hanc qualitatem secundum doctrinam Abbatis, Butr. Felin. & aliorum *in cap. Si clericus. de foro compet.* sufficeret autē probare per coniecturas ex Farin. *de crim. læsæ maiest. q.* 112. *num.* 154.

Quæres 8. Per quasnam actiones offendantur S. Officium, & eius ministri, & officiales?

12 *Resp.* Numerantur viginti quinque actiones, quarū, 1. Est occidere, 2. Verberare, 3. Perterrefacere, 4. Deijcere Inquisitores, Aduocatos, Procuratores, Notarios, & alios ministros tam Inquisitoris, quam Episcopi obeuntis id munus, item accusatorem, denuntiatorem, aut testem, 5. Expugnare, 6. Inuadere, 7. Incendere, 8. Expoliare, 9. Diripere, 10. Interterrere Ecclesias, ædes, aliasue res siue publicas, siue priuatas officij, seu ministrorum, 11. Exportare illa, 12. Prohibere ne personæ, aut res seruari, aut defendi possint, 13. Esse causa comburendi, & capiendi prædicta, 14. Effringere carcerem etiam priuatum, 15. Extrahere carceratum, 16. emittere carceratum, 17. prohibere capiendum, 18. Captum eripere, 19. Recipere, 20. Occulere, 21. Dare facultatem effugiēdi, 22. Iubere fugam, 23. facere cœtum, & concursum, 24. Accommodare homines ad quoduis prædictorum, 25. Demum scienter præstare auxilium consilium, & fauorem publicè, vel occultè in quolibet prædictorum. De singulis pro eorum intelligentia aliquid dicendum est.

Primò, actio occisionis de se nota est, adeo quod alia declaratione non indiget, & est principalis, respectu cuius pœnæ locum habent, & non parcitur vlli, cum pœnæ inflictæ in hac Bulla commensurentur tam graui delicto.

Secundò, verberare quamuis ex pri-
13 mæua significatione importet fuste, seu baculo aliquem percutere secundum Grammaticos, tamen legaliter loquendo verberare dicitur ille, qui non solum instrumēto seiuncto percutit, vulnerat, & mutilat, sed etiam pugnis, manu, pedibus, aut genibus conculcat, vel dentibus lacerat, mordet, is enim omnibus actionibus verberator aliquis modò grauis sit læsio.

Tertiò, perterrefacere significat metum incutere, & quidem grauem, atque cadentem in constantem virum, quia in iure nulla habetur ratio leuis metus, *l. Nec timorem ff. de eo quod me-* 14
tus, Bonif. Clem. 1. *de foro compet. nu.* 3. Sanch. *lib.* 4. *disp.* 17. §. 2. *& lib.* 10. *disp.* 18. *num.* 10. Lupus *part.* 2. *de casib. Bergomi casu* 7. *part.* 2. §. 1. *num.* 2. Vt au- 15
tem metus dicatur cadere in constantem virum quinq. requirit Sanch. *lib.* 4. *disp.* 7. *num.* 10. Primo, quod sit grauis. Secundò, quod probabiliter immineat. Tertiò, quod perterrefaciens sit potens executioni mandare malum, quod cōminatus fuit. Quartò, quod perterrefaciens sit solitus exequi minus, & non iactator, Quintò, demum perterrefactus nō possit facilè occurrere malo. *Procedit* 16
hoc, siue metus verbis, siue factis incutiatur, nam à verbis, vt plurimum ortū habet. Contrarium tenet Carena *part.* 2. *tit.* 13. *num.* 65. asserens Bullam hanc loqui solum de perterrefactione facta factis, non autem solis verbis, probando per ea, quæ tradit Alterius ad *can.* 13. Bullę Cœnæ, dum distinguit, quod perterrefacere est metum factis inferre, cōminari verò est tantum verbis metum incutere; hæc differentia ibi bene quadrat ad euitandam superfluitatem in verbis legis, quę ratio cum hic non sit necessaria, ideo verbum perterrefacere vtrumque significat, immò primo timor incipit à verbis, & quandoque illa sufficiunt ad metum grauem. Idem Carena *num.* 66. dicit perterrefacientem testem effectu non secuto non incurrere pœnas, quia particula *per* importat consumationem facti, & quia hæc actio non exprimitur in ea clausula. *Licet nemo occisus, &c.*

Quartò, deijcere significat ministrū, 17
seu officialem è suo loco, & officio expellere, & deturbare procurando, quod priuatus, sit suo munere, *cap. Clerici* 4. *de excessib. prælat.* ibi: *Et si clerici fuerint deijciantur à clero* facit Cicer dictum in orat. *Nos sępè aduersarios nostros de statu omni*

omni deiecimus. Ita docet Bonac. *disp.2. de censur; in pratic. quaest.2. p.13. num.3.* Procedit non solum si deijciatur ab officio, quod habet à S. Inquisitione, sed etiam à quolibet alio etiam non dependente à S.Officio, deiectio enim non specificat officium, à quo expellitur.

Notandum est, supradictas quatuor actiones locum habet, siue perpetrentur antequam supradicti officiales operentur fauore S. Officij, siue post, quia sub vtroque casu semper sunt officiales formales. Quare occidens, verberans, deijciens, seu perterrefaciens eum, qui vult denuntiare, testificari, inquirere, &c. reus est huius Bullæ, sicut ille, qui post factum dictas actiones perpetrat.

18 Quintò, expugnare Ecclesias, ædes, & res alias tam S. Officij, quam proprias illius ministrorum, & officialium, quod significat per vim capere aliquid ex supradictis rebus.

19 Sextò, inuadere prædicta significat illa occupare, & apprehendere, & licet inuadere referatur ad immobilia, & occupare ad mobilia, tamen vt plurimũ confunduntur Gl. *verb. occupare cap. Generali 13. de elect. in 6.* potest igitur inuasio referri ad Ecclesias, ædes, & agros, expugnare ad mobilia.

Septimò, incendere hoc est, igne res insumere, & comburere, satis notum est vocabulum.

20 Octauò, expilare est spoliare, & depredari aliena diripiendo, vt contingit in exercitu, iuxta illud Cicer.2.*Offic. Expilatio, direptioque sociorum*.

21 Nonò, Diripere significat per vim rapere, seu in diuersas partes rapere. Legunt aliquid dirumpere, hoc est, effringere, & lacerare libros, scripturas, &c.

22 Decimò, interuertere significat auferre cum astutia, & callide surripere, quod plerumque fit, inquit Calepinus hic, cum rem commodatam aut creditam nobis indicamus, doloque ne domino restituatur efficimus.

Vndecimò, exportare illas res ex incendio, aut direptione, vel quouis alio modo, vbicumque sint posita, tollere, & aliò portare.

Duodecimò omnes illi, qui causa sunt, vt res in conflagratione, expugnatione, aut direptione, capiantur, siue comburantur, vel supprimantur, idest, abscondantur ab alij. *Inermis*. idest etiã ille, qui facto non potest defendere, modò possit verbis.

Decimotertiò, omnes illi, qui prohibuerint seruari, aut defendi res, & personas S. Officij.

Decimoquartò, frangens carcerem, seu alium locum datũ pro carcere reo, subintelligitur etiam aperiens clauibus adulterinis, aut surreptis custodi, vel alteri.

Decimoquintò, extrahere carceratũ, siue extractio significet violentiam ex parte officialis, & custodis carceris, seu alterius, aut etiam ex parte vincti, si nollet exire.

Decimosextò, emittere carceratum refertur propriè ad eos, in cuius potestate sunt claues carceris, seu ipse vinctus.

Decimoseptimò, prohibens, quicumque ille sit, capi reum huius tribunalis.

Decimooctauo, eripiens de manibus captoris captum, aut illum recipiens, occultans, seu dans facultatem fugiendi reus est huius Bullæ.

Decimononò, recipiẽs in domo captum ereptum de manibus birruariorum.

Vigesimò, occulere captum ereptum de manibus satellitum significat illum abscondere, ne iterum capiatur.

Vigesimo primò, dare facultatem effugiendi è manibus illorum.

Vigesimo secundò, præcipere fugam iubendo satellitibus, vt captum dimittant.

Vigesimo tertiò, congregare plures homines ad effectum eripiendi captum de manibus birruariorum, idem enim significat vox illa *cœtum cap.1. dist. 15. gl. in cap. Dominus 86. 1. q. 1.* Concursus autem est plurium hominum cursus in vnum conuenientes, vt eripiant captum.

Vige-

Vigesimo quartò, accommodare homines alicui volenti eripere captum.

Vigesimo quintò, demum rei sũt huius Bullæ præstãtes publicè, vel occultè auxilium, consilium, aut fauorem in quolibet prædictorum. Præstantia autẽ duo requirit, præsumptionem, & scientiam, quod agatur contra Sanctum Officium, seu illius ministros, & quod captus sit reus Sancti Officij. Præsumptio autem, & scientia censetur esse, quando carceratus est in carceribus peculiaribus Sancti Officij, aut captus tenetur per speciales satellites eiusdem Officij. Quod si carceratus sit in vinculis curiæ Episcopalis, aut laicalis, vel captus sit in manibus personarum alterius fori, quam Inquisitoris, non censetur prædicta præstare scienter, & temerariè. Præstantia autem hæc locum habet respectu supradictarum viginti quatuor actionum prohibitarum, vt colligitur ex clausula: *In quolibet prædictorũ* terminus enim, *quilibet*, vniuersalis est cõprehendens omnes actiones supranominatas, *ex l. cũ quid, ff. si certum pet.* Menoch. *consil.* 33. *num.* 21. Decius *consil.* 619. *num.* 2. & hoc efficit distributiuè, Natta *consil.* 675. *num.* 27. Parif. *lib.* 2. *consil.* 49. *num.* 3. Surd. *consil.* 549. *num.* 5.

Quæres 9. An hæc præstantia auxilij, consilij, & fauoris hic principaliter prohibeatur, ita quod statim inducat pœnas, licet nulla facta sit verberatio, incendium, ereptio, &c,

24 *Resp.* Affirmatiuè, vt expresè colligitur ex sequentibus verbis. *Licet nemo occisus, nemo verberatus, nemo extractus, &c.* ex auxilio, consilio, aut fauore datis. Ita docet Bonac. *disp.* 2. *q.* 2. *puncto* 13. *num.* 4.

Quæres 10. Qualis debeat esse effectus, seu conatus ex quibus tamquam actibus imperfectis non sequuntur supradictæ actiones prohibitæ?

25 *Resp.* Conatus huiusmodi debet esse aliquis actus exterior, & proximus delicto, neque enim leges puniunt voluntatem male agendi, sed actum exteriorem prauæ voluntatis effectum, quo immediatè attingitur delictum prohibitum. Confirmatur id, quia agitur de re odiosa, ac proindè restringenda.

Quæres 11. An mandans vnam ex dictis actionibus prohibitis, sit reus huius Bullæ?

Resp. Affirmatiuè, ex illis verbis. *Siuè supprimendi causa fuerit.* Item ibi: *Seu iusserit id fieri.* Et procedit, licet mandatum reuocauerit, quia hic principaliter prohibetur mandatum ad supradicta, vt dictum fuit *sub q.* 9. Nec allata à Carena *par.* 2. *tit.* 13. *num.* 59. afferente mandantem non affici excommunicatione, quando reuocauit mandatum aliqua ratione notum mandatario, eo ducto ratione, quod hæc Bulla est tantũ accessoriè contra mandantes. Nàm id falsum est ex citatis clausulis, & alia *sub q.* 9. allata. Nec obstat, quod diximus præcedente quæstione, & obijcit Carena, nimirum hic puniri non quemlibet affectum, & conatum, sed proximum delicto tantum, quia mandatum non est affectus, nec conatus, sed factum ratione sui prohibitum in ea Bulla. 26

Quæres 12. An non obuians supradictis actionibus prohibitis, cum possit, fiat reus Bullæ nostræ?

Resp. Non obuians se habendo mere negatiuè, idest, non influendo physicè neque moraliter huius Bullæ reus non est, quia in ea prohibentur actus merè positiui, vt occidere, verberare, præstare auxilium, &c. Non obuians verò per actum positiuum, e.g. abscondendo arma ministro Ecclesiæ, qui non possit se defendere, incurrit pœnas, quia actione positiua hic prohibita offendit ministrũ. Ita Carena *par.* 2. *tit.* 13. *num.* 35. 27

Quæres 13. An ratum habens aliquã ex prædictis actionibus prohibitis sit reus? Ratificatio est approbatio alicuius gesti per tertium facti meo nomine. De Ratificatione multa dixi *resolut.* 132.

Resp. Non est reus, quia ne verbum quidem de hac actione in Bulla. Et licet in iure Ratiabitio comparetur mandato, non tamen est mandatum, nisi quo ad fictionem iuris, secundum Duardum *lib.* 2. *Bullæ Can.* 9. *q.* 7. *num.* 8. & 9. Confirmatur quia in odiosis loquentibus de man- 28

mandantibus locum non habet ratificatio, Ita Carena *par.2. tit.13. num.42.*

Quæres 14. Quid sint claræ probationes requisitæ in Bulla in eo, qui vult se expurgare non peccasse in Bullam?

29 *Resp.* Ille censetur se expurgare per claras probationes, qui se innocentem probat non solum per euidentiam facti, aut per idoneos testes, quæ sunt duo genera probationum potissima, & cla-
30 rissima secundum Mascard. *de probat. q.* 4. Præłud. *num.* 5. verum etiam per præsumptiones, & coniecturas non solũ iuris, sed etiam hominis, modò non sint leues. Istæ enim probationes per coniecturas iuris, aut hominis tantum sunt verè, & propriè probationes, vt docuerũt de probatione per coniecturas iuris Menoch. *lib.* 1. *Præsumpt. q.* 36. *num.* 10. & alij omnes; atque hominis, Bald. *in Addit. ad Specul. tit. de præsumpt.* §. *Species* Berous *in Rubr. de probat. num.* 42. Merenda *lib.* 5. *de controu. iuris cap.* 39. *n.* 11. Ita interminis Carena *part.* 2. *titul.* 13. *num.* 29.

Quæres 15. An offendens aliquem testem Sancti Officij, sed non in causa hæresis sit reus huius Bullæ? Ratio dubitandi est, quia in textu Bullæ habentur hæc verba. *Aut testem in causa fidei quomodolibet productum, vel euocatum*. Aliquando enim testes deponunt de casibus, quæ non sunt fidei, sed tantum circa suspicionem fidei. Interdum examinantur testes fauore rei, qui probatur nõ esse hæreticum.

31 *Resp.* Hæc clausula, *in causa fidei*, respicit testificationem non solum circa delictum hæresis formalis, sed etiam circa delictum inducens suspicionem hæresis, vel quodcumque aliud spectans ad vnum illorum, ex quo bene dicitur testificari in causa fidei, quia non solum hæresis, sed eiusdem suspicio, & quodcumq. aliud contrarium opponitur Sanctæ fidei, ex quo dicitur tractari causa fidei, Ex Zanardo tradit Carena *par.* 2. *tit.* 13. *num.* 67.

Quæres 16. Quibus pœnis hęc Bulla afficiat offendentes Sanctum Officium?

32 *Resp.* Prima est excommunicatio latę sententiæ. Secunda est incursio pœnarũ criminis læsæ maiestatis. Tertia est confiscatio omnium bonorum. Quarta, filij horum sunt infames sicut eorum patres. Quinta iisdem filij sunt incapaces cuiuscumque hæreditatis, successionis, donationis, aut legati à quocumque sibi factorum. Sexta perpetuo inhabiles ad dignitatem tam patres, quam filij. Huiusmodi autem grauioribus pœnis non puniuntur pro qualibet ex dictis actionibus prohibitis delinquentes, sed tantum, quando læditur Inquisitor, vel quiuis alius minister occiditur. Et in his casibus solent Inquisitores cõsulere supremum tribunal. Vide Dianã *par.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 13. §. *Non desinam*. Supradictæ pœnæ incurruntur etiam per Ecclesiasticos tam Seculares, quam Regulares, qui degradati, si id grauitas, seu enormitas delicti exigerit, traduntur curiæ seculari.

Quæres 17. An excommunicatio sit reseruata? Negant Na. Viuald. Filliuc. & Bonac. *disp.* 2. *q.* 2. *de cens. par.* 13. quia in Bulla ne verbum quidem de reseruatione. Affirmant Sairus, & Scortia, quos sequitur Carena *par.* 2. *tit.* 13. *num.* 103. cum quibus.

Resp. Est reseruata, quod expresse probatur per ea verba. *Cæterum eam omniũ, & quarumcumque absolutionum rationem à prædictis criminibus nec non habilitationum, & restitutionem etiã ad famam, &c.* 33
Quæ & si magis referantur ad cœteras pœnas propter illam dilationem, nihilominus intelligenda sunt quoque respectu excommunicationis, licet non patiatur dilationem absolutionis in excommunicato pœnitente.

Quæres 18. An huius Bullæ violatores sint suspecti de hæresi, & qualiter? Discrepant doctores, alijs negantibus, nonnullis affirmantibus, de quibus Diana *par.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 13. *ad finem*.

Resp. Sunt suspecti vehementer, quia isti *ex cap. Vt inquisitionis* 18. *de hæret. in* 6. extremis verbis, excommunicati persistentes in ea per annum velut hæretici condemnantur non tam ob pertinaciam in excommunicatione, quam 34

propter

propter offensam Sancti Officij, ergò censentur vehementer suspecti de hæresi, non enim præsumptio violenta immediatè oritur ex leui, licet ab ea incipere possit, sed ad vehementi. Ita Eimer. *par.2. Direct. q.56.* Notat Pegna ibidem, & ex eo Farin. *q.*182. *num.* 70. pro qualitate huius suspicionis considerandas esse circumstantias personæ offendentis, quo fine, in odium ne Sancti Officij, an amore consanguineorum, & odio speciali in personam offensam ex alio motiuo, quam quod est minister, vel officialis Sanctæ Inquisitionis. Iuxta ergo qualitatem suspicionis cogatur abiurare.

Quæres 19. Quomodo violatores huius Bullæ torqueantur?

35 *Resp.* Si negent, se quemquam offendisse contra Bullam, delicto semiplene probato, torquenti sunt pro veritate eruenda, vt fit in alijs criminibus. Tormentis quoque subijciendi sunt super intentione quando suspecti sunt, interrogando eos, quid sentiant de Sancto Officio, & eius ministris, atque rebus, liceat ne perturbare illud, & offendere, &c.

Quæres 20. Quibus pœnis extraordinarijs puniri possint offendentes in causis Sancti Officij?

36 *Resp.* Sequentibus pœnis, nimirum pecuniarijs, carceris, triremium, exilio, & alijs similibus iuxta grauitatem delicti, & conditionem personæ.

Quæres 21. An lacerare, remouere, aut deturpare, seu comburere Edictum S.Inquisitionis affixum in locis solitis sit casus comprehensus sub hac Bulla?

Resp. Negatiuè, quia in Bulla fit men- 37
tio de interuertentibus, diripientibus, seu comburentibus res, quæ actu sunt sub potestate Inquisitoris; folia autem Edicti affixa non amplius sunt sub manibus Inquisitoris. Quare neque illa lacerantes sunt rei huius Bullæ, ideo contra istos Inquisitor comminatur excommunicationem.

Quæres 22. An iniurians officialem dicendo illi, v.g. Spione, vel quid simile sit reus Bullæ?

Resp. Negatiuè, quia actiones in ea 38
prohibitæ de quibus *sub n.*52. habēt pro obiecto res corporales, & materiales, nō opus linguæ. Confirmatur, quia in Bulla nulla fit mētio de iniurijs, ergo Bulla cū sit odiosa, extendenda non est ad nō expressa, Nihilominus Inquisitor procedere potest, immo, & debet contra huiusmodi iniuriantes illos seuere puniendo, vt exenplo similium punitorum cęteri animentur ad propalandos hæreticos, vel alios de hæresi suspectos.

CAPVT

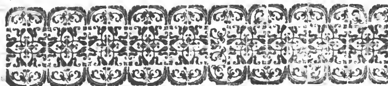

CAP. TRIGESIMVM. DE EDICTIS INQVISITORVM.

SVMMARIVM.

1 *Edictum quid sit?*
2 *Edictum supremi tribunalis non est perpetuum.*
3 *Edictum Inquisitoris Parmæ.*
4 *Edicta sunt perpetua.*
5 *Edictum idem est quod statutum.*
6 *Spatium duodecim dierum quomodo cõputandum.*
7 *Apponitur ad solicitandum, non terminandum.*
8 *Hæresis numquam præscribitur.*
9 *Vtique alia delicta.*
10 *Emendatus post quinquennium quis præsumitur.*
11 Maximè *idest, tantum.*
12 *Quinam denuntiare teneantur.*
13 *Imperator, Reges, & Cardinales non tenentur.*
14 *Aduenæ non subduntur.*
15 *Superstitiones sine abusu sacrorum non denuntiantur.*
16 *Denũtians Vicario Generali satisfacit.*
17 *Excommunicatio afficit tantum non denuntiantes.*
18 *Regulares tenentur publicare Edicta.*
19 *Absoluit nemo ab ea excommunicatione.*
20 *Neque superios suos religiosos.*
21 *Quid sit tempus gratiæ.*
22 Infra *quid importet?*
23 *Sponte comparare quid sit?*
24 *Capaces huius gratiæ.*
25 *Quomodo recipiatur confessio comparentis.*
26 *Sponte comparens extra tempus quomodo tractandus.*
27 *Confessio redigitur in scriptis.*
28 *Præsertim solicitatio.*
29 *Heretici comparentes abiurant, non suspecti.*
30 *Comparens, postea nolens confiteri cogitur.*
31 *Lacerare Edictum, & illud remouere idem.*

CAP. TRIGESIMVM.

DE EDICTIS INQVISITORVM.

1

DICTI nomē significat id, quo aliquid Imperator, vt dixit Cicer. pro Quint. *Quod prætor non fieri, sed ex Edicto suo fieri iubet* & potissimum pro præmonitione eorum, quæ facienda sunt, secundum Plautum in Truc. *Edico prius, ne duplices habeatis linguas.* Vtrūque facit ad rem siuè sumatur pro præcepto, siuè imperio, aut pro præmonitione, qua Inquisitores admonent fideles de obligatione quam habent denuntiandi hæreticos, vel de hæresi suspectos.

Emanauit à Sacra Congregatione Supremi Tribunalis Sanctæ Inquisitionis præceptum de hæreticis, seu de hæresi suspectis Sancto Officio propalandis sub die 3. Ianuarij 1623. tenoris sequētis.

Vniuersis, & singulis Christifidelibus, tā Ecclesiasticis, quam secularibus vtriusque sexus, cuiusuis gradus, ordinis, conditionis, & præminentiæ existentibus, & quacumq. dignitate, & auctoritate etiam maxima fulgentibus, harum serie, & tenore auctoritate nostra, & huiusmodi nostri Officij, qua fungimur in hac parte, præcipimus, & mandamus, quatenus infra duodecim dies, proximè computandos, quorum primos quatuor pro primo, & reliquos quatuor immediatos pro secundo, & vltimos quatuor pro tertio termino, & peremptorio, ac trina monitione canonica assignamus, omnes, & singulos hæreticos, seu de hæresi quomodolibet suspectos, de quibus notitiam habuerint; debeant nobis, vel Reuerendo Commissario nostro, quo ad habitantes in Vrbe, quo vero ad alios extra Vrbem, & vbiuis locorum degentes, Inquisitoribus, vel locorum Ordinarijs, vel eorum Vicarijs Generalibus sub 2

excom-

excommunicationis maioris latæ sententiæ pœna, quã in contrarium facientes ipso facto incurrant, iudicialiter propalare, cuius excommunicationis maioris absolutionem S.D.N. Papæ, & nobis reseruamus, certificantes huiusmodi conscientiæ suæ immemores, ac dictam excommunicationis pœnam contemnentes, quod contra ipsos tamquam contra hæreticorum fautores, aliàs prout melius visum, & iudicatum fuerit procedetur, ideo &c. Datum in nostra, & Officij Sanctæ Romanæ Vniuersalis Inquisitionis Congregatione die 3. Ianuarij 1623.

Peirinus *tom. 2. ad constit. 9. Pauli V. num.* 27. vbi hoc præceptum extendit, & ex ipso Trimar. *disp: 4. de solicitat. n.* 23. docent hanc dispositionem licet expressam sub nomine præcepti esse perpetuã. Tum quia, præceptum, & statutum, seu Decretum in iure pro eodem accipiuntur, sed Decretum perpetuo durat, ergo & præceptum. Tum quia, nullum apparet signum cur nõ debeat dici perpetuum. Tum quia, vbique locorum omnes obligat. Sed hæc non obstant. Puto esse præceptum transitorium vrgenti occasione tunc illis Patribus nota promulgatum tamquam quoddam monitorium, cui censetur satisfactum pro eo tempore. Nec vrget in contrarium adducta, & quo ad primum argumentum respondeo esse præceptum monitoriale, quod cessauit pro eo tẽpore instar aliorum præceptorum pro negotio occurrente. Ad secundum nullum video signum perpetuitatis neque in modo præcipiendi, nam illa verba. *Auctoritate nostra, & nostri Officij* non arguunt perpetuitatem, sed indifferentia sunt, cum quilibet disponens in agendo sua vtatur auctoritate, & potestate, siuè præcipiat ad tempus, & transitorie, siuè vti legislator perpetuum Decretum, seu legem decernat; neque in pœna ferenda, quæ licet sit reseruata, non ideo habet perpetuitatem, sed designat à quo sit tollenda; neque ex eo quod omnes ligat, id enim indicat amplitudinem iurisditionis præcipientis; ex quibus patet ad tertium, superiorem sub sua sphæra imperij comprehendere omnes subditos; sed omnes Christifideles vbique terrarũ sunt subditi tribunali supremo Sanctæ Inquisitiouis, siuè ergo præcipiatur pluribus, siuè omnibus non inde colligitur perpetuitas præcepti, sed quousque se extendat potestas imperantis. Demũ si hoc præceptum non esset transitoriũ, sed perpetuum sequeretur absurdum, Inquisitores perperam sibi reseruare excommunicationem in suis edictis contra non denuntiantes hæreticos, & de hæresi suspectos. Tum quia, soli Papæ, aut supremo tribunali reseruata est. Tũ quia, non videtur congruum, quod pro eadem re inferior imponat eamdem pœnam, quam apposuit superior pro eodem delicto, vt accideret in casu nostro. Demum in alijs Decretis, & ordinationibus perpetuis concurrit semper Summus Pontifex approbans determinata in Congregationi supremi Tribunalis, vt videre est, in Decretis de Conceptione B. M. V. sine peccato originali sub Paulo V. & Gregorio XV. de cultu, & veneratione eorum hominum, qui cum martyrij fama, aut opinione Sanctitatis, non adhibendis, &c. In hoc autem precepto ne verbum quidem de Sanctissimo Gregorio Papa XV. cuius vltimo anno editum fuit. Sed quidquid sit de hoc vnusquisque secum sequatur sensum. Accedamus ad Edicta Inquisitorum, referendo ad verbum Edictum Parmense sequentis tenoris.

EDITTO GENERALE.

3 PER il S. Officio della Inquisitione di Parma, Borgo S. Donino, cō sue Diocesi, Distretto, Luoghi soggetti, e consueti.

Noi Fra Stefano Boido da Gastellaccio dell'Ordine de' Predicatori, Maestro di Sacra Theologia, Inquisitore Generale delle Città di Parma, Borgo S. Donino con sue Diocesi, e luoghi dalla Santa Sede Apostolica contro l'Heretica prauità specialmente delegato.

Desiderando, come ricerca il carico, di questo Santo Officio à Noi imposto, che la Sacrosanta Fede Catolica, senza la quale è impossibile piacere à Dio, in questa nostra giurisditione da ogni heretical contaggio immacolata, e pura si conserui; con Autorità Apostolica à Noi concessa, in virtù di S. Obedienza, e sotto pena di Scommunica, oltre l'altre pene da Sacri Canoni, Decreti, Constitutioni, e Bolle de Sommi Pontefici imposte; commandiamo à tutte, è ciascheduna persona di nostra Giurisditione di qualunque conditione, stato, grado, ò dignità così Ecclesiastica, come mondana, sia quanto si voglia grande, che fra dodeci giorni prossimi, de' quali i primi quattro assegniamo per il primo, li altri quattro immediati per il secondo, e li vltimi quattro per terzo, & vltimo peremptorio termine, debano al S. Officio di queste Città, ò all'ordinario riuelare, e notificare giuridicamente tutti, e ciascheduno di quelli, de' quali sappiano, ò habino hauuto, ò haueranno notitia.

I. Che siano Heretici, ò sospetti, ò diffamati di heresia, ò credenti, ò fautori, ò recettatori, ò defensori loro, ò habbiano aderito, ò aderiscono à riti de' Giudei, ò Maometani, ò de' Saraceni, ò de' Gentili, ò habbiano Apostatato dalla Santa Fede Christiana; ò in qualunque modo espressamente habbiano inuocato, ò inuochino il demonio, ò habbiano prestato, ò prestino honore, ò habbiano hauuto parte, ò si siano ingeriti, ò s'ingeriscano in qual si sia esperimento di Magia, ò Negromantia, Incantesimi, ò altre simili superstitiose attioni, & massime con abuso di cose sacre. *Vide cap. 8. 9. 16. 17. 18. 19. 20.*

II. Che con sacrilego ardire non essendo Sacerdoti si habbiano vsurpato, ò si vsurpino di celebrare Messa, ò habbino presunto, ò presumino di ministrare il Segramento della Penitenza à i fedeli di Christo. *Vide cap. 22.*

III. Che habbino abusato, ò abusino il Sagramento della Penitenza contro i Decreti, e Constitutioni Apostoliche. *Vide cap. 23. num. 23. & 26.*

IV. Che habbino celebrato, ò celebrino occulti conuenticoli in materia di religione. *Vide cap. 24. & 25.*

V. Che contro Dio, e de' suoi Santi, particolarmente contro la B. V. M. proferiscono Biasteme hereticali. *Vide cap. 26. q. 10. & per totam.*

VI. Che habbiano impedito, ò impediscono l'Officio della Santa Inquisitione; ò habbiano offeso alcun testimonio, denuntiatore, ò Ministro di quello. *Vide cap. 29.*

VII. Che habbiano hauuto, ò habbino libri, ò scritti, che contenghino heresie, ò libri d'heretici, che trattino di Religione, senz'autorità della Santa Sede Apostolica; ò che habbiano letto, ò tenuti, ò stampati, ò fatti stampare, ò difesi, ò li leggano, ò tengano, stampano, fanno stāpare, ò diffendano sotto qualsiuoglia pretesto, ò colore: ouero libri di Negromantia, Magia, ò continenti Incantationi, Sortilegij, e simili superstitioni, massime con abuso di cose sacre. *Vide cap. 24. 25.*

VIII. Dichiarādo per la detta espressione di casi da Noi specificati, da riuelarsi come sopra, di non escludere li altri

casi

casi spettanti al Santo Officio, che per altro ne' Sacri Canoni, Decreti, Constitutioni Apostoliche, e Bolle de' Sommi Pontefici sono compresi.

IX. Auertẽdo, che à questi nostri precetti non sodisfaranno, ne s'intenderanno sodisfare quelli, che con Bollettini, ò lettere senza nome, e cognome delli Autori, ò in altra maniera incerti, delli quali niun conto si tiene nel Sant'Officio, pretẽdessero riuelare li delinquenti, *Vide cap. 23. num. 88.*

X. E dalla detta Scommunica, e pene nelle quali i dissobedienti incorreranno, non possa alcuno esser'assoluto, se nõ da Noi, ò dal Supremo Tribunale del Sant' Officio di Roma, ne sarà assoluto se prima giuridicamente riuelãdo i detti heretici, come di sopra, ò sospetti d'heresia, non haurà sodisfatto.

XI. E quelli, i quali sãno, ò hãno hauuto, ò hanno notitia di qualsiuoglia caso spettante al S. Officio, e massime d'heresia, sono tenuti come di sopra sotto l'istesse pene, e censure à denuntiarli, ne sono scusati de qualsiuoglia conditione, ò longhezza di tempo; onde s'ingannano quelli, che pensano, per esser trascorsi dieci, quindeci, ò vent'anni, nõ esser più obligati à denuntiare i casi al S. Officio, il che però s'intende di quelli, che non hanno mai sodisfatto, e denontiato.

XII. E però auuisiamo, e nel Signore ammoniamo tutti i fedeli à Noi soggetti, che hauendo cognitione di qualsiuoglia caso spettante al S. Officio per zelo dell'honor diuino, per diffesa della Santa Fede, e per l'estirpatione dell'heresie, delle quali nõ vi è cosa peggiore, per l'obligo delle censure, & scommuniche, come di sopra, voglino caritatiuamente denõciarli, sprezzando i falsi abusi, che in ciò il Demonio per sdegno, & ira hà posti nel mondo, volendo in questa maniera disturbare così pio, e S. Officio, i quali sono il temere esser chiamati accusatori, spie, e simili, il non voler essere per questi atti stimati infami, indegni della conuersatione honorata del mondo; imperciòche chi bene considera, ritrouarà, che officio tale, nel quale si diffende l'honor diuino, la Santa Fede, merita non titoli, e nomi sodetti, ma piu tosto epitetti di Caualiero di Christo, diffensore della Santa Fede, e zelante dell'honor di Dio, oltre che saranno tenuti secretissimi.

XIII. Raccordando à tutti li Reuerendi Confessori, che con diligenza cerchino, & inuestighino da' suoi penitenti, se sanno alcune delle sudette cose, auuisandoli, che non denuntiandole à Noi, ò à nostri Vicarij, come impenitenti non li possono assoluere.

COMMANDAMENTI.

XIV. Commandiamo, che nissuno sotto le pene douute à fautori respettiuamente ardisca trattare, ragionare, scriuere, ò mandar lettere, polize, bolettini, auuisi, ambasciate, instruzioni, ne far cenni, ne cõ voci, ne con cifoli, ò in qualunque altro modo alli carcerati del S. Officio; ne procurare di saper da essi qualsiuoglia cosa in pregiuditio delle cause del S. Officio.

XV. Commandiamo alli Guardiani delle Porte, Datiari, Doganieri, Corrieri, Librari, Stãpatori, ad osseruare ciascheduno di loro respettiuamente quanto si contiene nel sudetto nostro Editto circa l'introdurre, e mandar fuori à stampare, & vender libri, e parimente alli heredi, & essecutori dell'vltima volontà circa li studij, libri, e librarie lasciate da defonti, conforme alla Regola X. de' libri prohibiti nell'indice.

XVI. Cõmandiamo, che niuno possa vendere, ne far vendere sotto Portici cõ Banchetti, ò cesti à modo di Riuendarolo ò in qualunque altro modo, ne dentro, ne fuori della Città Libri, Histo-

rie,

rie, Figure, Carte, ò qualsiuoglia altra cosa stampata, benche minima, senza nostra licenza, sotto pena della perdita de libri, & altre pene à Noi arbitrarie.

XVII. Alli ciarlatani, & altre persone vagabonde commandiamo sotto pena della perdita delle robbe, & altre à Noi arbitrarie, che non ardiscano vendere, donare, ò prestar libri, scritture, ò carte stampate, ò scritte à mano, ouero figure senza nostra licenza, ò de' nostri Vicarij.

XVIII. Che tutti i libri, che s'introducono dentro le Città, o in altri luoghi della nostra giurisditione, particolarmẽte quelli, che vengono fuori d'Italia, siano portati al Sant'Officio, prima che si sballino.

XIX. Che tutti quelli, che hanno licenza di vendere, ò riuendere libri sopra banchetti in piazza, sotto li portici, ò in altro modo per la Città debbano frà vinti giorni doppo la publicatione di questo nostro Editto, presentarsi auanti di Noi à rinouare licenza; E contrafacendo incorreranno nella perdita de libri, & altre pene.

XX. Et acciòche questi ordini nostri venghino à notitia di tutti, e nessuno possa pretendere ignoranza, commandiamo in virtù dello Spirito Santo, e di S. Obedienza, e sotto pena della sospensione de' suoi Officij à tutti i Reuerendi Rettori delle Chiese delle Città, Terre, Castelli, e luoghi di detta nostra giurisditione, anco per particolar ordine delli Eminentiss. & Reuerendiss. Signori Cardinali Generali Inquisitori, che li debbano publicare trè volte l'anno, cioè in vna Domenica dell'Auuento, ò in vn'altra della Quaresima, e nella festa del Corpus Domini in tempo, che sia in Chiesa maggior concorso, è numero de popoli, & ogn'anno mandarci fede autentica di tal publicatione. Le quali cose commandiamo ancora alli Reuerendi Abbati, Priori, Presidenti de' Conuenti, e case de Religiosi, che respettiuamẽte l'essequiscano con i sudditi loro, e che delle due copie, che li mandaremo di questo nostro Editto, vna debbano far attaccare alla Porta principale delle loro Chiese, in tal modo, che non si possi leuare, se non con violenza, el'altra habbiano à conseruare nelle sagristie loro per memoria di douersi osseruare i predetti ordini.

Et in fede di quanto habbiamo detto, ordinato, auuisato, e commandtao con questo nostro Editto, l'habbiamo sottoscritto di nostra propria mano.

TEMPO DI GRATIA.

XXI. Perche tutti conoschino, che non desideriamo la confusione d'alcuno, ma ben si l'emendatione di qualsiuoglia, per tanto inuitiamo per gratia speciale ogni heretico, ò sospetto di heresia, apostasia, e simili, frà il termine di trenta giorni doppo la notitia di questo nostro Editto ad vna spontanea comparatione, & volontaria manifestatione de' suoi errori, che confessandoli cõ candidezza d'animo, e li cõplici suoi li promettiamo, che riportaranno si copiosa, & abbondante misericordia, che goderanno, & restaranno appagati, d'hauer prestato orecchie à si gratioso, e pretioso Inuito; come all'incontro lasciando di godere tal dono, & indulto, si procederà contro di loro conforme alla giustitia. Dato nel S.Officio di Parma li 23. Luglio 1641.

Ita est F. Stephanus Boidus de Castellatio Magister Inquisitor Parmę, &c.

Non sia rimosso sotto pena di Scõmunica.

Nonnullæ difficultates occurrunt supra huiusmodi Edicta, quæ in sequentibus quæstionibus resoluentur.

Quæres igitur 1. An hoc Edictum vim habeat perpetuæ legis, an verò extinguatur morte edicentis? Videtur simplex præceptum transiens cum ipso Inquisi-

quisitore moriente, aut translato, aut amoto ab officio, cum sit factum hominis cum quo extinguitur. Præterea delegatus vti est Inquisitor non potest cōdere statuta habentia vim legis perpetuæ, quia caret iurisditione ordinaria requisita ad legem, & statuta condenda perpetuo duratura, *ex cap. 2. de constitut. in 6. cap. fin. de off. de legati, c. 2. de maior.* vbi de Episcopo statuente. Quibus tamen non obstantibus.

4 *Resp.* Edicta huiusmodi Inquisitorum denuntiandi hæreticos, seu de hæresi suspectos sunt perpetua, ac si essent constitutiones, & leges à Summo Pontifice latæ. Probatur. Tum quia, causa edicendi nimirum, vt Sancta Fides conseruetur intacta ab hæresibus, est perpetua, ergo & remedium Edicti. Tum quia, huiusmodi Edictum formaliter est collectio Ecclesiasticarum constitutionum, in quibus demandatur huiusmodi denuntiatio contra hæreticos, & suspectos de hæresi; sed istæ sunt perpetuæ, ergo & Edicta Inquisitorum. Tum quia, Edicta, & Constitutiones in re, & perpetuitate non differunt, sed solum in materia, & personis, nam cōstitutio vniuersalis est & supremi legislatoris, Edictum verò est inferioris, & materiæ particularis, vt habent scribentes *in l. de constitut. prin. & C. de edicto diui Andr. tollend.* Nec

5 vis facienda est in verbo Edictum, quod confunditur cum Constitutionibus, & statutis, *arg. cap. Ne aliqui, de haret. in 6.* Ita Siur. *de fide disp. 20. sect. 4. num. 11.* Portel. *ver. Solicitare num. 17.* Bossius *dub.... n. 77.* ex illis Carena *par. 2. tit. 9. num 3.*

Quæres 2. A quo numerandum sit spatium duodecim dierum, à die ne publicati Edicti, an à die scientiæ delicti, ita quod tunc incipiat currere obligatio denuntiandi?

6 *Resp.* Incipit à die scientiæ criminis denuntiandi, id enim clarè colligitur inde, quia denentiandi sunt à nobis non solum illi quorum delictorum cognitionem habemus tempore publicationis, sed etiam illos, quorum notitiam ante, & in futurum contingit haberi; non igitur tempus hoc præcisè incipit à die publicationis nisi respectu illorum, qui cognitionem habent de huiusmodi delictis ante publicationem, sed numerandum præterea est in futurum à die scientiæ. Cōfirmatur hęc ampla numeratio, quia aliter Edictum duraret tantum per duodecim dies, quod quam absurdum sit, omnibus patet. Denuntianda ergo sunt delicta præterita, præsentia, & futura. Neque obstat, quod lex, ad cuius instar spectantur Edicta, futuris det formam negotijs, & non ad præterita trahatur, *cap. 2. & fin. de constit.* quia id locum habet in ijs constitutionibus, & statutis, in quibus expressa mentio non fit de præteritis, vt petet in nostris Edictis, in quibus expressè præcipitur denuntiatio delictorum commissorum ante publicationem, quia potius, quod ad hoc, est quædam rememoratio perpetuæ obligationis denuntiandi similes delinquentes. Primus autem die scientiæ non computatur, vt docuit Trimarch. *disp. 4. num. 5.*

Quæres 3. An terminus duodecim dierum appositus fuerit ad terminandā obligationem denuntiandi, an potius ad illam solicitandam, itaut ea remaneat quousque in effectu fiat denuntiatio.

Resp. Apponitur ad solicitandum exequutionem obligationis, non verò ad extinguendam obligationem. Tum quia obligatio denuntiandi non pendet à tempore præfixo, sed à virtute fidei, quæ omnes obligat ad sui defensionem, & propagationem. Tum quia, in denuntiatione hac duo spectantur, vnum, quo ad rem, nimirum delationem hæretici, alterum tempus, vltra quod si nō denuntiauit obligatus cum posset, incurrit excommunicationem, ratione primi semper manet obligatio denuntiandi, & sic illud spatium non respicit hanc obligationem, ratione secundi spatium illud extinguitur, in quantum amplius non potest prodesse denuntiatori, quin incurrat censuram, itaque tempus quo ad obligationem semper durat, quo ad incurrendam excommunicationem 7

tionem

tionem finitur duodecimo die.

Quæres 4. An hæc obligatio denuntiandi ita perpetua sit, vt temporis præscriptione tolli non possit? Clarus *q.* 51. Farin. in sua praxi *q.* 10. & multi alij docent spatio viginti annorum delicta præscribi, itaut iudex contra huiusmodi delinquentes vlterius procedere non possit, in crimine tamē hæresis hæc opinio locum non habet, ideo.

8 *Resp.* Delictum hæresis numquam præscribitur fauore delinquentis contra iudicem, quod colligitur *ex cap. Sanè* 6. 24. *q.* 2. vbi dicitur, quod hæreticus etiā post mortem excommunicatur, vnde & illius bona confiscantur non obstante morte, vt colligitur *ex cap. fin. de præscript. in* 6. vbi filij hæreticorum, qui Catholici putabantur, pręscribunt bona paterna spatio quadraginta annorum. Vide Sanch. *lib.* 2. *cap.* 22. *num.* 40. Ratio est, quia delictum hæresis semper serpit, & propagatur contra Catholicam fidē, idem ius semper viget procedendi contra hæreticum etiam defunctum, consequenter semper debitum remanet illū denuntiandi, & hic Parmæ res est clara in nostro Edicto expressa *sub num.* 11.

Difficultas remanet super alijs delictis suspicionem hæresis inferentibus, an pręscribi posfint fauore denuntiantium, qui non teneantur, ita quod aliquando cesset obligatio?

9 Communis est opinio in cœteris habere locum præscriptionem quinquennij *ex l.* 2. *C. de apost.* vbi prohibetur, ne vultra quinquennium quæratur de statu vitæ alicuius, ratio potest esse, quia

10 post trienniū qnis præsumitur emēdatus, ex allatis per Mascard. *concl.* 600. *Alciat. reg.* 2. *præsum.* 7. Farin. *in prax. q.* 23. *n.* 26. Sed hæc doctrina nō videtur procedere in nostro Edicto ex illis verbis *sub n.* 11. *E quelli, i quali hanno notitia di qualsiuoglia caso spettante al S. Officio, e massime d'heresia, sono tenuti come di sopra sotto l'istesse pene à denontiarli, ne sono scusati da qualsiuoglia conditione, ò longhezza di tempo, &c.*

Ex quibus apertè habetur in nullo casu siuè hæresis, siuè suspicionis eiusdem ex allatis *sub I. ad VII.* habere posse longitudinem temporis, & præscriptionem. Responderi tamen potest supradicta verba non obstare, quia illa dictio, 11
Maximè, bene interpretari potest taxatiuè, & importare, *tantum*, vt pluries in iure, ad cuius formam explicantur etiā statuta, & edicta, *cap. Cum dilectus* 8. *de consuet.* iuncta Glos. *Nec iuri communi*, glosatur particula, *maximè*, *cap. Cum contingat, de foro compet.* Aduertè tamen, quod si scio hodie, Petrum blasphæmasse hæreticaliter anno præterito, nullam habeo excusationem non denuntiandi prætextu vnius anni. Si verò hodie venio in cognitionem Petrum non Sacerdotē celebrasse quinq. ab hinc annis trāsactis, possum me tueri ea præscriptione.

Quæres 5. Quænam personæ denuntiare teneantur ex vi huius Edicti.

Resp. Omnes subiectæ iurisditioni huius Inquisitoris, siuè masculi, siuè fœminæ post decimum quartum annum, quo tunc plenum rationis vsum habere possunt in hac re magni momenti. Siuè Religiosi, de quibus in præcedenti capite, etiam moniales, siuè clerici, siuè laici cuiuscumque gradus, & conditionis, vt cōstat ex illis verbis. *Di qualunque conditione, stato, grado, ò dignità così Ecclesiastica, come mondana, sia quanto si voglia grande.* Ergo comites, Marchiones, Abbates, Duces, Principes denuntiare tenentur, Deo enim obsequium præstare dicuntur, & quo personæ sunt in altiori gradu dignitatis, & maiestatis, quibus secundum excellentiam videntur quodammodo appropinquari Deo, eo in illis maior est obligatio tuendi honorem Dei, procurando per denuntiationem similes malefactores puniantur. 12

Quæres 6. An Imperator, & Reges subdantur Edicto Inquisitionis? Idem quærere de Cardinalibus.

Resp. Negatiuè, quia habent priuilegia, vt nō subijciantur Bullis Pontificijs, nisi nominatim exprimantur, ergo multo minus subiecti sunt Edictis Inquisitorum, quę sunt statuta inferiora, & vt ita dicam, minus fortia: contra Suar. quem pro se citat Carena *par.* 2. *tit.* 9. *num.* 28. 13

Neque

Neque enim illis adaptatur illa clausula: *Sia quanto si voglia grande*, cum verificari possint in inferioribus illis Principibus magnis.

Quæres 7. An aduenæ, & Viatores teneantur denuntiare vigore huius Edicti? e. g. Regiensis casu hic audit blasphæmum, vel videt laicum celebrantem, an teneatur hunc delinquentem Parmæ denuntiare, an Regij?

14 *Resp.* Viatores, & Aduenæ parum manentes non obligantur huic edicto, quia denuntiare tenentur tantum illi, qui sunt sub iurisditione Inquisitoris, vt patet ex illis verbis. *Commandiamo à tutte, e ciascheduna persona di nostra giurisditione*; Aduenæ autem, & Viatores nō dicuntur esse sub iurisditione superioris illius loci, vbi casu, vel pro aliquo breui tempore reperiuntur, neque eius legibus, seu statutis adstringuuntur, *l. Hæres absens* 19. §. *Proinde ff. de iud.* & qui transit ad aliquem locum, inde breui reuersurus, non dicitur ibi fuisse, *l. Quæsitum* 76. §. *fin. ff. de legat.* 3. bene Sanchez, *lib.* 3. *disp.* 18. *num.* 6. & *lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 38. ergo non ligantur Edicto Inquisitoris. Dixi, *parum manentes*, quia si maiore anni parte manet, vt faciunt Scholares, teneretur, quia in eo casu fit de iurisdictione huius fori. Neque tenetur illum denuntiare proprio Inquisitori, & quia non deliquit Regij, & quia nō est subditus eius Inquisitoris.

Quæres 8. An ex vi Edicti denuntiandæ sint superstitiones factæ sine abusu Sacramentorum, quæ nimirum qualificatæ non sunt? Ratio dubitandi desumitur ex relatis *sub num. I.* ibi. *O altre simili superstitiose attioni, e massime con abuso di cose sacre*. Idem repetitur *sub num. VII.*

15 *Resp.* Non est obligatio, quia non sunt superstitiones qualificatæ per abusum rerum sacrarum ex quo inducatur

16 suspicio hæresis. Vnde ea dictio *Maximè* explicanda est iuxta dicta *sub q.* 4.

Quæres 9. An denuntians Episcopo, seu eius Vicario satisfaciat huic Edicto?

Resp. Affirmatiuè, quia id expresse dicitur ibi: *Debbano al S. Officio, ò all' Ordinario riuelare, &c.* Diana *par.* 1. *tract.* 4. *resolut.* 28. Bossius *de confess. solicit. dub.* 30. *numer.* 37. Carena *part.* 2. *tit.* 9. *num.* 36.

Quæres 10. An transgressor existens illorum capitum, quæ continentur *sub num. XIV. ad XX.* incurrat excommunicationem Edicti?

Resp. Negatiuè, quia ea fulminatur tantum contra non reuelantes, vnde 17 & neque de illa fit mentio in dictis præceptis, quæ non sunt de notificando.

Quæres 11. An regulares teneantur publicare supradicta Edita, & fidem mittere Inquisitori? & an negligentes incurrant aliquas pœnas?

Resp. Affirmatiuè, iuxta dicta *cap.* 27. 18 *q.* 12. & 13. Pœnas autem nullas incurrunt, ea autem pœna suspensionis comminatoria est tantum contra Rectores Ecclesiarum, nam clausula initio posita licet referatur ad sequentia, *cap. Secundo requiris, de appellat.* tamen in odiosis restringitur ad proximè positum, *arg. cap. Cum dilecti* 6. *de donat.* Capicia *in decis. Neapolit.* 108. *num.* 10. *ad* 14. sed pœna suspensionis proximè ponitur ad Rectores, ergo illos tantum comprehendit, & non Regulares.

Quæres 12. An confessarij Regulariū absoluere possint laicos supradicta excommunicatione affectos?

Resp. Nullus regularium confessarius 19 siuè Mendicantium, siuè non Mendicantium, siuè Clericus Theatinus, aut Iesuita ab hac excommunicatione absoluere potest, quia nusquam reperitur hoc priuilegium confessarijs Regularibus concessum, aliud enim est, quod Papa aliquando concesserit Regularibus Confessarijs priuilegium absoluendi à suis, & Episcoporum casibus, & censuris personas extraneas, de quo vide, quæ alias dixi *tom.* 1. *Resolut.* 6. aliud, quod in specie indulserit eisdem, quod absoluant à censuris, quam sibi Inquisitores reseruant, qui peccata sibi reseruare non solent, nam hoc posterius Summi Pontifices numquam fecerunt, ergo oppositū sentientes audiendi non sunt, qui sunt Portellus *ver. Solicitare*, *n.* 24. *Compend.*

resolut. 131. *n.* 16. Trimarchus *disp.* 14. *num.* 50. quorũ rationes reieci *resolut.* 6. *q.* 14. vbi id probaui, fieri non posse loquendo in casu præsenti. Sed numquid saltem absolui potest, qui post longum tempus, ex quo incurrit excommunicationem, denuntiauit? Nec in hoc casu quia per denuntiationem non fuit sublata reseruatio. Nota demum, quod huiusmodi reseruatio intelligitur, siuè excommunicatio sit occulta, siuè denũtiata per Inquisitores, quidquid dicant nonnulli Recentiores falsa asserentes, non esse reseruatam nisi post denuntiationem.

Quæres 13. An superiores Regulares possint absoluere ab ea excommunicatione suos Religiosos, qui non denuntiarunt.

20 *Resp.* Negatiuè, quia in ijs, quæ spectant ad Sanctum Officium Regulares omnes subsunt Inquisitoribus, vt ex Bullis Pauli V. & Vrbani VIII. probaui *sub cap.* 27. *de Regular. subiectis Inquisit.* Neque valet dicere, Bullas illas intelligi pro foro fori, non pro foro conscientiæ, quia loquuntur absolute, ne superiores Regulares se ingerant in causis hæresis, vel eiusdem suspitionis respectu suorum subditorum; & aliter dicendo datur pœnitentibus occasio subterfugiendi obligationem denuntiandi, quod omnes etiam religiosos cuiuscumque ordinis, & Societatis comprehendit. De his dixi *resolut.* 3. *q.* 3.

Quæres 14. Quid sit hoc tempus gratiæ?

21 *Resp.* Est spatium aliquot dierum præfixum, infra quod hæretici, vel de hæresi suspecti ad Tribunal Inquisitoris sponte comparentes, confitendo omnia sua delicta, & complicum spectantia ad S. Officium, consequuntur impunitatem pœnarum ordinariarum, auctoritate Apostolica introductam in fauorem animarum.

Primo dixi: *spatium aliquot dierum præfixum*, quod hic Parmæ est triginta dierum computandorum à die scientiæ huius Edicti exclusiuè, vt dicitur ibi: *Fra il termine di trenta giorni doppo la notitia di questo nostro Editto*. Itaque primus dies notitiæ excluditur à numero, nam facit illud axioma. Dies termini non computatur in termino, *l. Vbi lex, ff. de reg. iur.* alia iura, & doctores plene cumulat Barbosa Var. lit. D. *num.* 26.

Secundò, dixi: *Infra quod*, quia quilibet dies contentus infra illud spatium, licet esset vltimus sufficit ad gratiam consequendam, cum vnus alio non dicatur magis gratiosus, sed pares sint in fauore, cuius continuationem importat verbum infra, ita quod currit de momẽto ad momentum, *Angel. consil.* 404. Bald. *consil.* 246. *lib.* 5. Tuscus *littera D. concl.* 294. *num.* 1. & facit quod habet Gemin. *in consil.* 121. *num.* 3. dicendo, quod si assignatur terminus ad aliquid faciendum infra decem dies, qualibet die illorum decem dierum Poterit ille actus fieri, & postea non. Quare hæreticus quolibet ex triginta diebus prædictis comparere potest coram Inquisitore, ad confitendum suum delictum, & complicum, vt gratiam consequatur. 22

Tertiò, dixi. *Ad tribunal Inquisitoris* ob differentiam quæ reperitur inter tẽpus veniæ, & tempus gratiæ, nam veniæ concessio fit per solam confessionem Sacramentalem, gratiæ verò immunitas extra hoc forum tractatur per confessionem iudicialem coram Inquisitore. Sousa *lib.* 4. *cap.* 1. *num.* 5.

Quartò, dixi: *Sponte comparentes*, ille autẽ dicitur sponte comparere, qui nec preuẽtus, nec vocatus, nec citatus cõparet, spõte enim aliquid dicitur fieri, quãdo illud fit propria auctoritate, sine alterius requisitione Glos. *ver. sponte, c.* 1. 16. *q.* 6. Ita ex Fulcodio, *q.* 2. Carena *par.* 2. *tit.* 18. *num.* 19. *§. Gaudere* Sousa *lib.* 4. *cap.* 8. *à num.* 5. vsque ad finem. 23

Quintò, dixi: *Confitendo omnia sua delicta, & complicum*, & in hoc confessio hæc comparatur Sacramentali, in qua si vnicum omittatur peccatum mortale, quamuis minimum, committitur Sacrilegium, & peccatorum remissio non obtinetur, quia impium est dimidiam sperare veniam, *cap. sunt plures* 42. *de pœnit. dist.* 1. Sicut ergo in Sacramentali

con-

confessus non lucratur veniam, ita neq. in iudiciali coram Inquisitore non consequitur gratiam. Ita *Concil. Biterrense*, *cap.2.* Pegna *part.2. Direct. q.34. com.59.*

Sextò, dixi. *Consequuntur impunitatem*. Est effectus huius gratiæ condonare pœnas, quas de iure hæreticus mereretur, vnde Inquisitores huiusmodi comparentes dimittunt cum pœnis salutaribus, facta in secreto abiuratione hæresis.

Septimò, demum dixi: *Apostolica auctoritate introductam*, quia nullus præter Summum Pontificem pœnas iuris contra delinquentes remittere potest, cum inferior in legem superioris dispensare non possit, *cap. Cum inferior 46. de maior.* Tempus ergo gratiæ originem habet à Sede Apostolica, Carena *par.2. tit.19. num.17.* Sousa *lib.4. cap.4.* vbi *n.2.* dicit, hoc fundari in iure *cap. Ad abolendam*, *§. Præsenti de hæret. l. Manichæos*, *§. Præterea*, *C. de hæret.* vbi sponte venientes, & proprios errores detestantes humaniter recipiuntur cum venia.

Quæres 15. Quinam sint capaces huius priuilegij temporis gratiæ?

24 *Resp.* Omnes subditi Inquisitori concedenti gratiam sunt capaces huius tẽporis, modo sponte infra tempus determinatum compareant, & perfectè confiteantur sua delicta, & complices reuelent, modo non sint relapsi.

Primum de spontanea comparentia explicatur, ille enim dicitur spontè comparere, qui non est quærelatus in Sancto Officio, iuxta dicta *sub §. Quarto*, qui enim coactus comparet, nõ dicitur spõte venire ad Sanctũ Officium, ac proinde cum non dicatur verè conuersus, nõ meretur gratiam, quæ solis ex corde accedentibus conceditur. Eimeric. *par.3. Direct. num. 56.* ibi Pegna *Comment. 12.* Farinac. *q. 193. num.27.*

Secundum de tempore præfixo constat *ex §. Primo, & Secundo*; quo transacto, non amplius vti potest hoc beneficio, sed more aliorum sponte comparentium tractatur ab Inquisitoribus.

Tertium, de perfecta, & completa confessione suorum delictorum contra Sanctam fidem, & reuelatione complicum constat ex dictis *sub §. Quinto*.

Quartum, de Relapsis non gaudentibus priuilegio probatur, quia relapsus est indignus venia, *cap. Super eo, 4. de hæret. in 6.* & facit illud, *cap. Priuilegium 11. q. 3.* nimirum ille meretur perdere priuilegium, qui illo abutitur. Pegna *de temp. grat. cap. 10.* Carena alijs citatis *par.2. tit. 18. n.13.* dicit Relapsos sponte comparentes esse admittendos mituis cum illis agendo.

Quæres 16. Quomodo agat Inquisitor in recipienda confessione comparẽtis spontè tempore gratiæ?

Resp. Inquisitor attenta qualitate personæ per se solum oretenus potest recipere iudicialem cõfessionem spontè comparentis, & aperientis illi propria crimina contra Sanctam Fidem. Aduertat tamen quod si delictum factum sit coram alijs aut sit de genere eorum, quę fiunt cum complice, necessarium est, quod saltem ipse solus registret huiusmodi compatitionem spontaneam, vt si quando ab aliquibus denuntiatus fuerit, sciat quid agendum sit cum huiusmodi. Si enim ex denuntiatore, seu testibus appareat defecisse in spontanea confessione, puniendus est, ac si non comparuisset, iuxta dicta *sub. q.14. §. Quinto.* Si verò nihil de nouo emergit, sed denuntiatio concurrit cum spontanea confessione non est vlterius procedendum. Quæ procedunt non tam respectu sui, quam alterius Inquisitoris succedentis, qui impunitatem à suo prædecessore cõcessam conseruare possit. 25

Quæres 17. Quid agendum cum cõparentibus spontè extra tempus gratiæ?

Resp. Sponte comparens, qualis dicitur ille, qui nõ quærelatus comparet coram Inquisitore plenam dicendo veritatem tam de se, quam de alijs humiliter veniam petendo, impunitatem meretur tam de iure, quam de stilo Prætorij inquit Bariola *in suis Aphor.* cũ Simanch. Enchir. *tit. 51. de absolut. Locato ver. Absolutio*, Farin. *q.193. num.103.* Impunitas autem in eo consistit, vt non plectãtur pęnis ordinarijs, licet essent hęretici, 26

 sed

ſed pœnitentijs ſalutaribus afficiuntur, aliquando etiam pecuniaria, ex Pegna Carena *par. 2. tit. 18. num. 8.* abiurant autem de formali, ſi ſunt hæretici, in ſecreto tamen.

27 Debet autem Inquiſitor iudicialiter coram ſe Notario vocato recipere confeſsionem ſponte comparentis, Eimer. Pegna, & cũ illis Bariola ad *pa. 3. Cõment. 12. fine*, idẽ Bariola alijs citatis *in aphor. ver. Inquiſitores*, Excipitur caſus, in quo delictum comparentis eſt omnino occultum, itaut ab aliquo deduci non poſſit coram hoc tribunali, quod contingit in delictis, quæ perpetrantur ſine ſocio, & nullis videntibus, vel audientibus, qui ſcite poſsint tale delictum. Inquiſitor in huiuſmodi caſu non debet, nec poteſt adhibere Notarium, ſed per ſeipſum oretenus debet ſine ſcriptis recipere confeſsionem delinquentis, & cum ſalutaribus pœnitentijs illum dimittere, quia in hoc caſu nullę militant rationes, de quibus hic, & præcedenti quæſtione, quibuſque moueri poſsit Inquiſitor ad recipiendum in ſcriptis delictum omnino occultum. Hinc fit, quod confeſſarij ſolicitantis ſponte comparentis confeſsio

28 iudicialiter coram Notario recipienda eſt, quia inter alia crimina hoc maximè probabile, cum pœnitens ſolicitata abſolui nequeat, niſi denuntiet confeſſariũ ſolicitantem, ex quo etiam conſtat, cum præſumatur per Inquiſitorem, & ſecundum veritatem, confeſſarium ſolicitantem non ſponte præcisè, ſed potius ex metu denuntiationis faciendæ per perſonam ſolicitatam cõparuiſſe, illius confeſsionem non eſſe pure ſpontaneam, ideo Inquiſitorem cum aliquo rigore poſſe cõtra illum procedere, ſed mitius, cum huiuſmodi comparitio debeat potius prodeſſe, quã obeſſe, Vide Farinac. *q. 193. num. 37.* & Carena *par. 2. tit. 18. §. Primus*, vbi multa ad propoſitum noſtrum.

Quæres 18. An ſponte comparentes debeant abiurare de formali ſi ſunt tales hæretici, vel de vehementi, aut leui, ſi ſunt tantum ſuſpecti?

Reſp. Hæretici formales ſine dubio 29 debent abiurare de formali, quia tales ſunt, vnde egent formali expurgatione, & deteſtatione hæreſis. Suſpecti verò nõ videntur cogendi ad abiurationem, quia illis ſponte comparentibus interrogatis ſuper intentione creditur aſſerentibus ſe numquam male ſentiſſe de myſterijs fidei, & de Sacramentis, nec torturantur, ergo neque debent abiurare.

Quæres 19. An comparens, ſed nolẽs confiteri delictum in ſcriptis coram Notario ad id cogendus ſit?

Reſp. Affirmatiuè, quando delictum 30 probari poteſt, iuxta ſuperius dicta, nam Inquiſitor per illam comparitionem acquiſiuit ius interrogandi illum iuridice pro foro externo, conſequenter redigendi in ſcriptis illius confeſsionem.

Quæres 20. An laceratio, ſeu deturpatio Edictis ſit idem, quod remouere illud, ac proindè lacerans illud ſit reus excommunicationis Comminatoriæ, immo, & pœnarum Bullæ, *Si de protegendis*?

Reſp. Non ſolum ſimpliciter remo- 31 uens, ſed etiam lacerans, ſeu deturpans à fortiori ea pœna digni ſunt, quia peior actio eſt lacerare, & deturpare, quam ſimpliciter auferre, præterquamquod lacerans, deturpans, & comburens dicuntur etiam remouere, cum reddatur foliũ inutile, tamquam ſi non eſſet affixum. Non incurrit pœnas Bullæ. *Si de protegendis*, ex probatis *cap. 29. q. 21.*

CAPVT.

CAP. TRIGESIM. I.
DE DENVNTIATIONE HAERETICORVM.

SVMMARIVM.

1 *Correctionis Euangelicæ tres gradus.*
2 *Inquisitores per sua Edicta intendunt punire.*
3 *Denuntiatio fieri potest omissa correctione fraterna.*
4 *Emendatus adhuc denuntiandus.*
5 *Emendatus quis præsumitur post triennium.*
6 *Quinam denuntiandi sint?*
7 *Probare non valens adhuc denuntiat.*
8 *Licet solus sciat sub secreto.*
9 *Pænitens statim facti adhuc denuntiandus.*
10 *Denuntiatus ab vno debet denuntiari ab alijs.*
11 *Denuntiatio hæretici facienda cum proprio damno.*
12 *Excusatur quis respectu suspectorum.*
13 *Filius denuntiat parentes hæreticos, nõ suspectos, & è contra.*
14 *Vxor maritum hæreticum.*
15 *Seipsum nemo tenetur denuntiare.*
16 *Complex in hæresi magistrum denuntiat.*
17 *Turpitudinem suam quis reuelat quãdo est contagiosa.*
18 *Maximè cum reuelatio fit in consequentiam.*
19 *Complex verò in suspicione nũ tenetur.*
20 *Confessarius an absoluat ante denuntiationem.*
21 *Scita, & audita etiam denuntiare tenemur.*
22 *Iudex non præsumitur deficere in suo officio.*
23 *Omittens denuntiare hæreticum est leuiter suspectus de hæresi.*
24 *Omittere verò suspectum, nequaquã.*
25 *Denuntiator ibidem fit testis.*
26 *Testis falsus non excusatur à denuntiatione.*

CAPVT

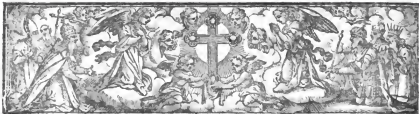

CAP. TRIGESIM. I.

DE DENVNTIANDIS HAERETICIS.

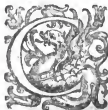

Orrectio nis Fraternæ tres gradus sunt, primo correctio fit soli peccanti; secundò, si non prodest adhibentur vnus, vel duo testes; tertiò, si nõ Prodest denuntiatur Ecclesiæ, idest, superiori. Id totum docuit Christus Matth. cap. 18. num. 15. illis verbis. *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum, si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si autem te non audierit, adhibe adhuc vnũ, vel duos, vt in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum: quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ.* Tres igitur sunt gradus correctionis; circa tertium obseruandum est, quod aliquis peccator dupliciter denunriari potest Ecclesię, seu superiori, vno modo extraiudicialiter, vt cum denuntiatur superiori eo fine, vt tãtum corrigatur paterna obiugatione, & salutari pœnitentia, sine iudiciali strepitu, quia ratione superiores regulares suos subditos, vt plurimum solent corrigere in suis capitulis culparum, & hęc vocatur denuntiatio freterna. altero modo quis denuntiari potest iudicialiter coram superiore iudice, qui vocato Notario in scriptis recipit denuntiationem, per quam non tam emendationem, quam punitionem ex officio intendit superior, vt cœteri timore correpti abstineant à peccatis, iuxta illud 1. *ad Timoth. cap.* 5. *num.* 20. *Peccantem coram omnibus argue, vt & cœteri timorem habeant.* nam pœna vnius est metus multorum, Deuter. *cap.* 17. *num.* 13. *cap. Vt clericorum* 13. *de vita, & honest. cler. cap. fin. de calumn.* & transgressionis vltio fit cęteris interdictio delinquendi, *cap. Quapropter* 46. 2. *q.* 7. Sed accedamus ad quæstiones de denũtiatione iudiciali in foro Sanctæ Inquisitionis, alijs omissis.

Quęres 1. An sacrum Inquisitionis Tribunal per sua Edicta de hæreticis, & suspectis de hæresi intendat non solum emen-

emendationem peccatoris, verum etiam directè illius punitionem? De emendatione nulli est dubium, Inquisitores intendere hæreticorum, & aliorum delinquentium correctionem, & vitæ emendationem, Potissimum quæritur de intentione puniendi.

Resp. Inquisitores per sua Edicta de hæreticis denuntiandis directè, & potissimum intendunt punire, & castigare delinquentes. Probatur. Tum quia, finis principalis Inquisitorum est hæresum extirpatio, conseruatio, & propagatio Catholicæ fidei, vt colligitur ex præmio huiusmodi Edictorum, ex quo causa finalis accipitur, *l. fin. ff. de hæret. instit.* & ex præmiali causa colligitur mens, & intentio disponentis, *l. Item quia §. fin. de pactis, l. Cum hi, de transact.* sed talis finis obtineri non potest sine castigatione, & punitione delinquentium contra Sanctam fidem, nam per pœnam hæretici resipiscunt, & redeunt ad fidē, ad quod facit illum Ierem. *Castigasti, me & eruditus sum cap. 31.* Illud Ouidij *Aeacus in pœnas ingeniosus erit.* ex quo alij quoque timore correpti, fidem quam habent cōstanter retinent, pœnæ enim sunt in exemplum aliorum, *cap. cum quidam 12. cap. Sicut 13. de iureiur. cap. Ea quæ 8. de statu monach.* ergo intendunt directè punitionem. Tum quia, Inquisitorum officiū est iudiciale, & fori externi, quod directè intendit castigationem, habent enim iurisditionem contentiosam, quæ adiunctam habet coactionem, & punitionem, *cap. Pastoralis 28. de off. deleg. l. fin. ff. de offic. eius, cui mand.* Tum quia, si in hoc iudiciali foro directè non intenderetur castigatio, frustratorium esset, quia paternaliter corrigi possunt hæretici à quolibet, immo & debēt, & sic tolleretur necessitas eius tribunalis. Tum quia, denuntiatio iudicialis consisteret in sola emendatione fratris, sicut fraterna, quod falsum est. Tum quia, peccata publica, quæ scilicet sunt in damnum, & perniciem reipublicæ ab omnibus denuntianda sunt eo fine, vt iudex decernat in delinquentem perturbatorem quietis, & pacis reipublicæ ex Glos. in sum. 2. q. 7. Silu. *ver. crimen num. 4.* sed hæresis delictum, & alia crimina, quæ eam fouere possunt, redundant in damnum reipublicæ christianæ, ergo ab Inquisitoribus præcipiuntur ab omnibus denuntiari eo fine, vt possint illorum auctores mulctari.

Quæres 2. An necessario præmittenda sit correctio fraterna denuntiando Sanctæ Inquisitioni? Affirmant quamplures, qui sunt Ledesma, Sousa, Fagundez, Paulus, Portellus, Peirinus, Lezana, Ioannes Crux, quos citat Trimarchus *disp. 12. de solicit. sect. 2.* Sotus, Canus, Silu. Lopez, Zanardus, Toletus, Leazarius, Homobon. Rosella, Angelus, quos citat contra se Diana *par. 1. tract. 4. resol. 2.* Negant alij apud prędictos, qui sunt Siluius, Villalobus, Simanch. Sanstar. Bonac. Suar. Sancius, Azor. Turrianus, Henriq. Paramus, à Cugna, Layman, & & alij plures. Differunt tamen inter se, quia nonnulli volunt præmittendam esse correctionem fraternam respactu omnium delictorum; alij verò id admittunt respectu delictorum suspicionem hæresis inducentium, non verò respectu hæreticorum, qui denuntiādi sunt omissa correctione fraterna; demum aliqui simpliciter negant præmittendam esse correctionem huiusmodi, cum quibus.

Resp. Correctio fraterna necessario non est præmittenda, sed omitti potest respectu cuiuslibet hæretici, aut alterius suspecti de hæresi. Probatur. Tum quia, correctio fraterna in tantum est necessaria, in quantum ex ea sequitur emendatio, hæc enim potissimum intenditur, & finis est, vnde locum non habet in eo, in quo nullus speratur fructus, *cap. 4. dist. 7. de Pœnit.* ex illis verbis. *Si scirem, tibi non prodesse, nō te admonerem, non te terrerem.* Augustini apud Grassium *par. 1. lib. 1. cap. 16. num. 20.* quia nemo tenetur ad opus inutile; sed huiusmodi emendatio æquè bene, immò potiori ratione, & efficaciter obtinetur per denuntiationem immediatè factam Inquisitori, vt experientia constat, ergo nulla est necessitas præmittendi illam. Tum quia, quandocumque aliquis potest duobus modis 3

satisfa-

satisfacere suæ obligationi, æquum est, & prudenter se gerit, si securiorem viam eligat; sed securior est immediata denũtiatio pro obtinenda emendatione, quã præmissio correctionis fraternę, ergo hac omissa amplectenda est denuntiatio. Tum quia, correctio præcisè præmittenda est denuntiationi Euangelicæ, quæ solam emendationem intendit, & non emendati punitionem, vt colligitur ex verbis Euangelij Matth. *cap.* 18. *num.* 17. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.* vbi non punitur, sed admonetur corrigens, vt illum incorrectum habeat pro ethnico, & peccatore, cum quo non sit conuersandũ, nulla facta punitionis mentione. Sed in Edictis Inquisitoris non est sermo de denuntiatione Euangelica, & paterna, sed iudiciali, ergo illi præmittenda non est correctio fraterna. Tum quia, textus Euangelij loquitur de peccatis, quæ non sunt perniciosa reipublicæ, ibi: *Si peccauerit in te* respicit enim damnum priuatum. Tum quia, ille ordo Euangelicus corrigendi fratrem, siuè referatur demũ ad denuntiationem Euangelicam paterne factam superiori, ad solam emendationem, siuè iudici ad punitionem, & vindictam, adhuc nulla est necessitas seruandi illam ordinem gradatim procedendo, cum finis intentus emendationis, ex supradictis, sine illo ordine æque bene, immò melius, obtineri possit, vnde fieri potest immediatè transitus ad iudicem omisis intermedijs; quod cõfirmatur exemplo appellationis, quę ex regulis iuris facienda esset gradatim, nihilominus fieri potest à superiori locali omisso Prouinciali, & Generali immediatè ad pedes sanctissimi, vt probaui *resolut.* 32. *q.* 8. Tum quia, si necessaria est correctio fraterna, ea facienda est ordine præscipto in Euangelio, consequẽter nõ solum facienda est soli deliquenti denuntiando, sed etiam coram duobus, si prima non prosit, quod tamen hactenus nullus dixit, ergo simpliciter omitti potest. Tum quia, si denuntiaturus teneretur prius facere correctionem fraternam perdifficilis redderetur denuntiatio, quia qui præmitteret fraternam correctionem prudenter putare, & timere posset, reum Sancti Officij suspicaturum esse, nullum alium ipsum denuntiasse præter correctorem, ne igitur reddatur negotium hoc difficile, dicendum est non esse necessario præmittendam denuntiationem. Ita docent Pegna, *par.* 2. *comment.* 18. *de blasphemis* Cugna *de confess. solicit. q.* 18. Henriq. *lib.* 6. *cap.* 17. *num.* 4. Paramus *lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 4. Debrius *lib.* 5. *Magi. sect.* 4. *num.* 6. Turrian. *in Select. part.* 1. *disp.* 30. *in cens. propos. centuria* 2. *dub.* 24. quos profe citat Carena *part.* 2. *tit.* 9. §. *in qua re. num.* 18. Diana *part.* 1. *tract.* 4. *resolut.* 2. *& par.* 7. *tract.* 3. *resol.* 63. Trimarchus *disp.* 12. *num.* 23. Vide Mazuchellum *de casib. reseru. Mediol. vbi disp.* 2. *cap.* 16. *diffi.* 6. rem hanc fusè sed clarè pertractat, & quo ad hæresis delictum cum communissima sentẽtia asserit non esse necessario præmittendam correctionem denuntiando, siuè hęreticus sit publicus, siuè occultus omnino denuntiandus omissa correctione, quia hæreticus nõ est frater Euãgelicus licet sit frater secũdum naturã, cum quo non est seruandus ordo Euãgelicus *ex Archid. in c. Si peccauerit* 2 *q.* 1. In alijs delictis suspicionem hæresis inducentibus putat esse præmittendam, quia cœtera peccata nõ sunt ita grauia, nec nociua sicut hæresis, ob cuius magnum periculum illico, & absque vlla præuia correctione denuntiandus est hæreticus. & pro se citat plures Sanchez, Facundez, Clauem, P. Nauarrum, Reginaldum, qui *lib.* 24. *cap.* 3. *sect.* 6 *num.* 52. sic scribit: *Superior non potest præcipere, vt pretermissa correctione fraterna reus occultus denuntietur, neque ei quid tale præcipienti obediendum est.* Si hoc verum est, quomodo stabit statutum sui ordinis, quod quilibet societatis alterius peccatum extra confessionem deferat ad superiorem omissa correctione fraterna. Nonne maius sine vlla hæsitatione est Edictum Inquisitionis, in quo agitur de extirpatione hæresis, & conseruatione fidei, quam hoc statutum Societatis, in quo agitur de conserua-

seruatione Societatis, non necessarium ad statum regularem, in quo aliæ omnes reguntur bene sine illo statuto. An Inquisitores, tales edictum proponere possint, alibi deputandum.

Quæres 3. An hæreticus, seu quiuis alius de hæresi suspectus correctione fraterna emendatus adhuc sit denuntiandus? Negant Sotus *lib. 3. de iust. q. 5. art. 5* Genuens. *cap. 18. num. 6. dub. 4.* dixit, hos non esse denuntiandos, quando certo scitur, esse emendatos. Royas *singul. 3. num. 22.* alios citat Trimarchus *disp. 12. sect. 3. num. 26.* Affirmant melius alij cum Bonac. *par. 3. de onere denunt. nu. 9.* Garena *part. 2. tit. 9. num. 24.* cum quibus.

4 *Resp.* Emēdatus adhuc denuntiādus est, non ex vi præcepti euangelici, quod præcipit, vt dicatur Ecclesiæ hoc est, superiori, quādo nondū est emendatus, sed ex vi Edictorū Inquisitorum, quod probatur. Tū quia, huiusmodi edicta habēt pro fine non solū emendationē, sed etiā & directè punitionem ex probatis sub prima quæstione, ergo denuntiandi sūt, non obstante emendatione, vt suum debitum sortiantur finem. Tum quia, euacuerentur huiusmodi edicta, & forent inutilia, quia fingerent omnes audire correctionem, vt euitarent pœnas, proinde nullus esset denuntiandus. Tū quia, ex opinione contraria tunc cessat obligatio denuntiandi, quando quis præsumitur emendatus; sed quomodo possum ego probabiliter scire à me correctum esse emendatum, non ex eo, quia audiuit me, & confessus est, se male egisse, & nolle amplius tale delictum committere, nam cum cognoscat delictum spectare ad Inquisitorem ex vna parte, & me teneri illum denuntiare ex alia reddor dubius, an ex corde dicat se emendatum, an fingat emendationem, vt ego cessem à denuntiatione; deinde ille præsumitur emendatus, qui post peccatum operatur bene, laudabiliter viuendo, cum possit peccare, secundum Petrum de Anania *in Reg. semel in 6.* duodecim autem dies non sufficiunt ad obseruandam illius laudabilem vitam, & tamen intra id tempus teneor denuntiare, ergo locus non erit emendationem cognoscendi, consequēter vrget tempus ad denuntiandum. Deinde tres annos exigit cōmunis doctorum, quos citat Sancius *disp. 11. n. 51* 5
ad emendationem præsumendum, ergo cum edicta obligent infra spatium duodecim dierum, non potest expectari illud triennium ad præsumendam emendationem, huiusmodi enim expectatio maxima esset negligentia Catholicæ fidei valde perniciosa. Tum quia, iudicium de emendatione hæretici, vel suspecti est magni momenti, consequenter non est officium priuati. Tum quia hæretici formales à nullo possunt absolui ab excommunicatione nisi à Sede Apostolica, aut ab Inquisitoribus denuntiati, ergo si nolunt sponte comparere videntur ex hoc denuntiandi, ne diu detineantur legati ea censura, immo ex hoc nondum dicuntur emendati, ergo denuntiandi sunt. Tum quia, hæreticus formalis debet abiurare hæresim, quam abiurationem indicere, & recipere spectat ad solū iudicem huius tribunalis, cum sit actus fori externi ex alibi probatis ergo cum ex hoc non censeatur integre emendatus, restat, quod sit denuntiandus, vt perfecte emēdetur. Tum quia, Ricardus in *4. distin. 19. art. 3. quæst. 9.* tenet, quod quamuis frater per secretam nostram admonitionem sit emendatus, est nihilominus prælato denuntiandus, quò ipse remedia necessaria adhibeat, & ipsum à recediuo reseruet, si hoc dicit de denūtiatione paterna, à fortiori de iudiciali maximè in hac materia de hæresi, & eius suspicione, quidquid immerito dicat contra illum Mirand. *q. 11. art. 5.* de ordine iudiciario. Hanc responsionem docent Sanctarellus, Sancius, Bonacina, Azor. Suarez, Salonius, Royas, Paramus, quos pro se citat Diana *resolut. 3. de denunt.*

Quæres 4. Quinam sint denuntiandi Inquisitoribus?

Resp. Hæretici tam materiales, quam formales, & suspecti de hæresi, cuiusmodi 6

sunt omnes enumerati in Edicto, de quo capite præcedenti, vti Superstitiosi, Blasphemi hæreticantes, non Sacerdotes ministrantes Sacramentum Pœnitentiæ, aut celebrantes, solicitantes in confessione, &c. Denuntiandi igitur reducuntur ad duo capita, sub primo continentur omnes hæretici tam formales, quam materiales. qui sunt denuntiandi iuxta tenorem Edictorum Inquisitorum & etiam ex Bullis Pontificijs, & iure communi, vt ijs citatis, & doctoribus plene tradit Farinac. *q.* 197. §. 2. à *n.* 35. Sub secundo continentur omnes, suspecti de hæresi, qui sine dubio denuntiandi sunt, secundum omnes, quos pro se citat Carena *par.* 2. *tit.* 9. *num.* 5. quod procedit, non solum quando deliquens est suspectus vehementer, verum etiam solum leuiter talis habetur, quia Edicta Inquisitorũ immediate specificant delicta, quæ denuntianda sunt, nihil esprimendo circa qualitatem suspicionis, siue deinde sit vehemens, siue leuis ad ipsum enim Inquisitorem & doctores spectat considerare qualitatem suspicionis, non autem ad denuntiatores, quibus præcipitur tantum notificatio delictorum, ex quibus inducitur suspicio. Scio Castrensem, Sanctarellum, Genuensem cum alijs apud ipsos docere, non esse obligationem denuntiandi leuiter suspectos, quorum tamen placitũ sequendum non est ob dictam rationẽ, præterquamquod pauci denuntiandi essent, maximè in sententia eorum, qui cum Hispanis tenent, poligamiam, solicitationem & alia delicta huiusmodi nõ inducere vehementem suspicionem, sed tantum leuem, id autem absurdum est, ergo & prædictorum sententia.

Quæres 5. An non valens probare adhuc teneatur denuntiare?

7 *Resp.* Affirmatiuè, quia in hoc tribunali vsus probatissimus obtinuit, ne denuntiator teneatur probare, quamuis de iure aliàs teneretur *ex l. Diuus, l. Ab accusatore ff. ad senatus consul. Turpil.* abrogato per contratiam consuetudinẽ legitimè introductam etiam in alijs iudicijs, ex Saliceto, & Mariano Socino probat Eimer. *part.* 2. *Rubr. de secundo modo proced.* Confirmatur. Tum quia, talis denuntiatio multum vtilis est reipublicæ Catholicæ, ex qua Inquisitor ex officio, & ex vi sui nominis, tenetur inquirere delicta aduersantia sanctæ fidei. Tum quia, cum quilibet teneatur denuntiare, facilè eueniet, vt aperiatur via alijs denuntiatoribus. Est communissima sententia doctorum, quos pro se citant Farinac. *quæst.* 197. *num.* 36. Diana *resolut.* 1. *de denunt. & p.* 7. *tract.* 12. *resol.* 21. contra Fagundez, Reginaldus, & alios paucos. Nec iste denuntiator dicitur peccare contra iustitiam, quia per hoc reus non exponitur periculo infamiæ ex defectu aliquo denuntiatoris, cum benefaciat obediendo Inquisitoris Edicto, peccans enim legis auctoritate non peccat, *Cap. Qui peccat ver.* 23. *q.* 4. Sed sibi imputet, qui enim facit quod non debet recipit quod non oportet.

Quæres 6. An sciens secretissime aliquem hæreticum teneatur denuntiare?

Resp. Affirmatiuè, quia licet secretum naturaliter obliget, nihilominus 8
etiam ius naturale dictat conseruationem vnius fidei, & extirpationem hæresis, ideo cum hoc vti bonum publicũ, & commune toti Christianæ religioni præferendum est illi alteri vti respicienti bonum priuatum vnius personæ. Excipitur secretum Confessionis, nam cõfessarius sciens ex Sacramento hoc aliquem esse hæreticum non tenetur, immo neque potest illum denuntiare, cõtra illud falsum carmen. *Hæresis est crimen, quod nec confessio celat.* Verte sic. *Hæresis est delictum, quod confessio celat.* Scotus in 4. *dist.* 21. *q.* 2. vbi Faber *de Pœnit. disp.* 34. *num.* 72. Prædicta locum habent in hæretico formali, licet secretum pendeat ex consilio petito, in alijs casib. vbi agitur de suspicione secretum ex consilio excusat, prout dixi *cap.* 23. *num.* 95.

Quæret 7. An denuntiandus sit, qui post perpetratum delictum superstitionis, Blaspemiæ, statim pœnitet?

Resp.

9 *Resp.* Affirmatiuè. Tum quia, huiusmodi pœnitentia non tollit obligationē ex parte eius qui denuntiare tenetur, sed ostendit pœnitentem tædere malefacti. Tum quia, neque Sacramentalis pœnitentia tollit huiusmodi obligationes, nā fur post absolutionem adhuc tenetur restituere ablatum, *cap. Ventum est* 18.1. *q.*1. Tum quia, in delictis spectatur voluntas deliberata in factum transiens, nō perseuerantia voluntatis in eo, aut subita illius retractatio per actum voluntatis, ergo parum refert pœnitentia, quo ad hoc. Dixi *cap.*23.*num.*98. Trimarchus *disp.*12.*sect.* 1.

Quæres 8. An denuntiatus ab vno debeat etiam denuntiari ab alijs?

10 *Resp.* Denuntiatus ab vno, ex quo punitus fuit pœna debita delicto, de quo fuit quærelatus, non est amplius de eodem delicto iam perpetrato denuntiandus, quia sicut Deus non iudicat bis idipsum, *cap. Sunt* 42. *dist.* 3. *de Pœnit.* ita neque homo iudex, neque enim debet consurgere duplex tribulatio, Nahum *cap.* 1. *num.* 9. quia afflictio non est addenda afflicto, *cap. Cum percussio* 2.7.*q.*1. *l. Pœna* 9. *ff. ad leg. Pomp. de Parricid.*

Quod si quærelatus nondum fuit sententiatus, sciens illius delictum, tenetur denuntiare, vt iudicium suum possit sortiri effectum.

Si verò condemnatus fuit in pœnam extraordinariam, defectu probationis, & ego id sciam, teneor denuntiare, vt iudicium debitum sortiatur effectum: à fortiori, si ab imputatione absolutus fuit defectu probationis, non enim expedit delicta remaneret impunita. Si sermo sit de solicitatione singulæ personæ solicitatæ necessario semper debent denuntiare, non obstante alterius denuntiatione, quia sicut augentur solicitationes, ita & pœna solicitantium. Si quis fecit sortilegium, vel blasphæmauit coram quatuor aut quinque sufficiunt duo in testes, alij non tenentur, quia reus plene condemnari potest. Quidquid dicant nōnulli apud Trimarchum *disp.*12.*n.*37 Diana *resolut.*26.*de denunt.* eo falso fundamento, quod iam emendatus non est denuntiandus, reiecto *sub q.*3. Vide adducta per doctores adductos à Diana *par.*4. *tract.*7. *resolut.* 35. quæ faciunt in confirmationem prædictorum.

Quæres 9. An sibi timens aliquod dānum ex denūtiatione imminens teneatur denuntiare?

Resp. Non obstante quouis damno probabiliter imminente in vita, honore, & rebus tam proprijs, quam coniunctorum, quilibet tenetur denuntiare hæreticum, licet non dogmatizet. Excusatur verò à denuntiandis de hæresi suspectis, vti blasphæmātibus abutentibus Sacramentis, sortilegis, &c. 11

Primū, quod nullus metus etiā mortis excuset respectu hæretici formalis, probatur. Tum quia, vnusquisque pro republica tenetur vitam ponere, si opus sit, impediendo damna illi imminentia, vt omnes docent; sed inter damna, quæ potissimum obesse possunt reipublicæ Christianæ, est hæresis, quæ vt cancer serpit, ergo ea denuntianda non obstante quouis metu. Tum quia, conseruatio propriæ vitæ quid minus est conseruatione fidei, & eiusdem propagatione, in conseruatione enim vitæ attenditur bonum priuatum, & vtilitas propria, in conseruatione fidei extirpatione hæresum inspicitur bonum commune totius reipublicæ Catholicæ, ergo præponenda est conseruatio fidei vitæ propriæ, est enim regulare, quod bonum proprium & priuatum postponitur bono communi, & publico, ex vulgatis iuribus, nam bonum maius præponitur minori, *cap:* 18. §. *Si verò, de regul.* & priuato præfertur publicum, *cap.*3. *de postulat. prælat.* Tum quia, nullum extat præceptum conseruandi propriam vitam, sed ponere potest pro actibus virtutis, secundum illud Domini. *Maiorem caritatem nemo habet, vt animam suā quis ponat pro amicis suis.* Quod maximè locum habet hic, vt quis profundat suum corpus exponendo se periculo mortis pro tuenda fide contra hæreticos denuntiando illos Inquisitoribus; vtique verò præceptum est naturale, diuinum, & humanum defendendi, & conseruandi fidem denun-

tiatione hæreticorum, ergo hoc simpliciter vrget contra conseruationem propriæ vitæ. Ita docet Bonac. *par.2. de onere denunt.* §.3.*num.6.* vbi citat Farin. Mascardum, Suar. & Azorium. Freitas, & Royas apud Dianam, *resolut.7. de denunt.* Carena *par.2.tit.9. num.34.* §. *An autem* Genuensis *cap.18.num.8.* consensit contra dogmatizātem tantum, cum Sanctarello, Homobono, Trimarch. *disp.13. num.7.* Igitur siue dogmatizet, siue non, denuntiandus est. Confirmātur prædicta, quia hęreticus formalis aut comburitur, aut immuratur perpetuò, ex quo denuntiaturus nullam habet rationabilem causam timendi sibi aliquod notable damnum ex persona hæretici, qui fit impotens ex dictis pœnis.

Nonnulli excusant ab excommunicatione lata in Edictis omittentes denūtiationem hæreticorum ob metum notabilis damni probabiliter imminentis, quia leges, & præcepra humana non obligant cum tanro rigore, neque Inquisitores, præsumuntur constringere in eo casu sub pœna excommunicationis lata. Dicunt igitur quemlibet obligari quidem eriam cum periculo vitæ ad denuntiandum, non ex vi Edicti, sed virtute iuris naturæ, quo vnusquisque tenetur reipublicæ damnis occurrere, & illa impedire. Mihi non probatur hæc speculatio, Tū quia, leges humanæ etiā cum periculo vitæ obligare possunt Caiet. 1. 2. *q.96. art.4.* & aliquando obligant, cum Soto *lib.1. de iust, q.6. art.4.* Suarez *lib.3. de legib. cap.30. nu.4.* Vasq. *disp.161.cap.2.* Tum quia, Edicta Inquisitorum coadiuuant conseruationē præcepri naturalis de occurrēdo, & impediendo hæreses, adiectione pœnarum ergo ea intelligēda sunt secundum obligarionem ipsius legis naturæ, nimirum cum periculo vitæ; neque enim inducta in fauorem operari debent diminutionē. Tum quia, tunc lex humana censetur obligare cum periculo vitæ, quando eius obseruatu magis conducit ad bonum commune totius reipublicæ, maxime religionis statui, quam conseruatio propriæ vitæ, nulli autem dubium est, plus vtile esse denuntiare hæreticum, quam propriam vitam conseruare.

Secundum, quod in periculo mortis aut alterius notabilis mali, cesset obligario denuntiandi suspectos, probatur. Tum quia in alijs delictis non apparet illa pestifera qualitas serpend i, & inficiendi Catholicam religionem, vt contingit in hæresi. Tum quia suspicio hęresis de se hæresis non est, sed Iudices huius fori prudenter suspicantur induci posse ex nōnullis delictis, in quibus virtualiter fouetur, ergo in casu periculi notabilis damni nō est inducenda obligatio tam rigorosa. Tum quia, pœnæ latæ contra hæreticos, nulla mentione facta de suspectis de hæresi, ad hos extendendæ nō sunt, siquidem statutum, seu dispositio loquens de hæreticis, non habet locum in suspectis, ex allegatis per Ricciull. *lib.5.cap.19.num.27.* consequēter rigorosa obligatio denunriandi hæreticos cum periculo vitæ non est extēdenda ad suspectos de hæresi. Ita Sācius *disp.11.num.65.* Fagundez præcepta 2. *lib.4. cap.3. num.31.* alios pro se citat Trimarch. *disp.13.num.4.* Homob. *part.2. de casib. reseru. cap.1. fol.141.* & alij communiter.

Verum quidem est, quod necesse est, vt non solum huiusmodi periculum mēte concipiatur, sed vt rationibus, & coniecturis valde solidis conceprum periculum ostendat, vnde in hoc facto opus est viri prudentis, & rimoratæ conscientiæ consilio. Pono exemplum in ea muliere, quæ solicitara non vult denuntiare timens sibi periculum honoris, aut vitæ, honoris, quidem, quia ex eo, quod consensit in solicitationem, putat, confessarium coram iudice esse copulam manifestaturum; vitæ vero, quia suspicatur confessarium per se, vel per consanguineos, aut amicos, sumpturum esse vindictam de illa, eo quod certo scit aliam personam non potuisse illum denuntiare prærer solicitatam. Si similes rationes admittantur, euanescit obligatio denuntiandi, quia quilibet confessarius solicitās certo credere potest, nullā aliam personā præter solicitatam denun-

nuntiasse, ne ergo euanescat obligatio in hoc casu denuntiandi, dicitur eam rationem esse friuolam, & aliunde periculum accipiendum est, nam scientia personæ denuntiantis ex parte confessarij non sufficit ad concipiendũ probabile periculũ ex parte denuntiantis, sed quod aliàs ille confessarius inquisitus ex hoc damnum intulit denũtiatori, seu testibus. Neque timor, quẽ habet solicitata ex copula sequuta, alicuius est momenti, quia de illo consensu nulla mentio facienda est, præterquã quod mulier nequidquam putauit detrimenti circa suum honorem, quando consensit in solicitationem, & modo in re honestè, & necessaria, cuiusmodi est actus denuntiationis, cogitat de honore amisso, vt excusetur ab obligatione denuntiandi. Nec facit, quod maritus deueniet in cognitionem solicitationis, & eam maletractabit, quia secreto accedat ad Inquisitorem, qui accepta denuntiatione cum omni secretudine illam dimittet, absque eo, quod maritus de te hac cognitionem habeat, præterquam quod nõ est dedecus mariti, quãdo mulier reiecit impudentiam solicitantis ex quo neq; vxor rationabiliter concipere potest indignationem mariti contra se.

Quæres 10. An filius teneatur denuntiare patrem hæreticum, vel suspectum de hæresi? & è contra pater filium?

13 *Resp.* Filius tenetur danũtiare parẽtes hæreticos, licet non dogmatizent, & è contra, quod clare colligit ur Deuteron. c. 13. n. 6. *Si tibi voluerit persuadere frater tuus filius matris tuæ aut filius tuus, vel filia, siue vxor, quæ est in sinu tuo, aut amicus, quẽ diligis vt animã tuã, clã dicẽs. Eamus, & seruiamus d'js alienis, quos ignoras tu, & patres tui cunctarũ in circuitu gentium, quæ iuxta, vel procul sunt, ab initio vsque ad finem terræ, non aquiescas ei, nec audias, neq. pareat ei oculus tuus, vt miserearis, & occultes eum, sed statim interficies, sit primum manus tua super eum, & postea omnis populus mittat manum, lapidibus obrutus necabitur, quia voluit te abstrahere à Domino Deo tuo.* Tanta igitur est obligatio denuntiandi hæreticum, vt nec proprius filius excusetur erga patrem, & matrem, sed tenetur illos denuntiare; & è contra parentes tenentur denuntiare filios. Est cõmunis sententia apud Farinac. *q.* 197. *num.* 40. Dianam *resolut.* 4. *de denunt.* Carenam *part.* 2. *tit.* 9. *num.* 10, Contrarium tenent Abulensis, Simanchas, Genuensis, & Gutier, apud Carenam, alij apud Dianam asserentes filios non teneri denuntiare parentes hæreticos, nisi quando dogmatizant, nec esse cogendos in testes, quando absunt alij testes. Quod ad suspectos de hæresi non tenentur denuntiare secundum humaniorem opinionem, quod probatur. Tum ex eo, quod non est obligatio denuntiandi extraneos, cum timetur damnum notabile, ex probatis præcedenti quæstione, ergo neq. respectu parentum ob notabile damnum redundans in ipsos filios. Tum quia, ita multi docent cum Homob. *part.* 2. Examinis *tract.* 7. *cap.* 7 *quæst.* 32. apud supracitatos, quidquid dicat Carena *part.* 2. *tit.* 9. *num.* 13. denuntiandum esse patrem de hæresi suspectum cum Zechio *casu* 2. *num.* 2. Lazar *quæst.* 12. *num.* 57. Comitulus *lib.* 4, *q.* 8. & alijs, ductus Carena ex ratione familiari, quod Edicta Inquisitorum loquuntur generaliter, ac proinde sunt generaliter, & indistinctè intelligenda, id enim procedit quando aliqua specialis ratio contrarium non suadet, *ex l. Heres absens ff. de hered. institu.* neque generaliter dictum refertur ad extraordinaria, *l. Seio amico* §. *Medico ff. de ann. legat.*

Quæres 11. An vxor maritum, & è contra maritus vxorem? Item, frater fratrem, & vnus alterum consaguineum.

Resp. Nulli dubium est teneri denuntiare, si sit hæreticus, quod à fortiori cõstat ex dictis, si enim filius tenetur denuntiare patrem hæreticum, eo magis vxor virum, & consanguineus consanguineum, quia minor coniunctio, affectio, & naturalis obligatio est inter hos, quam inter filium, & parentes, Ita Pegna 14

gna & Freitas, quos pro se citat Diana *resolut.5. de denunt.* Carena *part.2. tit.9. nu.10.* Loquendo vero de eisdem suspectis de hæresi non necessario denuntiādi sunt, secundum auctores tenentes nobiscum de cœteris non obligatis denuntiare, vt patet ex præcedentibus.

Quæres 12. An quis hæreticus teneatur seipsum denuntiare?

15 *Resp.* Nemo tenetur denuntiare seipsum, Tum quia, nemo tenetur se prodere *cap. Quis aliquando 87. de pœnit. l. Nimis grau. ff. de testib.* Tum quia, nullus tenetur suam turpitudinem detegere, *l. Alias ff. de iureiur Dec. l. fin. C. de edend. n6.* Beia *par.2. casu 2. §. Ad confirmationem*, dicit esse de iure cōmuni tū naturali, tū diuino, tū humano ne quis suum delictum occultū prodat, & in crimine hæresis docent omnes, quos citat Diana *resolut.8. de denunt.* Bossius *de sol ditat. num.73. Clauis lib. 12. cap. 16. num.4.*

Quæres 13. An quis teneatur denūciare complicem? Negant Suar. *disp 20 de fide sect.4. num.18.* Megal. *lib. 1. de Pœnit. cap.4. num.30.* Portell. *ver. Denuntiatio 10.* Probant primò, quia qui denuntiat complicem, reuelat propriam turpitudinem, ac proinde seipsum prodit, ad quod nemo tenetur. Secundo nemo tenetur cum amissione sui honoris, & periculo vitæ alterum denuntiare ex supradictis, in casu autem præsenti amittitur fama, honor, & reputatio, & incurritur periculum, immo euidens damnum in propria persona, ergo nulla est obligatio denuntiandi. Vnde ex his Portellus concludit fœminam, quæ consensit in confessarium solicitantem non teneri illum denuntiare.

16 *Resp.* In casu hæresis complex, qualis censetur ille, qui est auditor dogmatizantis sectando eius errores tenetur denuntiare suum Magistrum, in alijs delictis inducentibus suspicionem hæresis non nisi in casu solicitationis.

Primum de complice discipulo probatur, quia hoc delictum ita graue est, vt nullam habeat exceptionem præter sigillum confessionis; nec obstat ea prior ratio, quod nullus tenetur reuelare propriam turpitudinem, quia id verum est, quando turpitudo ex sua natura non est alijs nociua, & toti reipublicæ pœniciosa, vt hæresis, quæ vitiosum contagiosum est; præterea reuelare hæreticum est præceptum iuris naturæ, diuini, & humani; vitam vero, famam, & res proprias conseruare quis ita non obligatur, quin aliquando ex dictamine alicuius virtutis non solum possit, verū etiam debeat prędicta exponere periculo propter maius bonum, vt docent omnes; sed hæc doctrina locum habet hic cum agatur de extirpanda hæresi serpente in fideles in destructionem fidei, ergo complex discipulus magistrum denuntiare tenetur. Præterea discipulus auditor hæretici directe non dicitur reuelare suā turpitudinē, sed tantū in cōsequentiā, quatenus quærelat magistrū à quo sanam doctrinam non recepit, non est autem obligatio reuelandi propriam turpitudinem directe, vtique in consequentiam, ex eo, quod talis reuelatio redundat in propriam vtilitatem, cum iudex mitius cum istis agat & censeantur potius comparentes spōte, quam denuntiatores. Ex quo etiam patet ad secundam rationem minus periculum incurrere denuntiando, quam cessando à denuntiatione, nam si complex in denuntiatione præueniatur ab alio, subsitat maiori periculo, cum veniat puniendus de rigore iustitiæ, non sic ille, qui comparet denuntiaturus, cū quo mitius hoc Tribunal agit.

17

18

19 Secundum de casibus suspicionis nō teneri complicem denuntiare suū complicem, probatur cohærenter ad dicta in præcedentibus quæstionibus, & docent supracitati.

Tertium de solicitatione patet ex dictis *cap.23. q.24.* mulierem, non obstante consensu in solicitationem, adhuc teneri denuntiare confessarium, quia de copula, & consensu ne verbum quidem faciendum, consequenter mulier reuelando solicitationem, quæ stare potest, & debet in hac materia sine consensu copulæ spectari, non prodigit suum honorem

norem, nec famam, neque alteri periculo se exponit. Confirmatur id per ea, quæ dixi hic *sub q.9. §. Verum.*

Quæres 14. An confessarius possit absoluere obligatos ad denuntiandum, ante quam oneri suo satisfaciant?

20 *Resp.* Si obligatus denuntiare ex negligentia omisit suum munus, ac proinde incurrit excõmunicationem, latam in æditto absolui non potest propter reseruatam excommunicationẽ. Quod si nondum tempus elapsum est, aut si prætetijt, sed illi non currit, propter aliquod impedimentum, cum nondum dicatur excommunicatione affectus, absolui potest à confessario, dummodi illi promittat, se velle satisfacere suæ obligationi. Si verò alias promisit, & nondum satisfecit, dimittatur ad denuntiãdum, & nequaquam absoluatur obstãte excommunicatione, quam incurrit, non denuntiando cum posset, & teneretur. Vide doctores citatos à Diana *resolut.* 27. Cautus sit confessarius in causis hæresis, prius si possibile est cogat pœnitentem ad denuntiandum, in grauioribus enim mora est periculosa, vbi enim maius periculum timetur, ibi cautius procedẽdum est, *cap. Vbi periculum, de elect. in 6.*

Quæres 15. Qualis sciens teneatur denuntiare, an ille tantum, qui ex proprijs sensibus immediatè sit delictum? vt quia ipse oculis proprijs vidit sortilegum facientem maleficium, vel Sacardotem osculantem in confessionali mulierem, vel quia audiuit auribus proprijs aliquem blasphemare &c. An verò qui illud scit ex auditu aliorum, qui sibi delictum narrauerunt?

21 *Resp.* Tenemur denuntiare non solũ, quæ scimus ex propria scientia, quod apud omnes certum est, verum etiam ea, quæ scimus ex scientia aliorum, quæ scilicet ab alijs audiuimus, dum sint fide digni. Probatur Tum ex verbis Edictorum, quæ ita se habent. *Notificare giuridicamente tutti, & ciascheduno di quelli, de quali sappiano, ò habbiano hauuto, ò haueranno notitia.* distinguitur enim hic scientia personalis per illud verbum, *Sappiano,* quæ habetur per proprios sẽsus immediate, à scientia, seu notitia ab alijs per scripturam, vel locutionem habita per illud verbum, *Notitia*, à notificando. Tum quia, quæ nouimus ex aliorum auditu scire dicimur ad effectũ reuelandi, ex ijs, quæ dixi *cap.23. nu.94.* Tum quia, denuntiatio facta ex huiusmodi notitia multum prodest Inquisitoribus, nam denuntians in eo casu vicem habet solius denuntiatoris, & personæ, à quibus auditum narratur, & reuelatur, adhibentur in testes oculares, & sic melius probatur delictum. Adest autem obligatio denuntiandi, licet ab vnico fide tamen digno denuntiator audiuerit, quia per illum Inquisitor dicitur sufficienter instructus ad inquirendum contra denuntiatum. Si verò is, à quo audiuimus, non sit fide dignus, non tenemur reuelare, quia veram notitiam sufficientem ad denuntiandum non aquisiuimus, cum hæc tota dependeat à persona dicente, quæ sicut fide digna non est, ita neque in nos veritatem sui dicti, cum ea careat, transfundere nõ potest. Ita Corduba *lib.1. q. 43. dub. 2. §.6.* Gutiet. *quæst. Canon. lib. 1. cap. 11. num.71.* Sanct. *cap.9. de hæresi num.16.* quos pro se citat Carena *part.2. tit.9. num. 31.*

Quæres 16. An quando quis certo scit, seu probabiliter credit, Inquisitorem non puniturum hæreticum, vel suspectũ de hæresi, teneatur nihilominus illum denuntiare? Auila cum alijs prout colligit *Bonac. par. 1. de onere denunt. §. 4. num.* 3. negat, quia nullus obligatur ad opus inutile. In dubio verò aiunt esse obediendum.

Resp. Casus iste est magis speculatiuus, quam practicabilis, vnde habes certam notitiam, aut cognitionem probabilem iudicem nõ esse puniturum delinquentem? aliter enim iudicare sapit iudicium temerarium, vnde nemo potest certo, aut probabiliter scire, hunc defectum iudici infuturum, si iudicium probatur temerarium, & irrationabile, vti reuera tale est, nam semper pro iudice præsumẽdum est, quod bene functus sit officio suo, & potissimum, quod obidit illum 22

illum, nisi expressè contrarium constet, quod respectu effectus euenturi constare non potest, cum de futuris non habeatur certa scientia, de præsumptione pro iudice, *cap. Post cessionem de probat. cap. Sicut, de re iud. cap. In præsentia, de renunt. ex glos. fin. in cap. Ad reprimendam 8. de off. ordin.* Glos. *ver. cum ipsi, cap. 14. de priuileg.* Nec dicas, constat hunc nocentem dimissum fuisse innocentem, quia licet tibi constaret maleficium huius, præsumere debet pro iudice, nimirum illi non constitisse saltem vt iudici tale delictum commisisse. Itaque difficile est bene male sentire de iudice.

Quæres 17. An negligens denuntiationem tam hæretici, quam suspecti de
23 hæresi fiat suspectus de hæresi?

Resp. Non denuntians hæreticum, cum possit, regulariter est suspectus tantum leuiter de hæresi, nisi omiserit ob metum cadentem in virum cōstantem. quia præsumuntur omittere denuntiationem, non vt defendant hæresim, sed vel negligentia, vel ex metu, aut alia causa consanguinitatis, aut amicitiæ, nisi ea amicitia, & familiaritas nimis assidua esset, ex qua induceretur vehemens suspicio hæresis. Ita Duardus ad Bullam *lib. 2. can. 1. q. 33. num. 17.* ex illo Carena *par. 2. tit. 9. num. 44.* de suspicione
24 simpliciter omnes fere doctores, quos citat Farinac. *q. 197. num. 38.*

Non denuntians suspectum de hæresi non fit suspectus, quia præsumptio non oritur ex præsumptione, nec suspicio ex suspicione, bene inquit prædictus Carena.

25 *Quæres* 18. An denuntiator simul & semel fungatur etiam officio testis?

Resp. Affirmatiuè, quod deducitur *ex cap. In omni 4. de testib.* vbi denuntiator succedit in testem, quod confirmatur tum fauore fidei, quia summa est ratio, quæ pro religione stat, ex vulgatis iuribus; tum ex praxi omnium Inquisitorū. Ita Molfesius, & Bariola, quos pro se citat Trimanrch. *disp. fin. num. 34.* Et ego *resolut. 101. q. 9.* Nec obstanr, quæ ab aduersarijs adducūtur, quod idem esset actor, & testis, quia id non decet, quando quis suam prosequitur causam, tunc enim non potest esse actor, & subsequēter testis, denuntiaror autem in causis fidei propriè non dicitur actor, quia non suam, sed Christi causam tuetur. Nec facit, quod præsumatur eduersus denūtiantem, qui instat vt pœna alteri infligitur, *ex cap. Si quis 2. q. 7.* quia hæc præsumptio hic locum non habet, denuntiator enim mouetur non ad vindictam, sed vt obediat Edicto Inquisitoris. His responderi potest ad alia, si qua obijci possent. Ita quod si denuntiaror calumniatus sit proximum vti falsus testis puniri potest, Palaus apud Carenam, *par. 3. tit. 1. num. 20.* Per ipsius denuntiationem, si sit omni exceptio maior, iudex ad interrogandum reum deuenire potest, habet enim ex hoc semiplenā probationem. Quando agitur de condemnando hęreticum formalem in pœnam ordinariam nō succedit loco testis, *cap. 36. num. 80.*

Quæres 19. An testis subticens veritatem, vel falsum exprimens teneatur denuntiare sub pœna excommunicationis?

Resp. Affirmatiuè, quia ex sua inquitate non debet reportare commodum, 26
& exemprionem; neque debet esse melioris conditionis eorum, qui contra Sāctum Officium non peccarunt, qui denuntiare tenentur, ergo à fortiori iste.

CAPVT

CAP. TRIGESIM. II.
DE CAPTVRA ET CARCERATIS.

SVMMARIVM.

1 *Captura initium sumit à mandato iudicis.*
2 *Citatio est vocatio rei coram iudice responsuri.*
3 *Tria sunt de eius essentia.*
4 *In criminalibus citatio fere semper est realis.*
5 *Non necessario exprimenda causa in specie.*
6 *Citationes ad condemnandum absentē.*
7 *Præsentem vna sufficit.*
8 *Contumax domi, vel in locis solitis vocatur.*
9 *Nuntio credendum referenti citationē in actis.*
10 *Citatio facta non præsumitur.*
11 *Citatio ad locum non securum nulla est.*
12 *Citari extra existens non potest.*
13 *Capitur reperti in fragranti crimine.*
14 *Capi non potest, nisi præcedentibus indicijs ad torturā, nisi fuga timeatur.*
15 *Appellatur à carcere non à citatione*
16 *Quid agendum in actu capturæ.*
17 *Inquisitor mandat capturam sine Episcopo.*
18 *Citatus eadem hora ab vtroque datur optio reo.*
19 *Delegatus Papæ, quando sit maior ordinario.*
20 *Quæ indicia ad Capturam.*
21 *In Ecclesia capi possunt hæretici, & suspecti.*
22 *Quomodo puniatur fugiens carceribus fractis.*
23 *Fuga indicium ad torturam.*
24 *Fuga relapsum non facit.*
25 *Fuga non facit hæreticum.*
26 *Quid de seipso occidente in carcere?*
27 *Frangens carceres reus Bullæ Pij V.*
28 *Præceptum non alloquendi carceratos comprehēdit omnes carceratos etiā ad pœnam.*
29 *Carcer infamat.*

CAP. TRIGESIM. II.
DE CAPTVRA ET CARCERATIS.

1 NITIVM Capturę semper desumitur à citatione à iudice decernēda, nullus enim capi, & carcerari regulariter potest sine mādato iudicis, coram quo aliquis quærelatus est. Ideo.

Quæres 1. Loco quid sit citatio, quotuplex, & quæ ad eius substantiam spectant?

2 *Resp.* Citatio est iuridica vocatio rei coram iudice responsuri ad interrogata; quę tribus modis fieri potest, voce, scriptura, aut apprehensione personæ primis duobus modis dicitur citatio personalis, voce, cum nuntius verbaliter admonet reum de comparendo coram iudice, aut scriptura ad domum citandi transmissa per currerium, vel in locis solitis affixa, sine enim affixione non consistit citatio hæc secundum omnes, Puteus, *lib. 2. decis.* 168. his modis vocatur personalis, seu verbalis; tertiò modo per capturam, & apprehensionem personæ ipsius rei citatio dicitur realis de qua diuisione citationis omnes cum Maranta, *par. 6. de citat. præsertim num.* 58. vbi citatione reali, Cantera *prælud.* 3. *quæst. crim. num.* 2. Eimer. *par.* 3. *Direct. n.* 73. ibi Pegna *comm.* 17.

3 Tria autem sunt de eius substantia, & essentia, Mandatum, Exequutio, & Relatio; mandatum se tenet ex parte iudicis, qui facit citare reum, reliqua, duo ex parte ministri exequutoris, qui admonet reum de comparendo coram iudice, vel illum ligatum ducit, quod est secundum requisitum nempè Exequutio; tertium denique est relatio facta per ministrum exequutorem cum iuramēto

redacta

redacta in actis, quod reum admonuerit, vel duxerit in carcerem. Ista tria sunt de essentia citationis, itaut si vnum desit, nulla sit citatio, vt de communi iuribus, & doctoribus citatis tradit Maranra in sua praxi *par.,6.* de cit. *num.5.*

Quæres 2. An in criminalibus sancti Officij possit adhiberi citatio realis omissa verbali, hoc est, an capi possit reus sine præuia admonitione, quod compareat coram Inquisitore?

4 *Resp.* Raro adhibetur citatio personalis, sed fere semper rei citantur realiter apprehensione personæ, eo quod verisimiliter semper timeatur fuga per istos arripienda. Ita Eimer. & Pegna apud Sousam *lib. 2. Aphoris. cap.27. num. 2.* Felin. *in cap. Cum non ab homine, de iud.* & alij omnes.

Quæres 3. An in citatione verbali exprimenda sit causa, propter quam quis citatur?

Resp. Est exprimenda, quando hæ-
5 reticus, vel suspectus de hæresi non potest capi, eo quod latitat, & sic contumax est, iuxta *cap. Cum contumacia 7. de hæret. in 6.* vbi excommunicatus post contumaciam non respondendi super hæresim, de qua erat suspectus, post annum dãnatur vt hæreticus; in hoc casu igitur exprimitur causa sub hac clausula. *Compareas responsurus de fide* aliter non posset Iudex procedere cõtra eum per hanc pœnã. Ita Farin. *q.185.n.114.* ex eo Sousa *lib.2. cap.27. num.5.* Alij tamen absolute tenent citationem simpliciter factam per Inquisitorem sine expressione causę esse legitimam, quia hãc causam respondendi de fide virtualiter includi in citationibus huiusmodi, certũ est, cum Inquisitoris officium sit præcisè, & solum super causas fidei. Ita Simancha *de Cathol. Instit. tit.43. num.12.* Pegna *part. 3. com.33.*

Quæres 4. Quot citationes sint ne-
6 cessariæ ad condemnandum reum contumacem, qui non vult comparere? Quo ad præsentem in fortijs retentum omnes conueniunt, vnicam citationẽ esse necessariam, & sufficere, quos citat Farin. *quæst.185. nu.158.* Decian. *lib.5. Crimin. cap. 38. num.9.* estque de substantia iudicij, cum sit quædam species defensionis, *doct. in l fin. C. de legib.* Vantius *de Nullit. Rubr. de defectu citat.* M. Ant. *lib.1. resolut. 29. num.6.* ita quod nec princeps eam omittere potest, Maranta *part.6. de citat. num.3. per cap. Pastor §. Cęterum, clem. de re iud.* & ea neglecta, & prætermissa sententia est nulla ex allegatis per Rotam *vol.4. decis.26.* Orani. Remanet igitur difficultas quo ad contumaces.

Resp. Communior praxis est, quod requirantur tres citationes, & monitio- 7
nes vbi agitur de condemnando hæretico formali, doctores vocat Farin. *q.185. num.117.* Diana *part.4. tract.8. resolut.4. 2 fine, & 80.* Carena *part.3. tit.1. num.12.* Alij vt Scaccia postulant vnam triginta dierum æquiualentem tribus. Alphonsus de Castro, & Carerius duas tantum postulat. Sed nos stemus cum primis in nomine Sanctæ Trinitatis, quia forsan in tertia conuertetur, & id est conforme iuri Euangelico de correctione fraterna Matth. *cap.10.* & iure communi *cap. Omnes 16. q.7. cap. Constitutionem 9. de sent. excom. in 6.*

Quæres 5. In quo loco citandus est reus, qui se abscondit, & non vult comparere?

Resp. Contumax citandus est domi
sua, si non comparet ad valuas Ecclesię 8
maioris, vel ad valuas Ecclesiæ Inquisitoris, de citatione facta domi sermo habetur *cap. Causam, de dolo, & contum.* Ad valuas, Scaccia *lib.1. de iud. cap.98. num.32.* Barbosa *cap. fin. de dolo.*

Quæres 6. An credendum sit Nuntio attestanti se citasse reum, & eum inuenisse, vel non inuenisse?

Resp. Affirmatiuè. Tum quia, Nun-
tius est seruus publicus iuramento fir- 9
matus, ergo ei credendum est ex officio, sicuti creditur cuilibet experto in sua arte, *l. Septima, de statu homin.* Tum quia iurat ac quilibet alius testis, qui deposuit pro, vel contra aliquem, cui creditur, ergo & huic Nuntio, qui in nullo videtur differre à teste, eius enim Relatio est depositio facti, quod accidit.

Tum quia, creditur nũtio Glos. *ver. Vocatos cap. 28. de elect.* Nec obstat, quod similes personæ habeantur pro infamibus, quia ratione publicæ seruitutis reputantur habiles, neque per vulgi opinionem detrahitur illis de propria fide, & credulitate in præiudicium iustitiæ, quæ similibus ministris indiget. Ita Carena *part. 3. tit. 1. num. 17.* Barbosa *in cap. Cum dilecti, de dolo*. Responsio huius expresse habetur in Bullis Innoc. IV. & Alex. IV. Item incip. Ad extirpanda, in Directorio.

Quæres 7. An si in reuisione processus dubitetur de citatione rei, præsumatur præcessisse.

10 *Resp.* Negatiuè, quia substantialia rei, quæ non apparent, vbi necessario expressa esse debent, non præsumuntur, sed probanda sunt, Glos. *verb. Vocatos cap. Quod sicut 28. de elect.* vbi dicitur per Glosam, quod si quis negat, se fuisse vocatum, aduersario incumbit probatio.

Quæres 8. An citatio ad locum non securum valida sit?

Resp. Quamuis ex communi docto-
11 rum nulla sit ex Clem. Pastoralis *de sent* Batt, *in l. Recusare §. Si quis alio ff. ad Trebell.* Abbas *in cap. Cum dilecti, de dolo*, Felin. *in cap. Accedens vt lite non cont.* Farinac. *de Inquisit. quæst. 11. num. 55.* Scaccia *lib. 1. de iud. cap. 32.* Ruinus *consil. 114. num. 386.* vbi *de monitorio comparendi Roman*. Nihilominus locus sanctæ Inquisitionis habendus est pro securo, nisi manifestè constet Inquisitorem esse inimicum mortalem querelati.

Quæres 9. An per Inquisitores citari possit reus existens extra suam diœcesim tam verbaliter, quam realiter capiendo personam? Affirmant Simancha, Scaccia, Diana *part. 4. tract. 8. resolut. 7.* cum illis Carana *part. 3. tit. 2. n. 28.* etiam irrequisitis Episcopis, Inquisitoribus, & dominis illorum locorum, quia omnes subsunt eidẽ Pontifici maximo.

12 *Resp.* Inquisitor non potest citare, neque capere suum subditum existentẽ extra suum territorium, nisi de licentia. Inquisitoris, aut Episcopi illius diœcesis, vbi tunc reperitur suus subditus, probatur quia citatio, & captura sunt actus iudiciales fori contentiosi, qui non possunt exerceri in alieno territorio, sine licentia, vt docet Oldr. *consil. 88.* vbi *n. 1. §. Primo dico*, scribit, citationem non posse fieri extra territorium, cum sit de processu, qui extra territoriũ factus non valet, cum quo Feder. de Senis *consil. 16. num. 13. §. Item non obstat*. Genuens. *cap. 69. num. 18.* Nec obstat, quod omnes fideles subsint eidem Papę quia id intelligitur mediante inferiorum superiorum, quibus fideles immediate subsunt singuli in suis diœcesibus, ita quod singulis proprium ius obseruandum est, ne ordo peruertatur. Deinde vnusquisque Inquisitor determinatum habet territorium, & diœcesim, itaut extra illam nihil agere possit sine licentia aliorum, qui præsunt, vnicuique enim propria iurisditio seruanda est, ne ordo in regimine confundatur, *cap. Peruenit 36. 11. quæst. 1.* Quod si Inquisitori sit incommodum citetur domi reus vbi habitare solet, vel ad valuas Ecclesiarum, hac enim ratione suo muneri satisfacit.

Quæres 10. An quis capi possit sine mandato iudicis?

Resp. Repertus in fragranti crimine 13
capi potest, & conduci debet coram iudice intra spatium viginti horarum, vt docent Gomez *tom. 3. Var. cap. 9. num. 3.* Farin. *q. 21. num. 140.* ex illis Sousa *Aphor. lib. 2. cap. 26. n. 4.* Id autẽ probaui *Resolut. 155. q. 10.* vbi de hac materia fuse dixi, & Ecclesiasticos non posse capi à satellitibus forilaici.

Quæres 11. An Inquisitor pro quauis leui suspicione, & informatione possit reos carcerare?

Resp. Ad carcerandum aliquem ne- 14
cessaria talia indicia, quæ sufficiant ad torturandum reum, si neget talia delicta commisse, de quibus saltem semiplene constat, in tantum enim quis carceratur, in quantum cogi possit per tormẽta si neget veritatem, nullus autem cogi potest tormentis ad dicendam veritatem, nisi delictum semiplene probatum fuerit

fuerit, vt suo loco dicam. Ita Cantera *cap.1. de probat.* Genuens. *cap.*68. Royas de hæret. *par.2. assert. 1. num.*22. Diana *part.4. tract.8. resolut.*11. Carena *part.3 tit.2. num.*24. Procedunt, nisi timeatur fugat, nam in eo casu sufficit quæuis informatio, secundū Glos. *in l. Sed & si ff. de in ius voc.* Salicet *in l. Nullus C. de exhibend.* reo, Bossius *de capt. num. 1.* Maranta *par.6. de citat. n.*60. Roland. *lib.1. consil.*17 Farin. de carcer, *q. 27. num.* 115. Clarus *q.*27. §. *Scias* M. Anton. *lib.1. resolut.*36. *n.*2. Sousa *lib.2. cap.26. n.*15. ex Pegna, & Farin. dicit, hæreticum esse semper suspectum de fuga. Timeri autem potest fuga probabiliter in ijs, qui non habent firmam habitationem, vel in alijs etiam quando inquisitio per Inquisitorem cœpta facile deuenire potest ad aures quærelati ex loquacitate eorum, qui cognitionem habent informationis. Quod si Inquisitor ex leuibus indicijs det mādatum capturæ, eo, quod timet fugam quærelati, præsumitur bene facere, neq; in hoc grauatur inquisitus, quia regulariter malefactores solent fugere, id enim omnibus videtur à natura inditū propter innatam libertatem, quare disputandum non erit de illicita, aut inualida reali citatione. Neque notabilis famæ bonæ conqueri potest de irrogata infamia ex carceratione, quia si innocens probatur, vt talis absoluitur, & in pristinum restituitur cum maiori reputatione; si reperitur reus, sibi imputet malefacto.

Quæres 12. An detur appellatio à captura, & à carceratione?

15 *Resp.* Appellatio locum non habet in captura secundum Guidop. *decis.* 235. ex Carena *part.3. tit.2. num.*31. licita vero est appellatio à cercere vt doctoribus citatis docui *Resolut.*135. *q.*8. Ratio differentiæ, quia per citationem tam verbalem, quam realem citatus non grauatur, cum vocetur ad respondendum, si non errauit, carcer vero ex natura sua aggrauat apprehensum, cum illum sua priuet libertate, ideo quo ad hoc grauamen appellare potest, non tamen in totum liberatur, cum tunc detur domus aliqua, vel cubiculum bene visum iudici, pro custodia, vel cū fide iussione dimittitur in domū suam. In sancto autē officio non solet admitti huiusmodi appellatio, quia loca pro carceribus deputata non sunt asteriora, sed leuia & humana.

Quæres 13. Quid agendum in actu capturæ, seu eius occasione?

Resp. Si plures capiendi sunt, non detur commune mandatum contra reos 16 sed sigillatim capiantur, vt nuntio auferatur occasio admonendi aliquam eorum ad fugam, ita Pegna apud Sousam *lib.2. cap.26. num.*17. Deinde relatio capturæ referenda est in actis cum iuramento Nuntii. qui omnes res inuentas apud captum narrare debet, vt in actis redigantur. Præterea si agatur contra hæreticum formalem, ex ordine Inquisitoris facienda est descriptio omnium bonorum rei, quæ sequestrari debent apud idoneum, qui illa custodiat. Demum custodiæ tradeudus est. Ita Carena *part.3. tit.2. à num. 29. ad* 34. ibi *num.*33. dicit mandatum exequutiuum capturæ ostendendum esse reo, aliàs illi non tenetur credere. Sed hoc non obseruatur in praxi, quia huius officij ministri noti sunt. Vide Dianam *part. 4. tract.8. resolut:*86. de bonorum descriptione.

Quæres 14. An Inquisitor sine Episcopo mandare possit capturam?

Resp. Affirmatiuè ex Clem. *1. de hæret.* illis verbis. *Sic quod quilibet de prædictis sine alio citare possit, & arrestare,* 17 *siue capere, ac tuta custodia mancipare, ponendo etiam in compedibus, vel manicis ferreis si ei visum fuerit faciendum. Duro tamen tradere carceri, siue arcto, qui magis ad pœnam, quam ad custodiam videatur, vel tormentis exponere illos aut ad sententiam procedere contra eos, Episcopus sine Inquisitore, & Inquisitor sine Episcopo &c.* Si verò duo sunt Inquisitores vnus sine alio capere nō potest ex Simancha, & Instrut. Tolet. apud Dianam *part.4. tract.8. resolut.*90.

Quæres 15. Citatus eadem hora ab Episcopo, & Inquisitore ad respondendum

dum in causa fidei, cuinam respondere debet primo?

18 *Resp.* Cui ipse voluerit, quia ex citata Clem. præcedenti quæstione datur locus præuentioni, cum vnusquisque de iure citare possit, ergo reus respondere poterit, cui voluerit, ita Molina *de iust. tract.* 5. *disp.* 20. *num.* 17. Esse verò magis parendum Inquisitori docent Simãca, Pegna, Paramus, Azor, & alij apud Dianam *par.* 4. *tract.* 8. *resol.* 47. quia iurisdictio Inquisitoris vti delegata à Papa maior est potestate ordinaria Episcopi, ergo hæc cedit, ita quod Inquisitor reuocare potest à carceribus Episcopalibus reum, inquit Zanard. *par.* 2. Directorij sui *cap.* 6. *q.* 13. Sed ea ratio simpliciter nõ procedit, sed tantum, quando aliqua causa specialiter committitur alicui ex-

19 pedienda, tũc enim delegatus in ea causa maior est ordinario, cui illi subest in hoc, cum delegatus repræsentet personã Sũmi Põtificis, qui est ordinarius supræmus omnium ordinariorũ, & quod hæc maioritas intelligatur respectu causæ specialis, & transeuntis, colligitur *ex cap. Sane* 11. *de offic. delegati, & cap. Pastoralis* 11. §. *Præterea, de offic. ordin.* in quibus locis sermo est de causis transeuntibus. Inquisitores autem non sunt hoc modo delegati, cum mittantur ad vniuersas causas fidei non transeuntes, sed perpetuo, neque vnquam in hoc sunt maiores Episcopis, vnde si causis huiusmodi velit interesse Episcopus, Inquisitor accedit ad aulam Episcopi, & ibi ad illius sinistram sedet Inquisitor, quod signum est, Inquisitorem non intelligi delegatũ secundum illam maioritatem, sed potius dici ordinarium inferiorem Episcopo. Vel dic, quod delegatus à Papa est maior, ordinario quando delegatus est ad illum iudicandum, & id habetur *ex illo cap. Sane*. Quoniam autem in omnibus fere locis Inquisitores magis tractãt causas contra hæreticos, & suspectos de hæresi, formando processus, quam Episcopi qui raro se ingerunt, Ideo suos Vicarios Generales transmittant ad loca Inquisitionis, vt assistant à sinistris Inquisitoris, quod etiam illis committitur *in dicta Clem.* 1. *de hæret.* Hic Parmæ processus semper formantur per Inquisitores, ideo ab illo tantum citantur, & si casu pro eodem delicto reperiantur in fortijs Episcopalibus, transmittendi sunt ad carceres Inquisitoris petentis, vt possit procedere contra quærelatos.

Quæres 16. Qualia indicia sufficiant ad carcerandum?

Resp. Leuia indicia non sufficiunt ad carcerandum secundum Pegnam 2. *par. Direct. super cap. Excommunicamus*, §. *Cæterum, & par.* 3. *comment.* 17. sed requiruntur indicia vrgentia, & suspiciones vehementes, ex quibus delictum sit semiplene probatum, ex dictis *q.* 11. Ita Farinac. *q.* 185. *num.* 7. vbi alios citat. Quæ verò sint ista indicia in dubio relinquitur prudenti iudicio Inquisitoris, considerata qualitate delicti, & personę, sit ne nobilis, diues, an vilis, delictumue publicum, an occultum, Farin. *q.* 27. *de Carcer. num.* 26. ex eo Sousa *lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 7. Si suspectus sit de fuga, minora indicia sufficiunt, idem Farinac. *q.* 185. *num.* 7. 20

Quæres 17. An hæretici, & suspecti de hæresi capi possint de ordine Inquisitoris in Ecclesia?

Resp. Affirmatiuè de vtrisque, quia Inquisitor, & Episcopus in hoc non subduntur Bullæ Gregorianæ; & de hæreticis res clara est, quia non gaudent immunitate, vtique verò suspecti respectu laicę potestatis, cõtra quã emanauit Bulla fauore Ecclasiarũ. Ita docent Farinac. *cap.* 13. *de immun. num.* 167. & 175. Sousa *lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 28. & 29. & de Blasphæmis dixi *cap.* 26. *q.* 9. Diana *par.* 1. *tract.* 1. *resol.* 38. 21

Quæres 18. An carceratus aufugiens puniendus sit, & qua pœna?

Resp. Affirmatiuè pœna arbitraria, quia carceratus iuste amittit ius suæ libertatis, quod transfertur in iudicem, ergo fugiendo delinquit in iudicem, cui obedire tenetur manendo in carceribus. Ita Anton. Gomez *tom.* 3. *Var. cap.* 9. *n.* 11 Farinac. *q.* 30. *de carcer. num.* 8. & 25. Procedunt siuè extra maneat, siuè recedat. Contingit autem fuga cum effra- 22

ctione

ctione carceris, & isti puniri solent duriori custodia si sunt nobiles, si viles fustigantur, Carena *par. 2. tit. 17. num.75.* Non incurrunt pœnas Bullæ: Si de protegendis, quia ea verba · *Quique carcerem aut aliam custodiam effregerit, vinctumque extraxerit, seu emiserit.* Referri non possunt ad carceratum, cũ referantur ad extrahentem, seu emittentem, ita Carena *cit. num.76. §. In contrarium.* Qui cito reuertit non præsumitur fugisse animo non redeundi, & cum animus reuertendi non præsumatur, ideo fugiens aliqualem causam allegare debet, secundum Mascardum *concl. 819. num.24.* apud Sousam *lib.2. cap.36.n.26.* Cito dicitur redire, qui eodem, vel die sequenti reuertitur. Qui asserit se non fregisse carcerẽ, aut fugisse aperto otio, debebit id tenetur, cum non præsumatur, de iure enim carceres semper clausę manent, Gomez *tom.3. Var.cap.9. n.11.* Menoch. *tom. 2. de arbitr. casu 301.n.3.* Farinac. *q. 30. de carcer. num. 160.*

Quæres 19. An fuga faciat indicium sufficiens ad torturã pro eo delicto, quo profugus fuit carceretus?

23 *Resp.* Affirmatiuè, *ex Claro quæst.21. §.Tertio autẽ* Menoch. *lib.2. de præsumpt. q. 89. num. 42.* Farinac. *q. 30. de carcer. num.85.* ex illis Sousa *lib. 2. cap.26. n.34.* de fuga ante carcerationem, *capit.35. num.25.*

Quæres 20. An fugiens è carcere, in quo in pœnam detinebatur, habeatur pro Relapso?

24 *Resp.* Negatiuè, quia primo fugiens ante sententiam non habetur pro hæretico formali, vt apparebit seq. quæstione, ergo neque in hoc casu pro Relapso, hæc enim fuga arguit tantum tædium in sustinenda pœna, & inuoluntariam permansionem in carcere, de ratione enim omnis pœnæ est, vt sit contraria voluntati ex D.Thoma *1.2.q.87. art.2.& 2.2. q. 18. art. 3.* Farinac. *q. 30. num. 200.* Mascard. *concl.820.num.21.*

Quæres 21. An fugiens fracto carcere habeatur pro conuicto, & confesso, & condemnandus sit vti hæreticus formalis?

Resp. Fuga à carcere fracto non facit hæreticum formalem reum fugientem, neque pro confesso, aut conuicto habetur, si aliàs talis non erat, ratio est, quia fuga, & carceris fractio neq. formaliter, neque virtualiter continet confessionem hæresis, ad quam requiritur, quod de ea quærelatus aut proprio ore, fateatur, aut idoneis testibus conuincatur, vt omnes docent cũ Pegna *par.3. Direct. comment. 35.* quos citat Farinac. *q. 193. num. 138.* Sousa *lib.2.cap.26, num.37.* Carena *par.2. tit.17. num.72.* asserentes contra sic fugientem resultare nouum iudicium, quo mediante cum alijs coniuncto citari potest fugitiuus ad comparandum sub pęna excommunicationis, & non comparens infra annum insordescendo in excommunicatioue postmodum damnatur vti hæreticus, *ex cap. Cum contumacia 7. de haret. in 6.* ex Carena loco citato. Nonnulli tamen apud Farinac. citata *q. 193. num. 137.* tenent fugitiuum haberi pro conuiucto, & confesso, quia tales habentur in alijs criminibus, & condemnantur pœna ordinaria ex doctoribus allegatis à Carena *cit.num.70.* volunt enim fugam cum fractione carceris facere plenam probationem ad condemnationem in pœnam ordinariam, quos ego citaui *resolut. 135. q. 15.* Sed reuera prior opinio mitior est, & magis naturæ huius criminis conformior cum illis circumstantijs, nam vocatus ad comparẽdum, aliter condemnabirur vti hæreticus, non comparendo interprætatiuè fatetur se hæreticum, fugiens verò præcisè non fatetur se hæreticum, sed ostendit libertatem omnibus à natura inditam, liberando se à molestijs carcerum. 25

Quæres 22. Quid dicendum de carcerato seipsum occidente?

Resp. Carceratus potest seipsum occidere, vel ex conscientia criminis pro quo fuit carceratus, vel ex tædio, & molestia carceris. Hoc secundo modo non punitur, *ex l.fin. §. Si quis autem, ff. de bonis eorum, qui sibi mortem.* Priori modo eius bona fisco applicantur duobus concurrentibus primum, quod delictũ, propter quod carceratus seipsum occidit, 26

dit,habeat de iure hanc pœnam confiscationis sibi adiunctam; alterum, quod delictum huiusmodi sit saltē semiplene probatum cum ipsa occasione. Ita colligo ex Baltasar, Gomez *de potest. homin. in seipsum lib. 1. cap. 23, num. 26*. Farinac, *de homicid. 128. num. 47*. Cantera *quaest. crimin. par. 4. de homicid. num. 54*. ex illis Carena *par. 2. tit. 17. num. 83*. In dubio an se occiderit ex conscientia, an ex tædio, præsumitur primum, quando delictum est semiplene probatum, se postmodum occidendo ex Cantera. ergo in huius opinione talis præsumptio est necessaria, ita quod aliter præsumi non possit, cum nullus sit carcerandus, nisi delictum sit semiplene probatum, nisi timeatur fuga, de quo timore debet cōstare ad purificandam præsumptionem. Demum Inquisitor horum iudex est, quouis in casu se occidant, cum occisio semper dependeat à crimine proximè, vel mediatè, de quo iudicium ferre debet Inquisitor. Si quis carceratus in pœnam seipsum occidit, præsumitur occisio facta ex tædio, non ex remorsu criminis, cum persona puniatur in delicto, & solum tædium spectetur post condēnationem.

Quæres 23. An fractores carcerum Sancti Officij, vel cooperantes ad fugam carceratos sint rei Bullæ: *Si de protegendis?*

27 *Resp.* Ipsi carcerati fugientes fractis carceribus non sunt violatores huius Bullæ ex dictis hic *q. 18.* quidquid dicat Farinac. *q. 193. num. 38. §. Et rursus*, Vtique verò alij cooperantes ad fugam, vt dixi supra *cap. 29. q. 8. §. Decimoquarto.*

Quæres 24. An præceptum de non alloquendo carceratis, de quo in Edicto *sub cap. 30, num. 14.* includat carceratum tam ad pœnam, quam ad custodiam?

28 *Resp.* Vtique, quia in vtroque casu par periculum fugæ, aut instructionis respectu custodiæ ad respondendum in præiudicium iustitiæ, aut fugæ respectu pœnæ, cooperando ad exitum, & fugam.

Quæres 25. An carcer Sancti Officij infamet carceratum præcisè?

29 *Resp.* Infamat ex probatis *q. 30. cap. 23.* ex ibi allegatis, quando carceratio fuit legitima, hoc, est, posita semiplena probatione delicti.

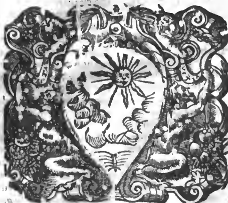

CAPVT

CAP. TRIGESIM. III.

DE TESTIBVS IN CAVSIS FIDEI.

SVMMARIVM.

1 *In teste conditio personę, & qualitas dicti spectatur.*
2 *Testis idoneus, cui nihil opponi potest.*
3 *Inhabilis cui defectus aliquis obijci potest.*
4 *Probatio testis ad plura refertur.*
5 *Quinam testes sint inhabiles refertur.*
6 *Inhabiles admittuntur cum suis defectibus.*
7 *Inimicus capitalis non admittitur in testem.*
8 *Vsque in querelatorem tantum.*
9 *Inhabiles non sufficiunt ad torturam.*
10 *Admittuntur ad probandum adminicula.*
11 *Absolutè admittuntur.*
12 *Etiam fauore rei.*
13 *Pluralitas testium inhabilium facit ad condemnationem.*
14 *Inhabilitas spectatur tempore depositionis.*
15 *Torquendi non sunt.*
16 *Aliquando torquentur.*
17 *Recusans deponere dicitur fautor.*
18 *Consanguinei admittuntur.*
19 *Minor quomodo admittatur.*
20 *Iuratur tactis Euangelijs.*
21 *Nullum testis dictum sine iuramento.*
22 *Coram Inquisitore testes examinandi.*
23 *Inquisitor quarit qualitatem testium.*
24 *Infideles raro admittendi in testes.*
25 *Repetitio testium.*
26 *Fit etiam per depositionem relatiuam.*
27 *Sibi contradicens torturatur.*
28 *Repetuntur lite non contestata.*
29 *Confrontatio non admittitur.*
30 *Nomina testium non publicantur.*
31 *Attestationibus publicatis adhuc recipiuntur testes.*
32 *Interrogatoria rei ad testes admittuntur.*
33 *Testis contra se tenetur dicere veritatem in aliquibus.*
34 *Admittuntur oppositiones rei contra testes in causa appellationis.*
35 *Testis de auditu alieno leuem facit probationem.*
36 *Ex duobus dictis statur secundo fauenti fide.*
37 *Testes varij, & contrarij non probant.*

CAPVT

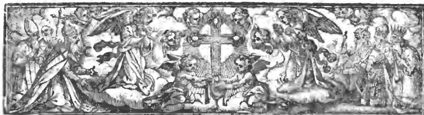

CAP. TRIGESIM. III.
DE TESTIBVS IN CAVSIS FIDEI.

1 IN testibus duo generaliter spectantur, conditio personæ, & qualitas dicti, ratione primi inter testes alij sũt idonei, quales sunt omnes vsũ rationis habentes, qui non prohibentur testificari, edictum enim de testibus est prohibitorum, ita quod quilibet admittatur, si non repellitur, *l. 1. ff. de testib.* Glos. *ver. Idonei cap. 1. de testib.* Testis igitur idoneus dicitur ille, qui per aliquam exceptionem non repellirur; ex quo à contrario sensu ille non est idoneus nec integer, qui aliqua exceprione repelli potest. Ratione secundi alij sunt singulares, alij conrestes, alij varij, alij contrarij. In vtroque sensu fuse loquutus sum *resolut.* 101. 102. *&* 103. per totam. Quare sub hoc capite tangam tantum specialia in causis fidei.

Quæres 1. Quis dicatur testis idoneus, & habilis? Similiter qualis vocetur non idoneus, & inhabilis?

Resp. Primò, testis idoneus est ille, cui 2
nulla exceptio opponi potest. Seu, qui est omni exceptione maior, Glos. *verb. Idonei, cap. 1. de testib.* qui igitur patiuntur aliquem defectum, per quem eorum fides euacuatur, debilitatur, aut minuitur non sunt idonei, neq. habiles vsquequaque.

Resp. Secundò, ex dictis patet illum 3
testem esse inhabilem, qui per aliquam exceptionem repellitur à testimonio ferendo, vel in totum, vel ex parte illi dicuntur repelli in totum, qui nihil probãt neque contra, neque pro reo; in parre verò repelluntur, qui & si non sufficiunt ad condemnandum, faciunt tamen ad interrogandum, aut torturandum reum, si

neget veritatem. Ex quo nota, quod probatio referri potest ad tria; primò, ad interrogandum reum, in quo casu dictū cuiuslibet testis etiam non idonei prodest, secundò, ad torturandum reum negantem delictum, de quo interrogatur, in quo casu non sufficit quicumque testis, sed debet esse idoneus, vel ex se, vel ex circumstantijs, vt dicam suo loco; tertiò ad condemnandum in pœnam ordinariam, in quo necessarij sunt duo ad minus testes habiles, & idonei in omniū sententia, probationes enim ex vulgatis iuribus, debent esse meridiana luce clariores, quales esse non possunt, si offuscati, & infici possunt exceptione alicuius imperfectionis testium.

Quæres 2. Quinam vocentur testes inhabiles?

5 *Resp.* Inimici, Mulieres, Consanguinei, Affines, Amici strictissimi, Excommunicati, Infideles, Meretrix, Infames, Banniti, Vsurarij, Spurij, Blasphæmi consuetudinarij, Lusores ludis prohibitis, Ebrij, Histriones, Apostatæ, Periuri, Fustigati, Proditores, Falliti, Prodigi, & alij infames. De quibus egi cit. *Resolut.* 101.

Quæres 3. An supradicti enumerati inhabiles admittantur in causis fidei?

6 *Resp.* Omnes testes inhabiles, cum suis tamen exceptionibus admittuntur in causis fidei tam contra hæreticos, quā suspectos de hæresi, excepto capitali inimico, qui numquam in testem admittitur, licet in accusatorem sit admittendus cum circumspectione tamen.

Primum de admittendis inhabilibus colligitur *ex cap. In fidei fauorem* 5. *de hæret. in* 6. vbi mentio fit de excommunicatis, & de socijs criminis, *& cap. Accusatus* 8. *eod.* §. *Licet verò*, vbi admittitur secūdum dictum contrarium primo fauore fidei, quando ex manifestis indicijs apparet secūdum esse verum, & primum falsum, ac proindè periurium ratione primi comisit deponendo falsitatem ex quo fit testis inhabilis, admittitur tamen in causis fidei. Et si fiat mentio tantum de illis tribus defectibus, nihilominus textus locum habet respectu omnium inhabilium, qui admittuntur in his causis, quia positum exempli gratia regulam non restringit ad expressa, sed extensam intelligitur, seu potius cōprehendere similia, *l. damni infecti*, *ff. de damno inf.* Surd. *consil.* 308. *num.* 10. Fuschus lit. E. *conclus.* 547. Cofirmatur, quia omnes inhabiles admittuntur in crimine læsæ maiestatis, ex communi, *Canon. super cap.* 1. *de confess.* à fortiori in causis fidei, vbi agitur de delictis contra maiestatem supremam, & infinitam. Ita Palaus *tom.* 1. *tract.* 4. *disp.* 8. *p.* 15. *num.* 1. ex illo Carena *par.* 3. *tit.* 5. *n.* 2.

Secundum de capitali inimico docēt omnes cum Farin. *q.* 188. *num.* 101. Diana *par.* 4. *tract.* 8. *resol.* 16. ratio cur non admittatur in testem contra hæreticum, est quia lex in omni casu semper præsumit malum de capitali inimico, *l. Inimicitia ff. de his, quibus, vt indig.* Farinac. *de indic. q.* 49. *num.* 88. M. Anton. *lib.* 3. *resolut.* 6. *num.* 12. Confirmatur, quia in deponendo contra aliquem maximè locum habere potest exercitium inimicitiæ, & odij eius qui iam est inimicus, quę ratio non militat respectu aliorum inhabilitas, quorum inhabilitas nihil excitat præiudiciale, contra reum, sed potius illi fauet, ex quo nihil, aut parum contra ipsum probatur. De causis inimicitiæ, Pegna *par.* 3. *com.* 116. 7

Tertium, de eodem inimico admisso accusatore in causis fidei docet idem Farinac. *q.* 185. *num.* 25. Diana *par.* 4. *tract.* 8. *resolut.* 40. contra Eimer. Carerium, & alios. Sed bene priorem opinionem, quia melior, & fauet fidei, neq. potest subesse falsitas, quando bene testes interrogantur, in quo casu crederem duos omni exceptione maiores requiri non solum ad condemnandum, sed etiā ad torturandum accusatum, vt hac diligentia euacuetur suspicio corruptionis testium productorum ab inimico, & diligenter inuestigandum est, quam habeant amicitiam cum accusatore. 8

Quæres 4. Quam fidem habeant testes inhabiles in causis fidei? & qua ratione Iudex procedere possit ad capiendum, interrogandum, torturandum, & con-

& condemnandum reum?

9 *Resp.* Testes inhabiles remanent cũ ea fide diminuta, quam de iure habent, quia iura per admissionem illorum fidẽ non augent, neque pares faciunt testibus idoneis, & integris. Ita Farinac. *q.* 188. *num.* 83. Cantera, apud Carenam *par.* 3. *tit.* 5. *num.* 73. Ex quo Farinac. colligit dictum vnius testis inhabilis non dare ius Iudici ad torturam, neque multo minus ad condemnationem, nam ad illam requiritur testis saltem vnus omni exceptione maior, ad hanc duo omni exceptione maiores, ex communi doctorum. Quo ad capturam nec sufficit, cum requirantur talia indicia, vel testis integer ad torturandum ex probatis *praeced. cap. q.* 11. sed quoniam vt plurimum timetur fuga, ideo in hoc casu sufficit. Quare Carena ibi, & alibi probat per dictum vnius mulieris solicitatę non esse capiendum cõfessarium, multo minus torturandum, cum mulier duos defectus, qui illam reddunt inhabilem, patiatur, nimirum, conditionem sexus fragilis subiecti mendacijs, & inconstantię, atque societatis, quamquam alioquin, quando non consensit, non possit dici pati hunc defectu, cum reuera non sit socia sine consensu. Vide dicta ad hoc *cap.* 23. *q.* 30.

Quaeres 5. An testes inhabiles admittantur ad probandum adminicula in causis hæresis?

10 *Resp.* Affirmatiuè, loquendo de adminiculis intrinsecis, & substantialibus, ex quibus infertur delictum, non autem loquẽdo de extrinsecis, quę scilicet prę-requiruntur, sed delictum nõ inducunt, cum illius causa non sint. Res exemplis declaratur, oscula, amplexus, facteta colloquia, nudus cum nuda in lecto, &c. inferunt adulterium. Conuenticula, familiaritas cum hæreticis, probant hæresim. Hæc & similia vocantur adminicula inferentia ad substantiam delicti. Alia sunt adminicula præuia ad delicta, non tamen illa inferunt, vt sunt Baptismus ad hæresim, Matrimonium ad adulterium, & tamen hæc delicta non inferunt. Adminicula igitur prioris generis probantur per testes inhabiles, non verò secundi generis, sed requiruntur testes integri ad probandum Baptismum, & Matrimonium. Ita Mascard. *lib.* 2. *concl.* 857. *num.* 35. Farin. *de testib. q.* 62. *n.* 87. *& q.* 188. *de hæret. num.* 80. Sousa *lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 7. Carena *par.* 3. *tit.* 5. *num.* 75. Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 11. *notab.* 3.

Quaeres 6. An testes inhabiles admittantur solum, quando integri haberi nõ possunt?

Resp. Absolutè admittuntur; quia *cap. In fidei fauorem, cap. Accusatus, §. Licet, de haeret. in* 6. illos indistinctè admittunt sine vlla limitatione. Ità Palaus apud Carenam *par.* 3. *tit.* 5. *num.* 81. Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 11. *notab.* 5. 11

Quaeres 7. An testes inhabiles admittantur fauore rei, sicut recipiuntur contra illum?

Resp. Affirmatiuè, quia religio Catholica, eum fauorem, quem pro se introducit, non negat reo contra se, quãdo innocens probatur. Ita Mascard. *lib.* 2. *concl.* 905. *num.* 1. *&* 13. *concl.* 1365. *n.* 16. Gomez. 3. *Var. cap.* 12. *num.* 23. Sousa *lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 8. Eorum tamen fides diminuta est propter inhabilitatem apud prædictos. Contrarium tenet Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 11. §. 1. *Notab.* 1. *& tract.* 8. *resolut.* 57. *Dicto* 3. vbi pro se citat Royas, & Farinac. *q.* 188. *num.* 149. qui fundatur in tex. *cap. Filij, de haeret. in* 6. sed ibi sermo est de defensione hæretici defuncti, qui defendi non potest ab heresi per testes domesticos, agitur enim de eorum interesse. 12

Quaeres 8. An ex pluralitate testium inhabilium resultet habilitas producens plenam probationem sufficientem ad condemnationem in pœnam ordinariam?

Resp. Plures testes licet omnes in seipsis inhabiles videntur sufficere ad pœnam ordinariam, modo plures non patiantur defectus, sed singuli vnum. Probatur. Tum quia, duo inhabiles sufficienter probant ad torturam, ex quo faciunt semiplenam probationem, ergo plures plene probant. Tum quia, pluralitas, 13

ralitas, & conuenientia illorum super idem delictum numero auget eorumdē crudelitatem, & transfert in fidem simpliciter, ita quod censeantur omni exceptione maiores, & Greg.XV.*decis.*351. *nu.*4. *&* 5. Cesar de Grassis *decis.*175. *num.* 9. apud Dianam *part.* 4. *tract.* 8. *resolut.*123. Tū quia falsum est ex pluribus imperfectis non posse fieri vnum perfectum, nam in naturalibus scimus ex materia, & forma duabus compartibus confici compositum, quod est totū perfectū, cuius partes respectu illius dicūtur entia imperfecta, à fortiori in moralibus ex imperfectis resultare poterit vnū pefectū, igitur duo testes inhabiles cōtestes dicētur perfici in ordine ad semiplenam probationem, plures vero in ordine ad pœnam ordinariam. Ita docet Palaus apud Dianam cit. de tribus aut quatuor ad pœnam ordinariam, quem impugnat idē Diana *tra.*6. *resol.* 11. *notab.*3. dicens nec quatuor sufficere. Portellus *ver.Testis num.*10. Farin. *q.* 188. *num.*59. Pegna *part.* 3.*com.*113. ex illis Sousa *lib.*2.*cap.*19. *num.*2. dum dicunt, fidem vnius testis integri, & valde boni non supplere defectum alterius, nisi aliud concurrat, intelliguntur ad plenam probationem sufficiunt vero ad torturam. Carena *part.*3.*tit.*5. *num.*77. dicit numerum hunc relinqui arbitrio iudicis.

Quæres 9. An inhabilitas testium spectetur solum tempore iuramenti & eorum examinis?

14 *Resp.* Affirmatiuè, quia in omnibus termini accipiendi sunt formaliter, ex vulgatis iuribus, & facit illa regula. Qualitas adiuncta verbo intelligēda est iuxta tempus verbi, vnde inhabilitas debet inesse testi dum iurat, & deponit suum dictum. Quare qui dum examinatur non est excommunicatus, non est inimicus, &c. licet antea fuerit, modo reconciliatus, non dicitur testis inhabilis, sed integer ex hoc capite. Ita Farinac. *q.*62. *de testib. num.*166. Sousa *lib.*2.*c.*13 *num.*11.

Quæres 10. An testes inhabiles sint torquendi?

Resp. Negatiuè, aliter facile auerterētur à testificando. Regulariter non sunt torquendi, nisi in aliquo casu id necessarium esset, quod relinquitur arbitrio Inquisitoris. Pegna *par.*3.*comment.* 113. alios citat Diana *par.*4.*tract.*6.*resolut.*11. §.*Verum*. 15

Quæres 11. Numquid testes tam habiles, quam inhabiles aliquando torqueri possint?

Resp. Testis, qui fuit præsens delicto nolens fateri veritatem, torquendus est, pro ea elicienda, quod verum est, quādo contra reum sunt aliqua indicia, ex Bossio *de tortura test. num.* 1. Scaccia *lib.*1. *de Iudic. cap.*86. *num.*14. in eo autem casu prius examinandus est reus, si non fatetur, tunc torquetur secundū Baiardum ad Clarum *quæst.*25. *num.*1. 16

Quæres 12. An testis nolens testificari sit suspectus de hæresi vti fautor hæretici?

Resp. Recusans deponere contra hæreticum præsumitur illius fautor de hæresi vehementer suspectus, quia illi fauet in causa hæresis subtrahendo testimonium suum, ne puniatur. Talis autem non præsumitur, quando se subtrahit, & recusat deponere contra consanguineum, & affinem, præsumitur enim tunc id facere fauore personæ, nō contra hæresim. In primo casu puniēdus est vt fautor, in secundo, vt inobediens. Ita Eimer. *part.* 3. *q.*62. Pegna *comment.* 111. Farinac. *de testib. q.* 75. *c.*14. *n.*3. ex illis Sousa *lib.* 2. *cap.* 17. *n.*7. 17

Quæres 13. An consanguinei admittantur contra consanguineos, & affines, & recusantes cogi possint?

Resp. In causis fidei admittuntur, & coguntur contra consanguineos, & affines, nimirum filius contra parentes, & è contra fratrem, coniuges contra alterum. Ita omnes, quos citat Farinac. *q.*188, *num.*149. Sousa *lib.*2. *cap.*11. *n.*2 *& seq.* Carena *part.*3. *tit.*5. *num.*15. non sunt autem integri, sed fidem habent diminutam, inquirunt Cantera, & Farinac. apud Carenam *num.* 22. Ego hic putarem deponentes contra consāguineos esse omni exceptione maiores; 18

quia

quia nulla ratio suadet, illos velle esse mendaces cōtra personas sui sanguinis; & si iure in alijs causis non admittuntur nec cogi possunt consanguinei in recta linea in infinitum, & in transuersali vsque ad quartum inclusiue, non repellātur, quia fidem habeant diminutam, sed propter pietatem debitam parentelæ ob coniunctionem sanguinis, vel quia præsumuntur peierasse fauore rei.

Quæres 14. An minor ætate in causis huius officij admittatur?

19 *Resp.* Impuberes, qui nimirum excusserunt decemnium cum dimidio admittunrur, immo, & coguntur, sed sine iuramento, eorum dictum prodest ad in dagandam veritatem, Clarus *q.* 24. *num.*17. & positis adminiculis etiam facit ad torturam, secundum Farinac. *de testib q.*58. *num.*52. Carena *part.*3. *tit.*5. *num.*53. Puberes verò post decimum quartum annum admittuntur cum iuramento, & prosunt ad torturam cum alijs adminiculis. Maiores viginti annis in omnibus delictis dicuntur idonei, & omni exceptione maiores, *l. In testimonium* 2. *de testib.* Farinac. *q.*58. *de testib,* Carena *cit. num.*47.

Quæres 15. An testis necessario iurare debeat tactis sacrosanctis Euangelijs etiam per Sacerdotem?

20 *Resp.* Ita practicatur in officio hoc etiam respectu Sacerdotis testatur Carena *part.*3. *tit.*7. *num.*5. Iuramentum autem est de substantia processus, ita ut

21 testes examinati sine iuramento nihil probant, & examen nullius est valoris. Ita Cantera *in quæst. crim cap.*2. *de probat.* per testes, Barbosa *in cap. Tuis de testibus*, Ego latius *resolut.*101. *q.* 6. Quo ad valorem actus sufficit quomodocūque præstetur sine tactis sacris Euangelijs, siue Sacris Scripturis, siue pectus Sacerdotale, aut quid aliud sacrum, seu benedictum, huiusmodi enim circumstantiæ illud non infringunt si desint.

Quæres 16. Coram quibus testes examinandi sint?

22 *Resp.* Coram Inquisitore interrogante, & Notario scribente, exprimendo etiam iuramenti delationem tactis Euāgelijs. Præsentia duorum religiosorum præcepta *cap. Vt officium, de hæret. in* 6. non est amplius in vsu, ne grauetur officium, & negorium magis secretum sit, & testes liberius loquantur coram paucioribus. Requirunt etiam aduocatum fiscalem Palaus, & ex eo Carena *part.*3. *tit.*7. *num.*14. Debent etiam autem formalia verba testis notari, & in dubio ab eodē peclarario dubiorum petatur, vt veritas pateat sui dicti. Debet autem testis subscribere, non tenetur autem, nisi ei legatur quidquid respondit, ignorans vero opponir signum crucis suis manibus. Dimittitur autem cum obligationem iuramenti nihil reuelandi eorum, quæ deposuit in processu sui examinis, cum alijs pœnis arbitrarijs.

Quæres 17. An Inquisitor teneatur inquirere super qualitate, & vita testiū, vt sciat quantum valeat eorum fides contra reum?

Resp. Affirmatiuè, quia cum in hoc officio nomina testium, neque denun- 23
tiatoris non publicentur reo, vt infra dicam *sub q.*23. partes iudicis erunt pro reo diligenter inquirere super vita, & moribus testium, supplendo partes, quæ aliàs competerent reo. Confirmatur id, Tum quia, iudex est medius inter actorem, & reum, ergo pro vtrisq. & cōtra vtrosq. æqua lance procedere debet. Tū quia, à teste exigitur iuramentū de dicenda veritate tam contra se, quā contra reum, ex doctoribus allegatis à Carena *part.*3. *tit.*7. *num.* 1. Tum quia, debet ex officio suo scire quanta fides adhibenda sit testibus contra reum, tam in ordine ad torturam, quam ad pœnā. Nec obstat, quod idonei præsumantur testes, nisi contrarium probetur, quia id locum non habet, quando probatio per aduersarium non admittitur contra testes, vt in sancto officio, quare Inquisitoris partes erunt se informare de qualitatibus testis, an sit excommunicatus, periurus, inimicus, &c. Ita Albertinus *cap.*1. *de hæret. in* 6. *q.*16. *num.*28. & 32. Campeg. ad Zanchinum. *cap.* 13. *lit. B* ex illis Diana *tract.*8. *resol.*124. Carena *part.*3.

part.3. tit.1.num.66.

Quæres 18. An Iudæi, & alii infideles etiam hæretici admittantur ad testificandum in causis sancti Officij?

24 *Resp.* Sunt testes inhabiles, & si admittantur faciunt tantum indicium ad sumendas secreto informationes contra reum. Ita alijs allegatis Farinac. *q.188, num.116.* Carena *part. 3. tit. 5. num.26.* Verum quidem est, quod ab horum testimonio abstinendum est, quia probabile est, quod potius faueant hæretico, cum sint eiusdem generis & conditionis.

Quæres 19. An repetendi sint testes non obstante renuntiatione facta per reum?

25 *Resp.* Testes examinati in iudicio sūmario non probant, nisi repetantur, vt docēt omnes, cum Albertino *de Agnosc. Assert. q.34. num. 16.* Simancha *de Catholic. instit. tit.64. num.16.* Royas *de hæret. part.2. Assert.4. num.107.* Carena *part.3. tit.7. num.33.* Si tamen reus vult illis renuntiare, & habere pro repetitis, probant, consequenter non est necessaria repetitio. An autem reuocare possit renuntiationem factam, & iterum petere repetitionem testium? Affirmant Simanch. *de Cathol. instit. tit.64. n. 25.* Gabirel. *vol.1. consil.178.*

Quæres 20. An in huiusmodi ratificatione, seu repetitione testium iudex debeat testi patenti dare primam attestationem? Quod est etiam quærere, an testis possit se referre ad primum examen? Et vocatur tunc depositio relatiua.

26 *Resp.* Repetitio facti examinis per relatiuam depositionem de iure bona est, & illam concedere potest iudex, nisi prudenter iudicet necessariam esse formalem repetitionem, ac si primo testis examinaretur; & petenti primas depositiones denegare potest maxime cum nō multum temporis spatium intercessit inter vtramq. Testis autem se indemnem seruare potest, protestando, si in aliquo aduersetur primis depositionibus, se velle stare primo dicto, in quo casu non imminuitur eius fides quo ad primum dictum. Demum ratificatio huiusmodi fit cum omnibus requisitis solemnitatibus, quæ adhibentur simpliciter in examine testis.

Prima pars de valore depositionis relatiuæ tenetur ab omnibus, cum nullo iure reprobetur, & eam suadeat defectus memoriæ, quæ labilis est, *l. Peregre ff. de aquir. possess. vnde l.2. §. Si quid autem C. de iure vet. enucl.* dicitur, quod diuinū est memoriam omnium habere. Ita Scaccia *lib.1. de iudic. cap.86. num.48. & 55.* Seraph. *decis.270.* Royas *singul. 206. num.3.* Farinac. *q.66. de testib. num.39.*

Secunda pars, quod eam non permittat, quando testis suspectus est, probatur, quia tunc periculum est, ne iudiciū reddatur iniustum, cui iniustitiæ ex officio occurrere debet iudex non concedendo illam. Ita Farin. *q. 66. de testib. num.55.* Pegna in sua praxi *lib.2. cap.35 num.11.* ex illis Carena *part. 3. tit. 7. num.40.*

Tertia pars, quod iudex denegare possit primas attestationes, si suspectus est, aut parum tempus præterijt, probatur, nam quo ad suspicionem suadet præcedens ratio, ne iudicium fiat iniustum; quod ad tempus vero breue, testis nō præsumitur immemor, ideo nulla ratio cogit ad legendum illi primam depositionem. Ita Simancha *de Catholic. instit. tit. 64. num. 25.* & alij supracitati.

Quarta pars, quod testi legendi sit prima depositio, quando est antiqua, & intricata, docetur per Farinac. *q. 64. num.41. & 55.* Royas *singul.206.* Castro Palaus *disp.8. p.15. §.3. nu.5.*

Quinta pars, de ea protestatione habetur apud Scacciam *lib.1. de iud. cap.86. num. 48. & 55.* Farinac. *q 64. num.41.* & in terminis *q.188. num.35.* Sousa *lib.2 cap.6. num.59.*

Sextam partem de ijdem solemnitatibus requisitis docent Clarus *q. 45.* & Carena *part.3. tit.7. num.37.*

Quæres 21. Quid agendum per iudicem, quando testis in repetione dicit contraria primis depositionibus?

Resp. Subijciendus est torturæ, & tūc 27
standum

standum erit dicto per torturam confirmato. Ita Pegna in praxi *lib.2.cap.38. num.4.* Zanch. *de hæret. cap.14.* Sousa *lib.2. cap.16. num.2.*

Quæres 22. An lite non contestata repetantur testes? Hoc est, an Inquisitor possit recipere testes ad instantiam fiscalis, vt postea faciant fidem contra reum?

28 *Resp.* Affirmatiuè, quia litis contestatio locum non habet in causis fidei, Lucerna *Inquisit. ver. Litis contestatio*, ita Cantera apud Diana *parte 4.tract.8. resolut.115.* Carena *part.3. tit.7. num.45.* Vide Farinac. *q.185.nu.17.& q.188.n.15.* referentem doctores asserentes non requiri litis contestationem, vide etiam Glosam. *ver. Regulariter cap. Quoniam Vt lite non contest.*

Quæres 23. An confrontatio testium cum reo locum habeat hic?

29 *Resp.* Negatiuè, eo quod nomina testium numquã publicãtur in hoc officio, ex *cap. Statuta 20. de hæret. in 6.* sine quorum publicatione nõ contingit cõfrontatio: Ita omnes cum Scaccia *lib.1 de iudic.c.87.n.19.* Diana *part.4.tract. 8. resolut.63.* Carena *part.3.tit.7.nu.50.* Si per testem recognoscendus sit reus, is illi caute ostenditur per rimulas ianuæ, & ostij, cum multis alijs existens simul.

Quæres 24. An reis in sancto Officio publicandæ sint attestationes, & depositiones testium sine nominibus testiũ.

30 *Resp.* Affirmatiue *ex cap fin. de hæret. in 6.* ratio, cum non debeant publicari nomina testium est, Tum propter periculum, quod incurrere possent ex huiusmodi publicatione. Tum quia, vt testes, & denuntiatores facilius alliciantur ad deponendum fauore fidei. Tum quia, cum cogantur ex virtute religionis, & extirpatione hæresum denuntiare, & testificari in causis fidei, æquum est, vt hoc officium illos præseruet à periculo, quod possent incurrere. Ita Farinac. *q.188.num.7.* Carena *par.3.* tit.7. *n.63.*

Quæres 25. An publicatis attestationibus, noui testes superuenientes recipi possint?

31 *Resp.* Noui, & veteres semper examinari poterunt. Ita Farinac. *q. 188. num.5.* & hoc fauore fidei ex officio Iudicis, seu ad instantiam fiscalis, non vero fauore rei, Carena *part.3. tit.7. nu.65.*

Quæres 26. An admitti debeant interrogatoria rei ad testes fisci?

Resp. Affirmatiuè ex Genuens, *cap.27* 32
Ex eo Farinac. *quæst.188. nu. 14.S. Vide* vbi dictum Genuens. citat, & Pegnam, Carena *par.7.num.71.* ea ratione, ne reo nimis arctetur defensio, cum illi nomina testium non porrigantur, ad debilitandum eorum fidem propter defectus, quos illis obijcere posset.

Quæres 27. An testis ab Inquisitoribus interrogatus de vita & moribus suis ad effectum, vt sciatur quanta valeat eius fides contra eum, teneatur contra se dicere veritatem?

Resp. Non tenetur manifestare delicta propria personalia, quæ redundant, 33
in dedecus proprium, vt quod sit latro, adulter, sodomita, &c. quia nemo tenetur propriã turpitudinẽ detegere ex vulgatis iuribus; vtique verò, eos defectus, qui illi non sunt ignuminiosi, cuiusmodi sunt excommunicatio, quod sit de genere hæbreorum, infidelium, &c. Ita de his secundis Cantera, quem pro se citat Diana *part.4. tract. 8. resolut. 114.* Carena *part.3.tit.7.num.74.* inclinat dũ in confirmationem huius dicit, sacrum Tribunal respondisse, mulierem non teneri manifestare Inquisitori consensum in turpitudinem; sed Patres ita respenderunt ex alio fine, nimirum, quia perfecta sollicitatio, quam punit sanctũ Officium consistit præcisè in prouocatione facta per confessarium absque consenso in eam, illa enim tantum punitur. Demum si testis, & denuntiator tenerentur Inquisitori reuelare omnia sua vitia nimis grauarentur in hoc tribunali, à quo propterea multi deuiarent; sicut enim releuantur ab alijs oneribus ex occultatione eorum nominum, & confrontatione cum reo, à fortiori non sunt onerandi obligatione manifestandi propria vitia in dedecus, & detrimentum proprij honoris, & famæ. Vide quæ dixi *Resol.101. q.30.*

Quæres 28. An Inquisitor debeat admittere oppositiones factas à reo contra testes in causa appellationis?

34 *Resp.* Affirmatiuè, quia Iudex in hoc officio debet procurare, quod iudicium sit iustum, ac proindè defendere reum, Ita Cantera, & Diana *par.* 4. *tract.* 8. *resolut.* 117.

Quæres 29. Qualem probationem faciant testes de auditu? Loquor de auditu relatiuo, nō personali, & proprio, de quibus dixi *c.* 31. *q.* 15. probare sicut testis ocularis, quando testatur de delicto cadente sub sensum visus, Farinac. *de testib. q.* 69. *num.* 148. Cantera *de probat. per testes cap.* 2. *num.* 22.

35 *Resp.* Testis de auditu auditus, vt aiunt, facit leuem præsumptionem non sufficientem ad capturam, maximè cōtra personam bonæ famæ, nam hæc elidit, & destruit præsumptionem, vt docēt Farinac. *cit. num.* 10. Camillus Borella *tom.* 2. *Summa tit.* 13. *de testib. num.* 28. Carena *par.* 3. *tit.* 6. *num.* 11. Vide me *resolut.* 101. *q.* 27.

Quæres 30. Cuinam ex duobus dictis contrarijs vnius testis standum sit?

36 *Resp.* Standum est secundo dicto asserto tam contra se, quam contra alium vt clarè dicitur *cap. Accusatus de hæret. in* 6. §. *Licet.* & in hoc omnes conueniunt in causis fidei, fauore eiusdem fidei, vnde intelligendum est hoc, quādo primo deposuit pro se, & pro reo, postea se retractando dixit contra se, & contra reū, hoc enim modo ille textus intellectus fauet fidei, ex quo statur secundo dicto, quod hæresim affirmat, quam negabat prius dictum, cui si staretur, non est id fauorabile fidei, sed contrarium. Ita limitant Sanctar. *cap.* 38 *de hæresi num.* 12. Treuis. *decis.* 39. *num.* 13. Diana *par.* 4. *tract.* 7. *resol.* 22. Carena *par.* 3. *tit.* 6. *n.* 61. Contrarium, hoc est, intelligi illud caput tam de dicto affirmante, quam negante hæresim, tenent Farin. *q.* 188. *num.* 95. Sousa *lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 4. *qui num* 6. dicit, quod licet stetur secundo dicto fauore fidei, non tamen videtur admittenda eius probatio sine tortura; secundum Pegnam, & Farinac. citatum *num.* 99. Quoniam autem ex duobus dictis contrarijs testis fit periurus in primo dicto, reputatur testis idoneus solū in ea causa, in qua peierauit contra fidem, postea reuocando prius dictum fauore fidei, nā si aliàs est periurus nō est testis idoneus, vt docent Decian. *lib.* 5. *crimin. cap.* 35. *num.* 14. Farin. *q.* 188. *num.* 92.

In alijs criminalibus semper statur priori dicto, si illi credendum sit, regulariter tamen non facit fidem deponens contraria in eodem iudicio, quia expressè apparet mendacium, quod probationem, & fidem destruit, intellige, quando se incontinenti non corrigit, idest, antequam recedat à conspectu Iudicis, & nisi aliàs euidētem causam adducat, ex qua appareat secundi dicti veritas. Vide quę dixi *resolut.* 101. *q.* 21.

Quæres 31. Quid dicendum sit de testibus varijs, & sibi contrarijs?

Resp. Testes sibi inuicem contrarij 37 in substantialibus nihil probant, quia sibi inuicem destruūt, nec vlla ratio prima fronte suadet esse credendum magis, vni quam alteri, ratione assertionis. Ita omnes cum Mascardo. *tom.* 3. *de probat. concl.* 1367. *num.* 4. & 6. Farinac. *q.* 65. *num.* 2. 11. & 15. apud Sousam *lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 12. Contrarij sunt, & discordant in substantialibus, quando non concurrunt circa idem tempus, & locum respectu eiusdem delicti numero, vt constat in testibus contra Sosanam, *ex Daniel. cap.* 13. vel quando differunt in probanda formalitate verborum, vt in Blasphæmia, Sousa *lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 15. Farinac. *de testib. q.* 65. *num.* 28. *Ego resolut.* 101. *q.* 16.

Quæres 32. An expediat testes concordare non solum, vt euitetur periuriū, sed etiam vt probent pro, vel contra reum?

Resp. Expedit concordare testes, quādo inter eorum dicta non est euidens 38 contrarietas, sit autem hoc non solum ad euitandum periurium, sed etiam cōtra reum; hæc autem concordia non tantum probat, quantum si testes ex seipsis essent contestes, aliquid tamen plus probant, quam sine concordia.

Pri-

Primum, de expedientia concordiæ patet,quia sicut expedit iura iuribus cõcordare,*cap.cũ expediat* 29. *de elect. in* 6. ita & dicta testium ijsdem modis,quibus leges concordantur ex Farinac. *q*.65. *num*.55. & 59.Tum quia, per huiusmodi concordiam vitatur periurium. Ita Farinac. *q*.66. *num*.320.ex illo cum alijs Carena *par*.3, *tit*. 6. *num*.49. Ex quo cõcordia non facilè admittitur in testibus de falso suspectis,*Alex.consil*.154.*num*.7. *lib*.5. Natta *consil*.315.*num*.10. Craueta *consil*. 665. *num*. 17. Clarus *quæst*. 23. initio.

Secundum,de concordia probante etiam contra reum suadetur.Tum quia, testes aliquid plus probant ex concordia, quam sine illa, ergo augent probationem contra reum. Tum quia, testes producuntur à fisco, vel denuntiatore, seu accusatore ad eum effectum,vt probent contra reum, ergo concordantur etiam ad eumdem finem, aliter nulla esse ratio suadens huiusmodi concordiã. Tum quia, concordia inducta ad euitandum periurium est magis cõtra reũ, quam eius fauore,euitatio enim periurij firmat dictum contra reum. Ita Abbas *in cap. Cum tu, de testib. num*. 5.Felin. *num*.4. Farinac. *q*. 65. *num*. 76. ex illis Sousa *lib*.2. *cap*.6. *num*19. Carena *par*.3. *tit*.6. *num*.54. in fine. Aliter dicunt obseruari in iure ciuili.

Tertium, de exceptione concordiæ patet ex eo, quod hæc concordia respectu concordantium de seipsis diminuit probationem defectu huius exceptionis. Verum quidem est, quod hæc concordia addit aliquid plus testibus, cum ex ea resultet maior probatio, quam testes sine illa non præberent ex Pegna,& Cãtera docet Carena *par*. 3. *tit* 6. *num*.54. & in hoc nulla est difficultas. Quantam fidem faciat hæc concordia relinquitur arbitrio iudicis,ex Bossio *de oppos. contra testes num*.11.

Quæres 33.De testibus falsis in Sancto Officio, & eorum pœna ?

39 *Resp*. Falsum testis dictum simpliciter nihil probat,cum veritate careat; ex sententia omnium. Multi docuerunt testem falsum in crimine hæresis, & alijs puniri pœna talionis, ea scilicet pœna, qua punitur reus, contra quem falsum dixit,quos citat Farinac. *q*.188.*num*.39. vbi in fine testatur praxim supremi tribunalis esse in contrarium,& puniri pœna triremium, aut fustigationis, quibus pœnis immo grauioribus puniendi sunt subornatores falsorum testiũ, sunt enim in maiori culpa, ex Simancha *de cathol. instit. tit*.64. *num.fin*. Pœna autem hæc infligenda est simul cum Episcopo, quia vtriusque iudicis dignitas dicitur offensa,Pegna *par*.3. *com*. 122. ex illo Carena *par*.2. *tit*. 17. *num*. 55. Ad pœnam infligendam tria sunt obseruanda, primo, damnum illatum, vel attentatum, secũdo,persona, cui infertur; tertio,ipsius testis qualitas, ex quibus congruenter decernitur pœna commensuranda culpæ. Vide Carenam *par*.3.*tit*.6. *num*.68.cum sequentibus.

Quæres 34. An dictum vnius testis vocantis alium eneruetur, si testis vocatus deponat oppositum ?

Resp. Neutri credendum,quando sũt
pates, non primo vocanti alterum, quia 40
redditur suspectus de veritate,allegando alterum in confirmationem suæ veritatis,quæ ab altero negatur;non secundo, quia pari suspicione infirmatur. Si verò inter eos sit disparitas creditur digniori; in his autem obseruandæ sunt conditiones vtriusque, & modus deponendi, & ex illis iudex suum ferat iudicium super credulitate dictorum, & testium. Vide Giurbam *consil*. 23. & 37. Carena *par*.3. *tit*.6. *num*.42.

Quæres 35. De probatione testis nocturni.

Resp. Testis de visu nocturno tem- 41
pore nihil probat,nisi asserat,se vidisse ad lumen, vel lunæ lucentis, vel ignis, vel candelæ accensæ, vel explosione Sclopi ex accenso puluere, vel ex lumine fulguris coruscantis, ad visionẽ enim oculatem ex parte obiecti visi duo desiderantur lumen, & color, quæ cum sint accidentia per se non possunt esse

sed inhæret subiecto, quod est quoduis coloratum, & illuminatum, ex quo sequitur sine lumine videri non posse obiectum licet coloratum, nisi ex illuminatione fiat perspicuum. Ita Borella *tom. 2. tit. 13. num. 1.* Farinac. *q. 62. num. 33.* Clarus *q. 21. §. Sed quid si testis* Giurba *consil. 37. num. 41.* Cassillus *decis. Regni Sicil. 179. num. 14.* Testis iste non videtur omnino integer, cum patiatur exceptionem nocturni temporis, quia facilis est deceptio in visione nocturna, cum lumen lunæ, vel alterius ex supradictis non ita clarè, & distinctè repræsentent obiectum ad potentiam, sicut facit lumen solis.

Quæres 36. An vnicus testis conuincat reum inconfessum ad cōdemnationem in Sancto Officio?

42 *Resp.* Per vnicum testem quamtumuis omni exceptione maiorem, & qualitercumque qualificatum non potest inconfessus condemnari ad pœnam ordinariam, neque extraordinariam, est omnium sententia *ex cap. Licet 23. de testib.* vbi habetur in fine. *Nulla est tamen causa, quæ vnius tanto testimonio, quamuis legitimo terminetur.* terminatio autem causæ criminalis fit per condemnationem rei in pœnam, quam meretur. Ita Farinac. *q. 63. de testib.* Cantera *de plena probat. num. 3.* Sousa *lib. 2. cap. 14.* per totum dum dicit, vnicum testem non plene probare, idest, ad cōdemnationem. Ita quod nec dictum Episcopi, Cardinalis, Papæ aut Principis plene probant ex citatis doctoribus, qui omnes tamen affirmant vnicum testem semiplene probare, si sit integer, & idoneus.

Quæres 37. An testis dubitans vtrum legitimè interrogetur à iudice possit æquiuocare, an verò teneatur dicere veritatem? Item quid quando probabiliter putat illegitimè interrogari?

43 *Resp.* In vtroque tenetur directè respondere. Primum probatur. Tum ex illo communi axiomatè. In dubiis obediendum est superiori, qualis est iudex respectu testis, Glos. *ver. Iniquitas, cap. Quid culpatur 4. 23. q. 1.* Glosa *ver. Obedientiam cap. Ad aures 5. de temp. ordin.* Glosa *fin. cap. Dilecta de maior.* Theologi omnes cum D. Thoma citati pro se à Sairo *lib. 1.* Clauis *cap. 13. num. 37.* Tū quia, iudex statim ac accipit quærelam contra aliquem propositis sibi testibus per quærelantem ius habet actu fundatum super quærelam interrogandi quē, cumque testem in causa productum, ergo per superueniens dubium iure suo priuandus non est. Tum quia, pro iudice facit illa regula. In pari causa melior est conditio possidentis 65. *in 6.* sed iudex in eo, quod iudex semper est in possessione iudicādi, maximè accepta quærela, ergo dubium testis non potest remouere iudicem à possessione sua. Tum quia, ius, & potestas iudicandi, quod possidet iudex, est ius publicum, & legale, ius vero, qualecumq. illud sit, acquisitum dubitandi de non respondendo, est priuatum, debile, & obscurū, ergo non valet deijcere iudicem à sua possessione. Tum quia, hoc suum dubium non teneri respondere, vel oritur ex incompetentia iudicis, vel quia iniustè inquirit iudex contra reum, vel quia testis est priuilegiatus; non potest oriri ex incompetentia iudicis, quia cōstat de iudice, & suppono, & si constaret sibi, esse incompetentem, non esset iam dubius, sed certus, consequenter non teneretur respondere defectu potestatis interrogandi in iudice, deindè esto esset dubius, cum ad ipsum non spectet iudicare de incompetentia, sed ad superiorē, recurrat ad illum, & sic tollat dubium, aliter non recurrendum, dubium videtur potius vanum, & irrationabile; nec dubium oriri potest ex iniusta inquisitione, quia posita quærela iudex acquirit ius inquirendi contra reum, ex omnium sententia, examinando testes productos; si demum testis est priuilegiatus, ostendat priuilegium, & dimittetur. Concludendum ergo est dubium nullatenus eneruare ius iudicis præsertim in actu iudicandi positi.

Pasqualigus *decis. 219.* tenet, an in dubio,

dubio, quod iudex legitimè interroget, non teneri testem respondere, & fateri veritatem, quia iudex se habet vt actor repetens quod suum est à teste nempè testimonium, vnde debet constare quod iustè repetat, & quamdiu non constat, testis non tenebitur soluere, nemo enim tenetur soluere debitum dubium, nec creditor potest illud exigere, nisi prius ipsum liquidet. Et sicut iudex ad instantiam creditoris non potest condemnare debitorem allegantem incertitudinem debiti, nisi prius creditor faciat constare de debito, ita si iudex citaret testem nolentem deponere coram alio iudice, nō posset constringi ad deponendum, dum allegaret iudicem non interrogare legitimè, nisi iudex faceret constare se legitimè interrogare. Quod subdit *sub n.3.* est repetitio eiusdem.

In hoc argumento comparat iudicē cum actore, creditore, & quærelante, consequenter videtur casum mutare. Deindè iudex in quocūq. actu suę causę siuè examinet testes, siuè reum, siuè quidquam aliud faciat, semper se gerit, vt iudex, & numquam vt actor, cum iudex dicatur, vt tale mediare inter actorem, & reum, quibus ministrat iustitiam. Præterea demus iudicem actorem contra naturam eius, & facti, semper iustè repetit, cum quærelans testem productū de iure potuerit producere, ergo legitimè illum interrogat ab ipso repetendo veritatem sibi à quærelato propositam, eruendam à teste. Adhuc, factum à quęrelante narratum indici ab hoc iudicandum est, vel non est iudicandum, si est iudicandum, iam debitum respondendi est certum, cum testis sit productus, ergo euacuatur dubium, si non est iudicandum, res adhuc certa est, & sic dubium non habet locum; si dubitetur an delictum sit cognoscibile à iudice, cum tale dubium sit liquidandum per superiorem iudicem, interim si non quærat liquidationem, & citetur à iudice ad respondendum, tenetur dicere veritatem, quia ex data quærela iudex est in possessione iudicandi. Demum, licet verum sit, iudicem non posse condemnare debitorē ad solutionē debiti, nisi prius illud actor probauerit per testes, quando illud reus negat, non ideo tamen currit illa similitudo, quia iudex citans testem coram alio iudice cum sit tantum actor, & quærelans, illi sufficit, quod in quærela proponat testes, qui vocati ab eo iudice tenentur respondere, neq. allegare possunt se illegitimè interrogari, id enim est subterfugere iudicium, vnde si sentiunt se grauati recurrere debent ad secundi iudicis superiorem, interim si negligunt, vocati respondere tenentur, quia per eam quærelam est in possessione interrogandi.

Multa alia subiungit, quæ videntur restringi in hoc, quod dicit ex parte testis esse certam possessionem libertatis non respondendi, per quam assistentia iuris ad manutenēdum iudicem in possessionem redditur dubia, & incerta. Sed ex dictis patet dubium testis, si dubium, nullam dare posse certitudinem possessionis testi ad non respondendum, ac proinde supponit certam possessionem, quæ potius probanda erat, cum reuera talis non sit. E contra supponit assistentiam iuris esse dubiam, cum tamen reuera, & de iure sit certa fundata in quærela proposita ab actore, magis enim operatur factum à iure proueniens, cuiusmodi est productio testium per actorem, quæ dat ius interrogandi ipsos testes, quam factum hominis consistens in mero dubio, quod elidere nequaquā potest iuris assistentiam.

Ex his quoque patet ad secundam partem, nam eædem rationes adductæ contra testem dubium faciunt contra testem opinantem, nam opinio probabilis, qua non teneatur testis respondere, fundatur, vel in eo, quod iudex sit incōpetens; vel in eo, quod est testis priuilegiatus; vel in eo, quod est inhabilis; vel in eo, quod quærela est falsa, primo modo præualet opinio pro iudice, quod sit cōpetens, tum quia est simpliciter iudex, ergo in qualibet causa sibi proposita in suo territorio, tum quia præsumendum

est

est pro iudice, ex vulgatis iuribus, qui nō est priuandus iure suo; secundo modo, si testis est priuilegiatus, ita quod non teneatur respondere, non citabitur à iudice, aut si citabitur, & non ostendet suum priuilegium, videtur consentire, ac proinde renuntiando iuri suo tenetur, vt alter testis rectè respondere; tertiò modo, testis inhabilis tenetur respondere, & talem facit probationem, qualem exigit eius inhabilitas; quartò modo, si querela est falsa, tunc potissimū respondere tenetur, vt liberet innocentem. Demum non video qua ratione mouenda sit difficultas, præter adductas rationes, qua dubitetur, aut opinetur quis, testem non legitimè interrogari, sicut moueri potest pro reo, qui interrogari nō potest à iudice, nisi sibi constet in tali gradu probationis, an reus illud delictum commiserit; loquendo verò de teste, tunc legitimè censetur interrogari, quando præcisè productus fuit à querelante, & iudex ex sua parte acquisiuit ius ad illum interrogandū, quod tunc censetur acquisiuisse, quando testis non est ex priuilegiatis iuxta superius dicta.

Quæres 38. Quales testes dicantur cōtestes?

44 *Resp.* Illi testes dicuntur contestes simpliciter, absolutè, & perfectissimè, qui alias idonei in deponendo conueniunt in quatuor, primò in nemine, & substantia delicti; secundò, in circumstantijs eius; tertiò, in tempore; quartò demum in loco: e.g. Duo testes examinati super homicidio, v.g. Pauli, deponentes, quod occisus fuit à tali persona cū gladio die tali mensis N. in loco nuncupato N. dicuntur contestes simpliciter. Testes ergo contestes dicuntur illi, qui concordant, & conueniunt in substantia, & essentialibus circumstantijs delicti; atque in eodem tempore, & loco conueniunt. Si verò discordant in aliquo illorum dicuntur singulares in eo, in quo discordant, & contestes in eo, in quo conueniunt, sed secundum quid sunt tales. Simpliciter verò singulares dicuntur, qui in nullo conueniant. Pro perfectiori intelligentia horum.

Quæres 39. Quid, & quotupliciter testis dicatur singularis? Sumo hic testem singularem non pro eo, quod vnicum appellat testem, simpliciter, & absolutè in seipso, sed comparatiuè, & relatiuè ad alios testes, à quibus in deponendo discordat.

Resp. Testis singularis dicitur ille, 45 qui circa idem negotium seu delictū discordat ab alijs, vel in substātia facti, vel in instrumentis, quibus factum fuit, vel in verbis formalibus, quibus commissum fuit; vel in tempore quo perpetratum fuit; vel in loco, vbi accidit. Ex his deducitur triplex singularitas, prima dicitur obstatiua, qua vnus testis super eodē facto numero deponit contrarium dicto alterius; vt, si vnus deponat Petrum occidisse, & alter neget, vel occidisse quidē talem, sed non eodem loco, vel tempore, quibus alter deponit.

Secunda, vocatur adminiculatiua, seu cumulatiua, qua plures testes sibi inuicem adiuuant in eodem delicto numero, vel specie, vt, si vnus deponat de visu, alter de auditu; vnus de facto, alter de fama, vnus vidit non Sacerdotem Epistolam legentem in missa, alter eundem consecrasse; vnus proferentem, quod Deus non est omnipotens, alter, quod non est iustus.

Tertia, dicitur diuersificatiua, qua plures testes deponunt de diuersi specie delicti; vt, vnus de homicidio, alter de blasphæmia, alter de poligamia, hæc enim in eodem reperiri possunt delinquente.

Notandum est, diuersitatem temporis, & loci, quę testem reddit singularem inducere singularitatem obstatiuam, quando sermo est de eodem delicto numero, vt de vno homicidio, de vna fornicatione, &c. in his si vnus testis deponat tali die, vel tali loco fuisse cōmissum, & alter deponat alio die, vel loco; per hos testes nihil probatur, quia dictum vnius destruit dictum alterius, cū impossibile sit idem delictum numero fieri diuersis temporibus, seu locis. Si verò

verò sermo sit de delicto aliquo non articulato ad vnitatem numericam, diuersitas temporis, seu loci testes facit singulares singularitate adminiculatiua, quia depositio vnius coadiuuat dictum alterius; vt, si vnus deponat de tali hæresi asserta in tali loco, vel die, alter verò alio in loco, & die; nam in huiusmodi delictis repetibilibus testes cumulatiuè probant, eo, quod hæc delicta successiuè repeti possunt in diuersis locis, & temporibus. Vide Sousam *ad Calcem suorum Aphor.* de hac re quæstionem particularem institutam resoluentem, Carenam *part. 2. titul. 6. §. 5. & part. 3. tit. 6. §. Quintus*. Dianam *part. 4. tract. 8. resolut. 57.* Ego multa dixi *Resolut. 101. quæst. 32.* His notatis.

Quæres 40. An si singularitas obstatiua aliquid probet contra reum?

46 *Resp.* Nihil probat, quia dictum vnius testis destruit quod dicitur ab altero, cum ad inuicem repugnent, ex quo ambo præsumuntur falsi, cum non magis credendum sit vni, quam alteri. Ita omnes cum Sousa *hac q. sect. 2. num. 7.* Diana *par. 4. tract. 8. resol. 57. §. Dico sexto*, Carena *part. 2. titul. 6. num. 59.*

Quæres 41. An singularitas adminiculatiua aliquid præbet?

47 *Resp.* Certum est apud omnes etiam vnicum testem probare ad examinandum reum, & illum torquendum si neget, quando est omni exceptione maior, quia singularitas adminiculatiua quæ recipit pluralitatem testium discordantium in diuersitate deponendi circa idem delictum, quo ad varios modos, &c. non inficit testem ratione sui, sed in ordine tantum ad alterum, ac proindè in ordine ad vlteriorem probationem respectu pœnæ iuxta diuersitatem opinionum, de quibus vide prælatum Sousam *in dicta quæstione Vnica* Carenam *par. 3. titul. 6. §. 5.* Dianam *par. 4. tract. 8. resol. 57. à concl. 7.* Pasqualig. *decis.* 158. Trimarch. *q. fin. de solic. sect. 5.*

Duplex est opinio, prima asserentium, hæreticum conuinci per testes singulares singularitate cumulatiua, ac proindè condemnando ad pœnam ordinariam; secunda negantium, doctores pro vtraque parte referunt prænominato. Ne pugnantia dicam, me refero ad id quod resolui *Resolut. 101. quæst. 32.* Ad extraordinariam omnes conueniunt.

Quæres 42. Quam probationem faciat singularitas diuersificatiua?

Resp. Tantam, quantam facit quisque testis per se spectatus, & nihil vltra, quia respectu delicti, de quo causa agitatur simul plures coniungi non possunt ad concordiam, cum quisque illorum depônat tantum de proprio delicto, quod nouit. Hanc vocat communem Sousa *cit. q. sect. 2. num. 9.* 48

Quæres 43. An in dubio testes iudicandi sint contestes potius, quam singulares?

Resp. Affirmatiuè ex Farinac. *q. 64. de testibus*, ex eo Carena *part. 3. titul. 6. num. 39.* forsan fauore fidei contra hæreticum; obstare videtur illud axioma, in pari causa fauendum est reo, ergo dicendum testes iudicandos esse singulares, vt minus grauent reum, in obscuris enim sequendum est, quod est minimum. 49

Quæres 44. An examinandi sint testes producti à denuntiatore incognito? De denuntiantibus per schedulas sine proprio nomine dixi *cap. 23. num. 88.*

Resp. Affirmatiuè, Tum quia, iudicem non habet mouere quærelans, sed testificans; ergò parum refert quo ad hoc, quod denuntiator cognoscatur, vel sit inco[illegible] itus per sui nominis suppressionem. [illegible]um quia, maior suspicio spectatu[illegible] respectu inimici denuntiantis, quan[illegible] ncogniti, sed examinantur testes proc[illegible] cti ab inimico capitali; ergò, & ab in[illegible]ognito ex minori suspicio. Tum quia, *in cap. Inquisitioni 21. §. 3.* improbantur quidem similes schedulæ, ex quo nec puniendus est nominatus in illis, si tamen in ea producantur 50

tur

tur testes, nihil circa hoc textus dispo-nit, sint nec ne examinandi, sed solum inde colligitur ex schedula incogniti non esse immediatè procedendum contra nominatum in ea, quando testes non exprimuntur, qui si exprimantur certè examinandi sunt. Ita Paramus *lib.3. de orig. inquisit. quæst. 6. n.93.* contra Ferdinandum à Castro, Farinac. *quæst.185. num.68.* quos sequitur Diana *par.4. tract.8. resolut.41.* quo ad praxim, non quo ad rationem. Nec obstat, quod in Edictis Inquisitorum, vt dixi *cap.23. num.88.* pro nihilo reputentur huiusmodi schedulæ, quia intelligitur hoc de illis, quæ sine testibus inscribuntur ab incognito auctore.

CAPVT

CAP. TRIGESIM. IV.

DE CONFESSIONE REORVM.

SVMMARIVM.

1 *Tria requiruntur, vt reus teneatur respondere.*
2 *Si non constat de corpore delicti non tenetur.*
3 *Respondet etiam iuramento nō delato.*
4 *Dubitans an iure rogetur tenetur respondere.*
5 *In pari causa potior conditio possidentis explicatur.*
6 *Respondere tenetur etiam cum periculo vitæ.*
7 *Maximè in causis Sancti Officij.*
8 *Nolens fateri veritatem ante sententiam non absoluitur.*
9 *Confessarius datur reo petenti.*
10 *Absolutus ab hæresi iterum vocatur ex nouis probationibus.*
11 *Condemnatus in pœnam mitiorem defectu probationis iterum vocatur.*
12 *Confessio qualificata minuit delictum.*
13 *Quando prodest reo confitenti.*
14 *Confessio dubia non nocet.*
15 *Cogitur edere claram, & expressam.*
16 *Confessio surdi, & muti non dicitur expressa.*
17 *Confessio de delicto non constante non valet.*
18 *Confessio facta coram iudice incompetente sufficit ad torturam.*
19 *Sicut, & extra iudicialis probata per testes.*
20 *Confessio incidens valet ad condemnationem.*
21 *Confessio in tortura extra ratificanda.*
22 *Sponte confessus adhuc punitur ex rigore iuris.*
23 *Confessio minoris sine curatore valet.*
24 *Confessio ex suggestione nō condemnat.*
25 *Confessio in vno tribunali valet in alio.*
26 *Aeuocatio confessionis quando valet?*
27 *Confessio, & sententia facta deambulante iudice teneat.*
28 Summariè, & de plano *quid.*
29 *Confitens factum hæreticum, sed negans intentionem quomodo tractatur.*
30 *Confessio extorta terrore tormentorum non valet.*
31 *Confessio vt plena sit requirit octo conditiones.*
32 *Impunitatem non licet promittere pro veritate eruenda.*
33 *Procurator quando admittatur.*
34 *Inquiritur etiam contra non diffamatum.*

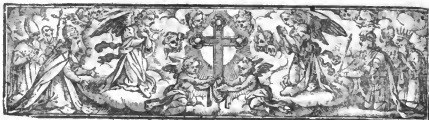

CAP. TRIGESIM. IV.
DE CONFESSIONE REORVM.

ERFECTO, & absoluto processu informatiuo examinatione testium, & alijs requisitis, si constat de delicto; & eiusdem corpore, procedendum est per iudicem ad interrogationem rei, pro cuius rei intelligentia.

Quæres 1. Quid requiratur, vt Inquisitor possit legitimè interrogare reum, & hic teneatur respondere?

1 *Resp.* Tria sunt necessaria. Primum, quod iudex sit competens in causa. Secundum, quod delictum sit semiplene probatum. Tertium, quod probatio notificetur reo. His tribus concurrentibus iudex dicitur legitimè interrogare, ita quod reus tenetur respondere, & nō potest veritatem occultare, neque æquiuocare, vt iudicium condemnationis effugiat.

Primum, de competentia iudicis ita notum est, vt probatione non indigeat, si enim incompetens est, iudex non dicitur, & procedens nihilominus in causa censetur persona priuata, secundum omnes cum Menoch. *de recuper. possess. remed.* 8. 13. *&* 17. & tradunt doctores *super tit. de foro compet.*

Secundum, de semiprobatione tenetur ab omnibus, contingit autem semiplena probatio, vel per vnicū testē omni exceptione maiorem; vel per infamiam, vel per indicia illis æquipolentia. Qualis testis dicatur omni exceptione maior patet ex dictis præcedēti capite, & dicitur ille, cui nihil obijci possit, quo eius fides infringatur, vel minuatur. De probatione per famam, & per indicia dicam sequenti capite. Quod requiratur semi-

plena

plena probatio, vt reus dicatur legitimè interrogari docent omnes cum Nauar. *cap.25.num.36.* ex D. Thoma 2-2.*q.*68. *art.* 1. idem Nauar. *tom.* 4. *de Iudicijs num.*53. Lessius *lib.2.cap.*31. *dub.*3. ex illis Bonac. *disp.* 10. *de legib. q.* 3. *part.*2. *propos.*1.

Tertium, de notificatione delicti probati facienda reo constat ex supradictis doctoribus, & multos alios citat Diana *part.2. tract.* 5. *resolut.*91. asserentes iudicem debere ordinaro Notario, vt copiam depositionum tradat reo, sine nominibus testium, vt sciat de suo delicto constare; & nonnulli dicunt, iudicem peccare si non notificet, quia iudicium eluditur ex eo, quod reus probabiliter credens, se non legitimè interrogari, occultabit veritatem æquiuocando se non cõmisisse tale delictum vt teneatur illud fateri; habet locũ etiã apud regulares, ex Diana in calce resolutionis. Quod spectat ad officium Sanctæ Inquisitionis puto sufficere, si reo protestetur serio tale & tale delictum probatum fuisse contra illum, & ideo ex ordine iuris seruato procedere ad illũ interrogandum, hoc enim modo Inquisitor probationẽ delicti sufficienter notificat reo, omissa formali copia processus, in hoc enim tribunali proceditur de plano, & summariè. Diana *part.* 4. *tract.*8. *resolut. finali.*

Illis tribus positis Reus respondere tenetur dicendo veritatem, quam nec occultare, neque æquiuocatione subterfugere potest, docent omnes omnino, aliter peccat grauissime, tum propter obedientiam iudici debitam, tum propter mendacium, tum propter iuramẽtum. Quod si vnum illorum desit tacendo veritatem, vel illam æquiuocatione subterfugiẽdo nõ peccat, quia nemo tenetur suũ delictũ occultũ patefacere ex illo vulgato iure. *Non dico, vt te prodas.* delictum autem ad hunc effectum dicitur occultum, quando iudex legitimè non interrogat.

Quæres 2. An quando in processu nõ constat de corpore delicti, vt quia de illo non fit mentio, forsan quia iudici nõ occurrit, teneatur reus respõdere.

Resp. Non tenetur, quia iudex non dicitur legitimè procedere in examinatione rei, quando sibi non constat de corpore delicti, cum id sit de substantia iudicij, ex allegatis supra *cap.*19.*num.*14. Procedit hoc quando delictum est de genere eorum, quæ post se relinquunt aliquod vestigiũ, vt homicidiũ, maleficiũ stregarũ, deturpatio imaginis sacræ, &c. in alijs, quæ trãseunt, vt hæresis, blasphemia, &c. non probatur, quia id impossibile est, cum nihil sit digito demõstrabile, nec oculo visibile. 2

Quæres 3. An interrogatus legitimè sed sine iuramento teneatur respondere?

Resp. Affirmatiuè, quia iudex non aquirit ius interrogandi reum pet delationem iuramenti, sed tantum ex illis tribus supra explicatis, ergo illis positis reus tenetur respondere, iuramento etiã nondum delato. Ita Sair. in Claui *lib.* 12. *cap.*16. *num.*7. §. *Quando.* Communis est praxis omnium iudicum deferendi iuramentum reis de veritate dicenda, de qua re ego *resolut.*146. per totam. Pirigianus in sua praxi *de test. substant. cap.* 2. §. *In contrarium.* Delatio iuramenti non placet Claro *quæst.*45. propter periculum aut suspicionẽ periurij, sed reus sibi imputet, iudex enim vtitur iure suo, & omnibus vijs licitis potest cogere reum ad veritatem dicendam. Confirmatur, quia sicut potest cogere reum ad veritatem per torturã, vt omnes concedunt, ita & per iuramentum, quod est quædam species tormenti, nã Panor. *in cap. Per tuas, de probat.* ad finem iuramentum vocat torturam spiritualem. 3

Quæres 4. An dubitans de legitima interrogatione teneatur respondere ad mentem iudicis?

Resp. Adhuc tenetur, quia est in possessione iudicandi à qua remouendus non est propter dubium rei. Vide quæ dixi præced. *cap.q.*37. Ita Sanc. *disp.*43. *num.*28. alijs allegatis, cum quibus est Bonac. *disp.* 10. *de legib. q.*3.*p.*2. *num.*4. contra Sanchez, Lessium, & alios fauẽtes reis potius, quam iudici, quos pro se 4

se citat Diana *part.2. tract.5. resol.* 106. putans, reum, nec testem teneri, quando agitur de delicto non tendente in perniciem publicam, & probat primo, quoniam maius periculum est, si occidatur homo cōtra ius quā si nō obediatur superiori. Ad hoc dico, talē occisionem non esse homicidium, cum innitatur iure ex parte iudicis, inobedientia vero formalis est, ac proinde obediendū est. Secundo, vnusquisque præsumitur bonus, quoadusque probetur malus. Respondeo ex parte iudicis probari sufficienter malū quærelatum, actus enim iudicialis quærelæ & attestationis siuè per testes, siue per famam, siue per indicia præualent cuilibet conceptui suspicionis, & dubitationis hominis priuati. Tertio, iura fauent reo, sicut & possessori, ergo quoadusque constiterit ius esse inquirendi, reus habet ius vitæ, famæ, & bonorum suorum, atque adeo non licet in illum inquirere, nec testimonium dicere. Respondeo non fauere in omnibus, vnde illud axioma: *In*
5 *pari causa potior est conditio possidentis* 65 *in* 6. locum habet, quo ad absolutionē, *ex l.2. C. de cond. ob turpem causam*, Glos. ibi, non procedit, ergo in examine, prætetquamquod reus non dicitur esse in possessione, vt non iudicetur, cum prius ipso iudex sit in possessione iudicandi, ergo non est par causa.

Colligitur ex his etiam in sententia horum doctorum in causis fidei semper fauendum esse iudici, qui tuetur causam fidei & religionis, vnde & pro iudice præsumendum est fauore fidei Catholicæ & propter bonum publicum semper legitimè procedere, nisi euidenter constet de opposito.

Quæres 5. An reus legitimè vt supra interrogatus teneatur respondere veritatem, vbi agitur de pœna mortis contra ipsum confitentem inferenda?

6 *Resp.* Adhuc tenetur dicere veritatē, quia legitimè interrogatur, quia illa tria præcedunt, ergo tenetur etiam legitimè respondere, nulla enim legitima causa saluandi vitam datur, per quam excusari possit à peccato mendacij, & periurij, cum hæc intrinsecè mala sint, quæ per nullam circumstantiam cohonestari possunt, ita quod neq. æquiuocatio hic locum habere possit, cum respondendū sit ad mentem iudicis. Ita omnes antiqui discipuli sancti Thomæ, & multi alij, quos contra se citat Diana *part.1. tract.15. resolut.27.* qui more aliorum Modernorum humanæ inclinationi fauentium asserit non teneri cum nonnullis alijs cum Sancio *disp.43. num.29.* inter quos hanc opinionem nonnulli extendunt à pena capitali ad pœnam mutilationis, triremium, confiscationis bonorum omnium, aut ad aliquod graue dedecus. Vide Pitigianum in *praxi subst.3. cap.3. §. Cæterum*.

Probant hanc suam opinionem primò, quia leges, & præcepta humana non obligant cum discrimine mortis, aut mutilationis membrorum ob naturalem inclinationem, quam habet homo conseruandi proprium corpus. Cōtra quia obligatio respondendi non oritur ex pura lege humana, sed ex diuina, qua præcipitur obediendum esse superioribus, inter quos est iudex legitimè interrogans, & reus sibi imputet, neq. ex illa naturali inclinatione conseruandi propriam vitam excusatur à responsione, quia sufficit, quod sibi propria auctoritate mortē non inferat, & sicut quis pro amico se potest exponere morti ex actu aliquo honesto, ita non solum potest respondere sed à fortiori tenetur iuxta mentem iudicis respondere, cum ad hoc obligetur; non autem ad conseruandam propriam vitam. *Secundo*, leges concedunt defensionem propriæ vitæ cum damno alienæ vitæ, seruato moderamine inculpatę tutelæ, ergo & in hoc casu permittitur reo defensio propriæ vitæ solo vsu æquiuocationis sine aliqua formali læsione iustitiæ aut iudicis. Hoc argumentum nihil probat, quia qui se ab alio iuste defendit nō supponitur esse in culpa, cum inique ab inimico dicatur inuasus. Reus vero in culpa est proprię vitę ex proprio delicto, neque iudex illi violentiam facit, sicut aggressor vim infert innocenti.

Ter-

Tertio, conſanguineus non cogitur teſtificari, aut prodere conſanguineum *l.4. de teſtib. l.5. C. eodem.* quia ſanguine iuncti ſunt; ſed nemo eſt magis coniunctus, quam idem ſibi ipſi. Reſpõdetur, non cogi non ſolũ propter amorem & caritatem, quæ naturaliter reperitur inter ipſos, verum etiam ne propter hoc exponantur periculo penarij, quæ locum nõ habent in Reo, qui ſicut ad ſeipſum caritatem non dicitur habere, caritas enim ad alterum eſt, iuxta illud D. Gregorij *Homil. 17. in Euang. Nemo enim proprie ad ſemetipſum habere caritatem dicitur, ſed dilectio in alterum tendit vt caritas eſſe poſsit*. Id enim eſt mera ſpeculatio metaphiſica, quod ego ſim mihi ipſi ſanguine coniunctus, ſeu verius conceptus chimericus entis rationis, ita neque comparari poteſt cum conſanguineis inter ſe collatis, quaſi ad ſimilitudinẽ iſtorũ nõ teneatur fateri veritatẽ. Ex quo patet ad rationem Sancij, qui dicit *diſp.43. num.32.* ideo non teneri reum reſpondere, quia iudex non habet ius interrogandi reum de crimine ſemi probato, ob quod eſſet grauibus pœnis corporalibus plectendus, quia præceptum vt habeat vim obligandi debet eſſe tolerabile, eſt vero intolerabile obligare reum, quod proprio ore fiat auctor ſuæ damnationis, qua ratione legis peritus *in l.4. de teſtib.* decreuit neminem teneri teſtari contra ſuum conſanguineum, niſi in cauſis fidei, & proditionis reipublicæ. Nam Sancius ſupponit pro probatione id quod eſt in queſtione, ſiquidem quærere an reus teneatur reſpondere, & reſoluere difficultatem non teneri, quia iudex non habet ius interrogandi, eſt id quod quærimus, an nimirum iudex poſſit interrogare reum, ſi enim poteſt, etiam reus tenetur reſpondere, & ſi non tenetur reſpondere, neque iudex habet ius interrogandi, quia cum ſint correlatiua non debent iudicari ad imperia; neque iudex dicitur imponere præceptum intolerabile reo, cum de iure diuino teneatur obedire ex ſupra adductis, ex quibus etiam conſtat, tunc iudicem legitimè interrogare reum, quando concurrunt illa tria, de quibus *ſub q.1.* quæ ſupponuntur in hoc caſu ab omnibus doctoribus dicete; ergo quod reus non tenetur reſpondere veritatem, quia iudex non habet ius interrogandi, eſt petitio principij in hoc ſpeciali caſu, cum in omnibus alijs habeat ius, ergo aliunde ſumenda eſt probatio. Neque abſurdum eſt, quod quis proprio ore efficiatur auctor propriæ damnationis, quia vnuſquiſque recipit mercedem ſuæ iniquitatis, & in Iure *cap.2.* de ijs quæ fiunt à maiori, ibi: *Peccata ſuos authores tenere debent.* & pœna tenet ſuos auctores, *l. Sancimus, C. de pœnis*, Gloſ. *Culpa caret, cap.2. de conſtit.* ſicut enim quilibet eſt auctor culpæ, ita vt fabricator ſuæ damnationis ad illam conſequenris.

Idem Sancius eadem *diſp.43. num.37. §. Nec fundamentum*, reſpondet rationi Torres, quæ talis eſt, iudex ex plena probatione habet ius puniendi reum, ergo ex ſemiplena ſaltem habet ius interrogandi illum, cum negari nequeat ſemiplenam probationem aliquod ius iudici tribuere Reſpondet, inquam, hoc modo; non aduertit tamen ſemiplenam probationem ius tribuere iudici, non ad interrogandum reum, ſed ad interrogandum teſtes de reo nominatim. Nec hoc exiguum ius eſt, nam videntes teſtes de reo nominatim rogari, deducunt inde, iam reum Infamia laborare, & delictum eſſe ſemiprobatum, præcedente autem infamia delinquentis, & probatione ſemiplena non poteſt teſtis veritatem celare, poſſet tamen illis deficiẽtibus iuxta aliquorum opinionem, Non placet ea reſponſio, quia iudex in proceſſu informatiuo ſemper inſtruitur in ordine ad reum, vt illum conſtituat reũ vel per ſemiplenam probationem, quæ reſultat vel ex infamia, vel ex indicijs; vel ex depoſitione vnius teſtis integri, in omnium ſententia vel per plænam ſecundum quam conuincitur, ergo quæcumque probatio ex dictis reſultans ordinatur ad reum, ex quo velit nolit tenetur

netur

netur respondere ex iure aquisito per iudicem super ipsum, consequenter illam semiplenam probationem facere pro iudice contra reum, quod tamen negat Sancius, sed non probat; nec quidquam facit pro ipso, quod semiplena probatio sit ad interrogandum testes, quia id simpliciter falsum est, & solū habere potest locum, quando iudex procedit per generalem Inquisitionem, constante delicto, sed occulto existente perpetratore illius, & tunc etiam illorum probatio vlterius ordinatur contra reum, ex quo adductis alijs testibus tandē proximè iudex aquirit ius actuale interrogādi reū.

7 Colligitur ex dictis, hanc opinionem in causis fidei, & sancti Officij nullatenus locum habere posse, vt etiam docēt multi huius opinionis, in specie Sancius cit. *disp.* 43. *num.* 32. tum propter eius exiguam probabilitatem, tum quia facile euacuaretur iustitia huius tribunalis, cum maior pars delictorum, quæ in hoc foro sunt multum grauia, puniātur pœnis aut mortis, aut perpetui carceris, aut triremium; tum quia dans reis huius sancti Officij consilium æquiuocandi sine dubio esset suspectus de hære si, & hæretici fautor, quia directe faueret heresi.

Quæres 6. Quid agere debent confessarius cum reo nolente se retractare, & fateri veritatem? In sententia eorum, qui tenent, vbi pœna mortis, mutilationis, &c, timetur, reum posse celare veritatem, resoluitur difficultas dicendo, in eo casu confessarium posse absoluere pœnitentē, cū non teneatur in eo casu fateri veritatem, nec se retractare, habendo pro se opinionem probabilem.

8 *Resp.* Confessarius absoluet ab illo periurio, & cœteris peccatis, si habet propositum cauendi in futurum à quouis peccato, in quo includitur etiam propositum fatendi veritatem, si iterum interrogetur à iudice. Sed numquid confessarius in specie debet illum admonere, vt fateatur veritatē, si iterum interrogetur? Affirmat Azor. *part.* 3. *lib.* 3. *cap.* 25. *dub.* 5. Negat Sanchez *lib.* 3. *c.* 7. *num.* 9. & cum eo Diana *part.* 1. *tract.* 15. *resolut.* 26. asserendo sufficere propositū cauendi in genere à peccatis, subticendo hunc obligationem fatendi, si iterum interrogabitur, nam admonendo reum exponit illum periculo iterum peccandi concipiendo propositum contrarium. Opinio Azor. tenenda est, quando nondum causa est finita, nam confessarius probabiliter dubitat, an habet propositum cauendi in futurum ideo admonitione debet se certificare, ne se exponat periculo nulliter administrandi Sacramentum Pœnitentię propter indignitatem pœnitentis. Confirmatur id, quia sicut confessarius debet se testificare expresse intergogādo an concubinarius habeat hoc speciale propositum dimittendi concubinam, ita & in casu præsenti cognitionem habere debet, an reus paratus sit fateri veritatem, si iterum interrogabitur à iudice, par enim est ratio dubitandi pœnes confessarium de vtroque proposito dimittendi concubinam, & fatendi veritatem. Neque huiusmodi admonitione cōfessarius exponit periculo pœnitentem, in quo antea non esset saltem virtualiter, præterquamquod nō ipse confessarius, sed obstinario pœnitentis est in causa. Finito iudicio reus, qui negauit veritatem nō tenetur se retractare, quia ea obligatio fatendi veritatem cessauit cum ipso iudicio, in tantum enim tenetur, in quantum citatur, & interrogatur à iudice. Ita Nauar. *cap.* 25. *num.* 38. nisi ex taciturnitate veritatis sequatur notabile damnum proximi, illum sequūtur Regin. Pitigianus, *subst.* 3. *cap.* 3. §. *Cæterū ego existimo* Rodriq. & Diana *part.* 3. *tract.* 5. *resolut.* 103. contra nonnullos, quia infamatur iudex, & testes; sed apud omnes constat, reos solere veritatem negare, ex quo nulla infertur infamia contra prædictos.

Quæres 7. An ab Inquisitore dandus sit confessarius ad petitionem rei?

Resp. Vtique, si peritus sit, & timoratæ conscientiæ, qui reum instruere possit de obligatione, quam habet fa- 9

tendi

tendi veritatem, & de hac instructione facienda admonendus est confessarius, præcipuè ne sequatur opinionem eorũ, qui tenent non obligari reum fateri veritatem, quando pœna mortis imminet. Concedi autem potest non solum infirmis, sed etiam sanis, non tantum post iudicialem confessionem, de quo nõ est difficultas, verum etiam ante, nam hoc modo facilius disponetur ad dicendam veritatem. Si hæreticus est pœnitens illum non absoluat, nisi esset reus in articulo mortis constitutus, cum debitis cautionibus. Ita docet Zanardus in Directorio Theolog. *par.* 3. *cap.* 86. Diana *par.* 4. *tract.* 8. *resol.* 6. refert Toletanam instructionem, & Piasecium, negantes concessionem confessarij reis ante confessionem iudicialẽ, sed melior est prior opinio, quam tenent etiam Pegna, & ipse Diana.

Quæres 8. An reus iterum reuocari possit ad examen quando absolutus fuit ab hæresi noua superueniente probatione?

10 *Resp.* Absolutus ab hæresi defectu probationum, reuocatur iterum ad quæstionem, nouis superuenientibus probationibus. Tum quia, multum expedit reipublicæ Christianæ, vt similes delinquẽtes puniantur. Tum quia, in casis fidei sententia numquam transit in rem iudicatam. Vnde reus iterum vocatus non potest se tueri exceptione rei iudicatæ. Ita omnes cum Farinac. *q.* 185. *num.* 197. alijs citatis Carena *par.* 3. *tit.* 11. *num.* 14. Diana *par.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 35.

Quæres 9. An condemnatus in pœnam extraordinariam defectu probationum requisitarum ad pœnam ordinariam, si superueniãt possit iterum vocari, & examinari ad imponendã pœnam ordinariam?

11 *Resp.* Potest iterum examinari, & cõdemnari confessus in pœnam ordinariã, quia sententia non solum absolutoria, sed neque condemnatoria transit in rem iudicatam in causis fidei; duobus tamen concurrentibus; primum, quod nondum impleuerit pœnitentiam, secundum, quod nouæ probationes sufficiant ad pœnam ordinariã, sine primis; ratio primi est, ne quis pro eodem delicto puniatur bis, nõ enim consurgit duplex tribulatio; ratio secundi fit, quia antique probationes sortitæ fuerunt suũ effectum, & cum desierint in sententia definitiua non videntur coniungi posse, maximè cũ aliquando tortura destruantur, vt bene notat hoc Carena *par.* 3. *tit.* 11. *num.* 15. Ita tres doctores refert Farinac. *q.* 185. *num.* 199. Alios refert Diana *par.* 4. *tit.* 7. *resolut.* 35. qui loquuntur cum maiori rigore.

Quæres 10. An reus non obstante confessione qualificata puniendus sit pœna ordinaria? Confessio qualificata 12 est illa, per quam reus fatetur quidem delictum, sed cum tali circumstantia, & qualitate, quæ delictum minuit. In hoc casu Fiscus acceptat querelam super delictum, & qualitatem relinquit probandam per reum, eo quod pro ipso faciat contra fiscum. De hac materia Bartol. *in l. Aurelius*, §. *Idem quæsiuit ff. de liber. leg. num.* 2. Farinac. *q.* 81. de reo confesso, & conuicto *num.* 110. Carena *par.* 3. *tit.* 8. *num.* 1. *& seq.*

Resp. Tunc punitur pœna ordinaria, 13 quando qualitas excusatoria habet non solum præsumptionem iuris contra se, sed etiam quando est multum inuerisimilis à communiter accidentibus. Quãdo verò qualitas est multum verisimilis à communiter accidentibus, licet adsit Præsumptio iuris contra illam, & delinquẽntem punitur reus pœna extraordinaria.

Prima pars, de pœna ordinaria ex inuerisimilitudine probatur, quia aliter nullus vmquam puniretur pœna ordinaria, solent enim omnes rei, vt mortem effugiant, & alias pœnas grauissimas, fateri cum circumstantijs diminuentibus delicti grauitatem, & pœnam. Non obstantibus ergo his qualitatibus ex circumstantijs, quę multum aberrant à vero, damnantur in pœnam ordinariam, consequenter, cum id, quod verisimile non est, habeat speciem falsitatis, secundum Bald. & Iason *in l. Si extraneus*, *ff.* de

de condit. causf. data, Dec. *consil.* 644. *num.* 6. Mascard. *de probat. conclus.* 140. *num.* 35. nulla ratio habenda est huiusmodi qualitatis ex circumstantijs inuerisimilibus. Ita alijs allegatis Fachin. *lib.* 1. *controuersf. iuris cap.* 27. Carena *par.* 3. *tit.* 8. *num.* 5.

Secunda pars, quod non punitur poena ordinaria, sed extraordinaria quando probatur qualitas ex communiter accidentibus verisimiliter, probatur per Abbatem *in cap. Auditis de præscript. n.* 33. Farinac. *de reo confesso q.* 81. *num.* 157. Cantera *in quæst. crimin. cap.* 1. *de vera confess. num.* 18.

In tribunali Sancti Officij tunc confessio dicitur qualificata, quando reus ex vna parte confitetur delictum hæreticale, sed ex alia negat qualitatem intentionis hæreticæ e.g. fatetur se sortilegum, solicitatorem, poligamum, negat verò habuisse intentionem hæreticam, asserendo semper habuisse catholicam credulitatem, nihilominus ea delicta perpetrasse ex libidine, auaritia, ira, aut alio motiuo, & non ex praua intentione infidelitatis, quamuis contra talē reum semper adsit præsumptio iuris. In hoc casu reus aliquali tortura non tamē rigorosa probat qualitatem bonæ intentionis, & poena extraordinaria commēsurata illi delicto punitur, & sic euadit poenarum hereticorum, cum ex hoc capite dicatur purgata præsumptio iuris per torturam, & abiurationem. Quando autem qualitas non fundatur in verisimilitudine ex communiter accidentibus, sed illa caret, punitur poena ordinaria, exemplum ex Cantera refert Carena *par.* 3. *tit.* 8. *num.* 7. in quodam reconciliato ex genere Maurorum qui ad alios eiusdem generis transiuit punitus poena ordinaria Relapsorum non obstante, quod diceret, apud illos fuisse ob famā, nam hæc qualitas est multum inuerisimilis à communiter accidentibus.

Quæres 11. An ex confessione dubia, & incerta, seu æquiuoca reus condemnari possit.

14 *Resp.* Ex huiusmodi confessione nullus cōdemnari potest, quia confessio ex qua sequitur condemnatio, debet esse expressa, specifica, & certa quo ad tale vel tale delictum cum expressione circumstantiarum, quæ illud apertè declarant, vt docent allegati per Farin. *q.* 81. *num.* 31. Quare qui se fatetur hæreticum nullam exprimendo in specie propositionem hæreticam, non potest vt talis formaliter condemnari, nisi dicat, se esse Luteranū, aut Caluinistam, vel alterius sectæ, in hoc enim casu confessio est specifica, & certa, in priori æquiuoca, & dubia, quia delictum in genere expressum facit confessionem æquiuocam, iuxta illud Aristotelis; In genere latent æquiuocationes, & secundum iurisperitos, generalitas parit obscuritatem, *l. Ita fidei ff. de iure fisci* Glos. *ver. Vel indeterminatè, cap. fin. de rescr.* Ita Simanch. *de catbol. instit. tit.* 13. *de confessis num.* 2. Carena *par.* 3. *tit.* 8. *num.* 49.

Quæres 12. An reus ex confessione dubia torqueri possit, vt clarè loquatur, si spontè requisitus negat expressam cōfessionem? Vel potius interpretanda sit in eius fauorem?

Resp. Si non vult se declarare spontè cogi potest per torturam, partes enim 15 iudicis sunt, ne iudicium reddatur nullū ex eius negligentia in inquirendo, *cap. iudicantem* 11. 30. *q.* 5. vbi Glos. *ver. Remaneat refert de quibus debeat supplere, ex cap. Causam de iudic.* vnde inquit Glos. *ver. Nimis, cap. Accedens, vt lite non cont.* quod iudex debet interrogare, vbicumque eum mouet æquitas, ita quod vsq. ad prolationem sententiæ debet omnia diligenter rimari, *cap. Cum fides, fine, de fide instr.* ac proinde de tota causa debet esse instructus, *l. iudices, ff. de iud.* ita quod habet cognoscere initium, medium, & finem illius, *cap. super* 27. *de off. deleg.* Ita Bossius *de confess. num.* 43. Menoch. *lib.* 1. *de præsumpt. q.* 89. *num.* 24. exemplificando in eo, qui de multis interrogatus respondit tale, & tale non commisi, subticendo reliqua, quę nihilominus dicitur virtualiter confessus fuisse, & cum hæc confessio non sit specifica, sed dubia, & incerta specificanda est per expressionē delicti in indiuiduo, & recusans cogitur

per

per torturam, vt docent prædicti.

Quæres 13. An surdus, & mutus, quorum confessio reuera specificari per ipsos non potest, condemnandi sint in pęnam ordinariam?

16 *Resp.* Si plenè non sunt conuicti per testes integros, & contestes non sunt cōdemnandi, quia eorum confessio dubia, & incerta est ex dictis in præcedentibus, iudex autem incerta iudicare non potest, *cap. Si quis* 9. §. *Incerta* 30. *quæst.* 5. vnde in ambiguis rebus absolutum non debet esse iudicium, *cap. fin. dist.* 33. Ita Bald., *l.* 1. *C. de confessis num.* 27. Anton. Gomez 3. *Var.* 1. *num.* 69. Farinac. *q.* 98. *num.* 62. alios Carena *parte*, 3. *titul.* 8. *num.* 48.

Quæres 14. An confessio delicti facta per reum, de quo non constabat legitimè noceat ipsi reo?

17 *Resp.* Non nocet facta confessio in tormentis, cum nulla sit; & dicatur potius emanata ex vi tormentorum, quam ex veritate, cum præsertim de delicto antecedenter nihil constet. Ita docent omnes cum Farinac. *q.* 83. Cantera *par.* 1. *de vera confess. num.* 10. Carena *cap.* 3. *tit.* 8. *num.* 18. ita quod neque huiusmodi confessio ratificata postmodū quidquam operatur contra reum, nisi prius certioretur de nullitate. Neque sufficit ad torturandum reum iterum ad reualidandam illam, quia iudex nullum acquisiuit ius contra reum, contra quē nihil adhuc constat, vt suppono, ita contra Bossium *de confess. per torturam n.* 22. docent Bertazol. *consil.* 39. *num.* 10. Honded. *vol.* 1. *cons.* 108. *num.* 34. Confessio verò facta sine tormentis nocet reo, vt docet Clarus *q.* 55. *num.* 10. in causa hæresis exemplificando, sed loquitur per verbum, *crederem*; & in ordine ad corpus delicti, de quo non potest constare, quare cum præter ordinem iuris interrogetur confessio facta nihil probat.

Quæres 15. An confessio facta coram iudice incompetente aliquid valeat?

18 *Resp.* Confessio hęc spontè facta, hoc est, sine metu tormentorum non sufficit ad condemnationem, vt omnes fatentur, quos recenset Barbosa *ad cap. At si clerici, de iudic.* Farinac. *q.* 81. *num.* 188. Sousa *lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 36. siuè fuerit ratificata, siuè non, siuè iudex sit incompetens ratione personæ, vel causæ. Sufficit verò ad torturam pro iudicæ competente, non obstante reuocatione facta coram ipso, Boss. *de confess. num.* 55. Clarus *quæst.* 21. *num.* 20. Farinac. *quæst.* 81. *num.* 216.

Quæres 16. Quid operetur confessio extraiudicialis?

Resp. Facit indiciū sufficiens ad tor- 19
turam, quia est multum verisimile, quod dixerit veritatem, & facit illud axioma, quod nulla verior confessio, quam proprij oris. Hanc communem vocat Clarus *q.* 21. *num.* 19. Pegna *in par.* 3. *comment.* 110. Eius autem dictum probandum est depositione duorum testium, qui ipsum eudierint confitentem se tale delictum commisisse, & debent esse integri, & contestes, Mascard. *lib.* 1. *concl.* 379. Menoch. *lib.* 1. *de præsumpt. q.* 89. *num.* 21. Farinac. *q.* 82. *reg.* 2. *num.* 44. ex illis Sousa *lib.* 2. *cap.* 21, *num.* 9. in causa tamē hæresis sufficiunt testes singularitate cumulatiua, in quo casu etiā plene probant, secundum Mascard. *cit. num.* 9. & Sousam *ad calcem Aphor. q. Vn. sect.* 2. *concl.* 11. Prædicta procedunt, licet illam reuocet coram iudice competente, quia hoc modo numquam posset esse indicium ad torturam, quisque enim semper eam reuocaret, & sic eluderet ius per iudicem acquisitū ad torturam, Anton. Gomez 3. *Var. cap.* 13. *de tortura num.* 8. Mascard. & Farinac. apud Sousam *lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 6.

Quæres 17. An puniatur, qui incidenter confessus est, delictum, super quod principaliter non agitatur causa? Exempligratia, agitatur causa adulterij per maritum contra vxorem, & vxor opponit viro crimen lenocinij, si confitetur, punitur pœna ordinaria, quia exceptio lenocinij tangit causam principalem adulterij, *ex cap.* 1. *de except.* Ita Farinac. *q.* 81. *num.* 251. alij cum Sousa *lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 39. Si verò crimen obiectum non tangit causam principaliter, non

mulctatur pœna ordinaria, ex prędictis, quod colligunt ex illo textu, ibi? *Pœna ordinaria mulctari non debet.*

20 *Reſp.* Non obſtante ea diſtinctione confeſſus incidenter delictum ſpectans ad ſanctum Officium, licet non tangat cauſam principalem, adhuc mulctatur pœna ordinaria, non obſtantib. iuris apicibus de hac re, ibi; *Cum accuſatio in ipſos ſecundum iuris rigorem non procedat.* Verba illius *cap.1. de except.* Iudices autem Inquiſitores non tenentur ad apices iuris, ſed ſummariè, & de plano procedunt, ex *cap. Statuta, de hæret. in 6.* Ita Carena *part.3.8. tit.num.29.*

Quæres 18. An confeſſio in tormentis ad ſui valorem exigat ratificationem extra tormenta?

21 *Reſp.* Confeſsio in tortura nocet reo, quia vt ſic ſpectata nulla eſt, ſed præterea extra tormenta ratificanda eſt, ex quo ſuas vires recipit, aliter nullus dãnari poteſt. Ita Farinac.185. *num.*150. vbi quod non noceat non ratificata, *q.*187. *num.*77. quod non ſufficit ad cõdemnationem ſine ratificatione, alijs citatis Souſa *lib.2. cap.21. num.* 17. Ratificatio fit ex interuallo temporis ceſſante tormentorum dolore, ad arbitriũ iudicis.

Quæres 15. An ſpontè confeſſus mitius puniatur?

22 *Reſp.* Comparentes ſpontè nondum præuenti mitiſſime tractantur. Præuẽti ſed nondum vocati mitius afficiuntur. Vocati demum primo libere confitentes non ita ſeuere caſtigantur. Demum vocati fabricato proceſſu informatiuo ad examen, non obſtante ſpontanea confeſſione facta ſine vllo ordine ad torturam, non effugiunt pœnam de iure ſibi debitam, quia ſicut tunc de ordine iuris tenentur reſpondere, ita & ſecundum ordinem iuris mulctandi ſunt. Ita Clarus *q.*60. *nu.*30. Carena *part.3. tit.8. num.*40.

Quæres 20. An confeſsio minoris illi noceat? De iure *l. Clarum C. de auctor. præſtand.* apud Farinac. *q.*81. *num.*352. confeſſio facta à minori intra annos 14. & 25. ſine curatore nulla eſt. Abijt tamen id in deſuetudinem apud Gallos, & Italos ſecundum prædictum Farin. *num.* 370. Quid enim prodeſſe iuſte poteſt curator minori, cum proprio ore teneatur fateri veritatem, quem illi etiã curator conſulere tenetur, fruſtra ergo adhibetur, habet enim minor ætatem ſufficientem ad reſpondendum per ſe, eſt enim confeſſio perſonalis accuſatio de delicto, quod quiſque perſonaliter commiſit.

Reſp. Confeſſio minori nocet, & valida eſt facta ſine curatore vbi vlget cõſuetudo non dandi curatorem, quia ſicut valet confeſſio, iſtorum ſine curatore in alijs cauſis à fortiori in his, ita alijs citatis refert Carena *part: 3. tit. 8. num.44.* Souſa *lib.2. cap.32.* 23

Quæres 21. Quid operetur confeſſio facta ex ſuggeſtione iudicis?

Reſp. Valet quidem confeſſio, ſed non ſufficit ad condemnationem, cum ex aſtutia, & verſutia contra ordinem iuris ſit extorta, vt fatetur Farinac.*q.*83. *num.* 84. Souſa *lib. 2. cap. 20. num.* 60. Tunc autem Iudex dicitur interrogare ex ſuggeſtione tam teſte, quam reum, quando per verba interrogatoria ſupponentia delictum perpetratum procurat extorquere confeſſionem ex ore teſtis, vel rei. Exemplum ponit Maſſinius in ſua praxi *part.2.fol.*31. apud Carenam *part.3. tit.8. num.*33. de teſte interrogato his verbis. *Nonne verum eſt, quod Titius blaſphemauit? ſcio ego te audiuiſſe eumdem bis blaſphemaſſe al diſpetto* De Reo ita ſcribit. *An interfecerit Titium in tali loco, tali die eum vulnerando in pectore, cum enſe.* Farinac.cit.*q.*83.*n.*88. dicit eſſe interrogandum generaliter, an à tanto tempore citra eum aliquo fuerit rixatus, cum quo, quo loco, qualiter, quo tempore, an vulnerauerit, quibus vulneribus, in qua parte corporis. Vide prædictum Carenã loco citato, *& tit.2. à num.*35. de modo interrogandi reum. 24

Quæres 22. An confeſſio rei facta in vno iudicio valeat in alio, itaut puniri poſſit reus præciſè ex ea confeſſione?

Reſp. poteſt per Inquiſitorem quando confeſſio facta fuit iudicialiter in tribunali 25

bunali Episcopi, & è contra, quia in hoc casu nihil aliud videtur desiderari, docet Carena *part.3. tit.8. num.32.* Si verò sermo sit de confessione facta coram iudice incompetente, vel in causa ciuili, tunc talis confessio facit indicium tantū ad torturam, ex doctoribus per prædictum citatis.

Quæres 23. An reuocatio propriæ cōfessionis posit quidquam reo?

26 *Resp.* Quatuor modis potest reuocari confessio per reum. *Primo*, in continēti, hoc est, antequam reus recedat à conspectu iudicis, in quo casu prodest reo, vt non possit condemnari, etiam si non doceat de errore. Ita Royas de hæret. *part.2. num.* 260. Palaus *tom.1. tract.4. disp.8. p.16. §.1. num.3.* Sousa *lib.2. cap.20 num.55.* *Secundo*, reuocatur confessio etiam extra examen, & errore probato confessio non nocet in ordine ad pœnā. Ita Cantera de hæret. *c.1. n.70.* Sousa, & Palaus cit. Carena *part.3. tit.8. nu.53.* *Tertio*, confessio facta in tortura reuocatur, allegata pro causa vi tormentorum, nullo existēte errore, Ita Sousa & Palaus *Quarto* demum, cum reuocatur confessio extra illos tres casus, & tunc hæc reuocatio nihil prodest, nec liberat à cōdemnatione ex communi doctorum cum Farin. *q.187. num.73.* ex illo Carena citatus *num.55.*

Quæres 24. An confessio per reum facta coram Inquisitore deambulante, & non sedente pro tribunali sit nulla?

27 *Resp.* Valet confessio, & sententia lata licet non sedeat pro tribunali, quia licet de iure ciuili vtrumque asseratur nullum defectu huius requisiti, tamen locum non habet in S. Officio, in quo summariè, & de plano proceditur, *ex cap. Statuta 2. de hæret. in 6.* quia pro-

28 cedensex hac clausula *Summarie, &c.* non tenetur ad solemnitates iuris, Maranta de ordine iudic. *part.4. tit. An iudex sit comp. num.* 8. Hond. *consil.* 94. *num.*52. & in terminis, quod non teneatur iudex sedere in proferenda sentētia, modo sit in scriptis, docet Gratian. *Disceptat. Forens. cap.522. num.4.* & in casu præsenti Carena *part.3. tit.8. n.59.* Confirmantur prædicta, quia quando Deus interrogauit, & iudicauit Adam perambulat ad auram, ergo signum est, quod hoc sedere est voluntaria iuris solemnitas.

Quæres 25. Confessus propositionē hæreticam, vel factam hæreticum, sed negando se errorem habuisse in intellectu an damnandus sit vti hæreticus formalis, reijciendo illam negariuam?

Resp. Quando est conuictus non solum super facto, sed etiam super intentione nulli dubium est reijci negatiuam, & damnari ad pœnam ordinariam, obstante huic negatiuæ legitima depositio testium. Quando non est conuictus, sed confessus cum negatiua, diminuente in hoc casu si probat causam suæ negatiuæ vt quia metu mortis coactus fuit adorare idola, circumcidi, iudaizare, &c non damnatur vt hæreticus formalis, sed tantum vt suspectus de hæresi vehementer, vnde & super hac intentione torquendus est. Si verò nullam adducit causam, cur ita fecerit, vti formalis hæreticus punitur, & hoc videtur sentire Farinac. *q.* 179. *num.*60. quem sequitur Diana *part.4. tract.7. resol.34.* ad finem vide *cap.37. q.11.* Carena *part.2. tit.1. num.107.* vbi *S. Modo*, subiungit in alijs casibus, quorum delicta aliam possunt habere intentionem causatam nimirum ex auaritia, luxuria &c. vt in sortilegijs, solicitatione, poligamia, & similibus, si reus fateatur factum, & neget intentionem hæreticam, torquetur & si persistat in negatiua, punitur non vt hæreticus, sed vt suspectus de hæresi in ordine ad delictum, quod ratione sui pœnam quoque meretur, & grauiorem ratione suspicionis. Vide supra *q.9.* 29

Quæres 26. An confessio extorta cōminatione torturæ valeat ad condemnationem?

Resp. Negatiuè, quando extorquetur in loco tormentorum, vel reus ligatur, seu spoliatur prope torturam, vt fateri cogatur, huiusmodi enim confessio æquiparatur confessioni factæ in tormētis, quæ nulla est nisi postea extra ratificetur vt dicam *cap. seq. q.43.* Cōmina- 30

tio verò verbalis sine illis actibus proximis non infringit confessionem. Ita Pegna *par. 3. com. 39.* Mascard. *lib. 1. concl. 357. num. 4.* Farin. *q. 81. num. 83.* Sousa *lib. 2. cap. 20. num. 23.*

Quares 27. Vt confessio rei plene probet, quid requiratur?

31 *Resp.* Octo conditiones. Prima, vt confitens sit maior viginti annis, supra *q. 20.* Secunda, vt confessio fiat sponte, non coactè, iuxta *q. 26.* Tertia, vt non fiat per errorem, quia emendari potest docendo de errore, supra *q. 23.* Quarta, vt confitens dicat contra se. Quinta, vt fiat coram iudice competente *quæst. 18.* Sexta, vt in confessione non detur repugnantia naturalis, facit *q. 12. 13. & 14.* Septima, vt etiam in iure non detur repugnantia, ex dictis quæstionibus. Octaua demum reus non velit probare contrarium eius, quod confessus fuit. Ita colligitur ex Glosa *in cap. 1. 2. q. 1.* Farin. *q. 81. à num. 21.*

Quares 28. An iudex ad extorquendam rei confessionem licite promittat impunitatem?

32 *Resp.* Non licet illam promittere, cũ dedeceet sic decipere reum, quando postea iudex non potest remittere pœnas, quæ sunt iuris, licet remittere valeat arbitrarias. Pegna *par. 3. com. 23.* Verum quidem est, quod illi potest promittere misericordiam minuendo rigorem pœnæ, vt docent Menoch. *casu 367.* Farin. *q. 81. num. 296.* Sousa *lib. 2. cap. 20. n. 41.*

Quares 29. An reus absens possit respondere per suum procuratorem?

33 *Resp.* Non admittitur procurator in causis fidei fauore absentis, vt multi docent allegati à Farinac. *q. 185. num. 98.* neque pro defensione innocentiæ, nisi reus se in carcerem constituat ex eodem *num. 99.* quia aliter iudicia redderentur illusoria. Admittitur verò ad reddendã rationem absentiæ rei, ex eodem Farin. *num. 101.* Sousa *lib. 2. cap. 49. num. 11.* Carena *par. 3. tit. 11. num. 53.*

Quares 30. An Inquisitor nulla præcedente diffamatione procedere possit inquirendo solum ex leui suspicione?

Resp. Affirmatiuè inquirendo generaliter, quis tale delictum, de quo cõstat, licet ignoretur auctor perpetrauerit, quia delictum cognitum succedit loco infamiæ secundum Canon. *in cap. Qualiter 24. de accusat.* præterquamquod, vt plurimum delicta remanent impunita, & in praxi obseruatur apud omnes iudices, vt cõstito de corpore delicti, statim procedatur ad Inquisitionem generalem. Ita Simanch. *de cathol. instit. tit. 44. n. 9.* Scaccia *lib. 1. de iudic. cap. 59. num. 11.* Diana *par. 4. tract. 8. resol. 4.* Sed numquid interrogari potest leuiter suspectus de fide? Resp. Ita, quia ea suspicio est sufficiens fundamentum male sentiendi de ipso, ideo Inquisitor ex officio debet ab eo inquirere quid sentiat de fide. Ita Decianus *lib. 5. cap. 20. num. 21.* Scaccia *lib. 1. cap. 59. num. 12.* Royas *de hæret. par. 2. num. 20.* siuè sit vir nobilis, siuè ignobilis, siuè doctus, siuè indoctus, omnes enim indeferenter debitores sunt legis fidei, ac proindè eodem iure censendi, præterquamquod in illis facilius ingeri potest huiusmodi vitium propter conuersationem, & doctrinam. Vide Dianã *par. 4. tract. 2. resol. 39.* 34

CAPVT

CAP. TRIGESIM. V.

DE INDICIIS ET TORTVRA.

SVMMARIVM.

1 *Tortura ad pœnam, & veritatem inuenta.*
2 *Indicium quid, & quotuplex.*
3 *Præsumptio quid, & quotuplex.*
4 *Indicium, & præsumptio non faciunt scientiam.*
5 *Indicium vnicum remotum, sed proximum sufficit ad torturam.*
6 *Duo indicia remota sufficiunt.*
7 *Probata per testes contestes integros.*
8 *Testis vnicus integer sufficit ad torturā.*
9 *Non verò si reus sit bonæ famæ.*
10 *Minor viginti annis non est integer.*
11 *Socij dictum non sufficit sine adminiculis.*
12 *Vtique cum adminiculis.*
13 *Socius patiens alios defectus non sufficit cum adminiculis.*
14 *Sociorum duorum sine indicijs dictum sufficit.*
15 *Socij debent esse contestes, nisi &c.*
16 *Socij dictum habet locum quouis modo deponatur.*
17 *Tortus super dicto socij, adhuc torquetur alijs superuenientibus.*
18 *Dicta de socijs non habent locum, quādo reus est bonæ famæ.*
19 *Confessio rei extraiudicialis sufficit ad torturam.*
20 *Testes eam probantes sufficiunt singulares.*
21 *Confessio hæc sufficit licet reus tempus, & locum non expresserit.*
22 *Inhabiles testes non torquentur.*
23 *Fama sola non probat ad torturam.*
24 *Quibus probetur fama.*
25 *Fuga ante querelam sufficit.*
26 *Contumacia cū condemnatione sufficit.*
27 *Minoris dictum non sufficie.*
28 *Assertio vulnerati non sufficit.*
29 *Inimicitia capitalis non sufficit.*
30 *Minæ non sufficiant.*
31 *Res inuenta apud reum malæ famæ sufficit.*
32 *Titubatio, & faciei mutatio nō sufficit.*
33 *Mendacium coram iudice sufficit.*
34 *Indicia plura quando iungantur.*
35 *Torqueri nullus potest nullis præcedentibus indicijs.*
36 *Nolens respondere indiciatus cogitur tortura.*
37 *Stultus, & furiosus simulati torquētur.*
38 *Reus torquetur super complicibus.*
39 *Nouis superuenientibus indicijs torquetur.*
40 *Quis ex complicibus prior torquatur.*
41 *Copia indiciorum datur torturando.*
42 *Appellatio hic locum habet.*
43 *Tortura non decernitur, nec datur sine coniudicibus.*

44 *Quo-*

44 *Quomodo interrogatur reus in tortura.*
45 *Confessio in tortura postea ratificatur.*
46 *Nolens illam ratificare iterum, & tertio torquetur.*
47 *Exempti à tortura quinam sint.*
48 *Minori torto non datur curator.*
49 *Confessarius solicitans non torquetur ex dicto vnius bonæ famæ.*
50 *Sagarum duarum dictum non sufficit.*
51 *Inter vnam, & aliam torturam ad minus tres dies interponuntur.*
52 *Hæretici, & suspecti torquentur super intentione.*
53 Citra præiudicium probatorum, *clausula exprimitur.*
54 *Conuictus, sed non confessus torquetur, si intendatur pœna ordinaria.*
55 *Corpore delicti non constante, nullus torquetur.*
56 *Aequaliter non omnes torquentur:*
57 *Fune tantum torquendi.*
58 *Per horam tantum, & non vltra.*
59 *Si moriatur reus in fune homicida est iudex.*
60 *Clericis etiam non infamatis datur tortura.*
61 *Tortura ad veritatem illata non infamat.*
62 *Tortura datur ex opinione probabiliore.*
63 *Tortura in dubio non datur.*
64 *Purgat indicia, & probationes respectu pœnæ ordinariæ.*

CAPVT

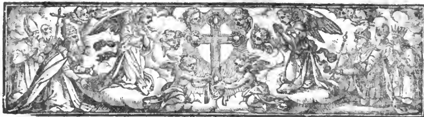

CAP. TRIGESIM. V.
DE INDICIIS ET TORTVRA.

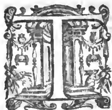

1 TORTVRA ex duobus causis infligitur, primò, quandoq. in pœnam alicuius delicti; secundò, reo nolenti veritatem fateri, ad quam per tormenta cogitur. Quia autem in iure *cap.Cum 6. de reg. iur. & l.1. C. de quæst.* dicitur non esse incipiendum à tormentis, etenim res est fragilis, & periculosa, quæ sæpe veritatem fallit, ideo legitima indicia debent illam præcedere, vt id totum ibi expresse scribitur.

Quæres igitur primo quid, & quotuplex sit Indicium?

2 *Resp.* Indicium est coniectura orta non ex necessarijs, sed ex probabilibus, à quibus licet possit abesse veritas, non tamen verisimilitudo patrati criminis, per quam aliquando iudex cogitur iudicare secundum illam. Est igitur signũ demonstratiuum rei gestæ inducens iudicem in cognitionem delicti. Ita ex Baldo, & alijs relatis Farinac. *q.36.n.27.* Sousa *lib.2. cap.25.* per totum.

Diuiditur Indicium primo in Dubitatum, & non plenum, atque in Indubitatum, & plenum. Secundò, in Remotum, & Proximum. Farinac. *cit. q. 36, num.35. & 44.* Carena *par.3. tit.10. n.5. & 6.* Sousa *lib.2. cap.25.*

Dubitatum, & Indubitatum per hoc differunt, quod hoc plenum, ita cogit mentem iudicis, vt omnino credat non posse inclinare in partem contrariam. Dubitatum verò non ita arctat mentem iudicis, quin possit inclinare etiam in partem oppositam. Exemplum primi sit matrimonium contractum cum persona hæretica, est enim hoc indicium ita plenum, & indubitatum, vt iudex cogatur credere hunc esse hæreticum. Talia sunt omnia facta hæreticalia,

Pegna

Pegna *par. 2. com.* 80. Exemplũ secundi sit in legente librum prohibitum alio fine, quam quod tractet de hæresi, & religione, vt si tractet de rebus lasciuis, fauor, auxilium, &c. præscripta per consanguineos hæretico consanguineo.

Proximum indicium est illud, quod rem immediatè attingit. Seu quod respicit veritatem delicti per proprium sensum visus, seu auditus iuxta exigentiam delicti; & per illud dicitur deponi substantia delicti; vt, ego vidi Petrum adorantem idolum; audiui meis auribus illum blasphæmantem.

Remotum indicium est illud, quod attingit circumstantias facti delicti, in cuius cognitionem per illas deuenitur, cuiusmodi sunt, fama, fuga, confessio extraiudicialis, Socius criminis, inimicitia, minæ, assertio vulnerati, res inuenta, vestigium pedis, dictum mandatarij, acclamatio. consuetudo delinquendi, amplexus, oscula, tactus, &c. Igitur proximum respicit substantiam criminis, remotum eius circumstantias, quibus præsumitur commissum.

Nota quod indicium est triplex. Leue ex quo raro, & non ita facilè infertur crimen, quia frequenter contingit abesse, vix sufficiens ad informationẽ, & à nonnullis dicitur suspicio coniectura ex leuibus indicijs, vel potius leue indicium facere suspicionem. Graue, & vrgens, ex quo delictum facilè, & frequenter solet deduci. Grauissimum ex quo fere semper multum verisimilitudiniter deducitur delictum, quia frequentissimè solet esse. Quænam verò indicia sint leuia, grauia aut grauissima, cum non possit dari certa regula relinquitur arbitrio iudicis. Vide Mascard. *lib. 1. q. 10. num.* 17. Farinac. *q.* 36. *num.* 110. *&* 118. Sousa *lib. 2. cap.* 25. *à num.* 11. Qui sub nomine Præsumptionis afferunt prædictam distinctionem indicij, nam doctores, vt plurimum accipiunt præsumptionem, & indicium pro eodem.

Quæres 2. Quid, & quotuplex sit præsumptio? Quamuis, vt dixi, præsumptio, & indicium pro eodem accipiãtur apud Doctores nihilominus aliquid de illa dicendum est. Vide *cap.* 10. *a num.* 13. *ad* 15.

Resp. Præsumptio est coniectura verisimilis rei dubiæ orta ex natura rei, vel circumstantijs gestorum, vel personarũ. 3
Triplex est, prima dicitur hominis causata ex aliquo eius facto, vel dicto, nullo iure expressa. Secũda, dicitur præsumptio iuris est probabilis coniectura, quæ secundum ius habetur pro veritate, nisi contrarium probetur. Tertia, dicitur præsumptio iuris, & de iure & violenta, qua lex aliquid ita disponit pro verò, quod directè non admittit probationẽ in contrarium. Exemplum sit in sæpius peierante, qui iudicio humano præsumitur non bene credere in Deum; in receptatore hæretici, qui de iure præsumitur hæreticus, admittitur tamen probatio in contrarium, vt quia id fecit titulo consanguinitatis; in excommunicato insordescente in censura per annum, qui præsumitur de iure hæreticus, & vt talis condemnatur. Vide Pegnam *par. 2. com.* 80. De hac triplici præsumptione Farin. *q.* 36. *num.* 85. Mascard. *lib. 1. q.* 10. *n.* 17. Sousa *lib. 2. cap.* 25. *à num.* 6.

Quæres 3. An huiusmodi indicia, seu præsumptiones inferant scientiam, vel solum coniecturam verò similem, semiplenam, aut plenam probationem?

Resp. Certum est, indicia, & præsumptiones nõ parare scientiam, cum formaliter in se non contineant veritatem, sed tantum dicant talem cognitionem, quæ magis veritati appropinquatur. Ita omnes, qui etiam conueniunt in eo, quod nullus condemnari potest formaliter hæreticus per sola indicia, & præsumptiones, nisi sint violentissima, secundum Farinac. *q.* 187. *num.* 46. Pegna *par. 2. comm* 80. Sousa *lib. 2. cap.* 25. *num.* 35. 4

Quæres 4. An vnicum indicium sufficiat ad torturam?

Resp. Vnicum indicium remotum nõ sufficit ad torturam, vtique verò si sit proximum. Primum suadetur ex æquitate, quæ non patitur, vt quis tam graui tormento vrgeatur pro indicio remoto, quod potius leuè, quã graũe reputatur; neque enim vnicũ indicium ex remotis potest 5

potest facere semiplenam probationem, ergo neque dare ius ad torquendum iudici. Ita doctoribus allegatis Farinac. *q.37. num.45.* Carena *par.3. tit.10.n.16.* Diana *par.4. tract. 6. resolut.4.* Pitigian. *in sua praxi 2. subst.cap.7. §. Etsi quaeras.* Secundum de indicio proximo delictũ multum verisimiliter inferente docent Caren. *pract. crim. reg. obseruare curabis*, Miranda *q. 26. art. 6. concl. 2. de ordine iudic.* Peguera *prax.cap.12. §.9. n.8.* Diana, & Carena citati. Intellige, si nullam patitur exceptionem.

Quaeres 5. An duo indicia remota sufficiant ad torturam, & quibus testibus illa probanda sint?

6 *Resp.* Sufficiunt, vt docent Miranda, *tom.2. de ordine iud. q.26. art. 4. concl. 4.* Guazinus *tom. 2. lib.1. defens. 30. cap. 4. num. 12.* Iacobus Bosfsius *de Indic. n.71.* Farinac. *q. 585. num.46.* Cum autem indicia remota vt plurimum dicantur leuia, ideo haec sufficiunt, vt docent Bertazol. *vol.1. consil.213. num.8.* Silu. *ver. Indicium, q.2.* Tabiena *num. 1.* Baiard. ad Clarum *q. 64. num.60.*

7 Probãda autem sunt per duos ad minus testes singula indicia, qui sint omni exceptione maiores, & contestes in suis indicijs. Illud probatur ex eo, quod pro iudicio proximo sufficiẽte ad torturam requiritur dictum vnius testis omni exceptione maioris, *ex seq. q. 6.* de communi sensu omnium doctorum, ergo à fortiori in probatione indiciorum remotorum testes debent esse integri, cum magis sit proximus veritati testis prout est indicium proximum, cum attingat immediatè veritatem, quã testis prout facit indicium remotum, cum attingat circumstantias delicti tantum, & non delictum ipsum. Mirand. *q.26. à num.73.* Carena *par. 3. art.10. num. 22.* de communiori, contra aliam communem, quam sequitur Diana *par. 4. tract. 6. resolut. 3.*

Qood debeant ambo testes esse contestes respectu proprij indicij docent in terminis Farin. *q. 185. de haeresi n. 145.* Carena *par. 3. tit. 10. num. 25.* vbi citat Ciriacum, Guazinum, Suar. Paz, & alios citat Diana *par.4. tract.6. resolut.5.* contra se asserentem sufficere testes singulares maximè quando sunt idonei.

Quaeres 6. An vnicus testis indicium proximum delicti sufficiat ad torturam?

Resp. Affirmatiuè, quando est maior omni exceptione deponens de proprijs visu, seu auditu delicti, ita quod inter indicia hoc tenet primum locum. Ita omnes apud Clarum *q. 22.* Pegna *par. 3. com.110.* Diana *par.4. tract. 6. resolut. 6.* qui multos citat, Carena *par. 3. tit. 10. num.29.* & in hoc non est difficultas. Miranda *q.26. num.101.* infra *q.8. & 25. de Minore.* 8

Quaeres 7. An quando denuntiatus est bonae famae tunc sufficiat dictum vnius integri testis ad torturam?

Resp. Negatiuè, quia bona fama apud omnes magni aestimatur, ergo ex hac praesumptione, & existimatione debilitatur dictum vnius etiam integri testis, Ita Sanctar. *de haeresi cap. 41. dub.1. n.1.* Decian. *lib.5. cap.36. num.6.* Zanardus *in suo Direct. par.3. cap.95.* Diana *par.4. tract.6. resol.6.* Sousa *lib.2. cap.39. n.17.* Carena *par.3. tit.10. num. 32.* 9

Quaeres 8. An minor viginti annis dicatur integer sufficiens ad inducendã torturam?

Resp. Negatiuè, quia patitur exceptionem minoritatis, probaui *Resolut.139. quaest.7.* 10

Quaeres 9. An dictum socij criminis faciat indicium ad torturam?

Resp. Dictum vnius socij praecisè non facit indicium ad torturam, quia non est omni exceptione maior, cum patiatur defectum infamiae. Ita communiter doctores cum Angelo *ver. Indicium*, Silu. Tabien. & alij summistae, Diana *part.4. tract.6. resolut.7.* Farinac. *q.185. de haeresi, num. 151.* contra nonnullos ab illis citatos, Carena *par.13. tit.10. num.36.* 11

Quaeres 10. An dictum vnius socij, cum alio indicio, seu praesumptione, & adminiculo sufficiat ad torturam?

Resp. Affirmatiuè, quia concursus praedictorum duorum facit semiplenam probationem, quae sufficit ad torturam. 12

Ita præcitati cũ Menochio *lib 2. de arbitr. casu* 474. *num*.47. cum Sousa *lib*.2. *cap*.25. *num* 24. vbi refert adminicula, nempe quando concurrent testes de aud itu; fama; fuga; stricta amicitia cũ socio; secreta allocutio, & conuersatio inter ipsos.

Quæres 11. An quando Socius præter hunc defectum societatis alios patitur defectus adminiculatus in sua depositione faciat indicium ad torturam?

13 *Resp*. Negatiuè, quia ex pluralitate defectuũ ita eneruatur, vt sustinere nõ valeat adminicula, cum quibus non potest semiplene probare. Ita Menoch. *lib*.2. *casu* 474. *nu*.54. Farin. *q*.62. *n*.381. Boerius *decis*.1311. *num* 13. & 42. Sousa *lib*. 2. *cap*. 39. *num*. 53. ex illis Diana *par*.4. *tract*.6. *resol*.8. Carena *par*.3. *tit*.10 *num*.52. Megal. *consil*.41. *num*.5.

Quæres 12. An depositio duorum sociorum sine alijs adminiculis sufficiat ad torturam?

14 *Resp*. Affirmatiuè, quia dictũ vnius cum adminiculis sufficit ex probatis, ergo à fortiori depositio duorum, cum faciant indicium proximum. Ita Pegna *part*.3. *com*.110. *in Append*. Menoch. *lib*.1. *q*.91. *num*.5. Clarus *q*.21. Becanus de iustitia *q*. 57. *de iniust. iud. quæst*.10. *num*, 10. Ciarlin *contro. forens. cap*. 10. *num*.119. Carena *part*.3. *tit*.10. *num*.37. Diana *part*. 4. *tract*. 6. *resol*.7. §. *Notandum*. contra Zanardum in suo Direct. *part*.3. *cap*. 94. & Megalium *consil*.41. requirentes præterea adminicula.

Quæres 13. An isti duo socij criminis debeant esse contestes?

15 *Resp*. Quando crimen committi potest simul per plures, tunc debent esse contestes, vt homicidium, sortilegium, dogmatizatio, &c. aliter sufficiunt testes singulares, vt contingit in peccatis carnis, & forsan ita intelligendus est Sousa *lib*.2. *cap*.39. *num*. 55. quem citat Diana *part*. 4. *tract*. 6. *resolut*. 7. §. *Sed difficultas*.

Quæres 14. An dicta de socijs locum habeant siue socius deposuerit voluntarie, siue interrogatus à iudice? Mascard. *concl*.1318. *n*.43. cõcedit in secũdo casu.

Resp. In vtroque casu est indicium 16 ad torturam, vt ex Farin. & Queuedo refert Diana *part*.4. *tract*.6. *resol*.7. §. *Notandum*. Neq; illa distinctio considerabilis videtur in officio nostro, in quo complices comparentes vt exonerent suas conscientias formaliter interrogantur, ac si in processu aliàs interrogarentur de suis complicibus.

Quæres 15. An tortus ex dicto vnius socij adminiculato persistens in negatiua, adhuc torqueri possit, si superueniãt alij duo socij eiusdem criminis?

Resp. Affirmatiuè, quia superuenientes socij de nouo semiplenam probationem faciunt, ex quo ius denuo iudex aquirit ad torquendum, & si enim euacuatum fuit illud primum indicium adminiculatum, remanet tamen secundum fortius priori, cui non potest obesse prior tortura ad posterius non ordinata. Ita Giurba *consil. crim*. 50. *num*.42. cum Muschatello, inquit Diana *part*.4. *tract*.6 *resolut*.7. *notab*.2. 17

Quæres 16. An prædicta de socio criminis locum habeant, quando reus est bonæ famæ.

Resp. Negatiuè, quia si ex dicto vnius 18 integri testis non est deueniendum ad torturam ex dictis *q*. 7. neque ex dicto vnius socij, aut plurium, quando quærelatus est bonæ famæ, siquidem bona fama elidit dictum non solum vnius, sed etiam duorum testium, qui non sunt integri in sua depositione. Ita Paris. *consil*. 151. *lib*.4. *num*. 13. Roland. à Valle *vol*.1. *consil* 16. *num*. 24. Bertazol. *lib*. 1. *consil*.61. *num*.19. Peguera *decis. crim*.5. *num*.31. Grammat. *consil*. 70. *num*.7. Diana *part*. 4. *tract*. 6. *resolut*. 9. qui relinquit arbitrio iudicis. Addo, quod Inquisitores debent se informare de bona fama, & opinione personæ, maximè si sit Ecclesiasticus.

Quæres 17. An propria confessio delicti extraiudicialis faciat indicium ad torturam?

Resp. Affirmatiue, modò confessus 19 sit seriò delictum & in specie, quia multum creditur confessioni oris proprij, cũ hac nulla verior, nisi iocosè delictum

fuerit

fuerit prolatum, quod tunc censetur, quando cōfitens probatur iactator propriæ famæ; confessio debet esse in specie, quia in genere nullus dicitur peccare, actiones enim humanæ sunt circa determinata crimina. Ita Summistæ *v. Indicium, Angel. num.*2. Silu. *q.*2. Tabien. 1. *Gomez* 3. *Var. cap*, 13. *num.* 8. Simanch. *in Enchir. tit.*56.*num.*14. Clarus *q.* 21. *num.*31. Farin. *q.*37. *num.*47. Diana *part.*4. *tract.* 6. *resol.*12. Carena *part.*3. *tit.*10. *num.*58. Pitig. *in sua praxi substant.cap.*7. *S.Septimo.* Procedit, licet reuocaret, aliter numquam id verificaretur, quia omnes reuocarent ad euitandum torturam, ita Farin. *q.*82. *n.*28 Mirand. *quæst.*26. *de ordine iudic. art.*7. *concl.*1. Diana cit.

Quæres 18. An testes probantes huiusmodi confessionem extra iudicialem debeant esse contestes?

20 *Resp.* Sufficit, quod sint contestes, quo ad delictum ore proprio expressum diuersis temporibus, & locis, ex quo respectu loci, & temporis sufficiunt testes singulares. Ita Albertinus *q.*25. *num.*20 Sousa *lib.*2.*cap.*21.*num.*10.

Quæres 19. An vt confessio extraiudicialis sufficiat ad torturam, confessus debeat exprimere in ea circumstantias loci, & temporis?

21 *Resp.* Non est hoc necessarium, licet enim delictum in suo fieri pendeat à loco, & tempore, non tamen in narrati, cum aliud sit tempus, & vt plurimum locus in quibus narratur præterquamquod sufficienter delictum exprimitur, si in sua substātia determinata narratur neque solent crimina à delinquentibus explicari cum omnibus illis modis, & circumstantijs, quibus commissa fuerunt, demum ex sola facti substantialis narratiua sufficienter resultat proprij oris confessio extraiudicialis, aliter quo ad expressionem differret minime à iudiciali. Ita docet Antonius de Ballis Var. *lib.*1.*q.*13.*nu.*3. contra Menochium, Brunum, Carerium, Farin. & alios apud Dianam *par.*4.*tract.*6.*resol.*12.

Quæres 20. An testes inhabiles sint torquendi?

Resp. Negatiuè in Tribunali S. Officij; ne testes nimis grauentur, ac proinde retrahantur à suo officio. Ita practicatur respectu omnium inhabilium, complicum, excommunicatorum, &c. Freitas *de confess. solicit. q.*4. *num.*42. Simanch. *de Cathol. instit.*53. *num.*38. *&* *tit.* 65. *num.*37. Royas *de hæret. part.*2. *assert.*7.*n.*153. *&* 155. Ant.Gomez Var. *lib.*3.*cap.*12.*num.*16. Pegna *part.*3.*q.*46. *com.*113. Diana *part.*4. *tract.*6.*resolut.*10 & 11. 22

Quæres 21. An fama sit indicium sufficiens ad torturam?

Resp. Fama sola de se nō probat, sed debet esse adminiculata alijs indicijs, vti fuga, dicto inhabilis, inimicitia, minis &c. Dic tu quatuor requiri. Primò, quod persona sit vilis. Secundò, quod sit infamata ante acusationem. Tertio, quod fama ortum habeat à personis honestis, & fide dignis. Quarto quod probetur iuxta quod dicam sequenti quæstione. 23

Primum, de persona vili constat ex eo, quod ab huiusmodi personis facilius contrahitur, quæ parum sunt bonæ existimationis, ex quo facilè cadunt in crimina præcipites. Ita Simanch. *tit.* 65. *num.*37.

Secundum, de infamatione ante querelam patet ex eo quod in hoc casu fama præsumeretur orta potius ex facto quærelæ, aut carcerationis, quam ex delicto. Ita Azeuedo *consil.* 30. *num.* 28. Giurba *consil.* 91. *num.* 44. Gramat. *voto* 34.

Tertium, quod fama ortum debeat habere à personis fide dignis, habet *cap. Qualiter* 24. *de accusat.* ibi doctores. Ita Simanha *tit.*65. *num.*37. Miranda *q.* 26. *num.*89. Diana *part.*4. *tract.*6. *resol.* 13. Carena *part.*3.*tit.*10. *num.* 68. quia orta à maleuolis nihil probat.

Concluditur ex his famam de se acceptā sine prædictis requisitis nihil probare, Glosa *verb. de auditu cap. Praterea* 27. *de testib.* Ita supradicti omnes, vt plurimum enim incertū habet auctorem, & fallacem, *cap. Vestra de cohabitat. cler.* Quod igitur non sufficiat

de se ad torturā docent omnes supracitati cum Pitigiano 2. *subst. cap. 7. in Addit.*

Quæres 22. Quomodo probanda sit fama in ordine ad torturam?

24 *Resp.* Fama probanda est per duos ad minus testes omni exceptione maiores, qui debent nominare auctores, à quibus delictum audiuerunt, qui debent esse bonæ famæ, & debent reddere rationem bonam sui dicti, & interrogati quid sit fama, debent respondere explicando illā suo modo.

Primum, de duobus testibus ad probandam famam docet Glosa *ver. Iudicis, cap. Deus Omnipotens* 20. *q.* 21. Glosa *in l.* 3. *§. Eiusdem, ff. de testib.* Bartol. *cum omnibus legistis, in l. De minore, §. Pluriū, ff. de quastion. num.* 19. Clarus *quæst.* 6. *num.* 12. Miranda *q.* 26. *de ordine iud. num.* 94. Farin. 47. *num.* 210. Carena *par.* 3. *tit.* 10. *num.* 66.

Secundum, quod isti duo testes sint integri, constat ex eo, quod cum fama sit indicium valdè remotum, æquitas suadet, quod testes debeant esse omni exceptione maiores, & tantam fidem habeant, quanta adhibenda est nominatis per ipsos, cum fides nominantium, & nominatorum in vnum coadunentur. Ita omnes cum Canonistis *in cap. Qualiter* 24. *de accus.* Mascard. *de probat. lib.* 2. *concl.* 749. *num.* 73. Mirand. *q.* 26. *num.* 95. Farinac *q.* 47. *num.* 210. & 214. Ciriacus *controu. forens.* 150. *num.* 49. Carena *par.* 3. *tit.* 10. *num.* 66. Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 13. *§. Notandum.*

Tertium, quod nominandæ sint personæ, à quibus audiuerūt, probatur, quia cum fama, vt plurimum ortum habeat ab incerto auctore *cap. Vestra, de cohabit. cler.* ac proinde nihil vt sic probet, necesse est, quod nominentur personæ, à quibus fama sparsa audita fuit. Ita Farin. *q.* 47. *n.* 229. & 330. Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 13. Miranda *q.* 26. *num.* 98. Carena *par.* 3 *tit.* 10. *num.* 67. qui docent personas nominatas debere esse bonæ opinionis, & famæ: addentes, quod præterea deponere debent, se id audiuisse à maiori parte viciniæ, seu loci, quia famam inducit multiplex rumor populi, Glosa *ver. de plano cap. Cum in tua* 27. *de sponsal.*

Quartum, quod interrogati de quidditate famæ debeant respondere, patet ex eo, quod non possunt deponere de eo, quod ignorant, si ergo ignorant quid sit fama, & nihilominus de ea deponūt, nihil agant, verum quidem est, quod sufficit rudis cognitio iuxta capacitatem testium, non enim tenentur respondere per terminos iuris, inquit, Scaccia apud Carenam *par.* 3. *tit.* 10. *num.* 72.

Sed numquid nominati, à quibus testes audierunt de fama, citandi sint, & examinandi super fama? Non quia testes testibus non superadduntur nisi in testes formaliter citentur.

Colligitur ex supradictis, quod aiunt, famam vehementem solum per se ipsam facere indicium ad torturam, non differre à fama probata iuxta dicta in supradictis duabus quæstionibus, vt ex alijs aduertit Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resol.* 13.

Quæres 23. An fuga faciat indicium ad torturam?

Resp. Fuga ante accusationem, seu 25 citationem facit indicium ad torturem, quia ex nulla alia causa præsumitur fugisse nisi ex conscientia delicti; post verò accusationem non, quia præsumitur fugisse non ex conscientia delicti, sed ex metu vexationis, & tormentorum imminentium ex carcere. Si verò fuga sit admiculata facit ad torturam. Ita omnes cum Farin. *q.* 48. Giurba *consil.* 13. *n.* 20. Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 14. vbi ex Sousa *lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 34. Farin. *q.* 30. *num.* 85. dicit, fugam è carcere sufficere ad torturam. Excipiuntur duo casus. Primus, quando fugitiuus spontè redit, ex spontanea siquidem comparitione purgatur præsumptio, Farinac. *q.* 48. *num.* 48. & 55. Secundus, quando ex fuga fit recursus ad superiorem, quia non dicitur fugere, qui vadit ad superiorem, ille enim dicitur fugitiuus, qui in ipsum factum fugæ vitium mentis deduxit, *l. Fugitiuus* 225. *ff. de verb. signif.* recursus autem ad superiorem non est vitiosus, cum iura illum concedant. Ita Ma-

Mastrillus *decis.296.num.27.& 29.*

Quæres 24. An ex contumacia oriatur indicium ad torturam?

26 *Resp.* Contumacia cum subsequuta condemnationis sententia facit indiciũ ad torturam, quando non probat suam innocentiam. Ita Giurba *consil.* 13. *num.* 22. & 24. Carena *part.* 3. *titul.*10. *num.* 117.

Quæres 25. An dictum minoris viginti annis faciat indicium ad torturã?

27 *Resp.* Negatiuè, quia defectu requisitæ ætatis non potest dici maior omni exceptione, cũ minoritas illi obijci possit *ex l.In testimonium, ff. de testib.* Ita ex Contera Diana *par.4. tract.6. resolut.25.* vbi ex Delrio dicit requiri ad minus duos testes minores, qui tunc euacuunt exceptionem, Carena *part.* 3. *titul.* 10. *num.* 103.

Quæres 26. An assertio vulnerati sit indicium ad torturam?

28 *Resp.* Non, sed tantum ad inquirendum, quia cum testificetur in propria causa suspectum se facit ad veritatem. Ita Clarus *q.21. num.14.* Honded. *consil.* 102. *lib.* 1. *num.* 6.

Quæres 27. An inimicitia faciat indiciũ ad torturam? De inimicitia plura dixi *Resolut.* 103. & de ea torturam *Resolut.* 139. *q.*12. Vide Pegnam *par.*3. *com,*116. de causis inimicitiæ tam capitalis, quam non capitalis.

29 *Resp.* Inimicitia capitalis sola, sed tãtum cum alio adminiculo facit indiciũ ad torturam, quia vt superius dictũ fuit *q.*4. vnicum indicium remotum, inter quæ computatur inimicitia, non sufficit ad torturam. Ita Cantera *in quæst. crim. cap.2. de probat. per testes, tit. de indic. ad torturam num.*16. Farin. *q.* 89. *num.*102. Giurba *consil.* 13. *num.* 7. Carena *par.3. tit.*10. *num.* 89. Pitigianus *in sua praxi subst.* 2. *cap.* 7. §. *Sexto* Miranda *q.* 26. *num.*125. Probanda autem est per duos testes idoneos, & contestes, ex dictis de alijs indicijs. Inimicitia verò non capitalis nullum facit indicium; quæ autem sit capitalis, vel nõ capitalis relinquitur arbitrio iudicis.

Quæres 28. An minæ faciant indicium ad torturam?

30 *Resp.* Minæ prolatæ contra aliquem faciunt indicium ad torturam tribus cõcurrentibus. Primò, quod minitans sit potens, & solitus exequi minas. Secundò, quod paulò post minas secutum fuerit delictum. Tertiò, quod plene id totũ probatum sit per testes idoneos, & contestes. Ita docent Clarus *q.* 21. *num.*25. Giurba *consil.*91. *n.*34. Farin. *consil.* 102. *n.*44. Miranda *q.*26. *num.*131. Carena *par.3.tit.*10.*n.*96. Castillus *dec.Regni* 173.

Quæres 29. An res inuenta in loco delicti, vel in domo rei faciat indicium ad torturam contra dominum rei inuentæ?

31 *Resp.* Res furto sublata inuenta in domo alicuius malæ famæ indicium facit ad torturam, nisi probet ab alio rem habuisse, non verò si sit bonæ vocis inquit Clarus *q.* 21. *num.* 30. Sic mortuus inuentus in domo facit indicium contra habitantes in ea domo, Ita Farinac. *de indic. & tort. à num.*98. Mirand. *q.* 26. *num.*174. Carena *par.*3. *tit.*10. *num.*18.

Quæres 30. An sola titubatio, & faciei mutatio coram iudice faciat indicium ad torturam?

32 *Resp.* Negatiuè, quia hæc solent accidere in personis pusillanimibus, & titubans, seu vacillans, quod idem est, quodammodo errat, & nihil dicit, ex Nepote de Monte Albano *de testib. num.* 151. ergo ex hoc iudex nihil iuris acquirit ad torturam. Ita Zanard. *in suo Directorio par.*3. *cap.*93. Lessius *lib.*2. *cap.*29. *n.*164. Becan. *de iustitia q.* 10. *de iniustit. iud. num.* 13. Mirand. *q.* 26. *num.* 165. Menoch. *lib.* 1. *q.*89. *num.*71. Sousa *lib.*2. *cap.*39. *num.*81.

Quæres 31. An mendacium faciat indicium ad torturam?

33 Placet opinio asserentium solum mẽdacium etiam sine adminiculo aliquo commissum coram iudice facere indiciũ ad torturam, quando est circa substantiam delicti. Ita Giurba *consil.*87. *n.*71. quam citat Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 15.

Quæres 32. An plura indicia imperfecta coniuncta sufficiant ad torturã?

Sermo

Sermo est de indicijs remotis, quæ recensui hactenus & *sub q.* 1. quæ spectari possunt dupliciter in sua imperfectione, primo quatenus sunt imperfecta in ratione substautiæ, quia immediatè non attingunt delictum, & in hoc sensu non est difficultas, quia plura coniunguntur, vt probatum fuit in præcedentibus; secundò, in ratione probandi dicuntur imperfecta, quia non sunt plene probata per testes idoneos, & cōtestes. In hoc sēsu.

34 *Resp.* Quando plura indicia remota tendunt ad eumdem finem, ad quem subordinantur, licet in ratione probationis sint imperfecta, sufficiunt ad torturā, quia habent fundamentum coniunctionis in illa subordinatione ad idem delictum, & facit Axioma illud: Quæ singula nō prosunt, simul iuncta iuuant, Glos. *fin.cap.* 13. *de probat.* exemplum sit in diuersis testibus deponentibus indicia remota subordinata tamen ad idem delictum, quorum vnus deponit de gestatione armorum, alter de gladio sanguiue asperso, alter de fuga, alter de absconsione in silua, &c. Ita omnes cum Farin. *q.* 86. *num.* 100. Giurba *consil.* 87. *num.* 29. Carena *par.* 3. *tit.* 10. *num.* 112. qui cum alijs negant posse coniungi indicia, quando nullam habēt subordinationem ad inuicem. Cantera tamen *cap.* 2. *de probat. per testes, q.* 5. *num.* 4. dicit, quando duo testes sunt bonæ famæ, eorum depositiones de indicijs non subordinatis probabiliter inducere posse indicum ad torturam.

Quæres 33. An aliquis torqueri possit nullis præcedentibus indicijs?

35 *Resp.* Negatiuè, quia est commune axioma, *l.* 1. *C. de quæstion.* quod non est incipiendum à tormentis, ita quod nec Princeps dispēsare potest. Ita Gram. *voto* 32. *num.* 9. Clarus *q.* 64. *num.* 9. & 13. Farin. *q.* 37. *n.* 79. Carena *p.* 3. *tit.* 10. *n.* 118

Quæres 34. An reus indiciatus nolēs respondere possit torturari?

36 *Resp.* Affirmatiuè, quia nolens respōdere æquiparatur reo negatiuo, qui torquetur pro habenda veritate. Ita Farin. *q.* 37. *num.* 176. Capicc. *decis.* 145. alios citat Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resol.* 34.

Quæres 35. An se fingentes stultos, aut furiosos torqueri possint?

Resp. Affirmatiuè, quia cum aliàs cōstet illos esse sanæ mentis, simulant stultitiam, & furorem, vt euitent responsionem, ac proindè cum in hoc æquiparentur nolentibus respondere, & existentibus negatiuis torqueri possunt pro habenda veritate, & contra istos facit axioma diuinum *Ierem.* 31. *Castigasti me, & eruditus sum* supple in respondendo, atq. humanum: *Stultus in culpa sit sapiens in pœna, cap. Qui ea* 10. *dist.* 38. Carena *part.* 3. *tit.* 10. *num.* 119. ex Senatu Sabaudiæ *lib.* 9. *sui Codicis tit.* 1. *defens.* 1. 37

Quæres 36. An reus torqueri possit super complicibus?

Resp. Nulli dubium est torqueri respectu criminum, quæ sine socijs committi non possunt, super alijs præsertim delictis de hæresi, extat decretum relatū in calce Bullarum per Bariolam, & Dianam sub 28. Iulij 1569. his verbis, *Inhærendo Decretis alias per felic. record. Paulum Papam IV. Sanctissimus D. N. Pius Papa V. decreuit omnes, & quoscumque reos conuictos, & confessos de Hæresi, pro vlteriori veritate habenda, & super complicibus fore torquendos arbitrio dominorum iudicium.* Quod verum siuè sit indiciatus super complicibus, siuè non, item siuè sit tantum conuictus, & non confessus, siuè confessus, vt alijs allegatis docet Farin. *q.* 185. *num.* 133. *ad* 135. Carena *pa.* 2. *tit.* 1. §. 23. Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 27. qui dicit *notab. fin.* torturam in caput alienum debere esse moderatā, ad quod plures citat, & Guazinus *tom.* 2. *lib.* 1. *defens.* 30. *cap.* 9. dicit, torturam per semihoram esse moderatam. 38

Quæres 37. An, & quomodo nouis superuenientibus indicijs reus torqueri possit, existendo in negatiua?

Resp. Affirmatiuè, quando noua indicia superuenientia sint de se talia vt inferre valeant torturam dummodo sint diuersa specie, & substantia à primis. Ita Pegna *part.* 3. *comm.* 39. Farin. *quæst.* 38. *num.* 79. Clarus *q.* 64. *n.* 45. Carena *part.* 3. *tit.* 10. *num.* 148. *part.* 4. *tract.* 6. *resol.* 16. Primum igitur requisitum 39

tum de nouis indicijs siue remotis, siue proximis, quidquid aliqui dicant, constar ex eo, quod non possunt coniungi cũ præcedentibus iã sublatis per torturã si tamẽ fuit regularis,& colliderit indicia, vt docet Clarus cit. Francus *decis.* 577. Giurba *consil.* 50. *nu.* 42. Guazzinus *tom.* 2. *defens.* 30. *cap.* 23. *num.* 8. Secundũ, quod indicia noua sint alia à prioribus, patet, quia coinciderent cum prioribus & bis torqueretur reus, quod non est rationabile, quando primo fuit sufficiẽter tortus, præterquamquod, si antiqua indicia sufficiebant ad priorem actum torturæ, frustra coadiuuantur de nouo. Ita supradicti omnes.

Quæres 38. Quis ex complicibus primo torquetur?

40 *Resp.* Incipiendũ est ab eo, à quo verisimilius speratur confessio veritatis, quod contingit à timidiore, debiliore, & viliore, vt docet Simanch. *tit.* 65. *num.* 66. Clarus *q.* 64. *num.* 29. Diana *part.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 26.

Quæres 39. An danda sit copia indiciorum reo antequam torqueatur, siue petat, siue non?

41 *Resp.* Absolute danda est, sed sine nominibus testium, qui nũquam publicantur, licet non petatur etiam à doctis reis, quia cum agatur de damno irreparabili, æquitas suadet, vt reus sciat sit ne dignus tortura nec ne. Ita Miranda *q.* 26. *n.* 220. Pitig. *subst.* 2. *c.* 7. *S. Tertio*, Simanch. *in Enchir. tit.* 52. *num.* 8. alios citat Diana *part.* 4. *tract.* 6. *resol.* 28. Farinac. *quæst.* 39. *nu.* 90. Carena *part.* 3. *tit.* 10. *num.* 159. Vide Dianam in Addit. *resol. fin*, *S. Ad quartum.*

Quæres 40. An appellatio à tortura habeat locum in causis S. Officij?

42 *Resp.* Affirmatiuè duobus concurrẽtibus, grauamine nimirũ, & illius causa impugnatiua, *ex cap. Vt debitus honor* 59. *de appell.* fundamentum enim appellationis est illatum grauamen. Notant autem Canonistæ *cap. Vt Inquisitionis, de hæret. in* 6. quod in omnibus causis huius officij admittitur appellatio tam à definitiua, excepto hæresis articulo, quam ab interlocutoria, quæ habet locum in tortura etiam respectu hæretici formalis. Ita Farinac. *q.* 185. *nu.* 227. de exclusa appallatione à definitiua per hæreticum formalem, de concessa appellatione ab interlocutoria *nu.* 232. Sousa *lib.* 2. *cap.* 35. per totum. Diana *part.* 4. *tract.* 6. *resol.* 20. Reus autem appellans non dimittitur, sed custoditus ne fugiat conducitur ad supremum tribunal cum copia processus expensis ipsius appellantis. Pegna *part.* 3. *com.* 31.

Quæres 41. An Inquisitor sine Episcopo, & hic sine illo torturet?

Resp. Ambo concurrunt ad sententiam interlocutoriam torturæ, & ad actum torturæ, Clem. 1. *S. Propter, de hæret.* Farin. *q.* 186. *num.* 67. Diana *par.* 4. *tra.* 6. *resolut.* 17. & alij omnes. 43

Quæres 42. Quomodo rei in tortura positi interrogandi sunt à iudice?

Resp. Iudex debet exhortari reum, dum ligatur, vt veritatem dicat sine tormentis, persistentem in negatiua suspensum in tortura interroget super his, de quibus est indiciatus, præcipiendo ei, vt dicat veritatem de omnibus, quæ contra ipsum constat delictis sibi notificatis ex copia processus sibi ostensa. Ita Royas *part.* 2. *de hæret. num.* 295. Vide Mirandam *q.* 26. *num.* 157. Carenam *part.* 3. *tit.* 10. *à num.* 164. 44

Quæres 43. Quid agendum per iudicem, vt confessio in tormentis facta valeat contra reum?

Resp. Confessus veritatem in tormẽtis debet sequenti die, seu post spatium viginti quatuor horarum, ratificare suam confessionem factam ex vi tormentorum. Ita omnes, & de ratificatione extra locum, & tempus torturæ Glosa *in l.* 2. *verb. Aliquid C. quorum appellatio non recip.* illud spatium nullibi definitur, tamen cum Anton. Gomez. 3 *Var. cap.* 13. *num.* 24. omnes fere obseruant. De ratificatione Farinac. *q.* 185. *num.* 150. Diana *part.* 4. *tract.* 6. *resol.* 22. Carena *part.* 4. *tit.* 10. *num.* 174. & 175. vbi *num.* 176. idem, ait, esse dicendum de confessione emanata prope fortunã, quia æquiparatur factæ in tortura, cum quo alij omnes. Si autem est minor reus 45

reus datur curator in huiusmodi ratificatione ex citatis à Diana, sed dic tu iuxta *cap. praeced. quaest. 20. & q. sequenti 45. & 46.*

Quares 44. An secundo, & tertio sit torquendus reus, qui primo confessus in tortura sequenti die non ratificat, sed negat confessionem factam?

46 *Resp.* Confessionem primo in tortura factam nolens ratificare, negando illam, se excusando ex dolore tormentorum confessum fuisse, secundo torqueri potest, quia illa prior confessio facit indicium sufficiens ad secundam torturā, vt omnes cirandi docent; persistendo autem in negatiua in secunda tortura, si est rigorosa, non amplius torquetur, quia per illam sufficiēter purgauit illud indicium, & diluit. Si vero in secunda tortura fatetur delictum, & postea illud in ratificatione neget, tertio torquetur, si leuis fuit tortura, & adiecta fuerint aliqua signa priori confessioni, quia insurrexit nouum indicium demum quarta vice non est torquendus, quia non est dandus processus in infinitum in tormentis. Ita Pegna *part. 3. com. 39.* prope finem, Farin. *q. 185. num. 124.* Diana multos citat *part. 4. tract. 6. resol. 23.* vbi de secunda tortura de communi, & *resolut. 24.* de non reiteranda tertio.

Quares 45. Quinam exempti sint à tortura?

Resp. Minores annis quatuordecim,
47 praegnantes, senes, laborantes febri etiā quartana, morbo gallico

Primum, de minoribus docent Simanch. *de Cathol. instit. tit. 65. num. 45.* Pegna *part. 3. com. 110.* Mirand. *q. 26. num. 215.* alios pro se citat Diana *part. 4. tract. 6. resol. 29.* dicentes posse terreri, ac etiam verberari. Sed cum istis cautius agendum, quia facilè mentiuntur. Carena *part. 3. tit. 10.* cum Cantera, Castro, & Sesse, dicit *num. 140.* posse torqueri pro delicto heresis, eo quod *in l. De minore ff. de quaest.* habentur haec verba. *Sed omnes omnino in maiestatis crimine, quo ad personas Principum attinet, si ad testimonium prouocantur, cum res exigit, torquentur.* Ex quibus verbis infertur minorem torqueri, illa aduersatiua, *Sed*, & particula, *omnes omnino*, praecedentibus aduersantur in iure, & in facto, quare si torquentur pro crimine laesae maiestatis humanae, à fortiori diuinę. Sed huiusmodi regulae vniuersales non conuincunt cum patiantur suas exceptiones, vnde Decius *consil. 386. num. 7.* Alex. *vol. 2. consil. 66.* Cenedus *sing. 35. num. 6.* dicunt non procedere, quando est diuersa ratio, vt in casu praesenti, illa enim aetas cum sit debilis, & periculosa mortis propter tormenta, ideo non sunt torquendi sunt alij, sed terroribus cogendi ad veritatē, huiusmodi enim terror aliqua ratione supplet defectum aetatis, nō secus, inflictio torturae.

Praegnātes nequaquam torquentur, nec torrentur, nisi post dies quadraginta à partu, intra id tempus confessio extorta nulla est. Tuschus *lit. T. concl. 328. num. 21.* Cantera *q. 10. de reo n. 1.* alij cum Diana *part. 4. tract. 6. resolut. 29.* Carena *part. 3. tit. 10. num. 144. & 145.*

Senes sexagenarij debiles arbitrio Inquisitoris non sunt torquendi, possunt vero terreri, doctores refert Diana cit. Febricitātes non torquentur, laborantes quartana leuiter, &c. ex eodem Diana.

Nobiles non ita acriter torquentur sicut alij laboribus assueti, quia isti minus timent tormenta, quam illi. Ita Simancha *de Cathol. instit. tit. 65. num. 62.* Pegna *part. 3. com. 110.* quos sequitur Diana *part. 4. tract. 6. resol. 29. sine* Farinac. *q. 185. num. 175.* de hac re dubitat.

Energumeni non sunt torquendi secundum Ruginellū *pract. quaest. cap. 38.* vbi refert quemdā tortum in equulio à doemone fuisse suffocatum, Adde, quod demon pro eo posset respondere mendacium illudendo iudici, aut illum sustinere in fune sine dolore. Cum eo sentit Carena *part. 4. tit. 10. num. 146.*

Quares 46. An minori viginti annis detur curator?

Resp. In S. Officio in multis locis nō est in vsu, quia adest praesentia iudicis, 48
qui etiam partes rei suscipit. Diana alijs citatis contra multos *par. 4. tract. 6. resol. 31.*

Quaeres

Quæres 47. An Inquisitor posit torquere confessarium solicitantem ex dicto vnius fæminæ bonæ famæ?

49 *Resp*. Negatiuè, quia ad torturam requiritur testis omni exceptione maior, qualis non est fœmina, vt notum est. Ita dixi *cap*.23. *q*.31. Diana *part*. 4. *tract*.6. *resol*.21.

Quæres 48. An ex dicto duarum sagarum contra tertiam deueniri possit ad torturam sine alijs indicijs, & adminiculis?

50 *Resp*. Negatiuè ex communiori sententia, quia licet ex dicto duorum sociorum in alijs casibus deueniatur ad torturam, adest tamen alias specialitas in hoc casu, quia in conuenticulis huiusmodi vt plurimum visiones accidant secundum illusionem dœmonum, & nō secundum realem, & corporalem visionem, ideo illis fides non est adhibenda. Ita Tannerus *tom*. 3. *disp*.4. *q*.5. *dub*.2. cum alijs Diana *part*.4. *tract*.6. *resol*.30. Contra Delrium, & Valentiam.

Quæres 49. Quando reus torquendus est pluries quantum temporis spatium intercedere debet ab vna ad aliam torturam?

51 *Resp*. Tres ad minus dies intercedere debent inter vnam, & alteram torturam ex Penegr. *vol*.2. *consil*.2. *dub*.26. tradit Carena *part*.3. *tit*. 10. *num*. 154. Et vltra tertiā vicem nullus est torquēdus ex communi Mirand. *q*.26. *nu*.299. Pitig.2. *subst*. *cap*.7. *fine*.

Quæres 50. An quilibet hæreticus, vel de hæresi suspectus quomodolibet sit torquendus super intentione?

52 *Resp*. Confitentes dictum, seu factum hæreticale, sed negantes intentionem hæreticalem, seu habuisse errorem in intellectu contra fidem, seu de prædictis conuicti, torquendi sunt super hac intentione, cum alio medio iudex non possit se certificare habeant errorem in intellectu nec nes non enim tenetur illis credere nisi probent; ea autem quæ in animo consistunt probati nequeunt, nisi iuramento, quia iuramento veritas in animo latens inquiritur, Glos. *ver*. *Si est ita*, *cap*. *Significasti* 16. *de homic*. Couar. 2 *Var*. *cap*.10. Mascard. *concl*.45. *de probat*. *num*.48. quod tamen locum habere non potest hic, quia illud intelligitur nō solum pro foro conscientiæ ex Glos. *cit*. *de homic*. Nauar. *consil*.42. *de regul*. *num*.7. verum & pro externo, sed non, quando præsumptio iuris est in contrarium, vt in casu nostro, non enim tunc iudex stare debet iuramento, Bart. *in l*. *Inter omnes* §. *ratio ff*. *de furt*. ex eo Modestius §. *Lex est*, *dubio* 71. *nu*. 3. alios citat Sanch. *lib*.3. *disp*.15. *num*. 12. restat ergo, quod iudex huius veritatem inquirat per torturam, quæ datur in subsidium probationis secundum omnes. Et quod detur tortura super intētione negata docent ferè omnes cum Simancha *de Cathol*. *instit*. *tit*.65. *nu*.52. Pegna *part*.3. *com*.100. Cantera *in Rubr*. *de heret*. *cap*.1. *num*.69. contra Albertinum, & Locatum apud Carenam *part*.2. *tit*. 1. *num*.105. vbi volunt confessum factum hæreticale non esse torquendum super intentione, sed damnandum vti hæreticum, cum in malis factis malus præsumatur animus, id verum est, quando reus nullam allegat causam, cur ita fecerit, minis ne, an alio fine, & causa, quibus possit excludi hæretica intentio, & hos sequitur Farin. *quæst*. 179. *num*. 54. dicens istos esse damnandos vt hæreticos reiecta excusatione, & qualitate intentionis, & *n*.57. dicit torturam super intentione locum habere respectu dicti hæretici, quod reus fuit confessus negata intentione. Sed cōcludēdum est supra in omnibus casibus admitti illam excusationem qualitatis intentionis, & eam esse proandam in tormentis iuxta conditionem delicti, non enim est maior in vno casu, quam in alio, cum vtrobique accidere possit vt sic delinquens careat praua intentione, ex alia causa, quam infidelitatis motus ad male dicendum, vel faciendum, immò praua intentio mentis videtur magis coniungibilis cum dicto hæretico, eo quod vterque est actus mentis, simbola enim facilè vniuntur, quam cum facto, quod est alterius potentiæ ab intentione, consequenter minus coniun-

gibilis ex dissimboleitate.

Queres 51. An in torquendo reo cõuicto, seu etiam confesso, super intentione, à iudice in decreto torturæ apponẽda sit clausula: Citra præiudicium probatorum.

53 *Resp.* Quando fit decretum torturæ præcisè super intentione, ea clausula nõ est necessaria, quia si adhuc persistit in negatiua prauæ intentionis, non ideo infringitur conuictio, vel confessio super dicto, vel facto hæreticalibus, cum super illis præcisè non interrogetur. Vnde si interrogaretur super principali, prædicta clausula non expressa in decreto torturę, & persisteret in negatiua, elideret probationes contra se præmissas, tunc igitur addenda est prædicta clausula, quam Diana *par.4. tract. 6. resol.32.* cum multis dicit, esse addendam etiam, quando infertur tortura super intentione.

Queres 52. An non confessus delictũ, sed tantũ conuictus in aliquo casu torqueri possit?

54 *Resp.* Affirmatiuè, nimirum quando iudex iustis de causis intendit illum punire supplicio mortis, vt contingit in grauissimis delictis, in hoc enim casu reus numquam condemnatur ad mortem, nisi ore proprio sit confessus. Quare persistens constanter, in negatiua non est condemnandus pœna ordinaria, quia in aliquo debet illi prodesse, cum sit species probationis, ex Craueta *consil.* 35. *num.* 20. non ideo tamen excusatur à pœna extraordinaria, ad quam damnatur, quando delictum fuit plenè probatum per testes, ita ex Giurba *decis.42. num.* 30. Carena *part.3. tit.10.num* 180. vnde & in Tribunali Sancto abiurant quoque Genuens. *cap.* 68. *num.*8. & alij cum Diana *part.4. tract. 6. resolut.* 32. §. *Et ideo, & seq. resolut.* bene dicit tortum persistentem in negatiua ex plusquam semiplena probatione, acri existente tortura, per quam omnia indicia censeantur expulsa, absolui posse, aliter puniri pœna arbitraria.

Queres 53. An ille sit torquendus, de cuius corpore delicti non constat in processu, non obstantibus indicijs contra ipsum sufficientibus ad torturam?

Resp. Negatiuè, quia id est de substantia processus, & sine quo iudicium non subsistit ex dictis *cap.* 19.*num.* 14. Ita ex Claro Carena *part.* 3. *tit.*10. *num.* 156. Corpus autem delicti in permanentibus dicitur constare per illius formalem visitationem, in transeuntibus verò, vt in hæresi, solicitatione, &c. dicitur constare per indicia, & semiplenam probationẽ. 55

Queres 54. An omnes æqualiter torquendi sint?

Resp. Negatiuè, sed magis vel minus secundum qualitatem personarum, delicti, & indiciorum, vnde attenta conditione personæ magis torquendi sunt serui, quam liberi; fortes, quam timidi; iuuenes quam senes; humiles, quam honesti; ignobiles, quam nobiles; item ratione delicti, qui maius delictum commiserũt, quam minus; pariter durius tortura afficiuntur illi contra quos maiora extant indicia, quam illi, contra quos minora, & leuiora inducta sunt indicia. Ita Simanch. *de cathol. instit. tit.* 65. *num.*62. Sousa *lib.2.cap.39.num.*30.& alij omnes. 56

Queres 55. Quo genere tormenti vexandi sint?

Resp. Ordinarium, & commune tormentum est per funem iuxta, *l.Nullus, C.ad Iul. Maiest.* & hoc practicatur in S.Officio; & si pluribus vrgetur indicijs etiam tribus ictibus conquassatur. Sousa *lib.2. cap.*39. *n.*25. Diana *par. 4. tract.6. resol.*35. 57

Queres 56. Per quantum spatium temporis sit reus torquendus?

Resp. Per horam ad summum, & rigorosa dicitur, neque enim iudices debẽt esse carnifices sæuientes in carnem suã. Ita Sousa *lib.2. cap.39. num.*25. ex Farin. *q.* 38. *num.* 52. & 105. Mirand. *q.* 26. *num.*265. Carena *part.3.tit.10.num.*17. 58

Queres 57. An iudex peccet mortaliter, & homicida reputetur, si vltra horã detentus in tormentis moriatur?

Resp. Affirmatiuè, quia inique agit, & & exequitur sententiam ante tempus, & inhumaniter agit contra iura, & consuetudinem legitimè approbatam à doctoribus. 59

Que-

Quæres 58. An clericis, & religiosis non infamatis dari possit tortura?

60 *Resp.* Affirmatiuè, quia nullo iure, nec sufficienti ratione probatur quod prius sint diffamati, præterquamquod semiplena probatio habet locum diffamationis,& præterea delicta Ecclesiasticorum,vt plurimum remanerent impunita,maximè religiosorum,quorum malefacta solent esse occulta secularibus. Ita Addit. Pitigiani *subst.3.cap.6.in fine.* Et in delicto hæresis specialiter Simancha,Zanardus,Miranda, & alij fere omnes,quod sequitur Diana *part.4.tract.6. resol.*36.qui cum multis tenet in alijs delictis requiri infamationem. Nostris autem temporibus torquentur per laicos peritos in exercitio, & non per Ecclesiasticos, qui officium hoc legitimè ignorant, cum spectet ad personas viles, & infimæ conditionis. Neque sequitur aliqua ex hoc infamia, quia familiare est laicis id munus, nec mirantur de actu torturę,cum sit iustitiæ,sed scandalizantur,seu potius mirantur de delicto, de quo sunt inculpati torturandi.

Quæres 59. An tortura infamet?

61 *Resp.* Non, si sit data ad eruendam veritatem expressè *l. Nullam* 14. *C. ex quibus causis infam. irrog.*

Quæres 60. An iudex in torquendo possit vti opinione probabili relicta probabiliore?

62 Resp. Affirmatiuè Delrius *disquisit. Magic. Append.*2. *lib.*5.*q.*1. quia prudenter se gerit, ideo nõ est subijciendus sindicatui,cum eo Sancius *disp.*44. *num.*72. in ferenda sententia,ex illis Diana *par.*4. *tract.*6.*resol.fin.*Ego dicerem,non licere, quando non agitur de præiudicio actoris, sed attenditur solum damnum rei, quia cum hoc casu æquitas suadet illi fauendum esse.

Quæres 61. An in dubio tortura sit danda reo?

Resp. Negatiuè, quia in dubijs fauendum est reo, Glos. *ver.Benignè, cap. Cum tu* 16. *de testib. per cap. Ex literis* 3. *de probat.* & alijs iuribus, *vnde reg.*11.*in* 6. dicitur, quod in pari causa absoluitur reus, intellige à tortura, & condemnatione, *vt dixi praced. cap. num.* 5. Dixi *resol.* 139 *q.* 33. 63

Quæres 62. An rigorosa tortura destruat non solum indicia indubitata, semiplenam probationes,& etiã plenas?

Resp. Quo ad semiplenam probationem destruendam prodest rigorosa tortura,& etiam quo ad plenam, conuicto scilicet existente reo, respectu pœnæ ordinariæ, quia tortura cũ sit species probationis debet aliquid prodesse torturato persistenti in negatiua; respectu verò pœnæ extraordinariæ,& mitioris tortura nihil prodest. Ita Mirand.*q.*26.*num.*306. qui dicit communem. Vide Farinac. *q.*40.*num.* 15.*supra q.* 52. In S.Officio, quia regulariter rigorosè non torquentur, non censentur purgari indicia indubitata. 64

CAP. TRIGESIM' VI.

DE DEFENSIONE REORVM.

SVMMARIVM.

1 *Defensio omnibus competit de iure naturæ.*
2 *Defensio est propulsio iniuriæ.*
3 *Reus vere adhuc potest se defendere.*
4 *Renuntiare non potest iuri suo.*
5 *Negantur in duobus casibus.*
6 *Religiosis conceduntur.*
7 *Omnibus in causis hæresis.*
8 *Hæretico pertinaci in suo opinione non.*
9 *Datur copia processus sine testibus.*
10 *Aduocatus, & Procurator eius qualis.*
11 *Exceptiones pro reo contra actorem.*
12 *Contraria allegans quando nō auditur.*
13 *Iudex recusari potest ex inimicitia.*
14 *Inimicus iudex semper suspectus.*
15 *Recusatur si sit consanguineus partis.*
16 *Si pariter sit excommunicatus.*
17 *Nullitatem processus opponere potest.*
18 *Quatuor de essentia processus.*
19 *Processus nullus est multis modis.*
20 *Præscriptio in hæresi locum non habet.*
21 *Mors denuntiantis non reuelat reum.*
22 *Mutatio status non prodest reo.*
23 *Delictū sibi imputatū quomodo probet.*
24 *Innocentem quomodo se probet.*
25 *Confessionem propriam impugnat.*
26 *Testes repellit solum quo ad inimicitiā, & conspirationem.*
27 *Delictum obiectum in terminis probādum.*
28 *Reus non probans obiectum crimen peccat.*
29 *Per testes idoneos.*
30 *Appellatur in causis Sancti Officij.*
31 *Causæ minuentes pœnam.*
32 *Minor ætas minuit pœnam.*
33 *Ira minuit pœnam.*
34 *Lubricum linguæ & iocus.*
35 *Amor inordinatus.*
36 *Ebrietas.*
37 *Prouocatio aduersarij.*
38 *Dormiens.*
39 *Sexus muliebris.*
40 *Rusticitas.*
41 *Multitudo delinquentium.*
42 *Quando timetur scandalum, & strages.*
43 *Confessio spontanea.*
44 *Furor.*
45 *Quales testes fauore rei.*
46 *Defensiones nullo iure tolli possunt.*
47 *Ignorantia excusat.*
48 *Etiam iuris.*
49 *Amentia.*
50 *Furor.*
51 *Ebrietas.*
52 *Blasphæmus, & periurus.*
53 *Iocose loquens.*
54 *Iratus, & animo perturbatus.*

55 Dor-

55 *Dormiens.*
56 *Recitatiuè proferens.*
57 *Per modum imperatiui, & vt optatiui.*
58 *Asserens velle facere non est hæreticus.*
59 *Hæreticus formalis probatus habere errorem in intellectu.*
60 *Materialis vero qui caret errore.*
61 *Hæresis probatur per testes idoneos.*
62 *Testes duo sufficiunt.*
63 *Deponere debent, quod crediderit hæresim.*
64 *Antiqui criminis quarela est suspecta.*
65 *Testes debent esse integri.*
66 *Metus etiam leuis excusat à formali hæresi.*
67 *Non tamen à peccato.*
68 *Neque à suspicione hæresis.*
69 *Defensiones dandæ sunt hæreticis.*
70 *Non tamen per tortura à consultoribus decreta.*
71 *Hæreticus se defendit testibus.*
72 *Reprobando alios contra se.*
73 *Negatiuus conuictus de formali errore non admittitur ad torturam.*
74 *Tortura inuenta fauore iustitiæ contra reum.*
75 *Conuictus de dicto, sed non de intentione torturatur.*
76 *Adhuc punitur vt suspectus.*
77 *Hæreticus formalis qui probatur habere errorem in intellectu.*
78 *Qui illo caret est tantum materialis, & suspectus.*
79 *Denuntiator non potest esse testis in causa hac.*
80 *Testes omni exceptione maiores ad puniendum hæreticum formalem.*
81 *Procurator pro absente non admittitur.*

CAPVT

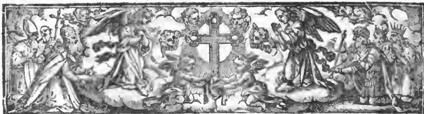

CAP. TRIGESIM' VI. DE DEFENSIONE REORVM.

1 COMMVNIS est doctorum omnium sentētia, defensiones esse de iure naturali, quod expressè dicitur *Clem. 2. de sent. & re iud.* prope finē, ita quod neque Imperator, neque quiuis alius Princeps denegare potest illas petentibus, quod & de Papa dicendum est, quia nullus illorum venire potest cōtra ius naturale. Quod ita verum est, neque diabolo denegari possent, si in iudicio compareret, vt dicit Specul. *par. 3. tit. de Inquis. cap. Vlt.* Abbas *in cap. Cum contingat, de foro compet. num. 27.* immo neque brutis animalibus, ex Marsil. *consil. 8. num. 27.* Roland. *vol. 3. consil. 8. n. 66.* Quamuis defensiones tolli pœnitus non possint ex dictis, moderari tamē possunt, & limitari iuxta prudentiam iudicis, & exigentiam causæ, vt alijs citatis docet Farinac. *q. 39. num. 112. quæst. 185. num. 216.*

Est autem defensio propulsatio legitima Præsentis, vel imminentis mali facta per reum excipiendo contra iudicē, aut testes, aut processum, aut contra propriam confessionem, & similia. Sed accedamus ad quæstionū resolutiones. 2

Quæres 1. An reus, qui reuera deliquit, possit nihilominus se defendere sine peccato, an potius teneatur subire condemnationem?

Resp. Non obstante delicto reuera perpetrato, adhuc sine peccato reus se defendere potest, vijs tamen liciti, quādo iudex est eius inimicus, aut cum delictū non fuit semplene probatum, vel ex alio capite processus est nullus, vel iudex incompetens, quia in his casibus retinet ius suę libertatis, vt non puniatur, cum 3

de

de iure iudici tunc non sit subiectus.

Quæres 2. An reus renuntiare posit defensionibus?

4 *Resp.* Non potest, quando agitur de pœna corporali, quia membrorum suorum nemo est dominus, *ex cap. Si non licet* 8.23.*q.*5.*ex leg.liber homo,ff. ad legē Aquil.* Barbosa *Var. in suis locis commun. lit. M. num.*24. adde etiam cum iuramēto, ex Gutier. *de iuram. confirm.par.*3. *cap.*10. *num.*8. Remissio igitur defensionum nulla est, & ad factam redire potest reus. Ita Anton. Gomez. 3.*Var. cap.* 13. Menoch. *de arbitr. q.*7. *num.*9. Farin. *q.*39. *à num.* 51. Sousa *lib.*2. *cap.*29. *n.*7. Carena *par.*3. *tit.*9. *num.*90. Procedit respectu defensionum iure naturæ debitarum, nam iure positiuo introductis renuntiari potest, vti appellationi, quæ est de iure positiuo, quam sicut Princeps tollere potest, ita, & reus illi renuntiare, ex allegatis per Marantam *par.* 6. §. *Et quandoque appellatur. num.*340, Item remittere potest earum dilationem, quia terminus est de iure positiuo, bene tamē faciet iudex expectando præfixum tempus, nisi periculum sit in mora.

Quæres 3. An in aliquo casu reo nullę competant defensiones?

5 *Resp.* In duobus cusibus, Primò, quādo delictum est notorium, ita quod nulla tergiuersatione excusari potest per reum: Secundò, quando repertus fuit in fragranti crimine, in quo nullam potest habere excusationem, vt in homicidio pueri, in fornicatione. In istis duobus casibus non sunt concedendæ defensiones inquiunt Menoch. *lib.* 1. *de arbitr. q.*17. *num.* 15. Decian. *consil.*18. *num.*6. *vol.*1. Farin. *q.*39. *num.* 103. ex illis Sousa *lib.*2. *cap.* 29. *num.*8. Nihilominus de negatis defensionibus, & illarum causa constare debet in processu, aliter nullus iudicaretur.

Quæres 4. An religiosis sicut alijs offerendæ sint defensiones?

6 *Resp.* Affirmatiuè, quia in iure naturæ pates sunt cum cœteris hominibus, neque enim per professionem huic renuntiant. Ita omnes cum Mirand, *q.*21. *de ordine iud. à num.*28. Foller. apud Coriolanum *par.*2, *de cesib. reseru. casu V. de iudicio Regul. num.*98. Fr. Franciscus Aretinus in sua praxi *de* 4. *subst. cap.* 1. Spatharius *tract.* 10. *cap.* 1.

Quæres 5. An hæreticis, & alijs de hæresi suspectis concedendæ, immo offerendæ defensiones?

7 *Resp.* Omnibus offeruntur defensiones, quia ex huiusmodi delictis non sunt priuati iuribus naturalibus, sed gaudent illis, sicut cœteri homines. Quod verum est, siuè hæreticus sit conuictus, siuè confessus de verbo, siuè facto hæreticali, quia excipere potest non solū contra dicta testium, sed etiam contra contra propriam confessionem. Ita Pegna *par.* 2. *comment.* 10. Farinac. *q.*185. *à num.*210. non solum conuicto, sed etiā confesso *num.*215. etiam relapso, quando intendit probare se non esse relapsum *num.* 217.

Quæres 6. An hæretico notorio persistenti in sua pertinacia dandæ sint defensiones, quibus vellet probare hęresim ab Ecclesia damnatam non esse hæresim?

8 *Resp.* Nequaquam, quia in suo delicto est ita notorius, vt nulla tergiuersatione excusari possit, & dicitur esse in fragrantis crimine ob suam pertinaciā, in qua propriè hæresis delictum consistit, ergo defensio hic locum habere non potest, cum ex nullo capite dicatur innocens. Ita Simancha *de cathol instit. tit.* 17. *num.*1, Farinac. *q.*185. *num.*223. *ad* 226. *q.*197. *n.*70. vbi, quod nō cōceditur defensio probatiua non hæresis, quæ reuera est hæresis. Sousa *lib.*2. *cap.*29. *n.*10. Carena *par.* 2. *tit.* 9. *num.* 1. Quod si aliqua propositio sit in controuersia datur ei locus se defendendi, ex prædictis doctoribus?

Quæres 7. Quomodo iudex concedat defensionem reo?

9 *Resp.* In concessione defensionum danda est copia processus, suppressis nominibus testium, ipsi reo, vt se possit defendere cum suo aduocato, & procuratore designando regulariter loquendo ab Inquisitore, vt mox dicam.

Quæres 8. Qualis debeat esse Aduocatus

catus reum defensurus?

10 *Resp.* Aduocatus debet esse vir probus, fidei defensor, vtriusq; iuris doctor iurare debet de bona, & fideli defensione, & si cognoscat se iniustam fouere causam, eam deferere tenetur, exhortando reum ad veritatem dicendam; & legitimis probationibus debet reum defendere abstinendo à calumnijs, & prolixitatibus inutilibus, demum copiā processus consignare debet Inquisitori. Ita Carena *par.1. tit.10.* Inquisitor Aduocatum, seu Procuratorem assignat reo, quod si reus specialem petat, non debet negare, si vir probus est, & fidei zelator ex eodem Carena ibidem. Non potest autem quis patrocinari hæretico, de cuius hæresi constat, fauore heresis, aliter efficitur fautor hæretici & omnes illius pœnas incurrit, secūdum Decian. *lib.5. cap.51.nu.13.& 23.* Pegna *part.3. com.88.* Farin. *q. 197. num. 55.* ex illis Sousa *lib.2. cap.30. num.4.* dico, (fauore hæresis,) quia licet in alijs capitibus defendere, vnde admittitur, si obijcere velit defectum iurisdictionis in iudice ex Declano *cap.37. nu.51.* Farin. *q.197. num.81.* Sousa *cit.nu.5.* Vide Dianam *part.4 tract.8. r. sol.9.*

Quæres 9. Quibus medijs, seu exceptionibus, & armis reus possit se defendere?

Resp. Multæ sunt exceptiones, & cau-
11 sæ, quibus rei possunt se defendere, neque enim quis prohibetur vti pluribus defensionibus *Reg.20. in 6.* etiam contrarijs, non obstante, quod allegans contraria non auditur, *cap. Solicitudinem 54*
12 *de appellat.* quid id intelligitur in eadem instantia secus in diuersis, ibidem Glosa, intellige, modo id non sit lege prohibitum, vnde in duabus electionibus non potest quis se defendere, *ex cap. Vt quis duas electiones 25. de elect. in 6.*

Defendit autem se reus primo obijciendo Iudicem suspectum seu incōpetentem. Secundo, nullitatem processus. Tertio, præscriptionem delicti. Quarto, mortem accusatoris. Quintò, mutationem status. Sextò, probando delictū non commisisse. Septimò, probando suam innocentiam. Octauo, excipiendo contra propriam confessionem. Nonò, contra inhabilitatem vel alium defectum testium. Decimò, appellando. Vndecimò, excipiendo nonnulla, quæ saltem pœnam minuunt. De quibus singillatim & Clarius in sequentibus.

Quæres 10. An in causis hæresis recusari possit iudex, & propter quas causas?

Resp. Inquisitor recusari potest per 13
reum propter inimicitiam capitalem, propter cognationem quam cum quærelantibus, seu denuntiatoribus, aut testibus habet; propter excommunicationem præsentem; in eo tamen casu reus legatos transmittendus est ad supremū tribunal proprijs expensis.

Primum de recusatione iudicis propter inimicitiam capitalem patet, quia inimicus in qualibet sua actione presumitur semper machinari contra suum inimicum, *l. Si inimicitia ff. de his, quibus vt indign.* inimicus ergo iudex esse non potest, *cap. Quod suspecti 14. 3. q.5.* vbi dicitur: *Quodammodo naturale est su-* 14
spectorum iudicium insidias declinare, & inimicorum iudicium semper velle refugere. cap. Secundo requiris 41. de appellat. extremis verbis, l. apertissimè C. de iudic. in terminis nostris Eimer. *part. 3. Direct. in Rubr. de Recusat. iud. num.120.* Pegna ibi *com.30.* Farinac. *q.185. num.236.* De causis inimicitiæ Sousa *lib. 2. cap. 34. num.11.*

Secundum de cognatione secundum
consanguinitatem, aut affinitatem do- 15
cent Pitigianus *4. subst. cap.3.* Spatharius *tract.10. cap. num.3.* ex *cap. Absens 17.3. q.9.* iste ab illo accepit textum ex citatione falsa. Licet non loquantur in terminis nostris, absolutè tamen pronuntiant de iudice.

Tertium de excommunicato patet
ex *cap. Exceptionem 12. de except. cap.* 16
Ad probandum 24. de appell. in. quibus locis sermo est de iudice publice excōmunicato, cuius acta nulla sunt, si vitādus sit, aliàs non opponitur de nullitate. Alia iura citant Pitigianus, & Spatharius locis prædictis, sed non in terminis.

Quar-

Quartum denique de reo transmittendo ad supremum tribunal intelligitur, quando delictum est plene probatum per testes, quia in hoc casu præsumitur potius remedium fugæ prætextu recusationis iudicis, quam defensio, ideo caute procedendum est.

Quæres 11. Quomodo reus possit se defendere opponendo nullitatem processus.

17 *Resp.* Colligitur ex ijs, quæ spectant ad formationem processus, nam alia sunt de eius substantia, & essentia, & communiter numerantur quatuor Pri-
18 mo querela, quæ consistit in accusatione, denuntiatione, aut infamatione, seu inquisitione, per quos tres modos iudices solent procedere, Inquisitores, vt plurimum procedunt medio modo per denuntiationem, Edicta enim illorum cogunt subditos ad denuntiandum hæreticos, & de hæresi suspectos. Secundo requiruntur testes examinari cum iuramento super querela data. Tertio, reus vocandus est vt respõdeat ad querelam probatam saltem semiplene in processu offensiuo. Quarto, demum dandæ sunt illi defesiones ante quam condemnetur, nisi sit contumax, quia citatus intra præfixum terminum si nõ comparuerit, est condemnandus. Hæc quatuor tradunt omnes doctores cum Panorm. *in cap. Dilecti, de iud.* Silu. *verb. Iudex* 1. *q.* 5. Coriolanus *part.* 2. *de casib. reser. casu* 5. *de iudic. Regul.* 8. 6. vocant substantialia iuris de iure naturali, seu gentium, vt est iuramentum, quod datur querelanti, testibus, & reis, cuius omissione nullum est iudicium, ex dictis *cap.* 33. *de testib. q.* 15. Et hæc ab omnibus iudicibus obseruanda sunt respectu quorumcumque reorum, ne vitietur processus, etiam respectu Regularium, ex Nauar. *consil.* 5. *de appellat.* in fine Pitigian. initio *cap.* 3. *Coriolan. cit.* initio, Peirin. *lit.* P. *cap.* 16. *num.* 2 & 3.

Alia vero spectat ad processus formationem, quæ dicuntur solemnitates iudicij, inuenta à iure positiuo tum Canonico, tam ciuili, cuiusmodi sunt intervalla citationum, contestatio litis, dilationes interlocutoriæ, &c. quæ vocantur apices iuris, hæ obseruandæ non sunt à Regularibus in suis iudicijs, ex dictis doctoribus cum Peirino *in suo Formul. lit.* P. *cap.* 16. *num.* 3. vbi alios citat; neque ab Inquisitoribus, qui ex *cap. Statuta* 20. *de heret. in* 6. procedere debent simpliciter, & de plano.

Processus autem redditur nullus. *Primò.* defectu cuiuslibet ex prædictis quatuor requisitis, tunc enim deficit in substantialibus, & nulla res existere potest sine sua forma substantiali, ex vulgatis iuribus. *Secundò*, nullus est, quando non constat de corpore delicti permanentis ex dictis *cap* 19. *num.* 14. *cap.* 35. *num.* 55. Marsil. *consil.* 12. *num.* 34. *consil.* 14. *n.* 15. *Tertiò*, processus factus per iudicem recusatum est ipso iure nullus Maranta *part.* 4. *dist.* 16. *num.* 4. *pag. michi* 190. *Quartò*, processus factus contra Ecclesiasticum coram iudice laico nullus est, *c. Atsi clerici*, Calder. *de iud. consil.* 12. *de iud.* Genuens. *cap.* 6. *num.* 2. potest tamen deseruire iudici Ecclesiastico ad inquirendum contra reum. *Quintò*, processus formatus contra formam rescripti nullus est, *cap. Cum dilecta* 22. *de rescr.* *Sextò*, parte non citata nihil probat, *Angel. de Malef.* §. *Quod fama num.* 11. Verallus *par.* 2. *decis.* 207. *num.* 9. *Septimò*, processus formatus super testes sine iuramẽto nullus est, ex cumulatis per Barbosam *in cap. Tuis de testib.* Carena *par.* 3. *tit.* 7. *num.* 1. *Octauò*, fabricatus à iudice non competenti nullus est *ex dictis cap.* 6. *num.* 44. Vide alia apud præcitatos.

Quæres 12. An reus se tueri possit præscriptione delicti?

Resp. Contra hæresim numquam præscribere potest reus, neque denuntiator vtique verò contra alia delicta inferentia suspicionem hæresis, *ex adductis cap.* 30. *q.* 4. 20

Quæres 13. An morte accusatoris, seu denuntiatoris reus se tueri possit?

Resp. Nequaquam in hoc officio. Tũ quia, Inquisitor ex officio tenetur inquirere hæreticos, & de hæresi suspectos, ac proindè contra illos procedere, *cap. Vt* 21

officium 11. *de hæret.* Tum quia, in hoc tribunali, sicut & in alijs spectat ad fiscũ producere testes. Tum quia denuntiatoris, & testium nomina numquam publicantur, ergo habentur pro mortuis. Est communis opinio respectu omnium delictorum ex Bartolo *in l. Libellorum*, §. *fin. ff. de accusat. num.* 5. Bossio *tit. de Inquis. num.* 89. Claro *q.* 51. *num.* 9. vbi dicit, quod iudex ex officio suo potest procedere contra accusatum, à fortiori hoc facere debet Inquisitor propter publicam vtilitatem reipublicę Christianę.

Quæres 14. An reus obijcere possit mutationem status? Exempligratia, quando de laico factus est clericus, vel de clerico, aut laico religiosus vel de non Episcopo Episcopus?

22 *Resp.* Mutatio status in prædictis casibus, excepto Episcopo, cuius causa tũc defertur ad Summum Pontificem nihil prodest quærelato, cũ Inquisitores delegati à Sede Apostolica omnes sub sua iurisditione habitãtes habeãt pro subditi, siuè laici, siuè clerici, siuè religiosi sint, & in hoc nulla difficultas. Idem dic, si Hæbræus quærelatus in casibus, de quibus dictum fuit *cap.* 25. nam non obstante Baptismi susceptione potest puniri, quãquam in eo casu illi potius parendum esset, vt sic experiretur benignitatem ecclesiæ matris illum suscipiẽtis in filium, & non in seruum. Et ita de alijs delictis ex Glosa *cap. Quod autem* 7. 32. *q.* 1. *ver. Pænitentis*, Clarus *q.* 51. *num.* 19. *Viuius in commun. ver. Accusari potest.* Ruin. *consil.* 13. *num.* 2. Obseruandum tamen est, an id fiat in fraudem, vt effugiat pœnam, nam post accusationem iudæus, qui se deliberat suspicere Baptismum, videtur id facere potius timore pœnæ, quam amore fidei catholicæ, & cum deliquerit contra fidem, non est æquum, vt omnino ab omni pœna eximatur.

Quæres 15. Quomodo reus se defendat probando delictum sibi imputatum nõ commisisse?

23 *Resp.* Duobus modis id probare potest, primo probando suam absentiam à loco, secundo probando per testes absentiam ab eodem loco testium, qui cõtra se deposuerunt. Criminalistæ vocãt hanc defensionem probationem secundũ negatiuam coarctatam tempore, & loco, quod ad seipsum, vel quo ad testes. Exemplum sit in confessario de solicitatione denuntiato à tali muliere deponente solicitationem, quam viderunt duo testes prope confessionale existentes, tali tempore, & loco. Confessarius se defendit probando per testes legitimos se tali die fuisse continuè extra illam Ecclesiam in alio loco, seu non audiuisse confessiones in illo confessionali, sed in alio remoto. Propulsat quoque testes, probando, illos illo tali die fuisse in alio loco extra illam Ecclesiam. Vide Canteram *q.* 12. *de reo num.* 2. vbi aduertit, quod probatio negatiuæ coarctatæ non iuuat personam maleficam solitam conuersari cum dæmone, nam absente illa dæmon operari potest maleficium, Carenam *par.* 3. *tit.* 9. *num.* 10. & 11.

Quæres 16. Quomodo reus probat se innocentem?

Resp. Contigit multis modis. *Primò*, ex euidentia facti, vt si quis quærelatus, quod hominem occiderit, quod lacerauerit Sacrã Imaginem talis Altaris, seu loci, ostendat vtrumque illæsum, hæc est probatio, & defensio certissima, Clarus *q.* 52. Carena *par.* 3. *tit.* 9. *num.* 9. *Secundò*, ex dicto personæ læsæ, vt si in articulo mortis, vel alio tempore se exculpet, dicendo quærelatum verè non esse reũ. *Tertiò*, quando iure constat de malefactore alio, qui etiam seipsum in culpat. *Quartò*, in exequutione sententiæ accidit aliquod miraculum, vt quando instrumentum frangitur, vel redditur ineptum alinquin in se aptum. Lucas de Penna, *l.* 1. *C. de desert. lib.* 12. *colum.* 7. Paris de Puteo *de Sindic. ver. Pœna.* Decius *in l. Fauorabiliores, ff. de reg. iur.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præsupt.* 49. Prædictæ sunt potentes probationes fauore rei. Sequentes multum prosunt, sed non sũt ita efficaces. *Quintò*, quando quærelatus nõ fugit, sed verbaliter citatus comparet, Alciatus *Respons.* 453. *num.* 5. ex Bart. *in l. Si quis fugitiuus*, §. 1. *ff. de edil. edic. Sextò*, quando accusatus sua sponte se 24

se offert iudici, Blanchus in sua praxi, *par. 1. defens. num.* 191. Marsil. in sua praxi, §. *Diligenter num.* 204. in Sancto Officio quo ad spontaneam comparitionem vide dicta *sub cap.* 30. *à quæst.* 14. *Septimò*, si quærelatus e.g. quod non credat esse purgatorium, probet, quod pro mortuis sæpius orauit, fecit celebrare, recitauit Officium Defunctorū, soluit pro illis legata à suis relicta. Ita ex Simancha *de cathol. instit. tit.* 17. *num.* 58. & Massinio Carena *par.* 3. *tit.* 9. *num.* 13.

Quæres 17. Quomodo opponat contra propriam confessionem?

25 *Resp.* De confessione rei dictum fuit, *cap.* 34. per totum quænam sufficiat ad torturam, aut condemnationē, & quænam ab illis excuset, & defendat. Vide Spatharium *tract.* 10. *cap.* 8. & 9.

Quæres 18. Quomodo reus se defendere potest contra testes productos?

26 *Resp.* In causis Sancti Officij repulsio testium non ita facilè admittitur præsertim, quando testes de crimine illis obiecto iam funt emendati, quia licet inhabilitas minuat, & debilitet fidem illorū, non ideo tamen repelluntur, sed cum sua inhabilitate admittuntur, ex probatis *cap.* 33. Vnde Pegna *par.* 3. *com.* 28. prope finem dicit, solum delicta inimicitiæ capitalis, & conspirationis in totum repellunt testem. Frustra igitur obijciuntur illis per reum alia delicta, præterquamquod huius generis defensio raro admittitur in S. Officio, in quo nomina testium non traduntur reo, vt contra testes valeat se defendere, ex determinatione iuris, vt dixi præcitato *cap.* 33 *q.* 24. ex quo vt ibi probaui sunt partes iudicis inuestigare de idoneitate testiū, ne reus contra iustitiam grauetur.

27 Notandum autem est, quod non sufficit opponere testibus delictū aliquod etiam in specie, sed illud probandum est indiuidualiter loco, & tempore, in quo perpetratum fuit, Clarus *q.* 53. *num.* 2. *de communi*, Boer. *decis.* 321. *num.* 2. Alex. *consil.* 152. *lib.* 5. *num.* 16. ex eo Crotus *de testib. num.* 4. dicunt infamiam testis sufficienter probari ex tali delicto inducente infamiam, quod commisit, neque necesse est, quod communiter reputetur infamis, contra Bart. *in l.* 1. *C. de testib. n.* 4. Reus autē non habens in promptu probationem delicti, quod intendit obijcere testibus, tenetur actione iniuriarū, vt de communi docet Bossius *de iniur. num.* 21. & peccat mortaliter, quia licet 28 reus ad se defendendum possit manifestare occulta delicta testium, id tamen intelligitur, quando illa probare potest, & releuant aliquo modo ab imputatione, vt docent omnes, quos citat Bonac. *disp.* 10. *de legib. q.* 3. *par.* 2. *à num.* 10.

Delicta autem huiusmodi, quæ sunt 29 periurium, excommunicatio, inimicitia, conspiratio, &c. si non probantur per scripturas autenticas, quæ multum valent, ostendenda sunt per testes idoneos, & contestes; casus verò conspirationis, cum sit regulariter occultissimum, ac proindè difficilimæ probationis, manifestatur sufficienter per testes singulares Mascard. *de probat. tom.* 1. *concl.* 420. non obstante etiam iuramento de non reuelando, quia non tenet, cum sit de re turpi, Carena *par.* 3. *tit.* 9. *num.* 16.

Quæres 19. Quomodo appellandum in causis fidei?

Resp. Appellatio, quæ est prouocatio 30 à minori iudice ad maiorem prætextu alicuius grauaminis, contingit fieri in sententia tam interlocutoria, quam definitiua, vtraque respectu cuiuslibet delicti, vt omnes concedunt in materia appellationis, vt videre est apud Clarum, *q.* 94. Spatharius *tract.* 14. Mirand. *q.* 29. Pitiglian. 4. *subst. cap.* 10. Maranta *par.* 6. *tit. de appellat.* Excipitur casus hæresis, à cuius sententia definitiua non datur appellatio ex communi doctorum quos citaui *præceden. capite q.* 40. & habetur *ex cap. Vt Inquisitionis de heret. in* 6. Eimer. *par.* 3. Rubr. *de appell. num.* 121. Farinac. *q.* 185. *num.* 227. in alijs omnibus non prohibetur de iure. In appellatione autem in scriptis facienda *ex cap. Cordi* 1. *de appell. in* 6. exprimendum est grauamen, & illius causam, ex Pegna *par.* 3. *comment.* 31. Vide quæ dixi *capit.* 35. *quæst.* 40. Dianam *par.* 4. *tract.* 8. *resol.* 20. & 32.

Quæres 20. Quibus ex causis reus possit se defendere ad diminutionem pœnæ?

31 *Resp.* Pœnam minuunt sequentes causæ. Senectus, Ira, Lubricum linguę, Minor ætas, amor nimius, Ebrietas, Prouocatio aduersarij, Dormitio, Sexus fœmineus, Rusticitas, Multitudo peccantium, Spontanea confessio delicti, Furor. De singulis aliquid dicendum. Vide Clarum *q.* 60. & Carenam *par.* 3. *tit.* 9.

32 Senectus minuit pęnam incipiēdo ab anno quinquagesimo, ex Tiraq. *de pœnis temper. causa* 8. *num.* 4. Anton Gomez *de delictis cap.* 1. *n.* 68. Farin. *q.* 92. *n.* 23. *ad* 26.

Minor ætas minuit pœnam in hæretico pœnitente accusato in minori ætate, facto autem maiori non minuitur, quia delictum hæresis habet tractum successiuum, Farin. *q.* 197. *n.* 10. & qui in minori ætate fuit incredulus talis etiam remanet in maiori ætate constitutus, quando antea hæresim non retractauit, vnde punitur pœna ordinaria, vt ex Simancha *de cathol. instit. tit.* 29. *num.* 59. docet Carena *par.* 3. *tit.* 9. *num.* 27. Nec his obstant Tiraq. & Farin. quos pro se citat Sousa *lib.* 3. *cap.* 32. *num.* 18. dicentes minores vigintiquinque annorum mitius puniri etiam facti maiores, quia non ad tempus punitionis, sed delicti attenditur; id enim intelligitur respectu delictorum, quæ in ipso fieri transeunt, & momentanea sunt. Nota quod non Sacerdos celebrans, aut absoluens maior viginti annis, licet nondum excesserit vigesimum quintum, punitur pœna ordinaria, non obstante minori ætatæ, ex dictis *cap.* 22. *q.* 9. & 18.

33 Ira vehemēs si prouenit ex iusta causa minuit pœnam, *ex l.* 2. *C. de abolit.* Tiraq. *de pœnis temper. causa* 1. *num.* 1. Farinac. *q.* 91. & in terminis nostris idem Farin. *q.* 179. *num.* 63. & 64. Carena *par.* 3. *tit.* 9. *num.* 31. Si verò prouenit ira ex illicita causa, vt ex ludo non excusatur. Vide quæ dixi *q.* 10. *cap.* 26.

34 Lubricum linguæ, & iocus, atque inecogitantia minuūt pœnam, quæ deficit plenus vsus, & aduertentia rationis. Ita alijs citatis Farin. *q.* 179. *num.* 63. & 64. Vide quæ dixi *cap.* 9. *num.* 80. Carena *par.* 3. *tit.* 9. *num.* 35. & 36. De miscentibus sacra profanis dixi *cap.* 2. *num.* 57.

35 Amor inordinatus, qui solet contingere in sortilegijs amatorijs minuit pœnam, comparatur enim amor furori, *cap. Cum in iuuentute, de præsumpt.* Oldradus *consil.* 210. Monald. *consil.* 101. Farinac. *q.* 98. *num.* 88. Carena *par.* 3. *tit.* 9. *n.* 50. vbi *num.* 53. bene contra Zanardum, asserit, sortilegia amatoria ex facto hæreticali inducere vehementem suspicionē hæresis. Vide, quæ dixi *de sortileg. cap.* 18. *quæst.* 14.

36 Ebrietas quādo pœnam minuat dixi *cap.* 26. *q.* 10.

37 Prouocatio aduersarij minuit pœnā, cum prouocatio inducat iracundiam, & præsumatur potius se velle defendere, quam malè sentire, aut loqui.

38 Dormitio regulariter excusat à peccato, & pœna ex ijs, quæ habet Glosa *in dist.* 6. tunc enim caret aduertentia, & vsu rationis, vnde solet dici: Qui dormit, non peccat. Carena *par.* 3. *tit.* 9. *num.* 39. bene dicit, Inquisitores in hoc inuigilare, quia de nocte proferentes hęreses, & blasphæmias præsumuntur ad eas inclinati, & de die proferre, quia nocte quis solet proferre ea, quæ die dixit. Vide Pegnam *com.* 17. *par.* 3. Sousam *lib.* 3. *cap.* 36. *num.* 4. & 5.

39 Muliebris sexus excusat ab hæresi in ijs, quæ eius capacitatem excedunt, & difficilis sunt cognitionis, non spectantia ad earum statum quoad cognitionem actualem. Ita Farin. 179. *num.* 14. Simancha *de cathol. instit. tit.* 17. *num.* 21. Sousa *lib.* 3. *cap.* 36. *num.* 1. ex ils Carena *par.* 3. *tit.* 9. *num.* 47. In alijs delictis vti poligamiæ, blasphæmiæ, sortilegiorum fere in nihilo excusantur, cum hæc soleant esse omnibus nota, ex citatis.

40 Rustici pari ratione excusantur, & puniuntur in alijs ex citatis doctoribus.

41 Multitudo peccantium inducit veniam 2. *Regum cap.* 18. *num.* 16. *Cecinit autem Ioab buccina, & retinuit populum, ne persequeretur fugientem Israel, volens parcere multitudini. cap. Commessationes* 1. *dist.*

1. *dist.* 44. *cap. Quoties* 13. 1. *q.* 7. *cap. Non potest* 32. 23. *q.* 4. Glos. *ver. multitudo, cap.* 2. *de temp. ordin.* vbi refert hoc Carmen. *Ob populum multum crimen pertransit inultum.* Valerus *ver. Pœna diff.* 8. explicat habere locum, quando timetur scandalum, aut multorum strages populorum, tunc enim parcitur, aut mitigatur pœna, vt colligitur ex citatis capitibus, *& cap. Vt constitueretur* 22. *dist.* 50. *cap. Ordinationes. q.* 1. *cap. Ipsa pietas* 24. 23. *q.* 4. *cap. Latores, de cler. excom.* Graff. *par.* 2. *lib.* 3. *cap.* 28. *num.* 30. Ira in terminis nostris Decian. *lib.* 5. *cap.* 50. *n.* 5. Farinac. *q.* 197. *num.* 32. ex illis Catena *par.* 3. *tit.* 9. *num.* 55. Sousa *lib.* 3. *cap.* 35. *num.* 3.

42 Præcisis igitur scandalo, & populorũ strage potest condemnari, comburi, & destrui aliqua ciuitas, aut castrũ in hæresim lapsum, ex prædictis doctoribus, de mandato tamen speciali solius Papæ, sed in his caute agendum, & non nisi præmissis quibuscumque medijs ad occurrendum huic malo, præsertim autem ab indictione belli abstinendum est, quia solent sequi maiora scandala, & strages sine aliqua emendatione, & magis indurantur corda eorum, & hæresi potenter serpit, vt experientia compertum est extra Italiam.

43 Spontanea confessio delicti minuit pœnam iuxta dicta de sponte comparentibus *cap.* 30. *à q.* 14.

44 Furor minuit pœnam, immo in totũ tollit, quando in actu furię quis deliquit, quia fati infelicitas eum excusat, *l. Diuus ff. de off.* præsidis, & facta illis non imputantur, *cap. Aliquos* 5. 15. *q.* 1. & carent consensu necessario ad peccandũ, *cap. Neque furiosus* 26. 32. *q.* 7. In dubio præsumitur delictum in furore factum in eo, qui habet lucida interualla, Anton. Gomez 3. *Var. cap.* 1. *num.* 70. Pegna *par.* 3. *com.* 22. *num.* 96. ex illis Carena *par.* 3. *tit.* 9. *num.* 65. Quando quis commisit delictum tempore mentis sanæ, & tempore sententiæ incidit in furorem, verum non est puniendus corporaliter, sed in bonis tantum Farin. *q.* 94. *num.* 16. Sousa *lib.* 3. *cap.* 33. *num.* 5. alijs citatis Carena *num.* 68. Furiosus autem custoditur à ministris Sancti Officij non à parentibus, ex Pegna *par.* 3. *comm.* 22. illis nihilominus sub fideiussione de illo præsentando consignari potest, vt curetur. An furiosus per procuratorem possit cõpatere probãdo suum furorem, disputat hoc Carena loco citato *à num.* 70.

Quæres 21. Quales debeant esse testes producendi furore reorum, quibus intendit se defendere?

Resp. Testes producendi fauore rei tales esse debent, quales adducti contra ipsum reum ex probatis *q.* 7. *cap.* 33. nisi casus sit ita grauis, vt requirantur testes omni exceptione maiores, vt quando obijcit crimen testibus *supra num.* 29. Et sicut in condemnatione requiruntur omni exceptione maiores, ita & in absolutione, pari enim passu currunt. Vnde supradicta locum habent, quando testes adducuntur occasione torturę, aut vt reus excusetur à pœna ordinaria, non autem ab omni pœna, quia tunc integri omnino, & contestes esse debent. Vide infrà *num.* 61. *ad* 66. *num.* 79. *&* 80. 45

Quæres 22. An defensiones aliquo iure, vel consuetudine tolli possint?

Resp. Non quæ sunt iuris naturæ, vt citatio rei ad examen, & sententiam, quia nullus inauditus condemnandus est, quia nulla lex positiua, aut consuetudo potest induci contra ius naturale, & diuinum *cap. fin. de consuetud.* Salas *de legib. tract.* 19. *sect.* 11. *n.* 80. Molses, *tom.* 1. *summæ tract.* 9. *cap.* 11. *num.* 41. Suar. *lib.* 7. *de legib. cap.* 6. *num.* 4. esto diceremus defensionem rei esse de iure gentium, quia tolli non potest, cum sit quasi ius naturale, Azor. *tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 17. *q.* 6. Bonac. *disp.* 1. *de legib. q.* 1. *par fin. num.* 8. Nec obstat, quod appellatio quandoque non admittatur, & possit non admitti, vnde Principes iubent aliquid cum clausula: Appellatione remota; de qua latè Barbosa *Clausf.* 9. quia ea est de iure canonico, & ciuili, secundum doctores cum Maranta *par.* 6. *sue praxis ver. Appellatio num.* 340. 46

Quæ-

Quæres 23. Quomodo hæreticus possit se defendere?

47 *Resp.* Multis modis. Primo, probando, se ignoraſſe verba à se prolata esse formaliter hæreticalia, & contra fidem, nam ſicut ignorantia excuſat ab hæreſi incurrenda in foro conſcientiæ, ex dictis *cap.* 9.*q.*5.*&* 6. vide ibidem, ita etiam excuſare poteſt in foro iudiciali, eſto enim ignorantia iuris *ex Reg.* 13. *in* 6. non excuſet pro foro externo, & talis ſit ea, quæ verſari poteſt cum hæreſi, cum omnis hæreſis contraria ſit alicui propoſitioni lege diuina, aut humana de fide definitæ, illud tamen vniuerſaliter non eſt intelligendum, cum etiam ignorantia iuris in multis poſſit excuſare in foro externo, & ad rem noſtram excuſat mulieres, ruſticos, & alios, qui probantur in docti, *l. Cum de indebito, ff. de probat.* ibi doctores, Alex. *in l.* 15 qui putat, *ff. de acquir. hæredit. num.* 7. Natta *conſil.* 140. *num.* 11. Maſcard. *n.* 11. *de probat. vol.* 1. *concl.* 47. quod procedit etiam in materia fidei ex Farin. *de hæreſi q.* 179. ex eo Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 7. *num.* 7. Carena *tit.* 1. *de hæreſi num.* 42. qui omnes cum alijs aſſerunt non eſſe allegandum ignorantiam in articulis manifeſtis fidei, quos omnes ſcire tenentur, quales ſunt qui continentur in Symbolo Apoſtolorum, qui nimirum inter Chriſtifideles publicè ſolemnizantur, quamquam & inter illos, aliqui ſunt, qui etiam probabiliter præſumi poſſunt ignorari à quibuſdam rudibus, vt eſt articulus de communione fidelium, & quidam alij magnæ ſpeculationis, vt eſſentia diuina perſonis communicata abſque ſui diuiſione, hæc enim, & ſimilia ſunt intellectu difficilia non ſolum à rudibus, ſed etiam à quibuſdam alijs, qui literas didicerunt.

48

Secundò, quis defenditur non eſſe
49 formalis hæreticus, ſi probetur fuiſſe amens tempore, quo protulit, & credidit hæreſim, quia non poteſt dici pertinax, & cognoſcens errorem ſuum contra fidem, hoc ipſo, quod caret vſu rationis, ſolum ergo dicetur materialiter hæreticus, & non ex intentione. Et hoc procedit licet mente captus habeat quandoque lucida interualla, in quibus ratione vtatur, quia ex intrinſecis naturæ præſumitur habere intellectum læſum, ita quod non bene, nec plene aduertit ad id, quod dicit, quod ſufficit, vt quis non damnetur formaliter hæreticus, cùm amens non dicatur conſentire, *cap. Sicut tenor* 15. *de regular.*

Tertiò furioſus probatus dum protulit hæraſim excuſatur, quod non eſt puniendus, vt hæreticus, quia ignorauit ſe errare, neque pertinax dici poteſt, quia caret vſu rationis *cap. Neque furioſus* 26. 32. *q.* 7. comparatur mente capto, *l. Si pater ff. de Curat. fur.* vnde eius facta illi non imputantur, *cap. Aliquos* 5. 15. *q.* 1. furor de præſenti præſumitur in futurum durare, Pariſ. *conſil.* 87. *num.* 12. Couar. *de Sponſal. part* 2. *cap.* 2. *num.* 6. Rota Rom. *vol.* 2. *decis.* 106. *num.* 26. licet quandoque videatur ſane loqui, id tamen verum eſt ſolum apparenter, ſed vere captus eſt Gloſ. *ver. Furore, cap. Dilectus, de ſponſal.* Mar. Anton. *lib. reſolut.* 43. præſumitur autem durare, ſi probatur adfuiſſe per annum, vel etiam per menſem ex Couar. & Menoch. Sanch. *lib.* 1. *diſput.* 8. *num.* 17. §. *Quando.* 50

Quartò, neque qui in ebrietate hæreſim dixit iudicandus eſt formaliter 51
hæreticus, quia non habuit talem rationis vſum, quo potuiſſet ſcire ſe errare contra fidem, ideo fuit tantum materialiter hæreticus, comparatur enim ebrius furioſo, *l. Omne delictum*, §. *Per vinum, ff. de re milit.* qui ſicut non eſt formaliter hæreticus, neque pariter talis cenſendus eſt ille, qui in ebrietate dixit hæreſim.

Quintò, ab hæreſi formali excuſatur 52
blaſphæmus, & periurus, quia præſumuntur ita loquentes verba proferre ex indignatione, quam habent erga alium hominem; vt ſi quis dicat, Putana, &c. occidam te, vel ex iuramento proferre, dicendo per Deum iniuſtum

id

id verum est, his enim modis loquens blasphæmus est hæreticalis, non tamen est formaliter hæreticus, sed tantum de hæresi suspectus, quando protestatur se credere quod credit Ecclesia, & talia verba continere hæresim si credantur. Ita Castro *lib. 1. cap. 12.* Eymer. *part. 2. Directorij quæst. 41.* Sanch. *lib. 2. cap. 32. num. 3.* ex illis Sousa *Aphorism. lib. 1. cap. 19. num. 17.* Carena *tit. 7. de Blasph. §. 4. num. 18.*

Sextò, excusatur ab hæresi formali
53 ille qui probatur iocosè hæreses protulisse, ita Albert. *q. 36. num. 11.* Pegna *par. 3. Direct. comm. 17.* Sousa *lib. 1. cap. 13. num. 1.* Farinac. *de hæresi, quæst. 179. num. 40.* Sanct. *de Blasphem. cap. 8. dub. 2.* Carena *tit. 1. de hæresi num. 48.* Probare autem debet hanc ioci qualitatem, sufficienter autem constat aliquem dici nimium verbosum, & scurilem, quando pro tali habetur in loco, vbi moratur.

Septimò, non est dicendus formali
54 hæreticus ille, qui ob magnam animi perturbationem, & iram protulit hæresim, quia ira impedit animum, ne sciat cernere verum, ergò non potest scire verba à se prolata continere hæresim, & esse contra aliquam veritatem de fide definitam. Ita Albert. *quæst. 36. num. 18.* Pegna *par. 3. Director. comm. 17.* Farinac. *q. 179. de hæresi num. 42.* Sousa *lib. 1. cap. 13. num. 2.*

Octauò, qui probat se dormisse, vel
55 fuisse semi dormientem, quando protulit hæresim, non est iudicandus formaliter hæreticus, quia tunc cum caruerit ratione, non potuit scire hæresim a se prolatam esse contra fidem; Vide Hurtadum *2. 2. disp. 83. sect. 3. §. 29.* relatũ à Diana *part. 5. tract. 13. resolut. 17.* asserentẽ dormientẽ etiam simulate nõ esse iudicãdum hæreticum, nisi temerariè.

Nono, neque eum esse damnandum
56 de hæresi, qui probat hæresim protulisse recitatiue, qui is non dicitur asserere, neque illi credere, sed ab alio dictum alijs manifestare; neque comædias agẽtem repræsentando factum hæreticum iudicãdum esse hæreticum docuit Hurtadus loco citato.

Decimo, hæreticus formalis non est 57
censendus ille, qui verba hæreticalia profert per modum imperatiui, aut optatiui; vt, maledictus sit, cadat è Paradiso, &c. quia non proferuntur per modum assertionis, & credulitatis cõtra fidem, sed ex quadam indignatione; constituunt tamen hunc blasphemum, & vehementer de hæresi suspectum.

Vndecimo, asserens se velle facere 58
aliquid, quod est directe hæreticum nõ est formaliter hæreticus, quia hæresis non consistit in faciendo, sed in credendo rem à se prolatum esse veram, licet contra fidem, Azeuedo apud Carenam *tit. 1. de hæresi num. 4.* dicit ex facto hæretico oriri suspicionem hęresis, ergo nõ potest dici formaliter hæreticus, & à fortiori ille, qui non fecit factum hæreticũ, sed tantum dixit se illud velle facere.

Concluditur ergo ex his, illum esse 59
formaliter & propriè hæreticum dignũ pœnis cõtra hęreticos inflictis, qui proferendo aliquam propositionem à se creditam pro vera, scit esse contra aliã de fide clare definitam ab Ecclesia, quam nulla sufficienti ratione excusare potest, non fuisse hæreticam.

Hæresis autem materialis sic dicta in 60
ordine ad eam proferentem, est illa, quę in homine illam proferente, caret errore in intellectu, & probabiliter excusari potest aliqua verisimili ratione, aut testimonio, iuxta dicta in præcedentibus vndecim excusationibus, quibus quis non iudicatur hæreticus formalis. Materialis hæreticus suas non effugit pœnas, cum suspectus habeatur de hęresi, venit puniendus iuxta qualitatem facti, aut dicti, attenta specie suspicionis.

Duodecimo, requiritur ad hęreticum 61
formalem puniendum à S. Officio, quod testes duo deponant, vnum verba, vel facta hæresim importantia clare, & manifestè sine vlla ambiguitate in sensu verborum; alterum, quod deponant, se audiuisse proprijs auribus reum dixisse se illa credere factum autem, seu dictum

ctum non debet esse antiquum, sed recens, & testes negotium probantes debēt esse omni exceptione maiores. Ricciull. *lib.5.cap.6.*

62 Duo igitur testes requiruntur ad conuincendum hæreticum formalem negatiuum, id enim regulare est in omni gotio requiri duos testes, etiam ad condemnandum pœna ordinaria, & non plures, nisi ius id exprimat, vnius enim testimonio nullus est condemnandus *cap. Veniens* 10. *cap. Licet* 23. *de testib. & cap. Si testes* 4. *q.* 2. *dicitur ex lib.*22. *ff. tit. l. de Testib.* quod vbi numerus testium non adijcitur, etiam duo sufficiunt, pluralis enim locutio duorum numero contenta est. Sic docent Farin. *q.*188. *de hæresi nu.*96. Sanctar. *de hæresi cap.*39. *dub.*2. *nu.*11. Borella *tom.*2. *tit.*5. *de num.testium num.*50. Carena *tit.*1. *de hæresi num.* 66. nec contrarium prædictis probatur *cap. Excommunicamus, de hæret.* quia ibi plures testes duobus requiruntur in generali inquisitione, non vero in speclali, de qua nulla fit mentio.

63 Non sufficit, quod hi duo testes deponant se factum hæreticum vidisse, aut dictum proprijs auribus audisse clare, sed præterea debent probare, & testificari, se audisse quærelatum dicentē se suam hæresim credere, ratio est, quia ad constituendum aliquem formaliter hæreticum requiritur, quod errorem hæresis habeat in intellectu sciens, & aduertens se errare contra fidem; sed error iste non habet necessariam connexionem cum verbis, aut factis per testes probatis contra quærelatum, ergò non tantum factum, aut verbum hæreticum, sed etiam error in intellectu probandus est, de quo tunc constare dicitur, quando testificatum fuit, quærelatū dixisse, se credere suam hæresim. Quod si non probetur hoc secundum dictum, in quo potissimum consistit ratio formalis hæresis nempè credere contraria fidei Christianæ, seu non credere res, quæ sunt fidei, iam denuntiatus non probatur hæreticus, quia non constat illum habere errorem in intellectu, sed tantum præsumitur tunc de hæresi suspectus.

Hoc autem factum, vel dictum hæreticale non debet esse antiquum sed recens, aliter præsumitur illatum potius ex calumnia, quam ex caritate, quia obligatio denuntiandi hæreticos, & de hæresi suspectos diu differenda non est, sed infra præfixum tempus quilibet denuntiare tenetur ad exonerandum propropriam conscientiam, qui autem post determinatum tempus diu differt denuntiationem non videtur ad id moueri ex præcepto Ecclesiæ, cum in eo fuerit negligens, sed alio fine, qui bonus præsumi non potest, nisi excusationem tantæ dilationis afferat, quæ tamen non potest obesse quærelato, adhuc enim delictum hæresis manet antiquum, & non recenter factum, ergò non probatur sincerè quærelatum esse hæreticum formaliter, cum aliqua suspicio calumniæ subsit ex allatis, non enim in negotijs suspecta est *arg. cap.Cum inter* 18. *de elect.* 64

Testes autem contra hæreticum formalem negatiuum debent esse omni exceptione maiores, agitur enim in ordine ad pœnam ordinariam, & grauissimam de tradendo hæretico curiæ seculari, de confiscatione eius bonorū, ideo hæresis debet esse legitimè, clarè, & manifestè probata per testes omni exceptione maiores, quibus nihil obijci possit, qui autem in hoc casu debeant esse contestes non solum respectu delicti, sed etiam respectu loci, & temporis? probaui negatiuè *Resol.*101. *à num.* 200. *cumsequent.* & facit Sousa *in fine sui Aphor.* & in quęstione vnica de testibus *sect.*2. *num.*13. *&* 16. *&* 17. Pasqualigus *in terminis decis.*158. *num.* 25. *& num.*10. quamplures vocat doctores asserentes in crimine hęresis sufficere testes contestes in specie hæresis, licet discordent in tempore, & loco, & hoc verum est, vt probaui multis *Resol.*101. *num.*200. 65

Tertiam decimam, adde causam excusan- 66

cusantem aliquem ab hæresi formali, nimirum timorem, & metum, qui igitur hęresim profert verbo, vel facto, aut fidem negat non iudicatur formaliter hęreticus hoc est, se habuisse in intellectu errorem fidei contrarium, quia pręsumitur id fecisse potius ad euitandum periculum mortis, aut alterius mali, quam crediderit aliquid contra fidem, in dicendo, vel faciendo aliquid hæreticale. Quod iudex debeat habere hanc præsumptionem metu probato, ostenditur ex eo, quia metus excludit consensum, *l. Nihil, ff. de reg. iur. cap. Cum locum* 14. *Cap. Veniens* 13. *Cap. Consultationi* 28. *de sponsal.* & causat inuoluntarium secundum Theologos cum D. Thom. 1. 2. *q.* 6. *art*, 5. vnde in se includit ignorantiam, *l. Si cum exceptione*, §. *In hac actione*, §. *quod metus*. Hæresis autem formalis requirit, quod eam proferens scienter, & aduertenter credat cõtra fidem, hanc autem scientiam, & aduertentiam non præsumitur habere ille, cui metus fuit incussus, cum mentem perturbatam habeat, ergò proferens, aut faciens aliquod hæreticale timore, & metu mortis, aut alterius periculi non præsumitur habere errorem in intellectu, sed ea præstare tantum ad effectum euadendi periculum. Metus igitur etiam leuis excusat, vt quis non iudicetur hæreticus formalis, vt docent Albert. *de agnosc. quæst.* 30. *à num.* 6. Pegna *part.* 1. *Direct. comm.* 24. Farinac. *de hæres. quæst.* 183. *num.* 23. 26. 29. 31. Azor. *part.* 1. *lib.* 8 *capit.* 9. *quæst.* 9. ex illis Sousa *lib.* 1. *cap.* 17. Carena *titul.* 1. *de hæret.* §. 11. Qui omnes cum alijs asserunt hunc peccare mortaliter, quamuis faciat ad euitandam mortem inique illi intentam, quia metus etiam grauis in ijs, quæ intrinsecè sunt mala huiusmodi sunt dictum, vel factum hæreticum, nullo modo excusat à peccato, Sanch. *lib.* 1. *cap.* 18. *num.* 6. Excusat tamen ab excomm. & alijs pœnis iuxta qualitatem metus, & personæ. Huiusmodi ergo hæretici, qui materiales, seu externi vocantur non sunt

67

68

verè formaliter hęretici, sunt tamen suspecti vehementer, vel leuiter de hæresi attenta qualitate metus, & conditione personæ metum patientis.

Supradictæ autem omnes causæ, quæ faciunt pro exonerando quærelatum à formali ratione hæresis, probandæ sunt per ipsummet probatum reum, dum ei offeruntur defensiones, quæ cum sint de iure naturę nulli negantur, neque hęreticis, vt colligitur *ex cap. fin. de hæret. in* 6. Eymer. *par.* 3. *Direct.* Rubt. *de defens. reorum. num.* 117. Pegna *comm.* 28. Farin. *de hæresi q.* 185. §. 14. *num.* 210. quod procedit licet reus sit malæ famæ, & vitæ Farin. *cit. num.* 218. licet eas nõ petat; procedit etiam respectu torturæ, ex prædictis, quod verum nõ puto, quãdo à consultoribus fuit conclusum, reum esse torquendum pro vlteriori intentione, quia tunc nullo modo se excusare potest, & officium tunc ius habet absolutum torquendi reum. 69 70

Sed quibus medijs hæreticus formalis conuictus probabit suam innocentiam? 71

Resp. Si intedit probare, se non habuisse errorem in intellectu per supradictas causas, sufficiunt duo testes licet non sint omni exceptione maiores; si verò intendit reprobare testes, in casu, quo testium nomina sunt publicanda iuxta *cap.* 20. *de hæret. in* 6. necessario testes reprobatorij debent esse omni exceptione maiores, & reprobandos in aliquo excedere, probatio enim alia fortiori reprobanda est, iuxta quod dixi *resolut.* 103. *n.* 134. 72

An hæreticus negatiuus, conuictus tamen legitimis testibus possit per torturam purgare hanc partem negatiuam, probando se verè nõ credidisse hæresim à se prolatam, & etiam confessam? Hæreticus negatiuus de hæresi conuictus, negans se hæresim de qua fuit cõuictus, protulisse, non admittitur ad torturam, sed puniendus est pœna ordinaria, quãdo de vtroque de verbis, aut factis, & intentione cum errore in intellectu fuit conuictus, quia per suam negatiuam nullo modo infringit dicta testium, neque illi aliqua ratione est credendum, 73

 quili-

quilibet enim ad pœnam effugiendam præsumitur peierare,& esse mendacem, nulli enim credendum est in casu proprij interesse, nisi per testes probet *resol.*103. *num.*114. ergo frustra admittitur ad torturam,vt probet se esse innocentem.Cō-
74 firmatur,quia tortura inuēta est, vt reus cogatur fateri delictum, de quo constat semiplene,non autem ad illud negandū, & probandum se innocentem,siquidem ex eadem causa non debent oriri contrarij effectus, *l. Meminerint, C. Vnde vi, l. quod Labeo, ff. de compens.* & quod introductum fuit in fauorem iustitiæ contra reum, vt cogatur fateri veritatem, de qua aliquo modo, & in casu hoc plenè constat, non est retorquendum in eius dispendiū fauore rei *arg. reg.*61.*in* 6. Ita ex Farinac. *q.*179. *de hæresi num.* 60. docet Carena *tit.* 1. *de hæret. n.*76.*&* 77. Conuictus ergo de hæresi tam quoad dictum seu factum, quamquod ad intentionem erroris in intellectu, & credulitatis hæresis asseueranter vtrumque negans, tortura abiecta pœna ordinaria puniri debet, nō obstante eius negatiua, sententia enim ferri potest in conuictum tantum, licet non confessum, *cap. Nos* 1.2.*q.* 1. etiam in materia hæresis, *cap. Super quibusdam* 26. *de verb. signif.*

Quando fatetur delictum de quo fuit conuictus etiam super praua intentione, quam tamen negat, potest iudex subijcere torturæ pro vlteriori veritate habenda fauore S.Officij cōtra conuictū cū clausula protestatiua, *citra præiudicium probatorum*. non tamen tenetur, quia sufficienter sibi constat de intentione per testes,quibus obuiare non potest negatiua rei; quod si velit magis se certificare, subijciat illum torturæ absque præiudicio probatorum,sed id ego censerem frustraneum, cum iudex non indigeat maiori certitudine, quam habet per testes legitimos.

Ex his ergo habes hæreticum formalem,qui nimirum fuit conuictus de vtroque hæresi,& intentione praua per legitimos testes probantes siuè dictum, siuè factum cum errore in intellectu non esse admittendum ad torturam, neque pro se,quia tortura inuenta fuit fauore iustitiæ contra reum,vt cogatur fateri,neque fauore iustitiæ, quia adhuc iudex pœna ordinaria reum conuictum punire potest, non obstante eius negatione, quæ nullius est valoris.

In casu, quo quærelatus fuit conuictus de dicto, vel facto hæreticali, non 75
autem de intentione, & errore in intellectu, quia ab aliquo numquam auditus fuit se dixisse hæresim credere, in rigore criminis hæresis sic conuictus non dicitur formaliter hæreticus, quia non constat de errore in intellectu, sed solum à iudice præsumitur, ideo pro qualitate suspicionis sine dubio torquendus est,vt satisfiat huic Sancto Officio, qui non potest se certificare super intentione quærelati nisi mediante tortura, & in hoc nullus contradicit. Quod si reus in 76
negatiua persistat, puniendus est, non vt hæreticus formalis, sed tantum, vt de hæresi suspectus, hoc enim ipso, quod quis conuincitur se protulisse aliquid dictum,aut factum hæreticale de se tale est vehementer de hæresi suspectus,ideo vt talis puniri potest. Ita docent cum Farinac. *de tortur. q.*40. *num.*16. Carena *tit.* 1. *de hæresi,* §.15. Diana *par.*4. *tract.*6. *resolut.*32. Præmittenda autem est clausula, *Absque præiudicio probatorum*, neque in torturæ examinandus est super delicto, de quo iam constat, sed tantum super intentione, de qua est vehemens suspicio.

Ad conuincendum ergo quærelatum 77
hæreticum formalem duo sunt necessario probanda, primum, quod hæresim verbo, aut facto perpetrauerit; secundū, quod testes omni exceptione maiores delictum probantes deponant se audisse quærelatum dicentem se credere hæresim contra fidem, aliter defectu vnius istorum, hæreticus formalis nō probatur in ordine ad pœnas iuris. Intellige modo non purget quærelam excusationibus supra positis. Defectu secundæ conditionis de errore in intellectu, quærela- 78
tus dicitur tantum suspectus de hæresi,

qualis

qualis est ille, qui licet sit conuictus de dicto, vel facto hęretico, nō tamen probatum fuit ipsum habuisse errorē in intellectu, sed tantum pręsumitur talis, & in hoc sensu agendum in sequentibus.

Quæres 24. An denuntiator succedat loco testis ad condemnandum hæreticum formalem ad pœnam ordinariam?

79 *Resp.* Non succedit, quia hoc delictū probandum est per testes, sicut alia omni exceptione maiores, quibus obijci nihil possit, qualis non est testis simul denuntiator, cui obijci potest, quod ei nō conuenit duplici officio fungi in eadem causa. Quod testes debeant esse omni exceptione maiores etiam in causa hæresis ad condemnandum in pœnam ordinariam docent omnes cum Pegna *part.* 3. *com.* 113. & 120. Decian. *lib.* 5. *cap.* 35. *num.* 6. Farinac. *de heresi q.* 188. ex illis Sousa *lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 1. 80

Quæres 25. An pro Reo admittatur procurator?

Resp. Admittitur pro reo pręsenti, nō pro absenti, nisi in allegandis causis absentię. Vide *cap.* 34. *q.* 29. 81

CAP. TRIGESIM. VII. DE SENTENTIIS FERENDIS.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitor procedit duobus modis.*
2 *Tribus modis terminat suos processus.*
3 *Sententia quid sit definitur.*
4 *Axiomata quindecim de sententia.*
5 *Sententia alia absolutoria, alia condemnatoria, &c.*
6 *Condemnãdus est prius citandus specialiter ad hoc.*
7 *Delictum condemnandum, vel absoluẽdum exprimitur in sententia.*
8 *Subticentur aliqua rationabiliter.*
9 *In ea exprimendum tempus, quo reus fuit in hæresi.*
10 *De die fertur, etiam festino.*
11 *Innocens probatus absoluitur.*
12 *Sententia transitin rem iudicatam.*
13 *Non tamen in causis Sancti Officij.*
14 *Absens quomodo condemnandus.*
15 *Appellatio ab interlocutoria, non à definitiua.*
16 *Non plenè conuictus quomodo punitur.*
17 *Condemnatur vt hæreticus conuictus indicijs indubitatis.*
18 *Ex præsumptionibus pluribus vnitis nõ damnatur ordinariè.*
19 *Fertur, & legitur per Notarium.*
20 *Reseruatio pœnarum.*
21 *Iudex laicus, cui reus tradendus, non interest sententiæ.*
22 *Suspectus negans prauam intentionem adhuc condemnatur.*
23 *Absolutus defectu probationum punitur ab alio iudice.*
24 *Nõ verò cõdemnatus per Ecclesiasticũ.*
25 *Licet insufficienter, per laicum puniri potest.*

CAPVT.

CAP. TRIGESIM. VII.
DE SENTENTIIS FERENDIS.

1 NQVISITOR sic dictus ex officio, quod habet inquirendi delinquẽtes in causis fidei, & illos taliter repertos puniendi duobus modis procedere potest. Primò generaliter, quando ex officio visitat prouinciam sibi commissam, perscrutando an in ea adsint hæretici, & alij de heresi, raro autem solent visitare personaliter incedendo, sed solum nostris temporibus Edicta ad loca omnia suę iurisditionis transmittunt publicanda à Rectoribus Ecclesiarum. Secundò, per Inquisitionem specialem ad instantiam quærelantis, & denuntiantis fabricato processu informatiuo, & offensiuo contra reum, vt tandem eum confessum, vel saltem conuictum condemnet in pœnam sibi condignam. De hac duplici Inquisitione *Directorium Inquis. part. 3. comm. 16.* ex Pegna.

De tredecim modis terminandi processus agit *Director. part. 3.* alijs citatis Carena *part. 3. tit. 11. à num. 33.* Quibus relictis, assentiorijs, qui tribus modis suas causas terminant. Primò, absolutione, quando in processu nihil probatur contra inculpatum, qui probat se innocentem. Secundò, condemnatione ad pœnam ordinariam eo quod est conuictus, & confessus, aut ad minus conuictus ad pœnam extraordinariam. Tertiò abiuratione, & tortura, cum pœna extraordinaria, quod accidit, quando reus est ita indiciatus, vt non possit absolui, neque impunis dimitti, non plenè conuictus, remanendo cum suspicione heresis, quæ purgatur abiuratione, & tortura, imposita pœna mitiore, & extraor- 2

traor-

traordinaria iuta qualitatẽ ſuſpicionis, & delicti, illa enim non ſemper tollitur, cum leuis tortura afficiatur reus. Vide Dianam *par.4. tract.8.reſol.77.* His præmiſſis.

Quæres 1. Quid ſit ſententia?

3 *Reſp.* Sententia eſt legitima determinatio facta à iudice ſuper aliquod factũ. Dicitur determinatio, quia eſt vltimus actus, quo proceſſus terminatur, importat expeditionem cauſæ habita ratione ad præcedentia, quæ in proceſſu exprimuntur, vnde bene Gloſa, *1. cap. Inquiſitioni 71. de appell.* quod determinatio reſpicit tãtum præcedentia, iudex enim ex vulgatis iuribus, ſecundum allegata, & probata iudicare debet, & nõ ex propria conſcientia, D. Thomas *2.2. q. 67. art. 2.* Clarus *q.66.* Tuſchus *lit. I. conſil. 398.* apertè *cap. Iudicet 4. 3. q. 7. cap. 2. & 3. 6. q. 2. l. Illicitas 6. §. Veritas, ff. de off. præſid.* ex quo etiam colligitur quod huiuſmodi determinatio eſt legitima, quando ſecundum allegata, & probata pronuntiatur ſententia, aliter contra iura dicitur eſſe, ac proindè nulla, *cap. 1. de ſent. & re iud. l. Prolatam, C. de ſent. & interloc. om. iud.* Hinc deducuntur nonnullæ propoſitiones.

4 Sententia lata contra iura nulla eſt, *cap. 1. de ſent. & re iud. l. Prolatam, C. de ſent. & interlocut.* intelligitur non ſolum quo ad ſubſtantialia, verum quo ad ſolemnitatem, & formam iuris reſpectu eorum, qui non habent ius procedendi de plano. *Secundò*, ſententia à non iudice lata, nulla eſt, *cap. Adaudientiam 3. de conſuetud. cap.4. de iudic. l. fin. C. ſi non à compet. Tertiò*, ſententia ſine citatione partis condemnandæ ad eam audiendã nulla eſt, etiam ſi detur à Papa, Abbas *in cap. 1. de cauſa poſſeſſ.* Imola *in Clem. Paſtoralis de re iud.* Oldr. *conſil. 44.* Roman *conſil. 369.* Aretinus *conſil. 163. n. 14.* Socin. ſenior *conſil. 120. Quartò*, ſententia ſine ſcriptis non meretur nomen ſententiæ, Gloſ. *in cap. Statutis 8. 2. q. 1. l. fin. C. de ſent. ex breui. recit. cap. Et ſi ſententia, de re iud. in 6. cap. Sepè Clem. 2. de verbor. ſignif.* vbi etiam in cauſis ſummariæ, & de plano tractatis, non tamen requirit ſubſcriptionem iudicis, *l. 2. & fine C. de ſent. ex breu. recit.* Verallus *par. 3. deciſ. 139.* vt autem in iudicio probet debet autenticari per iudicem, aut notarium actuarium, *ex cit. l. neque per teſtes probari poteſt*, qui fuerunt præſentes, Lanfranc. *in cap. Quoniam contra, de probat. num. 72.* Verallus *par. 2. deciſ. 90. Quintò*, ſententia ſuper re dubia nulla eſt, *cap. Nomen 12. 2. q. 1. cap. ſi quis 9. §. Incerta 30. q. 5. cap. fin. diſt. 33. l. In ſumma 59. de re iud. Sextò*, ſententia cõtinens errorem intolerabilem nulla eſt, *cap. Per tuas 4. de ſent. excom.* Gloſ. ibi *ver. Intolerabilem. Septimò*, ſententia nulla nullum parit effectum, *l. 4. §. condemnatum, ff. de re iud. cap. Non debet 11. q. 3.* Nau. *tom. 4. in cap. Cum contingat de reſcript. remed. 3.* Megal. *part. 3. da cenſ. lib. 7. cap. 2. num. 67.* nihilominus adhuc dicitur ſententia ex allegatis per M. Anton. *lib. 1 reſol. 50. num. 57. §. Allegabatur*, & tranſit in rem iudicatam, vt dicam infra *ſub q. 7. Octauò*, ſententia non habet vim legis, *l. fin. ff. de legib.* vbi excipitur ſententia principis, quæ pro lege eſt habenda, *l. Nemo, C. de interlocut. om. iud.* Thomaſet. *Regul. 279.* intellige, quando ſe explicat, vt valeat pro lege, Sanch. *lib. 2. diſp. 14. num. 4. §. Et ad caput*, habet locum in ſententijs in corpore iuris expreſſis, ſecũdum doctores *in cap. In cauſis, de ſent. & re iud. Nonò*, ſententia non dat ius, ſed illud explicat, *l. ſicut, §. ſed ſi quæritur, ff. ſi ſeru. vend.* facit tamen ſi trãſeat in rem iudicatam, *l. ſi ſeruus, §. ſi hæreditatis, ibi: Et cum ius ff. de leg. 1.* item quando fertur in cauſa ſtatus, *ex allegata deciſ.* per Tambur. *tom. 3. deciſ. 69. num. 5. Decimò*, ſententia eſt ſtrictiſſimi iuris, Fulgoſ. *conſil. 40.* Alex. *vol. 7. conſil. 164.* vnde *ex Deciſ. 49.* apud Tambur. *num. 7.* verba ſententiæ non debent plus operari, quam de neceſſitate importent, & tantum importat, quantum verba ſonant, Socin. *iun. conſil. 181. num. 6. & 97.* Rota Rom. *vol. 2. deciſ. 317. num. 4. Vndecimò*, ſententia nulla confirmari poteſt, ſi conſtet de iuſtitia, *Innoc. in cap. 1. de confirmat.* alijs allegatis Rota *vol. 4. deciſ. 52.* Littæ, Alex. *vol. 5. conſil. 3. n. 4.*

Aymon

Aymon *conſil.* 270. *fine*. *Duodecimò*, ſententiæ verba intelligenda ſunt, ſecũdum quod iudex de iure pronnntiare debebat, *l. Miles ff. de re iud. iuncta* Gloſ. 1. Peirinus *ad conſil.* Pirrhi *num.* 9. *Decimotertiò*, ſententia intelligitur ſecundum ius commune, à quo recipit interprætationem, *l. Hieronimus ff. de euict. l. Miles* §. *Decem, ff. de re iud.* Alex. *lib.* 5. *conſil.* 36. Craueta *conſil.* 74. *n.* 9. *Decimoquartò*, in sētētiādo nō recedēdũ à cõmuni opinione Bart. cũ alijs *in l.* 2. *C. de pœn. iud.* Felin. & Dec. *in cap.* 1. *de conſtit.* M. Ant. *lib.* 2. *reſol.* 28. *n.* 15. alios citans *Decimoquintò*, ſententia in dubio præſumitur iuſta, & legitima, Gloſ. *in Auth. Generaliter, C. de Epiſc. et cler.* Doct. *in cap. Quoniam, de probat.* Abbas *vol.* 1. *conſil.* 71. M. Anton. *lib.* 1. *reſolut. fin. caſu* 41. §. *Accedit*, niſi probetur oppoſitum, Gloſ. *fin. cap. Conquerente, de reſtit. ſpoliat.*

Quæres 2. Quotuplex ſit ſententia?

5 *Reſp.* Diuiditur in definitiuam, & interlocutoriam. In condemnatoriam, & abſolutoriam. Definitiua eſt illa, quæ totum negotium abſoluit, & vltimo terminat. Interlocutoria, quæ determinat articulos emergentes in progreſſu cauſæ, dum principale adhuc pendet, Iaſon *in l. Ne quidquam*, §. *Vbi decretum, ff. de off. proconſ.* Silu. *ver. eod.* Condemnatoria ſubijcit reum pœnæ, abſolutoria eum liberat, vide Mirand. *q.* 27. *art.* 7.

Quæres 3. An qui condemnandus eſt, ſpecialiter debeat citari ad audiendam ſententiã cõtra ſe ferendam, & legendã?

6 *Reſp.* Reus condemnandus ſiuè ſit præſens, ſiuè abſens, & contumax ſpecialiter citandus eſt ad audiendam ſententiam, vt alijs allegatis docet Farinac. *q.* 185. *num.* 155. Scaccia *lib.* 1. *de iud. cap.* 88. *& lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 397. Pegna *part.* 3. *com.* 40. Carena *part.* 3. *tit.* 11. *num.* 22. De abſente idem Pegna *com.* 49. Souſa *lib.* 2. *cap.* 49. *num.* 5. idem Carena *num.* 56. aliter nulla eſt ſententia, vt in alijs, in quibus ſententia ſine hac ſpeciali citatione non afficit, ex allegatis per Rotam *vol.* 4. *deciſ.* 26. Orani, Tambur. *in deciſ.* 87. coram Cardin. Vitile *num.* 5.

Quæres 4. An in ſententia exprimendi ſint omnes errores, ſuper quibus reus eſt confeſſus, vel conuictus?

Reſp. Tam in ſententia abſolutoria exprimendi ſunt errores, quibus culpatus fuit abſoluendus, quam in condemnatoria, recenſendo delicta, & hæreſes, excepto homicidio, tempus, quo reus permanſit in hæreſi, quandoque ſubticentur nomina certarum blaſphæmiarũ ne piæ aures fidelium offendãtur, quando ſententia legitur in publico. 7

Primum, de exprimendis erroribus in vtraque ſententia probatur, quia omnis ſententia definitiua componitur ex aliquo delicto, & pœna, vel exemptione ab illa, tamquam ex materia, & forma, eſt enim quoddam morale compoſitum; ſed ſententia non poteſt exiſtere, nec intelligi in ratione ſui compoſiti, neque in ſeipſa ſine ſuis partibus componentibus, ergo hæ neceſſario in illa exprimendæ, ac proindè in ea narranda ſunt delicta, quibus reus quærelatus fuit, vt per condemnationem pœnis debitis plectatur, aut per abſolutionem declaretur inculpatus ab illis exemptus. Deinde ex illo communi axiomatè, quod iudex ſententiare debet ſecundum allegata, & probata, colligitur, in vtraque ſententia exprimenda eſſe delicta, quorum probatio, vel reprobatio nota eſt, ſunt enim correlatiua ad ſententiam, ergo in illa ſunt exprimenda. Præterea ſententia debet eſſe conformis libello, in quo delicta exprimuntur, *l. Vt fundus* 18. *commun. diuid.* ergo eadem exprimenda ſunt in ſententia, aliter non dicitur conformis libello. Inſuper falſo inculpatus per actũ publicum ſententiæ abſoluitur, vt de ſua innocentia à delicto ſibi impoſito teſtificari poſſit per ſententiam, id autem facere non poteſt, niſi in ea delictum impoſitum exprimatur, ergo illud narrandum eſt. Adde, quod ſententia declarat, an quærelatus ſit verè reus, nec ne, ergo de neceſſitate delictum eſt exprimendum. Demum exprimitur in condemnatoria, ex ſententia omnium etiam in terminis noſtris ex Pegna *par.* 3. *com.* 40. Souſa *lib.* 2. *cap.* 36. *num.* 25. alios citat Carena *par.* 3. *tit.* 11. *num.* 23. ergo & in abſo-

absolutoria, cum vtraque sit sententia de crimine, & delicto. Negant hanc delictorum expressionem in sententia absolutoria Carena cit. cum Farinac. *q.* 185 *num.* 175. ex instructione Madriliana, contra quos sufficienter actum est per supradicta.

8 Secundum de subticendo homicidio intelligitur, quatenus ex illius narratiua iudex laicus posset agere contra reum, cui nulla ratione Inquisitor debet dare copiam processus, ne fiat irregularis, ex Albertino Sousa *lib.* 2. *cap.* 28. *num.* 18. ex illis Carena *par.* 3. *tit.* 11. *num.* 25. Hæc intelligo, quando crimen est incidens, nã si causa sit principaliter super delicto homicidij, aut mutilationis in terminis Bullæ: *Si de protegendis*, nulli dubium est, hoc esse exprimendum, aliter sententia non esset conformis libello. Idem dic de homicidio ex maleficio, hæc enim exprimendo nullum incurrit periculum irregularitatis, nisi processum communicet iudici laico. Verum quidem est, quod iudex prudenter se gerit subticendo personam occisam, vel mutilatam, hoc enim modo iudex laicus nõ ita facile deuenire potest in compositionem facti, & si aliquo modo deueniret ex auditu, non ideo fit irregularis Inquisitor, si pœna mortis, aut mutilationis mulctaretur reus sub laico iudice, quia non dicitur cooperari huic pœnæ, cum propriè non influxerit in sententiam tali influxu, quod irregularitatem inducat, censetur enim causa remotissima insufficiens ad inducendam irregularitatem.

9 Tertium de exprimẽdo tempus quo hæreticus permansit in sua hæresi docet Simanch. *de cathol. instit. tit.* 60. *num.* 3. Sousa *lib.* 2. *cap.* 36. *num.* 26.

Quæres 5. An sententiæ in causis fidei ferri possint de nocte, & diebus festis?

10 *Resp.* Ferendæ sunt de die, non tempore nocturno, nisi id suadeat aliqua necessitas, & temporis angustia, nam nocte agens à lege præsumitur male agere, Glos. *in l. si furem, ff. de sicar.* Alex. *consil.* 103. Ita Pegna *par.* 3. *com.* 40. Farinac. *q.* 185. *num.* 165. Quando sententiæ condemnatoriæ feruntur publicè, leguntur diebus festis in Ecclesia præsertim coram populo, vt punitione reorum timore correptus, se contineat in obseruatione mandatorum Dei. Ita Diana *par.* 4. *tract.* 8. *resol.* 98. Carena *par.* 3. *tit.* 11 *num.* 11.

Quæres 6. An quando quærelatus probat suam innocentiam à crimine sibi falsè imposito sit declarandus talis sententia absolutoria? 11

Resp. Sic, quia iudex ex officio suo cuique iustitiam ministrare debet, quod consistit in eo, vt restituat illi, quod per quærelam falsam fuerat illi ablatum, quod præstatur per sententiam absolutoriam, per quam falso quærelatus declaratur innocens, & inculpabilis à delicto imposito. Ita omnes cum Eymerico *par.* 3. *num.* 242. Pegna *com.* 37. Farin. *q.* 185. *num.* 172. Sousa *lib.* 2. *cap.* 37. *n.* 1. Carena cum aliis *par.* 3. *tit.* 11. *num.* 33. Quod si reus apertè non probauit suam innocentiam, neque simpliciter absoluendus est, sed tantum ab ea instantia ex eo, quod contra illum nihil legitimè probatum fuit, ex citatis.

Quæres 7. An sententia in causis fidei transeat in rem iudicatam? Est commune axioma, quod sententia transit in rem iudicatam, quando ab ea non fuit appellatum infra decem dies, *cap. Cum dilectus* 32. fine, *de elect. cap. Cum sit Romana, de appell.* Auth. Hodie, *C. eod.* hoc est, post illud tempus nõ potest amplius retractari, neque impugnari, quia res iudicata pro veritate habetur, *l. Res, ff. de reg. iur.* Barbosa *axiom.* 200. vnde, & facit ius irretractabile inter partes, *l. Eleganter, §. Si quis post, ff. de condit. indeb.* Craueta *consil.* 10. *num.* 7. Paris. *consil.* 23. *num.* 218. intelligitur, quando sententia est valida, nam nulla non transit, cum non mereatur nomen sententiæ ex allegatis per dictum Barbosam. Hæc locum habent in alijs causis, non in illis Sancti Officij. Vnde. 12

Resp. Sententia in causis fidei non transit in rem iudicatam, sed retractari potest, quandocumque opus erit, vt determinauit Pius V. Bulla incip. *Inter multiplices*. Ita Pegna *par.* 3. *comm.* 37. 13

Farin.

Fatin. *q.*197.*n.*28. Carena *par.*3. *tit.* 11. *num.*14. quod procedit tam in sententia condemnatoria, quam absolutoria, cum par sit ratio vtriusque arg. *l. Qui condemnare* 3. *de re iud. l. Nemo qui, ff. de reg. iur.* Doct. *super cap. Inferior dist.* 21. *cap. Cum inferior de maior.* in terminis Scaccia *de sent. & re iud.* Glos. 14. *q.* 7. *num.* 162. Quare superuenientibus nouis probationibus contra reũ eius sententia retractatur, ex quo non fuit punitus adæquatè defectu probationum, *ex dictis cap.* 34. *q.* 8. *&* 9. sicut absoluitur superuenientibus probationibus clarè eius innocentiam demonstrantibus, vt ibidem dixi, quamuis ante fuerit condemnatus. Sicut absolutus, siuè ab instantia, siuè simpliciter, & definitiuè, nouis superuenientibus probationibus condemnatur ex communiori doctorum, quos citas Diana *part.*4. *tract.*8. *resol.* 10.

Queres 8. Quomodo condemnandus sit absens?

14 *Resp.* Reus absens conuictus citandus est ad respõdendum, illi dandæ sunt defensiones, & omnia facienda, ac si esset præsens, demum vocatus ad audiendã contra se sententiam ferendam condemnandus est, transmissis citationibus ad domũ habitationis, & ad valuas Ecclesiæ affixis, vt possit certiorari, si velit, de sua condemnatione imminente. Ita Pegna *part* 3. *com.*49. Sousa *lib.*2. *cap.*49. *num.* 5. Carena *part.* 3. *tit.* 11. *num.* 56. Quando non est conuictus, sed tantum indiciatus, & grauatus seruatur forma præscripta *in cap. Cum contumacia, de hæret. in* 6 vbi reus citatur ad respondendum de fide, qui non comparens iuxta terminum præfixum, contumacia per fiscalem denuntiata, excommunicatur, & si in ea per annum manserit, vt hæreticus impœnitens damnatur ex citatis.

Queres 9. An in causis fidei detur appellatio à sententia tam definitiua, quam interlocutoria?

15 *Resp.* Datur ab interlocutoria, non à definitiua, ex adductis *sub cap.* 32. *n.* 15. *cap.* 35. 42. *cap.* 36. *q.* 19.

Queres 10. An non plenè conuictus, sed vehementer indiciatus possit puniri pœna ordinaria?

Resp. Ex præsumptionibus, & indicijs vehementibus, & vrgentibus iudex non potest procedere ad condemnationem etiam extraordinariam, nisi prius subijciat reum torturæ negatiuum existentem, vt inde veritatem eruere possit, cũ clausula: *citra præiudicium probatorum*, vt docent Bald. quem sequuntur Gregor. Lopez, & Anton. Gomez 3. *Var. cap.* 12. *num.* 26. Sanch. *tom.* 1. *lib.* 3, *dub.* 17. *num.* 4. ex illis Diana *par.* 4. *tract.*6. *resolut.*18. Non obstante tortura, quæ in rigori dari non solet, licet non possit cõdemnari, vt hæreticus persistens in negatiua, nihilominus condemnatur pœna extraordinaria, ex illis præsumptionibus reuera probatis ex doctoribus allegatis à Diana *part.* 4. *tractat.* 8. *resolut.*36. 16

Queres 11. An condemnari possit vti hæreticus condictus per indicia indubitata? Exempligratia Iudæus factus Christianus vtitur ceremonijs Hebræorum: effectus catholicus ex gente Maometana adorat Maumectum, vel aliud idolũ: item concionator ex professo in suis cõcionibus prædicat errores, & hereses, docendo populos, illas continere veritatem, &c. Vide *cap.* 34. *q.* 25.

Resp. Similia dicens, aut faciens, & nullam euidentem habens excusationẽ legitimam, & verisimilem, vt videtur nõ posse assignari in dictis casibus attenta qualitate personarum, nisi interponatur metus mortis, condẽnandus est in pœnã ordinariam non obstante negatiua, quæ expressè falsa deprehenditur, vt docet allatis prioribus exemplis Cantera *in quæst. crim. cap.*2. *de probat. per testes q.*1. *num.* 60. quem sequitur Diana *part.* 4. *tract.*8. *resol.* 116. Farin *q.*179. *num.*149. de concionatore, excusando se prædicâsse hereses, quas tamen non credebat, propter commodum temporale, aut vanam gloriam. 17

Quæres 12. An iudex vnire possit duas semiplenas probationes, ita quod ex illis reus condemnari possit in pœnam ordinariam?

nariam? Quod est etiam quærere, an reus conuictus tribus aut quatuor testibus minus idoneis condemnari possit in pœnam ordinariam?

18 *Resp.* Affirmatiuè, *cap.* 33.*q*: 8. *&* de tribus, aut pluribus testibus docent Palaus,& alij,quibus adhæret Diana *par.*4. *tract.*8. *resol.*123. accedentibus alijs adminiculis. Vnus verò testis integer cum alio inhabili ad id vniri non possunt,sine alijs adminiculis, quam tum vis ille integer sit magnæ dignitatis, & fidei, ex Pegna *par.*3.*com.*113. Portellus *ver. Testis num.*10. vnde Farin. *q.* 188. *num.*59. dicit, quod fides vnicus testis valde digni non supplet defectum alterius, cum quibus est Diana *cit.resolut.* 129.

Quæres 13. An sententia ferri possit per Inquisitorem ambulando,& per notarium?

Resp. Affirmatiuè, vt primum pro-
19 baui *cap.*34. *q.*24. Hoc posterius probatur per communem praxim tribunalium Inquisitionis, secundum quam Inquisitores per suos Notarios ferunt, & legunt sententias contra reos, Ita Pegna *part.*3. *com.*40. Farin. *q.* 185. *num.* 170. Sousa *lib.*2. *cap.*36. *num.*7. non obstante, *l.* 1. *C. de sent. ex breui. recit.* quæ disponit esse legendas ore proprio iudicis, nam abijt in disuetudinem.

Quæres 14. Quo iure in sententijs exprimitur hæc clausula? *Riseruando à noi l'autorità d'accrescere, ò sminuire, commutare, rimettere, ò condonar in tutto, ò in parte le sudette pene, ò penitenze?*

20 *Resp.* Hoc habent Iudices ex priuilegio iuris Concilij Narbonensis *can.*7 illis verbis. *Illa semper retentione cautè adhibita, vt liceat vobis iniunctis pœnitentijs addere, vel detrahere.* Vide Eymer. *par.*3. *in* 8. *modo termin. processum num.*196. Pegnam *com.* 108. Sousa *lib.*2. *cap.*37.*n.*12. Catenam *par.*3. *tit.* 11. *num.* 16. *ad* 21. vbi subiungit,hoc priuilegium ab Inquisitore non posse mandari executioni sine Episcopo,nec ab hoc sine illo, intellige,quando simul sententiam tulerunt, tunc enim sibi vtraque reseruauerunt coniunctim hoc ius, aliàs non,cum Inquisitor per seipsum procedendo ad sententiam sibi soli, & non alteri hoc priuilegium reseruauerit.

Quæres 15. An si per sententiam reus tradatur curiæ seculari, debeat interesse iudex laicus, cui est consignandus?

Resp. Iudex laicus non potest interesse, quia huiusmodi causæ per solos iudices Ecclesiasticos expediendæ sunt, *ex cap. vt Inquisitionis*, §. *prohibemus, debet. in* 6. & relaxatum sibi reum punire debet. ita quod non debet, neque potest causam reuidere, sed omnino obedire cum sit merus exequutor voluntatis,& sententię sui iudicis,cui in hoc subditur,& nolens cogi potest censuris Ecclesiasticis ad executionem. Vide dicta *cap.* 9. *num.* 95. *cap.*22. *num.*34. 21

Quæres 16. An conuictus, & confessus de delicto inducēte suspicionem vehementem hæresis,sed negans intentionem prauam,& illam tortura sustinens, absoluendus sit à suspicione? 22

Resp. Non obstante negatiua etiam in tortura confirmata adhuc condemnandus est vti suspectus, indicendo illi abiurationem de vehementi cum pœnis debitis delicto, ratio est, quia in hoc tribunali solent iudices leuem inferre torturam,& in eorum est arbitrio iudicare an tortura purgauerit sufficienter suspicionem, nec ne, ideo condemnant illos ad abiurationem, & pœnam, aliter si fieret,fere omnes euaderēt pœnas,quod absurdum est,nam delictum ex se punibile est,à fortiori adiuncta suspicione hęresis, quam pœnitus purgare non potest tortura. Ita doctores allegati à Farinac. *q.*185.*num.*128.Carena *par.*2.*tit.*1.§.21.

Quæres 17. An sententiatus, seu punitus in hoc tribunali, iterum sub alio iudicari possit super eodem delicto? Casus accidere potest in facto homicidij, seu percussionis in personam officialis Sanctæ Inquisitionis iuxta Bullam: *Si de protegendis*, & in alijs delictis, quæ sunt mixti fori. 23

Resp. Quando in Sancto Officio homicida non fuit punitus,sed absolutus ab ea instantia defectu probationum, & in foro Ecclesiastico, si clericus est, aut laicali, si secularis est, adsunt probationes contra

contra reum, nulli dubium est, posse puniri. Si verò in foro Inquisitionis fuit punitus delinquens iuxta prescriptum prefatæ Bullæ, aut vlterius de Maleficijs, certè sub alio tribunali vocandus non est ad iudicium, etiam prætextu, quod non fuerit sufficienter punitus.

Primum, de absoluto ab instantia probatur. Tum quia, nulla fit iniuria priori iudici, qui defectu probationum non potuit perficere suum iudicium. Tum quia, absurdum est, quod delicta remaneant impunita. Tum quia, in tribunali Inquisitionis reus se defendere potest probando homicidium formaliter, & ex intentione lædendi Sanctum Officium non accidisse, sed ex alia causa, de qua ferre iudicium non spectat ad Inquisitorem, ergo tunc puniri potest ab alio iudice. Et in hoc puto nullam esse difficultatem. Neque Inquisitor absolutum ab instantia dimittens à suo foro defectu probationum, vel qualitatis Sancti Officij non probatę tenetur conseruare illũ illęsum ab alijs tribunalibus, quamuis reus ab ipso declaratus fuisset innocens in suo foro, quod tamen facere non debent, quando prędident in alijs tribunalibus fore, vt probentur rei.

24 Secundum, quod reus punitus per Inquisitorem non sit ab alijs puniendus, suadetur. Tum quia, finis iudicij est, vt reus puniatur iuxta mensuram sui delicti, & tunc iudicium dicitur perfectum, cui ideo nihil superaddi potest. Tum quia, Deus non punit bis idipsum, non enim cõsurgit duplex tribulatio pro eodem delicto, Nahum, *cap.1. num.9. cap. Ex parte 5. de cler. ęgrot. Neque afflictio* addenda est afflicto, *cap. Cum percussio, 2.7. q.1. l. Pœna 9. §. fin. ff. ad leg. Pomp. de Parricid.* Neque pœna duplici quis puniendus est pro eodem delicto, *cap. 4.* fine *de iudic.* non enim pœnæ repetendę sunt, *l. Qui proprio, §. Pœnam, ff. de procur.* Quod autem condemnatus in vno foro, iterum pro eodem delicto nõ possit perturbari, nec condemnari iuribus, & doctoribus allegatis docet Dominus meus Illustrissimus Ioannes Baptista Gargiareus Auditor ęque diligens, & iustus ad Ciuilia Parmę *tom.2. Decis.* pro Magistratu Antianorum Bonon. *decis. 25.*

Dixi demum, quod reus condemnãtus in nostro officio nõ est vocandus ad 25
aliud tribunal etiam prętextu insufficiẽtis punitionis, quia id esset declarare insufficientiam, & incondignationem pęnę, quod numquam spectat ad inferiorẽ iudicem contra superiorem, vt notum est, est enim innaturale, & irrationabile, quod minor iudices actiones maioris, & sui superioris. Ita ex Salcedo notat Barbosa de Episcopo *par.3. allegat. 51. n.95.* apud Carenam *par.2. tit. 7. num. 16.*

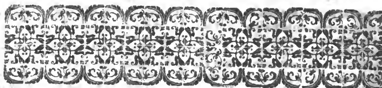

CAP. TRIGES. VIII.

DE CONSVLTORIBVS INQVISITORVM.

SVMMARIVM.

1 *Consilium in omnibus petendum.*
2 *Consultores ab Inquisitoribus eligũtur.*
3 *Quibus etiam renuntiant.*
4 *Morte Inquisitoris non cessat officium consultoris.*
5 *Gratia facta nõ expirat morte faciẽtis.*
6 *Moritur quis in dignitate multis modis*
7 *Consultores debent esse omnes doctores.*
8 *Pater & filius simul non consulunt in eadem.*
9 *Vota consultorum libera, certa, & absoluta.*
10 *Religiosi duo eiusdẽ ordinis esse possunt.*
11 *Absens consultor non mittit suum votũ.*
12 *Consilium ab illis exhibetur sine pretio.*
13 *Consilium in alijs vendibile.*
14 *Si consultor illud venderet simoniacus non esset.*
15 *Eorum votum non est decisiuum.*
16 *Iudex communem sequitur sententiam peritorum.*
17 *Inquisitor consilium ab illis petere tenetur.*
18 *Consilium adiectum habenti iam facultatem non est de forma substantiali.*
19 *Acta sine consilio per iudices tenent.*
20 *In quibus casibus datur consilium?*
21 *Vota exprimuntur ordine antianitatis.*
22 *Consultor paucis se expediat.*
23 *Qualificatores propositionum sunt tantum Theologi.*
24 *Secretum seruatur sub pœnis.*
25 *Præcedentia in sedendo, & respondendo.*
26 *Consuetudo in præcedentia multum attenditur.*
27 *Intersunt sententiæ.*
28 *Arma deferre possunt.*
29 *Canonici lucrantur distributiones.*

CAPVT

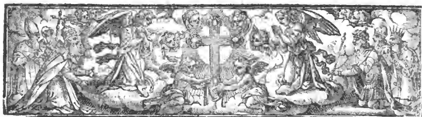

CAP. TRIGES. VIII.

DE CONSVLTORIBVS INQVISITORVM.

1 ALOMON Prouerb. *cap.3.n.5.* omnibus agentibus præſertim iudicibus dat regulam bene gerendi ſuas cauſas illis verbis: *Ne innitaris prudentiæ tuæ.* vnde D. Hieronymus relatus *cap.5 de conſt.* dicit: *Prudentiæ ſuæ innititur, qui ea, quæ ſibi agenda, vel dicenda videntur Patrum decretis præponit.* Igitur in omni negotio peragendo peritorum conſilium eſt adhibendum, vnde *l.3. C. de repud.* dicit, quod ea firmitate nituntur, quæ conſilio geruntur, ſic Epiſcopus conſilio clericorum ſuorum diſponit de rebus Eccleſiæ, *cap. Nouit, de ijs, quæ fiunt à prælat.* & iudici non licet deuiare à reſponſis prudentum; *Inſt. de iure nat. §. Reſponſa.* Quare Inquiſitoribus ad huuc effectum bene gerendi, & diſponendi cauſas Sancti Officij dantur Conſultores *ex cap. vt commiſſi 12.* ibi: *Aduocandi quoque prout expedierit peritos quoslibet, vt vobis aſſiſtant, & in huiuſmodi deferendis ſententijs præbeant conſilium oportunum, ac eis, quod ſuper his vobis humiliter pareant in virtute obedientiæ iniungendi.* Ex quibus patet Inquiſitorem hos nolentes accedere, & conſulere poſſe cogere in virtute ſanctæ Obedientiæ; vocantur etiam Aſſeſſores, quia coram eo ſedent in dandis conſilijs, ex quo Cõſultores vocantur. Sed accedamus ad quæſtiones.

Quæres 1. A quibus eligendi ſunt huiuſmodi Conſultores.

Reſp. Regulariter eliguntur ab ipſis Inquiſitoribus in ſuis ciuitatibus quibus 2
præſunt, & rationabiliter, nouerunt enim ipſi, quinam ſint periti, prudentes, timoratæ conſcieutiæ, & zelatores Catholicæ fidei;

fidei, & huiusmodi electio arbitrio Inquisitoris est iuri supradicto consona, hoc modo Parmæ eliguntur à solo Inquisitore. Carena *par. 1 tit. 8. num. 3. & 4.* dicicir Mediolani, & Cremonæ Consultores ab Inquisitore nominatos eligi per Eminentissimos Cardinales supremi tribunalis; & subdit sic electos non posse ab Inquisitore remoueri, quia actus tribuitur confirmanti, Surd. *vol. 3. consl. 385. num. 33.* & confirmatio facit confirmantis suum, quod non erat suum, *l. 1. C. de vet. iur. enucl. cap. Si Apostolica 22.* ibi: *Cum ipsa prouisio ipsius legati post impertitam à nobis auctoritatem nostra censeatur effecta, de prebend. in 6.* ita quod etiam
3 renuntiatio facieda sit in manibus Cardinalium confirmantium ex doctrina Bartoli *in l. fin. C. de desens. ciuit.* ab eodẽ Carena adducta *num. 5.* adde quod renuntiatio officij, & dignitatis fit in manibus eius, qui illam contulit, Gemin. *consil. 127.* quia renuntiatio est actus restitutionis, quæ fit ei, à quo res accepta fuit. Electi verò ab Inquisitore ab eodẽ est causa remoueri, alijs in locum remotorum substitutis.

Quæres 2. An morte Inquisitoris, vel alijs amoto, cesset officium Consultoris in electis, itaut nouus Inquisitor possit sibi eligere alios, antiquis ex suo mero arbitrio reiectis?

4 *Resp.* Non cessat. Tum quia, in literis patentibus huiusmodi deputatis, & electio fit simpliciter sine vlla limitatione temporis, ergo & pro tali habenda est, consequenter non expirat morte Inquisitoris. Tum quia, electus à iure, seu ex ordine iuris perpetuus est in officio, ita quod in eo perseuerat etiam post mortem electoris, & superioris, vt de Vicario de iure eligendo, docent Canon. *in cap. 1. de off. vicar. in 6.* de Priore Claustrali sub Abbate, *Clem. in agro 1. de statu monach.* Nauar. *consil. 12. de elect.* alijs allegatis Compend. Rodr. *resol. 139.* sed electio, & deputatio consultorum est de iure, & à iure per factum hominis, ex præcitato, *cap. Vt commissi, de haret.* ergo perpetuo durat ex se, nisi expresse
5 reuocetur. Tum quia, gratia facta sine temporis limitatione non expirat morte concedentis, *cap. Relatum 19. cap. Gratum 20. de off. deleg. cap. Si super gratia 9. eod. in 6. cap. Si cui 36. de prebend. in 6.* officium autem consultoris est gratia facta, vt notum est, ergo non expirat morte Inquisitoris, aut eo amoto ab officio, siuè per priuationem, siuè per translationẽ, siuè per renũtiationem, sub quibus mo- 6
dis dicitur superior mori ciuiliter Glos. *ver. moriatur cit. cap. 36. de prebend. in 6.* & Glos. *ver. mortuo prelato, cap. Vn.* Ne Sede Vac. *in 6.* Igitur post mortem Inquisitoris, Consultores ab eo electi, & deputati, adhuc sunt actu Consultores, & suis gaudẽt priuilegijs, donec à successore reuocentur, & præsentantibus suas patentes liberas confirmare tenetur, nisi intendat omnes literas singulis in generali reuocare, de nouo alios constituendo. Procedunt dicta de Consultoribus ab Inquisitore electis, nam consultores à supremo tribunali prouisi reuocari non possunt nisi ab eodem sacro tribunali.

Quæres 3. Cuius conditionis, qualitatis, & status eligendi sint?

Resp. Debent esse omnes Doctores 7
Theologi, Canonistæ, & Ciuilistæ, viri probatæ vitæ, prudentes, & catholicę fidei zelatores, de quibus conditionibus Tapia *ad constit. Regni Neapol. lib. 2. in Rubr.* apud Carenam *par. 1. tit. 8. num. 10* cõmuniter asumũtur duodecim, quorũ sex sunt Theologi, alij doctores vtriusq. iuris, siuè sint clerici, siuè laici, omnes sufficiunt, nam etiã laici in causis Ecclesiasticis & spiritualibus consilium dare possunt, *Innoc. in cap. 2. de iud. fine*, in quibus posunt ese Asseßores, Host. *cap. 2. de iud.* ibidem omnes, & ita de se testatur Carena *par. 1 tit. 8. num. 6.* qui laicus cõiugatus est. Inter Ecclesiasticos recipi posunt non solum clerici seculares, sed etiam regulares, licet non sint doctores Theologi, modò in sua religione sint graduati nomine Lectores Theologiæ, aut alterius nomine appellantur.

Quæres 4. An Pater, & Filius simul consultores ese possint eiusdem Sancti Officij?

Resp. Quamuis de iure id non Prohi- 8
beatur,

beatur, cum pater, & filius in eadem Ecclesia beneficiari possint non solum successiuè, sed etiã simul *ex cap. Ad hac* 12. *de filijs presbyt.* ac proindè à simili, & fortiori etiam ratione eligi in consultores; nihilominus, quia potest esse non leuis suspicio inter vota vtriusque in eo, quod filius patri naturaliter subditur, consequenter in hoc votum filij potest dependere à voto patris, & è contra ex affectu paterno votum patris offerri filio, ideo conueniens non est, vt ambo simul sint in eadem congregatione, vota enim semper libera, certa, determinata, & independentia esse debent, *cap.2. de elect.*
9 *in* 6. Quare Carena *par.1.tit.8.num.* 32. refert S.C. ordinasse, quod pater, & filius ob merita patris assumptus in Congregatione Cremonę, quasi illius coadiutor, numquam simul interuenirent in Congregationibus. Ex quibus infertur, Inquisitore non licere assumere in consultores patrem, & filium, patruum, & nepotem, aut duos fratres inconsulta Sacra
10 Congregatione. Nihil obstat, quin duo religiosi eiusdem ordinis sint simul consultores in eadem Congregatione, nulla enim ratio militat in contrarium, sicut enim in facto sui Monasterij cõcurrunt, ita & alibi.

Quæres 5. An consultor ægrotus, vel alia ex causa transmittere possit in scriptis, vel voce suum consilium ad Congregationem?

11 *Resp*, Huiusmodi vota non recipiuntur, sed consultores capitulariter cõgregati coram iudicibus verbaliter, & oretenus viua voce suum præbent consiliũ, sic practicatur in omnibus Congregationibus Sancti Officij, & iure merito, tũ quia vota consultorum æquiparantur electioni; sicut enim electio est assumptio vnius personæ ad officium ex pluribus propositis, ita ex consilio datò circa aliquid agendum, vel non agẽdum hoc, vel illo modo, assumitur vnum illorum, quod melius est; electio autem præstãda est capitulariter vocalibus simul existẽtibus in loco deputato, *cap. Quia propter* 42. *de elect. cap. Cum terra* 14. *cap. In Genesi* 55. *eod.* & alibi sæpius. Tum quia, electionis votum non potest dari in camara, Lauor. *tit.4. de elect. cap.6. num.* 13. *ex cap. In Genesi* 55. *cit.* vbi dicitur, quod electiò communiter facienda est, ergo & consilium capitulariter dandum est coram Inquisitore, & Vicario Generali. Datur autem viua voce, quia hoc modo quisque cum sua ratione respondendo cogitur rectum dare consilium, quod sibi verius, & melius videtur, erubescit enim malum dare consilium vocaliter, qui fortassis non verecundaretur secretè illud præbendo iniquum, vel fauorabile reo, contra iustitiam.

Quæres 6. An aliqua mercede, vel pretio, consilium dari possit in Congregatione Sancti Officij?

Resp. Omnino gratis exibendum est 12
ex Simancha *de catholic. instit. cap.* 41. *num.* 13. Carena *par.1. tit.8. num.* 2. ordinatur enim ad bonum spirituale totius reipublicæ Christianæ, & conseruationẽ fidei Catholicæ, ad quæ quilibet fidelis gratis tenetur. Quod si aliquis pretium reciperet, reus esset peccati mortalis, putans sibi licere pretio facere, quod gratis exhibere tenetur, faciens iniuriam fidei catholicæ, quam gratis propugnare debet. Nec obstat, quod consilium vendi potest *ex cap. Non licet* 69. 11. *q.* 3 quia aduocatus, & iurisperitus non tenetur gratis consulere. Quia sermo est in cau- 13
sis forensibus, & temporalibus. Demum non esset simoniacus qui aliquid reciperet, quia venditur mere temporale, 14
quod est consilium datum,

Quæres 7. An vota Consultorum sint decisiua?

Resp. Est communis sententia, quod 15
non sunt decisiua, sed tantum cõsultiua, ex quo sequitur, Iudices non teneri eorum sensum sequi, ita Pegna *par.3. comm.* 127. Bariola *ver. vota Consultorũ in Appostis.* Diana *part.4. tract. 8. resolut.* 38. ex illis Carena *par.1. tit.8. num.* 51. Nihilominus quando Cõsultores ferè omnes conueniunt in eamdem sententiam, cõgruum non est, neque expedit iudicibus amplecti contrariam sententiam, quia in tali casu videtur melior opinio illorũ, quam iudicum, nam illa sententia est

melior,

melior, quæ pluribus auctoritatibus, & rationibus corroboratur, *cap. Qui recedit dist. 4. de pœnit.* Deinde iudex non debet
16 recedere ab opinione peritorum, §. *Responsa prudentum*, *Instit. de iure natur.* Præterea in iudicando non est recedendũ à communi opinione, Bart. cum alijs, *in l. 2. C. de pœnis iud. qui male iud.* Felin. Dec. & alij *cap. 1. de constit.*

Quæres 8. An non obstante, quod vota Consultorum sunt tantum consultoria, teneatur nihilominus petere illorum consilia, an verò valeat sententiare iudex illis irrequisitis?

17 *Resp.* Inquisitor consilium petere tanetur *ex cit. cap. Vt commissi* 12. *de haeret. in 6. & cap. fin. eod.* omissum tamen non infringit iudicis sententiam, quia quandocumque iam habenti iuris-
18 ditionem præcipitur aliquid agendum cum alterius consilio, in hoc casu consilium adiectum non habet rationem formæ substantialis, sed per id tantum admonetur iudex, vt alterius consilio vtatur, ne sine illo male se gerat, & inique contra proximum, vnde sonat in monitionem, non in conditionem. Canonistæ cum Glosa *ver. Reperierint Clem. de off. deleg.* Silu. *ver. consilium 2. & 5.* Nauar. *cap. 27. num. 37. §. Dixi, & consil. 3. de statu mon. num. 37.* & Glosa, *ver. Nullatenus Clem. de sequestr.* dicit actum non vitiari, quando omittitur forma à iure præscripta habēti iam potestatem, Rodr. *tom. 2. q. 45. art. 2.* Angel. *ver. consilium num. 3.* Constat autem, eam consilij for-
19 mam ab Inquisitoribus, & Episcopis exigendam à iure eisdem præscribi, iam potestatem habentibus, ex citatis iuribus, ergo pretermissis consilijs, acta per ipsos gesta valēt. Ita ducet Diana *par. 4. tract. 7. resolut. fin. §. Verum*, ex eo Catena *par. 1. tit. 8. num. 45.* contra Palaum.

Quæres 9. In quibus casibus hi doctores consulere debent Inquisitoribus?

20 *Resp.* Inquisitores regulariter finito processu solent Consultoribus mittere copiam breuem, & summarium continentem substantiam totius processus, quærentes resolutionem dubiorum, quæ solent emergere, nimirum an testes probent, an torquendus sit reus negans prauam intentionē, qualis sit propositio prolata ab illo, an sit vehementer, vel leuiter de hęresi suspectus, an absoluendus, an condemnandus, & quibus pœnis, &c. Nomina vera, & propria testium, atque reorum non exprimuntur in copia, sed aliorum nomina confingūtur, nihilominus narrantur eorum qualitates, sint ne bonæ, an malæ famæ, laici, an Ecclesiastici, &c. Quandoque conuocantur ad concludendum, an aliqua insignis persona sit carceribus mancipanda, item an reus sit torquendus ad eruēdam veritatem ex eius ore.

Quæres 10. Quo ordine vota exprimuntur per Consultores in Congregatione?

Resp. Hic Parmæ proferuntur secun- 21
dum ordinem antianitatis, à prouectioribus enim iuniores ediscunt modum respondendi, & incongruum non est, licet impolitum, illud axioma. *A boue maiori discit arare minor.* Facit illud *Eccles. cap. 32. num. 5. Loquere maior natu, decet enim te primum verbum diligenti scientia, vt non impedias musicam;* vnde Præpos. *in cap. Episcopos dist. 17.* & ex eo Catalogus gloriæ mundi *par. 1. consid. 19.* dicunt, digniorem dare primum votum. Ita seruatur in meo ordine tam in votis mortuis, quam viuis, vt initium capiatur à maioribus descendendo ad minores gradatim. Carena *par. 1. tit. 8. n. 45.* testatur sic seruari etiam Cremonæ. Aliorum collegiorum placita, & vsus refert ...

Quæres 11. Qua ratione, quoue modo vnusquisque consultor suum exprimat in Congregatione votum?

Resp. Exponat suam sententiam cer-
tò, & absolutè cum vna ad minus ratio- 22
ne illam corroborando, paucis se expediendo, casum non exagerando, ne alijs sit tædiosus. Dixi, *certò*, quia à Consultoribus quæritur determinatio rei peragendæ, super qua dubitatur, quomodo sit expedienda; ex consultatione enim res dubia deliberatur, & ad vnum determinatur, vnde bene dixit Arist. 3. Æth. allegatus à Nau. *comment. 1. de regul. n. 7.* quod

quod non est multum in certis consulendum, sed in dubijs, super quæ est deliberandum, iudex enim certa iudicare debet, *cap. Si quis* 9. *§. Incerta* 30. *q.* 5. Huiusmodi autem sententia absolutè proferenda est, & non ex placito aliorū, neque iudicio alterius proprium votum remittendum est, id totum colligitur *ex cap. 2. de elect. in* 6. vbi sicuti vota conditionalia, alternatiua, & incerta reprobātur in electionibus, ita & in consultationibus, cum in vtrisque quo ad hoc par sit ratio, nam ex pluribus propositis etiā in his, sicut in electionibus, assumitur vnum per iudicem ex determinatis per consultores. Allegare vnum, vel alterū doctorem non est necessarium, est verò vtile ad corroborandum propriam sententiam.

Quæres 12. An ad qualificandas propositiones concurrant soli consultores Theologi?

23 *Resp.* Spectat ad solos Theologos vna cum Inquisitore Regulari, quia de iure tantum Theologi censentur periti in hac materia, de qua tantum in Theologia tractatur, Legistæ autem non sunt huius professionis, ideo neque id muneris ipsorum est. Vide allegatos à Diana *par. 4. tract. 8. resolut.* 84. Carena *par. 1. tit. 8. num.* 35. In aliquibus locis similes difficultates proponuntur in plena congregatione; & Iurisconsulti quandoque etiam periti in Theologia suum sensum aperiunt, & approbatur, quando apertè non dissentiant à sententia Theologorum, quibus in hoc se submittunt, sicut & Theologi sequuntur opinionem Legistarum, quando tangitur aliquod dubium mere legale, ita quod omnes promiscue respondent, siuè casus sit merè Theologicus, siuè legalis, nam electi cōsultores habent libros de vtraque materia tractantes, & facile difficultates perceptas resoluere possunt. Ita practicatur hic Parmæ in nostris Congregationibus. Nonnihil de qualificatione propositionum habes *cap. 2. à quæst.* 13. plura habes apud Cordubam *lib. 1. q.* 17. de hac re doctores agentes refert Diana *part. 4. tract.* 8. *resolut.* 94.

Quæres 13. An, & quomodo consultores teneantur seruare secretum ab Inquisitoribus indictum?

Resp. Inquisitores *ex cap. fin. §. Et vt eorum, de hæret. in* 6. possunt indicere omnibus officialibus suis secretum super negotijs Sancti Officij, & hoc præstatur, dum quis primo Congregationem ingreditur, aliquando sub pœna excommunicationis ipso iure, interdum hoc iuratur cum indictione periurij pœnæ, quas pœnas sibi Inquisitor reseruat. Per hoc tamen consultores nō prohibentur inter se tractare de meritis causæ sibi propositæ ad decidendū non possunt tamen extraneis manifestare vota, siuè fauorabilia, siuè aduersa rei, cum ex huiusmodi reuelatione exurgere possint rixæ, & alia inconuenientia. Lucerna *Inquisit. ver. Inquisit. num.* 21. Zanard. in summa *cap. 6. de Inquisit. cap.* 42. Carena *par. 1. tit. 8. num. 60. ad* 65. 24

Quæres 14. Quomodo Consultores præcedere habent in sedendo, & consulendo?

Resp. In nostra Congregatione attenditur ordo antianitatis de iure vulgati axiomatis; Qui prior est tempore porior est iure, æquum enim est, vt ille præponatur alijs, & magis honoretur, qui plus, & diutius pro Sancto Officio laborauit. Itaque nullus attenditur ordo dignitatis etiamsi Abbas, vel Episcopus ingrederetur vt consultor, quia ex approbata consuetudine, quæ multum spectatur in hac materia ex doctoribus allegatis à Carena *par. 1. tit. 8. num.* 15. attenditur tantū tempus ingressus, reiecta quauis qualitate, & dignitate. Theologi autem ad dexteram in ordine, Legistę verò seu Canonistæ ad sinistram in suo ordine, & quandoque laici præcedunt canonicos, quia prius ingressi sunt. Carena præcitatus dicit *num.* 13. Romæ consultores pręcedere inter se eo modo, quo solent præcedere extra Congregationem Sanctæ Inquisitionis ex Gratiano *discept. for. tom. 5. cap.* 845. per totum præsertim, *num.* 45. Hoc mirum non est, quia omnes sunt prælati, quorum labor pro Ecclesia Dei sicut incœpit à prælatura, ita 25 26

consentaneum est, vt ab eadem initium capiat præcedentia; in alijs autem Congregationibus, vt plurimum, pauci sunt prælati ideo eorum labor remuneratur respectiue ad ingressum, & non ante. Ridiculum autem est, quod quis sedeat apud iudicem, & vltimo respondeatur, vel quod vltimo loco sedeat, & primo respondeat, cum vnum alteri proportionandum sit. De Præcedentia habeo duas Resolutiones primã *tom.2. resol.65. sub num.70.* Alteram *tom.3. resolut.114. sub 46. quæstionibus*, vbi *sub num.58.* de hac præsenti quæstione late.

17 *Quæres 15.* An consultores ad publicam sententiam vocandi sint?

Resp. Sic, *ex cap. Vt commissi, 12. de hæret. in 6.* Pegna *par.3. comment.40.* Carena *par.3. tit.11. num.13.*

Quæres 16. An Consultores possint deferre arma?

Resp. Sic, Pegna *par.3. comm.105.* 28
Ecclesiasticis autem potius conuenit illis non vti, quia dedecet eorum statum, quorum arma sunt Breuiarium, & Missale, aliive libri ad studendum. Vide *cap.40. num. 24.*

Quæres 17. An Canonici Consultores, dum actu sunt in Congregatione, lucrentur distributiones, quæ dantur solis intentionibus?

Resp. Affirmatiuè ex declaratione 29
Eminent. sub die 2. Ianuar. 1614. & die 17. Ianuar. 1619. Id refert Carena *par.1. tit.8.* extremis verbis. Ratio est, quia si distributiones debentur clerico absenti pro euidenti vtilitate Ecclesiæ, *cap. Vn. de cler. non resid. in 6.* à fortiori absenti pro necessitate catholicæ fidei tuendæ in destructionem hæresum.

CAP. TRIGES. IX.

DE VICARIIS S. OFFICII.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitores creant sibi Vicarios* Generales.
2 *Quas conditiones debeant habere.*
3 *Potestatem tantam habent quantam illis dat Inquisitor.*
4 *Vicarius institutus à Papa maior* Vicario *Episcopi.*
5 *Non creatus ab Inquisitore.*
6 *Cuius morte non expirat.*
7 *In Vicarios assumi possunt clerici, & religiosi.*
8 *Qui non possunt remoueri à suis superioribus.*
9 *Vicarij foranei quales esse possint.*
10 *Vicarius Episcopi procedit in causis fidei.*
11 *Item Capitularis.*
12 *Abbates magni sunt iudices in causis fidei.*
13 Instruttione per pigliare le denontie, & essaminare testimonij nelle cause spettanti all'Offitio della Santa Inquisitione da osseruarsi dalli Vicarij Foranei.

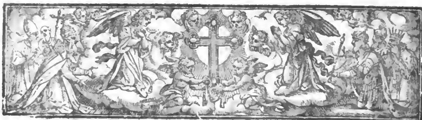

CAP. TRIGES. IX.

DE VICARIIS S. OFFICII.

1

QVATVOR species Vicariorũ spectare possumus in causis Sancti Officii, sub prima continẽtur Vicarij Generales instituti ab ipso Inquisitore; sub secunda alij Vicarij non Generales tum in ciuitate, tum extra, qui vocantur foranei. Sub tertia continentur Vicarij Generales Episcoporum. Sub quarta, demum comprehenduntur Vicarij Capituli Sede Vacante. De singulis aliquod agendum pro instituto nostro.

Quæres 1. An Inquisitoris possunt sibi substituere, & eligere Vicarios Generales, communicando eis omnem suam facultatem?

Resp. Affirmatiuè, ex Bullis Pij II. incip. *Cum dudum*, Clem. VII. incip. *Cum sicut*, & apertè colligitur *ex Clem. 2. de hæret.* iuncta Glos. *ver. ipsorum*. Ita docent omnes apud Farinac. *q.* 186. *num.* 29. Diana *par.* 4. *tract.* 8. *resolut.* 18. Carena *par.* 1. *tit.* 7. *num.* 3. Et ex his tollitur difficultas, quæ videbatur, illos non posse delegare huiusmodi Vicarijs vniuersitatem causarum, non obstante, quod Inquisitores sint delegati Principis, hoc est Papa, à quo instituuntur, qui est Princeps principum, cum super omnibus sit ex probatis, *cap.* 5. *supra*, ac proinde possint subdelegare *ex cap. Super quæstionum* 27. §. *Si verò, de off. deleg. cap. Cum causam* 62. *ad finem, de appell.* quod intelligitur, illos posse delegare vnum, vel alterum articulum exponentes ita doctores iura cum Bart. *in l. More maior*, *ff. de iurisd. om. iud.* ide supradicti Summi Pontifices suis Bullis difficultatem remouerunt, ita quod amplius dubitandum non sit. Per hoc

hoc tamen non intelligitur concessa facultas huiusmodi Vicarijs subdelegandi, nisi exprimatur in eorum literis patentibus, & hoc in casu aliquo occurrenti committendo tunc nudum ministeriũ; nec contrarium videntur velle Eymer. *par.3.q.13. & 15.* Pegna ibid. *comm.62. & 64.* Molina *tract. 5. de iust. disp. 28. num.8.* ex illis Sousa *lib.1.cap.1. num.10.*

Quæres 2. Cuius ætatis, & qualitatis debeat esse eligendus in Vicarium?

2 *Resp.* Debet attingere annum trigesimum, qui sit vir literatus, fidei zelator, idoneus, & probus, in terminis Bullæ supracitata Clem. VII. extensa *in Directorio Inquisit.* Ita Farin. *q.186. num.52.* Carena *par. 1. tit. 7. num. 4.* Potest ergo Inquisitor eligere aliquem virum Ecclesiasticum literatum bonæ famæ, siuè clericum, siuè religiosum in Vicarium Generalem, non solum intra ciuitatem, vbi moratur, sed etiam extra, immo debet, propter suam absentiam, & maximè in alijs ciuitatibus sub eius iurisditione, & castris, atque cæteris locis insignibus: Quod procedit, non obstante, quod in ciuitate adsit Episcopus, Abbas, aut Vicarius Episcopalis, cum absolutè Inquisitoribus hæc facultas committitur, ac proindè tam vbi manent, quam extra ius habent instituendi, & creandi Commissarios, & Vicarios S. Officij.

Quæres 3. Quam potestatem habeãt isti Vicarij Generales ab Inquisitoribus instituti?

3 *Resp.* Non datur certa regula, cum pendeat ab eorum arbitrio à ratione tamen regulato. Quare tantam habent Vicarij facultatem, quantam illis exprimunt Inquisitores in literis patentibus. Grauiores causas, vbi agitur de formali hæretico, de relapsis, de homicidio ex Bulla: *Si de protegendis, &c.* prudentes Inquisitores sibi reseruare solent.

Quæres 4. An huiusmodi Vicarij Generales instituti præcisè ab Inquisitoribus extra Vrbem sint maiores Vicarijs Generalibus Episcoporum, ac proindè præcedant illis?

4 *Resp.* Vicarius Generalis Inquisitoris electus à supremo tribunali præcedit Vicarium Episcopi in negotijs Sancti Officij, quia electus à maiori præfertur electo à minori, & inferiori, ex Cardin. Butrio, & Anchar. *in cap. Per tuas de maior.* Menoch. *lib. 2. consil. 126. num. 34.* Natta *consil. 637. num. 14. & 41.* Gratian. *cap. 845. num. 34.* alijs allegatis Catalog. ambitionis mundi *par. 10. consid. 31.* in terminis Carena *par. 1. tit. 7. num. 10.* vbi dicit, & bene Vicarium Generalem Episcopi præcedere Vicarium Generalem 5 electum ab Inquisitore, quod probo. Tũ quia habens iurisditionem ordinariam præfertur habenti iurisditionem delegatam, cũ enim illa sit perfectior, amplior, & fauorabilior, debet præualere delegatæ; nec obstat, quod Vicarius eligatur ab Inquisitore ex facultate sibi concessa à Papa, quasi ex hoc dicatur maior Vicario Episcopali, ex illis verbis. *Vnde in illa causa superior est, & maior. cap. Sanè 11. de off. deleg.* Si quidem respondeo, hoc procedere, quando electio est immediatè à Principe, non autem mediatè, nam Vicarius non gerit vices, nec repræsentat Papam, aut supremum tribunal, sed tantum suum Inquisitorem, cuius vices gerit. Tum quia, locum tenens maioris præfertur tenenti locum minoris *ex cap. fin. dist. 93.* sed Vicarius tenet locum Episcopi, qui est maior Inquisitore, vt patebit sequenti capite, cuius locum tenet Vicarius suus, ergo huic ille præfertur. Tum quia, ex maiori administratione arguitur maior dignitas, & honor, Host. *in summa de Maior. num. 1.* Gemin. *in cap. 1. de consuet. in 6.* Decius *cons. 91.* fine maior autem est administratio Vicarij Episcopalis Vicario Inquisitionis, cum ille procedat in quibuscumque causis extra officium quoq. Inquisitionis, ad quod tantum limitatur facultas Vicarij Inquisitoris, ergo illi habet cedere. Tum quia, quando concurrunt duæ rationes, præualet habens duas habenti tantum vnam, *cap. 1. de tregua, l. Re coniuncti, ff. de leg. 3.* sed Vicarius est in causis Episcopalibus, atque etiam Sancti Officij, ergo præualet. Ita colligitur ex allegatis per Farin. *q. 186. num. 91.* Carenam *par. 1. tit. 7. num. 10.*

Sed

Sed hodie hæc quæstio de præcedentia Vicarij Episcopi, & Vicarij Inquisitoris vana est, quia nullus Vicarius eligitur ab Inquisitoribus, sed solum à Sacra Congregatione supremi, & vniuersalis Inquisitionis.

Nota autem, quod Vicarij præfecti in locum præmortui, vel amoti ab officio Inquisitoris, per modum prouisionis nō esse præferendos Vicarijs Episcopalibus, ex eo, quod non sunt permanentes sicut Vicarij Episcopales. Confirmatur, quia naturaliter proueniens anteponitur ei, quod venit casu, & per accidens, *l. Qui habet, ff. de tutel.* Et ille præfertur, qui habet aliquid per essentiam alteri, qui solum habet incidenter, & per accidens, ex allatis à Penotto *lib. 2. Hist. Canon. Regul. cap. 71. num. 3.*

Quæres 5. An morte Inquisitoris expirent eius Vicarij?

6 *Resp.* Vicarij Generales Inquisitorū, siuè à supremò tribunali confirmentur, in quo casu nullum esset dubium, quia eorum potestas per confirmationem illorum perpetuatur *ex dictis praeced. cap. q. 1.* Carena *par. 1. tit. 7. num. 16.* siuè nō durant post mortem Inquisitoris donec reuocentur, quod probo, quia Vicarius electus à iure durat post mortem sui superioris ex allatis à *doct. in cap. 1. de off. Vicar. in 6. Clem. Ne in agro. de statu mon.* Nauar. *consil. 12. de elect.* quia potius à iure, quam ab homine recipit potestatem, & in hoc Vicarij Generales Inquisitorum comparantur illis, de quibus Nauar. præsertim cum quotidie casus occurrere possint, quibus est de necessitate remedium applicandum.

Quæres 6. Cuiusnam status debeant esse huiusmodi Vicarij, an sui ordinis, vel alterius?

7 *Resp.* In eius est arbitrio, quia in præfatis Bullis non exprimitur, quod assumantur ex eodem ordine, in quo sunt Inquisitores, sed quod eligant *viros scientia probos, prouidos, aptos, & idoneos, dummodo ętatis annum trigesimum attingerint.* Quare poterunt eligere, vel clericos seculares, vel regulares alterius ordinis, quamuis in loco adsint sui ordinis periti, & idonei ad id munus.

Quæres 7. An sic electi remoueri possint religiosi à suis superioribus regularibus ex causa scandali, aut beneficij pro priorum conuentuum?

Resp. Non possunt remoueri inconsulto Inquisitore, vel supremo tribunali, 8
quia superiores regulares super religiosum destinatum officialem Sanctæ Inquisitionis ius non habent in ijs, quæ cōcernunt hoc munus, vt illud libere, & absque vllo impedimento exercere possint. Ita Carena *par. 1. tit. 7. num. 13.* qui refellit Zanardum asserentem, superiore declarante huiusmodi officiales, quos sine scandalo nō possunt retinere, non amplius esse de suo conuentu, sed remittendos esse ad originales conuentus, cessare in illis officium. Id falsum est, quia nullum ius super ipsos habent, cum illos non instituerint in officio; & etiam ipsi superiores regulares subsint Inquisitoribus in causis fidei; prætérquamquod quid responderet Zanardus de originatijs, quo essent tunc mittendis?

Quæres 8. Quid dicendum de alijs Vicarijs vti foraneis ab Inquisitore constitutis?

Resp. Vicarij Foranei in qualitatibus 9
non debent esse minoris conditionis, sed viri docti, boni exempli, zelatores fidei, quibus Inquisitores solent committere solum informationes ex parte processus offensiui, referendo semper quidquid agunt Inquisitori. Non possunt carcerare, nisi in casu hæresis, aut alterius grauis, quando probabiliter timetur fuga. Nullam ex hoc prærogatiuam acquirūt in præcedentijs, & honoribus. Instituendi sunt paucis, & in locis maioribus diœcesis, vti in castris, & locis frequentibus multum distātibus à ciuitate, & Castris, Vide Carenam *par. 1. tit. 11.* de his.

Quæres 9. An Vicarius Generalis Episcopi procedat in causis hæresis contra delinquētes, licet de hoc specialiter nulla fiat mentio in suis literis?

Resp. Affirmatiuè, quia in *Clem. 1. de heret. §. 1.* vbi de modo procedendi in 10
causis fidei seruando per Episcopum, & Inqui-

Inquisitorem diuisim, siuè coniunctim, fit mentio de Vicario eius Generali sub nomine officiali, quo venit Vicarius Generalis, *ex Clem. 2. de rescr.* ibi Glossa, Sbrozius *lib. 1. q. 2. num. 10.* Confirmatur, quia in diuersis Bullis modernis fit mentio de Vicario Generali Episcopi. Et ex his tolluntur omnes difficultates, quam afferunt doctores apud Carenam *par. 1. tit. 6. per totum.* Quare in hoc casu non est inspicienda facultas illius, an in ea exprimatur hic specialis casus, sed tãtum in eo, quod auferret illi hanc facultatem, quod esset in terminis exprimẽdum in literis patentibus.

Quæres 10. An similiter Vicarius Capitularis Sede vacante sit iudex in causis fidei?

11 *Resp.* Affirmatiuè. Tum excitata *Clem. 1. de hæret.* Tum quia, capitulum Sede vacante succedit in omnem iurisditionem Episcopo competentem iure ordinario, de communi doctorum, quos allegat Barbosa *par. 3. de Episc. allegat. 36. num. 10.* Ita Farin. *q. 186. num. 177.* Diana *par. 4. tract. 8. resol. 33.* Carena *par. 1. tit. 6. n. 10.* vbi *n. 13.* ait procedere minimè respectu exemptorũ, quia Capitulũ Sede vacante nõ succedit Episcopo quo ad iurisditionem delegatam. Sed id non placet quid dicat Diana *par. 4. tract. 8. resolut. 33.* & quia Quar. *ver. Capitulum Sede vacante num. 1.* probat *Capitulo competere iurisditionem delegatam Episcopo.* Et quia modo in causis fidei exempti nihil differunt non exemptis, ita quod pari iure procedatur contra vtrosque ex Bullis allatis *sub cap. 27.*

Quæres 11. An magni Abbates exẽpti, & nullius iudicare possint in causis hæresis?

Resp. Possunt, si sub se habent populos tam seculares, quam clericos, quia isti habent iura Episcopalia, & possunt erga suos quo ad iurisditionẽ quidquid potest Episcopus in sua diœcesi. Ita ex Molina, & Castro Palao Carena *par. 1. tit. 6. num. 14.* 12

BREVE COMPENDIO

Et instruttione per pigliare le denontie, & essaminare testimonij nelle cause spettanti all'Officio della Santa Inquisitione.

Da osseruarsi dalli M. R. R. Vicarij Foranei del medemo S. Officio, estratto dal Sacro Arsenale del Masini.

Et compilato dal Molto R. P. Fr. Pietro Martire Ricciardi d'Aqua Negra dell'Ordine de' Prædicatori Maestro di Sacra Theologia, & Inquisitore Generale di Cremona, & sua Diocesi, à beneficio, & vtilità de' detti Vicarij Foranei.

Indulgenze, e gratie, che acquistano gli Vicarij, & Notari del Santo Officio.

E durante il loro Officio di Vicario, ò Notario dell' Inquisitione auuiene, che dalla presente faccino all'altra vita passaggio acquistano Indulgenza Plenaria, e remissione di tutti li lor peccati, de quali però siano contriti, e Confessati; Ogni volta, che in fauore della Sata Fede fanno qualche attione pertinẽte al S. Officio acquistanotre anni

di

di Indulgenza, la quale ottengono parimente tutti quelli, che denontiano alcun Heretico, ò diffamato, ò sospetto di heresia, ò rendono testimonianza nel Sant' Officio in causa di Fede, ò danno agiuto, conseglio, e fauore per impugnare, & espugnare gl'heretici, e fautori, ricettatori, e diffensori di essi, è tutto ciò si vede chiaro, & manifesto rispettiuamente nelle Bolle de Sommi Pontefici Vrbano IV. Gregorio IX. Clemente IV. Allesandro IV. Clemente VII. & Pio V.

Molte, & molte altre grandi, e notabili Indulgenze anche plenarie acquistano gli sopradetti Vicarij, & Notari della Santa Inquisitione, come appare per il Breue della Santità di Papa Paulo V. sotto li 29. di Luglio 1611.

Contra à quai persone proceda il S. Officio.

SI come cinque generalmente sono i casi, & i delitti appartenenti à questo Santo Tribunale, cioè. Primò, l'Heresia formale, & la sospitione d'essa. Secondò, la fautoria de gli Heretici, e sospetti d'heresia. Terzo, la Necromantia, maleficij, stregarie, & incāti. Quartò, la bestemmia hereticale. Quintò, l'offesa, & la resistenza al Sant' Officio: Così contro cinque sorti di persone procede il Sant' Officio.

1. Contra gli heretici, & sospetti d'heresia.

2. Contro i fautori loro.

3. Contro i Maghi, & Malefici, & Incantatori.

4. Contro i Bestemmiatori.

5. Contro quelli, che s'oppongono ad esso Santo Officio, e suoi officiali.

Et accioche meglio siano distinte, e conosciute tai persone, dichiareremo con essempi, quali siano.

De gli Heretici.

HEretici sono quelli, che dicono, insegnano, predicano, o scriuano cose contro la Sacra scrittura.

Contro gli articoli della Santa Fede.

Contro i Santissimi Sacramenti, ceremonie, e riti, ouero vso d'essi.

Contro i Decreti de' Santi Concilij, e determinationi fatte da' Sommi Pontefici.

Contro la suprema autorità del Sommo Pontefice.

Contro le Traditioni Apostoliche.

Contro il Purgatorio, & Indulgenze.

Quelli, che rinegano la Santa Fede, facendosi Turchi, ò Hebrei, ò d'altre Sette, e lodano le loro osseruanze, & viuono conforme ad esse.

De' sospetti d'Heresia.

SOspetti d'heresia sono quelli, i quali dicono alle volte in materia di Fede certe propositioni, le quali offendono l'orecchie de gli vditori, e non le dichiarono.

Quelli, che se bene non dicono parole, fanno però fatti hereticali, come abusare i Santissimi Sacramenti, & in particolare l'Hostia consagrata, & Santo Battesimo, battezando cose inanimate, come calamita, carta vergine, imagini, faue, candele, & altre simili.

Quelli, che abusano cose Sacramentali, come Oglio santo, Cresima, parole della consacratione del corpo, e sangue di N. S. acqua benetta, candele benedette, &c.

Quelli,

Quelli, che dileggiano, ferifcono, spezzano, imbrattano, o percuotono la Santa Croce, & altre imagini facre.

Quelli, che tengono, fcriuano, leggono, o danno ad altri à leggere libri prohibiti nell'Indice, e negli altri Editti particolari.

Quelli, che notabilmente s'allontanano dal viuer commune de' Catholici, come in nõ confeffarfi, e cõmunicarfi vna volta l'anno, in mangiare cibi prohibiti fenza neceffità ne' giorni determinati dalla Santa Madre Chiefa, in non andar mai alla Meffa, e fimili.

Quelli, che non effendo Sacerdoti ardifcono di celebrar la Meffa, & afcoltar le confeffioni de' penitenti, che perciò in cafo, venga loro per gratia, dopo d'effere ftati proceffati, e legitimamente conuinti o confeffi, perdonata la pena ordinaria, o fpontaneamente compariano nel S.Officio, deono in ogni modo negãdo la mala credulità, abiurare come fospetti d'herefia.

Quelli, che effendo Sacerdoti celebrano fenza confecrare.

Quelli, che fagrilegamente prefumono di reiterare i fanti Sacramenti del Battefimo, Confirmatione, & Ordine.

Quello, che hauendo moglie riceuano gli ordini facri, o congiunti con vna ne prendano vn'altra.

Quelli, che efsẽdo cõftituiti in detti ordini facri, o cõ legami di religione aftretti ad offeruar caftità pigliano moglie.

Quelli, che afcoltano, etiandio vna volta fola, le prediche de gli heretici.

Quelli, che citati, e chiamati à rispõder de Fede, nõ vogliono vbbidire, o cõtumacemente fi affentano, ne fra il termine competente, giuridicamente loro affegnato, fi curano di comparire.

Quelli, che effendo in qualfiuoglia modo fcommunicati per caufa di Fede non fi curano di fodisfare al S.Tribunale anche prima che paffi l'anno.

Quelli, che per familiarità, e conuerfatione hauuta cõ heretici notorij, e manifefti, faranno ftati diffamati per heretici.

Quelli, che vifitano, accompagnano, e cõ doni, e prefenti honorano gli heretici, & impedifcono la lor punitione.

Quelli, che in caufa di Fede hauranno giudicialmente negato quello, che prima haueuano affermato, o pur detto la bugia, & anco spergiurato.

De' Fautori degli Heretici.

F*Autori de gli heretici fono quelli, i quali difendano, fauorifcono, e danno aiuto a quelli, contro de' quali procede il S. Officio.*

Quelli, quali fapendo, alcuno effer heretico, o fuggitiuo dalle forze del S.Officio, o citato, l'alloggiano, o nafcondono, lo configliano, o gli danno qualfiuoglia altro aiuto, acciò non venga nelle mani del S.Officio.

Quelli, che aiutano i carcerati á fuggire, o rompere le carceri, dãdo loro qualfiuoglia inftromento.

Quelli, che fenza licenza parlano co' carcerati, ò li configliano, od inftruifcono a tacere la verità, o gli fcriuono.

Quelli, che cõ fatti, o cõ parole minaccieuoli impedifcono i miniftri del S.Officio nell'effecutioni cõmeffe, come di citãre, o carcerare, o punire alcun delinquẽte.

Quelli, che fcientemente porgono configlio, aiuto, o fauore a' fopradetti impeditori del S.Officio.

Quelli, i quali trafficano con heretici, mandando loro robbe, denari, lettere, e fimili, o riceuendone da effi.

Quelli, i quali subornano i testimonij à tacere il vero cōtro alcuno nel S.Officio.

Quelli, i quali nascōdono, rubano, abbruciano processi, o altre scritture pertinenti al S.Officio.

Quelli, i quali conoscendo heretici, o sospetti, come di sopra, non gli depongono al S. Officio.

De' Maghi, Streghe, Incantatori, e simili.

Perche simili sorti di persone abbōdano in molti luoghi d'Italia, & anche fuori, tanto più conuiene esser diligente, e perciò s'ha da sapere, che à questo capo si riducono tutti quelli, c'hanno fatto patto, o implicitamente, o esplicitamēte, o per se, o per altri col Demonio.

Quelli, che tengono costretti (com'essi pretendono) Demonij in annella specchi, medaglie, ampolle, o altre cose.

Quelli, che se gli sono dati in anima, & in corpo, apostatando dalla S. Fede Catholica, che hanno giurato d'esser suoi, o che hanno fatto scritto, anco col proprio sangue.

Quelli, che vanno al ballo, o (come si suol dire) in striozzo.

Quelli, che maleficiano creature ragioneuoli, o irragioneuoli, sacrificandole al Demonio.

Quelli, che adorano, o esplicitamente, o implicitamente, offerendoli sale, pane, allume, o altre cose.

Quelli, che l'inuocano, domandandogli gratie, inginocchiandosi, accendendo candele, ò altri lumi, chiamandolo Angelo Santo Angelo bianco, Angelo negro, e parole simili, seruendosi in ciò di persone vergini: o fanno l'incanto; cinque deti pongono al muro; & altri simili.

Quelli, che gli domandano cose, ch'egli non può fare, come sforzare la volontà humana, o sapere cose future dipendenti dal nostro libero arbitrio.

Quelli, che in questi atti diabolici si seruono di cose sacre, come Sacramenti, o forma, e materia loro, e cose Sacramentali, e benedette, e di parole della diuina scrittura.

Quelli, che mettono sopra Altari, doue s'hà a celebrare, faue, carta vergine, calamita, o altre cose accioche sopra d'esse si celebri empiamente la Santa Messa.

Quelli, che tengono, scriuono, o dicono orationi non approuate, anzi riprouate dalla santa Chiesa, le quali sono delle maniere infrascritte, cioè.

Quelle, che si recitano per farsi amare d'amore disonesto, come sono l'orationi di S.Daniele, di S. Marta, e di Sant' Elina.

Quelle, che si dicono per sapere cose future, occulte, come la già detta, Angelo Santo, Angelo bianco, &c. e quella, Dolce Vergine, e simili.

Quelle, che contengono nomi incogniti ne si sà il loro significato, con caratteri, circoli, triangoli, & e. quali si portano adosso, o per farsi voler bene, o per essere sicuri dall'armi de' nemici, o per non cōfessare il vero ne' tormenti.

Sotto questo capo si contengono ancora quelli, che tengono scritture di Negromantia, e fanno incanti, & essercitano astrologia giudiciaria nelle attioni pendenti dalla libera volontà.

Quelli, che fanno (come si dice) martelli, o mettono al fuoco pignattini per dar passione, e per impedir l'atto matrimoniale.

Quelli, che gettano le faue, si misurano il braccio cō spanne, fanno andare attorno i sedazzi, leuano la pedica, guardano,

o si

o si fanno guardare sù le mani per sapere cose future, o passate, & altri simili sortilegij.

De' Bestemmiatori.

QVantunque ogni bestemmia sia degna di gran punitione, cõ tutto ciò il S.Officio non procede se non contro coloro, i quali proferiscono bestemmie hereticali, e sono quelli, che dicono parole, le quali contradicono à quelle verità, che si contengono ne gli articoli della santa Fede, e quanto più abbondano i delinquenti in questi tempi, tãto più deono esser vigilanti i Giudici. E per dare alcune regole per conoscere, quali bestẽmie siano hereticali, e quali nò, dee auertirsi, che si chiamano bestemmiatori hereticali.

Quelli, che negano i titoli dati à Dio nel Simbolo, come l'onnipotenza sua, dicendo, al dispetto, &c. D. poltrone. Io farò tal cosa, ancor che Dio non voglia. Tu m'hai fatto tutto il male, che hai potuto, e simili; la giustitia, dicendo D. traditore D. partiale, o partegiano; la prouidenza, dicendo, che Dio non s'imppaccia di queste cose basse, o equiualenti parole; la bontà, dandoli nomi d'infamia, cõ dire puttiana di D. o simili.

Quelli, che dicono parole cõtro la perpetua verginità della Beatissima Madre di Dio, come puttana N.D. o contro la maternità sua santa.

Quelli, che dicono parole contro la S.Chiesa, e Santissimi Sacramenti d'essa, come riniego il Battesimo, Riniego la Fede. &c. e contro la gloria de' Santi canonizati.

Di quelli, che s'oppongono al Santo Officio, e l'offendono.

MOlti di questi tali sono compresi sotto il capo de' Fautori, e per hora si nominano questi per essempio di tutti gli altri, contro de' quali hassi à procedere, cioè.

Quelli, che offendono le persone del S. Officio, cioè Inquisitori, Vicarij, Consultori, Fiscali, Notari, Custodi, & altri essecutori mandati dal Superiore, siasi l'offesa, o nella vita, o nella robba, o nella fama, o in qualsiuoglia altro modo, o pur anco li minacciano.

Quelli, che offendono, o fanno offendere i denontiatori, e testimonij essaminati nel S.Officio, o con percosse, o con ingiurie, ò con minaccie.

Quelli, che rubano scritture, o libri, o qualsiuoglia altra cosa del S. Officio.

Quelli, che fanno in pezzi gli Editti del S.Officio, acciò non siano letti; ouero gli leuano dal luogo, doue sono stati affissi.

Degli Hebrei, & altri Infideli.

BEnche i Giudei, gl'Idolatri, i Maometani, e gl'Infedeli d'altre sette, non soggiacciano ordinariamente al giudicio della santa Inquisitione, in molti casi nõ dimeno, i quali sono anche espressi nelle Bolle de' Sommi Pontefici, possono essere dal S.Officio castigati.

I Giudei, se negassero quelle cose della Fede, le quali à noi Christiani, & à loro sono communi, come, Iddio esser vno, eterno, omnipotẽte, creatore dell'vniuerso, & altre simili.

Se inuocassero, o consultassero i Demonij, o facessero loro sacrificij, suffumigij, orationi, & ossequio, per qual si voglia fine:

fine;e se insegnassero,& inducessero altri a far tai cose.

Se empiamente dicessero, che il Salvator Nostro Giesù Christo fosse stato huomo puro, e non Dio,e peccatore, e che la sua Santissima Madre non fosse stata Vergine, & altre simili bestemmie.

Se inducessero in qual si voglia modo alcun Christiano a rinegare la Santa Fede.

Se impedissero alcun hebreo,o altro infedele,che si volesse far Christiano, o lo consigliassero,o inducessero a non farsi.

Se facessero fuggire Neofiti, o in ciò porgessero alcuno aiuto, o fauore.

Se tenessero,occultassero,o diuulgassero libri Talmudici, & altri libri giudaici dannati, o prohibiti; e similmente libri prohibiti a' Christiani, o scritture magiche, & altri libri,o scritti contenenti, o tacitamente,o espressamente,heresie,o errori contro la sacra Scrittura del vecchio testamento, o contumelie, impietà, e bestemmie contro Dio, la Santissima Trinità, il Saluator nostro, la Christiana Fede,la Beatissima Vergine Maria, gli Angeli,Patriarchi,Profeti,Apostoli,& altri Santi di Dio, contro la Santissima Croce,i Sacramenti della nuoua Legge, le Sacre Imagini, e la Santa Catholica Chiesa,la Sedia Apostolica, contro i fedeli,specialmente Vescoui,Sacerdoti,& altre persone Ecclesiastiche, o contro i Neofiti, che nuouamente sono conuertiti alla Santa Fede,o che contenessero narrationi impudiche, & obscene.

Se beffassero i Christiani,e per disprezzo della passione di N.S.nella Settimana Santa, e specialmente nel Venerdì Santo, o in altro tempo crucifigessero agnelli,pecore,o altra cosa.

Se tenessero nudrici,o balie Christiane.

E similmente sono soggetti al Santo Officio in tutte le cose contenute sotto i capi de' Fautori d'heretici,de' maghi,& incantatori, e degli offensori del Sant' Officio.

Gli altri infedeli ancora possono esser castigati dal S.Officio per li medesimi delitti rispettiuamente.

Del modo di formare i processi, & essaminare i testimonij.

Due modi di formare i processi.

Quando'l Vicario haurà auuiso, essere ne luoghi della sua giurisdittione alcuno, il qual sia incorso in qualcheduno de' sopranominati delitti,o altri, che però appartengano al S.Officio,subito sarà obligato,per l'officio, che tiene, a farne giuridico processo in iscritto; e perche potrà sapere, & hauere cognitione del delitto,e delinquente, o per mezo del deponente, & accusante, o per fama publica: però nell'vno,e nell'altro modo gli sia lecito incominciare il processo: e per chiarezza quì si mostrerà di fare l'vno, e l'altro.

Primo modo di fare il processo per via di denontia.

Il primo modo, nel quale si forma il processo nel S.Officio,si chiama per via di denontia(tralasciando quel modo, che per via d'accusa, sì perche rare volte accorre, sì anco perche è quasi il medesimo, che questo via di denontia) & è quando viene alcuna persona a denontiarne vn'altra, che habbia commesso

messo qualche delitto spettante al Sant' Officio de i sopranominati, o altro, come d'hauer tenuta qualche heresia, fatto qualche incanto, o proferito bestemmie hereticali, e dice che ciò sà, cioè denontia per isgrauio della propria coscienza, per zelo della santa Fede, per non cadere in scommunica, o perche il suo R. Confessore gli l'ha imposto: non isponendosi a voler prouare il delitto, che depone, ne essere attore, o parte contro del denontiato. E questo è il più commune, e più vsitato modo, che s'osserua nelle cause della Inquisitione.

Quando adunque verrà alcuno per deponere, subito, senza differire in altro tempo la denontia, s'ascolterà, e se il caso è pertinente al Sant'Oofficio, chiamato il Notaro specialmente instituito dall'Inquisitore, e si darà il giuramento al comparente di dir'l vero facendolo toccare gli Euangelij con le sue mani, da poi se gli farà vn'ammonitione paterna, che sia auuertito a dire solamente il vero, imperoche facendo altrimenti offenderebbe Iddio, il prossimo, e se stesso, e peccarebbe mortalmente, ne potrebbe esser assoluto mai fin à tanto, che non tornasse a riuocare tutto quello, che hauesse detto falsamente, oltre che incorreria in molte altre pene temporali g... ssime.

Di poi si scriuerà il nome, cognome, patria, padre, essercitio, età & habitatione del comparente, alla presenza di chi cõparisce, il luogo, anno, mese, e giorno, quando comparirà, che gli è dato il giuramento, e che egli compare spontaneamente, e si comincierà il processo in questo modo, o in simile.

Die Mensis Anni

Comparuit personaliter sponte coram M.R.D.N. Vicario N. sedente in aula N. in meique Notarij, &c. N. de filius N, nobilis, *ouero*, exercens artem, &c. *e si descriua l'arte, ch' essercita*, habitans in loco N. ætatis annorum, &c. pro vt dixit, & ex aspectu apparebat, qui petijt audiri pro exoneratione propriæ conscientiæ, & ei data facultate, ac iuramento de veritate dicenda, quod præstitit, tactis litteris sacris, &c. deposuit, vt infra.

E quì se gli farà spiegare tutto il fatto, facendolo notare in iscritto al Notaro.

Hauuta la depositione, principalmẽte si cercarà di sapere, se egli è testimonio de visu *del delitto, o* de auditu, *e se ha contesti, i quali possano confermare questo suo detto, o se almeno sà, che altri possano dare informatione di questo, specificandoli vno per vno, ponendo iscritto i nomi, cognomi, case, allogiamenti, e conditioni de' testimonij, che nominarà.*

Se gli farà esprimere l'occasione, per la quale è stato presente a quel delitto, il luogo, doue fu fatto le parole precise, che furono dette, il giorno, e l'hora, se è possibile, & il numero delle volte, che fu fatto, e tutte quelle cose, che porta seco il delitto denontiato.

Se gli farà anco dire il nome, cognome, padre, patria, essercitio, habitatione, & età del Reo denontiato, e si farà descriuere la persona di lui, cioè, di che statura, effigie, barba, &c. egli sia.

Auuertendo a far constare in processo le negatiue, che dirà, come faria. Non mi ricordo, con che occasione dicesse le tali parole. Non sò, in che luogo fosse precisamente. Non mi ricordo il giorno; ma fù circa al tal tempo, sò, ch'era di Verno, e simil modo.

E di più farà sempre scriuere tutto quello, che domanda al testimonio, si, che

che auãti alla risposta preceda in iscritto l'interrogatione, nella quale sia posto tutto quel che si ricerca: come se vorrà sapere, in che giorno N. bestemmiò non farà.

Interrogat. Respondit. *Il tale disse quelle bestemmie, Ma prima farà.*

Interrog. Quo die præcisè dictus denuntiatus protulerit blasphæmiã, &c. *E ciò si dourà parimente osseruare negli essami de' Rei.*

Quando poi sarà finito l'essame, e che non restera altro da interrogare, se gli faranno gl'interrogatorij generali, come appresso.

Interrog. Super generalibus. An ea, quæ dixit, odio, vel amore ductus deposuerit, aut ob exonerandã conscientiam, & Dei honorem, & gloriam. *Resp. &c.*

Interrog. An habeat aliquam inimicitiam, vel odium, aut litem, vel antea habuerit cum dicto N. per eũ denuntiato. *Resp. &c.*

Interrog. An confiteatur, & communicet quolibet anno, saltem in Paschate. *Resp. &c.*

Di poi, se vorrà il denontiante, gli si rileggerà l'essame anco alla presenza di due testimonij timorati, e secreti (se così sarà giudicato espediente) nella quale rilettione potrà il testimonio accommodare, dichiarare, o aggiungere quello, che vorrà, e tutto ciò si dourà notare nel fine in questo modo:

E dum de mandato M. R D. N. Vicarij, & ad instantiam ipsius Testis legeretur sibi eius depositio, dixit. *Auuertite, &c. E si scriua tutto ciò, che dirà, o per aggiungere, o per sminuire, o per dichiaratione. Ma non volendo aggiungere, o sminuire cosa alcuna, se gli commonderà sotto pena espressa, o arbitraria, e sotto il medesimo giuramento, che non parli con alcuno di questa sua depositione, o essame. E poi il Notaro terminerà la depositione in questo modo, cioè.*

Quibus habitus, & acceptatis in parte, & partibus fauorabilibus, &c. dimissus fuit, imposito sibi silentio super prædictis sub iuramento, & in fidẽ se subscripsit. *E se saprà scriuere, se gli farà scriuere il suo nome così.*

Io N. de N. confermo quanto di sopra si contiene.

Ma se non saprà scriuere, il Notaro in vece di quelle parole, & in fidem se subscriptis, *scriuerà in questo modo.* Et cum (pro vt dixit) nesciret scribere, pro confirmatione supradictorum apposuit signum Crucis. *E se gli farà fare effettiuamente vna Croce con la penna così* ✠

Actũ per me N. de N. Notariũ S. Officij, anno, die, loco, & corã, vt supra. *E se vi saranno stati presenti testimonij, aggiũgerà,* presentibus pro testibus vocatis, &c. N. de N. & N. de N.

E questa è la forma, che ordinariamẽte si potrà osseruare nelle denõtie, che saranno date da persone conosciute.

Ma se per [illegible]isse qualche straniero, e persona incognita a deporre si potrà cominciare il processo in questa, o simigliante maniera.

Die Mensis Anni

Comparauit personaliter sponte corã M. R. D. N. Vicario, &c. in meique, &c. Homo quidam staturæ, &c. habens barbã, &c. indutus toga, &c. aut vestimẽto coloris, &c. *e si descriua diligentemẽte l'effigie, habito, e forma del comparente,* qui petijt audiri pro exonera-

neratione propriæ cõscientiæ, & data sibi facultate,& iuramento in forma consueta super veritate dicenda, & per eum suscepto,tactis sacris litteris,&c.fuit per præfitum Admod. M.R.D.N.Vicarium.

Interrog. De nomine cognomine, patre,patria,ætate,exercitio & habitatione ipsius cõparentis, & ad quid venerit ad S.Officium, *Resp. &c.*

E scritta la risposta, si seguiteranno le interrogationi come di sopra.

Si suole anche tal volta senza dare il giuramento nel principio far notare la spontanea comparitione in quella forma,che s'è detto,e dopo che il denontiante haurà raccontato tutto il fatto, e sarà registrato nel processo,soggiungerà il Notaro.

Quibus omnibus acceptatis in parte,& partibus fauorabilibus, &c. datum fuit iuramentum dicto cõparenti de veritate dicenda tam super præmissis, quã super his, de quibus interrogabitur infra, quod præstitit,tactis sacris litteris, &c.

*Interrog.*An ea,quæ dixit,& modo scripta fuerunt, vera sint, & illa pro veritate confirmet. *Resp. &c.*

E poi si seguiteranno l'opportune, e necessarie interrogationi, come di sopra s'è accennato.

Riceuuta la rinontia, parti del Giudice sarãno,auanti che si prendano l'altre informationi,diligentemente auuertire, e maturamente considerare la qualità,natura, costumi,e conditioni del denontiatore, con le circostanze nõ pur della persona di lui, ma d'ogn'altro particolare ancora compreso nella denontia, acciochè senza causa non si generi ad alcuno odiosa molestia, e graue danno.

Secondo modo di formare il processo per via d'Inquisitione.

IL secondo modo,nel quale si può formare il processo, è per via d'Inquisitione, & è quando nõ v'è alcuno accusatore, o denontiatore, che venga à far saper nel S.Officio il delitto,ma corre fama, e voce publica in qualche Città, o Terra, o luogo, che alcuna persona hà fatto,o detto alcuna cosa contro la Santa Fede,e tal voce, e fama viene all'orecchie dell'Inquisitore, e massime per via di persone graui,honorate,e zelanti della Fede; & in tal caso, non precedendo denontia,ne accusa alcuna,ma solo per publica fama venendo a notitia del S.Officio,che sia stato commesso alcun delitto, dourà esso Inquisitore per debito dell'vfficio suo formarne inquisitione particolare,& cominciar il processo nel seguente, o altro simigliante modo, cioè.

Die Mensis Anni

. Cum peruenisset ad aures M. R. D.N. Vicarij, &c. publica quadã fama deferẽte,quòd N.de N.dixit, vel fecit talia contra Fidem Catholicã, *e si scriua quello, che s'hà per fama contro di lui,come,*quod dixerit, Non esse Purgatorium, vel tales,& tales blasphæmias,cum scandalo, & admiratione multorum protulerit. Attendens præf. M.R.D.N. Vicario, quod iniurias Creatoris tolerare valde impium est,& illas maximè,quæ, vltra Dei offensam, vergunt, vel vergere possunt in S. Fidei Catholicæ opprobrium,& iacturam, voluit ex debito officij iuridicè super his informari, & processit ad examinandum testes, quos à fide dignis accepit, posse aliquem

quem S.Officio informationẽ dare, locis,& temporibus, vt infra.

E dopo questo principio farà citare i testimonij, e si registreranno i citati, la citatione, il giorno, che sarà data, e le relationi del messo in quella forma, che più a basso si dirà opportunamente.

Modo d'essaminare i testimonij del Fisco.

D*Opo che il processo sarà fondato, e cominciato in vna delle dette due maniere, le quali communemente s'vsano nel S.Officio, dourà l'Inquisitore senza alcuno indugio procedere più auãti & essaminare que' testimonij, che o sono nominati dal denontiatore, o per relatione particolare saprà poter dare informatione al S.Officio del delitto, e della persona, contro di cui è stato denontiato, o è peruenuto a sua notitia per fama, come di sopra. E però li farà citare, e registrare in processo dal Notaro il giorno della data citatione & il tenore d'essa, acciò che non comparendo nel termine statuito, e prefisso nella citatione, si possa procedere più oltre contro quel tale, che s'è citato. E si auuertirà d'assegnare alla persona, che si cita, tempo commodo per poter comparire, considerata la distanza del luogo, doue stà. Si possono anche far chiamare testimonij senza citatione in iscritto, commettendo solo a qualche essecutore che vada a dir loro da parte dell'Inquisitore, che compariscano auanti di lui, e questo si potrà fare, quando i testimonij sono vicini nella medesima Città, Terra, o luogo, e non v'hà dubbio, che non debbano vbbidire. Si haurà anche non mediocre consideratione, se alcun testimonio fosse persona di grado, o autorità, o nobiltà segnalata, di mandare qualche persona particolare, e non essecutore, a chiamarla, e specialmente donne nobili, le quali anche (considerata la qualità loro) potrà l'Inquisitore, o andare, o mãdare ad essaminare alle loro case: auertendo di non riceuer mai per iscrittura testimonianza alcuna di qualsiuoglia persona assente, ma operi, che i testimonij di presenza depongano veramente ciò che sanno, & hanno veduto.*

Comparsi poi che saranno i testimonij, gli essaminerà nel modo infrascritto, o simigliante, cioè.

Die Mensis Anni

Examinatus fuit pro informatione S.Officij per M.R.D.N. Vicariũ, qui supra, existentem, &c. *si porrà il luogo, doue sarà ad essaminare, o nel S. Officio, o in Chiesa, o in casa di qualche persona, &c.* in meique Notarij, &c.

N. de N. filius N. *ouero, se il padre del citato sarà morto,* quondam N. de loco N. habitans ad præsens in loco N. in domo propria, *ouero,* in domo N. de N. exercens artem, &c. *ouero,* nobilis, ætatis annorum, &c. prout dixit, cui delato iuramento de veritate dicenda, quod pręstitit, tactis sacris litteris, & præuijs debitis admonitionibus, Iterrog. Resp. vt infra.

Et auãti che si cominci ad essaminare porrà l'Inquisitore ammonirlo a dir il vero per solo honore, e gloria di Dio, per debito di coscienza, e per lo giuramento preso. Auuertendolo, che sempre sarà tenuto secreto del S.Officio, & acquisterà merito appresso Dio.

Interrog. An sciat, vel saltem imaginetur causam suæ vocationis, & præsentis examinis. *Resp. &c. E si scriua quello, che dirà.*

Se

Se dirà di sapere, o d'imaginarsi la causa, per la qual è stato chiamato, e dee al presente esser essaminato, gli si faccia questa interrogatione.

Interrog. Quomodo sciuerit, aut quare imaginetur, se huiusmodi de causa fuisse vocatum, & ad præsens fore examinandum. *Resp. &c. Et hauuta la risposta da lui, si soggiunga.*

Et sibi dicto, quòd seriatim dicat, & narret quidquid scit de huiusmodi facto. *Resp. &c.*

Et racontato, ch'egli haurà quello, che sà, per maggior chiarezza si potranni aggiungere quelli interrogationi, che l'Inquisitore giudicherà necessarie per descriuer minutamente il delitto, il delinquente, i complici, il luogo doue è fatto il delitto, il tempo precisò quando fu fatto, l'occasione, il numero delle volte, alla presenza di chi, s'egli è testimonio di vista, o d'vdito, la fama del denontiato, e simili circostanze.

Ma se il testimonio dirà di non sapere, e di non imaginarsi la causa; per la quale sia stato chiamato, e debba esser essaminato, gli si facciano queste interrogationi.

Interrog. An cognouerit, vel cognoscat aliquem hæreticum, seu aliquos hæreticos, vel hæresi suspectos, aut hæreticorum fautores, vel incantatores, aut blasphæmos hæreticales, seu maleficos, sortilegos, vel nō viuentes secundum ritum S. Catholicæ Ecclesiæ. *Resp. &c.*

E si dourà sempre in questa prima interrogatione generale descriuere, o almeno aceennare, il genere del delitto, intorno al quale esso testimonio dourà esser essaminato.

E se risponderà di sì, gli si faccia racontar il tutto, e si registri puntualmente quanto dirà, aggiungendo le interrogationi opportune intorno alle circostanze, come di sopra s'è detto. Ma se risponderà di nò, soggiungasi tal'interrogatione, cioè.

Interr. An cognoscat N. de N. *cioè quello, contro del quale è dato per testimonio*, à quanto tempore citra, & quę fuerit causa cognitionis. *Resp. &c.*

Si risponderà, dicendo, che lo conosce, & ha sua prattica, si potrà interrogare più oltre così.

Interrog. An audiuerit eundem N. aliquando tractantem aliquid de Fide, aut quouis modo cōcernens Religionem. *Resp. &c.*

Se dirà di sì, aggiunganſi dal Notaro queste parole.

Et sibi dicto, quod narret præcisè & seriosè quidquid à prædicto N. dici audiuit spectans ad Religionē. *Resp. &c.*

E si scriua il tutto minutamente, aggiungendo quelle interrogationi, che saranno necessarie, & opportune.

Ma se risponderà negatiuamēte, cioè che non conosce quel tale, e che non ha sua prattica, o, se pur lo conosce, che non l'ha sentita trattare di cose spettanti alla Fede, e pur tuttauia sia dato per testimonio, o conteste; si ammonisca a dire il vero in questa guisa, cioè.

Monitus per Dominū, quod veritatem liberè dicat, & caueat à mendacio, quia datur in testem in actis S.Officij, quod audiuerit præfatū N. aliquando facientē, *ouero*, proferentem aliqua contra Religionem Catholicam. *Resp. &c.*

Se starà nella medesima negatiua; si discenda vn poco più al particolare con tale interrogatione.

Interr. An vnquā fuerit in tali loco, *e si descriua il luogo, oue si ha notitia,* che

che sia stato commesso il delitto, cum dicto N.*quando però habbia risposto di sopra, che lo conosca*, & an ibidē dictus N.aliquid dixerit, aut fecerit contra Fidem, ipso teste præsente, audiente, & vidente, &c. *Resp. &c.*

Se dirà di sì, gli si faccia descriuere il tutto,

Se negherà d'essere stato in quel luogo, si ammonisca a dire il vero con simili parole,

Et sibi dicto per D.quomodo audeat hoc negare, cū in S. Officio cōtrarium habeatur, videlicet, quòd in tali loco fuerit cum dicto N.& quòd in eius præsentia dictus N. fecerit, *ouero*, dixerit talia, *e si descriua il delitto. Resp. &c:*

Se anche starà nella medesima negatiua, si potrà mettere questa per vltima ammonitione.

Iterum monitus per D. quòd caueat à mendacio, & liberè veritatem dicat super præmissis; nam si tractu temporis apparebit, ipsum non dixisse veritatem, incidet in pœnā fautorum hæreticorum: immo, nisi veritatem fateatur, iam in excommunicationem incidit, & non potest ab aliquo Confessario absolui. *Resp. &c.*

Se non aggiungerà altro, ma resterà nella sua pertinace negatiua, e nō ritrouerà mezzo di poterlo conuincere, come falso, si lascierà, e rimetterassi il tutto à Dio, il quale è scrutatore de' cuori, & à cui nissuna cosa è occulta, o nascosta, e si porrà fine all'essame così.

Et cum nihil aliud ab eo haberi posset, dimissus fuit, iniuncto sib silentio sub iuramento, & quod se subscribat, &c.

E si termini l'essame come di sopra, cō la sottoscrittione, & rogito del Notaro.

Et auuerta il Giudice di schifar sopra ogni cosa in tutti gli essami il fare interrogatorij soggestiui, per i quali il testimonio s'inducesse ad affermare, od a negare; come sarebbe a dire. Interrog. *Nō è egli il vero, che N. bestemmiasse? Sò pure, che sapete voi, che bestiemmiò due volte al dispetto, &c. & altri interrogatorij in simil modo. E ciò dee farsi anche co' Rei.*

Quando per più testimonij degni di fede costa nel S. Officio ciò, che vn testimonio, il qual nega, sia consapeuole del fatto, è ne sia conuinto, o grauemente indiciato; ouero si conosca dalle sue risposte, o implicationi, o titubationi, ch'egli non voglia dire la verità, in tal caso si dourà procedere contra esso testimonio, come deponēte il falso nel S. Officio, e come fautore d'heretici, o sospetti d'heresia: e si potrà carcerare, ouero costringere a dar sicurtà idonea di presentarsi dauanti all' Inquisitore. Et in questo caso si dourà farne decreto particolare, come si dirà più a basso.

E per dar essempio quando vn testimonio sia indiciato di falsità, o di nō voler manifestar il vero, di modo, che contro di lui si possa procedere, poniamo il caso in questo modo.

Se due, o più testimonij confessaranno in giuditio, che Antonio habbia loro detto Pompeo hauere alla presenza di lui negato il Purgatorio, & Antonio negherà assolutamente in giuditio di sapere, che Pompeo habbia negato il Purgatorio: all'hora Antonio si chiamerà indiciato, o conuinto, per confessione estragiudiciale, e si doura procedere contro ad esso Antonio, perche all'hora sarà sospetto d'essere falso. Similmente se il denontiante dica hauer vdito Pompeo dire, che non v'è il Purgatorio, e nomini per testimonij

con-

contesti Alessio, Giouanni, & Andrea, affermando, che tutti questi lo sentirono, perche lo ripresero, o che poterono, e douerono sentirlo, perche ragionauano tutti insieme; se vno de' testimonij nominati, come Alessio, conuenga col denontiante, & dica, che v'erano presenti Giouanni, & Andrea, che ripresero Pompeo, o che Giouanni, & Andrea poterono, e douerono vdirlo negare il Purgatorio, perche ragionauano insieme; se Giouanni, & Andrea essaminati negassero hauer' vdito Pompeo dire, che non v'era il Purgatorio, essi Giouanni, & Andrea sono grauemẽte indiciati, o conuinti di non voler dire la verità, e si dee procedere contro di loro, come di sopra. Il simile anche si dourà fare quando il testimonio nel suo essame espressamente si contradicesse, ne sapesse rispondere alle oppositioni, o ricusasse di voler testimoniare, & essere essaminato, o in altri casi, doue vi fosse qualche manifesto segno di falsità: o pure citato due, o tre volte, o nõ volesse comparire.

Et auuertasi, che all'hora saranno cõpiti gli essamini, e le depositioni, quando si sapranno, e saranno registrate in processo le infrascritte cose, cioè.

Il delitto, come heresia, bestemmia, incanto, o altro tale.

Il delinquente, cioè quello, che ha detta l'heresia, bestemmiato, o fatto l'incanto, &c.

I complici, cioè le persone, che tengono le medesime heresie, & hanno di compagnia commesso il delitto, ouero aiutato, consigliato, &c.

Il luogo, doue fù fatto il delitto:

Il tempo preciso, quando fù fatto.

L'occasione, con che fù fatto.

Il numero delle volte, che fù fatto.

Il modo preciso, come fù fatto, e gl'instrumenti, che si sono adoperati, come ne gli incanti, e sortilegij.

Et vltimamente i testimonij, alla presenza de' quali fù fatto.

E perche i testimonij sono di due sorti, alcuni, i quali hanno veduto il delitto, o sentitolo con le proprie orecchie, & altri, che l'hanno vdito narrare, i quali communemente si chiamano Testes de visu, & de auditu proprio, & Testes de auditu alieno, quando nelle depositioni si haueranno questi testimonij de auditu alieno, e massime nelle depositioni ex fama, quei soli si essamineranno, i quali daranno informatione de' testimonij de visu, & de auditu proprio, e poi si essamineranno questi: eccetto se cio non si facesse per prouare vn' infamia, o voce. Quando anche saranno più testimonij, si comincierà sempre prima ad interrogare quelli, da' quali si spera hauere la verità più facilmente.

E douendosi questo negotio di essaminare i testimonij, come importantissimo, rettamente, e senza alcuna ruggine d'animo essequire, oprarà l'Inquisitore, che si scriua tutto quello, che diranno i testimonij, o sia contra il Reo, o risulti in suo fauore, ne soffrirà giamai, che à partito alcuno si diuida il detto loro, che dee per ogni maniera esser sempre indiuisibile.

Modo di verificar nel Santo Officio il corpo del delitto, di cui siano rimasi vestigij.

SE alcuno verrà denontiato nel Sãto Officio d'hauer (per essempio) ferita, spezzata, gittata à terra, imbrattata, o percossa qualche sacra imagine, diciamo quella della Beatissima Verg. Madre di Dio, essendo il delitto, come dicono, facti permanentis, di cui rimangono

ad ogni modo i segnali, dourà il Vicario subitamente visitare il corpo del delitto, andandoui egli in persona, se può, o mandandoui il Notaro solo, quando non vi sia il cōmodo di andar lui: & haurà cura esso Notaro di pigliare in iscritto alla presenza di due testimonij à ciò specialmente chiamati la detta visita, nella quale con somma diligenza, & essattezza descriuerà, & noterà ciò che sarà stato ritrouato. E tale sarà la forma.

Die Mensis Anni

M.R.D.N. Vicarius præfatus, visa denontiatione, &c. ac maturè consideratis omnibus, & singulis in ea contentis, ne tam graue, immo tam atrox, & enorme facinus delitescat, vtque delinquens, quem dubio procul hæreticum, aut hæretico non dissimilem esse oportet debitis pœnis afficiatur, & iuxta mensuram delicti sit plagarum modus mandauit, ad effectum, vt de corpore delicti constet in actis locum visitari; & exinde debitas sumi, omni mora postposita, informationes, &c.

N.de N.S.Officij Notarius.

Formato il Decreto, come di sopra, si farà la visita, e si registrerà nel processo, come segue.

Die dicta, hora, &c.

Accessum fuit per eundem, per M.R.D.N. Vicarium Sancti Officij N. meque infrascriptum Notariū, cum N. & N. seruis, vel socijs ad locum in denuntiatione designatum, ibique per me eundem Notarium, præsente dicto Mult. Reuerendo D. Vicario, visa, & reperta fuit imago, vel statua Gloriosissimæ Deiparæ Virginis Dominæ Nostræ in via, vel in vico, vel in platea, vel in pariete domus N. atramento aspersa, ac maculata in facie, vel luto, ac cœno deturpata, vel lacerata, vel vulnerata in pectore tribus vulneribus gladio, vel ense, vel pugione, vel archibusio inflictis, vel fracta, vel deformata, vel effossis oculis, vel truncatis manibus, vel amputatis digitis, &c. Et hęc omnia vidi, & annotaui, vt supra, pro veritate, præsentibus Manilio Durante, & Afranio Prisco testibus, &c.

N. de N. S.Officij Notarius.

Ciò fatto hauranno ad essaminarsi alquanti de' vicini sopra lo stato di detta imagine auanti il commesso delitto. E se ne formerà il Decreto in questa maniera.

Quibus visis, atque animaduersis, ne dubitari possit de statu dictæ sacræ imaginis ante factum, seu delictum commissum, D. mandauit, examinari vicinos tanquam verisimiliter informatos de dicta sacra imagine, &c.

N.de N. S.Officij Notarius.

Die Mensis Anni

Examinatus fuit pro informatione S. Officij, vbi supra, & per antedictum M. R. D. N. Vicarium, in meique, &c.

N. de N. qui delato sibi, &c. fuit per D.

Interrog. An sciat vel saltem præsumat causam, &c. *Resp. &c.*

Interrog. An habeat notitiam cuiusdam sacræ Imaginis Beatissimæ Virginis sitæ in via, &c.

Resp. *Signor sì, perche è vicina à casa mia.*

Interrog. An hesterna die viderit dictam sacram imaginem.

Resp. *Signor sì: anzi la veggo ogni giorno*

giorno, e bene spesso, anco per diuotione, io passo dauanti à lei:

Interrog. In quo statu viderit hesterna die dictam sacram imaginē.

Resp. *Io vidi hiersera la detta imagine della Madonna Santissima, ch'era bella, monda, pura, e senz'alcuna macchia; ma non l'hò già vista tale questa mattina: perche, &c.*

Quibus habitis, &c. *Si sottoscriua il Notaro.*

Et in questo medesimo modo essaminerassi qualche altro vicino, &c.

Prouato à questa foggia il corpo del delitto, si procederà ad essaminare gli altri testimonij nominati nella denontia. Egli è però d'auuertire, che hauutasi la denontia (come di sopra) contra alcun particolare, c'habbia commesso il già detto, o altro simigliante delitto, se vi sarà pericolo nel differir l'essame degli altri testimonij nominati sopra il fatto, o qualche altra causa sorgerà, onde il Giudice possa temere, che il Reo, mentre s'attende à verificare il corpo del delitto, se ne fugga, dourà esso Reo in virtù del detto del denontiatore, che depone di propria scienza, carcerarsi; massimamente se esso denontiatore non haurà eccettione alcuna: e poi, verificato il corpo del delitto, essaminarsi gli altri testimonij.

E se non si haurà notitia alcuna del delinquente, & à gli orecchi del Vicario sarà solamente per relatione di persone zelāti peruenuto, esser seguito il sopradetto delitto, no per ciò mancherà di verificare il corpo d'esso delitto in questa forma

Die Mensis Anni

Cum ad aures M. R. D. N. Vicarij, &c. peruenisset ex fide dignorū relatione, quemadmodum sacra imago Beatissimæ Virginis sita in loco, vico, via, &c. quæ hæsterna die erat pulcherrima, omnique decorata nitore, hoc summo mane visa fuit atramento aspersa, &c. non sine totius populi incōparabili scandalo ob Religionis contemptum, atque infidelitatis notabile vestigiū, præfatus M.R.D.N. Vicarius, his auditis, ne tantum, & tam graue scelus conniuentibus oculis præterijsse videatur, & vt delinquens omnino inueniatur, &c. mandauit, &c. *E si faranno le medesime diligenze di visitare la detta sacra imagine, con essaminare anco i vicini nel modo, che già è stato detto. E se da' sopradetti essami risulterà oltre à ciò qualche indicio, o congiettura contro alcuno in particolare, come, per essempio, se Titio restasse indiciato, d'essere stato visto più volte passar dauanti la detta sacra imagine, e con faccia irreuerente, turbata, iraconda, e minaccieuole, e con atti sconci del corpo, e delle mani riguardarla, &c. non tralasciarà il Vicario di procedere contro di lui secondo, che gli dettaranno le leggi, e la raggione; attesa ancora la qualità, e conditione della persona del detto Titio, come s'ei fosse conosciuto per publico, e notorio giocatore, e per huomo fiero, bestiale, & iracondo, &c.*

CAPVT

CAP. QVADRAGES.

DE IVDICIBVS CONTRA HAERETICOS.

SVMMARIVM.

1 *Laicus non potest esse Inquisitor.*
2 *Inquisitionis Iudices sunt triplicis generis.*
3 *Episcopus, & Inquisitor sunt paris potestatis.*
4 *In quibus actibus vnitim, aut diuisim procedunt?*
5 *Sententia absolutoria diuisim.*
6 *Sicut, & iudicium sponte comparentis.*
7 *In discordia consulitur Papa.*
8 *Episcopus non procedit contra Inquisitorem, nec contra.*
9 *Episcopus, vt delegatus iudicat regulares.*
10 *Aduena punitur, vbi fecit delictum.*
11 *Forum delicti fortius foro domicilij.*
12 *Inquisitor procedit contra omnes non exceptos.*
13 *Inquisitor durat post mortem Papę.*
14 *Inconsulto Papa tradit Curiæ Seculari.*
15 *Episcopus non excluditur, sicut laicus in commissis Inquisitori.*
16 *Inquisitor iudex attentatorum.*
17 *Delegat vnum, & alterum articulum.*
18 *Impunitatem premittit non relapsio.*
19 *Excommunicantur omittentes procedere.*
20 *Item extorquentes pecuniam:*
21 Extorquere *quid?*
22 *Pecunia propriè nummus est.*
23 *Attentare quid importet?*
24 *Arma deferunt officiales Inquisitoris.*
25 Remouent *officiales solum ex causa.*
26 *Legere nequeunt libros probibitos.*
27 *Absoluunt minus haereticos occultos.*
28 *Irregulares non fiunt tradentes Curiæ reos mortis.*
29 *Connexorum iudex est.*
30 *Connexa sunt eiusdem iudicis.*
31 *Consilium dans carcerato punitur.*
32 *Lacerans cedulones censuræ punitur.*
33 *Absoluens hæreticum punitur.*
34 *Iniuriantem se punit.*

35 *Di-*

35 *Dispensat minus in irregularitate.*
36 *Distributiones percipit.*
37 *Annorum quadraginta sit.*
38 *Attingit qui cœpit intrare primum diem.*
39 *Inquisitor sit graduatus.*
40 *Theologus magis quam iurisconsultus.*
41 *Reuerendissimus est vocandus.*
42 *Episcopus maior Inquisitore.*
43 *Vicario autem maior.*
44 *Quomodo subsunt prælatis regularibus.*
45 *Episcopus vt Vicarius cedit locum Inquisitori.*
46 *Comedentes carnes, & lacticinia puniuntur,*
47 *Priuilegia Inquisitorum.*

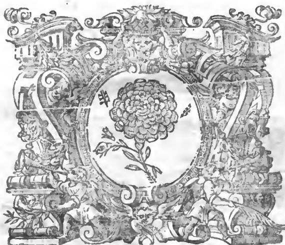

CAPVT

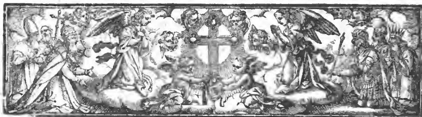

CAP. QVADRAGES.

DE IVDICIBVS CONTRA HAERETICOS.

EXTRA controuersiã est nullũ laicum quãtumuis magnũ & superiorem, doctum, & piũ in Inquisitorẽ eligi posse in causis fidei cõtra hæreticos, quod definitum reperitur in iure *cap. Vt inquisitionis, de haeret. in 6.* vbi determinatur, nullum laicum de hoc crimine nullo modo posse cognoscere. Quare solum personæ Ecclesiasticæ siuè seculares, siuè regulares ad id munus assumendæ sunt. Potest nihilominus Sũmus Pontifex, qui solus habet plenitudinem potestatis causam hanc delegare laicis personis. Sed accedamus ad quæstiones.

Quæres igitur primo, quot sunt genera iudicum contra hæreticos.

Resp. Tria sunt genera iudicum in his causis. Sub primo comprehenduntur Eminentissimi Cardinales, qui vocantur supremi, & vniuersales Inquisitores Sanctæ Ecclesiæ Romanæ ius dicentes pro, & contra quoscumque in toto orbe terrarum dispersos, quorum caput est Summus Pontifex, qui solet residere in Congregationibus huius supremi tribunalis instituti primo in modum Congregationis per Paulum III. Bulla incip. *Licet ab initio*, cõfirmati postea à Sixto V. Bulla incip. *Immensa æterni*, adiectis Cõmissario, qui est ordinis Prædicatorum, & Assessore Generali, qui est Clericus secularis. Prædictis subduntur reliqui omnes officiales tam in Vrbe, quam extra per vniuersum orbem, vnde causas grauissimas discutiunt, & cum hæreticis formalibus, & pertinacibus soli dispensant, sicut & in infamia ob hæresim cõtractam, iudicant solicitantes in confessione

sione quod ad traditionem curiæ seculari ex testibus singularibus.

Sub secundò, veniunt communi nomine Inquisitores ab illis electi, & destinati ad prouincias, & ciuitates tes per vniuersum orbem, qui in Italia sunt Religiosi Dominicanæ, & Franciscanæ Religionum. Solent vocari Inquisitores Generales, quia sunt destinati in suis locis ad cognoscenda generaliter quæcumque delicta concernentia Sanctum Officiū Inquisitionis. Et quamuis sint deligati immediatè à Sede Apostolica, nihilominus eorum potestas ordinaria est ex vniuersitate causarum, ideo diximus præcedente capite illos posse sibi substituere Vicarios non solum in particularibus articulis, sed etiam generaliter, ex eo quod, & sūt delegati à Principe, & quia habent amplissimam potestatem ordinariè sibi competentem.

Sub tertio, genere veniunt Episcopi omnes actu iurisditionem habentes in suos populos, & hoc ex officio suo, quo illis competit in suis diœcesibus crimina, & delicta quæcumque inquirere, & coutra reos repertos procedere, consequenter etiam in delictis hæresis, vel hæresim sapienribus, vt colligitur *ex cap. 1. de off. ordin. & cap. Ad abolendam, de hæret.*

Quæres 2. An in causis hæresis maiorem habeat potestatem Episcopus, an Inquisitor?

3 *Resp.* Pares habent potestatem, ambo enim sūt iudices in omnibus causis spectantibus ad Sanctū Officium, ita quod facultas vni de iure concessa non negatur alteri. Quare *in Clem. 1. de hæret.* Clemens V. ponit quinque casus, super quibus alter sine altero procedere potest, qui sunt citare, capere, mancipare, ponere captum in manicis, vel compedibus ferreis, demum iuquirere contra reos. Subiungit alios tres, qui sunt tradere captum duro carceri, tormentare, & sentētiare, in his vnus sine altero procedere non potest. Et quod hic dicitur de Episcopo, locum habet etiam in eius Vicario, & capitulari Sede Vacante. De hac materia procedendi simul, vel diuisim latè Farinac. *q. 186. à num. 56.*

Quæres 3. In quibus casibus Episcopus sine Inquisitore, & è contra Inquisitor sine Episcopo procedere potest, vel procedere non potest?

Resp. Certum est primo in supradictis quinque casibus allatis in præcedenti quæstione, qui sunt citare, capere, carcerare, ponere in cōpedibus, & inquirere, posse vnum sine altero; tradere verò duro carceri, vel sententiare spectare ad vtrumque simul. *Secundò*, placet opinio asserentium vnum sine altero procedere posse in sententia definitiua, & absolutoria, quando in formatione processus actum est diuisim omnino, ratione deducta, ex citata Clem. ibi: *Aut ad sententiam procedere contra eos.* nam verbum, *contra eos*, indicat sententiam condemnatoriam, quæ dicitur esse contra sententiatum, non verò refertur ad sententiam absolutoriam, quæ non est contra, sed in fauorem sententiati. Confirmatur, quia ita tenet maior pars doctorum, quos pro se citat Farinac. *q. 186. n. 60.* oppositum alij docent totius esse apud præfatum, quos sequitur Carena *par. 1. tit. 4. num. 10. Tertiò*, cum spontè comparentibus potest vnus sine altero procedere ad abiurationem, & sententiam, quia licet sit actus iudicialis non tamen est solemnis, & publicus, vt supponitur respectu dispositorum in præcitata Clementina. Vide Dianam *par. 4. tract. 8. resolut. 50. Quartò*, vnus sine altero procedit, quando absens est, vel requisitus non conuenit cum altro infra octo dies, ex citata Clementina. *Quintò*, vnus sine altero procedit, quando alter illi suas commitrit vices, vt dicitur ibidem. Vide alia apud Farinac. *q. 186. à num. 56.*

4

6

Quæres 4. Quid agendum, quando discordant inter se Episcopus, & Inquisitor?

Resp. Consulendum est supremum tribunal, *cap. Super hoc 17. de hæret. in 6.* 7
quia illis non superest alius superior, quā illud sacrum tribunal. Farin. *q. 186. q. 64.*

Quæres 5. An Episcopus procedere possit contra Inquisitorem, & Inquisitor contra Episcopum?

Resp. Negatiuè. Tum quia ambo sunt
8 iudices in eadem causa, iudex autem nō agit contra iudicem in eadem causa. Tum quia, par non agit in patem. Et colligitur *ex cap. Inquisitores* 16. *de haret. in* 6. Farinac. *q.* 186. *num.* 124.

Quæres 6. Quo iure Episcopus procedat contra Regulares, ordinatione, an delegato?

Resp. Delegato, ad finem, *cap. ad abo-*
9 *lendam, de haret.* quamquam hodie iste modus procedendi videatur tantum speculatiuus, cum omnes Christifideles etiam Regulares indistinctè subdantur Episcopis, & Inquisitoribus in causis Sācti Officij, ac si essent laici, vel clerici, vt constat *ex dictis cap.* 27.

Quæres 7. An aduena, & viator repertus hic Parmæ domicilium habens Regij puniri possit ab Inquisitore, & Episcopo Parmensibus?

Resp. Puniendus est Parmæ, quando
10 Regij alias non erat reus coram illis iudicibus. Probatur. Tum quia, ratione delicti Parmæ commissi sit subditus istis iudicibus, *cap. Licet* 20. *de foro compet.* vbi dicitur, quod quis sit subditus ratione delicti, *& dixi, cap* 5. *num.* 71. Tum quia, forum sortitū ratione delicti fortius est foro domicilij; vnde & ad illud fit remis-
11 sio, quando vterque locus sunt sub eadē prouincia, ex adductis per Carenam, *par.* 1. *tit.* 4. *num.* 17. *§. Verum quo ad hoc.* Tum quia, iudices Regij non possunt formare processum contra huiusmodi delinquentem, nisi vocatis testibus Parmensibus, coram quibus commissum fuit delictum, quod tamen efficere nequeunt, quia non possunt citare nisi suos subditos, aut existentes in suo territorio, igitur causæ cugnitio spectat ad Iudices Parmenses. Quod si Regiensis reus Inquisitus aufugiat Regium post perpetratum delictum, ad requisitionem Iudicis Parmensis cautæ remittendus est per iudicem Regiensem, siuè clericum, siuè laicum, ad quod tenetur de iure communi, vt colligitur *ex cap. Vt commissi* 12. *de haret. in* 6. Quod idem dicitur si subditus habitationis, seu domicilij post delicti perpetrationem aufugiat, ad requisitionem enim alterius, in cuius territorio reperitur, cautæ restituendus est, vt possit proprius iudex in causa procedere contra eum.

Quæres 8. An Inquisitores procedāt contra omnes, & quoscumque hæreticos, vel de hæresi suspectos?

Resp. Vtique *ex cap. Vt commissi.* 12. 12
de haret. in 6. quia Papa illis delegat potestatem super omnes, sicuti ipse est dominus, & iudex omnium. Excipe. *Primò,* Papam ipsum, super quo nihil potest, vt notorium est, ipse enim omnes iudicat, & à nemine iudicatur, *cap. Si Papa dist.* 40. *cap. Duo sunt* 10. *dist.* 96. *Secundò* Episcopos ob eorum eminenrem dignitatē immediatè in hoc subduntur Papæ, *cap. Inquisitores* 16. *de haret. in* 6. *Tertiò,* non possunt procedere contra Nuntios, & officiales Sedis Apostolicæ *extr. comm. Cum Matheus de haret. Quartò,* neque contra Generales ordinum iuxta dicta *cap.* 27. *q.* 28. *Quintò,* neque contra alium Inquisitorem, quia par in parem non habet imperium. Verum quidem est, quod contra prædictos possunt sumere informationem, & illam transmittere ad Sedem Apostolicam. Vide Sousam *lib.* 1. *cap.* 4. Carenam *par.* 1. *tit.* 5. *num.* 73. Dianam *par.* 4. *tract.* 8. *resol.* 23. *&* 24.

Quæres 9. An potestas Inquisitoris expiret per mortem Papæ? Ratio dubitandi est, quia delegati iurisditio expirat morte delegantis, *cap. Licet vndique* 30. *de offic. deleg.*

Resp. Non expirat. Tum quia, eius 13
delegatio est successiua, & ad vniuersitatem causarum, quæ quotidiè accidere possunt, ergò consequens est, quod officium Inquisitoris sit perpetuum. Tum quia huiusmodi delegatio est gratia, facta, cum redundet in magnum honorē delegati, ea autem non expirat morte concedentis, *cap. Relatum, cap. Gratum, ff. de off. deleg. cap. Si super eo, eod. in* 6. Tum quia, ita habetur expresè *cap. Ne aliqui* 10. *de haret. in* 6. Quod ampliatur, licet delegatio sit facta ad beneplacitum delegantis, & hoc fauore fidei Sousa *lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 5.

Quæres 10. An Episcopus, & Inquisitor incon-

inconsulto tribunali supremo reum dignum morte, vel perpetuò carcere condemnare possint?

14 *Resp.* Affirmatiuè, quia nullibi reperitur illos debere tale consilium petere. Confirmatur, quia in Bullis Clem. VIII. de tradendis curiæ seculari non Sacerdotibus celebrantibus, aut absoluentibus; & Gregorij XV. contra Maleficos tradendos curiæ item seculari, aut perpetuò carceri, nulla fit mentio huiusmodi consilij, sed simpliciter Episcopis, & Inquisitoribus præscribuntur tales pœnæ infligendæ per ipsos contra reos illorum delictorum, quod signum est, non requiri S. C. consilium. Quidquid dicat Diana *par. 4. tract. 8. resolut. 121.* Sed veri vsus habet quod Inquisitores non relaxant aliquem de iure Brachio seculari relaxando nisi Consulta S. C.

Quæres 11. An quando Papa causam aliquam delegat Inquisitoribus nulla facta mentione Episcoporum, & laicorū iudicum, censeantur exclusi, quamuis olim procederent in ea causa?

15 *Resp.* Non excluditur Episcopus, vtique verò iudex laicus: primum constat, *ex cap. Per hoc 17. de hæret. in 6.* ratio est, quia iurisditio alicui competens ex officio non aufertur, nisi per expressam derogationem. Secundum probatur, quia illam delegationem causâ alias mixta fit simpliciter de foro delegati, ac proindè merè Ecclesiastica, de quibus cognoscere non valent laici, *cap. Vt Inquisitionis 18. de hæret. in 6.* Et Carena *par. 2. tit. 14. num. 38.* ex Scaccia *lib. 1. de iudic. cap. 12. num. 53.* dicit, delegata inquisitoribus delegari priuatiuè quod ad iudices laicos.

Quæres 12. An Inquisitor sit iudex
16 competens respectu delicti: tantummodo attentati? e.g. Petrus vxoratus contraxit sponsalia cum Paula, quærelatus de hoc ante contractum secundum matrimonium viuente adhuc prima, an ab Inquisitore puniri possit?

Affirmaui hanc quæstionem, *cap. 22. de abusu Sacramentorum, q. 39.* recurre illuc.

Quæres 13. An Inquisitor possit vnū, vel alterum articulum delegare?

Resp. De hac re non est dubitandum, 17
tum quia, est delegatus Principis, qui potest subdelegare, *cap. Super quæstionū, de off. deleg.* Tum quia, potest creare, & eligere sibi Vicarios *ex probatis praced. cap. q. 1.* quod est maius, ergo & subdelegare vnum, vel alterum articulū, quod est minus. Ita Eimer. *in Direct. par. 3. q. 15.* Pegna ibidem *comm. 61.* ex illis Diana *par. 4. tract. 18. resolut. 8. & 29.* de examine testium delegabili.

Quæres 14. An Inquisitor promittere possit impunitatem reo, si confiteatur delictum?

Resp. Potest exceptis relapsis, & quia 18
impunitas in omnibus tribunalibus cōceditur; & quia in casu nostro nullibi prohibetur; & quia Inquisitores in remittendis, & temperandis pœnis amplā habent facultatem *ex cap. Vt commissi, de hæret. in 6.* Excepi relapsos, quia *ex cap. Ad abolendam, eod.* isti sine vlla audientia, & remissione puniendi sunt. Ita Cartarius *in sua praxi lib. 2. cap. 1. num. 27.* Barbosa *tom. 3. Collectan. lib. 5. tit. 2. cap. 12. num. 9.* Vide Dianam *par. 4. tract. 8. resol. 22.*

Quæres 15. Quas pœnas incurrat Inquisitor delinquens in suo officio?

Resp. Duæ referuntur excommunicationes in Clementinis prima, & secunda 19
de hæret. Prima excommunicatio sub capite primo est contra Inquisitores, & alios officiales deputatos ad executionē Sancti Officij, qui odio, gratia, amore, lucro, aut aliquo temporali cōmodo omittunt procedere contra aliquem in causa hæresis; aut propter easdem causas imponunt falsò alicui hæresim, vel quod impedierint Sanctum Officium. Si sit Episcopus per triennium incurrit suspensionem ab officio. Excommunicatio reseruatur Papæ.

Dubitatur hic primo quinam dicantur officiales deputati? *Secundò*, quid importent illa verba: *Procedendum super huiusmodi prauitate?* an scilicet denotent tantum hæresim formalem, an etiam illius suspicionem? *Tertiò*, an omittens procedere ex timore, vel ad euitandum

scandalum, vel graue incommodum excusetur ab excommunicatione? *Quartò*, an omittens bona fide putans non teneri exercere suum officium incurrat? *Quintò*, an incurrat eam censuram, qui omittit procedere hoc mense, si postea suum exequitur munus sequenti mense? *Sextò*, an Birruarij non capientes hæreticum rei sint huius censuræ? *Septimò*, quomodo imponentes rei sint huius censuræ.

Primò, nomine Deputatorum sub illis verbis; *Ac alijs ad dicti exequutionem officij substituendis ab eis.* veniunt Vicarij tam Inquisitorum, quam Episcoporũ, & Capituli Sede vacante, Notarij, Cancellarij, Carceratores, & huiusmodi, qui cooperari deberent ad exequutionem huiusmodi officij siuè proximè, siuè remotè; adde Consultores vocati nolentes accedere ad Congregationem ne causa expediatur, vel iniquis consilijs eximentes reum ne puniatur, per has enim actiones ab ipsis omittitur procedere contra hanc prauitatem.

Secundò, illa clausula comprehendit non solum causam hæresis formalis, sed etiam illius suspicionem, vt colligi potest ex antecedentibus verbis; *Contra suspectos, vel diffamatos de huiusmodi prauitate* cum res sit certa non est immorandum, vnde causa fidei non solum est ipsamet hæresis formalis, sed quæcumque illius suspicio inducta per certa delicta illam de iure inferentia, vt sunt Blasphæmia, Poligamia, Solicitatio in Cõfessione, &c.

Tertiò, probabilis timor, incommodum, & quælibet causa rationabilis, quibus omittitur processio cõtra huiusmodi prauitatem excusat ab hac censura, quia eam incurrunt tantum illi, qui ex iniusta & irrationabili causa omittunt, vt indicant illa verba; *Contra iustitiam, & conscientiam, præsumpserint.* Ita Glosa ibidẽ *ver. Obtentu*, & doctores, quos pro se citat Diana *par. 4. tract. 8. resolut. 37.*

Quartò, bona fide omittens procedere non incurrit ob illa verba. *Contra iustitiam, & conscientiam præsumpserit.* Qui enim bona fide agit nõ dicitur præsumere, cum bona fides excludat dolũ, & temeritatẽ, quã includit præsumptio, secundũ Cardinalẽ *in Clem. 1. de præuileg.* Sicut neq. bona fides potest stare contra conscientiam, neque enim bonã fidem dicitur habere agens contra conscientiam *ex cap. fin. de præscript.*

Quintò, omittens deliberatè procedere nunc contra huiusmodi reum, & postea procedens, non ideo excusatur ab hac pœna, quia eam incurrit iam ex illo actu deliberato, neque liberatur ex eo, quod postea procedit, quia per solam absolutionem tollitur excommunicatio. Differens verò procedere ex negligentia non incurrit, quia in Clementina non præcipitur, vt statim procedatur, sed simpliciter, vt non omittatur.

Sextò, Birruarij non capientes hæreticum, seu de hæresi suspectum iuxta mandatum sibi factum rei sunt huius censuræ, quia & ipsi sunt substituti ad exequutionem huius officij, gerũt enim vices Inquisitoris, quod est illi esse substitutos.

Septimò, rei huius censuræ impingentes eiicui vitium hæreticæ prauitatis, vel falsò dicentes aliquem impedisse officiũ Inquisitionis, quod verum est, licet non fuerit punitus impinctus, sufficit enim ipsamet vexatio cõsistens in formali impositione alicuius ex dictis delictis, ibi: *Prauitatem ipsam, vel impedimentum officij sui alicui imponendo, eum super hoc præsumpserint quoquomodo vexare.* Referũtur autem illæ actiones ad Inquisitores, & officiales ex dictis sub primo dubio.

Secunda, excommunicatio est contra Commissarios deputatos per Episcopos, aut Inquisitores, vel Capitulum Sede Vacante extorquentes pecunias modo illicito, illis verbis *Clem. 2. de hæret. Et tam ipsorum*, idest Inquisitorum, *quam Episcoporum, seu Capitulorum Sede Vacante, super hoc deputatis commissarijs quibuscumque districtius iniungentes ne prætextu officij inquisitionis, quibusuis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueãt. Nec scienter attentent, Ecclesiarum bona ob clericorum delictum prædicti occasione officij fisco etiam Ecclesiæ applicare.* 2.

Super illis nonnulla occurrunt dubia.

Pri-

Primum, An Episcopi, & Inquisitores afficiantur ea excommunicatione? *Secundum*. Quinam sint isti Commissarij? *Tertium*, quid sit extorquere? *Quartum*, an si extorqueant aliud, quod non sit pecunia rei sint huius censuræ? *Quintum*, quæ bona prohibeantur applicare fisco, propria ne clericorum, an illorum beneficiorum? *Sextum*, an requiratur realis applicatio, vt rei sint censuræ? *Septimũ*, an, & quomodo excommunicatio sit reseruata?

Primò, Episcopi non comprehenduntur, vt dicit Glosa *ver. Commissarij*, vtiq. Inquisitores, qui licet in supradictis verbis directè non exprimantur in casu datiuo, vt commissarij, nihilominus indirectè continentur sub ea dispositione, vt colligitur ex subiectis verbis: *Qui dictos Inquisitores, aut commissarios secretè nouerint talia commisisse*. Ita omnes super dicta excommunicatione cum Silu. *Excomm.9. num.81*. Angel. *casu 42*. Nauat. *cap.27. num. 142*. Bonac. *Bullar. disp. 2. q.10, par.8. num.6*.

Secundò, Commissarij sunt Vicarij Inquisitoris, Episcopi, & Capituli, atque alij, quibus à prædictis Inquisitore, Episcopo, vel Capitulo committitur causa aliqua Sancti Officij.

21 Tertiò, extorquere significat auferre aliquid alicui per vim, & violentiam, *l. Fideicommissa, §. Si rem, ff. de legat.3.* vel ex importunitate, Glosa *in casu cap.2. de concess. præbend. in 6.* Vt autem extorquens sit excommunicatus tria requiruntur, pecunia extorta, modo illicito, & prætextu officij Inquisitionis, ex quo deducitur, illũ nõ esse reũ huius Bullę, qui alio prætextu, v.g. laboris, mercedis, mutui, aut crediti aliquid extorquet; sicut & ille, qui à spontè dante recipit pecuniam etiam prætextu officij, quia non dicitur extorquere, si dat non requisitus, neque inuitus. Extorquentem mutuo pecuniam, vel sub censu, cambio, & simili cõtractu, puto non incurrere, quia extorsio est in ordine ad prauam intentionem non restituendi. Deindè licet extorsio iniqua sit, non tamen retensio; præterquamquod non posset absolui nisi restitueret acceptum, non tenetur autem restituere pecunias census, mutui, & cambij, nisi ad præfixum tempus, ergo non posset absolui ante id tempus, quamuis esset paratus.

Quartò, nomine pecuniæ multum probabiliter aliud non venit in opinione Bonac. *Bullar. disp.2. q.10. par.10. num.3.* quia nomine pecuniæ in proprio sensu, qui attenditur in odiosis, veniunt numi tantum *ex cap. 1. 2. 3. causa 14. q.3.* in quibus locis pecunia accipitur prout distinguitur à cœteris rebus. Communis tamen opinio doctorum sequentium Glos. hic *ver. Pecuniam tenet* cũ Nauat. Caiet. Angel. Suar. Siluestr. Sayr. Suar. cũ alijs, sub nomine pecuniæ comprehendi quaslibet res pretio æstimabiles, sic horologium, librum, frumẽtum, æquũ, &c. Horum ratio deducitur ex doctrina D. Augustini relati, *cap. Totum 6.1. q.3.* illis verbis. *Totum quidquid homines habent in terra, omnia, quorum domini sunt, pecunia vocatur, seruus, vas, ager, arbor, pecus, quidquid horum est, pecunia dicitur. Ideo autem pecunia vocata est, quia antiqui, quod habebant, in pecoribus habebant.* Colligitur etiam, *ex l. Pecuniæ nomine, ff. de verbor. significat.* Posset tamen quis respondere, D. Augustinum inniti sensui etimologico, & originario, à quo licet teneat argumentum, secundum omnes apud Gammarum *lib.1. sua Dialect. iuris loco 3.* nihilominus postponitur sensui proprio rei, & vulgato modo loquendi de pecunia in ratione numini, ex communi enim vsu verba exaudiri debent, *l. habeo, ff. de suppell. legat.* vbi Glosa dicit, quod plus statur vsui, quam significationi vocis. 22

Quintò, non prohibentur confiscari bona propria clericorum, sed tantum ea, quæ possident intuitu Ecclesiæ, cuius sunt propria, vt clarè colligitur ex illis verbis: *Ecclesiarum bona.* Ita Glosa ver. *Ecclesiarum*, ex Ioan. Andr. Silu. *excom. 9. num. 81.* Bonac. *Bullar. disp. 2. q. 10. par. 10. §. Obserua*, procedit siuè bona sint immobilia, siuè mobilia; non secuta

appli-

applicatione, non incurritur censura; nec verbum *Attentent* refertur ad conatum
23 excludendo realem applicationem, sed ad nullitatem confiscationis attentatæ, idest, nulliter factæ, sumitur ergo pro facere actum nullum, non pro inchoare illum, sic religiosus professus matrimonium contrahens non dicitur illud celebrare, sed tantum attentare.

Sextò, patet ex mox dictis ad incurrendam excommunicationem requiri actualem applicationem rei fisco.

Septimò, demum restituta pecunia illis, à quibus extorserunt, à quolibet absolui possunt, ante autem realem restitutionem, extra articulum mortis à nullo absolui possunt; clarè colligitur ex textu.

Respectu confiscationis nihil disponitur de absolutione, ideo etiam ante restitutionem dari poterit à quolibet confessario Bonac. *Bullar. disp. 2. q. 10. par. 10. num. 9. §. Dixi.*

Quæres 16. An Inquisitores possit habere familiam armatam?

24 *Resp.* Habent priuilegia à Summis Pontificibus ferendi arma, & illa concedendi suis officialibus, expresse *Clem. 2. fine de hæret. Porro Inquisitoribus ipsis districtius inhibemus, vt nec abutantur quomodolibet concessione portationis armorum, nec officiales, nisi sibi necessarios habeant tales, qui se conferant ad sua, cum Inquisitoribus ipsis officia exequenda.* Vide Farinac. *q. 182. §. 6.* per totum dicuntur autem Inquisitores abuti hoc priuilegio, quando arma concedunt alijs quã suis officialibus actu inseruientibus. Officiales, quibus conceduntur arma sunt Aduocati, Notarij, Custodes, Cõsultores, &c. An autem officialis, in cuius liberis patentibus nulla fit mentio de Armis in specie, ipso iure possit deferre Arma, an requiratur specialis licentia?

Resp. Ipso iure potest deferre arma, quia in literis patentibus fit mentio de priuilegijs concessis huiusmodi officialibus, inter quæ connumeratur gestatio armorum, vt probatur sequenti clausula in eis expressa. *Cũ omnibus gratijs, priuilegijs, indulgentijs, indultis, immunitatibus, & exemptionibus tam à Summis Pontificibus, quam ab alijs Christianis Principibus in fauorem Sanctæ fidei concessis, & concedi solitis.* Sed quid dicendum de clericis, & religiosis, quibus prohibetur delatio & retentio armorum à suis superioribus per cẽsuras Ecclesiasticas, numquid illa deferre possunt sine incursione pœnarum? Vtique, quia statutis particularibus Episcoporum, & Regularium præualent priuilegia Apostolica, vnde neq. puniri possunt à suis superioribus præcisè propter delationem armorum, nisi delinquant in modo gestandi, illa quilibet enim excessus vti vitiosus castigatione dignus est. Sed in religiosis nullam video necessitatem deferendi arma, nisi in casu, quo iter agerent pro Sancto Officio ad inquerẽdum contra aliquẽ, &c. Demum cum sit hoc priuilegium Papale à nullo auferri potest nec ab Imperatore.

Quæres 17. An Inquisitores ad nutum proprium, & sine causa possint remouere officiales?

Resp. Negatiuè, nisi ex causa legitima, quia aliter videtur illis irrogare aliquam iniuriam. Quæ tamen non habet locum, quando reuocatio est generalis. Et nulli dubium est, nouum Inquisitorem veteribus officialibus exclusis, nouos eligere pro suo libito, quia sicut illi inseruire debent, ita congruum est, vt sint iuxta illius beneplacitum, & voluntatem. Verum quidem est, quod veteranos officiales benemeritos non deberet excludere, sed confirmare propter eorum diligentem, & fidelem seruitutẽ. De mutatione officialium vide doctores citatos à Diana *par. 4. tract. 8. resol. 34.* 25

Quæres 18. An Inquisitores, & Episcopi possint legere libros prohibitos? Item alijs concedere facultatem legendi?

Resp. Negatiuè, ad vtrumque ex probatis *sub cap. 14. q. 11. & 12.* 26

Quæres 19: An Episcopus, & Inquisitor possint in foro conscientiæ absoluere hæreticum occultum? De Inquisitore negaui, *cap. 12. num. 43.* De Episcopo *num. 42.* 27

*num.*42. Vide Dianam *par.*4. *tractat.* 8. *resolut.* 35. affirmantem pro Inquisitoribus.

Quæres 20. An Inquisitores, & alij iudices curiæ seculari tradentes reum probatum in suo tribunali, fiant irregulares?

28 *Resp.* Non, quia hoc ipso, quod Papa in suis Bullis præscribit pœnam traditionis reorum curię seculari, eximit ab irregularitate, quamuis in Bullis id non exprimat, absurdum est enim dicere subditum obediētem suo superiori, in cuius potestate est ablatio irregularitatis, fieri irregularem, quasi nō aduerterit ad hoc absurdum legislator. Quod procedit nō solum in actu traditionis, verum etiam quoque si iudex instaret, vt potestas laica exequeret sententiam mortis. Ex his tollitur cautella Ferdin. de Castro Palao vti nō necessaria, quam lege apud Dianam *par.*4. *tract.*8. *resol.* 51.

Quæres 21. An Inquisitor sit iudex connexorum, & incidentium.

29 *Resp.* Non solum potest iudicare, & punire reos criminis hæresis, aut illius suspicionis, verum etiam alia delicta de se non hæreses, nec hæresim inferentia, cum illis tamen connexa, vel incidentia, atque illa respicientia. Probatur. Tum quia, *ex l. Nulli, l. quoties, C. de iudic. l.* 1.

30 *C. de ordine cognit.* iudex causæ principalis cognoscit etiam de connexis, incidētibus, & dependentibus à causa principali, Grassus *de effect. cler. effectu primo, num.* 400. Tuschus *lib. C. concl.* 625. *num.*10. Tum quia, commisso vno, intelliguntur concessa ea omnia, sine quibus illud commode expleri non potest, *cap. Praeterea, cap. Prudentiam, de off. deleg.* Tum quia, connexorum idem est iudicium, Glos. *ver. Ex eo, cap. Praeterea cit.* ergo ab eodem iudice tractandum, *cap.* 3. *de iudic.* ibi glosa *ver. connexa spiritualibus.* Ita docent Eimer. & Pegna citati à Diana *par.* 4. *tractat.*8. *resolut.* 70. Garena *par.*2. *tit.*5. *vbi à num.*83. probat Inquisitores esse iudices competentes in causa legitimitatis prolis loquendo de poligamis.

Quæres 22. An Inquisitor puniat dantem consilium licet iustum carcerato?

Resp. Sic, quia carceratis in S. Officio nullus alloqui potest sine licentia Inquisitoris, & retuli, *cap.*30. *num.* 14. *& cap.* 32. *q.*24. Ex Vmberto, & Treitas docet Diana *par.* 4. *tract.*8. *resol.*67. 31

Quæres 23. An Inquisitor procedat contra lacerantes, & frangentes cedulones, in quibus quis declaratur excommunicatus? Item quęritur de alijs cedulis spectantibus ad S. Officium.

Resp. Ad vtrumque affirmatiuè, primum quidem patet ex eo, quod sic lacerans, vel deturpans reddit se de hæresi suspectum ad minus leuiter, quia non videtur credere in Ecclesia esse potestatem adferendas censuras. Secundum est certum, quia offenditur officium. Vide Dianam *parte* 4. *tractat.* 8, *resolut.* 103. 32

Quæres 24. An possit punire confessarium absoluentem hæreticum in foro conscientiæ?

Resp. Hæreticorum duplex classis, alij certam sectam profitentur, vt Luterani, Caluinistæ, &c. alij incidenter habent errorem in intellectu circa aliquē articulum fidei, & tamen nulli sectæ adhærent. Confessarius absoluens hæreticum sub prima classe, sine dubio puniēdus est ab inquisitore, cum vsurpet illius cum iurisditionem, nam huius iudicium spectat ad ipsum ratione abiurationis, & aliorum actuum, qui à solis iudicibus fori externi expediuntur, Vt videre est, *cap.*11. *num.*22. *&* 23. *cap.* 12. *num.* 11. *&* 48. Non tamen dicitur violare Bullā: *Si de protegendis*, quia absoluere nulla est ex actionibus prohibitis in Bulla de qua *cap.*29. *q.*8. Si verò absoluat hæreticum secundæ clasis non afficitur pœnis per inquisitorem, quia absolutio in foro conscientiæ non spectat ad inquisitorē ex probatis hic *q.*19. *remissiuè ad cap.*12. *num.* 43. cum ergo confessarius sic absoluendo non sibi vsurpauerit iurisditionem inquisitoris, neque per talem illicitam, & inualidam absolutionem factus 33

sit

ſit de hæreſi ſuſpectus, non eſt cur Inqui-
ſitor puniat Confeſſarium, qui in nullo
læſit officium Sanctæ Inquiſitionis, ſicut
ille, qui abſoluit Caluiniſtam, aut Luteranum,
qui huius generis mittendi ſunt ad
Inquiſitores. Diana *par. 4. tract. 8. reſol.*
109. refert Vaſq. & Homob. admittentes
ſimpliciter hanc punitionem.

Quæres 25. An Inquiſitor punire poſ-
ſit iniuriantem ſe?

34 *Reſp.* Poteſt etiam ſine proceſſu, quã-
do iniuria in publico illata fuit Inquiſi-
tori puta ſedenti pro tribunali. Probatur
quia, licet nemo ſit ſui ipſius iudex in
cauſa propria ex vulgatis iuribus, nihilo-
minus quando illata iniuria redundat
contra bonum publicum, & in cõtemp-
tum propriæ iuriſditionis, tũc iudex pro-
cedere poteſt contra iniuriantem ſe,
quia ſic faciendo tuetur potius iura ſuæ
poteſtatis, quam honorem ſuæ perſonæ,
cui etiam honor ſine dubio deferendus
eſt, *cap. Vt delitus* 59. *de appellat.* Et de
propria iniuria iuridice vindicanda ha-
betur, *cap.* 1. *de Maled. cap.* 1. *de Clem. de*
foro compet. Ita in terminis citat doctores
Diana *par.* 4. *tract.* 8. *reſolut.* 91. melius
Carena *par.* 2. *tit.* 17. *à num.* 27. Non eſt
reus pœnarum Bullæ, *Si de protegendis*,
ex cap. 29. *q.* 22.

Quæres 26. An Inquiſitor diſpenſare
poſſit ſuper irregularitate contracta ex
hæreſi?

35 *Reſp.* Non, ex Pegna *par.* 3. *in Direct.*
comm. 375. Sanctarellus *cap.* 25. *de hæreſi*
dub. 1. *num.* 6. ex prohibitione Pij V. alios
citat Diana *par.* 4. *tract.* 8. *reſol.* 85.

Quæres 27. An iudex Inquiſitor ca-
pax diſtributionum illas lucretur abſens
propter Sanctum Officium?

36 *Reſp.* Sic, ex priuilegio Pauli 111. &
Pij V. fauore fidei, doctores citat Diana
par. 4. *tract.* 8. *reſol.* 71. Barboſa *ad cap.* 12.
ſeſſ. 24. *num.* 76. Non tamen excuſatur à
reſidentia, ſi ſit Parochus, vt docet idem
Barboſa *ad cap.* 1. *ſeſſ.* 23. *n.* 34. *impreſſ.*
Veneta.

Quæres 28. Quam ætatem debeat ha-
bere Inquiſitor?

37 *Reſp.* Nullis, niſi qui quadrageſimum
ætatis annũ attigerint officium Inquiſi-
tionis committi, &c. *Clem. Nolentes, de*
hæret. Sufficit primus dies etiam cœptus
initio anni quadrageſimi, verbum enim
Attingo importat inchoationem tempo- 38
ris, *vt dixi Reſolut.* 21. *num.* 38. *meorum*
Conſil. Diana *par.* 4. *tract.* 8. *reſolut.* 54.
ex Sanctar. & Zanardo docet cum ho-
die Inquiſitores creentur à ſupremo tri-
bunali non eſſe curandum de hoc tem-
pore. Sed gratis id aſſeritur, nam Papa, à
quo immediatè eliguntur proponenti-
bus Eminentiſſimis Cardinalibus non
præſumitur velle ſuas leges ſine cauſa
negligere.

Quæres 29. An Inquiſitor debeat eſſe
graduatus nimirum Lector, Theologus,
an Iuriſconſultus?

Reſp. Nulli dubium eſſe, Inquiſitorem 39
debere eſſe doctum, clamante Dauid
Propheta: *Erudimini, qui iudicatis terrã.*
Vnde non eliguntur niſi Magiſtri, vel Le-
ctores Theologiæ, ſeu Canoniſtæ, vt pra-
xis id probat, & docet Zanardus cum
Catena *par.* 1. *tit.* 5. *num.* 20.

Quæres 30. An eligendi ſint magis
Iuriſperiti, quam Theologi in Inquiſi-
tores?

Reſp. Satius eſt eligere Theologum,
quam iuriſconſultum, probatur. Tum 40
quia obiectum, & materia circa quam
Inquiſitor ex officio verſatur eſt virtus
fidei, & vitium hæreſis, vel eiuſdem ſuſpi-
cionis ſibi oppoſitum, quilibet enim ca-
ſus illi propoſitus, vel eſt de hæreſi, vel
de eiuſdem ſuſpicione, hæc enim potiſſi-
mum intendit Sanctum Officiũ, ſed cir-
ca huiuſmodi magis verſatus eſt Theo-
logus, cum illius propria ſit materia,
quam Iuriſconſultus, ad quem non ſpe-
ctat, vt talem cognitio huius materiæ,
ergo melius eſt eligere Theologum in
Inquisitorem, quam iuriſconſultum. Tũ
quia, cognitio neceſſaria ad expedien-
das cauſas Sancti Officij æque ſciri po-
teſt à Theologo, & melius ex fundamẽ-
tis Theologicis, ac iuriſconſulto, vnuſ-
quiſque enim eorum antequam ſit in
officio neceſſe eſt quod addiſcat ſpectã-
tia ad hoc munus: ea autem nõ minus,

immo

immo magis, & melius discere potest Theologus, quam Iurisconsultus, sunt enim libri speciales illis viam aperientes ad perfectam cognitionem huius officij. Nec obstat, quod aduersarij obijciunt, nimirū, Inquisitores in causis fidei plura vt Iurisperiti, quam vt Theologi efficere. Siquidem respōdetur, hoc ius, quod scire debent Inquisitores non esse præcisè Iurisconsulti, sed commune vtrique & proprium Inquisitoris; præterquam quod principale spectatum in causis fidei est hæresis cognitio, vel eiusdem suspicio, quæ simpliciter spectat ad Theologum, reliqua vt doctrina testium, torturæ, sententiæ, appellationis, &c. tamquam accessoria licet originem habeant à peritia iuris, nihilominus multum familiaria sunt etiam Theologis. Nec prætcrea obstat, quod vltra montes sunt Inquisitores, vt plurimum Iurisperiti ex eo inquiunt, quia compertum est, longè vtilius, & commodius id esse. Siquidem hæc non est ratio, sed eliguntur in illis partibus Iurisperiti, quia assumūtur clerici, quorum maior pars sunt Doctores iuris, non Theologi, quod manifestè patet hic in Italia, vbi omnes Inquisitores sunt Theologi, quia eliguntur ex Religione Dominicana, aut Franciscana, apud quos magis est in vsu doctrina Theologica, quam iuris perita. Nostram responsionem docuerūt Pegnam *par. 3. comm.* 50. & Zanardus *par. 2. sui Direct. cap. 6. q.* 12. contra Simanch. Azor. & Scacciam, quos pro se cirat Diana *par.4. tract.8. resolut.* 52. apud Carenam *par. 1. tit.5. num.* 49. qui arbitratur sequendas esse consuetudines laudabiles Italiæ, & Hispaniæ.

Quæres 31. An titulus Reuerendissimi tribuendus sit Inquisitoribus electis à supremo tribunali?

41 *Resp.* Affirmatiuè. Tum quia, ex praxi, quæ in his multum valet. Tum quia, illo insigniuntur omnes delegati à Papa ad vniuersitatem causarum maximè, magis ponderis, cuius generis sunt causę fidei. Tum quia, titulo hoc cohonestātur Vicarij Generales, & Canonici Catredalium, qui inferiores sunt Inquisitoribus. Ita ex Paramo *lib. 3. de Orig. S. Inquisit. q. 9. num. 23. & 24.* docet Carena *par. 1. tit. 5. num.* 51.

Quæres 32. Quomodo practicatur præcedentia inter Inquisitorem, & Episcopum?

Resp. Quando Episcopus vult interesse Congregationi S. Officij hanc congregare solet in suo Palatio, raro accedit ad cameras Inquisitoris, vbicumque autem fiat congregatio, Episcopus semper præcedit; quia simpliciter dignitate est maior, excellentior, & eminentior Inquisitore, cum ex officio id munus, & prius incumbat *ex cap. Ad abolendam, de hæret.* quamquam hisce temporibus parum inquirat, relinquendo id munus Inquisitoribus nomine, & re. Nec obstat, quod delegatus à Papa sit maior ordinario, quia id verum est in delegationibus transeuntibus, & quando delegatus habet iudicare ordinarium ex dictis, *cap. 32. q. 15.* hic autem Episcopus non iudicatur ab Inquisitore, sed ambo collega sunt in Officio Inquisitionis. Inquisitor ergo requisitus accedit ad aulā Episcopi in caus fidei. 42

Quæres 33. An Inquisitor præcedat Vicarium Generalem?

Resp. Affirmatiuè non solum in causis fidei, sed simpliciter, nisi vt priuatus, seu sub alio titulo inferiori congregaretur. Probatur quia, habenti maiorem dignitatem debetur præcedentia super alios, qui minore prædiri sunt, Glos. *ver. Et viliores, cap. Sedes 15. de rescript.* Bartol. *in l. 1. ff. de alim. præst,* dignior enim maior est *ex cit. cap. Sed maior, est dignitas Inquisitoris,* & quia ex officio, & propria iurisdirione cognoscit causas fidei, Vicarius ex speciali commissione: & quia officium Inquisitoris durat perpetuò etiam post mortem Papæ, Vicarij cessat morte Episcopi: & quia Inquisitor est delegatus Papæ, Vicarius Episcopi: & quia Inquisitor repræsentat Papam, Vicarius Episcopum: Et quia Inquisitor procedit contra Vicarium, non è contra: Alia vide apud Carenam, *part. 1. tit. 5. à num. 57.* ampliantem id fauore Inquisitorum. 43

Mmmm Quæ-

Quæres 34. An Inquisitor subsit superioribus sui ordinis?

Resp. Si accedat ad Refectorium, ad
44 Capitulum, ad Processiones subest, quia in his casibus reputatur simplex religiosus, & subditus in ordine ad suum superiorem, respectu cuius tunc non spectatur qualitas Inquisitoratus, cum sit nociua. In casu processionis Carena *par.* 1. *tit.* 5. *num.* 66. Ad Refectorium autem, & Processiones cogi non potest, sed si accedat, se gerere debet vt subditus cum alijs sub Priore. De præcedentia Inquisitorum in religionibus multa dixi *Resolut.* 65. *num.* 80. *&* *Resolut.* 114. *quæst.* 31. Hæc quoad præcedentiam.

Loquendo autem quoad subiectionem coactiuam, puto non subesse superioribus ordinis nisi in eo, quod si delinquant in obseruantijs regularibus, & prout sunt religiosi, per informationes desumptas denuntiandi sunt supremo tribunali, vt prouideat, quod melius est, ne turbetur officium sanctæ fidei. Ita Farinac. *q.* 186. *num.* 132. Diana *part.* 4. *tract.* 8. *resol.* 52. ex illis Carena *part.* 1. *tit.* 5. *num.* 72. contra plures ab eo citatos, qui intelligendi sunt pro eo tempore, quo Inquisitores creabantur per superiores regulares.

Quæres 35. An Inquisitor præcedat Vicarium Generalem Episcopum?

Resp. Sic, neque Inquisitor tenetur
45 accedere ad aulam Episcopalem ab ipso vocatus. Illud probatur ex rationibus adductis *sub q.* 33. *&* 34. præcipuè ex eo, quod non attenditur ratio, seu qualitas Episcopatus, sed tantum Vicariatus, vnde reputatur, ac si non esset Episcopus, nam quando concurrunt duæ qualitates vna per se, & altera per accidens, attenditur illa, non hæc *ex l. Qui habet, ff. de tutel.* Confirmatur per Glosam *in cap. A collationibus de appell. in* 6. vbi Episcopus etiam canonicus in capitulo sedet vti canonicus, non vt Episcopus, Capicia *decis.* 27. *num.* 27.

Quæres 36. An inquisitor procedat contra comedentes carnes, & lacticinia diebus prohibitis?

46 *Resp.* Inquisitor procedit contra comedentes carnes, & lacticinia diebus prohibitis, probatur, quia inquisitor procedere potest, & punire omnes hæreticos, vel de hæresi suspectos, vt omnes concedunt sequentes Glosam *in Clem. Nolentes de hæret.* sed comedentes carnes, & lacticinia in diebus prohibitis sunt suspecti de hæresi, nam videntur facto approbare heresim affirmantium inutilem esse, & nullius laudis abstinētiam à carnibus, & lacticinijs, cōtra Sacram Scripturam, & Sanctorum Parruū auctoritatem, & definitionem omnium Conciliorum, apud quos de fide tenendum est, delectum ciborum, idest, abstinentiā à carnibus, & lacticinijs, quibus sensualitas deprimitur, esse valde vtilem, & laudabilem omnibus, de quare plura Valentia *tom.* 3. *disp.* 9. *q.* 2. *par.* 2. quod sic comedentes sint suspecti etiam vehementer docent Pegna *par.* 3. *comm.* 24. Genuens. *cap.* 18. *num.* 11. ex illis Carena *par.* 2. *tit.* 15. *num.* 7. Requiruntur tamen duo ad vehementem suspicionem, vnū est, quod pluries quis comederit non corans de præcepto abstinentiæ, alterū, quod comederit sine licentia, aut necessitate, qui enim cum licentia superioris comedit non peccat, *cap. Qui peccat* 11. 24. *q.* 4. nque qui ex necessitate vel infirmitatis, vel carentiæ aliorum ciborū, quod enim lex naturæ concedit, peccatum non est, *l. Retractare, ff. Ne fiscus rē, quam vend.* Comedens ergo cum licentia, vel ex necessitate cum non peccet, neque proindè se reddit suspectum de hæresi, suspicio enim supponit factum, vel dictum cum peccato accidisse. Quod casus iste spectet ad inquisitorem docēt Repertorium *ver. Cognoscere*, Zanchin. *cap.* 35. *num.* 21. Zerola *in praxi ver. Casus*, §. *Carnes*, Riccius *in praxi resol.* 423. ex illis Carena *par.* 2. *tit.* 15. *num.* 11.

Caue autem à falsa opinione damnata eorum, qui volunt, in quadragesima esse licitam comestionem lacticiniorū, quam fusè, & per acutè impugnat ex industria Pasqualigus *decis.* 71. *&* 72. in suo absolutissimo tractatu de ieiunio.

Quæres 37. Quænam sint priuilegia Inquisitorum?

Resp.

47 *Resp.* Sunt plura, sed præcipua sunt. *Primò*, quod non possit excommunicari à delegatis Sedis Apostolicæ, neque à quocumque alio, nec Cardinali à latere, quia immediatè sunt subiecti supremo tribunali, ex Bullis allegatis à Pegna *par.2. comm.70. Secundò.* Inquisitores, & eorum socij possunt se inuicem ab excommunicatione absolutè in illis casibus, in quibus possunt absolui à suis superioribus, vt colligitur ex priuilegijs *in Direct. extensis. Tertiò*, quando faciunt aliquem actum fidei indulgere possunt quadraginta dies de indulgentia, *ex par.3. Direct. q.127. Quartò*, possunt Interpretari statuta quæcumque lata contra hæreticos. *Quintò*, capere possunt suos reos intra Ecclesiam, nec ab Episcopo possunt impediri. *Sextò*, Inquisitores cum omnibus suis bonis exempti sunt à quibuscumque datijs, & Gabellis. Vide Royas *par.2. de hæret.* Carenam *par. 1. tit.5. §.13.*

FINIS.

INDEX
RERUM NOTABILIUM.

A

B

Bir-

INDEX

G

H

L

M

N

O

Q

R

S

Suspe-

INDEX

FINIS.